De graaf van Leycester in Nederland

A.L.G. Bosboom-Toussaint

bron
A.L.G. Bosboom-Toussaint, *Leycester in Nederland*, Charles Ewings, 's-Gravenhage z.j.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/bosb002graa02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

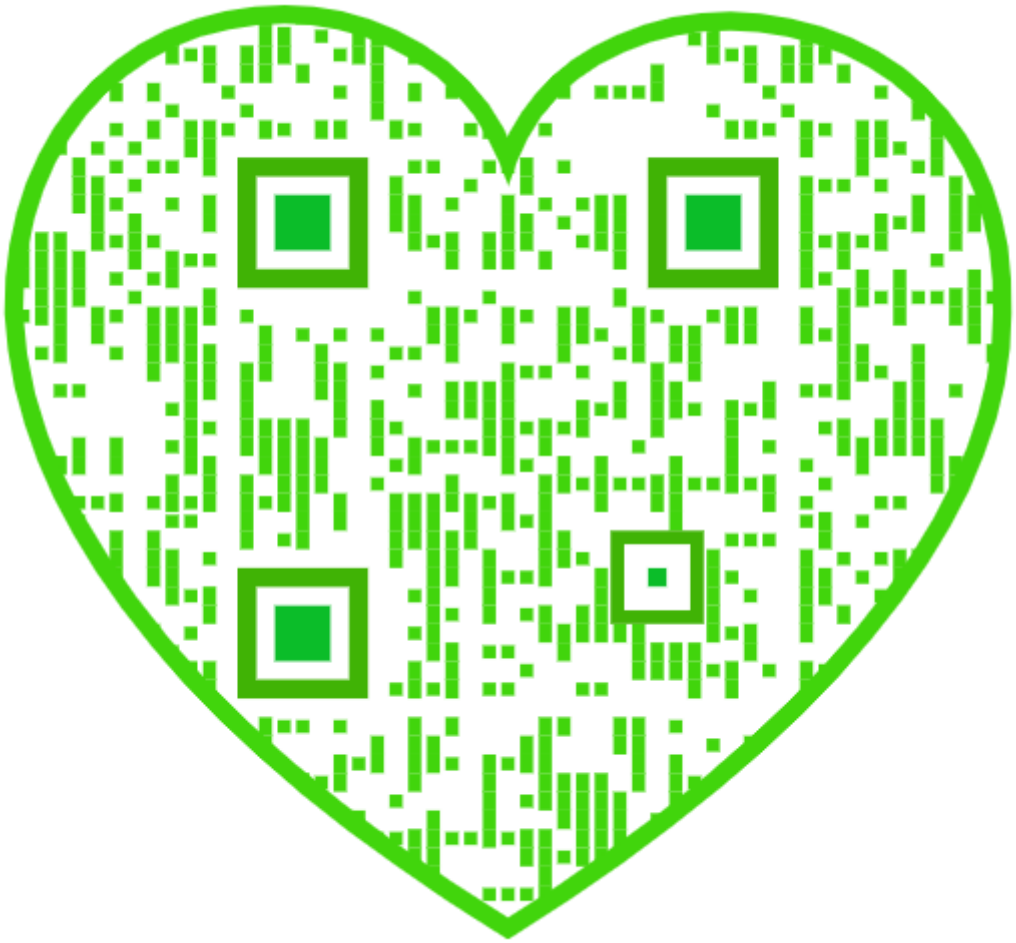

Inleiding.

Een uur voor de inscheping.

Op de reede van Dovers lag eene vrij aanzienlijke vloot zeilreê, en wachtende op gunstige samenstemming van wind, getij en stroom: drie bondgenooten, zonder welke een goed beraden zeeman zijne veilige ankerplaats niet verlaat, om den kamp aan te vangen met den fellen Oceaan. Door eene lichte zeekoelte heen en weer gezweept, wapperden de lange wimpels in de lucht, terwijl zich een schel gekras hooren liet, zoo vaak hunne scharnieren werden rondgedraaid rondom de spil, die ze vasthechtte aan den boven bram-stengstop. Maar mocht het koeltje stoeien met het dundoek, mocht het suizen en fluiten door het touwwerk heen, en tonen scheppen, als waren alle vaartuigen samen één groote Æolus-harp, die het bespeelde, het was ditmaal niet krachtig genoeg om het zware zeildoek op te bollen tot die fiksche zwelling, door het oog van den stuurman, bij zulk wachten, met zooveel welbehagen bespied. Om er mede te eindigen, het was die weers- en windsgesteldheid, waarvan een zeeman zou zeggen: ‘een klein zuchtje,’ en waarvan een jonge dame uit het Westminster-eind van Londen vinden zou ‘dat het nogal waaide.’

Het was reeds schemering; het begon avond te worden, maar hadden wij den blik wat vroeger, nog voor zonsondergang, op dit tooneel gericht, wij hadden de groote Koninklijke vlaggen van Engeland zien afwaaien van de bezaangaffel van het admiraalschip, eene zeetente, zoo prachtig als er nog geen tweede gebouwd was ten dage van Elisabeth Tudor; nu vervingen lantarens, in het touwwerk opgehangen, door eene feestelijke flikkering, het feestelijk ge-fladder van het kleurrijk doek, een flikkerend en beweeglijk licht, dat, duizendmalen herhaald en weerspiegeld in de dansende golven, over het donkere vlak der wateren een glans verspreidde, dien dit-

maal het uitspansel daar boven niet vermocht te schenken, want geene enkele ster schitterde heen door de strakke wolken, en de maan zelve wist niet heen te boren door die dampige luchtsluiers, om haar zacht schijnsel te werpen op die bonte groepeering van schepen. Men was huishoudelijk in den hemel, zooals Shakespeare zou zeggen. In de stad Dovers zelve scheen de nabijheid dier vloot eene andere uitwerking te doen dan die van rust en duisternis. In 1585 was het nog niet de tijd van openbare straatverlichting, maar de burgers hadden er in voorzien door fakkels en handlantarens, en zij waren allen op de been en in woelige onrust zwervende langs hunne straten, niet anders dan of Matthieu de Montmorency opnieuw eene landing had beproefd, of wel Koning John in hun midden was gekomen, om hen tegen eenigen aanslag van de Fransche zijde te beschermen. En niet al te vreemd zoude het geweest zijn, zoo die onderstelling waarheid ware gebleken: dat Engeland, dat zoo fier de houding aanneemt van ongenaakbaarheid, heeft tusschen hare krijtrotsen in, menige bocht, die eene landingsplaats kon worden voor een vermetel en ondernemend vijand. De engelsche kustbewoners hebben het meer dan twee en vijftig malen ondervonden, en het ware hen ten minste voordeel geweest, zoo hunne vorstelijke beschermers er twee en vijftig malen meer op waren bedacht geweest. Toch ware die waakzaamheid nu eene noodelooze geweest, en was het eene Koningin, die zich gelegerd had nabij de goede stad Dovers, het was niet uit nooddwang om haar volk te verweren tegen vreemde aanvallers, maar het was om zelve toe te zien, hoe men een vreemd volk hulp ging toevoeren uit haar naam. Het was Elisabeth van Engeland, die zich daar bevond, om met eigen oogen de schepen te tellen die zij afzond naar Holland, en zelve nog eenmaal de strijders toe te spreken, waarmede zij de Nederlanders steunen zoude tegenFilips II. En de inwoners van Dovers hadden met dezelfde geestdrift hunne Koningin een welkom toegeroepen, als zij nu gereed waren hunne landgenooten het vaarwel toe te wuiven, vandaar hun gejoel in het avonduur. Voor het kortstondig vertoeven der Koningin was er een houten paviljoen opgericht, een bankethuis als men het destijds heette, van buiten bekleed met geschilderd zeildoek, binnen behangen met tapijtwerk, en met zooveel festoenen van gebladerte en bloemen, als er in de haast van het oogenblik en in het barre seizoen waren bijeen te brengen geweest.

Dit verblijf, dat was opgeslagen om geen vier en twintig uren te bestaan, (want in den ochtend had de Koningin er voor het eerst haar *luncheon* genomen, en zij zou nog voor den nacht terugreizen naar het landkasteel van een harer grooten), was toch gemeubeld met die weelde, waaraan Elisabeth zich en de haren, zelfs op reistochtjes had verwend; men vond er voor haar een zetel; zijden en fluweelen kussens voor hare dames, tapijten voor hare voeten, zilveren en gouden schalen te harer bediening. Nu het buiten schemerde, was er hier binnen helderheid genoeg, door de lichten van hangende kroonluchters, waarvan het koper onder linten en loveren werd vermomd. Een van deze wierp het volle licht van al zijne waskaarsen op Elisabeth van Engeland, die daar nederzat onder de slingers van groen taxis, die haar ten troonhemel strekten, omringd door de voornaamsten van haar hof, of die het meest in haar vertrouwen deelden: sommigen van de dames zittende op kussens, op verren afstand van haar, alle mannen staande en zich met zwijgenden wedijver een voetbreed plaats betwistende dicht bij haar zetel. Vóór haar stond een man door die allen benijd of gehaat, bewonderd of gelasterd, gediend of tegengewerkt, geëerd of veracht, maar zeker door allen gevreesd, maar even zeker boven hen allen geplaatst door de genegenheid zijner vorstin, maar even zeker van dit hooge standpunt bewust, als wij weten, dat hij is: Robert Dudley, Baron van Denbigh en Graaf van Leycester.

Hij droeg een reisgewaad, dat het midden hield tusschen het hofkleed en de wapenrusting, en dat hem stond zooals schitterende stoffen en schilderachtige samenvoeging van kleuren den man kleeden moesten, die nog altijd de bevalligste van Engeland werd geroemd. In zijne houding trachtte hij uit te drukken, die mengeling van ontzag voor de vorstin en van eerbiedige teederheid voor de vrouw, die Elisabeth eischte van hare gunstelingen. In zijne trekken wist hij dat waas van droeven weemoed te leggen, dat passend was bij de gelegenheid; want, hij nam een afscheid van de Koninklijke meesteres, een afscheid voor langen tijd, een afscheid meer nog dan eenig ander met onzekerheid van wederzien; want hij ging naar de Nederlanden, hij ging er heen als eerste veldheer harer troepen, om zich te stellen aan het hoofd van een fellen en gevaarvollen strijd, om een fieren tweekamp aan te vangen metParma; hij ging er heen als opperbe-

velhebber harer vloot - een titel, dien zij hem had toegekend, om hem rechten en macht te geven boven den groot-admiraal - wat hij er verder zijn zou, liet zich nog niet bepalen, schoon er eene overeenkomst mocht bestaan omtrent *zijn* titel en *hare* rechten, tusschen de Koningin en de Nederlanders, en wat de Graaf zelf er van wachtte voor zijne eerzucht of voor zijne toekomst; zoo het hem zelf duidelijk was, hij had het nog wel niemand vertrouwd, maar iets wist hij zeker, en allen daar rondom hem begrepen het mede, hij zou er meer op zich zelf staan, minder beperkt zijn door hoofsche vormen, minder afhankelijk van de luim van ieder uur der heerschende vrouw, dan*hier* onder haar oog en als aan hals en handen geboeid met een gulden halsring en satijnen breidels.

Voor het laatst dus was hij hoveling, en het ongeduldig verbijten van den onderlip, tusschen het minlijke glimlachje door; het vonkelen van zijn oog door den nevel van zwaarmoedigheid heen; het rimpelen van het voorhoofd, terwijl hij het weemoedig nederboog, verraadde hoe hij wist, dat hij het nòg zijn moest, maar ook hoezeer hij haast had zijne taak te eindigen, en het blinkende juk van de schouders te werpen.

En wist hij dan zeker, dat het andere, dat hij op zich ging nemen, niet nog meer drukken zou, juist omdat het was van meer degelijk goud, en of het niet minder geëvenredigd zou zijn aan zijne krachten? En of dáár als hier verschooning zijn zoude voor zijne zwakheid, als hij het met linkschheid droeg, en zoete verpoozing en zachte afwisseling als het wat zwaar werd of wat vermoeiend, en om bij de beeldspraak te blijven, of men het dáár als hier omwinden zou met zooveel rozen en vermommen onder zooveel fluweel? Het was pageswerk, dat hij ter zijde wierp, zou hij de man blijken voor eene ernstige vorstentaak? Spelende was hij staatsman geweest, zou hij kracht genoeg hebben tot den werkelijken dienst van een degelijk staatsdienaar? Hij had het zich zelf niet afgevraagd; maar hij verlangde naar de ruiling. Hetzij Elisabeth hem dit aanzag, hetzij het haar werkelijk kostte, van hem te scheiden, tot driemalen toe reeds had ze hem staande gehouden, toen hij de knie buigen wilde tot den laatsten handkus; tot driemalen toe had zij het woord des vaarwels hem van de lippen genomen met opmerkingen over zijne reis, het land, waar hij heentrok, den vijand, dien hij te bestrijden had; met

eene raadgeving of met eene aanwijzing, die belangstelling toonde in zijn persoon of in zijn werk; kleine redevoeringen vol vernuft, vol helder doorzicht, vol slimme staatkennis, maar niet vrij van scherpheid en gemaaktheid, van pedanterie en van herhalingen, en in dit laatste, evenals door de wijze waarop ze werden aangehoord, niet ongelijk aan de vermaningen eener oude tante tot den levenslustigen neef, die op hare kosten den *tour* gaat doen, en die trappelt van ongeduld onder den vloed van woorden, waarmede zij nog milder is dan met goud, en waarnaar hij luistert, zonder zich de moeite te geven van te verstaan. Mocht echter Leycester heel weinig hebben van den *would-be-tourist* dan gelijke verveling, en gelijke gedwongenheid; Elisabeth had van de oude vrouw meer, dan de poëzie der verbeelding haar wenschte te geven: zij was drie-en-veertig jaar geworden, de jonkvrouwelijke Koningin, en wat erger was, zij had niet de berusting in dien aanvang van verwelking der uiterlijke voordeelen, die drie-en-veertig levensjaren hadden moeten prediken. Zij had niet slechts geene enkele aanspraak opgegeven op schoonheid, op de hulde, die der bevalligheid wordt toegebracht, als eene onwillekeurige schatting van het welbehagen, maar zij begon die te dringender af te eischen, naarmate zij het recht daarop meer en meer zichtbaar verloor. Daartoe nam zij de pracht ter vervanging van de jeugd, de kunst ter vergoeding van de frischheid, de behaagzucht als steun der behagelijkheid, zij lokte uit tot vleierijen, waartoe ze vroeger wegsleepte, zij dwong tot het veinzen der bewondering, die zij vroeger had opgewekt, zij wilde door koningsmacht terughouden, wat een, machtiger dan zij, de tijd, haar bestreed. De ironieke brief van Maria Stuart over Lady Shrewsbury's lasteringen, telt van dat alles feiten op, die ons doen walgen van de diepte, waarin de schranderste koningin van Europa was neergezonken, door vrouwelijke ijdelheid en de laagheid van anderen. Maar schoon die brief een zwaar gewicht heeft gelegd in de schale dier gerechtigheid, waarmede Maria's schuld werd gewogen, de houding, waarvan die getuigt als den hovelingen opgelegd, was moeielijk vol te houden: allen wisten het, maar Leycester beter dan eenig ander, hij wist het zoo goed, dat het ééne van de redenen was zijner vrijwillige ballingschap.

De Koningin was nog niet tot dat uiterste verval van bekoorlijkheden gekomen, dat harer ijdelheid eene onmacht kostte, zoo-

dra zij een spiegel naderde; maar ze had reeds veel verloren van die uiterlijke voordeelen, die de prinses Elisabeth Tudor vroeger zoo schielijk harten won; toch had *Koningin* Elisabeth herwonnen in majesteit van uitzicht, in vorstelijke hoogheid van houding, wat zij verloren had in vrouwelijk schoon, en het ware even billijk geweest als waardig, zoo zij zich daarmede had getroost. Met diezelfde oogen, waarmede zij vroeger vijanden had omgetooverd tot vrienden, en bewakers tot aanbiddende bewonderaars, kon zij nu doorboren en verpletteren, tot de schuld of de trots sidderend aan hare voeten lag; hare trekken mochten scherp geworden zijn van zacht en minlijk, dat ze geweest waren, ze teekenden geest, ze teekenden vastheid, ze teekenden doorzicht; hare gestalte mocht de teere fijnheid harer achttien jaren verloren hebben, zij drukte kracht uit, zij sprak van moed, en zij dwong tot ontzag.

In haar kleed van purper satijn, overtogen met ruiten van zilver borduursel, als met een glansrijk net, van welks mazen heldere parels den knoop vormden; met dien vierdubbelen kraag van kanten, wiens waardij onschatbaar was, en die allergelukkigst een hals verborg, die weleer geen sieraad had noodig gehad, met de Koninklijke halsketen, met de rijk gezette flonkersteenen in de lokken, nog blond en krullend, als voorheen, had zij wel zeker dat fier en vorstelijk aanzien, dat men in zoo groot eene Koningin eischen zou, zoo zij slechts niet anders had willen schijnen, dan dat. Toen zij na een lang aarzelen tusschen tweeërlei beginsels, de handhaving van het volstrekt en wettig vorstenrecht, dat ze niet aanranden kon zonder haar eigen gezag te kwetsen, of de handhaving van het Protestantismus, waarvan zij zich de heldin had verklaard, tusschen tweeërlei belangen, dat van een vijand schade te doen en vrienden te steunen, tusschen velerlei kansen, die alle haar groote voordeelen aanboden, of bij mislukking groot verlies, of liever na een aarzelen tusschen voorzichtigheid en edelmoedigheid, zooals zij zelve het gaarne zou genoemd hebben, eindelijk besloot, zich de zaak der worstelende Nederlanders aan te trekken, met degelijker hulp dan met goeden raad, en onvruchtbare toejuiching en heimelijke bescherming, of zwakke tusschenkomst, was het geen kleine bijstand, die zij hun bood. Behalve de ondersteuning in geld en manschap, die zij gezonden had ter hulpe van Antwerpen, zond ze nu vier duizend welgeruste voetknechten en vierhonderd ruiters, die uit hare middelen werden

onderhouden; zij zond zestig schepen van oorlog en vele andere tot lichtere diensten bestemd. Zij gaf velen van de edelsten uit de ridderschap, en van de ridderlijksten uit de edelen; maar wat meer zeide, haar raadsman, haar vriend, haar bewonderaar, haar lieveling, haar eigen Leycester, gaf ze mede aan het hoofd van dit alles!

Dat ze twaalf graven en veertig edellieden uit haar land liet heentrekken, om de hofvormen te verleeren onder een volk, dat het hoofd ophief tegen een wettigen Heer, dat ze Willoughby's avontuurlijken zin den vrijen loop liet, dat zij Essex's jeugd voor de strenge leerschool niet vrijwaarde, dat ze den eenigen Sidney blootgaf aan de onzekere krijgskansen, dat zeker was veel, was opmerkelijk veel, en getuigde hoeveel zij verwachtte van een spel, waarbij ze zulk een inzet waagde; maar dat ze den man gaf, die de sleutels droeg van hare staatsgeheimen, zoowel als het geheim van haar hart, dat bewees, dat zij er voor offeren wilde alles wat zij als Koningin en als vrouw er voor te geven had, of wel, dat de gunsteling niet meer was, wat de gansche wereld hem geloofde....

Elisabeth scheen zooveel welgevallen te hebben in haar belangrijk offer, dat zij het nog eens in zijn geheel had willen overzien, eer zij het afstond, en zelve had zij, gevolgd van geheel haar hof, Leycester met zijn luisterrijk gezelschap heengeleid naar Dovers, zij had er nog eenmaal als Koninklijke amazone, aan zijne zijde, de rijen der dapperen doorgereden, aan wier spitse hij strijden zou, zij had allen nog aangemoedigd met een krachtig woord van vaarwel, zij had zelve nog een oog willen werpen op de schepen, die zoo kostbaren last wegvoeren zouden uit haar rijk; zij had zelve nog den prachtigen bodem willen betreden, die den veelgeliefden edelman ten sierlijken kerker zou strekken op de golven, om zeker te zijn, dat hij in de prachtige scheepscel, die hij bewonen zou, niet veel slechter zoude gehuisvest zijn, dan zij zelve het was op zijn kasteel van Kenilworth! En nog, nu ze dit alles had verricht en zich vergewist had van dit alles, nog bleef zij verwijlen en scheen willens te vertoeven tot op het oogenblik van zijne inscheping, schoon hij in den loop van den dag reeds tweemalen had voorgesteld, haar heen te leiden naar het kasteel, dat zij tot nachtverblijf had gekozen, schoon hij ten laatste het avonduur had bepaald voor zijn aan boord gaan, altijd in het denkbeeld, dat zij het niet zoude afwachten; want er lag

in deze handeling van openlijke deelneming en eerbewijs, een diepe zin van wantrouwen en bitterheid op den achtergrond, dien de Graaf verstond, terwijl hij het moest ontveinzen.

In den loop van den dag was er te Dovers eene vrouw aangekomen, die niet gereisd had in het gezelschap van den Graaf van Leycester, noch tot het gevolg had behoord der Koningin, hoewel zij meer dan iemand het recht had met den Graaf samen te zijn, en den eersten rang had behooren in te nemen aan de zijde der Koningin. Die vrouw was de weduwe van den Graaf van Essex, moeder van dien jongen Robert d'Evereux, later als Graaf van Essex zoo vermaard; en wat meer zeide, Gravin van Leycester.

Gravin van Leycester! de wettige en erkende echtgenoot van den gunsteling. Dat was de adder, die geslopen was tusschen de vriendschap der Koningin en haar *vriend:* zijn huwelijk! zijn tweede huwelijk met eene schoone, met eene aanzienlijke vrouw. Reeds was de Koningin zich nooit genoeg meesteresse, om haar onwil te onderdrukken tegenover vrouwen, die eene verbintenis aangingen, welke zij zich zelve ontzeide, hetzij dan uit staatkunde, hetzij uit onvrouwelijke fierheid, hetzij uit besluiteloosheid in de keuze; maar zoo mannen, mannen, die deelden in hare gunst, zich verstoutten niet genoeg te hebben aan hare gunst voor het geluk van hun leven, en het recht namen zich eene gade te kiezen, dan zag de Koninklijke oude vrijster daarin niet slechts eene keuze uit velen, maar eene versmading van haar zelve. In vruchteloos smachten aan hare voeten, wilde zij drommen van mannen hun leven zien wegkwijnen, en zij vergaf het nooit, als één van hen beraden was opgestaan en zich had ter zijde gewend. Wat moest het haar dus niet zijn, toen Leycester alzoo deed, hij, wien ze meer dan eenig ander met hoop had gevoed en met gunsten, van hare kindsheid af, en tot wien zij nog nooit het woord had gesproken van volstrekte ontmoediging; maar Leycester was tot den rijperen mannelijken leeftijd gekomen; en hetzij zijne fierheid een eind wilde maken aan den valschen toestand, die aan het belachelijke grensde, altijd op het punt te zijn eene Koningin te trouwen, en nooit iets verder te komen dan het *wellicht,* hetzij hij de zwakheid had, toe te geven aan eene hartstochtelijke genegenheid; - de Graaf trok voor altijd een muur op tusschen de ijdele beloften en de onzekere vervulling, door het huwelijk met de beminnelijke weduwe van Essex.

Zijne omzichtigheid had dat huwelijk in het geheim voltrokken, maar de aanzienlijke rang der bruid gedoogde geene algeheele geheimhouding en haar vader verijdelde reeds dien maatregel door een groot bruiloftsfeest, waarbij tot edelen en dames van het hof toe, genoodigd waren. En ondanks die soort van openbaarheid, en ondanks den grooten lust om eene zoo groote nieuwstijding aan te brengen, en ondanks de vele vijanden des Graven, wien zulk een wapen welkom moest zijn, bleef die gebeurtenis der Koningin nog vele maanden verborgen! Zoo weinig dringt soms de noodigste waarheid door tot het oor des vorsten en der vrouwen beiden. Zoozeer vreesde men eene uitbarsting van vrouwelijken hartstocht, van vorstinnentoorn, die zeker beginnen zoude met in haar vuur den slecht beraden boodschapper te verslinden. Maar toen zij toch eindelijk wist-toen zij wist-wij hebben het getuigenis vanWalter Scott in Kenilworth niet noodig om ons te herinneren, dat zij er toen in de eerste vlagen harer woede werkelijk aan dacht, den vermetelen gunsteling in te kerkeren in den Tower; wij weten wel zeker door het getuigenis der geschiedenis, dat het alleen Burleigh na ernstige voorstellingen gelukte haar te doen inzien, dat de Graaf als een vrijgeboren man en als een hooggeboren engelsch edelman met over zijn persoon en zijne hand te beschikken naar eigen welgevallen, niets had gedaan, waarover zij zich beleedigd kon toonen, zonder zich zelf het allereerst te beleedigen en dat het zijne wijsheid was, die uit het kalm en verstandig antwoord sprak, dat zij Leycester gaf, toen hij zich ten laatste aan hare voeten wierp met de bekentenis van zijn huwelijk. Maar noch de raad van Burleigh's schranderheid, noch de goede ingevingen van vrouwelijke fierheid vermochten de Koningin te brengen tot de zelfoverwinning, om tegen de Gravin Leycester die houding van welwillendheid aan te nemen, die hare eigene gevoelens boven alle verdenking had kunnen verheffen. Zij kon haar tegenzin zelfs niet zoover overwinnen, om de gemalin van haar eersten staatsdienaar aan haar hof te ontvangen, anders dan bij zeer zeldzame, zeer ceremonieuse gelegenheden, en zelfs na den dood van Leycester kon Essex's veelvermogende invloed zijne moeder nooit herstellen in de gunst der Koningin. Het huiselijk geluk, dat de ongelukkige gunsteling bedoeld had, zich te winnen, werd hem intusschen zooveel verbitterd en zoo weinig gegund, als de vindingrijke boosaardigheid eener gekwetste vrouw, en de tirannieke kleingeestigheid eener

willekeurige Koningin het slechts mogelijk maakten. Altijd moest de Graaf de Koningin vergezellen op een reistochtje naar het noorden van het rijk, of op een toertje naar het zuiden, juist als de Gravin naar Londen kwam, om zich bij haar echtgenoot te voegen; en wanneer deze zich met smartelijke teleurstelling weer teruggetrokken had op het land, hielden gewichtige staatsbezigheden altijd den Graaf te Londen terug, in de nabijheid van het paleis van Westminster. Die verfijnde kwelling, dat aanhoudend tergen, trok het hart en de vriendschap van den Graaf nog verder af van de Koningin dan eenige maatschappelijke band had kunnen doen; eene stille, diepgaande verbittering leefde er op in zijne ziel; want had vroeger zijn hart geweifeld tusschen eerbied en dankbaarheid, tusschen eene eerzuchtige hoop en eene onrustige vreeze, van nu aan vatte hij eene stille, diepgaande verbittering op, tegen de vrouw, die in koud egoïsme en lage ijdelheid, de heiligste rechten bekortte en zich plaatste tusschen de wettigste aanspraken, en vooral omdat die vrouw dezelfde was, aan wie hij zóóvele offers had gebracht van zijne eerste jóngelingschap af, dat zij zelve had erkend, die niet dan met de toewijding van geheel haar persoon te kunnen betalen, en die nu, nadat ze hem betaald had met de valsche munt der terleurstelling, hem het zuiver zilver misgunde, waarnaar hij gegrepen had ter vergoeding.

Maar ondanks die groote innerlijke verandering, die er had plaats gevonden, in hunne verhouding tot elkander, was er oogenschijnlijk niets veranderd tusschen de Koningin en haar*vriend:* zij liet hem heerschen in hare hofcirkels en den toon geven bij hare feesten nu als weleer, in het kabinet, in den staatsraad bleef hij gelden, wat hij er altijd gegolden had, en hij bleef haar den tol en de schatting brengen in hulde en vleierijen, die zij nog altijd bleef eischen, en waaraan zij zich niet scheen te kunnen ontwennen, hoe zeker het haar moest zijn, dat ze valsch waren, en die haar te meer beleedigen moesten, naarmate ze met fijner kunst den vorm der waarheid wisten aan te nemen.

Wat kunnen vrouwen zwak zijn! Wat zijn zij het vooral dan, als zij de zwakheden van het hart hebben verplaatst naar het hoofd! Want dan missen zij de eenige verschooning voor iedere zwakheid, als haar laatsten steun: de overmacht der liefde en hare kracht. - Die toestand was wellicht ééne van de overwegendste redenen geweest, die den Graaf bewogen hadden voor zich het bevel te vragen

over de hulptroepen in de Nederlanden, en bij de goede redenen, die Elisabeth kon hebben hem zijn wensch toe te staan, zullen zeker die der hofkabaal, welke zijne verwijdering wenschte, minder gewicht in de schaal hebben gelegd, dan de verwijdering, die zij zelve voor hem voelde. Zij konden elkander missen, dat was voor beiden reeds genoeg, om de proef te nemen hoe ze de scheiding zonden dragen.

Toch had Leycester nog eene andere hoop gevestigd op zijne verwijdering uit Engeland, afzonderlijk van zijn smachten naar vrijheid en van alle plannen en wenschen zijner eerzucht: hij had gehoopt zijne echtgenoot met zich te voeren en in het buitenland de zoetheden van een echt te smaken, die hem in zijn vaderland zoo wreed wierden verbitterd. Maar ook de Koningin had dien wensch voorzien, en ook had zij gezorgd hem alle gelegenheden te benemen om dien te uiten, en toen hij dien ten laatste onverholen durfde uitspreken, had zij het hem toegezegd op eene voorwaarde, die zoo goed was als eene weigering. ‘Het was onvoorzichtig eene vrouw met zich te nemen in een land vol oorlog en oproer, en alleen, als de Graaf de Nederlanden in rust zou hebben gebracht en tot orde, zouden zij een voegzaam verblijf zijn voor zijne gemalin, die intusschen onder hare koninklijke bescherming veilig zoude zijn.’ Dat was den Graaf eene diepere teleurstelling, eene meer smartelijke krenking, dan hem nog was aangedaan;- maar toen zijne herhaalde beden telkens koeler, telkens scherper werden afgewezen, moest hij berusten en zich met de schrale belofte vergenoegen, dat de Gravin volgen zoude zoodra de Koningin het mogelijk achtte. En wanneer zou zij mogelijk achten, wat zij met alle wenschen harer ziel en met alle macht der heerschappij had voorgenomen te verhoeden? Maar de jaloezie van Elisabeth dreef een nog wreeder spel. Bij de drukten en beslommeringen, die de toebereidsels tot zijn vertrek vooraf gingen, had Leycester nauwelijks eenige dagen kunnen geven aan een rustig samenzijn met de geliefde vrouw, en de Koningin had hem zóó plotseling opontboden, dat hij haar slechts een vluchtig vaarwel had kunnen toeroepen, om zijne kluisters aan het hof te gaan hernemen en tot op den laatsten dag toe te dragen. De Graaf bescheidde zijne echtgenoot te Dovers tot een minder gehaast afscheid voor zoo langen tijd, maar de Koningin besloot plotseling den luitenant-generaal harer troepen uit te leiden tot aan die

haven, eene eere, die in waarheid luide klonk als ongehoord gunstbewijs, maar die Leycester in het hart griefde, terwijl zij zijne ijdelheid streelde. En wat hij vreesde was gebeurd: den ganschen dag had Elisabeth hem in hare tegenwoordigheid teruggehouden, en zij scheen wel zeker besloten te zijn, ook het allerlaatste onderhoud tusschen de geplaagde echtelingen te verhinderen; zij scheen besloten te zijn, den Graaf niet uit het oog te verliezen voor hij den voet had gezet in de eeresloep, die hem naar boord zoude roeien; niet voor er golven tusschen de echtgenooten lagen scheen zij bevredigd te zullen wezen; maar zij had daarbij nog een ander doel, dan alleen de lust tot storen en kwellen: zij vreesde, dat Leycester, ondanks haar stellig verbod, de vermetelheid zoude hebben, de jonge Gravin met zich te voeren en als heimelijk weg te schaken uit hare macht. De tegenwoordigheid van Mylady Leycester te Dovers of de inblazingen zijner vijanden had wellicht dien argwaan in haar opgewekt, en zij kende hem genoeg om hem tot zulke eene list in staat te achten, en zij wist, dat hij haar genoeg kende om die voor zich zelven te rechtvaardigen.

Maar, hetzij de Graaf werkelijk met zulk een voornemen omging, hetzij alléén het verlengde blijven der Koningin hem hinderde in een gewenscht en afgesproken samenzijn, zijne spanning en zijne gedwongenheid stegen met iedere minuut, zijne antwoorden op hare eindelooze onderrichtingen werden telkens meer verstrooid en vluchtig, en hij scheen op het laatst in die doffe bedwelming te vervallen, die zeer wel als eene overmaat van troosteloosheid bij een vaarwel kon worden opgenomen, toen aan den ingang der tente een jongmensch van een donker uitzicht den jongen Graaf van Essex een wenk gaf, die daarop Leycester veelbeduidend aanzag.

Toen hief deze zich op, en de moed der radeloosheid sprak uit den pijnlijken glimlach, waarmede hij tot de Koningin zeide:

‘Nu begin ik in trouwe hoop te voeden, dat Uwe Majesteit van Hare hooge en genadige belangstelling in deze onderneming ook nog dit zeldzame blijk zal geven, dat Zij mede aanschouwster zal willen zijn van onze inscheping.’

‘Mylord! Mylord! waar denkt gij aan?’ riep Essex, met de vermetelheid van zijn karakter en de drift van zijne negentien jaren, der Koningin het antwoord ontnemende. ‘Eene zoo dier

bare gezondheid, eene zoo teedere schoonheid te wagen aan de scherpe dampen van de zeelucht bij avond! Veeleer dragen wij de booten op onze armen tot voor dit bankethuis, dan dat....'

'Veel dank, Mylord!' viel Elisabeth in, met een glimlach, 'uwe bezorgdheid voor Ons welzijn treft Ons, al verraadt zij zich door wat groote voorbarigheid, maar zoo het hier alleen de vrage ware van Onze gezondheid of Ons gemak, mij dunkt Onze onderdanen weten het allen, hoe weinig wij die beiden ontzien hebben, waar het Onze plichten gold!'

'Zooveel te minder mogen die onderdanen zelve die vergeten, Genadige vrouw!' sprak Leycester, 'en onze jonge Lord Robert heeft gelijk: er lag meer zelfzucht in mijn wensch dan het een ridderlijk dienaar van Uwe Majesteit betaamt: den tocht aan te vangen onder begunstiging, als onder het oog van eene Amphitrite, waarvoor die van Neptunus zich in de diepte der kolken verschuilen zou van wanhoop en spijt, scheen mij zulk een heilspellend begin....ik zoude geene stormen vreezen waar zulk een blik hunne woede had verzacht.'

'Graaf!' zeide Elisabeth, 'die aardigheid is verouderd sedert de dagen van Koning Canut, wij zijn even weinig Koningin over de elementen als hij.'

'Altijd toch zult gij Koningin zijn over de harten!' hervatte Essex, brutaal galant.

De Koningin glimlachte weder en hief een harer handschoenen met eene dreigende beweging naar hem op, eene beweging waarbij haar het sierlijke voorwerp ontviel, dat met gouddraad en kleine strooipaarlen was geborduurd.

Snel maakte de jonge Graaf zich daarvan meester, drukte het aan zijne lippen, wierp een blik op Elisabeth, die tusschen eene bede en eene bedreiging het midden hield, en plaatste het tusschen de gouden koord zijner barret, die hij in de hand hield, terwijl hij zeide: 'Een ridder neemt iederen handschoen op, hetzij hem die wordt toegeworpen door de kracht of door de schoonheid!'

'Gij verdiendet dat wij u hier in Engeland terug hielden en inkerkerden, als schuldig aan roof,' hernam Elisabeth op veel te zachten toon voor zoo strenge woorden, 'maar gij hebt nog uwe sporen te verdienen, en wij hebben de overtuiging van uwe goede voornemens, om door uitnemende daden onze vergiffenis te koopen.'

‘Opdat den jongen Lord daartoe te eer de gelegenheid geworde, moet ik Uwe Majesteit nogmaals bidden, zich te verklaren omtrent hare tegenwoordigheid bij onze inscheping,’ hervatte Leycester met een ernst, waarin zijne verdrietelijkheid doorschemerde, ‘ik zou in dat geval mijne bevelen moeten geven, opdat mijne genadige Koningin zoo weinig mogelijk mocht te lijden hebben onder de lasten, waaraan zij zich zou blootstellen, en tegelijk onze afreize niet worde vertraagd.’

‘Behoede ons, Mylord! dat wij hindernis zouden brengen in zoo hooge belangen als van uwe afreis afhankelijk zijn; wij hebben alreede te veel gedaan voor de Nederlanden en voor u, om ook nu niet het offer te brengen van een onzer wenschen.’

Toen, den Graaf lang en onderzoekend in de oogen ziende, - als wilde zij den indruk peilen, dien zij te weeg ging brengen - sprak zij zoo langzaam hare gewone levendigheid het mogelijk maakte: ‘Neen, Mylord! wij hebben geen oogenblik het voornemen gehad, om de moeite en omslag van zulk een vertrek nog te vermeerderden, door optochten bij fakkellicht en feestmuziek, en dat te belemmeren door het ceremonieel, dat onze tegenwoordigheid daarbij zoude noodig maken.’ Toen zich met waardigheid naar hare vrouwen keerende, voegde zij er bij: ‘en niemand van deze ladies zal, hoop ik, de wegtrekkende ridders zóó betreuren, dat zij behoefte heeft, hun nog op het strand een laatst vaarwel toe te wuiven.’

Er waren toen onder de dames, die bloosden of verbleekten, maar toch ieder harer vermande zich tot een kalmen glimlach en eene lichte buiging.

Met den zwaren last, die den Graaf van het hart was gevallen, keerde hem ook de bezinning en de vrijmoedigheid van geest terug.

‘Zoo vergeve Uwe Majesteit mij, dat ik het pijnlijke dezer oogenblikken niet langer rekke,’ sprak hij, de knie buigende, met een snel besluit, ‘en dat ik mij begeve tot het afdoen mijner laatste plichten.’

‘Onder welke Uwe Lordschap zeker medetelt, een afscheid aan de Gravin van Essex,’ sprak Elisabeth met een bitsen glimlach, ‘van Leycester bedoele ik. - Vergeef, Graaf! wij zijn zoo weinig gewend aan den nieuwen naam.’

(Zij had toch reeds een jaar lang tijd gehad om er zich aan te gewennen.)

Een donkere blos vloog Leycester over het hooge voorhoofd.

‘Sinds Uwe Majesteit niet heeft gewild, dat de Gravin in Hare tegenwoordigheid....’

‘In Onze tegenwoordigheid, Graaf! waaraan denkt gij?’ riep Elisabeth ‘Wij hebben niet genoeg medegevoel, noch genoeg hoogachting voor weduwen, die, als de Geertruide van onzen poëet Will, de spijzen van den begrafenisdisch warm laten overplaatsen op eene nieuwe bruiloftstafel!’

Leycester's oog schoot een vlam van woede op de Koningin; hij verbeet de lippen, om niet te antwoorden, zooals zijn gevoel het ingaf; maar na eene seconde zwijgens verkreeg hij op zich zelven om te zeggen:

‘Mijne Koningin neme toch niet *Hare* sterkte als maatstaf van der anderen zwakheid!’ en de toon, waarop hij dit zeide, was zoo ernstig, dat die de verdenking van ironie zou geweerd hebben, zelfs al ware de Koningin meer fijn van gehoor geweest op het punt van een compliment.

‘Nu, wat dat betreft, Graaf! behoede Ons, dat wij Ons ten voorbeeld zouden stellen aan de vrouw uwer keuze! Slechts vergeef Ons dat Wij geene toeschouwster wenschten te zijn bij een tooneeltje van smeltende aandoeningen, bij een afscheid, Hector en Andromaché waardig!’ - en zacht en vrij bitter voegde zij er bij: ‘Zorg slechts, Graaf! dat het een *afscheid*zij!’

Maar de Graaf scheen den zin van de eerste woorden, noch de vermaning van de laatste te vatten, maar overwonnen door de bittere gewaarwordingen zoo lang verkropt, vergat hij alle voorzichtigheid en alle zelfbeheersching, en zich nog dieper bukkende aan hare voeten, en de hand voor de oogen houdende, opdat niemand zijne tranen mocht zien, vatte hij met de andere den zoom van haar kleed, bracht dien aan zijne lippen en riep in eene soort van vertwijfeling:

‘Mylady, om Godswil! wees goed voor haar, en sta toe dat zij mij volge.’

‘Hoe komt het in u op het tegendeel te vreezen, edele Lord!’ riep Elisabeth lachende, ‘wij geven u Ons Koninklijk woord, dat de Gravin zal voorzitten bij de vredefeesten, die in Nederland gevierd zullen worden. Slechts bid ik u, hef nu het hoofd op, en laat Ons geen vocht zien, waar over *Wij* blozen moeten, schoon Wij slechts eene vrouw zijn! Wat zou de jonge Graaf Maurits zeggen, als die u zóó zag?’

Alsof hij door een scorpioen gestoken ware, doortrilde een schok

plotseling de trotsche gestalte van Leycester. De brandende gloed van voorhoofd en wangen scheen eensklaps zijne tranen te drogen, het was of hij op eens de bewustheid wederkreeg van zich zelven, van zijn toestand en van zijne verhouding tegenover de wereld, en zich ten halve opheffende en de hand leunende op Essex's schouder, sprak hij:

'De Hollanders worden gezegd huiselijke banden te eerbiedigen, koninklijke vrouw! daarom had ik er mijne gade veilig geacht, zelfs te midden der verwarringen van den krijg! Maar nu Uwe Majesteit mij aan hen herinnert, bedenk ik, dat het mij voegt eigen leedgevoel te bedwingen en alles ter zijde te stellen, wat mij zou kunnen hinderen, datgene voor hen te zijn, wat zij van mij wachten.'

Elisabeth zag hem scherp aan, en viel driftig in: 'Wees slechts niet zooveel voor hen, dat gij minder wordt voor Ons, en neem dit als eene grondregel: u te onthouden van iets te ondernemen, of zelfs te denken aan iets, dat onpassend kon zijn met Onze waardigheid en met die van Onzen staat, of strijdig met diens belangen.'

'Wie ware ik, zoo ik dit niet als hoogste plicht dacht te houden?' sprak hij nu ernstig en hief zijne oogen kalm naar haar op.

En hetzij ze werkelijk oprechtheid las in dien blik, of door de uitdrukking, die hij er in leidde, beheerscht werd, de Koningin reikte hem hare hand, en met meer zacht vertrouwen dan de laatste woordewisseling mogelijk scheen gemaakt te hebben, hernam zij:

'Ik weet wien ik zende, Dudley! - En nu, God zegene u, Mylord! het is een goed werk dat gij op u neemt.'

Leycester antwoordde alleen door hare hand te kussen, dat hij tweemaal herhaalde, zonderdat zij die terugtrok. Toen hij was opgestaan en zich had ter zijde gewend, vervingen hem Essex, de Baron Andeley, de Baronet Russell en allen die er het recht toe hadden, om neder te knielen en de Koninklijke hand aan de lippen te drukken. Toen allen hun afscheidsgroet aan Elisabeth hadden gebracht, wachtten zij Leycester op aan den uitgang van het paveljoen, daar de Lord nog met sommige vrouwen en met alle mannen een woord van afscheid wisselde; bij dien uitgang bleef de Graaf nog een oogenblik toeven, en hief den blik nog eenmaal op naar de Koningin, en zijn verbleeken was ditmaal

geene gemaaktheid, maar eene diep gevoelde ontroering, die hem aangreep, bij de gedachte aan alles wat hij met haar verliet; zij wenkte hem een vaarwel toe met de hand, en zij bukte naar haar zakdoek om hare aandoening te verbergen; Leycester boog zich nog eenmaal; een der jonge edellieden hief het tapijtbehangsel op; het viel achter hem neder.

De anderen volgden hem.Wij kunnen niet spreken van de korte oogenblikken, waarin de Graaf, zich afscheidende van zijn geleide, nog samen was met zijne gemalin; wij zien hem slechts terugkeeren, geleund op Essex's arm en gevolgd door een paar fakkeldragers; maar zijne houding was onvast en zijn hoofd bleef gebogen; slechts toen hij was aangekomen op zijn eeregaljoen, onder het gejuich der toegestroomde menigte, onder den klank der schalmeien en trompetten, hief hij het op, en ziende op dat schitterend gevolg dat hem omgaf, kwam de glimlach van trots weer op zijne lippen, en zijne oogen schenen te zeggen: ‘Ik ben een vrij man, ik ben meester!’

En is hij vrij geweest, de Graaf van Leycester? heeft hij meester kunnen zijn in dat Nederland, waar hij heentrok met zóó trotsche hoop in het hart? Wat is hij geworden voor de Nederlanders, en wat zijn zij geweest voor hem? Wij zullen het weten, want wij zullen hem zien leven in het midden van dat volk, en wij zullen hem volgen naar Nederland.

Zijn verblijf in Nederland is te verdeelen in drie tijdperken, schoon die verdeeling een weinig de onze is. Het eerste begint... met het begin: de algemeene geestdrift voor zijn persoon; en omvangt zijne bezitneming van het regentschap, de feiten en verschijnselen waarbij hij geraakte tot de hoogste macht, de wijze, hoe hij die in 't eerst gebruikte en met welke bedoelingen, en uitkomsten; en smelt dus samen met den aanvang van het tweede tijdperk, dat begint met ondubbelzinnige pogingen om hem die hooge macht te ontnemen, of voor het minst krachteloos te maken, de middelen waardoor hij zich daarin tracht te handhaven, en dat is als eene rusteloos volgehoudene worsteling en een onbesliste strijd, die voortduurt tot op zijn eerste vertrek naar Engeland, dat eene kennelijke afscheiding maakt tusschen het einde van dit tweede tijdperk, en den aanvang van het laatste, dat zich opent onder de blijde kenteekenen eener verzoening, die uitloopt op verergerde twisten, waarin listen zich stellen tegen openlijk geweld, het eene

misbruik van macht het andere leert wettigen, de eene ontrouw zich tot voorbeeld zal stellen aan de andere, de eene verwarring zich zal heenslingeren door de andere, totdat zij zich allen oplossen in het einde: Leycester's afleggen van zijne waardigheid.

Van dit alles zullen wij beproeven de vertooning te geven in schetsen der historie zoo trouw als het zijn moet; door de verbeelding ondersteld en door de poëzie gekleurd, zoo vaak beider licht en gloed kan strekken om den nevel der historie weg te schuiven of hare tinten te verhelderen. Van dit alles is *één uur voor de inscheping* de inleiding geweest, en met zooveel orde, als er kan heerschen onder Leycester's tijd, zal ieder tijdperk worden opgenomen in ieder der drie boeken van onzen roman.

Leycester in Nederland.

Eerste boek.

Lust mijn penne met u ....
Een weynich vrymoedelyck te philosopheren,
Ik zie 't beginsele van partydicheyt vierich,
Men vlucht van d' oude rust ....
. . . . . .
Wie weet of dit endt begin is van meerder rouwe?
Wie weet, oock of die saack nu is op 't allerquaadste?
Zulck bidt te vroeg om beter en krijght arger in 't laatste.

DIRK VOLKERTZ. COORNHERT.

I. Wat die vrouw wilde.

Intochten zijn er reeds zoo vaak gedaan en even vaak beschreven, sinds den intocht van Cyrus in Babylon tot op dien van Z. M. Koning Willem II toe, in iedere van de steden zijns rijks, en ieder kan er zich, vooral door de laatsten, zulk een juist denkbeeld van maken, dat wij het met niemands herinnering durven opnemen, noch met niemands verbeelding. Wij konden wel, bij wijze van vergoeding, langs ons laten voorbijgaan de lange rij van hooge heeren en potentaten, die intochten hielden, en de plaatsen optellen, wáár zij ze hielden, maar ondanks de groote verscheidenheid in kostuum zouden zij elkander zoozeer gelijk zijn in leegte en in klingklang, dat het zeker de allerbeste vergoeding is te zeggen, dat*wij* ten minste ons niet weder aan intochten wagen, zelfs niet aan dien van Leycester te Vlissingen,

toen hij er binnentrok op den 19den December van het jaar 1585.

Wij willen liever zien, in welke stemming de held van dien dag den zijnen volbracht, en wat er van gedacht en gehoopt werd door hen, die hem volgden en omgaven, wat er besloten was door de Nederlandsche grooten, die hem ontvingen, en welke gewaarwordingen de volksmenigte rondom hem in beweging bracht; dat zal ons sneller plaatsen op een standpunt, van waar wij het tijdvak, dat wij intreden, kunnen overzien; veel juister oog geven op de historische feiten, die wij gaan voorstellen, meer hulp geven om de karakters te doorzien der personen, die wij moeten opvoeren, een wisser leiddraad zijn om hunne bedoelingen te leeren vatten, en een vaster maatstaf bij het beoordeelen hunner handelingen, dan, zoo wij gingen optellen, hoeveel zegevanen en triomfbogen er waren uitgespannen over de straten, hoeveel duizenden zich verdrongen op de pleinen, hoeveel honderden de takken der boomen hadden veroverd als hooge tribunen, of wel, te weten van welke kant Leycester's kraag was geplooid, of welke pluimen afwapperden van Hohenlo's helm. De Graaf van Hohenlo, wiens naam onze pen bij toeval ontviel, was echter noch de aanzienlijkste, noch de merkwaardigste persoon in den stoet van de Nederlandsche heeren, die daar teVlissingen samen waren uit plicht of uit belangstelling, om Leycester het ‘welkom’ toe te spreken. Op uitnoodiging van de Staten van Holland was ook Willem Lodewijk van Nassau dáár, was ook zijn doorluchtige bloedverwant, de jeugdigeGraaf Maurits van Nassau dáár, en deze zeker was eene allerbelangrijkste figuur in de rij der Hollandsche grooten, en vooral de meestbeduidende tegenover den doorluchtigen vreemdeling. Het is zoo, de zeventienjarige had nog door geen uitstekenden dienst, door geene schitterende daad de onderscheiding verdiend, die zich almede had vastgehecht aan zijn naam, en toen de Algemeene Staten hem kortgeleden het Markiezaat van Bergen hadden gegeven uit aanmerking zijner ‘zonderlinge getrouwheid en goede werkelijke diensten,’ werd de eerste zeker meer ondersteld dan bewezen, en waren de laatsten meer verwacht dan met proeven gestaafd. Maar dit gemis aan daden schaadde hem niet in den geest der Nederlanders, want was hij aangenomen als het kind van den Staat, hij was nog meer het kind der voorliefde, hij was allermeest het kind der toekomst! Zoon van dien Willem I, die zooveel was geweest voor

de Vereenigde Provinciën, bij hare eerste worsteling tegen haar Vorst, bij hare afscheuring van Spanje; van dien Willem I, dien vriend en vijand, partij en wederpartij hadden erkend als de spier harer kracht, als de zenuw harer beweging, als de polsader van haar volksleven, en de *eenige* zijner zonen, op wien zich na den geweldigen dood van den vader de aandacht der natie konde vestigen, was hare volle opmerkzaamheid, en hare volle toegenegenheid op hem overgegaan als bij erfopvolging Van zijne teederste jeugd af had men er hem bewijzen van gegeven, en door vooruitzetting boven zijn leeftijd, in angstvallige zorg voor zijn leven en welzijn, in belangstelling in zijne studiën, in het voorstaan van zijne politieke belangen en in ondersteuning van zijne geldelijke.

Die jonge vorstentelg was dus voor haar de belangwekkendste figuur, die zij den komenden vreemdeling kon te gemoet voeren; maar vooral ook tegenover den Graaf van Leycester was hij van veelzeggende beduidenis, het lievelingskind der natie, de zoon harer hope, aan haar verbonden door het verleden zoowel als door de toekomst, wiens belangen met duizende vezelen als ingevlochten waren in de hare, die zijne vrienden en goedgunners als in duizend vertakkingen had in zijn land tegenover *hem* vreemdeling, die, toen hij den voet aan land zette, zeker kon zijn, dat geen enkele vriendenhand onder dit volk hem zou worden toegereikt, dat geen enkel bekend gezicht hem het ‘welkom’ zoude toelachen, dat duizenden nieuwsgierig, dat honderden vreemd, dit sommigen met afgunst, sommigen met wantrouwen, weinigen met onverschilligheid, maar zeker geen enkele met warme hartelijkheid naar zijn persoon zouden opzien! Hem, wien geen enkele band konde binden aan dit volk, dan die van een tijdelijk staatkundig belang en nooddwang van het oogenblik. Maar was de jonge Graaf van Nassau door zijne nauwe verbintenis met het volk van Nederland eene belangwekkende persoon tegenover den Graaf van Leycester, zijne persoonlijkheid kon evenzeer zijne ijverzucht opwekken, zooals altijd het tegenwoordige ijverzuchtig moet zijn op de toekomst, zooals altijd de bezitter zijn opvolger met zorge of voor het minst met belangstelling aanziet, zooals de gloed der jeugd en de kracht, die toeneemt, altijd een spiegel is, waarin de volrijpheid en de kracht, die reeds haar hoogste standpunt heeft bereikt meest met huivering ziet. Maar de

zeventienjarige Graaf van Nassau had voor den niet meer jongen Graaf van Leycester nog eene zijde, die zijne ontmoeting bij zijne eerste schrede op hollandschen grond tot eene veelbeduidende moest maken, niet zoozeer omdat hij was gesteld aan het hoofd van dien raad van state, die bij wijze van regeeringsraad was opgericht geworden na den dood van Willem I als uitvoerende macht; die waardigheid was nauwelijks meer dan een klank, uitgevonden, eer men aan Leycester dacht, en die vervallen zou, nu hij daar was, maar erger was dit: in het oogenblik, dat de onderhandelingen met de Koningin van Engeland en met den Graaf van Leycester tot een eind waren gekomen, hadden mijne heeren de staten van Holland en Zeeland den jongen Graaf van Nassau een rang gegeven, die eene inbreuk was op de rechten van Leycester, en hem een titel doen aannemen, die hooger klonk dan die, welken de Graaf zoude voeren. Men had Maurits stadhouder gemaakt van Holland en Zeeland en tevens kapitein-generaal en admiraal van die provinciën en van West-Vriesland. Men had hem bewogen zich te noemen: *geboren prins van Oranje,* opdat de prinsenrang luider klinken zou dan de graventitel van Leycester, opdat men den zoon des lands 'Uwe Hoogheid' zou kunnen noemen, terwijl zijne lordschap van Engeland niets meer zou kunnen heeten dan 'Excellentie', flauwe en kleingeestige vinding, die laatste, maar die de ijdelheid van een Leycester op de kwetsbare plek moest treffen, en die hem de andere grieve des te voelbaarder moest maken.

Eene grieve was het zoowel als eene ontrouw van hen, die het wrochten. Want was het nog juist niet vastgesteld en door beide partijen bezworen, welke rang en macht Leycester houden zoude in de Nederlanden, het lag toch in den aard der overeenkomst opgesloten als in de behoefte van waar zij was uitgegaan, dat het geen mindere zijn zoude dan die, welkenAlençon en Willem I hadden bekleed en geoefend; dat het in wezen en in naam niets minder zoude zijn dan het gouverneur-generaalschap der Vereenigde Provinciën. En zij allen die, hetzij door de graven, hetzij door het volk met die waardigheid waren bekleed geweest, hadden recht gehad de voornaamste der provinciën voor zich te houden als bijzonder stadhouderschap; dat was, ten tijde van Filips II, Braband geweest; dat waren, ten dage van Willem I, bij de groote verliezen in Braband, Holland en Zeeland geworden; die

waren door den dood van Willem I ontledigd, ze moesten nu op Leycester zijn overgegaan, of voor het minst aan *zijne keuze* blijven overgelaten, wien hij ze wilde toevertrouwen, zooals werkelijk de gouverneur-generaal het recht had, om alle stadhouderschappen te benoemen. Dat was dus eene krenking en eene trouweloosbeid, die men gepleegd had tegen Leycester nog vóór hij zich had ingescheept naar Holland, en tot de verpersoonlijking van die krenking had men den jongen Maurits gekozen, die tegelijk gekozen was om hem het eerst de hand te reiken, als hij aan wal zou zijn gestapt!! Mij dunkt, mijne heeren de staten hadden eerbied moeten hebben voor de onschuld van hun kweekeling, en zij hadden de openheid van zijne zeventien jaren niet moeten wagen aan die les van politieke dubbelheid. Maar mijne heeren de staten hadden den wees van hun grooten Oranje reeds meer dan eens eene onwaardige taak opgelegd; en mijne heeren de staten wisten wel, waarom zij het deden!

Daar waren ook leden van de staten van Holland ter verwelkoming des Graven van Leycester naar Vlissingen gereisd. En ik spreek van hen eerder dan van de andere grooten en heeren, omdat zij een lichaam vertegenwoordigden, dat tot den komende in eene allergewichtigste verhouding stond. Wij weten niet of de heeren, hier tegenwoordig, daarbij handelende of lijdelijke deelgenooten waren geweest; maar het is zeker, dat van uit hunne vergadering juist die besluiten waren uitgegaan, die krenkend moesten zijn voor den Graaf van Leycester, en die zijne eerste schreden reeds terstond zouden belemmeren en onzeker maken. Het was de provincie Holland, die het allereerst op de gedachte was gekomen, om zich te waarborgen tegen de waarschijnlijkheid, dat zij als bijzonder stadhouderschap den engelschen *beschermer*zouden toevallen; Zeeland had zich eerst later op dit punt met haar vereenigd; het was de provincie Holland, die reeds voor zijne aankomst en zoodra hij tot opperbevelhebber der hulptroepen was benoemd, zich als gerust had en gewapend tegen de pogingen eener heerschzucht, die zij bij voorraad onderstelde, en het was uit het midden der vergadering, die de provincie Holland vertegenwoordigde, dat zich een stelsel verhief van tegenwerking, met fijne schranderheid uitgedacht, met onwrikbare vasthoudendheid doorgedreven ten einde toe, en met behendige slimheid toegepast bij iedere goede kans. Dat stelsel wrocht de voorzichtige,

maar trouwelooze greep, die Maurits plaatste, waar Leycester had behooren te zijn, en die andere, die Maurits den prinselijken titel deed toekennen, welke de gelijkheid tusschen de beide *graven* verbrak, waardoor den vreemden groote terstond als gewezen werd op den afstand, die hem scheidde van den prinselijken zoon van den Staat, en den onderdaan van de engelsche Koningin dwong tot ontzag voor den telg van een aangenomen vorstenstam; dat stelsel had reeds veel beraamd en verordend, vóór de Lord zich wegwendde van de britsche kust; en dat zoude nog meerder doen, nu hij gekomen was; maar daar het juist die gangen zijn, die wij volgen zullen, oordeelen wij nog van niets, dan wat reeds in December 1585 was uitgericht. En dat was niet gering. Het zwakste voordeel en toch geen verwerpelijk was dit, dat het de beide hooge en machtige heeren tegen elkander over plaatste als mededingers, dat het den algemeenen stadhouder in staat van wantrouwen en benijding kon stellen tegenover den bijzonderen stadhouder van de twee rijkste en gewichtigste provinciën. De plaats aan Maurits toegekend, en die Leycester niet meer kon innemen, belette hem zelve in te zien in de bijzondere staatshuishouding van Holland en Zeeland, hield hem buiten het innigste harer inrichtingen, buiten de kennis en de regeling harer geldmiddelen, buiten de berekeningen en het beschikken over hare bronnen, het ontnam hem het recht om de hand te slaan aan haar krijgswezen. Dan er was meer. Diezelfde staatkunde, die Leycester zoude tegenwerken, had nog een hooger doel dan het betwisten en bekorten van een nieuw en vreemd gezag. De twee provinciën voelden zich groot, voelden zich sterk, voelden zich overwegend. De provincie Holland vooral had de bewustheid, dat zij eerst was in den aanvang van een bloei, die telkens zou stijgen; zij wist, dat zij nog meerder kon worden en zij wist, waardoor; maar zij wist ook, dat hare voorwaarden van welzijn niet altijd overeenstemmen zouden met de algemeene belangen des lands; zij had er alreede de ondervinding van, en zij moest vreezen, dat een voorstander van het algemeene welzijn het bijzondere zoude onderschikken aan dat van het geheel; daarom wilde zij zich verheffen tot eene zelfstandigheid en onafhankelijkheid, die zij het best zoude kunnen handhaven onder een zelf gekozen stadhouder, onder den jeugdigen zoon van Oranje het allerbest; en die daad zelve, dat eigenmachtig kiezen van dien stadhouder was

eene inbreuk op de rechten der Algemeene Staten, was ook weder eene poging tot onafhankelijkheid, die navolging had gevonden bij sommige zuster-provinciën en die onvoorzichtiglijk niet weersproken was geworden door de Algemeene Staten zelve; eene toegevendheid, welke voortaan ruimte liet aan het beginsel, waarvan Holland het eerst en de anderen langzamerhand begonnen uit te gaan: het beginsel, dat de Provinciale Staten de hoogste macht waren in hunne bijzondere gewesten, waar het de huiselijke belangen van die gewesten gold.

Voorwaar! hij, die gesteld zoude worden als algemeen hoofd over alle deze leden, zoo verschillend en onafhankelijk in beweging, zoude een zwaren kamp te strijden hebben en hij mocht wel alles in zich vereenigen, wat een groot, en schrander, en buigzaam, en omzichtig staatsman in zich vereenigen kan; hij moest meer zijn dan dit: hij moest een man zijn zóó ernstig bezield voor het belang zijner zaak, en zóó oprecht ingenomen met zijne hooge roeping, dat het hem niet te zwaar zoude zijn af te staan van eigene wenschen, eigene ontwerpen ter zijde te stellen, of liever geene andere ontwerpen te hebben of bedoelingen dan die eene: te slagen in het groote werk; en boven alles nog moest hij de man zijn, die zich wist bemind te maken door persoonlijke hoedanigheden, en die eigen vooroordeelen wist ter zijde te zetten en te zegevieren over die van anderen. Wij zullen zien in hoever de Graaf van Leycester aan die eischen beantwoordde.

Daar zijn geschiedschrijvers geweest, die deze tegenwerking tegen Leycester eene persoonlijke hebben genoemd, opgewekt door eene persoonlijke haat en aangehitst door een man, dien wij nu nog niet noemen, omdat wij te veel van hem te zeggen hebben; daar zijn anderen, die dit denkbeeld geheel wegweren door het ééne woord, dat niemand den Graaf persoonlijk kende of ten minste niet zóó kende, dat er reeds antipathie kon zijn ontstaan; en toch geloof ik, dat zijn persoon wel zeker in aanmerking is gekomen bij dit overlegde tegenstreven. Niet, dat juist de Graaf van Leycester een bijzonderen tegenzin kon hebben opgewekt, niet dat men in Holland zich tegen hem had laten innemen door het schandelijk lasterschrift in Vlaanderen tegen hem uitgegaan, in Engeland door zijn groot aantal vijanden met begeerigheid opgenomen en in Holland zeker niet onbekend, en waarin hij werd voorgesteld als de pleger van alle menschelijke en onmenschelijke gruwelen en on-

deugden. De grooten van Holland waren toen ter tijde wijs genoeg om diergelijke lasteringen op hun prijs te stellen; maar de Graaf van Leycester, gunsteling van de Koningin van Engeland, Leycester, de eerste staatsdienaar van Elisabeth, de vertrouwde van alle hare geheimste bedoelingen; Leycester, zoo nauw verbonden aan de meesteres en aan de vrouw; die in wil en inzichten op het innigste vereenigd moest zijn met haar; wien niets zoozeer ter harte zoude gaan, als hare grootheid, hare eer, haar belang, en die daarvoor alles werken zoude, wat hij volbrengen kon, alles offeren zoude, waarover hij te beschikken zou hebben, of wat hij meester zou kunnen worden, neen zeker, die was het, wien ze voor de onafhankelijkheid van hun land mochten wantrouwen, moesten vreezen; tegen wien zij zich mochten verschansen en wapenen volgens het recht der volkeren en dat van vrije menschen.

Maar zonderling is het, dat die vrije menschen, en dat volk, dat zijn recht zoo angstvallig bewaken wilde, zich wapende ter verdediging hunner onafhankelijkheid tegen eene macht, die zij zelve het eerst hadden ingeroepen; tegen eene Koningin, die, zoo zij hun wensch als ootmoedige smeekbede uitgebracht, op hetzelfde oogenblik had vervuld, hunne meesteres zoude zijn geweest en souvereine voor altoos! Een volk, dat nog even vooraf veel lager was gegaan en zich had neergeworpen voor den troon van Hendrik III en zich als op genade en ongenade had overgegeven aan Frankrijk, aan dat Frankrijk, dat hun reeds een Anjou had geschonken!! Een volk, dat zoo weinig de mogelijkheid had begrepen van een onafhankelijk bestaan als natie, dat het van het eerste oogenblik der losscheuring van zijn eersten meester, zonder ophouden om zich heen had gezien naar een vreemden beschermer uit het buitenland, die met behendigheid en geluk toch zeker een meester had moeten worden, en dat, terwijl ze nog Willem van Oranje in hun midden hadden! Het schijnt zonderling, maar het is toch niet onverklaarbaar.

Onder de zedelijke verdrukking, waarin Karel V en Filips IIhen gehouden hadden, was hunne tijdelijke welvaart in evenredigheid gestegen, ze waren daaraan gewoon geworden en verwend; als volk van handel en nijverheid was die welvaart hun eene voorwaarde van bestaan, eene behoefte van hun volkskarakter, dat orde en geregeldheid liefhad en huiverig teruggruwde van het vloekwoord: armoede, de leus van wanorde en van verwaarloozing; de

schrik voor de zware lasten van een fellen oorlog en een kostbaar staatsbestuur, die geheel uit hun midden zouden moeten gevonden worden, terwijl het getal der lastdragenden zoude inkrimpen met iedere overwinning van den vijand en met iederen afval van vrienden, de vrees voor het afsnijden van menigen ader, waardoor hun de welvaart toevloeide, en in het eind de overweging, dat ze Alba den tienden penning niet hadden geweigerd om den twaalfden en meer te zetten op zóó onzekere kansen. Omdat ze wel hun geld niet zoo liefhadden, of ze durfden het Filips aanbieden tot vijf-en-dertig tonnen gouds toe, voor de vrije oefening van hun godsdienst; maar dan hadden ze daarbij tegelijk gewonnen rust en orde, en hadden zich gehandhaafd gezien in hunne maatschappelijke gewoonten en instellingen; nu was het om die om te stooten met onzekere uitzichten van vernieuwde oprichting, dat ze zooveel offeren moesten, en zeker, dat viel hun zwaar op den langeren duur, schoon de ontvlamde geestdrift voor de grootste denkbeelden hun in het eerst die offers licht had doen schijnen. En was het wonder, dat ze opzagen naar eene hand, die ze hen zou helpen torsen? Daarbij waren de Nederlanders lieden van moed en van volharding, die zich zonder schroom en met kracht durfden verzetten tegen de krenking hunner vrijheden, maar zij waren geene soldaten van natuur of van neiging, ze waren niet van hen, voor wie strijden leven was, en die in het woelig en bloedig oorlogsgejoel zich met lust bewogen; wie van hen het zwaard had opgenomen ter verdediging zijner rechten, zou het wel gaarne weer hebben neergelegd, voor het vreedzame kouter, en weinigen waren er van, die zich gelaten hadden blootgesteld aan de ontberingen van een vestingleven of aan het gevaar van geopende vuurmonden; die niet duizendmaal liever zich den arbeid en ontberingen hadden getroost voor hun beroep in het midden der bedrijvigheid van eene handelsstad, of niet meer getroost hun leven hadden prijsgegeven op den oceaan, in het belang van de zeevaart. Was het dus wonder, zoo ze omzagen naar eene hand, die hen het juk der krijgsdiensten zou helpen verlichten, door het met hen te deelen?

Maar dit volk was tegelijk het volk, dat zich zoo pas ontwrongen had aan den slavenketen der vorstentyrannie, dat hare aanraking duchtte in iederen band, dat eene fijnvoelendheid had gekregen voor haar druk, die het de fiere schouders deed

schudden, zoo vaak eene vingerwijzing het er den schijn van gaf. En dat volk had lange reeds licht kwetsbaar geweest op het punt van rechten en vrijheden, had lange reeds gedroomd van republikeinsche vormen, gedroomd - neen, dat is het woord niet voor Nederlanders: zij hadden reeds die vormen trachten te geven aan hun landsbestuur, en zij hadden ze vastgehouden met onvermoeide volharding, tegen de oppermacht en de aanmatiging hunner graven; - en zonder nog Filips te rekenen, waren de drie laatste hooge heeren meerder *heeren* geweest, dan overeenstemde met de inzichten van een volk, dat zulke begrippen had van vrijheidszin en van volksrechten! En nu de allerlaatste meester, Filips, die hen bedreigd had in de dierbaarste belangen van hun volksbestaan, en in de heiligste belangen van hun geweten, deze vooral had hun den schrik in het harte gejaagd, en sinds een meester tyran en gewetensdwinger was geworden, hadden zij een overprikkeld wantrouwen opgevat tegen iedere macht, die niet van hen uitging; vandaar die vreeze voor een meester bij de levendig gevoelde behoefte aan een helper; vandaar ter eenere zijde dat uitzien naar een buitenlandsch hoofd, en ter andere, die gespannen achterdocht tegen ieder, die men er de rechten van-gegeven had. Vandaar, dat men nauwelijks Anjou had ingehaald als bondgenoot, of men had een geheim bondgenootschap tegen hem samengesnoerd; vandaar, dat men zich nauwelijks neergeworpen had aan de voeten van Frankrijk of men stond op met schrik, bevende van bij het woord gevat te zullen worden; vandaar, dat toewenken om hulp met de eene hand, terwijl de andere zich wapende tegen den verdediger! Maar, hetgene wij hier zeiden van het volk, dat wel de meeste stemmen heeft en de luidste, maar toch zeer zelden de beslissende, moesten wij eigenlijk gezegd hebben van de volksleiders, die wel in zekere opzichten de begrippen van het volk deelden en deszelfs wenschen vertegenwoordigden, maar die toch anders zagen en een ander streven hadden dan de menigte, welker belangen in hunne hand waren gegeven, en die hun voorwendsel waren. Wij bedoelen hier den zelfzuchtigen adel der provinciën, de machtige rijken der steden, de hooge magistraten, die zelve zooveel aanspraak maakten op het meesterschap: de aristocraten in één woord. Eene partij onder hen had zelfs Willem van Oranjegewantrouwd als oppergebieder, en hoe nabij deze ook altijd de hoogste macht ware ge-

weest, hoeveel daarvan hij te allen tijde in de hand had gehouden, en hoezeer hij altijd op het punt stond, die te bereiken, werkekelijk vastgegrepen had hij die niet. Sinds zij eenmaal een meester de gehoorzaamheid hadden opgezegd, wilden zij ook geen anderen gehoorzamen dan zich zelven en hunne vrienden. Hoe warm de geestdrift ook geweest ware voor Oranje, hoe groot het vertrouwen zijn mocht op zijne schranderheid, hoe geheel men meende zich te kunnen vereenigen met zijne inzichten en met de staatkunde, die hij volgde, die partij had hem toch altijd in het aanvaarden der grafelijkheid gedwarsboomd, en het was wellicht om der wille dier partij geweest, dat zijne fijne omzichtigheid, er zoo weinig gehaast naar greep, en zoo langzaam toetastte. Maar toen men den prins miste, en toen zich met dat gemis eene verlamming openbaarde in alle takken van het staatsbestuur; toen men het ondervond, hoe onbeduidend in kracht en in werkzaamheid een voorloopige, een tijdelijke raad van regeering was, en hoe weinig die werd gehoorzaamd door het volk, en hoe weinig de provinciën, door de Unie verbonden, nog gehouden werden als een gevestigde Staat in het buitenland; toen de verlegenheid met zich zelve tot radeloosheid steeg, toen begrepen ook zij maar ééne keuze te hebben tot redding van hun vaderland, toen vereenigden zich alle stemmen in dien éénen kreet: den weg volgen, dien de prins had ingeslagen; de middelen gebruiken, die Oranje had aangewezen.

Nu was het zeker, dat Oranje beurtelings gewezen had op Frankrijk en op Engeland als beschermers, zoo begreep men het ten minste, en men meende dus niets beters te kunnen doen dan van één van beiden de hulp in te roepen, mocht die hulp dan ook wat kosten. Maar om Oranje's wegen te gaan, moest men ook Oranje wezen. De schrandere prins had wellicht nooit in ernst zulk eene opdracht bedoeld, en voorzeker niet onder zulke vormen. Zijn aarzelen en terugtrekken had zeker een dieper doel gehad. Wij kunnen het opmaken uit die slimheid, waarmede een jeugdig en onzelfstandig vorst, de aartshertog Matthias, onder zijn beleid, gekozen werd tot landvoogd, waarmede Anjou buiten de noordelijke provinciën bleef gedrongen, en als weggeweerd uit het innige beheer van de staatshuishouding, en zoo zijn woord waar was, ‘dat hij eene bruid in handen hield, die het niet aan vrijers ontbrak!’ zoo is het even waar, dat hij haar de coquette

liet spelen, niet minder dan Koningin Elisabeth zelve, die speelde met hare trouwlustigen! Het is zeker, dat hij *beiden* heeft gevleid met den schoonen buit om bij voorraad beiden als bondgenooten te hebben, of voor het minst beiden af te houden van vereeniging met Spanje, om hen onderling te verdeelen door het zwaard der jaloezie; de eenige wijze wellicht, waarop hij ieder der losse deelen van Nederland, door zijn schoonen unieband omstrengeld, veiligen kon voor de gretige kaken van machtige naburen.

Maar dat hadden zij, die zijne wegen moesten gaan zonder zijn blik en zonder zijn voet, nog niet doorzien; zij meenden te goeder trouw te moeten zijn in hunne aanbieding en toen zij het geweest waren, hadden zij een weinig te ontijde, al was het nog niet te laat, doorzicht genoeg om er berouw van te hebben; want Elisabeth *had* iets aangenomen van hunne opdracht, zij had ten deele toegestemd in de bede hunner radeloosheid, zij zond hulp, zij zond krijgsbenden, zij beloofde onderstand in penningen, maar ook zij eischte vestingen, zij eischte waarborgen, en zij zond: een luitenant-generaal; een titel, die wel zeker met gouverneur-generaal zou verwisseld worden! En die luitenant-generaal was haar Leycester! Men begrijpt nu, dat er eene partij werd gevonden, die meende zich te moeten wapenen tegen een hoofd! en die dat deed!

Prins Maurits, hoe jong ook, had van dit alles reeds veel begrepen: hij was reeds niet meer vreemdeling in de gangen en ontwerpen dier angstvallige en wantrouwende staatkunde van dit bekrompen en eigenbatig provincialismus en van eene zelfzuchtige en heerschzuchtige aristocratie; hij had reeds iets zien doorschemeren van die zucht naar het meesterschap onder de leus van een meester, van die onrustige vreeze voor overmacht bij het bewustzijn van zwakheid, van dien schrik van overheersching bij den schijn van onderwerping, van dat plan tot regeeren van velen onder de verantwoordelijkheid van een enkele. Meer nog: hij wist reeds den aanval, die er tegen Leycester werd voorbereid; hij wist reeds, waar de strikken en de klemmen lagen, die den komende het toetreden tot den regentenzetel zouden belemmeren, of voor het minst, het treden buiten de enge afbakening, waarmede men dien zou omheinen. Hij wist reeds, wie ze gespreid had, die strikken, en wie ze opgericht had, die afperking, en hij

wist ook waarom. Dat was niet, omdat Maurits reeds het opene oog had en den helderen blik van zijn grooten vader; of, omdat hij op een standpunt stond, van waar hij zoo goed kon zien; nog minder, omdat men hem ingewijd had in het fijne weefsel; maar het was, omdat hij reeds den druk gevoeld had van dien looden arm des mistrouwens, der bekrompenheid en der zelfzucht; want had men hem waard gehouden van zijne teere jeugd af aan, had men zorge gehad voor het *kind* van den Staat, men had vooral den leiband niet vergeten; hadden de voogden zich de belangen van den minderjarige aangetrokken, zij waren toch wel van meening om de minderjarigheid te doen voortduren tot in het uiterste tijdperk; men had hem *zitting* doen nemen in den hoogen raad van regeering; men had hem tegelijk duidelijk gemaakt, dat hij er was om te *zitten,* niet om te handelen; had men hem altijd op den voorgrond gesteld, had men nooit zijne belangen geheel uit het oog verloren; men had het hem toch niet ten goede gehouden, zoo hij zich zelven hoog had geplaatst, zoo hij eigenmachtig in zijne belangen had willen voorzien; men had hem wel eene plaats en een titel gegeven, dien Leycester hem moest benijden; maar men had hem toch eigenlijk *die plaats* en*dien rang* onthouden, waarop de laatste levensmaanden van zijn vader hem het recht hadden gegeven. Want het is zeker, dat de onderhandeling, die Willem I het graafschap opdroeg, zóó verre was gevorderd, dat de Staten niet meer hadden kunnen terugtreden, zelfs indien zij het wilden, zoo deze niet gewelddadig in leven en werken ware gestuit; want Willem van Oranje had aangenomen, en schoon er nog geene eeden waren gewisseld, schoon geene huldiging nog wijding had gegeven aan dit verdrag, het was eene overeenkomst geworden verbindend voor beiden, en bij die overeenkomst waren ook de zonen van Oranje bedacht geworden, en van die zonen was wel zeker Maurits de eenige verkiesbare, daar hij stond tusschen den prins van Oranje, Philips Willem zijn broeder, een gevangene van den Spaanschen Koning, enFrederik Hendrik, een zuigeling op den schoot der bevallige Louise de Coligny. Maurits had recht verkregen op den graventitel en toch - toch koos men zich de Koningin van Engeland tot beschermster en den Graaf van Leycester tot hoofd van den Staat! Die ondervindingen waren voor Maurits van Nassau niet verloren gegaan, en jong als hij was en voorgelicht door

den scherpen blik van schrandere vrienden en door den raad eener sluwe moeder, die in de listen der hoven en der diplomaten geene vreemdelinge kon zijn, zou hij er zijn voordeel mede weten te doen, met niets te doen, met de heeren Staten even en bescheidenlijk te herinneren aan zijn persoon en hunne beloften aan zijn vader, en daarna met dat tijdelijk afwachten der gebeurtenissen, dat aan zijn leeftijd voegde als aan zijn toestand - en dat de voorzichtigheid evenzeer gebood als de schranderheid dit wettigde. Maar Maurits van Nassau met zijn zeventien jaren was niet zoo jong meer. Hooft heeft het gezegd: hij was rijper dan zijne jaren; zijne vorstenopvoeding, zijne aangeboren schranderheid mochten er het hunne toe doen, het lag dieper, de verhouding van zijn huis met de Staten, de bewustheid Vorst te zijn, vorstelijke rechten te hebben, die toch door niets waren verzekerd, dit zweven tusschen eene grootsche bestemming en afhankelijkheid; dit onzekere: van knapen-leeftijd af te weten, dat men Willem I tot vader heeft, en tot beschermers de leiders van een volk, dat zich vestigde; en toch niet zeker te zijn van een vorstenzetel; opgevoed en gevormd te worden als een, die tot regeeren bestemd is, en toch door niets verzekerd van den regentenstaf, zulk een toestand moet een kind rijpen tot een knaap, een knaap schielijk vormen tot een jongeling, een jongeling den doordringenden blik en het voorzichtige omzien geven van den man.

Die omzichtigheid had dan ook zijne houding tegenover Leycester bepaald. Overtuigd, dat men hem niet eene schijnbare meerderheid had gegeven boven Leycester, dan om hem te gebruiken tegen Leycester, had hij het raadzaam gevonden, dezen voor zijn persoon te winnen, om voor het minst niet te beginnen met eene spanning; in een minzaam schrijven had hij zich en de zijnen der Koningin aanbevolen, toen de Graaf nog in Engeland vertoefde, en welke bedoeling zijne lastgevers er ook in gelegd mochten hebben, het verwelkomen van den Graaf was hem dus een eereplicht, dien hij zonder tegenzin kon vervullen als zonder onoprechtheid.

En nu Leycester? Begreep hij, wat hem omringde? raadde hij, wat hem wachtte? zag hij verder dan allen, die om hem waren, partij- of tegenstanders? Zag hij zóó ver en wist hij reeds zóó veel, dat hij op alles was verdacht en zich tegen alles had gewapend, en hief hij daarom het hoofd zoo moedig omhoog en

zoo fier, omdat hij wist, dat de overwinning in zijne hand was? Neen! nogmaals neen! hij begreep niets; hij vreesde niets; hij zag van alles om zich niets dan wat het scheen; dat was wel zeker het bewijs, dat hij te klein was voor zijne taak, dat hij niets zoude weren, dat hij niets zoude ontgaan, dat zijn voet zich verstrikken zoude in iederen strik, dat hij zich vastzetten zoude tusschen iedere klem, dat hij geen enkel struikelblok zou weten te mijden, en daarom hief hij het hoofd wel overmoedig omhoog en vroolijk, maar niet met de zelfbewuste kracht van wie den strijd heeft overwogen, doch zijne strijdkrachten kent, maar met het lichtzinnige zelfvertrouwen der middelmatigheid, die niets ziet dan de oppervlakte, die er niet naar vraagt, *wat* zij tegengaat, en die zich zóó berekend acht tegen alles, dat zij het niet eenmaal noodig vindt, de kansen te tellen. Het is zoo, nog in Engeland had hij een oogenblik spijt gevoeld, toen hem de benoeming van Maurits tot stadhouder van Holland en Zeeland als eene teleurstelling in de ooren klonk, en hij had die gewaarwording luchtgegeven in een woord, bitter evenzeer als onvoorzichtig, en hij had een oogenblik de houding aangenomen of hij de onderneming opgaf; maar hij had zich laten tevreden stellen door een paar klinkende volzinnen, die niets zeiden, en de diepere grieve, de grieve zijner ijdelheid aangedaan, liet hij heelen door de eenvoudige aanwijzing op het Duitsche gebruik, dat den jongen Graaf van Nassau het recht gaf zich ook Prins van Oranje te noemen. Die morgenwolke van twijfel was dus spoedig opgetrokken en hij zag nu volmaakt helder, en zij had hem niet eens een weinig wantrouwen geleerd, tegen zich zelven en tegen anderen. Wij herinneren het ons, zoodra hij den voet had gezet op zijn eerejacht, onder de toejuiching van het Engelsche volk, en onder het krijgsmuziek van zijn eigen lijfwacht, had hij het hoofd in den nek geworpen en de borst vooruitgezet, en tot zich zelven gezegd: ‘Ik ben een vrij man!’ en tot de anderen: ‘Wie van u is mij gelijk?’ en nu hij te Vlissingen binnentoog onder het jubelend welkom roepen van een volk, dat met voorbarige dankbaarheid hem ‘redder’ noemde en ‘beschermer,’ gloeiden zijne oogen en klopte zijn hart, en nam hij de houding aan van een overwinnaar, en niet van een, die nog eerst komt om te strijden. Het luidruchtig feestgeschater, dat hem tegenklonk, de festoenen der vreugde en de triomfbogen der eere, die zich vermeerderden bij elke zijner schre-

den, bedwelmden hem zoozeer het ijdele hoofd, dat hij zich hield voor dat, wat de kreten der menigte hem prezen; dat hij zich voelde als een wettig vorst, die zijn troon kwam innemen, gelijk zijne ontvangst er hem in waarheid de begoocheling van geven moest. De macht van krijgslieden, die hij met zich bracht, de eigen lijfwacht en de stoet van ridderen, die Elisabeth hem geschonken had om hem niet slechter verzeld te toonen dan zijn vorstelijken voorganger uit Frankrijk! de hooggeboren edellieden, die met hem gekomen waren en die als zijne afhangelingen achter hem reden, de hooge Nederlanders, die hem tegemoetgingen, twee zonen uit een oud vorstenhuis, een hooggeboren en moedig krijgsman, de eerwaarde vertegenwoordigers van het volk, het volk zelf, dat alles scheen hem als zoovele eeden van huldiging, als zoovele levende documenten van zijn vorstenrecht, als zoovele steunpilaren van zijn meesterschap, en toen hij den schijn der macht om zich zag, was het hem of hij het wezen alreede hield gevat, en in de duizeling der opgewondenheid kon hij op niets anders zien dan op zich zelve, of het moest zijn rondom zich met dat zelfbehagen der voldane ijdelheid, dat hem geene helderheid liet tot het onderzoek of er onder die buigende gestalten, of die glimlachende groeten iets anders school dan de dankbare vreugde en gewillige onderdanigheid, die ze moesten uitdrukken.

Hij was zóó verblind door de stralen van zijne eigene heerlijkheid, dat zelfs de tegenwoordigheid van den jongen stadhouder van Holland en Zeeland, en van mijne Heeren de Staten der provinciën, uit welke allen er één lid was, hem niet brengen kon tot eene der overwegingen en berekeningen, die wij in zijne plaats hebben aangeduid. De jonge edellieden van zijn gevolg deelden zijne gulden droomen, en zagen met niet minder eerbied op hun meester en met niet minder trots op zich zelve, en met niet minder lichtzinnigen overmoed op dit vreemde volk, of de Graaf van Leycester werkelijk een Souverein ware geweest, en zij zijne eerste gunstelingen, en dit volk hunne gedweeë onderdanen! De ouderen of de wijzeren, die dieper zagen, wantrouwden meer zich zelven en de Nederlanders, maar het meest van allen hun beschermheer!

Over menigen van hen zullen wij nog in het bijzonder moeten spreken; nu hebben zij nog geen recht op onze aandacht, maar

een hunner landgenooten toch moeten wij doen opmerken, schoon hij niet met hen gekomen was, maar veeleer tot hen kwam; want reeds was hij te Vlissingen en reeds had hij de Koningin Elisabeth diensten bewezen in Holland; het wasPhilips Sidney, de dapperste onder de jonge edellieden, de beminnenswaardigste onder de hovelingen van Elisabeth, de edelste der geleerden en de geleerdste onder de edelen. Philips Sidney, de schenker van Elisabeth, de hoffelijke, vernuftige dichter, maar tegelijk de ernstige en strenge raadsman, die der verwende ijdele vrouw durfde zeggen, dat zij eene dwaasheid beging tegen zich zelve, en eene ontrouw tegen haar volk, en eene onvoorzichtigheid tegen haar gezag, en een vergrijp tegen hare Kerk, zoo ze het huwelijk met Anjou waagde, waartoe zij zich aangetrokken gevoelde door zinnelijkheid en ijdelheid beide. Maar zoo Philips Sidney de eenige hoveling was die het zeggen durfde, die het zóó zeggen durfde, hij was ook de eenige wien ze het vergaf dat hij zóó gesproken had; want zij wist, hoe zijne oprechtheid uitsprak wat alléén reine belangeloosheid had gewogen en diepe schranderheid. Philips Sidney, naar wiens kennis en wetenschap de geleerden van Cambridge met bewondering opzagen, en voor wiens vernuft de Leycesters en de Essexs het hoofd moesten buigen, wien geen edeljonker nog had overwonnen in de kunst, om een beker aan te reiken met fijne hoffelijkheid; - maar die een degen in de vuist wist te klemmen met eene kracht waarvoor een vijand moest verbleeken; Philips Sidney die zooveel hart had als hoofd, en zooveel oordeel als vernuft, zooveel goed beraad als aangeleerde kennis; Philips Sidney, de neef van Leycester, die zijn beste steun en raadsman en middelaar is geweest zoolang het hem mogelijk was, en van wien er slechts ééne zaak te bejammeren is voor Elisabeth: dat zij hem niet in de plaats heeft gezonden van Leycester; en eene andere voor Leycester zelf: dat hij hem niet langer heeft nabij mogen blijven. Hij was nu omtrent twee en dertig jaar, in de meest ontwikkelde kracht van den mannelijken leeftijd, op de volle zonnehoogte van geestesontwikkeling en verstandsbeschaving, en zijn edel gelaat schitterde van alle beminnelijke en groote hoedanigheden der ziel, toen hij Leycester in een deftig en welsprekend latijn den welkomstgroet bracht in het land der vreemdelingschap, dat voor hem als een vaderland moest worden; eene toespraak tusschen ons gezegd, waarvan Leycester niet veel verstond, schoon hij er beleefd en voor-

zichtig de houding van aannam, en die hij ook niet noodig had te verstaan, daar zij nog meer strekken moest om de Nederlandsche heeren beleefdheden te zeggen dan den Graaf zelven, en tegelijk het doel had om dezen allen, en vooral Prins Maurits, te winnen voor de belangen van den nieuw aangekomene en voor zijne meesteres. In die rede legde Philips alles wat eene fijne, omzichtige en eerlijke staatkunde, behendigs en vleiends weet te leggen in een gelegenheidswoord. En de meeste Nederlandsche heeren verstonden het wel en bewonderden het wellicht, maar of het hen aanstond....? al wat Sidney Leycester zou te zeggen hebben, was niet goed te spreken onder zoovele getuigen op de openbare straat, in eene vreemde taal, al was het dan ook de taal der hoven, dat zou hij hem in goed Engelsch toefluisteren als ze samen waren, opdat er geen misverstand plaats had; want Sidney's scherpe blik had reeds veel opgemerkt dat hij zijn machtigen oom helder moest doen inzien, en hij kende zijn Leycester van buiten, en had mijne Heeren van Holland ook reeds een weinig leeren kennen, en daarom vreesde hij....; maar zijne vrees drukte zich niet anders uit dan in verdubbelde hoffelijkheid en voorzichtige minzaamheid. Zijn recht om Leycester het eerst toe te spreken, grondde zich op den rang, dien hij alreede hield in Holland.

Toen Elisabeth hulptroepen en bijstand had toegestaan aan Holland, had zij tegelijk pand en waarborg gevraagd voor de diensten die nog zouden moeten worden bewezen en voor de teruggave harer uitschotten. Eenige havens en vestingen moesten haar worden afgestaan, en door haar krijgsvolk in bezit genomen, eer zij nog een stap ter hulpe deed. - Vlissingen behoorde onder de geëischte plaatsen, en na eenige onderhandelingen met Graaf Maurits, die als markies van Veere recht had op Vlissingen, werd de stad aan Koningin Elisabeth afgestaan, die Philips Sidney daarheen zond als gouverneur, en als bevelhebber der krijgsmacht die zij aanvankelijk medegaf.

Nog blijft ons over even te spreken van Hohenlo, even slechts, want hij is van de menschen die men het best kennen leert uit hunne handelingen, en die geen dieper grond hebben dan de oppervlakte die te zien is. Hij had vele deugden van een goed soldaat en misschien enkele van een goed veldheer, maar zeker miste hij niet ééne ondeugd van den ruwen krijgsman, en zeker miste hij vele hoedanigheden die voor een groot legerhoofd*on-*

misbaar zijn. Levende in de laatste helft van eene eeuw, die zoo rijk was in vooruitgang en in beschaving voor iederen stand, was hij de man van het eerste tijdperk gebleven. Hij had nog het opperhoofd kunnen wezen van eene zwarte bende, en hij zou naast Maurits moeten staan aan het hoofd van een leger; op dit oogenblik zelfs was hij naast hem geplaatst als leidsman zijner jeugd in het krijgsgezag. Hoogst prikkelbaar van temperament, en aan allerlei soort van zinnelijke genietingen zich overgevende, zonder mate noch perk, vergat hij soms in den ruwen roes der zinnen de noodigste plichten; zonder eenige kieschheid op het punt zijner vermaken trok hij met zijne krijgslieden samen in de taphuizen en bierstoven, als makkers van denzelfden rang; terwijl hij een uur daarna in blinde drift met zijne onderhoorigen leefde als een Turksche pacha. Voor het overige zoo moedig als een ridder van de ronde tafel, zonder meer zorg voor zijn leven dan een laaggeboren avonturier, met ware soldatentrouw gehecht aan hen wier bezoldiging hij had aangenomen; aan Prins Maurits verbonden een weinig door de banden des bloeds, maar verder niet vaster dan hunne wederzijdsche overeenstemming zou aanhouden, en die kon verbroken worden door eene krenking van zijn lichtgeraakten trots, door eene verkeerde opvatting van zijn korzel hoofd. Onder het oog van Oranje was hij een stoutmoedig uitvoerder geweest van diens bevelen; had hij na diens dood den eersten rang gehouden onder de grooten van het leger, als luitenant-generaal van Holland en Zeeland. - Het is zoo, onder Maurits; doch die Prins was toen nog te jong dan dat die afhankelijkheid hem drukken kon, die hij later zóó knellend vond. Maar hoe vrijer hij was in zijne bewegingen, des te meer kwam zijne onhandigheid uit; doch middelmatig als hij was en trotsch, en gewoon de eerste te zijn, scheen het hem bijna eene verongelijking dat men een vreemdeling inriep waar men *hem* had. In het diepste van zijn hart was hij dus tegen den Graaf vooringenomen; en was hij te rond en te weinig politiek om die stemming doorgaand te ontveinzen, hij was tegelijk te gul en te veel mensch van het oogenblik, om niet voor den komenden een half morrend, half goedhartig welkom te hebben, dat hartelijk scheen omdat het luidklinkend was.

Wij moeten nog spreken van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, den beminnelijken neef van Prins Maurits, ouder dan deze,

maar door hartelijke vriendschap aan hem gehecht reeds van hun studietijd af. Zonder ijverzucht op de voorkeuze en toeneiging der natie tot dezen, had hij met juisten blik de voordeelen gezien, die zijne verwantschap met het huis van Oranje hem reeds gegeven had en nog konde geven. Zoo had hij zich met oprechtheid toegewijd aan dat huis en aan de belangen van Nederland; reeds had hij meerdere verdiensten bij het land dan zijn jongere neef: nog bij het leven van Oranje als onder-stadhouder van Friesland benoemd, had hij dit ambt aanvaard op een hachelijk oogenblik, toen die provincie verdeeld was in allerlei twisten en ongeregeldheden, die vrijuit hadden gejoeld en getierd en zich verbreid zonder wederstand onder het slappe bestuur van den verouderden Merode. En het was een hoofdig en eigenzinnig volk, als vastgegroeid in zijn vooroordeelen, vol schuwe terughouding en argwaan tegen wie zich geen Fries noemde, niet licht geneigd eene meening aan te nemen, die niet het eerst bij hen zelven was opgekomen, maar veeleer geneigd om in iederen vreemden gebieder een dwingeland te zien. En toch had de jonge vorst met schrander beleid en kalm beraad hunne twisten weten bij te leggen, hunne verdeeldheden te effenen, hunne vooroordeelen te beheerschen - en onder dit alles hunne genegenheid te winnen, te winnen tot eene mate, dat zij zelve de bevestiging van zijn stadhouderschap vroegen van de Staten, na den dood van Willem I: iets wat niet minder pleit voor zijne goede hoedanigheden als regeerder, dan voor die der Friezen zelve, die zulk een regent wisten te schatten, en die geëindigd waren met provinciale fierheid en vooroordeel te onderschikken aan het provinciale welzijn en het algemeen belang.

Ook als krijgsman had Graaf Willem Lodewijk reeds menige gelegenheid gehad zich te onderscheiden, en van die gelegenheden goede partij getrokken, zoodat hij in waarheid meer dan deze persoonlijke aanspraken had op de volksgunst, zoo zijne eerzucht of naijver die had willen doen gelden. Maar zoo hij er aan dacht, als een behendig staatkundige ontveinsde hij het en wij gelooven zelfs niet, dat hij er aan dacht; daartoe rustte zijn levendig oog met te veel goedronde teêrheid op den jongen Maurits, wiens schreden hij leidde zoolang deze leiding noodig hadden, wiens belangen hij steunde, waar ze zijn steun behoefden, en wiens wegen hij altijd ging, zachtmoedig als wijs naast hem

gaande en zich de tweede plaats getroostende zijn leven lang. Het is waarschijnlijk, dat hij over Leycester dezelfde gevoelens koesterde en naar dezelfde beginselen dacht te handelen als de zoon van Oranje; maar het is zeker, dat zijn welkomstgroet de meest oprechte kon zijn, dat voor hem van den komende niet te wachten was, indringen in zijne rechten en overmeesteren van zijn gezag, en hij niet te vreezen had dat men hem stellen zoude als perk en dam tegen diens ontwerpen en eerzucht.

En nu, nu wij de merkwaardigsten onder de groote heeren zoowat hebben genoemd, zien wij op het volk; wij zullen er meer beweging vinden en meer leven, gelijk het volk zich vrijer uit, en minder verbergt, en luider toejuicht, of scheller afkeurt, dan de behoedzame grooten. Onder het volk begrijpen wij niet die leegloopende, verarmde, verlaagde massa's, die tot niets zijn geschikt dan tot schreeuwen en uitspatten, tot bedelen of tot muiten; maar als wij spreken van het volk van Nederland, dan verstaan wij daaronder de burgerij, die nijvere, nutte, eerzame kaste der samenleving, die zóóveel stille en kalme deugden pleegt, voor zóóveel reine vroomheid plaats heeft in een eenvoudig hart, zóóveel gezond oordeel in een ongeletterd brein, zóóveel juiste waardeering van hun eigenbelang onder zoovele vooroordeelen eener belemmerde ontwikkeling; dat volk, dat leeft van zijne handen en van zijne vlijt, en dat nooit behoeft te vragen en nog altijd iets kan geven. Dit volk nu juichte toe, juichte Leycester toe met alle macht en met de oprechtheid des harten, die zonder bijgedachte was. Dit volk nu heette hem welkom als den verlosser en redder uit de benauwdheden des oorlogs en de wanorden der wetteloosheid; dit volk geloofde in waarheid te dier ure, dat er geen heil kon zijn voor het vaderland, dan bij de hulp van een vreemden heldenarm, en dat er geene betere en geene minder verdachte hulp te wachten was dan uit de hand der Koningin van Engeland, der vrome voorvechtster van het protestantismus! Want dit volk had reeds bloedige strijden gestreden voor de zaak van het geloof; dit volk had moordschavotten en brandstapels onder zich zien oprichten door het katholicismus; dit volk had reeds de bange dagen vanGranvelle en Alba doorgeleefd; het had zich nu reeds zóóveel jaren lang laten martelen en teisteren voor de vrijheid van geweten, dat kinderen, die geboren waren in het eerste tijdpunt der verdrukking, vaders en grootvaders waren geworden, zonder de

roede der vervolging van hunne hoofden te zien afgewend; dit volk had geleefd in gedurige siddering voor een katholieken beschermheer of voor den vrede met den ouden katholieken meester. Dit volk, dat tot den invloed der Fransche Louise de Coligny had geducht, dat somtijds zelfs zijn Oranje had gewantrouwd, waar het hem zag aarzelen of zich matigen, als er strijd was tusschen protestantismus en staatkunde, moest wel innig verblijd zijn den man te zien, die geene andere staatkunde kon hebben dan die in het belang was van het geloof, en waarmede de troon van zijne vorstin en de orde in zijn vaderland stond of viel.

En dit volk, dat zoo goed eene enkele gedachte konde vasthouden, maar tot vele gedachten-verbindingen nog niet was opgevoed, dacht zich behouden, zoodra het zijn godsdienst had gered, en vergat de hooge politieke belangen of verstond die niet genoeg om daaronder aan nieuwe gevaren te denken; en wat ook Leycester doen zoude, hij was wel zeker gekomen om de *Christelijke religie* te handhaven, dit wisten zij van hem en dat was hun genoeg; ze hadden nu geen tijd om er aan te denken, of hij een Parma zoude opwegen in krijgskunde en een Oranje in staatsbeleid. Ze hielden het er zeker voor, dat hij de Gideon was, die hun evenzeer ruste zoude geven van de slingeringen des oorlogs, als vrede voor het bedenken van hunner zielen zaligheid. En zij juichten, zij jubelden; neen! zoo was nog nooit eenig held in eenig land aangeroepen en toegejubeld geworden; want onder het vreugdgeschater mengden zich danktonen aan God, en het waren geene danktonen voor de kleine aardsche belangen alléén, het was hun eeuwig heil, dat dit volk gewonnen achtte en waar het voor dankte in uitbundige lofgalmen en met stillere danktonen des harten, zonder in te denken of ze ook te voorbarig konden zijn. Maar toch waren er onder die burgers, die reeds dankbaarheid konden hebben voor genotene weldaden, en wier vertrouwen gerechtvaardigd was door ondervinding.

Toen de gloed der Hervorming het felste brandde, hadden vele Nederlanders, zoo vaak zij de kans schoon zagen tot ontkomen, verademing gezocht in landontwijking en schuilplaats gevonden bij meedoogende naburen. Oost-Friesland en Duitschland waren zulke wijkplaatsen, maar bovenal was Engeland een gastvrij toevluchtsoord voor wie uit de zuidelijke en westelijke

provinciën redding zochten door de vlucht. De Schelde voerde zoo licht af naar Zeeland, van uit Zeeland was de overtocht naar Engeland zoo licht te doen en had zoo weinig hindernis, en men werd er zoo gastvrij ontvangen en met zooveel hulpvaardige liefde opgenomen, reeds onder Eduard VI, maar het meest wel onder Koningin Elisabeth, die zelfs de verspreide Londensche gemeente der Nederlandsche Hervormden terugriep en herstelde, nadat ze om Maria's dwangbestuur ook voor eene poos uitéén was gedreven. Zulke gemeenten bestonden er daarna niet enkel te Londen, maar ook daar buiten, te Sandwich, te Colchester en eene zeer aanzienlijke zelfs te Norwich.

Maar die toelating en die bescherming van die vorstin voor deze uitgewekenen was toch altijd een vreemd verschijnsel. Wij spreken niet, hoe hare voorzichtige staatkunde zich toen reeds waagde aan zulke bewijzen van partijdigheid voor de oproerige onderdanen van Spanje; want dan zouden wij ter anderer zijde, in diezelfde staatkunde redenen genoeg vinden, die haar tot die bescherming bewogen; maar van Elisabeth, hoofd der Engelsche Episcopale kerk, van Elisabeth, strenge voorstanderes van bisschoppelijke waardigheid en vormen, van Elisabeth, strenge vervolgster der puriteinen in haar eigen rijk, tegenover deze Hervormden, die meest Calvinisten waren, eene sekte hare Puriteinen vrij gelijk, en even weinig rekkelijk van gevoelens, even vasthoudend in beginselen, even weinig verdraagzaam voor ruimere inzichten, even vijandig tegen alles wat naar vroegere Roomsche vormen zweemde en van wat menschelijke oppermacht scheen in de zaken der Kerk, van die Elisabeth, die gehuwde geestelijken haatte, en zich nog lange niet van altaar en crucifix kon ontdoen, was dit zeker eene vreemde en ongelijkmatige handelwijze, die niet uit haar zelve alléén moet zijn voorgekomen.

In haar raad had zij mannen, die der Puriteinsche sekte waren toegedaan: de man, die het meest in hare vorsten- en vrouwengunst deelde, voelde sterke toeneiging tot hunne belijdenis; Leycester was het, die, waar hij kon, in het heimelijk die landgenooten, die hij geloofsbroeders heette in zijn hart, beveiligde en beschermde, en die meer openlijk, als een goede raad der staatkunde en der menschelijkheid, durfde spreken en werken in het belang der vreemde broederen. Liet zijne politiek hem niet toe, zich persoonlijk bloot te geven als de vriend hunner beginselen

ze wisten toch dat hij de vriend was hunner belangen; ze wisten toch, wiens tusschenkomst het machtigst voor hen pleitte aan het oor der Koningin. Neen! wij hebben onjuist gesproken, toen wij van Leycester zeiden, dat zijn oog bij het binnenkomen te Vlissingen alléén zoude rusten op vreemdelingen; dat geene warme harten er hem tegen klopten; dat geene vriendenhand zich uitstrekken zou naar de zijne; wij hebben onjuist gezegd, ten minste, zoo wij daarin het volk hebben begrepen. Want van die duizenden der Londensche en Norwichsche gemeenten waren er velen nu teruggekeerd in het vaderland, en zij hadden de dankbaarheid medegebracht in het harte; en mocht niemand hunner voor den Graaf van Leycester zijn genaderd, noch zijn aangezicht anders hebben gezien dan bij een openlijk feest; velen toch wisten het, dat de hand der hulpe, hun in eenigen nood toegereikt, door zijn wil was bewogen geworden, en velen hadden in de gave der mildheid hun door een derde verstrekt, ter gemoetkoming aan eene behoefte, zijn goud herkend, en menigeen had zich van eene ongedachte bevrijding te roemen, nadat zijn klaagtoon door een vriendenmond tot het oor van Leycester was gebracht. Neen, voorwaar! het waren geen vreemden, die den Graaf hier verwelkomden; het waren beweldadigden; het waren allen geloofsgenooten; het waren broeders, verbonden door den reinsten en innigsten band, dien der Christelijke liefde en van overeenstemmend geloof.

En in tijden als de toenmalige was eene weldaad bewezen aan een geloofsgenoot, eene gunst en goedheid bewezen, aan allen, waardoor allen zich verplicht achtten tot dank, en voor één Nederlander, die, Leycester zegenend, was heengetrokken uit Engeland, juichten hem nu twintig monden het welkom toe in Nederland!

En nu, mijne lezers! hebt gij een goed oog op den intocht van Leycester? Dat wil zeggen, op het doel en de beteekenis daarvan; op de onderlinge verhouding der personen die er hoofdfiguren waren; want het is zeker dat ik u nog niet heb gezegd, langs welke straten van Vlissingen de stoet heentrok, en het is even zeker, dat ik het u niet zeggen zal; maar ik wilde van u weten, of ik u nu gebracht heb op een standpunt van waar gij op uw gemak en met niet te veel inspanning de gebeurtenissen kunt zien afspelen die ik voor u ga ontrollen; en als dat zoo is, dan wensch

ik u geluk en mij zelve, want dan kunnen wij aanvangen met den roman.

Begint nu met het plaatje uit Wagenaar op te slaan, dat Leycester's intocht teVlissingen voorstelt, en als dat uwe verbeelding niet verkilt zou het mij spijten, want dan hebben wij eene sympathie te minder; want mij althans is het onmogelijk, in die kleine, stijve, wanstaltige figuurtjes de edelen en dapperen, de grooten en schranderen, de slimmen en beminnelijken te herkennen, die allen hier samen waren. Maar iets toch zien we heel goed: het is er winter, en een winter met witte straten en overijzelde boomtakken, zooals een echte winter zijn moet, een beeld van de ruste en de reinheid des grafs. De hooge heeren hebben hunne wederzijdsche begroetingen gewisseld; Leycester, de jonge Graven van Nassau en de Nederlandsche heeren, zijn alle te paard gestegen, - zooals men te dier tijde statelijke optochten niet anders begreep dan te paard; - en vervolgen hun tocht gemeenschappelijk met den held van den dag; Engelsche en Hollandsche dooreengemengd en naast elkander voortrijdende, met geene andere orde dan die van den rang; de lagere volgen naar toeval, en zóó de volksmenigte voor zich heendrijvende en zelve door haar voortgesleurd, nemen zij den weg naar het huis der feestviering, waar een kostelijk banket hen wacht; zij komen daar echter niet aan zonder een klein voorval dat wij moeten doen opmerken.

Eene groep van drie personen, lang tusschen de menigte verscholen, begon zich nu vooruit te dringen, met eene vastheid van wil en een zóó goed geluk, dat zij weldra in de dichtste rij stond van den bonten krindie g zich heensnoerde rondom den stoet, al dichter en dichter, en die, zoo niet bepaald het voortrijden belemmerend, ten minste de rijders tot omzichtige bedachtzaamheid dwong. Bescheidenheid en voorzichtigheid beide scheen de menigte te vergeten, onder de geestdrift en de nieuwsgierigheid. En de voorzorgen die hen tot beide hadden moeten terugbrengen, zóó ze genomen waren, schenen ditmaal, van de zijde der grooten, niet met gestrengheid te worden geoefend. De Engelschen hadden dergelijke maatregelen niet willen nemen, om niet te beginnen met een schijn van wantrouwen; de Hollandsche heeren hadden den volkstrots hunner landgenooten niet willen krenken door beperking van het volksgewoel. Maar wie ook nog eenige terug-

houding oefende onder de lagere burgers die deze drommen uitmaakten, voorzeker niet het drietal, dat wij aanwezen; voorzeker niet de vrouw die zich leunde op den arm van een man, en die zelve een jong meisje bij de hand leidde. De twee laatsten schenen lijdelijk en als het ware slechts om harentwil, en door haar voortgetrokken, zich dus bloot te stellen aan de opmerkzaamheid en zelfs aan de blijken van onwil der omringenden, maar zij zelve streefde vooruit met eene vermetelheid en met eene heftigheid van beweging en kracht van wil, die een ander doel moest hebben dan de eenvoudige begeerte om te zien.

En in waarheid, eenmaal de begeerde plaats bemachtigd hebbende, gedroeg zij zich op eene wijze, die het duidelijk maakte dat zij niet enkel wenschte te aanschouwen, maar ook boven alles wenschte opgemerkt te worden, niet slechts door de rustelooze en onderzoekende blikken, waarmede zij naar ieder der aankomende heeren uitzag, vooral zoo het Hollanders waren, en de schichtige haast, waarmede zij zich dan ongeduldig omwendde naar haar geleider met een hoofdschudden; niet slechts door het sterke voorwaartsbuigen harer gestalte, alsof zij in de wille was, zóó zóó een der ridders toe te spreken; niet slechts, door het vivat wuiven met haar doek, zoo vaak eenig persoon van aanzien langs haar heenging, maar zelfs, door luide in te stemmen in de toejuichingen der menigte, zoo vaak het den Graaf van Leycester of de Koningin van Engeland gold. En toch had die vrouw niet noodig, zich zooveel moeite te geven om opmerking te trekken, het moest haar veeleer moeite kosten om de oplettendheid te ontgaan, zoo zij dat nuttig had geacht; want zij had in geheel haar voorkomen iets dat haar van allen onderscheidde.

Niet slechts het vrije, het stoute, het ongedwongene van hare houding en van hare bewegingen, bij eene handelwijze die haar blootstelde aan de afkeuring en den onwil der omringenden, bewezen dat zij zich niet voor het eerst bevond in een dergelijken toestand, maar ook uit alles was het haar aan te zien, dat zij niet als schuchtere zwaluw gewoon was onder eenig huiselijk dak weg te schuilen; maar dat zij zeggen kon als in *Joconde* de Prins:

'J'ai longtemps parcouru le monde,' en dat die levenswijze haar karakter had gevestigd, of wel het gevolg was van haar oorspronkelijken aard; de frissche, volle, al te reusachtige gestalte, die bijna tot mannelijke forschheid overhelde, de donkere gelaatstint,

op de wangen verhoogd tot granaat purper; het vel licht geschrompeld als van eene, die zonnehitte heeft voelen branden en stormen-guurheid opgevangen, spraken het niet enkel noch het allermeest uit dat weekheid haar vreemd moest zijn en schroom; maar nog sterker getuigden het alle trekken van dit gelaat, die meer behaagden door openheid dan door fijnheid, maar bovenal de gitzwarte oogen met den schalken vermetelen opslag, en de zwarte wenkbrauwen die, hoe welgevormd ze zich ook afschetsten op het verbruinde voorhoofd, toch voor eene zachte schoonheid te zwaar en te uitdrukvol zouden geweest zijn; en al hare gebaren, alle wendingen haars lichaams zelve stemden samen met dit karakter harer schoonheid.

Maar het was niet slechts dit ongewoon vrije en losse dat de aandacht trok, het was ook eene geheel eigenaardige bevalligheid die in haar boeide. Een mond meer welgevormd dan klein, met lippen die bijna grof waren, doch wier frischheid tot een kus uitlokten, en die zich nooit opende zonder sterke, breede, hagelwitte tanden te doen schitteren. Veel zoete kuiltjes rondom den mond en in de wangen, en toch eene ernstige plooi in het gelaat, die hare al te groote schalkheid moest matigen, en die getuigde van harde levensondervinding, van worsteling met moeite en met gevaar; die vrouw was op de volle middaghoogte des levens; het was nog zomer, maar de herfst zou spoedig dáár zijn; het was de overgang van een dertigjarigen leeftijd op dien van veertig, maar bij de gezondheid, waarvan haar rozenblos schitterde zoowel als het zuiver wit der oogen, waren de laatste zomerdagen nog verlokkend schoon.

De kleeding ook der bevallige avonturierster was zóó opzichtelijk, dat die bij de effene stemmigheid der Noord-Nederlandsche burgervrouwen van het tijdperk opzien moest wekken; zoo het onderscheid al niet lag in de snede, het was in de heldere uitstekende kleuren, die herinnerden aan den weelderigen dracht der zuidelijke provinciën, en aan het katholicismus (waarvan zij de schuilplaats geworden waren sinds de Unie van Utrecht), dat hare leeken vrijheid liet tot iederen tooi, terwijl de strenge Calvinisten al meer en meer toegaven aan de denkwijze, dat de ernst des reinen christendoms moest worden uitgedrukt, niet slechts door een ernstigen levenswandel, maar door den ernstigen eenvoud van sombere kleuren in het kleed van den christen! Treu-

rige bekrompenheid, van hoe menige andere bekrompenheid niet de verzinnelijkte uitdrukking! Die zich uitverkorenen achtten, meenden, dat het bruiloftskleed dof moest zijn, zou het den Onzienlijken Bruidegom welbehagelijk wezen; alsof in Zijn oog het zwart eene andere beteekenis konde hebben dan het purper; alsof Zijne zonnestralen niet alle kleuren daarstelden; alsof eene eenvoudige stoffe een beter borstwapen is tegen de verzoekingen van buiten dan eene rijke stoffe; onnoozele wederspraak van zich zelve bij hen, die het geloof aan de kracht der goede werken verafschuwden, en die met den pronkenden eenvoud van een kleed iets meenden te bewijzen voor de reiniging van hun hart! Had dan niet de ondervinding van het verledene hen reeds geleerd, dat zelfs de grove monnikspij niet beschermt tegen de tocht van het menschelijke der zinnelijkheid?

Maar het zee-groene damasten rokje onzer vreemdelinge had tot luchtiger bespiegeling moeten uitlokken, sierlijk als het afspeurde bij het zwartsatijnen jakje met vergulden knoopjes kwistig bezet; vooral als men zag hoe coquet de ruime plooien daarvan geschikt waren over de kunstheupen, die zoo weinig mogelijk vermomd waren onder het bonte en hooggekleurde schort, en als men den moed had de scharlaken roode kousen te overzien, en te vergeten dat die voeten niet klein waren en in schoenen staken van ongezwart leder, die meer op sterkte dan op fijnheid waren vervaardigd. De uitsnijdsels der poffen aan den bovenarm lieten helder linnen zien en het hoogje of de gestevene strook, die het kleine linnen mutsje omgaf, was van echte vlaamsche kant, al was het niet van de fijnste. Dit mutsje liet meer van het gitzwarte haar zien dan de eischen der mode rechtstreeks vorderden; maar toch was het duidelijk, dat er lange zijden schatten onmeedoogend werden weggeborgen. Zij droeg eene dunne halsketen, die slechts éénmaal nederhing, maar het was eene gouden, en zij was nog ten deele verscholen tusschen de opening van de keurs, als ware het sieraad, dat zij droeg, van te innig eene waarde om voor het oog der wereld ten toon te hangen. De halskraag was niets dan een effen gesteven boordje, dat omgeslagen den vollen frisschen hals evenzeer prijsgaf aan lucht en licht, als aan de blikken der bewondering. Naar deze kleeding te oordeelen zoowel als naar hare gedragingen, kon die vrouw wel niet anders dan tot den lageren middelstand behooren, hetzij ze daarin was

geboren, hetzij ze door lot en omstandigheden daarin was nedergerukt, en eene lange gewoonheid haar daarmede had vereenzelvigd.

Datzelfde was niet te zeggen van de jeugdige persone, die zij bij de linkerhand vasthield, ondanks de levendigheid harer eigene bewegingen, en die werkelijk dien steun noodig had, met zoo onzekere en schuchtere schreden als zij de krachtige geleidster volgde. Hare gestalte, schoon door eene lange zwarte falie bijna gansch vermomd, scheen zóó rank, zóó teer, zóó fijn, en hare houding sprak zóózeer eene schuwe huivering uit voor den toestand, waarin zij geplaatst werd, en zonder die gebogenheid zou die zóóveel edels en waardigs gehad hebben, dat reeds dit alleen haar tot eene scherpe tegenstelling maakte van hare geleidster, en getuigde hoe het haar althans even vreemd was als smartelijk, dus blootgesteld te zijn aan al de lasten van een volksgewoel, al had ook niet een blik op het bleeke, fijne gezichtje er u de zekerheid van gegeven. Meer dan een blik op het benedendeel van dat liefelijk gelaat was intusschen ook niemand gegund; de falie bedekte het meer dan ten halve met bijna kloosterachtige gestrengheid, en dit bewees nog te meer hoe weinig zij, als de stoute Vlaamsche, gekomen was met eenige bedoeling, uit eene aandrift van nieuwsgierigheid of ijdelheid.

Hoe traag zij het nu ook tot voortgaan bewoog, haar fijn voetje moest aan rapper gang zijn gewend, en lichter last dan van haar zelve konde toch wel nooit eenig voetje zijn opgelegd. Het weinige, dat de falie ook van hare kleeding zien liet, was zóó eenvoudig als zoo jeugdig en teeder een wezen het zelve zijn moest; slechts uit de enge mouwen kwam een handje te voorschijn, door een handschoen tegen de gure buitenlucht geschoeid: eene verfijning, die toenmaals in den middelstand niet te huis hoorde; de man, die beiden tot *cavalier* diende, scheen echter tot dien stand te behooren. Zijn wambuis en boxen van goed zwart laken, de halskraag van neteldoek, niet overgroot, de smalgerande vilten hoed, met eene koord en eene roos tot sieraad, onderscheidden hem in niets van de eerzame en gegoede burgers, die zich niet in den eigenlijken volkshoop hadden gemengd. Hij scheen van middelbaren leeftijd, zijn gelaat was noch veelbeduidend, noch volstrekt onbeteekenend; hij was een van die gezichten, die noch aantrekken, noch terugstooten, en die men moet leeren

kennen om er iets van te kunnen zeggen. Slechts was het duidelijk, dat ook hij met meer onwil dan genoegen, den drang der ijverende vrouwe toegaf, vooral toen ze hem zoo zichtbaar blootgaf aan de blikken der voorbijgaanden. Men zag hem blozen en verbleken, en bij wijlen het hoofd afwenden met eene soort van schaamte. Dit vreemdsoortige drietal dat zoo slecht bij elkander voegde, was blijkbaar door geene teedere banden aan elkander gehecht, want ze wisselden noch blikken van overeenstemming noch van genegenheid; ieder van hen scheen het meest zich bezig te houden met zich zelve, en niemand van hen scheen zich veel te bekommeren om de gewaarwordingen van de anderen. Nauw hadden zij eene wijle getoefd op de plek, waar de eenige, wier wil hen dreef, hen deed stand houden, - toen een deel der Hollandsche heeren voorbijtrok, geleidende eenige voorname Engelsche ridders, - ze hadden den Graaf Philips van Hohenlo aan het hoofd, die bij de verandering van den trein niet meer naast Prins Maurits reed, met wien de Graaf van Leycester zich bij uitsluiting bezighield.

Een haastig woord van onzen burger tot de bevallige avonturierster, scheen haar te waarschuwen van Hohenlo's nadering, ten minsten toen trad zij vooruit snel en besloten, met eene vermetelheid, die den prijs verdiende van grooten moed, en zij riep met eene frissche en volle stem: ‘Leve de Graaf Philips van Hohenlo! eere den dapperen Heer! leve de rechterhand van Oranje!’ en schoon de volkskreten niet gansch dit lofgejuich herhaalden, een luid ‘hoezee’ voor den dapperen en trouwer bestrijder der vijanden werd er toch snel de echo van. Maar versmolt de vrouwestem onder die kreten, wie ze het eerst had aangeheven kon de aandacht niet zijn ontgaan, vooral niet van een Hohenlo, wiens ijdele hoogmoed zich licht gestreeld voelde door eene vleierij, ware zij ook niet uit den waardigsten mond; van een Hohenlo, die niets zoo snel opmerkte als een goed soldaat en eene schoone vrouw, en de schoonheid van deze vrouw was juist van de soort, om op een ruw en zinnelijk gemoed een snellen indruk te maken, maar er was meer, de Graaf kende haar; want, de teugels van zijn paard in eene hand samenvattende, deed hij het stilstaan, en haar de andere hand reikende riep hij: ‘Barbara Boots! of we geluk hebben op den vierdag van Mylord Leycester! maar schalke deerne! ge kost mij een

groet gebracht hebben meer in 't heimelijk, en met minder rumoer!'

'Ik heb Uwe Genade bij de trouw van het Oranjevaandel bezworen, geen kus te ontvangen van eenig man dan bij toezien van al het volk, sinds ik haar zelve die gunst heb geweigerd, ik achtte Uwe Genade een man als de anderen, en zoo kom ik haar dien aanbieden,' sprak de zonderlinge vrouw met eene mengeling van deftigheid en schalkheid tevens.

'Sinds vrouwenlist altijd de triomf wegdraagt, wil uw woord inlossen, deerne!' sprak de Graaf met ruwe goedwilligheid, en den voet wegtrekkende uit den stijgbeugel, wees hij haar die als trede om tot hem te naderen.

Met meer rappe behendigheid dan men het van hare weinig etherische gestalte zou gewacht hebben, wipte Barbara, een voet op den metalen ladder, en zich met de behendigheid eener kunst-rijderesse opheffende tot zijne hoogte, liet zij zich door den hooggeboren man een kus op de lippen drukken die luide weerklonk, maar die kus bleek duidelijk voor Barbara niets te zijn dan haar middel, niet haar doel; want met dezelfde beweging en gesteund door zijn arm die haar omvatte, hief zij zich nader tot hem op, en fluisterde hem toe: 'Om Gods wil, heer Graaf! denk op den admiraal; denk er op zonder verwijl!'

'Ei wat, kind, spreekt ge me daarom toe!' riep hij meer verwonderd dan vertoornd, 'ik heb mevrouwe mijne voorspraak beloofd, en zal woord houden.'

'Als ge niet vergeet, Heer! na het banket mocht ge vergeten! spreek met Mylord op dit stond! licht morgen hebben de vijanden het oor en mijn Heere smacht reeds zoo lange!'

'Wel, zoetlief! ge dringt zonderling, maar het zij u toegezegd; geef mij een pand van u om 't geheugen te sterken!'

En haastig rukte zij zich den keten van den hals, maar het sieraad dat er aangehecht was, scheen zijn tegenzin op te wekken, want hij schudde afkeurend het hoofd; zij brak het er haastig af met de sterke tanden, en was eene seconde daarna met één sprong terug op den vlakken grond, en scheen willens voor goed ter zijde te treden, maar de Graaf riep haar nog toe:

'Zeg mij, waar ge u onthoudt?'

'Overal en nergens, ik ben dolende.'

'Waar dan huist ge hier?' herhaalde hij meer dringend, 'ik mocht goê tijding te brengen hebben.'

‘In 't Gulden kruis!!’ riep zij lachende, en wendde zich af.

De Graaf ook reed voort met een gullen, luiden lach, maar hij zag even om naar degenen die hem moesten volgen, en toen beet hij zich de lippen, want hij merkte op, dat zijn ongepast oponthoud bij hen de aanleiding was geworden tot eene verwarring, waarvan hij de ontwikkeling niet kon afwachten zonder nog meerder aan zijn rang te kort te doen. Hij haastte zich dus voort, en weldra ook zag men de hooge pluimen van zijn helm zich bewegen, zeer dicht bij de barret van Graaf van Leycester, en die het naastbij waren merkten op, dat de luitenant-generaal van Holland en Zeeland met zeer veel aandrang het woord richtte tot dezen, die daarbij van tijd tot tijd toestemmend het hoofd boog.

Wij hebben haast, de handeling van Barbara Boots in het licht te stellen dat haar recht doet. Barbara Boots is eene vrouw, *‘sans feu ni lieu,’* eene avonturierster; zij is het geworden door omstandigheden die het niet in hare macht stond te verhinderen. Zij is eene vrouw zonder verwanten als zonder beroep, zonder vooroordeel als zonder dak; maar zij is geene vrouw zonder eer en zonder deugd. Schalkheid en zorgelooze vermetelheid spreken uit haar gelaat, maar geene ondeugd; geene schuchtere zedigheid, de liefelijkste vrouwelijke deugd siert haar het voorhoofd, maar zij draagt de noodigste vrouwelijke deugd in het hart; zij heeft nauw de eerste begrippen van betamelijkheid en terughouding, maar zij heeft vaste en zekere voorstellingen van plicht en braafheid; zij trekt niet schuw de voelhorens in bij elke aanraking, maar bewust van hare eigene sterkte en vol vertrouwen op hoogeren bijstand, durft ze gevaren onder de oogen zien; zonder vreeze als zonder zwakheid, weet zij van duchten noch vluchten, maar als er strijd zijn moet, weet zij te overwinnen. Zij kende de overmacht van haar zwart oog en de aantrekkingskracht van haar donkeren blos op den Graaf van Hohenlo, en zij had niet geschroomd beide te laten werken in het belang van eene goede zaak, zonder een oogenblik na te denken over de gevolgen van zulk eene herinnering, of wellicht, met volkomene bewustheid van de gevolgen. Hohenlo vergat zoo snel! en Barbara was zoo schrander als vlug.

Maar nu haar gezelschap; dat zeker had meer geleden dan zij, onder de ergernis, die zij gegeven had, schoon die ergernis onder dit volk en ter dier tijde, bij de bekende zeden van den Graaf niet zóó groot was geweest, als wellicht eenig lezer het zich

denkt. Toch had men haar schimpgelach noch blikken van afkeuring gespaard, maar Barbara telde die beide even weinig, als de ruwe hulde van den man, wiens dienst zij inriep. Hare arme jeugdige beschermelinge had intusschen zedelijke en lichamelijke kwellingen moeten verduren. Van den blos die op Barbara's voorhoofd faalde, voelde zij het hare dubbel kleuren, de schaamte die deze niet kende, drukte haar met een pijnlijk gevoel, zij had zich zelve willen vernietigen, om niet daar te zijn, niet de getuige te zijn en als de deelgenoote van het kwetsend tooneel, en eene onbedachte beweging deed haar op hetzelfde oogenblik eene poging wagen om meer achterwaarts te wijken; maar die poging werd snel en smartelijk teleurgesteld, en dat was natuurlijk: die menschenmassa die op grooteren afstand achteraan stond, hunkerend van nieuwsgierigheid en morrend van ongeduld, omdat die onbevredigd bleef, zag nauwelijks één der gepluimde paarden standhouden, of zij begreep dat er iets voorviel, dat er nu vooral een goed oog zou te werpen zijn op een deel van den stoet; en zij stormde voorwaarts met al den drang, die vooruitstuwende menschenarmen en lichamen in staat zijn te geven. De vooraanstaanden konden geen stand houden, zij moesten nog meer vooruit; van die beweging kreeg de arme jonge dame bij haar ongelukkiger inval om achterwaarts te wijken den terugschok, die haar te meer krachteloos vond tot wederstand, sinds zij bij die eerste poging den arm van den geleider had losgelaten, dien zij in 't eerst had gevat.

Het teere schepsel zou dan ook voorover zijn neergestort, en die val ware te meer gevaarlijk geweest, daar de dringende menigte zou zijn voortgestoven zonder barmhartigheid en de naaste omringenden zelfs de vrijheid niet zouden gehad hebben, haar te sparen, noch den tijd, om haar op te richten, zoo niet de armen van haar geleider haar beschermend hadden opgevangen, en deze haar met vlugge tegenwoordigheid van geest had vooruitgeleid, maar zooveel vooruit en zoo snel, dat zij zich plotseling geplaatst vond evenals Barbara Boots, voor het paard van een der ridders, die Graaf Hohenlo volgden.

Dat ware geen al te groote ramp geweest, zoo het dier even geduldig geweest ware of even goed in de macht van den berijder, als dat hetwelk de klem voelde van Hohenlo's krachtige hand. Maar de berijder van dit paard was een fijne, teere jon-

geling in de eerste vaag der jeugd, en zijn ros een vurig en weerbarstig dier, dat zijn ongeduld bij dit onverwachte oponthoud, te midden van die menigte en van dat gejoel, door gedurig brieschen en springen te kennen gaf, en dat met den jongen meester een fellen kamp voerde om het meesterschap; en juist op het oogenblik, dat onze gejaagde schoone zich veilig achtte, deed het een dier zijsprongen, en raakte even met den zwaren poot en het scherpe hoefijzer het teere voetje van het arme kind; dat nederzonk meer bedwelmd van de snerpende pijn, dan juist omdat er eenige kwetsing plaats had.

'De Engelschman overrijdt eene vrouw!' riepen sommigen, die op eenigen afstand stonden.

'Het arme schaap is dood!' schreeuwden anderen, die dichterbij genaderd waren.

En wilder en dreigender kreten nog verhieven zich, als ware werkelijk eenig treurig ongeluk voorgevallen, als lag er werkelijk moedwil in dit noodlottig voorval. Want een schepsel, waarover niemand zich zoude bekommerd hebben, als ze vertrapt ware geworden in het gedrang, werd nu plotseling een voorwerp van waardij en bescherming, nu een ander dan het*volk* er zich aan vergreep. Reeds zagen de vreemdelingen verwonderd en verschrikt, want schoon ze niet verstonden, alleen uit de blikken dier lieden begrepen zij, dat het hen gold; maar de Hollandsche heeren verlieten de orde waarin zij reden en bedaarden de menigte, dat hun nog niet ten volle was gelukt, toen Hohenlo wegreed. De onwillekeurige pleger van dit feit was intusschen doodsbleek van zijn paard gesprongen, dat hij overliet aan de zorg van een zijner tochtgenooten, en haastig en meewarig, zonder acht te slaan op de blikken van toorn en dreiging der omringenden, naderde hij de jeugdige vreemdelinge, wie men reeds had opgeheven, en die nu door haar geleider werd bijgestaan. Maar toen hij daar stond voor die liefelijke en bewustelooze vrouwengestalte, die niet meer zijne hulp noodig had, en die zijne verontschuldiging niet zou verstaan, toen scheen hij als van eene plotselinge radeloosheid aangegrepen, en hij riep overluid: 'O! mijn God! dit ongeval zal men ten kwade duiden en verkeerd uitleggen, en Mylord Leycester....'

'Niemand zal Mylord Leycester of iemand van de zijnen verdenken, of in eere verkorten om deze lichte ramp!' werd hem plotseling geantwoord in zijne moedertaal.

Hij zag op, verrukt en verwonderd over het zuivere Engelsch, dat hem in de ooren klonk, midden onder het Hollandsche volk. De man die sprak, was de geleider van Barbara Boots, die zijne beschermelinge zachtkens een weinig meerder oplichtte.

'Zij is niet gewond, want ziet gij, sir!' vervolgde hij, 'de juffer bekomt alreede, en van opzet kan hier wel de vraag niet zijn.'

'Niet minder zou het mijne ziel gegriefd hebben en ontrust, had ik zoo jeugdig en wonderschoon eene miss van dit land eene kwetsuur toegebracht door mijn paard,' hernam de Engelsche ridder, 'maar wie zijt gij, master! om onze taal dus te spreken, toch niet een Hollander?

'Een Nederlander gewis!' antwoordde deze, 'gevlucht uit Antwerpen, om de vervolging der religie.' En het was opmerkelijk, welk een nadruk de man legde op dit woord: 'ik heet Steven Paret, gansch tot den dienst van Zijne Excellentie.'

'Master Steven Paret! ik ben zeker, dat mylord belang zal stellen in u, ik allereerst heb veel goed te maken; maar sinds uwe dochter uwe hulp niet behoeft, noem mij uwe woning - ik zal u nader zien; nu moet ik voort.'

Steven Paret voldeed met welgevallen aan den wensch van den jeugdigen ridder, die nog een blik wierp op het meisje, dat het kleine voetje reeds weder tot haar dienst had, en besteeg toen haastig zijn wild ros, dat hij de sporen liet voelen nog meer uit wrevel dan om met haast zijne plaats in den stoet te hernemen. Want Hollanders en Engelschen, beiden waren hem nu reeds voorgegaan.

Barbara Boots had met onrust haar gezelschap verwijderd gezien van de plek, waar zij ze meende te hervinden. Toen zij zich, na veel worstelens met de menigte, eindelijk met hen samen vond, was het met de luide betuigingen van leed, van onrust en van blijdschap, die men zich van zulk een karakter denken kan, dat zij de beschermelinge nu teederlijk aan den arm nam, Steven Paret den anderen gaf en toen met hen het volksgewoel ontweek zoo spoedig zij het vermocht. Zij scheen zeer opgeruimd: zij was geslaagd!

'Denk aan den admiraal!' was hare bede geweest tot Hohenlo! maar, welke admiraal was het, die zulk eene voorspraak kon noodig hebben, en voor wien zulk eene vrouw zóóveel belangstelling toonde? en met welke banden was zij zelve gehecht

aan den grooten heer, die in zóó kommerlijken toestand scheen te verkeeren? dat laatste zullen wij eenmaal Barbara hooren vertellen op hare eigene wijze. Dat de admiraal geen ander zijn kon dan de rampspoedige heer Bloys van Treslong, hebben heel veel lezers reeds begrepen, en waarom zulke hulp hem nuttig kon zijn, zullen wij even zeggen.

Die wakkere krijger van den Staat, die trouwe dienaar van Willem I, zuchtte in eenen onwaardigen kerker, en wat erger was dan eene tijdelijke gevangenschap, hij wist zich bedreigd aan leven en eere; - en wat de hardheid tot eene onbillijkheid maakte, men had zijne zaak gesteld in de handen van lieden, die niet op de hoogte waren om haar te beoordeelen, en die, zoo ze àl niet zijne persoonlijke vijanden zijn geweest, voor het minst gehandeld hebben alsof zij het waren. Schuldig of rein van schuld, de vurige admiraal van Zeeland, wiens valkenoog. wacht hield over de Zeeuwsche stroomen, terwijl zijn nijvere geest peinsde op de bevrijding van de Schelde - de fiksche bevelhebber van Ostende, die niet enkel moed had tegen de overmacht van vijanden, maar ook tegen den overmoed van ruwe krijgslieden, - Treslong, wiens uitstekende verdiensten geprezen worden door den Staatschen Hooft zelve, - Treslong had van zijn vaderland andere rechters te eischen gehad dan een baljuw David Zomer, die zijn eerste gevangenbewaker was als zijn partijdige rechter, en die de man was om zijn beul te worden, gelijk hij reeds zijn pijniger en zijn verschalker was geweest.

Het vergrijp van Treslong was een vergrijp tegen de hoogste macht van den Staat, tegen den raad van regeering waarvan men Prins Maurits het hoofd had gemaakt; - maar het was geen overlegde boosheid met kalmte beraamd; het was verraad noch bedrog; het was zwakheid noch ontrouw; het was het gul-gauwe opvlammen van een vurigen geest en een korzel hoofd; het was eene uitstortinge der bitterheid van een getergd gemoed; het was de overijling van een stouten geest die niet gewoon is, zich perken te stellen en in te binden; het was eens krijgsmans overijling, eens edelmans overtreding, en was het noodig dat hij ondanks zijne diensten en trouwe gestraft werd naar de strengheid van eene krijgswet, het was ten minste billijk geweest, zoo hij behandeld ware geworden met de waardigheid van een edelman. Noch het één, noch het ander was tot hiertoe geschied, en het

mocht mishandeling heeten: de achteloosheid waarmede men hem en zijne belangen overliet aan de willekeur van personen, die zich, door het misbruiken van dit vertrouwen het brandmerk der geschiedenis hebben verdiend, terwijl het de taak van den roman is, dat nogmaals in te drukken.

Niet enkel dat de baljuw David Zomer den man die daar zat in zijn kerker, den Gravensteen te Middelburg, den aanzienlijken man, die weleer aan het hoofd was geweest van de zeemacht der provincie, dien kerker pijnlijk maakte door het onthouden van die kleinere gemakken, die de kerkersmart een weinig vergoelijken; - niet enkel dat hij haar vertienvoudigde, door hem de zachte toespraak der zijnen te onthouden; - niet enkel dat hij zijn verleden lasterde en zijn tegenwoordig betichtte, opdat hij onzeker als hij was van zijne eigenlijke schuld, voor het minst glimp en oorzaak mocht vinden, om iedere strafheid te wettigen; - niet enkel dat hij kreten van beschuldiging aanhief, die zóó lang uitgegalmd en nagebauwd werden door de lieden van zijn aanhang, tot het ééne enkele stemme van veroordeeling was geworden, die opging over gansch Zeeland en die zóó luide weerklonk, dat zij iedere stem der billijkheid had overschreeuwd, totdat de verdrukte in gansch Zeeland geen pleitbezorger vinden kon, die den mond durfde openen ter verdediging van zijne eer en van zijn leven.

Niet enkel dit; maar ook nog joeg hij hem door angst in een valstrik, waarin geen waardig rechter een schuldige had willen vangen, en waarin *hij* den onschuldige vastklemde. De vrees voor een schandelijken dood, de pijnbank, de tranen en beden eener teedere vrouw, die men toen eerst tot hem liet, opdat hare zwakheid de sterkte van den man zoude overwinnen, wekten in hem de gedachte op aan de vlucht, de eerste noodgreep van den gekerkerde, die geen geloof heeft aan de billijkheid zijner zaak of aan die zijner rechters. Zijn cipier liet zich tot het bevorderen dier vlucht bewegen, tot den prijs van eene som, voor die dagen hoogst aanzienlijk. - Die overeenkomst werd niet losweg afgesproken, maar schriftelijk bepaald en bevestigd door den naam der beide belanghebbenden; de liefhebbende echtgenoote smaakt een zoeten triomf: in verbeelding ziet zij den dierbare vrij; - - maar het is alles spel geweest; het is alles list geweest; de verlossing is een bedrog, en niets dan de vinding van David

Zomer, die dezen stap van den rampzalige, als eene proeve van schuld tegen hem getuigen laat.

Het is zeker, dat de Raad van regeering zulk eene gruweldaad nooit heeft kunnen bevelen of goedkeuren, maar het is ook zeker, dat de Raad van regeering, met verwerping van alle beden*deze* rechters voor *dien* man had uitgekozen; en het is even zeker, dat een Raad van regeering ontrouw is aan zijne roeping, zoo hij zich dus heeft kunnen bedriegen in de keuze van zijne wilsuitvoerders en dat hij deelneemt aan het feit, zoo hij daar niet tegen getuigt door eene snelle en strenge bestraffing. Het een noch het andere is geschied. De baljuw David Zomer durfde zegevierend voortgaan met zijne vervolging, en de zaak was nog onbeslist bij de komst van Leycester. Graaf Maurits wordt altijd genoemd aan het hoofd van hen, die de vervolging tegen Treslong aanvingen en de onrechtvaardigheden billijkten; het zou een treurig begin zijn van zijn openlijk leven, zoo men hem een werkelijk aandeel moest geven aan die daden, schoon de schijn wordt verzwaard door het feit, dat zijn natuurlijke broeder Justinus van Nassau den verdrongene opvolgde in zijn ambt. Maar wij hebben reeds aangegeven hoezeer die Prins slechts ééne stem heeft kunnen hebben in dien Raad, en hoezeer het eene flauwe en eene zwakke kan geweest zijn; de tegenspraak van een zestienjarig jongeling, die zijn eersten voet zet op het gebied der regeerkunde, tegen de taal van mannen, grijs geworden in staatszaken, rijk in levenservaring, machtig door overtuiging, geweldig in overreding; die zich persoonlijk gekrenkt gevoelden en die wellicht den vorstelijken leerling hunne krenking als de zijne hebben opgedrongen, tot hem het jeugdige vorstenbloed gistte in de aderen, en hij zich overreed zag waar hij had willen overreden; - zeker is het, dat ondanks alles, toch nog ééne stem voor het recht en de onschuld iu zijn hart is blijven pleiten, en dat hij dien indruk niet verloren heeft zijn leven lang, en dat hij haar heeft ingevolgd, zoodra hij zelve het vermocht. Treslong heeft een hoog en eervol ambt bekleed in zijne hofhouding, zoo ras de stadhouder Maurits meester was!

Maar een man van aanzien en van verdiensten als Treslong, kon toch niet zoo weerloos ten doel staan aan vervolging en onbillijkheid, zelfs niet in naam der wet, of machtige stemmen moesten zich daartegen verheffen, en krachtige voorspraak moest

zich doen gelden ter bemiddeling en matiging. En zoo was het ook. Zijne edele verwanten, die zijner gade, en die echtgenoote zelve, hadden de hulp en den invloed ingeroepen van al wat in Nederland nog den mond durfde openen ter bescherming van het ongeluk; onder dezen de Graaf van Hohenlo, die krijgsman als hij was, voor het leed eens krijgsmans het meeste medegevoel kon hebben; en de Graaf ook *had* zich een moedig en gewillig verdediger bewezen; maar al die invloed gezamenlijk was zonder kracht gebleven; tot buitenlandsche hulp toe had men afgesmeekt; de onderhandelingen met de Koningin van Engeland waren te dien dage opnieuw aangevangen; Treslong's verwanten en de overtuiging zijner verdiensten stemden Elisabeth te zijner gunste, zij zoude spreken tot de Staten of zij heeft het gedaan; - maar ook de Koninklijke pleitstem bleek in dit geding te zwak, hoe onwaarschijnlijk, het schijnen mocht, daar men een bewezen hoog-verrader bij zóóveel voorspraak genade zou hebben verleend;

maar de admiraal Bloys van Treslong was *geen hoog-verrader;* - hij was erger, hij was schuldig aan majesteits-schennis; - en niet van een monarch die licht eene persoonlijke grieve zou vergeven hebben; - maar hij had bijzondere personen beleedigd, personen die zijns gelijken waren, maar die op het oogenblik van de grieve zijne meesters heetten en met de uitvoerende staatsmacht waren bekleed; hij had bitterheden gezegd; hij had bitsheden uitgeworpen; hij had grofheden gesproken, die wellicht waarheden waren; - en dit zeker was het gevaarlijkste dat hij tegen zich zelven had kunnen doen.

Daar zijn grootsche en heerlijke bladen in de geschiedrollen van ons vaderland en in die van deszelfs regenten; ze getuigen van stoute en krachtige handelingen, van den moed die zich waagt tegen het sterkste, van ondernemingszucht die opvat met vuur, die omvat met wijsheid, die volhardt met vlijt en met vastheid, en die volbrengt met zegepraal! Maar ter zijde van dit alles heeft veeltijds gestaan de geest van lauwheid, van schroom, van bekrompenheid, van vooroordeel, van hardnekkigen eigenzin en van flauwheid, die het groote neerrukte of ter zijde hield, die verloor omdat zij niet durfde wagen, en die tegenwerkte wat zij had moeten steunen; en geen tijdperk van onze historie (ik laat de nieuwere buiten mededinging), was wel zóó omneveld en neergedrukt door dien geest, als die welke het Leycestersche tijdperk onmid-

dellijk voorafging, en die het gedeeltelijk beheerschte. En geen wonder! Na de overspanning eener verwonderlijke krachtsontwikkeling bij den eersten opstand van Spanje, was matheid en dofheid gevolgd; de worsteling had te lang reeds aangehouden en met te ongelijke krachten; het vuur der geestdrift had tijd gehad uit te dooven.

Er is in iedere worsteling, in iedere grootere onderneming een oogenblik, waarin men zich moede voelt, waarin men haar zou willen opgeven, en waarin men ondertusschen de handen in den schoot legt, of ten minste ze flauwelijk rept; waarin men voelt, wat men meer moest zijn, en waarin men in plaats van zich krachtiger aan te grijpen, zich door de ontstemming laat nederrukken tot werkeloosheid. Op die stemming was meermalen de Raad van regeering betrapt geworden door den overmoedig-ijverenden Treslong, en schoon men dien armen Raad van regeering om duizend redenen niet te hard mag vallen om die stemming, het was een dergelijk aarzelen dat zijne werkzaamheid had verlamd, zijne ontwerpen had verijdeld en zijn leeuwenhart bruisen deed van spijt! Het waren twee mannen vooral, die hij als zijne vijanden kende: Valerius en Heins, die hij de oorzaken dacht van dit verzuim, uit kleingeestige tegenstreving die de algemeene belangen drukte, ter wille van eene bijzondere veete. Dit alles had hij gezegd, en gezegd in den vollen Raad van regeering, in het bijzijn van den jongen Maurits, die zijne medeleden dus kon leeren kennen of doorzien; en hij zeide het op ruwen krijgsmanstoon, zooals de ontvlamde drift het hem op de tong legde, en zooals het gegriefd gevoel het hem inzien deed.

Was het vreemd dat er later voor hem geene verschooning was? Had Willem van Oranje geleefd, o voorzeker! het had een anderen keer genomen; Willem van Oranje kende den ouden leeuw in het brieschen zijner woede; hij had zelf eens een hard woord van hem te dulden gehad, een woord van edele verontwaardiging, waaruit bewustheid van eigene verdiensten sprak, maar tegelijk waardig zelfgevoel, schoon gewikkeld in ruwen omslag. Maar Willem van Oranje was de schrandere als de edele, die wist te scheiden en die wist te overzien ter juister tijd, en schoon eene kleine terugzetting volgde ter wille van een ander, de verzoening volgde ook, en het vertrouwen van weerszijden werd opnieuw gegeven en waardig beloond. Maar nu, Willem van Oranje leefde

niet meer, en er was wel zeker geene hope te bouwen op de verzoenlijkheid, noch zelfs op de billijkheid der beleedigde partij, en er was geene andere hoop meer dan op eene vreemde hand: op den Graaf van Leycester, door wiens komst de hooge Raad van regeering van zijne rechten verviel, of die voor het minst met hem zou moeten deelen.

De Graaf van Leycester was reeds in Engeland voorloopig opmerkzaam gemaakt op Treslong's geding, en wel zeker had hij beloofd er in te voorzien; maar was het gezegd, welke zijde de Graaf van Leycester zoude kiezen; - hij, die als vreemdeling inkwam in dat land, als de aftredende regeering hem hare grieven zoude mededeelen. - De Graaf van Hohenlo had wel beloofd tusschenbeide te treden, maar Barbara Boots had het wel juist uitgedrukt, na het banket kon het den Graaf vergeten zijn onder de dampen van den wijn, en morgen hadden licht de vijanden het oor; en hij was dus niet te vreemd, de ongewone zijdelingsche maatregel, waartoe de edele vrouwe van Treslong zich moest vernederen, om haar echtgenoot zoo niet de eere dan voor het minst de vrijheid terug te geven, en het was dus wel zeker zóó ver gekomen, dat de tusschenkomst en de herinnering eener Barbara Boots niet overtollig konden heeten, sinds men te strijden had tegen een Zomer met vrienden als een Hohenlo. Haar ruwe ijver die zich niet schroomvallig zou laten binden door vormen, noch terugzetten door vreeze voor onheusche afwijzing, was wel het beste wapen tegenover lieden, die alle vormen hadden overtreden, en die willekeur niet eens wisten in te kleeden in hoffelijkheid. De zedige vrouw van rang, mocht ze duizendmaal lieftallige gemalinne zijn en juist omdat zij het was, omdat zij hare waardigheid had op te houden, kon zich aan dat alles niet wagen, kon zich persoonlijk niet tot daartoe vernederen; maar sinds het eens zóóver gekomen was, dat men onderhandeld had met een cipier David Zomer, was het geen val meer, maar eene oprichting, dat men zich toevertrouwde aan Barbara Boots.

II. Jacoba slaapt.

Het was vijf ure na den middag; bij de korte winterdagen en de somberheid der huizen was een kunstlicht op dat uur even-

min overtollig, als een vuur bij de scherpe koude. Beide ook waren ten dienste van Barbara Boots verstrekt in een dier Vlissingsche herbergen, die nog iets beter dan de gewone taphuizen, ten minste voor een enkelen reiziger, de schuilplaats van een afzonderlijk vertrekje hadden aan te bieden, al ware het dan ook slechts als dit, afgeschoten van de ruime gelagkamer; maar beide ook waren haar gegeven in eene evenredigheid, die volkomen beantwoordde aan de geheele stoffeering van het vertrek, dat op zijne beurt weder in de volkomenste harmonie was met de weinige begrippen van echt *comfort* in die tijden, in die provincie en in dien stand. Eene enkele smeerkaars op een houten kandelaar gaf de verlichting, een matig vuur van zoute Zeeuwsche turven moest de verwarming geven; het brandde spattend meer ten voordeele van den wijden schoorsteen dan tot dat der gasten, wier eenige toevlucht om diezelfde reden de hoek was bij dien schoorsteen.

Barbara zelve had zich dat benijdenswaardige plaatsje voorbehouden, maar zij behield het niet alleen voor zich; het was zelfs blijkbaar, dat hare onrustige levendigheid zich niet aan zulk een bewegingloos stilzitten zou onderworpen hebben uit eigen wil; maar het was, omdat zij haar schoot leende tot een zacht hoofdkussen aan een wezen, dat behoefte scheen te hebben aan rust en warmte, en dat ze alleen dáárom zoo roerloos nederzat. Op een lagen houten schammel gezeten, de fijne voetjes ver uitgestrekt over de verhitte ijzeren haardplaat, het hoofdje zijwaarts gebogen op de knie der goelijke beschutster, de beide handen gevouwen, lag dáár de jonkvrouw, wier vele zielsangsten wij in den ochtend hebben gedeeld; lag dáár als ingesluimerd onder het gebed; want die gevouwen handen klemden nog een rozenkrans vast, en zij sliep.

Vermoeienissen des lichaams als die der ziele hadden haar weggedommeld in dien staat van onbewustheid, die zoo benijdenswaardig is tusschen de vele lasten des levens in; en het was een rustige slaap, het was een gezonde! getuige de ongestoorde kalmte van het liefelijk gelaat; getuige de frissche roodheid der wangen; getuige die zachte en geregelde ademhaling tusschen de fijne lippen door. Een engelenkopje was het hare, zooals het daar neerduikte in Barbara's schoot: met de lokken van het allerfijnste blonde haar, weggedarteld uit den boei van het enge mutsje; met de geloken oogen, die de fijne teekehing der wenk-

brauwen vrijer prijs gaf aan de opmerking; en met de volmaakte blankheid van den dunnen witten hals, die te bespieden was zooals hij zich nu iets ongewoon verhief van uit het eenvoudig omgeslagen boordje.

Buiten die bevalligheden zelfs had het karakter der schoonheid van deze jonkvrouw werkelijk iets engelachtigs, iets niet aardsch, nog minder om de fijnheid en teerheid der trekken, dan welom de rust, de reinheid en den ongestoorden vrede, die er spraken uit hun zuiveren regelmaat, uit hunne harmonie onderling, kennelijk nog niet verstoord door groote hartstochten of door diepgaande smarte. Hier sprak niet de rust van de vrome, die de zonde heeft overwonnen, maar de rust van de engel, die de zonde niet heeft gekend; en toch rustte dat cherubskopje in den schoot van eene, die met vele grove zonden gemeenzaam moest zijn, die als met hare besmettingen durfde dartelen, en zich van hare aanrakingen niet had geweerd! En toch het rustte er veilig; ge zult het hooren; veilig, omdat Barbara Boots eene trouwe wachteres was; maar veilig bovenal, omdat zij in Hoogere bewaking was dan die van Barbara Boots! Wij hebben gezegd, dat zij was ingesluimerd onder het gebed.... en wie is ingesluimerd onder het gebed, heeft altijd eene sterke engelenwacht om zich!

Steven Paret stond bij de tafel en vulde zich een kroes uit de kan verwarmd en gekruid bier, dat men geëischt had, en waarmede zelfs de vrouwen zich hadden verkwikt.

Hoe weinig ook zijn gelaat teekende, het was hem aan te zien, dat hij zich om de eene of andere reden niet op zijn gemak voelde; want toen hij den beker geledigd had, wendde hij een zijdelingschen blik op Barbara, deed een *hm!* hooren, of hij zou beginnen te spreken en bleef toch zwijgen en met de vingers op de tafel trommelen, als wist hij niets te zeggen.

Zij zelve sprak hem toe; het hoofd zooveel naar hem toegewend, als met de onbewegelijkheid harer overige gestalte vereenigbaar was, zeide zij hem:

'Jacoba slaapt, meester Steven! en zóó rustig!.... het lieve kind! gij kunt mij nu veilig mededeelen, wat de Engelsche heer u gebracht heeft, goed of kwaad! bij dien langen kout van daareven.'

'Als ge zegt: goed èn kwaad, van beide!' antwoordde hij met de kortheid van wie aarzelt om voor te gaan.

‘Allereerst! wie is die heer?’

‘Die van straks heet Ferney, en het is niemand geringers dan de tweede hofmeester van Mylord Leycester zelfs.’

Barbara fronsde met een licht ongeduld de zware wenkbrauwen ‘Den andere meen ik, die - Jacoba deerde, schoon onwillens.’

‘Die andere heeft hem gezonden, dat moet een heer zijn van macht onder de volgers van den Graaf.’

‘Als blijkbaar is sinds hij beschikt over dien hofmeester. Mij geheugt, dat de stalmeester van den admiraal een banjer heer was, die niet gedoogd zoude hebben.... maar laat dat ter zijde - den naam zou ik weten. Is het de edele heere Sidney?’

‘Dien zou het aan een zendeling uit zijn eigen huis niet gebreken! Hij, die Ferney zond, heet Douglas.’

‘Niets dan Douglas! dat klinkt heel magertjes.’

‘Zoo schijnt het; lord noch baroen wordt er bijgevoegd, daar de Engelschen anders gauw mee zijn.’

‘Het lijkt vreemd, maar ik heb meer van groote heeren gehoord, die zich onder de huik van eenvoud schuilen, om tot eenig doel te komen.’

‘Zoo dunkt het mij ook, en het moet een groot voordeel zijn, door een zulke te worden voortgeholpen.’

‘En ge zoudt niet ongeneigd wezen tot dat voordeel,’ hernam Barbara, in wier oogen eene flikkering van leven begon te komen, dat den ondervraagde nieuwe aarzeling gaf, want hij zeide met eene eenigszins onvaste stem:

‘Het zou zekerlijk mijne zaak zijn, die gunst....’

‘Te wenschen; maar er toe te geraken is iets anders, niet waar?’ sprak zij, hem nog scherper in de oogen ziende.

Toen viel hij snel in, als met eene machtige poging op zijn schroom: ‘neen, dat is niet het meeste, want zij is mij toegezegd!’

‘Wel ons! daar sla geluk toe; want ik meen, dat gij niet weifelen zult,’ en hare blikken werden doorborend van scherpheid.

‘Zoo doe ik, alevel! want ik zou daarvoor moeten verzaken...’

‘Wat toch? ik achtte, dat meester Steven Paret niets meer te verliezen had, sinds hij Antwerpen den rug toekeerde.’

Toen nam Paret nog een duchtigen teug uit de bierkan, en

met dat zekere besluit der blooheid, die zich met fierheid maskert, sprak hij haastig:

‘Toch, melieve! toch, u zelve!’

Barbara zag hem even aan, terwijl hij sprak; toen barstte zij uit in een gelach, waarbij zij haar neusdoek voor den mond hield, opdat haar uitschateren Jacoba niet zou storen.

Toen sprak zij op een toon, waarbij spot moeielijk te onderscheiden was van ernst: ‘Och, heer! och, heer! laat dat de bezwarenis niet zijn! 't Zou bijget! zonde wezen, zoo schoon eene fortuin te hinderen. Slechts leidt mij met het kind veilig tot Uitert; en volg dan vrij uw goed luk bij de Engelsche heeren!’

‘Het is juist dat, wat ik niet zou kunnen doen, en wat mij pijnt, omdat het eene beloftenis is. - Ziet ge, ik zou de heeren moeten volgen naar Dort, naar 's Hage en lichtelijk verder, tot de wil des Graven mij eene plaatse heeft aangewezen.’

‘Bylo! dat lijkt hier guitenspel,’ riep Barbara; en het was kennelijk, dat Jacoba's lichte last haar nu drukkend werd, want zij dwong haar tot matiging in stem als in gebaren: ‘eene beloftenis breken; eene overeenkomst schenden; een woord niet houden, met mond en handslag gegeven; dus kwade trouw plegen tegen eene, die u in ziekte en zucht verpleegd heeft en bijgestaan vijf weken lang; haar niet het eenige onnoozele loon te geven, dat ze gevraagd heeft voor zóó goede diensten; hebt ge me daartoe vivat laten roepen voor de Engelsche luipaarden, opdat ge mij mocht verschoppen, zoo haast ge bij hen in 't zadel waart gesprongen? Ik heb onder schavuiten en sneege plonderfielten verkeerd vele jaren lang; maar zóó snoode fieltigheid, zóó vuige achterlist mocht men nauw van schorluinige Spanjolen wachten, en ik heb onder Turk en Algerijn van betere trouw zien tuigen...’

‘Barbara! Barbara!’ riep hij vergoelijkend, ‘wat ijlt gij voort met doldrifte gauwigheid, en acht niet op de beduidenis mijner woorden; ik zeide toch....’

‘Al durfdet gij het bezweren, dat gij niet aangenomen hadt, ik zou te wijs zijn om u te gelooven; neen, fijnman! Barbara Boots heeft te veel in de wereld gekruist, om zich dus te laten verschalken door Steven Paret.’

‘Wel nu, ja dan!’ sprak deze zich opwindende tot eene stoutheid, die hij in waarheid niet bezat tegenover de vrouw, wier mannengeest heerschappij had gekregen over zijn zwak karakter,

en wier geweldige tong hij zeker zóózeer vreesde, dat hij, in den eigenlijken zin, was onder de macht van hare woorden. ‘Ja, Barbara! ik *heb* aangenomen, hoe kon ik anders? de fortuin komt niet tweemaal tot een mensch met zoo goelijke handreiking en het is een dwaas man, die dan niet toegrijpt. Maar als gij blijft vasthouden aan ons verbond, dan zeker....’

‘Zoudt gij den nieuwen band te dier wille niet breken!’

‘Vrouw Boots! ik ben een man....’

‘Juist, wel juist daarom! Gij zult niet de eerste man zijn, die mij zijne beloftenis breekt, meester schalk! en gij zult ook niet de laatste blijven.’ - Toen, plotseling den toorn vergetende voor een ongedwongen lach, sprak zij met iets, dat tusschen verachting en medelijden het midden hield: ‘Hoor, Steven Paret! ik heb u dienst gedaan, dat blijft waar; en tot loon daarvoor vroeg ik, dat gij mij en dit kind geleiden zoudt door Braband tot naar Utrecht, en niet van mij zoudt wijken, voordat ik eenig goed heenkomen had gevonden aldaar of elders. Maar het was meest om des kinds wille, dat ik dit loon van u vroeg, het kind, dat niet aan zwerven gewoon, licht schuchter kon worden onder de ontberingen en de avonturen, waaraan eenlijke vrouwen op reize zijn blootgesteld. Maar, het was ook om u zelfs wille; want ziet gij, als gij een man, waarvan ik sprak, zijn lam veiliglijk had thuisgebracht, hij zou het u geloond hebben met velen wederdienst. En schoon ik niet wete, wat hij nu drijft of bejaagt, ik ken hem abel genoeg om iemands fortuin te vervorderen als hij het wil. En de uwe was in deerlijk een staat genoeg om elke hulp van doen te hebben. Het was dus nog weer een dienst, dien ik u verleende met het loon, dat ik vroeg. - Dan de kansen zijn voor u gekeerd. Ge meent een korteren weg gevonden te hebben tot uw doel en die veiliger is; ik wil u niet hinderlijk zijn. Ik heb voor mijn persoons uitzichten nooit op Steven Paret gerekend; en zwak van geest en eigenbatig van gemoed als ge zijt, zou het mij luttel baten u nu te houden door dwang van woorden, sinds ge me ontslippen zoudt welhaast daarna op nog ongelegener tijd. Ik ben alreede met het kind het allerergste door, ik heb een doel bereikt, waarvoor ik eens mannen steun noodig had. Ga dus vrij uw weg; ik zal getroost den mijnen volgen: eene vrouw, die haar mond en hare oogen, hare handen en hare voeten tot haar wil heeft, zal niet om-

komen tusschen hier en Utrecht, noch van honger noch van koude....'

'Honger en koude, Barbara! meent ge dat ik u van reisgeld versteken zal als van geleide; hier zijn acht carolus-guldens daarmede gij geen krimp te vreezen hebt tot naar Uitert.' En te gelijk leide hij zijne beurs op tafel.

Iedere andere vrouw zoude zulk eene vergoeding met fierheid hebben afgeslagen; maar dat gevoel juist kende Barbara niet: zij nam de beurs, met een koelen hoofdknik.

'Ik heb er een vierde jaars uwe kragen voor geplooid en uwe lubben gesteven, en het zal tot Jacoba's verpleging strekken.'

'En nu, Barbara! het hooge woord moet er uit. Ik heb aan Ferney beloofd zijn nachtkwartier te deelen, om morgen vroeg met den stoet naar Dordrecht over te varen, en 't is dus om afscheid....'

'Wel dan, wie hindert u te gaan?'

'Mijn hart, dat mij port tot blijven,' hernam hij met een zucht die al te luid was, om ook slechts *half* gemeend te zijn.

Barbara vertrok den mond met verachting.

'Vriendin!' sprak hij toen met eene gemaakte gevoeligheid, 'zoo wij elkaâr op onze levensreis weder ontmoeten....'

'Dan mogen de heiligen mij voor de dwaasheid hoeden, opnieuw gemeene zaak te maken met u; en zoo ik haar plege.... dan mogen zij mij straffen als ik zou verdienen!'

'Tut, tut, Barbara! zweer niet te haastig, en neem nu nog dien goeden raad van mij, dien ik u al eerder gaf: - in dezen tijd en in dit land uwe heiligen niet zoo vaak te noemen en niet zoo luide.'

'Eer bijt ik mij zelve de tong af, eer ik hunne troostrijke aanroeping verzake - al verzaakt hen ook gansch dit land, al zijn allen, die hier in hoogheid gezeten zijn, ketters, of veinzen de ontrouw; - de heiligen hebben er niet te minder hunne kracht om behouden, en zullen het betoonen aan de trouwe Christenen als aan de vijanden beiden.'

'Nu, Barbara! *ik* ben geen geloofsrechter, en voor redetwisten is het de ure niet. Laat mij Jacoba vaarwel kussen!' en hij naderde een weinig.

Maar Barbara zag hem aan met zoo bliksemfelle oogen, dat haar woord:

'Raak mij niet aan het kind!' niet meer noodig was; want

hij week snel achteruit en reikte haar de hand over de tafel heen, met een:

'De Heere blijve met u!'

'Uw Heer! dat is de duivel, en hij moge met u blijven, valsche Judas!' riep zij hem na, toen hij ging; maar Steven vatte geen vuur op dit woord, hij was te blij, dat hij gaan konde, onder welk vaarwel dan ook.

Toen de deur achter hem was toegevallen, sprak Barbara half luid: 'Het is een hard lot, niet zijn echten man tot hulpe te hebben bij zulker occasie en ware 't niet om de bitterheid van vijands haat ik zou den mijnen hier wenschen!' - en wis ware zij voortgegaan met eene alleenspraak, die ons ophelderingen zou gegeven hebben over haar leven, zoo zij niet was gestoord geworden door den meester van het huis, die binnentrad en haar vroeg: of ze te spreken was voor master Douglas?

'Wel! laat dien binnenkomen,' antwoordde zij met een gevalligen hoofdknik, en daarop zachtkens het voorhoofd streelende van hare beschermelinge: - 'Jacoba! mijn kind! ontwaak dan: het is als zat ik met u in de bakermat, en 't is vrij al lang genoeg voor minne gespeeld....'

Maar nog eer Jacoba onder die zachte liefkoozing tot de bewustheid van zich zelve was gekomen, trad master Douglas binnen en had het voorrecht dat hem niet was toegedacht, de lieve sluimerende te kunnen gadeslaan, zooals ze daar nederlag in kinderlijke onschuld en in engelen-kalmte.

En dit gezicht scheen een snellen en diepen indruk te maken op dien Engelschman; want de onverschillige houding waarmede hij was binnengetreden, veredelde zich plotseling tot die van een ernstigen eerbied, en zelfs dat hij zwijgen bleef getuigde van eene verwarring, waaruit hij zich niet herstelde, dan nadat Barbara met krachtige poging de jonkvrouw geheel had gewekt, en nu oprees, om hem toe te spreken; toen deed hij haar eene vraag in het Engelsch, maar zij schudde het hoofd, ten teeken dat zij niet verstond. Hij verbeet zich de lip, en vroeg toen met eene zekere onrust: 'ge verstaat toch het Fransch?'

'Al zoo wel als het Duitsch van deze provinciën,' antwoordde zij in dezelfde taal.

'Wil mij dan zeggen of *zij* letsel bekomen heeft, ware 't ook door den schrik?' en hij wees op Jacoba.

‘Haar deert niets; slechts behoefde zij rust: de vermoeienissen van den ochtend hadden haar afgemat, het teere schepsel. U dank ik voor de deernis, Heer!’

‘Acht mij geen onbescheidene, zoo ik verdere vragen doe.’

‘Ik zal al beantwoorden wat ik kan en mag!’

‘Deze schoone miss is zoomin uwe dochter als die van Steven Paret. Heeft ze nog ouders; aan wie behoort zij?’

‘Zij heeft vader en grootvader; en alevel is ze meer verlaten dan menig weesje. Oft ik u hare verwanten noemde, ze zouden u niettemin onbekend zijn, en het mocht *hem* mishagen naar wien ik haar henenvoer. Ik bracht haar met mij uit het diepste van Braband, en zoo God en de heiligen het mij gunnen, leide ik haar Utrecht binnen eer wij vele dagen verder zijn.’

‘Waarom is zij dus zwervende met u?’

‘Omdat in Braband te veel nieuwsgierigen op haar loeren!’ hernam Barbara met een schalken glimlach.

‘Gij vindt niet goed die vraag te beantwoorden; het zij!’ vervolgde Douglas, ‘maar kan ik u en de jonge miss van nut zijn, ik ben daartoe gekomen; zeg mij hoe kan ik u dienst bewijzen?’

‘Gij hebt er ons reeds eene bewezen, waarvoor we u kleine erkentelijkheid verschuldigd zijn.’

‘Hoe vrouw! nog deze gramschap over het ongeval van dezen morgen?’

‘Dat is er buiten, meester! gij hebt ons van ons eenig gezelschap verstoken. Ge hebt Steven Paret van ons afgetroond met hoop van hooge gunste en goede fortuin.’

‘Dat deed ik niet; hij is zelf de eerste geweest, die dienst begeerde bij den Graaf; verder met hem sprekende, begreep ik, dat een Nederlander, die Engelsch spreekt, zijne lordschap nuttig kon zijn: ik had gelegenheid zijne excellentie met een paar woorden daarover te onderhouden, en Mylord vond goed, Ferney te zenden tot eene nadere schikking met dien man; toen eerst vernam ik dat gij niet zijne vrouw waart, en deze miss niet zijne dochter.’

‘Is dat alles waar, heer?’ vroeg Barbara met zekere wantrouw.

‘Ik ben gewoon de waarheid te spreken, en ik ben niet gewoon haar met sterke betuigingen te bevestigen, vrouw!’ antwoordde Douglas fier.

‘Dat Steven Paret de man was voor zwakheid en eigenbaat moest ik weten, sinds ik maanden met hem samen was; maar

dat hij dus bedriegelijk zich zelven in dien handel heeft gestoken zonder noodzaak, jammert mij om hem en om u, want een zoodanige ondank kan geene goede uitkomst hebben, ook zelfs niet voor de heeren van Engeland. Wie vandaag zijne vrienden verlaat, verloochent morgen zijne bondgenooten. En ik zeg u, Heer! houdt een oog op hem, en laat hem niet te diep steken in uwe zaken en goed vertrouwen.'

'Heb dank voor de waarschuwing! maar 't is deze niet, die ik kwam vragen: de steun dien gij door het verlaten van dien man verliest moet u vergoed worden. Hoe kan ik daarin voorzien? Wilt gij een anderen geleider? Wil *ik* het zijn?'

'Behoede ons, heer! Mylord! wie ben ik, wie is het kind, voor zulk eene eer! En wat zou de Graaf Van Leycester daartoe zeggen.... zulk een fier heer te missen uit zijn gevolg?'

'Ik ben niet van des Graven *gevolg*,' hernam Douglas, met een zekeren nadruk. 'Ik heb niet noodig met dien stoet voort te trekken; ik ben vrij in mijne gangen, en zoo uw bezwaar geen ander is....'

Maar hij kon niet voortgaan, want een zoo luid rumoer liet zich hooren in de gelagkamer, tegelijk het voorhuis, en slechts door een dun beschot van dit kleiner vertrek afgeschut, dat hij niet zou zijn verstaan geworden, zelfs al had Barbara toegeluisterd; maar deze integendeel vloog op met drift, en onder den uittoep: 'St. Barbara en St. Jacob mogen met ons zijn:

dat is de Graaf van Hohenlo! en na een feest!' en toen snelde zij die gelagkamer binnen.

Jacoba bleef toen alleen met Douglas. Wij hebben reeds gezegd dat de Engelsche heer een jong mensch was in zijne teerste jeugd; maar men zou het hem niet hebben aangezien, schoon hij rank en tenger was van gestalte. Ook de gestalte was reeds licht gebogen, hetzij dan uit oorzaak van een al te sterken groei bij weinig gespierdheid, hetzij omdat het hoofd zich veelmalen had gebukt onder eenige ernstige gedachte; maar het was op het gelaat vooral dat gij geene jeugd herkennen zoudt, zóó somber als het was, en zóó oudsch met die scherpe trekken, met die donkere tinten, met geheel die belangwekkende leelijkheid; want hij was leelijk, zelfs al gaven de kleine gitzwarte oogen levendigheid aan zijn uitzicht, zelfs al vielen de korte kroezige lokken van zijn koolzwart haar over een hoog en edel voor-

hoofd. Dat voorhoofd zelfs stond tot het gelaat in eene zóó slechte evenredigheid, dat het ontsierde waar het anders gesierd zou hebben. Weinig harmonie in de trekken en deelen onderling, was juist ook het voornaamste gebrek van dit gezicht, dat zonderling trof, door eene strakheid die geene rust was, en door eene scherpheid die meer sprak van een stroeven, dan van een levendigen geest; om te eindigen, het was een van die gezichten, die men niet weer vergeet als men ze eens heeft gezien, maar die men veel moet gezien hebben, eer men zich aan hunne uitdrukking zóó gewend heeft, om ze niet meer volstrekt onbehagelijk te vinden.

Op Barbara Boots die zooveel onder de ruwste en minst beschaafde menschenklassen had verkeerd, scheen die eerste indruk zwakker te zijn, of was wellicht verzwakt door zijne edele manieren, zijne zedige houding en zijne welluidende stem, en alles wat hem als een jongmensch van aanzien kenschetste; - maar op Jacoba die op die laatste onderscheiding wellicht minder acht sloeg, scheen dit ongunstig uiterlijk zijne volle werking te behouden; want toen zij, nog altijd gezeten op den houten schammel bij het vuur, onder zijn spreken met hare geleidster door zijne stem was aangetrokken om naar hem op te zien, had ze terstond daarna het oog weer afgewend met eene lichte huivering, en daarop had zij het hoofdje neergebogen en bleef in het vuur staren.

Toen de jonge man zich nu gansch alléén zag met haar, was blijkbaar zijn schroom in strijd met den wensch om haar toe te spreken, maar de laatste toch triomfeerde; want den grooten mantel afwerpende, die tot hiertoe hem omwikkeld had, trad hij dichterbij. Men zag toen dat zijne kleeding de rijke en schitterende was van een edelman van zijn tijd bij een feest; slechts was zij gekozen van meer sombere kleuren dan de buitenlandsche jongelieden die gewoonlijk droegen.

‘Miss!’ begon Douglas, zich beleefd buigende; maar op eens bezon hij zich, bedenkende, dat zijne moedertaal ook hier niet gangbaar zoude zijn.

‘Spreek de kerktaal, heer! als gij tot *mij* spreken wilt,’ zeide nu de jonkvrouw, in zóó hoffelijk en zóó sierlijk Latijn, en tegelijk rees zij op met zóóveel waardigheid in de houding en toch met zóóveel rust bij die beweging, dat ze plotseling gansch iets anders scheen dan het onnoozele kind, waarvan Barbara's

wijze van over haar te spreken u de voorstelling gaven. De meest juiste gewaarwording van den jongen man was dan ook eene zekere soort van schrik. Gelukkig kon hij haar antwoorden; het was met eene nieuwe bede om vergiffenis voor het ongeval van den ochtend, dat zoo noodlottig had kunnen worden, maar die ze hem belette uit te spreken met een zacht en ernstig woord.

Toen waagde hij een hoffelijkheid: ‘Onze geleerde Koningin Elisabeth zou u benijden om dit Latijn.....’ sprak hij, - maar haar blik en de beweging harer hand belette hem voort te gaan, want zij luisterde verschrikt, en zij wees hem naar de plaats, waar Barbara zich heen begeven had; en het gerucht, dat zich daar verhief, was ook werkelijk van het oogenblik af dat die vrouw zich dáár bevond, luider en heftiger geworden. Het was kennelijk de stem van Hohenlo, dan eens schor en weifelend, dan weder schel en luid, die wenschen uitbracht en eischen deed, die wij niet noodig hebben te herhalen, en die door de VIaamsche afgeweerd werden eerst spelend en lachend, daarna streng en toornig, en ten laatste onder eene aaneenschakeling van uitroepingen en aanroepingen van heilige namen en zaken, als bij de Katholieken van de lagere klassen toenmaals in gebruik waren bij opgeruide aandoeningen, en die door Barbara's overdrijving, en heftigheid verscherpt en versterkt werden.

Die bezweringen schenen in waarheid hunne kracht te doen; want men hoorde den Graaf eerst luidkeels lachen met zijn eigen luiden en gullen lach, daarop zijn toon matigen, Barbara den haren gelijktijdig verzachten en weldra volgde er een kalm gesprek, waarin de namenTreslong, Leycester en meerderen nog werden uitgesproken.

Eer die tweespraak echter nog dien goeden keer had genomen, had zich Douglas opnieuw gewend tot Jacoba, met een woord, genomen uit die omstandigheid zelve:

‘Vrees niets!’ sprak hij, zich dichter nevens haar plaatsende, ‘de lieden daar mogen twisten, ik zal u veiligen voor moeite, moest het zijn met mijn leven; - maar gij ziet het, eene jonkvrouw als gij, kan niet voegzaam en niet zonder groot gevaar alléén reizen in gezelschap van deze vrouw.’

‘En waarom niet, heer? Daar hebben vrome bedevaartgangsters grootere reizen gemaakt door woestere streken en onder min herbergzame menschen dan dit land van Holland zijn moet

en de lieden, die het bewonen; en zij hadden geene andere noodweer dan haar rozenkrans en haar beschermheilige - en zij kwamen toch veilig aan het doel van den tocht.'

'Maar wij zijn niet meer in de tijden der kruistochten, schoone juffer! en uw geleider zult gij van nu aan missen. Steven Paret volgt voortaan Mylord Leycester.'

Jacoba zag hem verwonderd aan; zij scheen moeite te hebben om te begrijpen en te gelooven; toen antwoordde zij: 'Ik zie niet hoe ons dit schaden zal.' Het was zijne beurt van verwondering.

'Jonkvrouw!' sprak hij, 'ge houdt mij als een indringend man, omdat ik, vreemde, een goeden raad geef, die niet wordt gevraagd; maar ik bid u, erken deugdelijke belangstelling in mijn woord! wie zou die niet hebben voor zoo jeugdig, zoo belangwekkend, zoo hulpeloos teeder eene jonkvrouw, en die zoo uitnemend schoon is tevens.'

'Gij noemt mij telkens schoon. Heer! ik weet niet of ik het ben; maar voorzeker is dat een ijdel voorrecht en, zoo men zegt, eene gevaarlijke gave in deze wereld, en dus eene weinig roemenswaardige.'

De verwondering van Douglas steeg, bij zóóveel ernst nevens zóóveel onkunde, en zóóveel onschuld bij zóóveel schander uitzicht.

'Omdat werkelijk schoonheid eene gevaarlijke gave is, en omdat gij die in zeer hooge mate bezit, is de vrouw, die met u is, voor u reeds geen veilig geleide.'

'En nogmaals, waarom niet? Heer! als ge wist hoe zij mij verzorgt! Ik weet niet, hoe eene moeder haar kind verpleegt; maar mij dunkt, het kan niet zijn met meer trouw en meer teederheid dan Barbara Boots iederen dag toont voor mij.' En tranen glinsterden in haar diep blauw oog.

'Ik geloof dat, jonkvrouw! maar ze brengt onrust om u heen; ze verwekt gevaren rondom u - de woeste kreten daar straks, die u deden verbleeken, moesten niet klinken in ooren als de uwe - en hare handelwijze lokt die uit.'

'Ge ziet, hoe zij ze heeft doen verstommen.'

'Dezen ochtend bracht zij u in een volksgedrang, waar u leed is bejegend.'

'Het was om een goed werk te verrichten, en het zal niet meer

zijn; daarbij, ik zelve wilde haar daar volgen, veeleer dan hier alléén te blijven! Wist ik, wat dat zijn zoude? schoon het waar is, dat ik vele vreeze had,' voegde zij er bij, licht verbleekend bij het herdenken.

'Om 's Hemelswil dan, jonkvrouw! neem een beschermer aan, die u hoeden zal tegen verdere angsten,' en hij bood haar de hand met eene ernstige goedrondheid, die menige vrouw zoude gewonnen hebben; doch Jacoba trad terug, zij leidde hare hand niet in de aangebodene, maar de hare tastte naar den kleinen rozenkrans aan haar gordel, en zij scheen haast te hebben tot bidden.

Ook Barbara was teruggekomen en had zijne laatste woorden gehoord.

'En die beschermer zoudt *gij* willen zijn, fijne heer!' riep zij glimlachend, 'de intentie is goed, maar de uitvoering niet oorbaar.' - Toen, zich tot Jacoba wendende, sprak zij levendig en met een lichten tik op de tafel.

'Jacoba! mijn lief! we mogen de heiligen danken voor het behoud van den admiraal. Hohenlo is een trouw en goedhartig heer, en leve Mylord Leycester! - daar is reeds bevel gegeven aan den vermaledijden Zomer om zijn gekerkerde vrij te laten. Mevrouwe van Treslong mag eene slaapkamer voor haar echtgenoot gereed houden; de Graaf geeft hem zijn eigen huis tot gevangenis.'

'Ik ben verblijd over uwe vreugde, Barbara! en Gods zegen moge den goeden heer verder verzellen, en ook ons!' voegde zij er zachtkens bij, 'ik ben zeer beklemd van harte, vrouw Boots! ik wenschte, dat onze reis nu ten einde ware!'

'Bijget, melieve! dat zal metterhaast zijn; als 't wel lukt en deze heer ons helpen wil, trekken wij eerder af dan gij raadt.'

Toen sprak zij weder tot Douglas:

cBeste heer! ik had daar den Graaf van Hohenlo, die met geweld hier binnen wilde, dat mij niet vleide om vele redenen; de heer was in een korzel humeur, als hij gewoon is na een Duitschen dronk - daar hij het zich niet aan gebreken laat op een feest; - en hij had eene koortse van verliefdheid, dat zijne dagelijksche kwaal is; ook heb ik alle kwade geesten moeten oproepen uit de hel en alle goede heiligen uit het paradijs, om hem af te schrikken; - voor de laatsten alléén geeft hij de

wapens over: hij is zoo schuw voor een kruis als een oude tooverheks; - maar nu, de triomf is voor eens en ik zorge zoo hij keert, dat welhaast zijn zal; want hij is een hardnekkige aanhouder, de Graaf, als hij zijne zinnen op eenige zaak heeft gezet. Ik heb lang genoeg onder hem gediend om hem wel te kennen.'

'Gediend? gij, vrouwe!' vroeg Douglas, die met somberen ernst had geluisterd, en nu met verwondering op haar zag.

'Certeyn! drie jaren als waschvrouw en zoetelaarster bij zijne musketiers in Braband en Antwerpen; maar ik kreeg onmoeite met den kornet van ons vendel, dat een heftig ketter was, om de religie, en met den Graaf over iets anders...., maar dat is hier de reden niet. Gij, heer Douglas! hebt ons uwe goede diensten geboden; ik denk, dat het goed gemeend was?'

'In vollen ernst, vrouw! beschik over mij.'

'Nu dan, zoo wil ik; maar het zal anders zijn dan gij dacht. Sinds Zijne genade van Hohenlo ons verblijf heeft uitgevonden, wordt het zaak van hier te gaan, en zoo wil ik, nog voor den nacht. Wij moeten naar Middelburg; mevrouwe Treslong zal ons van daar verder voorthelpen; de zwager van mijn hospes is voerman en vrachtrijder, hij zou ons daarheen brengen, dat is afgesproken; maar daar is mij iets ingevallen: men zegt, om hier in Zeeland en door Holland heen ongemoeid te reizen is er zoo iets noodig als een vrijbrief, een pas of wat dat heeten mag - zoo iets had Steven Paret. Wij gingen daaronder door, ik als huishoudster, Jacoba als zijne nicht; met hem missen wij dit, en sinds hier zoovele lieden heenkomen uit Braband en Vlaanderen, en de Hollanders een wantrouwig volk zijn, en men 't aan mijne sprake hooren kan, dat ik van Brabandsche afkomst ben, zoo is 't, dat dit mij verlegen maakt, schoon ik niet weet, hoe er in te voorzien, vooral niet in zóó korten tijd. Als ik Graaf Hohenlo vragen kon, ware het zeker goed....; maar sinds dat niet gaat.... daar het juist hem is, wien wij vermijden om zijn minzoeten aard, zoo pijnt mij dit zonderling, en als een groot heer, die ge zijt, zoudt gij daarin lichtelijk kunnen voorzien....'

'Zouden een paar woorden vrijgeleide van Mylord voldoende zijn....?'

'Als gij dat verkrijgen kondt, mij dunkt: wij waren geholpen.'

'Binnen een uur zal u dat worden gebracht.'

‘O, het is wel zeker, dat gij een groot heer zijt als een goed heer,’ sprak nu Barbara verheugd - met onverbloemde tevredenheid - ‘en nu, schoon het weinig erkentelijk schijnt, maar de erkentenis huist alevel voor altijd in mijn harte, nu moet ik u nog den laatsten dienst vragen.’

‘En die is?’

‘Van nu te gaan zonder toeven. Één uur is niet te lange tijd om zoo iets te verkrijgen voor u, en ik heb dien tijd hoog noodig om mij tot de afreize te stellen met dit lieve kind.’

Iets als een glimlach bewoog de stroeve trekken van den jongen Engelschman; daarop naderde hij Jacoba, en zich eerbiedig voor haar buigende, sprak hij:

‘Jonkvrouw! iets in mij zegt mij, dat ik u zal wederzien, zult gij somtijds gedenken aan Roger Douglas?’

‘In mijn gebed gedenk ik alle Christenen, Heer!’ antwoordde zij zacht, doch zonder hem aan te zien.

‘Gij wilt mij dus niet zeggen, wie de verwanten zijn der jonge dame in Utrecht, vrouw Boots?’ vroeg hij daarop.

‘Dat is mij ongeoorloofd, en alle namen in Holland zullen u toch even vreemd klinken, edele Heer!’ sprak zij, maar zij verzachtte de terughouding met den zoetsten lach, dien zij te plooien wist.

Maar het was verloren voor Douglas, die haar zelfs niet aanzag en zich slechts nog even naar Jacoba omwendde, eer hij ging.

III. Het Troyaansche paard gestald.

Van de reeks gebouwen, die uitmaken hetgeen voor en in 1585 te 's Hagegenoemd werd *het hof,* waarin begrepen werd binnen- en buitenhof, voor- en nederhof, vijver en plein, en wat daar meer zij, was de kasteleinye ten dage, waarvan wij spreken, een belangrijk middelpunt. Niet enkel omdat de kastelein één der vier vrije tappers was van den Haag voor alle suppoosten en verdere gerechtigden door den Hove van Holland, dat zeker toen als nu voor eene menigte lieden eene zekere aantrekkelijkheid

moet gehad hebben; - niet, omdat zij tot civiele gevangenis werd gebruikt, want dat gebruik dagteekent later; maar vooral omdat alle zaken groote of kleine, alle belangen gewichtige of van kleine beteekenis, die invloed moesten hebben op de bewoning of de bewoners van het geheele hof, hier het eerst werden bekend, zoo niet het eerst hier genomen dan toch van hier uit geregeld en beschikt; en dat was niets gerings, omdat hetgeen er voorviel, op het hof, nooit was zonder invloed op de belangen van 's Hage zelve, veelal van geheel Zuid-Holland; en wat Holland toen begon te worden tegenover de andere provinciën, hebben wij reeds gezien. Lichter zou het te zeggen zijn, wie er reeds waren ontvangen geworden en gehuisvest, wie er reeds waren ingeleid en uitgeleid, sinds de stichter van het eigenlijk paleis, der zaal en van de kapel, sinds Willem II, de Roomsch-koning, er zijn intrek nam, tot op Willem van Oranje en den jongen Graaf Maurits toe, wien de Staten er nu ook zijne woning hadden gegeven, zoo vaak hij in hunne hofplaats vertoefde; - lichter dit, schoon het eene lange reeks zoude wezen van historische herinneringen, dan juist te bepalen, wanneer de kasteleinye er zij gesticht en door wien.

Alleen verzekert onze berichtgever, dat zij werd opgericht op eene canonizij, die ten tijde van Albert van Beijeren nog bestond; maar wanneer zij ook gesticht moge zijn, het is niet te denken, dat eenig kastelein meerdere drukte en hoofdbreken zal gehad hebben dan Adriaan Willemz, die de eer had dien post te bekleeden, op den laatsten December 1585. En het was ook geene kleine taak, die hem in de handen was gegeven, want het was niets minder dan de Graaf van Leycester met zijn talrijk gevolg, die er den vorigen dag was aangekomen, en met wiens ontvangst en huisvesting hij belast was geworden. Zijne buitengewone lengte, die hem den bijnaam *de Lange* verworven had, stelde hem zeker in staat, om *over* vele hoofden heen te*zien;* maar of hij daarom juist de man is, om *voor* vele hoofden te *denken,* zouden wij zoo haastig niet durven beslissen; schoon zijn vast en helder oog daar niet tegen getuigt, en zijne schrale gestalte ten minste bewijst, dat overmatige vleeschelijke welstand de werking der ziel althans niet in den weg zal zijn; en zeker is het, dat hij op dit oogenblik voor velen te denken heeft: wij hebben alleen op te merken hoe hij staat in het midden van een stoet bedienden en suppoosten, die

bevelen vragen of van volbrachte bevelen rekenschap komen afleggen, terwijl intusschen het voorhuis van zijne woning, ruim genoeg om verscheiden groepen *vrije lieden,* zonder hindernis van elkander, hun gelag te laten genieten, onophoudelijk wordt bestormd door vreemdelingen, die hem rusteloos vervolgen met hunne eischen, hunne vragen, hunne bezwaren, hun geroep, hunne klachten en hunne beden, en hem juist daardoor verhinderen in die taak, die zij allen begeeren, dat tot ieders bijzondere voldoening zal worden afgedaan. Een klein stafje in de hand als teeken zijner waardigheid, heeft hij slechts moeite om de komenden te weren totdat hij de gaanden heeft ingelicht, en ondanks den ijver, waarmede Adriaan zich weert, vervangen zich zijne bezoekers zonder rang en tusschenpoos, en schoon het avond is, zijn dagwerk schijnt eerder aan te vangen dan te zijn afgedaan.

‘'t Is in trouwe geen harden meer, hoe ik ook mijne vlijt doe, dus kome ik niet aan het eind. Oef! dat het mijne Heeren de Staten behaagt hadde deze resolutie wat eerder te nemen, of 't wel mijne Heeren van de rekeninge van Holland mij met meerder haast daaraf kennis hadden gegeven!’ riep hij in het eind, terwijl hij zich voor een oogenblik als moedeloos onder zijne taak, nederwierp in den houten leunstoel, die tot zijne beschikking nevens de tafel was geschoven. - ‘Nog twaalf bedden te dekken tusschen vijf ure en negenen, nadat we gister voor de groote heeren en 't hooge gevolg al gedaan hebben wat wij konden.’

‘Zijn de twaalf bedden de bezwarenis, meester?’ vroeg een der bedienden.

‘Ei wat, nar! ware 't anders niet, het ware gevonden; - maar hoort ge 't dan niet? dit zijn alle luiden, die elk voor zich kamers komen eischen uit aanspraak van de titels en rang, die ze houden, als op mijne lijst is aangewezen.... en ware 't nog niet dan dit, daar ware in te voorzien bij de ruimte, waarover ik te beschikken heb; maar het eind van de resolutie is 't, wat mij in de engte brengt. Zie ge dáár, wat dáár staat, Geraard? of uw naam een andere waar! Gij doet mij staag gedenken aan den gevloekten moorder van den Prins; hier staat het....!’

‘Al kon ik er den Prins mee in 't leven wekken, ik zou 't niet lezen kunnen. En daarbij valt mij iets in.’

‘Spreek op, maat! want met kallen komen wij heel zeker niet voort.’

‘Nu dan, zeg dat gij niet lezen kunt, en handel of ge 't niet gelezen hadt - zooals de heeren van Amsterdam met de bestuurders van den Raad van regeering, als ik mij vertellen laat.’

Adriaan wendde zich geërgerd af: ‘Ik ben mijn ambt niet moede, domöor!’

‘Maar, meester! wat staat er dan?’ vroeg Gerard ootmoedig, ‘als ik het niet weet, zondig ik er licht tegen.... en als 't zóó nauw luistert.... zou ik blijven als gij gaat....?’

‘Niet de twaalf bedden alléén, maar zooveel als er verder te bekomen zijn, dat laat dus alles eischen ruimte, zoolang als alles niet overpropt vol is; dat wil zeggen: neem half Engeland in en den aankleve van dien, dat geeft alles, wat Goddam kan zeggen, aanspraak op mijne verzorging; daarmee zou men mij in 't eind kunnen dwingen, de lijfwacht en de paarden logies te geven, dat maakt mij tot een erger gekweld man dan de gevangen slaven, dat.... daar is er bij mijne zonden weer één!’

Werkelijk kwam er een man binnen, in wien wij Steven Paret herkennen.

‘Heer kastelein! wilt gij mij aanwijzen, waar ik mijne huisvesting hebben zal,’ zeide hij in het Engelsch.

‘Uw naam, uw rang?’ vroeg Adriaan met kennelijk verdriet over dit nieuwe bezwaar.

De eerste vraag beantwoordde onze kennis juist, op de tweede merkte hij aan: ‘Ik houde geen rang in 't gevolg van Mylord;. ik ben onder bescherming van master Douglas!’

De kastelein nam een papier op en zag het in. ‘De baronnen Andely en Northe, de ridder William Russel, sir Thomas Scherley, sir Walter Waller, Gervaas Clifton, sir Philip Sidney - neen! die heeft eigen logies verkozen - vriend!’ en hij zag Steven met hardheid aan, ‘onder de lieden van deze edelen hoort uw Douglas niet - wij zullen verder zien: sir Thomas Copely, James Ferney,’ en hij doorlas nog eene lange reeks namen; maar de uitkomst van zijn overzicht was deze: ‘uw Douglas staat niet op mijne lijst, meester! zijn volgeling heeft dus geene aanspraak op onzen bijstand. Ga, goede vriend! wil niet denken, dat al, wat uit Engeland komt, hier in 't hof kan gehuisd worden, beproef uw goed luk elders.’

‘Ik kom niet met Mylord uit Engeland; ik ben een Vlaming,

een Antwerpenaar, na de overgave onzer stad aan den paapschen Spanjaard, wreedaardiglijk in mijne stad vervolgd, en daarop uitgeweken met achterlating van al het mijne.'

'Ja! van die soort komen er hier meer de Hollanders opeten, dat is 't verloop der tijden, man!' sprak de kastelein zonder veel bewijs van medelijden.

'Sedert ben ik verbonden aan den dienst van den Engelschen heer, en....'

'Juist, en ge meent, dat met de eene vreemdeling de andere binnen zal dringen; dat mag elders gebeuren, 't is hier eene misgis, man! Adriaan Willemz. houdt wacht. Gij met uwe olijke slimheid zoudt mij haast al zulk eene moeite brouwen, als ten jare 1584 in December, toen ik den gezant van Engeland logies te geven had en te onderhouden met zijn ganschen stoet, naar 't believen van mijne Heeren de Staten - en er neffens het gezin van sir Hoddesdon, voor 't minst negen gezinnen en twintig vrijgezellen met den aankleve van dien ten koste van den lande gehuisd en getracteerd werden - allen indringers, die schoon visschen hadden in dit troebele water, al 't welk mij ten kwade is gerekend geworden, of 't aan *mij* lag, dit verweerde kaf te onderkennen van 't zuivere Engelsche koren; maar het heeft mij toch gestrekt tot verdubbeling van waakzaamheid, en ik heb tot dit zure leergeld de Engelsche manieren al zoowel leeren kennen als mij hun taal eigen gemaakt; dus ziet ge, propere heer Vlaming! ik heb beteren borgtocht noodig dan uw eigen tuigenis er uw Brabandsch uitzicht, eer ik u logies kan verleenen.'

''t Is alevel verdrietig,' morde Steven, 'ik dole sinds gisteren in den Hage rond, heb in eene slechte herberg voor groot geld ternauwernood eene hoofdpeluw kunnen machtig worden bij den grooten toeloop van lieden, ter gelegenheid van Mylords komst hierheen gereisd, en heden verblijd met de tijding, dat er gezorgd zoude worden voor mij en mijns gelijken, betrouw ik mij daarop, zeg mijne herberge vaarwel en - zal van nieuws aan gescheiden worden van den hoogen heer, in wiens dienst ik ben.'

'De allereerste heer van zijner Exellentie's bijzondere huishouding; - de eerste hofmeester heeft voor gisteren wel gastvrijheid moeten vragen bij....'

'Een verwenscht ongastvrije Hagenaar, die sir Andrew Bellestown niet heeft willen innemen,' sprak iemand, die binnenkwam,

een jonge blonde Engelschman, wien wij nog niet ontmoet hebben, maar reeds hoorden noemen als Ferney, de tweede hofmeester van Graaf Leycester.

‘Kan het zijn, een zóó heusch edelman als jonker Arend van Dorp?’

‘Die heuschheid strekt zich dan voorzeker niet uit tot vreemdelingen, voor 't minst niet tot die van Engeland, die toch om der wille der inlanders hier zijn;’ hernam Ferney, ‘want het is als ik zeg: sir William is niet ontvangen geworden, heeft dezen nacht op eigen kosten logies moeten zoeken, en zendt mij hierheen tot u, om samen raad te schaffen.’

‘Verergering van mijne plage,’ riep Adriaan, ‘de heer hofmeester kan volgens den rang, dien hij houdt, in 't huis van Mylord niet slecht geherbergd worden.’

‘En *ik* zou met het allerkleinste kamertje geholpen zijn, zelfs met een leger nevens dat van een ander,’ riep nu Steven, die wat meer vooruittrad, kennelijk om zich door Ferney te doen opmerken.

‘En wij hebben stiptelijke orders; Grave Maurits - 't is de Prins, dien ik meene - noch t' iemand der zijnen in zijn logies te incommodeeren - anders zou men de kleine lieden van den Prins te dezer gelegenheid op het buitenhof kunnen inlegeren om....’ vervolgde Adriaan, als ware hij alleen geweest - ‘maar op mijne trouwe het zal niet gezegd zijn, dat heer Arend van Dorp mij zulken last op den hals schuift, zonderdat ik alarm roep - Gerard!’ en hij schreef haastig eenige regelen op één der papieren naast hem - ‘breng dit in aller ijl,’ en hij fluisterde hem zachter toe waar hij het brengen moest.

Ferney had intusschen Steven Paret opgemerkt, tot wien hij zeide:

‘Weet gij ook waar master Roger Douglas zich onthoudt, meester Steven Paret?’

‘Zoo ik dat wist! dan ware ik zekerlijk niet hier, als een arme zondaar afbedelend nachtverblijf,’ sprak deze verheugd, dat zijn persoon als erkend werd door een beambte van Ferney's beteekenis; ‘maar ik zag den edelen Heer niet sinds wij Delft verlieten.’

‘Zeker is hij op eigen gelegenheid vooruitgereisd; die edelman heeft van die eigenheden, waarin niemand hem hindert, zelfs niet Mylord.’

‘Is die master Douglas dan in waarheid een heer van beduidenis bij de volgelingen van Mylord?’ vroeg de kastelein, verdrietig en onrustig het voorhoofd wrijvende.

‘Dat geloof ik!’ hernam Ferney, die zekere beweging makende met de oogen en onderlip, ‘die meer beduidt bij sommige lieden dan vele woorden.

‘Als die dan nog komen moet, klimt mijn nood, - op zulk een is niet meer gerekend,’ hernam de kastelein, met stijgende onrust.

‘O! laat dat de zaak niet zijn! aan dezen zal Mylord wel eene van zijne eigene kamers afstaan, tot de eerste ongelegenheid voorbij is.’

De oogen van Steven Paret glinsterden van voldoening, toen hij den persoon, op wien hij zich beroepen had, dus als in gunste en gemeenzaamheid bij den Graaf hoorde afschetsen, en hij vergiste zich niet in de uitwerking die hij wachtte van dat woord; want de kastelein dien wij nu als een weerbaar en voorzichtig man hebben leeren kennen, bleef nog eenige seconden nadenken en sprak toen tot hem:

‘'t Is wel zeker dat noch uw beschermer, noch gij zelve begrepen zijn in de gastvrijheid, die mijne Heeren de Staten van Holland, mijne meesters, den Graaf Leycester aanbieden, meester Steven Paret! maar alevel zult gij logies hebben zoo goed als ik het u kan geven, al zou ik u huisvesten in mijne eigene woning. Ik wil mij geen ondank verdienen bij den nieuwen heer, door voor 't hoofd te stooten wie van de zijnen wezen mogen, of hem waard. - En hier is mijne hand, wees zonder achterdenken, bid ik! over mijne rauwe taal van daareven: een man, die mijne lasten heeft, mag men een kregel woord, in gauwigheid uitgesproken, niet te oevel duiden!’

‘Die kwalijk neemt is een dief!’ zeide Steven, te meer verheugd over die uitkomst, daar er oogenblikken waren geweest waarin hij daaraan wanhoopte. Huisvesting te vinden was voor hem nog minder hoofdzaak, dan die te vinden in de nabijheid der personen, van wie hij zijne fortuin hoopte, en waaraan hij tot hiertoe verbonden was met zoo onvaste ragdraden, dat ze gebroken konden zijn zoo ras ze hèm uit het gezicht verloren; juist daarom was het hèm van zooveel belang in hunne nabijheid te zijn, ter herinnering.

Ferney, die reeds zijne vaste plaats in het hof scheen te hebben, nam hem nu onder den arm en wenschte dat hij hem vergezellen zoude naar sir Andrew Bellestown, terwijl hij den kastelein vroeg welk bericht hij dezen te brengen had?

‘Ik zal zorgen dat de heer hofmeester bij tijds en als 't behoort onderricht worde van 't geen er gedaan is in zijne zaak,’ hernam deze, ‘voor 't oogenblik heb ik geen ander woord; de beslissing is uit mijne hand; - en nu, heeren! gunt mij voort te gaan, ik heb geen tijd te òver dezen avond! Behalve den Graaf zelven zóóvele edele heeren behoorlijk te dienen en te verzorgen, en daarbenevens te herbergen al hunne gunstelingen en de gunstgenooten vàn hunne gunstelingen!’ en onder dit spreken wenkte hij een zijner knechten, en verwijderde zich met dezen.

Zijne laatste woorden had hij slechts halfluid uitgesproken, maar zijn dienaar die ze verstaan had, wendde zich tot hem en vroeg fluisterend:

‘Meester! zou er onder al die begunstigden ook het Troyaansche paard schuilen, waar de rhetorijkers de vertooning van gegeven hebben, in de voorleden week, en waarbij ik een Griek heb verbeeld?’

Adriaan Willemz schudde het hoofd: - ‘Gij zoudt wèl doen u met dergelijke heidensche mommerijen niet in te laten, Gijsbert! in dienst van mijne Heeren de Staten zijnde! - Maar nu ge 't zegt, jongelief! ik zorge zeer, dat wij het wel hier of daar gestald zullen hebben!’

Het gesprek van den kastelein met Paret en Ferney was geheel in het Engelsch gehouden, dat niet meer verwonderen kan van de zijde des kasteleins, sinds hij gezegd heeft hoe hij zich die taal had eigen gemaakt, door zijn gedwongen verkeer en bemoeiingen met de huishouding van den gezant Hoddesdon; doch al ware dit niet, zullen wij niet eeuwiglijk in den roman op personen stuiten, die zich niet aan elkander kunnen mededeelen, zullen wij van geene Babylonische spraakverwarring de proeven te leveren hebben bij de zware taak die wij alreede op de schouders hebben genomen, dan moeten wij onze lezers verzoeken zich eens vooral heen te zetten over eene doorgaande onwaarschijnlijkheid, die op alle tooneelen en in alle romans wordt toegestaan; te weten, dat alle natiën en talen zich mededeelen

door één en hetzelfde spraakmiddel, en dat alle personaadjen elkander verstaan en begrijpen in de taal die de auteur hun in den mond legt. - Alleen dáár, waar historische waarheid het eischt of romantisch belang het waarschijnlijk maakt, zullen wij nogmaals de uitzondering gebruiken, waarmede wij met Jacoba en Douglas zijn aangevangen. Houdt het u voor gezegd.

IV. Douglas.

Over de ontwijding der ridderzaal van de 's Gravenhaagsche hofwoning heeft de poëzie reeds zóó luide hare krachtige rouwtonen uitgestort, dat het proza beter doet er zwijgend mede in te stemmen, dan ze in verlamde volzinnen na te galmen; maar zeker is het, dat de poëzie voor die zaal de belangstelling heeft gewonnen van velen, die vroeger van haar aanwezen en bestemming geene kennis hadden genomen. Ik onderstel dus, dat ieder beschaafd Nederlander nu weet waar zij gevonden moet worden; ik heb dus alléén maar te zeggen, dat zij behoorde tot de vertrekken, ter beschikking gesteld van Mylord Leycester, aan wien verder het geheele oostelijke gedeelte van de gravenwoning was afgestaan tot aan de kapel toe; en de Graaf kon in waarheid zeggen, dat hij vorstelijk was gehuisvest; - keizerlijk ware de juiste uitdrukking geweest; want de kamers die voor zijn persoonlijk gebruik bestemd waren, werden genoemd het keizershof, en men geloofde er van, dat keizer Karel V ze bewoond had, toen hij te 's Hage vertoefde. Ze waren nu voor Leycester ontruimd door de Staten-Generaal, en door het Collegie der raadkamer van Braband. Die vertrekken allen zijn gemeubeld op last der Staten van Holland, en met die onbekrompen weelde, die zij ten aanzien van Leycester's materieele belangen nooit hebben verzaakt, en waaraan nog is toegevoegd alles wat de verfijnde gunsteling der prachtlievende Elisabeth tot zijn bijzonder gebruik heeft met zich gebracht. Aan zijden behangsels en rijkgeweven deurtapijten, aan zilver en verguldsel, aan meubelen ingelegd met ivoor, en zelfs met fluweel

bekleed, is dus een overvloed, die de behoeften van een geboren vorst voldoen zoude.

En opdat alles er den Engelschen grooten heer de begoocheling van geven zoude, in de ridderzaal wandelen zijne hovelingen om, de edelen en heeren die hem gevolgd zijn uit het vaderland; en er zullen zich zoo welhaast Nederlandsche heeren nevens hen voegen; maar zonderling is de stilte, die er heden heerscht, en die de woeling vervangt van den dag van gisteren en vóórgisteren, den dag van zijne aankomst, en die er op volgde, en van welks drukte wij in de woning des kasteleins eene afspiegeling hebben gezien, waarvan deze stilte de meest ongewachte tegenstelling is. Die stilte is te vreemder, daar er toch zoovele menschen in een eenigszins beperkt bestek zijn samengedrongen - menschen, die gisteren nog zóó dooreenjoelden, die heden als gisteren hunne bezigheden hebben en hunne eischen; die dezelfde handelingen volbrengen en dezelfde gangen, slechts met stiller tred, met min luidruchtig handgebaar, met ingehouden levendigheid van bewegingen. In de zaal, waar de hovelingen bijeen zijn, ziet men ze heen en weder gaan met eene gedwongene stijfheid in de houding, die blijkbaar eene mengeling is van verveling en ernst. De weinige woorden die zij wisselen worden gefluisterd, en zij zien er uit of ze ernstig bezorgd zijn, dat eenige glimlach de strakheid ontplooien mocht van hun gelaat.

Des te scherper kwam daarbij uit de losse en eenigszins brutale luidruchtigheid, waarmede twee of drie jonge edellieden binnenstormden met den jeugdigen Graaf van Essex aan het hoofd; ook was de verwondering en de soort van ergernis, waarmede de anderen opzagen, geëvenredigd aan de hinderlijke stoornis; maar Essex's trotsche trekken vertrokken zich tot de uitdrukking van schimp, en zijn luide lach matigde zich niet, terwijl hij een zijner makkers bij den arm nam, hem dicht bij eene der zijdeuren voerde, er zich tegen liet aanvallen en onder schateren uitriep:

‘Als gij het gezien hadt, o! ik wenschte, dat gij het hadt kunnen zien, hoe die Hollanders stonden te kijken! met hoe kluchtige deftigheid de man mij antwoordde! en hoe hun ergernis toenam met mijn lachlust!’

‘Maar wat is er dan gebeurd?’ vroeg deze.

‘Wel, ik deed mijn ochtendtoertje; ik draafde een plein over in vollen galop; ik geloof, dat er eene soort van markt werd ge-

houden. Althans allerlei slag van luiden stoven als troepjes ganzen uitéén; 't was blijkelijk, dat ze nooit paardrijden hadden gezien, zóó vervaard waren ze van mijn draf; de ernsthaftige verwondering op de gezichten der kijkende mannen, de angstige nieuwsgierigheid in de oogen der vluchtende vrouwtjes, daar aardige schepseltjes onder waren. Gij kunt denken, of ik ook rond- en omjaagde, of ik Angle ook steigeren liet, of ik mij vermaakte; 't was voor 't eerst in Holland....Op ééns komt er een soort van een sheriff aan, een lange slungel in eene livrei, die mij door teekenen beweegt op te houden; ik wil weten, wat hij mag te zeggen hebben; - ik stijg af, maar mijne lieden hadden mij nog niet ingehaald; - zoo wierp ik de teugels toe aan een man onder de menigte, die het dichtste bijstond, met het woord: "Eilieve, boertje! houd mij dat voor een guinea!" Gij moest hem toen gezien hebben,' en Essex viel zich weer in de rede door een schaterend gelach. 'Mijnheer! ik ben gedeputeerde voor de provincie West-Friesland,' zeide hij zóó droog en strak en wendde zich zóó deftig om, dat ik het uitschreeuwen moest! Begrijpt gij dit? - Iets, dat zooveel zijn moet als een lid van het parlement onder dit volk, naar men mij heeft uitgelegd. Wie kan het hun aanzien? - Zonder degen; - in 't zwart sergie gekleed. Ik had hem naar den prijs van zijne eieren kunnen vragen! en dat zijn toch de lieden, waarmede wij hier moeten omgaan. Wie zou het te Westminster gelooven? ik wenschte, dat wij wilden Will, den tooneelspeler bij ons hadden; hij zou hier stof vinden voor lustige blijspelen,' en hierop lachten de jongelieden te zamen.

Op hetzelfde oogenblik hoorde men een schel fluitje, uit het vertrek, waartoe die deur den toegang gaf.

En snel daarop verscheen de hofmeester sir Andrew Bellestown, met het verzoek vanwege den Graaf Leycester: 'dat de jonge gentlemen gedenken zouden, den eisch van den dag.'

Sir Philip Sidney, die met Essex binnengekomen was, en meer door zijn krijgshaftigen ietwat zwaren tred de stilte had gestoord, dan door luidruchtige vroolijkheid, zag verwonderd op Leycester's stiefzoon, terwijl zijn helder en schrander oog hem als vroeg: 'wat dit vermaan moest beteekenen?'

'Ah! ja, wij hadden het vergeten,' sprak deze licht kleurend, ''t is morgen Sabbat, als onze vrienden de Puriteinen zeggen;

en om morgen van vroomheid eene openlijke proef af te leggen, moeten wij ons heden oefenen op ruste.'

Hij sprak die woorden luid; zelfs de omringende personen verbleekten op dit woord, en de hofmeester trad snel terug, op de wijze als wilde hij niet gehoord hebben.

Het was zeker een hard woord en een vermetel, en een scherper tevens dan de waarheid het verdiende.

De Graaf van Leycester had zich voorgesteld, den volgenden dag, dat een Zondag was, te vieren door een plechtig en openlijk gebruik van het Avondmaal des Heeren, en hij wilde dezen voorafgaanden dag gewijd hebben aan de ruste der voorbereiding, en hij wilde die ruste gehouden zien met strengheid door zijne omringenden, gelijk hij zelf zich daartoe gansch had gezet.

Wij weten niet, of dat reeds in Engeland eene instelling was van zijn huis, al mocht het er geene zijn van zijne Kerk; maar was hij in zijne huiselijke gewoonten bepaald en beheerscht geweest door den wil eener grillige en ijdele Koningin, die tot in het kleinste toe tyrannisch op hem drukte; - hier was hem dit juk van de schouders genomen; hier was hij vrij; hier was hij meester; hier was hij vorst; - en hier zou hij de godsdienstige vormen in acht nemen, die hem lief waren geworden, en die hij achtte die te wezen, waarmede men behoorde God te dienen.

En Essex's woord gispte vermomd die uiterlijke strengheid van vormen als gemaaktheid, als huichelarij.

Wij hebben haast, die verdenking van den Graaf af te weren, omdat hij zonder dat wel genoeg zwakheden heeft en gebreken, om hem voor het minst niet die toe te dichten, waarvan een eerlijk en onpartijdig onderzoek hem mag vrijspreken, en het is ons vooral noodig, helderheid te hebben op dit punt, omdat van dáár af vele zijner handelingen moeten beschouwd worden, omdat door vele zijner tijdgenooten als menige zijner beoordeelaars de gestrengheid hem is toegerekend geworden als eene nieuwe ondeugd, in Holland aangenomen en om der wille der Nederlanders geoefend. Het is zeker, dat zij in Holland het allermeest is in het licht gevallen, en hoe zou dat ook niet zijn: hij was gekomen onder een volk, dat een bloedigen strijd had gestreden voor de godsdienst-voorrechten, dat dien kamp nog aanhield onder een vast geloof aan de goedkeuring, aan den bijstand van God zelf; hij was gekomen om deel te nemen aan

dien kamp, om in dien strijd voor te gaan, en wie kan bepalen, tot welke mate de omstandigheden en het omringende invloed kunnen oefenen op onze denkbeelden, op onze wijze van zien, op ons innerlijk leven en op de handelingen, die er de uitdrukking van zijn?

En wie meer dan hij was de man voor indrukken en de speelbal der voorvallen? hij, die in voorspoed nooit was bedacht op de kansen des ongeluks; die wel behendig het spinneweb der*intrigue* wist uit te spannen aan iederen muur, maar verwonderd verslagen stond als een behendiger dan hij het weefsel verbrak; wien de gebeurtenissen meestal overvielen; die ze zelden vooruitzag; die zijne hulpmiddelen nooit vooruit berekend had tegen kwade uitkomst, en bij iedere uitkomst handelde naar de ingeving van het oogenblik. Welke trekken sterker dan deze getuigen voor een ontvangbaar karakter, plooibaar naar alle indrukselen van buiten, en onwillekeurig zich voegende naar de richting van het omgevende? en zoo kan het niet vreemd schijnen en zoo behoeft het niet als veinzerij te worden uitgelegd, als wij Leycester juist in Holland omhangen zien met een kleed van vroomheid en bovenal van kerkschheid, dat door zijne vijanden is gelasterd, dat zijne vrienden heeft geërgerd, dat vele vreemden somwijlen tot hem heeft getrokken, en dat juist daarom verdacht is geworden en miskend.

Maar het is niet eerst in Holland, dat zijne overhelling naar strenge godsdienst-begrippen zich het eerst heeft geopenbaard, schoon die zich daar het meest vrij heeft ontwikkeld; hij had zijne gehechtheid aan het protestantisme getoond van zijne teere jonkheid af aan; geboren onder de eerste worsteling der Hervorming tegen het katholicisme in zijn vaderland, opgevoed aan het hof, van waar de strijd uitging, metgezel van den ernstig gestemden Eduard VI, wiens vroege vroomheid hem nog eerder rijp had gemaakt voor den Hemel dan voor den troon, was hij juist in het vuur der jeugd, onder den gloed der vervolging ontstoken door de hand der geestdrijvende Maria Tudor, en zijne geestdrift moest wel krachtig opvlammen bij zooveel als haar moest aanblazen. In zijn eigen geslacht zelfs had hij opwekkende voorbeelden, hoe men de trouw aan het geloof bezegelt met bloed, en de vrome marteldood eener beminnelijke bloedverwante (Jane Gray) en van haar echtgenoot, zijn broeder, kon niet

anders dan de overtuiging brengen in zijn gemoed, dat er waarheden zijn, die meerder zijn dan het leven, en belangen, waaraan alle anderen moeten worden onderschikt. Meer nog; hij zelf had den kerker doorgestaan in die bange dagen; over zijn eigen hoofd had eene wijle het zwaard gehangen, reeds door zoovele halzen gegaan in zijne familie; en had Maria's mededoogen hem om zijne jonkheid gespaard, het was toch niet geweest om eenige openlijke daad van verzaking der leer, die hij als de zijne had beleden. En dat was zeker veel in de hachelijke dagen van *bloody Mary!*

Men zal mij voorwerpen, dat hij zich heeft weten in te vleien in de gunst van den *bigot*-katholieken Filips II, den gemaal van Maria, en men kan zich die gunst niet denken zonder verloochening van de protestantsche geloofsbegrippen; maar vooreerst heeft zich Filips in Engeland weleens den beschermer getoond, van wie hij in Spanje zonder aarzeling zijne auto-da-fé's had laten bestijgen, en ten andere, mocht de afhankelijke jonge edelman uit nooddwang die begrippen eene poos verbergen in zijn binnenste, versmoord werden zij er niet, en moesten zij zelfs toenemen in kracht en in warmte, in evenredigheid van den geheimen strijd, waartoe zij opwekten. Elisabeth ook had tegelijktijdig den kelk der vervolging gedronken, en het had haar gevormd tot hetgeen de omstandigheden haar later maakten: de heldin van het protestantisme; en toch dachten hij en zij op het punt van godsvereering minder eenstemmig dan men het uit zulke oorzaken onderstellen zoude. Wij spreken nog niet eens van Elisabeth's geheime toeneiging tot sommige vormen van het Katholicisme; maar de Prinses Elisabeth Tudor was *Koningin* geworden, en had als Koningin hare denkbeelden gewijzigd naar de belangen van een troon; dat had Leycester niet behoeven te doen, en dat had hij in zijn hart nooit goedgekeurd. Zij had zich moeten handhaven als opperhoofd eener *kerk,* hij kon als eenvoudig leek ijveren voor de waarde van sommige leerstukken, en die vasthouden met alle macht; zoo was *zij* rekkelijk geworden, waar *hij*streng had willen zijn; zoo had *zij* vervolgd, waar *hij* had willen beschermen, en reeds hebben wij het gezegd, hoe hij hare vervolging verlamd had, waar hij konde, en hoe hij opgericht had gehouden zooveel hij durfde, waar zij bezig was neer te drukken. Maar wij weten het, hij bezat niet

dien grooten zedelijken moed in het kabinet, die er noodig was geweest om openlijk eene Elisabeth te weerstaan, en tegenover deze ware dat ook niet de zekerste weg geweest tot eene overwinning; daarom verloochende hij liever zich zelven zoolang hij in Engeland was, en hulde zijne strenge gevoelens in het sierlijke pronkgewaad eener schitterende omgeving, die Elisabeth's vrouwelijke ijdelheid eischte, en waarin zijne eigene niet weinig was verstrikt.

Maar in Nederland zou hij losgebonden zijn; in Holland zou hij de vlucht nemen, die hij zelf wilde; in Nederland mocht hij zich vrijelijk toonen, wat hij was, en hij begon reeds in den Haag, reeds zoodra hij niet meer reizende was, met den zijnen te toonen wien zij voortaan in hem vinden zouden.

Wij zullen zien, hoe zij er zich in schikten. Wij hebben aanvankelijk doen opmerken, dat voor het minst Essex er geen vrede mede had, maar wij hebben Essex en de overige heeren onder dit voortpraten vergeten.

De stiefzoon van Leycester wist zich echter ter dezer tijd niet genoeg afhankelijk van dezen, om niet in zóóver aan de waarschuwing te voldoen, dat hij zijne luide scherts staakte en met eene soort van onwil tegen zich zelven over dit toegeven, naar één der boogvensters trad en als in verstrooiing naar buiten zag; - toen echter beving hem de lust tot spreken opnieuw, en zich omwendende tot *sir* Walter Waller, die met hem binnengekomen was, sprak hij: ‘Ziedaar, wat de zaken verergeren gaat! daar komt, bij mijne ziel! Douglas weer opdagen; ik meende, dat hij zich tegen de woeling der Dortsche feesten had verscholen in 't een of ander ziekehuis, en dat ze hem daar zouden houden als krankentrooster! Maar op mijne eer, hij voor het minst heeft vandaag geene ruste gehouden! hoe hij gereden heeft! de drabbige Hollandsche klei zit hem tot aan het zadel, de stevels zijn bruin van de slik; zóó zal hij toch niet hier heenkomen; waarachtig! toch doet hij het; - 't is wel te zien, dat wij niet op Whitehall zijn, dat ontbreekt ons nog! als *die* met zijn somber gezicht de duisternis komt verzwaren, dan wordt het hier gansch nacht!’

Nog terwijl de jonge Graaf zoo voortfluisterde - want hij sprak zacht - was inderdaad de jonge man binnengekomen, dien wij als Douglas hebben leeren kennen. Maar hij mocht dan gaan op een weinig keurig schoeisel, zijne treden waren stil en gerucht-

loos - toen hij de zaal binnenkwam, had de hofmeester hem gewaarschuwd - schoon ze gehaast waren en het hem blijkbaar teleurstelde bij een snel rondzien niet aan te treffen, wien hij dacht te vinden. Hij boog zich even tegen de edellieden, die hem allen ernstig beleefd groetten, en scheen toen willens terug te gaan en de zaal te verlaten.

Bellestown die zijn voornemen geraden had, trad toen naar hem toe en wisselde een paar woorden met hem, waarop hij zich met eenige verdrietelijkheid op de trekken, die ze nog somberder maakte, neerwierp op een tabouret die bij toeval nevens eene tafel stond, en waarvan niemand zich het recht scheen toe te kennen gebruik te maken.

'Wie is dat jonge mensch?' vroeg Stanley den baron Andeley die tegenwoordig was.

'Master Roger Douglas,' antwoorde deze eenvoudig; maar hij zag daarbij uit of hij er nog oneindig veel bij te voegen had.

De jonge Robert d'Evereux was intusschen genaderd, en ook Douglas was snel opgestaan met eenige verlegenheid om zich heen ziende, als voelde hij dat hij zich iets had aangematigd dat ongepast moest zijn.

Philip Sidney, die hem lang en met zekere belangstelling had aangezien, naderde hem nu met eene buiging en zeide hem met hoffelijke welwillendheid:

'Uwe voorouders zijn groot geweest in Schotland, sir! en hebben er dappere daden verricht, master Douglas! zoo gij ze komt navolgen in de Nederlanden, is uwe komst ons eene rijke aanwinst, en het mag Parma tot schade zijn. Gij zijt immers van het edele geslacht der Schotsche Douglas?' vervolgde hij, toen de aangesprokene de houding nam van verwondering en verlegenheid, en er in zijn oog iets begon te flikkeren dat veel naar toorn geleek.

'Ik meen te spreken met sir Philip Sidney,' antwoordde Douglas, 'en dat moet genoeg zijn om te weten dat hier geene opzettelijke beleediging wordt bedoeld ....' en zijne stem klonk dof en mat, en er brandde een gloed op zijn voorhoofd, terwijl hij willens scheen meer te zeggen; maar hij zag den spotachtigen glimlach van Essex en hij verbeet zich de lip om te kunnen zwijgen.

Sir Walter Waller kwam zijne verwarring te hulp; hij sprak ernstig:

‘Master Roger Douglas is *zeer na verwant* aan Mylord!’

Robert d'Evereux nam Sidney ter zijde en fluisterde hem iets in; waarna deze schielijk tot den jongen Douglas ging, hem de hand reikte, en met die kieschheid die een onwillekeurig vergrijp niet verergert door eene onhandige verontschuldiging, maar door opene goedrondheid, die beter is dan de fijnste hoffelijkheid, zeide hij hem:

‘Ik dank u, sir! want er spreekt achting uit uw woord; de mijne is u van nu aan toegezegd. Gij hebt u onder de feesten dan wel verscholen onder de menigte, dat niemand mij nog van u gesproken heeft, dat mijn oog het uwe niet eerder heeft ontmoet. Beter laat dan nooit intusschen, en nu .... mij dunkt wij zullen elkander verstaan!’ en losser voegde hij er bij: ‘Komt gij werkelijk hier uwe sporen verdienen, master Douglas?’

‘Ik geloof niet dat Mylord mij tot den krijgsdienst bestemd, sir Philip!’ hernam Douglas, nog altijd verlegen, en zelfs eenigermate stroef en ernstig voegde hij er bij: ‘en ik voor mij zoek den roem der wapenen niet.’

‘Dus dien der letteren! de edele poëterij?’ vroeg Sidney vroolijk en met belangstelling, en een zachte blos kleurde zijn liefelijk en edel gelaat; maar Douglas antwoordde het hoofd buigende:

‘Die hebben anderen schoone lauweren aangebracht; maar ook deze zijn niet voor mij.’

‘Het zou onbescheiden zijn verder te vragen,’ hernam toen sir Philip, en wilde zich afwenden, niet zonder een lichten onwil over de teleurstelling; maar Douglas zag op hem met een blik, als bad hij hem niet te gaan, en zeide snel:

‘Wat zou ik streven naar eenigen aardschen roem, naar eenig aanzien onder dezen hier? Wat zou dat mij, wien het noodigste ontbreekt, wien men een naam heeft gegeven, zooals men het zijn jachthond zoude doen?’

‘Juist voor zulke smarten heeft de dichtkunst haar balsem, en de zachte verrukkingen der fantasie heffen op van eene werkelijkheid, die zoo diep neerdrukt, mijn vriend!’ hernam de ridderlijke dichter meewarig en met warmte.

‘Neen, sir! neen; de schoone kunsten zijn zwakke troosteressen, voor zulk eene grieve als mij drukt, en zulke luchtbeelden zullen mij nooit de oogen verblinden voor de vlek die op mij rust..... Maar, de Heere zij gezegend! ik ken beteren troost, dan die beide

mij geven kunnen, en toch - toch strekt zij niet altijd' - voegde hij er somber bij.

Philip Sidney schudde zachtkens het hoofd.

'Dit is geen gesprek om voort te zetten, ten aanhoore van dezen;' - fluisterde hij hem toe - 'maar wij zien elkander weder; is het niet zoo?'

Douglas knikte zwijgend, en na een handdruk wendden zij zich van elkander af.

'Nu zullen wij Mylord toch welhaast zien, niet waar, mijne heeren?' vroeg Sidney met eenig ongeduld.

'Dat is niet waarschijnlijk, sir Philip!' sprak Essex, 'mij dunkt wij hebben in dezen stond eer zonsverduistering te wachten dan dageraad,' en zijn blik richtte zich met ondeugende scherpheid op Douglas.

Op hetzelfde oogenblik trad een page van den Graaf binnen en naar Douglas toe, met het bericht, dat Mylord naar hem gevraagd had.

'Ik volg u, Arthur!' zeide Roger, en verwijderde zich met hem.

'Heb ik het niet gezegd dat de schemering nog langer zoude aanhouden?' lachte Essex, 'gij, sir Philip! kent de nevelen nog niet die ons somwijlen de zon verhullen.'

V. De graaf van Leycester voor het eerst.

Zooals wij begrepen hebben, had de Graaf van Leycester zijn tocht van Vlissingen naar Dordrecht vervolgd, als vooruit bepaald was; de overige steden van Zuid-Holland doorgetrokken tot naar 's Gravenhage, waar hij den 7 Januari was aangekomen, en zooals de welkomstfeesten waren aangevangen te Vlissingen, hadden ze zich herhaald en verdubbeld bij iedere schrede die hij verder deed; zijne gansche reis was niets geweest dan één enkele triomftocht, eene ruischende reeks van jubelgalmen, waaronder men hem voortleidde; als een dampkring van wierook en hulde waarmede men hem omgaf. Het was een lange roes van opwinding, waarin zijne toejuichers den Graaf bedwelmden en waarin hij voorttuimelde tot aan 's Hage toe, waar het einde dit werk der onvoorzichtige overdrijving ongelukkig kroonde, waardig den on-

bedachten aanvang. Een geboren vorst die zijn wettigen troon kwam innemen na eene rampspoedige ballingschap, kon met niet meer statelijke huldiging, met niet meer onderdanige eerbewijzen, met niet meer overspannen ingenomenheid zijn ontvangen, van volk en volksleiders beiden, dan deze staatsdienaar eener vreemde vorstin, die daar aankwam ten gevolge van een verdrag met zijne meesteres.

Onvoorzichtig heb ik het genoemd, en ik geloof met volle recht: wisten zij dan, of hij de man was die dit alles nemen zoude voor wat het was, luidklinkende schellen die niets degelijks inhielden; tooneel-decoratien der vreugde, die zouden worden opgerold na het feest; of dat hij het opvatten zoude in den eigenlijken zin? Of hij zich aan dit geflikker blind zou staren, dan of hij er over heen zou zien? en in die onzekerheid, hadden zij de proef met hem niet moeten wagen. En mocht de uitbundigheid van een vooringenomen volk niet zijn in te toomen geweest, de grooten en de schranderen des lands hadden voor een weinig matiging, voor eene noodige onttoovering moeten zorgen. Dat zouden ze zeker doen, maar wat later, maar op eene andere wijze, maar op eene onhandige en onrechtmatige; - maar eerst dan, als de betoovering al het kwaad zou gedaan hebben dat er te stichten was. Was dat, omdat zij zelve bedwelmd waren en begoocheld als het volk, of omdat zij vooruit beraden hadden, wanneer en hoe zij den breidel zouden aanleggen aan dit voorthollende paar: Leycester en het volk! Maar wat daarvan zijn mocht, het is zeker, dat ook in hun boezem de twee beginsels zich vertegenwoordigd zagen. Het is zeker, dat er onder de hoogen en machtigen, onder de wijzen en schranderen van Nederland eene hooge ingenomenheid heerschte met de voordeelen, welke het Engelsch bondgenootschap aanbood en de komst van Leycester; en dat ze geen beteren waarborg kenden tegen den invloed der Fransche partij, die sommigen duchtten tot wantrouwen toe zelfs in de protestantsche Louise de Coligny.

En het is even zeker dat de Graaf zich had blind gestaard, zooals Hooft zich uitdrukt, dat zijn hoogmoed opwies met zijn gevleiden trots; dat hij niet kalm wist te scheiden wat het zijne was, en wat men hem meer gaf dan hem toekwam; dat hij begreep voor goed te hebben ontvangen, wat men hem voor vluch-

tige oogenblikken ter leen gaf, dat hij zich als een passend kleed had omhangen met den vorstenmantel, dien men hem slechts om de schouders had geworpen bij wijze van vastenavondspel. Hij vergat zich zóó ver dat hij zelfs de aanspraken op vorstenrechten gelden deed; want toen de Delftsche magistraat zich woorden van hoffelijkheid liet ontvallen over zijne hooge afkomst, beantwoordde hij die met in goeden ernst te zeggen, dat de kroon van Engeland aan zijn geslacht was ontroofd, door den gewelddadigen dood van zijn broeder Gilfort Dudley en diens gemalin. Dat was een radeloos onhandige uitval voor zóó behendig een hoveling als hij gezegd werd te zijn; want, was het een woord van onvoorzichtigheid tegenover de ijverzuchtige Elisabeth, bij wie het kon worden overgebracht en gelden als eene ontkenning van haar uitsluitend recht op den troon, het was tegelijk eene ondankbaarheid tegenover eene weldoenster, die onschuldig was aan de bloedige slagen, en die alles gedaan had wat in *hare* macht was, om ze voor zijn persoon te vergoeden, en het bewijst wel zeker, hoe sterk de bedwelming hem het hoofd benevelde.

Wij zijn hem slechts even nagegaan onder die dampen van wierook en onder dat rinkelen van feestgeruisch: maar wij willen hem nu opzoeken meer *tête-à-tête,* wij willen hem nu beter onder de oogen zien, dan in tegenwoordigheid van geheel een volk. Wij weten waar wij hem vinden kunnen: in een kabinet grenzende aan de groote zaal; en zonderling, den man die zich zoo gaarne en met zooveel zelfbehagen bewoog, te midden van de huldiging der wereld en van zinnelijk eerbetoon - vinden wij hier alléén, - alléén met Gods woord; - neen - zoo is het niet; wèl ligt de Bijbel geopend naast hem, wèl schijnt hij in ernstige aandacht verzonken bij hetgeen hij leest; maar hetgeen hij in handen houdt en wat hij leest, is *niet* de Bijbel; het zijn vormelijke schriften; hij heeft opgeslagen een formulier-gebed; hij doorbladert het formulier voor het Avondmaal, zooals het opgesteld werd door à Lasco, en vertaald in gebruik werd gebracht bij de Hervormde Nederduitsche gemeente in Londen, door den ouderling Uitenhoven, en dat, ondanks verkortingen en wijzigingen naar de verschillende meeningen van de veel verschillende mannen, die er zich sinds mede bezighielden, toch is gebleven de grondslag van die, welke in latere tijden en tot op heden toe bij de Hervormde Kerk zijn gebruikt geworden.

De Graaf leest ze in het oorspronkelijk; - want hoe eng Hooft ook zijne taalkennis moge inperken, - hij was te zeer een man van geboorte en van goede opvoeding, hij was te zeer de metgezel geweest van den geletterden Eduard VI, te zeer de hoveling van Elisabeth, in een tijd dat het Latijn de taal was der hoven en der grooten, om niet zóóveel Latijn te verstaan als noodig was tot het lezen der liturgische schriften in die taal opgesteld. Maar vreemder is het, dat hij ze noodig heeft wij willen de waarde, de noodzakelijkheid van zulke soort van schriften in het algemeen, en van deze in het bijzonder, niet te kort doen; maar dat Leycester ze noodig had, dat hij ze zocht, geeft ons een blik te werpen in zijne ziel, die ons verder zal brengen in de kennis van zijn karakter, dan of wij zijne gelaatslijnen trek voor trek gingen ontleden.

Hoe! een man van zijne beschaving, van zijn geest heeft een formulier-gebed noodig om tot God te gaan, nu hij zich voorbereiden wil tot een hoog ernstigen godsdienstplicht? Hoe! een man als hij, heeft den leiddraad der vormen noodig, om zich te stemmen tot een godsdienstig werk, dat het meest zielverheffende en het meest bezielende moest zijn uit zich zelve? Hoe! zich vóór te bereiden tot eene plechtige gedachtenisviering van den dood des Heeren, en het hart niet tot Hem te kunnen opheffen dan met behulp van een vormelijk gebed? Hoe! zich vóór te bereiden tot eene verzinnelijkte gemeenschapsoefening met Christus, en de schaduw van à Lasco nog voor de oogen te nemen, om daardoor heen op te zien naar het licht? Nu! zóó blijkt het wàt het hem is: het is een *werk* waartoe hij zich gezet heeft; het is een plicht waartoe hij zich gereed maakt; het is hem niets meer of niets innigers, en dat bewijst wel zeker, dat hij één van die Christenen is, die iederen eersten dag der week en dan nog op eenige feestdagen daarbenevens, hunne godsdienstbezigheden afdoen, trouw en stipt evenals alle andere bezigheden; maar die zij ook even getrouw en ordelijk weten af te scheiden van alle hunne andere zaken, die ze voor de overige dagen en uren van het jaar ter zijde laten liggen, en die ze vooral buiten invloed houden op het werkelijk leven. Hij is niet het eenige voorbeeld, dat wij zullen moeten geven, hoe weinig, ondanks Luther, het praktikaal Christendom nog begrepen was geworden; hoe weinig het eigenlijk aanbidden in geest en in waarheid nog tot de harten der Christenen was doorgedrongen.

Waar we ook uitzondering zullen vinden, Leycester althans was één van de menschen die bidden met gebogen knieën, met gesloten oogen, met gevouwen handen, - niet met het hart, - niet met de handelingen, - niet met die stemming althans, die maakt dat het leven van den Christen enkel aanhoudend gebed is!

Maar daar nu eenmaal Leycester die vormen noodig had, was het niet vreemd dat hij ook ruste noodig had *om* zich, al had hij die niet *in* zich; dat hij tusschen zich en de wereld een sterken slagboom moest stellen, was wel zeker het bewijs, dat hij te midden van hare woelingen zich niet kon opheffen naar het hoogere, zich niet kon aftrekken van het zinnelijke; dat de wereld te veel *in* hem was, om haar niet voor eene enkele maal, en bij wijze van feeststemming buiten zich te houden. Daarom ook had hij zoo noodig, zich vast te houden aan het uitwendige; daarom ook vond hij noodig, het tegendeel te doen van het bevel des Heeren:

'Zalf uw hoofd, als gij vast! enz.' Hij had noodig tot zijne eigene stichting dat men *wist* dat hij zich stemde; vandaar ook, dat zijne ontstemming afhing van den eersten storenden indruk den besten; vandaar ook, dat zijne vroomheid die strakke vormen aannam, die maar al te veel de verdenking der huichelarij op hem wierpen; en wie hem zelfs in deze eenzaamheid had bespied, had hem wellicht nog niet gansch vrijgesproken van die vlek; want hij zou getuige zijn geweest van menige opwelling der eerzucht en der wereldzin, der ijdelheid en der heerschzucht, tusschen al die pogingen in, om zijne ziel voor eene wijle vrij te maken van de aarde. Hij zou gezien hebben, hoe hij den Bijbel ter zijde schoof met eene zekere matheid, de liturgische schriften onwillig uit de hand wierp, opstond van zijne plaats, zich naar één der vensters begaf, het vertrek in alle richtingen doorkruiste, onder uitroepingen en twijfelingen, wenschen en onderstellingen, die alle ver waren van het eigenlijke doel zijner afzondering, om straks daarna met eene soort van verdrietelijke overmanning op zich zelven weer neder te vallen in zijn zetel, om zich te bepalen tot de voorwerpen waarmede hij devotie bedreef.

Was het de soort van gepeinzen waarmede hij trachtte zich bezig te houden, en die bij hem niet tot een zachten en helderen ernst konden opvoeren, maar slechts tot eene strakke en doffe somberheid konden neerrukken, of vouwde hij weder met opzet zijn gelaat in de eigenaardige plooi der omstandigheden, of had

alreede zijn gelaat in ernst van uitdrukking gewonnen sinds zijne komst in Nederland? Het is zeker dat gij in die gespannen trekken altijd den trotschen, in die oogen misschien den eerzuchtigen, maar zeker niet meer den schitterenden man zoudt herkennen, dien wij ons altijd voorstellen in dezen Graaf. Gij zult nog altijd iets vinden van den behendigen hoveling, de beminnelijke is als uitgewischt voor uw blik. Het is wel zeker de luitenant-generaal der Engelsche onderstand, de man met wijde plannen en met zware plichten, maar niet meer de aanbidder van de ijdele Elisabeth, niet de zwakke echtgenoot van de schoone Amy, Robsart, aantrekkelijk door zijne gebreken heen; - maar de gehuwde man met weerzin gescheiden van zijne echtgenoot, en die vader-plichten heeft te vervullen tegenover een stiefzoon! De man, die de ruimste helft van het leven heeft afgelegd, die het heeft gekend onder de volste genietingen, en die het nu gaat gebruiken tot ernstige werkzaamheid.

Het was, of zelfs de gestalte des Graven deelde in zijne herschepping; - vermomd als zij was op dit oogenblik in een ruimen ochtendpels van zwart satijn met bont gevoerd en geboord, en geleund als hij zat over zijne boeken heen, ontwikkelde zij noch hare slankheid, noch hare fierheid; de zwart fluweelen barret zonder eenig sieraad, had hij veleer neergetrokken over het hooge voorhoofd, om dat iets beter te beschermen tegen de vochtige koude van het ongewone klimaat, dan dat hij dien droeg als vroeger, met die onnavolgbare bevalligheid, die niemand hem nog had afgezien. Hij had nu ook niet noodig bevallig te zijn of iemand te behagen: want hij was alléén.

Het oogenblik, waarop wij hem hebben gadegeslagen, is dat, waarop hij de stoornis, door de jonge edellieden aangebracht, heeft laten berispen, en dus dat, waarop hij terstond weder zoude gestoord worden; want zijn dienaar Ferney, dien hij zeker het bevel gegeven had, hem die tijding te brengen, kwam binnen en boodschapte hem, dat *sir* Roger Douglas was aangekomen.

Toen schoof Leycester liturgie en Bijbel beide ter zijde met eene drift, of hij voor zijn eigen geweten alléén een voorwendsel had noodig gehad, om een einde te maken aan bespiegelingen, waarbij het hem zooveel inspanning kostte zich te bepalen; maar toch zeide hij:

‘'t Is wel een ongepast oogenblik, doch het is van dringende haast, dat ik hem zie.’

Eenige minuten daarna werd die wensch voldaan; Douglas trad binnen; maar in plaats van te naderen, bleef hij aan den ingang van het vertrek staan, en met den vinger op de boeken wijzende, sprak hij alleen vragenderwijze:

'Mylord! ik store u in vrome aandacht....'

'Niet meer; - ik heb mijne aandacht verricht,' sprak Leycester eenigszins kleurende. 'Hebt gij?' en hij stak de hand uit, als om iets te ontvangen.

'Neen, Mylord!' antwoordde Douglas met eene buiging, 'er was geen brief.'

Leycester vertrok den mond pijnlijk, en schudde het hoofd.

'Dat is onaardig; dat is verdrietig; dat is onbegrijpelijk,' riep hij met klimmende gemoedsbeweging.

Douglas antwoordde alléén door de schouders op te halen.

'U dank ik, Roger!' zeide Leycester, na eene pauze, en stak hem de hand toe, die de jonge man kuste, terwijl hij sprak:

'Wil gelooven aan mijne deelneming in uw leed, Mylord! maar zij het mij vergund u te zeggen, dat het nu heden de dag niet is om zich over deze te zeer het harte te bewegen. Het is toch niet het hoogste; het raakt het heil der ziele niet. Uwe lordschap heeft geestkracht genoeg om zich daarboven te stellen, al is de teleurstelling....'

'Het is niet enkel de lichte teleurstelling, die mij smart, maar ik ken mijne lieden daar ginder, en het moet geene kleine hindernis zijn, die *haar* belet aan onze afspraak te voldoen. Hebt gij te Hellevoet den man zelf gesproken?'

'En hij verwees mij naar den Briel; daar was een klein vaartuig binnengeloopen, dat brieven had overgebracht aan sir Thomas Cecil; het kon zijn, dat men deze gelegenheid had gebruikt.'

'En hebt gij dat onderzocht?'

'Uwe lordschap begrijpt, dat het mij zwaar viel, de taal niet kennende, onderrichtingen in te winnen in eene vreemde stad, waar ik wist mij aan niemand te kunnen aansluiten; toch kwam ik tot sir Thomas, die zoo hoffelijk was, als hij het zijn moest tegen een landgenoot, dien hij niet kende, en die u niet vermocht te noemen als zijn borg....'

'En....,' vroeg de Graaf met eenig ongeduld.

'Hij verschafte mij een onderhoud met den kapitein van het

Engelsche schip, en ik vernam, dat hij geen pakket van 't bewuste adres had aangebracht; er waren brieven voor Lord Essex....'

De Graaf zuchtte diep: 'dat is zeer ontrustend,' sprak hij, en bleef eene wijle in een somber gepeins verzonken. Eindelijk sprak hij als bij zich zelven: 'Essex moet aan zijne moeder schrijven .... ik wil weten, wat daarvan is.'

'Het heeft mij verwonderd, dat Uwe lordschap niet het allereerst dien eenvoudigen weg heeft ingeslagen.'

'Neen, Douglas! op dien *eenvoudigen weg* zou onze briefwisseling wel eens verdwalen kunnen bij de Koningin. Essex vertrouwen? neen, bij den Hemel! dat ware te veel gewaagd!'

'Hoe, Mylord! Mylady Leycester is zijne moeder.'

'Ik heb er mij nog niet van verzekerd, dat zijne liefde tot zijne moeder zoo groot is als zijne spijt over mijn vaderschap, en die knaap heeft eene eerzucht....! En de Koningin heeft een paar malen blikken op hem geslagen en woorden met hem gewisseld, die hij zoo goed begrepen heeft, dat.... dat ik hem wantrouwen moet.'

'Toch, Mylord! zijn alle omwegen uit den booze en de uitkomst heeft getoond, dat ook zij niet altijd de zekeren zijn. En Lord Essex zal toch zóó zwaar niet zondigen tegen het Vijfde gebod.'

'Ik weet niet in hoever Lord Essex zich gehouden acht aan het naleven der Tien geboden,' hernam Leycester met een glimlach over de vrome naïveteit van Douglas, 'maar ik weet wel, dat hij dezen ochtend niet eens de eenvoudige wellevendheid had om de rust te eerbiedigen, die ik had aanbevolen. Maar nog, maar *hier* vooral, ben ik zijn meester, en zal het hem toonen als het zijn moet, en ook daarom moet ik niet onvoorzichtig leveren in zijne handen. En nu, weg met die grieven van de overzijde van 't Kanaal - en van die, welke met mij gebleven zijn! In Holland heb ik op meerdere belangen acht te geven. Gij spraakt zooeven van de moeite, die u het reizen geeft in dit land, bij de onkunde in de taal; waarom hebt gij dien Vlaming niet met u genomen, die Engelsch spreekt.... hoe noemt gij hem?'

'Steven Paret, Mylord! ik was niet genoeg zeker van hem ....'

'Dwaasheid, gij wantrouwt alle menschen.'

'Zoo liefdeloos een Christen ben ik niet, Mylord! maar Barbara

Boots, de vrouw, waarvoor ik Uwe lordschap's bescherming inriep, heeft mij gewaarschuwd voor dien man.'

'Eene vrouw zonder beduidenis, die onze tusschenkomst noodig had om niet als avonturierster te worden aangehouden, wat beteekent het getuigenis van zulk eene, die er hare redenen voor kon hebben? Ik reken altijd op de trouw van zulke lieden als ik ze betaal; voor goud koopt men ze met ziel en al. Ik begeer, dat die man in mijn dienst zal gebruikt worden.'

'Mylord is meester!' hernam Douglas stroef.

'Ik heb in dit vreemde land personen noodig, die geene andere zorge hebben dan die: mij te behagen, mij te gehoorzamen - en die aan mij verbonden zijn, om huns eigenbelangs wille. Een zoodanige moet zulk een berooide fortuinzoekende Vlaming zijn, en het heeft goede houding tegenover de Hollanders, een man te beschermen, die geleden heeft om de religie; het is mijn plicht als Christen en als voorstander der gemeente.'

'Uwe lordschap heeft daarin gelijk,' hernam Douglas met nog meer stroefheid.

Leycester maakte een heftig gebaar van ongeduld. 'Gij zijt onuitstaanbaar, Douglas! gij stemt toe op eene wijze, die als tegenspraak klinkt.'

'Het past mij niet, Uwe lordschap tegen te spreken op andere wijze, en toch is er in mij eene stem, die mij zegt, dat ik niet toestemmen mag.'

'Ik weet het,' hernam Leycester zonder de stembuiging van lof of van teederheid, 'ik weet het, gij zijt nauwgezet zonder voorbeeld - maar nu wij daarop komen, Roger! ik wenschte u anders.'

'Ik zal trachten te worden, wat mijn heer bevelen zal,' hernam Douglas met eene zonderlinge mengeling van stugheid en ootmoed.

'Ik hoop, dat het u licht zal vallen, mijn beste Roger!' sprak de Graaf met goedheid. 'Gij moet nu welhaast achttien jaar zijn?'

'Gisteren geworden,' hernam Douglas met een zucht.

'En ik heb grijsaards van tachtig jaar gekend, die het leven vroolijker opnamen dan gij!' zeide Leycester zachtkens het hoofd schuddend, nadat hij hem eene poos had aangezien. Daarop wenkte hij hem zich neer te zetten op den vouwstoel nevens zijn zetel, en vervolgde toen, 'Zie, ik heb mij hier in Holland nog niet met u kunnen bezighouden, en toch heb ik u veel te zeggen. In ernst, gij kunt niet blijven zooals gij nu zijt. Ik wenschte u jonger te zien,

behagelijker voor anderen, minder strak, minder ernstig, meer van uw leeftijd.'

'Ik meende hiermede voor 't minst niet Uwe lordschap te mishagen - die zelve....'

'Wat past aan mijne jaren, aan mijn rang en aan mijne stemming, kan zeer onpassend zijn voor u, sir!' viel Leycester met hoogheid in, 'ik keure het goed, dat men nauwgezet zij in het betrachten van alle zijne plichten, inzonderheid die van den godsdienst; en ik zelf meene u daarvan het voorbeeld te geven,' ging hij voort met een blik op zijne stichtelijke lectuur, 'ik, die hier gekomen ben in dit vreemde land, om de ware Christelijke religie te beschermen en op te bouwen, het pausdom te weren, en de kettersche dolingen tegen te gaan, en die wel gezind ben alle macht, die mij gegeven is van God en van de Koningin, te gebruiken en aan te wenden tot deze hooge en nutte plichten; mij voegt strengheid in zeden en manieren; mij voegt, de vroomheid des harten uit te drukken, door statigheid van gelaat en van houding, als door stemmigheid van woorden, opdat dit goede en vrome volk gesticht worde en wel getroost door de deftigheid van zijn gebieder. - Maar u, Roger! die nog een jonge man zijt, die geenerlei staat houdt in de wereld en die geenerlei ambt voert, dat tot ingetogenheid verplicht, - u moeten andere zorgen bezighouden; op u rust eene lichtere verplichting. Jongelieden van uwe jaren en van uwe afkomst moeten zich oefenen in de kunst om beminnelijk te zijn, om zich voort te zetten in de wereld; zij hebben niet noodig, te leven en te peinzen als kluizenaars, al houden zij tegelijk goede wacht op het heil hunner zielen!'

'De Schrift zegt, dat het niet mogelijk is, twee heeren te dienen, Mylord!' sprak Douglas ernstig, maar iets als een glimlach speelde om zijn mond.

'Gij kunt daarin den weg nemen, dien ik u voorga, sir! en bedenk tevens, hoe het niet voegzaam is, dat jongelieden, die niet bestemd zijn tot predikers, noch tot bisschoppen, de uitspraken der gewijde Schrift in den mond nemen, om eene nutte vermaning af te weren,' sprak Leycester sterk kleurende, want zijn eigen geweten drukte hem het verholen verwijt met dubbele scherpheid in de ziel.

Douglas boog het hoofd, onder de harde berisping, en de Graaf ging voort:

‘Ik begeer dus, dat gij u van nu aan meer zult aansluiten aan de jonge edellieden, die mij hierheen verzellen; het is eene van de redenen, waarom ik u met mij nam - ik wil, dat.... hoe staat gij met Lord Robert?’

‘Als water en vuur, Mylord!’

‘Hoe, sir! en dat, terwijl ik u met mij voerde onder voorwaarde, dat gij u met hem verdragen zoudt?’

‘Uwe genade verstaat mij niet wel, of mijn woord is te duister:

Lord Robert werpt mij vuur toe, maar ik neem het op in het koele vocht, dat het dooft.’

‘Zoo doet gij wel, en Mylady Leycester zal het u met groote toegenegenheid vergelden.’

‘Ik wacht mijn loon hierin niet van Mylady Leycester, noch van iemand anders. De Heer moge het mij toerekenen, dat ik in deze verdrukking lijdzaam ben.’

‘Daar is het weder, of ik den *reverend* Wattison hoor!’ riep Leycester met ongeduld, ‘ik zie nu, hoe groot eene fout ik beging, met uwe opvoeding te vertrouwen aan dien man.’

‘Het was de grootste weldaad, die Uwe lordschap mij bewijzen kon, omdat zij mij leerde uwe andere weldaad te dragen,’ hervatte Douglas op zijn sombersten toon.

‘Welke weldaad bedoelt gij, sir?’

‘Het leven, Mylord!’ barstte Roger uit met een doffen snik.

‘Wat beteekent dat, sir?’ riep Leycester, hem strak aanziende, met een oog dat van toorn gloeide; en na eene pauze, daar de jonge man niet antwoordde, voegde hij er bij met strengheid:

‘Verwijder u, master Douglas! verwijder u snel! gij tergt mij uit tot toorn; ik wil u in vele dagen niet weder zien.’

‘Neen, dit is geen dragen!’ riep de jonge man, zich de oogen bedekkende met de hand, en zich nederwerpende aan Leycester's voeten.

‘Vergiffenis, vader! vergiffenis! ik ben een waanzinnige!’

‘Neen, gij zijt een ondankbare!’ hernam de Graaf, en zijne strengheid scheen zich toch te verzachten, toen het gebogen hoofd van den jongen man zijne knieën raakte. ‘Gij zijt een ondankbare; want wien mag wel het leven lichter zijn, dan u? welk jong edelman kan, als gij, ieder zijner wenschen en luimen involgen? Noem mij den oudsten zoon uit een edel huis in Engeland, die zóóveel vrijheid geniet als u wordt toegestaan? Al noemde men u Roger

Dudley, gij kondt u geen ander lot wenschen. Mijn wettige zoon, de baron van Denbigh leeft; ik kon u toch niet tot Graaf van Leycester maken.'

'Ach, dat gij mijne moeder tot Gravin van Leycester hadt gemaakt!'

Bij dit woord stond Leycester met heftigheid op; hij verbleekte zichtbaar:

'Gij zijt razend, jongen!' riep hij, 'ik had mij zelf even licht koning van Engeland kunnen maken!'

'Mylord! Mylord!' riep de jonge man verbleekend op zijne beurt; 'dat is een vreeselijk, dat is een duister woord!'

'Het is de naklank van uw vermetelen wensch, Roger! en lichter zal het *nooit* voor u worden,' hernam Leycester minder hevig, doch met meer hardheid. 'Laat u dit gezegd zijn voor altoos: ieder herdenken aan uwe moeder brengt u verder af van mijne genegenheid; en een tweede woord als dat van zooeven, verbant u uit mijne tegenwoordigheid voor het vervolg. Ga voort, als gij doet, de Gravin van Leycester te eeren en te dienen als eene moeder; zij zal het voor u zijn, en gij zult nooit eene andere kennen. De uwe, al stond gij naast haar, en al kende zij u als mij zelven, zou den blik niet op u wenden; zij heeft niet het hart eener vrouw; zij heeft minder kinderliefde dan eene tijgerin; het is haar om het even, of gij leeft of niet; en zoo ge niet door haar wordt verwenscht, is het alléén, omdat zij niet weet, dat gij bestaat.'

'Mylord! uit barmhartigheid, houd op!' riep de jonge man, en moest zich leunen tegen Leycester's zetel, 'was ik niet reeds genoeg gebogen onder den last van mijn aanzijn? dit klinkt afgrijselijk! uw spreken is als een vloek!'

'Geen vloek, maar het gevolg als de straf van uwe onbescheidenheid; en nu, voor ditmaal zij het u vergeven, wees getroost!' Doch de jonge man was hijgende neergezonken aan zijne knieën, en scheen het niet te verstaan, wat de Graaf er zachter bijvoegde:

'Maar ben ik de eenige verwant, dien gij kennen zult, ik ben er ook alléén voor, om u lief te hebben, en ik ben u zeer genegen. - Mij dankt gij tweemaal het leven, ik ontrukte u aan wie het booze met u vóórhadden. Daarom zijt gij mij te liever geworden; ik zal mijne gunst nooit van u afwenden, zoolang gij die waardig zijt. Wat ge voor het tegenwoordige hebt, weet gij; en

vrees de toekomst niet! wat ik u niet kan nalaten in rang en eere, laat ik u na in goud; kon ik mijne gravenkroon niet overbrengen op uw hoofd, alles van mijne bezitting, waarover ik vrij beschikken kan, zal het uwe zijn.'

Douglas zuchtte en wendde het oog ten Hemel, als om dezen ten getuige te nemen hoe weinig die belofte hem troostte.

'En ge moogt hopen,' vervolgde de Graaf, 'dat ik nog meer voor u zal kunnen doen. Als mijne ontwerpen hier in Holland wel slagen, zal ik meer zijn voor Elisabeth, dan ik ooit was; ik zal vrij zijn en zij zal mij noodig hebben. Dat zijn juist twee voordeelen, die ik nooit op haar vooruit gehad heb, en die ik hier zal kunnen verkrijgen; dan zal ik haar van mijn zoon spreken, begrijpt gij mij nu?'

'Ja, Mylord! ik heb u verstaan,' hernam Douglas, en hief zich op; want hij gevoelde, dat Leycester *hem nooit* begrijpen zoude, 'en ik dank u, Mylord! want ik weet dat Uwe lordschap voor mij is een zóó genadig heer, en een zóó welwillend vader .... als Graaf Leycester zijn kan,' was hij op het punt er bij te voegen, doch de Graaf voorkwam hem met te zeggen:

'Daar moet u dezen ochtend eene venijnige wesp gestoken hebben, dat de pijn u dus heeft overprikkeld.'

'Geene wesp, Mylord! neen! een adelaar is heengestreken met de vleugels langs mijne kwetsbare plek. sir Philip Sidney heeft met medelijden op mij gezien, toen Essex hem iets van mij had gezegd.'

'Is het dat? wel, stel daar wat gezond verstand tegen! sir Philip Sidney is een schrander heer, van wien ik vele goede diensten hoop in dit land; maar hij is tevens een poëet, die het hoofd vol heeft van overspannen denkbeelden en overdrevene begrippen van allerlei aard, beter passende in het hoofd van een tooneelspeler en verzenmaker, dan in dat van een edelman, en met gevoelens, die gangbaar mogen zijn in Tasso's poëterijen en in de*Meikoningin,* maar die geene munt zijn om uit te geven in de werkelijke wereld; ieder moet hem hoogachten, maar het is niet altijd goed, op zijne woorden te letten als waren het uitspraken van de Schrift.'

'Toch moet het voordeel zijn met hem om te gaan, en ik wenschte....'

'Dat voordeel moogt ge genieten, als gij mij belooft, er geene

grootere waarde aan te hechten, dan dat van een voorbijgaand vermaak! en nu, genoeg daarvan! ik heb reeds meer tijd aan u gegeven dan ik moest, en dat te meer daar ik mij kleeden moet tot eene voegelijke ontvangst van eene commissie uit de Algemeene Staten, die te elf ure hier zijn zal. Wat of die Hollandsche heeren willen? ik onderstel dat zij hierheen komen, tot regeling van het ceremoniëel bij het aanvaarden van de regeering; daar dient toch wel zoo iets plaats te hebben als eene inhuldiging of eene inwijding, opdat dit Hollandsche volk wete, wanneer het zijn nieuwen meester gekregen heeft.'

'Daar zijn andere middelen, Mylord! waardoor het hen duidelijk zal worden, dan door eene aanschouwelijke plechtigheid. Bescherming tegen hunne vijanden, krachtige handhaving van het recht, herleving hunner welvaart, handhaving van het ware geloof; ziedaar, waaraan dit goede volk Uwe lordschap's hand moet herkennen!'

'Zoo zal het ook zijn, Roger! zoo de Heer mij hulp en krachten verleent, en de Koningin mij niet te veel moeite geeft; - maar ziet gij, men moet toch beginnen, en de waarheid is, dat ik sinds den 19den December hier ben, en nog niet in de gelegenheid ben geweest, eene enkele daad van gezag te oefenen; - men heeft mij tot hiertoe de moeite bespaard, mij met iets te moeien: niemand heeft zich nog verledigd mij inzage te geven van de regeerings-zaken - van alles, wat een regent weten moet, zal hij niet in den blinde rondtasten. Dat kan zóó niet blijven. Ik zal de Hollandsche heeren daarop opmerkzaam maken, en als de Zondag voorbij is, moet daarin worden voorzien. Het wordt tijd, dat men het anders wete dan door feestgejuich, dat de Graaf van Leycester in Holland is. Waren er reeds Hollandsche heeren in mijne gehoor-zaal, toen gij binnenkwaamt?'

'Toen nog niet één, Mylord!'

'Dat is vreemd, en dat na de betuigingen, waarmede mijne Heeren van de Staten-Generaal mij hebben verwelkomd; toen zij zeiden: "mij de handen te kussen met allen eerbied, en Hare Majesteit en mij zelven te presenteeren alle en behoorlijke autoriteit, gehoorzaamheid en getrouwheid," en na die betuiging, "hun goed en bloed te zullen consacreeren tot devotie en dienst van de Koningin en van ons, moesten zij zich daarin immers reeds verdringen? Die Hollanders, ze hebben geen het minste begrip van hoffelijkheid, noch van eigenbelang.'

‘Van dit laatste wellicht genoeg, edele Graaf! geloof mij, de Hollanders zijn wijs genoeg; ik ken geen hunner, maar als men de gebeurtenissen van de laatste vijftig jaren indenkt....’

‘Ach, wat! de Prins van Oranje had staatkunde en vernuft voor hen allen, maar die is er mee ten grave gedaald; de Prins van Oranje had, bij een langer leven, van deze provinciën een onafhankelijk graafschap gemaakt; - en hij zou er meester zijn geweest als Elisabeth in Engeland; - ze hebben dien goeden Heer verloren; welnu! zoo ben ik daar, om zijne plaats te vervullen.’

Douglas antwoordde niets; maar hij zag hem ernstig en droevig aan met iets in het oog, dat naar twijfel zweemde en naar verwijt.

De Graaf echter zag dien blik niet. Onder het spreken was zijne aandacht gevallen op het grillige flonkerspel der lichtstralen op den geslepen amathist van zijn zegelring, en hij zag niet op, dan om tot den jongeling te zeggen:

‘Nu ik aan den Prins van Oranje denk, wij hebben hier een *geboren Prins* van Oranje, den jongen Maurits, voor onze partij te winnen; de Koningin heeft mij ernstig aanbevolen, zijne vriendschap aan te kweeken, en Elisabeth weet wel, wat zij beveelt, opdat wij zelve dus geen schijn van onheuschheid op ons laden - bezoek gij nog heden den jongen Graaf Maurits van Nassau; hij is van uwe jaren; gij moet hem een weinig het hof maken, en hem voor mij winnen; dat zal licht te doen zijn, dat huis van Nassau is arm, en het schijnt mij toe, dat het dezer dagen wat verwaarloosd wordt door de Staten. Essex zal hem ook gaan zien, maar dat zal wel zijn voor eigen bejag; en vergeet ook niet dien wilden Hohenlo, een rechten Duitscher, een recht soldaat; men zegt, dat ik veel aan hem hebben kan als hij het drinken laten wil; breng hem een paar woorden van beleefdheid uit mijn naam - en nu, ga! wilt gij mijn kamerheer waarschuwen, dat ik mij kleeden zal?’

Douglas verwijderde zich met eene zwijgende buiging, en de Graaf ook stond op om zich naar een ander vertrek te begeven.

VI. Wederzijdsche verrassing.

Van het groote getal aanzienlijke Engelschen en edele afhangelingen, die den Graaf van Leycester naar Holland waren gevolgd, hadden zich de voornaamsten geschaard in de groote ridderzaal. Al de schrandere mannen, die de Koningin hem als raadslieden had medegegeven, omgaven van nabij den zetel, voor den Graaf in gereedheid gebracht, en deze zelf trad binnen op hetzelfde oogenblik, dat de commissie uit de Algemeene Staten werd ingeleid.

Hij was gekleed in een allerprachtigst hofkostuum, dat hem in de oogen van Elisabeth goed zou hebben gedaan, maar het was opmerkelijk, dat het hoog karmozijnrood, eene kleur, die het purper zoo nabij kwam, ditmaal de heerschende was in zijn gewaad, en dat de juweelen band om zijne barret zijn trotsch voorhoofd omgaf als een diadeem. Hij droeg niet alle zijne ridderorden: die van het Gulden Vlies en van st. Michaël van Frankrijk, prijkten niet op zijne borst - eene fijne oplettendheid tegenover de Hollanders; - maar die van den Kouseband sierde als altijd eene der meest welgevormde knieën, die men nog immer met dat blauw satijn had omgeven gezien.

Het is zeker, dat weinigen zoo goed als hij de eere van een hoogen zetel recht konden doen - door die vereeniging van waardigen trots met hoffelijke bevalligheid, en zóó was hij dan ook niet misplaatst, en hij zag er waarlijk vorstelijk genoeg uit, te midden van zijn edelen en deftigen hofstoet. Essex, Sidney en de baronnen North en Willoughby plaatsten zich aan zijne rechterhand, terwijl Douglas, de baron Andeley, sir Walter Waller en Dr. Clark iets meer achterwaarts aan zijne linkerzijde terugtraden.

De Hollandsche heeren Menin, pensionaris van Dordrecht,Maelsoo, pensionaris van Enkhuizen, Floris Thin, advocaat te Utrecht, en de heer van Vosbergen waren ondertusschen na eenig ceremonieel genaderd, en werden opgeleid door sir Thomas Copely, eersten kamerheer van den Graaf - hun spreker boog zich tot den handkus aan Leycester en na eene korte zeer sierlijke rede, waarin hij mededeelde, hoe in de overtuiging van zijne groote, persoon-

lijke verdiensten, en van de toeneiging des volks tot Zijne Excellentie en de Koningin van Engeland, mijne Heeren van de Staten-Generaal zich hadden beraden op het aanbieden eener meer uitgebreide macht dan die, welke hem aanvankelijk bestemd was, en na deze inleiding overhandigde hij hem de schriftelijke aanbieding en de resolutie der Staten. Daarbij werd hem opgedragen de opperlandvoogdij in denzelfden vorm en omvang, als die onder Karel V door de Gouverneur-Generaals was bekleed geweest en geoefend; de hoogste macht in alle krijgszaken en in die van justitie en politie; dezelfde als vertegenwoordigde hij de hoogste macht.

De Graaf van Leycester zag dat geschrift in. Vreemd en zonderling was de uitwerking, die dat lezen op hem had; plotseling zag men hem sterk kleuren, niet van den blos der gestreelde ijdelheid, maar van het donkere purper des toorns; zijn voorhoofd zelfs deelde in dien gloed en op zijne sterk sprekende trekken zag men in ondubbelzinnig schrift hooge bevreemding en ontvlamde drift.

Hij schoof het papier door de handen heen en weder, in eene soort van spanning en besluiteloosheid, terwijl hij de afgezonden heeren sterk bleef aanzien, en zeide eindelijk met eene soort van uitbarsting, waarbij hij verbleekte en kleurde, in het gebrekkig Latijn, waarvan hij zich somtijds bediende, dat hij deze waardigheid op dien voet niet konde aannemen; dat hij het niet wilde; dat hij zich door de Staten-Generaal misleid gevoelde, en dat hij van alles wilde afzien. De verlegenheid en de verrassing der Engelsche heeren over deze vreemde, deze plotselinge, deze ongewachte uitbarsting was onbeschrijfelijk; ieder hunner was voor zich zelven en voor den Graaf met hunne houding verlegen.

De verwondering van de Hollandsche heeren grensde aan verbijstering. Zij hielden zich zóó zeker van zijn aannemen, dat zij alreede herauten en trompetters met zich gebracht hadden, om terstond zijne aanvaarding van de opdracht aan het volk te verkondigen. Hoe! hij was niet tevreden! hij was dáármede niet tevreden! niet voldaan met dàt groote deel van macht, dat hem werd in den schoot geworpen door de ingenomenheid der natie, nog door geene daad van hem zelven gerechtvaardigd, geene blinde te zijn, in het gloeiendste oogenblik dier opgewonden geestdrift, aan hare vertegenwoordigers ontwrongen om die natie te vergenoegen? Hoe? hij was dáármede niet tevreden: te regeeren met een titel en onder een

vorm, die hem plaatste zoo hoog als Maria van Hongarije enMargaretha van Parma gestaan hadden? Niet tevreden! Wat zou het dan niet zijn, zoo hij geweten had, hoeveel het gekost had om dit voor hem te verkrijgen van alle die verschillende hoofden, die stemming hadden, en van alle die verschillende belangen der provinciën, en van ieders bijzondere vreeze voor willekeur en voor overmacht van een vreemden regent? O, voorwaar! het was geene kleine zaak geweest voor hen, die Leycester's zaak voorstonden: Friesland te doen instemmen met hetgeen Overijsel had goedgekeurd; Holland's denkbeelden van vrijheid en onafhankelijkheid in eenige samenstemming te brengen met Gelderland's buigzamer zin; Zeeland en Utrecht genoegen te doen nemen in hetzelfde voorstel; en wat er van de zuidelijke provinciën nog overbleef, te doen aannemen, wat de noordelijken besloten hadden! Dat was eene zware taak geweest, die ten laatste met veel behendigheid en met hachelijke kansen was ten einde gebracht; - en nu; - Leycester nam niet aan! Leycester toonde zich als een beleedigde, als iemand, die verkort is geworden in zijn beste recht. Hij zag toornig; hij zag dreigend; hij scheen wel zeker besloten terug te treden! De Hollandsche afgevaardigden waren als verstompt onder de verbazing. En toch.... Leycester had gelijk, dat hij ontevreden was; hij had gelijk, dat hij aarzelde aan te nemen; van zijn standpunt gezien, moest hij niet aannemen; en dat hij ten laatste aangenomen heeft, is de groote bronwel geweest, waaruit alle verwikkelingen, alle twisten, alle haarkloverijen, waardoor hij is overstelpt geworden, zonder ophouden zijn opgeborreld; het is zijn eerste misslag geweest, die het vruchtbare zaad is geworden van alle andere misslagen in zijn bestuur. Men zal hooren waarom.

In de algemeene verslagenheid over de uitbarsting van Leycester, was Sidney de eenige die de tegenwoordigheid van geest had, om de gevaren van hetgeen hem overijling scheen, in te zien en te voorkomen. Hij had de stoutheid zich onaangesproken tot Leycester te wenden, en hem te bidden voor het minst een minder beslissend antwoord te geven, en in eene zaak van dat belang, niet met zulk eene overhaasting te handelen. Hij verkreeg dan ook zóóveel, dat de Graaf met meerdere heuschheid den afgevaardigden te kennen gaf, dat hij nog niet volstrekt verwierp, maar dat hij zich over deze zaak beraden zoude, en daarna de

Staten-Generaal kennis zou geven van zijn nader besluit. Ten laatste ook zegevierde de gewoonte om hoffelijk te zijn, en zijne ingewortelde zucht om voor zich in te nemen, in zóóverre op zijne gemoedsbeweging, dat hij de Hollandsche heeren, ieder in het bijzonder, met wellevendheid en goedheid toesprak; maar het waren toch eigenlijk niets dan van die onbeduidende woorden, die goed klinken en die niets zeggen, welke alle groote heeren van alle tijden, te aller ure in gereedheid hebben om eigen spijt te verbergen, of voor anderen eene hardheid te vermommen, en schoon de Hollanders niet onnoozel genoeg waren om in die fraaie woorden iets meerder te zien, met dien schralen troost moesten zij aftrekken.

Toen zij zich verwijderd hadden, was Leycester's eerste woord:

'Roep mij Davison! ik wil hierin niet handelen zonder den ambassadeur.'

En nadat één der heeren was heengegaan, om aan dat bevel te voldoen, zag de Graaf verlegen en verdrietig om zich heen; het algemeen zwijgen hinderde hem, en toch kende zich niemand van de aanwezigen het recht toe, dat af te breken. Daar viel zijn oog op Essex, die iets meer voorwaarts was gekomen, en die hem aanzag met eenige beteekenis. Eene afleiding ook van zijne eigene gedachten was hem welkom.

'Ik heb u nog niet kunnen toespreken, Lord Robert!' zeide hij, hem dicht nevens zich wenkende, 'hoe bevalt u den Haag? zijt gij hier naar welgevallen gehuisvest op het hof?'

'Mylord is al te goed!' antwoordde Robert d'Evereux, en zag van ter zijde naar Leycester op: die goedheid en die belangstelling schenen hem niet natuurlijk.

'Wacht gij spoedig tijding uit Engeland? hebt gij reeds veel brieven van sir Walter Raleigh?'

'Tijding uit Engeland heb ik gisteravond ontvangen, Graaf! slechts niet van sir Walter, maar van .... mijne moeder.'

'En?' vroeg de Graaf met zekere angst.

'Mylady is volkomen wel; er zijn in haar schrijven ook woorden aan u gericht, Mylord! want de Koningin vond voegzaam, dat de Gravin u schreef tegelijk met Lord Burleigh; een schrijven, dat u welhaast geworden zal; maar de Gravin voelde zich daarbij eenigszins gedwongen, en heeft eenige regelen ingevoegd in haar brief aan mij.'

‘Dat verrast mij; dat verheugt mij, Robert! maar gij hadt mij dat al eerder kunnen zeggen.’

‘Gisteravond was het te laat, Mylord! en dezen morgen vreesde ik Uwe lordschap te storen in zijne stemming,’ hernam de jonge Essex, met die vermetele stoutheid, die nu nog zijner jeugd te vergeven was, maar die hij ook op meer gevestigden leeftijd niet zou afleggen.

‘Geloof dat ik die oplettendheid op haar rechten prijs schat,’ voegde Leycester hem toe, ‘gij moet Mylady Leycester wel een goede zoon zijn, om zóóveel goedhartige opmerkzaamheid te toonen aan haar gemaal.’

‘Mijne *moeder* klaagt niet over mij, Graaf van Leycester!’

‘Als ik afgedaan zal hebben met deze heeren, zult gij mij meer van haar zeggen, Graaf van Essex!’ eindigde Leycester, en begaf zich meer in het midden van het vertrek, waar hij bleef op en neder wandelen, totdat de afgezant van de Koningin van Engeland, Davison, was aangekomen.

De Graaf gaf terstond eenige jongelieden, en allen, die niet in zijn vertrouwen deelden, bevel zich te verwijderen, en alléén gebleven met den ambassadeur, met Sidney, met Willoughby, met den baron North, met Dr. Clark, met Douglas en met Essex had hij zich terstond gewend tot den eerste, wien hij het staatsstuk in handen gaf met het woord:

‘Gij ziet het, sir! dat kan ik zóó niet aannemen.’

Davison, - dezelfde staatsdienaar van Elisabeth, die later zulk eene treurige vermaardheid heeft verkregen, door het aandeel, dat hem werd opgedrongen aan den dood van Maria Stuart, - had juist het zwak en vreesachtig karakter, dat de Koningin noodig had, om hem de dubbelzinnige rol te laten spelen die zij hem oplegde, en hier in Holland ook scheen hem eene zulke te zijn opgelegd; men ziet het uit zijn antwoord:

‘Had Uwe lordschap meer gewacht van de Hollanders?’ vroeg hij, Leycester twijfelachtig aanziende.

‘Van de Hollanders, sir! neen, ik wacht van de Hollanders niets,’ riep Leycester weer met stijgende hartstochtelijkheid, ‘niets dan gehoorzaamheid; en juist daarom is deze handelwijze mij eene ergernis, en eene misleiding van hunne zijde: ik ben hier gekomen om te regeeren.’

‘Juist schijnt het mij toe, dat Uwe Exellentie hiertoe de volle ruimte gewordt bij deze volmacht,’ hernam Davison.

‘Maar sir! omdat het eene volmacht is - eene aanstelling van hunne zijde - ik die alreede aangesteld was door hun verdrag met de Koningin; het is juist daarom, dat zij mij geven wat *zij* niet meer geven kunnen, wat ik reeds bezat; wat de voorwaarde is, waarop ik hier gekomen ben; de voorwaarde, waarop Hare Hoogheid deze lieden heeft gesteund en voortaan steunen *zal* met geld en met manschap, dat is de grondslag van de verbintenis; maar in 't eind, dat weet gij zoo goed als ik zelve, mijnheer! gij hebt immers ook uwe inlichtingen van de Koningin.’

‘Mylord! de Koningin heeft mij in geenen deele nadere onderrichting gegeven van het verdrag tusschen Hare Majesteit en de Hollanders; ik ben dus niet bevoegd om te beoordeelen, in hoeverre de laatsten zich daaraan onttrekken met deze daad.’

‘Gij zijt zeer voorzichtig, mijnheer Davison! en ik konde u dus ontslagen hebben van de moeite om hier te komen en ons met uw raad voor te lichten,’ hernam Leycester, en wendde zich onrustig ter zijde, tot Sidney, ‘nu dan, neef! lees gij dit; gij zijt van een goed beraad en van een treffelijk oordeel; als gouverneur van Vlissingen moet gij een goed inzicht hebben in de zaken van Holland; zeg gij mij dus, kan ik dit aannemen, zonder de Koningin en mij zelven te kort te doen? moet ik niet opgeven na zulk een begin?’

Terwijl sir Philip las, hernam Davison:

‘Uwe Excellentie had integendeel alle recht om op mijne geringe diensten te rekenen, daar het tot mijne plichten behoort en mij zeer bijzonder is aanbevolen, Uwe lordschap te steunen, bij te staan en te dienen, in alle zijne ondernemingen, wenschen en bedoelingen.’

‘Ik herken hierin de Koningin,’ riep de Graaf, ‘zij geeft mij een blinde om mij te leiden, en als ik dan den verkeerden weg ben gegaan ....,’ doch hij hield zich in en op Sidney ziende, die ernstig en peinzend heengebogen zat over het staatsstuk, sprak hij: ‘en nu, lieve neef! wat moet ik aanvangen na zulk een begin?’

‘Dat hangt, dunkt mij, af van de beantwoording dezer enkele vraag: waartoe is Uwe Excellentie hier?’

Leycester was niet in de stemming van geduld en kalmte; ook antwoordde hij met trots en ongeduld:

‘Eene ijdele vraag, sir Philip! dat weet men tot in Spanje toe.’

‘Wie weet zelfs, of de Czaar van Rusland er in zijn laatsten minnebrief aan de Koningin niet over geschreven heeft,’ fluisterde Essex Douglas spottend in.

‘En toch eene vraag, die juist en helder moet beantwoord worden, eer men Uwe Excellentie een raad mag geven op het punt van aannemen of verwerpen van deze opdracht der Staten-Generaal!

‘Welnu dan, sir! het is bekend; maar als het toch herhaald moet worden,’ hernam de Graaf met verbeten ongeduld. ‘Ik ben hier, om aan het hoofd van hunne regeerings-zaken te staan;

om hun aanvoerder te wezen in den krijg met Spanje; om de waarachtige Christelijke religie te handhaven; om wet en orde te herstellen; om de rust en den bloei der gemeente te bevorderen; om.... om welke redenen zoude ik anders hier zijn?’

‘Dus om geene andere redenen, dan om het ontredderde schip van dezen Staat voor zinken te behoeden; het te veiligen tegen de overmacht der golven, dat het geen wrak worde; het op te tuigen tot een deftig en ordelijk vaartuig; het af te houden van branding en klippen en het daarna te laten mededrijven op den grooten oceaan der volkeren? Dat is het begin, niet waar, Mylord?’

‘Juist, sir! schoon dat in gewone menschentaal had kunnen worden uitgedrukt,’ antwoordde Leycester.

‘Ik kan nu meer eenvoudig zijn, want ik moet alléén vragen: wat zal het daarna wezen?’

‘Daarna, sir! daarna? wel, dat doel, waarvan gij spreekt, eens bereikt zijnde, is er geen daarna, dat is het einde.’

‘Welnu dan, Mylord! zoo waarlijk noch de Koningin noch Uwe lordschap, andere bedoelingen willen hebben dan de gezegde ....,’ en de jonge edelman hield een oogenblik op en zag den Graaf scherp in de oogen....

‘Neef! gij dringt zonderling,’ sprak deze met een lichten blos het hoofd afwendende, ‘maar zekerlijk, het oogenblik is nog niet dáár, om dieper in te dringen in bedoelingen en wenschen, van wie ook. Daar zijn staats-ontwerpen, die niet op ééns en tegelijktijdig ontvouwd kunnen worden, maar die zich ontwikkelen moeten uit de veranderingen, die de tijd kan brengen, en uit den loop der zaken zelf.’

‘Mylord! in hoogen ernst; zelfs dat, wat men wacht van dien tijd en van dien loop der zaken, moet hier worden in aanmerking genomen, hoe wisselvallig ook....’

‘Ik versta niet die fijne zifterij der woorden,’ viel Leycester driftig in, ‘en bidde u, houd u bij uw wrak, sir!’

‘Zoo wil ik, Mylord!’ hernam Sidney hoog, maar met meer fijnheid. ‘En dus is mijn raad deze: den stuurman, die het wrak wil behouden, moet het onverschillig zijn, of de nooddruftige zeelieden zelve hem het roer overgeven, dan wel of zijn bevelhebber hem dat in de handen stelt.’

‘Dat is gedacht met het hoofd van een dichter, sir Philip! maar de geredden zouden den stuurman daarna als ballast kunnen beschouwen en over boord werpen; de staatsman moet zich daartegen veiligen.’

‘Mij dunkt, dat dit eerder te doen is door de wijze, waarop de piloot het roer voert, dan door die, waarop hij het aanvaart,’ hernam Sidney, ‘maar, om nu de beeldspraak daar te laten, die Uwe Excellentie verdacht schijnt, schoon de politiek zich onder haar laat inkleeden. Uit een bloot staatkundig oog gezien, Mylord Leycester! is men van weerszijden te ver gegaan, om zóó terug te treden; en het bezit nemen der macht, op welke wijze dan ook, is wel zeker de eerste en onmisbare schrede tot het verzekeren daarvan.’

‘En toch kan ik haar niet nemen, zooals ze daar ligt,’ hernam Leycester, het papier, dat hij in de hand had genomen, met onwil terugwerpende op de tafel, ‘daar moeten wijzigingen worden gegeven; daar zijn termen in, die niet blijven kunnen; zóó word ik onderdaan van onderdanen, en ik ben hier de gevolmachtigde eener Koningin; hun verdrag met de Koningin heeft mij reeds gegeven, wat zij mij nu aanbieden als hunne gift. Gij ziet, mijne heeren! dat *dit*niet zijn kan.’

De Engelsche heeren zagen elkander eene poos bedenkelijk aan; Sidney haalde even de schouders op, en de gezant Davison sprak:

‘Daar zullen ongetwijfeld wijzigingen te vragen zijn en te verkrijgen, van al hetgeen Uwe Excellentie tegenstaat. De Hollanders hebben voorwaar genoeg reverentie getoond en eerbiedenis aan Uwe lordschap, en vooral te veel kniebuigingen overgebracht aan ons hof, om niet op eenige wijzigingen in den vorm der opdracht te kunnen rekenen.’

‘Zoudt gij ook van die meening zijn, mijne heeren?’ vroeg Leycester op de anderen ziende.

‘Ik ken reeds de Hollanders als stijfhoofdig en vasthoudend, juist op het kleine en vormelijke, waar zij grooter belangen met meer lichtigheid overzien,’ sprak Sidney.

‘Altijd zou het voorzichtig wezen, zich van hun goeden wil hierin te verzekeren, eer men den eisch deed,’ zeide baron North.

‘Zeker! het zou als eene nederlaag zijn, zoo het mislukte. Dan ware 't beter mij met het luitenant-generaalschap te vergenoegen; in geen geval kan ik eenige andere afhankelijkheid aannemen dan van Elisabeth, noch in deze zaken verder gaan dan zij het mij veroorloofd heeft. Terug gaan naar Engeland....’

Sommige Engelsche heeren glimlachten om dit woord.

‘Maar hoe komen we tot die zekerheid?’ ging de Graaf voort. ‘Ik heb nog geen der Nederlandsche heeren in mijn particulier belang gewonnen; aan wien hunner zal ik mij toevertrouwen? Zal ik met Hohenlo spreken?’

‘Mylord! dat zou zekerlijk eene groote fout zijn,’ viel Sidney in. ‘Ik heb in de relatiën, waarin ik tot dien Graaf gekomen ben, met opzicht tot Zeeland, dien edelman ietwat leeren kennen! Of hij Uwe genade wel genegen is, zou ik niet durven beslissen; maar het is eene waarheid, dat hij mij is voorgekomen, zoo zeker de tegenstelling te zijn van een bedacht, een voorzichtig en een ervaren staatsman, als de grijze Nestor daarvan gezegd werd, het model te zijn.’

‘Ik bid u, sir! vermaak ons nu niet met de toespelingen van uw vernuft en laten wij de Troyanen dáár,’ sprak Leycester verdrietelijk over zijne vergissing in Hohenlo.

‘Ik noemde een Griek, Mylord!’ hernam Sidney glimlachend.

‘Het is mogelijk, neef! ik herinnerde mij alléén, dat die naam voorkomt in den Troyaanschen oorlog, waarover onze genadige Koningin zóó ernstig en met zóóveel vuur kan redeneeren, of zij zelve niet ieder oogenblik bedreigd werd met een Spaanschen; - en Grieken dan of Troyanen, *wij* zoeken Hollanders, al ware het slechts één Hollander, maar het moet er een zijn, die wijs is als Salomo en van wien kan gezegd worden als van Nathanaël - dat er geen bedrog in hem is.’

‘Men heeft mij den Kanselier van Gelderland als een schran-

der en vroom heer hoogelijk geroemd,' sprak Douglas, op zachten, aarzelenden toon, Leycester aanziende, als vreesde hij eene onbescheidenheid te begaan.

'Wel, mijne heeren! hoe heb ik niet terstond op dezen gedacht,' hernam de Graaf verruimd, 'dat is zekerlijk een man, die ons hier passen zou, en dat hij de gunste der Koningin hoog waardeert, en onzen eigen persoon in hooge achting schijnt te houden, is mij wel gebleken uit zijne aanspraak van verwelkoming.'

''t Is zeker,' sprak Sidney, 'dat diezelfde aanspraak niet minder getuigde van schranderheid en fijnheid, als zij tegelijk een model was van eene welsprekendheid, alléén te vergelijken met die van de beste orators der oudheid, en zeker zoude ik reeds op dezen heer gewezen hebben, zoo men de fraaie woordenklank der rhetorijke kon houden als de waarachtige uitdrukking des gemoeds. Ik wete hier geen bewijs voor het tegendeel; alleen schijnt het mij toe, dat de Hollandsche heeren dezen Gelderschman niet zoo op den voorgrond gezet zouden hebben, zoo zij niet bij deze gelegenheid van zijne gezindheid en gehechtheid te hunwaart waren zeker geweest, en tegelijk van zijne instemming in hunne denkbeelden.'

'Men heeft hem mij juist voorgesteld als zonderling gehecht aan Mylord, en wél geneigd Zijne Excellentie te dienen!' sprak Douglas, altijd weer tot zijn vader.

'Mijn goede Roger! het zou eene fortuin zijn zoo dit waarheid bleek, maar hoe zijt gij tot die kennis gekomen?'

'Het moge zijn door een partijdigen mond, maar het was een heusche en een geldige. Op mijn tocht hierheen maakte ik kennis met den zoon van den Kanselier, die mij op deze wijze van zijn vader sprak.'

'En nu, mijne heeren! vindt gij niet, dat wij het met dezen man kunnen beproeven?' vroeg nu Leycester opgeruimd om zich rond ziende.

Allen gaven hunne toestemming; allen waren van het gevoelen dat men zich aan den Kanselier van Gelderland kon wenden zonder gevaar.

'Ziedaar dan de eerste maal, dat master Douglas ons uitzicht verheldert,' sprak Essex dubbelzinnig spottend.

'Zijne donkere gelaatskleur is die van zijn geslacht, en een

weinig van zijn ernst zou menigen jongen edelman goed staan, vooral op plechtige vierdagen; wees zoo goed, daar morgen op te denken, Mylord van Essex!' zeide hem Leycester op bitsen toon, 'en u, Roger! ik dank u, dat gij aandacht hebt gegeven op hetgeen ons dienen kon. Ik wil uw wenk niet veronachtzamen, maar dien houden als van den Hemel gegeven; gij zelf zult mij in deze zaak dienen. Het is nog vroeg. Begeef u zoo spoedig gij kunt naar den Kanselier van Gelderland, en verzoek hem uit onzen naam herwaarts te komen - zonder hem te laten doorzien, waarin wij hem willen raadplegen. Zoo het zijn kan, laat hij te middag tot ons komen, opdat ik van deze zake ruste hebbe voor het gemoed aleer ik ter voorbereiding ga; en dit brengt mij voor den geest, hoeveel tijd ik gegeven heb aan deze wereldsche belangen - van dien, welken ik had willen afzonderen tot stichtelijke overpeinzingen. Dus, mijne heeren! te namiddag wacht ik u weder; ik zal uw verderen raad hooren, als ik den Kanselier zal gesproken hebben.'

VII. De kanselier van Gelderland.

De kennismaking van Roger Douglas met den zoon van den Kanselier Elbertus Leoninus had plaats gevonden onder de meest gewone omstandigheden.

Bij zijne terugreize van den Briel had de Engelsche edelman zich en zijn paard een weinig ruste gegeven te Delft, juist op het oogenblik, dat de jonge Leoninus dezelfde herberg binnentrad met hetzelfde oogmerk. Beide jongelieden hadden in elkander jongelieden gegroet van gelijken stand; beiden hadden zich de oogenblikken verwijl in eene gelagkamer verlicht door een weinig gezelligen kout; Leoninus had in Douglas terstond den vreemdeling gezien, den Engelschman vermoed, en hunne wederzijdsche kennis van de Fransche taal had hun het gesprek gemakkelijk gemaakt. De Nederlandsche jonkman had geene reden, om zich of het zijne te verbergen; hij had spoedig verteld, hoe hij van Utrecht kwam en naar 's Gravenhage ging, om zich te voegen bij zijn vader, den Kanselier van Gelderland, door wien hij hoopte voor

gesteld te worden aan den Graaf van Leycester; - en dit vertrouwen beantwoordde de jonge Engelschman, - hoe weinig gezellig of spraakzaam hij zijn mocht, - door de mededeeling, dat hij tot den kring behoorde dier jonge edellieden, welke den Graaf van Leycester het naastbij omringden, zonder hem meer duidelijk te maken, in welke betrekking bij stond tot den Graaf.

Die ontmoeting moest den zoon des Kanseliers welkom zijn; hem, die zich wenschte aan te sluiten aan den nieuwen Regent, en die wellicht wenschen voedde en verwachtingen kweekte, wier vervulling hij van dezen wachtte. Hij het eerst deed het voorstel, dat ze te zamen den verderen tocht vervolgen mochten, en Roger kon het niet weigeren met eenige voegzaamheid, zelfs al had zijne gewone ongezelligheid het verlangd; doch zoo hij terstond toestemde, zonder eenigen tegenzin, op het oogenblik van het heengaan was hij dankbaar, niet geweigerd te hebben, en werd hem zijn reisgenoot een voorwerp van machtige belangstelling.

Toen namelijk Leoninus zijne beurs van den gordel nam, om zijne vertering te betalen, zag hij die beurs omwonden met een rozekrans, volkomen gelijk aan dien, welken hij Jacoba, met zóóveel vromen ernst, in de handen had zien vastklemmen, en mocht de gelijkheid van diergelijke voorwerpen aan elkander de onderstelling, dat het dezelfde was, àl niet wettigen; het gouden kruisje, waarmede hij bij dezelfde gelegenheid Barbara Boots had zien spelen tusschen de vingers, nadat zij tevergeefs getracht had, het vast te hechten aan den keten, dien Hohenlo haar terugbracht, omdat het oogje er van verborgen was; - datzelfde kruisje, dus licht van een ander te onderkennen, bevond zich tusschen de muntstukken van den jongen Nederlander. Hoe kwam die jonge man aan die twee panden van beide die vrouwen? - en het waren dierbare panden, die ze zeker niet vrijwillig zouden hebben afgegeven; het moest dus zijn, óf uit eene innige betrekking, óf in een uitersten nood. Wat kon haar al niet zijn overkomen! Barbara Boots was Katholieke, was vermetel en onvoorzichtig tot roekeloosheid toe, vreesde geen gevaar noch opzien voor zich zelve, en had getoond niet te schromen, er hare teedere gezellin in mede te sleepen. Wat kon twee zulke vrouwen zoo samen reizende niet al zijn toegebracht, in dit land, onder een volk, van welks beschaving Douglas geen zoo groot denkbeeld had, als van deszelfs geloofsijver en geestdrift voor het Protestantisme? Ruwe beleediging, gevangenschap,

dood..... wat al niet. De zoon van den Kanselier had wel eenigszins een krijgshaftig voorkomen..... waren wellicht zijne soudeniers..... Roger huiverde en durfde op deze gedachten niet blijven voortpeinzen. Een onweerstaanbaar verlangen, om voor zijne gissingen zekerheid te hebben en voor zijne angstige vreeze geruststelling, en opheldering van dien duisteren twijfel maakte zich van hem meester; maar voorzichtig en terughoudend als hij was, aarzelde hij de onbescheidene vraag zoo terstond te uiten.

Men heeft reeds begrepen, dat, zoo menschelijkheid en hoffelijkheid den zoon van Leycester in 't eerst hadden aangedreven, nog eens om te zien naar de vrouw, die hij meende leed te hebben toegebracht, hij uit Jacoba's tegenwoordigheid niet heenging zooals hij er kwam, en dat bij hem eene belangstelling was ontstaan, die zóó ver ging van zich aan te bieden ten geleider van een jong meisje in gezelschap eener avonturierster; hij, stroeve onmeegevende jongeling; hij, zoon van Leycester, door zijn valschen toestand en menige krenking in het hart, nog trotscher dan een erkende graventelg; hij vooral, strenge puritein, die het eer en plicht achtte, het pausdom met allen, wie het liefhadden, als afgodendienst te misprijzen en te schuwen, zich te willen voegen nevens twee Roomsch-katholieke vrouwen, die zich zóó weinig verborgen het te zijn, dat eene zoodanige belangstelling een anderen oorsprong moest hebben, dan die van gewone hoffelijkheid en goedhartigheid, en dat er zich zelfs, zonderdat hij het zelf begreep, een inniger en teerder gevoel onder gemengd had.

Maar hoe heftig ook zijne begeerte mocht zijn om te weten bij welke gelegenheid Leoninus dien kostbaren buit had veroverd, hij had niet genoeg gemakkelijkheid in den omgang met menschen, om zóó snel de vraag te durven doen, die hem zoo na ter harte ging, of een gesprek aan te knoopen, dat er toe leidde; en juist omdat zij hem zóóveel was, durfde hij die niet stoutmoedig opvatten zonder zeer breede en zeer bochtige omwegen. - En op den korten afstand tusschen Delft en 's Gravenhage, waarbij beiden eene haast hadden die hen drong tot een snellen rit, kon hij zijne onmeegevende schuchterheid niet plooien tot het groote doel, en te meer niet daar de jonge Nederlander gewillig het grootste deel van het gesprek op zich nam, om te vertellen, hoe

oprecht zijn heer vader zich verheugde met de eindelijke overkomst van Graaf Leycester, hoe dankbaar hij der Koningin van Engeland was voor al hare goede bedoelingen en werkdadige hulp, hoeveel hij verwachtte van het bestuur des Graven, voor het herstel der rust en orde in zijn vaderland, en voor een verlevendigden bloei, en welk een krachtigen steun hij zelve daarin wachtte in den worstelstrijd tegen Spanje; eenvoudig en met zedigheid, maar toch met warmte, sprak de jonge man daarna van de persoonlijke verdiensten zijns vaders; van diens 'goede gunst bij de gemeente,' zoowel Hollanders als Gelderschen; van de vele diensten den lande reeds door hem bewezen; van de hooge achting waarin de Prins van Oranje hem altijd door had gehouden, en hoe die hem immer had gebruikt tot de moeielijkste zaken, en tot die waarbij het meeste vertrouwen werd geëischt; van zijne groote kennis en fijne staatkunde; van zijne uitgebreide geleerdheid; van alles wat een zoon zeggen mocht, als hij het zeide zonder ijdelen trots; van alles, wat deze zoon zeggen kon, omdat geheel het land het driewerf luider zoude bevestigen, en driewerf krachtiger zoude herhalen.

Hij eindigde met een paar woorden over zijne andere familiebetrekkingen, zusters, die hij liefhad, een jongeren broeder, die veel beloofde, eene voortreffelijke moeder, en ten laatste ontsnapte hem een weeklacht over zijn oudsten broeder Gilbert, in het vorig jaar gesneuveld, in dienst der Staten - maar hij bedwong de smartelijke herinnering met het woord: 'maar mijn vader heeft daarin berust met de zielskracht van een echten Romein en met de gelatenheid van een vroom Christen; ik mag zorgen, geen weeke zwakhoofd te schijnen en geen morrende Heiden bij zóó hoog een voorbeeld!' Hij vertrouwde Douglas nog, dat hij voorloopig het bevel had verkregen over de verweesde compagnie zijns broeders, en dat hij door zijns vaders invloed de vaste opvolging hoopte in dien belangrijken rang.

De Engelsche jongeling had niet veel terug te geven voor dit vertrouwen. Wat hij wist en dacht van de verdiensten des Graven van Leycester, had hij nooit een ander willen vertrouwen, daar hij het voor zich zelven het liefst bemantelde; van zich zelven te spreken was hem nog meer moeielijk, zelfs al had zijn trots zich daartoe geleend, daar hij den Graaf nog niet had verklaard, hoe hij zich in Holland met betrekking tot dezen had vóór te doen.

Het weinige, dat hij dus teruggaf, waren vragen, die den vreemdeling niet konden worden misduid, vragen naar de zeden van het land waarin hij nu leven moest, naar bijzondere gewoonten van het volk, naar het karakter, de betrekkingen en den invloed van sommige personen, die hij bij name kende of die hij reeds had gezien - al hetwelk de zoon van den Kanselier beantwoordde met al de gulle openhartigheid van zijn karakter; maar wat den zoon van Leycester meer belangrijk kon zijn met opzicht tot zijn vader, dan het Roger Douglas wezen kon voor zijne persoonlijke wenschen; - des te meer welkom was hem dus een last, die hem zoo weinige uren later reeds de gelegenheid bood, om het verzuimde te herstellen, om met meer kalmte en zoo omzichtig als hij wilde, tot het onderzoek te komen, waarvan hij bevrediging hoopte. Hij liet zich dus, door tusschenkomst van Ferney, vergezellen van één der Hollandsche bedienden van den kastelein, en door dezen geleid, bereikte hij het verblijf van Elbertus Leoninus, Kanselier van Gelderland.

Het was eene onaanzienlijke woning, slechts voor een tijdelijk verblijf gehuurd, en ingericht met die weinige aanspraken op weelde, en met dien eenvoud, die te dier tijde nog bestaanbaar waren met een hoogen rang, zonder op den bezitter daarvan de verdenking te werpen van soberheid. De handelaar door vlijt en fortuin rijk geworden, mocht zich het leven zoet maken door de genietingen der zinnen; hij mocht zijne vrouw kleeden in zijde en kant, en zich zelven fluweel plooien om de leden, en zich een huis optrekken van steen, en het reeds weten te versieren met marmer; - de grooten mochten zich in festijnen en banketten bij wijlen vergeten in een roes van weelde en overdaad, - de verfijning der zeden eischte nog niet, dat een hooge dienaar van den Staat in zijn huis zich dienen liet en omringen als een vorst. Toen niet als nu had men noodig veel te schijnen om iets te zijn. De woning van een diplomaat had niet noodig te glinsteren van spiegels en verguldsel; de gezanten der vreemde vorsten traden er evenwel binnen met vertrouwen en met ontzag; - hij had niet noodig over mollige tapijten te gaan, opdat men gelooven zou aan de vastheid van zijn voet, noch die zijn raad kwamen vragen, op te wachten in eene bibliotheek, pronkend met boeken in marokijn en verguld op snee; opdat men gelooven zou aan zijne kennis van het staatsrecht;-

hij had niet noodig het volk eerbied af te vragen, door de veelheid zijner knechten en de pracht hunner livreien; - men geloofde aan de achtbaarheid van zijn persoon, zooals men nu gelooft aan de waarde van eene banknoot, niet omdat men het goud ziet, maar omdat men weet, dat het er in ligt. Hij had niet noodig in 't eind, om wie als smeekeling kwam of als klager, door de martelproef eener *antichambre* voor te bereiden op den indruk van zijne tegenwoordigheid; men begreep toenmaals de macht zonder het vertoon daarvan, in tegenstelling van tegenwoordig, nu het vertoon de grootere helft van de wezenlijkheid is.... maar dit alles brengt ons het huis van Gelderland's Kanselier te 's Gravenhage niet binnen met Douglas, die het betrad met de verwondering van één, die gewoon was de Engelsche grooten te zien in hunne paleizen te Londen en te bezoeken in hunne trotsche landkasteelen, en die het zich zelven afvroeg: of hij wel zeker was in het huis van den grooten staatsdienaar, wiens bijstand hij kwam inroepen ten behoeve van een zóó vorstelijk heer als de Graaf van Leycester; zóó weinig kon hij zelf zich stellen op de hoogte dier stille grootheid van eene geheel burgerlijke omgeving, tegenover zoo hooge openbare betrekkingen en zoo uitgebreiden invloed in de belangen van het land, als die, welke hij aan den Kanselier had hooren toeschrijven. Hij had van dien eenvoud ten minste het voordeel, dat hij geen ure had te wachten in eenig voorvertrek, daar hetzelfde hupsche Geldersche dienstmeisje, dat hem de huisdeur had geopend, hem op zijne vraag naar haar meester terstond binnenleidde in het woonvertrek, waar deze zich bevond te midden van zijn gezin.

Hij vond den hoogen staats-beambte in een gemakkelijk huisgewaad met warm bont gevoerd bij het vuur zitten; ter eenere zijde zijne echtgenoot en een zeer jeugdig meisje, zijne dochter; ter andere de zoon, die nu zijn oudste was, en naar wien hij scheen te luisteren met zachte belangstelling, een verhaal, waarin Douglas met eenig recht hoopte vermeld te worden. De vrouwen zwegen zediglijk onder haar spinnen, maar zij hieven zóó vaak en met zóóveel aandacht de oogen op naar den spreker, dat het wèl te zien was, hoe hare belangstelling niet zwakker was, omdat zij die niet door voorbarige vragen verrieden. Nog zaten er twee knapen op verderen afstand bij de tafel; de eene, reeds den bloeitijd der jongelingschap nabij, en geheel verdiept in zijn

geopend boek, de andere een achtjarig kind; het waren de jongste zoon des Kanseliers en één zijner kleinzonen.

Die geheele omgeving, de zachte glans die het vuur op hen wierp, de stoffeering van het vertrek, eenvoudig zonder soberheid, ernstig zonder somberheid, de bevalligheid dier twee vrouwen, zijne gade nog schitterend van frischheid en leven, schoon ze de moeder was van dien krachtvollen zoon, zijne dochter in den eersten lentebloei van jeugd en schoonheid - beiden ijverig voortvarende bij den lichten huiselijken arbeid; die krijgshaftige jonge man, die het vuur van zijn spreken en het vuur van zijn oog matigde, uit eerbied voor zijn toehoorder; die aankomende jongeling, die zich kenmerkte door ingespannen studiezin, en die knaap wiens helder oog getuigde, dat zijne wildheid slechts kort zou blijven ingeteugeld door zijne volgzaamheid; - die gansche omgeving, zich sluitende als eene versierde, maar toch niet bonte lijst rondom de gestalte van den Kanselier, deed haar uitkomen op de wijze, die haar het meest voordeelig moest zijn, en liet als éénige, forsche, krachtvolle, belangwekkende figuur het lich geheel alléén vallen op hem, die meer dan eenig ander zulk eene plaats volkomen recht kon doen.

Want het was eene majestueuse gestalte die van Elbertus Leoninus, Kanselier van Gelderland, en geheel zijn voorkomen, van het achtbare gelaat af tot op zijne edele houding toe, beantwoordde aan hetgeen hij geweest was, aan hetgeen hij was, en aan hetgeen men nog van hem wachtte; zijn gelaat was de afdruk van zijne ziel; in zijne houding lag het kenmerkende van zijn karakter, en als men beide met studie had gadegeslagen, had men hem begrepen.

Onder zijn kapje van zwart fluweel droeg hij reeds de zilverkroon der grijsheid, die meer dan zestig jaren levens kunnen geven; - maar toch, nòg was het te zien, dat hij een schoon man moest geweest zijn; liever, hij bezat nog die soort van schoonheid, die men in een grijsaard wenscht, die men in een grijsaard bewondert, die men alleen in een grijsaard moest eischen, en die men toch nog zeldzamer vindt onder grijsaards, dan uitschitterende schoonheid bij jonge vrouwen: die edele schoonheid der rust, der waardigheid en der zielevrede, geene sterk sprekende trekken, de getuigen van den strijd, en van de woelingen der hartstochten, die het jeugdig gelaat belangrijkheid geven, maar

het verouderde maken tot eene woestenij, doorgroefd als met de zeisen der smart en die pijn doet om aan te zien, omdat ieder litteeken u denken doet aan eene wonde, en iedere groeve aan eene kramptrekking des harten. Maar de rust op het voorhoofd van dezen grijsaard was even ver van de suffe matheid des ouderdoms; daar sprak nog doordringende schranderheid uit die zachte lijnen, en scherpzichtige helderheid uit den kalmen, vasten blik van zijn donkerblauw oog; een oog dat nooit had geflonkerd van heftige tochten, maar dat zijn glans ook niet had behoeven af te staan aan de tranen die zij afpersen; een oog, dat niet scherp en schichtig vonkelde door grijze wimpers heen, als onvoegzame strijd van levensgloed bij versterving des levens, maar dat nog onbeneveld glinsterde van blijmoedige kalmte en van vriendelijken ernst.

Sprak het eerwaard gelaat van helderheid bij ruste, de forsche lichaamsbouw, de breede borst, de sterke schouders, spraken van eene kracht, die nog niet had gebogen onder den druk des ouderdoms, die hare kromming nog niet had behoeven aan te nemen; en er was in de wijze waarop hij het hoofd droeg, als in geheel zijne houding, eene edele deftigheid en eene zachte waardigheid, die zóó goed het juiste midden hield tusschen de hoogheid van den vorst en de zedigheid van den burger, dat hij zich neerbuigen kon zoo vaak hij wilde, zonder gelijkstelling, en opheffen zoo hoog hij moest, zonder aanmatiging; zijne bewegingen waren rustig, maar zij hadden het vrije en het ongedwongene van wie zich veel heeft bewogen in het openbare leven en onder allerlei menschen: als hij sprak, waren zijne gebaren zeldzaam, maar ze waren juist - en vol uitdrukking; zijne stem was niet schel en niet levendig, maar zij was vol en zoet, en in het spreken was hij ordelijk en helder; hij drukte zich uit met eene zonderlinge gemakkelijkheid en kracht; toch was zijne welsprekendheid eene kalme, geene schitterende; hij verblindde niet; hij sleepte niet weg; hij overtuigde; hij wekte nadenken op. Men duizelde niet van bewondering bij het aanhooren; maar men vergat niet één zijner woorden, en men bleef ze gedenken, omdat het geene luchte beelden waren geweest, vervlogen zoo haast als voorgesteld, maar krachtige waarheden, wier degelijkheid ten einde toe proefhield. Het was geen vernuft wat uit hem sprak; het was gezond verstand; die rustige kracht in de houding, die kalme helderheid van het ge-

laat, die kalme overredingskracht van zijn woord, waren wel zeker de afspiegeling zijner ziel en van zijn karakter; dat was wel zeker de man, waarvan De Groot heeft getuigd: ‘Het hoofd van een wijsgeer en het hart van een Christen,’ en van wien de eerlijke Bor verzekert: ‘dat hy hem in voorspoet niet verblijde, noch in tegenspoet niet bedroefde, en altyds even lankmoedig was, sonder dat hy hem ook eenigsins verstoorde, wat hem bejegende; maer verdroeg alles patientlijk sonder syn gemoed ergens in te ontrusten.’

Eene zulke zielsgesteldheid, zelfs waar zij bevorderd werd door eene gelukkige mengeling van vochten, moest wel hare kracht ontleenen uit vaste beginselen; maar waren het die eener koele Stoïsche wijsbegeerte, of was het vrome christenzin, die het gemoed wist macht te geven tot zulke zelfbeheersching onder vreugde en leed? Ik weet wel, dat ook de wijsbegeerte zich kan neerbukken met tijdelijke berusting onder haar onverbiddelijken god, het noodlot; ik weet wel, dat ook zij de staf in handen kan geven tot menige kracht en tot menige overwinning van den geest over de zinnen; ik weet wel, dat ook zij opleiden kan en ontwikkelen tot zeldzame sterkte en tot zeldzame deugd; maar reiner is die deugd en meer geheiligd die zielskracht, als zij zich onderschikt aan het christendom, en als zij zich opheft met de vleugelen des geloofs; en de Kanselier.... maar over zijne godsdienst-begrippen zullen wij later te spreken hebben.

Dat was wel de man, die goed stond overal, waar hij geplaatst was: in het gestoelte des hoogleeraars en in den raadsheerszetel; als gezant aan de hoven der vorsten of als volksvertegenwoordiger in het midden der vergaderingen des volks; en alleen ook zulk een man moet hij geweest zijn, om te volbrengen wat hij wrocht. Zulk een man moest hij wezen, die, afgeroepen van de bespiegelende studiën des geleerden, uit het eenzame boekvertrek, en uit de beperking van eene academische gehoorzaal, plotseling werd verplaatst te midden van een woelig staatkundig leven, nu eens om de raadsman te zijn van aanzienlijken en geleerden, van krijgslieden en vorsten, van steden en gewesten, en ten laatste van geheel een vaderland. De man, wien het werd opgedragen, tot Alba te gaan, om verzachting te verkrijgen van eene belastingswet, door den *Raad van beroerten* uitgeschreven, en die het van hem verkreeg!

De man, wien de landvoogdes Margaretha, de kardinaal Granvelle, de graven van Egmond en Megen, de hertog van Aerschot, de beroemde Viglius, beurtelings hun vertrouwen schonken, ten bemiddelaar kozen van hunne geschillen; zoowel tot onderhandelaar van hunne teerste politieke zaken, als tot bezorger van hunne persoonlijke belangen; en die allen, hoe verschillend van gevoelens, van inzichten, van bedoelingen, hoe verschillende richtingen zij volgden, hebben het zich nimmer berouwd, dat ze hem hadden ingeroepen, die meer dan eenig ander het geheim had, om oprechtheid te paren aan voorzichtigheid, en stilzwijgendheid aan eerlijkheid; die de kunst bezat om eigene overtuiging niet op te offeren, terwijl hij die van anderen verschoonde; die wáár durfde zijn, waar het moest, om omzichtig te blijven, waar het mocht. En die onder dat alles het geweten zoo rein hield, dat hij er in latere jaren met gemoedelijken ernst, maar met een vrijen, vroolijken blik op durfde terugzien; maar, hetgeen hem het allermeest vereert, is het vertrouwen en de vriendschap, die hij verkregen heeft en behouden van één der grootste mannen zijner eeuw, van den grootsten man zeker, dien de Nederlandsche worsteling tegen Spanje in het licht heeft gesteld, van prins Willem van Oranje. Er is in de wijze, waarop zij elkander leerden kennen en hoogachten iets zóó karakteristieks, iets zóó vereerends voor beiden, dat wij het in deze schets willen opnemen, schoon het als feit verre ligt buiten den roman, om het beeld van den Kanselier te voltooien en de hulde van onzen eerbied den onsterfelijken Prins aan de voeten te leggen. - Elbertus Leoninus was gehuwd met de liefelijk schoone Barbara de Haze, die op vijftienjarigen leeftijd reeds zijne gade moet zijn geworden. Hij was vader, en hij was een vader, die de zoetheid van het vaderschap begreep als de plichten. Hij was hoogleeraar in de rechten te Leuven; - hij genoot er de hoogachting en de onderscheiding van allen, wier hoogachting en onderscheiding vereeren kon en waarde hebben. Hij leefde er in een ruimen kring van trouwe, van geestvolle, van wetenschappelijke vrienden. Hij was er geliefd bij zijne leerlingen en ontzien onder zijne ambtsbroeders, misschien door dezen hier en daar een weinigje benijd; maar ook de kleine prikkels dier ijverzucht strekten hem ten specerij om den smaak van zijne eigene geestesgaven te verhoogen. Hij had er dus voldoening gevonden voor verstand als voor hart, voor eerzucht als voor ontwikkeling.

Zijn inkomen was meer dan geëvenredigd aan zijne behoeften;

huiselijke zorgen drukten hem niet. Hij was dus gelukkig, zoo gelukkig als eenig sterveling het op de wereld kan zijn. Maar het was in 1568, en dat was noch de eeuw, noch de tijd, voor ongestoord burgerlijk geluk, vooral niet in Nederland, vooral niet in de zuidelijke provinciën, en wie het bezat, mocht het wel dankbaar genieten, maar als een goed, dat hem morgen uit de armen kon worden gerukt.

De woelingen van den opstand hadden aangevangen; de Prins van Oranje had zich in Duitschland een leger verzameld, en de Maas overgetogen, maakte hij zich meester van Mechelen, en trok heen naar Leuven, dat hij opeischte. Daar was de verslagenheid groot in die stad, aan den Koning trouw, gehecht aan de bestaande vormen van eeredienst, gehecht aan orde, aan hare instellingen, gehecht aan alles, wat de Prins van Oranje kwam omverwerpen. Bij zijne nadering hadden vele burgers wier bestaan niet volstrekt vastgehecht was aan de stad, hare ommuring verlaten; een groot deel der studeerende jongelingschap, teruggeroepen door hunne betrekkingen, of zonder lust om zich te mengen in oorlogsrumoer, verlieten haar mede. Wie der hoogleeraren het gewild had, kon dit voorbeeld volgen; de gehoorzalen bleven ledig, want de leerlingen die gebleven waren, gordden zich aan met de burgers, ter verwering van de indringende onrust. Maar wie ook zich en het zijne had veilig gesteld, Leoninus was gebleven; terstond en zonder aarzeling, verliet hij de stille zoetheden van zijn studeervertrek, voor het vreemde tooneel van volksgejoel en krijgsgeschetter. Door de regeering gemachtigd, was hij het, die burgerij en jongelingschap opwekte, sterkte in volharding bij de verdediging van huns konings rechten, en die zich dus oefende op eene nieuwe soort van welsprekendheid, en zij bleek geene ijdele te wezen.

Schoon er geene kans was op ontzet, noch gerekend kon worden op ondersteuning van den landvoogd Alba, die zelve zich beperkt zag in zijne bewegingen, werd toch tot driemaal toe de gewapende opeisching met evenveel moed als geluk, met evenveel geestdrift als beradenheid afgeslagen. Maar overmacht zou welhaast de sterkere blijken boven moed en geestdrift, en nevelen van radelooze wanhoop stegen op uit hare uitgedoofde vlammen. Die woeste krijgsbenden, samengeraapt uit allerlei landen, van leegloopende plunderaars af, tot gestrafte booswichten toe, en wel

vereenigd, maar niet geordend onder hetzelfde hoofd, te zien binnentrekken in hunne stad, na de verbittering van een driewerf vergeefschen strijd, dat was zich blootgeven aan alle jammeren van plundering en moord; dat was over hun hoofd brengen alles wat zij van den aanvang af hadden willen vermijden.

Er scheen slechts één middel over om het af te wenden, om het te verzachten voor 't minst: de verbolgenheid van den aanstaanden overwinnaar, van den aanstaanden meester van hun lot, vooruit te verbidden door smeekingen, en door aanbiedingen, zoo hoog als die in hunne macht stonden; maar wie zou zich belasten met zulk eene zending, te midden van de hitte des gevechts? wie den strijder tegenstreden, die den scherpen degen nog vastgeklemd hield in de vuist? wie als zendeling des vredes heengaan met ongewapende hand, met ongedekte borst, zonder de zekerheid te hebben, of in den gloed des toorns, en in de duizeling der overwinning, de zendelingen niet zouden ontvangen worden als wederstanders? Het was een weinig de historie in de fabel van het aanbinden der bel:

L'un dit, je n'y vais pas,
L'autre, je ne suis pas si sot!'
enz.

En het was nacht geworden onder het raadplegen; de laatste nacht wellicht die te gebruiken was voor hun behoud; een onstuimige nacht, onstuimig door de stormen der natuur, onstuimig door de stormen van angst en onrust in de harten der omsingelden, en door de wilde kreten waarmede zij ze uitgilden; onstuimig bovenal door het geweld, dat daar buiten dreigde. Maar niet lang zouden die bedrukte burgers vreeze hebben, dat niemand zich hunne belangen zoude aantrekken. Leoninus hief zich op; - zijn. voorbeeld wekte één zijner ambtsbroeders; - de ambtsplicht dwong één der leden van het stadsbestuur om hen te vergezellen;.... en zoo gingen zij heen, onder zulke uitzichten, in de duisternis van den nacht, onder de barheid van den storm, naar de legerplaats van den vijand!

En hij, die de ruste zoo liefhad, en zoo noodig voor zijn hart en voor zijne studie, en die geene vrijheid noch geen leven ging wagen, die kleine waarde en flauwe begeerlijkheid voor hem

hadden; maar die dubbel voelde en hoog waardeerde wat hij offerde, en die het offer toch bracht. Maar de vijand, dien zij zoeken gingen, was Willem van Oranje, en die grootheid van ziel bleef niet onbegrepen, door de grootheid zijner bevatting. Edele en krachtige woorden waren het, die Leoninus tot hem sprak; en edelmoedig gaf hij zich zelven prijs aan den toorn van den overwinnaar, door op zich zelven te wijzen als op de ziel van den tegenstand, als den eenige die straf verdiende; zijne gedenkwaardige rede en het antwoord van Oranje zijn beide bewaard gebleven; dat van den Prins ook, getuigt van edelmoedige goedheid, die uitlokt tot vertrouwen; - het was het begin der onderhandelingen, die eindigden met de overgave der stad, waarbij zij slechts te lijden had in goud, en waarin hare rust, haar godsdienst, en hare maatschappelijke orde behouden bleven. Maar wat het grootste was; hoewel smeekeling, hoewel in de macht van den vorst, die met geestdrift vervuld was, bij de verlossing die hij dacht aan te brengen aan een volk; - van een held in den triomf eener overwinning, voor eene zaak die hij heilig achtte, durfde Leoninus die geestdrift laken - durfde dien triomf misprijzen - durfde die handelingen afkeuren, en die onderneming evenzeer berispen van de zijde des verstands als van die der wet, - durfde die eene schending noemen van het geluk der Nederlandsche burgers, als van de rechten des Konings; - hij durfde hem in overweging geven, of wel onderdanen gerechtigd waren, door zulke middelen te verkrijgen, wat de onbillijkheid des vorsten hun had geweigerd; en indien al, of men dan niet meer zeker moest zijn van de overwinning, en voor het minst meer hulpmiddelen bij de hand hebben, dan nu te onderstellen waren, eer men zulken strijd aanving ....!

Dat alles zeide Elbertus Leoninus aan Willem van Oranje, toen hij als smeekeling stond voor Willem van Oranje, en toen heeft hij zijn naam *de Leeuw* wèl verdiend; want er was leeuwenmoed in dit zeggen, en ook Oranje betoonde leeuwenaard bij de grootmoedige gelatenheid, waarmede hij het heeft aangehoord; en ofschoon Leoninus er even weinig in slaagde, Willem I te doen veranderen van gevoelen, of een oogenblik te doen wankelen in volharding, als deze er hem toe bracht, één haar breed af te wijken van hetgeen *hij* toenmaals zijn plicht achtte, zijn ze toch

vrienden geworden van toen aan! Ze hadden elkander wederzijds geschat en begrepen, en de kracht, waarmede ieder hunner zijne beginselen vasthield, en de waardigheid als de schranderheid, waarmede zij ze verdedigden, deed hen wederzijds die ernstige en onwrikbare hoogachting voor elkander opvatten, die eene vaste als innige vriendschap is geworden, welke zelfs het leven heeft overleefd, daar Oranje Leoninus nog na zijn dood heeft vereerd, door hem zijne familiebelangen toe te vertrouwen.

De omstandigheid, dat Leoninus nog zeer lang de partij van den Koning bleef houden, of liever aan de zijde van den Koning het vaderland heeft gediend, op die wijze als hem de nuttigste dacht, is wel zeker een bewijs voor de vastheid zijner beginselen, die hij zelfs door zijne toeneiging voor een Oranje niet liet omkoopen. Maar juist in dien dienst des Konings was hij geen slechter vriend van Nederland, dan Willem I zelve; hij was altijd de krachtige voorstander van iederen maatregel, die den vrede kon bevorderen, en de orde herstellen, tegelijk met die vrije godsdienstvormen en burgerlijke rechten, die nu voortaan de eerste en dringendste behoefte waren geworden voor het volk.

Getuige zijne krachtige medewerking bij de onderhandelingen, door Requesens geopend met Oranje en de Algemeene Staten; de onvermoeibare volharding, waarmee hij ze telkens weder opvatte; de fijnheid en het geduld, waarmede hij de afgebroken draden opnieuw wist samen te hechten. Getuige het aandeel, dat hij nam in de *Unie van Brussel,* in de *Bevrediging van Gent,*de waarschijnlijkheid, dat hij het zijne zal hebben toegebracht, tot dat *Eeuwig edict,* dat zoo spoedig zijne levenskracht heeft verloren; nergens is het bewezen en toch gerechtigt alles ons er toe, om zijne belangstelling en geheime medewerking te zien in de *Unie van Utrecht,*schoon hij daarbij zoo weinig op den voorgrond trad als Oranje zelve; want nooit is hij begonnen in 't geheim en in 't openbaar meer eenstemmig met dezen te handelen dan juist in dat tijdperk: het tijdperk, waarin men den aarts-hertog Matthias had ingeroepen als eene borstwering tegen den invloed van Willem I, en dien Willem juist gebruikte als eene borstwering, *van* waar achter hij in veiligheid alles kon doen, wat hij noodig achtte in 't belang van het vaderland. Er was van toen aan eene eenheid in hun geest en streven, in hun beider willen en werken, die merkwaardig spreekt voor de zui-

vere vrijzinnigheid van Leoninus, die nog altijd Katholiek was gebleven, en toch, - de vrijheid van geweten op het punt der religie voor de Nederlanders had willen verwerven.

Hij was lid geworden van dien *Raad van state* waarmede Matthias regeeren zoude, en men begrijpt, hoezeer hij daardoor gelukkig geplaatst was, om Oranje te steunen zonder nog de gehoorzaamheid aan den Koning op te zeggen; - maar eindelijk toch was voor hem het oogenblik daar, waarop hij het inzag, dat de belangen van zijn vaderland niet meer dezelfden konden blijven met die van den Spaanschen Philips, en toen hij het had ingezien deed hij de keuze, die bij hem in waarheid eene waardige was te noemen: hij koos de zijde van de zwaksten, van hen, in wier staatsgeheimen hij was ingedrongen; *die,* waarbij hij het meeste goed hoopte te kunnen doen, *die* het meeste behoefte had aan zijn steun en zijne voorlichting;*die,* waarbij hij zelfs voor de andere een vredestichter meende te kunnen worden; *die* van zijn vaderland in één woord - zijn vaderland, waaraan hij was gehecht, door alle banden van innigheid en persoonlijk belang, dat een heldere en kalme geest als de zijne nooit met overdrijving van geestdrift uit het oog zal verliezen, zoolang het niet rechtstreeks overstaat tegen den plicht.

Men heeft begrepen, dat hij onder dat alles de leeraarstoel en de bespiegelende studiën had moeten vaarwel zeggen; maar de titel er van was hem zóó dierbaar, had zóóvele zoete herinneringen voor hem; die studiën zelve waren nog zóózeer de voorwerpen van zijn smachtend terugzien, dat hij tot in 82 zijn titel van hoogleeraar vasthield en die van *doctor*hem nog het liefst in de ooren klonk als eene zoete herinnering uit een tijd van rustiger geluk. Door zijne provincie tot Kanselier verheven, was dit echter noch om hem te binden aan één enkel gewest, noch om hem te bepalen tot de belangen van eene enkele provincie. In alle belangrijke zaken van het algemeen vaderland, werd hij geraadpleegd, gebruikt en vooruitgezet; - onophoudelijk reisde hij van het eene oord der Nederlanden naar het andere, tot de meest gewichtige zendingen; - en tot in het buitenland toe, - wij hebben het reeds gezegd, - diende hij de zaak, die hij eenmaal voor de zijne had erkend. Zoo dan in den Haag was hij het ook weer, hij, de dienaar van een der weinig invloedrijke gewesten, dien men in het midden van Holland, en dus door de Hollanders zelve geko

zen had, om Leycester toe te spreken voor het eerst in den naam van de vertegenwoordigers der natie. En niet vreemd! Men kende ook dáár den nederigen staatsman, die de rustelooze werkzaamheid van den eerzuchtige vereenigde met den eenvoud des harten van een stillen burger; die geleerde was en fijne menschenkenner; die aan vreemde hoven had geleerd zich te plooien naar vreemde zeden, zonder daarom voor zich zelven afstand te doen van de vaderlandsche; die met vorsten en grooten had weten om te gaan zonder zijne zelfstandigheid op te offeren en zich tot den eenvoudigsten burger wist neer te buigen als een gelijke, met dat gemak en met die waardigheid, die eene volmaakte wereldkennis en de gewoonte, om met allerlei menschen om te gaan, alléén geven kunnen. Nadat wij zóóveel goeds van hem hebben gezegd, schromen wij bijna hem aan onze hand voor te stellen, en toch.... het wordt tijd; want de arme Douglas staat reeds zoolang aan den ingang van zijn huisvertrek te wachten, en toch, zoodra de Kanselier hem bemerkte, rees hij op uit zijn eikenhouten armstoel, en die hooge, fiere gestalte wekte plotseling zóóveel eerbiedig ontzag op bij den schuchteren jongen man, die naar het voorkomen van het huis wellicht niet op zulk een bewoner had gerekend, dat hij, als moest hij eene verontschuldiging vinden voor zijne ongeroepen komst, zich schielijk en verward tot den jongen Leoninus wendde, met het woord: ‘Mylord Leycester zendt mij....’

Deze stond schielijk op en reikte hem terstond gulhartig de hand.

‘Master Douglas, de jonge Engelsche edelman, van wien ik u gesproken heb, vader!’ sprak deze.

‘Mij welkom, als wezende van degenen, door wie wij redding hopen voor dit arme bedrukte land,’ sprak de Kanselier, ‘mij zonderling welkom in 't particuliere als een aangename reisgezel van mijn beminden zoon.’

‘Zoo gij mij vrijheid geeft, zulk eene zwakke aanspraak op uwe goedheid te laten gelden, mijnheer de Kanselier! dan verlicht dit mij het hart; want ik kom Uwe Edelheid een dienst vragen, eene moeite vergen, en, zoo ik meene, in het belang zelve der zaak, die Uwe Edelheid zoo even noemde.’

‘Gij zijt noch de eerste, die mij ietwat vragen komt in het belang van deze landen, noch zult, zoo ik achte, de laatste zijn; waarin kan ik u dienen?’

‘Mylord Leycester zelf wenschte zich voorbehouden, u dit te zeggen; Zijne lordschap begeert zeer een onderhoud met Uwe Edelheid, en zoo dit spoedig kon zijn.... nog heden.... ik schijn dringend, mijnheer de Kanselier! maar....’

‘Ik begrijp het,’ viel de Kanselier in, met een glimlach, ‘Mylord Leycester heeft haastig een weinig goeden raad noodig en een weinig *illucidatie* op zekere punten; ik ben zeer bereid, beide te geven; en ik zal mij haasten, tot hem te gaan, want....’

De Kanselier had nog niet uitgesproken of dezelfde dienstbode, die Douglas had binnengeleid, opende opnieuw de deur van het vertrek, en liet zonder andere vormen dan het woord:

‘Daar is meester Daniël de Burggraaf om mijnheer,’ - den man binnen, die echter met zichtbare verlegenheid zich die vrijheid veroorloofde. Het was iemand van eene lange, magere gestalte, met eene vaalbleeke kleur, en zwarte oogen, die gloeiden in de holten; iets levendigs en niet onbevalligs hadden die trekken, maar ze getuigden van eenigen sterken, beheerschenden hartstocht, die zijne geheele ziel scheen te hebben ingenomen, die tot de sappen had uitgedroogd van zijne spieren, en het merg verteerd in zijn gebeente. Zijn gelaat getuigde van nachten zonder slaap, en van dagen zonder rust in vruchteloos begeeren voortgesleept. Hij trachtte kalmte en deftigheid te vertoonen in zijne houding, maar hartstochtelijkheid en drift verijdelden onwillekeurig die pogingen op zich zelven. Men had hem niet nader aan te zien om te weten, dat hij leed aan heftige en onvoldane wenschen; daar was veel schranderheid op zijn gelaat en veel trots, maar was de eerste nog geene list, voor de andere scheen de verloochening der zedigheid niet al te moeielijk te zijn.

Zijne kleeding was die van een aanzienlijk man van liet tijdperk, met eenige overdrijving van weelde zelfs. Zijn kraag was buitengewoon ruim en hoog en van zeer kostbare kant; zijn wambuis en hozen waren van zwart satijn en de mantel, dien hij niet aflegde, was van fluweel en met grijs bont gevoerd. Eene driedubbele gouden keten sierde hem de borst, en in de strikken zijner kniebanden en op de rozen zijner schoenen flonkerden gouden gespen. Zijn hoed ook was met een koord en eene roze van gouddraad gesierd.

Zonder linksch te zijn, was er toch schroom en onzekerheid in de wijze, waarop hij zich tegen den Kanselier boog, die hem

ernstig aanzag, en die hem groette met eenige hoffelijkheid, zonderdat een glimlach van gemeenzaamheid die vergoedde. De Burggraaf scheen te gevoelen, dat hij stoorde of niet welkom was; maar hij was de man niet om zich door die kleinigheid te laten afschrikken; ook wendde hij zich stout tot Leoninus met het woord:

'Ik achte Uwe Edelheid niet zeer gelegen te komen, en toch heb ik noodig, eene vraag te doen.'

'Gij weet, heer Burggraaf! dat ik te allen tijde bereid ben, ieder te antwoorden, waar ik kan,' sprak Leoninus beleefd, maar een weinig ingetrokken, 'wat wenscht ge *nu* van mij te weten? mij dunkt, we waren gisteren overeengekomen....'

'Dat ik geduld zoude oefenen, heer Kanselier! maar de zaken zijn gekeerd; ik wenschte te weten, of ge nog voor mij zoudt willen doen, en dat kunnen, waar ge gisteren hoop gaaft....'

'Ik moet u onder de aandacht brengen, heer Burggraaf! dat ik niets beloofde; dat gij alleenlijk met vele redenen en meeningen hebt aangehouden, waaraan ik toegaf onder zulker voorwaarde...'

'Kanselier! ik wil niet redetwisten, *hoe* ge tot de belofte kwaamt; slechts ik mocht hopen.... en nu vrage ik: is er hoop?'

'Tusschen gisteren en heden is er niets geschied, dat mij recht geeft u met grootere hoop te vleien, dan die mijn laatste woord was,' hernam Leoninus droogjes.

'Zoo dan! heb *ik* Uwe Edelheid eene mededeeling te doen,' sprak de Burggraaf met gewicht.

'Doe haar, heer! er zijn, achte ik, geene geheimen tusschen ons, die bij mijne vrouw en deze mijne kinderen niet vertrouwd zouden zijn; en de vreemde heer is een Engelschman,' voegde hij er bij, zonder een blik te werpen, die Douglas kon verraden, dat men van hem sprak.

'Alevel bidde ik om een mondgesprek onder vier oogen, heer! ik heb veel gewichtigs en veel geheims, ook voor Uwe Edelheid zelve.'

'In waarheid?' sprak Leoninus met iets in den toon, dat licht naar minachting zweemde; maar hij vervolgde zachter, 'zoo kom met mij in mijn studeervertrek!' en zich wendende naar Douglas, zeide hij hem:

'Dat ik u reeds nu verlate, is mij ten spijt, sir! doch ik ga mij zoo haast stellen tot de bevelen van Mylord Leycester; mid-

delerwijl mijne gebiedenis aan Zijne Excellentie en in uwe vriendschap aanbevolen,' en tot zijne gade sprak hij: 'Barbara! handel mijn heere als een welkomen gast. - Elias! ik heb u dezen edelman niet aan te bevelen, gij zijt alreede kennissen; waarom zoudt gij geene vrienden worden?' en daarop ging bij den Burggraaf vóór naar zijn studeervertrek.

Nu de echtgenoote van Leoninus alleen was gebleven met hare kinderen, tegenover den vreemden bezoeker, gevoelde zij, dat het aan *haar* was, om de beleefde ontvangst van haar gade tegenover dezen voort te zetten. Zij deed het met die gemakkelijke heuschheid, die bij haar voortkwam uit eene vereeniging van goedhartige welwillendheid, en van de gewoonte met vele en met allerlei menschen samen te zijn; en het mocht dan wezen door hare Belgische afkomst en het verblijf te Leuven, of wel door haar gewoonlijk oponthoud in Gelderland, en door de plaatsverwisseling, waaraan zij met haar echtgenoot onderworpen was, dien zij meestal vergezelde, of wel door den omgang met dien echtgenoot zelven; - maar zeker is het, dat de gade des Kanseliers niets had van die stille stijfheid en die hoekige gedwongenheid, die maar al te veel de deftige en waardige huisvrouwen van die dagen ontsierde, alsof de deugd geen ander kleed mocht hebben dan dat der verveling. Wij gelooven nu, dat alle Hollandsche dames van den hoogeren stand van die overdrijving zijn genezen, en dat zij alle haar echtgenooten het huis zoo aangenaam maken, als de gezellige kringen, waarin zij schitteren; - en dat zij alle talenten, van de schoone kunsten af tot op de wetenschappen toe, die zij van de kostscholen medenemen, ook in de huiselijke binnenkamer laten schitteren, en er die mede opvroolijken, en dat niet aandoen op den avond met het satijnen gala-kleed voor de *soirée,* om den echtgenoot van dat alles niets te laten zien, dan het boekje van de keukenmeid en de rekeningen van de modemaakster. De Hollandsche dames uit de hoogere kringen hebben een veel te open oog voor hare waarachtige belangen en die van hare kinderen, om niet het tegendeel van dit alles te doen, zonderdat de *alleraardigste Marie'* uit de Tesselschade, of mijne Kanseliers-vrouw uit de XVIde eeuw het haar behoeven te herinneren; maar wij vergeten deze, en, waarlijk! zij verdient het niet.

Zoolang de belangwekkende echtgenoot daar was, moest zijn gezin in de schaduw blijven; - nu hij zich verwijderd heeft,

zijn de liefelijke Barbara de Hase en hare kinderen onze nadere aandacht overwaardig; ze was nog zóó jong en zij scheen zelfs nog zóó jeugdig, dat zij veeleer voor de echtgenoot van den forschen en fieren zoon te houden was, dan voor de moeder van zijne beeldschoone zuster. Zij was ook op vijftienjarigen leeftijd met den Kanselier vereenigd, zij was haar acht-en-dertigste nog pas ingetreden, schoon zij grootmoeder genoemd werd door den kleinen wilden knaap. De levendigheid van haar karakter door de levendigheid van hare gebaren uitgedrukt, gevoegd bij den gloed harer donkere oogen, de frischheid harer trekken bij eene donkere gelaatstint, de vlugheid harer bewegingen bij eene houding, die aan losheid vergoedde, wat de gestalte aan slankheid mocht verloren hebben, maakten haar nog tot eene jeugdige vrouw, dat ze naar haar leeftijd niet meer was. Maar had Barbara de Hase vele voordeden op hare zusters vooruit, bezat zij vele eigenschappen, die haar persoon beminnelijk maakten en haar bijzijn wenschelijk; zij had ook de gebreken van een levendig en ontvangbaar gemoed; zij was luimig, niet vrij van lichtgeraaktheid, snel opvliegend, licht verzonken in droefheid en even licht opgewonden tot overdrijving van vroolijkheid, en de Kanselier had wel al de gelijkmoedigheid van zijn karakter, en al de zelfbeheerschende kracht van zijne philosophie noodig, om te stellen als een dam tegen den vloed harer driften; meestal ook was zijne kalmte als olie op hare golven; zijn heldere en vaste blik was zelfs machtig, hare voorbarige levendigheid te temperen, hetzij tot een nuttig zwijgen, hetzij tot den zwaren plicht der ruste! Want na drie-en-twintig jaren van een zaligen echt, had ze hem lief met de liefde van den eersten bruidsdag, en met al de hoogachting, waartoe drie-en-twintig jaren, doorgebracht met zulk een man haar moesten opgevoerd hebben. Wat het vijftienjarige kind niet had begrepen in den dertigjarigen bruidegom, dat had de gerijpte vrouw begrepen in den man, haar zelve een leeftijd vooruit, en daarom was haar zijne grijsheid geene ergernis, en daarom wist ze hare zwakheden, zoo niet te weerhouden van uit te spatten voor zijn oog, voor het minst telkens opnieuw te onderschikken aan zijn wil; maar hij was nu niet meer daar, en zij begreep hare taak als gastvrouw niet beter te kunnen vervullen, dan door haar gast toe te spreken. Zij deed het met hare eigene lieftalligheid, en hem wenkende zich te zetten, daar

hij geen gebruik had gemaakt van den stoel, die voor hem was aangeschoven, terwijl de Kanselier met hem sprak, zeide zij hem:

‘Zit doch, heer Douglas! en gun ons eene wijle rustig het geneugt van uw bijzijn. Ik voege mij gaarne met vreemdelingen, onderkennende na vele ondervinding, dat ze vaak beter gezelschappers zijn dan de Hollanders, schoon de doctor het mij euvel duidt als ik het te luide zeg.’

‘Mevrouwe is al te heusch,’ antwoordde Douglas, een weinig verwonderd, ‘hetgeen mij eenigszins verrast is, mijn naam te hooren uit uw mond.’

‘Ik zou een zwak geheugen moeten hebben of veel koudhartige flauwheid van geest, om zoo weinig te gedenken den naam in het verhaal zijner avonturen, door mijn lieven zoon zoo vaak en met zooveel welgevallen genoemd,’ hernam zij.

‘Meer goedheid van u beiden dan ik te beantwoorden wete,’ sprak Roger met de oprechtheid, die hij als plicht hield, ‘meer goedheid zekerlijk dan ik verdiend hebbe; ik kan geen vermakelijk reisgenoot zijn geweest voor uw heer zoon, schoon hij het mij was veel en meer dan ik het met woorden weet uit te drukken - ik bidde u dus, mevrouwe! uw goeden dunk van vreemdelingen in 't gemeen, en van dien mijner landaard in 't bijzonder niet af te leggen, zoo ge dien bij mij vindt teleurgesteld.’

‘In geenen deele zal ik, en heb veeleer goede verwachting, dat die aanwinnen zal. Ik heb nog geene Engelsche heeren gesproken, van die met Mylord den Graaf uit Londen kwamen, en dus wachte ik van u velerlei nieuws van daar; ik spreke niet van wat de zaken aanbelangt; daarmede is het niet oorbaar dat vrouwen zich moeien, als de Kanselier zegt, en schoon ik daar veel zou kunnen tegen zeggen en met reden, - ik achte hem daarin te moeten believen, en alevel hoore ik er toch meer van dan mij lief is. Doch waar mijn verlangen naar strekt is, te weten hoe de Engelsche vrouwen leven, en hoe prachtige feesten er gevierd worden te Greenwich, en wat al geestige kout er gewisseld wordt tusschen de heeren en hunne dames, en naar welke maniere uwe Koningin zich ter dezer dage kleedt; certein en zonder gekscheren, heer Roger Douglas! wij kunnen geene goede vrienden blijven, als gij mij niet van het hof van Elisabeth vertelt.’

‘Ik hope zeer, dat gij goedig van dien eisch wilt afstaan, mevrouwe!’ sprak hij verlegen, ‘want ik ben opgevoed in eenzaamheid en in eenvoud, en ben slechts eene enkele maal de trappen van Whitehall opgetreden en ....’

‘Wel dan! spreek ons van die enkele maal,’ riep Barbara levendig, en liet den arm rusten op het rokken van haar ebbenhouten wiel, - een arm, die met al zijne zachte ronding van vorm uitkwam onder de engsluitende mouw van haar zwart fluweelen kleed, dat tegelijk de blankheid van haar levendig handje goed recht deed; - maar bevallig als de beweging zijn mocht, zij bewoog Douglas niet tot hoffelijk toegeven aan hare bede, want hij antwoordde met eene mengeling van somberheid en verwarring:

‘Die enkele maal was niet bij gelegenheid van een hoffeest, mevrouw! en voorwaar, mocht dat geweest zijn, gij zoudt in mij daarvan een slechten berichtgever vinden; mij treffen die ijdele vertooningen, noch de zinnen, noch het geheugen.’

Barbara vertrok zich de fijne lippen van spijt, en de frissche blos die altijd haar gelaat verjongde, kleurde zich tot een hoog rood, terwijl zij niet zonder scherpheid zeide:

‘Het was, in trouwe! ook niet hoffelijk van mij, te eischen dat onze bezoeker *ons* vermaken zoude; wil vergeven, heer! Geldersche gulheid en Vlaamsche gauwheid, van welke beide ik mijn aard houde, lieten mij zoo haast daarop niet denken.’ Toen, zich wendende tot haar oudsten zoon, met meer zachtheid: ‘Eilieve, Elias! help gij ons op een gesprek, dat uw nieuwe kennis meer gevallig mag zijn?’

Elias had reeds onrustige blikken geworpen, nu eens op zijne moeder, dan weder op Douglas, daar hij van de eerste eene uitbarsting scheen te vreezen, waarvan hij niet wist, hoe de andere die zoude opvatten; hij verblijdde zich dus, dat de leiding van het gesprek in zijne handen werd gegeven; maar voor hij zich nog op die wending kon bezinnen, had Roger reeds zich zelven gezegd, dat het niet wijs was zoo weinig zelfsbeheersching te hebben, en hij sprak nu tot de gade van Leoninus met kennelijke zelfoverwinning:

‘Het was onheusch van mij, den wensch eener zoo lieftallige dame niet op den eersten wenk te gehoorzamen. Verschoon mijne aarzeling, mevrouw! ik ga spreken zooals ge verlangt; al-

leen zult gij daarna overtuigd zijn, hoe weinig mijne eerste onhoffelijkheid u onthield.'

'Ivonnette! wij gaan hooren van Koningin Elisabeth,' riep Barbara met schalken triomf tot hare dochter, en haar oog verzekerde Douglas, dat, was zij haastig tot toorn, zij niet trager was tot vergeven. Hij hield haar woord voor een bevel, om niet langer te zwijgen.

'De eenige maal, dat ik te Whitehall verscheen, mevrouw! was de Koningin lijdende....'

'En gij durft zeggen, dat uw relaas niet merkwaardig zou zijn? Elisabeth ziek!' viel de levendige Barbara in 'Gansch het hof in vreeze en angst, en alle Lords en edeldames dooréénwoelende...., de artsen peinzende op nieuwe medicamenten....'

'Helaas, mevrouw! dat ik u teleurstellen ga,' hernam Douglas, ondanks zich zelven glimlachende om haar voortijlen, 'het kwaad was in 't minste niet ontrustende, en de Koningin gebruikt bij ziekte noch artsen, noch geneesmiddelen; en het lijden dat over onze vorstin was gekomen, was alléén *lastig* voor deze en.... voor wie haar omringden. Zij leed aan kiespijn, en zij leed eigenlijk door zich zelve; want zij had niet den moed, om zich de oorzaak der kwelling te laten uitdrukken; als het menig mensch gaat in het geestelijk leven, dien het faalt aan geestkracht, om het lid af te houwen, dat de ergernis verwekt, en het oog uit te rukken, dat tot zonde verlokt.'

Bij die stichtelijke toepassing zag de echtgenoote van Leoninus met eenige bevreemding op haar zoon, die even de schouders ophaalde. Hij herinnerde zich, dat Roger hem gezegd had slechts achttien jaar te zijn. Ivonnette vertrok haar klein mondje tot een schalk glimlachje.

'Wat het ergste was van dit weifelen,' ging Roger voort, 'aan staatszaken kon niet worden gedacht, en toch hield de Koningin de wijze heeren van haar staatsraad uren bij uren in hare kamer terug; ze moesten hun best doen om Hare Majesteit over te halen, tot wat zij niet van zich verkrijgen kon te ondergaan.'

'Kan het zijn? Zóó achtbare en voorzienige mannen bezig te houden met zóó geringe zake!' riep Elias.

'Dat is geene vreemdigheid aan ons hof; als ge indenkt, dat Lord Burleigh zelf heeft moeten onderzoek doen naar bekwame snijders, die onze souvereine uit Frankrijk wilde laten overkomen,

om naar de Fransche mode zekere kleedingstukken gemaakt te hebben.'

'Wist ik het niet, dat wij hooren zouden hoe Elisabeth zich kleedt,' sprak Barbara, 'en heeft ze zulke bekwame mannen gekregen?'

'Dat is van de zorge des Lords en van de hoffelijkheid des Konings van Frankrijk wel te denken,' hernam de Engelsche jonkman, en een glimlach verzachtte zijn somber gelaat; 'en als ge dan wist hoe Mylord Leycester zich leenen moet tot - maar vergeve mij de Hemel - zóó betaamt mij niet voort te gaan, sprekende al te vrijelijk over de Koningin,' en hij verbleekte, terwijl hij dit zeide; 'Mylord Leycester vooral,' hervatte hij zich na eene pooze, 'werd voortdurend teruggehouden in het paleis.... en het was juist in die oogenblikken, dat er zich eene wreede vervolging verhief, in naam en maar al te zeer op last der Koningin .... eene vervolging tegen het ware Israël....'

'De Joden!' viel Barbara in, met weinig medegevoel in de trekken.

'De *congregatie* van Christus, mevrouw!'

'De *congregatie*' herhaalde zij, op hare beurt verbleekend, 'zijt gij Katholiek?'

'Mevrouw! vertrouwde als ik ben van Mylord Leycester? maar het is dit: *congregatie,* dus noemen zich de geloovige presbyterianen, die de wereld met minachting *Puriteinen* noemt.'

'O! ik wete; calvinistische geestdrijvers, dwepers van het protestantsch geloof, dezulken hebben wij hier ook, en te over!'

Het was nu aan Roger, om van kleur te veranderen; slechts gloeide plotseling zijn voorhoofd, en zijne oogen straalden met een somberen gloed.

'Dwepers, mevrouw! dat harde oordeel is licht uitgesproken, over wie niet met de gewone lichtigheid heenziet over de hoogste belangen; wie zijne ziele lief heeft en ernstig peinst op het werk zijner zaligheid, is te allen tijde een dwaas geweest in de oogen van de wijzen dezer wereld.'

'Ge zijt één der kapelanen van Mylord?' vroeg Ivonnette, half met schalkheid, half ter goeder trouw.

'Neen, miss! ik ben geen kapelaan van de bisschoppelijke kerk!' hernam Douglas met eene zekere bitterheid, 'ik ben geen geestelijke in 't geheel; maar ieder leek kan de priester

zijn van zijn eigen hart; en soms wel eens het goede zaad werpen in dat van anderen; daarom kan het nooit schade zijn een vroom woord te spreken; - maar ik dwale af,' hervatte hij, ziende dat de beide dames zeer ijverig aan 't spinnen waren;

'ik wilde alléén zeggen, dat, wie men *Puriteinen* noemt, geene ergere soort van lieden zijn dan geduldig lijdende, oprecht vrome menschen, die niets vragen dan de vrijheid, om God te mogen dienen in geest en in waarheid, naar de inspraak van hun geweten, en naar de voorschriften der Schrifture, zonder bijvoegselen die daartegen strijden, en die rieken naar beeldendienst, en naar de verfoeielijkheden der papisterij, die pas afgeworpen zijn.'

'Fij, heer Douglas! zóó onverdragelijk voor de Roomschgezinden, gij die verdragelijkheid eischt voor die van het geloof der *Presbyterianen,* als gij ze noemt?'

'Omdat bij hen de ware rechtzinnige leer zuiver bewaard wordt, die de eenig heerschende moest zijn onder alle Christenen; - maar meen niet, mevrouw! dat ik eenigen Roomsche leed zou willen doen aan persoon of goed!' ging hij voort, Elias aanziende, en wellicht nog niet zóó ver weggesleept door zijn ijver, of hij dacht in, dat hij dus niet op den weg was, die hem leiden zou tot eene gewenschte ontdekking, waarin twee Katholieke vrouwen betrokken waren; - ' slechts wenschte ik, dat men in de nieuwe, Hervormde Kerk niet had aangenomen of bijbehouden al zulke instellingen en dwaalbegrippen, die vrij veel naar het pausdom smaken.'

'Ik zie nog niet, waar zóó groote schade zijn kan, dat men ietwat behoude van hetgeen in vorige tijden altijd goed is gebleken, en het ware te wenschen....'

'Moeder!' viel Elias de onbedachtzame Barbara in de rede, terwijl zijn oog haar vergiffenis vroeg, voor wat zijne woorden haar te aanmatigend mochten schijnen, ' moeder! wees toch indachtig, dat den Kanselier niets zóó tegen is als redetwisten over den godsdienst, en dat hij die nimmermeer veroorlooft in zijn huis.'

Barbara kleurde opnieuw:

'Dank voor het vermaan, heer zoon! *Omdat* ik het wete als gij, en gij mij daarvoor kent, dat ik mij voege naar den wil en wensch van mijn heer,' sprak zij met zonderlingen nadruk, ' hadt ge niet noodig gehad mij in de rede te storen, - en aan mijn

eigen goed beraad kunnen overlaten hoe ik zou einden. Eilieve, heer Douglas! vaar toch voort! en, zoo het zijn mag, zonder tusschenvoegingen, die wedersprekinge uitlokken, al dewelke strekken tot achterdeel van uw verhaal, daar wij alevel met hoorgierige ooren naar luisteren;' eindigde zij zachter tot Douglas, 'eerst verfrisch u de tong met eene teuge Spaansche muskadel!'

'Ik had mij niet onderstaan, u met zulker uitwijdinge te vervelen, mevrouwe! zoo 't niet onvermijdelijk ware geweest tot recht verstand van mijne volgende woorden; want het was voor die verdrukte lieden, dat ik hulp en uitredding vragen ging ten hove. - Mijne jeugd werd verzorgd door de trouwe en liefde van den eerwaarden *doctor* Wattison, dienaar van 's Heeren woord in Oxfordshire. Het was dáár, dat de heete vlam der vervolging was overgewaaid. De eerwaarde Wattison zelf was in pijn en banden en men zorgde voor zijn leven. Mylord Leycester was te allen tijde zijn voorstander en beschermer geweest in 't heimelijk, schoon dat mij onbewust bleef tot het op zeker oogenblik des *doctors* zuster, de eenige bloedverwante die met hem was, en die zijn huis bestierde, door den nood en de vreeze als van de tonge geperst werd. Ik was een dertienjarige knaap zonder eenige kennis van de wereld, en gansch vreemd in het gewone leven, afgezonderd als we geleefd hadden op de stille pastorie. Maar het leed der arme miss Suson, en de angst voor het verlies van mijn vaderlijken vriend, trooster, beschermer en leeraar, ik de wees, die geene ouders kende, vuurde mij aan om te ondernemen, wat ik, bij koel beraad en helder indenken, om een minder belang nooit op mijne schuchterheid zou verkregen hebben. "Als slechts Mylord Leycester het wist, in welken nood de eerwaarde verkeert," had miss Suson uitgeroepen, "de Graaf zoude het nooit lijden, dat hem geweld geschiedde, veelmin de dood werd aangedaan! Één woord van dezen heer zou hem bevrijden, maar wie zal van den Graaf dat woord gaan vragen....?"

"Ik!" zeide ik tot mij zelven; maar ik sprak het niet luid, want zij zoude 't niet veroorloofd hebben. Men had mij tweemaal naar Londen heengebracht, om.... om mij voorte stellen aan iemand van mijne familie,' sprak Roger met aarzeling en sterk kleurende. "Ik wist dus de wegen, waardoor men er komen moest; ik was meester van mijn spaarpot, die menig goudstuk inhield, en ik had een raadsman en steun in den ouden dienaar van den *doctor,* die mijn besluit

goedkeurde, en die mij daarin voorthelpen wilde. Ik bereikte dus Londen zonder veel zwarigheid. Samuël wist den weg in de hoofdstad, wist het paleis van Lord Leycester, wist zich daar te doen aanhooren.... Het zij u niet te bijster zonderling, myladies! Samuël was in diens van Mylord geweest, eer Dr. Wattison hem bij zich had genomen te mijner oppassing. De tandpijn der Koningin, als gezegd is, hield den Lord in de binnenvertrekken van Whitehall terug, maar Samuël's ijver en mijn vuur verflauwden niet. Het vreemde te ondernemen, het ondoenlijke te wagen, was altijd mijner jonkheids lust. 't Was toch geene lichte zake, tot den Graaf te komen, die de nabijheid der Koningin niet verlaten mocht. Mijn dienaar echter wist een vond uit te denken, waardoor wij vrijheid kregen, om in eene zaal, na aan de kamers der Koningin grenzende, met eenige lieden van 't Hof te wachten, tot de Graaf uitkwam, om hem te hooren in naam der vorstin. In stede daarvan geschiedde het echter, dat op éénmaal de groote slagdeuren werden opengerukt en het deurtapijt weggeschoven en den hovelingen vrijheid gegeven werd, om binnen te treden en van de grootmoedige zelfsopoffering getuige te zijn, die de bisschop van Londen ging brengen aan de Koningin, en in deze aan het heil en de vertroosting van 't vaderland.

Al had de wensch, om *doctor* Wattison te dienen, ons niet gedrongen, de nieuwsgierigheid zou het gedaan hebben. De kleeding, die Samuël mij ter dezer gelegenheid verschaft had, was niet ongelijk aan die der jonge hovelingen; hij zelf had de livrei van Mylord weder aangetogen, dat alle onze wenschen zonderling had bevorderd; wij drongen dus zonder hinder met de menigte binnen, en, voorwaar, het was eene merkwaardige vertooning, die wij te aanschouwen kregen. In den uitersten hoek des vertreks, op eenige opééngestapelde kussens van blauw satijn, zat halfliggende de Koningin, nu in dit oogenblik kalm, maar het was haar aan te zien, dat ze veel moest geleden hebben. Haar gelaat was doodsbleek, en hare oogen, anders schitterend als sterren, waren dof en mat; hare dames omringden haar staande of gezeten op lagere kussens; Mylord de Graaf lag geknield voor het hoofdeneinde van dit vreemde ziekenleger, en vele hooge heeren en lords stonden daar nevens meer in verwijdering. Maar het zonderlingste was dit: op zeer kleinen afstand, vlak tegenover de Koningin, zat de bisschop van Londen op een lagen vouwstoel, en nevens hem de eigen geneesmeester van onze souvereine, in gereedheid en op het

punt om den hoogwaardigen heer eene gave kies uit te trekken, bij wijze van voorbeeld en tot aanmoediging der Koningin! Die geestelijke heer (ik onthoude mij van iedere aanmerking op dit gedrag) hield alsnu vooraf vele ernstige redenen tot de Koningin, doorzaaid met de zoetste vleierijen, om haar het kleine van de zaak, die gebeuren ging, recht goed begrijpelijk te maken, en haar te bidden, te vermanen en over te halen - om hem in moed te overtreffen tot heil en blijdschap van haar volk, dat lijdende was onder hare pijne. Na die toespraak opende de hoogwaardige den priesterlijken mond en het gave lid, dat de Heere hem niet tot zóó ijdelijk gebruik mag gegeven hebben, werd welhaast der Koningin uit de verte tegengehouden, die er echter niet naar opzag, en die alléén met eene hoofdbuiging dankte. Maar de bisschop was een weinig buiten zich zelven geraakt door de nuttelooze pijn, en alle hovelingen drongen zich nu rondom hem heen, om hem te ondersteunen. Elisabeth zelve scheen Mylord Leycester daartoe aan te sporen, die nader trad en een paar woorden tot hem zeide. In die stonde naderde hem Samuël - de Lord verschrikte - zag op mij - toonde zich ernstig verstoord - het was.... het was een.... vreeselijk oogenblik voor ons beiden. Vergun mij, schoone ladies! hiervan niet meer te zeggen, dan dat de Graaf ons verwees naar één der vertrekken, die voor hem zelven waren afgezonderd op het Hof, waar hij ons weldra kwam toespreken. - Toen was het voor mij de bangste en de meest beslissende stond van mijn leven; want Mylord de Graaf, die in 't eerst met strengheid en met toorn ons ondernemen had afgekeurd, verzachtte zich daarna; en in ditzelfde mondgesprek ontdekte de Graaf zich aan mij als mijn bloedverwant; dezelfde, wiens zorg tot hiertoe over mij had gewaakt; die mij geplaatst had bij doctor Wattison; die Samuël tot mijn dienst aan dezen had afgestaan, en die mij nu uit vrees der Puriteinsche vervolgingen niet weer naar Oxfordshire wilde laten teruggaan, maar mij met Samuël één zijner landverblijven tot woning aanwees. Later volgde mij daarheen Dr. Wattison, die zijne vrijheid had herkregen, maar wien het prediken verboden werd, en die zich nu ganschelijk wijdde aan mijne opvoeding.'

'In trouwe! dat ge uwe vertelling van kleine waarde durfdet achten,' sprak Elias, die met belangstelling had toegehoord.

'Een edelmoedig heer, de Graaf van Leycester; en ge bestaat hem dus in den bloede?' vroeg Barbara.

Douglas boog zich alleen, en zijn voorhoofd kleurde zich nog meer donker. ‘Ik zoude 't u niet gezegd hebben, zoo ik niet zeker was, dat het gerucht het u welhaast vermelden zou.’

‘'t Is ook geene zake om te verheelen, en zekerlijk houde ik het eene hooge eere, die ons geschiedt met uw bijzijn,’ hernam de gastvrouw, ‘maar nog eene vraag, edele heer! de kies der Koningin?’

‘Het voorbeeld van den Bisschop had toch gesticht en gewekt tot navolging: de Koningin is eene kies armer sinds dien dag.’

‘En hoe was de Koningin gekleed, toen gij haar zaagt, heet Douglas?’ vroeg Ivonnette, voor het eerst de gitzwarte oogen naar hem opheffende.

‘Ik wete niet, miss! ik herinner mij niet,’ antwoordde Roger in verwarring, dat hij de lieve vraagster niet voldoen kon. ‘Slechts dit houde ik voor zeker, dat zij *niet* in rijgewaad was.’

‘Dat geloove ik; ze lag ook niet op die kussens, om te paarde te stijgen,’ hernam de jonkvrouw, ietwat scherp met een nuffig lachje.

‘Ik zeg dit,’ hervatte Roger, ‘omdat mij geheugt, haar later dus gedoscht gezien te hebben, toen onze monarchin naast Mylord Leycester de rijen der aanstaande strijders voor Holland doorreed, en hen door woord en door blik vermaande en opwekte tot moed en tot trouwe aan plicht en aan roeping.’

‘O! zeg ons dan, hoe was dat rijkleed? hoe stond het haar?’ bad Ivonnette weder, de witte handjes opheffende en die vouwende, als ware het tot eene vurige bede.

De verlegenheid van den ongelukkigen jonkman, juist op deze punten zoo linksch, nam toe.

‘Ik geloof, het was groen met goud doorstikt, en van het kapsel der Koningin golfde eene witte veder; maar, in waarheid miss! verschoon mij; ik ben volstrekt onbekwaam tot zulke uitleggingen; - Mylord van Essex zou u daarin beter kunner dienen.’

‘O, dat Mylord van Essex dan hier ware!’ riep het ijdele jeugdige kind.

‘Hij zou het zelf wenschen; kon hij hopen zoo verlangd te zijn,’ hernam Douglas met een glimlach, ‘en zeker, miss! die begeerte zal niet langen tijd onvervuld blijven. Mylord Leycester zal van zijn stiefzoon zekerlijk hoffelijkheid eischen voor het ge-

zin van den Kanselier; maar van mijne zijde zou langer hier te toeven eene onhoffelijkheid worden, - en mevrouwe gunne mij dus oorlof.'

'Gij gaat om het woord van dit kind?' vroeg Barbara verlegen.

'In geenen deele, mevrouwe!' hernam Douglas, die zoo teleurgesteld was als eenig mensch het zijn kan. Want gekomen om te hooren moest hij spreken; hij, wien het zwijgen eene gewoonte was en het veel spreken een bezwaar, had de meeste kosten van het onderhoud tot zijn last gekregen; en hij, die aan zekere verhouding van zijn leven nooit dan met bitterheid dacht, nooit dan met schaamte werd herinnerd, *hij* had over één der gedenkwaardigste oogenblikken van dat leven moeten uitweiden, bij wijze van vertelling, en tot verlustiging van een paar nieuwsgierige dames! Hij hijgde dus naar eene uitkomst, die hem de vrijheid gaf, en hij meende die gevonden te hebben, maar hij had nu toch zooveel tegenwoordigheid van geest, om niet gansch voor zich zelven een verloren gang te willen doen, en opstaande, zeide hij tot Elias:

'Ik heb den Haag nog niet gezien, zoudt ge met mij een gang door uwe stad willen doen, en mij vergezellen tot aan 't Hof? we zouden onze kennis wat nauwer kunnen aanbinden, onder 't gezellig voortgaan.'

'Zeker wil ik dat,' hernam Elias levendig, en hij sprong op, sloeg den mantel om, en den gevederden hoed in de hand nemende, groette hij zijne moeder en hare kinderen.

'Douglas nam zijn afscheid zoo hoffelijk als hij het vermocht, en naar eene vrijheid dier tijden kuste hij Barbara's hand, die zij hem toereikte. Zij scheidden verzoend. Toch reikte Ivonnette hem alléén den top harer vingeren, en toen hij zich verwijderd had, zeide zij met geplooid mondje, het bewegelijk neusje wat opgetrokken:

'Ik dacht toch, dat die Engelsche heeren van anderen aard waren, meer proper, meer nesk, meer geneigd tot de vreugdigheid.'

'Deze hoort tot de Puriteinen, kind!' zei Barbara.

'O, de Graaf van Essex zal anders wezen!' hervatte Ivonnette levendig en luide, 'ik wenschte toch, dat de Graaf van Essex gekomen ware, in plaatse van dezen.'

VIII. Ziekenbezoek.

In een ruim en hoog vertrek van een bovenhuis (wij zijn altijd te 's Gravenhage) zijn twee personen samen, een man en eene vrouw; de man houdt zich staande bij de lage vierkante tafel, die in het midden van de kamer staat; de vrouw, - in onze eeuw had ze zeker op eene *chaise-longue* moeten nederliggen, of in eene *paresseuse* zijn weggedoken, gij zult haar recht daarop erkennen, als wij haar u hebben voorgesteld; maar daar hare eeuw een diergelijk meubel nog niet ten gebruike gaf, ten minste niet aan burgers, moest zij zich vergenoegen met een eenvoudigen stoel zonder leuning, welks rug echter goed gevuld was en met bruin leder bekleed; maar die zóó dicht naar het beschot van gladgewreven eikenhout was heengeschoven, dat zij daartegen ten minste het hoofd kon laten rusten, zoo vaak zij wilde.

Voor het overige was dit vertrek gemeubeld met eene weelde, die wij niet hebben zien heerschen in het huis des Kanseliers; de spinde, de tafel, de stoelen (met en zonder ruggen), waren allen van een zeer fijnen smaak, en niet slechts bewerkt met eene uitvoerigheid die getuigde hoezeer de houtsnijkunst te dier tijde nog bloeide; maar ook met opgelegde sieraden van ebbenhout verrijkt, - eene weelde, die zelfs teruggevonden werd op de schachten der gedraaide kolommen, die den hoogen schoorsteenmantel ondersteunden.

Wij verdenken de dame, van in haar kleedvertrek een spiegel te bezitten, die betrekkelijk groot was; maar in deze woonkamer was dit meubel vervangen door kleine kogels van glad geslepen metaal, van de zoldering afhangende in ieder der hoeken van het vertrek; - slechte plaatsvervangers inderdaad van het vlakke en heldere spiegelglas, daar ze op zijn best geschikt waren, de voorwerpen verkleurd en verduisterd terug te geven, en te hoog hingen dan dat iemand er in ernst aan denken kon, eenigen dienst van hen te vergen. Slechts als de koperen lichtkroon met zijn gele waskaarsen zou pronken, zouden zij die schittering veelvoudig weerkaatsen. Behalve het zaagsel waarmede de vloer was bestrooid, en dat iederen dag ververscht was

als een wit en zacht sneeuwtapijt, heengeworpen over de steenen, waren nog de voeten der dame tegen hunne koude aanraking beveiligd door een voetkussen van tapijtwerk, van zóó fijn een arbeid, en van zóó uitvoerig een patroon, dat men er vrij zeker de nijvere hand der eigenaresse uit onderkennen kon.

De man, om nu eenmaal van meubelen op menschen te springen, kon een rijpe dertig jaren zijn, en droeg het gewaad, dat door de Hervormde leeraars van dien tijd in Nederland was aangenomen; dat wil zeggen, geene andere dan eene gewone deftige mannenkleeding, de tabbert met bont was de dracht van iederen geleerde; het zwarte laken voor wambuis en onderkleeding de dracht van ieder stemmig en fatsoenlijk man, dat alléén bij edelen of pronkende jongelieden door satijn en fluweel, soms met kleurige voering, werd afgewisseld; de halskraag geplooid in kanalen mocht ietwat kleiner zijn, dan die van hooggeborenen, en eenvoudig van kamerijksdoek, niet van kant of van rijk stikwerk, maar *dat* ook was eene weelde, waarin menig gegoed leek van den burgerstand zich nog niet met zijne aanzienlijken durfde gelijkstellen, en waarmede dus alléén eene zedige onthouding van te grooten opschik werd bedoeld.

De hoeden - breed van rand, vóór spits en achter spits, die Vondel zooveel aanstoot gegeven hebben, beschaduwden hun het gelaat nog niet, om de goede reden, dat de mode daarvan nog niet heerschende was, en slechts aanving door enkelen gevolgd te worden. Een bewijs dus dit alles, dat toenmaals in het kiezen van hun kostuum buiten de kerk, zelfs de strenge volgelingen van Calvijn zich richtten naar den smaak van hun tijd; waaruit volgt, dat hunne broeders van latere eeuwen, of de leeken die het van hen eischen, zich bewezen hebben, en nog bewijzen, te zijn, *plus Calvinistes que Calvin,* door nog altijd een onoogelijk en opzichtelijk hoofddeksel te behouden, welks vreemde vorm alléén een voorbijgaande wansmaak was van de *petits maîtres* der XVIIIde eeuw, en dat dus zijne wijding moet ontvangen hebben van het gebruik, meer dan van de afkomst; in 't eind, of het behoud daarvan werkelijk dienstig is, ‘tot stijving van de tucht,’ durf ik alléén vragen, niet beoordeelen; slechts dacht ik, dat de achtbaarheid van een man nooit moest gezocht worden in zijn kleed; slechts wete ik, dat wij niet meer leven in een tijd, waarin de standen zich onderscheiden door bepaalde drachten; slechts wete

ik, dat de wetten der mode en der beschaving in onze dagen alles zóó hebben geëffend, dat het zeer moeielijk moet zijn, een welgekleeden prins te onderscheiden van zijn welgekleeden kleedermaker; en dat het hard moet wezen voor onze Hervormde predikanten, dat zij alléén voorbestemd blijven, om op die algemeene wet der gelijkheid eene zoo onbehagelijke uitzondering te maken; slechts meene ik te weten van sommigen onzer leeraars, dat hun de vreemde onderscheiding tot een last was, meer dan tot een lust.

Maar licht ook is zij anderen des te meer welkom, des te noodiger; er kunnen predikanten zijn wier gansche geestelijkheid bestaat in hun kostuum, en men heeft reeds de tegenwerping vooruitgezet, dat het kostuum leerde achten op voegelijke stemmigheid van gedragingen; maar wat kan een prediker zijn, die meer achting heeft voor zijn kleed, dan hij hebben zou voor zich zelven? Wat de Christen, die door zulke banden moet gebonden zijn? En nog weder kunnen er wezen, wier onbeduidendheid dat symbool van hun ambt onmisbaar is, en licht zijn er in onze XIXde eeuw nog Protestantsche leeken, die een *dienaar des woords* alléén begrijpen onder een gekleeden rok en een punthoed; en wellicht heeft dit klein getal (als ik hope) zwakken van geest, recht, dat om hun ergernis te besparen, aan zoovele anderen ergernis blijve gegeven. Ik herhale, ik durf niet beslissen .... maar ik zou vertellen van den predikant, dien ik heb voorgesteld. Hij droeg onder den smalgeranden hoed, dien hij afgenomen had, het zwarte kapje, door lieden van deftigen stand en van zekere jaren in huis als hoofddeksel gebruikt; weelderige zwarte lokken drongen zich daaruit te voorschijn; jammer slechts dat ze zoo kort afgesneden waren; te meer jammer, daar ze dit hoog en schrander voorhoofd versierd zouden hebben.

Geheel zijn voorkomen ook was verre van onbevallig te zijn; het donkerblauw oog was doordringend en helder; de arendsneus in goede verhouding tot den vorm en de trekken van het gelaat; de mond wel gevormd en klein, te klein zelfs voor een man, te klein wellicht om van goede beduidenis te wezen voor zijne roeping als redenaar; de spitse knevelbaard was onderhouden met de zorg van iemand, die de voordeelen van zijn uiterlijk kent en er aan hecht; en toch was er iets in dat gezicht dat onaangenaam aandeed, voor wie fijn voelde en goed zag; de helderheid van dat oog was

koud en scherp, en de wenkbrauwen, hoe sierlijke bogen ze ook vormden, waren zóó zwaar en sloten zich zóó dicht samen boven den neuswortel, dat ze van trots spraken en gissen lieten, hoe dreigend zij zich zouden samentrekken in drift of in toorn. Maar wat het meeste stuitte was iets straks, iets maskenachtigs in die vaste trekken, iets of ze wel nooit door eenige zachte aandoening konden bewogen worden; en licht ook kon het zijn, dat die gespannenheid werkelijk een masker ware, heengeworpen door de natuur, over de kenmerken van een opbruisend gemoed; zijne kleur zelfs getuigde er van; zij was bleek, maar van dat bleek, dat zich nooit door een zachten blos kan kleuren, maar dat iedere opwelling van drift in vlammen van purper uitspreekt.

In hoever het karakter van dezen man overeenstemde met den eigenaardigen stempel van zijn gelaat, en in hoever hij zijn karakter wist te beteugelen of heerschen liet over zijne daden, en van welke grondbeginselen zij uitgingen, zullen wij nog menige gelegenheid hebben aan te wijzen; slechts schetsen wij hem zoo nauwkeurig, omdat wij voor het minst reeds van hem weten, dat zijne ijdelheid door eene vluchtige opmerking zou gekwetst zijn geweest, want hij is *dominus* Libertus Fraxinus, van Antwerpen naar 's Hage geroepen, om er derde predikant te zijn, en Libertus Fraxinus was van hen, die, zoo zij het al niet luide zeiden het ten minste droegen in het harte:

> Wij staan met Goden in een nooit gekrenkt verbond,
> Al wie ons wederspreekt, die wederspreekt Gods mond;
> Wij zijn Gods beelden, Zijn gewettigde gezanten.

'en al wat daar verder volgt' zou hij zelf zeggen, als hij een psalmvers van Datheen had moeten opgeven.

De vrouw was nog jong, en scheen zelfs jonger nog dan hare aren, die wel met de zijne konden gelijkstaan, door het fijne, het teedere, het kinderlijke van hare trekken, en zelfs van hare gestalte; maar zij was niet schoon, niet schoon ten minste, zoo de schoonheid begrepen is in eene zachte afwisseling van rood en wit, in regelmaat en harmonie van gelaatslijnen; - indien zij tot volstrekte voorwaarde heeft een kleinen mond en een sierlijk gevormden neus; want een zenuwachtig bleek was de onafgewisselde tint van haar gelaat, en hoe zacht een glimlachje zich ook plooide om den mond, het kon dien niet tot een klei-

nen maken, noch den fijnen neus tot een griekschen veredelen; maar zoo diepe blauwe oogen, zoo zacht als diep, omgeven door donkere pinkers, en overwelfd door wenkbrauwen van fijne teekenig, die zich afschetsten op een smal, maar edel voorhoofd, - zoo eene tinteling van fijn gevoel en een waas van zachte schranderheid, heenschemerend tusschen een nevel van lijden door, eene belangwekkende uitdrukking kunnen geven aan een vrouwelijk gelaat, en er de zoete betoovering der bevalligheid overheen werpen, - dan zeker was deze vrouwe nog in het bezit van die begeerlijke gave; terwijl het te gissen was, dat er een tijd moest geweest zijn, een eerste bloeitijd harer jeugd, waarin ze ook op blijder en frisscher schoon had kunnen roemen. Verwelking was het nog niet waaraan zij leed: het was slechts kwijning, licht slechts eene tijdelijke, eene voorbijgaande kwijning, als nog wel éénmaal door een nieuw opluiken vervangen kan worden. Kennelijk was het niet de verwoestende greep van eenigen heftigen hartstocht, die deze bloeme boog tot dicht aan verwelking toe; daar lag eene loome en matte rust in hare houding en op hare trekken, die iedere gedachte aan de koortskloppingen der tochten weersprak; evenmin scheen het de looden druk van eenige zware smart, die rouw had gebracht in de ziele, en bitteren weemoed in het harte; smart geeft tranen aan het oog, of uit zich voor het minst in eene taal, die op *haar* gelaat niet leesbaar was; het scheen zelfs niet eens de stille knaging des verdriets, of de kanker van een geheim en diep verborgen lijden; er was niets pijnlijks in de wijze waarop zij het hoofdje ter zijde liet hangen, tot het steun vond tegen het harde hout; - het was veeleer onlust, verdooving, onverschilligheid, matheid, gemis aan veerkracht, of hoe de spookgestalten meer heeten, die onzichtbaar als ontastbaar met hare dunne en taaie vingeren, eene ziele neerrukken tot een toestand van dofheid en neergebogenheid, die te meer reddeloos is, naarmate hare oorzaak niet is uit te vinden, en dus niet te genezen.

Zij leed aan een wee, dat ze zelve niet wist te omschrijven, dat ze zelve niet wist aan te wijzen, waarvan zij de oorzaken niet had kunnen noemen, maar waardoor lichaam en ziel gelijktijdig waren aangetast, terwijl beider ontstemming op elkander terugwerkte. Haar lijden was eene physieke en intellectuëele neergebuktheid, die bij zenuwachtige vrouwen in onze dagen iets zoo

gewoons is, dat men ze nauwelijks meer telt dan eene verkoudheid, gelijk zij als deze opkomt en verdwijnt, maar die in hare dagen beschouwd werd als een zeldzaam verschijnsel en behandeld als eene ziekte. In zóóver zeker was het eene ziekte, dat die toestand bij de jonge vrouw nu reeds vele weken achteréén aanhield; maar te hooger steeg de verwondering van de omringenden, dat ze haar nimmer vonden, waar naar hun gevoelen eene zieke behoorde te zijn, op een krankeleger; dat zij haar altijd zagen gekleed met zorg en met keurigen smaak, of om hunne taal te spreken: 'als moest ze te feest gaan,' en werkelijk ook vertoonde zij zich bij alle die feesten, waar de tegenwoordigheid van vrouwen gepast was; misschien wel niet zonder eenige ergernis voor wie haar kende en opmerkte, maar zij vertoonde zich ook in de kerk, en dat maakte toenmaals veel weder goed.

Wij hebben van hare kleeding gesproken; wij willen die beschrijven, omdat er iets eigenaardigs en willekeurigs in lag, dat niet zoozeer bewees onkunde van de wetten der mode, als wel eene zekere vrijheid van geest en smaak, om zich in enkele bijzonderheden boven deze te verheffen. Zoo was hare lange en ruime bouwen van zwart gebloemd satijn wel in sierlijke plooien heengeworpen over de *ferdegale,* maar zijn rijke eenvoud was niet verbroken door oplegsels of sieraden van lint of gekleurd borduursel; en had zij zich gevoegd naar den dwang van de puntige klemkeurs, zij had niet goed gevonden de strakke, stijve, gevulde en opgepotte mouwen na te volgen. De hare waren nauw sluitend van den schouder af tot aan den pols toe, en schetsten den vorm van den arm met juistheid af. Dit zeker was in het voordeel van armen zoo rond en toch zoo fijn als de hare; enkele gouden knoopjes alleen en kanten handlubben sierden die mouwen; - toch had zij het zich niet laten ontbreken aan keurige sieraden van goud en gouddraad, op borstlap en keurs; maar zij had zich niet willen vereenigen met den grooten staanden kraag: de hare was wèl van kant, maar omgeslagen, en vastgehecht aan eene *guimpe,* die onder de vierkant uitgesneden keurs den hals bedekte, en met een blauw zijden strik was toegesloten, en zoo had zij zelfs de vrijheid genomen, - getrouwde vrouw als zij was, - het kapje van doek of van zijde te versmaden, en het haar bloot te dragen; het blonde haar, naar Fransche mode van het voorhoofd naar achteren opgestreken, zonder scheiding, maar licht *gecre-*

peerd en achter samengebonden en inéengekronkeld tot een wrong, die met blauwe en witte linten werd samengestrikt. Nu ziet men haar vóór zich, zooals zij daar nederzat, als wij nog even de klikkertjes noemen, muiltjes met houten zolen, doch van zwart satijn, rijkelijk met zijde en gouddraad opgewerkt, waar een voetje in stak, dat met dat eener Chineesche schoone om den prijs had kunnen dingen.

Deze kleeding rijk en toch niet opgeschikt, deftig en toch los, en dat kapsel, dat de blankheid van haar voorhoofd als met een luchtig goudblond wolkje omgaf, was zóó goed in samenstemming met het eigenaardige van hare bevalligheid en kenschetste haar tegelijk als eene vrouw, die genoeg onafhankelijkheid van geest had, om zich te durven ontslaan van bekrompen vormen, maar ook voorzichtigheid en goeden smaak genoeg, om het te doen met zedigheid en met terughouding, dat wij, na dit alles van haar te hebben opgemerkt, en op den aard van haar lijden als met de hand hebben gewezen, nauwelijks meer noodig hebben te zeggen, hoe weinig de predikant Libertus Fraxinus, met zijne scherpheid en met zijne koude, met zijne strakke kalmte en met zijne koude deftigheid, met zijne dubbele aanmatiging van ijdel mensch en van gezant des Hemels (als hij zich dacht) de geschikte trooster kon zijn voor dit zachte, fijnvoelende, tot weekheid toe diep voelende wezen; niets konde doen dan verpletteren, waar hij aanraakte, en afstooten, waar hij wilde te gemoet komen, en inéénbuigen, waar hij wilde oprichten; dat zich onder den tocht van zijn adem niets zoude ontlaten, maar alles verijzelen, en dat zijn vuur, - zoo hij zich kon opwinden, - slechts verschroeien zou, maar niet koesteren; dat die man en die vrouw elkander moesten terugstooten en afweren; dat er tusschen hen niets konde zijn dan misverstand, botsing en grieve, - welke ook de betrekking zijn mocht, waarin hij tot haar stond, - die, welke gewettigd was door de banden des bloeds of der maatschappij, - of wel de voorbijgaande en algemeene van den leeraar en den bezoeker.

Dat laatste was het geval, en het bezoek liep ten einde. Wij zien het aan de wijze, waarop hij zijn hoed neemt, terwijl hij haar iets nadert, en tot haar zegt: ‘en ten laatste, mejonkvrouwe! lees vlijtiglijk in het gulden boekske, dat ik hier met mij bracht, genaamd: de *Sieckentroost*dewelke is eene onderwijzinge van den geloove in den weg der zaligheid, om gewilliglijk te sterven,

en 'twelk gemaakt is van mijnen medebroeder Cornelius Hillenius, waarin gij verders vinden zult zalving voor uw gemoed, en versterking voor uw geloove bij deze vreemde krankheid, die over u is gekomen.'

'Alzoo wil ik, Eerwaarde!' hernam de dame met eene zachte verzuchting.

Het scheen, dat hij eenig ander antwoord had gewacht, eenigen dank wellicht voor de vroegere toespraak; althans hij vervolgde, terwijl blik en stem scherper woorden zeiden, dan die hij uitsprak:

'En moge de lecture daaraf betere vrucht doen dan mijn trouwhartig vermaan, dat omsonst is geweest, als ik zie; daar de trage onlust, die u benarde bij mijne aankomst, nog niet is geweken, schoon de troost, waarmede ik u troostte, onvervalscht als onvermengd was geput uit de levende bron der Schrifture, waartegen geen Christen de ooren verharden zal, zonder zonde.'

'Niet aldus deed ik, heer predikant! ik luisterde ootmoedig en heilbegeerig, als het past bij 't aanhooren van Gods woord, en dat Zijner dienaren; maar de zwarte mistroostigheid wil alevel niet van mij wijken. Want al was het kostelijke *nardus* der vertroostinge, dien gij uitstorttet over mijn droevig hoofd, *nardus* is geen balsem, maar olie, die het vuur der koortse voedsel geeft in mijn binnenste.'

'*Nardus* geen balsem,' herhaalde hij nadenkende en eenigszins bits, 'vrouwe! gij onderstaat u te spreken van 't gene gij niet kent, en uitspraak te doen in een punt, dat door geen onkundige kan worden uitgewezen. Ik houde het nog voor eene betwistbare zake, die wel beslecht diende tot verheerlijking Christi en tot recht verstand van de zuivere Schrift; - ik wil daarover de Schrifture raadplegen en onderzoekinge doen, en daarna het al uitéénzetten en uitwijzen voor de gemeente, in eene predikatie; - de naaste vrije beurt, die voor mij invalt, en die ik u ernstiglijk vermane niet te verzuimen, als hetwelk u zal leeren niet dus voorbariglijk en in onkunde te oordeelen over zaken der religie.'

Zij boog het hoofd met een fijn glimlachje.

'Maar om weder op uwe krankheid te komen, zoo gij van de oorzaak derzelve niet betere belijdenis doet, hoe wilt ge, dat ik, die uw geestelijke medicijnmeester moet wezen, daartoe goede middelen zal geven, zoolang ik de kwale niet ken!'

‘Desgelijks spreekt ook dokter Bardeus, mijn geneesmeester, die mij alle corrupties en plagen opsomt, welke ik niet heb, maar van mij begeert, dat ik hem die noemen zal, welke mij kwelt, en hoe kome ik daartoe? dit uit te drukken, valt boven mijn vermogen; maar ik wenschte, dat toch iemand het weten konde, hoe wee mij te moede is,’ en zij liet de armen slap nederhangen langs de zijde, als had ze niet eens meer de kracht, noch den lust zich het hoofd te steunen.

De predikant schudde het hoofd.

‘Zoo ge niet ijverig waart in 't geloof, nauwgezet op het stuk der religie, en wel rechtzinnig, zooveel ik kan nagaan, op alle punten der leere en niet getrouw in 't waarnemen van den openlijken godsdienst....’

‘Ja, te kerke ga ik,’ viel zij in, en zuchtte diep, maar sloeg de oogen neder.

‘Dan zoude ik deze kwelling houden voor eene bekoring van den duivel,’ vervolgde hij hard en haar strak aanziende, als wilde hij den boozen geest met zijn blik opsporen en uitbannen.

‘O, Heere God! zou het *dat* zijn!’ barstte zij uit, ‘eene bekoring van Satan?’

‘Wilt gij, dat ik het gebed voor de aangevochtenen doen zal, te uwen behoeve, voor het oor der gemeente?’ vroeg hij, en die man, dien het toch niet ontbrak aan een scherpen blik, zag niet, dat zich hare oogen wijd openden van schrik en angst; zag niet, dat zij de handen krampachtig inéénklemde van bange ontzetting; zag niet, dat haar een koud zweet op het voorhoofd steeg, door pijnlijke spanning; of, terwijl hij het zag met het zinnelijk oog, maakte zijne ziel er de opmerking niet van, noch de gevolgtrekking; hij zag het niet die man, die zich geneesmeester noemde, dat *hij* het was, die haar de zielskwelling duizendvoud vergrootte, dat*hij* haar bij den last, dien zij reeds droeg, nog een zwaarderen steen op het harte wierp; dat *hij*het was, die de verwarring vermeerderde in een gemoed, reeds zoo ontstemd. De onhandige! die daar toch was binnengekomen met den wil, om een trooster te zijn, met den waan, dat hij een oprichter zou wezen, en met het recht van een gezant des Heeren; die bij deze zuster in Christus de plaats moest bekleeden van den liefderijken Heer; kende hij niet beter den zin van het Evangelie? Verstond hij niet beter den geest van den Meester? hij, die toch niet arm

was in menschelijke wijsheid, had hij niet zóóveel zielekennis, dat hij schokte, waar hij meende ruste te brengen? dat hij verzwakte, waar hij dacht te versterken? Had de liefde hem niet zóóveel warmte gegeven in het hart, dat hij een zachter woord wist te vinden tot balsem van een lijden, dat zich niet wist mede te deelen, dan een zulk, dat het van duivelen-oorsprong betichtte? En had het geloof hem niet zóóveel licht gegeven in de ziel, dat hij een weinig helderheid wist te brengen te midden van eene kwelling, wier oorzaak zich niet liet uitvinden, dat hij die zocht in den somberen afgrond der uiterste duisternis? En was hem zelven die hope een zóó zwakke standaard, dat hij haar anker niet wist aan te bieden, als een vast steunsel der ruste, midden in den maalstroom van een ontrust gemoed, dat hij er liever hellevlammen in nederwierp, die het verteren moesten?

De man, die toch zeker in menige leerrede het ongeziene had geschetst, en het ongekende had beschreven, was *hij* zóó beroofd van verbeelding, dat hij zich niet voor eene wijle verplaatsen kon in den toestand der arme lijdende? *Hij,* die den Heer had verkondigd vele jaren lang, had*hij* nog niet beter geleerd, met hoe zacht en meewarig een woord de wijze en goede Herder, een lijdend lam als dit zou hebben tot zich geroepen, om ruste te vinden en heeling onder zijn staf? Helaas! helaas! hij dacht aan dat alles niet; hij voelde dat alles niet; hij begreep dat alles niet; hij wist alléén, dat hij Hervormd predikant was te 's Hage, en dat die vrouwe lidmate was dier Kerk, en dat het zijn plicht was tot die vrouwe te spreken, met hetgeen hij noemde herderlijke woorden, onverschillig of ze op dat hart de uitwerking zouden doen van hagel op het jong plantsoen, of van vuur op verdroogde aren, en zijn trotsche eigendunk begreep niet, dat de woorden, die *hij* sprak, en de toepassing, die *hij* uitdacht uit de letter van *de Schrift,* schade kon doen bij wie hij eene *geloovige* achtte; en zijne bekrompene ijdelheid was zelfs ietwat beleedigd, dat de woorden die hij had uitgesproken, niet de werking gedaan hadden, die hij meende er van te mogen eischen. O! dat de man wat minder scherp had gezien op de rechtzinnigheid dier vrouwe, en wat fijner blik had geslagen in haar hart! O! dat hij wat minder aan zich zelven had gedacht bij dit gesprek, om wat dieper en wat juister na te denken over haar! O! dienaren van het Evangelie hebben zware en hooge plichten, hebben een heerlijken, een

vereerenden werkkring, kunnen zich bekleed gelooven met het ambt, dat het meest ten Hemel opheft, en het eerste gezegend wordt op aarde; maar ze moesten vóór alle dingen menschenkennis hebben in het hoofd en menschenliefde voelen branden in de ziel, eer zij er zich loszinnig en vermetel mede bekleeden lieten! Zij, die zóóvele zwakheden en zóóveel lijden van het menschelijk hart voor zich zien blootgelegd, moesten het hunne openhouden en ontvangbaar voor de indrukken van het medegevoel, opdat iedere fluisterende klacht er kon gehoord worder, iedere zachte verzuchting er weerklank vond; dan zouden zij woorden weten te geven van vertroosting en opwekking, die het koel verstand alléén niet leert uitvinden. Zij ook, zij het eerst moesten den Bijbel gelezen hebben met het hart, zal hunne schriftkennis niet onvruchtbaar zijn als dorre geleerdheid, die hen rijk maakt in kennis, maar de leeken arm laat in troost!

Met eene angstige, hartstochtelijke stem riep dan ook de dame:

‘Dat niet, heer predikant! dat niet! dat bidde ik af! Dat zou mij den beladen geest benauwen boven alles! Dat het zóóver met mij gekomen zoude zijn, het gedenken daaraan zou mij drukken als hellemacht!’

‘'t Zou alléén wezen op uw eigen aanhouden en begeeren!’ antwoordde hij, met nog meer koude in de stem, dan zijne houding en gelaat er reeds toonde. Toch trokken zich zijne wenkbrauwen samen, toen hij vervolgde: ‘Maar gij, mejonkvrouwe ‘Mejonkvrouwe,’ schoon zij gehuwd was; ik heb recht te gelooven, dat het behoud van dezen titel, door vrouwen van edele afkomst, toenmaals door het gebruik was gewettigd. Martina van Navegheer! die van adellijken bloede zijt, al hoewel gehuwd met een burger, - hecht ge ook nog te veel aan de ijdelheden der wereld, en kan ook dat de strik zijn, waarin u de booze gevangen houdt? Wenscht ge meerdere hoogheid van staat...? Uwe maniere van kleedij, die verre is van Christelijken eenvoud, en verre ook van het gewaad des ootmoeds, brengt mij daarop: Zoo het niet te veel riekte naar papistische werkheiligheid, ik zou zeggen: kruisig u daarin! het moge u baten voor uwer ziele zaligheid, in vordering van zelfverloochening, al strekt het niet tot soelaas uwer krankte.’

Zij schudde het hoofd ontkennend.

‘Hoe weinig mijn zucht naar hoogheid strekt, heer Fraxinus!’ sprak zij eenigszins scherp, ‘zoudt ge weten, als ge geluisterd hadt in den aanvang van onze samenspreking, in plaatse van mij vóór te zeggen zoo menigte schriftuurplaatsen; want ik begon u mede te deelen een zeker verdriet, dat.... dat ik nu niet meer beraden ben te klagen,’ voegde zij er levendiger bij, ‘en wat het stuk der kleedinge betreft, huisvrouwe zonder huishouding, als ik hier te 's Hage gedwongen ben te zijn, echtgenoot zonder moedervreugd en zonder moederplicht, als het naar God's raad over mij besloten schijnt, wat hebbe ik anders dan de kleine verstrooiing der tooie, en daar te boven, 't is de begeerte van mijn echtgenoot.’

‘Van dezen gesproken,’ hernam Fraxinus, zonder acht te geven op de dubbele klachte, die zij had geuit, en waarvoor zij wellicht zijdelings zijne vertroosting inriep, die hij althans *nu* nog had kunnen geven - en zonder er aan te denken, hoe helder een blik zij hem daar plotseling te werpen gaf in het ledige harer ziel, ‘van uw man gesproken; ik had wel begeerd hem aan te treffen ter eener deele om hem op te wekken, morgen neffens u tot 's Heeren tafel te gaan, schoon ik van hem hope, dat hij het zonder dat voornemens is, - als gij weten zult....’

‘Wete *ik* zijne voornemens,’ sprak zij dof en somber; maar snel hervatte zij zich en voegde er bij, op haar gewonen, matten, kalmen toon: ‘Zekerlijk is meester Daniël de Burggraaf gezet en ijverig te over in 't stuk der religie, om niet traag te zijn in het benaarstigen van zóó troostelijk een godsdienstplicht; alleen zoude ik wenschen, dat hij er ging, minder bezwaard en verwikkeld in allerlei wereldsche bejagingen en bemoeiingen, die tot niets voeren dan tot de flauwe begeerlijkheid eener ijdele staatszucht en glorie-lust.’

‘En 't is juist over hetgeen gij dus lichtveerdiglijk noemt, bemoeiingen eener ijdele staatszucht, dat ik meester Daniël ten andere wenschte te onderhouden,’ viel Fraxinus in, met meer levendigheid, en op een toon, die kennelijk verschilde van dien, waarin doorgaand zijne toespraak tot de jonge vrouw gericht was, ‘om niet te spreken, hoe weinig het eener Christelijke huisvrouwe voegt haar manne hard te oordeelen, over de vlijt die hij doet en de zorge die hij neemt, tot welstand van zijn gezin, moet ik u nog daartoe indachtig maken, dat het ieder Christen betaamt,

waar hij kan de hand te leenen tot vordering van den Staat? en zijne vermogens te besteden ten dienste van den lande is iederen manne oorbaar, en den uwen boven menig ander, daar hij begaafd is met degelijke welbespraaktheid en met goede inlichten in zaken van regeeringe - wel abel en bekwaam om hooge belangen te drijven, en dus mede geëigend de waarachtige religie te handhaven en de ware Kerke te schragen in deze Nederlanden.'

'Als hij daartoe geroepen wierd, wie zou ik zijn om hem daarvan af te houden, maar eilacie! - dat is verre - hij slaaft en zwoegt om te verkrijgen wat velen hem uitloven en wat geen hem nog heeft gegeven; dit is zijn gedurig streven sinds wij hier in Holland zijn; 't is of er voor hem geene vreugdigheid te rapen is als in eenig staatsambt; 't is of niets hem wenschelijk dunkt dan alleen dit - en waartoe doch? - als hij dus slaafde om te voorzien in de behoeften van zijn huisgezin, als gij meent, heer! dan zekerlijk mocht het bestaan, maar zijn wij niet slechts twee in de wereld bij verloren hope op den zegen van kinderen, en hebben wij niet tijdelijke middelen te over, om in ruste en in vergenoegen te leven, als gelukkige echte lieden die wij zijn konden? en hoe leeft hij middelerwijl? Geen ure ruste - nu is het *deze,* wiens jongste hij acht noodig te hebben, en wien hij eene plichtpleging moet gaan brengen in de vroegte - dan is het *gene,* die hem groote beloften gedaan heeft, en wien hij werkelijke diensten moet doen in ruiling; nu is 't een ander, dien hij met penningen en met raad moet steunen, in afwachting van hooge voorspraak; en dus is hij van die allen de slaaf, en van een vrij man als een gebondene en pijnt zich af des daags met vergeefschen arbeid, terwijl te nacht verbeten ongeduld en zwarte mistroostigheid hem den slaap uit de oogen weren. Dus is zijn leven om de ijdele bejaging van een loon, dat wel immer uitblijven mag, en eindelijk ontvangen zijnde te schraal een prijs blijken zal, voor zóó zuur een arbeid! Maar, Heere! Heere! wat klage ik?' dus viel zij zich zelve in de rede en hield de hand voor de oogen, 'de boei mijner lippen eens ontsloten vloeit de stroom van 't weerhouden verdriet heen, zonder dam en buiten mate - ach, dat mij 't God vergeve! want gij zegt *wel,* heer predikant! ik hebbe het recht niet mijn man te oordeelen.'

Ditmaal had Libertus Fraxinus de jonge vrouw tijd gelaten

voort te spreken zonder stoornis, en zelfs had hij geluisterd; had geluisterd met een ernst en eene aandacht, en eene deelneming die zich soms zichtbaar uitdrukten op zijn gelaat; maar het was geene deelneming in *hare* smarte; het was geene aandacht die zich vestigde op *haar* lijden, geene opmerking die hij gaf aan *hare* klachte; het was de deelneming van iemand die eene tijding hoort die hem verblijdt, en de aandacht van hem die iets belangrijks verneemt, waarmede hij zijn voordeel hoopt te doen; - ook wilde hij niet dat zij *die deelneming* zoude opmerken; want toen zij, na geëindigd te hebben, hem aanzag, als wachtte zij eenig woord van medegevoel - en de oogen naar hem opsloeg met iets daarin, als eene stille bede om een goeden raad voor haar zelve, plooide hij zijn gelaat weer tot de vorige effenheid, en zijn oog had weer alle uitdrukking verloren, toen hij vroeg:

'En is dit nu de kwelling, waarom gij in bedruktheid nederzit?'

Zij hief weder het hoofd naar hem op, en hetzij dat een plotselinge keer van gewaarwordingen haar den lust tot vertrouwen benam, hetzij dat ze werkelijk over zich zelve in onzekerheid verkeerde, zij antwoordde na een kort zwijgen:

'Ik wete niet; ik kan dat niet voor zeker zeggen; ik geloof neen; ik geloof, dat het er ietwat toe bijdraagt.... doch ik vreeze, dat....'

'Is mejonkvrouwe thuis, en voor mij te spreken!' hoorde men nu eene schelle, maar toch niet onwelluidende mannenstem vragen aan den bediende van den Burggraaf, die op eene binnenplaats eenig werk verrichtte.

De hooge en smalle vensterramen der woonkamer van vrouwe Martina zagen op die plaats uit; en zij zelve licht van kleur veranderende op het geluid van die stem, stond schielijk op, en een blik werpende uit het venster, dat zij opensloeg, riep zij met eene soort van verdrietelijke verrassing:

'Daar is weer meester Paulus Buis! voor de tweede maal vandaag; hij schijnt wel de achterpoort ingekomen te zijn, om de lieden van het huis niet te moeien; oft Arent nu zooveel beleid hadde, om hem af te wijzen!'

'Die vrijheid schijnt uw dienaar niet genomen te hebben; want ik hoor treden op de trap, en men komt hierheen;' en

de predikant had nog niet uitgesproken, of reeds opende Arent de deur, om den bezoeker binnen te laten.

De vrouw van den Burggraaf kon zich niet weerhouden tot haar bediende te zeggen: ‘'t Is vreemd, Arent! dat gij dus bezoekers hier binnenlaat, zonder mijn wensch daarin te kennen, in het afzijn van uw heer!’

‘Mijn meester heeft mij gelast, dezen heer te allen tijde te laten binnengaan, zooals mejonkvrouwe zelve het mij geboden heeft van den heer predikant,’ antwoordde Arent op vrijpostigen en stuggen toon.

‘Zoo zij 't wel, Arent! ga,’ antwoordde Martina, terwijl nog meer ontstemming op hare trekken zichtbaar werd; ‘en gij, meester Paulus Buis! die zekerlijk mijn man komt spreken, zoo ge dien wilt wachten, wees zoo goed, uw gemak te nemen, en veroorloof mij, niet vele omstandigheden te maken, als waartoe mijne krankte mij den lust beneemt,’ en zij wierp weder het hoofd lusteloos achterwaarts tegen 't beschot,

‘En daar 't u nu niet aan toespraak gebreken zal, zoo neme ik oorlof,’ zeide Fraxinus, haar naderende als tot eene afscheidsgroete; doch de smeekende blik der jonge vrouw bad hem, haar niet in een gezelschap te laten, dat haar zóó scheen te mishagen, en haar mond maakte hem het veranderen van besluit gemakkelijk, door te zeggen:

‘Gij wenschtet meester Daniël te spreken, Eerwaarde heer! 't is niet denkelijk, dat hij lang meer zal uitblijven; wees dus zoo goed en toef nog eene wijle!’

Hetzij Fraxinus ditmaal begreep, hetzij Martina zijn oogmerk werkelijk diende, hij antwoordde schertsend: ‘Zoo mijn bijwezen door de stemmigheid van mijn ambt de jolijselijke propoosten van meester Paul Buis niet te hinderlijk zij, zal ik uw wil maken tot mijn genoegen, mejonkvrouwe!’ en zonder af te wachten, wat Buis antwoorden zou, zette hij zich opnieuw.

De man, wiens ontvangst zoo weinig naar eene blijde verwelkoming had geleken, scheen zich echter hieraan even weinig te storen, als aan het vooruitzicht, dat hem door een *facheux troisième* de zoetheid van een *tête-a-tête* met de bevallige dame zou onmogelijk gemaakt worden; zijn scherp en geestig gelaat veranderde niet van uitdrukking, en zijne houding niet van losheid, toen bij na zijne eerste hoofsche buiging, met eene tweede, veel

diepere, Martina naderde, en naar een oud gebruik, dat nog niet gansch versleten was, de eene knie voor haar boog, en dus zijn recht om hare hand te kussen gelden deed, dat zij ook niet eenmaal scheen te durven betwisten; - daarna opstaande, groette hij den predikant deftig, doch met de gemeenzaamheid van een meerdere, als nog vele groote heeren somwijlen aannamen tegenover de leeraren van het Protestantisme, die aan de eene zijde afstand hadden gedaan van de rechten en de voordeelen der Katholieke priesterschap, en aan de andere van de maatschappij nog niet die vergoeding hadden verkregen, waarop zij aanspraak mochten hebben, en wier toestand intusschen nog altijd eenigermate onbestemd bleef, en weleens een valsche was. Eerst na dien groet antwoordde *meester* Buis den predikant.

'Och neen, eerwaarde Fraxinus! gij hindert mij in 't minste niet; *eerstelijk* niet, omdat ik lang genoeg in de wereld verkeerd heb om te weten, dat alle *domine's* niet zoo zwart zijn als hun preekrok, en dus, dat heusche jok en vroolijk-moedige discoursen, die ik zou meenen te houden tot distractie van mejonkvrouwe, in geenen deele ergernis zouden kunnen geven aan onzen jongsten predikant, die op den predikstoel van te veel *politieke* kennis blijken geeft, om niet zooveel *politiek* te oefenen in het gemeene leven, dat hij een wereldling als mij kan hooren spreken van *wereldsche* geneugten in *wereldsche* tale zonder ergernis, als hij niet in eene kerk is.'

Over het gezicht van Libertus Fraxinus vloog plotseling een vlammend rood; was het opgewekte toorn; was het bij eenige beschamende herinnering, dat uit de scherpheid van des sprekers toon te vermoeden was, en bevestigd werd door de wijze, waarop de predikant de oogen nedersloeg, terwijl hij met gedwongenheid antwoordde:

'De gewezen Advocaat van Holland is een te schrander man om niet altijd te weten, *wat* hem voegt te spreken en *waar;* en heer Paulus Buis is zeker een te goed Christen, om een oprecht dienaar des Woords van kwade meening te verdenken, in 't geen hij ter stichting der gemeente en tot oorbaar der Christen-kerke oordeelt te moeten zeggen.'

'Ja, een goed Christen ben ik, menschelijke zwakheden uitgenomen,' hernam Buis, 'reken daarop, meester Fraxinus! maar gij hebt mij gehinderd te zeggen, hetgeen ik wilde: de reden,

waarom uw blijven mij *ten tweede* niet stoort in mijn plan; want ik denk te gaan, zoo haast mijne slede zich hooren laat, en mijne komst hier is alleenlijk om mejonkvrouwe te vragen (hij wendde zich tot Martina) oft het haar gevalt, mij te vergezellen op eene sledevaart naar Delft.'

'Hoe kunt gij meenen, dat ik daarop ja zal zeggen, heer Buis! in het afzijn van mijn man!'

'Uw man? wel, allerschoonste! die heeft hoogere zaken in het hoofd dan aan uwe uitspanningen te denken en zich te moeien met uw tijdverdrijf; die houdt te dezer stond de kaarse bij een groot heer van de magistraat om jongst te winnen.'

'Alevel zal ik dus een tocht niet ondernemen, zonder zijn oorlof en voorweten.'

'Wat dat aanbelangt, ik ben daarover met den Burggraaf besproken; en tot merkteeken dat ik er niet mee jok, hij heeft mij zelfs na onze thuiskomst hier genood, om gezamenlijk te avond te spijzen.'

''t Is bijster vreemd, dat mijn Heer, zoo hij het aldus verstond, daarvan met geen woord heeft gerept.'

'De vreemdigheid daaraf zal haast minder worden, als ik u zal gezegd hebben dat ik meester Daniël ontmoet heb omstreeks het *Noordeinde,* en dat ik meedeelde, wat ik te middag in den zin had met dit mooie winterweer, nevens eenige lustige mannen en zoete juffers, die 't zich niet aan vroolijkheid gebreken laten; al hetwelk hij goedkeurde en mij goed luk toewenschte in het winnen van uw consent daartoe - gevende mij te avond afspraak in zijn huis, opdat ik van zijn wedervaren mocht hooren bij den grooten *seigneur,* naar wien hij heentrok! En nu, mejonkvrouwe! laat u doch gezeggen door ega en vriend beiden; onder de zachte stralen van den lauwen wintermiddagzon over 't spiegelgladde ijs te rennen, onder zoet gekout naar 't welvermakelijk Delft - is u beter dan hier alléén te zitten suffen, en voort te peinzen in droevenaargeestigheid.'

De vrouwe van den Burggraaf zuchtte diep; een plotselinge blos bedekte haar voor eene wijle den wang, toen zij als bij zich zelve sprak:

''t Is zeker, dat deze eenzaamheid mij het harte krenkt!' en zij zuchtte hoorbaar.

'Wel dan, wat aarzelt ge nog, om het verheugend ja uit te spreken?'

‘Zal men niet mijne krankte eene ingebeelde gril heeten, als men mij bekwaam ziet zulken tocht mede te maken, en als dokter te middag komt....’

‘Vindt hij de zieke uit en schrijft het toe aan de kracht van zijne medicijnen. Tot meerder vreugd zullen daar ook Engelsche heeren van het feest zijn, allen jeugdige *gentelmans,* die met Lord Leycester zijn overgekomen.’

De lichte aantrekkelijkheid, die de voorgestelde partij voor Martina scheen gehad te hebben, bleek plotseling verloren te gaan.

‘Ik moet te avond ter voorbereiding, heer Buis!’ zeide zij ernstig - den predikant aanziende - maar zonderling, ook van die zijde verkreeg zij geene hulp.

‘Ge zijt lang voor het avond-biduur terug,’ zeide deze, ‘en 't is dienstig voor de gezondheid.’

‘Toch houde ik, dat zulk een tocht, daarbij de vreemde Engelschen, die wel voor rouwe gasten bestaan mogen, samenkomen met jongelieden, niet voegt op zulken dag, en althans niet voegt voor mij, zonder bijwezen van mijn man,’ sprak zij op éénmaal vast en besloten.

‘Ik houde voor zeker, mejonkvrouwe!’ sprak Buis, voor het eerst met zichtbaren spijt, ‘dat gij met deze vlaag van uitnemende stemmigheid slechten dank zult winnen bij uw echtgenoot, die het gaarne ziet, dat gij u mengt in het gezellig verkeer.’

‘'t Ware oorbaar dan, dat hij mij daarin niet alléén liet, om zijne eigene bejagingen der staatszucht te volgen.’

‘Ik zeide u alreede dat daar niets schuldigs in steekt, mejonkvrouwe! en dat gij uw man deswegens niet hard vallen moogt.’

‘Wel wis, *domme!* het vaderland moet ook geholpen worden,’ sprak Buis, met eene zekere ironie.

‘Ik houde 't zoo heer Buis! dat Kerk en Staat beide recht hebben op de diensten der getrouwe inboorlingen, en het ware wenschelijk dat alle medeburgers zulks bedachten en daarnaar handelden!’ sprak Fraxinus deftig.

‘Ik meende dat de Burggraaf een Vlaming ware,’ hernam Buis, ietwat scherp.

‘Van geboorte ja! maar toch genoeg Hollander in 't harte, om deze landen te dienen!’ sprak de Burggraaf zelf, terwijl hij binnentrad.

Martina scheen te herleven toen zij hem zag; zoo het geene

onverdeelde blijdschap was over zijne wederkomst, het was toch zeker blijdschap zich verlost te zien, of voor 't minst afgeleid van gesprekken, die haar drukten, en de geheime hoop, een bondgenoot te vinden in den tegenstand aan eene uitnoodiging die haar kennelijk zoo weinig behagen gaf; een flauw blosje kleurde haar even het gelaat, terwijl zij het hoofd naar haar echtgenoot ophief, maar matter liet zij het weer terugvallen tegen den muur, toen zij zag, dat hij zelfs geen blik op haar sloeg, en terstond op Paulus Buis toeging, hem met eene soort van achtingvolle gemeenzaamheid groette, en daarop tot Libertus Fraxinus zeide:

'Zoo ijverig op uw post van ziekentrooster, Eerwaarde heer!'

'Ik ben hier ook voor wie zich gezond achten, heer Burggraaf! ik ben gebleven, omdat ik een woord heb voor u.'

'Zoo haast tot uw dienst, *domine!* - Heer Buis!' en hij wenkte dezen aan de andere zijde van het vertrek, 'aanhoor even dit!' En toen deze naast hem stond, sprak hij fluisterend:

'De Kanselier is gansch onhandelbaar; met hem is niet wel aan te vangen; hij wil niets beloven; hij was niet eens verwonderd over het nieuws, dat ik hem bracht.'

'Dat geloof ik met al mijn hart; hij zal het alreede geweten hebben.'

'Hoe! dat de Graaf niet aanneemt....'

'Ta! ta! ta! dat hij daaraf de capriool maakt, wilt ge zeggen; gij zijt toch niet simpel genoeg om te meenen, dat die mommerij Leycester ernst is? En dat de Kanselier daarmede bekend is, hoe kan het u wonder schijnen? Mijne Heeren van Holland zullen wel gehaast zijn geweest, van de slechte *réussite* hunner commissie dezen heere kond te doen.'

'Zoo hebt ge mij op een Aprils-boodschap uitgezonden, heer Buis!' sprak Daniël eenigszins geraakt.

'Ik u gezonden, man!' riep Buis met een luiden lach. 'Gedenk doch, dat het uw eigen inval was, toen ik uit zonderlinge vriendschap en affectie het vreemde nieuws mededeelde. Gij wildet zien, wat ge daarmede maken kondt bij den Kanselier, en ik dacht: baat het niet, het mag niet schaden; 't is nooit kwaad, de spiën naar 't beloofde land te zenden, om te zien of de druiven vast rijpen.'

'Ze waren nog verweerd zuur, heer vriend!'

'Zonder gekscheren, hoe droeg de Gelderschman zich onder dezen Engelschen nevel?'

‘Ik houde 't er voor, dat hij er zich zelven mede ingehuld heeft; waarheid is, dat hij ondoordringbaar was, en wat hij in 't hoofd had, niet te doorzien.’

‘En wat ge nog gezien hebt, acht ge daar te boven niet noodig mij te laten kijken. Dat is niet wijs van u, man! Denk doch, zoo ik het spel houde, dat gij mee de kaarten in handen krijgt!’

‘Meent ge 't dus ....,’ sprak de Burggraaf, met eenige weifeling op hem ziende.

‘Waarom anders; hebben wij niet te zamen eene *alliantie* gemaakt te dezer *fine?*’

‘Ik ware toch liefst van die des Kanseliers zeker geweest.’

‘Waarop kwamen zijne woorden neder?’

‘Ge kent zijn statigen toon. Wel dan, daarmede sprak hij mij toe, of hij nog te Leuven collegie hield over het staatsrecht, en of ik een jong student ware geweest: ‘Meester Daniël! het past niet in dergelijke zaken zoo haastelijk voort te gaan. En het is niet van een vroed en niet van een weleerlijk man, twee partijen gelijktijdig tegen elkander te dienen, als gij in dezen gezind schijnt te doen.’

‘De schalk! oft hij zelf niet veelmalen tusschen *Scylla* en *Charybdis* heeft doorgestevend. - Ik houde 't voor zeker, dat Zijne Edelheid een gelijke pijl op zijn koker heeft, als gij wildet afschieten.’

‘Zeker is 't, dat er alreede een vreemde snoes in zijn huis was; maar daar die den mond niet opdeed, weet ik niet, of 't een Schotsche *Puritein* was of een lersche wildeman.’

‘'t Mag wel een Spagnool zijn geweest. Bij den Kanselier komen al die vreemde snoezen samen, of 't een *taveerne* ware op neutraal terrein; christen of onchristen, het schijnt hem om het even.’

‘Bylo!’ sprak Daniël, ‘ik geloof, dat hij bondschap houdt tot in de Nieuwe Wereld toe, dat hij de kunst heeft gevonden, om Turk en Paus als goêvrienden samen te voegen.’

‘'t Is toch denkelijk, dat hij het met Sixtus beter zou vinden dan met Calvijn!’ riep Buis lachende; maar de Burggraaf stiet hem aan den arm en sprak zacht:

‘Bij mijne trouw, heer Buis! gij moogt wat achten op uwe woorden, als 't u goed dunkt zoo luid te spreken.’

Waarheid was het, dat Buis, ondanks het voorbeeld van zijn bondgenoot, om het bijzijn van Libertus Fraxinus, zijne luide stem geen enkelen toon had verzacht.

'Tsa, wat zegt dat? *Domine* en ik hebben geene geheimen voor den ander, en daarbij, ik weet, dat Zijn Eerwaarde zoo goed Engelsch gezind is in 't harte, dat hij het ongetwijfeld met onze opiniën en inzicht der zaken eens moet zijn!' riep Paulus Buis lachende, doch tegelijk een zóó fijnen, een zóó scherpen blik werpende op Fraxinus, dat deze de beteekenis daarvan zeer goed begreep.

Terwijl hij nu en dan een verstrooid antwoord gaf aan zijne lijderes, had de predikant reeds aanhoudend met schitterende oogen naar het gesprek der beide mannen geluisterd, en dus uit de gezegden van Buis het onderwerp daarvan kunnen opmaken; de gelegenheid om zich daarin te mengen, liet hij dan ook niet verloren gaan.

'Engelschgezind!' hernam hij, 'ik weet nauw, welke beduidenis Uwe Edelheid hecht aan dit zeggen; maar zoo de Graaf van Leycester een zoo godzalig Christen blijkt, als de roep daarvan voor hem uitgaat, dan zeker moet ieder, die het wel meent met kerk en vaderland, op zijne zijde wezen.'

'Onder conditie nochtans, dat de Graaf in den lande blijft, heer predikant!' zeide Buis.

'Zou er vreeze zijn voor het tegendeel?' vroeg deze verbleekend.

'Zoo hij het Gouverneur-Generaalschap niet aanneemt, zou ik niet weten, wat Mylord Leycester hier verder te doen zoude hebben!' hernam Buis.

'De Heere behoede deze arme gemeente, dat het daartoe komen zou!' riep Fraxinus.

'En dan hare leeraren,' glimlachte Buis spottend, 'verbeeld u eens, heer predikant! dat er bij zulk een ommekeer van zaken eens een Rotterdamsch of een Haagsch heer op het hooge kussen raakte, zoo een van hen, die meester Jan zaliger na wat al te veel herderlijke zorge voor der Staten wijsheid, het wijsheid-bidden hebben verleerd.'

De verlegenheid van den predikant scheen toe te nemen in eene mate, die hem niet de helderheid liet om te zien, dat dit spreken enkel scherts was; ten minste, hij zeide met beklemden ernst:

‘Kan er waarheid liggen achter dit gezegde, heer Buis? Meent gij dit van tijden, die te wachten zijn?’

‘Neen, neen! heb goeden moed, Eerwaarde! dit gissen kan missen; de Graaf zal zijne resolutie wel terugnemen. Ik zou omsonst in Engeland zijn geweest, om dit niet te kunnen voorspellen, en naar mijn verstand zijn de dagen niet meer verre, waarin de dagelijksche bede der geestelijke heeren: “*ons* koninkrijk kome” der vervulling nabij is.’

‘Heer Buis! wil die spottaal staken,’ riep nu Martina uit hare matheid oprijzende van ergernis.

‘Te liever, schoone Burggravinne! sinds het weinig past geeft, dat we voor netelige staatskwestiën en dor kerkenrecht, het bijwezen uwer volmaaktheden vergeten en den zoeten kout daarvoor achterlaten; daarom gun mij nu een heusch antwoord op mijn ootmoedig verzoek, oft het u nu gelieft van mijne slede gebruik te maken, die ik alreede in de verte hoor rinkelen?’

Libertus Fraxinus had intusschen den Burggraaf ingefluisterd: ‘Maak doch, dat die beiden voortkomen! ik heb u iets in 't heimelijk te zeggen en mijn tijd dringt.’

En Daniel dus op zijne vrouw toegaande, zeide haar:

‘Wel, melieve! schiet haastig uw warmsten vlieger aan, en gun u de recreätie, die de heere Buis u aanbiedt....’

‘Het *is* mij geene recreätie, Daniël! zonder u,’ sprak zij zacht, en vaster voegde zij er bij: ‘ik doe 't *niet!*’

‘Wil niet langer toeven, vrouwe!’ antwoordde hij, of hij het laatste niet verstaan had, ‘de slede is voor 't huis genaderd, en kan niet wachten als eene tochtschuit.’

‘Daniël! ik bidde u,’ hernam zij, met een zekeren angst.

‘Martina!’ en hij sprak haar naam uit, met zulk eene vreemde mengeling van bede en dreiging, en zijne gelaatstrekken namen daarbij zulk eene zonderling sprekende uitdrukking aan, dat de arme zich met eene soort van siddering haastig ophief, niet met matte, maar met gejaagde schreden de kamer verliet en welhaast terugkeerde in eene kleeding, geschikt tot een tocht in het winterweer. De glinsterende oogen, de vroolijke drift, waarmede Buis haar den arm bood, hadden den Burggraaf alléén reeds tot eene waarschuwing moeten zijn, dat hij zijne echtgenoote een gevaarlijken dwang aandeed; dat zijne echtgenoote recht had bij haar tegenzin; maar hij zag slechts Fraxinus, wiens

geheimzinnige woorden en blik voor hem iets onweerstaanbaar belangwekkends hadden.

‘Te avond zien wij elkander weer, meester Daniël! en gij, heer predikant! wees mijner gedachtig, als gij uw schepter zwaaien zult,’ riep Buis nog Fraxinus toe, terwijl hij zich met Martina aan den arm verwijderde.

‘Meester Paulus Buis is een roekeloos spotter met het heilige, en als ik vreeze een ijdel, dertel man daartoe,’ sprak Fraxinus, het hoofd schuddende, toen zij vertrokken waren, ‘en voor de toekomst zou ik u veeleer ontraden, uwe vrouw in zulk gezelschap vermaak te laten nemen.’

‘Meester Paulus Buis is mijn vriend, heer predikant! en een aanzienlijk man teffens, wel bekend en veel geëerd in meer dan eene provincie, en ik zie niet, waarin mij schaden zou, dat mijne huisvrouw met hem en met zijne vrienden in 't openlijk gezien werd, en zoo 't u gelieft, wenschte ik op geen verder spreken over dit punt!’ hernam de Burggraaf.

‘Volgaarne, 't is ook niet daarop, dat ik komen wilde. Eerstelijk eene vraag in mijn ambt. Gij gedenkt zekerlijk morgen aan 's Heeren tafel te gaan?’

‘Zulks houde ik voor een plicht, die nooit moet verzuimd worden, door een iegelijk, die zich een oprecht aanhanger noemt van onze religie, evenmin als het bijwonen der prediking van het *Woord,*’ hernam de Burggraaf met een ernst, waarin oprechtheid onmiskenbaar was, ‘doch ge weet dit van mij, Eerwaarde heer! en het kan niet dit zijn, dat ge mij dus in 't heimelijk te vragen hebt.’

‘Toch was het dit, dat mij denken deed, op hetgeen ik met u te spreken meen. Bij diezelfde vraag aan uwe huisvrouw kreeg ik ten antwoord, dat gij omgingt met vele wereldsche bemoeiingen in den geest.’

Een gloed steeg den Burggraaf over het voorhoofd, hij fronsde de wenkbrauw.

‘Heeft Martina mij dus verklaagd?’ vroeg hij.

‘In geenen deele was dit haar doel; gij hebt daar eene parel van eene vrouw, hare lichaamszwakheid uitgenomen, slechts uit hare woorden begreep ik, wat gij vuriglijk wenscht, wat gij met moeite en begeerigheid najaagt.’

‘En gij keurt dit af?’

‘In geenen deele; ik houde het voor geoorloofd; Kerk en Staat kunnen niet staande blijven noch vorderen zonder welgezinde dienaren. En wie de bekwaamheid heeft tot dien dienst en gezind is tot oprechtheid, mag zich geroepen achten en zich aanbieden met een gerust gemoed; slechts komt het dáárop aan, de goede keuze te doen, en niet het pad ter slinker zijde te nemen, als men dat ter rechter alléén gaan kan zonder dolen.’

‘Wat noemt gij in dezen het rechte pad, heer Fraxinus!’

‘Ik zal het u wijzen. Gij staat op den driesprong, die licht in de keuze tot verwarring leidt. Wil aandachtiglijk luisteren! Schoon het waar is, dat de tijden luisterrijk gekeerd zijn ten voordeele van de ware religie; schoon het rijk van den Antichrist, ik meene den papistischen, een heftigen stoot heeft gekregen met de afzwering van den Spaanschen dwingeland, en merkelijk afneemt in deze Geuniëerde Nederlanden, tot groote winst en profijt van de gezuiverde Kerk, die toeneemt, zich uitbreidt en bevestigd wordt door de hulpe Gods, sinds de benauwde dagen voorbij zijn, van de zwaarste verdrukking en van den bangsten strijd: Zoo is 't, dat wij hoop hebben, dat zij eenmaal geheellijk zal zegevieren, als de vrome, Engelsche heer aan 't hooge bestuur raakt, en dat met kracht en klem kan blijven voeren. Nu is 't alreede zóó ver gekomen, dat godvruchtigheid geen last meer lijdt tot den bloede toe, en vroomheid niet meer gejaagd wordt van stad tot stad nocht hard geperst om des Woords wille. Maar verre nog is 't daaraf, dat de eenige ware religie de opperheerscheresse zoude zijn, zooals het wezen moest in een Staat, dus door den Heere zelf bevrijd en vereend. Daar worden nog vele heeren gediend nevens den eenigen God Israëls, en al zijn de Baälstempels omvergerukt en de altaren der papisten verbroken, aan vele afgoden wordt nog geofferd, veel ongeloof nog geduld onder vrijheidsleus, en vele dwaalleeraren, - zijn het ook geen Baälspriesteren, - durven nog de Elia's trotseeren in deze landen. Niet als het zijn moet, worden der Christenen gewetens gewogen, in de zuivere schale der rechtzinnigheid, gehouden door uitverkorene dienaren Gods....’

‘'t Is klagelijk, Eerwaarde heer! maar wat kan hier een slechte leek....?’

‘Aanhoor mij ten einde toe. De Staten en de magistraat der steden, die zich in 't eerst wel vromelijk hadden gevoegd en

geschaard nevens de strijders en belijders der ware leer, nu eenmaal vast op 't kussen gezeten, dunken het oorbaar andere maat te houden; hun religievuur raakt aan 't smeulen; met hunne vromigheid en kerkschheid staat het bijster smal, en vergetende uit wier handen zij de mogendheid verkregen hebben, luisteren zij naar de inblazingen eener valsche staatkonst, om die te houden, en zoo ze al geen bondgenootschap maken met de openlijke vijanden van de gezuiverde leer, - als waartoe bij een langer leven de Prinse uit politiek het licht had gebracht; - toch gedragen zij zich niet meer als trouwe bondgenooten van die leer, en laten haar aan zich zelve over, niet eenmaal de beschermende hand reikende aan hare ware dienaren en trouwe voorstanders; zoo is 't ook dat het met de verkondiging van het woord gaat, als in de gelijkenis van den zaaier; - hier vertreden, dáár verschroeid, ginds uitgerukt, elders gecorrumpeerd, en met vleeschelijke tale vermengd, zoodat gemoedelijke leeken het niet meer weten te onderkennen, en bij mangel aan helderheid des geloofs, licht gevangen worden in de strikken, die ter andere zijde het rijk der duisternis uitwerpt. Zoo blijkt, dat het rijk van den ketterschen Antichrist aanvangt, nu wij met den papistischen meenen te hebben afgedaan; zoo is 't dat door dit onchristelijk beleid der overheid, dat zij vrijzinnigheid noemen, de religie haast verachteren zoude, schrifture vervalscht, hare oprechte verkondigers gehouden als onnutte dienstknechten in den wijngaard van den Staat, hun loon nog geringer gehouden dan de geringe dunk van hunne diensten, en hunne betamelijke pogingen om de zaken tot beteren stand te brengen, geacht als onvoegzame moeizucht der oproerigheid tegen het wettig landsgezag.' De predikant zuchtte diep, en zweeg eene wijle om adem te halen: 'Niet beter gaat het de oprechte Christenen in de gemeenten. Deugdgezinde luiden worden weinig geëerd of geprezen boven wereldlingen, en moge het naleven van Gods geboden niet meer komen te staan op vervolging en bitterheid, 't is er toch verre af, dat ijver voor de religie een middel zou zijn, waardoor men hier in hoogheid klimt, en tot eere bevorderd wordt.'

'Ge zegt dit mij, heer predikant! die daaraf alreede zoo bitterre ondervinding heb gesmaakt. Ik, die mij beroemen mag, van trouwe aanhankelijkheid aan de religie oprechte blijken te

hebben gegeven, die van een reinen godzaligen wandel getuigenis kan erlangen, werwaarts men navrage, mij is het niet eenmaal mogen gebeuren een zelfde ambt, als ik in Vlaanderen om des geloofs wille heb afgestaan, hier om des geloofs wille terug te ontvangen; ik wil 't erkennen, dit pijnt mij bitterlijk; ijdel was tot hiertoe al mijn streven. Mijne heeren de Staten van Holland hebben mij lang zoetelijk gepaaid met ledige beloften, waar zij zelve wel mee schijnen te gekken; zoo heb ik mij dan begeven tot eene andere zijde en ik heb tot beschermheer genomen meester Paulus Buis, wien het, schoon op dit pas ambteloos, gansch niet aan invloed gebreekt, en die wezende van het gezantschap in Engeland, groote eere en genegenheid heeft gevonden bij de Koningin, en zich geen minder deel belooft in de gunst van Mylord Leycester....'

'Op Mylord Leycester is het ook, dat *wij* onze hoop gevest houden; van hem wachten wij betere dingen, en het is daarop, dat ik komen wilde. De Graaf is hier vreemd, en ware hij de abelste man en de fijnste geest van het Britsche koninkrijk; hij zal hier moeten zien door anderer oogen, voor 't minst in den aanvang van zijn gebied. Wie hem 't naast omringen, zullen het roer van staat drijven, en moge de nobele heer de welmeenendste zucht hebben tot vordering van de religie en tot welstand van des Heeren gemeente, het zal beide bijster weinig vromen, zoo hij niet goede toelichting krijgt van wàt het waarachtige belang der Kerke is, en wáárin het ware heil van het gemeenebest in dezen bestaat; veeleer zal dan wat hij drijft en ordent, tot achterdeel strekken van het Godsrijk in de Nederlanden, dan tot diens oorbaar en deugdelijk voordeel. Nu is 't grootelijks te vreezen, dat de Hollandsche heeren van de Staten, of die hun naar de oogen zien, des Graven leiders zullen worden, tenzij een wijs geval of wijsheids overleg met 's Heeren hulp, dit perijkel keere - want voor Kerk en kerkelijken zeker zou het de doodsteek wezen.'

'Zou dat te vreezen zijn? men spreekt doch, dat de Kanselier van Gelderland bij Mylord wel is gezien, en als ik denke dat ik alreede een Engelsch heer in samenspraking heb gevonden met dezen ....'

'De schade zou nog kleiner wezen, zoo des Graven arm zich steken moet in de mouw van des Kanseliers tabbert. Een ieder weet, hoe magertjes het staat met zijn christendom...., en dat

was uwe doling, Burggraaf! dat gij gemeene zaak meendet te maken met dezen.'

'Van de politieke zijde gezien en bij mogelijke verwarring van *zaken*...., na 't afslaan van de opdracht door Graaf Leycester, was het toch niet zoo oliedom,' sprak de Burggraaf, met een glimlach, 'maar, heer Fraxinus! wat hebt ge mij beters voor te stellen?'

'Hoe de tijden ook loopen mogen, zoo een vroom en kerksch Heer als de Graaf van Leycester schijnt te wezen, naar 't gerucht dat van hem uitgaat, kan niet blijven buiten gemeenschap en goede verstandhouding, met wie leeraars en voorgangers zijn in die Kerke. Ik althans zie mij alreede de deur geopend van zijne gehoorzaal; dezen avond moet ik voor zijn gehoor preken in de hofkapel, en voor morgen wil de Graaf met de gemeente het Avondmaal vieren, dat ik bedienen zal. Ik neem daaruit aanleiding, bij Zijne Genade met den kerkeraad ten gehoor te gaan, en daarna....'

'Zeker.... zeker, Eerwaarde heer! licht is zijn hart u dan even geopend als zijne gehoorzaal.'

'Toch weet ik niet, hoe de Graaf denkt over, en zich draagt jegens die van onzen stand; der Engelschen aard is wantrouwend, en kerkelijken, sprekende in 't belang der Kerk, mogen licht eigenbatig schijnen, en van partijdigheid zijn verdacht. Daarbij, al neigt de Heer tot gulheid en oordeelt het loffelijk en dienstig, dat wij voorstaan wat ons het naaste is, die belangen verhechten zich zóó nauw met die van den Staat, dat het opzien mocht geven, zoo wij te diep ons daarin mengden met eigene daad, zoo versta ik het dus: mannen van goed beraad en der Kerke wel geneigd, nevens den Graaf geplaatst te zien, om dien heer dáár in te lichten, waar onchristelijke staatkunde hem blinddoeken zou, met redenen van menschelijke wijsheid, met zulke mannen een nauw en oprecht verbond aan te gaan, tot vordering van alle christelijke belangen, en tot nut en welvaart van hare voorstanders, en bestuurd door hun raad, de gunst winnende en affectie van den Graaf, en zijne handelingen richtende ten algemeene nutte, dat zeker zou heil kunnen brengen in dezen Staat, en een goeden steun kunnen geven aan de vestiging en de ordening onzer gezuiverde Kerk. Uw gemoed hebbende doorgrond en uwe wijsheid bekwaam achtende tot dien dienst, stelle ik u voor, de deel-

genoot te zijn van dien nutten bond, en als de eersteling daarvan, sinds ik mij nog aan geen ander heb verklaard.'

'Wel, heer Fraxinus! ik acht mij dat eene eere en ben u grooten dank schuldig, dat gij mij hebt verkoren eerder dan iemand anders, voel mij ook wel geroepen en geneigd tot deze verbintenis; alleen het zou mij lief zijn, zoo we wat zekerheid konden erlangen voor 't welslagen. Zekerlijk is 't, dat een man, als Uwe Eerwaarde, die te spreken weet tot gemoed en oordeel beide, groote kans heeft van wel bij Zijne Excellentie gezien te zijn; alleen Zijne Excellentie diende in 't land en aan 't bestuur te blijven, en ....'

'Daar gij zoo wel ingelicht zijt van 't afslaan der opdracht, ei, zoo deel mij mede, wat daarbij is omgegaan!'

De Burggraaf voldeed aan dit verzoek, en de predikant zeide daarop:

'Zoo willen wij onze vlijt doen, dat den Grave op alle punten zooveel contentement gegeven worde, als 't hem believen mag, en bewegen deze landen niet te verlaten; maar het gouvernement te aanvaarden tot troost van het benauwde volk en tot heil van de geperste Kerk. Meester Daniël! als ik zeker zal zijn van den Graaf, zullen wij ons nader beraden op de middelen daartoe strekkende; want ik meene, dat deze zaak tusschen ons is afgesproken?'

'Zij is het; alleen ik dien te verklaren, dat ik geen eerlijk man kan blijven, en dus zonder oorzaak de zijde van Paulus Buis verlaten.'

'Dat begeere ik niet van u. Omstandigheden en verschil van gemoed mogen van die vriendschap maken, wat ze willen. Is meester Buis daarbij niet, wat men noemt, goed Engelsch-gezind? En wie niet tegen ons is, zullen wij achten hier vóór ons te zijn.'

'Zoo ben ik de uwe met hart en ziel, en dat is gezegd en bezworen tusschen ons, dat wij elkanders personen en belangen vorderen zullen, waar wij meest en best kunnen.'

'Ik de uwe allereerst bij den Graaf; maar in trouwe, meester Daniël! denk daarop altijd, het is met goeder inzicht voor onze bedrukte Kerke, dat ik mij inlate met zóó wereldschen handel.'

'Ik meene het niet anders, heer predikant!' sprak de Burggraaf ernstig.

En die beide mannen verzegelden hunne belofte door een handdruk.

En de predikant ging van daar, zekerlijk meer getroost dan de lijdende, tot wier troost hij gekomen was.

In Libertus Fraxinus hebben wij een predikant te zien gegeven, zooals het onze schuld niet is, dat wij er meer zullen te vertoonen hebben; maar wij haasten ons met de waarschuwing, hem niet zwarter op te vatten dan hij werkelijk is.

De predikant Libertus Fraxinus is geen huichelaar; hij is niet eens de eigenbatige eerzuchtige, die zich zelf zoekt het eerst en het meest, onder schijn van voor hooger belangen te werken. Hij is van hen, die voor zulke belangen offers zouden brengen van hunne rust, en die gereed staan daarvoor ijverig te strijden. Hij heeft reeds meer dan eens zich gewaagd op de uiterste grens, die der Staten *tolerantie* der ijverende kerkwelsprekendheid toenmaals niet straffeloos overschrijden liet. Hij was er misschien wel eens over gegaan, als wij uit het zijdelingsch verwijt van Buis kunnen onderstellen. Een bewijs voor 't minst, dat hij genoeg overtuigd was van de wettigheid zijner zaak, om er iets voor te durven wagen. En schoon de man onpeilbare afstanden ver is van den christen-leeraar, zooals het gezuiverd Christendom dien geven moest en het Evangelie ze vormen kan, als wij ons stellen niet boven, maar in het midden van zijn tijd, als wij niet met drie eeuwen vooruitgang tegenover hem gaan staan, en dan van hem eischen, dat *hij* zien zal uit *ons* licht; - maar als wij eens naast hem gaan staan, en ons licht gebruiken om de toestanden te beschouwen rondom hem heen, dan zullen wij begrijpen, dat hij - en wij spreken voor de velen, die nog volgen moeten - niet zoo diep in het ongelijk was met wat politiek te drijven, midden onder zijn geestelijken arbeid door, of liever, zijn geestelijken arbeid door wat politiek te schragen. Zijn oordeel is juist, als hij klaagt over den toestand der Hervormde Kerk, in de provinciën der Unie, op dat tijdstip. Na hare moeielijke geboorte uit een verbasterd Katholicisme, is het of zij de eerste jeugdige levenskracht het liefst gebruikt tegen zich zelve, of het meeste van die geestdrift, die haar ijver gaf, zich los te rukken uit de banden des pausdoms, nu welhaast ontaardt tot een twistvuur, dat hier spreekt in hitte van vervolglust, en dààr doodsmeult tot eene assche van onverschilligheid. Hier verzamelt zij liever strijdkrachten, dan bouwstoffen tot bevestiging van hare grondvesten; dààr voelt zij zich wankelen en vraagt van stoffelijke tusschenkomst,

wat ze van geestelijke inwerking had moeten wachten. Hier begint zij op vormen aan te dringen met verwaarloozing van het wezen; daar buigt zij zich slaafs onder het juk van de stroeve letter, om elders in den naam van vrijheid bandeloosheid te prediken, en onder dat alles als vergetende den vromen ernst van hare afkomst en het gewijde doel van hare roeping.

Zoo ging het niet goed; dat zag Libertus Fraxinus en wie dachten als hij, zoowel als wij het nu zien zoovele eeuwen daarna; maar, waar wij zouden gewenscht hebben, dat die Kerk in kracht en in vastheid had toegenomen, door geestelijke meerderheid boven die, waaruit zij zich had opgericht, door meer innerlijke liefde van alle hare leden voor het ééne en waarachtige Hoofd, zich uitsprekende in onderlinge broederliefde en innerlijke heiligmaking; door een meer volkomen geloof, dat zich moedig en vertrouwend vasthield aan het woord zijner belofte, en dat geene vrees kende, zelfs niet die voor de zonde, in de zekerheid op de eeuwige voldoening van haar Middelaar; in onwankelbare hope, zich opheffende tot blijmoedige vreugde in de bitterheid des tegenwoordigen levens, met de volkomene zekerheid der toekomende zaligheid; en die liefde, dat geloof en die hope scheppende uit eene reine en geloovige opvatting van het Evangelie, die zich gewillig mededeelde, maar die zich nimmer opdrong. Zulk eene Gereformeerde Kerk, rijk in innerlijke gemeenschap met Christus en bevoorrecht met hooge gaven des Geestes, zoo zij mogelijk geweest ware te dier tijde, zou zekerlijk eene even vaste als waardige houding hebben gehad, tegenover de openlijke aanvallen van het Katholicisme, en hare stille zijdelingsche ondermijning, tegen de woelingen van bewegingzieke dwepers en van ongeloovige vrijdenkers.

Maar Libertus Fraxinus dacht aan eene uitwendige kerk, een hecht en vast gebouw, steunende op de onverwrikbare grondwet van de letter, en die stellende als vasten grondslag van alle wetten voor den Staat. Als een ruime en schoone tempel, die geheel het vroom en geloovig volk zou verzamelen binnen hare wanden: ééne groote gemeente, die volgzaam en vertrouwend voort zoude gaan aan de hand harer voorgangers, welke tot bevordering van de eenheid en de orde, aan geene andere macht zouden onderworpen zijn dan aan die van de Kerk; een zulke tempel achtte hij het waardigste Godsgebouw, om te stellen tegenover het

koepeldak van St. Pieter en de ongewijde vergaderplaatsen der scheurmakers; en tot het oprichten van zulken tempel zekerlijk, mochten stoffelijke middelen, zelfs in geestelijke hand, niet ongerijmd worden geacht. Daarbij, de betrekking van Kerk en Staat onderling, was als vanzelve nauw en innig in een land, dat aan godsdienstige beginselen het allermeest zijne opkomst en vorming als onafhankelijken Staat, had te danken, en bij eenheid van belangen waren beider rechten nergens met juistheid bepaald, noch met helderheid uitéengezet; - en de dienaren der eerste, wier toestand onder die verwarring als vanzelve een valsche was, hadden intusschen te veel geheugenis van priesterlijk overwicht uit het verledene, en te veel voorbeelden van het staatkundig meesterschap hunner broederen in de opkomende Protestantsche republieken, om zich tegenover de dienaren van den laatste met de lijdelijke rol van getrouwe onderdanen te kunnen vergenoegen; - en de werkelooze onzijdigheid, die deze oplegde, kon ook wel zorgelooze onverschilligheid zijn, in oogenblikken, waarin zij meenden te zien, of wel werkelijk zagen, dat de godsdienstijver der hoogere standen verflauwde, en de zaak, die hun de hoogste was, door de regeerders niet meer behartigd werd met die warmte, alsof het ook hun hoogste was gebleven, en niet meer behandeld op eene wijze, dat zij die rustig hunner zorge durfden overlaten.

De botsing van belangen kon niet meer verre zijn, was alreede gevoeld geworden .... en tegenover de aristocratie van den Staat had die van de Kerk hare zwakheid gevoeld, zoolang zij in ongeordende scharen daar stond, en geene wapenen had opgevat, dan die haar rechtens behoorden, - dan de geestelijke; - dan die van het woord. Maar bij den man, die nu kwam, - den vreemdeling, wien de roep van godsdienst-ijver vooruitging, zoude te herstellen zijn, wat reeds verloren was, en te winnen, wat nog nooit was bereikt; - maar nu ook was het zaak, hem ter zijde staan, zijn oor te hebben het eerst, zich van zijn bondgenootschap te verzekeren voor goed, al was het dan ook door een greep van wereldsche kuiperij, en door middelen, die meer getuigden van menschelijke behendigheid, dan van apostolischen zin en christelijk volgen en afwachten van de leidinge Gods. De predikant Libertus Fraxinus vond, dat het bij uitnemendheid een tijd was om te handelen en niet om te wachten. Zijne persoon-

lijkheid moge tot dit oordeel hebben bijgedragen; wij zullen zien, wat hij er door werkt.

IX. Goede trouw in de staatkunde.

Een verhaal vervolgende, dat nog slechts zóó korte schreden voorwaarts heeft gedaan, brengen wij u terug op het Hof, in de raadzaal van Graaf Leycester, op het oogenblik, dat er de Kanselier binnentreedt, en dus nauwelijks een half uur na de terugkomst van den Burggraaf in zijn huis.

De kamerheer, sir Thomas Copely, die Leoninus binnenleidde, en wien hij zijn naam en titel had opgegeven, diende hem aan, als: ‘de Lord-kanselier.’

Sidney en Essex, van de jongere edelen de eenigen, die de Graaf bij zich had gehouden, glimlachten over deze vergissing; maar Leycester, wiens vernuft hem veeltijds partij wist te doen trekken van het geringe, waar hij weleens het groote overzag, sprak ernstig:

‘Sir Thomas! geef u voortaan de moeite, beter na te denken over de wijze, waarop gij u uitdrukt in dit land! Een zoodanige titel, als gij met dit “Lord-kanselier” bedoelt, bestaat hier in Holland niet, en toch,’ voegde hij er bij, met den hoffelijksten glimlach tot Leoninus: ‘zoo ik een zulken te begeven had, geen ander edele heer zoude dien dragen.’

Die inleiding bekortte hoofsche begroeting, en verbrak stijve vormelijkheid, en niemand was het beter vertrouwd dan Leoninus, om die bedoeling te vatten.

‘Uwe lordschap is hoogst genadig, maar daarvoor zoude zij Koning van Engeland moeten zijn, en Mylord heeft het gezien, wij hebben hier in de Nederlanden een Gouverneur-Generaal van noode!’ hernam Leoninus met beduiding.

‘Dat heb ik nu begrepen, heer Kanselier! en het is daarom, dat ik u heb verzocht, tot mij te komen.’

‘Om dezelfde rede zoude ik heden *ongeroepen* gekomen zijn, genadige heer!’

De Graaf zag met eenige bevreemding op hem.

‘Uit naam en op last van mijne Heeren de Staten?’ vroeg hij.

‘Uit niemands naam, op niemands last, uit mij zelven, doorluchtige Graaf!’

Een glimp van voldoening verhelderde de trekken van Leycester, maar toch las men een zweem van wantrouwen in den vorschenden blik, waarmede hij vroeg:

‘Hoe hebt ge dus uit u zelven de meening opgevat, dat ik uwe goede diensten zoude noodig hebben, juist in deze ure....’

‘Uwe Excellentie kan niet sustineeren, dat ik niet terstond onderricht zoude zijn geworden van de slechte *réussite* der aangebodene opdracht. - En daarbij, - Uwe Excellentie vergeve mij de Geldersche goedrondheid, - daarbij had zij al te veel overhaasting getoond, dan dat dit afslaan van eene zóó hooge zake eene daad van rijpe bezinning kon zijn geweest, en na dergelijke overhaaste handelingen heb ik altijd gezien, dat er een middelaar noodig was, die met bezadigdheid en beleid herstelde, 't gene in de gauwigheid der passies bedorven was.’

Schoon die taal te rond was om het gehoor eener verwende ijdelheid te streelen, was zij te zeer naar de wenschen van Leycester's belang, dan dat hij zich niet verheugd zoude hebben over eene gulheid, die hem als te gemoet kwam, en hem omwegen en beden scheen te willen sparen; maar nog aarzelde hij te gelooven, wat hij zoo sterk begeerde.

‘Men heeft mij wel gezegd, dat de heer Elbertus Leoninus de groothartigste der Hollanders was, zooals hij de schranderste is; maar wat toch kon hem moveeren, mij dus te gemoet te gaan uit eigen beweging, en nog vóórdat ik daartoe instantie had gedaan?’

‘Wat mij daartoe bewoog, Mylord! Vele redenen samen. Allereerst de liefde tot mijn vaderland, dat zekerlijk groote schade zoude lijden bij dit overhaast afbreken, van wat met zooveel zorg en hoofdbrekens te zamen werd gebracht.’

‘Dit was het dus! Gij komt den draad der onderhandelingen weder aanknoopen, ten behoeve van mijne Heeren de Algemeene Staten, zoo niet als hun afgezant.’

‘Ten behoeve van mijn vaderland, als ik reeds gezegd heb, Mylord Graaf!’ hernam Leoninus met zekeren ernstigen nadruk, ‘mijne Heeren de Staten hebben mij deelgenoot gemaakt van de breuke; ik houde voor zeker, dat zij vuriglijk wenschen die ge-

heeld te zien, maar mij hebben ze dienaangaande geene commissie gegeven.'

'Gij zoudt dus gekomen zijn, niet in hun belang, maar in het mijne?'

'Ik achtte die beide op dit pas zoo nauw verbonden, dat ik ze niet wensch te scheiden in den geest, en ik zou het zekerlijk als eene groote ramp beschouwen, zoo die eenmaal moesten gescheiden worden; en opdat er veeleer eene vaste vereeniging kome, ben ik hier, Mylord! tot uw dienst, raad, voorlichting en algeheele discretie, om daarvan te gebruiken zooveel en op de wijze als gij zult oorbaar achten.'

'Ik mag dus vertrouwen, dat gij in dit verschil mijne zijde hebt gekozen?'

'Zoolang er verschil bestaat, ja, Mylord! want ik meene de belangen van mijn land het best te dienen, door in dezen de uwe te beschermen, en zoo villen wij het daartoe brengen, dat welhaast die belangen één worden, en *discordia* moge wijken voor *concordia*.'

De Graaf van Leycester meende den Kanselier te begrijpen. Hij meende in hem den man te zien, die lust had als geschiktheid, om de dubbele rol te spelen, dien hij in zijn toestand noodig achtte, en hij hield die woorden voor de gewone vormen, waarmede men dubbelheid van handelingen in een fatsoenlijk kleed vermomde, en hij verbeeldde zich dus zijnerzijds gehouden te zijn, om die verbloemde belofte van verraad aan te nemen, zonder haar van dit kleed te ontdoen; ook antwoordde hij:

'Uw vaderland zal u wel verplicht zijn, en ik ...., hoe zal ik u genoeg mijn dank uitdrukken voor zoo goeden dienst, als ik van u wachte. - Mijne Koningin zelve....'

'Zekerlijk ben ik der Koninklijke Majesteit van Engeland wel genegen, en aan Uwe grafelijke Excellentie alreede verknocht, om de groote faveure en goede vriendschap, die zij getoond heeft voor dit arme volk; maar 't is niet daarom, dat ik mij dus, uit mij zelve aanbiede ten haren dienste....'

Leycester zag hem aan met groote verwonderde oogen.

'Ik handel daarin naar mijn grondbeginsel, Mylord! om in die geschillen, waarin het recht of het onrecht moeielijk te onderscheiden is, de partij te kiezen van den zwakste.'

'De zwakste, Kanselier! ik, die hier sta, vertegenwoordigende

de Majesteit van Engeland, en als gesteund door hare macht? ik, die hier rechten houde....'

'De zwakste, Mylord!' herhaalde Leoninus met vastheid. Alleen daardoor, dat gij een vreemdeling zijt, en dat gij hier rechten hebt, die u kunnen betwist worden! Het groote nadeel van die positie hoop ik Uwe Excellentie later te doen inzien; op dit huidige oogenblik zijn er vragen te doen en inlichtingen te geven van meer dringend belang. Vooreerst, Mylord! schenkt ge mij uw volle vertrouwen, zonder achterdenken of dubbelheid? Zoo ik mijnerzijds van openheid en goede gezindheid betuiging moest doen, stond ik niet hier, en hadde ik niet gesproken als ik deed.'

'Overwaar, heer Kanselier! en mijn vertrouwen hebt ge, zoo ruim ge het eischt; is ook niet, dat ik, vreemde, u uit alle Nederlanders het eerst koos, er het blijk van; maar, sir! gij spraakt van openheid, en zekerlijk ik moet bekennen, dat ik nooit staatsman ontmoette, die met meer gulheid en snelheid voor zijne bedoelingen uitkwam.'

Leycester's oprechtheid hinkte hier reeds, want het tweede deel zijner gedachte sprak hij niet uit; voor vast toch hield hij het, dat zóóveel oprechtheid geene waarheid kon zijn.

De Kanselier antwoordde met zóóveel adel en eenvoud, dat zij geloof afdwingen moesten.

'Mijns inziens, Mylord! moet een man van staat allereerst een eerlijk man zijn; en wie den leugen in den mond heeft of dubbelheid op het gelaat, kan zich geen eerlijk man roemen, en 't is niet eenmaal wijsheid, de geveinsdheid tot bondgenoot te kiezen, wie met bedrog verkeert, wordt door bedrog gevangen, en zuivere rondheid is te meer veilig tegen verschalking, daar zij eigene wegen niet heeft te bedekken, en dus te nauwer kan toezien op de gangen van anderen. Zooals gij mij hier vóór u ziet, Mylord Graaf! in mijn lang en werkzaam leven, heb ik vele en velerlei belangen gediend, luiden van de meest strijdige opiniën en gemoedsaard; en niet zonder vrucht, als in menig gevolg gebleken is, schoon wel vele bloesems door hardnekkig vooroordeel en gierige eigenbaat zijn verstikt geworden; doch hoeveel werkzame ijver mij daarbij gesteund heeft, God, die de kenner der harten is, weet het, en mijn geweten spreekt het met ruste, bij dit alles heeft niets mij van zóó goeden dienst ge-

weest, als de oprechtheid; en het is daarom, dat ik die deugd oefene en vasthoude, niet enkel omdat zij eene deugd is, maar ook omdat ik haar heb leeren kennen als eene groote kracht. Doch nog eenmaal, Mylord! laat ons van het noodigste spreken. Allereerst moet ik zeggen niet te gelooven, dat het haastig afstaan van de opdracht Uwer Excellentie volkomene en onherroepelijke ernst is.'

Leycester kleurde sterk, en hij antwoordde:

'Zoo iemand, gij, heer! verdient de waarheid te hooren; zij *was* mij ernst, volstrekte ernst - in het eerste oogenblik althans,' voegde hij er aarzelend achter.

'Dus heb ik het mij gedacht,' hernam Leoninus, 'rijpere overweging heeft u tot kalmer gezindheid gestemd. Welke echter was de oorzaak van dien heftigen, van dien plotseling opgevatten tegenzin? ik kan niet onderstellen, dat die ligt in den titel aan Uwe Excellentie geconfereerd....'

'Het kon te minder zijn om dien titel, daar ik dien alreede had aangenomen,' viel Leycester snel in.

De Kanselier zag den Graaf scherp in de oogen.

'Dus verwondering, te ontvangen wat Uwe Excellentie alreede meende te houden?' vroeg hij.

'Waarvoor ik reeds eed had gedaan - te Dordrecht - bij mijne intrede; en was niet die intrede zelve ....?'

'Mijne Heeren van Dordt zijn snel geweest, maar daarom toch niet voorbarig; de heeren hier zijn langzamer te werk gegaan, maar daarom niet meer staatkundig. Toen Uwe Excellentie een voet aan land zette op Zeeuwsche kust, was het de voet van een Gouverneur-Generaal, of onder welken titel dan ook, van een Hoofd dat de macht hield van dezen; Uwe Excellentie is hier gekomen, om benevens de zaken van oorlog en die van religie, politie en justitie te handhaven en te regelen; dat kon niet worden volbracht door een simpelen luitenant-generaal van Engelsche hulptroepen, dus kan het niet in het accoord zijn begrepen geweest.'

In eene soort van verrukking nam Leycester zijne hand.

'O, voorwaar!' riep hij, 'daar is hier in Holland niemand die mij zoo goed verstaat als mijn achtbare Kanselier!'

'Uwe Excellentie kent nog niet *alle* Hollanders,' hernam Leoninus met fijnheid, 'en zeker is het, dat velen hunner zich al

reede vleien, Uwe lordschap te kennen of voor het minst van die kennis hunne vlijtige studie maken.'

'Ik ben hun dankbaar voor eene belangstelling, die mij vereert,' antwoordde Leycester, met den glimlach van het welgevallen.

De Kanselier was getroffen over de ledigheid, maar vooral over de ijdelheid van dit antwoord, - eene ijdelheid, die zijne natuurlijke scherpzinnigheid verleidde, en het nuttige mistrouwen jegens zich zelven en anderen in slaap wiegde, omdat zij zich gevleid voelde, - die hem een snellen blik gaf te werpen op het karakter van den Graaf, en het was dus meer met een droevigen, dan met een satyrieken glimp op het gelaat, dat hij verder zeide:

'Onder de Hollanders, die Uwe Excellentie nog niet kent, en die zich eene ernstige studie maken van uw persoon en uwe gesten, behoort ook de pensionaris van Rotterdam.'

'Ditmaal faalt uwe gave van te raden, heer Leoninus! Meester Johan van Oldenbarneveld ken ik bijzonder goed; hij behoorde immers tot het gezantschap, waarmede wij nog in Engeland hebben onderhandeld! en heb ik niet alle die heeren gezamenlijk met onderscheiding ontvangen, en ben hunnerzijds van hunne goede gezindheid en heusche genegenheid wel verzekerd geworden, en bovenal bleek het, dat de heere Barneveld de bondgenootschap der Koningin vurig begeerde voor zijn land; was dat niet zoo, Mylord North?'

'Zoo *scheen* het voor het minst, Mylord Graaf!' sprak North voorzichtig.

'Neen, zoo *was* het in waarheid,' bevestigde de Kanselier, 'en toch is het door hem, Graaf! dat een maatregel is voorgesteld en doorgedreven geworden, dien gij nog in Engeland als eene zware krenking hebt opgevat.'

'Het stadhouderschap van Holland en Zeeland,.... de titel van Prins aan Graaf Maurits toegestaan....?' vroeg Leycester haastig.

'Zoo is het, genadige Heer! de meerderheid heeft het noodig gekeurd; de pensionaris van Rotterdam heeft die meerderheid gewonnen!'

'Zou die man mijn vijand zijn?' vroeg de Graaf, met eenige verwondering.

‘Dat geloof ik niet, Mylord! maar hij is een zeer warme vriend van.... van zijne provincie; ik kan Uwe Excellentie dit in dezen stond niet meer duidelijk maken, en ik noemde dit voorbeeld alléén, om u te toonen, hoe weinig een Heer, vreemd in dit land gekomen, - moge hij scherpzinnig zijn als mijn genadige Graaf zelf, - weten kan wie hem omringen, en wat de lieden voor hem zijn.’

‘Die Barneveld moet invloed hebben; ik zal dien man voor mij trachten te winnen.’

‘Iedere poging daartoe is eene gewaagde, Mylord! en - ik houde het daarvoor, eene vruchtelooze, geplaatst als gij zijt.’

‘O, laat dat aan mij over, heer Kanselier!’ hernam Leycester, met zelfvertrouwen.

De Kanselier schudde het hoofd en vervolgde:

‘Of liever, er is een middel. Win de provincie Holland voor u, en gij hebt dien man ook, en gij hebt het overige land daarbij; maar win haar, zooals het uwen hoogen staat en hooge plichten betaamt, Mylord! met haar aan u te verknochten door zulke diensten, die tegelijk ons Nederland redden, en de liefde van een gansch volk waard zijn; dan zult gij volvaardige en ootmoedige dienaren hebben, in dezelfde personen die op andere wijze licht in bitse en werkzame tegenstanders konden verkeeren; ge zult dan geene andere vijanden vinden dan de boozen, en alle weldenkende liefhebbers van het vaderland zullen u hulde brengen en op uwe wenken passen, als ik in dezen oogenblik doe in hun naam.’

Leycester nam weder zijne hand, en met eenige bevreemding zag de Kanselier, dat zijne oogen vochtig waren: zooveel beweegbaarheid van gevoel had hij bij dien man niet gewacht, en begreep nauwelijks, dat hij iets gezegd had dat er de opwekking toe had gegeven. De Engelsche Heeren glimlachten onmerkbaar, en toch was er waarheid in den toon, waarmede de Graaf zeide:

‘Ik zal alles voor dit goede volk zijn, wat gij en zij van mij wachten ....; maar opdat ik het worden kan....’

‘Dient gij den rang te houden, dien gij zoo goed als verworpen hebt, Graaf! en opdat gij dien onder eerlijke voorwaarden terug nemen kunt, en daarbij alle satisfactie hebben, die u tot nu toe ontbreekt, laat ons nog over eenige puncten confereeren, en die wat nader illucideeren!’

En zoo deden zij; maar van dit bloot politieke onderhoud hebben wij nu wel genoeg, en te meer omdat daarbij de Graaf op de vragen van Leoninus, gelijkluidend met die van Sidney vroeger, dezelfde oprechtheid gebruikte; dat wil zeggen, dat hij achter de waarheid, die hij zeide, nog eene tweede waarheid terughield, die het geheele vraagstuk had moeten omkeeren. Men kwam dus tot dezelfde resultaten: de Kanselier beloofde, de Algemeene Staten daartoe te brengen, dat er eene commissie werd samengesteld, om de punten van opdracht nader te overwegen, met voorkennis, bijwezen en medeweten van Mylord Leycester en zijne gelastigden.

Werkelijk werd er reeds den 17 Januari door de Algemeene Staten eene dergelijke commissie benoemd, en was de Kanselier Leoninus daaronder door de Hollandsche Heeren gekozen. Leycester belastte met zijne belangen, zoo vaak hij ze niet persoonlijk dreef, Sidney en Davison.

Ziedaar de uitkomst en de gevolgen van het eerste gesprek van den Kanselier van Gelderland met Graaf Leycester; waaraan de laatste, toen hij er van verkregen had wat hij wenschte, hoffelijk een einde maakte; want hij had haast, de plichten van den staatsman af te wisselen, met de plichten van den Christen - de plichten van den Christen zooals hij ze verstond.

X. Hoe jongelieden vrienden worden.

Onze beide jongelieden, Roger Douglas en Elias Leoninus, hebben nu reeds zóó lang te zamen gewandeld en gepraat, dat niemand er aan twijfelt, of de eerste wist alles, wat hij te weten verlangt, en toch is dat zoo niet. De schroomvallige Engelschman had reeds genoeg de kennis gemaakt van den jongen Nederlander, om het op zijn '*hony soit, qui mal y pense*' niet te durven laten aankomen; en hij vreesde dus, dat de lichtste aanraking van het gewenschte onderwerp in dezen, eene volgreeks van gedachten en onderstellingen zoude opwekken, die hij te meer duchtte van een ander, naarmate hij zelf nog den moed niet had gehad ze te ontleden; en de jonge Leoninus, die niet ver-

moeden kon, dat zijn geduldige toehoorder bijna verstikte onder eene vraag, die hij niet durfde uitspreken, meende de eereplichten van de Zuid-hollandsche hoofdplaats niet beter te kunnen ophouden, dan door den Engelschen vreemdeling op iedere harer inrichtingen en merkwaardigheden opmerkzaam te maken. Tot geluk van Roger echter, was zijne stof niet zoo rijk als die zijn zoude, zoo hij in 1844 die wandeling had moeten doen, schoon wij er bijvoegen moeten, tot geluk van de toenmalige Hagenaars, dat hunne stad - hoeverre toen nog van alle recht der mededinging, met de bloeiende residentie die wij nu in haar liefhebben - zich toch langzamerhand oprichtte uit dien verschrikkelijken toestand van verarming en verwoesting, waartoe zij even vóór de *Pacificatie van Gent,* en onder de rampen van den Spaanschen oorlog vervallen was, en die hare goede vrienden, hare christelijke naburen van Delft, in 1575, op den schranderen en liefderijken inval bracht, om een rekwest in te dienen met de bede: ‘dat hunne schutters verzochten verklaringe, of men den Hage zou doen verbranden, zoo de vijanden hen na 't westkwartier quamen te begeven.’ Een voorstel, dat de schrandere Willem I afsloeg met evenveel kalmte als wijsheid.

De jaren, die er volgden, waren echter voor haar, onder de zorgende hand van den Prins, jaren van herstel, schoon geene jaren zonder worsteling en de tegenwoordigheid van Graaf Leycester, met allen, die er met hem, om hem en voor hem kwamen, gaf haar zeker op dit oogenblik een glimp van dat leven en dien lust, welke zij later zoo in volle werkelijkheid zou bezitten.

Eindelijk hield Elias zijn nieuwen kennis staande voor een gebouw op het Tournooiveld, dat hij hem aanwees als hertog Erich's huis - dat één der prachtigste was die er toenmaals te zien waren, en dat in waarheid een achtbaar en indrukwekkend aanzien had.

‘Sinds den dood van hertog Erich,’ vervolgde hij, ‘in 't veroopen jaar, is er strijd tusschen de crediteuren van dezen en zijne zaakbeheerders, en bleef het onbewoond; intusschen heeft de Kanselier mij gezegd, dat de Graaf van Hohenlo het aanvankelijk in bezit heeft en moeite doet om er eigenaar van te worden.’

De Graaf van Hohenlo! die naam was eene uitkomst voor den armen Douglas.

‘Dat is de luitenant-generaal van Holland en Zeeland, niet waar? dien ik reeds gezien heb te Vlissingen,’ hernam hij levendig, ‘een zonderling heer....’

‘Noem hem maar bij zijn echten naam: een Mars in het veld en in de liefde, een Neptuun in zijn toorn, en een ijverige priester van Bacchus door alles heen. Wie den degen hanteert, moet eerbied hebben voor zijn vuist; maar in 't gemeene leven geeft hij zich toe aan alle zijne lusten en passies, zonder op christen-plicht of wijsheids matiging te denken, en begaat dolligheden.....’

‘Met mijne eigene oogen heb ik er eene van hem aanschouwd,’ sprak Douglas.

‘Och, wil die vertellen! hij begaat er soms, die een gansche nachtwake door stof tot lachen kunnen geven.’

‘De mijne is van die soort en ik zal u die mededeelen; maar eerst, zeg mij, hoe komt gij aan dat kruis en aan dien rozekrans, dien ik te Delft in uwe handen heb gezien.’

‘Ge hebt een goed geheugen,’ sprak Elias lachende, ‘en hoe gedenkt gij daaraan juist nu?....’

‘Omdat gij Hohenlo genoemd hebt,’ antwoordde Douglas, terwijl zijn geweten hem de onoprechtheid verweet.

‘De zwaai uwer gedachten is vreemd, van een ijverig Protestant, als de Graaf heet, op deze zinteekenen van het Roomsche geloof,’ en hij nam ze uit zijne beurs en hield ze Roger voor, die zich met een blik overtuigde, dat het wel zeker Barbara's kruis was en Jacoba's rozekrans.

‘Niet zoo vreemd en ver als gij meent.’

‘Hoe hij vloeken zou als hij u hoorde! maar spreek dan, hij is immers niet in 't heimelijk van religie verkeerd?’

‘Naar ik gissen kan, zoomin als ik.’

‘'t Is waar, ook gij blijkt kennis te hebben aan dit Roomsche moois,’ sprak Elias, met dien schalken blik en dien dubbelzinnigen glimlach, waartegen Douglas zoolang vooruit gehuiverd had, en dien hij toch niet scheen te kunnen ontgaan.

‘Ja! ik heb ze meer gezien, en.... en....’

‘En zoo hebben ze waardij gekregen voor u? wel dan! wilt gij ze hebben?’

‘Meent gij 't?’ vroeg Douglas, met fonkelenden blik.

‘Certeyn! mij dunkt de gift is er niet te groot voor, om daar aan te

twijfelen,' hernam Elias, 'en licht strekte een van beide u tot minnepand?....'

'Behoede ons!' riep Douglas verbleekend.

'Nu! nu! de vrouwkens die ze mij gaven schenen mij wel van haar, die niet karig zijn met zulke bewijzen van jonste; maar hoe doch treft *u* dit woord dus zonderling?' vervolgde hij, ziende dat Douglas bleek werd, ''t moge kwalijk gezegd zijn, het is toch niet kwalijk gemeend, - neem doch dit! en ik zal u vertellen hoe ik er aan kom.'

Roger nam werkelijk; het gouden kruisje stak hij met onverschilligheid bij zich, den rozekrans verborg hij tusschen de plooien van zijn gordel, met eene mengeling van huivering en blijdschap, die Elias niet ontging.

'Geloof niet dat het uit bijgeloof is....' sprak Roger met neergeslagen oogen.

'Neen! neen! ik verdenk uwe rechtgeloovigheid niet,' glimlachte Elias, 'op zijn hoogst pleegt gij een beetje afgoderij, die op onze jaren wel geoorloofd moet zijn.'

'Ik luister, vriend!' viel Douglas in, zonder hierop te antwoorden.

'Nu dan, gij zijt mij dank schuldig, wijl ik het ben, die uwe schoonen dienst heb gedaan; als ge weet, zijn het Katholieke vrouwen, en ijverig genoeg voor hare religie, te ijverig zeker voor haar tijdelijk welzijn, bij den ommekeer van zaken hier te lande; voor 't minst door die oorzaak kwam ik met haar in kennis. Het was te Rotterdam; ik moest er zijn, nu op mijne reize naar 's Hage, om met een vriend van mijn heer vader zekere zaken te bespreken, aangaande onze familie; dat afgedaan zijnde, onthield ik er mij nog een dag, om een festijn bij te wonen, dat de burger-hoplieden, waaronder ik kennissen had, gaven aan den nieuwen kornet van hun vendel; 't feest liep ten einde; 't was alreede schemering, en 't ging er wilder toe, bij het toedrinken en het rondgaan van kroes en kan dan mij lustte, die een vijand ben van overdaad en uitsporigheid in alle ding, en daar ik te ochtend tijdig te paard moest, wilde ik mijn middagmaal niet tot den nacht gerekt zien; zoo hoopte ik ongemerkt weg te komen met nog een vriend, die van dezelfde gezindheid was. 't Gelukte ons echter niet; het lustige zelschap ontdekte 't verraad en stelde dwang tegen onze list; die had echter zóóveel gebaat, dat wij aan 't opstaan geraakten en zoo

wat door de zaal heen en weer trentelden, wachtende op 't nagerecht. 't Gebeurde dus, dat ik en anderen voor de vensters staande, een grooten oploop bespeurden voor zeker huis in de overbuurt; jeugdige zinnen zijn tot avonturen geneigd, en nieuwsgierig te weten, wat het zijn mocht, liepen wij *de doelen* af, en voegden ons bij de omstanders. We hoorden daar zeggen, dat gemeld huis gesustineerd werd, den Roomschen te dienen tot het houden hunner meditatiën, en dat er werkelijk op dit pas zulk eene bijeenkomst plaats vond. Nu was het Rotterdamsch gemeen juist in eene luim van intolerantie, die gevaarlijk scheen te zullen worden voor de arme luiden, die daar bezig waren hun godsdienst te oefenen ...'

'Met uw welnemen, heer vriend!' viel Douglas in, 'noem toch de papistische afgoderij geen godsdienst, dat is te ergerlijk!'

Elias glimlachte en schudde het hoofd; maar hij vervolgde zonder de aanmerking te beantwoorden.

''t Gemeen dan stond joelende en dringende rondom die woning, liet het zich niet gebreken aan rauwe woorden en felle dreigingen, die wel raden lieten, dat zij eindigen zouden met de deur op te loopen, de vreedzame verzameling te overvallen en met baldadigheden uitéén te drijven.'

'Dat zou in waarheid eene prijselijke en Gode wel aangename handeling zijn geweest,' zei Roger, die op dit punt onverzettelijk scheen.

''t Zou eene berispelijke handeling zijn geweest in een vrij land als het onze, waar velerlei gezindheden geroepen zijn, verdragelijk samen te wonen,' sprak Elias met vastheid en ernst. 'Hadden die lieden gezondigd tegen 's land ordonnantiën, met alzoo samen te zijn, als ze werkelijk deden, het was aan de magistraat om ze te straffen met poene van geldboete, die er op gezet was; maar niet aan de burgerij, niet aan 't gepeupel, om eene ongehoorzaamheid aan de staatswet, met geweldige storing der ruste te straffen. Het is jammerlijk te zien en bedroevend, hoe schielijk in ons land de vervolgden in vervolgers zijn omgewend, en hoe zij, die pas verdragelijkheid vorderden in den naam Gods, nu onverdragelijkheid oefenen, met dienzelfden naam op de tonge.'

Daar was eene kracht van verwijt in de wijze, waarop de zoon des Kanseliers dit uitsprak, die, zoo zij zijn toehoorder al niet

tot zijne denkbeelden overhaalde, hem voor 't minst op dit oogenblik zonder tegenspraak vond; maar deze viel zich zelf in de rede:

'Doch 't is van mijne opinie niet, dat ik spreken wilde of moest; slechts dit bedoelde ik te zeggen, dat wij, jongelieden van wapenen, schielijk indachtig werden, hoe zulke stoornis der ruste bij de algemeene opgewondenheid, waarin 't volk verkeerde door de inkomste van Mylord Leycester hier te lande, licht van groote wanorden en onlusten het voorspel kon zijn, en zonderling schoot het één van de jonge hoplieden te binnen, dat de nieuw benoemde kornet, alhoewel zelve Hervormd zijnde, tot eene familie hoorde, die nog bij het oud geloof gebleven was, en hoe het plegen van deze ongeregeldheden als onder hun oog, dus eene offensie mocht schijnen aan de verwanten van hun overste. Dit bemerkt, bespraken wij het onraad te keeren, en 't opgeruid gemeen in ontzag te houden met wat vertoon van macht en meerderheid; des wij ons hielden als gezonden door de magistraat, om 't stuk te onderzoeken; 't volk bij ons, als 't nog niet in het wilde bruisen der tochten is, en niet aangehitst wordt door smadelijke bejegening, heeft eerbied voor de bestaande macht, en de hoplieden der schutterijen inzonderheid, zijn in vele steden wel gezien en houden overwicht op de menigte. Des gelukte ons ondernemen; de heftigste woelwaters begonnen af te deinzen, en wij hoopten vredig in 't huis te raken om de lieden, die er zijn mochten, te vermanen, heimelijk en in stilte uitéén te gaan, toen het ongeluk wilde, dat daar aankwamen uwe kennissen...., het lustige wijfje met de schalke zwarte oogen en de roode wangen, dat bij ietwat wulpsch en opzichtig gewaad niet noodig had, kruis en getijboek zoo openlijk te dragen als zij deed, om door min bevooroordeelden dan de menigte, die wij keerden, onderkend te worden voor eene dochter van '*de hoere van Babel,*' als onze predikanten zeggen. Aan haar arm hing de lieve deerne met de zwarte falie, die zij niet opsloeg, dat haar het aanzien gaf van eene bagijn of uitgeloopen kloosterlinge, en te eerder nog, naardien ze 't getijboek en den rozekras bloot in de hand droeg, als ging ze onder 't oog der inquisitie van Madrid te Hoogtijd. Beiden naakten, de eerste met vrijen, stouten stap, de andere schuchter, maar met vrome statigheid; 't scheen haar zorge noch kommer te geven,

dat daar zoo groote menigte verzameld was, rondom de plaatse, waar zij ten gebede opgingen.'

'Arme, arme Jacoba!' verzuchtte Roger, 'ziel en lichaam, beide in gelijk gevaar van verderf!'

'Wees rustig! ik zeide u, dat ik ze beschermd heb.... Hoe dit vrijpostig naderen het gepeupel smaakte, moogt ge denken, naar 't geen ik alvorens zeide. Ook raakten ze in gedrang en nood, aleer wij ze helpen konden, daar uwe Jacoba - zoo dit de naam is van ' t zwartoogig kind - met vrij wat stoutheid van geest zich weerde, en rapper van mond dan 't getij het dienstig maakte schimp voor schimp wedergaf, schoon 't was in onzuiver Neêrduitsch met Vlaamsch vermengd, dat haar nog meer verdacht maakte bij 't volk. Ook wisten wij niet, met hoeveel haast er kracht tusschenbeide te komen, toen ...., maar lieve deugd, wat een lustig gezelschap rent daar *den Kneuterdijk* af in sleden? Ziet gij, heer Douglas! wat al fiere mannen, wat al minnelijke vrouwen! Bij mijne zonden! ik zou lust hebben, mij daarneffens te voegen zoo een krijgsmansstap zulk eene vaart konde bijhouden; daar moeten zeker kennissen bij zijn. Ik was in 't leger zoolang verstoken van alle jolijselijke speeltochten.'

'Daar schijnen van de onzen onder te wezen,' sprak Douglas gedwongen toe te zien, met eenige verwondering, en door die omstandigheid afgeleid van het verdriet, door de stoornis in hun gesprek veroorzaakt. 'Op den middag vóór den dag des Heeren vóór een dag als die van morgen; - een loffelijk tuigenis van vromigheid, dat ze uwen landslieden geven, heer Leoninus! en daar ik u van bidde niet te denken, dat het zijn kan met oorlof van Mylord Leycester, wiens opinie hieromtrent....'

'O! maar dat gaat zeker naar Delft,' riep Elias, die niet naar hem luisterde, 'en zie, daar is heer Paulus Buis - zeker de aanlegger van dit vroolijk feest! - Welk een fijn vrouwenbeeldje houd hij in zijne slede, die olijke fijnman! 't is een benijdbaar deel; zie, ik heb lust, om ...., God in den hemel, Roger! welk een ramp! de slede zwenkt; het paard steigert; houd stand, heer Buis! houd stand! wij komen ter hulpe!' en hij voegde de daad bij het woord, dan het was onnoodig.

Verscheidene lieden, die dichtbij waren, hadden reeds hulpe toegebracht en omringden de slede, door Buis verlaten met de dame, die hij vergezelde, en die hij nu aan zijn arm terugvoerde

de tegenovergestelde zijde heen van die, welke het overige gezelschap had genomen. Aan den wankelen gang der dame bleek het, dat zij verschrikt moest zijn; maar dat zij liep, bewees dat zij geenerlei letsel had bekomen. Een weinig teleurgesteld, dat de uitkomst van dit avontuur hem geene gelegenheid liet, met eenig recht zich te voegen bij het gezelschap, in welks plan van vermaak het zijn wensch scheen te deelen, nu de eenige kennis, die hem had kunnen inleiden, zich verwijderde, liet zich Leoninus eene wijle door Douglas voeren, die niet weinig haast had, hem te verwijderen van de plek, die bijna eene klip was geworden voor het egoïstisch doel zijner wandeling, en van dit onderhoud. - Toen hij ten laatste meende, dat Elias van de voorbijgaande afleiding bekomen moest zijn, sprak hij met zekeren schroom:

'En nu, heer vriend! uw verhaal....'

'Och! 't was zoo goed als uit,' hernam Elias verdrietelijk, want zijn lust tot vertellen was uitgeput. 'Het zal u genoeg zijn te weten, dat de vrouwen, in wie gij belang stelt, gered werden; dat ik ze wegvoerde buiten de stad naar een hoeve, die, naar de Brabandsche mij zeide, aan mevrouw Blois van Treslong behoorde; dat ze daar door de huislieden goed ontvangen werden, en ik tot loon van mijn dienst, zoo het heette, maar eigenlijk bij wijze van vermaan, om voortaan meer voorzichtigheid te oefenen, haar de teekenen der Roomsch-Katholieke religie afvroeg, en ook verkreeg, zelfs van de kleine met de zwarte falie, die zij nooit opsloeg ....'

'Gij hebt haar dus niet in 't aanzicht gezien?' vroeg Roger met een zekeren glimp van voldoening.

'Neen ik! schoon ik bekenne er lust toe gevoeld te hebben; maar eensdeels eerbiedigde ik eene schuchterheid, die zoo blijkbaar was in heel haar voorkomen, en wilde haar dies niet kwellen; ik was haar beschermer, ik mocht niet onhoffelijk zijn; andersdeels trok het mij niet bijster aan, daar ik voor regel houde, dat eene vrouw die zoo strikt zich het aangezicht dekt, niet veel minnelijks moet te vertoonen hebben; en ten allerlesten was 't bijna duister, toen wij de hoeve genaderd waren, waar ik niet binnenging, en in 't eind nog was ik wel tevreden met het zoete loon, dat ik op eene enkele bede verkreeg van de zwartoogige: een hartelijken afscheidskus.'

'Die vrouw is veil met deze gunsten,' zei Douglas met afkeer. 'Ook Hohenlo....'

‘Hoe! heeft ze Hohenlo gekust, dat gij 't zaagt, gij haar lief....’

‘O! in heiligen ernst, heer! niet verder is de lucht van het water, dan ik af ben van iedere dus onvoegelijke gemeenschap met de vrouw, die gij noemt,’ riep Roger, met al de verontwaardiging van zijn opgeschrikt gevoel.

‘Maar, toch de andere?’

‘O, luister! luister doch, eer gij oordeelt! ja! de andere - Jacoba als zij heet - de gesluierde als gij haar noemt - is de vrouw, wier liefelijk wezen ik heb aanschouwd, wier zachte en heldere oogen nog altijd over mij zijn, als staarden zij mij aan; die in zachtheid en reinheid de engelen des Hemels nabij komt; zij is het op wie al mijne gedachten zinnen, die niet weer wegwijkt uit mijn geheugen, die met mij is en om mij is onder alles; - en die, zoo ze niet een geest des lichts is, op mijn duister pad gezonden door den Heere, - eene handlangster van Satan moet zijn, die mij met ziel en lichaam zal neerrukken ter helle. Ik had niet gemeend u dit te bekennen, doch nu ik eenmaal vervoerd ben te spreken, wat ik niet moest, ontglipt het mij de tonge als vanzelve, en alle banden van nutte zelfbeheersching raken los. Oordeel dus, hoe dit gedenken ondanks mijn wil, daden en woorden regelt! oordeel, hoe het mij reeds gebracht heeft tot leugen en tot onoprechtheid. Ik heb u om niets anders gezocht en aangehangen, dan om van u te weten, wat gij mij nu hebt verklaard O, dit is zeker eene betoovering! Satan houdt mij gevangen met onweerstaanbare overmacht.’

‘Wees niet zoo beklemd daarover, mijn arme vriend!’ antwoordde Leoninus met oprecht medelijden in het hart, doch met opgeruimden toon, ‘een kleine duivel houdt u gevangen, maar het is de zoete toovergod Amor, en daar zijne ketenen rozekranzen zijn, is er geen groot gevaar voor schade....’

‘Neen! neen! het moet eene groote zonde wezen, eene Roomsch-gezinde....’

‘Ba! wat doet de religie af in de liefde? voor zestig jaren was de heele wereld Roomsch, en het minnen ging er niet slechter om; ze zal u niet vergen, paternosters met haar te bidden.’

‘O, neen, heer Elias! spot niet met zóó ernstige zake...., in het huwelijk moeten de gemoederen eenstemmig zijn in het hoogste, zal er eendracht en vrede heerschen, zal daar God Zijn zegen geven, en de Heer inwonen met het gezin.’

‘In het huwelijk!’ riep Elias met de uiterste verwondering. ‘Maar, mijn allerbeste Roger! Roger Douglas! Engelsch edelman, zoo na verwant aan Mylord Leycester! waar denkt de zoon van uw vader aan? - een huwelijk met eene avonturierster als deze?’

‘In der eeuwigheid voor mij geene minne zonder huwelijk!’ sprak Douglas hartstochtelijk, met zijne diepe, doffe stem.

‘Zoo dan, vriend! peins er op, hoe gij het hart vrij maakt van dit Sirenen-kind, want ik houd voor zeker, dat nooit Mylord Leycester...’

‘Gij weet niet, hoezeer Mylord mij vrij laat, om te beschikken over mijne handelingen; - en daarbij, zoo ik zijn naam, zijn titel moest dragen....; maar ik vrage immers niets van hem dan rust en onbekendheid.’

‘Rust en onbekendheid? 't Is niet denkelijk, dat de Graaf u met zich heeft genomen naar Nederland, juist om u beide te geven. Neen, heer Roger! al waart gij de minste edelman van zijn huis, naar 't gerucht mij den Graaf van Leycester heeft afgebeeld, zal hij zoo vreemd een hijlik nooit gedoogen. - Maar gij zult wijzer zijn uit u zelve, of veeleer zal het geval met zijne beletselen wijzer zijn dan gij. Weet gij, waar gij haar weder zult zien?’

‘Zij meende naar Utrecht te reizen, maar hoe komt zij er onder een geleide als dat van hare gezellin? Wat al gevaren, wat al angsten, wat al lijden zal zij hebben dóór te worstelen, eer zij die wijkplaats bereikt, zoo zij niet aleer bezweken is; hoe mij dit martelt! Elias! en begrijpt gij, dat die vrouwen daarbij mijne bescherming verworpen hebben!’

‘Vreemd, mijn arme vriend! maar gij herinnert mij, gij zijt mij het verhaal uwer bekendschap schuldig.’

Douglas, eenmaal op den weg der vertrouwelijkheid, liet dien wensch nu niet langer onbevredigd, en het spreken over *haar,* die toch zijne gedachten vervulde, bevredigde bij hem zelven een bijna onweerstaanbaren trek, en schonk hem eene verlichting, die hij nog niet kende. - Achttien jaar, en eene eerste liefde! in een gemoed, dat ernstig was van opvatting, diep van gevoel, en tot zwaarmoedigheid gestemd; - en eene liefde die daarbij nog het dubbele wicht wierp eener zonde op eene vrome, op eene gemoedelijke ziel, doorgaand in eenzijdige godsdienstige overpeinzingen verdiept, die in hare overspanning, het toegeven aan het menschelijke in den mensch, beschouwende als onvereenigbaar met waren Christenzin.

Gelukkig trof hij in den zoon des Kanseliers juist den vriend die hem diende, juist den jongen man van helderen, onbevooroordeelden geest, van kalme beschouwing, vrij van overdrijving; en die met al de losse blijhartigheid van zijne jeugd, de schrandere overweging van het passende vereenigde; die meer dan *hij* tot het gewone leven behoorde en zich daarin wel gevoelde.

Toen hij Douglas ten einde had aangehoord, zeide hij:

'Dat die Jacoba eene Katholieke is, moet u zeker smartelijk zijn; maar toch, wees er dankbaar voor, dat zij vroom is en ijverig in haar geloof, - en wat mij toeschijnt u de beste hoop te geven, is de opmerkelijke bijzonderheid dat zij Latijn spreekt; - dat is het bewijs voor eene zorgelijke opvoeding, en eene zulke opvoeding is voor 't minst het bewijs voor een deftigen stand. Blijf dus hopen, zoolang gij het moogt! ik beloof u mijne beste diensten in het terugvinden van uwe verlorene. Wisten wij slechts haar geslachtsnaam, het zou wel kunnen zijn dat het een goede was! Met die treurige onlusten, in die ondenkelijke verwarringen, door den krijg veroorzaakt, is menige telg uit edel geslacht dolende, en ver van wie ze toehooren, - zonderdat de laatsten het weten of hinderen kunnen, - en, dat dus deze onzekerheid zelve u den moed hergeve! Hohenlo heeft ook vast geene kondschap, waar zich Barbara Boots onthoudt....'

'Neen! als ik gezegd heb, is het voor dien, dat ze zich veeleer zoude schuil houden'

'Dat valt dus slecht; maar zie, hoe ons spreken ons ongezocht neffens *het Hof* heeft gebracht; - hier hebben wij alreede *de Zuiderpoort.*'

'Gaat gij die met mij binnen? als er gelegenheid is, stel ik u dan voor aan den Graaf....'

'Beste Roger! ik ben ietwat moede, en niet in de stemming om tot zulk een voornaam persoonaadje te naderen; - daarbij, zou het niet beter zijn dat gij mij vooraf noemdet, of dat ik met den Kanselier?....'

'Neen, als Mylord geene bezigheden heeft beloof ik u eene heusche ontvangst, en eene meer gemeenzame dan u de Kanselier zou kunnen verschaffen; - doch het valt mij in, Mylord zal nu toch in stichtelijke overpeinzingen verdiept zijn, en die te storen ware niet oorbaar.'

'Zekerlijk niet!' hernam Elias, met eenige bevreemding naar

die woorden luisterende, ‘dus groet ik u, mijn vriend! en tot wederziens!’

‘Morgen, als het zijn kan!’ bad Douglas, die nog nooit een vriend en vertrouweling had gehad van zijne jaren.

‘Het zij dan morgen!’ sprak Leoninus, en de zoon van Leycester scheidde met een handdruk van den zoon des Kanseliers.

XI. Na het avondmaal.

Met eene geestdrift, die zich uitdrukte in kreten van verrukking en in sprekende gebaren van toejuiching, of in tranen van opgewekte aandoenelijkheid, of in stille gebeden van dankbaarheid, had het volk van 's Hage, en zoovele burgers van Nederland als derwaarts waren toegestroomd, Zondag's den Graaf van Leycester met velen van zijn gevolg plechtig zien opgaan ter avondmaalsviering. Het is zoo, slechts voor een bepaald getal lieden: voor de Heeren Staten van Holland, voor wie het Hof bewoonden, en wie verder door gunst of recht de toegang tot de kapel was vrijgelaten; maar de optocht daarheen uit den vleugel van het Keizershof, door Leycester bewoond, over het binnenplein naar de st. Maria-kapel, was toch geschied met een zeker pronkend vertoon, ten aanschouwe van zoovele honderden, als de plaats en de ingangen daartoe bevatten konden; en wie gezien had, bracht de geestdrift over op wie niet had gezien, en zelfs tot wie te huis was gebleven klonk de heugelijke mare voort; en wie weet het niet, dat eene opgewondenheid, dus van hoofd tot hoofd overgebracht, in warmte stijgt, naarmate zij door schildering sterker wordt gekleurd dan door aanschouwen. Dat pronkend vertoon legde de Graaf zoo doorgaand in alle zijne publieke handelingen, en vaak zelfs in zijne huiselijke, dat men hem daarom niet te eer van huichelarij moet beschuldigen; wij hebben daarbij reeds gezegd, welke zijne godsdienstige aandoeningen waren en wat soort van godsvrucht de zijne was.

De hofkapel was ditmaal nog door vele aanzienlijke Hagenaars bezocht, die, hetzij met recht, hetzij zonder dat, en bij vergunning daarin bij deze gelegenheid plaats hadden verkregen, en

onder dezen behoorde ook de Burggraaf met zijne bevallige echtgenoote. Als wij weten had Libertus Fraxinus te dezer gelegenheid den dienst verricht; niet alle leden der Staten hadden dien bijgewoond, slechts twee of drie hunner had men opgemerkt, tot groote bevreemding van Leycester en tot groote ergernis van het volk! Maar mijne Heeren de Staten stonden niet als vroom bekend, althans niet voor kerksch, niet voor die soort van vroomheid althans, die het volk zoo sticht, en die predikanten zoo gaarne zien, en zij schenen die hoedanigheid ook ditmaal niet aangenomen te hebben, of de houding daarvan te willen aannemen, dat zeker meer oprecht was dan politiek.

Ook van Leycester's gevolg waren niet allen dáár: velen der edelen, die met hem in Nederland gekomen waren, zonder een bepaalden rang te houden, of dienst te hebben omtrent zijn persoon, achtten zich niet verbonden al zijne wegen te gaan. Wij hebben gezien, dat er onder hen waren, die zich het vermaak eener sledevaart veroorloofden, terwijl hij zich in vrome gepeinzen verdiepte, en toen de Graaf hen daarover later onderhield, hadden zij hem geantwoord, dat zij leden waren van de Episcopale Kerk, waar hunne Koningin hel hoofd van was, en dat zij begeerden communie te houden naar de vormen dier Kerk, bediend door den Bisschop dier Kerk, als welke daartoe den Graaf vergezelde. Daar viel voor Leycester niet veel op te wederleggen. Hetzij uit eerbied voor de gevoelens van den Graaf, of uit inschikkelijkheid voor zijne wenschen, hetzij uit eigene gemoedelijke beweegreden, Sidney ook woonde dezen dienst bij, en de ridder had van zijn groot gevolg de aanzienlijksten met zich.

Het gehoor van heer Libertus Fraxinus was dus zóó schitterend als hij immer onder bereik zijner stem had gehad, en of de Eerwaarde die stem moge gebruikt hebben, evenzeer tot verheerlijking van zijn God, als hij het deed tot verovering van zijne toehoorders, willen wij hem met zijn geweten laten uitmaken; wij zijn reeds genoeg ingelicht van zijne denkwijze, om te begrijpen, hoe hij de gelegenheid zal hebben aangegrepen, om voorloopig Leycester dat alles op het hart te drukken, wat hij onder *het noodige* verstond, en om tot hem te spreken van behoeften der Kerk en van hare dienaren en van het volk, tot wier vervulling hij hem de*geroepene* noemde. Wij weten, dat Libertus Fraxinus met een gerust gemoed wat aardsch stof strooide, tusschen de

toespraken in, die ten Hemel moesten opvoeren; maar zeker is het, dat hij voldaan was over de wijze, waarop door Leycester zijn woord werd ontvangen en aangehoord; de gansche prediking had hij staande, blootshoofds, met de meest onverdeelde aandacht aangehoord, en bleek bij het einde tot tranen geroerd. Dat was een andere toehoorder dan Prins Willem I, als hij voor eene enkele maal uit Delft te 's Hage kwam en er te kerk ging, en hij met zijn fijn en kalm gelaat, met zijn klaar en doordringend oog zóó onbewegelijk, maar ook zóó onbewogen op den leeraar bleef staren, als wilde hij nog minder des sprekers woorden verstaan, dan wel zijne onuitgesprokene gedachten peilen; voor zulk een toehoorder beefde een prediker, een prediker voor 't minst, die niet zoo gansch vervuld was van zijne roeping, dat hij ook nog bijgedachten konde hebben, en dat durfde, onder die grootsche taak, de verkondiging van zijn Heer. Dat was een andere hoorder, dacht Fraxinus, dan de jonge Prins Maurits, en Hohenlo, enGraaf Lodewijk van Nassau, die daar gekomen waren, omdat ze aan het volk die proeve meenden te moeten geven van hunne goede verstandhouding met den Graaf, maar die er licht niet veel meer bij gedacht hebben, en die van verveling en onaandachtigheid ten minste van tijd tot tijd geene onduidelijke blijken gaven. Dat was een andere hoorder dan sir Philip Sidney, die het geestig gelaat wel eens vertrok tot iets dat naar pijnlijken wrevel geleek, of dat soms naar een ironisch glimlachje zweemde, bij rhetorische sieraden, wier gezochtheid alléén was te vergelijken bij hunne ongepastheid; bij gewrongenheid van gedachte nevens nuttelooze spitsvondigheid; bij harde verwerping van andersdenkenden, die niet ondersteld konden worden daar te zijn; bij bitse persoonlijkheden tot zelfs op aanwezigen toe, doch gewaagd van achter het schild der Bijbelsche voorstellingen, en van namen uit het Oude Testament; bij de inmengeling vooral van politiek, waarvan niet was te beslissen, of ze meer valsche opvatting was van het Christendom, dan van 's lands belang; bij alles met één woord, wat nooit in eene Christelijke leerrede moest gevonden worden, terwijl juist datgene, wat daarin altijd onmisbaar is - Christus en het Evangelie - hier werd gemist, ofschoon wel met name genoemd; de geest van beide was er niet. Hoe had die er kunnen zijn, onder de koude aanrakingen van zóóveel stoffelijks, en onder de ontwijdende inmengselen van zóóveel wereldzin.

Philip Sidney, die ook dit gemis gevoelde, kon het aanvullen uit de schatten eener rijke ziel, eener reine en krachtige verbeelding, uit een warm hart, dat met vurigheid voelde, en met een helder verstand, dat ook hier het koren wist te scheiden van het kaf, en der zaak wist terug te geven, wat een onhandige pleitbezorger haar ontnam; maar hoe menigen waren er, die het gemis onbestemd voelden in de ledigheid van ziel en in de verkilling van het hart, en die het niet konden aanvullen als hij!

Maar wie zich ook gesticht had gevoeld, of wie niet, Martina, de echtgenoote van den Burggraaf, trad nog meer mismoedig de deur der hofkapel uit, dan zij die was binnengekomen. Al die vreemde aanzienlijke menschen hadden haar als anderen in 't eerst afgeleid, en de verstrooiing op de meeste gezichten, had machtig op hare eigene ontstemming gewerkt. Een blik op hare stadgenooten, wien het was aan te zien, dat de gebaren en houding van Leycester en de zijnen hunne belangstelling meer gaande hielden, dan die van den voorganger bij den eeredienst, was niet geschikt om beter op hare stichting te werken; en het woord van den spreker;.... men begrijpt wat het voor haar kon zijn; en zeker, een leeraar meer bezield door het gewijde zijner taak, en die daarvan een juister begrip had, zou eene zware worsteling gehad hebben tegen zoovele uiterlijke hindernissen, als de werking van het goede woord hier zou hebben tegengestaan. Hoe het zij; toen de arme beklemde, met gebogen hoofd en langzamen tred zich voortsleepte aan den arm van haar echtgenoot, was het haar aan te zien, dat, zoo zij vermoeid en beladen was binnengegaan, en met meerdere behoeften en reiner doel dan menige andere, zij minder dan eenig ander het doel harer komst had bereikt.

Ik mag wel lijden, dat de ondervinding van ieder Christen mij hier tegenspreekt, en die zielstemming na zulk eene plechtigheid acht, een onbestaanbaar zielkundig verschijnsel te zijn, en de Heer geve, dat geen enkele die ondervinding hierna ooit moge maken bij zich zelve! Wie daartegen het waken mogelijk is, wake! in plaats van zich te ergeren aan mijne voorstelling, en denke liever in, dat de belofte: ‘Waar twee of drie samen zijn in Mijnen naam, daar ben Ik met hen,’ niet gelden kan van iedere plaats, waar gedoopten in Zijnen naam het ‘Heere! Heere!’ uitroepen, zonder dat innig geloof, vurige liefde en blijde hope de harten bezielt; -

dat niets wellicht zóó ledig is, en zóó koud, en zóó arm aan zegen, en zóó onchristelijk, als ijdel kerkgebaar zonder Christelijken zin. En wie nu nog geen vrede heeft met mijn woord, herinnere zich, dat het die tijd was, waarin men nog de Psalmen vanDatheen had te zingen, en dat men in den onzen reeds gekomen is tot de Gezangen - waarvan men ons, meene ik, beloofd heeft, dat zij met den tijd zouden vooruitgaan - en dus heeft niemand van wie nu leven, zich iets van dit alles aan te trekken.

Leycester was tevreden met zich zelven, - met de godsdienstige aandoeningen, die hij in zich voelde opgewekt, - tevreden met den spreker, die zoo ten aanhoore van het volk bewezen had, dat *hij* de uitverkorene was, geroepen, om de waggelende Kerk in Nederland te steunen. De Hollandsche vromen van zijne soort waren gesticht door hem en met hem, en gerust in de overtuiging, dat ook zij een der plichten van hun godsdienst hadden volbracht. De Engelschen van des Graven gevolg, die heimelijk overhelling hadden tot de Presbyteriaansche geloofsbegrippen, maar die zich openlijk hadden onderworpen aan de *uniformiteitsacte* van Elisabeth, waren dankbaar vrij te zijn van de liturgie der Engelsche Kerk en gelukkig, te kunnen bidden voor de Koningin van Engeland, zonderdat daaronder het hoofd van de Kerk werd verstaan; de overige Engelschen hadden hun plicht vervuld tegenover hun meester; de Graaf, prins Maurits, Hohenlo en de overige Hollandsche grooten hadden de eischen der politiek en der religie samen kunnen vereenigen, en hielden zich daarmede vergenoegd. Alle Hagenaars hadden, nevens den plicht hunner belijdenis, voldaan aan den trek hunner nieuwsgierigheid, om de Engelschen gade te slaan bij deze gelegenheid; de dichterlijke Sidney had het hoofd geschud over den leeraar, maar gevoel en verbeelding hadden hem voortgeholpen, en hij had zich verdiept in het voortspinnen van eigene vrome fantasiën; oppervlakkigen in de gemeente hadden genoeg gehad aan de zinnebeeldige plechtigheid, waarin velen onder hen, met vrij wat meer Roomsche opvatting, dan zij het zelve wisten, meer zagen dan een zinnebeeld, en de zeer en kele waarachtige Christenen, die er zijn mochten, hadden niets noodig dan de innerlijke bevindingen van hun oprecht geloof, om de troost te voelen van des Heeren gemeenschap naar den geest.

Slechts Martina, de arme Martina die tot geen van die allen

behoorde, die dorstende was naar godsdienstige opwekking, en die door de omstandigheden, die wij kennen, niets had gevonden dan ledigheid en koude, met te veel vromen ijver in het harte, om bij die dorheid ruste te hebben, en toch te verre van een krachtig, een verlicht, een levendig geloof om in zich zelve te vinden, wat zij daarbuiten niet vond; zij, - zij ging heen, zooals haar wenschen deed niet gekomen te zijn. Eene dame van onze dagen zou zich bij zulk eene gelegenheid hebben getroost en gewroken door eene scherpe critiek op den spreker en het gesprokene, maar toenmaals dacht men aan zoo iets niet;- vrouwen voor het minst niet; voor de geloovige Protestantsche vrouw was alles, wat op een Protestantschen kansel gesproken werd, Gods woord, de rechtzinnigheid van den spreker eenmaal aangenomen zijnde, en al begreep men er weinig van, men had er toch eerbied voor, en zoo zocht ook Martina hare ontstemming alleen in zich zelve, en erger nog, schreef die toe aan de werking van Satan, aan wiens overmacht Libertus Fraxinus de gedachte in haar had opgewekt, en nog versterkt door menig woord in zijne rede; - en hoe die gedachte beangstigen moest, eene ziel als de hare! Zóó kon ze niet terugkeeren naar huis, naar *haar* huis, waar ze niets vinden zou, om tegen die zwaarmoedigheid over te stellen, zij hoopte verkwikking van de vroolijke, van de heldere winterlucht, zij bad den Burggraaf, eene wandeling met haar te doen voor ze zich naar huis begaven, maar de Burggraaf verontschuldigde zich haastig met de verzekering, dat hij eene samenkomst had met iemand op het Hof, en dat hij dus niets konde dan haar uit het gedrang leiden tot op den *Hofsingel.* Gehuwde mannen begrijpen niet genoeg de waarde, die eene vrouw hecht aan een toegeven, van wat ze kleinigheden noemen en luim gelooven; gehuwde mannen begrijpen niet genoeg, hoeveel zij winnen kunnen of verliezen in zulke oogenblikken; maar de Burggraaf had andere kansen in het hoofd, en andere winsten te doen, dan die in het hart zijner vrouw, waarvan hij *toch zeker* was, en dus liet hij haar alléén voortwandelen den*Hofsingel* langs, van waar zij den weg zou nemen naar hunne woning ....

.....

.....

En toch, toen de arts haar des middags bezocht, verwonderde hij zich, haar opgerezen te vinden uit hare gewone lusteloosheid,

en in een toestand van opgewektheid, van verhoogd leven, van overspanning zelfs, die zijne onkunde hield voor herlevende lichaamskracht; en die voor dit oogenblik nog niets was dan opwinding der zenuwen, en die hem deed uitroepen:

‘Zekerlijk! de frissche buitenlucht en de beweging der sledevaart hebben u goed gedaan, schoon ik ontzet was, te hooren dat gij een zulken tocht hadt gewaagd, toen ik u gisteren kwam zien en niet vond. Nogmaals eene sledevaart en gij zijt hersteld, mevrouwe! schoon 't mijn verstand te boven gaat en mijne ondervinding weerspreekt, genezen zonder medicamenten!’

‘De sledevaart?’ sprak Martina even glimlachend, en zij wendde het hoofd af, terwijl zij van kleur wisselde.

‘De sledevaart!’ herhaalde de Burggraaf. ‘Nu ja! als die haar goed gedaan had, mocht men mirakel roepen; zij is niet verder meegegaan dan tot het *Tournooiveld,* dááromtrent steigerde het paard, zij is geschrikt, voelde zich onwel en heeft verkozen, thuiswaarts te keeren, tot groot ongeneugte van meester Paulus Buis, die haar geleider was.’

‘En tot mijne meeste satisfactie,’ zeide Martina, ‘die schrik gaf mij occasie, om mij af te helpen van een gezelschap, welks rouwe luidruchtigheid mij niet gelustte.’

‘Het waren toch lieden van de besten en edelsten uit den Hage, zonen en neven van leden der magistraat, met hunne vrouwen, dochters of zusters, met wie het eervol en voordeelig moet zijn als vrienden te verkeeren; maar u, Martina! gelust zelden, wat ik u aanprijze als nut en noodig in mijn belang.’

‘'t Is spijtig, dat uw belang medebrengt, mij in dien nobelen kring alleen te laten, Daniël!’ antwoordde zij met iets weeks in den toon, dat de scherpheid der woorden temperde.

‘'t Is nog spijtiger, dat eene Christen-huisvrouw zoo weinig lust heeft tot haar plicht, om zich te dier wille niet eene wijle te verpijnen, in wat haar niet smaakt.’

De dokter, die een huiselijken twist zag opkomen, nam hier voorzichtig zijn afscheid, dit hoorde niet tot zijn vak, meende hij; en toch hoezeer hoorde het tot zijn vak, sinds hij de oorzaak van het lichaamslijden zijner ziekte had kunnen nasporen uit de zielskwellingen, die zulk een tooneel wellicht ging blootleggen voor zijn oog; maar wij weten het reeds, het was geen gelukkige tijd voor de psychologie; en geneesheer en leeraar beiden gin-

gen niet dieper dan de oppervlakte, en waar de laatste zich nog zoo vasthield aan het stoffelijke, was het den eerste te vergeven, dat hij geene diepere kwalen giste dan die, tot wier behandeling men hem riep.

Martina ook had gewacht met antwoorden, tot zij alleen was met haar echtgenoot. Toen zeide zij:

'Was ik u dan niet eene goede huisvrouw, gehoorzaam en gewillig tot iederen plicht? Maar gij, zoo gij mij nog liefhadt, als in den eersten tijd van ons hijlik, zoudt mij het harte niet wonden met zoo bitter een woord.'

'We zijn tien jaren gehijlikt, Martina! en dan komt het een rustig man zoo niet meer in 't hoofd, altijd te passen op de woorden, waar hij zijne vrouw mede toespreekt, vooral niet als hij op hooger zaken te denken heeft.'

'Ik meende doch, dat in den echt de minne moest blijven, en dat men elkander daarin niet moest bejegenen met woorden, die de liefde verkouden, maar veeleer de man, niet minder dan de vrouw, het zijne moest doen, om met hare bloemen des levens eenzelvig pad te sieren en te kleuren, - het leven, dat in zijn dagelijkschen gang zoo ledig is en zoo geurloos.'

'In trouwe, Martina! 't is schade, dat de woorden niet rijmen, zulke taal aardt naar poëterije.'

Nooit zeker had die man een woord gesproken, dat zoo juist hare gedachte op de daad betrapte; het was haar aan te zien, toen zij herhaalde:

'Poëterije!' en haar voorhoofd kleurde zich, en hare oogen hieven zich op, en zij vonkelden, en haar mond glimlachte van zenuwachtige aandoening, en zij zeide met eene zekere vastheid:

'ja, voorwaar, dus zal het zijn! in de poëterije wil ik van nu voortaan mijn lust en vreugd scheppen bij de mistroostigheid, die mij drukt. Of liever, zij drukt mij niet meer, sinds ik wete*hoe* troost te rapen.'

'Hoe komt gij op dit, mijn lief! dat hebt ge doch wel niet van domine Fraxinus, of uit zijne predikatie?'

'Neen, certeyn! Libertus Fraxinus en zijne predikatie zijn wel even vreemd aan de schoone rijmkonste, als een nachtuil aan de zoete tonen van den nachtegaal!'

De Burggraaf zag met verwondering op haar. Dit woord van zijne vrome vrouw, wier stemmigheid, hoe ernstig hij zelf dacht,

hem weleens moeite had gegeven en strijd, vooral in tegenwoordigheid van luchtige vrienden! in zijn hart scheen het hem zooveel schade niet, haar van wat al te groote strengheid genezen te zien, maar daar hij niet noodig vond, haar dit te bekennen, sprak hij eenigszins spottend:

'Voorwaar, vrouwe! gij hebt gaven, die ik niet kende, wetende te spreken in beelden, als wijlen koning Salomo in spreuken; alleen is de vergelijking meer puntig dan Christelijk, uw herder en leeraar nachtuil te noemen; en dan zoo weinig eerbied voor het *Woord!* maar dat moogt gij met u zelve afmaken. Alleen denk hierop: domine Fraxinus is mijn vriend geworden, meer dan voor dezen, en nachtuil of nachtegaal, ik begeere, dat gij hem heuschelijk ontvangen zult als weleer en beter nog, want....'

'Daar zal 't niet aan gebreken, Daniël!'

'En verders, maak het met uwe luim van poëterije, als gij wilt! Ziekelijke zinnen willen heur lust; mij zal 't wel zijn, als ik maar niet altijd door geklag hoore over woorden, die niet in 't effen zijn, en andere viesevaserijen meer; en een naargeestig gemoed kan verkeeren in vroolijkmoedigheid en een bleeke tronie in een blij gelaat, en ge daarbij eene hoffelijke huisvrouw wilt zijn, die hares mans vrienden heusch onthaalt en genoegelijk welkom heet. Wij zullen dan nu voortaan aan prenters uitgeven, wat we aan kleedermakers en kantverkoopers besteedden voor dezen; alleen verg mij niet, dat ik als een rijmelaar zoete woordjes zal zitten kouten aan uwe zijde; - daarin, dat ge uw wille doen moogt te allen tijde, ziet ge in mij uw goeden echtvriend, laat dit u genoegen,' en hij ging heen, zonder naar haar om te zien.

O, dat hij omgezien hadde! dat hij den blik hadde begrepen, waarmede zij hem aanzag en hem de hand reikte! - een blik, waarin meer lag dan dank, waarin iets lag, of ze eene wereld van teederheid en van smarte aan hem had toe te vertrouwen. Maar hij zag niet om; hij was heengegaan, en Martina....

De vraag, die haar echtgenoot haar had gedaan, en waarop hij niet eens een antwoord had geëischt, wordt nu de onze.

Wat had die jonge vrouw zoo plotseling op het denkbeeld gebracht, dat ze in de poëzie vervulling zoude vinden voor de ledigheid van haar leven, dat die haar prikkel kon zijn, dien zij

onbestemd gevoelde, noodig te hebben, dat die haar de vleugelen kon leenen, om zich op te heffen naar het hoogere, waar de behoefte harer ziel haar heentrok, en waartoe de godsdienst, koud en levenloos, als die haar geworden was, haar niet konde opvoeren?

Eene Homerische aanblazing uit de lucht kon het wel niet zijn, vooral niet onder dezen hemel, het moest wel zeker van de aarde komen; Martina zal het ons niet zeggen; het is niet eenmaal zeker, dat zij het *hoe* zich zelve weet te verklaren; maar kennen wij de oorzaak niet, de gevolgen waren zichtbaar, en wat meer is, zij werden met iederen dag meer duidelijk; de jonge vrouw nam toe in lichamelijke beterschap en in helderheid van geest; eene zachte blijmoedigheid sprak uit al hare trekken, nieuwe levenslust tintelde uit haar levendig oog, een teer blosje teekende zich af op het bleek der wangen, dat niet meer het matte wit van eene lijdende was; hare bewegingen waren vlugger; haar gang was niet meer slepend, hare houding niet meer in matheid neergebogen; het was, of 'de Booze van haar geweken was,' als zij zelve zeide; het was of geluk en vreugde tot haar waren wedergekeerd, of dat althans zouden doen; er was iets veranderd in haar inwendig leven, - en het was eene verandering, waarvan zelfs Libertus Fraxinus bij zijn naaste bezoek den Booze niet verdacht, schoon de oprechte leeke hem bekende, dat zij het niet aan godsdienstige opwekking toeschreef, schoon hij dit lam zijner kudde niet in de stemming vond, om zijne geestelijke toespraak aan te nemen; maar wij weten het, de man kende zijne politiek!

De werktuigelijke kerkschheid der jonge vrouw bleef intusschen dezelfde, maar tevens ook ging ze met minder luid uitgesproken tegenzin, werwaarts de Burggraaf haar heenvoerde, of door anderen geleiden liet, en was ze daar somwijlen zwijgend, het was niet de doffe verstomping van lustelooze matheid, maar het zachte gepeins eener stille en zoete dweperij; het scheen of ze rijk was geworden in zich zelve, en of ze met anderen rondom zich, of in eenzaamheid nooit meer alleen was, maar levende in gezelschap van vriendelijke geesten die haar zachte tooverwoorden influisterden, en die haar wegrukten uit de werkelijkheid.

Welke vrouw, en wellicht welke man heeft niet, korter of langer, in zoo zoete tooverdroomen voortgeleefd? Welke vrouw of

welke man weet niet, dat ze altijd zalig zijn, maar soms gevaarlijk? en welke vrouw of welke man heeft zich daaruit zien wakkerschudden zonder pijn? en toch - welke man of welke vrouw glimlacht er niet over, als zij er op terugzien voor zich zelve, of haalt niet de schouders op, en schudt het hoofd, zoo vaak ze er anderen in zien voortleven? Hoe het zij, de Burggraaf schudde het hoofd niet over deze stemming van zijne vrouw; hij vond slechts, dat hij er bij gewonnen had. Stond ze niet Paulus Buis en zijne voorkomenheden uit zonder klacht? wellicht omdat zij ze niet meer opmerkte, en zonder zich tijd te geven of lust te voelen, na te denken over de oorzaken, verheugde hij zich in de gevolgen. Wij moeten ten laatste toch een oog slaan op die oorzaken.

Toen zij eenzaam op den *Hofsingel* terugbleef, peinzend voortwandelende, gedrukt onder doffe somberheid, in eene verwarring van gewaarwordingen en denkbeelden, die door de zwarte zwaarmoedigheid, nog minder tot helderheid konden komen, van onvoldaanheid neerzinkende tot zelfbeschuldiging, van klacht neerdalende tot twijfel, van twijfel weggesleept tot zelfverwensching, van vreeze voor goddelijken toorn, geslingerd tot siddering voor hellemacht, met een gevoel van slapheid, van hulpeloosheid, van onmacht, dat haar niet meer de kracht liet om zich lucht te geven in tranen, of op te stijgen tot de verlichting van het gebed. Haar langzame, slepende gang, hare matte houding, haar hangend en gebogen hoofd, moesten wel de opmerking trekken, van wie haar zag; maar juist die langzaamheid had gemaakt, dat alle kerkgangers haar voorbijgegaan waren, allen zich haastende naar hun huis, en nu liep slechts één enkele met haar hetzelfde pad - een jong mensch, die haar welhaast genaderd was, en door de kennelijke teekenen van haar lijdenden toestand getroffen, had hij haar aangesproken en haar zijn arm geboden tot steun, met eene zekere achtingvolle deelneming, die wel vertrouwen had verdiend, doch waarop Martina of niet lette in hare verwarring, of door die verwarring zelve niet begreep, of zich niet bewust voelde hulp noodig te hebben, althans zij sloeg de beleefdheid af, met het kortste woord dat eene vrouw bij zulk eene gelegenheid weet te spreken, en hij, niet verder dringende, had zich hoffelijk gebogen, en was verder gegaan voor haar uit, niet zonder nog eenmaal het hoofd te hebben omgewend.

Daar viel Martina's oog, als wij reeds gezegd hebben, meer naar beneden gericht dan naar boven, bij het voorttreden op eene rolle papiers, waarschijnlijk den vreemdeling ontvallen bij het omzwenken, bij zijn versnelden tred. Die op te nemen, te bevinden, dat het losse, onverzegelde papieren waren, nieuwsgierig te zijn die even in te zien, aan dien trek te voldoen, waren natuurlijke, waren snelle, waren onwillekeurige bewegingen, verricht, vóór zij er over nadacht; maar nu het verdere.... teruggeven, in te halen den jeugdigen heer, die met snellen mannentred voortliep, aan te spreken den vreemdeling, wiens voorkomendheid zij met stroefheid had vergolden, of terug te roepen den edelman; want nooit sprak voorkomen meer duidelijk van een hoogen maatschappelijken rang, hoe eenvoudig ook de kleeding mocht zijn, dit was eene moeielijkheid, waarin zij in het eerste oogenblik niet te handelen wist. Daar zag ze nog eenmaal het geschrift in, het was geen brief, het schenen verzen.

Haar verblijf in Engeland met den Burggraaf, had haar genoeg van het Engelsch geleerd, om te zien dat het Engelsche verzen waren, om ze te kunnen lezen, om ze te kunnen verstaan. Begonnen zijnde moest zij voortlezen; zij zag even op, niemand was daar; de vreemdeling was buiten het bereik van haar oog en van hare stem; de teruggave was toch onmogelijk geworden voor dit oogenblik; zij zette zich neder op een zitbank, vastgehecht aan een der boomen, en zij las. Het was eene soort van klinkdicht aan de muze der poëzie, - die genoemd werd de zoete troosteresse van alle leed, en de beste vergoeding voor de smarten en de armoede des levens. Het waren *stanza's,* wier zoete, mollige melodie van Italiaansche navolging getuigde; het was naar den smaak van dien tijd, overladen met beelden en allegoriën, waarvan ons Edward Spencer's *Fairy Queen* het best een denkbeeld kan geven, en die meestal buiten het bereik waren van Martina's kennis; maar vernuft en verbeelding hielpen haar raden, wat ze niet kon weten; haar hart en haar gevoel hielpen haar lezen, nog beter dan hare taalkennis, en het scheen of met iedere frissche gedachte een nevel van droefgeestigheid wegtrok van haar geest, - of zij met iederen regel een nieuwen vond deed voor haar hart. Zij las ook; zij las.... zij had zich zóó vergeten in dit lezen, dat zij eindelijk, het oog opheffende van het papier om het ten Hemel te slaan in dwepende verrukking, in onbeschrijfelijke ontzetting opsprong en vluchten wilde:

De eigenaar van het geschrift stond voor haar, kon lang reeds dáár zijn geweest; had hare onbescheidenheid bespied; maar hij had meer nog bespied: hij had hare wisselende aandoeningen opgemerkt; hij had zich verlustigd in hare geestdrift; hij had hare stijgende opgewondenheid genoten; hij belette haar de vlucht met eene waardige en eenigszins gebiedende beweging zijner hand; zij wilde zich verontschuldigen over hare onbescheidenheid, hij glimlachte.

'In trouwe, edele dame! nooit heeft eenige lofspraak een dichter meer gevleid, dan eene zulke waarover gij u ontschuldigt. Ik achte mij zóó verplicht voor de heusche aandacht, die gij daar gegeven hebt aan mijn dichtwerk, dat ik wel aan uwe voeten mocht nederknielen, om u te danken voor zoo groote gunst en eere, als ge bewezen hebt aan deze zwakke verzen.'

'Geloof toch, heer! geloof toch van mij,' antwoordde zij, zonder in hare verwarring zijne woorden te verstaan, zonder gerustgesteld te zijn door den zachten toon zijner stem, en de welwillendheid van zijn glimlach, 'geloof toch, dat ik alleen bij wanhoop aan de kans, om uw eigendom terstond in uwe handen te geven, tot de overtreding kwam van dit geschrift in te zien; toen, verleid door de wonderzoete poëterije, moest ik het al lezen, wat daar stond, maar kon het niet op heden zijn, ik zou eene occasie uitgevonden hebben, om u de kostbare vondst terug te geven; dat zou ik zekerlijk, heer! wil dat van mij vertrouwen!'

'Het zou onhoffelijk zijn van mij, een oogenblik het tegendeel te denken, mevrouwe! maar als zóó schoone oogen zich voegen bij zóó heusche taal, om dit te bevestigen, dan ware wantrouwen felonie, en wil nu dit gelooven van mij, dat ik het mij als een groot voordeel reken te verliezen, om zóó weer te vinden, en toen ik de rolle uit mijn gordel miste en terugkeerde met bekommering voor schade, was ik wel niet bedacht op zulke groote winst;

alleen bejammer ik, dat geene minder onwaardige proeve van mijne rijmkunst in zoo goedgunstige handen is gevallen.'

'Gij zijt dan zelf de poëet?' sprak Martina, die nu eerst genoeg tot zich zelve kwam om te verstaan, 'o! het moet een groot soulaas zijn, in de bedruktheid der ziele en in de benauwdheid des gemoeds, om ze dus te kunnen uitklagen op het papier, en die gave des geestes is wel te benijden, die macht geeft zich zelve al zulken troost toe te brengen!'

‘Zoo is het! maar die troost moet zekerlijk onder uw bereik liggen, sinds ge hare waardij zoo wel bevat; wie de konste zóó hoog schat oefent ze licht zelve?’

‘Lacy, heer! ik ben gansch vreemd aan eenige kennis of oefeninge van rijmkonst.’

‘Toch hebt ge dichtgeest in 't harte, aanminnige jonkvrouw! en daarmede is men dichteres, zonder in rijm te schrijven, of eenigszins de penne te voeren. Rijmkonst is ietwat anders dan dichtgeest; de eerste is maar de dienaresse der andere, die haar toon en mate leent, terwijl zij geest en kracht toebrengt, als de heerschende godin die zij is. De eerste kan worden aangeleerd, de andere niet; zij is der ziele aangeboren; zij woont in het harte;

ik houde voor zeker dat gij die bezit. Gij kleurt daarmede uw leven, uwe liefde, uwe vriendschap, al wat u omringt, al wat u nadert. De verbeelding, die gevleugelde tooveres, in haar kleed van licht en leven, is met u in de eenzaamheid, en vat u bij de hand, en voert u naar hare wonderpaleizen, vol pracht en vol liefelijkheden, waar gij de armelijkheid en de bitterheid van het werkelijke door vergeet; uw oog en zin zijn geopend voor de kunstige natuur en hare wondere werkinge; uw gemoed voor al wat nobel is en goed, en wat opheft boven de kleinheden van het wereldsche. Wat spreek ik van kleinheden? de rijke gave der poëzie geeft waardij aan het geringe, en tooit het onaanzienlijke door haar vermogen van voorstelling; zij ziet wat ze wil; zij raadt wat ze wil; zij gevoelt wat ze wil; ze kan zich stellen in eenzaamheid te midden van honderden, om te leven met zich zelve, en zij kan zich omringen van het zoetste en zaligste gezelschap te midden van duisternis en eenzaamheid. Is het niet zoo, gij kent dit?’

‘Neen, heer! dat kenne ik niet,’ sprak Martina mistroostig, ‘zoo dat ware, zoude ik dan verveling kennen, die drukt als ware 't een looden falie, en die ik toch niet kan afwerpen? zoude ik dan neergebogen zitten in matheid en flauwen onlust, en gebogen zijn als ik ben, onder eene vreemde kwale, die ik niet noemen kan en geen arts heelen?’

‘Die vreemde kwelling! wel, mevrouwe! zekerlijk, dat is er de getuigenis af: dat is dat diep en fijn gevoel, nauw verwant aan en onscheidbaar van dichtgeest; dat dikmaals pijn geeft, - ik weet het, - en dat het lijden van dit ondermaansche tot

een dubbel maakt door wondre smarten aan anderen vreemd; maar in die smarten zelfs liggen zoetheden, ook vreemd aan anderen; iets bitters, gemengd met iets liefelijks; iets als eene weelde van weemoed: iets als een prikkel, die de bewustheid van leven verhoogt; maar die niet kwetst ter dood toe, en hoe dat gevoel de vreugden des levens verdubbeld doet smaken, en de geneugten daarvan vermenigvuldigt, en opvoert tot zaligheden!....'

'Lacy, lacy, heer!' riep Martina uit, 'wek niet in mij op de zucht naar zooveel begeerlijks, en doe mij niet kennen, wat toch niet het mijne zal zijn, sinds ik wel lijde, maar niet op die wijze als gij zegt....'

'Zoo is het; onbewust van u zelve, lijdt ge door de ziele, en meent slechts te lijden door het lichaam. En onhandige artsen zijn het, die voor zulke kwaal, kruiden en artsenijen durven rei ken; beter is het u, poëterije te nemen tot medicijnmeesteresse! zoek haar, en gij zult vinden dat hare middelen zoet zijn, en hare geneeskracht onfeilbaar.'

'Zoo wil ik, heer! en zal dat zeker, waar 't in mijne macht staat. Mocht ik nu alleen maar bekwaam zijn, deze schoone poëterije te kunnen vasthouden in den geest; doch ik vreeze, het zwakke geheugen zal den vurigen wil kwalijk steunen.'

'Waartoe zoudt ge u dus verpijnen? behoud de verzen voor u!'

'Dus groot eene gift aan eene vreemde?' sprak zij met eene onbeschrijfbare mengeling van vreugde, verrassing en weifeling.

'Meen voor 't minst niet, dat de gift groot is door de waarde van het gegevene, schoon het mij niet voegt, gering te achten wat de mond eener dame heeft geprezen. Uw woord, mevrouw! heeft er den prijs van bepaald voor mij, alleen voor anderen blijven de verzen gering, niets dan vrije navolging van een Italiaansch sonnet, en zeg niet, dat het eener vreemde is, wie ik ze biede! dichterlijke zielen zijn van 't zelfde geslacht; wij zijn verwanten naar den geest,' voegde hij er bij met een hoffelijken glimlach.

Het was Martina, of zij de waarheid voelde van dat woord; zeker is het, dat zij aannam, dat zij den eerst geboden steun onder het verder gaan niet langer afwees, schoon zij dien veel minder noodig had; dat zij een onuitsprekelijk genoegen nam, in het aanhooren van wat hij sprak; dat ze hem alles vertrouwde van

haar lijden, wat zij er zelve van wist; dat zij hem sprak van hare onvoldaanheid over zich zelve, over den laatsten kerkgang, over menigen vorigen, - eene klacht, die ze nooit voor Libertus Fraxinus had durven uitspreken, - van hare vreeze, dat het de geest des kwaads mocht zijn die haar beheerschte, eene vreeze die hij wegnam met de nadere verzekering, dat het 'de geest der poëterije' was, die in haar leefde en werkte, en over de eerste klacht wist hij haar te troosten met zijne eigene ondervinding, met ophelderingen over den aard der predikatiën van de Hervormde leeraars in Nederland over het algemeen, en van Fraxinus in het bijzonder, die den laatste gansch ontblootte van het kleed der heiligheid, waarmede hij zich zoo gevallig omwikkelde voor het oog zijner geloovige leeken, en die haar eerbied, voor wat in kerken gesproken werd, wel wat verminderde, als wij reeds konden opmerken; met één woord, hij wist haar als om te scheppen, en tot eene bewustheid te brengen, die een liefelijk licht kon worden, maar ook eene gevaarlijke vlam; hij deed haar zich zelve toerekenen meer dan ze wellicht bezat, mogelijk zelfs, dat hij het haar gaf: maar ook hij ontnam haar iets, dat ze liever moest behouden hebben: haar vroom geloof, al was het dan ook een bekrompen.

Toen ze daarop van elkander gingen was het, hij zonder zijn naam te zeggen, zij zonder den haren te noemen, zonder eene vraag naar stand en betrekkingen in de wereld, en zelfs zonder eene afspraak van wederzien, maar het is zeker dat beiden daarop stilzwijgend hebben gerekend. Kon dat anders zijn bij Martina? maar ook bij den vreemdeling is het tegendeel onwaarschijnlijk; zou een dichter, gevleid in zijne fijnste eigenliefde, zulk eene prooi laten varen? Zou de jonge man, wie hij dan ook zijn mocht, en hoe ook verwend door allerlei soort van toejuiching, geene behoefte hebben om eene hulde te ontvangen, die zoo naïef was en zoo oprecht? En daarbij, wij willen hem het recht doen van te gelooven, dat belangstelling in de lijdende jonge vrouw, meer dan de ijdelheid, zijne gedachten vervuld moge hebben bij het spreken, en dat hij zich daarbij onwillekeurig door zijne geestdrift en zijn eigen gevoel heeft laten medeslepen, zonder te berekenen hoe hij de eerste bij haar zoude ontvlammen, en het laatste zoude treffen.

Martina moeten wij het recht doen van te zeggen, dat zij, thuis-

komende, alléén wist dat hij een edel voorkomen had, en dat zij vergeten had er aan te denken, of de trekken van zijn gelaat bevallig waren of niet, maar daarentegen - ondanks hare klacht over haar geheugen - had zich ieder zijner woorden helder en levendig ingedrukt in haar geest; zij leefde daarmede voort, en die woorden waren haar als ten kompas, om eene nieuwe wereld in zich te ontdekken, waarvan hij haar het bestaan had bewezen.

's Maandags - was het hare verstrooiing, of haar wil? - was het opzettelijk of onwillekeurig? - 's maandags richtte zij hare schreden weder naar den *Hofsingel,* en - vond er werkelijk haar dichter terug, dat zoo gansch onverklaarbaar niet was; want de Engelsche heer kon wel niet anders zijn dan een hoveling van Leycester, die op *het Hof* woonde, of een zulke, wiens betrekking althans er hem dikwijls riep, en in 't komen of gaan moest die weg dus de zijne wezen; ditmaal echter breidden ze, als met zwijgende overeenkomst, hunne wandeling uit tot in het Bosch, in dat jaargetijde niet minder verlaten door de menschen dan beroofd van groen; maar voor hunne oogen hadden sneeuw en ijzel ook hunne pracht. Op die wandeling sprak hij opnieuw over de machtige werking van kunst en kunstgevoel op het gemoed, op de wijze hem eigen en met het vuur van een, die diep voelde wat hij beschreef; roemde de vorderingen, die de poëzie begon te maken in zijn vaderland, dat zeker geen roem was zonder oorzaak, daar er van 1562 tot 1590 alléén, meer dan 150 dichters in de Britsche koninkrijken hebben geleefd en gezongen; bejammerde voor haar in dit opzicht de armoede van het hare; vergeleek taal en dichtkunst van Nederland op dit tijdpunt bij gezwachtelde kinderen, waarvan men wel hoopt *dat,* doch nog niet weet, *hoe* ze volgroeien zullen en zich loswikkelen; dat niet minder waar was; want mocht hier en dààr een enkele rederijkerskamer eens een winseltje losbreken, het krijten van het kind was nog gansch geen liefelijke zangtoon; - Coornhert en Spieghel mochten er zijn, Hooft en Huygens waren nog niet dáár, en het weinige, dat tot ons gekomen is uit dien tijd, doet ons nauwelijks betreuren, dat er niet als in Engeland 150 dichters op die wijze hebben geschreven, of voor het minst niet hebben gedrukt. Maar het meest en met den warmsten gloed, sprak hij van de poëzie der Italianen, die de moeder was geworden van de Engelsche op dit tijdperk, en wie al hare zonen, dus de vurige en tevens de blinde liefde toedroe-

gen, die rechtgeaarde kinderen met bewondering naar hunne moeder doet opzien, zonder hare gebreken te peilen, schoon wij, met haar gebreken toe te kennen, niet ééne harer liefelijke eigenschappen willen loochenen.

Hij wekte Martina op om zich te oefenen in de Italiaansche taal, waarvan vele aanzienlijke Engelsche vrouwen hare uitspanning maakten, hierin voorgegaan door de Koningin, en die haar eene afleiding kon wezen in verdriet, en vervulling voor haar tijd. Bij hare kennis van de Fransche in Vlaanderen gesproken, en van de Engelsche in Norwich geleerd, kon haar dat niet te moeielijk zijn; zij beloofde naar een leermeester om te zien, maar schuchterheid weerhield haar den wensch uit te spreken, dat *hij* die mocht zijn, en hij bood zich niet aan. Maar eene andere afspraak werd er gemaakt: hij zou haar bekend maken met de voortbrengselen van sommige zijner landgenooten, en haar nieuwe proeven doen kennen van zijn eigen arbeid. 'Alleen,' voegde hij er een weinig aarzelend bij, 'niet altijd, als ge uwe schreden zult wenden naar den *Hofsingel,* zal ik daar kunnen zijn, ik ben zeer zelden meester van mijn tijd, en zou gedwongen kunnen zijn een afgesproken uur te verzuimen, maar mijn kleine page zal daar als een goede luchtgeest rondom u zweven, passende op uwe wenken, - en zoo vaak de nijdige nooddwang mij verre houdt, zal hij de dichtwerken brengen die gij begeeren zult.

Zoo gebeurde het ook. Martina kreeg sonnetten en elegiën in de Engelsche taal, ook die aan*haar* waren gericht, onder den zoeten naam van de *Nimf Modesta;* maar den vreemdeling zelve zag ze niet weder, totdat.... maar zoover zijn wij nu nog niet; slechts dit hebben wij begrepen, dat de vrouw van den Burggraaf vervulling had gekregen voor de ledigheid van haar leven, en dat ze was losgemaakt uit de banden eener werktuigelijke vroomheid, die haar boeiden zonder haar te steunen, om zich te laten opheffen door de vleugelen der poëzie, waarvan wij nog niet weten, waarheen die haar voeren zullen - naar de diepten van een afgrond, of naar de hoogten die opleiden ten Hemel.

Zij heeft in den godsdienst niet kunnen vinden, wat zij zocht, zal zij nu daarbuiten alles vinden, wat zij noodig heeft? De dichter heeft haar vrijgemaakt van de boeien eener bekrompen vreeze, dreigt hij ook andere banden los te maken, die recht hebben geëerbiedigd te worden? Die vragen zijn nog niet te beantwoor-

den, voor het minst niet door de jonge vrouw, die nog voortleeft in de diepste onwetendheid van zich zelve, en zóó gelukkig is in het tegenwoordige, dat zij op geene toekomst denkt.

Maar wij zijn juist wat te ver voorwaarts gegaan met onze geschiedenis, door te diep in te dringen in de hare, en vooral hebben wij Leycester en alle overigen, die om en door hem onze belangstelling trekken, wat te veel vergeten, en onder hen vooral den nobelen Steven Paret, die intusschen geene zorgelooze dagen heeft doorgebracht; want nadat de erkenning van den hofmeester Ferney en diens getuigenis omtrent Douglas hem huisvesting hadden verschaft bij den kastelein van het Hof, had zich niemand verder om hem bekommerd, en niemand zich met hem ingelaten, en als 's avonds, in het voorhuis van de Kasteleiny, de lieden van den Graaf zich verzamelden, om hun gelag te nemen, werd hij door hen allen zoozeer als vreemdeling bejegend, dat het wantrouwen van den slotvoogd opnieuw levendig werd tegen den man, die nooit door zijne meesters met eenige bevelen werd vereerd, noch door hunne bedienden als een der hunnen begroet; en behalve de gespannenheid, die dit wantrouwen bracht tusschen hem en zijn gastheer, was de overtuiging, door zijn beschermer vergeten te zijn, zoo niet verlaten, hem eene bittere grieve, die alle zijne luchtkasteelen op die bescherming gebouwd, vrijwat in nevelen hulde.

Zijn toestand onder al die vreemden was dus zeer drukkend op den Zaterdag-avond, toen hij gezeten in den kring van 's Graven hof-beambten, tevergeefs had getracht het gesprek te brengen op master Douglas, in de hoop van dezen iets te vernemen, dat hem licht gaf in zijne verlatenheid, of een woord te kunnen plaatsen, dat althans de anderen eenig goed gevoelen gaf van zijne verhouding tot dien heer, maar het was al vruchteloos geweest; de jongelieden schaterden onder elkander, zonder naar hem te luisteren, de ouderen en meer aanzienlijken behandelden met wichtige en geheimnisvolle gezichten, het groote nieuws van den dag - het Gouverneur-Generaalschap, - dat niet was aangenomen, en zoo vaak de vreemdeling er zich in mengen wilde, weerde hun argwaan zijne bemoeizucht af. Wat was het hem dus niet, toen plotseling Ferney in dien kring verscheen, master Douglas geleidende, en hoe welluidend en zacht scheen hem toen de stroeve toon, waarop de stugge jonge man tot hem zeide:

‘Meester Steven Paret! meester Ferney zeide mij, dat ik u hier vinden zou, gij wordt opontboden bij Mylord, volg mij!’

De haast, waarmede Paret opstond, om aan dit bevel te voldoen, en de vroolijke blik van zegepraal, waarmede hij de omringenden uittartte, die allen eerbiedig waren opgerezen, de mutsen in de hand, laten zich afmeten naar de uitgestrektheid van zijne eigene verwachtingen en naar het wicht der teleurstelling en vernedering, dat hij alreede had te dragen gehad.

Was er intusschen trotsche minachting in de wijze, waarop hij zich scheidde van dien kring, en eene soort van beschermende welwillendheid, waarmede hij den kastelein toeknikte vóór zijn heengaan, - in de wijze, waarop Douglas met hem handelde, was veel wat zijne gewaarwordingen van trots en hoop lager moest stemmen. De jonge Engelschman ging vooruit met Ferney zonder hem met een enkel woord toe te spreken; uit de woning van den kastelein gingen zij binnendoor naar dat gedeelte van *het Hof,* door Leycester gebruikt; maar tot zijne verwondering voerden zij hem de zaal niet binnen, die hij verlicht zag, en waarvan de deuren wijd geopend waren, en waar hij den Graaf aan den avond-disch zag zitten, in het midden van zijne hovelingen. Ferney nam eene toorts uit de hand van een wachtenden bediende; een steenen wenteltrap klommen zij op; de deur van eene kleine torenkamer werd geopend; zij wenkten hem, binnen te gaan; de hofmeester zette zijne toorts op een koperen lichtstandaard, schoof een houten schammel aan bij de tafel en verwijderde zich met een lichten hoofdknik; toen naderde hem Douglas, zag hem streng en wantrouwend in de oogen, hief den vinger omhoog, en zeide hem:

‘Meester Steven Paret! zoo u heden de eer ervaart, in dienst te geraken van Mylord Leycester, houd dan uw nieuwen meester beter trouw dan uwe vroegere vrienden! - zoo niet, het zal u kwalijk vergaan. Wees gewaarschuwd, dat er zijn, die het oog op u houden,’ en zonder het antwoord af te wachten verliet hij hem.

Het was den Antwerpenaar, of hem hagelsteenen op het hoofd werden geworpen uit eene heete lucht.

‘Dat komt mij van Barbara Boots,’ riep hij in 't eind, na eenig nadenken, toen hij uit zijne verbazing bekomen was, ‘de heks moet gepraat hebben; zij heeft de jonst van dien heer voor mij afgekeerd, door hem aan te brengen, dat ik haar geen trouwe

heb gehouden. Maar ik zal haar den treek betaald zetten. Wie een hond wil verslagen hebben, moet hem dol schelden; en ik weet het woord, dat voor dol gelden kan bij Mylord Leycester. Het beste van dit alles is, dat ik den Graaf wel zeker zal te spreken krijgen, en dat welhaast, al moet ik eerst het vagevuur der beproeving doorstaan in deze eenzame kamer, die er wel uitziet of zij mij strekken moest tot een kerker, aleer ik tot het paradijs van Mylord's tegenwoordigheid word toegelaten. Fij! ik betrap mij zelve nog soms op enkele papistische spraakwendingen, die ik verleeren mag, zelfs in gedachten; wil ik hier mijn weg maken!' toen ging hij zitten, zich het hoofd steunende met de hand, en bij zich zelven overleggende, hoe hij den slechten dunk, dien men van hem mocht hebben opgevat, zou kunnen wegwisschen.

Niet lang werd hem tijd gelaten, zich hierop te beraden; want het geluid van voetstappen waarschuwde hem, dat iemand naderde; de deur werd geopend, en hij had alléén op te springen zoo haastig hij kon, want Leycester zelf trad binnen, onverzeld, en gekleed in een wijden satijnen huisjas met bont gevoerd, maar een fijne, scherpe dolk in fluweelen scheede glinsterde toch in zijn gordel.

Paret groette den Graaf door neer te knielen aan zijne voeten; maar alvorens deze, door eene beweging of een woord van goedheid, hem oprichtte uit die ootmoedige houding, zag hij hem scherp in de oogen, en bleef een langen, doordringenden blik slaan op alle trekken van zijn gelaat. Steven stond die proeve door met eene zekere gerustheid, was hij overtuigd, dat zijn gezicht een van die onbeduidende was, waarop niets te lezen staat voor het oog van een ander; of was hij zich de oprechtheid van goede voornemens tegenover Leycester bewust? De Graaf echter scheen niet over voldaan te wezen van zijn onderzoek, want hij zeide droogjes:

'Sta op, vriend! ik zoek in u een schrander persoon, wel bekwaam en ijverig tot mijn dienst, en uit uw spreken zal mij moeten blijken, of gij dat zijt.'

'Dat het mij niet gebreken mag aan kunde en vaardigheid in den dienst van Uwe lordschap wil ik hopen, schoon het te bijster vermetel zoude zijn, het te verzekeren; maar dat ik vlijt, lust en trouwe zal hebben in alles, wat Mylord mij zal gelieven

te belasten, wete ik voor zeker; want er kan geen vuriger beminnaar van Engeland gevonden worden in Nederland dan ik het ben, noch geen meer getrouwe en oprechte dienaar van den *persoon* des Graven van Leycester!'

'Wel, meester Paret! gij gaat snel,' zeide Leycester, die zich een anderen maatstaf had gekozen voor den goeden wil van dezen persoon, dan de sterkte zijner betuigingen, 'maar wij zijn daar nog niet; ik heb goede en kwade dingen van u gehoord.'

'Lacy! lacy! dat de geloofsvervolging mij naijlt tot in deze vrije gewesten toe,' zeide Steven, met de oogen ten Hemel gericht.

'Geloofsvervolging, man! daarvan is hier gansch de rede niet,' sprak de Graaf.

'Meer dan mijn genadige Heer weten kan. Slechte geruchten, die Uwe Excellentie ter oore zijn gekomen omtrent mijn persoon, hebben geen anderen grond dan religiehaat. De booze tong van eene vinnige papistische vrouwe moge wel het kwade van mij gesproken hebben tegen heer Douglas.'

'Wat durft ge zeggen, Steven Paret! master Roger Douglas zich afgeven met papistische vrouwen,' zeide Leycester toornig.

Paret, die begreep, dat hij nog niet ver genoeg gevorderd was in de gunst van den Graaf, om Douglas te kunnen lasteren, antwoordde schielijk:

'Dat zij verre, dat ik dien nobelen heer van zóó grooten gruwel verdenken zoude; alleen hij kan 't niet geweten hebben; de slange mag wel listig genoeg geweest zijn, om het hem te verhelen, gemeenzaam als zij is met ranken en veinzerij. Somma! toen ik mij van haar moest scheiden, omdat zij niet te brengen was tot eene goede bekeering van haar dwaalgeloof, maar veeleer niet afliet, bij mij aan te houden tot verzaking van mijne oprechte belijdenis, heeft ze die wrake tegen mij geoefend, mij in een kwaden reuk brengende bij de edele heeren, die mij wel wilden.'

'Hoor, Steven Paret! wij zullen dat dààr laten; gij hebt mij nu meer dan genoeg gezegd van uwe trouwe gehechtheid aan 't geloof, om mij in u een oprecht Protestantsch Christen te doen zien, maar dezulken zijn er meer, en schoon dat eene hoedanigheid is die ik op prijs stel, is het niet de eenige, die ik zoek en voor 't minst niet in u. Dat gij de Engelsche tale zoo wel spreekt als waart gij onze landgenoot, gevalt mij; en nu allereerst vertel mij, wat kwaamt gij hier zoeken in Nederland?' Terwijl hij dus

sprak, zag de Graaf om naar eene zitplaats en vond er geene, dan den houten schammel, dien Paret zich haastte, naar hem toe te schuiven. Leycester's oog had intusschen het vertrek nader opgenomen; hij schudde het hoofd:

'Een wonderlijk schepsel is toch Douglas! dit schijnt wel de cel van een kluizenaar, wat het slaapsalet van een jong edelman moet verbeelden! Heb ik daarom zooveel rijke stoffen en sierlijk huisraad uit Engeland herwaarts gebracht, opdat *hij* niets zoude hebben dan een houten schammel en zulk een leger?'

In waarheid! voor eene wel ingerichte slaapkamer kon dit verblijf niet gelden: we spreken niet van de kamer zelve, die de jonge man zeker had moeten nemen zooals men die geven kon;

maar wat de stoffeering betrof, die hij zeker meer overeenkomstig zijn eigen smaak had laten inrichten. En werkelijk werd er geen ander huisraad gevonden, dan hetgeen de Graaf opnoemde, een bed op den grond, de tafel met eenig schrijfgereedschap, een hangend boekenkastje met eenige boekwerken, een groote Bijbel op de tafel en een koffer met koperen hengsels en sloten, tot berging van kledingstukken, en een kleine ronde spiegel in schildpadden lijst, maar die ter zijde hing, als werd hij zelden gebruikt. De jonge Puritein had alle weelde en hare gemakken uit zijne nabijheid verbannen.

'In mijne jeugd wist ik beter, hoe een jong edelman zich het leven zoet maakt,' eindigde de Graaf met een glimlach.

Steven Paret meende iets te moeten zeggen:

'Voorwaar! zoo de simpele berooidheid van dit vertrek naar de keuze is van heer Douglas, moet deze jonge edelman....'

'Antwoord alleenlijk op wat u gevraagd wordt, meester Paret!' viel Leycester met hoogheid in, en spreek:

'Met wat doel trokt gij naar deze provinciën?'

'Gun mij allereerst Uwer Excellentie duidelijk te maken, waarom ik Antwerpen verliet.'

'Dat is niet noodig, - ik houd niet van opgesierde sprookjes, en de waarheid mocht u wat zwaar vallen! Dat gij in Engeland geweest zijt, weet ik ook; maar naar het verledene vrage ik niet, ik vrage naar uwe ontwerpen voor de toekomst.'

'Ik zou mij niet veroorloven Uwe Excellentie ietwes anders te zeggen dan de klare, trouwe waarheid, en zoo ook kan ik u alléén antwoorden, dat ik hier heengekornen ben om mijne for-

tuin weder op te beuren, dat ik daartoe rekende op den bijstand van vrienden, en wel voornamenlijk van een, wiens spoor ik nochtans bijster ben geraakt.'

'Hoe noemt gij dien vriend?'

Paret bedacht zich eene wijle.

'Nicase van der Clijde, genadige Heer! een schrander man en wel ervaren in zaken.'

'En waar leeft die ergens?'

'Niet meer in deze provinciën, naar ik vreeze,' hernam Paret snel; want hij voelde, dat hij zijne eigene zaken moest doen, en niet die van den vriend.

'Ga voort! wat dacht gij aan te vangen, sinds die persoon u teleurstelde?'

'Iemand' - hij durfde Barbara Boots niet noemen - 'had mij hoop gegeven op een beschermer te Utrecht, - en daarheen reisde ik, toen het toeval, of liever het welbehagen der Voorzienigheid, naar den diepen raad Harer wijsheid, mij in kennis bracht met heer Douglas, die mij hoop gaf, dat ik zou kunnen gebruikt worden in den dienst van Uwe Excellentie.'

'Gij zoudt hier alzoo geen anderen beschermer hebben dan mij alleen?'

'Zoo Uwe genade dat voor mij zijn wilde, wat kon mijn stoutste wensch meerder wachten?'

'Zijt gij in de provincie Holland bekend?'

'Zooals men het is, als men er vele handelszaken heeft gedaan, als men er zelfs van tijd tot tijd zich heeft opgehouden uit oorzake van commercie....'

'Ja, maar uwe handelsvrienden zullen nu wel uwe tegenpartijders zijn geworden,' sprak Leycester hem scherp aanziende.

Paret kleurde sterk, en boog het hoofd toen hij antwoordde:

'Het is, zooals Uwe lordschap zegt.'

'Des te beter! gij kent dus den Hollandschen handel van wortel tot tak, van knop tot vrucht; gij weet hare bronnen, de wegen die zij neemt, de hulpmiddelen die zij ter hand heeft, de uitkomsten die zij oplevert; en zoo die lieden uwe vrienden niet meer zijn, hebt gij ze althans niet te ontzien.'

'O! dat ik ze terug konde geven wat ze mij hebben gedaan!'

''t Zou mogelijk zijn, dat de occasie daartoe voor u kwam; hebt gij verwanten in Holland?'

‘Aangehuwde verwanten te Rotterdam; maar het zijn lieden van weinige beduidenis en geringe afkomst, met welke ik geene vriendschap meer houde, sinds den dood mijner vrouw.’

‘Gij zijt dus wel bekend te Rotterdam?’ vroeg Leycester levendig.

‘Al zoo wel als te Antwerpen, heer!’ hernam Paret voorzichtig, zijne opinie zwijgende, om die naar de verdere vragen van den Graaf te kunnen inrichten.

‘En dus hebt ge kennis aan sommige handelaren dààr, en weet voor 't minst bij name en door de publieke opinie, het een en ander van de magistraatspersonen aldaar, en de verdere grooten?’

‘De magistraat wisselt af, genadige Graaf! zoo het heet, voor het minst; want zij houden het beheer van zaken toch onder een zeker getal luiden van de hooge geslachten, maar aan de meesten hunner heb ik kennis, door zaken van commercie als anderszins, en zal Uwe Excellentie daarvan kunnen inlichten zooveel gij begeert.’

‘Voor 't oogenblik begeere ik alleen te weten, wie meester Jan van Oldenbarneveld zijn mag?’

‘De pensionaris? wel, Mylord! daaraf zou het algemeene gerucht Uwe Excellentie al zooveel kunnen onderrichten als eenig bijzonder persoon. Schoon een Utrechtenaar, is hij in Holland geliefd als een ingeborene, en te Rotterdam houdt hij veel gezag, en men meent zelfs in de Staten....’

‘Dat hij invloed heeft in de Staten, is mij bekend, en dat hij bekwaam moet zijn, is te onderstellen; maar ik wil weten, hoedanig zijn karakter is, welke zijne geneigdheden zijn, of hij zeer vast staat in zijne opiniën; van strikte nauwgezetheid is; zijne handelingen onverzettelijk regelt naar zijne beginselen; en in 't einde, of hij een zoodanig man is, door goud, noch eere, noch streelinge van hoogeren, af te brengen van eenige partij die hij zou gekozen hebben.’

Paret bleef aarzelend zwijgen; niet wetende, in welke verhouding de Graaf alreede stond tot Barneveld, en de mogelijkheid stellende dat deze zijn vertrouwen genoot, scheen hem voorzichtigheid raadzaam, en bedacht hij zich op een antwoord, dat voldoende kon zijn, zelfs waar de Graaf den Hollandschen heer verdacht; maar toen Leycester de wenkbrauwen samentrok van ongeduld, zeide hij met zekeren nadruk:

‘Zie, Mylord! tot geen prijs ter wereld, zoude ik Uwe Excellentie willen misleiden in eenig ding, of door valsche onderrichting tot een verkeerd oordeel brengen over zaken of personen; en men moet in zonderling nauwe gemeenschap met iemand hebben verkeerd, om zulke fijne kennis te hebben van eens menschen gemoedsaard; dus hebbe ik nooit met den heere Barneveld verkeerd noch omgegaan; alleen dit weet ik bij vele ondervinding en verkeer met allerlei menschen, dat zulke kwaliteiten, als Uwe Excellentie schijnt te zoeken in dien heer, allerzeldzaamst zijn bij de verdorvenheid der menschelijke natuur, en dat....’

‘Bij alle duivels!’ barstte Leycester los, ‘kerel! ik vraag van u geen sermoen over de erfzonde; antwoord zonder overtollig gepraat! houdt ge Barneveld voor onomkoopbaar?’

‘Daarvoor houde ik niet een eenig man op aarde!’ hernam Steven, doch snel zich hervattende, uit vreeze van verkeerde uitlegging voegde hij er bij: ‘Vorsten en prinselijke heeren uitgenomen, over welke het een simpel burger niet te oordeelen staat.’

‘Nu ja, daarvan wete *ik* genoeg,’ sprak Leycester tusschen de tanden, ‘dus acht ge, dat...,’

‘Dat ieder mensch zijne zwakke zijde heeft, Mylord! waarbij, aangetast met goed beleid, en met fijne handigheid, zijne eerlijkheid buigen moet, al zou ze van ijzer zijn, Mylord!’ hernam Steven moediger, ‘doch mogelijk is het, dat de pensionaris eene exceptie mag zijn; althans de Prins achtte hem groot, en ik durf hem niet nader beoordeelen, alhoewel ik zijn persoon en gesten vrij goed kenne.’

‘Gij kent hem persoonlijk! waarom dit niet het eerst gezegd, en hoe kwam die bekendschap bij?’

‘De heer Barneveld kwam in 't jaar 83 tot Antwerpen, om particuliere zaken, schoon Zijn Edele bij die occasie ook eene samenkomst had met den Prins, - maar in gezegde zaken van hem zelven, geviel het dat hij mij heeft gebruikt, en dat ik bij machte was hem zekere kleine diensten te bewijzen....’

‘Dat treft uitnemend; want zie, meester Paret! ik wil u gebruiken tot eene zending naar dezen Hollander.’

‘Mij, heer!’ vroeg Steven met eenige verlegenheid, ‘ik bidde u te bedenken dat die diensten niet van groote aangelegenheid

waren, en niet van geheimen aard; dat meester Barneveld mij daarvoor betaald heeft wat mij toekwam, en dat.... en dat het niet ter dier aanzien is, dat hij *mij* beter zal ontvangen dan een ander.'

'Gij zoudt dus al zoo gaarne zien, dat ik een ander zond?' vroeg Leycester, zijn scherp oog weder op hem gericht.

'Dat niet, genadige Graaf! dat niet,' hernam Steven haastig, 'ik ben tot gehoorzaamheid wel bereid; alleen meende ik u te doen opmerken, dat ik geenerlei faveur of goedheid van den pensionaris te wachten heb boven anderen.'

'Dat is ook niet noodig; alleen uit aanzien van wie u zendt, moet hij u hulp en hoffelijkheid bewijzen; - Luister wel toe, Steven Paret! want ik gedenk u niets schriftelijks mede te geven, en uit wat ik nu zeggen ga, moet gij alles begrijpen en in 't geheugen houden, wat ik van u eisch. Gij reist nog heden met den nacht af naar Rotterdam; gij begeeft u zoo haast mogelijk tot den pensionaris; gij begroet Zijne Edelheid uit mijn naam, uit den *mijnen,* hoort gij! gij verklaart hem, hoe gij voornemens zijt u in zijne stad neder te zetten, met hope om daar voortgeholpen te worden....'

Ieder woord van Leycester wierp Steven een nieuwen steen op het hart; hij verborg echter dien indruk met volmaakte zelfbeheersching; nu echter viel hij in:

'Laat ik Mylord mogen zeggen, dat een vreemdeling daarop geenerlei kans heeft, en zelfs geloove ik....'

'Ik vrage niet wat gij gelooft; ik geve u mijne bevelen, ziedaar alles! zorg gij slechts ze stiptelijk na te komen! gij bidt den pensionaris uit mijn naam en te mijner wille, u gunstig te zijn en faveure te doen van eenige goede bedieninge!'

Steven Paret boog zich verlegen, maar kon een glimlach van verwondering niet onderdrukken.

'De pensionaris zal u daarop antwoord geven, en welk dat antwoord zijn mag, gij brengt het mij woordelijk over en zoo snel gij vermoogt! Zeg hem verder, zoo hij meerder licht wenschende is in deze zaak, dat hij zich daarom tot mij wende, schriftelijk of zelve in den Hage kome, om met mij te aboucheeren; hebt gij mijne meening verstaan en gevat?'

'Ik begrijp nu, genadige Lord! dat ik het middel zal wezen ot eenige vriendschappelijke communicatie, tusschen Uwe Excel-

lentie en Zijne Edelheid, en dat naar de mate en de heuschheid, waarmede hij zal aanbieden mij dienst te doen, het Uwe lordschap zal blijken, welke gevoelens en gezindheid hij koestert jegens U zelven.'

'Zoo gij u even goed kwijt van uwe zending, als van het raden harer bedoeling, zal het wel zijn, en u tot groot voordeel strekken, want ik heb mij voorgesteld, dat de wijze, waarop gij u kwijten zult van dezen last, beslissen zal voor de diensten, die ik verder van u zal vergen, en voor het loon, dat ik u bestem.'

'Het zal mij noch aan handigheid noch aan ijver gebreken, Mylord! alleen er is een groot bezwaar; wat zal den pensionaris moveeren, te gelooven dat Uwe Excellentie zelve mij zendt, zoo ik geen geleibrief heb om voor mij te getuigen.'

'Opdat diezelfde geleibrief later tegen mij zou kunnen getuigen,' zeide Leycester levendig, 'neen, vriend! daar zal niets van zijn.'

'Mocht het slechts een teeken wezen, Mylord!' smeekte Paret.

'Het is ganschelijk onnoodig, dat er eenig bewijs besta van dezen handel; het zoude zelfs kunnen zijn, Steven Paret! dat ik dien later loochende, al ware 't voor uw aangezicht, en gij moet u dat laten welgevallen....'

'Dat zou de zwarigheid niet zijn, Mylord! zoo slechts de pensionaris er toe te brengen is mij aan te hooren, en mij niet, aleer ik gesproken heb, van fraude en bedrog gaat verdenken....'

'De pensionaris wordt geacht een wijs man te zijn, en dezulken hooren altijd, eer zij oordeelen; gij zult dan alles zeggen wat u goeddunkt, om de echtheid uwer zending te staven, en in 't eind kunt gij hem indachtig maken, dat er verklaring te vragen is van mij.'

Dit woord gaf Paret meer moed.

'Zoo wil ik, heer!' hernam hij opgeruimd, 'en de Hemel geve goed luk tot deze zake! Zal ik mij dan nog te nacht op weg begeven?'

'Daartoe staat u reeds een gezadeld paard te wachten aan de *Zuider hofpoort.* Master Douglas zelf zal u van hier geleiden; het is onnoodig dat iemand verder uw persoon opmerke, of kennis drage van deze samenspreking; - hier hebt gij geld voor uw tocht.'

De Graaf gaf hem een beurs zóó zwaar gevuld, en met zulke goede Engelsche goudstukken, heenschitterend door de mazen,

dat Steven's oogen er den wederglans van teruggaven. Alle aarzeling was verdwenen, en het scheen of de glans en de klank van het goud hem het gemoed verlichtte.

'En nu, vriend! betoon u een trouw en een schrander dienaar; zoo gij teruggekeerd zijt, vervoeg u bij Master Roger Douglas, die u tot mij zal brengen; aanmerk en onthoud dit: de staatkunde is eene luimige meesteres, die soms met bochtige schreden en heimelijke gangen het best gediend wordt, en de vroomste Christelijke regeerders hebben soms noodig zich af te geven met zekere heimelijke handelingen, om nobele uitkomsten te verkrijgen.'

Dat was wel eene andere staatkunde dan die de Kanselier Leycester gepredikt had, en waar hij toen mede had ingestemd. De waarheid is: hij vertrouwde wel den Kanselier, maar hij vertrouwde nog beter zich zelven; en hetgeen deze hem gezegd had, van den invloed vanOldenbarneveld, had hem zeer getroffen, en het was zijn vast besluit geworden, dien man te winnen *op zijne wijze,* ondanks alles, wat de Geldersche staatsman tegen de mogelijkheid daarvan had gezegd. Leycester meende beter te weten, dan de eenvoudige en eerlijke Gelderschman, hoe menschen omkoopbaar waren; mocht het niet zijn door goud, het moest wezen door vleierij of door hooge gunsten uit hooge hand. Het scheen hem toe op de hoogte, waarop hij zich voelde en geloofde, dat als hij de zijne uitstak, alle anderen nederknielen zouden om die te vatten. Van de menschen, zooals hij ze had leeren kennen aan het Hof van Elisabeth, mocht dat waar zijn, hij moest in Holland komen om er anderen te leeren kennen. Holland zoude hem de ondervinding geven, dat er menschen waren, die voor hetgeen zij hun plicht achtten en het belang van hun vaderland, alle overwegingen wisten ter zijde te stellen, die van eigenbelang zoowel als die van eerbied voor macht en rang, tot zelfs die van rechten en overeenkomsten toe; - en eene harde ondervinding zou dat zijn voor een man als Leycester, maar die ook alléén een man als Leycester dus ongewacht op het hoofd konde vallen, omdat hij, bij het denken aan anderen en het berekenen van zijne kansen, altijd het eerst op zich zelven zag en van zich zelven uitging. De Graaf van Leycester dan wenschte zich geluk met wat hij voor eene fijne vinding hield, want hij dacht dus: 'Het is niet waarschijnlijk, dat een ambtenaar van dit land zich niet verblijden zoude met de gelegenheid,

om een dienst te doen aan het hoofd van den Staat, en zoo de mogelijkheid was dat hij weigerde, zal ik de redenen hooren, en een draad van onderhandeling tusschen ons is aangeknoopt, waar de Staten buiten blijven; en mocht het gansche plan mislukken, dan verloochen ik in 't eind den geheelen Steven Paret, en dan is er nog niets verloren.'

Nu was Steven Paret juist de man, dien men zeer licht aan zich konde vasthechten, maar dien het niet zoo licht zoude vallen, van zich af te schudden. En schoon het een man was, die zich alles zou laten welgevallen, konden toch de omstandigheden maken, dat hij niet meer te verloochenen was. Daaraan dacht noch Leycester, noch Steven Paret zelve, toen de eerste Douglas riep, om hem uit te leiden, en de andere met innige verheuging in het hart en met groote plannen in het hoofd, onder diepe kniebuigingen, afscheid nam van den Graaf.

Ondanks den Zondag en de kerkelijke plechtigheid, waaraan Leycester deelnam, hadden zijne raadslieden, Sidney, Davison en anderen met den Kanselier en de Hollandsche Heeren eene nieuwe onderhandeling gehad over het Gouverneur-Generaalschap. - 's Maandags vond er eene dergelijke samenkomst plaats, waarbij Leycester zelf tegenwoordig was, en na den afloop waarvan hij zich voorstelde, een wandelrit te doen door de stad, vergezeld van Essex, Douglas en de andere edellieden van zijn stoet.

Het voorplein van het *Hof,* of beter het plein van het *Binnenhof,* gaf dus levendige en prachtige groepen te zien van kostbaar opgetuigde paarden, - dieren van het edelste Engelsche ras, - bij den toom vastgehouden door jockey's in prachtige livreien, of stapvoets rondgeleid bij wijze van *manegespel,* de gansche ruimte rond door fiere en forsche rijknechts, - of van anderen reeds bestegen door hunne meesters, hovelingen van lageren rang, die meer geduld hadden tot wachten dan de hoogeren, of die meer dan dezen vreesden zich te doen wachten; - en weder groepen van vroolijke jonge edellieden, die zich den tijd kortten met de eene of andere kunstige lichaamsoefening, met *bilboquet* en werpspel, of met lachende scherts en aardigheden, die luide werden toegejuicht. Somtijds gebeurde het, dat er bij dergelijke gelegen-

heden twisten ontstonden, die bij de edellieden door dolk of degen, bij de laaggeborenen door vuist- of mesgevecht werden beslist, en dikwijls op de plaats zelve en op het eigen oogenblik, waarin ze ontstonden.

Nu echter heerschte er zóó goede eendracht en overeenstemming, dat, toen Essex, die bezig was eenigen zijner vrienden te onthalen op de vindingen zijner ruwe en bijtende scherts, op éénmaal de hand uitstrekte naar de poort tegenover de hoftrap, en zich zelven in de rede viel met den uitroep: 'Bij alle heiligen en duivels! wat nadert ons dáár?' zich alle die hoofden eenparig heenwendden naar die zijde, en alle monden gelijkelijk één zelfden kreet van onwil aanhieven. De groep, die naderde, was in waarheid merkwaardig als scherp contrast, dat zij daarstelde met den bonten en woeligen kring, waarin zij binnentrad. Het waren statige mannen, die met strakken ernst en stroeve wichtigheid op de effene trekken, met langzame, afgemeten treden, het *binnenplein* opkwamen, waar zooveel gejoel en gedraaf hunne deftigheid als bespotte.

'Bij mijne zonden! aan het hoofd van dit fraaie gezelschap zie ik een vreeselijk gezicht. Het gelaat van den godzaligen man, Libertus Fraxinus, Calvinistisch prediker, die gisteren den dienst heeft verricht in de kapel, tot groote stichting van Mylord, en tot groote verveling van allen, die *ex officio* moesten tegenwoordig zijn. Die daar met hem zijn, mogen wel zijne ambtsbroeders wezen uit deze nobele stad, waarmede hij komt aanrukken. Een fraai ding; of we daarbinnen al niet kwezels te over hebben. Old Nick moge ze halen! dezen hier komen zeker hindernis brengen in onzen wandelrit, daar wij ons recreatie van beloven,' had Essex vervolgd.

'Zouden die komen om gehoor bij Mylord?' vroeg de jonge baron West, een aangehuwde neef van Leycester.

'Niets geringers zal het zijn, dat deze Christelijke schare in beweging brengt; maar 't is te onchristelijk, jongelieden, die gisteren al dank-, vast- en bededag gehouden hebben, op heden van nieuws aan penitentie op te leggen. Mij dunkt: wij hebben genoeg aan één Sabbat in de week,' hervatte de jonge Graaf.

'A Fraxino libera nos!' lachte sir Walter Waller.

'Meent gij dan, dat de Graaf zich door zulke Puriteinsche aangezichten zal laten afhouden van zijn plan?' vroeg West.

‘In Engeland hadden ze kans, afgewezen te worden, maar ....,’ hervatte Essex.

‘Zeg dat niet,’ viel North in, ‘ik heb Mylord op zijn kasteel van Denbigh meer dan eens de predikers van de Presbyterianen zien ontvangen, op allerlei tijd en ure, en schoon Zijne genade ze later *vilains* en *poltrons* noemde, dat ze ook waren, toonde hij hun echter een goed gelaat; zou dat in Nederland zooveel anders zijn?’

‘Dat is niet te denken,’ zeide Essex, ‘en het beste is, dat wij Mylord voorkomen; wie zich zelfs helpt, is het eerst gered. Ga, Iveton!’ en hij sprak tot één der pages, ‘ga gij eens bij die lieden daar, en zeg hun, dat Mylord is uitgereden, of wat anders uw pages-vernuft u ingeeft; alleen zorg, dat ze *niet* binnenkomen.’

‘Als 't op uwe verantwoording is, Mylord van Essex!....’

‘Zeker! ik neem alles op mij, en Mylord zal er ons voor danken. Als het buiten hem omgaat, wil de Graaf graag van den overlast der femelaars verschoond blijven. Nu, haast u dan toch, Iveton! of, bij mijns vaders naam! ik zal u haast leeren. Als de zwarte Douglas hen opmerkt, zijn wij verloren. Ik verwed mijn goed paard, *Lucifer,* tegen een ezel, dat hij gemeene zaak zoude maken met de kwezels.’

De page liet zich niet langer dringen; hij trad met een beleefd glimlachje naar de Hollandsche heeren toe, maakte zijne hoffelijkste buiging, en vroeg, wat hun begeeren mocht zijn.

Het antwoord was, als gewacht werd; zij kwamen een gehoor vragen van Mylord Leycester.

‘Voor dit uur onmogelijk, heeren!’ zeide Iveton, ‘Mylord staat als het ware met den eenen voet in den stijgbeugel, en geheel dit luisterrijk gezelschap is hier bijéén, om met Mylord uit te rijden.’

‘Indien gij zoudt willen aandienen den hofprediker, Libertus Fraxinus, met zijne ambtsbroeders en eenige leden van den kerkeraad der Haagsche gemeente,’ sprak deze, ‘wellicht zou Mylord te dier gunste....’

‘Wij mogen niemand aandienen, als de Graaf voornemens is, uit te gaan,’ hernam de page,

‘'s morgens, na het opstaan, houdt Zijn lordschap open hof, en is te spreken voor wie zich tot hem vervoegen; vraag slechts dezen ouden heer, die daar nadert, en

die de eerste kamerheer is van Zijne Excellentie. Sir Thomas Copely! wil deze heeren onderrichten, of Mylord op dit uur ontvangt?'

Sir Thomas Copely, een man van stijve vormen en een volijverig Episcopaal, had geene bijzondere rede tot inschikkelijkheid voor Hollandsche Calvinistische geestelijken en hun gevolg; ook antwoordde hij strak:

'Mylord is op dit oogenblik in conferentie en zal daarna uitrijden. Het spijt mij, sirs! maar mijn plicht laat niet toe, u daar ginder aan te melden, en zoo ik mij aan berisping blootstelde, het zou u tot weinig baat zijn; ik kan u geene andere hoop geven. Morgen bij het opstaan van Zijne Excellentie is er gehoor.'

De Eerwaarde heeren zagen elkander aan, met blikken van verlegenheid en teleurstelling; maar Fraxinus was de man niet, om zich zoo spoedig te laten ontmoedigen.

'Wij kunnen altijd binnengaan, en Mylord bij het uitrijden groeten, en zijn welbehagen afvragen voor een meer voegelijken tijd.'

En het zwijgen van zijn gezelschap voor toestemming nemende, groette hij sir Thomas, en richtte zich naar de hoofdtrap; - maar het was hem van de zijde der jongelieden beloofd, dat hij die niet zoude bereiken. Toen zij door den page zijn opzet verstonden, begrepen zij elkander; met een oogwenk van Essex, en met zwijgende overeenstemming besloten zij en voerden zij uit in hetzelfde oogenblik, zij spoedden zich allen naar hunne paarden met eene haast, met eene verwarring, met eene drift, alsof iedere seconde toevens hun onberekenbare schade zoude geweest zijn.

'Wat is er? wat kan er zijn?' vroegen sommigen, die verderaf stonden en van het voorgevallene niets hadden opgemerkt.

'Mylord komt, er is bevel gegeven, om op te stijgen,' werd hun geantwoord, en in de onschuld des harten maakten zij zich voort, en verdrongen elkanderen, en hielpen onwillekeurig mede tot de verwarring, de woeling en het gedrang, dat de anderen opzettelijk veroorzaakten, en die wel iets hadden van eene schermutseling op een tooneel.

Het was hier ook een spel, dat, hoe overlegd ook, toch zóó natuurlijk werd gespeeld, dat de Eerwaarde heeren er verlegen onder werden, zich dus omringd en belemmerd te zien, en als verloren in het gejoel om hen heen, en teruggedrongen waren eer zij het zelve wisten. De toestand moest dus wel onuitstaanbaar

geweest zijn, daar zelfs de halsstarrigheid van Fraxinus zich tegen dien stroom had gebroken.

Daar trad werkelijk de Graaf van Leycester naar buiten, in eene prachtige rijkleeding, die wel bewees, dat het geen voorwendsel was, waarmede men zich van hen had willen afmaken, en teleurgesteld reeds zagen zij op elkander, toen de maalstroom, dien hunne tegenpartij zelve niet meer konde beheerschen, zoodra de Graaf zich vertoonde, hen opnieuw met zich voortdrong, tot op eene plek, waar zij op zóó korten afstand waren van het gehoor en het oog des Graven, dat de moed herleefde van den doordrijvenden hofprediker, en den inval rechtvaardigde, dien hij kreeg en uitvoerde op hetzelfde oogenblik.

Den kreet van: 'Leve Mylord Leycester! leve de vrome Graaf! de redder der ware religie!' hief hij aan met de zijnen, en schoon die onder de volgelingen van Leycester natuurlijk weerklank vond, hij had niettemin gestrekt, om den Lord den aanheffer van dien juichtoon te doen opmerken.

Men ziet het, de leeraar van den godsdienst, de beschaafde man, gebruikte dezelfde krijgslist, die eene vrouw uit het volk zich had uitgedacht, om tot haar doel te komen. Zoo weinig beteekenen vormen tegenover een volhardenden wil, die zich beloofd heeft te verkrijgen, wat een beginsel als begeerlijk predikt, of waar de geestdrift met kracht toe ontvlamt. Wij gelooven, dat domine Fraxinus even gelukkig is geslaagd bij Leycester als Barbara Boots bij Hohenlo; ten minste, men zag den Lord zich heenwenden tot een der edellieden van zijn gevolg, die terstond daarop nevens Douglas de trap afsteeg en zich tot de Hollandsche heeren begaf, met een dankgroet voor hunne oplettendheid, en de vraag; waarom zij hier waren? en of ze iets van hun meester begeerden?

Men begrijpt, hoe Fraxinus zich haastte, zijn wensch vòòr te stellen, en hoe hij wel juist in Douglas een overtuigd toehoorder vond.

Roger en de edelman haastten zich, dien wensch aan den Graaf over te brengen. Leycester bedacht zich eene wijle, verplooide een trek van verdriet, die zich onwillekeurig vormde op zijn gelaat, tot een glimlach van welwillendheid, en gaf zijn stalmeester tegenbevel voor den wandelrit; keerde in de hofwoning terug, en liet de predikanten binnenleiden in zijne gehoorzaal. Zijn ge-

volg en boven alles de jongelieden daaronder, gingen morrend uiteen. Essex rukte de teugels van zijn schimmel *Lucifer* uit de handen van zijn page, wierp zich in den zadel en reed toch heen met eene snelheid, alsof werkelijk zijn ros van niet aardsche afkomst was; en door een paar edellieden, die geen ambt hadden bij den Graaf, werd dit voorbeeld gevolgd. Douglas ging binnen met de predikanten; sir Copely was verplicht hen voor te gaan, met al de hoffelijkheid die hij meester kon worden. Het onderhoud, dat Fraxinus met zijne ambtgenooten had bij den Graaf, duurde meer dan twee uren, en toch was het Leycester aan te zien, toen hij hen ontsloeg, dat hij zich dien tijd niet had beklaagd, en dat hij van zijn verijdelden rijtocht geen spijt had.

Libertus Fraxinus had voortdurend het woord gevoerd, en daar hij door zijne langdurige uitwijking in Engeland het Engelsch vrij goed sprak, dat zijne collega's niet kenden, gaf dit aan zijn onderhoud met den Graaf de vrijheid van een gesprek onder vier oogen. Hij had dus nevens de belangen, die hij kwam aanbevelen, ook de zijne in het bijzonder zoo goed vooruitgezet, en zelfs eene klachte geuit over de moeielijkheid om tot den Graaf te komen, dat Leycester hem bij het heengaan aanwees aan sir Thomas Copely, als die van nu aan vrijen toegang tot hem had op ieder uur, en nog daar te boven den kamerheer beval, nooit eenig voorstander van de religie onaangemeld terug te wijzen, op welken tijd of gelegenheid ook. De hovelingen konden het zich voor gezegd houden; de voorspelling van Paulus Buis was bewaarheid; de vreeze van Essex had grond gehad; het rijk der kerkelijken ving aan.

Misschien is eenig lezer nieuwsgierig te weten, hoe zich dit door een enkel gesprek kon gevestigd hebben; maar men denke in: dat het zich eenigermate had voorbereid in het hoofd van Leycester, en wellicht zelfs in zijn hart; - dat Libertus Fraxinus een slim en beleerd personaadje was, die de politiek zóó goed wist te vermengen onder het Christendom, en het Christendom zóó goed wist in te vlechten in de politiek, dat hij alle snaren van des Graven hart gelijktijdig aansloeg en voor zich spreken deed.

Hij begon met hem te danken voor zijne deelneming aan de kerkplechtigheid, met hem begrijpelijk te maken, hoezeer zijne stemmige houding daarbij en zijne vrome aandacht een volk hadden gesticht, dat gezucht had onder de missen van Alençon, en

gewantrouwd had aan de oprechte vroomheid van Willem van Oranje. Hij verminderde niet den indruk van den Avondmaalsgang op het volk; hij stelde dien in het licht eener groote belofte van den Graaf aan datzelfde volk, ten opzichte van de gewetensbelangen; - hij zeide, hoe groote verwachting men voortaan hebben moest van zulk een begin, en hoe machtig zulke verwachtingen reeds werkten op de aanhankelijkheid van de massa's; - deed inzien, wat dit worden kon, als die verwachtingen werden beantwoord, en welk eene groote macht het was, de liefde des volks tegenover de aanmatigingen der grooten en de trotsche en angstvallige vasthoudenheid van magistraat en aristocraten; - een groote steun bovenal voor een vreemdeling; - welk eene waarborg zij geven moest voor de inwilliging der eischen, die de Graaf hebben kon, tot aanvaarding van het Gouverneur-Generaalschap, - dat in waarheid Leycester niet had kunnen vermoeden zóóveel gewonnen te hebben, maar nu ook helder inzag, *wat* er te winnen was, en *hoe* het gewonnen moest worden.

Men zal Fraxinus wel niet voor den onhandige houden, die vergat zich zelven hier op eene goede hoogte te stellen, en als een anker te werpen in vasten grond. Hoe weinig moeite kostte het hem te laten doorschemeren, wie in dit geval de leiders waren, en noodwendig wezen moesten van des volks welgevallen, en wat er voor dezen moest gedaan worden; en de Graaf, die hier niet vele woorden noodig had om te verstaan, gaf te kennen hoezeer hij bereid was aan de voorwaarden te voldoen, zoo hij de uitkomsten, die men beloofde, zag gewaarborgd. De overeenkomst was dus gemaakt zonder overeenkomst, maar toch hecht en vast, en eenige dagen daarna, toen de Graaf reeds teleurstellingen had ondervonden van de zijde der grooten, en tegenwerking van de partij, die hij nog niet kende, en wier macht hij reeds voelde, en zich teruggestooten zag, waar hij de hand had uitgestrekt, - toen eindelijk ook Steven Paret was teruggekeerd, met een antwoord, dat erger was dan onvoldoende, haalde de Graaf met een trotschen zelfbewusten glimlach de schouders op, en zeide alleen tot sir Thomas Copely:

'Zend iemand heen naar den predikant Libertus Fraxinus; ik heb beter dan dit!'

En wie veroordeelt hem dat hij zoo sprak, dat hij dus handelde? Teruggestooten door den man, dien men hem had aan-

gewezen als van invloed onder de grooten des land; - door menige ondervinding reeds geleerd, hoe men zich stelde om hem te bekorten, in hetgeen hij zijn recht hield; - was het vreemd dat hij uitzag naar anderen steun? Het volk, het vrome volk, de steun daar men hem op wees, die gemoedelijke burgerstand, dien wij vroeger aanwezen, die eenvoudig en ter goeder trouw gesticht werd door zijne kerkschheid, en zich verkwikte met zijn Avondmaalsgang, en die aan alle deugden in hem zou gelooven, sinds het vroomheid in hem te prijzen had. In dat volk had hij de macht der menigte vóór zich, om te stellen tegen de macht van enkelen; wat was wijzer dan dat tot bondgenoot te kiezen? Hij begreep dit volk, voortgeleid en voorgelicht door zijne leeraars, en volgzaam heengebracht waar die het wilden. Was het vreemd, dat hij de volksleiders tot raadsmannen koos? Raadsmannen die de belangen van dat volk konden kennen, en moesten liefhebben. En het was geene verkeerde staatkunde, evenmin als eene ongeoorloofde, zich die beiden te winnen, door belangstelling te toonen in hunne hoogere behoeften; eene belangstelling die hij niet noodig had te huichelen, daar zij opwelde uit zijne ziel. Jammer is het, dat zijn ijver voor den godsdienst, hoe oprecht ook in den grond, zoodra die hem middel werd, niet meer de mate wist te houden, en ontaardde in eene overdrijving, die verdenking moest wekken, en die te meer werd verdacht naarmate zij hem nuttiger was, en voordeeliger uitkomsten bracht.

Maar genoeg reeds, men weet nu en begrijpt, waarom van toen aan de geloofsijver van Leycester den burgers van Nederland tot eene fakkel werd, die hen voorlichtte, en waarop zij het oog blind staarden, en waarom die band tusschen Leycester en de vromen onder het volk van Nederland, zóó snel was gevlochten en zóó hecht was gesmeed.

XII. De gouverneur-generaal.

Wij hebben den Graaf van Leycester zooeven gezien bij een geheim onderhoud met een persoon van geringe beteekenis, en als *incognito* een geheimen last gevende aan een avonturier, wien

hij door diezelfde daad als aan zijn dienst verbond. Nu gaan wij hem vinden onder omstandigheden aan zijn rang en zijne roeping meerder geëvenredigd.

De deuren van het ruime vertrek, waar hij des morgens gehoor gaf, waren geopend; de Graaf was omringd van allen, die zijn bijzonderen raad en zijn hofstoet uitmaakten, hij alleen was gezeten, hij alleen hield zich gedekt. Achter den prachtigen zetel, die met zijn gravenkroon en wapenschild prijkte, stond de bevelhebber van zijne lijfwacht, zijne bevelen te wachten. Hij zelf wachtte de afgevaardigden van de Algemeene Staten, die hem zouden heenleiden in hunne hooge staatsvergadering, om er in hun midden zijn eed te doen, als Gouverneur-Generaal der Vereenigde Provinciën, en om er hunne eeden van hulde en trouw te ontvangen. Want het was dan nu eindelijk zoo ver gekomen, de moeielijke en vervelende strijd was nu beslist, de onderhandelingen die eindeloos schenen, waren ten laatste ten einde gebracht; het Gouverneur-Generaalschap was hem aangeboden met die veranderingen in den vorm der opdracht, die de raadslieden en gemachtigden van Leycester in zijn naam hadden geëischt, of die de Graaf zelve had aangeduid; maar het wezen van die opdracht en het beginsel, waarvan zij uitging, was hetzelfde gebleven, en toch.... nu had de Graaf aangenomen, en van weerszijden zou dat geven en nemen bevestigd worden, door eene openlijke plechtigheid.

Het was tien ure geslagen, de commissie door de Staten afgezonden aan den Graaf, werd binnengeleid door den kamerheer Copely en den baron Andeley. Zij bestond uit den Kanselier van Gelderland, vergezeld van Caron, Brederode, Vosbergen en Duivenvoorde, die allen naderden met eerbiedige houding en ernstige blikken, Leoninus, in zijn deftig kanseliers-gewaad, knielde even neder aan de voeten van Leycester; daarna opstaande, plaatste hij zich voor hem, en het hoofd ontbloot houdende, sprak hij met een zekeren nadruk, die den Graaf niet ontging, en waarop zijne medegedeputeerden wel hadden mogen letten:

'Wij zijn hier op last van mijne Heeren de Staten, om Uwe Excellentie aan te zeggen, dat alle zaken gereed zijn, en om Uwe Excellentie te verzoeken, wel te willen compareeren, om te*ontvangen het gouvernement van den lande* en den eed te doen, daartoe staande.'

Leycester boog zich tot antwoord, glimlachte minzaam tegen den Kanselier, en stond toen op, om aan hunne noodiging te voldoen. In het voortgaan gaf hij den Kanselier de rechterhand, de linker latende rusten op den schouder van Essex; een dienst, dien hij den jongen Graaf wellicht niet zou hebben gevergd, als eersten edelman van zijn gevolg, maar dien hij recht had van zijn stiefzoon aan te nemen.

In de audiëntie-kamer van de Provinciale Staten van Holland hadden zich de Staten-Generaal vergaderd, om Leycester in hun midden te ontvangen. Zeker is het, dat die zaal toen niet die pracht had van schilderwerk en sieraden, die in de stadhouderlijke dagen haar zulk een indrukwekkend voorkomen moet gegeven hebben; maar daar het hier was, dat vele groote aangelegenheden, niet enkel der provincie Holland, maar van het geheele Nederland behandeld werden, en de inhuldiging van Leycester eene der belangrijkste handelingen was, die er konden plaats hebben, is het te denken, dat de Staten niets hadden verzuimd, van wat de weelde dier tijden ter versiering en opluistering eener vergaderzaal konde eischen. Hangtapijten, een eerezetel onder een verhemelte voor den Graaf van Leycester, deftige zitplaatsen voor de hooge leden der Staten, genoegzame ruimte voor wie verder het recht mochten hebben, hier toeschouwers te zijn, en eindelijk, een eerezetel, niet ongelijk aan dien voor Leycester bestemd, opgericht voor Graaf Maurits, want het was de jonge zoon van Oranje, dien men had uitgenoodigd, om den Graaf van Leycester den eed af te nemen. Oppervlakkig gezien, was dit eene hoffelijkheid, bewezen aan den Graaf. De zoon van het eenige vorstenhuis in de Provinciën, de eerste edelman van Nederland, de stadhouder van de twee voornaamste Provinciën, was te beschouwen als de hoogste persoon in de Provinciën, en dus als die, welke het meest bevoegd moest zijn, dien eed aan te nemen; maar altijd toch was het weer de tegenstelling van den ingeboren Prins tegen den vreemden Graaf; en zou het tegenover Leycester niet kiescher zijn geweest, zoo één der achtbare leden van de hoogste landvergadering hem de plechtige belofte had afgenomen, die hij nu moest doen? Hij, de man van rijpen leeftijd, ten overstaan van een zestienjarigen knaap, - die zoo al de beteekenis, zoo al de ernst van een eed onder het bereik van zijn oordeel lag, voor het minst niet

al den omvang kende van de moeielijke plichten, die met dien eed werden opgelegd.

Toen de Graaf van Leycester was binnengeleid en plaats had genomen in zijn gestoelte, sprak de pensionaris van Dordrecht, Joost de Menin, eene vrij uitvoerige rede uit. Het was eene schets van den bangen toestand des lands na den dood van Prins Willem van Oranje, en van de uitredding, die men nu hoopte, door de verbintenis met Engeland en de ondersteuning, die zij beloofde, om daardoor te komen op de groote weldaad, die van Leycester's zijde het aanvaarden van 't gouverneurschap werd gezegd te zijn, dat den spreker aanleiding gaf, ‘elk in zijne kwaliteit’ te vermanen tot het doen van schuldigen dienst en onderdanigheid aan de Koningin van Engeland en aan Zijne Excellentie, den Gouverneur-Generaal.

Die rede, doorspekt met vele schriftuurplaatsen en historische trekken, klonk, in waarheid, stichtelijk en statig genoeg, en wie recht Engelschgezind was in het hart, mocht er ruimen vrede mede hebben; maar, of het nu de geest is der Staten-vergadering, die daar sprak uit deze woorden, dit zouden wij niet durven zeggen, schoon het op haar last was, dat die man ze uitsprak, en zoo het die geweest is, op dit oogenblik, in het gevoel der noodzakelijkheid van den Engelschen onderstand, dan zeker toch zijn alle hare volgende daden eene tegenspraak en als eene verloochening geweest van die rede.

Toen de pensionaris had geëindigd, las de griffier Aarssens, na daartoe verlof te hebben gevraagd aan Leycester, de commissie van opdracht, en daarna de eeden in het Duitsch, (als men het Nederduitsch toenmaals noemde) met luide en heldere stem.

Graaf Maurits wendde zich toen tot Leycester, hem vragende, of hij willens was eed te doen op die commissie.

De Lord boog zich toestemmend; de eed werd herhaald in het Latijn, en daarna opstaande van zijn zetel, sprak de Graaf van Leycester het plechtig *‘Ita nos juvet Deus Omnipotens!’* uit, in handen van den jeugdigen zoon van Oranje, en toen die woorden waren uitgesproken, zette zich de *Gouverneur-Generaal* op zijn zetel, om zijnerzijds de eeden van trouwe te ontvangen, die de Staten en allen, wier plicht het medebracht, aan hem hadden af te leggen.

De engelsche doctor Clerk beantwoordde daarop in Leycester's naam, en in dien der Koningin van Engeland, de toespraak van den pensionaris. De man zeide alles, wat hij zeggen konde, in het belang der zaak hem opgedragen. Onder anderen bewees hij de afkomst der Koningin uit de Hollandsche graven, om aan te dringen hoezeer hare genegenheid tot de landen niet was, die eener vreemde - maar die eener ingeborene - haar recht op de landen werd door dit bewijs zelfs een weinig versterkt. Hij vertoonde, hoe de gansche Engelsche adel en geheel de natie gewillig was, tijd en goed en bloed te besteden tot den dienst van het Hollandsche volk; eindigende met eene vermaning, om de eendracht te bewaren, en de overigheid te eeren en te gehoorzamen, als de zekerste wapens tegen buitenlandsche vijanden en tegen inlandsche onheilen; de man sprak zoo goed als hij kon, maar wij weten niet of hij zijne toehoorders bijzonder heeft getroffen; liever zeggen wij hoe de plechtigheid spoedig ten einde liep, want de Heeren Staten brachten daarop, naar orde, den Graaf de eer en de hulde van den handkus, boden hem hun groete en gelukwensch, en geleidden hem terug tot in zijne vertrekken, waar hij hen bij zich hield en tot zijn maaltijd noodde; eene eere, die door hen met dank werd aangenomen.

Zoo was de Graaf van Leycester dan werkelijk ingehuldigd als een vorst! met eene plechtige wisseling van eeden, als geene andere Gouverneur-Generaals, door Keizer of Koning gezonden, waren gedaan of afgevergd. Hem was eene hulde gebracht door de Staten des lands, als van onderdanen aan hun heer, niet als lastgevers aan hun ambtenaar.

Dit bidde ik mijn lezers beter in het oog te houden, dan de Heeren Staten zelve dit hebben gedaan, omdat het de betrekking van den Graaf van Leycester op het volk van Nederland juist bepaalt en vrij goed verduidelijkt; dit schijnen de Hollandsche grooten òf niet begrepen, òf althans wat spoedig vergeten te hebben, en daarbij gevreesd, dat anderen niet vergeten zouden; maar de Gouverneur-Generaal althans had een beter geheugen dan zij, en dat is mede eene der bronnen geworden van groote twist en groot onrecht, - twist en onrecht, waarvan de oorzaak *niet* bij Leycester lag, en niet aan zijne schuld of aan zijne onbekwaamheid kon worden toegeschreven. Zij hadden hem niet moeten roepen, of althans niet *dus* moeten roepen. Eenmaal gekomen

zijnde, moest hij zich handhaven, en zij begrepen te laat, dat zij zich moesten verweren. Daarom zouden zij het daarna nooit meer eens wezen over de beteekenis en het beginsel zijner handelingen; wat hij zijn recht noemde, zouden zij aanmatiging heeten; waar hij zijne macht dacht te gebruiken, zouden zij klagen van heerschzucht; waar hij daden wilde oefenen van souvereiniteit, zouden zij schreeuwen van tyrannie en van aanslagen op hunne vrijheid.

En wat het ergste was, men begon reeds niet met wederzijdsche goedwilligheid, niet met wederzijdsch vertrouwen. De diplomatieke haarkloverijen over den *vorm* der opdracht, die eigenlijk het *beginsel* betroffen, hadden lang geduurd, hadden tot eindelooze uitpluizerijen aanleiding gegeven. Alles, wat de fijnheid van Sidney, de angstvalligheid van Davison, de vurige ijver van North en het trotsche zelfgevoel van Leycester, voor te duister, te beperkt, hadden weten te vinden in die vormen, was door de Hollandsche gemachtigden vastgehouden, bestreden met krasse onverzettelijkheid, ofwel uitgelegd, verdedigd of ontdoken met eene scherpzinnigheid die niet altijd oprechtheid insloot, die veelmalen dubbelheid tot beste wapen had. En met hun blik gezien, hadden zij geen ongelijk, altijd stond bij hen op den voorgrond de vrees, dat de eerzuchtige vreemdeling alleen terugtrok, om te meer zeker te zijn van zijn slag, - dat hij slechts de houding aannam van weigeren, om te meer te verkrijgen en te vaster te grijpen; maar naast de vrees beheerschte hen onrust voor de waarheid zijner bedreigingen, voor de verijdeling van die uitzichten, die men bouwde op Engelsche bondgenootschap, op het ontzag, dat de steun eener groote mogendheid den vijand zoude inboezemen, op de vastheid, die een bepaald hoofd zoude geven aan het inwendig landsbestuur; de onrust, wat het volk bij zulk een ommekeer ondernemen zoude, ten voordeele van een man, op wien het eene vrome hoop had gevestigd, zooals gebleken was bij den intocht, en vooral na zijn avondmaalsgang, terwijl die hoop en die ingenomenheid met iederen kerkdag stegen, en van menigen predikstoel werden versterkt en bevestigd.

Zoo gaven zij ter eenere zijde toe, waar zij ter andere terugnamen; zoo traden zij beurteling ter helfte te gemoet, om weder schuw achterwaarts te gaan. Zoo waren er zijnerzijds eischen gedaan boven hetgeen zij zijn recht noemden en hunnerzijds toegestemd, wat ze niet dachten te volbrengen, - of aarzelend

teruggehouden, wat ze willig hadden moeten geven; - zoo hadden beiden geleerd, elkander te wantrouwen, en beiden hadden elkander sterk in de oogen gezien, bij dien handel van stout overvragen en listig dingen, en in de heftigheid van dien strijd waren den Graaf woorden ontvallen, die den Staten inzicht gaven in zijne denkwijze, in zijn karakter en in zijne begrippen van 's lands belangen, die volstrekt strijdig waren met de hunne, en was hem een licht opgegaan over de staatspartij, die hij nog niet als partij kende, maar wier bedoelingen hij had leeren doorzien. Maar die *twisten* waren dan nu voorbij; hoe heftig ook, waren ze gevoerd geworden met diplomatieke hoffelijkheid van weerszijden; de Staten-Generaal waren altijd ‘bedroefd geweest en bezorgd, Zijne Excellentie*discontentement* te geven,’ en Zijne Excellentie had nooit nagelaten, hen ter iedere gelegenheid ‘te danken voor de eere en 't goed vertrouwen, 't welk zij hem aandeden’; en nu ten laatste het verbond was gesloten bij het aannemen en bezweren der opdracht, scheen een weerzijdsch vergeten en vergeven daarin als begrepen te zijn, en dus, schoon het zaad was gestrooid, het had nog geen kiem geschoten. Gelukkige krijgskansen of een behendig staatsbestuur waren wellicht nog machtig, die vóór 't opkomen te verstikken. Schoon het kruit in de mijn was aangebracht, de lont was nog niet aangestoken, en vonken waren nog te weren, zoo geluk en beleid en gunstige omstandigheden samenwerkten; en wat het uiterlijke aanging, de Graaf van Leycester stond nu op zijn hoogste toppunt van macht. Hij hield het Gouverneur-Generaalschap in handen, nevens het Luitenant-Generaalschap zijner Koningin; - hij had een staatsraad van Nederlanders, maar die hij zelve meerendeels had benoemd, en de overigen uit een dubbeltal voorgedragenen had mogen kiezen; twee Engelschen, van hem gansch afhankelijk, waren er bijgevoegd. Prins Maurits en Graaf Lodewijk van Nassau hadden commissie genomen van hem, tot bevestiging en voortduring hunner stadhouderschappen; zij hadden dus hunne onderwerping getoond aan zijn bestuur; hij had eene daad van gezag geoefend tegenover den ingeboren Prins, die het meest zijne jaloezie had gewekt. Het volk lag voor hem als in aanbidding; de geestelijkheid noemde hem voedsterheer der Kerke; over justitie, politie en krijgsmacht had hij de opperste beschikking; - na die opsomming schijnt hij oppermachtig heerscher; hij zelf dacht het zich....

‘En wat beveelt Uwe lordschap nu aangaande Steven Paret?’ vroeg op eens de diepe, doffe stem van Douglas, die hem uit zoo trotsche gepeinzen opwekte.

Leycester hief zich ten halve op, verrast en gestoord in den loop zijner trotsche gedachten, en gemelijk over eene vraag, die zoo ontijdig scheen.

‘Laat hem ophangen, als het u lust!’ was zijn antwoord.

‘Mylord!’ riep Roger in de hoogste verbazing.

‘Ge zoudt ons daarmede beteren dienst gedaan hebben, dan met deze ongepaste stoornis.’

‘Is het u ernst, Mylord! Mijn heer gelieve doch te bedenken, dat de man een Christen is, en zijne ziel....’

‘Nu, zijne Christelijke ziel willen wij maar dàár laten.’

‘Heeft de man in waarheid zich zóó misdragen tegen den persoon van Uwe lordschap of diens belangen, dat alléén de dood....?’ vroeg Douglas met een ernst van opvatting, die Leycester tot een glimlach dwong en in betere luim bracht.

‘Wel, mijn goede Roger! gij spreekt dat met eene wichtigheid, of ge de Lord-president van de*Sterren*-kamer waart, die over het schuldig of niet schuldig van een hoogen *fair* het laatste woord komt afvragen. De geheele Steven Paret is zóóveel woorden niet waard, als er nu reeds over hem gesproken zijn, en de zaak, waartoe ik hem gebruikte, nog veel minder. Dat is het juist, waarom mij de herinnering ergert. Dat een Hollandsche rechtsgeleerde, een Rotterdamsch ambtenaar, een man, die men eenvoudig ‘Barneveld’ noemt en niets meer, achteloos de gelegenheid verzuimt, die de Graaf van Leycester hem aanbiedt, om zijne goede vriendschap te winnen, is reeds wat mij tot verwondering moest verwekken en tot toorn; maar dat die man daartoe nog de verwatenheid kon hebben, mij een *raad* te geven, dat is het, wat mij over de vermetelheid glimlachen doet, bijna evenveel als over de domheid; maar in trouwe, ik begrijp mij niet, hoe de Kanselier mij den lust kon geven, met zulk een onhoffelijk persoon, en die niet beter bedreven schijnt in goede manieren, mijn profijt te willen doen; en nu ik het Gouverneur-Generaalschap houde, - erger ik mij na alles nog het meest over mijne onnoozelheid, die er zich moeite toe gaf.’

‘En heeft Steven Paret Uwe lordschap daarbij flauwelijk gediend, of met ijver?’ vroeg Douglas.

‘Zoo ik alles nadenk, heeft het hem noch aan behendigheid ontbroken, noch aan goede trouw.’

‘Dan heeft hij toch recht op beter loon dan dat, hetwelk Uwe lordschap hem zooeven toedacht.’

‘Wie denkt er op, het hem te onthouden? alleen uwe herinnering aan zijn persoon was vrij ontijdig.’

‘Mylord vergunne mij een bewijs van het tegendeel. Die man klemt zich, sinds zijne wederkomst uit Rotterdam aan mij vast als kleefkruid aan een muur; men heeft hem om mijnentwille verblijf gegeven op *'t Hof* en hij wijkt niet meer van hier; die man is overlastig, Mylord! zoo hij niet over nuttig is, en nu ik heenreize naar den Briel, wenschte ik, dat Uwe lordschap omtrent hem mij zijn wil bekend maakte, opdat niet in mijn afwezen de indringer zich aanmatige als tot uw dienst hoorende, of wel zich ver voege tot Uwe lordschap zelf.’

‘Ge zijt van bedachtzamen raad, Douglas! voor een jonkman van uwe jaren; en gij hebt gelijk; de man heeft hier niet langer noodig, opdat bij niet wellicht stoffe op zijn onnutten dienst. Gij gaat naar den Briel, - ik hoop ditmaal niet tevergeefs, ik zoude Mylady Leycester moeten verdenken van lauwe genegenheid, zoo zij mij nog langer vruchteloos naar tijding liet uitzien. Het onbeduidende briefje, dat zij mij toezond door Burleigh, zag er uit, of het geschreven was onder de oogen der Koningin. Zulke berichten heb ik van haar niet noodig; dat zij leeft en welvaart kan ik hooren uit de brieven, die zij Essex schrijft. Hoe Elisabeth zich houdt tegen haar; wat er te Londen voorvalt onder mijne vrienden; wat mijne vijanden drijven; wat men doet aan het Hof; wie de Koningin het naastbij omringen; wie het meest haar gehoor hebben; dat is het, wat ik van de Gravin alleen weten wil, en dat ik het beste en het zekerst gelooven kan van mijne vrouw, van haar, wier belangen één zijn met de mijne.’

‘'t Is wel te denken, dat Hare genade in alle deelen trachten zal, Uwe lordschap genoegen te geven, en opdat welhaast mijns heeren ongeduld moge bevredigd zijn, wil ik nog heden nacht afreizen, om, zoo haast het zijn kan, te keeren.’

‘Men kan niet meer volvaardig wezen dan gij, mijn beste Roger! ik erken het met grooten dank; maar die gedurige tochten daarheen kunnen te lastig worden, als wij ons in eenige andere provincie zullen onthouden. Ik bedenk daar ietwat; laat Steven

Paret met u reizen! laat hij zich erkend zien als uw gemachtigde, aan het handelshuis van Shelley, - en laat hij het voortaan zijn, die u de brieven doet toekomen! zoo blijve ik er gansch buiten, die man aan mijn dienst verbonden, zonderdat hij het bemerkt, en toch genoeg om hem bij de trouwe te houden, en voor den eersten tijd is hij terzijdegesteld. Geef hem daarbij de hoop op eenige goede plaats, en bevredig hem intusschen met eene handvol Neêrduitsche munt, opdat hij niet te veel met Engelsch goud moge pralen!'

'Mylord zal gehoorzaamd worden; alléén ware het niet beter, gansch met dien man aan een eind te komen?'

'Neen, Roger! het is goed, dergelijke bruikbare lieden altijd bij de hand te hebben.'

'Mylord had er dezulken velen in Engeland, en ik meene zelfs, dat er Uwe genade enkelen van zijn gevolgd,' hernam Douglas op een toon, die aarzelde tusschen verwijt en schroom.

'Zoo is het!' antwoordde de Graaf, eenigszins kleurende, 'maar zij zijn mij hier nutteloos. In Holland bedien ik mij het liefst van hen, die het land kennen, van Nederlanders.'

'Het beleid van Uwe lordschap is zeker wijsheid te achten,' antwoordde Douglas, die zich herinnerde, wat hij een oogenblik had vergeten, dat zijn heer vader nooit sterker volhardde in een besluit, dan wanneer een ander het tegensprak, 'ik zal den Vlaming waarschuwen; heeft mijn genadige heer nog een ander bevel?'

'Geen ander, Douglas! gij kunt gaan.' -

En toch bleef Douglas staan, met eene aarzeling op het gelaat, die Leycester deed vragen:

'Wilt *gij* nog iets, master Douglas?

'Ik zoude van Uwe lordschap wel eene gunst willen vragen,' sprak Roger meer beschroomd dan hij het anders was tegenover den Graaf.

'Eene *gunst?* wel, *my boy!* dat mag eene zeldzaamheid heeten, en uwe wenschen zijn altijd zóó zedig, dat ik dezen wel vooruit zal kunnen toestaan; noem alleen, wat gij begeert!'

'O! Mylord is mij goed,' zeide Douglas; maar zijne stem was toch onzeker en weifelend, toen hij zeide, 'ik wenschte wel, als ik Uwe lordschap de brieven overhandigd heb, haastelijk te mogen voortreizen naar Utrecht.'

‘Waarom naar Utrecht, Roger! hebt gij zóóveel haast, dit land te kennen?’

‘Neen, Mylord! dat is het niet,’ en Roger's donkere gelaatstint steeg tot een bruin rood.

‘Wat dan trekt u derwaarts? sinds gij weet, dat wij welhaast van hier gaan, om een tocht te doen door de provincie Holland, en van daar ons eene gansche poos gaan vestigen tot Utrecht, eene provincie, die Hare Majesteit heeft aanbevolen, en waarvan meester Paulus Buis ons zeer goede getuigenis geeft. Hebt gij zulk een driftig verlangen naar den ouden zetel der bisschoppen? dat wachtte ik niet in zoo ijverig een discipel van Knox, als mijn zoon!’ voegde hij er lachende bij.

Maar Douglas vervolgde met nog meer ernst:

‘Zekerlijk, ik tracht een goed navolger te zijn van den godzaligen man Knox, en haat de Paapsche misse en het Roomsche heidendom van ganscher harte; maar toch, toch,....’ hij bleef eene wijle aarzelen, zuchtte en hervatte toen, met eene zekere hartstochtelijkheid, ‘toch wil - toch moet ik naar Utrecht!’

‘Nu dan, *my boy!*’ glimlachte Leycester, ‘laat mijn woord u daarbij niet bezwaren. De zaken zijn te Utrecht immers sinds lange gekeerd; de ware religie wordt er beleden en gepreekt, al is het, dat de stad nog niet gansch is gezuiverd van bijgeloof, ongeloof en papisterij; - gij kunt er vertoeven zonder vreeze voor het heil uwer ziele, en licht nog wat nut doen door stichtelijk voorbeeld!’

‘Juist, Mylord! zoo is het,’ viel Douglas in, ‘met goeder intentie, ga ik derwaarts, zoo waarlijk moge mij God helpen!’

‘Het zal toch geen kruistocht zijn tegen de sekte der St. Jacobskerk, van wier afwijking men mij heeft ingelicht?’ vroeg Leycester half ernstig.

‘Neen heer! niets van zóó groot en openlijk belang; het is alléén.... ik heb een vriend gevonden.’

‘Gij een vriend, Douglas! wel dat verheugt mij, en wie is die vriend! toch niet mijn dichterlijke neef?’

‘Ik heb sir Philip weinig meer gesproken; ik wete, wij voegen niet samen; dien ik mijn vriend noeme, is de jonge Leoninus, die Uwe genade op mijne bede, en uit aanzien van zijn vader, welwillend heeft ontvangen, en gunste bewezen, en die Uwe lordschap zeer trouw genegen is.’

‘Dat houde ik voor zeker, evenals zijn vader, mijn schrandere Kanselier; en in trouwe! dat verheugt mij, dat overtreft mijne verwachting...., ik had gevreesd,.... maar - ’ hij sprak zijne gedachte niet uit, en voegde er alleen bij, ‘welnu! en wat is er met dien vriend?’

‘Ik heb geen beter vermaak, dan met hem samen te zijn, Graaf! Nu reist hij welhaast naar Utrecht, om zijne compagnie bijéén te brengen en uit te rusten tegen het vroegjaar, en wij hadden afgesproken....’

‘Toch niet dat ge u onder zijn vaandel zoudt begeven?’

‘Neen, neen, genadige Graaf! ik gevoele niet de minste roeping om het zwaard te voeren; - maar ik zoude met hem heen reizen naar Utrecht; hij verblijft er nog een paar maanden.’

‘Heeft de jonge Leoninus niet eene zuster?’ vroeg Leycester, zijn zoon sterk in de oogen ziende.

‘Zelfs meer dan ééne, Mylord!’ antwoordde Douglas koel, en als verwonderde hem eene vraag, die buiten het verband lag van het gesprek; - en werkelijk was hij nog genoeg nieuweling, om het doel van die vraag niet te doorzien.

Leycester begreep dat zij eene ijdele was geweest, ook antwoordde hij:

‘Wel, master Roger! ik heb niets tegen uwe goede genegenheid en vriendschap voor den zoon van een zóó achtbaar heer, en een staatsman mij van zóó veel dienst als de Kanselier; maar kunt gij dus besluiten van mij af te gaan voor meer dan een maand in dit vreemde land, en gij hebt dus geen lust om de vreemde steden te zien, waar ik mijne intrede ga doen, en de feesten te vieren die ons te Amsterdam wachten, als blijde inkomste?’

‘Ik bidde van God, Mylord! dat het blijde feesten voor u mogen zijn, maar ik - helaas! festijnen maken mij altijd droevig; Essex heeft waar gezegd: ik werp altijd schaduw en somberheid, waar ik mij vertoon.’

‘Master Douglas! wat is dat nu weer? moet ik hierin de oorzaak zoeken van uwe bede?’

‘Neen, Mylord! bij den Hemel, die ons hoort! dat is het niet,’ riep Roger haastig, ‘alleen ik herhaal de woorden van Lord Essex.’

‘Stoor u niet aan dezen! hij is vrijpostig en lichtzinnig, meer dan hem past; - maar, daar gij zóó weinig vreugde wacht van

die feesten, en zóóveel geneugte schijnt te wachten van het samen zijn met uw vriend, wil ik u die bede toestaan; - licht vervroolijkt het uwe sombere zwaarmoedigheid, - en het zij op die voorwaarde; ik wil een helder gelaat weder zien te Utrecht.'

'Mylord! God geve, dat ik uwe voorwaarde vervullen kan,' sprak de jonge man, neerknielende om hem de hand te kussen tot afscheid; maar de Graaf liet hem niet van zich gaan zonder een hartelijk vaarwel, en eene vaderlijke omhelzing, en hem naziende sprak hij tot zich zelven:

'Achttien jaar, en hij verheelt mij iets! dat is niet enkel vriendschap; eerzuchtig is hij niet, en toch gaat hij van mij, daar schuilt dus minne achter of religie; - ja! bij dezen kan het religie zijn. De arme jongen! ik heb niet kunnen verhinderen, dat hij een dweper werd. Zoo reeds de gedachte aan eene bisschopsstad hem zoo ontstelde, welk eene ijzing zou hem door de leden zijn gegaan, zoo ik hem had medegedeeld dat hij onwetend papistische vrouwen heeft beschermd! - Ik wil toch weten, wat die jonge kapitein Leoninus is; mocht het een vroolijke wildzang zijn die hem wist te genezen! Maar zou Roger hem dan zoeken? Hoe het zij, ik wenschte wel, dat eenig liefdesavontuur die beiden dreef en samenvoegde; liever zie ik den knaap wat uitsporigheden drijven ter wille van een paar schoone oogen, dan gansch wegzinken in die puriteinsche somberheid die de verwenschte Wattison er ingebracht heeft.'

Zóó ver was de Graaf van Leycester om een leven te begrijpen of begeerlijk te achten, waarvan God en Zijn dienst het eenige streven was, dat hij het meer vreesde voor zijn zoon, dan de verleidingen der loszinnigheid; en schoon het waar is, dat eene vroomheid, als die, welke den jongen Douglas nederdrukte, in plaats van op te heffen, niet wenschelijk kon geacht worden op eenigen leeftijd, en zeker op den zijnen monsterachtig was en onbehagelijk, zooals alles, wat onnatuurlijk is, zoo is het toch ook waar, dat vroege vroomheid, al was zij dan eene bekrompene, niet zoo gansch verwerpelijk had moeten geacht worden door een vader, die zich toch zoo gaarne een voorvechter des geloofs zag geprezen, en die dat zijn wilde in oprechtheid. Alleen is het nog iets anders, uiterlijk voor de zaak der Kerk te strijden, en innerlijk met God te leven; maar juist van dat leven begreep Leycester niets, en waar het bij Douglas, onder strenge en doffe

vormen meer smeulde dan gloeide, had hij geene oogen om het te zien, geene schranderheid om het beter te leiden, en geene andere begeerte, dan het geijkt te zien, en gelijk gemaakt naar den stempel en de mate van godsdienstige stemming, die hij zelf begreep.

XIII. Waarin velerlei hartstochten en gewaarwordingen in woeling zijn.

‘Martina! Martina! leef doch op voor eene wijle uit uw wakend droomgemijmer, en zie mij aan! gehijlikte lieden moeten elkanders blijdschap deelen.’

‘Overwaar gezegd, heer! en 't is zeker daarom, dat gij nooit luisteren wilt, als ik gedenk, u de fijne geneugten af te malen...., daarmede dergelijke treffelijke liederen mijne ziele verkwikken,’ antwoordde Martina, en liet het *duodecimo*-deeltje, in leer gebonden, dichtvallen op haar schoot; - het was van Coornhert's *poëzie*.

‘Gij zijt wraakgierig, vrouw! want gij zegt dit, omdat ik laatstmaal uw lof op de rijmkonst onderbrak met het wederwoord, dat ik de Psalmen van den eerwaarden Dathenus voor de nuttigste rijmen hield, en mij met geene anderen gedacht in te laten; maar wees nu vergefelijk en luister! zie mij aan, Martina! mij dunkt, gij moest het mij op het aanzicht lezen, welk een groot luk mij wedervaren is.’

En werkelijk, zoo ooit vreugde een menschelijk gelaat heeft kunnen herscheppen, dat van den Burggraaf droeg zichtbare kenteekenen, dat haar vriendelijke tooverstaf het had aangeraakt. Anders stonden altijd zijne oogen zoo droog en brandend in hunne holten, tot de oogleden rood waren en als verschroeid onder hun koortsachtigen gloed; nu vonkelden zij helder met eene blijde en schitterende tinteling; door het galachtig geel van zijne vermagerde trekken speelde nu als die zachte levenstint, van een verfrischt en gezuiverd bloed, dat zich mededeelde zelfs aan de toppen zijner vingeren, anders wit en bloedeloos, nu door een zachten rozengloed gekleurd. Zijne lippen waren niet meer droog,

als versmachtend onder inwendige hitte, maar frisch en vochtig, als ware er de teug der verkwikking zoo pas overheen gevloeid, en de pijnlijke plooien om den mond, die teleurstelling en verbeten ergernis daarop alreede had gesteendrukt, waren voor een wijle opgelost in zóó genoegelijken glimlach, als wel zelden dit gelaat moest hebben verhelderd. Om te eindigen, al wat de opwekking van het fijner gevoel voor weldadigen invloed had geoefend op de ziele en levenskracht der gade, had eene voldoening van zijnen hartstocht uitgewerkt op den echtgenoot; - voldoening van den hartstocht, hoe onjuist een woord! Wanneer is ooit een hartstocht voldaan, zóó hongerig en zóó onverzadelijk, als die der eerzucht? De zijne was voor eene wijle gespijzigd - gespijzigd met specerijen, die niet zouden voeden, maar alleen prikkelen tot nieuwe graagte.

'Zekerlijk! uw wezen glimt van vergenoegdheid,' zeide Martina, haar echtgenoot aanziende, 'wat mag u overkomen zijn, strekkende tot zulk eene verheugenis? - eene goede verzekering van meester Paulus Buis, die wat meer klem van hope heeft, dan de menigte anderen....'

'Ik heb de verzekeringen van meester Paulus Buis niet meer noodig.'

'Dat is soelaas voor mij, gij breekt dus met dezen?....'

'Fij, van het woord! dat zou zwarte ondank zijn; raad wat anders!'

'Of eenig vast vooruitzicht, naar het woord van den Kanselier.'

'Ik heb beter dan een vast vooruitzicht; ik houd de zekerheid in mijne hand als iets, dat tegenwoordig is. De eerwaarde Libertus Fraxinus....'

'Gij wilt doch niet spreken van de verzekerdheid, die wij hebben als Christenen, van de eeuwige zaligheid?' vroeg zij, naar hem opziende, met zekere aarzeling, want zijne stem en taal klonk opgewonden, als die eener dwepende geestverrukking, en de naam van den predikant daartusschen scheen hare vraag eenigszins te rechtvaardigen.

'Neen, Martina! het is alleen van aardsche verwachtingen, dat ik spreke,' hernam hij kalmer, en zelfs een weinig beschaamd, 'maar, ge zoudt het nooit uitvinden, en ik heb haast, het te zeggen:

'Ik heb een mondgesprek gehad met den Graaf van Leycester,

met den Gouverneur-Generaal, - en ik ben zeker, dat ik in dien stond zijne goede gunst heb gewonnen en zijne groote genegenheid. De eerwaarde Fraxinus heeft Mylord van mij gesproken, heeft mij voorgesteld, heeft mij dit gehoor verschaft.'

'Wel dan, waar geeft u dit hope op?'

'Op alles, vrouwe! op alles! De Gouverneur-Generaal heeft een gezag verkregen, als nooit ander stedehouder in deze provinciën hield. Zijn aanzien bij het volk staat gelijk met dat van den overleden Prins; hij heeft de macht van Engeland tot zijn wil; de fortuin was mij gunstig hem te gevallen; ik weet het; ik heb er de zekerheid van; zoo iets voelt men, al wordt het ons niet gezegd; maar de Graaf heeft het ook nog gezegd, hij heeft mij ten laatste afscheid gegeven met dit woord: "Aanmerk u van nu aan als wezende in onzen dienst, en heb zorge, dat ge u reisvaardig houdt, om met ons mede te trekken door de provinciën en verders te verblijven tot Utrecht!"' Martina verbleekte een weinig.

'Zoo zullen wij wederom onbestendigheid van woonplaatse krijgen?' zeide zij. 'Oft niet genoeg ware, eerst uit mijne geboortestad naar het vreemde Engeland te wijken, om daarna tot Holland van stad tot stad te trekken, en nu in 't einde, naar ik meende, te 's Hage gezeten, opnieuw om te dolen door den lande, naar de willekeur van een vreemden heer!'

'Niet naar de willekeur van een vreemden heer, vrouwe! naar de bevelen van *mijn heer,* want zoo is het, dat ik van nu aan den hoogen Grave van Leycester gerechtigd ben te noemen, sinds ik mij achten mag tot zijn staat te behooren.'

'En wat heil zal dat u brengen? De Graaf kan goedvinden, u tot zijn kamerwachter te stellen, vordert dit zoo zonderling uwe eere of welzijn?'

'De Graaf zal mij *niet* stellen tot bediening van zijn persoon; hij zal beter letten op de weleerlijke afkomst, die de mijne is, en op de aanbeveling van mannen, als Fraxinus en Buis, en hij weet alreede, dat ik hem tot hoogere zake nuttig kan zijn. Licht breng ik het eenmaal tot in zijn staatsraad.'

'En zoo ge het daartoe brengen kost, wat zoudt ge meer hebben dan nu? Hebt ge goed genoegen, ge hebt een goed lot. En daar ons nu alreede niets gebreekt, is 't niet denkelijk, dat het meerdere tevredenheid zal brengen. Acht op mijn woord:

die wèl is, blijve. Hadt ge kinderen te verzorgen, ik zou het nog oorbaar prijzen; maar sinds de Heer ons die niet heeft toebedeeld....'

'Geloof doch mijne woorden, Martina! de holle gierigheid naar schatten is 't niet, die mij drijft, en 't is om hoogere zake dan om de nooddruftigheid des levens, dat ik mij dus zwoegen en slooven getroost heb tot hiertoe; een man, die gedreven wordt van een nobelen en vurigen geest kan zich niet begeven tot de ruste der ledigheid, in tijden als deze, waarin een wakker gezel, die het brein spitst en de hand slaat aan 't rad der fortuin ter goeder stond, op het hooge kussen kan geraken, van waar af hij het roer van Staat kan drijven, en meester zijn van die zijns gelijken waren, en heer zijn, al draagt hij den naam niet daaraf, heer van wie zijn meester geheeten wordt.'

'Wie zegt u, dat gij niet veeleer eens slaven slaaf zult zijn? 't Is een vreemd beginnen, vrijheid te wisselen voor dienstbaarheid en gemak voor ongemak; geen wijs man zal ruime muilen ter zijde werpen, om in benauwde stevels te krimpen.'

'Het is ridderlijk, stevels te dragen, en heb ik jonkeren onder mijne overouderen, klinkt mijn naam vrij adellijk, schoon ik toch een burger ben, ik wil ridder en edelman worden door mijn eigen bedrijf, en eens moge mijn naam de titel zijn, waarbij heer Daniël zich noemen hoort.'

'Wat het weinig vreugd moet aanbrengen Burggravinne te heeten!' zuchtte Martina, maar zij zeide het niet overluid, want de knecht Arent was binnengekomen, en zich tot den Burggraaf wendende, vroeg hij hem, of hij te spreken was voor een Engelschn heer die zich sir Philip Sidney noemde.

'Sir Philip Sidney! of *ik* te spreken ben voor sir Philip Sidney!' riep Daniël, zich niet meester, in eene soort van verrukking, 'wel, Arent! ijl doch naar beneden, en noodig dien nobelen heer op het schielijkst hierheen te komen - of neen, blijf! nog beter ware 't, dat ik zelve ging hem te gemoete.'

'Sir Philip Sidney, is dat de dichter Sidney?' vroeg Martina, met eene belangstelling die haar kleuren deed.

'Wat kalt gij van dichters? Het is de Gouverneur van Vlissingen, zusters zoon van den Graaf, een der voorname raadslieden van Mylord!' riep Daniël, en schoot vrouw en dienaar voorbij de kamer uit.

‘Ik blijf; ik wil dien grooten dichter van nabij zien, den dichter, wiens liefelijke poëterij *hij* mij heeft leeren smaken!’ sprak Martina bij zich zelve, ‘moge Daniël mij wegzenden, als ze geheime zaken hebben.’

Zij bleef niet lang gespannen op de pijnbank des verlangens en der verwachting; welhaast trad sir Philip Sidney binnen, geleid door Daniël, onder het wisselen van velerlei hoffelijkheden en begroetingen. Hij was gekomen in eene soort van *incognito,* dat de sierlijke kleeding van zijn rang verborg, maar den langen, somberen mantel had hij afgegeven aan den page, die hem vergezelde, en den kleinen fluweelen *barret* hield hij in de hand, toen hij binnentrad. Zijne blonde lokken golfden dus vrij en vroolijk over zijn edel voorhoofd, en de korte mantel van granaatkleurig fluweel, dien hij droeg over een grijs satijnen hofkostuum, met zilver afgezet, en met gesteenten gesierd, werd dus alleen als tooisel gedragen, en opdat de hooge kraag van*point d'espagne* beter zoude uitkomen over de mollige plooien van zulk een kleedingstuk, dan op de gladde schouders van het wambuis. De jonge edelman droeg hozen van dezelfde kleur als zijne bovenkleeding, maar afgewisseld boven de knie door uitsnijsels, die ruime wit satijnen doffen zien lieten, en licht blauwe hoosbanden met zware franjes van zilver en met diamanten gespen, sloten die vast daar beneden; zelfs de paarsch fluweelen schoenen misten die kleine *incisies* niet, maar ze waren daar in den vorm van knoopsgaten die de zijden kous lieten doorschemeren. Zijn degen met prachtig gevest en met fluweelen schede hing in een sjerp van wit satijn, rijk geborduurd met zóóveel uitvoerigheid en met zóóveel zinteekenen op zijn dubbelen roem, als krijgsman en als dichter, dat men wel de kunstige hand eener lieve bewonderaarster daarin erkennen moest. Om zijn hals hing een zware gouden keten, met een rijken eerepenning, dien de schenker van Koningin Elisabeth, wellicht van hare vorstelijke hand mocht ontvangen hebben. Kanten lubben bedekten niet, maar verhoogden de blankheid van zijne fijne en welgevormde mannenhand, eene fijnheid, van waaruit men wel eens een hoogeren adel dan dien der geboorte wil afleiden.

Maar treffender indruk dan zijne sierlijke kleeding, die zijne volmaakte gestalte keurig afschetste, gaf zeker zijn edel gelaat, zijn helder en sprekend oog, vol diep gevoel en toch vrij van weekheid; - zijn sierlijke mond, waar zoo zacht een glimlach om

speelde en die toch zoo ernstige taal kon spreken en met zooveel kracht kon gebieden; - alle trekken van dat gelaat te zamen, die den beminnelijksten geleerde en den geleerdsten der beminnelijken, als met zoovele leesbare letteren aan vreemde blikken kenbaar maakten; - wat indruk moest niet zulk een man maken op de fijnvoelende Martina, door indrukken zoo haast weggesleept, vooral, daar hij kwam als *die* Sidney, dien men haar reeds had leeren bewonderen; maar ook was de indruk van zijne tegenwoordigheid zoo vreemd en plotseling, als onder geene berekening viel; want toen de Burggraaf hem inleidde met het woord: 'Daar is mijne vrouw, sir!' en Sidney naderde met eene buiging zóó hoffelijk en zóó bevallig, dat iedere dame van Elisabeth's hof er door verrukt zoude zijn geweest, scheen zij er niet door getroffen, of wel zóó door getroffen, dat zij die niet kon beantwoorden. De waarheid is, zij had *haar dichter*erkend! Eene onbeschrijfelijke verwarring teekende zich op haar gelaat, eene zonderlinge mengeling van blijdschap en van schrik, van schroom en van onrust. Zij werd doodsbleek, zag naar den Burggraaf op met strakke oogen, en vroeg hem:

'Is dit heer Philip Sidney?'

En toen haar echtgenoot dit met niet veel zachtheid had bevestigd, groette zij alleen met eene hoofdbuiging en verliet het vertrek.

Sidney van zijn kant had bij het zien van Martina geene andere aandoening laten blijken dan die van eene aangename verrassing, en zoude haar wellicht hebben toegesproken als eene lieve bekende, die hij wedervond, zoo hare eigene verwarring en de snelle overweging, dat zij naast haar echtgenoot stond, en dat die onbekend kon wezen met hare poëtische morgenwandelingen, hem niet hadden teruggehouden; hij besloot dus haar vreemd te schijnen. De Burggraaf gloeide van spijt tegen zijne vrouw, over hare stugge ontvangst van een man, in wien hij den hoogen en invloedrijken bezoeker zag en wilde eeren en waarbij hij op Martina's beminnelijkheid gerekend had, om wat losheid en wat gemeenzaamheid te leggen in het gesprek, want hij putte zich uit in vele woorden, om hare onhoffelijkheid tegenover dezen te verontschuldigen.

'Mijne gade is veeltijds krank en gekweld, dit maakt haar bij wijlen luimig en stug; wil verschoonen, heer! Welke huiverige

gril dit zijn moge is mij niet klaar, maar houd voor zeker, dat zij niet past op uw persoon, zelfs gedenk ik hoe zij de nobele konste der poëterije liefheeft - en naar ik meene in 't heimelijk oefent; en veel malen sprak zij van heere Sidney, den wijdluftigen poëet, met driftige begeerte naar zijne bekendheid - wellicht mag het de overmaat van vreugde en eere zijn die haar verbijstert.'

'Ik zal mij wachten voor de ijdelheid mij zulks in te beelden,' hernam Sidney, 'maar 't kon wezen, dat de lady deelde in 't goed gevoelen dat sommigen van mij hebben, en dat de breedsprakige faam wijder uitmeet dan verdienste's recht is; 't geen maakt dat die te verdienen ook de eerste plicht moet geacht worden, en zoo dat is, heer! en dit haar schroom gaf voor dit samenzijn, wil ik volgaarne de schuchterheid te gemoet gaan met de beste woorden, die hoffelijkheid en heuschheid mij zullen leeren, bij eene nadere ontmoeting, zoo 't haar gelasten mocht mij die te gunnen, en gij mij toestaat naar hare nadere bekendschap te werven.'

'Zeer zeker zal dat voor ons beiden eere zijn en groote gunst, heer Sidney!'

'Nu laat ons tot onze zaken komen, bidde ik!' sprak Sidney, den levendigen toon en den woordenzwier der plichtplegingen van den jongen edelman, afwisselend met de kalmer en korter taal van den staatsman: 'Mylord Leycester zendt mij hierheen, om u te raadplegen over sommige poincten, daarvan Zijne Excellentie voor zeker houdt dat gij wel onderricht zijt, en hem daarin dienen zult, van trouwen en klaren raad. Ik bevond mij aan een banket bij den jongen Graaf van Nassau, toen mij de oproeping gewerd van mijn heer oom, die mijne toelichting vroeg in zekere zaken, die hem in den loop van den dag waren voorgekomen; maar vreemdeling als hij, betrouwde ik mij niet op mijn eigen doorzicht, en raadde *Mylord,* zich te wenden tot een Nederlandschen heer, waarop Zijne genade *u* noemde, en mij bevel gaf, in 't heimelijk tot u te gaan en uwe opinie te hooren. Allereerst belangt het poincten van rechtspleging, en heer Buis heeft ons bericht dat gij een hoog rechterlijk ambt hebt gehouden in Vlaanderen.'

'Zoo is het, edele heer! Procureur-Generaal van het provinciaal gerechtshof te Gent, lid van den raad van Vlaanderen, daartoe aangesteld door den aartshertog Matthias, op voordracht van den Prins

van Oranje; - ik hield dat ambt tot op den overgang van Gent aan Parma; - ben toen naar Engeland geweken om vrij te zijn in het volgen mijner religie, daar ik van de Roomsche Kerk tot het gezuiverd geloof was overgegaan, uit ware en volle overtuiging....'

'Ook daarvan heeft men Mylord bericht,' viel Sidney met eenige strakheid in de rede. 'Wil mij nu met uwe wetenschap voorlichten en al zulke vragen beantwoorden als ik zal noodig achten!'

En toen de Burggraaf dit beantwoord had, met de houding aan te nemen, van wie zich tot ernstige aandacht zet, begon de Engelsche edelman hem te onderhouden over juridische en staathuiskundige belangen van de Vereenigde Provinciën, waarmede wij ons voor dit oogenblik niet willen bezighouden, maar die Daniël den Burggraafgelegenheid gaven, zich zelven in een vol licht te stellen, en winst te doen met alles wat hij wist en wat hij was. En werkelijk was hij een man van ongemeene bekwaamheid en uitgestrekte kundigheden, die bij eene snelle bevatting levendigheid van geest bezat, en bovenal die soort van behendige slimheid, die volmaakt goed partij weet te trekken van hetgeen zij weet, en zelfs van hetgeen zij niet weet, door zich den schijn te geven van te weten; die groote gave om met alle zijne voordeelen de meeste vertooning te maken, op den gepasten tijd, en zijne zwakke zijde nooit bloot te geven, maar onbedrevenheid te verhelen door een schranderen ter zijde-sprong, of onkunde te maskeeren in diepzinnigheid, door eene wonderspreuk. In het spreken ontmoeten zulke lieden nooit een hinderpaal, die hen ophoudt of schut, want zij springen heen over alles wat een degelijker hoofd tot omzichtigheid zoude dwingen; zij springen, al zouden ze daarbij ook buitelen. Ik geloof dat men die soort van behendigheid in onze dagen *tact* noemt. Nu dan bij zijne wezenlijke bekwaamheid, voegde hij dien *tact,* en bij deze den rijkdom van eene lange ondervinding; de ondervinding, van wie zich zelf heeft moeten voorthelpen; en daarnevens de onvermoeibare ijver, de ijzeren volharding, en de rustelooze werkzaamheid van een, die, van jongs af door de begeerten der eerzucht, de gejaagdste aller hartstochten, tot werken is geprikkeld geworden.

Hem ontbrak niet de gave van zich goed uit te drukken, en de overtuiging, dat dit onderhoud hem vestigen kon, of doen

vallen in het goede gevoelen van een man als Sidney, - dat het een beslissenden invloed kon hebben op den rang, dien hij houden ging onder de raadslieden van den Graaf, bezielde hem met eene geestdrift, die welhaast steeg tot overspanning, - die gloed en kleur gaf aan alle zijne woorden, - die, zoo ze somtijds in de koele weegschaal van 't gezond verstand mochten te licht bevonden worden, voor het minst begoochelden, wegsleepten, en de gave der overreding hadden voor het oogenblik, - en die boven alles spreken moesten, en indruk maken op zijn dichterlijken toehoorder, - die hem 't gehoor moesten streelen, de verbeelding verrukken, de scherpzinnigheid verstrikken, en hem tot instemming winnen, waar een gewone staatsman minder door den vorm zou zijn misleid, om met meer nuchterheid over den zin na te denken.

Daarbij kende hij werkelijk vele der gebreken van de toenmalige staatshuishouding, - had sommige behoeften van het volk begrepen - had nagedacht over de middelen om er in te voorzien - wist er wellicht aan te wijzen, die doeltreffend waren en uitvoerbaar; maar hij kende niet alle gebreken als hij voorgaf; hij had niet alle behoeften overzien, als hij doorschemeren liet; hij had geen onfeilbaar geneeskruid voor alle wonden, en geen vond gedaan ter heeling van iedere kwaal, als hij in de vervoering van het oogenblik wellicht zelf geloofde; - terwijl zijne overtuiging zich aan een ander mededeelde; want ook de Engelsche heer, die zijne voorlichting kwam vragen, was vreemdeling, die niet bekend kon zijn met de inniger deelen dier vreemde staatsinrichting, die provinciën samenlijmde tot een land, zonder ze met werkelijke innigheid aan elkander te verbinden, in alle hare verhechtingen en verhoudingen, in alle hare vertakkingen en afwijkingen, die hare leemten niet zien kon of het moesten reeds scheuren wezen, en hare aderen van welvaart niet onderscheiden, zoo het geene stroomen waren; deze moest wel alles zien in het licht, waarin de spreker het hem stelde, en niet zoo snel onder die flikkering vernuft kunnen scheiden van zaakkennis, oppervlakkigheid die slechts een slip van den sluier oplichtte, onderkennen van grondigheid die alles durfde peilen, en eenzijdigheid van opvatting te raden, waar men beschouwingen gaf die het geheel omvatten; en juist algemeenheid van beschouwing, toegepast op belangen die ieder afzonderlijk wilden zijn begrepen, was het

groote struikelblok, waar de Leycestersche regeering aan hinken zou, en de sprekendste fout, die zij bij iederen tred zou begaan.

Des Burggraafs triomf was dus volkomen, en de edelman, afgezonden, om zijn oordeel over hem te vellen en hem te beproeven, voor men verder ging, aarzelde geen oogenblik, om de andere helft van Leycester's bevel uit te voeren; ook sprak hij, toen Daniël geëindigd had:

'Voor het officiëel vergaderen van den staatsraad heeft Mylord heden eene vriendschappelijke redewisseling met sommigen zijner nieuw benoemde raadslieden....'

'Eilieve, wie zijn benoemd?' viel Daniël driftig in, zijne gewone bescheidenheid tegenover een meerdere vergetende.

'Men heeft Mylord een staatsraad opgedrongen, eigenlijk met verkorting van zijn recht; ook heeft de Graaf in plaats van genoegen te nemen in het voorstel der Nederlandsche heeren, om eene keuze te doen uit een dubbel getal, door hen voorgedragen, snel verklaard, zich altijd te willen bedienen van den heere Kanselier, Elbertus Leoninus voor Gelderland,Adolf van Meetkerke voor Vlaanderen, Walrave, heer van Brederode, voor Holland, Jakob Valk voor Zeeland en meesterPaulus Buis voor Utrecht. De overigen zijn nog niet aangewezen en de voordracht daarvan heeft Mylord overgelaten aan de Staten; - behalve de twee heeren van de onzen, door de Koningin en Mylord reeds te voren daartoe bestemd.'

'Mylord zal dus gebonden zijn aan een staatsraad?' sprak Daniël, 'dat strekt tot belemmering van zijne handelingen en de vrijmachtigheid zijner daden.'

'Zoo is het, heer Burggraaf! en wij hebben dat doen opmerken, maar men heeft gerepliceerd, dat het was om Mylord te omringen van lieden, die wel bekend waren met de behoeften en belangen van den lande, daar de Graaf niet af weten kan, als zijnde vreemdeling; en daar is schijn van rede en billijkheid; alleen....'

'Is er zorge, dat ze Mylord wat lang vreemdeling zullen laten, opdat de Gouverneur-Generaal nooit anders zal zien dan door hunne oogen, en al het gezag gaan moge door hunne handen.' 'Dat is het juist, wat Mylord vreest en wij allen met hem. Als die lieden fakkels strekken ter voorlichting van den Graaf zal het wèl zijn, maar zoo ze zich wolken en schaduw stellen tusschen

den Graaf en hun volk, dan doen ze beiden kwaden dienst, en hebben recht op kleine erkentenis.'

'Sinds men niet weten kan, of ze dit opzet hebben, ware 't wijs, er vooraf in te voorzien, dat ze 't niet plegen kunnen, door Mylord te omringen met al zulke lieden, die den lande kennen en wel willen, en die aan des Graven persoon verbonden waren met reine verkleefdheid en oprechte goede trouw,' zeide Daniël levendig.

Sidney glimlachte over een raad, waarvan zich het doel zoo licht liet doorzien.

'Daarom, heer Burggraaf!' sprak hij ietwat spotachtig, 'was het Mylord's wensch, dat gij mij nu volgen zoudt naar *'t Hof*. Zijne Excellentie is niet genoeg ervaren in de Duitsche sprake, en sommige van die heeren verstaan geene andere; het zal den Grave nut zijn bij dat onderhoud, iemand om zich te hebben, die beide talen machtig is, en die begrip heeft van de zaken, die er zullen verhandeld worde. 't Is wel gebleken, dat hier geene betere keuze te doen was dan u te nooden. Zijt gij gereed mij te verzellen?'

De gloed van vreugde en voldoening, die zich verspreidde over het gelaat van den Burggraaf, was de wederschijn van den inwendigen gloed van trots en hope, die bij dat opontbod zijne ziel verwarmde.

'Zoo haast gij 't gebieden zult, heer Sidney!' hernam hij schielijk, 'alleen, gun mij een beter gewaad aan te doen, dat wat passender is, om in 't nobel gezelschap te verschijnen, waarin mij de eere treft, geroepen te worden.'

'Gij zijt wèl zooals ge zijt, doch daarin doe naar uw welgevallen, heer Burggraaf! ik zal wachten.'

'Niet in eenzaamheid, edele heer! zoo waar ik meester ben in mijn huis,' antwoordde Daniël, 'en de eere uwer tegenwoordigheid niet met onheuschheid wil beantwoord zien. Ik wil van mijne gade hopen, dat zij nu haar moed heeft bijeengeraapt en niet te schuchter moge zijn, om Uwe Edelheid een weinig te onderhouden en een beker goeden wijn voor te zetten.'

'Het laatste moet ik dankelijk afslaan: Graaf Maurits was niet karig met zijn wijn op zijn feest; het eerste zou mij welkom zijn, zoo 't mevrouwe niet mishaagt, en gij haar daartoe niet beweegt met dwang van woorden.'

‘Laat dit mijner zorge over,’ hernam Daniël, en verwijderde zich.

De jonge vrouw had intusschen in haar eenzaam vertrek die ure niet doorgebracht in kalmte en ruste. Zij had werkelijk geleden. Haar toestand was ook in waarheid een zeer bijzondere; zij was vreemde in hare eigene zielstemming; zij begreep noch haar hart noch haar lijden, alleen, zij voelde, dat zij leed. Zij streed met den wensch, om onder eenig voorwendsel opnieuw daar binnen te gaan; zij worstelde met het verlangen, om, al ware het met één blik duizend dingen te zeggen aan den vertrouwde harer ziele, en met de vrees, zich niet meer te kunnen uiten aan den beroemden man; zij sidderde onder den angst voor de ontdekking eener bekendschap, die dus ontdekt als eene fout kon worden aangerekend; maar ook, zij hoopte van zijne scherpzinnigheid, van zijn hart, dat hij haar toestand zoude begrepen hebben, en dat hij weten zou hoe haar te sparen. Dan weder beklemde haar de onrust, hoe de edelman de strakheid van haar heengaan mocht hebben opgenomen, of hij ook wel aan luim of toorn mocht hebben toegeschreven, wat niets was geweest dan de verwarring van de hoogste verrassing. Dan weder zich opheffende bij de zoete bepeinzing, hoe zij met den man, om zijne deugden en talenten zoo geliefd en geëerd, uren had doorleefd van vertrouwelijke gemeenzaamheid als van een vriend tot zijne vriendin; - hoe hij hare onervarenheid had geleid, hare onkunde niet had veracht, haar smaak had geregeld, hare geestdrift had gelouterd, hare verbeelding had opgewekt; - hoe hij de uitstortingen van zijne poëtische ziel aan haar had toevertrouwd en menige daarvan aan haar was gericht als aan de zoete woudnymf*Modesta.* (Ik kan 't niet helpen, dat de smaak dier tijden niets met stervelingen te doen wilde hebben, of zij moest ze hebben omgetooverd in idealische wezens; het was niet anders. De Olymp met geheel zijn nasleep was opgedolven uit het Grieksche en Romeinsche stof, en men was gehouden, dichters vooral, er aan te gelooven, of voor het minst er gebruik van te maken.) Die overwegingen hadden voor Martina eene machtige betoovering; maar ze werden verduisterd door de bedenking, of ook die betrekking veranderen zoude, nu zij hem kende als den hooggeplaatsten Engelschen dichter, en hij haar als de echtgenoot van een man, die zijne grootste eer scheen te stellen in een dienaar te zijn van zijn

oom! In die warreling van gedachten en gewaarwordingen zat zij mijmerend tot duizelens toe; - daar kwam de Burggraaf tot haar, met het woord:

‘Martina! als 't u nu gelieft, mij dienst te doen, zoo zet uwe gril van zooeven wat ter zij, en begeef u tot onzen bezoeker, den heere Sidney, en wees hoffelijk en lieftallig met hem! 't Is een zacht en minzaam heer, die uwe simpelheid van daareven niet oevel heeft genomen, en met wien gij in alle vrijmoedigheid spreken kunt.’

Plotseling was het nu de jonge vrouw, of haar een nevel viel over haar denkvermogen en eene rotse op het hart. Het scheen, of het niet meer haar hoogste wensch was, die zich vervullen ging, maar of haar een eisch werd gedaan, onmogelijk om te volvoeren.

‘O, Daniël! verg mij dat niet; ik zal nooit kunnen,’ hernam zij met zacht bevende stem.

‘Gij zult kunnen, Martina! als ik zeg, dat gij moet. Begin maar te kouten van uw stokpaardje, de poëterije. Ze zeggen, dat hij er zeer in ervaren is; licht brengt ge dan te zamen het half uurtje over, dat ik noodig heb om mij om te kleeden. Denk doch, kindlief! ik moet hem ten hove gaan verzellen, naar den Graaf. Kom, Martina! wees nu eene goede vrouw, en ga haastelijk!’

‘Ik ga, Daniël!’ was al, wat de arme uit kon brengen; zij voelde het, een meer beslissenden gang had ze niet gedaan, haar leven lang.

Ze ging ook heen naar den man, van wien ze niet had opgehouden te droomen, sinds zij hem het eerst had gezien - die het voorwerp was geworden van alle hare dweperijen alle deze dagen door - die de vervulling was geworden van haar leven - die hare ziel had opgewekt uit de matheid der dofste gevoelloosheid, en haar geest uit de verdooving der lustelooze onmacht - die haar had teruggebracht van levensmoeheid tot levenslust - die haar had aangeblazen met den levensadem der poëzie, toen het proza des levens doodskoude had gebracht in haar hart - en die haar opgevoerd had in den hemel des gevoels, toen zij zich reeds de prooie waande van hellemacht.

Zij ging heen tot dien man, die deze wondermacht op haar verkregen had, als een onbekende, en dien zij nu zoude wederzien als den grooten bekende, als den hoofschen edelman, als

den ridderlijken, den beminnelijken, den bevalligen jongen man. Wij hebben het reeds gezegd, de persoon van den jongen dichter had geen zinnelijken indruk gemaakt op hare verbeelding; zij had opgemerkt, dat hij een edel en schrander voorkomen had; dat hij bevallig was, en van bekoorlijke gestalte had ze vergeten onder den invloed der hoogste genietingen, die zijne gesprekken haar leerden kennen; zou dat altijd zoo blijven?

Men heeft begrepen, dat de betrekking van de jonge vrouw en den Engelschen dichter, ondanks het innig vertrouwelijke hunner gesprekken, sinds wij ze uit het oog verloren, nog niet veel gewonnen had in die soort van gemeenzaamheid, waarmede gewone menschen doorgaans het eerst beginnen, en dat hunne bekendschap nog niet eenmaal gevorderd was, tot de mededeeling hunner namen en betrekkingen. In Sidney mocht dit wel zijn, *of* een ter zijde zetten van het gewone, het alledaagsche, en een volslagen gebrek aan verlangen, om in zijne nymf *Modesta* eene gewone vrouw te zien, *of* de eigenliefde van den jongen man, van den beroemden dichter, die om zich zelven belangstelling wilde opwekken, en die zijne poëzie wilde bewonderd zien om hare waarde, en niet op het goed geloof af van een geijkten naam. Een oordeel, niet bedwelmd door de wierookgeuren der anderen, is zoo zeldzaam en zoo begeerlijk voor hen, wie de kunst meer is dan een krans der ijdelheid!

De jonge vrouw wist het zich zelve niet te verklaren, waarom zij hem niet haars echtgenoots naam had genoemd, - waarom zij hem niet genood had aan haar huis, waar zij zijn bijzijn toch had kunnen genieten met meer ruste, dan bij wandelingen in het bosch, dat, hoe weinig bezocht in deze winterdagen, en op de uren, die zij gekozen hadden, toch altijd de mogelijkheid van ongevallige stoornis open liet; - zij vooral, die bij de meeste harer handelingen en boven alles in de keuze van hare uitspanningen en gezelschap zoo ongemeene vrijheid genoot. Was het ook, om het wonder zoet, dat er altijd ligt in het geheimzinnige, vooral waar het de fijnere genietingen der ziele geldt, of de zucht naar het ongewone, of die naar het verbodene, waar de mensche-ijke natuur toch altijd toe overhelt? Of was het, zonder dat zij het zelve wist, eene geheime vrees, dat voor den jongen dichter de jeugdige nymfengestalte zou onttooverd zijn, zoo hij haar echtgenoote wist van een burger en huisvrouw als eene andere? Was

het schroom, om den Burggraaf te bekennen....? maar toch meer dan eenmaal was zij op het punt geweest, om te gewagen van hare kennismaking met den vreemden dichter, maar telkenmale had eene harde of eene spotachtige uitspraak van Daniël haar het woord van de lippen genomen, waarmede zij de bekentenis wilde inleiden; na het tweede onderhoud met den vreemde, scheen haar die bekentenis als eene heiligschennis tegen dezen, en meer moeielijk tegenover haar echtgenoot; later scheen die telkens al zwaarder en zwaarder, nu bij dit weerzien voelde zij, dat die onmogelijk was geworden, en zij voelde tegelijk, dat zij met de geheimhouding niet wèl had gedaan. Voelde zij het meer nog, toen zij den beminnelijken Sidney daar vóór zich zag in de volle schoonheid zijner edele houding, zijner wèlgevormde gestalte, zijner zachte en fijne trekken, en dit alles nog verhoogd door eene kleeding, die een zeer gewoon uiterlijk nog omgeven zou hebben met eene betoovering, die omtrent het gemis aan voordeelen misleidde? Wij zouden het niet kunnen zeggen; maar zeker is het, dat zij met eene onwillekeurige beweging omzag naar den Burggraaf, als had ze van zijne tegenwoordigheid den steun willen vragen, die eene onbestemde gewaarwording haar zeide noodig te hebben; - maar de Burggraaf kleedde zich immers voor het *Hof!*

Zoo haast had niet Philip Sidney haar zien binnenkomen, of hij stond op van zijn stoel, en haar genaderd zijnde, boog hij de knie met bevalligheid en de rechterhand op het hart gedrukt, zonder de hare te nemen, waartoe toch het gebruik hem gewettigd had, sprak hij met zijne zachtste stem:

'Philip Sidney heeft u eene vergiffenis te vragen, mevrouwe! hij heeft u moeielijkheid aangedaan; en al is het onwillens en zonder opzet, toch heeft hij schuld; gij hadt den naam moeten kennen van den vriend, wien gij met uw vertrouwen eerdet en uwe zoete samenspreking vergundet; opdat eene zulke verrassing u niet konde overkomen. Maar wat Philip Sidney niet zou durven afbidden van des Burggraafs vrouwe, de dichter van de sonnetten aan *Modesta* verhoopt het te verkrijgen van de zachte nymf, die hij bezong, en zoo zijne zangen eenig welgevallen hebben gevonden in haar oog, laat dan de zon harer goedigheid, die vroeger zoo gunstiglijk heeft geschenen, niet overwolkt blijven voor hem, die zij weet dat haar wel wil, hetzij hij een vreemde

scheen zonder goeden naam, hetzij hij Sidney heet! en die bidt, niet onwelkom te mogen wezen, al komt hij ongebeden.'

'Wil rijzen, heer!' antwoordde Martina zacht en met weifelende stem. 'Niet voor mij deze houding van ootmoed. Het gelieft u uwe eigene waardij te maken tot de moeder van uwe hoffelijkheid, en dus uit courtoisie mijne fout te ontschuldigen, maar mij past het, daarbij niet te vergeten, dat zoo er sprake is van schuld, mij daarvan de grootste helft toekomt. Geloof alleenlijk, zoo ik had kunnen weten, met welk een hoffelijk en wel befaamd heer, ik in bekendheid was geraakt, ik mij wel zoude gewacht hebben dus vrijelijk met hem om te gaan, en naar mijn simpel verstand voort te kouten over konstwerk.'

'Dat ware mij groot gemis gebleken, mevrouwe!' hernam Philip, die was opgestaan, 'maar als ge goedgunstiglijk u zelve foute maakt om mij verschoonlijker te vinden, gun mij dan nu een teeken van vaste pais en van verzoening zonder achterdenken.'

'O, hoe van harte, heer!' en zij reikte hem hare hand.

Zijne lippen roerden even het fijne handje dat hem geboden werd; het was de handkus der hoffelijkheid en der galanterie, zooals die zelfs der *virgin queen* niet zoude vertoornd hebben;

toch bleef hij nog die hand vasthouden, om haar heen te leiden naar een stoel, terwijl hij sprak:

'En nu, mevrouwe! en wellieve vriendin! bidde ik, dat ge dien schroom wilt aan eene zijde zetten, die hinderen zou aan 't gul en gemeenzaam verkeer, waaraf ik alreede den smaak heb gekregen - en dat te missen, mij verwerpelijk zou doen achten, wat ik altijd als wenschelijk heb gehouden, mijn eigen naam.'

Maar zij schudde zachtkens het hoofd, terwijl zij sprak:

'Leyder, heer Sidney! ik heb zeer begeerd u te zien en nu in u te vinden den vreemde, die mij vriend is geworden, grijpt mij aan met een gevoel als van groote blijdschap en sterke bedroefdheid beide.'

'Ik versta u; de luchtbeelden onzer fantasie zijn fijner en keuriger genietingen voor den geest dan de handtastelijke werkelijkheid, die ons wat koud en wat dor te voren komt.'

'Zoo is het, heer!' viel Martina in, 'gij waart mij veel en niets; een trooster in bedruktheid, en eene recreatie in vroolijkheid; een die mij niet scheen van gedaante en beweginge als andere menschen. Zal ik ganschelijk oprecht zijn? ik hield u

een hooger wezen, mijn bescherm engel; sinds ik eens de macht Satans voelde wijken voor den invloed uwer zoete poëterije; - nu blijkt gij een hoog engelsch edelman.'

'De zoete droom is verstoord,' viel hij in, met een glimlach. 'De edelman van gelijken vorm en gedaante als de anderen, verdringt den luchtgeest zonder dien te vergoeden; de onttoovering moet volkomen zijn, en schoon het niet vleiend is voor den armen Sidney, op dergelijke wijze zich zelven in den weg te staan, ik ken de natuur der menschen te wel, om een dusdanigen ommekeer niet te begrijpen; maar geloof mij, mevrouwe! de degelijke werkelijkheid heeft ook zijne geure van aangenaamheid: zoo vaak gij het mij gunt en de staatszorge het mij toelaat, zal ik nu hierheen komen en rustig met u samen zijn, en te zamen smaken de liefelijke vruchten van de edele konste, en u onderhouden over alles wat eener geestrijke en zoetzedige vrouwe aandacht waardig is....'

Daar zij niet antwoordde, voegde hij er na eene kleine pauze achter:

'Zoo ge mij oorlof geeft althans, - de heere Burggraaf gaf mij alreede vrijheid dit te verwerven van u.'

'En zult gij mij dan poëterijen lezen?' vroeg zij levendig, hare toestemming inkleedende in die vraag.

'En van beteren dan mij zelven. Bij eene heimelijke speelreis naar Londen, even voor de komst van Mylord in Holland, heb ik een schat ontdekt, waarvan mij nu enkele goudkorrels zijn ter hand gekomen. Een jong tooneelspeler, aan 't Londensche schouwtooneel, ziende dat hij het niet tot eene groote hoogte zou brengen in zijne konst, heeft zich onderstaan, verbeteringen te maken in de verzen en mommerijen, die de lieden van zijne soort voor 't volk vertoonen; en schoon die stukken meestal van zóó kleine waardij zijn, dat het gewin mocht geacht worden, zoo ze ganschelijk vergeten werden, zoo is 't toch, dat de gezegden en denkbeelden die hij er in legt, van wondere kracht getuigen en spitse geestigheid; ten laatste heeft hij ondernomen zelve nieuwe stukken te maken, en in al wat ik daarvan heb gezien, is wel te kennen de goddelijke aanblazing Apollo's, en 't moet een meester poëet worden, die klucht en ernst zoo vindingrijk weet te mengelen, en der menschen hart doorziet als 't klare kristal, en zulke heldere stralen van vernuft en diep gevoel weet samen te paren, als u daar de ziele verwarmen. Een

mijner vrienden, die de schouwspelen hanteert, heeft mij van zijn werk toegezonden, en gij zult er van oordeelen bij mijn naaste bezoek. Zijne vrouwen vooral zullen u gevallen: het zijn scheppingen van een frissche fantasie, daarbij die van geen onzer hedendaagsche poëten te gelijken is. Mijn vriend heeft dien jongen WilliamShakespeare der Koningin aanbevolen, en eens op hem gevestigd zal zeker Elisabeth's schrandere blik, die verdienste zoo goed weet te onderkennen....'

'Ik meende onzen nobelen poëet in dichterlijken kout te vinden met mijne gade, en zij spreken politiek!' sprak de Burggraaf, die haastig binnentrad: 'Wiens verdiensten hoort men, dat de Koningin heeft weten te onderkennen?'

'Die van een jongen tooneelspeler, zoo ik hoop, heer Burggraaf!' zeide Sidney, ietwat schalk.

'Een tooneelspeler? maar een heer als Philip Sidney geeft zich toch voorzeker niet af met zulke lieden?'

'Minder dan hij wilde; zoo ik rijker ware, bezoldigde ik, als de oude William Holles en meerdere groote heeren, mijn eigen troep tooneelspelers, die ik de stukken van den jongen Will zou te spelen geven, en die ik zoude behandelen als konstvrienden, en niet als sommige heeren doen, livrei geven als mijne bedienden, en laten spijzen aan de knechtentafel! Ik erken 't, er zijn ruwe gezellen onder, en de posten, die zij spelen moeten voor 't lage volk, verkeeren in gewoonte als hunne eigene natuur, en doen walgen van hunne gemeenschap, en dan is het, uitgeworpen zijnde, niet zwaar de uitwerping te verdienen, maar billijker is het en meer menschelijk, op te richten, waar nog geholpen kan worden, en naar de maat, die sommigen past, voor 't minst niet allen te meten.'

'Ik sta tot uw dienst, heer Sidney!' sprak de Burggraaf, die hierop niet veel te antwoorden wist.

'Zoo neme ik dan haastiger afscheid, dan ik had verhoopt, mevrouwe!' hernam Philip opstaande, 'schoon het altijd te gehaast zoude zijn, al ware de tijd lange geweest; maar zoo 't wezen mag, keere ik spoedig, dus veroorloof mij het droeve woord "vaarwel" niet uit te spreken, zonder het verblijdende "tot weerziens" daarnevens.' En als te voren haar groetende met een lichten handkus, volgde hij den Burggraaf, die in de vreugde zijner verwachting, en voldaan over de goede verstandhouding, die

hij heerschen zag tusschen zijne vrouw en den aanzienlijken vreemdeling, niet heenging, zonder haar met een meer hartelijken hoofdknik te groeten, dan hij sinds lange tot gewoonte had genomen.

Toen Sidney en de Burggraaf de zaal op *het Hof* binnentraden waar de Graaf van Leycester dien avond ontving, waren er reeds eenige leden van den Staatsraad bijéén; sommigen werden nog gewacht, en anderen waren niet uitgenoodigd te komen vóór het uur van de werkelijke vergadering, waarvan dit samenzijn alleen de inleiding was. De heeren, thans opgeroepen, waren alléén dezulken, die van den Graaf zelf hunne ambten hielden, en zelfs dezen scheen Leycester zóó weinig zijn vol vertrouwen te schenken, dat hij nog noodig had geacht, een man aan zijne zijde te nemen, dien hij geheel alleen aan zijn persoonlijk belang verbonden hield, om op de hoogte te blijven van hunne gesprekken, en de uitlegging te vragen van hun gevoelen, en raad aan anderen dan aan zich zelve. Dat was zeker geen begin van dat rein en open vertrouwen, dat er heerschen moet tusschen een regent en zijne raadslieden; - dat was zeker geen begin om eenstemmigheid en goede verstandhouding te doen heerschen in zijn raad; maar men moet Leycester's toestand goed overzien, om hem de misslagen, die hij beging, niet hooger aan te rekenen dan de billijkheid het veroorlooft. Eene handelwijze als deze was niet juist gebrek aan regeerkunst, - vooral niet aan de regeerkunst van die eeuw. Zij was het gevolg van zijne persoonlijkheid en van de omstandigheden, waarin hij geleefd had en zich nu weder terugvond. Het meest had hij zich bewogen in de kuiperijen van een vrouwelijk hof; hij had anderen de list zien gebruiken als een nuttig middel, en hij had zich zelve van dat middel veeltijds bediend. Die ondervinding en die zelfbewustheid hadden nog toegevoegd tot een aangeboren wantrouwen, zijn karaktertrek.

Toch was hij in Holland gekomen met al het vertrouwen, waarvoor zijne ziel vatbaar was, en toen hij gezien had, hoe men hem ontving, had hij aan niets meer getwijfeld, het allerminst aan zich zelven; maar schoon hij noch vooruit noch verziend was gebleken, hij was te schrander en te slim, om niet te zien, wat werkelijk vóór hem lag, en niet trapsgewijze te leeren, wat hij van begin af aan had moeten kennen. Nu was er veel, dat zijn mistrouwen wettigde, en moest het nog versterkt worden door zijne onbekendheid met de taal, de zeden, de instellingen, die als zoovele

wapenen konden zijn tegen hem, en tegelijk een schild voor hen zelven. Het was staatswijsheid, hier een tusschenpersoon te kiezen, die dit wapen verstompte en dat schild wegnam; en daartoe nam hij den Burggraaf.

Maar onder de mannen, die geroepen waren en hem nu omgaven, was ook de Kanselier: de Kanselier, wiens eerlijkheid en goede trouw hem beproefd was geworden, wiens schranderheid en zaakkennis zonder vergelijking was, en van wiens gehechtheid aan zijn persoon hij ongevergd de blijken had gehad. Maar de Kanselier was den Graaf Leycester te eerlijk, te rond, te veel de voorstander van staatkunde zonder bochtige bijpaden; de Kanselier had in de heftigste oogenblikken van den strijd kalmte en voorzichtigheid gepredikt, en de Graaf helde meer over naar snelle driftige besluiten, die hij afdoende en krachtige geloofde; - de Graaf was reeds met den Kanselier niet begonnen met volle oprechtheid, en in 't eind had Libertus Fraxinus een woord gezegd, dat den Kanselier op zekere punten geheel had bedorven in den geest van Leycester. De ijverende predikant, die het volle vertrouwen van den Graaf had bemachtigd, en die niet de man was, om van zulk eene stelling af te gaan glippen, had hem op zekeren dag de kerkelijke twisten, die er alreede ingeslopen waren in de Nederlandsche Protestantsche Kerk, met levendige en niet verzwakte kleuren voorgesteld. Dit tafereel, droevig genoeg in waarheid, zelfs al had geen levendig koloriet het opgehoogd, had den Graaf getroffen, en hem den uitroep ontlokt, dat hij daarin zoude voorzien, zoo haast hij de regeering zou hebben aanvaard, en dat hij reeds nu zich beraden wilde met den Kanselier, over de krachtige en afdoende middelen.

'De Kanselier!' had Libertus herhaald, met die eigenaardige verwondering, die met de sterkste afkeuring gelijkstaat. 'Zoo Uwe Doorluchtigheid den Kanselier raadpleegt over de belangen der Kerk, mag wel de zaak der religie gansch verloren zijn in ons arme vaderland!'

'Die uitspraak is stout, heer predikant! De Kanselier is een Christen.'

'Een Christen, het kan wel zijn, Mylord! maar de Kanselier is niet gereformeerd.'

'Hoort Elbertus Leoninus tot de papisten?' had Leycester gevraagd met onrust en verbazing.

‘Het is niet van hem bewezen, dat hij de papistische dolingen heeft afgezworen, en allerzekerst is het, dat hij nog niet van de eenige ware religie, dewelke is de onze, belijdenis heeft gedaan.’

Leycester's schrik bij dit woord was geene gemaaktheid.

‘En dien man heb ik bijkans tot mijn vriend gemaakt?’ riep hij, zich op de borst slaande, - een heftig gebaar, dat bij sterke ontroering hem gewoonte was geworden.

‘Maar, tot wat sekte behoort hij dan? gaat hij nog ter misse? in welke kerk houdt hij zijn godsdienst? in 't eind, men is toch iets!’

‘Op het bijwonen der misse is de Kanselier hier te lande nooit betrapt geworden, schoon er daaromtrent vermoedens bestaan, en men zich moeite te over heeft gegeven, om die bevestigd te zien; in onze kerken ziet men hem zelden, alleen bij zeer enkele gelegenheden, en zooals hij ook niet het recht heeft, nooit aan 't Avondmaal, evenmin gaat hij bij Lutheranen of andere sekten. Zal ik het ware woord zeggen, genadige heer! dat hem stempelt, voor wat hij gelden mag.... Hij is een wijsgeer zonder religie in het geheel! wien alles, wat godsdienst betreft, onverschillig is, en die het onderschikken wil aan de politieke belangen, en die van het gewone wereldsche leven.’

Wij weten nu reeds genoeg van Leycester's denkwijze op deze punten, om te begrijpen, wat deze opheldering over zijn geliefdsten raadsman voor indruk moest maken op een man als hij. In hoever zij waar was, zullen wij later trachten na te sporen; voor nu is het genoeg, te weten, dat het vooroordeel in zijne ziel was vastgehaakt, en dat de geheele persoonlijkheid van den Kanselier, met alle bewijzen van goede trouw en goede diensten voor zich, niet meer machtig was, dat daaruit weg te rukken.

Zoo was aan een beschermeling van den predikant, een man, die voor ‘een goed gereformeerd Christen mocht bestaan,’ den Burggraaf in 't eind, de plaats gegeven die Leoninus had kunnen bekleeden zonder opzien of ergernis, en waarin de andere zou moeten insluipen, met schending der vormen. Toen de Burggraaf door Sidney was ingeleid, had de Graaf hem snel naar zich toegewenkt, de plaats ter linkerzijde achter zijn armstoel aangewezen en toen hem in 't Engelsch aanbevolen, om wel acht te geven en hem te onderrichten waar het noodig was, en daarop den

Kanselier verzocht hem ‘eenige fouten van regeeringe op te geven, die wel verdienden ten haastigsten voorzien te worden.’

Leoninus die, als wij weten, den Burggraaf kende, was eenigszins verwonderd over die vertrouwelijkheid tusschen den Graaf en den eerzuchtigen Vlaming; maar in de meening dat deze eenig ambt had verkregen in het huis van Leycester, dat hem recht gaf op de plaats die hij innam, en bij de overweging, dat zooals ze nu samen waren, de Staatsraad niet werkelijk konde gezegd worden vergaderd te zijn, begon hij aan des Graven bevel te voldoen, zonder eene aanmerking. Zij waren niet gering, de gebreken die hij had bloot te leggen: bij iedere instelling, die tot 's lands behoud en welvaart had moeten medewerken, kon men zonder overdrijving het schrikwoord *wanorde* nederschrijven. Reeds Willem I had geklaagd over gebrek aan goeden wil bij de Algemeene Staten, en de Raad van regeering na zijn dood ingesteld, had bijna geen harer bevelschriften gehoorzaamd gezien en was geëindigd met zich te verstrooien, en zonder eigenlijk ontbonden te zijn, zich van deelneming aan de regeering te onthouden, moedeloos als zij geworden was onder de vele bezwaren, en onder de weinige ondersteuning die zij gevonden had bij grooten en volk beiden, tegen alle die moeielijkheden waarmede zij te kampen had, en die alleen door eenstemmige goedwilligheid waren te overwinnen geweest; van dien tijd was er geregeerd geworden, het is nauwelijks uit te vinden *hoe* en *door wien,* evenmin als het te ontcijferen is, *of* en *door wien* er werd gehoorzaamd; maar zeker werd er geregeerd zonder eenheid, zonder orde, met willekeur ter eenere zijde, en met zóó bekrompene beperking ter andere, dat iedere ontwikkeling van kracht, iedere daad die snelle volvoering eischte, er door werd belemmerd en onmogelijk gemaakt. En de omslachtigheid van dat vreemde samenstel is wellicht alleen te vergelijken, bij de langzaamheid, waarmede het zich bewoog in *massa,* en bij de verwarring, die er heerschte in alle deelen. Wij zullen er het een en ander van begrijpen als wij den Kanselier hooren spreken.

‘Allereerst, Mylord! dient er krachtige en volkomene orde gesteld te worden op het stuk der krijgszaken; het is wel hard en ganschelijk geene eere voor de gezaghouders in deze landen, dat ik nu nog de woorden herhalen moet, waarmede ik de Algemeene Staten, namens den Prins van Oranje, heb toegesproken,

bij de Pacificatie van Gent: het mangelt aan eendrachtige behartiging van den krijg in de gezamenlijke gewesten; ieder van dezelve schijnt te wanen, dat hun de oorlog niet langer raakt, zoo haast het zijne grenzen ontlast ziet.'

'De Kanselier raakt de wonde op de rechte plaatse, en dat mag wel zijn, omdat er meest kooplieden in de Staten zitten, die geenerlei inzicht hebben in zaken van oorlog,' fluisterde de Burggraaf Leycester toe; dat was een woord uit des Graven hart gegrepen. Ook herhaalde hij het, en vroeg rondziende: 'Is 't niet dit, mijne heeren?'

Enkele heeren knikten met een dubbelzinnigen glimlach.

'En daarbij is 't zake, Uwe Doorluchtigheid niet te verhelen, dat vele plaatsen in Gelderland, Braband, Vlaanderen, tot van Holland en Zeeland toe, open liggen en onbevrijd tegen aanvechting van den vijand, en zoo daarin niet wordt voorzien, is het te vreezen, dat de vijand ons, zoo haast het lente is, eene dij of een schouder van 't lijf zal rukken.'

'Staande de langwijligheden, die mijne Heeren de Staten hebben weten te leggen, in 't aanbieden van de opdracht, heb ik ieder stond gevreesd het verlies eener belangrijke plaatse,' sprak Leycester ernstig, 'dat had kunnen strekken tot oneere van mijne reputatie, als hebbende den schijn, gebeurd te zijn staande mijn Gouverneur-Generaalschap, - en zonder dat ik daarin had voorzien, - dit heeft mij menigmaal de intentie gegeven, ganschelijk voor de opdracht te bedanken.'

'Daar is reeds zekerheid, dat de vijand de lente niet zal afwachten,' nam Sidney het woord. 'Aan 't festijn bij Grave Maurits zijn er berichten gekomen van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, wiens overhaast vertrek uit 's Hage Uwe genade zich herinneren zal; het is hem gelukt, van Enkhuizen over ijs naa Stavoren te komen, in eene schuit tot slede en vaartuig beide bekwaam; en 't was zaak dat de nobele heer het gewaagde bestond, want alreede was de vijand aan dien hoek diep in Friesland ingevallen, en er met derdehalf duizend man en vier honderd paarden binnengetrokken, zulks dat de Grave de communicatie met Leeuwarden belemmerd vond; - Uwe Excellentie zal daarvan breeder verslag krijgen in een officieel bericht.'

'Daar hebben wij het nu, mijne heeren!' sprak Leycester, een bekommerden blik op hen werpende. 'Ware het nu niet beter

geweest, dat Mylord North, sir Philip Sidney en de dappere heeren die ik met mij gebracht heb, daarheen hadden kunnen ijlen, Graaf Willem en de Friezen ter hulpe, in plaats van hier in dorre conferentiën met uwe Staten te redetwisten? maar Friesland raakt Holland niet, hebben de heeren van Holland gedacht; maar bij God en St. George! van nu aan zal men het leeren, dat de krijg eene algemeene zaak is, en dat een zelfde belang allen daartoe gelijkelijk drijven moet.'

'Wij verhopen ernstig, dat Uwe Excellentie het daartoe brengen moge,' hernam de Kanselier, 'het zou een wondre weldaad wezen. Een tweede bezwaar in deze landen is de ongelijkheid in het stuk der munte, die het handelsverkeer bemoeielijkt, de nering verloopen doet, de handwerken laat verachteren, en verwarring brengt tusschen luiden van allerlei stand.'

'Daarvan zijn alreede de blijken tot ons gekomen,' sprak Leycester, 'en wij hebben er over nagedacht, dit stuk te regelen; het zal een der eerste punten onzer bemoeiingen zijn.'

''t Is goed dat heere Joost de Menin niet hier is,' fluisterde Daniël, 'de pensionaris van Dordrecht zoude allereerst op het stuk der munte willen gekend zijn en gehoord worden, en dan zeker, Mylord! bleef alles bij het oude; die stad wijkt daar niet af.'

'En toch durven wij Uwe Excellentie raden voorzichtig te gaan op dit punt,' vatte Brederode het woord. 'De provinciën zijn onderling heftig verdeeld om deze zaken, en vinnig gezet, ieder op hare privilegiën in dezen.'

'Dat is juist wat *niet* wezen moet, mijnheer van Brederode! maar wat wij hierin besloten hebben, zult gij eerlang hooren. In uwe fiere stad Amsterdam, naar welke te zien mijn verlangen zeer sterk is, spreken wij daarover nader; als onze Kanselier heeft uitgesproken, moge ieder van u daarop advies geven. Wat is er nog, achtbare Leoninus?'

'Verwarring en verwaarloozing der geldmiddelen, doorluchtige Heer! in zulker voege, dat er bijkans niets wordt opgebracht; dat het opgebrachte verloren gaat, zonder nut voor den lande, en dat de gemeene middelen tot andere finen worden gebezigd dan waartoe zij bestemd waren.'

'Dat was reeds zoo ten tijde van den Prins,' zeide de Burggraaf zacht, 'en 't is er niet op verbeterd.'

‘Wat mag er de oorzaak van zijn, Kanselier?’ vroeg Leycester.

‘De steden en gewesten zijn, bij 't omslaan der gemeene middelen, te veel op eigen voordeel bedacht, de een den ander het liefst den meesten last op den hals schuivende.’

‘De provincie Holland en de stad Amsterdam dragen het grootste deel van de gemeene lasten,’ zei Brederode.

‘Daarvoor hebben zij ook het hoogste woord in alle zaken,’ hernam de Meetkerke.

‘Als billijk is,’ viel Brederode in, snel en met levendigheid.

‘Billijk kan wezen, maar niet tot oorbaar der gansche gemeente, niet tot vordering van den algemeenen welstand,’ sprak de Kanselier.

‘En daar deze *ons* is toevertrouwd, en niet de zorg voor ééne der provinciën afzonderlijk, zullen wij raad schaffen, in de gelijkheid der rechten als der belastingen; zijn er nog verdere bezwaren, Kanselier?’

‘Een der allergrootsten is weggeruimd, Mylord! met uw aannemen van het algemeen stadhouderschap; de onbestemde vorm der regeering zal nu op vasten voet worden gezet; de lieden hier hielden zich allen gelijk; niemand wilde gehoorzamen; ieder vond goed te bevelen; die gelijkheid is weggenomen! Met de aanstelling Uwer Excellentie is er nu een algemeen overhoofd, die meester is in 't leger en te lande, dit zal klem en kracht geven aan alle leden.’

‘Zoo willen wij hopen, weledele heer en vriend! en daartoe willen wij met Gods hulpe, de macht gebruiken die ons is gegeven; maar gij hebt nog een bezwaar vergeten te melden, - een bezwaar, dat ik voor 't allergrootste houde, daar de welvaart van den lande en gemeente naar lichaam en ziele daarvan afhankelijk is. Er staat geschreven: “Zoekt eerst het koninkrijk Gods, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden,” en wij zouden eenig en alleen de uiterlijke en zienlijke voordeelen van den Staat gaan behartigen, en vergeten de onzienlijke en hoogere belangen der burgers, die de Heer ons bevolen heeft als de naasten te houden? Kanselier! Kanselier! wat is u, dat gij niet eenmaal noemt de zeer groote zwarigheden en oneenigheden die hier bestaan, op het stuk van religie, en die toch zekerlijk de allerwichtigste te achten zijn?’

‘Ik oordeelde, dat Uwe Excellentie zelve daarvan reeds genoeg was ingelicht,’ hernam de Kanselier fijn, ‘en wist, dat zij daartoe geene aanmaning behoefde, - maar integendeel hier den raad behoeft van wat zacht te gaan; zijnde deze kwestiën van de allersubtielste en moeielijkste, en 't smeulende vuur licht tot steigerende vlammen aanwakkert bij onvoorzichtige aanblazing; - een weinig meegevendheid hier, wat rekkelijkheid daar, eens een minnelijk woordje ginder, eens een goedhartig vermaan verder, en ge zult allen houden, en licht de vonken dooven....’

‘Neen, heer Kanselier!’ viel Leycester driftig in, ‘waar ook uw raad trouw moge wezen en goed, hier zeker faalt hij. Traagheid, slapheid, flauwheid, in zoo hooge en heilige zake, als die van Gods eer en dienst, kunnen wel nooit het land en der gemeente vorderlijk zijn, en *dus*versta ik geenszins den eed, dien ik gedaan heb, om de ware Christelijke religie te vorderen en te beschermen. Zoo waarachtig ik hier de regentenstaf in handen houde, zal ik vurig en ijverig toezien op alle wanorden en misbruiken, die daarin heerschen, en de Heer, wiens eere te handhaven, mijn lust zal zijn als mijn plicht, moge mij dit gunnen onder alle goede voornemens, die ik ten oorbaar dezer landen gevormd heb, de religie in dezen lande op een vasten en stichtelijken voet te brengen. Het papistische bijgeloof moet ganschelijk worden uitgeroeid. Ketterijen, die het ware gereformeerd geloof verderven, moeten worden geweerd, en geestdrijverij, die het verontreinigt, moet worden gefnuikt; de ware en eenige Christelijke leer moet zuiver en klaar worden gepredikt, en door allen beleden, opdat al 't volk God den Heere eenpariglijk love naar Zijn wil. En daartoe zal ik mijn vlijt doen zoo haast het zijn kan;

des Heeren werk moet het eerst worden afgedaan!’ En Leycester was opgestaan in 't vuur van het spreken, en hij was de tafel genaderd, waar zijne raadslieden zaten, en zij zagen tranen van geestdrift in zijne oogen; - tranen, die wij niet houden voor gehuichelde, schoon wij ze evenmin erkennen voor de zekere getuigen van een rein en innerlijk Christendom. Heeft men het niet meer gezien, dat menschen van een oppervlakkig godsdienstig gevoel, bij het spreken over onderwerpen als deze, zich zelve opwinden tot tranen toe, zonder dat die tranen juist alles bewijzen, wat men er van zou wachten, en vaak niet veel meer zijn dan de overspanning van het oogenblik?

Hoe het zij, de Kanselier was niet de man, om door zulke tranen en zulke woorden in zijn gevoelen verwrikt te worden; ook antwoordde hij zeer kalm:

'En toch herhale ik het, Excellentie! ga in dit alles omzichtig te werk. Eendracht is de eerste grondslag der Unie, de veste, waarop zij gebouwd is; zoo haast men die ondermijnt door onverdragelijkheid, zal de verdeeldheid op het ééne punt verdeeldheid in 't andere overbrengen. Verdragelijkheid moet de eerste burgerdeugd zijn van 't Nederduitsche volk, dat om gewetensvrijheid zoo hachelijk een kamp heeft aangevangen en nu niet der zielen vlucht aan nieuwe banden wil gelegd zien, nu het de oude verbroken heeft. Dat men die factie weert onder de Roomschgezinden, die woelig en onrustig geen eed wil doen aan 't wettig gouvernement, en dus wonende in Holland, zich als onderdanen achten en dragen van 't vijandige Spanje, - dat mag met eene gezonde politiek bestaan, en is het recht van wie den Staat drijven, maar voor 't overige moeie zich een regent, zoo weinig het zijn kan, met zaken van religie, en late de theologanten de geloofskwestiën uitmaken met elkander, hen en het volk alleenlijk vermanende tot uiterlijke orde, en houdende alleenlijk aan zich het opzicht en het regelen van uiterlijke belangen der *Kerke.*'

'Dit laatste is het wangevoelen van eene kettersche sekte te Utrecht,' fluisterde Daniël zijn meester toe, en Leycester, gloeiende van verontwaardiging, sprak tot Leoninus:

'Hoe, mijnheer! is dit de raad van een Christen, de innerlijke wanorde maar laten drijven en woelen, totdat....'

Maar de Kanselier hernam moedig en met overtuiging:

'Mylord! om Godswil, gedenk, dat ook Calvinisten wanorde kunnen prediken onder schijn van zuivering der religie, en ik smeeke u, mijnheer en Graaf! laat u niet opwinden door ijverende predikanten, die onder 't mom van 't Hemelrijk te vervorderen, de hand uitstrekken naar 't wereldsch gebied. Dezulken zijn er altijd geweest, zooveel er eeredienst heeft bestaan, en priesters, om daarbij voor te gaan. Egyptische priesters en Persische magen, Baälpriesters en wetgeleerden der Joden, Grieksche offeraars, Heidensche druïden en Romeinsche wichelaars, de Paus van Rome en de simpelste leeraar van de allergeringste sekte der Protestanten hebben dit allen met den ander gemeen, en dat zal zoo blijven, zoolang er leeraars zijn. Zij zullen de regeerders paaien met den

klinkenden naam van voorstanders der Kerke, dat in waarheid beduiden mag, vorderaars van hun hoogmoed en zonderlinge geneigdheid tot heerschen. Ze zullen hen wijzen op de genegenheid des volks, als op het loon voor dien godsdienstijver. Maar meen niet, Mylord! dat de liefde der gemeente zooveel lichter te winnen is, met zulken naam en zulker handeling. De liefde des volks is wuft en weifend meer dan iets. Heeft het niet Willem van Oranje, den vader der vrijheid, menigmaal bitterheid gedaan en gewantrouwd, zoo haast zijne schreden een bedekten gang hielden voor het domme gemeen?'

'Zoo haast zij hem hielden, als niet ijverig genoeg op het stuk der religie,' fluisterde de Burggraaf, die Leycester had durven volgen, onder voorwendsel, van hem een zijner handschoenen toe te reiken, die gevallen was bij het opstaan.

'De liefde des volks is mij waard en veel gewenscht, heer Kanselier! maar zoo waarachtig ik een Christen-edelman ben, dit is mij niet enkel eene zake van politiek. Ik vrage hier naar de stem van mijn geweten, en die mijner overtuiging.'

'Voor die allen heb ik eerbied, Mylord! maar een regent moet zijne persoonlijke opiniën ter zijde zetten voor 's volks algemeen belang, en het allereerst vragen, *wat* eene eerlijke en wel verstandige regeerkunst hierin raad.'

'Een Christelijk regent vraagt allereerst naar den wil Gods.'

'Ik ben geen theoloog, Mylord! maar ik zoude bij eene meer voegzame gelegenheid durven ondernemen, Uwe Excellentie te bewijzen, dat eene zulke regeling van religiezaken als Uwe Excellentie bedoelt, niet zijn kan naar den wil Gods, en nergens geboden is in Schrift noch Testament!'

'Heer Kanselier! zoo gij Schrift en Testament lezen kondt, anders dan met den blik van een spitsvondig wijsgeer, met de geopende oogen van een geloovig Christen, ge zoudt betere dingen daaruit geleerd hebben, dan lauwheid voor Gods zaak; en de Heer geve u eenmaal dat licht! Wij voor ons hebben het aldus verstaan, en begeeren het aldus uit te voeren.' En de Graaf wendde zich van hem af, weder zijne plaats innemende.

Het schrander en helder gelaat van den Kanselier bleef onveranderd effen, terwijl hij antwoordde:

'Mylord! de Schrift te lezen met eigene oogen is een voorrecht van alle Christenen, zonderling van de Protestantsche, en

Uwe Excellentie zal mij toestaan, mijne wijze van zien hierin niet te onderschikken aan de hare, schoon ik mij stelle als haar onderdanige dienaar te gehoorzamen in al, wat zij voor het overige goed zal vinden te bevelen,' voegde hij er bij op dien toon van onderwerping, die Leycester met de vastheid van de eerste woorden verzoenen moest. De Graaf ook scheen verzoend, ten minste hij sprak met meer zachtheid.

'Mijn achtbare heer! hoe wij ook met u verschillen mogen in het oordeel over de zaken der Kerke, in die van den Staat zal uwe schranderheid en ervarenheid ons als altijd ter voorlichting welkom zijn; gij hebt ons de wonden nu wel klaar opengelegd het is tijd te raadplegen over de heelmiddelen, daarop passende. Ik heb alreede de Staten vermaand, dat ze eenige zaken, die nog bij hen hangende waren, zonder retardement zouden afdoen, opdat daarmede de dienst van den lande niet worde verachterd.'

En zeker! van langzaamheid en lauwheid is Leycester met geen recht te beschuldigen. Zijne voortvarendheid en zijn ijver gingen bijna tot rusteloosheid en overhaasting; ook kon de trage, wikkende, slepende gang, die in de Hollandsche staatshuishouding was ingeslopen, hem niet bijhouden en dit moest botsingen geven, waarvan de schuld niet op den Graaf mag geworpen worden. Nog vóór iemand Leycester had kunnen antwoorden, trad meester Paulus Buis binnen, en zich terstond tot Leycester wendende, sprak hij met eene overhaasting, die van spijt en drift getuigde:

'Doorluchtigheid! het jammert mij, den eersten last, dien het Uwer Excellentie behaagde mij op te dragen, niet te hebben kunnen uitvoeren met beter succes. De Graaf van Hohenlo laat Uwe lordschap bedanken voor de eere hem aangedaan.'

'Dat wil zeggen, mijnheer Buis?' vroeg Leycester driftig.

'Dat hij het algemeen-luitenantschap over 't krijgsvolk van Staat *onder* Uwe Excellentie niet aanneemt.'

'Niet aanneemt? Gods-Bliksem!' ('t Is mijn schuld niet dat de vroomheid van den Graaf eene zoo weinig practische was, die hem niet eenmaal terughield van het vloeken, - eene gewoonte, die de ruwheid der tijden als gebruik wettigde in zijn vaderland, en waarin hij zelfs gesterkt werd door het voorbeeld zijner jonkvrouw-Koningin.) 'Niet aanneemt *onder* mij? Meent hij het dan boven mij te moeten houden!' riep de Graaf met den purpergloed des toorns op het voorhoofd, 'en met wat schoonen glimp dekt

hij dien ondank en dien overmoed?' vervolgde Leycester tot Buis gericht.

'Hij zegt zijne schouders niet bekwaam te achten, om zoo grooten last te dragen.'

'Hoort gij dat, mijne Heeren! hoort gij dat? Hohenlo heeft de stoutheid af te slaan, de hooge en wel eerlijke aanbieding die wij hem deden; hieruit blijkt nu alreede de goede wil en de willige samenwerking der Nederlandsche heeren tot behoud van den Staat.'

Alle aanwezigen gaven hunne verwondering te kennen, en hunne ontevredenheid door een teeken of met een kort woord.

'Pure mommerij, die zedigheid!' sprak de Burggraaf halfluid tot Leycester, 'daar is geen heer in Nederland, die van eigen kwaliteiten zóó hoogen dunk heeft als diezelfde Hohenlo.'

''t Is een waar woord!' hernam Buis, den Burggraaf toeknikkende, dien hij door zijne drift nu eerst opmerkte, 'de graaf van Hohenlo was in den krijg de rechterhand van den Prins, en na diens dood de klem en de steun van het krijgswezen, en toch heeft hij geklaagd dat men hem geene hoogheid en aanzien genoeg had gegeven in de zaken.'

''t Mocht wel wezen dat....' begon Daniël, maar plotseling zweeg hij, als iemand die beschroomd is te veel te zeggen.

'Spreek uwe meening uit! Wat oordeelt gij dat het zijn kan?' sprak Leycester.

'Mylord! zonder Uwe genade in eere ietwes te verkorten, moge het gezegd zijn, Hohenlo is hoogmoedig en houdt zich den doorluchtigsten heer van 't land, stelt zich niet veel minder te zijn dan de Grave van Nassau, en kon wel te trotsch wezen om....'

'Nu dan eindig!' riep de Graaf met ongeduld.

'Om onder een heer te staan.... die geen geboren vorst is.'

'Dat kan niet wezen, man! ik ben voor hem noch voor iemand hier te lande, een particulier Graaf!' sprak Leycester luid en met hoogheid. 'Wat ik in Engeland heet, is hier niet de vraag. Hier ben ik als souverein; hij is onderdaan, en heeft zich geenszins tot oneere te rekenen, onder mijne bevelen te staan. Wat ben ik hier als ik hier niet heb de autoriteit van een vorst?'

'Mylord! Mylord! neem deze zaak niet zoo hoog op!' sprak de Kanselier Leycester toe, hem dicht naderende, 'en matig uw toorn en de uitdrukking daarvan, want zie!' en hij wees met den

blik naar de deur, waar de andere leden van den Staatsraad binnenkwamen, die niet door den Graaf zelve waren aangeduid, ‘deze heeren zijn van hen, die een overijld woord in drift gesproken, licht te zwaar zouden nemen.’ En toen hij zag dat de Graaf hem begrepen had, vervolgde hij met verheffing van stem: ‘Geen eerlijk ingezeten van deze landen, die het met het welzijn van den Staat goed meent, kan Uwe Excellentie de oppermacht betwisten, u door de opdracht der Staten toegekend, en wederzijds bezworen, en zelfs de eersten en edelsten kunnen derhalve niet Uwe Excellentie onderdanigheid, gehoorzaamheid en getrouwheid weigeren. Dit ook kan de intentie niet zijn van den Grave van Hohenlo; de Graven Maurits en Willem van Nassau, hebben zich uwe onderdanen erkend en bezworen, door van Uwe Excellentie commissie te nemen, als hun plicht was; en niemand zal zich onderstaan zóó goed en zóó hoog een exempel niet willigliik na te volgen; 't mag licht de luim zijn van een oogenblik bij den heere van Hohenlo, die wel bekend is voor wat ongelijkmoedig te wezen van humeur. Uwe Excellentie bekommere zich daarover niet, en zij,’ hier zonk weer de stem des Kanseliers tot eene laagte, alleen hoorbaar voor Leycester en den Burggraaf, die achter hem stond, ‘en zij, die dezelve zulke gedachten ingeven, - ware 't ook hunne opinie, naar hun beste geweten, - doen niet wel daaraan, en Uwe Doorluchtigheid noch dit land goeden dienst.’

‘Men doet mij altijd goeden dienst met de waarheid, maar wees gedankt voor uwe trouwhartige toespraak, achtbare Leoninus! uwe welmeenendheid verdenken wij nimmermeer. Van u, heer Buis! hebben wij voorshands niets te vragen dan goeden raad en voorlichting in onzen Staatsraad, dien wij zoo straks gaan openen; gij, meester Daniël! zult u stellen tot een nauwer onderzoek der motieven van den Grave van Hohenlo, en nu zijt gij voor heden ontslagen; vind u morgenochtend tijdig hier. Sir Thomas Copely zal bevel hebben u tot mij te brengen; wij spreken dan over het gehoorde,’ voegde hij er zachter bij; maar eer de Graaf den volzin voleinden kon, trad Sidney nader; men had hem even te voren aan de geopende deur der raadszaal zien spreken met sir Thomas Copely, den eersten kamerheer.

‘Mylord!’ begon hij, ‘sir Thomas Heneadje, is zooeven in den Haag aangekomen en hier op 't Hof tegenwoordig, met een last

van Hare Majesteit de Koningin aan Uwe Excellentie; hij verzoek een particulier onderhoud.'

'Eindelijk! Ik wachtte hem lang reeds, sinds hij mij zijne komst had gemeld uit Vlissingen. Hij moet mij een schrijven overbrengen van de Koningin. Wel, neef! ik ben uiterst begeerig hem te hooren, en toch moeten wij geduld oefenen,' voegde hij er verdrietig bij, 'eerst na den Staatsraad kan ik hem gehoor verleenen.'

'Mylord! sir Thomas zegt te komen, als extra-ordinaris ambassadeur van Hare Majesteit; is het wel in den regel, een zulken te laten wachten?'

'Gij hebt recht, sir Philip! ook stemt mijne nieuwsbegeerigheid in met uwe bedenking. Copely en North hebben zeker gezorgd, hem behoorlijk te ontvangen? Ga gij even bij hem; sta hem te woord; ik volg terstond.'

Sidney boog zich, en gehoorzaamde.

De Graaf verwittigde zijne raadslieden van de aankomst des ambassadeurs, en van de noodzakelijkheid, waarin hij zich bevond, den Staatsraad eene wijle te verschuiven om dezen te hooren. Men erkende die noodzakelijkheid, en Leycester verwijderde zich met eene haast, die wel bewees, dat de berichten uit Engeland zijne hooge belangstelling opwekten.

Wij twijfelen, of wel alle onze lezers den moed zullen gehad hebben, de laatste bladzijden te doorlezen, die bijna zonder roman voor den romanlezer nauwelijks iets anders hebben kunnen zijn, dan eene droge uiteenzetting van belangen en zaken, die ons niet verder brengen in de geschiedenis van Martina's hart, en die ons niet eenmaal hoop geven op het wederzien van Jacoba; en toch zij, die gelezen hebben, zullen ons wellicht eenigen dank wijten, want ze hebben een overzicht over den gezonken toestand van Nederland's staatsbestuur vóór en op het oogenblik van Leycester's aanvaarding daarvan, zonder dat ze Hooft of Bor behoeven in te zien. Ze zullen dus weten, dat althans bij den Graaf de oorzaak niet lag van alle kwalen, waaronder wij later het zieke vaderland zullen zien steunen en klagen; alsof *hij* het die had toegebracht. Ze hebben dus als de hoogte gepeild van den berg der zwarigheden, dien hij te overklimmen zou hebben. Ze hebben dus de zware lasten gewogen, die hem reeds terstond op de schouders werden gelegd. Zij hebben dus de taak kunnen weten, die hem in de hand zou worden gegeven, om af te doen. Tegelijk hebben ze

gezien, welke soort van steun hij vinden zoude bij het opstijgen; welke soort van verlichting hij te hopen had bij het dragen van dien last; door welke middelen hij zich zelve dien dacht te verminderen, en op welke wijze hij die taak meende af te doen. Het is hun duidelijk geworden, dat de Gouverneur-Generaal den wil had, om met ernstige vlijt de hand te slaan aan het werk, maar die wil, waar hij haast had tot uitvoeren, zou belemmerd worden door de strikken der vormen, door de warnetten, die voorrangstwisten en haarkloverijen over *etiquette* zouden uitspinnen rondom zijne handen, en zijn ijver de vlucht weerhouden door de looden vracht, waarmee trage omzichtigheid en kitteloorige achterdocht ze zoude belasten. Men zal begrepen hebben, dat zijne regeerkunde uitging van het beginsel, om de provinciën der Unie, aan zijne zorge toevertrouwd, vast te hechten en samen te binden tot een geheel, waarbij gelijkheid zoude heerschen onder alle deelen, en dien Staat te regeeren als de souverein, waarvan men hem werkelijk de macht had toevertrouwd.

En niemand zal loochenen, dat zulk een regeeringsstelsel toegepast op de Unie-gewesten, en uitgevoerd met eene vaste, krachtige hand, en een wil, die zich te allen tijde gelijk bleef, van gelukkige uitwerking had kunnen zijn in die dagen - op dat oogenblik, bij de algemeene verwarring, die er heerschte - bij de twisten tusschen iedere provincie om voorrang en gebied, tusschen iedere stad over meesterschap en stemrecht, tusschen adel en burgers om privilegiën en aanmatigingen, te midden van opkomende godsdienstige verdeeldheden en van een oorlog, die de samenwerking eischte van alle krachten; alleen het moest *uitgevoerd worden* en het was niet uit te voeren in Nederland, zooals het toen was samengesteld; het was niet uit te voeren door Leycester, omdat hij vreemdeling was; het was niet uit te voeren door Leycester, omdat zijne persoonlijkheid zijn ontwerp in den weg stond; omdat hij die vereeniging van eigenschappen niet bezat, die tot de uitvoering daarvan behoorden, en zelfs, zoo hij ze bezeten mocht hebben, het zou reeds niet meer voor hem uit te voeren zijn, omdat hij er mede had willen beginnen, en dat hij het had laten blijken!!

Leycester beginnen met datgeen, waarmede wellicht Willem van Oranje zou geëindigd zijn, zoo hij eens de grafelijkheid had gehouden, - dat zeker was wat al te forsch een greep voor de

vuist van Elisabeth's stalmeester. Leycester beginnen, zooals men wellicht reeds had gevreesd, dat Willem van Oranje zou eindigen, - dat zeker was te heftig een greep in alle eigenbelangen, die zich in de fijnste zenuwen zouden getroffen zien. Al die Staatjes, die zich ieder eene onafhankelijke macht geloofden op zich zelve, - alle die heeren, die ieder een meesterschap zochten op eigene hand, plotseling samengebonden tot één rijk, onderworpen aan één meester; samengestuwd tot één geheel, dat zeker zou te groot een schok zijn voor zulk een stuiptrekkend lichaam, en wie de heelmeester zijn mocht, die het beproefde, - hoe goed zijne kunstbewerking schijnen mocht in bespiegeling, de heelende hand zou eene moordende heeten bij de toepassing, en het lancet hem door den ijlenden kranke uit de hand worden gerukt, om te gebruiken als een wapen tegen hem zelven.

Want dat is eene treurige ondervinding geworden voor den Graaf van Leycester, als een bron van droeve onheilen voor het volk van Nederland, dat zijne geneesmiddelen - zelfs die, welke berekend waren voor hunne kwaal - door de onhandige wijze, waarop ze werden aangeboden, en de onwilligheid, waarmede ze werden gebruikt, nog weder verergering hebben gebracht in de krankte, en vergift zijn geworden, waar ze laafdrank hadden kunnen zijn, en dat is eene treurige waarheid over Leycester te zeggen, als men billijk wil zijn voor Leycester, dat de deugden van zijn hart als de zwakheden van zijn hoofd, de vrome geestdrift zijner ziel als de trotsche aanmatigingen zijner ijdelheid, zijne wettige handelingen als zijne wettige eischen, zijne schrandere vindingen als zijne onhandige kunstgrepen, zijne stoute staatswetten als zijne overijlde zijsprongen, zijne nutte instellingen als zijne nuttelooze inbreuken, evenzeer en allen tegelijk tegen hem hebben samengezworen, door de omstandigheden, de verhoudingen, waarin hij gewikkeld werd, de persoonlijkheid der lieden, die hem omringden, en de eigenaardigheid van het volkskarakter, waarmede hij te kampen had. Of liever voor hen, die in de geschiedenis nog iets anders zien willen dan eene combinatie van feiten en eene warreling van diplomatische kunstgrepen, en een behendig vèrzien in het toekomende met betrekking op het tegenwoordige, - voor hen is het hier de machtige vinger Gods, die door hare aanraking dit stout geordende bouwplan der eenheid, in een Babel van verwarring heeft verkeerd, opdat de zeven

schoone gewesten, die zich met zooveel kracht hadden losgescheurd van het Spaansch gebied om te komen tot eene eerlijke vrijheid, niet zouden worden ingelijfd als één groot wingewest van het Engelsche koninkrijk, maar tot een klein en zelfstandig volk zouden worden, krachtig in bloei, overvloedig in deugden, Hem gewijd, van Wien het zijne krachten hield, en als een toonbeeld, hoe het ook van volkeren waar kan zijn: 'Zoekt eerst het koninkrijk Gods, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden;' - het Nederland van de XVIIde eeuw, om het al te zeggen! maar in een zwaren worstelstrijd moest het nog eerst krachten krijgen, en in eene heete vuurproef gelouterd worden, en de dagen van strijd en beproeving zouden de dagen zijn van Leycester's bestuur.

Is de geschiedenis billijk, waar ze een regent alleen beschuldigt, hem het meest, bij die woelingen en rampen van zijn beheer? in zulke tijden?

De leden van den Staatsraad nu met elkander samengebleven, spraken onderling over de punten, die men behandeld had en des Graven van Leycester's opvatting daarvan, en sommigen hunner met eene vrijmoedigheid en eene openheid, die meer getuigde voor Hollandsche rondheid dan voor ervaring in hovelingskunsten en hoftoon.

'Onze Gouverneur-Generaal draagt zich fier, en houdt prinselijke redenen,' merkte Brederode aan.

'De Graaf ook houdt hooger macht dan ooit prinse hier te lande ten deele viel,' antwoordde Meetkerke, die zich terstond met genegenheid aan den persoon des Graven had aangesloten.

'Alevel is 't mijne meening, dat Zijne Excellentie wat te bout spreekt, en bij maniere oft er Staten noch Staatsraad waren,' hernam het lid voor Noord-Holland.

'Daar hebben wij een staaltje van de waterlandsche vrijpostigheid,' sprak Valk met een glimlach. 'Goede vriend en collega! de Staten hebben zich nu eenmaal de onderdanige dienaren gesteld van Onze Doorluchtigheid, en wat den Staatsraad aanbelangt, wij allen, als we hier zijn, wij hebben alreede een voorsmaak gehad, hoe breed het met ons gezag staan zal, sinds Zijne Excellentie enkel het berichtschrift der Staten veranderde naar zijn wil, maar wij alleen, niet hij zelf daaraan gebonden zijn.'

'En sinds er niet naar meerderheid van stemmen zal beslist

worden, maar wij alleenlijk daar zijn om advies te geven, daarvan Zijne Excellentie gebruik zal maken, waar hij 't noodig oordeelt. Dat heeft sir Philip Sidney gedreven!' zeide Brederode.

'En de Staten gaven dat toe?' vroeg de West-Friesche heer.

'Wat zouden zij doen? wij hadden een overhoofd noodig; dit hebben wij allen gelijkelijk erkend en gevoeld,' sprak Franken.

'Nu, daaraan zal 't met Zijne genade van Leycester niet gebreken,' hernam Brederode, 'mijne Heeren! wij hebben een duchtigen meester; niet anders spreekt hij, dan of hij paus of keizer ware, of sultan van het turksche rijk, en niet Gouverneur-Generaal van de Geuniëerde Provinciën, die alle zeven van eigene mogendheid een goed begrip hebben en geen slechten wil om die voor te staan.'

'En Mylord spreekt van gelijkheid, alsof we hier in 't Koninkrijk Engeland huisden; en de wil van den Graaf schijnt bijster vast op die poincten.'

'Huimetuit! wacht u voor den weerstuit,' riep Brederode lachend. 'Als die vaste wil van onzen nieuwen heer komt aanbarsten tegen die willen daar ginder, dan zal 't eene dreuning geven, daar Holland af gewagen mag.'

'Wij verhopen het betere daarvan,' zeide de Kanselier, die het groepje der sprekenden genaderd was, en met ernst op hen zag, 'en altijd ware 't zake, dat degenen, die Zijne Excellentie omringen als zijne staatsdienaren, genoeg op zijne eere mochten achten en op hun plicht, om niet het eerst redenen te voeren, die wel wat vreemd konden worden uitgelegd.'

'Hollandsche rondheid kan zich niet wennen, de gulgauwe tong aan band te leggen, maar het harte is er niet te boozer om; wij achten den Graaf voor een vroom heer, maar de nieuwe instructie voor den Raad van State is ons wat tegen.'

De Kanselier haalde de schouders op, en schudde licht het eerwaardige hoofd.

De Burggraaf, die gebleven was, omdat zijn meester het bevel niet gansch had kunnen uitspreken, had op eenigen afstand gestaan, maar toch had hij een en ander van die gesprekken gehoord. Nu was hij Meetkerke genaderd en werd door dezen toegesproken met een glimp van hoffelijkheid, die bewees, dat de VIaamsche heer meer aanleg had voor hoftoon dan iemand zijner ambtgenooten. Buis had na 't vertrek van Leycester met zijn

bondgenoot en beschermeling eene korte woordenwisseling, waarin deze hem verklaarde, hoe hij hier was. Buis dacht zich zelf te diep in de gunst van de Engelsche partij, en zijne diensten voor deze te onmisbaar, om een glimp van ijverzucht op te vatten over die snelle gunst. Ook antwoordde hij los en gul als altijd:

‘Gij hebt goeden kans, man! en gij zijt niet van hen, die den goeden kans zullen verkijken. Heb ik het niet voorspeld, dat de dominees lange armen zouden krijgen? Zeg aan Libertus, dat ik aanstaande week bij hem ter kerke zal gaan, mits hij tot tekst neme....,’ en hij fluisterde hem iets in, waarover Daniël het hoofd schudde; daarna liep hij de zaal op en neder, zonder zich met de anderen te onderhouden.

‘Wie mag wel die lange, gele, uitgerekte mansgestalte zijn, die zich achter Mylord's stoel heeft gehouden, als ware 't een eereridder, en die daar straks dus nijver in praat was met Buis?’ vroeg Valk verdrietelijk naar den Burggraaf heenziende.

‘Meester Daniël de Burggraaf, een Vlaming uit Gent,’ hernam Leoninus.

‘Bij name wel bekend;’ hernam Valk, ‘'t is immers dezelfde die....?’ en hij fluisterde een zijner ambtgenooten iets in 't oor.

‘Dezelfde,’ antwoordde deze, ‘hij heeft lang genoeg bij de Heeren Staten om een ambt aangehouden.’

‘En stelt zich nu naar Mylord's jonste te jagen?’ riep Brederode heftig.

‘Als wel blijkt,’ hernam Valk, ‘sinds Zijne genade hem toelaat, dus met ons samen te zijn.’

‘'t Waar zake, mijne Heeren! dat ge over dit alles zweegt,’ sprak weer de Kanselier vermanend, ‘mij dunkt, er ware op betere dingen te peizen.’

‘'t Is een goed woord, Kanselier! niemand heeft nog gevraagd, wat ons de ambassadeur van Engeland brengen mag.’

‘We zullen 't zoo haast hooren, daar komt sir Thomas Copely, de kamerheer van Zijne Doorluchtigheid, en zeker om aan te kondigen, dat het tweegesprek tusschen Mylord en den Engelschen gezant is afgeloopen.’

‘Sir Thomas Copely brengt ietwat anders. Hoe zijn aanzicht versteld staat, en met wat haaste komt hij hierheen!’

De kamerheer van Leycester kwam werkelijk binnen met iets op het gelaat, dat van groote verlegenheid getuigde; snel liep

hij op den Kanselier toe, en men hoorde hem dezen oproepen uit naam van den Graaf. Elbertus Leoninus volgde schielijk.

‘Daar moet ietwat gewichtigs zijn voorgevallen,’ merkte één hunner aan, ‘de Kanselier stelde zich zoo ijlend te volgen en met zoo bedenkelijk gelaat.’

‘De Kanselier! diens gelaat wisselt nooit, maar toch aan zijne haast bleek het, dat er iets belangrijks omgaat.’

‘Iets belangrijks? en men houdt ons daar buiten?’

‘Gemak heeren! gemak, men heeft onze stemmen immers niet van doen?’

‘Neen, jok ter zijde! als den Graaf maar niet iets overkomen is; hoort ge dat gewoel in het naaste vertrek, daar 's Graven lieden samen zijn.’

‘God beware Leycester voor 't lot van den Prins!’ was de welgemeende kreet van allen, die ondanks een weinig morrens in dezen toch het behoud zagen van hun vaderland.

En werkelijk, toen Leoninus den kamerheer was gevolgd naar het vertrek, waar de Graaf van Leycester sir Thomas Heneadje gehoor gaf, en hij het oog sloeg op den Lord, zag hij dezen in een toestand die vermoeden deed, dat hem naar ziel of lichaam eenig groot onheil had getroffen. Hij zat aan eene tafel tegenover sir Thomas, in een staat van verslagenheid die aan wezenloosheid grensde. Philip Sidney lag geknield aan zijne voeten en klemde zijne beide handen tusschen de zijne, en zag naar hem op met zoo smeekenden blik, als bad hij hem, zich te vermannen tegen den slag die hem trof. De Graaf zat strak voor zich te staren en zonder een enkel teeken van leven, of het moest zijn het samenklemmen zijner bleeke lippen en een hoorbaar tandgeknars. Op eenmaal, juist toen de Kanselier hem genaderd was, rukte hij zich los uit Sidney's omklemming, balde de vuisten krampachtig, wierp zijn stoel terug met zooveel heftigheid, dat die neerkletterde op den steenen vloer, en liep toen met ongeregelde schreden de kamer rond, terwijl zijne doodelijke bleekheid zich tot purpergloed verhoogde; de Kanselier en Sidney volgden hem beiden.

‘Mylord! om Gods wil, matig toch uw spijt, beheersch toch u zelven!’ smeekte de laatste.

‘Grootmachtige heer! wat kan het zijn, dat u dus beweegt?’ vroeg de eerste.

‘Ik ben niet grootmachtig, ik ben slaaf van eene vrouw,’ sprak Leycester terug, maar zijn stem klonk scherp en rauw.

‘Onaangename tijding uit Engeland?’ hervatte de Kanselier, ‘ik vreesde dit; wil u doch troosten, Mylord! misverstand, lastering kan het wezen; niets ergers willen wij hopen, en wij allen Nederlanders die wij zijn, zijn hier om Uwe lordschap te omringen met trouwe en met liefde, als lieden die het beste van u wachten, en het hoogste van u hopen; denk niet te zwaar op uw staat in Engeland, hier in Holland triomfeert gij, hier in Holland zijt gij alles!’

‘Hier in Holland ben ik niets!’ riep de Graaf heftig en stampte met den voet; toen naar de tafel heenloopende, waar een geopend brievenpakket voor hem lag, nam hij er een uit en gaf dien Leoninus in handen; doch eer de Geldersche heer het geschrift had kunnen inzien, ontrukte hij hem dat weder, met het woord: ‘Lees *niet* - ik wil niet dat iemand lezen zal!’ en daarop liet hij zich weder terugvallen op zijn stoel, met eene soort van stuiptrekking, die zijn gelaat eene uitdrukking gaf van woestheid.

De Kanselier zelf, zoo kalm bij zieltreffende rampen, zoo gelijkmoedig onder alle leed en gevaar, die zoo straks nog van krachtige zelfbeheersching een blijk had gegeven, toen hij Leycester's bitterheid waardig had beantwoord doch met kalmte, en terstond daarop zich denzelfden trouwen raadsman had getoond en voorstander van zijn belang; - de Kanselier kon zich niet onthouden van een blik vol verwondering te werpen op den man, die de matiging zoo gansch vergat, en hij dacht even na hoe het woord te vinden, dat hier kalmte kon raden, zonder nieuwen storm op te wekken. Intusschen had zich de zaal gevuld met de halve hofhouding des Graven, die op het gerucht en de kreten waren komen toeloopen, waar zich eenige leden van den Staatsraad hadden bijgevoegd, en die door nieuwsgierigheid en belangstelling gedreven, al dichter en dichter naderden tot de plaats waar de Graaf zich bevond. - Zijn lijfarts, de bisschop-kapellaan, de hofmeester, zijne paadjes, allen begonnen hem nu te omringen, en ongevraagde diensten aan te bieden.

Een scherp en een stuitend contrast met de algemeene deelneming en verwarring vormde sir Thomas Heneadje zelf, die hier de jobsbode was geweest; hij zat onbewegelijk in volmaakte ruste met al de laconieke deftigheid van een Engelsch edelman, - en van een Engelsch

edelman, grof egoïst; maar nog daarenboven zag hij toe naar de gemoedsaandoeningen, die den Graaf van Leycester bewogen, met iets in den blik, dat naar voldoening zweemde, en daarbij speelde er rondom zijn mond een trek, die veel had van een bedwongen glimlach. Nergens is bet bepaald gezegd, dat sir Thomas Heneadje een vijand is geweest van Leycester, maar zeker is het, dat Elisabeth eene zending als die, waarmede hij werd belast, niet aan een vriend van den Lord zou hebben opgedragen, en de wijze, waarop hij die heeft uitgevoerd, en de genegenheid van des Graven tegenpartij in Holland, die hij zich tegelijkertijd heeft weten te verwerven, is zoo goed als een bewijs, dat hij die niet zonder welgevallen heeft volbracht. Vreemd was het niet geheel: wie aan het Engelsche hof niet tot de vrienden behoorde van Leycester of tot zijne volgelingen, voelde het wicht en het wee van zijn meesterschap; en sir Thomas, als onderkamerheer der Koningin in gestadige aanraking met den stalmeester-gunsteling, had er zeker den druk dubbel van gevoeld, licht met ongeduld gedragen, en hoe meer hij zelf een deel der Koninklijke gunst had verkregen, met hoe meer benijding opgezien naar de hoogere, naar de onbereikbare gunsten, die dezen werden voorbehouden; eene krenking van diens trots, op een gebied, waar hij niet zoo vasten voet hield, als in de hofzalen van Whitehall was dus eene voldoening en een leedvermaak, dat menig ander hart dan dat van een ijverzuchtig hoveling zoude gezocht hebben. Het gewoel der omringenden, en zooals de Kanselier had gehoopt, de afmatting der overspanning brachten Leycester weer tot zich zelven, en tot de bewustheid zijner waardigheid, hij hief het hoofd op, en er gloeide een andere toorn in zijn oog, dan die welke het zooeven met tranen van spijt had gevuld; en met waardigheid rondom zich ziende, vroeg hij:

'Wat beteekent dat, mijne heeren! dat gij dus allen ongeroepen hier binnendringt? Heer hofmeester! wil betere orde houden in mijne huishouding; wij hebben niemand noodig; dat ieder ga die hier niet ontboden is! Sir Philip! ik had u verzocht mijne Heeren van den Staatsraad in onze plaats te onderhouden! Achtbare Kanselier! zoo aanstonds zullen wij u duidelijk maken waarom wij uw bijzijn hebben begeerd. Sir Thomas! wij meenden dat uw last voor heden was afgedaan; wat wacht gij nog?'

'Nog altijd het antwoord van Uwe Excellentie.'

‘Ik zal zelf schrijven aan de Koningin, maar dit is niet van zoo ijlende haast.’

‘Wordt ook door mij niet bedoeld, Mylord! het betreft mijn verzoek om audiëntie bij de Algemeene Staten.’

‘Breng dat voor dezen zelve! Morgenochtend te negen ure hebben die heeren hunne vergadering hier op het *Hof,* en de ambassadeur van de Koningin kan nu niets verder van mij wenschen.’

‘Sir Thomas Heneadje vraagt alleen voor zijn persoon van Uwe genade vriendschap en goedgunstig aandenken,’ hernam deze, langzaam opstaande en zich diep buigende voor den Graaf.

Toen de gezant vertrokken was, en terwijl Sidney zich verwijderde met de leden van den Staatsraad, - toen dus de Kanselier zich alléén bevond met den Graaf, naderde deze hem met die ernstige deelneming in houding en blik, die het vertrouwen moest uitlokken, en hij sprak op een toon van bemoediging:

‘Nu bidde ik, Mylord! Graaf! spreek uit wat u deert! geklaagd leed is verlicht leed en al mocht er geen hulpe zijn, medegevoel zal zeker niet falen.’

‘Heer en vriend! het is dit: de Koningin toont zich gebelgd over het aannemen van het Gouverneur-Generaalschap; haar brief is vertoornd en spijtig op het uiterste. Nu ik dien brief gelezen heb, erkenne ik niet meer te weten, wat ik gedaan heb, niet te begrijpen, wat ik gedaan moest hebben, niet meer te weten bovenal, wat ik nu doen moet!’

‘Luidt die brief zóó bits, Mylord! of kan het ook zijn de vergrooting van uw schrik en eerste verrassing,’ vroeg Elbertus, die in de ziel zoo verrast was als iemand, maar die altijd een beraden blik behield op iedere zaak. ‘Vergun mij dien zelven in te zien.’

‘Ja, lees gij! Niemand dan gij moet dit lezen om te zien hoe eene Koningin zich vergeten kan in bitteren toorn, hoe eene vrouw een man durft vertreden, dien - dien zij veel heeft gegeven, maar die haar nog meer kan ontnemen dan zij te missen heeft; bij God en st. Joris, zoo ik het wilde! ben ik niet meester in Engeland, beter dan hier? houden niet mijne vrienden en verwanten de belangrijkste posten? is niet het krijgsvolk....’

‘Mylord! Mylord! om uw zelfs wil geen woord van overijling tegenover uwe vorstin, later zou het u rouwen, dat een ander het

had aangehoord; ik zal lezen met bedaarden geest, ik weet wat overdrijving is in den toorn der menschen, der vrouwen bovenal, men achte daarop niet te veel.'

En de Kanselier las, en werkelijk was het een brief waarin de bitse spijt eener gekrenkte vrouw, met den dreigenden trots eener gekrenkte koningin, zonderling was samengemengd, waarin de laatste vaak hare waardigheid vergat, om aan de hartstochtelijkheid der eerste meer klem te geven en meer vuur, en waarin zij den Graaf van Leycester vernederde met verwijtingen en dreigingen, die wel bewezen, dat hoe hoog hij mocht hebben gedeeld in hare genegenheid, hij althans niet zoo hoog stond in hare achting.

Maar rechtvaardigde de vorm van dien brief Leycester's schrik en toorn, de inhoud alleen, onder de zachtste uitdrukking, zou zijne verbazing en zijne onrust gerechtvaardigd hebben. Elisabeth zeide: 'uiterst ontevreden te zijn over het aanbieden en aannemen der opdracht;' en die ontevredenheid scheen bij haar zóózeer ernst, dat zij sprak 'van terugnemen harer beloften van hulp en bescherming.' Een schrijven van gelijken inhoud, in niet zachtere vormen, bracht sir Thomas met zich voor de Algemeene Staten; wie dit vernam of vernemen zoude, van den Graaf en den Kanselier af tot op den geringsten Nederlander toe, moest deze opvatting allervreemdst klinken en onbegrijpelijk.

Dit misnoegen van Elisabeth wordt op drieërlei wijze beschouwd.

Er zijn historieschrijvers, die met naïveteit gelooven aan de oprechtheid van Elisabeth's ongenoegen daarover, dat den luitenant-generaal harer hulptroepen meerder macht was gegeven, dan bij het traktaat des onderstands was bepaald, omdat zij door deze verheffing zich dieper ingewikkeld zag in de Hollandsche belangen, dan zij begeerde het te zijn; zeker is de letterlijke uitdrukking van den brief geene andere: 'Zij zelve had de souvereiniteit afgeslagen, nu accepteerde haar onderdaan de absolute macht.'

Anderen noemen dien toorn van Elisabeth zuivere aanstelling, en alleen een politieken dekmantel, heengeslagen over die handeling, om eene openlijke vredebreuk met Spanje te ontgaan.

En nog weder anderen houden evenzeer dien toorn voor waar, maar uit gansch verschillende beschouwing. En wie in dien brief iets anders ziet dan woorden, zoo vaak gebruikt om de wezenlijke gedachten te vermommen; en wie het fijnwikkend oordeel van Elisabeth mede in rekening neemt, en wie daarbij optrekt de

handelingen en gedragingen, die volgden, zal zeker, als wij, instemmen met die historieschrijvers, die wat dieper weten te zien in hare feiten. Zij zullen indenken, hoe Elisabeth kon gelooven, - dat het accoord, door haar met de Staten aangegaan, op zich zelf reeds zulken rang en rechten gaf aan den man, dien zij zenden zoude; vandaar haar ernstig, haar herhaald verbod aan dezen om geene autoriteit aan te nemen boven *die zij hem gegeven had.* Hoe het haar verbitterde, dat de Staten-Generaal dus nog weer aanboden, wat zij reeds hadden afgestaan; - vandaar de oprechtheid en de ernst van haar toorn tegen Leycester, die dit *niet* had onderscheiden, en die door die daad haar eerder teruggeschoven had van het standpunt der souvereiniteit, zoo zij die eenmaal grijpen wilde, dan er haar nauwer in had verwikkeld.

Diezelfde onderstelling schijnt Leycester niet vreemd te zijn geweest; wij althans hebben in zijne eerste gramschap over de opdracht als een wederschijn gevonden van die van Elisabeth, en had hij zich vrijer en juister verklaard met Davison, met Sidney en den Kanselier over zijne opvatting van de oogmerken der Koningin, licht hadden dezen hem van beteren raad gediend en althans niet bewogen aan te nemen buiten voorkennis van Elisabeth. Zijn herhaald dreigen onder den loop der onderhandelingen, om zich tevreden te houden met den titel, hem door zijne monarchin verleend, kan dus gehouden worden voor een terugkeeren tot hare bedoelingen, waarbij hij in 't einde toch weer vergat, zich zelf gelijk te blijven. Het woord*absolute macht* had hem aangelachen.

De Kanselier, na gelezen te hebben, vouwde den brief langzaam toe, en zijn ernstig oog bleef eene lange poos bedenkelijk rusten op den Graaf.

‘In trouwe, Mylord! dat luidt bits en scherp, en een vreemd misverstand moet er plaats hebben, dat zwaar zal zijn op te klaren, met geen beter licht dan ons hier wordt toegehouden. Wie wijs wil zijn, onthoude zich van een voorbarig oordeel, zoo zwijge ik liever hierin. Alleen dit schijnt mij blijkbaar: de Koningin heeft Uwer Excellentie te weinig aanvertrouwd of meer dan het Uwe genade behaagd heeft, mij mede te deelen in 't vertrouwelijk onderhoud, dat wij op dit stuk gehad hebben. In 't laatste geval ware rondheid beter zake geweest.’

Leycester kleurde sterk en antwoordde met gedempte stem:

‘Werkelijk ben ik nog houder van een geheimen lastbrief der Koningin, maar voor de uitvoering daarvan was het nog zoo weinig de tijd, dat ik niet noodig oordeelde, iemand daarvan opening te geven. Voor 't overige waren de mondelinge verklaringen daaromtrent duister en elkander tegensprekend, zooals Elisabeth daarvan soms de gewoonte heeft. En dit verklare ik u, achtbare Heer! het verkrijgen van het absoluut gezag, op welke wijze dan ook, scheen mij het beste middel om hier orde op de zaken te stellen en mij te kwijten van mijn plicht, en Davison dien ik naar Engeland had gezonden om der Koningin dit alles in het klare voor te stellen, blijkt zich alzoo slecht gekweten te hebben van zijn last, als hij mij voormaals kwaden dienst heeft gedaan met zijn raad.’

‘Mylord! Mylord! werp dezen steen niet naar het hoofd van Davison; het gebouw dezer staatswijsheid rust, vreeze ik, op een hoeksteen van dubbelheid die het zeer wankel maakt, en altijd blijft het jammer, zoo daar strijdigheid heerschen moet tusschen uwe handelingen en de bedoeling der Koningin, dat kan niet anders brengen dan difficulteit in uw bestuur. En ik vreeze daar te boven, dat bet strekken zal tot vermindering van uw gezag.’

‘Mijn gezag, heer Kanselier!’ barstte Leycester weder uit, ‘ik zeg u, het is uit daarmee en verloren! Welke houding zal ik van nu af aannemen? hoe moet ik mij dragen? Bij God en st. Joris, sir! ten aanschouwe van twee volken en in mijne eigene oogen wordt ik tentoongesteld als een *clown.* Hier door een volk de volstrekte oppermacht in handen gegeven, en dáár door eene vrouw bekeven als een schooljongen, hier alle lasten en bezwarenissen mij op de schouders gelegd, die het regiment van kerk, staat en leger te zamen met zich brengen, en dáár alle die zorgen en moeiten verzwaard en bemoeielijkt door te passen op de wenken en luimen eener Koningin, die heden prijst, wat ze morgen zal laken, en die, niet wetende wat hier omgaat, oordeelt als ware ze tegenwoordig en der anderen arbeid afmeet naar hare onkunde van het werk. Gij ziet het, Kanselier! ik moet aftreden; ik moet wegtrekken; *tegen* den wil der Koningin kan ik niet blijven, en wat ik hier *met* haar wil wezen moet, begrijp ik niet en wil ik niet zijn in het einde!’ en Leycester sloeg zich de borst met de gebalde vuist, en weder welden tranen van spijt op in zijn oog.

‘Neen, Mylord! zoo zwaar zie ik dit verschil nog niet in. Hoe

schel de bedreigingen ook klinken, en van hoe bitsen toorn de felle woorden getuigen, de Koningin zegt nog niet,*dat* zij den onderstand terugtrekt; van uwe terugroeping is zelfs nog niet de rede. In de hitte der drift eischt ze alleen vermindering van gezag. Maar geloof mij, dat is de overijling van vrouwentoorn. De toorn is eene kortstondige dronkenschap, en met eerbied gezegd, was Hare Majesteit van Engeland bij dit schrijven op dat punt niet volkomen nuchter. En als ze zelfs in de felheid van dat oogenblik tot geene werkelijke wederroeping heeft besloten, dan zeker hebt ge die bij koeler nagedachten van eene schrandere vorstin, als Elisabeth, niet meer te wachten.'

'Uwe woorden zijn balsem, Kanselier! want in 't eind, hier nu eenmaal geweest zijnde, de autoriteit te moeten nederleggen zonder eenige uitkomst, en dan van nu aan mijne houding aan het Hof, gij begrijpt zelf, die zou duldeloos zijn...., maar sir Thomas Heneadje....'

'Die heeft toch niet eene mondelinge mededeeling van hare Koninklijke Majesteit op dit punt.'

'Ook die heeft hij, en die verzwaart nog de scherpheid van dit schrijven; dat die man gezonden is, ondanks de pogingen mijner vrienden om zijne afreis te verhinderen, bewijst mij Elisabeth's stemming; zij had mij Pelham of Duddeley kunnen zenden, deze zal alles doen, wat in hem is, om mijn aanzien te verkorten bij de grooten en bij het volk.'

'Dan ware 't zake, dat wij hem spoedig terugzonden,' zei Leoninus.

'En wat scherp in 't oog hielden,' riep Sidney, die nu met Meetkerke de zaal binnenkwam, om uit naam van den Raad van State naar 'het welbevinden van Zijne Excellentie te vernemen,' eene beleefde aanmaning, om hun geduld niet langer op de proef te stellen.

'Een goed woord, neef!' hervatte Leycester met een glimlach, 'en dat zij *u* aanbevolen!'

'Om het zekerste te gaan en het omzichtigst, Mylord! is mijne meening, dat Uwe lordschap, zoo haast hij zich goed heeft beraden, dien edelman terugzond met antwoord aan de Koningin. Bij wat goede inlichting, hoe de zaken hier staan, *in waarheid en niet in schijn,* daartoe ik Uwe Excellentie zeer willigljk zal voorlichten met raad, en de vertooning hoe hoog noodig hier een overhoofd zijn moet, - en hoe moeielijk Uwe Excellentie dat zijn kan zonder de noodige autoriteit, - zal Hare Majesteit

zekerlijk bevredigen, zonderlijk als het al wat ingekleed is in fluweelen woordekens van eerbied en ootmoed.'

'Ootmoed, Kanselier! bij God, zoo gij weten kondet, hoe zwaar mij dat woord vallen moet tegen haar en op dit oogenblik.'

En zeker! zoo voor iederen anderen onderdaan van Elisabeth een brief, als dien zij hem geschreven had, bitter moest vallen en hard, voor Leycester was die bitterheid scherper en die hardheid meer snijdend dan voor ieder ander. Een onderdaan eene berisping ontvangen van zijn souverein is eene grieve, waaronder hij het hoofd buigt, zoo het eene verdiende is, waarboven hij zich verheft met een kalmen blik en een onderworpen zwijgen, zoo het eene onverdiende blijkt, en of die souverein koning mochte heeten of koningin, de verhouding onderling bleef eene gelijke; de krenking was niet aangedaan van eene vrouw aan een man. Maar Elisabeth was vrouw voor Leycester; hoe innig hunne verbintenis zij geweest, - de geschiedenis heeft het niet uitgewezen; de roman durft slecht hare gissingen wagen; maar zeker was zij inniger en nauwer dan die van vorstin tot onderdaan, en zeker ook heeft Leycester Elisabeth *vrouw* gezien, zwakke vrouw; zeker zijn er uren geweest en dagen in hun leven, waarin die zwakheid van haar hoofd of haar hart hem tot haar meester had gemaakt en haar koning; - mocht hij ook alle de overigen hoveling schijnen en dienaar zooveel zij het wilde; - en van die vrouw, - ware ze monarchin van een werelddeel, - moest een man de grieve bitterder smaken, en de krenking meer onverdragelijk zijn te verduren. En de toorn der Koningin ging zóó laag, dat ze Leycester tot hare Koninklijke gunsten verweet, die zij ter wille van de vrouwelijke gunsten liever had moeten vergeten; zóó laag, dat zij hem verweet van hoe diep zij hem had opgeheven, even alsof daarbij niet terstond de vraag oprees, voor welke verdiensten een man, dien zij bleek zoo weinig te achten, dan toch door hare hand op zóó steile hoogte was geplaatst. Dat hadden waarlijk de Nederlanders haar moeten vragen, op dat bitse verwijt aan hunne Staten, dat ze dien man de hoogste macht hadden in handen gegeven. Maar de Staten zouden nog een beter antwoord weten te vinden en een fijner dan deze vraag, als wij zien zullen. Wij wilden alleen doen opmerken, dat het in waarheid Leycester niet zoo heel gemakkelijk moet gevallen zijn, zich hier voor Elisabeth te krommen, als Hooft met zoo veel welgevallen van hem vertelt, dat hij deed.

‘Ootmoed?’ herhaalde de Graaf nogmaals, en zijne lippen verbleekten, en hij stampte met den voet. ‘Kanselier! gij weet niet, wat gij van mij vergt tegenover de vrouw, die....’

‘ Koningin van Engeland is, en die wij allen, Uwe lordschap en dit land evenzeer noodig hebben, om dezen veegen Staat te behouden. Gij hebt bezworen bij God, het uwe daartoe te doen, Mylord! Wil daarop denken, genadige Graaf!’

Leycester zuchtte diep en antwoordde dof:

‘Ik weet dat ik niet anders kan.’

‘En daarbij,’ hervatte de Kanselier met minder ernst in den toon: ‘het is immers het meest voor den vorm....’

‘Ja!’ hernam Leycester met een glimlach, alsof hij herleefde op dat woord, ‘het is de eerste maal niet, dat zij mij dwingen zal tot....’

Daar verhief zich eene stem voor de deur der zaal.

‘Sir! niet binnen, ik verzeker u, sir! het is niet geoorloofd....’

En daarop de stem van Douglas:

‘Ik zeg u, jonkers! voor mij altijd.’

En de jonge Roger drong werkelijk binnen, ondanks den blijkbaren tegenstand van pages en wachten.

En schoon Leycester's oog hem toornig tegenschitterde, toen hij hem naderen zag, nog vóór Leycester's mond het woord des toorns gesproken had, was hij aan zijne voeten neergeknield, en reikte hem een brief toe, die wel een vrijbrief scheen te wezen tegen elke overtreding; want de Graaf ten minste glimlachte vroolijk, zijn oog schitterde helder en een: ‘Eindelijk!’ dat klonk als een juichtoon, ontsnapte zijn mond. De Kanselier stond zwijgend en verrast toe te schouwen, zeker wat geërgerd over zóó snelle wisseling van gedachten en lichtbewogenheid van gemoed, die zijn phlegmatiek gestel niet goed begreep, en die zijne staatkundige deftigheid nauwelijks verschoonde. En toch wierp de Graaf eenige minuten later de zoo vurig aangegrepen letteren met een zekeren onwil van zich.

‘Niets dan wat ik wist! niets van wat ik weten wilde! Lettice wordt ongelijk aan zich zelve! ik hoopte inlichting van haar, en het zijn enkel klachten, die ik uit mij zelve wel raden kon. Ik moet Walter Raleigh schrijven, die zal mij licht beter dienen!’

‘Dan ik, heer?’ vroeg Douglas, die meende dat het woord tegen hem was gericht.

‘Neen, Roger!’ hernam de Graaf opstaande, ‘'t is buiten u! het betreft staatszaken; maar ik herinner mij, ik heb er nog velen met mijn waardigen Kanselier.’

‘En met uw Staatsraad, Mylord!’ herinnerde Sidney met eenigen drang en op Meetkerke ziende.

‘Neef! ik gedacht daaraan,’ hernam Leycester verdrietig, ‘en gij, *my boy!* ga uitrusten, morgen spreken wij nader.’

‘En Utrecht, Mylord!’ vroeg Douglas met een bedrukt gelaat.

‘O! het is waar; gij wildet naar Utrecht gaan; welnu, ga, sir! ga zonder rusten, als u dat goed dunkt, en dus vaarwel tot daar ginder. Sir Philip! ga met mijnheer van Meetkerke u voegen bij de andere heeren, ik volg zoo aanstonds.’

En alleen gebleven met den Kanselier, beraadde hij zich met dezen op de beste wijze, om zijne houding te redden bij de moeielijke verklaring, bij de beschamende mededeeling, die hij te doen had aan zijn Staatsraad. Toen hij eindelijk besloot derwaarts te gaan, was zijn tred minder vast en zijne houding minder fier, en het was of zijn hoofd zich boog onder velerlei duistere voorgevoelens, die hij samenvatte in de eene gedachte: ‘Elisabeth heeft mij heden meer kwaad gedaan, dan alle mijne tegenstanders samen.’

En de Kanselier ook, die hem volgde met den stillen afgemeten tred van een peinzende, bukte het hoofd onder eene drukkende gedachte, toen hij hem zoo gadesloeg. Hij sprak haar uit bij zich zelven met deze woorden: ‘Daar is nu toch de Graaf van Leycester in deze Nederlanden gekomen met den besten wil; hij is er ontvangen als een beschermer en verlosser; hij is er drie maanden geweest, en hij heeft nog niets kunnen doen voor den welstand der Nederlanden, dan - het opvatten van goede voornemens.’

Treurige conclusie - en toch kan geene andere het besluit zijn van dit hoofdstuk.

XIV. Vrienden van den kanselier.

‘Barbara! mijn lief! wil te avond licht en vuur laten geven in de zale, doe Spaanschen wijn aftappen en rooden Franschen,

ik krijg om de schemering vrienden ten bezoek,' sprak de Kanselier.

'Kan 't niet zijn, dat die vrienden het huisvertrek voor lief nemen?' vroeg Babara, haar echtgenoot aarzelend in de oogen ziende.

'Ware dat - kwelde ik u dan met noodelooze moeite?'

Barbara wist, dat er na zulk een antwoord geene tweede vraag noodig was, en zelve te gastvrij en te gewoon aan de tegenwoordigheid van vreemdelingen in haar huis, om in zulk eene ontvangst groot bezwaar te vinden, vroeg zij alleen: 'Blijven ze kortavonden of houdt gij ze te avondmaal?'

'Ze blijven te avondeten, het mogen er vijf of zes wezen.'

'Goed, Elbert! en als het hooge gasten zijn, naar ik wel gissen kan, zullen ze 't weten, dat ze in 't huis van den Kanselier onthaald worden.'

'Te veel omhaals en dient niet, vrouwken!' zeide Leoninus, en daarop ging hij van haar met een sluw glimlachje, dat zeker het mislukken gold der kleine list harer vrouwelijke nieuwsgierigheid, om iets meerder van die gasten te weten.

Met niet minder lust en zorge toch maakte de trouwe Barbara hare schikkingen, en in den vooravond van een der laatste dagen van Februari was dus de ruimste en fraaiste kamer van des Kanselier's huis te 's Hage bereid en geordend tot het ontvangen van eenig gezelschap. Er brandde een helder vuur; de koperen kroonluchter was met lichten bezet; op de tafel met een lakensch kleed overdekt stonden zilveren wijnkannen gereed, goed gevuld met een edel vocht, zilveren bekers en tinnen, die wedijverden in blankheid met het fijner metaal, nevens nog eenige kelken van groen glas, en twee koperen kandelaren met dikke geelachtige kaarsen. Het tochtscherm schutte den noordewind af, die nog door deur en vensters blies, en de groote leunstoel van den heer des huizes was dicht nevens het vuur geplaatst. Hij zelf gebruikte dien echter niet, maar had een der stoelen genomen zonder ruggen, die rondom de tafel waren gereedgezet. Zijne gade was nog in het vertrek, zich bezighoudende met eene en andere kleine schikking, die ook wel had kunnen zijn nagelaten, en waarvan wij niet willen zeggen, dat zij daarbij geene andere nevengedachte had, dan die van gezetheid op orde.

'Elbert! ik heb alleenlijk een koud maal bereid, opdat er niets

lijden mag bij 't wachten, en gij het eten opvragen kunt, als 't u, gelieft.'

'Goed, Barbara!' sprak de Kanselier; maar hij was zoo in eigene gedachten verdiept, dat het wel schijn had, of hij niet recht had verstaan.

'Ik heb toebereid eene gefrituurde kapoen, wat Italiaansche worst, wat murve eieren om uit den dop te eten, wat paling met een gingbersaus en wat latuw-salade. Verders st. Jacobs-schelpen, gulden-gebak en boekende flensjes met wat vlade; en om de maag te sluiten, wat*blanc-manger,* wat fruit, kaas, anijs en suiker-confijt, ook amandelen en okkernooten... Zeg doch, is 't u naar den zin of dient er meerder....?'

''t Is overtreffelijk, Barbara!' zeide de Kanselier, die toch in 't eind had *moeten* luisteren.

'En ge zult dan Henrijck waarschuwen, als ge gediend wilt zijn?'

'Zoo zal ik, vrouwlief!'

'En zoo ge meerder wijns verkiest of anderen, daar wordt gereed gehouden in de hangkamer.'

'Beste! ik heb nu wèl van de toebereidselen,' zeide met zekeren nadruk de Kanselier, telkens in den loop zijner denkbeelden gestoord.

'Zoo zegt ge altijd en hebt ten leste niets begrepen, of althans niets in 't hoofd gehouden, en eindigt dan met verwarring te brengen en gebrek te lijden met de vrienden, als meer is gebeurd, daaraf dan de gastvrouw de schuld draagt.'

'Ik wil zorgen, dat het ditmaal niet gebeurt, mijn lief!' sprak Leoninus lankmoedig, 'maar nu rest mij niets meer te hooren, hope ik.'

'Ik zie wel, dat ik u overlast doe met mijn spreken,' riep zij met eenige levendigheid.

'Wel dan, Barbara! doet het mij wonder, dat gij niet eerder gezwegen hebt,' sprak de Kanselier, haar met een rustigen glimlach aanziende.

Zij kleurde.

'Overzeker is 't grievend, dat ik u zoo licht hinder doe.'

'En dat, sprekende over zóó hooge zake,' zeide hij lachende. 'Fij doch, liefste! gij weet betere dingen te zeggen; maar ook voor die is 't nu de tijd niet, ik moet peizen op ietwes van aanbelang, vóór mijne gasten komen.'

‘Komen die gasten van buiten?’ hernam zij, van onderwerp veranderende, om zonder ongelijk te bekennen, te toonen, dat zij hare spijt opgaf, en wellicht ook tot die vraag geleid door het rollen van een naderend rijtuig, hoorbaar reeds in de verte door het gemis van de weelde der veeren en riemen, ‘zoo mogen zij haast daar zijn, want ik hoor een wagen rijden.’

‘Sommige van buiten de stad, lieve! en *nu* zij *komen,*’ voegde hij er bij met eenigen nadruk, ‘zoudt gij wèl doen van bij Ivonnette te gaan, het is onnoodig, dat gij ze begroet.’

‘Ge schijnt bijstere vrees te hebben, dat ik kennis zal maken met uwe gasten van heden,’ zeide zij met eene mengeling van argwaan en gevoeligheid.

‘Beken veeleer, dat het van u een ijdel begeeren is, de namen te weten en het aanzicht te zien van de lieden, waarmede ik voor heden een paar uren ga doorbrengen, te meer ijdel, sinds er hier zoovelen in- en uitgaan, die in 't minst niet uwe aandacht wekken.’

‘En ik zal na zulk woord dat ijdel begeeren niet voeden, heer doctor!’ hernam Barbara met heftigheid en liep naar de deur; daar eerst wendde zij zich om.

De Kanselier was blijven zitten met onveranderd gelaat; nu hief hij even zijn sprekend oog naar haar op; toen kwam zij haastig terug, sloeg hem beide armen om den hals en zeide niets, maar hij zag, dat zij schreide.

‘Wat heb ik doch gezegd, dat u dus verwekt tot spijt en smart, Barbara!’ vroeg hij met zachten ernst, ‘gij hebt kwalijk verstaan; daar was geene argheid in mijne meening.’

‘Och, heer! noem mij den dag, dat ik uw goed vertrouwen geschonden heb, sinds gij mij dat onthoudt; dat is 't, wat mij kwelt.’

‘Gij *hebt* het nooit geschonden, liefste vrouw! en ik *zal* het u niet onthouden te geener tijd,’ hernam hij, ‘maar ik houd voor één mijner gasten noodig, ditmaal door niemand opgemerkt te worden dan door mij, en dus oorbaar, dat ik alleen allen ontvang. Later kan 't wezen, dat ik verlof heb, allen te noemen, en nu, ik hoor den wagen voor de huisdeur stilhouden; het zou onhoffelijk zijn, zoo ik den komende niet te gemoet ging. Ga dus! maar aleer nog, laat ons pays maken,’ en hij kuste haar op het voorhoofd en leidde haar bij de hand tot aan de deur.

Zij scheen tevreden gesteld; uit den toon van haar antwoord was het op te merken:

'Ik zal u dan maar geen lustigen avond wenschen, want het mogen wel ernstige discourssen zijn, die er zullen omgaan, en die, wete ik, strekken u tot recreatie.'

'Eene wondere mengeling van teerhartigheid en korzelheid! Goed alevel, dat de laatste niet het ruimste deel houdt,' zeide de Kanselier, terwijl hij een licht nam en de gang intrad.

De persoon, die daarna met hem binnenkwam, was dicht in een langen mantel gehuld, en droeg den vilten hoed diep in de oogen gedrukt; maar toen hij den eersten afwierp, zag men de deftige kleeding van een bejaard edelman. De loshangende overrok met vossenbont gevoerd en omzet, over een wambuis van zwarte damastzijde, met een rei gouden knoopjes dicht tot aan den hals toegesloten; de kraag was niet van kant en ook niet van bijzondere grootte, maar van kamerrijksdoek en in die breede plooien gelegd, die men kanalen heette; en toen deze edelman den hoed aflichtte, zag men een ernstig en schrander gelaat, met een hoog voorhoofd, dat nog sterker uitkwam door het kort afgesneden haar, dat, als de mode eischte, naar boven opgericht was; met sterk geteekende wenkbrauwen, die zich welfden over donkere zwaarmoedige oogen; een paar groeven onder de oogleden, enkele rimpels op het voorhoofd en eenige vermagering waren niet de eenige kenmerken van een eenigszins gevorderden leeftijd en zware levensondervinding. Het haar grijsde aanvankelijk; de knevels aan den bovenlip, en het spitse kinvlokje droegen mede dien tint van oudschheid; de neus was in betere verhouding tot de overige trekken dan het voorhoofd, en de kin was spichtig en fijn. Dit laatste wordt weleens voor een kenmerk van schranderheid gehouden, en hier althans werd die opmerking der gelaatkunde niet weersproken; want de man, die het droeg, was de dichter van het Wilhelmus-lied, en schoon dat eene zijner geringste verdiensten is, zeker is het er toch eene, die tot in onze eeuw toe zijn naam, of voor het minst zijn werk eene populariteit heeft gegeven, die hij als geleerde, als staatsman en als krijgsman zich niet kon gewonnen hebben, hoe zeker hij in ieder van die hoedanigheden groot is geweest en te vergelijken bij de uitmuntendsten zijner tijdgenooten.

Vreest niet, dat wij ons gaan vergeten in eene uitgerekte beschouwing van zijn karakter en verdiensten, of in eene optelling der voornaamste feiten van zijn leven. AanMarnix van St. Aldegonde heeft reeds een man zijne pen gewijd, die ons hierin niets te doen heeft overgelaten, dan zijne voetstappen na te treden, schoon wij met de hand op het hart verklaren, dat wij het kunnen doen, zonder ons oordeel te laten verblinden, of onze overtuiging te laten omkoopen door den eerbied voor een naam en hoogachting voor een persoon. En de feiten van zijn leven zijn te overbekend om er veel nieuws van te zeggen. Daarbij is hij in onzen *roman* zóózeer eene voorbijgaande verschijning, dat wij het meeste, wat wij van hem weten moeten, hooren zullen uit de gesprekken die volgen. Voor een enkelen lezer, die het vergeten mocht zijn, nog even de herinnering, dat Philips van Marnix, heer van St. Aldegonde, West-Souburg en Touwink, edelman was uit een zeer aanzienlijk Brabandsch geslacht, dat hij de boezemvriend en de rechterhand is geweest vanWillem van Oranje, de vriend ook van den Kanselier. De vriend van den Kanselier, en toch een weinig zijne tegenstelling: van een levendig en prikkelbaar gestel, waar dezen het lauwe bloed kalm door de aderen vloeide; ontvangbaar voor indrukken, waar ze op dezen afstuitten als op glad staal; niet ontoegankelijk voor gemoedsaandoeningen, maar die beheerschende, waar de andere zich vooruit gewapend hield tegen hun schok; ijverig Gereformeerde, bijna ijveraar, waar deze zich tot geenerlei eeredienst had bekeerd; godgeleerde, die zijne pen en zijne rust veil had voor de verdediging zijner geloofsbegrippen, terwijl deze iederen twist over geloofspunten als een nutteloozen vermeed; dichter, waar gene het liefst de wetenschappen beoefende, die fantasie en gevoel leerden beheerschen en onderwerpen aan de rede; gemoedelijk Christen waar Leoninus Stoïcijnsch wijsgeer bleek; had hij scherpe punten van tegenstelling met dezen, maar die bij mannen van hunne schranderheid en hunne bezadigdheid, hoeksteenen en hecht-ankers konden zijn eener vaste vriendschap, daar zij wederzijds deugden en uitstekende eigenschappen in elkander te eerbiedigen hadden en wisten op te merken, en menige overeenstemming tevens hen samenhechtte. Beiden geleerd en vol bewondering voor klassieke kunst, de oude letteren beoefenende met voordeel en met liefde; beiden staatslieden van goed

beraad, die oprechtheid wisten te oefenen tot voorzichtigheid, en niet daarbuiten, behendigheid en fijnheid tot eerlijkheid toe, en niet daarover; beiden de afwisseling en de bedrijvigheid van het werkelijk leven gewoon en zich daarin behagende, maar ook beiden de waarde kennende van de stille uren in het eenzaam studeervertrek; beiden van helderen opgeruimden geest, van schertsenden luim; beiden gelijkmoedig onder tegenheid en lotswisseling; en al had verschil van gemoedsaard ook menig verschil daargesteld in hunne inzichten, twee genegenheden deelden ze samen, maar die sterk en warm genoeg waren om hen innig en vast te verbinden: liefde voor den gestorven Prins van Oranje, en liefde voor hun vaderland.

Aldegonde was niet gelukkig geweest na den dood van den Prins. Hij had gijzeling verduurd; hij had ballingschap geleden; hij was beroofd geworden van zijne ambten en bedieningen, en wat meer was dan dat, hij was eene prooie geworden van verdenking en laster; zijn groote, zijn eerlijke naam was gevlekt; zijne eer was bezoedeld geworden in zijn vaderland; hij had zijne verdiensten zien vergeten in zijn vaderland, als waren ze uitgewischt uit het geheugen van alle Nederlanders; hij werd ternauwernood geduld in zijn vaderland; hij had als de zekerheid, dat zijn vaderland voor altijd zijne diensten versmaden zoude, en dat in een tijd, waarin dat vaderland geene schrandere en behendige mannen te over had, en waarin het er zoovelen zou kunnen gebruiken! Het is zoo, er rustte eene schaduw op Aldegonde's laatste openbare handeling, die licht als eene vlek kon gehouden worden: het overgeven vanAntwerpen in de handen van Parma. Wel was daarbij zijne dapperheid niet te verdenken geweest, en had hij die getoond in menig wapenfeit, tijdens het beleg; wel was daar geene stem, die zich openlijk durfde verheffen tegen zijne trouw, al fluisterden honderden daarover met schuinschen blik; maar men verdacht hem van zwakheid, van niet al die kracht te hebben ontwikkeld en niet al dien ijver te hebben ingespannen, die voor het behoud van zulk een aanvertrouwd pand had moeten worden ontwikkeld en ingespannen. En te minder werd die feil verschoond of vergeven, daar het verlies van Antwerpen een verlies was, door velen zoo bitter betreurd en door allen zoo snel begrepen, eene feil, die voor allen zoo aanschouwelijk was. Honderd misslagen had hij kunnen

begaan als staatsman, zonder dat anderen dan staatslieden hem van onhandigheid hadden kunnen beschuldigen; honderd anderen in 't krijgsbeleid, zonder dat iemand dan veldoversten of krijgslieden daarop hadden geacht; ais burgemeester van Antwerpen had hij onrecht kunnen plegen of geweld; als onderhandelaar te Worms of te Emden had hij onvoorzichtig kunnen zijn of oneerlijk; als afgezant in Engeland en Frankrijk had hij zijn last kunnen overschrijden of onhandig opvatten, zonder dat het meer dan enkelen zou zijn in de oogen gesprongen; maar deze ééne daad, de overgave van Antwerpen, ze mocht fout zijn of ongeluk, ze mocht door nood zijn gedwongen of door schranderheid geraden, ze mocht door eigenbelang zijn gepredikt geworden of door wijsheid geprezen, zij heette meer dan fout, meer dan ongeluk, meer dan zwakheid voor de menigte; voor het volk heette zij *verraad.*

En te eerder wellicht dit, daar hem zelven bij die overgave voorrechten waren toegestaan, boven anderen, dat licht te verklaren is uit persoonlijke hoogachting van den edelmoedigen Parma voor een groot en edel tegenstander, die ook zijne deugden begrepen had en erkend! Maar wat begrijpt daarvan het volk? En wie het hadden kunnen begrijpen, wie zegt ons, dat zij het hadden gewild? Wie zegt ons, dat de gelegenheid hun niet welkom was om een man ter zijde te zetten, die sinds lang niet meer met zekere inzichten samenstemde, die sinds lang zich vrij en rond had verklaard over sommige beginselen en handelwijzen, van wien zij het wisten, dat hij er zich met moed en met schranderheid tegen zoude stellen? Hoe het zij, van schuld was hij niet te overtuigen geweest, schoon hij zich blootgegeven had aan ieder onderzoek; van schuld was hij niet te overtuigen geweest, en toch hadden de Staten hem niet weder gebruikt; licht hadden ze het niet eenmaal kunnen doen, zonder zich zelf verdacht te maken bij het volk. Ten gevolge ook van die verdenking had hij zich balling gehouden buiten het vaderland, en nu ten laatste in Zeeland wedergekeerd, en stil levende op zijne eigene bezittingen, zag hij zich geduld, zietdaar alles; en daarom ook was het onder een streng *incognito,* dat hij te 's Hage kwam, niet wetende, hoe er de ontvangst had kunnen zijn van anderen dan van zoo trouw een vriend als de Kanselier. Deze althans was innig en trouwhartig, schoon iemand van een meer levendig karakter die har-

telijkheid zou hebben uitgedrukt, door meer hartstochtelijken toon en woorden dan die, waarop Leoninus zeide:

‘Zekerlijk, heer van St. Aldegonde! in vele dagen geschiedde mij niet zóó groote blijdschap, als die is, waarmede ik u welkom heet.’

‘Mij is het, of mij het hart vrijer slaat in de borst, nu ik die aansluit aan de uwe,’ sprak Marnix met warmte, terwijl hij hem omarmde als gebruikelijk was. ‘En toch,’ vervolgde hij weemoedig, ‘en toch is daar zwaarlijk stof tot verblijden. God de Heer heeft mij door vele beproevingen geleid en de provinciën zijn zorgelijk gedrukt. Oranje dood! onze meester, die onze vriend was, en ik tot u komende verkort in eere en goede faam, en zijnde als eene vrije prooi van kwaadwilligheid en achterklap, in mijn vaderland.’

De Kanselier drukte hem de hand, terwijl hij hem heenleidde naar zijn eigen leunstoel.

‘Gedenken wij niet het allereerst het droevigst, heer!’ sprak hij, ‘ik heb ook mijne slagen gehad.’

Marnix zag op zijne beurt naar hem op met medegevoel.

‘Dat ook mijn eerste woord zoo eigenbatig ware; in u is de vader getroffen; God de Heer ontnam u een nobelen zoon.’

‘“Toen hij ter wereld kwam, wist ik, dat hij daar uit moest scheiden,” was mijn woord, toen ik bericht kreeg van zijn dood, en ik heb er nog geen gevonden dat beter uitdrukt mijne berusting in den wil van het Hoogste Wezen. Daarbij heeft hij niet loffelijk zijne schuldigheid gedaan aan het vaderland?’

‘Zoon van Sparte!’ hernam Marnix met een ernstigen glimlach, ‘wie beter dan ik kan het getuigen, die zijn aanvoerder ben geweest in zijn laatste wapenfeit? Leijder! dat ik het zijn moest, die hem liet meetrekken tot den mislukten aanval op Lier!’

‘Dank veeleer, dat ge mijn Gijsbert niet heb achtergesteld, waar roem te oogsten was.’

‘Gods raadsbesluiten zijn diep en voor 's menschen oog ondoorgrondelijk. Ware mijn oud hoofd gevallen in stede van dat jeugdige, dat had een eerlijk leven bezegeld met een eerlijken dood; het had den Prins niet betreurd en Antwerpen....’

‘Ware den vijand in handen gevallen op genade en ongenade. Juist dàt heeft God genadiglijk verhoed, door het sparen van uw

achtbaar hoofd;' hernam de Kanselier, hem opnieuw de hand drukkende. 'Het vaderland heeft geen St. Aldegonde's te missen! want in trouwe, het is een bange tijd, daarin wij verkeerd hebben en nog verkeeren, en het is bovenal om daarover eene samenspreking te houden, dat ik u hierheen noodde, wijdluftige vriend!'

'Om niet te zeggen, hoe ik zelve verlangend ben, uit goede bronnen berichten te putten; de narichten van partijdige deelnemers aan de feiten die voorvallen zijn te mistrouwen, zoowel als volksgeruchten; in geschrift is het vaak niet oorbaar al uit te drukken, wat het hoofd denkt en het hart voelt, betrekkelijk staatszaken. Maar sprekende met u, die een Plutarchus zijt in het opmerken en een Cato in het oordeelen, zal ik zekerheid verkrijgen van den waren toestand des lands, en van de hope en uitzichten, die men grondt op de jongste gebeurtenissen. Want zekerlijk! een getrouw beminnaar van den lande was ik immer en heb niet opgehouden dat te zijn!'

'Moet de heer van Marnix dat betuigen? moet hij dat zeggen tot *mij*?'

'Ja, hij moet het! Gaat het mij niet, als in den Psalm:

"Mijne vrienden en magen
Sien myn plagen
Van besyden ende dweirs:
Myne naaste nagebueren
Sien my treuren
End' aanschouwen mij van veirs."

Waar de calumnie dus veld gewonnen heeft, dat zelfs treffelijke mannen van autoriteit begosten te gelooven, wil hij niet, dat enkelen zullen vrij spreken, zonder tuigenis! En toen ging hij voort, Leoninus weemoedig aanziende: 'Gij voorwaar, nobele vriend! hadt mij niet den loozen en onvoegelijken raad willen influisteren, die mij gegeven werd: Ik zou den lande uittrekken, als vrijwillige balling, niet omziende, wat ze daar ginder van mijne eere zouden maken, en als eigen schuld uitsprekende bij zoo kleinmoedige vlucht en zwijgen. Maar al schoon ik zoo schalk een raad geen gehoor gaf, en mij stelde ter beschikking van die mij oordeelen wilden en mijne zaak onderzoeken, wat heeft het gebaat? Niet kunnende veroordeelen, heeft men zich toch gewacht, mij door

ronde verklaring van onschuld recht te doen! Eens mans eere is zijne schoonste kroone, en edelman en krijgsman als ik ben, houd ik de mijne hoog. Dien zwarten ondank had ik van mijne landsluiden niet verdiend!'

'Gedenk Aristides den rechtvaardigen, die het *ostracismus* niet heeft konnen ontgaan.... Gij zijt edelman, maar gij zijt ook wijsgeer; drink als Socrates den giftbeker van den laster, berustende gelijkmoedig in wat niet is te ontgaan!'

'Zeg veeleer, dat het den Christen betaamt, den kelk der bitterheid te drinken, dien de Heere hem op de handen zet; want, in trouwe! ook die dat gedaan hebben, hebben het niet gedaan zonder Hem. Zoo moet ik het dragen met ootmoed en roemende in de verdrukkinge, wetende, dat de verdrukkinge lijdzaamheid werkt en de lijdzaamheid bevindinge, en toch..., toch bekenne ik, dat dit alles mijn gemoed meer schokt dan het moest. Ook zoek ik, zooveel ik kan, mij neêr te zetten, God daartoe biddende.'

''t Gemoed zoeke de ruste zoo het best kan, *vir nobilissime*! maar, eilieve! wat doet ge nu? hoe staan de letteren er bij?'

'Gij begrijpt, heer doctor! dat tot dier oefeninge de afzondering mij voordeelig is als welkom. Zoo is ook dit kwaad wederom tot goed geworden. Eene lang begeerde ruste vind ik op mijn West-Souburg. Ik werk aan eene Hoogduitsche vertaling van mijnen *Bijenkorf*. Ik gedenk een woord van opwekking en versterking te richten aan de gemeenten in Nederland, die nog onder 't kruis zitten en aan de leden, die buitenslands geweken zijn. Ik make verklaringe en uitlegginge op de Heilige Schrift, naar den oorspronkelijken tekst. Ik herzie mijne psalmberijming; dus beoefen ik met nieuwen lust het vermanen van den Prins, onzen meester, al is het op andere wijs: '*Souffrons que l'on marche sur nous, pourvu que cela profite à l'église de Dieu*.'

'Dus de Godkunde!' viel Leoninus in, 'maar de letteren, *vir clarissime!* de letteren....*rhetoricam,* uwe oude liefde ....?'

'Meen niet, dat ik deze verlaten heb! Levende als een landman, onder de mijnen, op het mijne, acht ik het nu mijn tijd, om de *Bucolica* te commenteeren,' hernam glimlachende St Aldegonde, die onder de afleiding van het spreken zijne gewone blijmoedigheid herwonnen had. 'En om de exempelen der groote mannen van den voortijd in praktijke te brengen, van Cincinnatus

te leeren, om zelve de hand aan den ploeg te slaan, en van Marcus Curius Dentatus, hoe mijne rapen te braden.'

'Volg hen liever daarin, dat ge ploeg en spijze ter zijde laat, als het vaderland roept!'

'Het vaderland *mij* roepen?' hij schudde het hoofd en fronsde de wenkbrauw. 'Ik heb de stem van het vaderland niet gehoord.'

'Hoor die dan in de mijne!' en Leoninus legde een dubbelen nadruk in zijne volle welluidende stem. 'In trouwe, heer van Marnix! hiertoe meene ik u ernstiglijk op te wekken. Het schip van staat heeft een zulken piloot noodig. Wil u niet onttrekken. Wil u nevens mij voegen tot den dienst van den lande, aan de zijde van den Graaf van Leycester!'

'Heeft de Graaf u geboden, mij die vraag te doen?' vroeg Marnix, met een glimp van genoegen en eenigszins van kleur wisselend.

'Daarop mag ik geen ja zeggen; maar ik wete voorzeker, dat, de goede wil daartoe in u bevonden wordende, een half woord daarvan aan Mylord ingefluisterd zijnde, u een instantelijk schrijven zal toekomen of eene dringende noodiging van zijnentwege.'

Marnix zuchtte.

'Ik deed de vraag, omdat ik verhoopte, het onteerend vermelden van mijn naam in 't Engelsch accoordschrift dus door Mylord Leycester en andere welgeborenen in Engeland als ontkend te zien; maar dat niet zoo zijnde, vriend! laat dan een zulk woord niet worden gesproken! Beter is het, dat *ik* nu terugblijve!'

'Als ik u opening zal gedaan hebben van geheel het beloop der tijden en de ware toedracht der zaken alhier, moogt ge zelve oordeelen, of uw woord niet te haastig was; daarna hernemen wij het gesprek op dit poinct. Maar eerst dezen beker geledigd van goed heil en welkomst,*illustrissime!* De wijn riekt wel wat Spaansch, maar ze is uit patersvaatje; een geschenk van de hertogin Margaretha, uit vroegere dagen.'

'Hij smaakt er niet te slechter om,' hernam St. Aldegonde, na zijn beker te hebben aangestooten met dien van Leoninus, 'zoo waar zij eene schrandere vrouw was, die meer goeds heeft gewild dan gekund. Zoo zijn wij dan Engelsch geworden?' vervolgde hij, na eene pauze den Kanselier droevig aanziende.

‘Daar zijn sommigen, die dat vurig wenschen te zijn; anderen, die het schuwen als de pestilentie; maar waarheid is, dat we nog niet ramen kunnen wat wij zijn, en nog minder wat wij worden zullen.’

‘Ik had juister moeten spreken: wij zijn geen Engelschen geworden, maar een staatsdienaar van de Koningin van Engeland houdt hier het absolute geweld en de opperste autoriteit; daarin is niet veel differentie.’

‘Zoo luidt in waarheid de schelle klank van het woord; maar gij weet toch, wat dat beteekent, vertolkt in het *Hollandsch*?’ antwoordde Leoninus, met zekeren klem op het laatste woord.

‘Kan 't zijn, zouden ze hem tot een tweeden Matthias willen maken?’

‘De wil is goed als altoos ....’

‘Maar ze hebben geen Oranje!’ viel van Marnix in met levendigheid.

‘Hm! ze hebben er nog één, en dien gebruiken zij, zoo goed als ze kunnen; maar althans is het niet meer dezelfde en dat is in Leycester's voordeel.’

‘En daarbij is de Graaf geen knaap van negentien jaar als de aartshertog, maar eene oude rat in de staatkunde, die menig net mag hebben doorgeknaagd aan het Hof van Elisabeth....’

‘De zijden weefsels van hoofsche striknetten en vrouwenlisten zijn lichter stukgereten dan deze hier, die van kabeltouw zijn, grover maar sterker. - Maar de Graaf was immers *dominus factotum* bij Elisabeth, de maagd, die zich roemt een mannengemoed te hebben. Licht heeft hij van haar het noodige afgezien; zeg doch, hoe is het daarmee? hoe draagt zich de nieuwe Gouverneur-Generaal?’

‘Statig genoeg voor de oogen van 't volk, maar ik zal u zijn beeld malen, zooals het staat tegenover mijne Heeren de Staten, naar mijne bevinding. Op het hoofd draagt hij iets, dat naar eene kroone gelijkt, en daaromhenen eene soort van heilige glorie; over de oogen een sluier, die niet gansch een blinddoek is; vorders gebonden handen en voeten, den mond vrij om te bevelen en doet het nood, hulpe te roepen, dat nietwes zegt; want ze verstaan zijne tale niet.’

Marnix glimlachte.

‘Uwe zinnepop is niet onaardig, en ware toe te passen in mijn

Bijenkorf; alleen eene*pop* had men niet noodig gehad met zooveel kniebuigingen uit Engeland te halen.'

'De Graaf heeft goeden wil genoeg om wat anders te zijn, maar....'

'Maar een zulke toestand is toch niet denkelijk bij de autoriteit die hem is toegekend, en juist daarom zeide ik: wij zijn als Engelsche gehoorigen geworden. 't Is dictator's macht in de hand van een Engelschman!'

'Wij hebben hier ook een dictator noodig; de nood van het land is daartoe hoog genoeg geklommen, en de discoorden en confusiën, die hier heerschen, eischen een oppersten gebieder; of meent gij het anders?'

'Niet anders meene ik het. Slechts komt het er op aan, *wie* dat hoofd zij, en *hoe* het zij! Ach! dat God de Heer Oranje gespaard hadde om Graaf te wezen!'

'Ik houde 't alevel niet voor zeker, dat hij het geworden ware!'

'Leyder! de aarzeling, waarmede men die handeling tracteerde, zelf verlekkerd op het zoet regeeren....!'

'De haast, waarmede men den jongen Maurits op eene hoogte heeft gesteld die ..., die hem althans verre afhoudt van zijns vaders plaats....'

'O, vriend! zwijgen wij hier af! het beweegt mijne ziel zonderlinge zeer tot bitterheid, meer dan eens Christen harte voegt.'

'Dus van Leycester! De Staten hebben hem in de eerste haast, of in de eerste onbedachtheid, of in de eerste geestdrift, of in de eerste verlegenheid, - ik scheide hier niet wel, - zóóveel gegeven, dat zij er zelve van verschrikt zijn, en zich nu haastelijk stellen tot terugnemen.'

'Met die goede trouw, waartegen ik mij in 's Prinsen dienst zoo vaak heb gestooten.'

'Nu dan! het hinkt weer aan denzelfden voet; de Graaf ook begint het te begrijpen; hij heeft het mij en anderen geklaagd, maar ik besus hem, zooveel het zijn kan, houdende, als ware 't zoo niet.'

'Gij doet wel daaraan. Ik zou 't niet kunnen, 't is van hen noch recht, noch wijs; ware 't onbedacht zooveel te geven aan een vreemde, 't is onbillijk door booze vonden terug te nemen, en geene staatswijsheid daarnevens. Dat kan kwade kansen geven voor de ruste van 't vaderland, als ik vreeze.'

‘Te meer, daar de Graaf vasten wil en goede geneigdheid heeft, om zijn goed recht te laten gelden, en licht nog iets daar te boven; en nog heb ik u het grootste kwaad niet getoond.’ ‘Wat kan er nog meer schadelijk wezen dan het genoemde?’

‘Iets dat gebeurd is; koningin Elisabeth heeft zich gebelgd getoond over 't aannemen van de absolute autoriteit....’

‘Daar spreekt heel het land af, maar wie is er die 't gelooft?’

‘Niet velen, maar twee lieden zeker: Mylord Leycester en ik, en om redenen die ik u later ga uitleggen; maar schoon er niet veel aan geloofd worde; de Staten houden zich te gelooven, en hebben daarmede hun beste profijt gedaan; nadat Aty en Sherley achtereenvolgens in haaste naar Engeland zijn afgezonden, met ontschuldigingen van den Grave aan de Koningin, en met ordre om, Burleigh en Walsingham helpende, het al te beplooien bij Elisabeth, hebben ook de Staten schrijvens afgezonden naar Engeland; en onze Hoogmogenden hebben daarbij die*absolute autoriteit* zóó schrander gedefineerd, en zóó looselijk teruggebracht tot enger perken, en zóó behendiglijk ingevoegd, dat de autoriteit des Graven wederroepelijk is, en dat zijn gezag niet dat is van een souverein, alles *ter geruststelling van de Koningin,* dat het eerste accoord met den Grave aangegaan, en van beide kanten bezworen, hierdoor als wedersproken wordt en vernietigd.’

‘Ik versta nu, waarover een geheime strijd gaat aanvangen; de Graaf zal zich houden en anderen willen gehouden zien aan het *bezworen accoord,* en de Staten zullen zich dragen naar de bepalingen bij de explicatie aan de Koningin daaraan gegeven, en eischen, dat Zijne Excellentie zich zelve ook alzoo daarna gedrage.’

‘Gij zijt Oedipus voor het uitwijzen van netelige kwestiën; maar er is eene tweede die hieruit volgt en die nog van meer zorgelijken nasleep kan zijn. De souvereiniteit - is er geantwoord - is verbleven aan de Staten.’

‘Aan welke Staten? die van Holland?’ vroeg Marnix snel.

Leoninus glimlachte.

‘Ik zou niet durven zeggen, dat dit er niet onder verstaan was; alleen bepaald is het niet, maar de Staten-Generaal hebben zoowel als die der provinciën eed gedaan aan Leycester, en zijn te allen tijde onderworpen geweest aan de Gouverneurs-Generaal, die hier het gebied hebben gevoerd. Zoo blijft dus eigenlijk die

souvereiniteit een neutraal terrein dat niemand toebehoort, en waarop ieder zijnerzijds strooptochten zal doen.'

'Ik beklage den Graaf, die alzoo strijdende het regiment zal moeten voeren, en nog meer mijn arm vaderland, welks dierste belangen vergeten zullen worden onder dien strijd.'

'Verachterd, dat kan zijn, als het blijken zal, dat alle partijen het meesterschap liever hebben dan het land, maar vergeten niet; want onze Gouverneur-Generaal stelt zich alreede ernstiglijk en met ijver tot het behartigen daarvan, maar zijne raadslieden....'

'Wel toch! hij heeft in den Raad van State: Franken, Loose, Valke, Brederode, Meetkerke, - trouwe en wel verstandige lieden....'

'De laatste is in 't particulier van hem geliefd; hij weet een weinig hoveling te zijn.'

'De waarheid te zeggen in zoete woorden en met heuschen mond, is den vorsten dienaren oorbaar!' sprak Aldegonde.

'Ik ben 't met u eens daarover; maar wat oordeelt gij van Buis, heer Marnix?'

'Wat stijf op zijn stuk en wat eigenbatig; van zijne losse leefwijze weet gij als ik....; doch dat is in deze tegenwoordige tijden zoo algemeen geworden, en God betere 't! onder de rechtgeloovigste Christenen, dat er de schande al af is als de schaamte; vorders, stout en schrander en behendig te over. 't Is zaak, dat de Graaf hem wat viert wil hij goed van hem zijn gediend.'

'Als ge *mij* nu noemt, hebt gij van de Hollanders zijne trouwste hoofden geteld; gij ziet dus, dat onzen Agamemnon een Ulysses ontbreekt.'

'Waar hij den Nestor van Gelderland aan zijne zijde heeft, Kanselier?'

'Ik zou op een anderen tijd protesteeren tegen de courtoisie van het woord, wijdberoemde heer! maar gij hebt eens mijn letterarbeid, mijne censure op de decreten, vergeleken met Hercules' werk in het zuiveren van den stal van Augias. Ik had niet gewild dat gij zóó groot een lof gegeven had aan zóó klein eene taak; alleen nu vrage ik u, zult gij mij bij dit reuzenwerk alleen laten?'

'Waarom niet? gij gelijkt Hercules in stature, gij overtreft hem in kracht van ziel; smoorde hij de slang van Lerna als zuigeling in de wieg, wat zoudt gij niet voor Hydra's kunnen dooden in uwe krachtvolle grijsheid?'

‘Meer goeden dunk van mij dan ik dankelijk mag aannemen, *sed omissis iocis* (spot ter zijde), ik vrage u, zouden twee raadsmannen als gij en ik te veel zijn in zóó hachelijke kansen als Mylord te gemoet gaat? Zouden twee leidslieden als gij en ik, zich samen verstaande om een potentaat zoetelijk den weg te leiden, dien het zaak is dat hij ga, te over zijn voor een heer, vreemde in den lande, en die toch tot vordering van der landen welstand met groote kracht en macht moet werkzaam zijn?’

‘Noem *mij* niet al zoo wel geschikt als gij tot den dienst van zulk een heer. Dienaar en vriend van Oranje kon ik zijn en ben ik gebleven tot den einde toe; een hoveling van Leycester zal Aldegonde niet kunnen wezen.’

‘Dus meene ik het ook niet; maar gij zoudt eerder zijn gansche vertrouwen winnen dan ik, op zekere poincten en zonder de oprechtheid te verzaken van uwe zijde; gij zijt van vromen aard en staat bekend voor een ijverig Gereformeerde; de Graaf en ik verschillen zonderling van inzichten omtrent de religie en hare belangen; hij is overijverig om die vooruit te zetten; ik acht dat men die peze niet te sterk spannen moet. De predikanten zullen hier vonnis wijzen, en zich stellen tusschen hem en mij; zij hebben het aanvankelijk gedaan: een zekere Daniël de Burggraaf is door hun toedoen ingeschoven in Mylord's particuliere gunst.... maar ik hoore gerucht in de gang. Daar mogen van der Mijle en Meetkerkezijn die ik genood heb, wetende dat gij ze liefhebt, en dat we alevel vrij kunnen spreken. Hoe zij verrast zullen zijn!’

‘Beste vriend!’

‘En daartoe wacht u nog eene verrassing.’

Voordat St. Aldegonde nog eene vraag konde doen naar den aard dier verrassing, traden twee mannen binnen, een van welke terstond op St. Aldegonde toeging, met een vroolijken uitroep van verbazing hem hartelijk de hand reikte, en door dezen begroet werd als zijn wellieven vriend van der Mijle, terwijl de andere eene wijle aarzelend staan bleef, zoo haast hij Marnix had opgemerkt.

De Kanselier zag op dien tweeden binnenkomende met eene zekere bevreemding, die zelfs eenigszins weerklonk in den toon van zijne begroeting, toen hij hem welkom heette alleen met het woord:

‘Meester van Oldenbarneveld!’

‘Een ongenoode gast, om achter de deur te zetten,’ zeide deze met een glimlach, hem de hand biedende.

‘De pensionaris van Rotterdam heeft in mijn huis eene eereplaats,’ sprak Leoninus, terwijl hij hem naar een stoel leidde bij het vuur, en zelf weder de plaats innam naast St. Aldegonde.

‘Altijd echter zonder consequentie voor de préséance van Holland, niet waar, Kanselier?’ hernam Barneveld lachende, terwijl hij zich zette.

‘Mijnheer van Barneveld! liefst nog wat ruste van politiek,’ hervatte Leoninus, ‘met uw oorlof zullen wij hier samen zijn tot vriendenkout.’

St. Aldegonde, die tot hiertoe met van der Mijle gesproken had, ging nu weder zitten, maar in het voorbijgaan zeide hij zacht tot Leoninus:

‘Dit is toch niet de verrassing, die gij mij toedacht?’

De Kanselier leide alleen de hand op het hart, met eene zwijgende welsprekendheid, waarvan Marnix geheel de kracht verstond. Want van de spanning die er bestond, als wij hebben opgemerkt, tusschen Willem's vriend en de Staten, bijzonder die van Holland en Zeeland, was van Oldenbarneveld, zoo al niet de stichter en oorzaak, dan voor 't minst een van hen die het meest scherp tegen hem overstonden. In de laatste jaren waren zij mededingers geweest in de vriendschap en in het vertrouwen van Oranje. Barneveld als jeugdig staatsman, in den eersten gloed der eerzucht, in de eerste aandrift van den ijver, was zelfs in den allerlaatsten tijd meer dan deze gebruikt geworden door den schranderen vorst, hetzij dan omdat de beginnende staatkundige meer buigzaamheid had voor diens inzichten, of die werkelijk met hem deelde, hetzij dat Willem zich tegenover de Hollandsche grooten het liefst bediende van een werktuig, dat hun meer aangenaam kon zijn dan de overijverige *vriend,* die licht wat minder toeschietelijk was en wat meer onbuigzaam; maar schoon het nog de vraag is, wie van beiden het meest bij hem gegolden zou hebben, zoo hij geleefd had tot *over* de bereiking van zijn doel, in den tijd, waarop die voorkeuze plaats vond, was zij telkens eene soort van zegepraal voor den jongen, eene oorzaak van grieve voor den ouderen gunsteling, eene stoffe tot naijver tusschen beiden.

Na den dood van Oranje was Barneveld's stelling door nauwe aansluiting aan de Hollandsche partij die zich vormde, en waarvan hij alreede in 't geheim de ziel en de zenuw was, nog eene betere geworden, terwijl St. Aldegonde, reeds wat in de schaduw geraakt door het verlies van Antwerpen, als staatkundig dood was gebleven, erger nog, zoo goed als burgerlijk onteerd, door de wijze waarop de Staten van Zeeland en de Hollandsche partij deze ramp en het misnoegen van het volk tegen hem hadden gebruikt en in 't licht gesteld. Dat Barneveld hierbij oneerlijke listen zoude hebben aangewend, zoude ik niet gaarne leggen als een nieuwen last op zijn veel bezwaard hoofd; maar dat hij niet gansch onschuldig kon zijn aan het terzijdezetten, en het ongunstig beoordeelen van zijn mededinger, is om vele redenen te waarschijnlijk, om het te verzwijgen, en de Kanselier en Marnix beiden hielden het zóózeer voor waar, dat de eerste uit kieschheid en de andere uit zelfsbeheersching dien naam nog niet had uitgesproken, schoon zij er meer dan eens als *sous-entendu* van hadden gerept.

En zeker was er al de Stoïsche kalmte van Leoninus noodig, om de onwelkomheid van dit bezoek niet te toonen, dan door eenige verwondering en bij Marnix al de Christelijke zelfsbeheersching, en de hoffelijkheid van den edelman, om de bittere en smartelijke gewaarwordingen, die in hem opbruisten, te onderdrukken en door niets anders lucht te geven dan door eene enkele vraag.

En nu, wij hebben Oldenbarneveld laten optreden; maar zijn wij spaarzaam geweest met historische herinneringen omtrent Marnix, met te meer recht zullen wij sober zijn over dezen. Wij kunnen ons niet in het strijdperk stellen voor of tegen hem, en men mocht dat midden flauwheid achten; het is voorzichtigheid voor het minst; daarbij licht het niet in onzen weg uit te cijferen, in hoever zijne latere politieke daden zijn droevig einde hebben noodig gemaakt, en voor welke belangen, of voor welke personen; wij geven hem alleen zooals wij hem zien in 1586. Een oprecht, een getrouw, een krachtig, een behendig voorstander van de partij, waaraan hij zich heeft aangesloten, en wier belangen hij heeft verdedigd, beschermd, vooruitgesteld en doen zegepralen met eene schranderheid, eene fijnheid en eene vasthoudendheid, die verwondering verdienen en bewondering, al hadden

zij geene enkele verdienste meer, en al ware die zegepraal dan ook tegelijk de zegepraal geweest van zijne eigene eerzucht en heerschzucht, en het middel tot eigene hooge fortuin. Maar welk ook het hoofddoel moge geweest zijn dier Hollandsche aristocratenpartij, zij is het, die zich geharnast had en gewapend hield tegen de heerschzucht, waaraan Nederland zich in een oogenblik van dwaling had blootgegeven, en hoe vaak wij ook oorzaak zullen hebben, om ons te ergeren over de middelen, waarmede zij dat doel heeft bereikt, eere toch zij haar, dat zij niet tegen de worsteling heeft opgezien, en prijze, dat zij gestreden heeft tot op de overwinning toe; en al had Oldenbarneveld, dien wij van nu aan zien zullen, als haar voornaamsten leider en moedigst hoofd, niets voor zijn vaderland gedaan dan hetgeen hij er voor heeft behouden in het Leycestersch tijdperk, dan zeker heeft dat vaderland reden om met dankbaren weemoed te staren op zijne nagedachtenis, al heeft ook Leycester het recht om hem aan te klagen van politieke kwade trouw, en al heeft ook het oude stamhuis van Oranje en de Nederlandsche kerk wettige grieven tegen hem in het hart.

Zoo ik dit spreke, ik zeg het althans niet uit voorliefde tot zijn persoon. Oldenbarneveld is een man, dien ik niet liefhebben kan als St. Aldegonde. Er is iets in zijne persoonlijkheid en zelfs in zijn streven, dat mij stuit en tegen is, ik haat *provincialismus* en familie-regeering, en het is zeker, dat hij het eerste heeft voorgestaan, en voor de andere den weg heeft gladgemaakt; maar, waar de waarheid mij het oordeel heeft overtuigd, moet ik spreken en voorstellen naar hare ingeving.

Een historiekenner onder mijne vrienden waarschuwde mij eens voor eene doorgaande feil in de portretten onzer historische personen uit vroegeren tijd, die van oudschheid namelijk, en in waarheid, zoo men ze aanziet, zou men op het vermoeden komen, dat er te dier tijde geene jongelieden zijn geweest, en dat meest alle mannen plotseling tot grijsaards waren gerijpt, zoo ernsthaftig en oudvaderlijk ziet dat alles er uit. Maar van Oldenbarneveld voor het minst wordt de verbeelding verleid, zich eene oudsche voorstelling te maken, zelfs zonder het plaatje in Palamedes, zelfs daar, waar wij hem niet in zijn laatste levensjaar afgebeeld zien. Dat kapje nog door een hoed gedekt, of wel een voorhoofd met zooveel ernst gerimpeld, de deftige baard zich verliezende

in den statigen kraag, de wijde rok met het stemmige pelswerk, de strakheid en de gespannenheid der trekken, alles te zamen doet u als de mogelijkheid voorbijzien, dat hier jeugd, dat hier frischheid, dat hier vroolijkheid en bevalligheid hebben gezeteld; dat zulk een man heeft kunnen lachen en niet eeuwig op staatsakten heeft zitten turen; en toch is het na te gaan, dat de man, die op zijn een-en-zeventigste jaar nog heeft moeten sterven door een gewelddadigen dood, - die op zijn een-en-zeventigste jaar nog geestkracht, en levenslust, en werkzamen ijver genoeg heeft gehad, om nog zijne verwijdering van het bestuur noodig te maken voor zijne tegenpartij, - dat die man moet geschitterd hebben van gezondheid, van levendigheid, van opgewektheid en van luim, toen hij was als wij hem nu zien, in den besten zomer des levens, in het volle vuur van levenskracht en lichaamssterkte, in volle ontwikkeling van geest en oordeel, doortinteld van den eersten gloed eener eerzucht, welker diepte en volharding wij kennen; dan begrijpen wij, dat hij ditmaal ook de voordeelen van een helder lustigen blik, en een frisschen blos, en een vol wezen, en een vroolijken glimlach op zijn mededinger Marnix moet hebben vooruitgehad, wiens schrander oog reeds wat glans had moeten afstaan aan den onlust in het leven, en wiens verbleekt en vermagerd gelaat getuigde van lijden, al werd ook dat lijden gedragen met Christelijken ootmoed en geheiligd door berusting. En toch, toen hij daar zat, plotseling tegenover die edele tegenpartij, wien hij zijne achting niet kon onthouden, al zag ook zijn oog hem liefst in een dubbelzinnig licht, toen lag er meer schuchterheid in zijn blik dan uittartende overmoed, en zijn woord aan Leoninus was zelfs eene zijdelingsche verontschuldiging van zijn storend overvallen:

‘Pas in 's Hage gekomen, zoude ik mijn bezoek ten uwent hebben willen uitstellen, erntfeste vriend! vernemende, dat gij vrienden hadt genood, maar van der Mijle heeft mij aangepord en als met zich gesleept, zeggende, dat de Kanselier van Gelderland Geldersche gastvrijheid oefende.’

‘Had ik konnen weten, wie er genood waren!’ riep van der Mijle met eenigen onwil.

‘Waartoe zou dat gestrekt hebben, lieve vriend!’ hernam Leoninus snel, ‘ik ben gewoon, dat alle mijne gasten heuschelijk met elkander omgaan, en bij verschil van opiniën toch samen-

stemmen in dit eene: den wil om den gastheer te verplichten, door onderlinge verdragelijkheid en moderatie, discontentementen en onderlinge discoorden te vergeten, zoolang ze zich bevinden onder mijn dak. Ik breng met dit glas een groet van welkomst aan al mijne gasten samen, en ik bidde van de vrienden, dat ze mij volgen!' tegelijk vulde hij ieder een beker.

Al was de groet, die gewisseld werd tusschen Barneveld en Aldegonde, dan wat hoofsch stijf, al vergaten zij het aanstooten, al vond geen hunner een antwoord op het woord van den gastheer, toch hadden zij dat woord beiden begrepen, en zeker namen zij voor, het gehoor te geven....Niemand kon meer teleurgesteld zijn in het doel, met dit samenzijn beoogd, dan Leoninus zelve, maar zijne gelijkmoedigheid toonde zich als altijd onverstoorbaar.

'Waar toch Meetkerke blijft?' vroeg hij, om een drukkend zwijgen te breken.

'Die laat zich ontschuldigen,' sprak van der Mijle, 'ik zag hem even op het Hof; Mylord Leycester gedacht hem den avond bij zich terug te houden.'

'Meetkerke raakt in gunste,' zei de Kanselier opgeruimd, 'en dat kon een slechter treffen zijn geweest.'

'We willen toch hopen, dat de Gouverneur-Generaal zijne gunstelingen niet nemen mag van het blinde geval,' zeide Barneveld glimlachende, 'maar van Zijne Excellentie en diens gunste gesproken: weet gij mij te zeggen, in welke mate daarin is ingedrongen een zekere Paret, en waarom? Ik ga morgenochtend, ten hove, bij Mylord, en ik dien vooraf iets te weten van dat personaadje.'

'Ik heb dien naam nooit gehoord,' hernam Leoninus, 'en kan wel verzekeren, dat een zoodanig man niet in eenige hooge bediening gevonden wordt, omtrent den persoon van Mylord den Graaf, schoon overigens zijn hofstoet zoo groot is, dat er licht eenige kwant onder schuilen mag, die de aandacht ontglipt.'

'Hij heeft niet gezegd dienst te hebben omtrent den persoon van den Graaf, maar niettemin heeft hij gestoft op diens gunst. En oordeelt, lieve vrienden! van zijn vrijpostigen aard of van des Graven zonderlinge genegenheid, 't hemwaart. Hij is mij uit *diens naam,* - ik bidde u, merkt het op! - uit *diens naam* komen bidden, hem voort te helpen in eenig ambt te Rotterdam. Een vreem-

deling, een Vlaming, versch gekomen uit eenige stad of streek, in 's vijands handen zijnde! Hoe oordeelt gij het, mijne heeren!'

''t Is ongeloofelijk!' riep van der Mijle.

'Paret - Steven Paret, - een man uit Antwerpen?' vroeg St. Aldegonde, die de aarzeling van Barneveld, om den naam van die stad uit te spreken, begrepen had, en die of de kieschheid dankte, of den schijn wilde mijden, dat hij zou te blozen hebben bij dien naam.

'Zoo is het, Edele Heer van Marnix!' sprak Barneveld, zich naar hem heenbuigende, 'iemand die er handelszaken heeft gedreven.'

'En die daar eene wijle onmoeite heeft veroorzaakt, door het schrijven en verbreiden van rebellische geschriftjes, strekkende tot diffamatie van den Prins? De man heeft in 't eind de stad moeten verlaten, ter zake van frauduleuse bankbreuk.'

'Het blijkt wel dezelfde, Edele Heer! want ook voor mij heeft hij ter dier stede eene commissie afgedaan met niet zuivere goede trouw. Nu dien ondanks is die kwant mijne goede diensten komen vragen voor zijn persoon, uit naam en ter wille van den Graaf;

dien loozen vond omkleedende met zóó goede redenen, en de waarheid daarvan confirmeerende met zóó schoonen glimp, dat ik niet onderlaten kan den Grave daarover te onderhouden, zoo haast ik Zijne Excellentie mijne opwachting zal maken; alevel heb ik den fijnman met jok weggezonden, hem zeggende, dat hij *zijn meester uit mijn naam raden moest, neffens hem in dienst te nemen* zekeren Jacques Reingault, mede een Vlaming, en naar mij toen inviel, in vroegeren tijd in eenige niet loffelijke zaken betrokken gelijkelijk met gemelden Paret. - Ik meende hem door dat woord schrik aan te jagen, maar het bleek, dat de man de schaamschoenen sinds lange had versleten, want hij antwoordde, zonder zich in 't minst te verstellen: 'Ik zal Mylord dien raad getrouwelijk overbrengen In Bor vond ik, dat Leycester gezegd heeft, dien raad werkelijk van Barneveld gekregen te hebben; dat kan niet zijn geweest, dan in scherts, of het bewijst voor onverschoonlijke kwade trouw..'

Van der Mijle schudde het hoofd.

'De jok dunkt mij wat te bont, vriend! Gesteld nu, dat de Grave den raad als ernst hield.'

‘En Jacques Reingault kwam te gebruiken in dienst van deze landen,’ voegde Barneveld er lachende bij, ‘dat zou zeker een vreemd geval wezen, alleen dat nobele personaadje zou eerst moeten gevonden worden, en zoover ik wete, houdt hij zich schuil na zijne laatste heldenfeiten, licht wel buitenslands!’

‘De Graaf van Egmond en de kardinaal van Granvelle zijn uitnemend van hem gediend geweest!’ zeide de Kanselier. ‘Zijne gebreken ter zijde latende en billijk wezende voor zijne verdiensten, mag men niet aflaten te zeggen, dat diezelfde Reingault is een welervaren man van zonderlinge schranderheid en abelheid in zaken, die vele kennisse heeft en zonderlinge vaardigheid van tonge.’

‘Altijd is het te hopen, dat de Graaf zijne dienaren kiezen zal onder lieden, wier goede trouw en welgezindheid voor 't vaderland minder is verdacht!’ sprak van der Mijle.

Maar de Kanselier vreezende, dat het gesprek eenige wending mocht nemen, die tot verschil mocht voeren en die oprecht verheugd was, in Steven Paret, wie hij dan ook zijn mocht, een onzijdig terrein gevonden te hebben, waarop zijne gasten zich vrij eendrachtig bewogen, vond noodig, dat weder in te nemen, ook sprak hij:

‘'t Is met dat al treurig, dat dergelijke fielten en avonturiers, als die Steven Paret, Mylord's naam durven in den mond nemen, en door zulker maniere aan zijne achtbaarheid schade doen.’

‘Daarom is 't zake, dat de heer Barneveld Zijne genade daarvan notoirlijk onderrichte.’

‘Zoo wil ik!’ sprak deze. ‘En toch,’ voegde hij er bij, en iets als een fijn glimlachje plooide zich om zijn mond, ‘en toch is er veel, wat een wonderen schijn geeft aan dit geval. De man heeft zich in Rotterdam nedergezet, en leeft er op goede maniere, zonder eenigen handel of hanteering aan de hand te hebben. In de eerste dagen heeft men hem Engelsch goudgeld zien uitgeven, en nu later schijnt hij ruim voorzien te zijn van gereede penningen, daarvan toch niet te denken is, dat hij ze uit Braband heeft overgewonnen.’

Van der Mijle zette een bedenkelijk gezicht. St. Aldegonde staarde zwijgend in het vuur, en Leoninus kon zich niet onthouden van de opmerking:

‘Uwe Edelheid heeft zich wel vele moeite getroost, tot het onderzoeken van diens mans wegen.’

‘Na het gebeurde vond ik oorbaar, het oog op hem te houden,’ hernam Barneveld droogjes.

‘En mij dunkt, het nut onzen Heer illucidaties te geven omtrent dien fijnen kwant. En zoo wil ik!’ hernam de Kanselier, ‘dergelijke lieden zijn nog licht van de hand te schuiven, zoo haast ze blijken schadelijk te zijn....’

‘Maar erger is het, als eergierige vreemdelingen van goede afkomst met fijne fleemtaal zich weten in te dringen bij den Gouverneur-Generaal, en het dus maken, dat zij het oor hebben meer en beter, dan welgezinde Hollanders en hooge heeren van staat!’ sprak van der Mijle.

Leoninus zag van der Mijle aan met een veelbeduidenden blik; maar het was te laat.

‘Is er van zoo iets ietwes te duchten?’ vroeg Barneveld levendig.

‘De Vlaming Daniël de Burggraaf schijnt wel de halve ziel van Zijne genade van Leycester,’ antwoordde van der Mijle verdrietelijk; ‘hij wijkt nauw van zijne zijde; in 't bijwezen der leden van den Staatsraad ontziet hij zich niet, zijne opinie te zeggen over zaken, en den Graaf in het oor te fluisteren.’

‘In den Staatsraad?’ riep Barneveld met verwondering.

‘Dat heb ik niet gezegd, maar in 't bijwezen van sommigen hunner, en dat is erg genoeg,’ hernam van der Mijle geërgerd.

‘Dat getuigt kleine achting van den Gouverneur-Generaal voor zijne raadslieden en mederegeerders.’

‘Ik bidde u, heer pensionaris! wil niet te haastig en te hard een oordeel vellen over den Graaf uit eene of andere handeling! Laten wij allen, trouwe beminnaars van het gemeene vaderland, die wij zijn, ons liever bemoeien, het heil van het vaderland vorderlijk te wezen, door den vreemden, maar goedgezinden Heere te steunen, in te lichten, en te mainteneeren, in stede van ons te occupeeren met infructueuse vitterijen en zifterijen over een of ander in zijne manieren. Ik wenschte, dat ik dit op u en anderen verkrijgen kon.’

‘Wel, achtbare Kanselier! ik meene 't niet anders. Ik gedenk zekerlijk met alle oprechte Hollanders den Grave te geven, hetgene des Graven is. Alleenlijk niet daarboven; en 't heeft schijn, dat Leycester genegen is, dat meerdere te nemen. Het verheffen van vreemde gunstelingen en het indringen van zijne kreaturen....’

‘Ja, waren 't nog Hollandsche heeren,’ sprak van der Mijle naïef, ‘maar een Vlaamsche Brabander.’

‘Hola, beste vriend!’ riep St. Aldegonde, wien een gesprek verveelde, waar hij zich om redenen niet in mengen wilde, ‘gij gedenkt niet, dat gij een echten Brabander over u hebt, ik ben een Brusselaar.’

‘De heer van St. Aldegonde is in Holland altijd aangezien geweest als de vroomste en vroedste onder de landgenooten,’ sprak van der Mijle.

‘Gij zijt hoffelijk, lieve heer!’ hernam Marnix.

‘Neen! oprecht,’ hernam deze, ‘en ik spreke, wat allen denken,’ en hij reikte hem over tafel de hand toe.

Barneveld boog zich, bij wijze van instemming.

‘En ik wenschte,’ sprak Leoninus, ‘dat men die subtiele onderscheidinge achterwege liet in de Geuniëerde Provinciën. Wie het gemeenebest dient met vlijt en met trouw, moest Nederlander heeten, en er niet verder naar herkomst gezien worden.’

‘Maar welk ambt houdt dan die Burggraaf omtrent Mylord Leycester?’ vroeg Barneveld.

‘Geen bepaald nog,’ hernam Leoninus, die van der Mijle op dit punt liefst niet het woord gunde, ‘maar daar hij Mylord volgen zal op den tocht door de provincie, en vorders naar Utrecht, is het te voorzien, dat de Graaf hem eenig ambt toedenkt, en dit eenmaal geregeld zijnde, zal alle verdere misbruik van die zijde zijn voorkomen. Daarbij is hij niet onervaren, en tot zaken wel te gebruiken, en den Graaf, zelf vreemdeling, kan de zoete Vlaamsche kout licht zachter in de ooren klinken dan het rouwe Hollandsch.’

‘Zijne Excellentie heeft anders kort geleden wel hard Engelsch moeten hooren van de Majesteit van Engeland!’ hernam Barneveld, ietwat schalk.

‘En de Staten geen zachter!’ sprak van der Mijle verdrietelijk.

‘Maar de Graaf heeft de Koningin geantwoord met vele bewegelijke woorden, ootmoedige supplicatiën en deerlijke smeekinge, die, zoo zij machtig zijn hem opnieuw jonste te geven bij zijne meesteres, voor 't minst niet strekken kunnen tot vermeerdering van zijne consideratie bij 't Nederlandsche volk, veel min tot stijving van zijne autoriteit, en kleine gedachte geven van loffelijken moed en fierheid, en mannelijke fermeteit.’

‘Met uw welnemen, heer Pensionaris! gun mij hierop een wederwoord. Uwe Edelheid weet toch, hoe het te allen tijde usantie is geweest, zich tot hoogheden en potentaten te richten in gesuikerde woordekens, zonderling vrouwelijke, en hoe bittere waarheden het lichtst en het liefst geslikt worden, omkleed met hoffelijke redenen en breede betuigingen van onderdanigheid en ootmoed, zonder dat dergelijke redenen daarom meerdere opmerking verdienen, dan de overige plichtplegingen der coutoisie. Alzoo heeft de Graaf gedacht en gedaan. Maar het is niet geweest zonder eene zware overwinning op eigen rechtmatige gevoeligheid. En de Graaf heeft hierom noch berispinge verdiend noch kleinachtinge, zonderling niet van ons, te wier faveure hij is te rade geworden, op zulke maniere, ombragiën, jalouziën en achterdenken van zijne Koningin te besussen, wezende het noodig voor het belang dezer landen, dat hem de opperste autoriteit bleve gedefereerd. In oprechtheid, hebben de Staten dan met zoo rouwe en moedige woorden geantwoord?’

‘Neen, maar de Staten hebben de majesteit gerepliceerd met zulke inlichting van de ware bedoeling van 't accoord, dat wij verhopen, Hare Majesteit zal vorders die kwestie aan zijde laten, *uit zorge van meerdere inlichtingen*,’ hernam de Pensionaris van Rotterdam met een sluw lachje.

‘Neen, heer en vriend!’ sprak de Kanselier ernstig, en als onwillekeurig zich latende inwikkelen in 't politieke gesprek, ‘niet de ware bedoeling van 't accoord, maar die, welke men na fijner beraad er aan heeft willen geven; laten wij onder ons voor het minst die waarheid niet verheelen. In hoeverre dit gewogen is op de schale der staatswijsheid, oordeele ik niet en zal eerst de uitkomst wijzen, maar zoo waar eerlijk en oneerlijk niet woorden zijn van eenerlei beteekenis, hier is valsch gewicht gebruikt. Houd het Geldersche openheid ten goede, mijnheer van Barneveld! dat ik mijne opinie hierover uitspreken moet, al klinkt die wat hard en al is het aan mijn eigen haard.’ De Kanselier had dit gesproken met kalme gematigdheid, maar toch niet zonder dien klem en dat vuur, dat zijne redenen dikwijls indrukwekkend maakte, en dat in vreemde tegenstelling was met zijn gemoedsgestel en de onbewegelijkheid zijner gelaatstrekken.

St. Aldegonde zag met glinsterende oogen naar hem op, en schoon hij zweeg, las men instemming op zijn gelaat.

Maar ook Barneveld sprak met ernst en met overtuiging, toen hij antwoordde:

‘Wie zou u niet wel gaarne gunnen, achtbare vriend! hierin uwe opinie te hebben, en die vrij te zeggen? maar zoo waarachtig zij, die dit gedreven hebben, eed en trouw hebben verpand aan het vaderland; al wat er geschied is, is geschied ten oorbaar des vaderlands en is onvermijdbaar geacht geworden ter beveiliging der rechten en vrijheden, waarom wij in 't eind te lang hebben gekampt, om ze dus op genade en ongenade over te geven in handen van vreemde meesters.’

St. Aldegonde was beurtelings rood en bleek geworden onder dit spreken van zijne staatkundige tegenpartij; nu bleek zijner zelfsbeheersching het gedwongen zwijgen niet meer mogelijk, want op éénmaal, voor het eerst, richtte hij zich rechtstreeks met oog en woord tot Barneveld, en sprak:

‘En toch, mijnheer! is het om die vreemde meesters binnen te halen, dat men zóó lang en zóó laag voor een troon heeft gekropen, en de Engelsche Majesteit dus ootmoedig de handen gekust!’

De Kanselier, die een strijd zag naderen, waarvoor hij van het begin af had gevreesd, fronsde even het voorhoofd; maar begrijpende, dat eenmaal het kampperk open zijnde, deze twee strijders niet zouden terugtrekken dan na eene besliste zege, wenkte bij van der Mijle met een blik, om zich, als hij, onzijdig te houden, zoolang het mogelijk was.

‘Ik meen, dat de Heere van Marnix zelf gezantschappen heeft vervuld naar Frankrijk en Engeland, ter zelfder fine strekkende,’ hernam Barneveld, wiens oogen schitterden van strijdlust.

‘Zoo heb ik, meester Barneveld! maar op gansch andere tijden, onder gansch andere uitzichten.’

‘O, zeer zeker! de hertog van Alençon, gehuwd met de Koningin van Engeland, beloofde ons een meester en eene meesteres!’

‘En in die dagen van uitersten nood de bescherming en het bondgenootschap van twee koninkrijken!’

‘Mijnheer van St. Aldegonde is toch een te oud en te ervaren meester in de staatswijsheid, om niet te weten, dat in de politiek het woord *beschermen* licht wordt verwisseld met het woord*overheeren.*’

‘Meester Barneveld is niet zoozeer nieuweling in de politiek van deze landen, om niet te weten, dat er toen ter tijde vaste waarborgen waren genomen tegen zulke kwade kansen.’

‘Onder die waarborgen behoorde zekerlijk die medaille, in Zeeland geslagen, met de twee beeltenissen van de behouders des vaderlands, de hertog van Alençon en de heer van St. Aldegonde!’

Marnix kleurde sterk.

‘Neen, heer Pensionaris! dat was eene overdrijving van 't volk, daar geen wijs man op hecht, even weinig als gij nu acht op de geestdrift van hen, die het *luctor et emergo* hebben uitgedacht; maar onder die waarborgen behoorde de leiding en het toezicht, dat men had aan den Prins!’

‘'t Is te bejammeren,’ hernam Barneveld, alleen zijne eigene phrase vervolgende, ‘dat Antwerpen voor beiden wat noodlottig geworden is, en die versmade volkgunst deerlijk heeft omgewend!’ Bij Aldegonde verbleekten lippen en wangen, terwijl een donkere gloed hem het voorhoofd kleurde en de oogen fonkelen deed; hij rees op, de Kanselier wilde nu spreken, maar de blik van Marnix gebood hem zwijgen.

‘Heer Barneveld!’ antwoordde hij, ‘de samenvoeging is hatelijk bovenmate, en zoo gij edelman waart, zou ik u anders antwoorden dan met redenen; maar nu zegge ik u dit, en heel Holland moge 't hooren en tegenspreken nevens u als gij 't kunt. Alençon heeft te Antwerpen een snood verraad gepleegd tegen 't vaderland, terwijl er niemand is in de Geuniëerde Provinciën, noch in Vlaanderen, noch op de gansche wereld, die daar of elders overluid en met waarachtigheid mij kan aantijgen, van niet mijne schuldigheid te hebben gedaan aan het vaderland, naar mijn beste geweten, met de zuiverste intentiën. Wie het kan, spreke!’

Barneveld zweeg.

‘Men had kunnen, men had moeten spreken, toen ik mij gesteld heb ten gerichte in Zeeland; men heeft het niet gedaan. God vergeve de oogmerken, waarmede men dus gehandeld heeft! Ik zorge, dat men daarbij min gedachtig was aan de eischen van goed recht en billijkheid dan aan de vreeze, of 't wel met des eenen klare onschuld de schuld en foute van de anderen desgelijks mocht uitblinken. Ik zorge, dat men dus gauw is geweest

met de betichting van gebrek aan ijver, om de suspicie af te wenden van eigene flauwhartigheid. Deze zake gelijkt al vrij te veel op die des armen heere van Treslong, om er niet aan te gedenken. Zoo ik alle grieven wilde opsommen, die ik staande 't Antwerpsch beleg heb opgekropt, tegen de lauwe behartiging van de goede zaak, en die mij grootelijks recht gaven van te wanhopen aan 't beloofde ontzet, zoude ik langer mogen spreken dan ik het deed op de Wormser kerkvergadering. Ook heb ik te zijner plaatse het mijne daaraf gezegd en publiek gemaakt, schoon 't mij als uit den hals geperst is tegen dank, om mijner estime en reputatie wille; want ik had mij voorgenomen dienaangaande niets in 't licht te geven, wel wetende, dat de waarheid, de dochter des tijds, vanzelve wel zoude boven komen, en hebbende deze zake den Heere bevolen met vaster hope, dat Hij die voor mij zal opnemen. Dit zegge ik alleen nog voor u, voor u allen, want het is mij zwaar te vreezen, dat ook loffelijke mannen aan die calumnie mijner vijanden hechten zouden. Ik heb te Antwerpen niet alleenlijk *geen ontrouw*gepleegd, maar ik heb die kostelijke stad tot het uiterste toe, onder ondenkelijke moeiten en bezwaren, zoeken te behouden voor het vaderland, en heb die verdedigd dertien maanden lang tegen een der roemruchtigste, stoutste, en schranderste veldoversten der Christenheid, en daartoe belegerd zijnde door drie legers samen, te wateren te lande; zonder hulpe van buiten; zonder andere tegenweer dan die de stad zelve konde aanbieden; met geene andere autoriteit dan die van burgemeester en 't aanzien, dat men wel hebben wilde voor mijn persoon, de eendracht zwaarlijk bewarende onder zoovele luiden van differente natiën en religie, als eene koopstad dus volkrijk, binnen hare muren bevat; daaronder Spagnolen, Italianen, Oostlanders en andere uitlanders, allen meer geneigd, eigen goed en bloed te behouden, dan voor 't gemeene welzijn die beide te wagen; - en toen ten leste uitredding niet meer te denken was, vanwege vele oorzaken samen, toen heb ik de honderdduizend ellendige burgers have, vrijheid en leven gered, door een eerlijk accoord met een nobelen vijand, bedingende conditiën zoo goed, als waarop nog geene andere stad in dezen oorlog is overgegeven geworden. Dus hebbe *ik* eed en trouw gehouden aan 't vaderland, en dus zijn mijne trouwe diensten en 't doorgestaan leed beloond geworden door het vaderland! Maar vorstelijk is het, bij goed doen gelaakt te

worden en ik berust er in, mits maar niet na mijn verscheiden die vlek op mijn naam blijve kleven, schoon 't nauwelijks anders is te wachten! Doch ook daarin ga 't naar 't welbehagen des Heeren.'

Na gesproken te hebben, zag Marnix om zich met een fieren en rustigen blik, maar toch blonken er tranen in zijn oog, van gekrenkt gevoel.

'Gij hadt niet noodig gehad, die woorden te spreken, heer van Marnix! St. Aldegonde's trouw is boven verdenking, en het vaderland zal zich te eeniger tijd dankbaar toonen als rechtvaardig,' sprak Leoninus.

'Ik zou u krenken, zoo ik iets voegde nevens het woord van den Kanselier,' zei van der Mijle, 'Barneveld erkent in zijn hart, dat zijne woorden, die de uwe uitlokten, woorden waren van onbedachten spijt.'

'Zeker meer dan van moedwillige krenking,' hernam deze, 'en 't was niet daarop, dat ik komen wilde, schoon 't mij niet bevreemdt, dat de heer van Marnix het dus opvatte; ik bedoelde alleen aan te wijzen, hoe men bij vreemde mogendheden hulp zoekende, gevolgd is op het voetspoor van de leiders der vorige dagen, zonderling op dat van den Prins.'

'Dat is gewaagd, mijnheer! zonder den Prins tot gids.'

Oldenbarneveld glimlachte fijn.

'Wie weet, mijnheer! en daarbij, het pogen is geoorloofd, het ondernemen prijslijk.'

'Prijslijk kan wezen, maar voor 't minst niet voorzichtig.'

'Niet voorzichtig wellicht, maar altoos stout, en de fortuin is met den stoute!'

'God is tegen den roekelooze, en bovenal tegen wie fouten herstelt door onrecht. Nu men den Graaf van Leycester geroepen heeft, behoorde men hem te geven, wat men heeft aangeboden, de rechten van een souverein!'

'Ik begrijp mij geen souverein in eene republiek; slechts houders der souvereiniteit uit den boezem der natie.'

'Die haar hielden, hebben haar overgedragen aan den vreemden heer; maar allerminst begrijp ik mij eene republiek met twintig of dertig koningen!'

'Dus is ook op geenerlei maniere de meening, en 't is wel het laatste, waarop men peinst,' hernam Barneveld sneller en ook guller dan hij bij meer kalmte zou gesproken hebben.

‘Zoo versta ik het ook,’ hervatte Marnix, ‘en nu, heer Pensionaris! een ernstig woord, dat ik u zeggen moet, nu de wonderlijke leidinge der Voorzienigheid ons samenbrengt. Wij weten het allen, als we hier zijn, waar de provincie Holland naar streeft. Hoeveel dit vorderlijk moge zijn aan 't welzijn van 't gemeene vaderland, blijve haar aanvertrouwd. Hoeveel dat schade moog wezen voor het jeugdige rijsken van den edelen Oranjestam, die onder u is geplant, dit late ik voor 't oogenblik achter; maar, in Gods naam! wilt bedenken, gij heeren! eer gij om enkele punten van uw zelfs gezag en stijven zin strijd aanvangt, die de totale ruïne van het vaderland daarstellen kan, wilt bedenken, dat de bedrukte en ellendige burgers noodig hebben adem te scheppen, en dat inlandsche onrust en verwarring de allerschadelijkste is, als de allerschandelijkste van alle droeve oorlogen.’

‘Zoo de Prins onrust en verwarring had gemijd, we waren nog Spaansch!’

‘Toen was het eene kwestie van religie, en 't was Gods bevel opvolgen, hier het zwaard in de hand te nemen, om de Schrift vrij te maken; maar met een recht geloovig Calvinistisch heer als de Graaf van Leycester blijkt, kan daarvan geene sprake zijn, en 't is wel zeker, dat de zorge en 't opzicht der Kerke hem veilig mag zijn toevertrouwd; en is 't dus ongeoorloofd, en tegen goddelijke wet als tegen volksbelang, om hem te belemmeren in de uitoefening van 't gezag hem wettelijk opgedragen, dus van God verordineerd, en op zulker maniere nieuwe partijschap te brengen in den lande!’

Barneveld zag Marnix scherp aan, terwijl deze sprak; daarop dacht hij eene wijle na, en een:

‘Ik heb het gevat,’ ontsnapte hem ondanks zich zelven.

Toen zich wendende tot Marnix, zeide hij met al de scherpheid, die hij wist te leggen in den toon zijner stem en in zijn sprekend oog:

‘Ik had nooit gedacht, dat de zin des heeren van Marnix zóó sterk neigen zoude tot liefde voor Engeland; maar de luiden veranderen met de tijden, en zeker heeft de heer ingezien, dat Antwerpen verloren zijnde, zonder eene zoo schoone uitkomst te geven, als een lieflijken vrede met Spanje, er geene andere kans meer overbleef, dan zich voor goed neer te werpen aan de voeten van Graaf Leycester!’

Er trilde Marnix een schok door de leden, als had hem een spitse pijl in het hart getroffen.

Een oogenblik bewogen zich zijne gelaatstrekken in zenuwachtige siddering, toen sprak hij halfluid: ‘Heere! vergeef het mij zoo ik geen onrecht lijden kan en zwijgen!’ Daarop wendde hij zich tot den Kanselier, met een zijblik op Barneveld:

‘Achtbare vriend! gij hebt mij zooeven genood, mij te keeren tot den dienst van den Graaf Leycester, in 't belang van het land, mij dunkt dit spreken bepaalt mijn antwoord, waar het nog weifelen kon; nu staat het vast, nu hebt gij het begrepen. Voor mij geen dienst in dit land, aan wiens zijde ook, zoolang men mij met zulke steenen naar het hoofd kan werpen; zulke verdenking is machtig iedere kracht te verlammen, en iederen goeden raad tot een onnutten te maken. Wie dit brandmerk heeft durven drukken op mijn naam, moge 't verantwoorden voor God en zijn geweten! ik zal 't dragen, maar zoolang het bestaat, nietwes doen, dat eenig mensche recht geeft van St. Aldegonde het kwade te denken. Zoo blijve ik dan onzijdig in dezen strijd, dien men aanvangt, met een droevig oog op den druk en den nood van deze tijden ziende, en schoon 't mij allergrievendst is dat ik geene de minste hulp kan toebrengen, de hand van het roer afhouden valt mij in die mate niet smartelijk, dat ik veeleer daarom mij gelukkig roeme. En nu, mijnheer Barneveld! gij verwijt mij geneigdheid tot vrede met Spanje, - met Parma als gij beter had gezegd, - als eene groote schande en een grooten gruwel tegen 't vaderland, alsof men tot hiertoe met de wapenen zoo goede zaken had gedaan! Ik voor mij kome er nu voor uit en blijve het er voor houden; een vrede met Spanje onder waarborg van den nobelen Parma, ware ons beter dan een schadelijk verdrag met Engeland, dat men tot grootere schade aan weerszijden niet gezind is na te komen.’

Van het oogenblik af dat Marnix zijn stellig besluit had uitgesproken, geene partij te kiezen voor den Graaf van Leycester, verhelderde zich het gelaat van Barneveld en werd het losser en vroolijker; het was duidelijk dat hij het tegendeel had gevreesd, en tot elken prijs de waarheid had willen uitlokken, of wel door scherpen achterdocht tot zulk eene keuze uittergen;

zeker is het, dat zijn antwoord van zijne voldoening getuigde, als van zijn voornemen om verdere stoornis te vermijden.

‘Heer van St. Aldegonde! gij trekt u die zaak sterker aan dan noodig is, en vat die op, dieper dan de meening kon zijn. Te dolen in 't oordeel over 's lands belang is nog nimmer tot schande gerekend geworden, en te zijn van eene opinie strijdig met het algemeen gevoelen, kwetst de eere niet. Voor mij, ik ben tegen den vrede met Spanje, en zou dat zeggen, al bleek ik de eenige van die opinie, desgelijks gij die er vóór zijt.’

‘In den vrede met Spanje zie ik het verderf van 't land en van de religie!’ zeide van der Mijle.

En Leoninus voegde er bij:

‘Gij weet, hoe noode ik dezen strijd heb zien aanvangen; hoelange ik geaarzeld heb daarin partij te kiezen, maar nu 't zwaard eenmaal uit de schede is, achte ik het allergevaarlijkst dat weer in de schede te steken zonder eene besliste zege! Maar, mijne heeren en vrienden! oft wij al strijdige gevoelens hebben, over de belangen van 't vaderland, het vaderland zelf hebben wij allen gelijkelijk lief met gelijke oprechtigheid en trouwe - en jammerlijk treurig is het, dat mannen voor hetzelve zóó welgezind, en zóó wakker van hoofd en hart om het te dienen, verdeeld zijn onderling, en een van hen zelfs besloten schijnt zich daarvan gansch te onthouden. Zoo is 't toch dat wij allen één punt hebben, waar wij ons samen treffen en rondscharen, één dat wij beminnen met gemeene liefde en uit dezelfde oorzaken; dit willen wij gedenken en niemand weigert met mij de gezondheid te drinken van Willem's zoon, van den jeugdigen Prins Maurits!’

‘Gansch gewis weigert dit niemand!’ riepen allen tegelijk, en schoven hunne glazen aan.

Terwijl de Kanselier die vulde ten boorde, liet zich een gerucht van voetstappen hooren in de gang; en op het oogenblik, dat allen hunne glazen ophieven, en de uitroep: ‘Leve Prins Maurits!’ luide en levendig werd herhaald, trad een nieuwe gast binnen, die terstond uitriep:

‘De gezondheid van Prinse Mourinck? wel, vrienden! die drinkt men niet zonder het lied van den heer van St. Aldegonde.’

En de vreemde wachtte niet eenmaal af, tot men zijn raad had goedgekeurd; hij hief zelf aan met eene heldere en volle stem, en zonderling - was het de macht van het voorbeeld? was het de kracht der ontwaakte geestdrift die slechts gesluimerd

had in de ziel? - Het was sterker dan hunne verdeeldheid, sterker dan hunne ontstemming, allen volgden - en Barneveld zelf, paarde zijne stem aan die der overigen, om eere te brengen aan Oranje's naam, met de verzen van zijn mededinger!

XV. Vervolg.

De man, wiens binnentreden een heftig politiek gesprek plotseling had afgewisseld met een vroolijk Wilhelmus-lied, was een grijsaard van een belangwekkend voorkomen. Men had het een aartsvaderlijk kunnen noemen, als men alleen op de uitdrukking had gezien van dien antieken kop en dien zwaren zilverwitten baard: maar de afzonderlijke trekken van het bleek en eenigszins vervallen gelaat gaven niet dien indruk van hooge ruste en waardige kalmte, waarmede de verbeelding zich een achtbaren Abraham voorstelt. Ze spraken meer van scherpheid, van sluwheid, dan van vromen ernst, en de dunne, smalle lippen van zijn wijden mond, hoe frisch hun rood nu ook afstak bij het glinsterend wit van den knevelbaard, zagen er wel uit of ze verbleeken konden van toorn en drift; maar de oogen vooral, de kleine, diepe, levendige oogen, spraken nog andere dingen dan vernuft en schranderheid: het was of ze flikkerden van een onrustigen strijdlust; het was die vlam, die lieden van eene vreedzame natuur nooit zien schitteren in een oog, of ze ontwijken met zorge het bereik van den persoon. De diepe voren van het breede voorhoofd werden een weinig beschaduwd door den laag neerhangenden rand van den ronden lakenschen hoed, hoogst eenvoudig omwonden met een koord, - een hoofddeksel dat hij in 't eerst niet aflegde. Zijne kleeding ook was iets meer burgerlijk dan die van de andere heeren: wel was zijn wambuis en overkleed van zwart Leydsch laken, maar de weelde van het pelswerk had hij zich niet veroorloofd; geene borduursels of knoopjes van goud of zilver staken schitterend af op dat zwart, en in plaats van den deftigen halskraag, droeg hij een eenvoudig omgeslagen boordje van gesteven linnen. Wij moeten echter wat nader kennis maken met dien man, dan met den enkelen indruk

dien zijn gelaat te weeg brengt, of met de snede van zijn kleed, eer wij hem plaats geven in het achtbare gezelschap waarin hij binnentreedt, en binnentreedt als verwachte gast; dit kunnen wij reeds terstond getuigen, want de Kanselier, Aldegonde aanziende, zeide glimlachend:

'Dit was nu mijne verrassing!'

Zoo warme deelneming aan de hoogste belangen der menschheid, - zoo oprechte belangstelling in het welzijn van het vaderland, - zoo vruchtbare liefde voor kunst en letteren ook een recht konden geven, om als broeder verwelkomd te worden in dezen kring, dan zeker behoefde deze man er niet binnen te treden als vreemdeling. Het is Dirk Volkertsz.Coornhert, dien we u hebben voorgesteld. Wie Coornhert zegt, zegt als de pleegvader en opvoeder onzer Hollandsche taal, onzer Hollandsche dichtkunst, in een tijdperk, waarin de eerste als zwak en waggelend spruitje te voorschijn trad uit een nevel van Duitsch, eene wolke van Vlaamsch en eene warreling van Waalsch en Brabandsch samen, en waarin de andere nog geene andere scholen had dan eene enkele redenrijk-kamer, en geene andere meesters nevens hem, dan Laurens Spieghel, Roemer Visscher en den heer van Marnix. Wie Coornhert zegt, noemt den man in Holland, die de wakkerste ijveraar was voor vrijzinnigheid van godsdienst-begrippen, en tegelijk de meest rustelooze bestrijder van der anderen gevoelens. Wie Coornhert zegt, noemt den man, die boven zijn tijd stond meer dan één van de doorluchte mannen, in wier midden wij hem plaatsen, maar die tegelijk bewijst, dat het zelfs in het belang van het heil, dat men anderen wil aanbrengen, niet goed is, te ver boven zijn tijd te staan; dat het veel beter is, van zijn tijd te zijn en *dan* de helderste te wezen, zooals Marnix. Wie Coornhert zegt in het eind, noemt den man, die zich zelf in het ijveren voor hetgeen hij het goede hield, het meeste kwaad heeft gedaan, met het minste nut voor anderen;

de man, die door de Spanjaarden van de algemeene amnestie was uitgesloten, en die toch tot tweemalen toe uit het bevrijde Nederland als balling werd weggestuwd; - die Rome's leerstellingen veroordeelde als de warmste Calvinist, en die toch door heftige Calvinisten werd vervolgd en verdacht; - die door de Staten werd gebruikt in hunne geschillen en in hun dienst, en die toch door de Staten werd verloochend en ter zijde gezet; die de Roomschen diende, waar hij het billijk vond, en die toch door geen hunner voor een

broeder zon worden erkend; - die predikanten verdedigde tegen hunne collega's, en die toch bij eigene twisten door geene predikanten werd gesteund; - de man, die priester noch leeraar aan zijne doodsponde riep, en die toch niet is gestorven zonder met innige overtuiging gesproken te hebben van zijne blijde hope op Gods genade; - die.... maar tot zijn sterfbed zijn wij nog niet genaderd, en zullen wij ook niet naderen in onzen roman, daar hij eerst stierf in het jaar 1590. Hooren wij hem liever spreken onder zijne vrienden, licht maken wij dan de beste kennis. Ze hebben hem allen zonder ééne uitzondering met hartelijkheid verwelkomd en de hand gereikt, want wie in hem den lastigen redetwister afkeurde, had nog altijd den man van letteren in hem lief, of had voor het minst belangstelling in den merkwaardigen ijveraar.

‘Ge hadt wel zangdrift, goede vriend!’ zeide hem Leoninus, nadat hij hem zijne plaats had gewezen.

‘Hemelsch troosjen!’ riep Coornhert, met een schalken blik opziende naar St. Aldegonde, ‘hoe kon ik anders? 't Lied is den nobelen en kunstrijken maker te mijner winste betwist, en ik ben wel zoo verketterd en verlibertijnd door de dienaren der Kerke, dat ik voor 't minst mijn vrede wil houden met de dienaren Apollo's.’

‘Om niet te zeggen, dat het uwen roem slechte dienste zou doen en den mijnen ietwat verkorten,’ hervatte Marnix lachende.

‘Met oorlof, erntfeste vriend! gij zegt, wat niet zuiver uwe meening is. Het komt u al zoo min aan op een enkel blaadje uit uwe dichte lauwerkroon, als eenig oefenaar der letteren onder ons; en daarbij, gij zijt van hen, die niet het meest vragen naar ijdele en wereldsche eere:

Niets zigtbaars dese man begeert
Wan hy syn hand van de wereld keert:
Haer werring neemt hy al in 't goede,
Met rede hy al syn lusten regeert,
Rustig leeft hij van moede,
Zulck mensch en hoopt noch vreest niet meer,
Hy sterft en leeft God, syn regten Heer,
Naer 't opperste goed jaegt hy langs soo meer,
Dus derft syn vreugde rouwe.

Wil verschoonen, dat ik mijne eigene kreupele verzen ophaal, maar 't is, dat ik aan u dacht, toen ik mijn geestelijken mensch uitbeeldde.'

'De rijmen zijn stichtelijk, wellieve vriend! en ik dank u, dat ge mijner gedacht, alleen gevonden heb ik het nog niet, schoon ik den apostel Paulus mag naspreken: "Ik jage daarna."'

''t Ware heuscher geweest, ons niet te verlekkeren op die zoetluidende zangen, sinds ge ons op niet meerdere daaraf onthalen wilt,' sprak van der Mijle tot Coornhert.

'Oef, heer en vriend! wat noemt ge mijne zangen zoetluidend? Om liefelijk kweelen moet gij bij anderen gaan; daarbij ik houde 't daarvoor, dat het meer de tijd is van krachtig spreken, dan van zoetelijk dichten, daarin moge 't nakomend geslacht zich oefenen op wat geëffende baan; wij moeten voort op 't ongebaande pad. en dat gaat niet dan al hortend en stootend, en nu, dit doet mij gedenken aan mijn kouden en vermoeienden tocht van Haarlem naar hier, op dien ongedekten, stooterigen wagen, hoe mij ook de kele reeds dor is, nobele gastheer! wil mij verkwikken met wat zoeten muskadel! eilieve, heer van Marnix! wanneer zullen wij uwe psalmen zingen?'

Het behoorde tot de lastige eigenschappen van Coornhert, om, ook zonder het te willen, in 't gesprek veelal juist die punten aan te roeren, die zijne toehoorders moesten kwetsen. Dat de psalmberijming van Dathenus nog altijd boven de zijne werd gehandhaafd, door den wansmaak en het recht van den eersten bezitter, dat de Staten zelfs hem het uitgeven der zijne ten kwade hadden geduid, moest den vromen dichter om meer dan eene reden eene grieve zijn, waaraan het nooit kiesch was hem te herinneren; toch antwoordde Marnix met zachtheid:

'Gij hebt dat al vier jaar kunnen doen, beste vriend!want gij hebt het geprente boek sinds dien tijd in huis.'

'Voor mij is dat wel! maar ik wenschte het ter wille van de Christelijke gemeente, die, mijns bedunkens, meer ontsticht moet worden dan gesticht, door het nabauwen van 't ellendig rijmgewawel van het troetelkind der zich noemende rechtgeloovigheid.'

'Onstichtelijk! 't woord is te zwaar, schoon ik toegeven zou, dat het kreupele rijmen zijn, voegde mij, na al het voorgevallene, er mijne opinie over te zeggen.'

''t Kan wezen, dat die liederen weinig rijmen, ik achte mij

niet bekwaam, dit fijntjes te onderkennen, en volgaarne geloove ik, dat er beteren te maken waren, zonderling door mijn abelen en vromen vriend, St. Aldegonde ;' zeide van der Mijle, 'en toch men houde 't mij ten goede, dat ik in rondigheid spreek en niet tegen mijn gemoed, mij hebben de liederen Davidis, zooals ze ons door Datheen gegeven zijn, te allen tijde gesticht, als ze opgezongen werden door eene volle gemeente, met kennelijk vromen zin en heilige blijdschap, God den Heere tot lof! en velen zijn er, die hierin met mij eenstemmig zijn; moge er wel ietwat toe doen het gedenken van onze vreugde en oprechte verblijding, toen die liederen, waar wij ze het eerst hoorden aanheffen, ons waren als de stem en tale van de herboren vrijheid der Kerke, en zoo hebben wij ze met de andere gezamenlijk lief gekregen en waard gehouden.'

'Al 't welk niet belet,' begon Barneveld, 'dat men het betere had mogen aannemen, zoo haast het te voren kwam. Ik althans zie er nut in, dat men ook in den uiterlijken vorm van den eeredienst wat vordert met den tijd, en zoo ik den nobelen heere van St. Aldegonde ietwat te raden vermocht, het zou wezen, nogmaals op dit punt aan te dringen ten beste des Christelijken volks.'

'Dus was mijne meening,' sprak Coornhert, 'nu, heeren! goeden moed daarin; men zegt, de Grave van Leycester stelt zich wat goeds te doen voor de religie, wend u tot dezen!'

'Ik betwijfel, of de soort van religie-opiniën, die de Graaf voorstaat, te dezen gunstig kan zijn,' sprak Leoninus. 'Hij heeft van de allerstijfste en meest heerschzieke predikanten het meest in gunst genomen.'

'En 't is zeker op hun drijven, dat de Graaf uit eigen gezag ordre heeft gegeven, wel strengelijk toe te zien op het prediken van den catechismus in de namiddagbeurten, dat hier en daar ietwat aan 't slabakken was geraakt, daar de Staten wel wat gevoelig over zijn, wezende daarin niet gekend, schoon 't mij in mijn particulier oorbaar dunkt, van wien dan ook de ordre emaneert!' sprak van der Mijle.

'Zoo is 't,' riep Coornhert, 'om op die wijze de weeke hoofden der kinderen en het stompe brein der ouden te fatsoeneeren naar eenerlei vorm; lieve Heere! wat een schoon uitzicht opent zich voor onzen kerkhemel!' voegde hij er bij met ironie.

‘Ei, Coornhert! als gij en ik onze hoofden daarin niet te voegen hebben, wat zorge geeft u dit,’ hernam Leoninus. ‘Ik meende alleen, heer van Marnix! dat onder zulke toedracht van zaken uwe psalmberijming....’

‘Ik meene toch niet, dat er in mijne psalmberijming ietwes gevonden wordt, strijdig met die nutte en stichtelijke onderwijzinge onzer christelijke leere, dewelke is de Heidelbergsche catechismus, al is hij door Datheen vertolkt, schoon ik er wel op denke, een kleinen catechismus te bewerken, ten gebruike van 't onderwijs der jeugdige Christenen.’

‘En ik zin er op, mijn boekske *tegen* den catechismus opnieuw te herzien, en wederom te doen prenten!’ riep Coornhert moedwillig.

Leoninus haalde even de schouders op en stootte Marnix aan, terwijl hij hernam met een glimlach:

‘Ik zou althans de laatste zijn om uwe afwijkingen op te merken, heer van St. Aldegonde! alleenlijk meende ik, dat dergelijke luiden, als de bedoelde, zich het liefst en het heftigst zullen houden bij de letter van Datheen.’

‘Daar is 't weer! die letter, die verwenschte letter!’ riep Coornhert driftig. ‘Dezelfde luiden, die hebben toegejuicht bij 't verbranden der pauselijke decretalen, omdat ze niet het zuivere Gods woord waren, vinden nu heiligheid in de letter van een ellendigen rijmelaar.’

‘Gij zijt onbillijk voor den man!’ sprak Marnix ernstig, ‘zijne gebreken daargelaten, is hij toch een vurig dienaar Gods en der Kerke, die met vrucht gewerkt heeft, velen tot bekeering en godzaligheid.’

‘En nooit heeft nagelaten onrust te stichten in den naam van den God des vredes.’

‘Ik veroordeele, al zoozeer als iemand, de heftige handelingen van dien man, die hem ten leste het land uitgedreven hebben;’ hernam Marnix, ‘maar toch is daarin veel, dat hem tot verschooning strekt, als geschied uit het treurig verloop der tijden in de duistere diffusiën en discoord t' allerwegen; tijden, van dewelke de Heere Jezus heeft voorspeld, dat Hij niet gekomen was, om vrede te brengen, maar het zwaard.’

‘Nu, die man en anderen van zijne consorten hebben zonderling hun beste gedaan, om die voorspelling tot waarheid temaken.

En in trouwe, heer van Marnix! verdedig gij hen niet te luide in 't openlijk, uit zorge het mocht de aantijging wat klem geven, of gij u met aandrijven tot het beeldstormen hadt ingelaten.'

'Gij weet wel, wat daarvan is, vriend! Geen oprecht dienaar des Woords, zonderling niet ik, kan bewezen worden, geweld te hebben aangeraden. Dat de beelden dienden te worden weggenomen, zal geen Hervormde mij tegenspreken. Dat het te Gent geschied is, met vergeting veeleer dan verachting der overheid, is droefelijk; maar te verklaren en ietwes te vergeven uit den vurigen ijver der luiden, om te toonen, hoe hartelijk toen hun leed was, de afgoderije, zoo lange jaren met lastering en verachting des naams Gods gedreven. Die daarin hun zelve gezocht hebben, die moge de Heere oordeelen!'

Coornhert wilde nog weder antwoorden, maar de Kanselier viel in:

'Meester Coornhert! mijn vriend! waarom is de heer Spieghel niet met u samen hierheen gekomen? Ik verhope doch, dat ik hem nog kan wachten?'

'Dat zal voor eene volgende reis zijn, *vir doctissime!* had hij occasie gehad van te komen, ik had mij in zijn gemakkelijk speelwagentje neffens hem gevleid; maar zijne goede Brechte was krank en gij kent zijne teerheid voor zijne huisvrouw.'

'En Roemer Visscher heeft mij ook afgeschreven. Dus jammerlijk is mijne poging mislukt, om den heere van St. Aldegonde met een kring van konstvrienden te verrassen!' sprak Leoninus teleurgesteld.

'En die kwamen?....' begon Barneveld.

'Waren voorzeker niet minder welkom dan die terugbleven, Pensionaris! alleen ik had ze gaarne te zamen vereend.'

Coornhert, die tot hiertoe niet had nagedacht over de tegenwoordigheid van Barneveld, begon het nu in te vallen, dat zij eenige beteekenis moest hebben, met opzicht tot St. Aldegonde, en die man, die niet tot gewoonte had, eene ongewisheid te dragen uit omzichtige bescheidenheid, vroeg luide:

'In trouwe! de Pensionaris samen met den oud-burgerneester van Antwerpen, dat is wat zonders, dat ik daarop niet eerder dacht! Hoe is het, achtbare *doctor* Leoninus! vieren wij een vredefeest?'

De beide tegenstanders wisselden van kleur, maar konden toch

een glimlach niet weerhouden, over de ongepastheid van den uitval.

‘Beste Coomhert! ik betwijfel, of ik *u* dan genood had; maar nu gij er opkomt, waarom zou 't niet zijn, mijne heeren?’ vervolgde hij, ‘“wie vrede raadt, is wijs,” zegt Salomo, en dat is ditmaal eene wijsheid van onzen Coornhert! ten gevalle der vreemdigheid, lieve goede vrienden! wilt er u naar voegen, al ware 't slechts bij wijze van proefneming,’ sprak de Kanselier, die te wel overtuigd was, dat vaste en oprechte verzoening niet zoo plotseling en eerst na langeren tusschentijd konden getroffen worden, en niet na gesprekken, als welke de tegenstanders reeds gevoerd hadden, en die zich tevreden hield met een gepleisterd bestand, al was het slechts voor een avond. - ‘Komt, laat het geschieden! geeft elkander de hand! Zoo alle lieden, als gij, die wel denken en wel doen, zich dus gescheiden houden in deze benarde tijden, er zullen benauwde dagen komen, dat is te voorzien. Heer van Barneveld! gij hebt geene kennelijke grieven tegen den heer van St. Aldegonde, dan wat woorden in gauwigheid gesproken. Heer van Marnix! zoo gij den Oranjestam liefhebt, de jonge Maurits heeft op dit pas geen waakzamer pleegvader en voorvechter zijner eere, dan den heere van Barneveld! Hebt gij beteren drang noodig om verzoenlijk te zijn?’

‘Zoo ik onverzoenlijk ware, durfde ik tot den Heere gaan, het “onze Vader” op lippen?’ sprak Marnix ernstig.

Barneveld zeide niets, maar het was of zijne hand zich bewoog.

En wie zegt, dat niet werkelijk het onderling reiken der handen die mannen had gebracht, elkander meer goedwillig te naderen, en dat niet wellicht daaruit eene verzoening kon zijn gevolgd, nu Barneveld toch reeds zegepraalde en Aldegonde alreede Christelijk berustte?

Maar het zou dus niet zijn: een verward en driftig heen- en weerloopen in de gang, leidde hen af, maakte hen opmerkzaam, deed hen vermoeden, dat er een nieuwe gast werd ontvangen;

maar Leoninus, die niemand meer wachtte, ging met eenige haast naar de deur, die hij echter niet noodig had te openen, want zijne bevallige dochter, Ivonnette, en zijn jongste zoon, Conradus, stortten tegelijk binnen; de eerste onder den uitroep:

‘Vader! vader! Gideon is gekomen! Gideon is hier! hij wilde

niet, dat gij gestoord zoudt worden, maar moeder hield voor zeker, dat ge hem bij u zoudt nooden - schoon,' voegde zij er pruilend bij, 'schoon 't wel hard is voor ons!'

'Te hard, liefste! en wij willen er iets op uitdenken, om het te verhelpen; alevel wil ik mijn lieveling zien, zoo haast het zijn kan. Coenraad! bid hem hierheen te komen!'

Zoo haast het eerste vuur van haar ijver wat bekoeld was, begon Ivonnette in te denken, dat ze zich wat ongepast en wat haastig gewaagd had in 't gezelschap dier achtbare heeren, ook sloeg ze met schuchterheid de oogen neder en scheen willens nog meer terug te wijken, schoon ze het lichte voetje nauwelijks over den dorpel had gezet. Maar Leoninus hield haar terug, en Aldegonde tot zich wenkende, sprak hij eene wijle zacht met hem; uit het antwoord van dezen bleek de vraag, die hem was gedaan:

'Ik heb mij voor niemand schuil te houden, en nu ik *hem* ontmoet heb, is geheimhouding toch ijdel.'

'Gij belooft mij alzoo, bij mij uw nachtverblijf te nemen, en nog een dag met mij over te brengen.'

'Ik beloof het u,' zeide Marnix, terwijl hij Ivonnette minzaam groette.

'Nu dan,' hervatte de Kanselier tot zijne dochter, 'zeg uwe moeder, dat zij het maal aanrichte in het huisvertrek, en dat zij ons waarschuwe, zoo haast er is opgedischt; wij zullen dus gezamenlijk aanzitten en gij mist Gideon dan voor 't minst niet den ganschen avond!'

'O, vader! hoe dat moeder blijdschap zal geven en ons allen!' riep het lieve kind, en vlug wipte zij weg.

Aldegonde voegde zich nu weder bij de andere gasten, die zich intusschen rond het vuur hadden geschaard, en druk hadden gepraat, hetzij dan uit kieschheid, om zich vreemd te houden aan de huiselijke beschikkingen van den gastheer, hetzij zonder bijgedachten en als onwillekeurig, zij waren elkander nu wat dichter genaderd, en men hoorde Coornhert zeggen:

'Neen, heer Pensionaris! dat is niet eerlijk! gij zegt ons, dat er wat nieuws is; gij begint met onze hoorgierigheid op te wekken, en daar zwijgt gij plotseling.'

'Nu dan,' zeide Barneveld, 'als gij 't weten wilt, de Staten van Holland hebben lang omgegaan met het voornemen om een

nieuwen advocaat te kiezen, sinds het ambt opengebleven was met het bedanken van meester Paulus Buis.'

'Dat is, wat ieder weet!' riep Coornhert ongeduldig.

'Ja, maar zij hebben hunne keuze gedaan,' hernam Barneveld.

'En schoon 't vrij wat onderhandelens heeft gekost, de bedoelde persoon heeft geaccepteerd,' sprak van der Mijle met een glimlach.

'In 't einde wie is 't?' riep Coornhert, met het uiterst ongeduld.

'De nieuwe advocaat van Holland staat voor u,' hernam van der Mijle, met de hand heenwijzende naar Barneveld, die met vroolijken trots en schitterende oogen even naar Coornhert opzag, maar zoo haast hij St. Aldegonde zag naderen, die het woord moest gehoord hebben, datzelfde oog nedersloeg met eene mengeling van zedigheid en van zegepraal, die zich moeielijk laat beschrijven.

'Ik kus Uwe Edelheid hoogmoedig de handen; hadde ik nu een kniedicht ter begroeting! maar neem dit oprecht onrijm voor lief; met zulken voorstander en pleitbezorger, kan het gewest niet anders dan prospereeren, en komen tot een ongekenden bloei van hoogheid en aanzien in den lande!'

'Holland kon voor zich geene betere keus doen; ik zeg het met oprechtheid,' hernam Marnix ernstig, en toch een weinig strak; maar de aandacht der drie gasten werd nu afgeleid door het binnenkomen van Gideon, van dien Gideon wiens onverhoopte komst met zulk eene luidruchtige blijdschap werd aangekondigd door een jong meisje, en met zooveel vroolijke verrassing aangehoord door een grijsaard, door een grijsaard als Leoninus, dien men nimmer zag toegeven aan zijne gemoedsaandoeningen, en die nu toch dien Gideon aan de deur stond op te wachten met eene zekere gespannen belangstelling. Het zien van een persoon op zulk eene wijze aangemeld en opgewacht, kan bij vreemden zeer licht eene oorzaak worden van teleurstelling, en zijne verschijning kan zelfs den glimlach opwekken, zoo niet reeds zijn uiterlijk eenigszins die geestdrift, en belangstelling rechtvaardigt.

De zachtste gewaarwording dus dier vier mannen was verwondering, bij het zien van een jonkman, die volstrekt niets belangwekkends had op het eerste gezicht, en waarvan het eerst in het oog viel zijne groote jeugd, en de tengerheid zijner gestalte, die wel onberispelijk was, maar te klein, te teer, te jongensachtig; vooral nu zij de vergelijking uitlokte bij den Herculischen bouw van den Kanselier, die hem

met innigheid omhelsde, en een paar minuten in de armen hield vastgekneld, en toen hij hen naderde aan de hand van Leoninus, werd die indruk niet weggenomen, want ook zijne trekken schenen onbeduidend, en wat toen het meest de aandacht wekte, was rood haar dat hem over de oogen viel, en een vrij groote mond. In onze dagen, waarin men aan het *"rien n'est beau que le laid"* door de pen en de personen onzer genieën is gewend, had men dit voorkomen licht als een waarborg voor genialiteit opgevat, maar toenmaals was die compensatie nog niet uitgevonden, en die deftige mannen zagen elkander aan om zich de gedachte mede te deelen, dat wel niets dan de zwakke voorliefde van een grijsaard dien jonkman het recht kon gegeven hebben om binnen te treden in hun kring.

Ook toen de Kanselier Gideon aan hen voorstelde met het woord: 'Mijn pupil en wellieve leerling Gideon Florentius, *Juvenis ornatissimus, dignorum parentum dignus filius,*' beantwoordden allen diens zedige buiging met dat goelijke glimlachje, dat meer heeft van goedwilligheid op geloof af, dan van eenige belangstelling; de Kanselier echter scheen zijn beschermeling niet op te geven, want hij zeide hem :

'Gij bevindt u in treffelijk gezelschap, *carissime!* mannen, wier namen men alleen heeft te noemen, om te weten, dat zij van de uitmuntendste zijn, die Staat, Kerk en letteren door treffelijke en menigvuldige diensten aan zich hebben verplicht;' en hij noemde hem die namen, 'doch,' vervolgde hij opgeruimd, 'gij zijt van hen, die zich niet blindstaren in het aanschouwen der zonne, maar zich veeleer koesteren in hare stralen.'

De wijze waarop Gideon onder dit spreken had geluisterd, bewees reeds dat Leoninus zich niet vergiste. Met eene lichte en bevallige beweging van het hoofd had hij de lastige lokken weggeschud van voor de oogen, en had ieder der opgenoemde personen beurtelings aangezien, met eene vrijmoedigheid die volmaakt het midden trof tusschen vermetelheid en bedeesden schroom, terwijl de trekken van zijn zeldzaam beweegbaar gelaat, bij iederen naam als de gewaarwordingen uitdrukten, die deze bij hem opwekte; zijn antwoord ook was eenvoudig maar ernstig:

'Zekerlijk, wijdluftige heer doctor! ik ben niet dus oneigen aan den omgang met uitstekende mannen, om niet bij de sterke

begeerte hun verkeer te zoeken, daartoe den moed te vinden in de overtuiging, dat juist zij de zachtmoedigste beoordeelaars zijn van der anderen minderheid, en de gereedste ter verschooning en steun van der anderen zwakheid. Zoo dan, schroome ik geen oogenblik om mij hoorgierig neer te zetten aan uwe voeten, *vir illustrissime*!'

En werkelijk, na die woorden koos hij zich eene plaats dicht bij den leunstoel van Marnix, en opnieuw wierpen de merkwaardige mannen elkander een blik toe, maar het was om elkander eene nieuwe gewaarwording mede te deelen.

Hoe hadden zij dien jonkman onbeteekenend kunnen noemen! hoe hadden zij hem leelijk kunnen vinden! De waarheid is ook, hij was geen van beide; wel was het haar van eene kleur die het vooroordeel wekte, maar het was van eene zachtheid en fijnheid als zijde, en het hing neder in zóó ontelbare lokken wier behagelijke kronkeling zij enkel dankten aan de natuur, en zoo vaak een lichtstraal er op speelde, zag men eene schittering als van fijn gepolijst goud, of schenen ze als wolken van licht een voorhoofd te omgeven, dat geene stralenkroon noodig had om van zielenadel te getuigen, en was de vorm van dat gelaat niet van dat behagelijk ovaal, dat door zachte ronding hoekige scherpheid weert, de schraalheid en spichtigheid van het zijne werden vergoed door een zachten blos, die zich verlevendigde of verflauwde, naar de gewaarwordingen die hem doortintelden, en veredeld door een zachten ernst, waaraan een fijne neus, doch die zacht gebogen was, dat belangwekkende, dat schrandere en dat hoog aristocratische gaf, dat ons aantrekt in de portretten van de de Witten. En was de mond groot, de lippen waren van zoo frisch, van zoo liefelijk een karmozijn, en zij openden zich op twee rijen van zulke sterke, blinkend witte tanden, dat gezondheid en reinheid beide, er u als uit tegenademden. Maar hetgeen vooral leven en ziel gaf aan dit gelaat waren de oogen, niet enkel om de zacht bruine, fijn geteekende wenkbrauwen, die ze overwelfden, noch om de lange gitzwarte pinkers die ze sierden, maar omdat ze waren van een blauw zoo klaar, en toch zoo donker, zoo helder en toch zoo diep, zoo schrander en toch zoo zacht, zoo vochtig en toch zoo vol licht, dat het was of er een hemel van zaligheid, van helderheid en van vrede in besloten lag, en of die hemel zich telkens weerkaatste in die blauwe diepte, vol frischheid, vol zui-

verheid en vol kracht. Als hij die oogen opsloeg, werd het verklaarbaar, dat men dit gezicht voor iets gewoons hield in de verte, maar dat zij het omtooverden tot iets, dat liefde wekte en belangstelling beide, zoo haast zij de macht van heur blik konden laten gelden. De rankheid en het jeugdige van zijne gestalte werden wellicht nog sterker afgeschetst dan het behoefde door zijne kleeding; een engsluitend wambuis van zwarte sergie, zonder eenig sieraad dan een paar schouderpofjes (épaulières) van zwart satijn, en een omgeslagen linnen halsboordje, dat een ranken, fijnen, maar gevulden hals bloot liet; de platte, witte manchetten gaven toch iets deftigs aan den eenvoud van dit kostuum, dat hem reeds, zonder het schrijftuig in den gordel, als student of, als toen gezegd werd, scholier zou hebben kenbaar gemaakt. Eene kleine, blanke en welgevormde hand kwam goed uit bij al dat zwart, gelijk die kleur ook in gelukkige verhouding stond tot geheel zijn voorkomen.

De Kanselier noodigde zijne gasten, met hem den jongen man te willen verwelkomen, door hem een dronk te wijden, en daarna als om te toonen dat hij onder het verlangen naar den komende, de opmerkzaamheid van de aanwezigen niet had afgetrokken, wenschte hij Barneveld geluk in korte, maar deftige woorden, met zijne belangvolle verheffing tot Advocaat van Holland, er bijvoegende dat hij daarover reeds had hooren spreken, maar tot hiertoe geene zekerheid had gehad.

‘Het is nu zeker,’ zeide deze, ‘twee bedingen heb ik mij voorbehouden: geen vrede met Spanje voor dit land, zoolang ik diene, en geene zending buiten het vaderland voor mij, beide is mij geaccordeerd; ik ben nu hier om eed te doen, en het was daarom dat ik nog heden tot u kwam, u willende zelve officieus mededeelen, wat *u* morgen officieel zal worden aangediend.’

‘Dank voor de eere, heer Advocaat! en ik neem al aanstonds de vrijheid, hierbij in uwe particuliere gunst en genegenheid aan te bevelen, mijn jongen gunsteling, diens verlangen ook strekt om eenmaal de schale van Themis te houden, al is 't dan niet om zóó hooge belangen te wegen, als die u, van nu aan, zijn toevertrouwd. Mijn Gideon komt ons uit Genève terug, doctor in de beide rechten, en als ik mij overtuigd houde met loffelijkste tuigenissen!’

‘Gij hebt meer goedheid dan mijne verdienste is, achtbare heer

voogd!' sprak Gideon, 'alleen laat ik u onder welnemen mogen indachtig maken, dat ik neffens de rechtsgeleerdheid mij ook heb begeven tot andere studiën, zonderling die der godkunde, waarin ik doctor ben geworden, en aan welker bevordering, hetzij in theorie of in praktijke, ik voortaan mijn leven denk toe te wijden.'

Die woorden met eenvoudigen ernst uitgesproken door een jeugdig mensch, wien men slechts knapen-leeftijd zou hebben toegeschreven, deed allen met eene zekere eerbiedige verwondering heenzien naar Gideon; maar de indruk dien dit spreken maakte op den Kanselier moest geweldig zijn, want zij was eene wijle zichtbaar. Hij veranderde van kleur, en men zag iets in zijn oog schitteren, dat naar toorn geleek:

'Theologant? gij, Gideon!' riep hij met eene zekere verontwaardiging, 'dat is scherts en zij is hier weinig gepast.'

'Scherts, heer? uw woord bevreemdt *mij*. Zou de eerwaarde en geleerde heer Beza, u uit scherts een brief hebben gezonden, waarin hij u op mijne veranderde levensplannen voorbereidt, en van mijne onmiskenbare roeping tuigenis geeft?'

'Een zoodanigen brief heb ik *niet* ontvangen, Gideon! maar al *had* ik dien ontvangen, dergelijke voorstelling zoude weinig bij mij hebben uitgewerkt, en ik zoude dan gezegd hebben als nu: aan de theologie geve ik u niet.'

De jonge man scheen op dien wederstand gerekend te hebben; althans hij zuchtte even, zag naar Leoninus op met een zachten, droevigen blik en zeide kalm, maar met eene onuitsprekelijke vastheid en nadruk:

'Mijn nobele voogd en weldoener! gewillig zal ik u onderworpen zijn in alle ding; in dit eene heb ik mijne verkiezing vast gemaakt, ik moet de stem des Heeren volgen!'

'Gods zegen daartoe!' viel Marnix uit, zonder Leoninus het antwoord te laten, 'jonge man! gij kiest eene loopbane nederig naar de wereld, maar heerlijk voor Christus, en gij schijnt mij wel toegerust met treffelijke krachten en uitnemende gaven om daarop voort te gaan, u zelven en anderen tot zegen, strijdende den goeden strijd ter eere Christi en Zijner Kerke.'

En met welgevallen zag hij eene wijle op hem, terwijl hij hem de hand op den schouder legde.

'Alzoo wil ik!' hernam Gideon, met warme geestdrift, 'en heb dank voor uwe zegenpreking, edele en vrome heer! nooit kon er

eene over mij uitgesproken worden die mij meer liefelijk klonk! Mocht het u gelukken, neffens die bede om 's Heeren gunst over mijn voornemen, ook daarop te verkrijgen goedkeuring van mijn heer voogd,' voegde hij zacht er bij, 'gij zoudt mij zeer groote blijdschap geven. Ik zou zekerlijk getroost zijn, ook het naaste dat mij is te verlaten om het volgen van mijn Heer, maar bitter zou het mij zijn, zoo mijn wellieve voogd van den wees het hart aftrok te dezer oorzake!'

Dit was luider gesproken, dan een zijdelingsche bede aan Leoninus zelve.

'Eilieve, Gideon! spreken wij heden daaraf niet meer,' hernam deze eenigszins koud en hoog, en minzamer voegde hij er bij, 'gun mij voor het minst dezen avond in u niets te zien, dan den jongen geleerde, der rechten en letteren doctor!'

Gideon boog zich zwijgend, doch Marnix wiens goed hart dezen strijd niet wilde laten rusten, voor er eene betere zege was behaald, begon nu:

'Neen, vriend! laten wij deze kwestie, zoo 't wezen kan, nu uitmaken! Ik moet u zeggen wat ik lange tegen u op 't harte had; niets is er toch in u dat niet allerbeminnelijkst is, als men dit ééne uitzondert, dat gij te ontheologisch zijt; want terwijl gij op de uitspraken uwer wijsgeerige school als op banken vastzit, en de voorschriften: *niemand onrecht doen, onberispelijk zich gedragen,* en dergelijke meer, als orakels vasthoudt en naleeft, wat doet gij anders, dan den arbeid van apostelen en profeten voor ijdel en nietig te verklaren? En beken het in oprechtheid! is 't niet uit haat tegen de Christelijke religie, dat gij dezen vromen en geleerden jonkman niet als haar leeraar en voorstander wilt zien optreden?'

'Lieve, beste heer Marnix! wat gij mij zegt, neme ik van u als uit vriendschap gesproken, en wij zijn gewoon rond tegen den ander te wezen, te allen tijde, en zooals we hier samen zijn onder elkander vertrouwd wezende, hoor dan mijne opinie op dit stuk! Ik heb een te hoog gevoelen van het opperste Wezen, om daarvan te gelooven, dat Het onderscheid maakt in de wijze, waarop Het van kortzichtige menschen wil gediend zijn, - dat Het eene zulke manier liever heeft dan eene andere, - dat predikatiën Hetzelve meer aangenaam zouden zijn dan mislezen of omgekeerd.'

'Dus verwerpt ge niet enkel iederen bedenkelijken vorm van

godsdienst en de nuttigheid der zichtbare Kerk, maar gij loochent ook het bestaan der ware Christelijke Kerk?' vroeg Marnix.

'De ware Christelijke Kerk? wat is de ware Christelijke Kerk?' riep Coornhert. 'Vraag het een papist, en hij zal u antwoorden: die, waarin men Christus aanbidt in de gedaante van een meelkoeksken, waarin men geen God kent boven den paus, geen beter hulpmiddelen tot vordering zijner zaligheid dan oorbiecht en aflaat, en geen noodiger geloof dan dat aan het vagevuur en aan de waarachtigheid der overleveringen. Vraag het een Lutheraan, hij zal u zeggen, dat het papismus juist het tegendeel is van de ware Kerk, en dat gij die zoeken moet, alleen in die, waaruit Luther de afgodische bijvoegselen heeft te niete gedaan, met bijbehouding altoos, van zekere vormen en uitwendigheden, die de eerwaarde man niet noodig heeft geacht te verwerpen; die, waarin men Christus lichamelijke alomtegenwoordigheid erkent in het Avondmaal, waarin men duivelen bezweert bij den doop, zich slaafsch onderwerpt aan de *formula concordiae* of wel *discordiae* en de Augsburgsche confessie houdt als den eenigen waardigen leiddraad voor geloof en leere. Vraagt gij het een strengen Calvinist, hij zal u antwoorden, dat daar geene andere ware Christelijke Kerk bestaat, dan die waarin de dolzinnige eere der justificatie en damnante praedestinatie met stipte strengheid wordt vastgehouden, het Avondmaal tot niets gemaakt dan een broederlijk gedenkmaal; de Christenen gescheiden worden in twee deelen, uitverkorenen en verdoemden, 's menschen vrije wil aan banden gelegd, en 's menschen beste hope gesteld wordt op het naleven van de letter van den Heidelbergschen catechismus en de formulieren van eenigheid, en waarin Calvinus en zijne volgeren worden gesteld als de nieuwe pausen, die macht hebben om de consciëntiën te oordeelen. Vraagt ge 't eindelijk mijn wellieven vriend en ouden bekende Hendrik Niklaas, die zich zelf tot God maakt, hij zal u antwoorden, dat er geene ware Kerk is dan die, genaamd: het huis der liefde, waar men hem aanbidt als 't opperste wezen; en hij zal niet minder ijverig zijn om u te wekken tot bekeering dan ieder van de anderen schoon de*geest* hem somtijds gebieden zal te zwijgen, als hij niet meer weet te antwoorden. Vraagt gij het Doopers en Herdoopers....; maar ik zou kwalijk einden, zoo ik alle *eenige ware* Kerken dus wilde doorloopen!' De verschillende gewaarwordingen der toehoorders

onder dit spreken, onder dat van den Kanselier telkens te schetsen, zou voor mij lichter doenlijk zijn dan vermakelijk voor mijne lezers. Slechts begrijpt men, dat Marnix en van der Mijle, die Coornhert kenden, zich met opzet van te antwoorden onthielden, en dat de jeugdige Gideon, in zijn ijver om de zaak van Christus en het Christendom voor te staan, ook op dit oogenblik alleen werd teruggehouden door eerbied voor den eisch van zijn voogd, dat hij heden den theologant niet zoude laten zien, door den eerbied voor de merkwaardige personen, in wier midden hij de jongere en de onbeduidende was, door de overtuiging, dat het aan Marnix was, hier te strijden met het woord, en de overweging, dat wijze gematigdheid, haar passenden tijd afwachtte, en onverstandige ijver hare goede zaak bedierf door te kwader ure menschelijken trots te vernederen en menschelijk vernuft; ook bedachtzaamheid hadden de apostelen geraden, en de Heer zelf had van zwijgen het voorbeeld gegeven, op Pilatus vraag: 'Wat is waarheid?'

Maar dit belette niet, dat de jonge discipel van Beza een zwaren strijd had te strijden met zijn oordeel en zijn wil, en dat zijn verbleeken en kleuren, het schitteren zijner oogen of hun verduisteren, het zenuwachtig samenklemmen der handen en het beven der lippen, bij hem duidelijke kenteekenen waren van een moeielijken kamp, dien Marnix wel opmerkte, en waarin Marnix hem sterkte door blik en handdruk.

'De vernuftige Coornhert,' hernam de Kanselier met een glimlach, 'heeft, mij in de rede vallende, mijn antwoord uitgesproken, wijdloopiger en met meer konste van rhetorica, dan ik het zou gegeven hebben, maar toch de meening is een.'

'Daarom zal het u vergaan als mij, gelijk de vledermuis, bij de muizen niet medegeteld en bij de vogelen uitgeworpen.'

'In zake van theologie,' sprak Barneveld, 'houde ik het verstandigst niet te weten, maar in eenvoudigheid des harten te gelooven, zonder in spitsvondig onderzoek te komen, al 't welk lichtelijk op sommige poincten twijfel zoude brengen; in mijne vroege jeugd, toen ik nog te Heidelberg studeerde, heb ik mij weleens vergeten in het bepeinzen en bespreken van sommige leerstukken der Kerke, heb ook sommige predikanten daarop ondervraagd, maar de weinige satisfactie, die dit alles mij gegeven heeft, was meer strekkende om twijfelingen te versterken, dan die op te lossen; dus ik mij opnieuw heb vastgehouden aan het *nil scire tutissima fides* van mijn grootvader.'

‘Het geloof is eene liefelijke gave Gods en eene verborgenheid van den wil, waarbij het vernuft zich moet onderschikken,’ sprak Gideon zacht, ‘en die geschonken wordt om niet.’

‘Ik voor mij geloove, dat in onze Gereformeerde Kerk, zooals die, sedert de Antwerpsche en Emder kerkvergadering en de synode van Middelburg, is samengesteld, wel *die* Christelijke leer beleden wordt, die met de waarachtige leere der Schrift overeenstemt, en schroome daaromtrent voor mij zelven geen onderzoek uit Gods woord, schoon ik op die poincten disputen hate, en geloove, dat men in sommige middelbare stukken van andere opinie kan zijn, zonder daarom vervallen te wezen van de geheele waarheid die uit Christus is.’

‘Hierin ondersta ik mij geen oordeel,’ sprak Leoninus, ‘niet wetende, in hoever het eene leerstuk met het andere samenhangt en noodwendig daaruit volgt, als het is bij sommige stelsels onzer wijsgeeren; alleen dit meene ik, dat het nooit de vrage kan zijn, welk geloof men heeft beleden, maar hoe men 't heeft beleefd; dat de zedenleer in de Evangelische schriften gepredikt en aangeprezen, wel de treffelijkste en volkomenste is, die ooit menschen ter navolging is voorgelegd. Wie, die zich aan deze zuivere bronnen heeft gelaafd en het betwijfelt? maar het is hier de vrage van Gods vereering, en dan meene ik, dat men die niet aan deze of gene vormen of systema behoort te binden, daarmede men de consciëntiën der lieden licht kan bedroeven en benauwen; dat men elkander niet moest beoordeelen naar spitsvondigheden, die luttel stichten en de liefde verkouden; dat men den godsdienst, die van God is, onderwierp aan des Hoogsten wil en den tijd, als de beste scheidslieden in dezen, en den openlijken eeredienst heenbracht tot den allersimpelsten eenvoud; aan God en de engelen overlatende, wat het begrip van den menschelijken geest te boven gaat. En nu ja, edele Marnix! daarom bovenal is het mij tegen, dat Gideon, op wiens zeldzame gaven, wondre rijpheid van vernuft en scherpzinnigheid van oordeel, ik hooge verwachtinge bouwde, dat alles zoude wijden aan zoo onvruchtbare studie en zoo ondankbare oefening en arbeid, als die is, welke dwingt te strijden voor, en het brein te spitsen op leerbegrippen en kwestiën, waarin ook de fijnste menschelijke wijsheid nooit met zekerheid waarheid kan scheiden van doling.’

‘En gij zoudt mij wel toestaan het brein te spitsen op de diepste

stelsels en redeneeringen der philosofen, en niet op dat, wat de ziele het naaste en noodigste is om te kennen! maar ik geve u toe, achtbare doctor! dat het weten en kennen hier moeielijkst is, zelfs voor menschelijke wijsheid onmogelijk! maar de wijsheid der menschen is dwaasheid voor God, en dit alles is den wijzen der aarde verborgen gehouden en den kinderkens geopenbaard geworden, daaronder ik het liefst zoude verstaan, niet juist de jongen en de kleinen van verstand, maar alle vrome geloovigen, geleerden en ongeleerden, sterken en zwakken, allen die het gegeven is, zich als kinderkens neder te zetten aan de voeten van Christus, en die naar zijne stemme luisteren in eenvoud en in hoorgeerigheid.'

'Ik wete,' hernam de Kanselier, 'van u, en die zijn als gij, dat, waar gij het woord *geloove* hebt uitgesproken, iedere wederlegging ijdel is. Zoo wil ik dan stellen als gij, dat het u, door welken invloed dan ook, gegeven wordt, te onderkennen en uit te wijzen, wat de allerschrandersten tot hiertoe ijdelijk hebben getracht, dan nog zoudt gij u beter kwijten van uwe verplichting als burger en zoon van ons Nederduitsch vaderland, zoo gij u wijden wildet aan deszelfs dienst, en daarmede uwe schuld betaaldet aan God en de menschheid, om nog niet eenmaal te komen op hetgeen uwe eigene belangen hierin medebrengen, en om nu, als gij het gaarne hoort, te spreken met woorden uit de Schrifture. Ik had u als een anderen Gideon zoo gaarne gezien, gezien als richter over ons Israël, zeker dat gij het zwaard van *Justitia*voeren zoudt met waardigheid, met oordeel en met kracht!'

'Heb geene zorge,' viel Coornhert in, 'hij zal nu een ander zwaard voeren, dat des Woords, en zoo is er niets verloren, want dat geeft meest in scherpte het andere niets toe.'

'De Heere beware mij, dat ik ooit andere woorden spreke zoude, dan die van ernst en van liefde!' zeide Gideon, 'Hem gedenkende, die gezegd heeft: "Leer van Mij, dat Ik zachtmoedig ben."'

'En met dien Heiligen naam op de lippen vervolgen toch Christenen en Christenen elkander tot den bloede toe; kerkelijken bovenal, die zich Zijne dienaren noemen gaan daarin voor! Ge moogt vrij goede voornemens hebben, jonge man! zit maar zes weken mede in 't consistorie, en gij helpt den eerste den beste uitbannen en vervolgen, die van u in een leerstuk verschilt; de

anderen zullen u den weg wel wijzen. Van een zacht lam, dat gij nu zijt, zullen ze welhaast een schrikwekkende weerwolf maken. Ik ken dat alles, omdat ik het gesmaakt heb, ik meer dan iemand!' en tegelijk, of hij die zachtheid wilde beproeven, voegde hij er bij:

'Zeg mij, riekt het te Genève nog altijd naar verbrand menschenvleesch?'

Een gloeiend rood overtoog Gideon's gelaat, dat plotseling week voor eene doodelijke bleekte. Eene wijle zweeg hij, of hij niet in de allereerste opwelling des gemoeds wilde antwoorden. Toen begon hij met vasten ernst:

'God beware mij, Heer! dat ik spreken zoude vóór de ketterdooding, daarvan de gedachte reeds mijn gemoed met diepen afschuw vervult! God beware mij evenzeer de daden te oordeelen, die mannen, door den Heer verwekt, en in hooge mate vervuld van Zijn Heiligen Geest, in droeve en moeitevolle tijden hebben noodig geacht tot den welstand der Kerk; maar ik wete, dat men ook op andere wijze zondigen kan tegen de liefde, en ik vreeze....'

Maar Marnix deed hem plotseling zwijgen, door eene beweging van de hand, terwijl hij hem influisterde:

'Ik bid u, lieve broeder! laat af! uwe jonkheid waagt op dit pas te veel in den strijd met Coornhert!' Toen vervolgde de edelman: 'Vernuftige heer en goede vriend! met achting voor uwe treffelijke schranderheid en zeer uitnemende kennisse, en niet zonder gedenken aan de achtbaarheid uwer grijze haren, zij u dit gezegd. Gij hebt vele uitnemende gaven boven menigte menschen, maar gij mist tweederlei wijsheid, die niet uit de menschen is: de wijsheid Salomo's, die tot vrede raadt, en de wijsheid uit Christus, die tot vrede brengt. Kondt gij van deze zooveel bezitten als van die Christelijke gelatenheid in druk, daaraf uw kostelijk zinnespel van lief en leed, hoop en vreeze zoo goede tuigenis geeft....'

'Zekerlijk! dat arme boekske is gesteld zonder behulp van boeken, maar niet zonder 't onderwijs van de beste, maar strengste leermeesteres, de ondervindelijke bezoekinge, sinds ik het schreef in die benauwde dagen, toen mijne lieve huisvrouw in de huizen ging, de lieden dienende; die de pestilentie hadden, met hope, de Heer zoude haar op zulker maniere van dit leven verlossen,' hernam Coornhert, geroerd bij de herinnering.

‘Nu dan,’ hernam Marnix, ‘dit meene ik; hadt gij gematigden vredelust als gelatene berusting, ge zoudt dezen vromen jonkman tegen gastheer's bede niet uittergen tot strijd, door op te halen van een voorval zoo droevig, zoo lange reeds verleden, zoo betreurd en in de Protestantsche Christenheid, Gode zij dank! zoo zeldzaam, als het verbranden van den hardnekten geestdrijver Servetus, waarop gij doelt. Zie! ik ben al zoo sterk tegen gewetensdwang als iemand, en ik heb nooit geoordeeld, dat de beul de beste beslechter is van theologische kwestiën; maar er zijn gevallen, waarin 't nood doet, dat de vrede in de Kerk bewaard wordt, door strenge middelen; en dit geval was een van de zoodanigen. - Ook is 't niet geschied zonder overleg van de vernuftigste en godzaligste mannen: niet alleen van 't Zwitsersch gebied, maar tot in Duitschland toe heeft men raad gevraagd - en Melanchton zelf keurde strengheid noodig.’

‘'t Is zeker in vergelding van zijn goeden raad, dat de stijfzinnige Lutheranen zijn schoonzoon Peucer hebben ingekerkerd, als Crypto-Calvinist, met zoo wreeden en bitteren haat! Zeldzaam noemt ge de gevallen van Protestantsche ketterdooding: dat het branden zeldzaam voorkomt mag zijn, maar ik zie niet, dat het Zurichsche water aan het Geneefsche vuur in felheid toegeeft, en Zwingli's: *qui iterum mergit, mergetur,* luidt ook anders dan de liefelijke vredezang der engelen op Kerstmis! Het gelust mij niet, u bloedige droomen te verwekken, met al de Protestantsche martelaren op te noemen, door hunne broederen ten bloede toe vervolgd en gedood, altijd onder het aanroepen Christi, en het zingen van psalmen en liederen. Fij van die Protestantsche inkwisitie, dolzinniger dan de Roomsche, want de eene strijdt voor zich zelve en blijft zich gelijk, de andere woedt tegen zich zelve en wordt zich ongelijk! Protestanten, die vervolgen zoo ras men met hen verschilt om een punt! Protestanten, die geen ander wetboek moesten hebben dan het Evangelie, en geen ander fundament dan Christus! Protestanten - wat zeg ik? ze zijn ontaard van hun naam! - ik geloof, dat ik de eenige Protestant ben gebleven, want ik althans protesteer te allen tijde en tegen alles!’

Ondanks den ernst van den redetwist ontlokte dit woord allen een glimlach.

‘Tegen alles ten minste,’ voegde hij er bij, zich hervattende,

‘wat strijdt tegen het zuivere Evangelie en de nobele vrijzinnigheid!’

‘Zoo vrijzinnigheid maar niet ontaardt in vrijgeesterij,’ hernam Marnix, ‘en er is eene vrijzinnigheid, beste vriend! die al zoo ver af is van tolerantie als de heethoofdigste partijzucht. Het is die, welke in den naam der vrijzinnigheid anderer consciëntiën drijft naar eigen zin, en zelve lauw, der anderen ijver met bitterheid tegenstaat.’

‘Nu, God vergeve u, zoo ge *mij* van lauwheid zoudt beschuldigen, heere Marnix! Is er iemand in het land, die zooveel geijverd heeft voor de goede zaak als juist ik? Ik heb gedisputeerd met de Hendrik Nicolaïsten; ik heb gedisputeerd met Saravia, de eerste maal zeven dagen lang; ik heb gedisputeerd met de Delfsche predikanten, Arnoldus Cornelius en Reinier Donteklok; ik ben gemengd geweest in de disputen tusschen Koolhaas, Cornelias en Hespe; ik heb getwist en geschreven over de merkteekenen der ware Kerk; ik heb getwist en geschreven tegen 't ketterdooden; ik heb getwist en geschreven tegen de damnante praedestinatie; ik heb getwist en geschreven.....’

‘Over alles, als ge reeds gezegd hebt,’ viel de Kanselier lachende in, hem een glas reikende dat hij gevuld had, ‘maar zeg ons nu ook nog, met welke goede en merkbare uitkomste in 't voordeel van Kerk en Staat?’

‘Leijder!’ hernam Coornhert, ‘het heeft nooit andere uitkomste gehad dan moeielijkheden voor mij zelve, en dat ik, die alle godvreezende menschen, die in Christus gelooven, voor medebroeders houde, ze mogen dan papen zijn, monniken, Gereformeerden, Doopers of Lutheranen! dus jammerlijke tijden beleven wij nu!’

‘Nu dan, goede vriend! wil nu ook de tolerantie zóó ver drijven, dat gij voor heden alle verdere disputatiën mijdt, die ook wel geene betere uitkomste mogen brengen; ge ziet dat heer Barneveld in zijn baard glimlacht om uw ijver; gij ziet, dat de heeren Marnix en van der Mijle n in 't heimelijk afkeuren, en zich inbinden uit deernis voor mij; gij leidt mijn armen Gideon in verzoeking; geeft hem een slecht exempel en eene treurige voorstelling van wat hij te wachten heeft in het vaderland, en gij vergeet hoe bitterlijk het mij is tegengeloopen, die eene vriendelijke samenspreking had gehoopt van staatsmannen en konstvrienden; die gruwe van nuttelooze theologische disputatiën, en die

zelf gedwongen ben geweest van eigene overtuiging rekenschap te geven; maar zie! dat komt mij reeds toe, door een *theologiae doctor* onder de mijnen te zien! ofschoon,' en hij reikte Gideon vriendelijk de hand, 'ik dezen dank schuldig ben voor de discretie, waarmede hij zijn ijver te mijnen wille bij 't ontvlammen heeft ingeteugeld.'

Gideon dankte hem met eene zachte verzuchting.

'En nu, mijne vrienden! gij hebt het niet opgemerkt, maar reeds tweemalen heeft mijne vrouw ons doen waarschuwen, dat het maal ons wacht; zoo gij, heeren en goede vrienden! het voor lief wilt nemen onder de mijnen! Mijne vrouw is als eene tweede moeder voor Gideon; het zou haar hard zijn, zoo wij zijn welkomstfeest vierden zonder haar. Slechts dit ééne bid ik, laat alle twistinge over godkunde dáár in mijn huisvertrek!'

Met een glimlach werd hem dat beloofd. Barneveld wilde zich ontschuldigen en heengaan, maar van der Mijle en Leoninus zelf bewogen hem tot blijven. Zoo volgden dan allen den gastheer, die hun voorging naar zijn huisvertrek; maar Coornhert nam onder 't heengaan nog Gideon ter zijde en zeide hem:

'Ik blijve morgen in den Hage, en noodig u eene wandeling met mij te doen, waarop wij vrijelijk zullen kunnen disputeeren over de punten, waarop wij mogen verschillen, en waarbij ik u belove, een recht verslag en eene waarachtige afbeelding van de bittere en dreigende scheuring in onze Nederlandsche Kerke, zonderling die van de Consistorialen en Duifhuisianen te Utrecht.'

Met een goedwilligen glimlach nam Gideon dat aan. . . .

Barbara, de echtgenoot des Kanseliers, had geene vrouw moeten zijn, zoo zich niet onder hare vreugde over Gideon's onverwachte komst een weinig zegepraal had gemengd daarover, dat deze verrassing haar echtgenoot had bewogen, zijn plan van afzondering met zijne vrienden op te geven, en of er van dien onschuldigen triomf zich niet een weinig mengde in de aanvallige en hoffelijke wijze, waarop zij die vrienden nu ten harent welkom heette, durven wij niet gansch ontkennen; zelf zou het kunnen zijn, dat zij in de haast nog een paar schotels meer had verordend. Haar 'koud maal' voor 't minst was tot een keurig *souper* uitgedijd, waaraan niets ontbrak, wat te dien tijde daartoe geacht werd te behooren. Zij had daarenboven al haar zilveren tafelge-

reedschap en haar fijnste aardewerk ‘van Delfsch fatsoen’ te voorschijn gebracht, en had de gelegenheid niet onpassend gevonden, om voor het eerst met haar nieuwe ammelaken en handdwalen te pronken, door de uitvinding van een Alkmaarschen wever met dat aardige beeldwerk doorweven, dat later als het hooggeprezen damast zoo geliefd is geworden. Zij wisselde een schalken blik met Leoninus, toen St. Aldegonde, dien zij meer had ontvangen, haar naar 's lands gebruik met een hartelijken kus had begroet;

want zij raadde, dat deze gast voor haar de verborgene had moeten zijn. - Zij noodde allen zonder toeven plaats te nemen; wees van der Mijle en Barneveld naast zich ter rechter en slinker; deed Ivonnette, die zich alreede van Gideon had meester gemaakt, nederzitten tusschen dezen en St. Aldegonde. De Kanselier plaatste zich naast den ouden edelman, bad Coornhert zich te vergenoegen zonder tafelgeburin, en lachte zijn zoon Conradus toe, die zich zoo dicht nevens Gideon had gezet, als ware hij ijverzuchtig op de voorkeur aan Ivonnette toegestaan.

Lustig ging het nu aan het toedienen, aan het welkomst drinken, aan het toebrengen van toasten, waarbij de Graaf van Leycester, de Staten, Prins Maurits opnieuw werden herdacht, en zooals Leoninus het eischte, met gelijken goeden wil, waarbij Coornhert lustig in 't vooruitzicht van zijn aanstaand dispuut, aardige rijmpjes opzeide, en Marnix zijne achtbaarheid niet meende te kort te doen, door kluchtige vertelsels op te disschen; en Barneveld noch van der Mijle hunne hooge staatsambten herdachten, onder het mede zingen der Duitsche of Fransche liederen, door Barbara of Ivonnette aangeheven, en zoo Gideon weinig zich mengde in de gesprekken der bejaarde heeren, het was minder te wijten aan zijn goeden wil dan aan den naijver zijner jeugdige geburen, bijzonder zijner vrouwelijke, die hem zooveel scheen te vertellen te hebben en zooveel van hem wilde hooren, dat zij hem nauwelijks gunde, St. Aldegonde's belangstellende vragen naar Genève te beantwoorden, en Coornhert zijne geestigheden terug te geven, dat hij toch wist te doen met eene vlugheid en eene schalkheid, die wel bewezen, dat, zoo hij bij de ernstige geschillen gezwegen had, dit voor 't minst niet was geweest uit schroom, of uit gemis aan levendigheid en gevatheid van geest. Maar de kleine dartele Ivonnette had den pupil van haar vader, dien zij wel voor een eigen broeder scheen te houden, ook zóó-

veel te zeggen, en het waren zaken, die hij zóóveel haast had om te weten! Vooral hoe kostelijke feesten Mylord Leycester had aangericht, na zijne huldiging als Gouverneur-Generaal, en hoe zij die had bijgewoond, en hoe zij daar de kennis had gemaakt van eene allerliefste dame, die met sir Philip Sidney op zulk eene bevallige wijze de *courante* had gedanst, en hoe haar door een edelman, dien zij niet noemde, verteld was van de kleedij der Engelsche ladies, en van hare geparfumeerde handschoenen en duizend groote kleinigheden meer, zooals vrouwen alleen ze weten te vinden, zooals vrouwen alleen ze onder aardig snappen tot *iets* weten te maken. Hij luisterde met een geduld en eene opgeruimdheid, die wel bewezen, dat, zoo hij in dit alles niet de hoogste belangstelling had, hij er voor het minst genoegen in vond, de hare te kunnen opmerken.

De vrouw van den Kanselier kon zich toch niet onthouden, haar spijt uit te drukken, dat haar zoon Elias niet tegenwoordig was,

'Ach ja, mijn oudste broeder!' riep Gideon, 'waar onthoudt hij zich?'

'Tot Utrecht,' hernam Barbara, 'om krijgszaken, maar wij gaan allen naar Utrecht, en met den kortsten, zoo haast de Kanselier van hier gaat, om met Mylord Leycester door de provincie te trekken. Elias meldt, dat hij ons eene ruime huizinge heeft besteld; er zal dus plaatse zijn voor u, Gideon! en ook nog wel voor een vriend of twee daar te boven,' sprak zij, zich hoffelijk buigende tot hare gasten.

'Houdt gij 't er voor, dat de Graaf lang tot Utrecht zal verblijven, dat ge uw gezin derwaarts laat henentrekken?' vroeg Barneveld Leoninus.

'Ik denk wel, dat de Graaf er wat toeven zal, maar al ware 't voor kort verblijf, ik ben ongaarne buiten de mijnen. Zonder vrouwtje huist het niet.'

'Volgaarne volge ik u naar Utrecht, zoo 't mijn heer voogd veroorlooft,' sprak Gideon tot Barbara, 'alleen, ik zou gaarne eene korte poos te Leiden verblijven; ik wilde er kennissen mijner jonkheid opzoeken, sommige hoogleeraren, den ouden magister Petrus Bloccius, en wien niet al.'

'Wel, dat komt goed,' zeide Barbara. 'Ik ga ook naar Leiden bij mijne dochter, Bertha, die er getrouwd is, als gij weet, om haar

den kleinen Elbert terug te brengen; ik verblijve er drie dagen, dat mag u voldoende zijn tot het zien van uwe vrienden.'

'Hoe minder ik mij vooreerst van u allen te scheiden heb, hoe meer het mij lief zal zijn,' hernam Gideon, het weerzien is zoo zoet! 't is toch vier jaar, dat ik afwezend ben. Wat is al niet gebeurd in dien tijd? Bertha gehuwd....; Gijsbert....'

'Sus!' sprak Ivonnette, 'geen woord daaraf. Moeder kan 't niet herdenken zonder tranen, en vader.... gij weet, die houdt er niet van, dat men zich bedroeft. Verblijd u veeleer, dat ik vier jaren ouder geworden ben en wijzer daarnevens, als vanzelve spreekt, dat zal u allerlei ongeneugt sparen. Ik zal nooit meer uwe boeken verstoppen, opdat gij uit mistroostigheid, na het ijdele zoeken, met mij spelen zoudt. Wat we op 't landhuis te Bommel een heerlijken tuin hadden!'

'En hoe hoog een schommel!' hernam hij lachend. 'Nog geheugt mij, hoe gij mij een half uur lang aan die koorde trekken liet, met belofte, gij zoudt mij een uur ongekweld laten, om uws heers vaders dictaten door te zien. Zoet herdenken! ik was toen zestien jaar.'

'En drie jaar mijn oudere, niet weinig trots op uw ouderdom.'

'Niet zooveel als gij op uw mooi haar, dat in 't wilde hing, op zijn Oud-Testaments. En toch mij dunkt, Ivonne! 't is nog zwarter en gladder geworden onder het sierlijke kanten mutsje. En het gansche kind zal ook wel in schalkheid zijn toegenomen, als in minnelijke zoetzedigheid en liefelijk schoon; mij wachten zware dagen, vreeze ik,' en de lach, waarmede hij zijn diepen zucht verzelde, bewees, hoezeer hij ze vreesde.

Dit samenspreken was, als men denken kan, gefluisterd, en St. Aldegonde had intusschen aan Barbara medegedeeld, dat ook hij naar Leiden ging, om zijn zoon te bezoeken, die het onderwijs genoot van Bonavontura Vulkanius.

Nu werd de aandacht der jongelieden afgeleid door een toast, voorgesteld door van der Mijle, de gezondheid van alle afwezige kinderen, en na een blik gewisseld te hebben met den Advocaat van Holland, sprak hij:

'Ik heb den vrienden ietwat mede te deelen. Lang waren hee-Barneveld en ik bekenden, welhaast zullen wij verzwagerd worden. De Advocaat heeft mijn zoon de verkeering toegestaan met zijne oudste dochter.'

Gelukwenschingen van allen volgden, en een vroolijke heildronk werd toegebracht, - daarop zeide Barbara:

‘Mij dunkt, heere Barneveld! 't moet nog een jeugje van een meiske wezen, uwe dochter; als ik meene, hebt ge pas de koperen bruiloft gevierd.’

‘Zoo is 't, mevrouwe! alleen in zekere zaken is het vroege dikmaals het tijdigste; daarbij, wij zullen geene al te groote haast maken met de bruiloft!’

‘Dan mag 't bestaan,’ zeide Barbara.

‘Wordt het ook niet haast vrijtijd voor uw aardig dochterken?’ vroeg Coornhert halfluid aan Leoninus; maar diens strak gelaat verplooide zich tot geen glimlach, terwijl hij luid antwoordde:

‘Het kind kan nog wachten.’

Barbara zag op hem met eenige verwondering, en de Advocaat zag heen, met een schalken blik naar het aardig paartje tegenover hem, terwijl hij zeide:

‘Zou 't noodig zijn, de liefste uit Oost-Indië te halen?’

Gideon, die het verstaan had, glimlachte vroolijk, terwijl hij Barneveld groette met het opnemen van zijn glas, daarna hief hij het oog op naar Leoninus, maar deze wendde juist het hoofd naar de andere zijde

Ivonnette had zich intusschen beziggehouden, met haar jeugdigen buurman van eene gulden gierst-taart toe te dienen, want men was aan het nagerecht genaderd.

Eene wijle heerschte er eene stilte, die wel iets gespannens had, zooals dat soms zijn kan, zonder dat men er recht de oorzaak van begrijpt.

De woelige Coornhert droeg het niet langer.

‘'t Is of er een zone Calvijns om ons heen waart, dat niemand zich een lachje durft onderstaan....’

De Kanselier deed hem zwijgen door een afkeurend gebaar met de hand, en toch was het niet om Gideon te sparen, dat hij zoo deed, want plotseling richtte hij zich tot Ivonnette met het woord:

‘Hoe zoudt gij het vinden, zoo Gideon *dominé* was geworden?’

Het dartele kind zag even haar vader aan, daarop Gideon, en barstte toen uit in een schaterend gelach.

Maar Barbara nam dit woord hooger op; haar gelaat kleurde zich donker:

‘Fij, Elbert! zulk een jok is onaardig, zonderling onaardig, gij weet wel, waarom!’

Marnix schudde het hoofd en sprak zacht tot Leoninus:

‘Bylo, vriend! dat is onedelmoedig. Gij zijt erger dan Achilles, die zijn Hector voor 't minst niet ontwapend had, voor hij hem bestreed. Gij valt aan, waar gij 't verweren verboden hebt.’

‘Ik mag niet edelmoedig zijn. De overwinning is mij noodig en ze is hem nutter dan mij; ik zal u dat nader verklaren.’

En de Kanselier vervolgde zijn wreed spel.

‘Zoo 't ernst ware, Barbara?’

‘Ei, Elbert! ik weet niet, wat u dus kwelziek maakt,’ hernam deze met stijgend ongeduld, ‘gij weet wel, dat dit niet is, dat dit niet zijn kan. Gideon weet zelf te veel, welke jonstige vooruitzichten daarmee verstoord zouden zijn, en het doet mij wonder dat hij zoo overvreemde aantijging zich dus koeltjes laat aanleunen.’

Koeltjes was intusschen eene zeer oneigenlijke uitdrukking van Barbara, want van het begin van dien aanval af, had zich op het gelaat van den jonkman een heftige strijd van aandoeningen geteekend.

En de Kanselier zelf had het dus bedoeld. Hij had berekend, dat de jonkman licht meer zielskracht zoude hebben, om zijn voogd tegenstand te bieden, bij het ernstigst onderhoud onder vier oogen op dit punt, dan bij zoo plotseling een aanval, - ten aanhoore van vreemden, onder den indruk van een vroolijk feest, die het ernstige van lichtere zijde doet opnemen, - ten aanhoore van eene vrouw, die als zijne tweede moeder was, wier vooroordeelen hij kende, en wier voortvarende drift hij pleegde te ontzien; maar boven alles had de looze diplomaat er op gerekend, dat de jonkman zedelijken moed zoude missen tegen den spottenden lach van een dartel meisje, wier zwarte oogen van jongs af zijn zacht karakter hadden beheerscht, en van wier verdubbelde toovermacht hij zich alreeds onder het feestmaal had verzekerd. Hij twijfelde dus geen oogenblik, of hij zou overwinnen, en zijne overwinning zou hij verzekeren op eene wijze, die Gideon den terugweg later onmogelijk zou maken. Maar de looze diplomaat had gerekend zonder dien Christelijken moed, waarin de jonkman zich had geoefend, zonder den gloed van een ijver, die sterker was dan de damp der bedwelming, en zonder die kracht, die de Christen vooruit heeft

afgebeden, en die dan de zijne is in de ure der beproeving. Barbara's spreken, het vroegere zwijgen van den Kanselier, gaf Gideon een snellen blik te werpen op de gevolgen van zijn antwoord, maar tegelijk ook op den nooddwang om het te geven, als hij zich zijner keuze kon schamen, was hij harer onwaardig; als hij geene zelfstandigheid had tegen deze eerste verzoeking, zou hij licht geene tweede meer hebben door te staan, want het zou hem, als anderen zijn gebleken, dat eene keuze geene vaste en oprechte kon wezen, die niet tot ieder offer was bereid. Dat alles voelde hij snel, zoo snel als de gedachte, en was hij verbleekt bij het geschater van Ivonnette, hij hoorde het nauwelijks meer; want het duizelde hem voor het oog, en het suisde hem in het hoofd, en hij drukte de rechterhand tegen het hart, of hem daar iets pijn deed, terwijl hem een gloed op het voorhoofd steeg, bij het hooren van Barbara's harde uitspraak.

Alle aanwezigen die ingewijd waren in het geheim van dit tooneel wachtten met gespannen belangstelling zijn antwoord. Het was eenvoudig:

'Mevrouwe! hier is geene sprake van jok of van aantijging; ik hoop te worden, wat de Kanselier heeft gezegd, en dat zal de taak van mijn leven zijn, als de beste roem mijner ziele.' Barbara verbleekte op hare beurt.

'Gideon....! Gideon!' begon zij tot tweemaal toe, en het was haar aan te zien, dat alleen de uiterste drift haar het vermogen van het uiten haars toorns ontnam.

Maar de Kanselier begreep dat hij te ver gegaan was, en hij schrikte over hetgeen hij had gewaagd, en hij haastte zich nu ter voorkoming van het kwaad; zijne echtgenoot aanziende met dien blik waardoor hij haar beheerschte, en met dien glimlach die haar moest geruststellen, sprak hij opgeruimd:

'Welnu doch, Barbara! hoe verstaat ge dus averechts; het was eene plagerij aan u, en tevens blijft het waarheid: Gideon heeft nevens de rechten en letteren ook de Godkunde geoefend, als velen dat gedaan hebben voor en na. Eene kennis of eene wetenschap meer heeft nooit geschaad en is eene kans te meer in het leven. De Godkunde bovenal is er eene, die van dagelijksche aanwending is en van zonderlinge gemeenheid in de tijden, die er loopen. Zij heeft hare stem in de raadslagen der regenten, en zij spreekt zich uit onder de simpelste bedrijven; zij heeft hare

minnaren en oefenaars onder de grootste vorsten, de schranderste staatslieden en onder de slechtste dorpers en poorters. Onze edele Marnix hier, die krijgsman is en staatsman, en wat niet al, heeft somwijlen dienst gedaan als hofprediker, is theoloog. Onze goede vader Coornhert, die een poëet is en een rechtsgeleerde, en die wel zeven ambten heeft geproefd, maakt er aanspraak op, theoloog te zijn. Mijn achtbare vriend van der Mijle moeit er zich dikwerf mee, waar het pas geeft; en wat*meester* Barneveld te zijnen tijde gedenkt te doen is nog niet uitgewezen. Ik alleen ben on-theoloog, en dat is eene mijner fouten, als mijn nobele vriend Marnix heeft verklaard. Gelukkig heeft mijn pupil die faute niet, hij is doktor *theologiae;* nadere bepaling van staat of stand verblijve eene zaak tusschen voogd en pupil, en die de vreugd van een vriendenmaal niet verder storen mag. - Die stoornis kwam van mij, vrouwlief! en gij, mijne gasten! vergeeft, wie schuld belijdt! Gideon, zoon mijner ziele, gij het allereerst! het was te doen, om Ivonnette's zwarte blinkers wijd opgeslagen te zien; het arme kind geeuwt alrede van mijne lange rede.'

Gideon zag eene poos op den Kanselier met een diepen ernstigen blik, die eenige seconden aanhield; die blik was eer streng dan smeekend, eer verwijtend dan ootmoedig, maar dat was ook zijn eenig antwoord.

Ivonnette vond een ander.

'Ik geeuw niet, liefste heer vader! maar ik doe moeite mijn lachlust te bedwingen; want ik ben zeker dat ik droomen zal van Gideon, onder de gestalte van Libertus Fraxinus, wien ik bij dit alles gedenke!'

'Waaruit juist deze?' vroeg haar Gideon.

'Omdat het de eenige predikant is, dien ik ooit gesproken heb, uitgenomen dien goeden, eerwaarden heer Duifhuis, van dien mij nog geheugt, dat hij ons, als wij te Utrecht verbleven, soms bezocht; maar dat geval met Libertus, heere Gideon! dat moet ge aanhooren en zonder strakzien; we waren pas hier, en ik heb toen van dien wonderen man eene predikatie gehoord, en raad doch waarover? Des heeren van Kinschot's dochter, jonkvrouwe Aleid, was de bruid, en ik was van de speelnooten; de bruiloft was gehouden in alle deftigheid en eerlijkheid en jolijselijke verheuginge, zonder eenige twistinge of moeielijkheid tusschen jongelieden, als wel plaats vindt; maar er was lustig gedanst. Wat

is eene bruiloft zonder dansen, en speelnooten, die op zulken avond weigeren ten reie te gaan? maar het was Zaterdag, en wie onzer had, onder de feestelijkheden van de week, dagen geteld en over den Zondag nagedacht? Daarin lag nu de ergernis van den eerwaarden man Libertus: gedanst en op Zaterdag! Dat was de tekst van eene boetpredikatie, te lang om na te vertellen, maar die hij houden kwam op den ochtend na de bruiloft, ten aanhoore van al de speelnootjes en gezellinnetjes van de bruid, en zonderling tegen de ouders. Ik geloof zelfs dat hij van ban en afsnijding sprak; maar daar 't mij niet aanging, is mij 't meeste ontdacht. En als ik nu Gideon in die plaatse denke, mij met streng vermaan den dans ontzeggende, hoe ik luisteren zoude....!' en het sissende geschater van het kind stoorde haar in het voortgaan.

'Dat zou *ik* nooit, Ivonnette! schoon ik voor mij den avond vóór des Heeren dag in nutter overpeinzingen zou wenschen over te brengen, dan daar het woelig en onrustig dansen toe heenleidt.'

'Ik kenne heer Libertus niet, schoon ik vele predikanten wete, die van zijn gevoelen zijn,' sprak Marnix, 'en mij nooit hebbe konnen stellen aan hunne zijde; dergelijke onverstandige strengheid maakt afkeerig van 't Christendom en brengt het in reucke, oft het vreugde en geneugtelijk verblijden vijandig ware. Diegenen, die dus op haar eigen voetje voor zonde rekenen, wat nergens in Gods wet verboden wordt, doen daaraan niet wel. Ik voor mij heb altijd met woorden bevestigd en met voorgang betuigd, dat ik niet konde een afkeer hebben van eerlijke spelen en zedige reien, en ik kan ook niet bevroeden wat kwaads daarin zoude zijn, zoo men met de jonge dochters of eerbare juffrouwen op de maat van de violen omwandelt, of omloopt, springt ofte danst.'

'De redenaars van de scholen zijn 't met uwe strenge mannen eens,' sprak Leoninus, 'geen wijs man danst, als hij nuchteren is.'

'Ik wete 't, maar ik houde het daarvoor, dat geen dronken of uitzinnig mensch met eene van deze, als het behoort, zal konnen dansen, en dat het geen gevolg is van onmatige gastmalen, maar wel van matige en heilige, ja zelfs van oefeninge en onderwijzinge. Om niet te spreken van David, die danste,

hanteerende de heilige mysteriën van den godsdienst, wil ik alleenlijk zeggen, dat ik hier te lande het dansen na de maaltijden, daarmede men dronken drinken, inzwelgen, dobbelen en tuischen voorkomt, als nut en stichtelijk achte. Ik zelve heb dikwijls gedanst tot vermaak van 't gezelschap daar ik bij was, en voornamelijk om mijne gezondheid, en om mijn geest te verkwikken; mijn aanzien en naam achte ik daardoor niet te lijden, omdat ik die houde niet te bestaan in de schaduw van de uiterlijke zake, maar in de zake zelve.'

'Ik ben het volkomen eens met den heer van Marnix,' sprak Barneveld, 'en ik zie niet, waarom wij ons dus langer aan 't nagerecht vergeten zouden, bij 't indrinken van zoeten wijn, tot overmaat toe, en niet veeleer onze minnelijke gastvrouw bidden zouden, om de jonste van eene *allemande,* te meer daar het opstaanstijd wordt, want het tegen middernacht loopt.'

'Zoo laat!' riep van der Mijle, 'dan zou ik, met uw welnemen, liever der gastvrouwe bidden, ons oorlof te geven tot een danken afscheidsdronk. Mijne huisvrouw is niet op zulk uitblijven verdacht.'

'Ik zou Salomo's wijsheid moeten hebben om hier tusschen de vrienden te rechten,' zeide Barbara lachende, 'eilieve Elbert! wat zegt gij daartoe?'

'Dat in mijn huis geen dwang is, noch van blijven noch van gaan; blijven en vroolijk reien zou mij lief zijn; in heengaan zal ik mij uit nooddwang voegen.'

'Zoo ontschuldig mijn doordrijven,' zei van der Mijle opstaande, waarin hij door de anderen gevolgd werd. Men ging echter niet uiteen, zonder vele wisseling van plichtplegingen, die toenmaals zelfs onder de gemeenzaamste vrienden werden geëischt.

Coornhert bad zich het geleide der heeren tot aan zijne herberg.

'En wij zullen u hoeden voor disputatiën met ongelijke wapenen, oftewel argumenten *ad hominem,*' zei Barneveld lachende; bij het afscheid nemen van Gideon, zeide hij hem:

'Jonge man! ik estimeere zeer hoog consequentie, en vastheid in 't blijven bij eens genomen resolutie.'

'Daar hebt ge 't,' fluisterde Marnix Leoninus in, 'verstoot nu uw arm weesken! het eerste beroep, daar de Staten wat stem in hebben, is het zijne.'

'Dat is wel onnoodig,' antwoordde deze op gelijken toon,

‘dat *arme weesken* zou prediker kunnen zijn op zijne eigene heerlijkheid; maar God verhoede 't!’

Toen de anderen vertrokken waren, nam St. Aldegonde Beza's leerling ter zijde, en hem beide handen nemende, zeide hij hem zacht:

‘Lieve jeugdige broeder in Jezus Christus! ik zorge, gij zult om deze dingen in groot lijden komen; maar gedenk mijn devies: *le repos ailleurs!* en versaag niet, want de blijdschap die des Heeren is, zal de uwe zijn, en die Zijne stemme volgt, gaat een veilig pad.’

‘Amen, heer! wie gelooft, ziet niet om! maar ik weet reeds uit welke doornen mijne lijdenskroon gevlochten wordt, doch met Gods hulpe zal het eene krone der eere zijn!’

‘Gideon! gij zijt stug geworden; is het omdat ik over domine's gelachen heb?’ fluisterde Ivonnette hem toe.

‘Neen, Ivonnette! dat is 't niet,’ antwoordde hij met een zucht, en haastig volgde hij Conradus, die hem zijn vertrek zou wijzen.

EINDE VAN HET EERSTE BOEK.

Leycester in Nederland.

Tweede boek.

Nu eens van 't Looze Reintje! Gezongen, dat het klinkt.
Die vos greep 't eêle beesje
En vatte 't bij de keel,
En scheurde 't lekker vleesje,
En gaf aan elk zijn deel,
Aan zijn vosjes evenveel.
.....
De boer dronk huy!

VONDEL.

Schep moed, beladen ziel! Gods gramschap wordt nu koel,
En vol betrouwen kruip voor dien genade-stoel,
Zwijg hutte des bescheids, orakel en sybillen,
Synoden en rabijns: in nood en kerkgeschillen,
Blijft Christus 's menschen troost; die namaals regt verkort.

VONDEL.

XVI. Reingoud.

Doen wij als Douglas en gaan wij Leycester voor naar Utrecht! Zoeken wij er echter den jongen Engelschman niet op, die ons wel vanzelve voor de oogen zal komen, maar zien wij even rond in de oude bisschopsstad, vervallen als ze is door den keer der tijden, van hare waardigheid als zetel der bisschoppen, van den glans en den luister, dien een geestelijk Hof wist heen te werpen over geheel eene stad, die het zich had uitverkoren. Zien wij haar in haar staat van verval, zooals wij haar weleens gezien hebben in haar bloei! Zien wij haar zooals de oorlog, en de plundering, en de bloedige strafoefeningen, en de uitwijkingen om geloofs- en

staatstwist haar gemaakt hebben, sinds de dagen van haar weelderigen en goedigen Philips van Bourgondië, die de laatsten waren van haar frisschen bloei als Roomsch-Katholieke hofstad, sinds de kniebuiging van Hendrik van Beijeren voor Karel V, die haar afhankelijk maakte van een vreemden heer. Snel daarna zag zij hare vorsten afdalen van vernedering tot vernedering; hare ridderlijke instelling van St. Jan afgescheurd van zijn machtigen hoofdtak; eene vesting opgericht onder haar oog als tegen hare burgers; hare kloosters kwijnende en beroofd van hare voorrechten; hare kapittels zonder invloed en hare kanunniken zonder macht als zonder eere; de schatten der geestelijken verstrooid en verdeeld, de laatste harer bisschoppen ten grave gedragen onder een psalmgezang *Psalm* CXXX., dat geen gezag harer geestelijken het zwijgen vermocht op te leggen, en dat klonk als een jubelfeest van verlossing, aangeheven door de Hervorming; als een *de profundis* voor het zieltogende Katholicismus. Van toen aan was haar de laatste levenskracht ontnomen, en aan een stuiptrekkend trillen onderkende men nog alleen maar van tijd tot tijd de teekenen van een leven, dat slechts één forschen genadeslag wachtte, om te worden uitgebluscht. Die genadeslag zou zich niet lang doen wachten. Reeds had zij van hare kerken, aan hare heiligen gewijd, moeten afstand doen, aan wie hare heiligen loochenden en hunne beelden vergruisden. Van die harer kloosters, die niet tot bouwvallen waren vermorzeld onder oorlog en plundering, waren de poorten wijd opengezet voor alle monniken en nonnen, die hunner geloften ontrouw wilden worden, en het had de rijen bij de plechtige processiën gedund, en het had de tonen van hun gewijd koorgezang verzwakt. Ten laatste waren ook die omgangen gestaakt geworden, en werden de koren niet meer aangeheven dan met gedempte stem, en was zelfs het dragen van het gewijd ordegewaad verboden geworden op de straten, en dat dáár, waar de geringste monnik altijd een groete placht te eischen van den hoogsten edelman, in naam van zijn gewaad!

O, voorzeker! het Utrecht van voorheen was weg, - weg en voorbijgegaan, en welke vergoeding kon de Unie van Utrecht zijn, zelfs al beloofde die haar, in de nieuwe Protestantsche vereeniging een deel van den invloed, dien zij bezeten had; zelfs

al had de werkelijkheid voor haar die belofte gehouden, ik vrage u, welke vergoeding kon dat heeten, voor wie het hart aan deze herinneringen had vastgehecht? En nu! welhaast zou het anders worden, welhaast zou een andere heer er zijn zetel vestigen, en de stad voor eene korte poos den schijn en den glans teruggeven van eene hoofsche verblijfplaats, en haar maken tot het middelpunt van den Staat, maar het zou slechts eene flikkering wezen, eene voorbijgaande flikkering, en al ware dat niet, ieder kenmerk van kracht en van bloei van het Protestantsche Utrecht zou als eene nieuwe zekerheid zijn, dat het Roomsch-Katholieke had moeten terugwijken voor den geest der eeuw, en de werking van het eeuwig hervormend beginsel in de Kerk, maar voorzeker kon het Utrecht van voorheen zich achten als weg en voorbijgegaan, en het is haar sombere bouwval, waarop wij den voet zetten.

Wat was het bisschopshof eene doodsche en verlatene woning geworden van een levendig en weelderig paleis, dat het was geweest! - Wat was het Duitsche Huis een berooid en onherkenbaar verblijf, sinds de Groot-commandeur zijn rang van Grootmeester bad moeten afstaan en het baljuwschap aan der Staten bescherming was overgegeven, sinds gehuwde broeders zich een eigen huiselijken haard hadden gekozen, sinds Protestantsche broeders de kloosterlijke samenwoning hadden versmaad! Wat schenen die straten leeg en eenzaam, sinds zoovelen daar niet meer doorwemelden, die bij hoofschen zwier geestelijke waardigheid te vereenigen hadden! Wat hadden zij een armelijk en kwijnend aanzien, die huizen en winkels, die vroeger welvaart en nering trokken van de behoeften en eischen van den weelderigen hofstoet, van een zinnelijken eeredienst!Wat stonden die werkplaatsen ledig, van waar de Katholieke meesters waren weggetrokken, en hoe schooiend en bedelziek hokten de verarmde en aan arbeid ontwende handwerkslieden nu langs de sombere grachten om! En de verarmde kloosters hadden spijze noch aalmoezen meer uit te deelen! En men hoorde nooit meer de opwekkende tonen van de Vroegmisklok, noch het plechtige luiden van den Avondvesper, en niet meer de vroolijke kerstliederen van de koorkinderen, noch de luide jubelkreten van de Vastenavondfeesten. In de huizen vergat men de kaarsen van den Driekoningendag;

op de straten de kermis- en St. Marten-vuren, en nooit zag men

meer langs de grachten de sombere huizen gesierd met festoenen en tapijten, ter eere van de processiën der hooge kerk-feesten, en het sombere uitwendig der woningen was nu van een streng en somber inwendig de oprechtste vertegenwoordiging.

Gaan wij eene dier sombere woningen binnen, en dringen wij door tot in de binnenkamer van het huis! Eene kamer van de soort, als men voormaals in Friesland treur- of lijkkamer noemde, - als men ze gelukkig niet meer weet in te richten in onze eeuw; - eene zulke, waar de zwaarmoedigheid op u valt, zonder dat gij het zelf weet, en u tot wanhoop verleidt, eer gij er u tegen hebt kunnen wapenen; - eene kamer, waar geen zonnestraal weet door te dringen, en de lichtstralen eer geweerd worden, dan opgevangen door de hooge vensters en de talrijke in lood gezette glasruiten; - eene kamer, waar een hangend hoofd zich als vanzelve dieper nederbukt, en waar alleen eene ziel vol helderheid en ruste, nog wat blijmoedigheid weet te houden en wat levenslust. Het donker beschot van gebruind eikenhout, de zoldering met zware eiken balkjes ondersteund, waarvan zooveel lofwerk afhing en zulke hatelijke monsters en saterskoppen u aangrimden, dat in waarheid de vrees u beving, of ze niet zouden nederdalen om u leed te doen. Alle meubelen zoo zwaar en onhuiselijk, als ware ieder stuk huisraad op zich zelve eene verschijning uit een benauwden droom. Een steenen vloer, die iederen tred luid en hol weerkaatste. Een schoorsteen met wijdgapenden mond, die meer warmte naar zich trok dan rook; het vuur, het eenige, dat warmte had kunnen aanbrengen en licht daarnevens, op dit oogenblik verkeerd in een kwijnenden aschhoop. Zoo was er niets, niets in dit vertrek tot sieraad, tot weelde, of dat u tot het genot des levens had kunnen opwekken, en toch was het duidelijk, dat geene bekrompenheid van middelen zulk eene spaarzaamheid had noodig gemaakt.

Slechts er heerschte iets onhuiselijks, iets ongezelligs, iets dompigs en neergedrukts, dat zelfs door goud, noch door pracht had kunnen worden vergoed. Het eenige, wat getuigde van een streven naar licht en helderheid, - voor het minst naar het zedelijke, - was een Bijbel, geplaatst op een tafeltje naast de bedstede; maar, helaas! bij eene juiste waardeering van het geheel, bij een blik op den huisheer en hen, die met hem waren, bij het beluisteren hunner gesprekken, hebben wij recht om te vreezen, dat die Bijbel vaker werd geopend, als bron voor spitsvondige redetwisten, of

om uit duistere profetieën dreigende toespelingen te putten, dan om de boodschap van het Evangelie te beluisteren, of de zachte wetten der liefde te leeren, die het Nieuwe Testament hare heilbegeerige toehoorders predikt, of te vragen, welke eischen van zelfsverloochening en heiliging, het juk van den goeden herder oplegt.

Drie mannen waren er samen bijeen; allen zoo dicht mogelijk bij het vuur geschikt, dat ze in het *vuur* hunner gesprekken hadden verachteloosd. Ze verschilden veel in uiterlijk voorkomen, maar ze hadden eene sprekende overeenkomst van leeftijd; allen waren ze heen over de lente, over den zomer des levens, allen naderden ze reeds de grensjaren des ouderdoms. De jongste hunner moest wel zeker eene halve eeuw geleefd hebben, schoon zijn krachtige, mannelijke bouw nog van geene verzwakking getuigde, of eenig kenmerk droeg van verval. Een ander kenmerk hadden zij gemeen: geen hunner had een onbeduidend voorkomen, of een zulk, dat men onbehagelijk had kunnen noemen, maar bij den een drukte zich het belangwekkende uit in kracht, in vuur, in stoutheid; bij den anderen in fieren en pralenden trots; bij den derden in iets fijns en behagelijks, doormengd met zoo iets stroefs en straks, een gelaat waarvan de uitdrukking zóó wisselde, naarmate hij het scheen te willen, dat er met zekerheid en bij een eersten blik niets van te bepalen valt. De jongste, hij wiens fieren trots wij deden opmerken, had ook in zijne kleeding de praalzucht gelegd, waarvan geheel zijne persoonlijkheid den stempel droeg. Zijn gestreept fluweelen kleed, zijn rijke kanten kraag, zijn dubbele gouden halsketen, zijne satijnen mouwen met goud borduursel op de naden, de fijne kastoor-hoed met veelkleurige vederen pronkende, de bruin satijnen pels met sabelbont bezet, dien hij over den stoel had geworpen; alles getuigde dat hij de man van fortuin was, die hare gaven wist te gebruiken. Het was Gerard Prouninck, van Deventer bijgenaamd, een man van strenge Calvinistische begrippen en van goede afkomst, die zijne woonplaats te 's Hertogenbosch had verlaten, toen die in handen van den vijand was overgegaan, en zich te Utrecht had nedergezet sinds vele jaren. Van den man, die naast hem zit en naar wiens vloeiend en vurig spreken de beide anderen schijnen te luisteren met belangstelling en aandacht, hebben wij slechts den naam te noemen, om zeker te zijn dat ieder hem kent, want het is Hermanus Modet, ook genaamd Herman de Strijker, een dier predi-

kanten uit de eerste tijden der Hervorming, in wie meer het omwentelingsbeginsel dan het hervormende heerschende was, en die, wellicht noodwendig voor den eisch van den tijd, voor het minst *door* hun tijd gevormd werden, en door diens woelingen medegesleept; het zij gezegd tot hunne verschooning.

Een van die predikers, wier krachtige en onstuimige welsprekendheid zich het best op haar gemak gevoelde, onder een gehoor van duizenden, vrienden en vijanden samen, beiden dreigende met het zwaard van het Woord, en tegen de laatsten wel gezind, uit noodweer naar meer stoffelijke wapenen te grijpen. Als aangevallenen niet enkel berustende op de tusschenkomst des Hemels, en vaak zelve aanvallende in den naam van den Heer.

Een van die predikers, die, zoo ze niet handdadig deel hebben genomen aan beeldenstorm en oproerige beweging, voor 't minst door onstuimige taal en geestdrijvende toespraken, dwepende gemoederen tot zulke uitspattingen hebben ontvonkt en aangedreven. Bij Modet in 't bijzonder welke ook zijne handelingen waren en welke zijne bedoelingen tot hiertoe, verdenk ik het beginsel niet, van waar zij uitgingen. Heete, al was het dan ook onverstandige geloofsijver, - geestdrift die zich door niets liet verkoelen, - hoe eenzijdig ook van richting, stoutheid en vastheid van wil, om de zaak, die hij de eenig rechtmatige hield, voort te zetten, - ondanks alle tegenstreving, moed en bereidwilligheid, om daarvoor ieder oogenblik rust, vrijheid en leven veil te hebben, zijn eigenschappen die ik nooit mijne achting kan weigeren, zelfs al zie ik ze bevlekt door zoovele zwakheden en hartstochten, door eigenzinnigheid, heerschzucht, liefdeloosheid en hardheid, als er bij dezen zijn op te merken.

De Fransche Prinses Charlotte van Bourbon, die hem eene wijle heeft gekend als den hofprediker van haar gemaal, veranderde zijn naam van Modet in dien van Immodest; en zeker heeft hij dáár als elders, van bescheidenheid, van zachtheid, van minzaamheid en van deemoed geene blijken gegeven, als het een prediker van Christus leere, en een verkondiger van het gezuiverd geloof had gevoegd. Maar men vergeve den man, die monnik was geweest, en die overtuiging genoeg had en ijver genoeg, om het klooster te verlaten, en een voorvechter te worden der Hervorming, dat hij onder woelige en moeielijke levensondervindingen, waar hij geweld met geweld heeft moeten keeren; - dat hij

onder zulke omstandigheden niet alle gebreken van den monnik, niet alle gebreken van eene heftige natuur heeft kunnen afleggen met de kap, en dat hij niet een geheel nieuwen mensch heeft kunnen aandoen met het kleed van den predikant. Wij hebben daarom niet noodig eene zijner ongeoorloofde daden goed te keuren, noch in te stemmen met een enkelen zijner buitensporige uitvallen. Hem aanziende, hem hoorende vooral, kan men het niet meer vreemd vinden, dat hij duizenden had weten te boeien aan de klanken zijner lippen, dat hij door de welsprekendheid der gebaren en van het oog overreed had en overweldigd, waar het kalmer beraad licht niet door zijne gronden was overtuigd geworden. De donkere gloed van zijn zwart oog, - de strenge ernst die zetelde op zijn voorhoofd, - de krachtige uitdrukking van grove trekken, die ongeregeld waren, maar toch niet onbehagelijk, - de trots van zijne houding, - het gebiedende van zijne forsche gestalte, - de heftige, de vurige levendigheid zijner gebaren, boezemden ontzag in en belangstelling, al was het meer die der vreeze dan die der liefde.

De laatste persoon van het drietal, dat wij u wilden voorstellen, is ons, om vele redenen samen, de merkwaardigste. Hij is, als de anderen, historisch eigendom, maar wij nemen hem als eigendom van den roman. Wij hebben daartoe niet noodig, één enkel feit van zijn leven te ontkennen of te verloochenen; wij nemen alleen de vrijheid hem niet enkel op deze te beoordeelen; wij willen dieper gaan dan deze; wij willen verborgene vezelen nasporen, en hem kennen in fijnere schakeeringen, dan de ruwe schets, die de geschiedenis van hem geeft, waarop zij zijn karakter en zijn hart heeft beoordeeld, en haar oordeel of liever hare veroordeeling over hem heeft uitgesproken. Alleen de meest gewone soort van menschen geschiedt geen onrecht met zulk eene oppervlakkige beschouwing; maar persoonlijkheden als die van Jacob Reingoud, die zoovele tegenstrijdigheden in zich vereenigen, die tot zulke hoogten zijn gestegen, en tot zulke diepten zijn gevallen, hebben recht op eene scherpere, op eene vrijere, op eene juistere toetsing, dan die met twee pennetrekken gegeven wordt, in de geschiedenis van geheel een land; met hunne deugden en ondeugden, met hunne schitterende eigenschappen en met hun duisteren gemoedsstrijd, behooren zij tot het gebied der fantasie, der poëzie (als het woord

niet te vermetel klinkt), en de poëzie zal zich het hare toeëigenen, en zij wil trachten te ontleden waar de andere alleen in stukken houwt; zij zal hem *niet beter maken,* maar zij zal hem omgeven met den stralenkrans van het genie, en het licht dat die op hem werpt, zal strekken om hem *beter te bezien.*

Wat hij innerlijk geweest zij, of niet? zal ons op dit oogenblik toch niet ophouden; wij willen nu alléén zijn uiterlijk opnemen. Dat is merkwaardig genoeg; schoon hij wel zes en vijftig jaar kan wezen, is het hem nog aan te zien, dat hij een beeldschoon man moet geweest zijn: nog heeft de opslag en de blik van zijn donker oog iets fluweelachtigs en iets doorborends samen, dat verleidend moest zijn en gevaarlijk van overredingskracht, voor mannen en vrouwen beiden. Wij hebben het reeds gezegd, dat de rechte uitdrukking van zijn gelaat niet vast te bepalen is: zij wisselt naar de gewaarwordingen, die hij ondervindt of die hij wil opwekken. De eerste heeft hij zoo goed in zijne macht, dat hij er zelden iets anders van zien laat, dan wat hij wil, en het laatste is hij zóó volkomen meester, dat hij altijd den indruk doch maakt, dien hij begeert; wilde hij aantrekken, rede en zinnen voelden zich geboeid; wilde hij afstuiten, eene koude huivering dwong tot terugtreden; wilde hij gebieden, iets dat sterker was dan een trotsche wil, dwong tot de hoofdbuiging der gehoorzaamheid; maar ondanks al die bewegelijkheid, hebben toch twee eigenschappen zijner ziel op zijn gelaat haar stempel gedrukt, dat blijvend is onder alle wisselingen heen: scherpe schranderheid en stoute trots; maar de eene daalt soms af tot fijne sluwheid, de andere plooit zich wel eens tot zachtere fierheid, maar stijgt het liefst tot laatdunkenden overmoed, zoo haast hij de zelfsbeheersching vergeet of onnoodig acht. Zijne gestalte is welgevormd, recht en buigzaam; noch de gezetheid van den middelbaren ouderdom, noch de vermagering, die haar soms vervangt; oorspronkelijk is zijne houding vast en gebiedend, en zijn zijne gebaren levendig en los; maar daar beide met gemak en met hooge natuurlijkheid zich richten naar de ingeving van de gedachte die de gelaatstrekken beheerscht, zijn ze evenmin te bepalen als de eersten; maar in zijne stem, vooral in zijn spreken, in hetgeen hij zeide, zoo wel als in de wijze waarop hij het zeide, lag de kracht zijner heerschappij op den wil van anderen; waar hij sprak om te overreden was hij zelf altijd het eerst overtuigd, en deelde die overtuiging niet zacht-

kens mede bij kleine teugen, maar stortte die op eenmaal, meestal met eene enkele machtspreuk, zijn toehoorder op het lijf, of drong die op onder ruischende woorden en schitterende beelden. De macht van zijn spreken ging zóó ver, dat hij, eene waarheid ontkennende of eene logen bevestigend, aan het twijfelen bracht, wie alreede voor zich zelven zekerheid had verkregen door feiten. Nu echter schijnt hij die machtige gave ongebruikt daar te laten, want hij zit neder luisterend, de beide ellebogen gesteund op de tafel, het hoofd rustend tusschen de handpalmen, luisterend naar het spreken van Modet, met die soort van ingespannen aandacht, die niet enkel de woorden van anderen tot zich neemt, maar ze ook op hetzelfde oogenblik als verwerkt, en met eigene denkbeelden verbindt.

Het was eene lange en heftige alleenspraak geweest, de rede van den predikant, die haar nu besloot met te zeggen:

‘Dus staan *wij* predikers van de zuivere leer en herders van de ware Gereformeerde Kerke, - oprechte gezanten van God, als we zijn! - met die onzuivere leeraars der St. Jakobskerk, die, de gemeente zaligsprekende, op valsche en bedriegelijke gronden voortgaan in het opbouwen en uitbreiden der kettersche en afgodische sekte, die nergens anders toe strekkende is, dan om den papistischen zuurdeesem tusschen 't gezuiverd geloof in te voegen, en dat op zulker wijze gansch te verderven in deze stad, die vrij al te veel uit nature en geheugenis van vroegere dagen tot de duisternisse des pausdoms is toegeneigd.’

‘'t Mag wel zijn,’ sprak Prouninck, ‘dat deze gansche toeleg een werk is van die verderfelijke orde der Jezuïeten.’

‘'t Is niet wel denkelijk, dat de povere meester Huibert daarmede alreeds in verbinding stond, toen hij begon, sommige Paapsche bijvoegselen weg te laten, en 't zou voorwaar eene fijne vond zijn van die orde, dus in eigene ingewanden harer moeder te woelen, om 't lichaam eens anderen in woeling te brengen,’ merkte Reingoud aan, met een glimp van spot.

‘Wat er van zij, het is het werk van den Anti-christ, om de gezonde leer fijntjes afbreuk te doen,’ sprak Modet; ‘maar met Gods hulpe zal dat heilloos beginnen verstoord worden, en zoo snood een doel niet tot goede uitkomst komen. Wij zijn daar vier in getal, allen rechtgeloovige leeraars, die zich dapperlijk zullen stellen aan het hoofd der kudde, om die te hoeden tegen de

grijpende wolven. En mogen de anderen verkouden in ijver, of traag zijn van hand en slap van knie, ik zal dáár wezen, als een wachter op den dorpel van den tempel, tot wien de Heere Heere heeft gezegd: “Ik heb dij, mensche! gesteld tot een wachter des huizes Israël.” En welhaast, hope ik, moge het blijken, dat Herman Modet geen ontrouwe, noch onnutte dienstknecht is voor deze godzalige Kerke en gemeente van Utrecht.’

‘In geene gemeente, waar de Heer u tot de bedieninge Zijns Woords heeft gesteld gehad, is wel ooit die verdenking tegen u opgekomen,’ hernam Reingoud, ‘veeleer is de roep, die uitging van uw ijver....’

‘Geen slechtere dan mijn plicht van mij eischte,’ viel Modet in, ‘alleen der anderen lauwheid ruste te laten, is ook verslapping in 't goede. Mijn jongste ambtsbroeder, Johannes Uitenbogaert, dien ik wel verdenk van wat Zwingliaansche slapheid, in 't laten rusten van deze kwestiën, is nu opnieuw door mij opgewekt geworden. Wernerus,Helmichius en Sopingius zijn te allen tijde vaardig ten strijde. Zoo zijn wij vieren de meerderen in getal tegen hen drieën, en als nu, volgens zijne beloftenis, de godzalige man, Libertus Fraxinus, hierheen komt, gelijkelijk met den Grave van Leycester, dan zullen wij ze opnieuw krachtiglijk bestrijden met het zwaard van het Woord, en mochten ze daar doof voor zijn, van wegen de hardigheid hunner herten, weldan, zoo zullen wij dat steunen en kracht geven met het zwaard van de wet!’

‘En zij hebben den magistraat voor zich,’ zeide Prouninck.

‘God strijdt *met* ons,’ sprak Modet. ‘U, welvertrouwde mannen en broeders in het rechte geloove! u mag ik het zeggen. Gij zult zien, welke machtige wapenen ons in de hand zullen worden gegeven door 's Heeren bijstand.’

‘Ik meene ze te raden: Mylord Leycester voor de ware religie wezende, zal zich stellen tegen de scheurmakers en voor u den kamp aanvangen met den magistraat,’ sprak Reingoud, terwijl zijn scherp oog vragend rusten bleef op Modet.

‘Daar hebben wij hope op, de rechtvaardigheid onzer zaak kennende,’ hernam Modet, ietwat teruggaande.

‘'t ls dan te hopen, dat tegelijk de magistraat verbrijzeld moge worden in dien kamp! 't Is een verweerd en vermolmd lichaam, dat vernieuwing van ledematen noodig heeft, om tot rust en ge-

zondheid te komen, maar dat zulke nutte operatiën vreest als de pestilentie,' sprak Prouninck.

'Ge zoudt hen tot arm of hand willen strekken, lieve heer!' zei Reingoud lachende.

'Neen, voorzeker niet! Een vrij man, als ik, die goed en have in overvloed heeft, kan wel heerschappij voeren in eene stad en op hare burgers, zooveel het hem gelust, zonder daarbij noodig te hebben, zijne vrijheid in te boeten, door zich te binden aan regenten-eed, of zijn tijd, door dien te geven aan regeerders-plicht.'

''t Is van een wijs man, dus alle ambitie en zucht tot posten-bejag vrij te houden, vriend!' hernam Reingoud, met een dubbelzinnigen blik op hem ziende.

''t Is nog van een wijzer man en vooral van een vromer Christen, zijn eigen zelfs heerschappij niet te zoeken door eenig middel, maar alle goederen en krachten, die God in onze hand heeft gesteld en ter leene gegeven, te gebruiken in Zijn dienst en tot vordering van Zijne zaak.'

'Als ik meen te doen,' hernam Prouninck trotsch, 'zelfs nog voor Uwe Eerwaarde gedacht, mij daartoe op te wekken, schoon ik niet noodig heb geacht, daarbij afstand te doen voor eigen gebruik van 't wereldsche goed, dat gebod nergens gevonden hebbende in de Schrift, maar veel meer de overtuiging gekregen hebbende, dat het recht en Christelijk is, ook het talent van onze aardsche goederen niet te begraven, maar daarmede woekerende, poorter en handwerksman te vorderen en tot nijverheid op te wekken, en tegelijk zijn gezin en zijne vrienden de zoetheden van den aardschen voorspoed te doen smaken, als de Heere God die geschonken heeft.'

Die mengeling van Christelijken ootmoet en menschelijken trots was bij Prouninck zóózeer natuur, dat zijne beide vrienden er zich niet meer aan ergerden, en zelfs niet Modet, die het onnoodig vond, er zich kwetsend tegen te stellen. Bij wijze van afleiding zeide hij dus:

'En doet gij niet reeds der goede zaak zelfs met uwe weelde een dienst, door naar mijn raad aanbieding te doen tot het huisvesten van eenig voornaam Engelsch heer, al ware 't alleen, om ons met zekerheid te zeggen, wanneer hij komt, de Grave?'

'Dat zal welhaast zijn; mij is gisteren aangezegd geworden,

het logies voor een der heeren uit 's Graven gevolg gereed te houden; met den eersten April-dag wachten wij Leycester hier.'

'En wij zijn reeds in de laatste week van Maart,' sprak Modet vroolijk. 'De Heere zal Zijn volk zegenen. De Heere zal eene blijde uitkomste geven aan Israël, en eene vroolijke triomfe aan alle Zijne liefhebberen! Als Leycester komt....!'

'*Als* hij komt!' viel Reingoud in met zonderlinge stembuiging.

'Wien kan het invallen, hier te twijfelen? Wie zou 't hinderen. Is hij niet reeds op weg? Is hij niet reeds te Amsterdam?'

'En zoo die van Amsterdam den Grave wisten te bewegen, binnen hare muren te blijven, waar hij eene zoo statelijke ontvangst geniet?' hernam Reingoud, met iets dubbelzinnigs in toon en blik, dat scheen aan te duiden, hoe hij niet gansch zijne gedachte uitsprak.

'Geene slechtere wacht hem te Utrecht,' zei Prouninck. 'Wat al triomfbogen en eerepoorten worden er reeds nu opgericht, zonderling voor 't bisschopshof en 't Duitsche Huis! Wat groote somme is er gesteld voor vreugdevuren en feestmaaltijden! 't Zou mij niet wonderen, zoo hier en daar de straten belegd werden met tapijten, ten believe van de pooten der Engelsche paarden; en gedenk doch die eerewacht, die zich samenstelt en die de burgerhoplieden aan het hoofd heeft! 't Moet treffelijk zijn, dit alles, om te zien, en overtreffelijk van zoo groote hulde het voorwerp te wezen.'

'Al goed, meester Prouninck!' viel Modet in; 'maar *ik* heb meester Reingoud's woord op het hart, als geen man, die op oudwijf's praatjes hecht, of die ons nutteloos ontrusten zou, om ijdele vreeze te verwekken. Zeg doch! is er schijn, dat die van Amsterdam den Graaf in hun midden zullen houden door zulke middelen?'

'Ik zegge nooit "*neen*" op gebeurlijke dingen, maar wie weet, of ze zich van die hooge personaadje nog niet door schalker vonden verzekeren!'

''t Klinkt vreemd, wat gij daar zegt; wat meent gij daarmee?' vroeg Prouninck, met stijgende onrust.

'Dat we geene volle verzekerdheid hebben, dat de Amsterdammers den Graaf van Leycester vrij en onverlet uit hunne stad zullen laten heentrekken.'

'Voor Gods zaak, wat port u tot deze achterdocht?' riep nu Modet heftig.

‘Mijne kennis van der menschen natuur en handel in 't algemeen, en van deze Hollandsche staatsgezinden en koopluiden in 't bijzonder,’ antwoordde Reingoud laconiek.

‘Neen, bij Gods eere! meester Reingoud! gij spreekt niet zonder bepaalde oorzaak; dat is meer dan een los vermoeden, uw gansche aanzicht wijst het uit, gij weet iets.’

‘En *gij* dan, weet gij *niets,* meester Modet!’ vroeg Reingoud, scherp op hem ziende, ‘en dat, terwijl Libertus Fraxinus als uw bondgenoot den Grave verzelt?’

‘Ik heb geen schrijven van Libertus Fraxinus, sinds hij den Hage verliet,’ hernam Modet verslagen.

‘Nu, dat is spijtig; want licht had hij de dingen, die er omgaan, van nabij kunnen melden.’

‘Hoor, meester Jacob Reingoud! sinds gij ons hebt nieuwsgierig gemaakt, moet gij opbiechten,’ sprak Prouninck.

‘Nieuwsgierig is een klein woord voor zoo hooge zake,’ riep Modet, ‘Nu, Jacob Reingoud! gij weet en begrijpt als ik, hoeveel er afhangt voor de zaak der religie, van het leven en welvaren van dien nobelen heer. Om Gods wil, zeg, wat gij weet!’

Reingoud zweeg eene wijle en liet hunne spanning op het hoogste rijzen; toen sprak hij met een nadruk, die wel bewees, hoe hij, hetgeen hij zeggen ging, eene gewichtige mededeeling achtte, of die door de anderen daarvoor gehouden wilde hebben.

‘Nu dan, zoo wil ik, mits gij, welwaarde heer! en gij, meester Prouninck! mij ernstiglijk belooft van die wetenschap het gebruik te maken, dat ik zal aanwijzen, en in geheel het beloop van deze zaken de wenken te volgen die ik ulieden geven zal. Ik meen, dat ik dien eisch doe, aan wie overtuigd kunnen zijn van mijn vurigen ijver voor het welzijn van Kerk en Staat, en van mijne driftige genegenheid, om wie zich aan mij houden, bij te staan en voort te zetten met de zorgelijkste trouwe.’

Daarvan hadden die twee mannen nog geen bewijs dan des sprekers eigene verzekering van dit oogenblik; maar hij wist die zoo geldig voor te dragen, dat Prouninck zonder aarzelen antwoordde:

‘Het komt ook niet in mij op, daaraan te twijfelen, en wis en zeker is het u beloofd, en te eerder, sinds in zorgelijke tijden, schrandere en welgezinde lieden zich aan den ander moeten sluiten, om wel te varen en het goede te vorderen.’

Een onmerkbaar glimlachje plooide zich om Reingoud's mond,

bij dit spreken van Prouninck, maar te ernstiger toch wendde hij den blik op Modet, toen die sprak:

'Ik zegge ook "*amen*" tot uw eisch, heer en vriend! en te eerder, sinds ik in uwe scherpzinnigheid en uitnemende kennis in allerlei wereldsch bestier het ruimste vertrouwen heb, en wel betuige daarin uwe voorlichting gansch niet versmadelijk te achten, maar integendeel die grootelijks van doen te hebben, schoon ik in 't geestelijke meene, uw leeraar en voorganger te zijn en te blijven.'

'De alwetende God kent het, hoe ongetroost alle aardsche wetenschap den zondaar laat!' riep Reingoud met een diepen zucht, en de oogen ten Hemel slaande, als vergat hij alles rondom zich. Daarop Modet de hand reikende, zeide hij hem, op langzamen, slependen toon, en als woog hij ernstig ieder woord, voor hij het sprak.

'Zoo zeker gij geworden zijt het middel mijner bekeering - en mijner wedergeboorte; - zoo zeker gij - mijne - blinde oogen hebt geopend voor het Hemelsche - licht der genade; - zoo zeker zal ik in de hooge zake der Gereformeerde religie door geene andere oogen zien dan de uwe, niet kunnende dit, zelfs al kost ik willen. In het overige, heer! volg gerustelijk mij!' voegde hij er meer levendig bij. 'En nu hoort:

'De ontvangst van Mylord Leycester te Amsterdam is eene vreemde geweest....'

'Toch geene koele, daar gaat maar één roep uit over de geestdrift....'

'En die roep is waar, maar dat is van de zijde van 't volk; die der grooten was niet kleiner in machtige betuigingen van eere en hulde; maar zoo ver mijne kondschap reikt, is er geene eere geweest die niet eene verholen vernedering in zich besloot, en geene hulde, die niet den stempel droeg van een verkropt wantrouwen. Aanmerk alleen dit eene! De Graaf is te scheep van Haarlem gekomen, en wezende nabij hunne stad Amsterdam, zijn zij met aardige vaartuigen in de gedaante van dolfijnen en andere vreemde visschen zijn jacht komen omringen, en hebben hem dus als de hulde komen vertegenwoordigen van de bewoners der wateren, die hij doorkliefde.'

'Wel dan, dat schijnt mooi!'

'Acht niet op het fraaie mom! Onder betuigingen van zóó

vernuftige en zóó zichtbare eere hebben ze het eigen jacht des Graven van de vaartuigen, die het volgden en verzelden, afgescheiden, omsingeld, en dus Mylord Leycester als afgesloten van zijn eigen gevolg en geleide, tot aan de marktplaats, waar hij voet aan land zette.'

'En de Graaf?'

'Heeft zich in 't eerst, neffens allen van zijn gevolg, verwonderd over die wondre zeemonsters, en hun kunstig samenstel dapper geprezen; maar toen hij zich dus ganschelijk verwijderd zag van de zijnen, is hij ietwat somber geworden, en eene wijle in nadenken verzonken gebleven, na een paar woorden gewisseld te hebben met sir Philip Sidney, die hem denkelijk zal geraden hebben, een goed gelaat te toonen, althans hij had fierheid en hoffelijkheid van wezen hernomen, toen hij, ten laatste aan wal gestapt, de begroetingen van den magistraat met de gesten van minzame waardigheid vergold.'

'Klonken die begroetingen heusch?' vroeg Prouninck.

''t Waren al suikerzoete woordekens, gesproken op den toon van deemoed en willige onderdanigheid, anders zeldzaam op de tong van den rouwen en fierer bestevaar Hooft, maar 't bewijs voor de oprechtheid daaraf mangelde en stokte bitterlijk, zulks de Grave nog niet genaderd was tot het *Prinsenhof,* dat Zijne Excellentie tot logies zou strekken, of hij had oorzake gevonden tot iemand der zijnen te zeggen: "Die heeren bewijzen mij vele liefkoozingen, maar het komt niet uit het hart."'

'Maar hebben de Amsterdamsche heeren dat zeggen niet verstaan?'

'Dat is niet denkelijk, de Graaf sprak ze in 't Italiaansch.'

'Maar bij Satan, en de Engelen! hoe weet gij 't?' riep Prouninck uiterst verwonderd.

'Als mij gevraagd wordt, *hoe* ik wete, vertel ik niets meer,' hernam Reingoud. 'ik brenge u waarheden voor het gehoor, laat dit u wel zijn!'

'Weet gij ook den inhoud van de aanspraak de magistraats-personen?' vroeg Modet, opdat hij met spreken zoude voortgaan.

''t Waren meest versierde redenen; onder meer werd er gezegd, hoe zij der Koningin dankbaar waren, dat juist de Graaf tot hunne hulpe was gezonden, zijnde, als zij zich uitdrukten, de eenige man in de wereld, als de meest gewenschte tot die taak, dat

zoo zeker van hunne dubbelheid getuigt als zij den Graaf haten in 't binnenste van hun hart. Doctor Clarke heeft daarop geantwoord vanwege den Graaf, die voor zijn persoon dus is vrij-gebleven, door gebrek van tale, om valschheid met valschheid te vergelden. Van ééne vertooning moet ik melding maken, omdat zij bewijst, hoe het volk de beteekenis van 's Graven overkomst begrijpt, en hoe de grooten niet hebben durven nalaten, in dien geest hem te huldigen. Daar was eene stellaadje opgericht op zijn weg, waar de vertooning werd gehouden eener mommerij, Mozes verbeeldende, als hij is biddende voor de Israëlieten, in den strijd tegen de Philistijnen. Die Mozes nu beteekende de pers on van den Graaf, en de vrouwe die hem de handen ondersteunde, was de Koningin van Engeland, mitsdien willende te kennen geven, hoe deze door krachtige hulp dit Israël bijstaat, in zijn strijd tegen de Philistijnen van Spanje.'

'In trouwe, mooi gevonden!' sprak Prouninck ernstig.

'En waar daarneffens,' voegde Modet er bij.

'Als nu onze Mozes maar blijft gedenken, dat deze Israëlieten van Holland evenals die van Judea, weleens van volgzame schapen in oproerige wolven kunnen verkeeren, die de tanden toonen tegen den herder, en de handen zouden willen afhouwen en binden, die zich voor hen hebben opgeheven om te bidden. Oordeelt onder meer uit dit! Toen de Graaf zich aan wal begaf, hebben de zeemonsters ook hunne ingewanden op het land uitgestort, en als waren 't zoovele Trooysche paarden zich ontlast van hun inhoud, die bestond uit keurig uitgemonsterde mannen van wapenen, dewelke alle waren jongelieden van de deftigste huizen, die terstond Mylord als eerewacht omgaven, en gezegd hebben zich te zullen stellen als zijne wachters en oppassers bij nacht en bij dag, dat nu zeker eene eerlijke en hoofsche hulde is, die zij Zijner Excellentie brengen; alleen het ontbreekt den Graaf niet aan dienaars en geleiders van eigene keuze; en zonder nog te noemen, hoe het hem dwang oplegt, en iedere zijner bewegingen beperkt door 't bijwezen van geheel vreemden, is het als eene berooving van zijne vrijheid, als eene doorgaande bespieding zijner daden, terwijl het hem tegelijk afzondert en ontbloot van eigene vrienden en volgers, en als weereloos in hunne macht laat bij een mogelijk misverstand, - nu wat zegt gij daartoe?'

‘Zou daar werkelijk boos opzet liggen in dezen handel?’ vroeg Prouninck.

‘Maar hoe kan 't wezen, dat die luiden alreede den Graaf in haat hebben genomen? Ze hebben toch meest allen geleden voor 't geloof dat de Graaf komt handhaven, en gestreden tegen de Spanjaarden, die hij komt bestrijden,’ merkte Modet aan,

‘Oft die lieden nietwes anders belangrijk hielden dan 't geloof, en nietwes anders ter harte namen dan de liefde voor 't vaderland!’ riep Reingoud, met iets laatdunkends, dat onwillekeurig sprak uit zijn toon en trekken, ‘doch, vrome man! ik wil u daarmede het eerwaarde hoofd niet belasten. Geloof mij alleen in dit, dat de Amsterdamsche regeering den Grave in 't heimelijk geen goed harte toedraagt.’

‘Dat mag wel wezen,’ viel Prouninck in, ‘omdat er nog zooveel Papisten zitten in den magistraat!’

‘Juist,’ sprak Modet, ‘van dezen is 't te denken, dat ze den vromen Christen heer van ganscher harte haten zullen, die den kanker van 't land, dewelke is de minne des pausdoms, komt uitsnijden met krachtige hand.’

‘Neen, in trouwe, geloof mij! in de Roomschgezinden zoeke de Graaf zijne bitterste vijanden niet, voor 't minst niet zijn gevaarlijkste!’

‘Wel, meester Reingoud! dat is een vreemd woord uit uw mond,’ riep Modet, ‘de voorspreker te zijn van de Papistische dwaalgeloovigen!’

‘Niet hunne voorspraak, Eerwaarde!’ zei Reingoud, ‘mij dunkt, het mag onrecht heeten, mij van zulke intentiën te suspecteeren; het is vrij wel bekend Utrecht rond, hoe grooten afschuw ik heb van de Papistische doolleere. Ik meen naar handel en wandel voor een goed Gereformeerd man bekend te staan. Ik meene van zuivere rechtgeloovigheid bij alle deugdlievende Christenen getuigenis te kunnen halen. Ik meene, dat mijne trouw en aanhankelijkheid aan de ware Kerk....’

‘Bijlo! daarvoor mogen St. Jacob en St. Barbara geloofd zijn en geprezen, meester Jacques! schoon die trouw aan onze wellieve Moeder, de Kerk, nauw anders te wachten was van een Kardinaals leerling, en een lieveling van zoo vroom een heer, als Graaf Lamoraal,’ sprak eene vrouw, in welke wij Barbara Boots erkennen, en stapte het vertrek binnen, recht toe op Reingoud aan, altijd als vroeger Jacoba aan de hand met zich voerende.

Die vreemde lofspraak op zijne gehechtheid aan geloofsvormen, die hij juist bezig was met zoo sterke woorden te verloochenen, en midden tusschen de betuigingen in zijner oprechtheid voor eene leer, die daar zoo scherp tegenover stond, en de verschijning der beide vrouwen zelve, het opzichtige van Barbara's tooi, het kloosterachtige van Jacoba's gewaad, alles te zamen was eene zoo vreemde, zoo plotselinge, zoo verrassende, en tegelijk zoo kluchtige tegenstelling met den ernst van dit huis, den loop van het gesprek, de persoonlijkheid der bezoekers, en de houding die de heer des huizes tegenover hen had aangenomen, dat Prouninck, die den laatsten indruk het eerst vatte, in een gullen en hartigen lach uitbarstte, terwijl Modet met een strengen blik en een ernstig hoofdschudden zwijgend bleef afwachten, welke wending deze zaak zoude nemen door het antwoord van Reingoud.

Deze scheen een paar minuten onder schrik en verbazing verpletterd; hij was bleek geworden, staarde met strakke oogen naar de binnengekomenen, en al ware zijn wil besloten geweest op een antwoord, zijn mond had het niet kunnen geven in 't eerste oogenblik. Maar als een man, die over wijdere kloven was heengesprongen, bij de hoogten en diepten van een avontuurlijk leven, was hij spoedig zich zelve geworden, had zijne kansen berekend, zich Barbara's aard herinnerd, en antwoordde toen, op een toon van ernstige waardigheid:

‘Leider! vrouwe Boots! ik zie dat *gij* nog niet bekeerd zijt van de dwalingen uwes wegs, maar schoon ik u niet ontboden heb tot mij te komen, gij zult welkom zijn onder zeker beding...’

‘Lacy, ja! gedoold heb ik veel,’ antwoordde zij; ‘maar, bij Onze-Lieve-Vrouwe van Megen! gevallen ben ik niet, en dat zegt ietwat in de verdorvene tijden die er loopen. Dat ik u welkom ben, nobele heer! dat zou ik meenen, mits de welkomst, die ik met mij brenge. - Jacoba, kindlief! dezen man moogt gij kussen en omarmen, al waart gij gewijde non! Meester Jacques! heb ik niet wat danks verdiend? ik voere het ontvreemd lam tot u; zie hier de kleine!’ en zij duwde Jacoba met meer hartstochtelijkheid van beweging, dan zachtheid naar Reingoud heen, zonder de voldoening te hebben der omhelzing, die zij eischte; want Jacoba bleef stijf en schroomvallig staan, den vreemden man strak aanziende; en Reingoud maakte geene enkele beweging die van toenadering getuigde. Dit was meer dan genoeg om Barbara te ergeren.

‘Bij de zoete engelen van 't paradijs!’ riep zij, ‘wat die man koud is! O, gebenedijde Moeder Gods! 't is wel te zien dat hij den schat niet kent dien ik tot hem breng. 't Is eene peerle, zeg ik u, man! uwe Jacoba, het kind van uwe beminde dochter! 't Is eene zonderling uitnemende vereeniging van alle deugden en volmaaktheden, konsten en kennissen samen. Gij zoudt meenen, dat St. Cecilia nedergedaald was uit het heilige paradijs, als gij haar kost hooren spelen op de harpe, en kweelende stichtelijke liederen. Oft ook de abdis van St. Klara verlekkerd ware haar te houden voor meesteres van 't koor! Ze leest, schrijft en spelt: klerken noch doctoren zouden 't niet beter doen. Ze heeft liedekens gemaakt tegen de ketters, daar de godzalige Anna Bijns, indertijd maagd en schoolmeesteresse tot Antwerpen, bij beschaamd mag staan. Zij leest de *Vulgata* zoo vlug, als ik de kralen tel van mijn rozenkrans... In reinheid en onschuld wint de moeder Gods zelve....’

‘Neen, eene zulke ergernis is niet langer te dragen voor een waarachtig dienaar des Woords,’ riep plotseling Modet, en opstaande, sprak hij tot Barbara:

‘Vrouwe! kwets niet langer mijn gehoor en dat van deze godzalige Christenen, met zulke afgrijselijke aanroepingen des Paapschen bijgeloofs, en het afgodisch heilig spreken van gestorvene zondaren en zondaressen, van dewelke het nog zeer onzeker is, oft ze door de genade tot de zaligheid zijn gekomen! Dit zijn woorden uit Satan en lasteringe Gods.’

‘Hoe komt hier een Lutheraansch pastoor?’ vroeg Barbara, met meer kalme verwondering, dan men 't van haar zou gewacht hebben; maar plotseling werd hare aandacht afgeleid door Reingoud, die met een doffen snik, blijkbaar diep opkomende uit het hart, uitriep:

‘O, mijn God! O, mijn God! hebben ze 't kind tot de Paapschen gebracht?’

‘Nu wat zou dat, Jacques Reingault?’ riep zij, in hooge verbazing. ‘Ge kost toch niet meenen of wenschen, dat men ze Luthersch of Calvijnsch hadde opgebracht.’

‘En waarom niet Calvijnsch, slavinne des bijgeloofs?’ riep Modet heftig, ‘waarom zou aan dit dochterken bij die maniere de weg niet mogen geopend zijn, om te komen tot de kennisse des Woords, die brengen kan tot de verzekering der zaligheid

naar de genadige roepinge Gods? Waarom niet veeleer dat, dan dat ze verloren zou gaan, ten eeuwigen dage liggende in de diepte van de afgodische Pausen-kerk, en zich stellende te zijn wat gij blijkt te wezen, eene aanhangster van den Antichrist, en eene navolgster van de ontuchtige hoere van Babel?'

'Wat onderstaat gij u mij dus te schendnamen?' riep Barbara die niet veel van Modet's woorden had begrepen, maar toch de laatste meende te verstaan. 'Vileinige ketterpriester! Noem dus uwe eigene vrouwen, dochters of bijzitten, sinds die schande omgaat en menigvuldig is in uwe verfoeielijke Kerke! Ik eene hoere? vermaledijde sektaris! Weeg uwe woorden beter, eer gij ze op uwe venijnige tonge neemt! Barbara Boots is eene eerlijke vrouwe, wettig gehijlikt met een braaf Spanjoolsch soldaat, en hem getrouw in nood en verzoeking, alschoon gescheiden door de zware kansen van dezen bitteren oorlog!'

Terwijl zij dit uitriep, met zóó heftige gebaren en zóó dreigende blikken, als men het van haar wachten kon bij zulke aanleiding, was zij Modet dicht genaderd, als om door daden van toorn de scherpe woorden te bekrachtigen. Nu hem dicht in de oogen ziende, riep ze op eenmaal uit:

'Hoe heb ik het nu? Is dit niet de uitgeloopen mispaap, pater Herman? die tot Gend de luiden tot hagepreken verlokte en tot Antwerpen in 't geuzenoproer het volk tot het uitstormen der heilige beelden heeft aangeport? 't Zijn fraaie luiden, waar gij hier mee verkeert meester Jacques! en zoo nu 't spreekwoord waar zegt, "men kent een man bij zijn gezelle," dan....'

Het spreekt vanzelve, dat Modet zich gereed maakte, Barbara's toespraak op zijne wijze te beantwoorden; maar Reingoud, die al telkenmale gepoogd had, tusschenbeiden te komen, vatte nu het woord op, zoo rechtstreeks tot hem gericht:

'Eerwaarde heer! daar is met deze Paapsche harpij geen omgaan dan op zekere maniere, die *ik alleen* kenne. Laat mij het spreken, en acht u zelven te goed voor zoo lagen redetwist!'

Toen zich tot Barbara keerende, met iets rustigs en hoogs in de houding, dat kalmte gebood en eerbied afdwong, zeide hij haar:

'Vrouwe Boots! gij zegt wel: "aan zijn gezelle kent men den man." Dus hadt gij konnen raden aan 't bijwezen van dezen achtbaren man, die een Gereformeerd predikant is, dat ik zelve gekomen ben tot verandering van geloof en tot de kennisse der

gezuiverde waarheid, en van u, die eene wijze en schrandere vrouwe zijt, van u doet het mij wonder, dat gij zelve in 't verloop van zooveel tijd en bij zoovele wegen, als u daartoe hadden kunnen brengen, niet tot zulker overtuiging gekomen zijt!'

'Ik, meester?' vroeg zij verwonderd en overbluft, als meerdere lieden van hare soort, die terstond gevat zijn, om ruwheid met ruwheid te beantwoorden en voor scherpheid scherpte terug te geven, maar die den draad der tegenspraak verliezen en de tegenwoordigheid van geest, zoo haast ze met beschaafde en kalme redeneeringen worden aangesproken en overheerd.

'Ja, Barbara!' hernam Reingoud op nog zachter toon, zonder haar tijd te gunnen, van hare verwarring te bekomen, of na te denken over de geheele beteekenis zijner woorden. 'En vele vrome luiden kan ik u tot voorbeeld noemen. Denk slechts de Gravin van Egmond! Gij weet, hoe wij die gekend hebben, gehecht aan de oude begrippen, en menigte nobele en wel wijze lieden meer. Meent gij, dat na zulke exempelen daar niet recht en reden moet zijn, die het volgen daaraf billijken? En ziet gij, sinds ik die gevolgd ben, is het eene natuurlijke consequentie der oorzake, dat ik mij bedroeven moet als bevreemden, dat men mijn kind, mijne kleine Jacoba, die gij tot trouwe geleidster hebt gestrekt, als ik denken kan, in begrippen heeft versterkt en vastgemaakt, dergelijken voortaan niet anders kunnen zijn, dan strijdende met de mijne!'

Toen hief zich Jacoba op, het zonderlinge kind, dat na den eersten verschrikten uitroep van Reingoud zich ter zijde had gewend, en als zonder deelneming was gebleven in de twisten, die zich verhieven, maar niet toch zonder er aandacht op te geven; want nu sprak zij met hare diepe en ernstige stem:

'Dat dit u pijne moet geven, voelt mijne ziele, heer! maar toorn daarom niet tegen de lieden, die dat bestaan hebben! want zoo zeker zij daarin gehandeld hebben naar hun beste geweten, zoo zeker hebben zij dat niet gedaan buiten den wil en de leiding van 't Hemelsch Bestuur; en zoo gij ooit ietwat gesmaakt hebt in de dagen uwer trouwe aan *haar* van de verkwikkingen, die onze Kerk reikt aan hare geloovigen, ge zoudt zekerlijk nog genoeg geheugen hebben van de liefelijke koestering eener zoo teedere moeder, en de dankbare teerheid begrijpen, die voor haar hebben moet het weesje, dat zij moederliefde en vadertrouwe beide heeft vergoed.'

In Reingoud's oogen flikkerde een hartstochtelijk vuur, en zijne wangen kleurden zich met een hoogen gloed, toen hij haar dit spreken hoorde. Hij sloeg de hand aan het voorhoofd en zweeg eene wijle, als moest hij zich herstellen van eene vreemde aandoening; eindelijk sprak hij:

'Vadertrouw en moederliefde, Jacoba! zult gij beide vinden in het huis en hart van uw grootvader, en tot geen anderen prijs dan het verzaken uwer dwaalbegrippen.'

'Gij doet wel, meester Reingoud! met die aanbieding op die voorwaarde,' sprak Modet, 'want, schoon er geschreven staat: "hebt geene gemeenschap met de Heidenen," dewelken in onze dagen zijn de Papisten, zoo is 't toch, dat ge deze jonge dochter, die van uw bloed schijnt, niet verstooten moogt, maar integendeel terechtbrengen naar het licht, niet wetende, of ze niet een uitverkoren lammeken der kudde mocht zijn. Ik biede mij volgaarne aan tot hare onderwijzinge in den waren weg en om haar af te brengen van de verfoeiinge, daarin ze tot nu toe was levende!' en haar naderende, wilde hij met eene zekere beschermende goedheid hare hand vatten; maar Jacoba trok die schichtig terug, en achteruit wijkende, sprak zij:

'Ik leef niet in verfoeiingen, heer! en ik heb uwe onderwijzinge geenszins noodig, noch zal die aannemen, en het geeft mij wonder, dat een prediker der Calvinisten, die gezegd worden zich toe te leggen op kennisse en geleerdheid, niet zóóveel geheugen heeft van de geschiedenis der Kerk, om van haar dienst en van hare belijders zich zulke gedrochtelijke voorstellingen te maken, als die, waarop vele uwer woorden van dit uur hebben gedoeld.'

Op zijne beurt was Modet overbluft door deze beschaafde tegenspraak, evenals Barbara. Hij kon alleen uitroepen:

'Hoe groote verblindheid en stoutheid, nevens zooveel scherpzinnigheid, in zoo jong een harte!'

Barbara, schoon zij dien niet gansch begreep, genoot den triomf van haar pleegkind; zij stootte Modet aan:

'Wat zeide ik, fijne preekheer! onderwind u niet te disputeeren met haar! zij is doctoren en predikanten te slim af, als 't op 't stuk van religie aankomt. En ook om onzen wil, zet het discoord niet aan! Ge ziet, alreede beginnen zij beiden elkander te verstaan, en welhaast zal het lieve kind hem welkom zijn en waard als een engel uit den hemel.'

Jacoba was intusschen haar grootvader genaderd, en voor hem nederknielende, sprak zij dus:

'Waardige heer! men heeft mij hierheen geleid, met hope, dat gij u der weeze, die van uw bloed is, zoudt aantrekken, en haar ter hulpe zijn en bescherming in dit leven. Zij behoeft weinig: zij verlangt niets dan wat ruste en wat eenzaamheid; slechts bidt zij dit ééne: moei u niet met haar geloof, en doe geene pogingen, om haar af te brengen van hare trouw aan hare altaren! want, zoo waarachtig die altaren dezelfde zijn, waar het allereerst de gekruiste Christus is geloofd en aangebeden, zoo waarachtig zoudt ge haar bij die pogingen wel des levens lust benemen kunnen en het leven zelve, maar haar daaraan niet ontrouw maken door geweld van woorden, noch gebruik van macht!'

Kennelijk verhief zich een zware strijd in Reingoud's ziel, gelijk hij gedurende geheel dit gesprek nauwelijks zich zelve was geweest, en telkens iets zwaks en weifelends had gehad in zijne houding, als ontbrak hem kracht, of overtuiging, of beslotenheid om zich te toonen, wat hij was, als wist hij zelve niet, wat te willen; nu echter zag hij Modet aan, wiens scherp en vurig oog onderzoekend op hem rustte.

Jacoba, die nog geknield lag, hoorde zijn doffen zucht, eer hij sprak.

'Jacoba! deze voorwaarde kan ik niet toestemmen, aldus mag ik u niet aannemen. De religie, waartoe gij u bekent te hooren, zonder hope te geven van bekeering, wordt hier in deze landen niet meer openlijk beleden of geduld; zij strijdt met mijne eigene opiniën en wandel, en....'

'Zelfs is het u niet geoorloofd, omgang of gemeenschap te hebben met zoo verstokte Papisten,' voegde Modet er nevens, 'voor 't minste, zoo gij als oprecht Gereformeerd man wilt aangemerkt en gehouden worden, en der kerkelijke tucht....'

'Ik zal mijn verwant daaraan niet blootgeven,' sprak Jacoba ernstig, en opstaande kuste zij Reingoud's hand; daarop zeide zij:

'Vader van mijne moeder! vaarwel dan voor dit leven! Zoo ga ik heen, werwaarts Gods engelen mij geleiden zullen. - Barbara! geef mij nog weder uw steun! ons zwerven vangt van nieuws aan.'

Maar vrouwe Boots begon nu te begrijpen, en het was met eene woedende hartstochtelijkheid, dat zij uitriep:

‘Wat! hij neemt u niet aan? Wat! hij zendt zijn kind heen? O, die goddelooze Judas! die eerst zijn God heeft verraden, als ik merk, en nu zijn bloed verstoot!’

‘Barbara! gij ziet, het gaat mij diep ter harte, maar zij zelve wil niet met mij blijven.’

‘Zij niet willen? zij niet, die uit het diepste van Braband tot u gekomen is? Maar zij vreest, dat gij, en die uitgeloopen monnik dáár, haar dwingen zoudt, om van haar geloof te gaan, en schoon ze maar eene zwakke deerne is, als ik eene zwakke vrouwe, en gij veel schoone woorden hebt, daarmee gij de luiden ompraat, dat zult gij nooit op ons verwinnen, noch op haar, noch op mij. Wij zullen niet, als gij, den Heere verloochenen, wiens lichaam wij gesmaakt hebben in 't heilige Sacrament. Oft gij al het rokje omwendt, daarmede hebt gij de wereld niet verkeerd! Maar kom! ik weet, dat gij in 't harte niet zoo kwaad zijt als gij met dat grimmig gelaat toonen wilt; laat ons onze disputatiën staken! Neem het kind tot u en beloof het niet te ontrusten om de religie! en om met haar te blijven zal ik mij stellen tot het bestieren uwer huishouding, daarin alreede wanorde heerscht bij mangel van vrouwelijk opzicht. Ware ik anders hier binnengekomen, huisdeur en gangdeur openstaande? Nu dan, ter liefde van Jacoba en van u zal ik mij hier vredig dragen, en mij niet moeien met uwe Lutherij, doende als merkte ik die niet!’

‘De Heere beware mij,’ riep Reingoud met eene soort van afschuw, terwijl hij Modet aanzag. ‘Ik, die niet eenmaal meid of knecht in mijn huis wil gedoogen voor den minsten dienst, die niet onderzocht is en gebleken, te wezen van de ware leer en van zuivere rechtgeloovigheid op alle punten, ik zou een kruis over mijne tafel gedoogen?’

‘Het herdenken van 't kruis kan toch wel geen Christen tegen zijn!’ viel Jacoba in.

‘Ei, wat guiterij!’ riep Barbara heftig, ‘deze nieuwe Petrus spreekt *dus,* en hij meent het*anders;* maar ik voorspel, dat kan geen goed einde nemen; het liedje zegt het:

Hij is gehaat als de helsche afgrond,
Die anders denkt in het hert, dan hij spreekt met den mond.

En nu, zeg op, meester Jacques Reingault! want dit weifelen heeft

al te zondigen langen duur. Het kind blijft Roomsch; neemt gij het aan of niet?'

Barbara's toespelingen, dat er geveinsdheid kon loopen tusschen zijne tegenwoordige denkwijze in, scheen Reingoud drukkend en gevaarlijk tegenover Modet, dies dacht het hem noodig, een schitterend bewijs van oprechtheid te geven:

'Jacoba moge gaan! Wie vrouw of kinders liefheeft boven den Heere, is Zijns niet waard!' riep hij met hardheid in den toon.

'Nu, God betere 't! aan overgroote liefde voor vrouw en kinders hebt gij u, naar mijn weten, nooit bezondigd, man!' riep Barbara. 'Getuige uwe arme vrouw, die gij hebt laten verkniezen in eenzaamheid en onlust in 't leven, om den wille van die slimme en trotsche heks, die gij tot bijzit hebt genomen, en die u wist te belezen, uwe kinderen van u af te zenden, dat de moeder van dezen engel in zoo groote rouwe heeft gebracht, dat ze daaraf gestorven zou zijn, indien niet....'

'Nu zwijg, Barbara!' riep Reingoud gebiedend, niet luid, maar met iets zonderlings in stem en blik, dat wel opzettelijk scheen, 'Noodzaak mij niet door *andere macht* u het zwijgen op te leggen!'

Eene vrouw van dien stempel, te midden van zulk woeden, het zwijgen te willen opleggen op geene forscher wijze, scheen wel een beginnen even ijdel als een hollend paard te willen breidelen met een zijden draad; en toch bleek Reingoud's middel toereikend; want Barbara zweeg plotseling, werd bleek en wendde het oog van hem af, met eene soort van huivering; toen Jacoba bij de hand vattende, zeide zij zeer verslagen:

'Kom, lieve! kom, het is ons niet goed, hier te zijn! Heiligen des Hemels! dat ik daarop ook niet verdacht was, eer ik u hierheen bracht!' en zachter fluisterde zij: 'De duivel was in Iscarioth gevaren, desgelijks in dezen.'

''t Is mijn grootvader, Barbara!' hernam deze pijnlijk, 'maar gij hebt wel gezegd: ons is het hier niet goed; gaan wij!'

En werkelijk gingen zij, en Reingoud *liet* ze *vertrekken.* Strak staarde zijn oog Jacoba na, maar zijne hand deed geene enkele beweging om haar terug te roepen. Daarna als tot zich zelven gekomen, zag hij met eene soort van twijfel vragend op zijn gezelschap. Prouninck, wiens bescheidenheid niet op zijne niewsgierigheid had kunnen verkrijgen, heen te gaan vóór den afloop van dit tooneel, wilde zich nu verwijderen, terwijl hij sprak:

‘Ik achte, goede heer en vriend! dat gij voor heden den lust lot meerder praats zult verloren hebben.’ En Modet scheen willens hem te volgen, na het woord:

‘Broeder! hierin is veel duisters, en uwe handelwijze mij gansch niet klaar, maar ik vertrouwe, dat gij het uw leeraar en vriend aanvertrouwen zult.’

Maar Reingoud hield ze terug.

‘Geenszins zult gij gaan, welwaarde vrienden! Ik ben zoo geschikt als immer om politiek te praten, en we hebben nog vele belangrijke zaken met elkander te verhandelen.’

En daarop, als wilde hij den indruk van het vreemde voorval door de anderen doen vergeten en voor zich zelven wegweren, begon hij hen te verwikkelen in zoovele belangvolle overwegingen, onderstellingen, profetien en vermoedens, over de gebeurtenissen van den dag en van de dagen die naderden, dat hij hen verbijsterde en medesleepte, en dat de avond gansch was gevallen, eer zij aan scheiden dachten.

Toch had Reingoud gesproken met een hartstochtelijken gloed, die kennelijk overspanning was. Ook toen hij ten laatste alleen was gebleven, liet hij het hoofd voorover nedervallen op de tafel.

‘Dat is geleden! Zoo blijve ik ten minste alleen! Zoo mag ik voor 't minst nadenken over mijn wee.’ En toen hij het hoofd ophief was er wanhoop op zijn gelaat, terwijl hij voortging: ‘En wat heb ik nu gewrocht? Ik heb Jacoba verstooten; de eenige, die nog wat verzachting had kunnen aanbrengen in de hel van mijn leven; ik had dien steen voor 't minst mij van de consciëntie kunnen werpen, het kind goeddoende van de rampspoedige ouders; dezen ochtend nog zou ik het beste van mijn goed gegeven hebben om de enkele zekerheid, dat dit kind leefde, en de plaatse te kennen waar ze verbleef; - en nu daar zij voor mij stond, zoo liefelijk en aanminnig een schepsel, als nog ooit mijne oogen zagen, heb ik niet eenmaal het hart gehad om tot haar te zeggen: ‘Jacoba! wat gij zijt en vanwaar gij komt, ik heb u lief als het liefste mijner ziele; help mij het zware pak des levens dragen! Dat komt van die gevloekte afzwering!’ riep hij, en sloeg met de gebalde vuist op de tafel. ‘O! zekerlijk geloove ik, dat ik mijne zaligheid heb afgezworen in die ure. Hoe Barbara recht had, toen zij vermoedde....! Hoe het vrome kind mij een zwaard door de ziele sneed, toen zij mij hare ruste voorhield en hare

blijdschap! De reste van mijne levensjaren, die nog komen moeten, gaf ik er voor, om eenmaal, - o! gij Heiligen des Hemels!- eenmaal die ruste te smaken, en dien zaligenden vrede, dien men verkrijgen kan, na eene zuivere biecht! Maar lacy! lacy! moed en geloof tot eene zuivere biecht had ik lange verloren, voor ik dezen vertwijfelden overgang volbracht, met de daad. Toen drong ik mij de gedachte op, dat ik vrede zou vinden in hetgeen zij noemen: het zuivere Woord! En nu, wat is mij die Bijbel?' En met eene soort van minachting zag hij neder op den zijnen, dien hij aanraakte met de toppen der vingers. 'Een boek daar alle menschen hetzelfde in lezen, hoe kan één enkele zich dat aantrekken? Hoe? tot een onschuldigen engel als Jacoba, en tot een man als ik, hetzelfde woord? voor beiden dezelfde bekeering? voor mij geene zwaardere boete dan voor haar?' Hij glimlachte bitter. 'Ik zeg niet, dat het boek niet goed is, maar het is een boek voor zwakken, voor reinen van hart, voor kleinen van geest, als het zelf zegt, voor geloovigen in 't eind! Het noemt als voorwaarde van rust en blijdschap, die het zal aanbrengen: *geloove.* Nu, wie kan zich zelven het geloove geven? Of men niet reeds walging had van dit geloove, als men met oordeel luistert naar de redenen hunner predikers, die ellendigen, die zelfs de zwakke hoop benemen, met u de onmacht tot dat geloove zoo zwaar op het hart te drukken! Simpelen! ze zijn in strijd met de Schrifture waarbij zij zweren; ze begrijpen die zelve niet en zij leggen die uit aan anderen! Dan nog beter is het, dit boek te sluiten voor 't gemeen bereik, als in 't pausdom; het brengt voor 't minst geen verwarring in de hoofden van leeraren en leeken beiden. Toen ik nog Roomsch was, kon ik ten minste gelooven, dat het: *te absolvo* van mijn biechtvader voor *mij*was; hier lees ik voor, dat alle zondaren kunnen zalig worden; de predikanten zeggen van enkelen, en onder die enkelen noemt de blinde ijveraar Modet mij! En waarom? Omdat ik de spreekwijzen weet weer te geven, die de man mij tot vermoeiens toe heeft voorgepraat; - niet omdat hij iets weet van mijn hart, mijn gemoed, mijn leven, meer dan ik aan ieder ander zou hebben vertrouwd *?* En ook waartoe? - waartoe aan een man, die door geen eed van zijn ambt is gehouden tot zwijgen? - waartoe aan Modet eerder dan aan Prouninck? - En wat zouden die beiden samen vermogen voor mijn vrede? En toch, God weet, hoe ik daarnaar

smachte! God weet, of ik niet luister naar hunne redenen, met hoop, ze zouden een lichtstraal brengen in mijn geest! Maar wat baat het? Ik leere slechts de vormen vatten, waarin zij onder elkander spreken van deze dingen; ik leere ze naspreken, zooals men eene vreemde taal zoude aanleeren; mijn geheugen houdt ze vast; mijne tong geeft ze weder; mijn oordeel kan den zin niet aannemen; maar om dit nabauwen achten zij mij van de hunnen, noemen zij mij rechtgeloovig! Licht is het bij de meesten van die rechtgeloovigen niets anders. Toen hij mij de opiniën van die St. Jacobslieden ontwikkelde, viel het mij in, aandachtig toe te luisteren, oft ook tot dit geloove mijne rede mocht neigen, maar 't is al één; eene strijdigheid meerder of minder zou mij het harte niet bewegen kunnen. Maar is 't niet wat simpel, mij met zulke vraagpunten het hoofd te vermoeien? Ik ben nu eenmaal van de Gereformeerde partij, en heb daar mijne bedoeling mede, en 't zou mij slecht te stade komen, zoo de consciëntie mij op eenmaal perste tot een nieuw geloove te gaan. En die dolle predikant, die mij zeide: “Broeder, gij hebt een zwaar offer gebracht aan uw geloove, uw bloed niet achtende,” had hij kunnen weten, hoe zwak een deel daarin had wat hij de religie noemt! Gunde ik het arme kind niet liever hare ruste, dan haar te verwikkelen in mijn strijd? Kon ik het aannemen voor de oogen van deze lieden en het vrij houden van alle kwellingen en moeite, die ik achtte dat ze haar zouden aandoen? Weet ik, wat ik zelve zou kunnen bij de plannen, die ik mij in 't hoofd heb gezet en bij de dagen die naderen? Weet ik, wat ik zelve zou willen in oogenblikken van zwakheid, of - hoe weet ik het tegendeel - van sterkte? Klonk het mij niet als een schimp in de ooren, toen men het kind Papiste noemde? En dan Barbara Boots met mij te hebben, en van haar aan te zien de zottelijke bijgeloovigheden van het pausdom, die niet meer zijn van onzen tijd, die nooit geweest zijn voor mijn gemoed? En ook, die vrouwen zouden mij in den weg zijn geweest, bij het nieuwe pad, dat ik gaan wil; en dat nu, nu ik zekerheid heb, dat men mij noodig zal hebben; nu ik met Frankrijk heb gebroken; nu Meetkerke mij raad vraagt; nu Julio mijne wenken volgt; nu ik nieuwe vervulling wacht voor mijn leven; nieuwe werkzaamheid; meesterschap; voldoening van eerzucht; rijkdom; alles wat afleiding geeft; alles wat de onrust van 't gemoed stillen kan.... voor eene wijle,’

voegde hij er langzaam achter, ‘en de stemmen smoren, of overschreeuwen voor 't minst, die het daarbinnen zoo bang maken, dat wanhoop en vertwijfeling u aangrijpen bij hun eersten kreet!’ Hij huiverde, en zijn voorhoofd kleurde zich met een blauwachtig bleek.

‘En dat alles zou ik dus onberaden opgeven, om de minne van een kind? Zoo erbarmelijk een zwakhoofd ben ik niet,’ hervatte hij, zich opheffende uit zijne gebogene houding, en zijne oogen schitterden eene wijle; toch verduisterden zij zich weer, en zijn hoofd boog zich opnieuw toen hij na eene poos hernam:

‘Maar Jacoba weg! - Jacoba voor goed in de handen van deze vrouw! - Jacoba zonder bescherming met Barbara samen, licht in gebrek - dolende - zonder - dat - o, mijn God! o, mijn God! - daar moet ik in voorzien! Ik moet althans het kind verzorgen, - al is 't verre van mij; - ik moet het kind weerzien; - ik moet, ik wil het weer hebben. Waren die lieden niet dáár geweest, ik had mij met Barbara over wat anders kunnen beraden; ik had kunnen plooien en schikken; het al had een goeden keer genomen. Nu, waar mag ze met het kind zijn heengevloden? Ik drage deze onzekerheid niet langer; ik wil het weten, ik *wil* ze opsporen!’

En werkelijk riep hij een bediende, liet zich eene handlantaren brengen en ijlde zijne deur uit.

Men heeft nu eene eerste kennis gemaakt met den persoon van Reingoud, maar men heeft hem niet gezien in een gelukkig oogenblik, hoewel in een zulk, dat ons een dieperen blik te werpen geeft in zijne ziel, dan of wij hem in eene schitterenden stonde hadden aangetroffen, waarin hij eene zegepraal had behaald op trotsche vijanden door de macht van zijne taal. Want dit oogenblik wijst ons op diepe wonden zijner ziel, verloren gemoedsrust, onvervulde behoeften van geloof en vrede, gebrek aan harmonie en eenheid tusschen hoofd en hart, onzekerheid, die het gelooven evenzeer vreest als het ontkennen, een overwicht van verstand, eene meesterlijke zelfsbeheersching en wilskracht, maar het eerste niet onderschikt aan hooger licht, de andere niet geheiligd door zedelijke bedoeling, en gebroken door weifelingen en woeling van hartstocht en stoffelijk belang. Reingoud - alles heeft het ons gezegd - had reeds een duisteren levensloop ach-

ter zich, bij zijne komst in Utrecht; zij was niet eenmaal een geheim in Holland. Wij hebben gezien, dat Barneveld en Leoninus zich dubbelzinnig over hem uitlieten, schoon de laatste hem verdiensten toekende; maar, wat men in Holland wist, dat was in Utrecht licht nog verholen, voor het minst had hij diens ondanks zich door stijve kerkelijken en lieden van strenge zeden, als Modeten Prouninck, weten te doen hoogachten tot eene mate, dat zij zijn omgang en zijne voorlichting zochten, maar dat was niet het grootste meesterstuk zijner behendigheid.

De oude Graaf Lamoraal van Egmond was vroeger zijn meester geweest, of liever *hij* de zijne, door die geheime overmacht, die een dienaar somtijds maakt tot den heer van hem, wien hij dient. Als blijk van zijne gunst niet minder dan uit overtuiging van zijne bekwaamheid, wilde Egmond hem een ambt opgedragen zien bij de financiën.Granvelle stelde zich scherp daartegen, zoo scherp, dat het eene oorzaak werd van twist en bitterheid tusschen die beide fiere mannen, totdat Reingoud zelf Granvelle's tegenzin wist te overwinnen en te verkeeren in eene genegenheid, die als eerste gave het betwiste ambt voor hem ten beste had. Zóó krachtig een invloed had dat stout en doorslepen karakter, dat scherpzinnig hoofd, en dat helder vaardig oordeel weten te verkrijgen in den loop van korte onderhandelingen op een groot staatsman als de Kardinaal-minister, dien het toch zeker niet aan scherpheid van blik zal ontbroken hebben, om hem te doorzien, en die daarna hem zoo vaak gebruikte als hij konde, en in de fijnste zaken. Dat was eene duchtige school voor zulk een leerling; ook had hij er groote vorderingen gemaakt, en toen hij de Spaansche heerschappij zag ophouden in de Nederlanden, en om nog krachtiger drangredenen van zijn persoonlijk belang gedwongen was, de Zuidelijke gewesten te mijden, week hij naar Holland en beproefde daar eene fortuin, die hij door zoo krachtige gaven wist te stevigen. Toch verkreeg hij er niet, wat hij wenschte, en het gelukte hem zelfs niet, een lid uit te maken van een gezantschap, dat naar Frankrijk gezonden werd, om over de opdracht der souvereiniteit te handelen.

‘Toen reisde hij het gezantschap na zonder roeping, en stelde zich partij, waar hij had aangeboden bondgenoot te zijn, en door behendige inwerking wist hij zich te stellen tusschen den Koning en de gezanten, op zulke wijze, dat de eerste hem een vertrou-

wen schonk, dat hij nauw eigene staatdienaars schenken mocht. Het berichtschrift der ambassadeurs, dat geheim had moeten blijven, gaf hij Reingoud in handen, ter inzage en beoordeeling, en liet toe, dat hij daarop zijne aanmerkingen maakte en ternederstelde. Wat hem bewogen heeft, Frankrijk te verlaten bij zulke kansen, heldert de historie niet op; het mag wel gelegen hebben in eene onrustige natuur, die het liefst met zwarigheden kampte, en de geëffende baan een te licht pad vond voor een vasten voet; maar zeker is het, dat hij daar niet bleef, en opnieuw poogde zich vooruit te zetten in Engeland, toen een ander gezantschap uit Holland derwaarts ging, om over dezelfde opdracht met Elisabeth te onderhandelen.

Dáár leerde hij begrijpen, dat het woord *Roomsch-katholiek* hem een hinderpaal moest zijn bij iedere schrede, zoowel hier als in Holland. Ook in Holland teruggekeerd, wierp hij dat geloof af als een last, die hem reeds lange hinderlijk geweest was te torsen, en dien de gewoonte alléén hem tot hiertoe had doen meedragen; maar behendig liet hij Modet de eere smaken van die verandering; behendig wist hij hem den triomf te doen genieten, een leek als dezen gewonnen te hebben voor zijne Kerk, en in den trots en dankbaarheid van den gelukkigen ijveraar had hij zich een machtigen bondgenoot geworven voor verdere plannen. Tot dit alles behoorde niet enkel eene ongewone staatkundige behendigheid, maar ook eene hooge mate van geveinsdheid, en toch was Reingoud geen huichelaar in de zwartste beteekenis van het woord. Reingoud was een van die menschen als er meer zijn, uit tweeërlei menschen samengesteld, die beiden beurt voor beurt zegevierden, beurt voor beurt heerschten. Sterk van hoofd, zwak van karakter ging het hem meestal als Robert *le diable;* zijne deugd hing af van een klokslag; erger nog: in de vreeselijke oefenschool van de Machiavelistische staatkunde, had hij deugd en ondeugd leeren verwarren, met eene onbegrijpelijke gemakkelijkheid zich indenkende in de gevoelens, in de beginselen van anderen, en zich daarnaar voegende, waar zijn belang of de eisch van het oogenblik het medebracht, was hij de rechte grenslijn bijster geworden; waar plooibaarheid dubbelheid werd, was hij menigmaal met zich zelven in strijd over zijn waar of zijn ondersteld karakter, zóó ernstig nam hij de houding aan, die hij goeddacht te toonen; zoozeer scheen hij niet enkel, wat hij schijnen wilde,

maar zóó zeker *was* hij het op datzelfde oogenblik. Zoo in het staatkundige. In het burgerlijke, in het godsdienstige was het niet beter; dáár heerschte nog meer verwarring, nog meer strijdigs,

nog meer weifeling, nog meer onzekerheid, naarmate hij op zijne wijze pogingen deed, om tot eene overtuiging te komen, die hij niet zoeken kon met een eenvoudig hart; zijn vernuft wilde uitcijferen, zijn trots wilde rekenschap eischen, zijne schranderheid wilde zich niet laten beschamen; hij meende zelf, dat hij overtuiging zocht, maar het was de logen, die sprak uit een ontreinigd gemoed; hij zou gehaat hebben, wie hem dus had overtuigd. Hij was geëindigd met den vorm van den eeredienst voor niets meer te houden, dan een vaandel van hereeniging voor zekere partij, en die alzoo te gebruiken; in het diepste zijner ziel den overijverigen Modet minachtende, die bekrompen genoeg was, er iets meer van te maken. Was het vreemd, dat deze ziel open lag voor iederen aanval van het zelfbelang, van den hartstocht, van de zinnelijkheid? Was het vreemd, dat dit hart zich sluiten kon voor het zachtste menschelijke gevoel, om zich plotseling weer met hartstocht en tot weekheid toe, aan de teerste indrukken daarvan over te geven?

Zulk een strijd vooral was het geweest, dien hij had doorgestaan bij Jacoba's komst, in tegenwoordigheid van mannen als Modet en Prouninck. Zijn hart had zich geopend, maar het koud berekenend verstand had het snel weer gesloten; hij had al zijne ontwerpen moeten opgeven, zoo hij Jacoba had aangenomen op *hare* voorwaarden, en hij had te veel liefde voor haar, en te veel gemoedelijkheid zelfs om haar de zijne op te leggen; vandaar zijn weifelen, zijne zwakheid, zijne besluiteloosheid; vandaar zijn lijdelijk toestemmen in haar vertrek; hij, die eens besloten, zijn wil nooit had laten buigen, noch voor omstandigheden, noch voor personen. Maar nu ook bevreemdt het niemand, dat in die ziel een hartstochtelijk berouw de ijskoude strakheid verving...., dat nadenken hem in eene overspanning bracht, die hem met koortsige drift tot handelen aanzette.

.....

.....

.....

'Dat ik u bidde, vriend! ga uit mijn weg; ik hebbe haast voort te komen!' sprak Reingoud, een uur later tot een man,

die onbewegelijk als een standbeeld stond te leunen tegen een paal, die het enge dwarsstraatje in tweeën scheidde, en die dus hem in 't voortgaan belemmerde, en als onwillekeurig hielp zijne hand de bede wat aandringen.

De persoon dus op tweeërlei wijze opmerkzaam gemaakt, wendde zich langzaam om, en zeide ernstig, doch zonder scherpheid:

'Master! gij kondt voorbijgaan zonder mij te storen; ik meende dat voor Engelschen en Hollanders de rechten op de openbare straat gelijke waren.'

'Een Engelschman,' herhaalde Reingoud, ietwat verrast, en met eenige hoffelijkheid sprak hij: 'verschooning, sir! ik althans zal geen Engelsch heer hier rechten betwisten, en zoo mijn greep wat onzacht was, het is omdat de drift en de haast mij het bloed wat verhit hebben. Ik heb noodig, die vrouwe in te halen die daar voortloopt met zoo gejaagde schreden.'

'Gij hebt dan niet noodig veel verder te gaan; want welhaast zult gij ze in dat hoekhuis links zien binnentreden, en gij kunt haar daar opzoeken, zoo ge er moed en vrijheid toe hebt,' voegde hij er bij met een zucht. 'Zie slechts!'

En werkelijk, Barbara Boots ging het onaanzienlijke huisje binnen; maar zij was alleen.

'Gij dus ook, moeit u met de gangen van die vrouw?' vroeg Reingoud verwonderd.

'Ik heb al zooveel recht *u* te vragen, waarom *gij* er u mede moeit?' hernam Douglas, want wij begrijpen dat hij het is.

'Ik oefen het recht van een verwant, - en nu gij, heer?'

'Ik dat van een vroegeren beschermer, maar gij, master! een verwant! zijt gij het van die vrouw zelve, of van de persone die zij geleidt?'

'Gij weet dus ook dat zij eene andere met zich heeft?'

'O! zoo ik dat niet wist, toonde ik dan dus belang in deze avontuurlijke vrouwe, die nog Papistisch is bovendien? Maar een verwant, heer! zoo gij dat zijt van Jacoba, dan zijt gij wel zeker dezelfde, naar wien zij is komen heenreizen uit het diepste van Braband, en dien zij licht niet heeft kunnen uitvinden in deze groote stad?'

'Ja, het arme kind moet een zwaren tocht hebben afgelegd, en dat tot zulker uitkomst!' sprak Reingoud dof als bij zich zelven. 'Die uitkomst kan nu eene goede worden: als gij die verwant

zijt, hebt gij slechts daar binnen te gaan en u te doen kennen. Barbara Boots zal gehaast wezen u de jonkvrouwe toe te voeren, en ik zal God den Heere danken, die haar in veilige hoede heeft gebracht.'

'Haar belang gaat u dan wel ter harte?' vroeg Reingoud met stijgende verwondering.

'Bij God en mijne eer, sir! als het mijne!' hernam Douglas hartstochtelijk.

'Dan waarlijk, sir! doet het mij wonder, dat gij zelve Barbara Boots niet gevolgd zijt, om u Jacoba's lot aan te trekken.'

'Wilde zij dat dan? Was het niet daarover, dat ik met die vrouw strijd had, even voor gij dáár aankwaamt? Heeft ze mij niet geboden, in den naam van de jonkvrouw zelve, geen stap verder te doen, noch eenige poging, om haar verblijf te ontdekken en haar te bezoeken? En ik, die tot Utrecht gekomen ben, vóór de anderen, met geen ander doel dan haar weer te vinden, haar te beschermen, waar 't nood deed, zelfs al ware zij niet af te brengen van hare Papistische dolingen....! En ben ik niet zoovele dagen lang hier geweest, zonder spoor of teeken te vinden van 't veel geachte goed, en als wanhopende aan het hervinden daarvan, schoon een schrander vriend mij daarin steunde? En oordeel dus van mijne blijdschap, toen ik gisteren in het midden van de stad Barbara weder ontmoette, verzellende Jacoba, en de jonkvrouw gezond zijnde van lijf en leden, en hoe ik den Heer prees voor die leidinge! En toch zou het mij strekken tot weinig voldoeninge; want, schoon ik in mijne verrukking wel neergeknield zou zijn op de straat, zonder aanmerking dat het heldere dag was, zij schenen zeer weinig te deelen de vreugde van het wederzien, en schoon ik mijn arm bood, om ze veilig te leiden door het volk, het werd stroef afgeslagen, en Barbara zeide mij: "Als de juffer met haar bloedverwant is, mag die oordeelen, of haar uwe bekendschap dient."'

'Dat zeggen had goeden schijn van billijkheid,' merkte Reingoud aan.

'Niettemin was 't hard voor mij. Toch was ik vaardig tot gehoorzamen, en Barbara, ietwat tot zachtigheid geneigd, gaf mij afspraak te dezer plaatse voor hedenavond. Dan zou zij mij zeggen, of en waar ik Jacoba zou mogen wederzien.'

'Nu,' vroeg Reingoud heftig, 'gij weet dus....?'

‘Leider niets! Vrouw Boots scheen zooeven zeer ontstemd van gemoed, zeide mij niet, *wat* er gebeurd was met Jacoba, maar wel, dat een droevige keer in haar lot haar de leste hope had benomen op haar verwant, en dat zij nu in eene plaatse zich onthield, waar zij mij niet wilde noch konde toestaan, haar te bezoeken. En toen ik meer wilde vragen en harder drong, met zoovele bewegelijke woorden als ik inderhaast vinden kon, ijlde zij voort, als gij gezien hebt, mij verbiedende, bij Jacoba's toorn, haar zelve te volgen. En schoon ik niet ben van degenen, die al de wetten der hoofsche ridderschap fijntjes weten na te leven zoo is dit toch een bevel, dat de eer en 't zelfsbelang geboden te volgen. Maar hoe 't mij zwaar viel, moogt gij indenken, heer en niet langer moge het u vreemd schijnen, dat ge mij vondt, die hardvochte vrouw nastarende, als een man die van zinnen is.’

‘Ik begrijp uw spijt, en ik eere uw schroom, mijn jonge vriend!’ zeide Reingoud, zijne hand vattende; ‘en zoo 't immer in mijne macht valt, hope ik de laatste te loonen. Naar uw uiterlijk te oordeelen, schijnt gij mij toe te wezen een jonkman van goeder afkomst en opvoeding, ik heb hooge achting voor de Engelsche natie, zonderling voor allen daarvan, die hierheen gekomen zijn, om dit land te verlossen uit de groote jammeren, daarin het gedompeld is. Zoo ik dus het kind tot mij neme, daar ik nu wel toe besloten ben, zal ik u vrijheid geven, uwe kennis te vernieuwen met haar en met mij.’

‘O, wees daarvoor gedankt, heer! gij weet niet, hoe groot eene weldaad gij mij daarmede toezegt; want, ziet gij! het gedenken aan haar, de hope op het wederzien, en de vreeze van het tegendeel, laten mij ruste bij dag noch bij nachte; 't is mij eene gestadige kwelling, die mij verstrooit bij den dienst van Mylord, daar ik mijne halve aandacht nauw aan geef; het leidt mij af bij mijn gebed; - met tranen en met berouw verwijt ik het mij zelven, als ik het vertrouwe aan u. Ik verzake God voor het schepsel! Gij verstaat, wat dat is?’

‘Ja, zekerlijk doe ik! - het kwelt u, dat zij tot de Pauselijke kerk hoort, en dat zij schijnt met hardnekte verknochtheid die aan te hangen.’

‘Dat is het juist, wat mij de consciëntie nog meer benauwt.’

‘Arme jonkman! ik begrijp uw strijd; - veel meer, ik voele die mede; - en 't was daarom, dat ik niet terstond besluiten kon, Jacoba met mij te houden.’

‘Hoe! zij is dus reeds met u geweest, en gij - gij hebt haar kunnen verstooten?’ voegde Douglas met moeite er bij.

‘Niet verstooten; slechts eischte ik, dat zij van haar bijgeloof zoude afstand doen.’

‘Dat zoude ieder Christen in uwe plaats hebben geëischt.’

‘Zoo meende ik het ook, doch zij begeerde liever mijne liefde, mijne bescherming op te geven, dan hierin toe te stemmen, en zij heeft mijn huis verlaten, zich opnieuw vertrouwende aan de leiding van Barbara Boots.’

‘Maar hoe mag 't wezen heer! dat gij het hebt konnen toestaan? Haar toevertrouwen aan die vrouw! Gij weet niet, wat al leeds en smaads haar kan toekomen, door 't bijwezen en de vreemde gedragingen dezer avonturierster. Om niet eenmaal te spreken, hoe grootelijks gij u daarin bezondigd hebt aan hare ziele, haar als overgevende in de strikken der Paapsche verleiding!’

‘*Lacy!* zij was immers daarin alreede diep verward, en zoo verhard in dat geloove.’

‘Dat geeft geenszins eenig Christen en allerminst een bloedvriend recht, om haar los te laten. Christus heeft gezegd: “Dwingt ze om in te komen!” en Hij zelf heeft van Saulus de hand niet afgetrokken, schoon die de vurigste was onder de vijanden, en is die Saulus niet tot een Paulus geworden? Voorwaar, heer! veracht het woord mijner jonkheid niet, maar daarin hebt gij niet wel gedaan, en ik bidde u, om uws zelfs wille, om den wille dier minnelijke en verdoolde jonkvrouw, en om den mijnen, dat gij nu haastelijk dit verzuim goed maakt, en u verzekert van 't bijwezen van uw kleinkind!’

‘Zoo wil ik, jonge man! zoo wil ik, en daartoe ook was ik hier. Zoo slechts Barbara mij te woord wil staan; ik ken hare hoofdigheid.’

‘Die zal zich buigen voor uwe rechten, hoe ook onwrikbaar voor mijne smeekingen ’

‘Nu dan, ik ga 't beproeven; gelust het u, mij te wachten?’

‘Volgaarne wil ik, als gij 't mij gunt.’

En Reingoud trad de donkere dwarsstraat dieper in; maar tegelijk zag men aan het eind daarvan uit het bewuste huis eene vrouwengestalte te voorschijn komen. Het was Barbara zelve; zij droeg eene lantaren van geölied papier in de eene hand en in de andere

een bundeltje. Eene wijle scheen het, of ze terug wilde keeren, toen zij een man hoorde naderen; maar toch stapte zij besloten door. Welhaast was Reingoud bij haar; welhaast waren zij in gesprek; en dat het een levendig moest zijn, bleek uit de heftigheid van beider gebaren, wel te onderscheiden bij de gele flikkering van het draagbare licht, wel te hooren zelfs uit den luiden en scherpen klank van hun spreken, schoon geene woorden voor Douglas waren te verstaan. Na eene poos echter kwamen zij dichter bij, en de Engelsche jongeling hoorde toen duidelijk, hoe Barbara uitriep:

‘Neen, waarachtig, meester Jacques! daarmede zult gij mij niet overhalen, - neen, zeer zekerlijk zegge ik het u niet, - het kind is nu *wel,* daar het is.’

En Reingoud's stem klonk nu vleiend:

‘Barbara! wil mij gelooven! Ik ben tot gansch andere gedachten gekomen, en zoo ik toen aarzelde, was het uit vreeze!’ en zijne stem daalde tot een onhoorbaar fluisteren.

De hare was luider, toen zij antwoordde:

‘Een vroed en degelijk man moest niet zoo wankelbaar zijn van zin! Wat geeft mij borge, dat gij niet opnieuw van gedachten wisselt? Neen! nu gij 't kind eens verdreven hebt, is 't zake, dat ze niet weder tot u komt. Om niet te zeggen, dat ik nog gansch niet bekomen ben van den schrik en den achterdocht, dien gij zelf in mij hebt verwekt, oft wel uwe wondre overmacht over menschen en zaken niet van helsche herkomst is, of voor 't minst door inwerking van onzuivere toovermacht!’

‘Ei, wat ijdele inbeelding voor eene zóó wel verstandige vrouwe! Moest ik u dan niet het zwijgen opleggen, op welke maniere dan ook, nog meer om den wille van 't kind, dan om den mijnen? En daartoe nog....,’ en weder werden zijne woorden onverstaanbaar, maar aan zijne gebaren was het te zien, dat hij ernstig sprak en met vuur; doch zij antwoordde:

‘Neen, heer Reingoud! al klinkt dit spreken schoon, al hebt gij te allen tijde der luiden hart weten te neigen naar de zoete fleemtaal van uwe tong, toch zeg ik u, mij zult gij er ditmaal niet mede belezen, als ge het weleens gedaan hebt, toen ik nog eene onnoozele deerne was. Al mocht het in 't begin mooitjes schijnen tusschen u en Jacoba; Duren is eene mooie stad, en met u woont men daarin wel niet lang!’

‘Barbara! Barbara! ik gelaat mij van u te smeeken, wat ik toch recht had met macht te eischen. Zoo deze plaats het toeliet, ik zoude aan uwe voeten vallen en uwe knieën omhelzen, en dat om die ééne gunst: noem mij Jacoba's verblijf! want dat gij haar in 't gindsche huis niet geborgen hebt, schijnt mij zeker.’

‘Dat raadt gij, man! maar te eer zeg ik u niet, wat ge weten wilt, waartoe zou 't zijn?’

‘Waartoe het zijn zou? Gedenk doch, Barbara! dat zij mij zou strekken tot eenige vreugd in mijne eenzaamheid, tot eenigen lust in de bitterheid van mijn leven; - o! gij weet niet; er is mij dezen dag veel door het hoofd gegaan en veel in het harte veranderd; mijn leven is zonder haar na dezen geen leven meer; - 't is een eeuwige strijd, een vagevuur....’

‘Des te beter! dus kunt gij u wennen aan de hel; want ik vreeze, man! daartoe komt het toch ten leste met u.’

‘Fij, Barbara! hoe kunt ge jok spreken? ik spreke in reinen, trouwen ernst; - breng mij het kind of wijs mij hare wijkplaats, en gij zult zien, hoe het voor haar, voor mij, voor u zelve, tot heil, tot troost en tot vordering van blijde dagen zal zijn!’

‘Ja wel, bijget! zoo 't niet anders uitviel! Gissen kan missen. - Wat geeft mij borge, dat gij hierin oprecht zijt, en oprechtelijk handelen zult? Wat geeft mij borge, dat het met goede voornemens is, dat gij dus omgezwenkt zijt, in zoo korten tijd? Wat geeft mij borge, dat niet Jacoba gekweld wordt....’

‘Mijn mannewoord,’ sprak hij luide en ernstig, en al had hij het zachter gesproken, toch had Douglas het verstaan; want Barbara was telkens voorwaarts gestapt, en Reingoud had haar moeten volgen.

‘Een mannewoord?’ riep zij luide, en bijna hoonend. ‘'t Is een fraai pand, dat ge mij daar geven wilt! Dat is wel de grofste valsche munt, daar Jacoba's lot voor zou verkocht konnen worden. *Uw* mannewoord bovenal is wat zaaks! Kost ge zelve noemen hoevele malen ge het gegeven hebt en teruggenomen, bovenal als het mijns gelijken gold? En dat der mannen over 't algemeen, is 't niet het wankelbaarste van alle dingen en het minste van waarde, waar vrouwenooren mee gepaaid worden en vrouwenharten mee misleid? Zweer dan liever bij vrouwetrouw, als gij denkt, dat eeden mij belezen kosten; maar der mannen woord, manneneed, bij St. Barbara's marteldood! ik kenne den man niet, van wien ik het aan zou nemen als geldige verzekering.’

‘Ook van mij niet, vrouwe Boots?’ vroeg Douglas met zijne diepe, ernstige stem, ‘ook van mij, wiens eer en trouwe gij kennen moet; als ik mij borg stelle voor dezen man?’

‘Ei, heer Douglas! zijt *gij* nog daar? Die moeite hadt gij u kunnen uitsparen; maar nu gij 't mij afvraagt, wil ik bekennen, u te houden voor een goed en nobel heer, tot ik van het tegendeel bewijzen zie, hebbende van u blijken van eer en trouw; maar, lacy! één vreemde vogel maakt nog geene drift; - en zoo haast ge met meester Jacques Reingault gemeene zaak maakt, wete ik niet, waarom ik u niet aanmerken zou, als vogels van eender veeren!’

‘Nu dan, geef mij geen betrouwen; maar vraag een pand van mij, het kostbaarste, het heiligste, dat gij wilt, daarmede ik mij verbinden zal, Jacoba's beschermer en helper te zijn in allen nood, - en op die conditie, noem mij de plaatse van haar verblijf!’

‘Alevel doe ik dat niet, goede heer! en de reden er van is: hij,’ en zij wees op Reingoud, ‘heeft niet genoeg liefde getoond voor het kind; - en gij, fijne heer! gij wat al te veel; - en zoo laat mij gaan, meesters! ik trek heen uit Uitert, en mijn geheim neme ik met mij.’

‘Gij zult niet,’ riep Reingoud, ‘al zoude er geweld....’ en met kracht greep hij haar arm.

‘Met dwang verkrijgt gij niets; gij zoudt mij de tonge uit den hals rijten, maar niet het woord, dat gij wenscht.’

‘Ik bidde, laat af van haar! geene mishandeling!’ riep Douglas, die Reingoud's hand terughield.

Barbara nam dit oogenblik waar, om vlug weg te wippen.

‘Nu dan, gij, meesters! wilt gij 't weten, waar ik het kind heb verstoken?’ riep zij hun toe uit de verte.

‘Zeg, Barbara! zeg!’ bad Douglas, die aan hare schalkheid niet dacht.

‘In een klooster, gij, nobele voorvechters der Geuzen-religie!’ riep zij lachende.

‘O, mijn God! in een klooster!’ riep Reingoud, als inéénkrimpende van schrik. ‘Dan is het kind voor mij verloren, dan moet ik het opgeven!’

‘Ik niet!’ riep Douglas. ‘Wees getroost, goede heer Reingoud! ik zal haar uitvinden; ik zal ze u wedergeven.’

‘Hoe vangt gij 't aan? wat zult gij doen?’

‘Ik ga machtige hulp inroepen!’ riep Douglas, en ijlde voort.

‘Om 's Hemels wil! geene opspraak! ik wil geene opspraak van dit geval!’ riep Reingoud hem toe; doch de jonkman verstond zijne woorden niet meer.

En al had hij ze verstaan, zou dat gebaat hebben?

XVII. Hoe Leycester te Utrecht wordt ingewacht.

Toen wij het *Bisschopshof* beschreven als doodsch en verlaten, - gras en onkruid tierende op het onbetreden binnenplein, en doffe stilte heerschende rondom voorhof en poorten, - toen was dat meer eene poëtische vrijheid, een terugzien op hetgeen dat grootsche paleis geworden was in 1580, toen de laatste bisschop, Frederik Schenk van Tautenburg, die hoofsche zalen had moeten verwisselen voor het sombere grafgewelf, zonder ze aan een opvolger na te laten, - dan juist wel eene historische waarheid, van wat het bleek te wezen, op het tijdpunt, waarvan wij nu spreken; vijf jaren later en in Maart; want schoon het als geestelijke hofwoning dood was en vermolmd, - een nieuw en een ander leven was er in opgestaan toen ten tijde, en heerschte er minder geestelijke ernst, - verblindde het niet meer door de weelde der kerkvorsten; het was er niet minder woelig en luidruchtig; het was niet zwakker bevolkt; verkwisting en overdaad waren er nog weder het woord van orde, en door hare bewoners oefende het paleis nog weder als vroeger invloed uit op de stad en op de provincie zelve.

Adolf van Meurs, Grave van Nieuwenaar, stadhouder van Utrecht geworden, had er zijn intrek genomen, en mochten de binnenzalen, aan zijne gemalin afgestaan, orde vereenigen met pracht, - de vertrekken door hem zelven bewoond, maar bovenal dat gedeelte, waar hij zijn gevolg van krijgslieden had ingelegerd, gaf de vertooning van al de woeling, al de wanorde en al de ruwheid eener soldaten-huishouding van die eeuw.

In dat gedeelte voeren wij u. In de onmetelijk ruime zaal, daar

we u binnenleiden, zal het u in 't eerst moeielijk zijn iets te onderscheiden; want ze hebben er onder den wijd uitgebouwden schoorsteen een vuur aangelegd, dat wel geschikt is om de dampen van een guren Maartschen avond te verdrijven, maar dat tegelijk het vertrek met zooveel anderen damp vervult, - als zulk eene massa boomstronken en takkebossen, zonder overleg of orde op eene haardplaat neergeworpen, noodzakelijk moet voortbrengen.

Maar wat verscheelt het hun, die daar nederzitten rond dat vuur of het vergrijsde stukadoorwerk van die muren, nog door een huid van walm en rook meer worde ontsierd? Wat verscheelt het hun, of het fijne snijwerk der friezen wat meer of wat minder onzichtbaar wordt? Wat verscheelt het hun, of die vloer van witte en blauwe marmersteenen samengelegd, door eene gerooste plek meer of minder worde ontluisterd? Maar meer verscheelt het hun, of uit die groote schenkkan met heet bier, door honing verzoet en door kruiderijen aangezet, ieder hunner wel een gelijk deel ontvangt. Wees zeker intusschen, dat bij verschil niet alleen de misdeelden klagen zullen; en toch hebben ze van dien verhittenden en bedwelmenden drank reeds meerder tot zich genomen, dan tot het bewaren van een helder oordeel en een kalm gemoed noodig is; men ziet het aan de woeste bewegelijkheid hunner gebaren en trekken; men ziet het aan het flikkeren hunner oogen, waar de wilde gloed nog van verhoogd wordt door den rooden weerschijn der vlammen, en het geelachtige licht van de harsttoortsen, die zij hier en daar op ijzeren staken hebben vastgehecht. En het zijn lieden die wel niet noodig hebben door zulke middelen aangeprikkeld te worden; tot ruwe uitspattingen zijn wilde gemoederen als van nature geneigd, en hunne wilde hartstochten bruisen zonder dat wel als vanzelve op, en de kunst die te beteugelen hebben zij nimmer gekend, en hebben zij altijd overgelaten aan het toeval of aan eene krijgstucht, die geen ander geheim had, dan het geweld door overmacht van geweld te keeren. Schoon in dienst van den stadhouder van Utrecht, zijn deze krijgslieden geene Utrechtenaars; ze zijn zelfs niet allen Hollanders; de meesten hunner zijn het zoo weinig als de Graaf, hun meester, zelf. Velen hunner zijn met hem uit Duitschland gekomen en hebben er de woeste krijgen van de vorige jaren mede gemaakt; vele anderen zijn hem toegestroomd uit het verloopen

Maasleger van den Prins van Oranje, - en men herinnert zich met welke woeste horden deze zijn stouten inval in zijns Konings landen heeft ondernomen. Vele anderen nog hadden zich tot hem begeven, na heldendaden verricht te hebben in Zuid-Nederland op eigene rekening, die even goed tegen, als vóór hen hadden kunnen getuigen. Wij willen daarmede niet bewijzen, dat ze niet vele deugden bezaten van goede krijgslieden, dat hen moed ontbrak, of trouw aan hun veldheer, of dat er niet enkelen onder hen waren, die zoowel goede burgers als goede soldaten, voor eene billijke zaak eerlijk hadden gestreden, of dat nog wenschten te doen. - Slechts wilden wij zeggen, dat van zulker lieden daden, geene bijzondere landaard, partij, noch godsdienstbegrip, als de oorzaak rekenschap mag worden gevraagd, - en dat die alleen moet gezocht worden in de verdorvenheid der verlaagde menschelijke natuur, of liever aan hem, die van deze wilde wezens onvoorzichtig den toom wat vrijlaat, terwijl hij de sporen niet heeft gespaard.

Die buitengewone bedeeling van schuimend Utrechtsch bier, die nu hunne vreugd uitmaakt, terwijl het hen tot twisten stemt, komt hun toe van de Utrechtsche regeering. Zij hebben de burgers ondersteund en beschermd (als het heette), bij het oprichten en versieren der eerebogen op *de Neude* en op *de St. Marie-plaats,* en zij hebben tot loon van zoo goede diensten eene tonne biers ontvangen en een paar vaten haring. Ten overvloede heeft de Graaf, hun meester, in eene luim van gulheid, die wel wat onvoorzichtig was, hun tegelijk eene dubbele uitdeeling van dat krachtige vocht toegestaan, bij wijze van vergelding, voor het oprichten van den sierlijken triumfboog voor het *Bisschopshof,* daar ze hem zelven en Leycester gelijkelijk eere mee wilden aandoen. Zoodat onverzadigbaar als ze doorgaand zijn, hebben ze nu toch eene groote kans voor zich om overzadigd te worden!

't Is een bonte en fantastische kring, dien ze vormen rondom dien vuurgloed, die woeste hellebaardiers van den Grave van Nieuwenaar, onderling zoo verschillend in tongval en gelaatstrekken en zelfs in dos. Want al mocht de krijgstucht des Graven gelijkheid eischen in de soort van wapenen, daar zij zich van te voorzien hadden, en in de kleur van sjerp of bandelier, - korseletten en ringkragen, helmen en hozen, wambuizen en voetschoeisels, had ieder zich gekozen naar welgevallen, en licht had nog meer het toeval

dan de smaak die keuze bepaald. Die bonte mengeling van kleuren en dracht, gaf hun nog meer het aanzien, van wat ze het meest schenen, en waar wij ze het eerst bij zouden vergelijken, een rooversgroep van Salvator Rosa, slechts overgeplaatst uit eene Italiaansche bergvallei in eene holle middeleeuwsche zaal.

Het zou ons geene moeite zijn, hunne gesprekken en handelingen met een waas van karakteristieke waarheid terug te geven, maar daar ze meer uitmunten door grofheid dan door geest, zou de verdienste van onzen kant eene kleine zijn, en het zoude ons maar afleiden van ons doel. Wij willen ze dus niet beluisteren, voor zij ons dat nader brengen. We doen dus of wij de aardigheden mede hebben aangehoord, waarmede ieder op zijne beurt, de toasten aan de oorzaken van hun feest, heeft begeleid. - Die op den Graaf van Leycester, hebben een schaterenden weerklank gevonden; over het algemeen zijn deze lieden gestemd tot eene wondre geestdrift voor den Graaf Gouverneur-Generaal, - niet enkel omdat hun eigen meester van zeer groote gehechtheid aan dezen en aan zijne Koningin bij voorraad het sein heeft gegeven, maar ook omdat zij van hem hebben hooren spreken, als van den man, die den oorlog met Spanje op een krachtigen en geregelden voet zal komen doorzetten, en een oorlog, - dat weten zij, en dat begrijpen zij het meest, - is hun te allen tijde tot een voordeel geweest, als tot eene bezigheid; een oorlog is hun element, en de man die hun daartoe den weg opent, hun held, hun halfgod. Natuurlijk is de Graaf in hunne oogen, een eerst krijger, een groot veldheer, schoon geen hunner 't zou kunnen zeggen waarom, en ieder vergelijkt hem op zijne beurt met zijn ideaal; allen zijn het er over eens, dat Parma voortaan zijn meester heeft gevonden.

Deze mannen zijn niet allen Protestantsch, als men denken kan, schoon hun meester, dezer dage vooral, zich een strenge Gereformeerde betoonde, in woorden en handelingen. Maar daar de Roomschgezinden onder hen, van die lieden zijn zonder vooroordeel, die er zich geen schroom van hebben gemaakt, hun voordeel te doen met de plundering van menige kerk en klooster, in de dagen van beeldstorm en oorlog, en licht blijde zijn van priesterlijken dwang ontslagen te wezen, onder voorwendsel van een Hervormd meester te dienen, zoo zijn zij van hunne zijde uiterst tolerant; en zoo er dus onder deze hellebaardiers ijveraars moeten gezocht

worden, zou men die alleen kunnen vinden onder hen, die zich Hervormde Christenen noemen, schoon het wel zeker is, dat zij van Hervorming en Christendom geene andere dan verwarde en onzuivere begrippen hebben, en op hunne Roomsche broederen weinig Evangelische verlichting vooruit hebben.

Het blijkt intuschen, dat sommigen hunner dezen avond eene preek hebben bijgewoond, enkelen als volgende hun meester als zijne lijfwacht, anderen uit vrijen wil; en zij schijnen er stichting gevonden te hebben, of liever, dat is het woord misbruiken, men heeft er hun eene mate van opgewondenheid aangeblazen, die eene gevaarlijke vlam moest zijn in die dagen en in zulke gemoederen. Het blijkt, dat bij den godsdienst, dien zij hebben bijgewoond,Herman Modet de voorganger is geweest, en dat de ijverende man deze gelegenheid heeft gebruikt, om met sterke uitdrukking te spreken tegen hetgeen hij noemde: het kettersch en afgodisch Pausdom, wellicht naar aanleiding van zijne ondervindingen in den vroegen middag aan het huis van Reingoud, of wel omdat zulke vloekgerichten den doorgaanden grondslag en inhoud zijn zijner prediking. Door deze soort zijner toehoorders was juist dit het best begrepen geworden, en had dieperen indruk gemaakt dan de krachtigste opwekking tot Christelijke zelfverloochening zou hebben gedaan; men merkt het op aan de wijze, waarop zij tusschen hunne wilde vroolijkheid door, zich zijne toespraak herinneren.

‘Ik zeg maar, 't is een braaf strijder voor het woord, de predikant van dezen avond! en een fiere talie van een manspersoon ook! Wat die eene goede houding zou hebben aan het hoofd van een rotte!’

‘Certeyn! hij ziet er uit, of hij ook wel een ander zwaard zou kunnen hanteeren.’

‘Wie zegt u, dat hij het niet gedaan heeft? Uwe Geuzen-papen zijn er wel voor bekend, dat ze hun man staan, als 't op een vechten aankomt; maar, bij St. Petrus, die waarachtig ook nog hart in zijn lijf had! ze toonen dan voor 't minst niet enkel blaffers te zijn, maar ook bijters. En ik heb daar meer eerbiedenis voor, dan voor huilende monniken, die bij 't blinken van scherp in hunne schulp kruipen, de kap over de oogen trekken, op de knieën vallen, en wat Latijn prevelen, oft de soldenier, die hen naderde, Satan ware en zij hem exorcieeren moesten! Dan grijpt mij althans een vermaledijde lust aan, om zoo'n gekapten kop te kloven.’

‘En ik gaf er een mooi ding om, dat wij een dubbel stel zulke predikanten meer hadden in Utrecht, 't zou er dan beter om staan met de religie hier ter stede.’

‘Ik meene van 't zelfde, maar hebt gij goed verstaan, wat de man bedoelde met die verfoeiinge Babels, en de schuilhokken des bijgeloofs, die nog hier bleven opgericht in deze zich noemende Christelijke stad?’

‘Wel zeker! wat uilskuiken had ik moeten zijn dat niet te merken, 't zijn de conventen die hij bedoelt. En dat het eene groote schande is voor de luiden die van 't gezuiverd geloof heeten, dat ze die verweerde moordkuilen der ziele nog binnen de stad en stadsbanne dulden, daar heeft de pfarrer niet te veel af gezegd, al was 't met hooge woorden, en dat God ons straffen toezendt, om deze reden, is niet vreemd, sinds de vijand ons land bespringt in de Veluwe, en er geen musket afgeschoten was om hem te weren!’

‘Nu, bij alle sacramenten! daar heb je niet af te kallen, daar komt Leycester in voorzien!’

‘Wel zeker, om geen ander ding komt de Graaf hierheen, dan om dichter bij den oorlog te zijn!’ riepen twee mannen, terwijl de andere vervolgde:

‘Toch zullen die verdoemelijke papenholen niet geweerd worden in onze stad ; daar zullen de magistraten wel in voorzien.’

‘De magistraat, wel waarom die? de meesten hooren toch tot de religie.’

‘Dat mag waar zijn; maar meent gij dat ze die kostelijke opbrengsten willen missen, die de abten en papen hun in den zak brengen?’

‘Vilpert is sneeger dan een van ons, dat luidt waar!’

‘Wel, de dominé heeft het zelf gezegd, toen hij vermaande, dat de aanbidding van het gouden kalf hier nog geduld werd, om dezelfde reden, waarom Judas zijn Meester verraadde, op zulker maniere dat dit verraad nog iederen dag wordt gepleegd, en dat de tijden dus gekeerd zijn, - dat er toen maar één Judas was, die ons lieven Heer verkocht voor dertig zilverlingen, en dat er nu in deze stad wel dertig zijn, die het ieder voor ééne enkele doen! dat zag op de regeering! Hebt ge niet verstaan of onthouden? hoe ge dan ezels zijt! 't was een mooi punt.’

‘En een waar ook! Gezellen! oft die conventen hier nog rijk zijn, na 't verval van 't pausdom?’

‘Rijk! ze zouden heel Utrecht kunnen koopen, alleen met de schatten die ze begraven hebben!’

‘'t Convent van Brandolie alleen heeft meer aan zilveren beelden en gouden misgeschir, dan het heele goudsmidsgilde zou kunnen betalen in gereede penningen!’

‘En dat van de Witte-vrouwen is zóó rijk aan kostelijk linnen en kleederen, misgewaden van fluweel en goudstof, dat er eene keizersdochter een uitzet mee gemaakt kan worden!’

‘En dan de monstrans in de kapelle van St. Servaas! Ten tijde toen ik nog daar ter mis ging, hebben mij de karbonkels, als vuisten zoo groot, en de juweelen als duiveneieren, menigmaal in de oogen geschemerd!’

‘En dat is nog maar alleen, wat wij weten en wat ze vertoonen. God weet, wat ze nog schuilhouden!’

‘Het meerdere en het beste; daar moogt ge zeker af zijn.’

‘Zie, daar moest betere ordre op gesteld worden, - al die zaken moesten te berde gebracht en verkocht worden, en de opbrengst daaraf....’

‘Zouden wij ons deel van moeten hebben,’ viel één hunner luid lachende in.

‘Niet meer dan billijk, en te eer daar ons de soldij zoo povertjes wordt betaald.’

‘Ik heb in drie maanden geen rozenobel van onzen Graaf gezien.’

‘En ik heb nog nooit iets ontvangen na mijn handgeld.’

‘Daarvoor hadden wij vroeger vrijheid van plundering, brandschatting en wat meer is; maar daar we nu hier liggen in deze verwenschte stad, die eene bevriende heet, - en ze het vrede noemen tusschen den Graaf en de provincie, - nu vrage ik, wat voordeel heeft een krijgsman van zulken dienst?’

‘Als we ons zelve eens recht deden?’

‘Ter zake van de kloosters?’

‘Ja, en te eer, daar we op zulke wijze de religie een dienst doen!’

‘Ik ben mee van die partij; want, schoon ik van de pausche zijde ben, ik heb nooit wel begrepen, waar de kloosters voor dienen.’

‘Wel dat 's oliedom! om luie papen te huisvesten en aardige nonnekens achter tralie te houden!’

‘Neen, de kloosters hebben hun nut, vooral op het platteland; als de huislui u niet herbergen kunnen, is er licht in de kloosters voor ons gelijken plaats.’

‘Ja, dat gaat dan ook goedschiks! En 't is of dat helsche volk altijd de vasten houdt, als wij er binnenkomen. Uit patersvaatje wordt nooit getapt; - schraalhans is keukenmeester in 't*refectorium,* en ik voor mij ben nooit den sleutel van den wijnkelder machtig geworden, dan met de coerde op des priors kele.’

‘Ge spreekt nogal aardig van uw geloof, Marten!’

‘De monnikerij *is* mijn *geloof* niet, en toen het in Braband daartegen ten strijde ging, heb ik zoo hard *“vive le Gueux”* geroepen, als een van u.’

‘Dus denke ik ook, en ik was, om 't gemak, al lang mee naar de preek geloopen, maar ik kan niet best verleeren, een kruis te slaan.’

‘Gij zoudt dus uw deel willen hebben van die geestelijke overdaad, als wij die ten beste hadden?’ vroeg Vilpert schertsend.

‘Dus verstaan wij het; waar Roomsch kerkgoed te verdeelen valt, zijn wij van de naasten!’ riepen velen tegelijk. ‘Wij konden den Graaf daartoe weleens oorlof vragen.’

‘Wel zeker konden wij, en Zijne genade moet het ons toestaan, als hij een Gereformeerd Christen wil heeten!’

‘En zoo hij 't niet toestaat, konden wij alevel onzen weg gaan.’

‘Dat 's niet te raden, mannen! en zelfs niet om op deze maniere voort te spreken; want daar komt de kornet van der Yem, die met zulke woorden niet jokt.’

‘Wie er met hem is? 't Lijkt wel de onderschout Gerrit van der Munt; wat of dat geven zal?’

‘Eene opschudding onder de poorters, daar wij geroepen worden tot adsistentie van de schutterij. Een fraai ding! om op de bevelen te passen van mijne heeren de burgerhoplieden.’

‘Alevel dat het ware! Mijne handen joken naar wat schermutselens.’

‘De mijne naar wat grijpens.’

‘En mijne kele dorst naar wat biers, rotmeester Vilpert! mij geheugt de smaak van 't vocht niet meer, zoo lang is 't verleden, sinds gij ons den kroes gevuld hebt.’

De rotmeester voldeed aan de oproeping; maar de kornet was

intusschen genaderd, en zijn woord klonk wat hard voor de feestvierenden.

‘Mannen! uw heilige avond heeft uit; wilt aandacht geven, orders van den Graaf!’

Een morrend gemompel was het eenige bewijs van aandacht, dat hij verkreeg; toch vervolgde hij:

‘Rotmeester Vilpert wordt gelast, zich met zijne mannen te stellen ten bevele van den onderschout meester Gerrit van der Munt, die hier met mij is, om dien te volgen en te wezen van bijstand, op de wijze als hij zal goedvinden en noodig achten.’

Een luider gemor en verwenschingen van ongenoegen lieten zich hooren.

‘Voor 't minst, waar gaat het op los?’ vroeg Vilpert, zich en de zijnen nogmaals den beker vullende.

‘Zou het raadzaam zijn het te zeggen? - daar mogen wel Papisten onder wezen,’ fluisterde van der Munt den kornet in. Deze knikte toestemmend: ‘Mijn woord dat gij u willige volgers maakt. Met onwillige honden is 't kwaad hazen vangen.’

‘Nu dan, mannen! daar is geen zonde in, dat gij 't weet,’ begon de onderschout, zich ietwat in postuur stellende tot eene aanspraak. ‘Gij zijt allen veel te getrouwe dienaren van den Grave van Nieuwenaar, om niet te weten, hoe Zijne genade in hooge achting houdt den nieuwen Gouverneur-Generaal dezer landen, - Mylord Leycester.’

‘Wij weten 't!’ riepen zij, doch zij waren opmerkzaam geworden.

‘Om dezen vromen en nobelen heer hier te ontvangen in alle statigheid en eerbiedigheid, wordt hier door volk, gemeente en magistraat, - door allen hun beste gedaan, en gijlieden zijt niet van de minsten geweest in 't betoonen van uwe vlijt, en toch blijkt het, dat er in deze stad booze ranken omgaan, die wel strekken konden Mylord Leycester hoogelijk te vertoornen, zoo haast hij hierheen komt.’

‘Dat willen wij weren! Wie durft zich stellen tegen Mylord Leycester?’

‘Voor 't minst tegen de zijnen,’ hervatte van der Munt voorzichtig. ‘'t Is gebleken dat de Papisten door kwade praktijken eene jonge dochter in hun geweld hebben gekregen, wezende een lief of eene zuster van een Engelsch ridder, een aanzienlijk

heer onder de volgers van Mylord, en dat ze haar verstoken hebben in een klooster.'

'In een klooster?' herhaalden de hellebaardiers met glinsterende oogen.

'Ja, mannen! zoo is 't!' hernam van der Munt. 'En de Engelsche heer is er dezen avond onzen stadhouder kond van komen doen, met vele woorden van spijt en ergernis; want het een vroom en ernstig heer moet wezen, wel gefondeerd in de ware religie. - Zoo is mijnheer de Stadhouder te rade geworden, mij te doen ontbieden, en te gelasten onderzoek te doen in alle vrouwenkloosters, tot ik gemelde jonkvrouw zal hebben uitgevonden, en om mijne vrouwen de abdissen te nopen tot wat vaardigheid in 't geven van inlichtingen, en tot wat gauwe gehoorzaamheid bij 't uitleveren van de juffer, zoo is 't des Graven goedgunstig welgevallen, mij te doen verzellen door wat vertoon van gewapende macht, om mijne autoriteit te stijven, en bij mangel van goeden wil dwang te gebruiken, waar heusche redenen geen nut doen! Gij ziet, mannen! dat het eene nobele taak is, daartoe ik u oproep, daarmede gij uw heer en meester gehoorzamen zult, Mylord Leycester's gunstgenoot een grooten dienst doen, en der religie geene kleine, sinds ....'

Maar zij lieten hem niet uitspreken; zij hadden onder zijne toespraak elkander aangestooten, ingefluisterd, uitroepen gedaan, en krachtige verzekeringen laten hooren.

'Dat 's Godes vinger!' riep de een.

'Dat 's eene kans, die niet te verkijken valt,' zei een ander, en hunne trekken hadden meer en meer de uitdrukking aangenomen van al de lage en heftige gewaarwordingen, die hen bezielden, en van den overprikkelden toestand, waarin ze geraakt waren. - Nu riepen zij eenstemmig:

'Wij volgen u, onderschout! wij volgen u allen!' en werkelijk stonden ze allen op.

De onderschout keek wat verbijsterd over zoo groote versterking van macht, als hij zich door zijne welsprekendheid meende verworven te hebben, en hij begreep dat zijne 'autoriteit" bij zulk eene vermeerdering van macht eerder lijden zoude dan winnen, maar hij had den moed niet, tegen zoovele stemmen de zijne te verheffen; de kornet waagde het:

'Wat zal dat, mannen! zijt gij van zinnen? hoe zal de Graaf

dat nemen, zoo allen gaan, waar hij een derde deel verordent?'

'De Graaf zal 't goed noemen, zoo hij de vrome heer is, dien de luiden hem prijzen,' sprak Vilpert. 'Wij hadden 't alreede voorgenomen, dat het uit zal wezen met de monnikerij in deze goede stad. We hebben niet omsonst te avond in de passiepreek geweest, en wij weten, wat de godzalige man Modet heeft bedoeld en aangeprezen, - van den magistraat is 't niet te wachten, zoo zullen wij hellebaardiers van den stadhouder, de stad dien goeden dienst doen!'

'En Mylord Leycester al vooruit een vreugdevier stoken, daar de rook af hem tot Amsterdam zal toewalmen!'

'Tegen zulke wateren heb ik geen dam,' fluisterde de kornet tot van der Munt, 'en de Graaf heeft zich op dit pas van huis begeven, en als ik dan bedenk, hoe Zijne genade zich heeft uitgelaten over de conventen, na de kerk en na 't spreken met den Engelschen heer, dan weet ik tenauwernood, wat hij hierin bevelen zoude,' en hij wendde zich tot de hellebaardiers.

'In 's Hemels naam dan, mannen! gaat allen, - maar gebruikt omzichtigheid, en laat toe met heuschheid aan te vangen.'

'Ja, vang aan naar uw zin, wij zullen einden naar den onzen!'

En zij stormden allen weg, den man die hen zoude aanvoeren vooruit ijlende, niet volgende, en de kornet riep hun na:

'Ik heb u hierin niets bevolen en niets geweigerd, gedenkt daaraan!'

Maar zij hoorden dat niet eenmaal.

'Nu mogen die arme nonnekens haar *"ave Maria"* bidden, ze zullen hare heiligen van noode hebben,' sprak de jonkman bij zich zelven, terwijl hij als overbluft staan bleef.

.....

.....

In dienzelfden avond trad Roger Douglas binnen bij Reingoud. Hij vond hem schrijvende...., en hij schoof zijne papieren weg met eenige haast en met dat zeker gebaar, of hij zich wat gestoord voelde; toch toonde hij den jongen Engelschman zijn goed gelaat en deze zeide hem:

'Nu, heer! heb ik het mijne gedaan; ge zult uwe kleindochter weder hebben, zoo zij in een Utrechtsch klooster verscholen mag zijn.'

'Wat grooten dank ben ik u niet schuldig!' riep Reingoud;

maar het scheen wel, of in dien kreet niet het volle hart sprak, en of er zich bevreemding in mengde of ongeloof.

‘Geenszins zijt gij mij dank schuldig,’ hernam Douglas, met zijne gewone stroefheid, ‘wat ik deed, heb ik, de Heer vergeve het mij, maar ter helfte gedaan uit Christenplicht, en te uwen dienste; meest uit een gevoel, waarvan ik nog niet weet voor mij zelven, of ik het zondig zal noemen of menschelijk; alleen zeg mij, wat hebt gij zelf hierin gedaan en met welke uitkomst?’

‘Ik, heer?’ - en Reingoud's verlegenheid werd zichtbaar. - ‘Ik heb na rijper beraad geoordeeld, dat mijne kleindochter *wel* was daar zij was; dat in een klooster noch hare rust werd bedreigd, noch hare veiligheid, en dat haar eigen harte haar tot mij moest voeren, zou het zoo wel zijn tusschen ons als ik het wensche.’

‘Wel hoe, heer? dus wankelbaar een man zag ik nooit voor dezen; voor een paar uren nog met zoo bewegelijke woorden smeekende, om slechts de plaatse van haar verblijf te kennen, en nu.... dus berustende zonder ietwat te doen, ietwat verder te zijn.’

‘Op uw leeftijd jagen de passies den man, op den mijnen beheerscht de man zijne passies,’ hernam Reingoud met een glimlach.

‘Toch mijnheer! toch de liefde tot zijne naaste bloed....’

‘Is ook eene passie, die onderschikt moet worden aan het hoogere, jonge man!’ viel Reingoud in, met gebiedende stem, ‘doch dit ter zijde gelaten! wil mij nu de middelen noemen, die gij hebt aangewend, en die gij zoo onfeilbaar prijst.’

‘Ik geloof, heer! dat zij het *zijn,* inzoover menschelijke handelingen het wezen kunnen,’ hernam Douglas eenigszins geraakt, ‘zie hier, wat ik deed: ik heb mij gewend tot heer Adolf, Grave van Nieuwenaar en Meurs, stadhouder in deze provincie, van wien ik oordeelde dat hij alle macht moest hebben in de stad.’

‘Maar, jonge man! gij hebt wel stoutheid; die hooge heer is niet zeer toegankelijk, en door wiens tusschenkomst....?’

‘Tusschenkomst? mij dunkt, die ware niet noodig; die heer was mij aangewezen als wel gezind tot den dienst van Mylord Leycester, en ik hield een open brief van Mylord, bij wijze van aanbeveling, om mij voort te helpen en bijstand te verleenen waar ik het wenschen mocht.’

‘Reingoud's oog rustte met meer scherpheid op Roger, en in zijn toon legde hij iets vleiends, toen hij sprak:

‘Wees omzichtig, sir! gij verraadt uw *incognito;* gij moet een hoogen rang houden in Mylord's dienst, of wel in gunst zijn, om zoo iets te kunnen verkrijgen.’

‘O, ik bid u, sir! spreken wij niet van mij!’ hernam Douglas, een weinig kleurende. ‘De Graaf van Nieuwenaar dus was hoogst verplichtend, en toen ik hem uwe zaak heb medegedeeld....’

‘En gij hebt mij hierin genoemd?’ vroeg Reingoud met eenigen schrik.

‘Neen, sir! want ik herinnerde mij, hoe Barbara Boots mij gezegd had, dat ge van uwe betrekking op Jacoba een geheim hadt gemaakt.’

Reingoud haalde diep adem.

‘Ik zeide slechts dat *ik* belang stelde in de jonge miss, en de Graaf heeft beloofd, terstond een onderzoek te verordenen, en in alle vrouwenkloosters wel scherpelijk navraag te laten doen, en de jonkvrouw te laten opeischen waar ze mocht gevonden worden. En 't zal niet in de lengte slepen daarmede, want ik was nog tegenwoordig, toen de Graaf bevel gaf om den onderschout bij zich te ontbieden.’

Reingoud was verbleekt onder dit spreken.

‘Jonge man! gij hebt het goede gewild en bedoeld, maar die driftige ijver kan eene kwade kans geven.’

‘Hoe dat, sir?’

‘De Graaf van Nieuwenaar is een haastig man, die het geweld mint in het doorzetten van zijn wil. De magistraat hier is ten halve Roomschgezind, en beschermt oogluikend de instellingen van zijne Kerk; dat zal eene botsing geven van macht tegen macht, - een strijd van tweeërlei wil, en zoo de lieden van 't klooster zich straf toonen en niet willen toegeven ...., dan is de Graaf de man, om met macht van wapenen daartusschen te komen; en wie zegt u dan, dat het volk, voor een derde deel Roomsch, hier rustig zal toezien, en dat niet opschudding en alarm hier volgen zullen? Zal dat Mylord Leycester gevallen, zal dat hem eene blijde welkomst zijn, en vorderlijk wezen bij 't aanvaarden zijner regeering?’

‘O, mijn God! sir! wat zou ik gepleegd hebben zoo dat zijn kon? Ik Mylord Leycester in moeite wikkelen? Ik eene vreed-

zame stad in oproer brengen? - Moge de Heere mij redden en hoeden van zulke schuld!'

'En mijn arm kind dan?' hervatte Reingoud weemoedig, 'de aanleiding, en het voorwendsel van zulken strijd, hoe meent gij, dat het haar vergaan zal in zulke woeling?'

'Ik bid u, heer Reingoud! ik bid u, ga niet voort mij en u zelf dus vreeselijk te ontrusten,' riep Douglas met stijgenden angst, 'en ijdelijk,' vervolgde hij, zich zelf willende geruststellen, 'de Graaf van Nieuwenaar sprak van een vreedzaam onderzoek....'

'Sir!' viel Reingoud plotseling in, 'daar wordt de trom geroerd, wat mag dat zijn op dit uur?' en haastig liep hij het vertrek uit, en men hoorde zijne stem bevelend tot een knecht:

'Samuel! ga vernemen, wat die tromslag beduidt!'

Douglas ook had in eene zekere ontroering niet op zijne plaats kunnen blijven. Beiden wachtten in zwijgende spanning, met welke tijding de bode zoude keeren. Na eene wijle kwam hij tot hen met dit woord:

'De hellebaardiers van den Graaf van Nieuwenaar plunderen het *Witte vrouwenklooster;* de lieden zeggen dat zij 't willen in brand steken, - nu is dit het volk van hopman Leoninus, en ze spreken dat dit heentrekt om te ontzetten.'

Reingoud zag Douglas aan, met eene mengeling van diepgaanden angst, en somber verwijt; deze liet zich terugvallen op zijn stoel, en sloeg de hand aan het voorhoofd:

'O, Heere! Heere! ik ben een kind der verwerping, vloek ging mij voor, en ik breng vloek waar ik aanraak!' was zijn wanhopige kreet.

'Nu geene ijdele klachten, jonkman!' riep Reingoud, en vatte zijn arm, 'laat ons gaan en zien wat te verhelpen is!'

'Zoo slechts mijn bijwezen de zaak niet verergert,' riep Roger bitter, maar toch vloog hij op om Reingoud te volgen, die zich voortspoedde met eene drift, of ook hij een achttienjarige was geweest!

.....

.....

Stille gewijde wijkplaatsen in de warme geestdrift der eerste Christen-eeuwen uitgedacht; door de Roomsche Kerk instandgehouden en in 't onvoorzichtige vermenigvuldigd, door de Pro-

testantsche verworpen, en als verpletterd onder de eerste mokerslagen der Hervorming! kloosters! wij verdedigen niet de bekrompen eenzijdigheid, die u het aanwezen gaf; wij verdedigen niet één der misbruiken, waarvan uw daarzijn oorzaak was of voorwendsel; wij wenden met afkeer en huivering beide, den blik op de misdaden binnen uwe muren bedreven, op de nuttelooze offers achter uwe tralies gebracht; wij hebben medelijden met de onwillige martelaars en martelaressen, die gij hebt geëischt, en die vrome dwaling u heeft afgestaan; wij hebben walging van de ledigheid die gij hebt gekoesterd; van het bijgeloof dat gij hebt gekweekt; wij zouden het met vreeze aanzien, zoo gij in ons noordelijk vaderland uwe sombere muren gingt optrekken, om eene duistere schaduw te werpen op een bloeiend landschap; om de beste sappen tot u te trekken van onzen vromen Katholieken middelstand! Maar toch, onze verbeelding begrijpt de poëzie van zulke schuilplaatsen, waar de moegestredene kan heenvluchten uit de wereld, om voor 't minste de uiterlijke ruste te vinden, die de kweekster kan worden van de innerlijke; - waar de zwakke een stoffelijken scheidsmuur vindt, die haar steun geeft tegen hare zwakheid; - waar de verlatene en verloochende door de wereld, eene toevlucht vindt, waaruit zij niet meer kan verstooten worden, en zuster-handen, die haar verplegen zullen tot in den dood; - waar het berouw zijne tranen kan storten in de ongestoorde eenzaamheid van eene cel, - de teleurstelling hare grieve verbergen voor de bespieding der wereld, - de vrome zich ontslaan kan van alle zorgen des levens, van alle banden des levens, om alleen te leven in bespiegeling en gebed; - waar de ouderdom zijne grijsheid en zijne rimpels kan wegschuilen in de plooien van een sluier, en de lijdende zich het blinkend kleed der ijdelheid niet heeft om te hangen, noch hare bleekheid en hare groeven te vermommen onder blanketsel of gehuichelden glimlach! Kloosters! wij roemen u niet als de verblijven van bijzondere heiligheid en deugd, - niet als de ladders, die *zeker* ten Hemel voeren, - niet als de Bethanie's, waar Christus zou te vinden zijn, voor wie Christus niet heeft in het harte; - wij hebben u niet geprezen als de plaatsen, waar de jeugd hare reinheid en hare onschuld moest verzekeren tegen de wereld, of de vroolijkheid en de levenslust afstand doen onder zelfmarteling van de vreugden der wereld;

maar wij hebben u geroemd als de rustplaatsen der moeden, - als de schuilhoeken van het ongeluk, -als tempels der toevlucht voor allen, die de wereld verlaten, of die van haar hadden leeren walgen; en dan vragen wij, waar weet het Protestantisme voor vrouwen van allerlei stand een oponthoud aan te wijzen, zoo stil, zoo zedig, zoo welgeordend, zoo geëerd en toch zoo bereikend, als die, welke het Katholicisme onder hare instellingen heeft bewaard; want onze verbeelding dacht zich bovenal de vrouwenkloosters; - de mannen moeten worstelen met de wereld tot den einde toe; - der mannen zwakheid wordt lafheid, waar zij .zich dus wegschuilt tegen den strijd; - der mannen werkkring laat zich niet dus bepalen tot eene enge cel, voor 't minst niet in onze dagen; maar de vrouwen, wier handenarbeid zelfs zich bepalen kan bij het huisvertrek; - maar voor de vrouwen - voor de eenzamen, die op zekeren leeftijd zonder rouwe kunnen afstand doen van eene wereld, waar zij bespotting oogsten en hare belachelijkheden ronddragen, - van een gewoel, waarin zij hare eenzaamheid pijnlijker voelen, - van eene vrijheid, die haar toch niet de lusten der vrijheid geeft, voor *haar* betreuren wij in het Protestantisme het gemis van een gewijd en beschermend dak. En nu gij, kloosters van het Katholicisme! kloosters uit de dagen, waarin men nog op u zag met geloof aan uwe heiligheid, u nog vierde en rijk maakte met al den tooi en al de schatten, die een zinnelijke eeredienst weet uit te vinden voor zulk een verblijf! nu herhale ik het woord, mijne verbeelding begrijpt de poëzie die zich verbindt aan uwe muren, en mijn Christelijk gevoel de geestdrift, die u het aanzijn gaf; zij begrijpt die zóó wel, dat zij, niet dan met smarte, het historische feit nederschrijft, dat Reingoud's bode u reeds heeft medegedeeld:

De hellebardiers van den Graaf van Nieuwenaar waren ingevallen in 't klooster der Witte vrouwen. Zij hebben niet eenmaal gewacht naar den afloop der onderhandeling van den onderschout met de abdis; zij hebben er plundering en baldadigheid bedreven; zij hebben de rijke misgewaden verscheurd en vertreden; zij hebben de relikwiën neergeworpen uit hunne kassen, en de prachtige omhulling als buit genomen; ze hebben de kostbare lijnwaden, licht door der nijvere zusteren hand gesponnen, weggeroofd uit de opgebrokene koffers; ze hebben van het gewijde altaargereedschap met zich gevoerd, wat draagbaar was, en het

overige vernield met lage boosaardigheid; ze hebben er al de ruwheden en al de schending gepleegd, die opgeruide, overmoedige soldaten plegen kunnen onder de nevelen van een roes, en zoo ze niet werkelijk den brand hebben gestoken in dat ontredderd verblijf, door weerlooze vrouwen alleen beschermd met tranen en gebeden, - het was, omdat de moedige jonge hopman Leoninus, met zijne krachtige en welgeregelde krijgsbende, ter verhoeding van meerdere wanorde was aangesteld. Eene bescherming, licht ongeroepen en zeker onwettig, maar minder onwettig dan de aanval, en altijd verschoonlijk door het doel en de uitkomst. En dat hebben de hellebardiers gedaan, onder het aanheffen van kreten ter eere van Leycester, van hun meester den Graaf van Nieuwenaar, en wellicht onder leuzen aan hun geloof ontleend!

Eén onvoorzichtig woord op een predikstoel gesproken, was de eerste vonk geweest, die dezen gloed in die zielen had aangestoken, - een gloed, die met die eene proeve niet was gelescht. De kloosters van St. Servaas en van Brandoly hebben op achtereenvolgende dagen aan dien wilden tuimel ter prooi moeten strekken, hoewel daarbij de Graaf van Nieuwenaar en de magistraat hun gezag vereenigd hebben, om groote wanorden te verhinderen, - en wat vreemd is, de burgerij schijnt er zich niet mede te hebben gemoeid; - een sterk bewijs voor den gedrukten toestand der Roomsche inwoners van Utrecht, en van hunne voorzichtigheid tevens. Reingoud's voorspelling was dus gelukkig geene waarheid gebleken, en Roger's onvoorzichtige tusschenkomst in Jacoba's lot, had voor het minst zijn vader geen oproer bereid tot welkomst in Utrecht, maar dat was zijne schuld niet, als Leoninus hem later met ernst op het hart drukte.

‘Ik wilde doch weten, Roger! wat u beweegt u in dit tumult te mengen,’ zeide hij hem, toen hij den vertwijfelden jonkman, in eene soort van verwildering, wanhopige pogingen zag doen, om door te dringen door den rei zijner soldeniers, die nu de hoofdpoort van 't klooster bezet hielden.

‘O, Elias! zoo dat *uwe* lieden zijn, geef order, dat zij mij binnenlaten!’

‘En wat zou dat? de hellebardiers zijn afgetrokken met het geroofde, en die arme vrouwen daarbinnen hebben voorwaar wel ruste noodig, om te bekomen van den doorgestanen angst, om ze niet zoo haast weer in vreeze te brengen door een nieuw be-

zoek. Zoo ik een enkelen toelaat, meent gij dat ik dit saamgestroomde volk dan daarbuiten kan houden? En 't zouden linksche troosters zijn voor de schreiende nonnekens!'

'Ik ben hier om Jacoba! ik wenschte, zoo 't wezen mocht, Jacoba te veiligen; ik wenschte ruste te hebben, dat haar geen leed is geschied.'

'Wat kalt ge van Jacoba? Waarom zou haar leed geschieden? Weet gij dan, dat zij hier in Utrecht is? waar zij zich onthoudt?'

'Ze moet hier zijn in een klooster, in dit of in een ander!' 'Zij is niet hier,' hoorde men spreken op doffen toon. 'Zij is niet eenmaal hier geweest. De abdis, eene vrome eenvoudige vrouw, heeft het bij hare zaligheid verzekerd aan den schout van der Munt, dat zij geene jonkvrouw geherbergd heeft.' Het was Reingoud, die dus sprak, terwijl hij zich weer bij Douglas voegde.

'Roger! en gij, vreemdeling, die ook om het lot van die jonkvrouwe bekommerd schijnt, wat brengt u in de doling, dat ze hier zoude zijn of elders in een geestelijk huis?'

Toen haastte Douglas zich, hem mede te deelen, wat wij weten, hoe hij Barbara Boots had ontmoet, en hoe hij daarna had gehandeld.

'De sneêge Barbara heeft u verschalkt; hoe kondt ge meenen, dat zij u op den rechten weg zou helpen?' hernam de jonge hopman glimlachend, maar toch voegde hij er ernstiger bij:

'hier is veel kwaads geschied door deze doling en door onberaden ijver, en opdat nog ander verhoed worde, wil rustig huiswaarts keeren met dezen heer! Het is niet voegzaam, dat uws vaders zoon opgemerkt wordt in dezen oploop!'

'Zoo wij slechts de verzekerdheid hadden, dat Jacoba wel is en wel vaart, wij zouden haastig van hier gaan,' sprak Reingoud, 'en, ziet gij, hopman Leoninus! - zoo het tot dezen is, dat ik mij richt, - er is iets in uw spreken, dat mij hoop geeft, oft *gij* het weten zoudt.'

'Om master Douglas die verzekering te geven, heb ik den halven avond in zijn logies op hem zitten wachten, waar hij niet is weergekeerd, totdat dit rumoer mijn bijstand vorderde; nu geve ik u beiden afspraak op morgen.'

'Op morgen,' riep Douglas, 'ach, Leoninus! eene uitgestelde hoop krenkt het harte.'

'Maar de verwachting, die komt, verblijdt de ziele,' lachte

Elias, terwijl hij Reingoud met de hand wenkte, dat ze zouden gaan, en zelve zich van hen wendde, om nieuwe bevelen te geven aan zijne krijgslieden.

XVIII. Amsterdam en Utrecht.

Als wij gehoord hebben, bevond zich de Graaf van Leycester te dien dage te Amsterdam. Hij was er gekomen, na eene luisterrijke ontvangst en een vroolijk verblijf te Haarlem, waarvan wij u gaarne bijzonderheden zouden mededeelen, als wij er den tijd toe hadden, en zijn onthaal in de groote koopstad, zooals Reingoud het schetste, was waarheid, schitterend maar niet innig, grootsch maar niet gul, en hoe dan ook de slimme Brabander mocht gekomen zijn tot de kennis van zijn toestand, in het midden van die Amsterdamsche handels-aristocratie; het is zeker, dat hij dien juist had geschat. Die was waarlijk een hachelijke. Wij hebben u alleen de voorstelling te geven, hoe hij en de zijnen den eersten avond doorbrachten in die stad, om u dien toestand aanschouwelijk te maken.

De Graaf had zich voor eene wijle van de opdringende eerbewijzen zijner Amsterdamsche eerewacht ontslagen door zich terug te trekken in het binnenste van het *Prinsenhof,* vroeger het *Cecilie-klooster,* dat hem ten verblijf was bereid. De haast, die hij gehad had, om er aan te komen, en de wijze, waarop men hem had afgezonderd van zijne edellieden en volgelingen, maakte, dat hij zich hier nu zoo goed als alleen bevond, en slechts omringd van die weinige dienaren en pages, die hij vooruit derwaarts had gezonden om hem op te wachten. Nog dacht de Graaf niet na over deze omstandigheid, tevreden, dat hij zich een paar uren afzondering en ruste had gewonnen, na al het gewoel en rumoer, dat sinds den ochtend rondom hem had heengejoeld, en het nieuwe feestgeschater, dat hem welhaast wachtte, bij het banket, dat men hem nog dien eigen avond zoude geven op het stadhuis. Hij had zich neergestrekt op eene rustbank, door de zorg van zijn hofmeester met mollige satijnen kussens voorzien. Niemand was bij hem dan zijn page Arthur, een van

die jongskens, die zulke meesters als schoothondjes liefkoozen in oogenblikken van goede luim, maar die zij evenzeer de prikkels hunner kwade luim laten voelen, als hun ros de sporen. Het kind zat onbewegelijk aan het voeteinde van het rustbed, in kennelijke vrees, dat het minste geritsel stoornis mocht brengen, want de Graaf was ingesluimerd. Zijn slaap was een diepe en vaste, maar het was geen rustige, dat was zichtbaar. Een koortsig rood gloeide hem op voorhoofd en wangen, en de fiere trekken bewogen zich bij wijlen als door kramptrekkingen. Zekerlijk! zoo het eene hebbelijkheid ware geweest van Leycester, om luid te spreken in den droom, zijne woorden zouden van bange en bittere gewaarwordingen hebben getuigd, die hij, wakende, niemand zou hebben medegedeeld, en die toch zeker de meest ware uitdrukking zouden geweest zijn, van hetgeen hij wakende voelde en dacht. Reeds zijne brieven uit dit tijdperk geven ons recht tot die onderstelling. Zelfs die niet zijn geschreven aan zijne vertrouwdste vrienden, getuigen nog van eene diepe zwaarmoedigheid, van eene mismoedige verlegenheid bij de bezwaren, die hem alreede drukken, en bij de anderen, die hij begint te voorzien, die wel bewijzen, dat hij het juk alreede voelt knellen, waaronder hij met zooveel lustigen trots de schouders heeft gezet. En schoon wij reden hebben, om sommige betuigingen wat te mistrouwen, die vooral, waarin hij wenscht, ‘dat de Koningin het bedrukte volk hulpe en verlossing mocht toebrengen, door een ander dan hem,’ als het overdreven toegeven aan den indruk van het oogenblik, of als eene geheime dreiging of als eene *fausse sortie;* - toch stellen wij voor zeker, dat onlust en teleurstelling alreede zijne ziel ontstemd hebben en zijn toestand, gezien alleen maar met betrekking op Engeland, gaf er hem oorzaak toe.

Nog altijd bleven de berichten van dáár ongunstig, omtrent de stemming der Koningin. Tot hiertoe zelfs had ze Davison niet eenmaal willen zien, om zijne verantwoording te hooren en de verdediging van den Graaf, over het aannemen van de opdracht der Hollanders en den brief vol onderwerping en ootmoed, waarvan Leycester en Leoninus zich zoo goeden uitslag voorspelden, had zij zelfs niet willen lezen! Walsingham, Burleigh en zijne overige vrienden hadden tevergeefs hunne welsprekendheid uitgeput; heftige tooneelen hadden er plaatsgehad; de eersten zelfs hadden gedreigd zich te verwijderen uit den raad der Koningin, zoo deze

bleef voortgaan met die onbillijkheid tegen Leycester. Zóó zeker waren die staatsmannen er van overtuigd, dat deze niet zooveel verder gegaan was dan de geheime bedoelingen van Elisabeth waren geweest, en nog altoos volhardde deze in haar onverzoenlijken toorn, en in luide en menigvuldige betuigingen daarvan. En geen wonder! In het eind was Elisabeth vrouw, en de angst, dat de vredebreuk met Spanje door haar openlijk erkennen van den Gouverneur-Generaal wel eene onheelbare mocht worden, - eene daad, die zij had gemeend onnoodig te zijn, door het eerst en geheim contract met de Hollanders, - moest dien toorn nieuwe en sterke prikkels geven. Tot den vereerden Sidney toe had zij in de ongenade des Graven ingewikkeld, omdat hij door zijn raad diens handelwijze had bepaald en gesteund.

En intusschen triomfeerden Leycester's vijanden en hieven hoofden en stemmen omhoog, en maakten de klove tusschen de vorstin en den gehaten gunsteling wijder, door eene boosaardige uitlegging van al zijne daden, en zelfs door hem daden en wenschen toe te schrijven, die niet in hem waren opgekomen. Thomas Sherley met een uiterst schrijven van den Graaf aan de Koningin naar Engeland gereisd, en schrander en behendig genoeg, om haar een goed oog te geven op de Nederlandsche zaken, en hunne volstrekte behoefte aan een erkenden oppergebieder, had voor 't minst bewerkt, dat, zooals Davison schreef, de storm wat bedaard was en dat de Koningin verbood, openlijk *tegen* den Graaf te spreken, maar intusschen was sir Thomas Heneadje nog altijd in Holland gebleven, had nieuwe instructiën gekregen, - die slechts iets zachter luidden, - en had zich toch niet kunnen vrijwaren van de scherpe bestraffingen der Koningin, omdat hij in Holland levende - licht wat meer tot Leycester's partij overhellende - aan de eischen van het oogenblik had toegegeven, en nog altijd de titel des Graven een onbepaalde bleef; - een punt, waaromtrent juist de Koningin, wellicht half uit ijdelheid, half uit politiek, niet kon berusten. En intusschen toonde zij door daden haar voortdurenden onwil, en tegelijk, hoe weinig zij met belangelooze oprechtheid hare verlegene bondgenooten en geloofsbroeders van Holland steunde! De lieden, die de Graaf verklaarde het meest noodig te hebben, verhinderde zij te vertrekken, weigerde zelfs nadere toezegging van hulp in manschap of in geld, en zonder medelijden met hare eigene onderdanen, die zij als ballingen had

weggezonden buiten het vaderland, onthield zij de soldaten hunne soldij, aan Leycester overlatende, hoe zich daarin te redden, terwijl zij wist, dat deze reeds den geheelen nasleep, die hem uit Engeland was gevolgd, van den hoogste af, tot den laagste toe, op eigene rekening had te verzorgen. En ondertusschen moest Leycester zich handhaven als Gouverneur-Generaal tegenover de Hollanders. Zijne eer en de stem van zijn geweten verplichtten hem daartoe, en die verplichting woog hem zwaar op het hart, en overal is het zichtbaar, dat de belangen van dit volk hem geene ijdele klanken waren, en dat hij ze voorstond met vrij wat minder eigenbaat dan de Koningin, die niet enkel door hetgeen zij *naliet,* maar ook door hetgeen zij *deed,* zijn toestand verergerde. Want of dit alles niet genoeg ware, had zij nu ten laatste toegegeven aan de eigenbatige voorstellen harer kooplieden, en was begonnen, eene vredehandeling te openen met Spanje, waarvan de gevolgen van onberekenbaar nadeel konden zijn voor de Hollanders, en weergaloos hachelijk voor den Graaf in hun midden. Eene heimelijke kondschap daarvan was hem toegekomen te Haarlem, en het was niet vreemd, dat het hem moeite had gekost, geen somber en verdrietelijk gelaat te toonen bij zijne aankomst, en dat het duistere droomen waren, die er zijne ure ruste verbitterden!

De stilte, die de kleine Arthur zoo zorgzaam bewaarde, werd gestoord door een licht geritsel, een zacht getik van buiten op de kleine gekleurde glasruiten der lange smalle vensters, die deursgewijze opensloegen, en die, hoewel het vertrek gelijkvloers was, nog wel eene goede manshoogte van den grond verheven waren. Op te staan, den hoogsten houten schammel bij het venster te rukken, daarop te klimmen, om te zien, wat er stoornis bracht, was den page zoo spoedig ingevallen als door hem uitgevoerd, Zacht en niet zonder eenige vrees opende hij het laagste raamdeurtje, en stak het hoofd naar buiten.

'Is Mylord dáár, Mylord de Graaf?' werd hem gevraagd. De persoon, die de vraag deed, had zich door middel van eene kleine ladder tot die hoogte opgeheven, en schoon de page in de schemering zijne trekken niet wel had kunnen onderscheiden, scheen hij echter den man te kennen; want hij antwoordde met zekere afkeuring:

'Wat zal dit, doctor Julio! wat vangt gij aan?'

‘Arthur! bid Mylord, mij een oogenblik te hooren, één enkel oogenblik slechts! Bij alles, wat hem lief en heilig is, bid het hem!’ antwoordde de stem, waarin een uitheemsche tongval onmiskenbaar was.

‘'t Is een fraaie stond gekozen en een vreemden weg daarbij, meester Julio! Daar kan niets van zijn: de Graaf sluimert, en ik heb order, goede wacht te houden, dat Zijne lordschap wat rusten moog.’

‘Ik kon geen anderen weg nemen; om door de galerij binnen te komen, moest ik door de wacht van de Hollanders heen....’

‘En daardoor zijnde weet gij, dat de Engelschen u niet zouden toelaten!’ hernam Arthur. ‘Maak, dat gij voortkomt! ons spreken mocht Mylord storen.’

‘O! dat het ware, dat de Graaf in toorn opsprong,’ hernam Julio, opzettelijk de stem verheffende, ‘hij zou mij hooren, hij zou gelooven en hij zou gered zijn!’

‘Gekheid, heer tooverdokter! de Graaf gelooft niet meer aan u, noch aan uwe kunst.’

‘Dat weet ik, *per Dio!* beter dan gij, knaap! Vroeger berekende ik het toekomende, en was daardoor meester van het tegenwoordige; nu word ik alleen ter wille van het verledene geduld. En hoe geduld? De Graaf ziet donker, zoo haast hij mij opmerkt, en zoo ik niet tot zijne geneesmeesters behoorde, ik geloof, bij Lucifer! dat men mij onder zijne staljongens niet dulden zou!’

‘Te meer vreemd is dit vermetel pogen!’ sprak Arthur.

't Is een nieuw blijk van mijne trouw en aanhankelijkheid aan mijn heer....’

‘Die toont gij 't best door nu heen te gaan, en het is u geraden,’ sprak Arthur, even naar Leycester omziende; ‘want nog slaapt Mylord, en....’

‘'t Lijkt wel een slaap voor de eeuwigheid, zoo vast is die!’ hernam Julio met iets angstigs in de stem. ‘Zeg mij, Arthur! wat heeft de Graaf gedaan, sinds hij hier binnengekomen is?’

‘Wel, Mylord heeft brieven geschreven, hebben dat de sterren u niet gezegd?’

‘Niet gegeten? niets gedronken? o! zeg mij, zeg doch....!’

‘O, dwaas! waar moeit gij u mee? de Graaf heeft zich verkwikt met wat Spaansche sek.’

‘Erg genoeg! Wie Mylord liefheeft, geve Zijne genade niets, van wat de Hollanders gebakken of gebrouwen hebben, zonder vóórproeven.’

‘Gij weet, dat wordt nimmer nagelaten.’

‘En sinds gij mij niet wilt toelaten, het Mylord zelf te zeggen, zeg gij het dan uit mijn naam: laat de Graaf niet naar het stadhuis gaan en voor 't minst niets gebruiken van de spijzen, die ze hem zullen aanbieden. Ik zweere u, bij mijne ziel! bij mijne zaligheid! daar broeit wat onder die lieden.’

‘Ei, heer doctor! meent gij 't zoo! Maar 't is donker in de lucht, geene ster kon u dat vertellen.’

‘Spot niet met Gods planeten, jonge man! ze heerschen over u en over allen, ondanks uw ongeloof; maar dit ter zijde gelaten; wat ik hier zeg, weet ik van de aarde, ik mocht wel zeggen van de Hel, want het is helsch, wat hier omgaat.’

‘Eerst in verbond met den Hemel, na met de Hel, dat is vrij wat gedaald,’ riep Arthur lachende.

Maar Julio antwoordde slechts met een doffen kreet:

‘O, mijn God! daar komen de Hollanders in beweging aan de voorpoort; vast komen ze hier heen op de binnenplaats, ik hoor het klinken hunner musketten. Zouden zij *mij* bemerkt hebben? Arthur! ik heb gewaarschuwd. Op *uwe* ziel het leven van Mylord, als gij zwijgt,’ en snel wipte hij af van zijne steile standplaats, en Arthur trok zacht, doch met bevende hand, het vensterdeurtje dicht.

Leycester sliep nog door, maar zijn gelaat was bleek geworden, en zijn page, die zich meer ongeloovig getoond had dan hij het was, had toch zóóveel indruk van de onheilspellende woorden, die tot hem gesproken waren, dat hij met een zekeren angst de strakke kalmte bespiedde van dat gelaat, en nederknielend even de afhangende hand aanroerde met de lippen. De hand was koud, - de heftigste uitbarsting van den toorn des meesters ware het kind liever geweest, dan deze bevinding! Hij huiverde, hij klemde de handen samen van angst, zijne oogen stonden vol tranen.

‘O, mijn God! wat vange ik aan?’

Een heftig rumoer aan de deur en een geweldig vloeken, uitgestooten door eene basstem, trok nu zijne aandacht; het had reeds eene poos aangehouden, doch in zijne angstige verstrooiing

was het niet door hem opgemerkt, dat zware voetstappen in de steenen gang waren genaderd, maar het had den Graaf gewekt, die met een schrik overeind rees, en half in toorn en half in verwarring uitriep:

'Wat zal die stoornis? is er dan niemand hier?'

Bij het hooren van die stem keerde Arthur zich om, en knielde neder aan Leycester's voeten met den uitriep:

'O, mijn God! wees gedankt! Mylord! Mylord! gij leeft?'

'Nu ja! ik leef; dat is, meen ik, geen mirakel, en schoon dat eene gave is van den Heer, hebt gij niet noodig daar alle vijf kwartier voor te danken. Ga zien wie die stoornis brengt!'

Pijlsnel vloog nu de knaap naar de deur, en ontgrendelde die, maar even snel en als door een schok tuimelde hij terug tot aan het rustbed van zijn meester, want de man die binnenstoof, begon met hem een geweldigen slag in 't gezicht te geven, onder een vloed van Engelsche scheldwoorden, waarbij slechts deze woorden samenhingen:

'Dat zal u leeren, *rascal!* een edelman van mijn rang te laten wachten! Waar is de Graaf?'

'Hier!' riep Leycester, en de toon, dien hij lag in dit woord, klonk meer als eene dreiging dan als een antwoord. 'Maar bij Gods vloek, Mylord North! wat drijft u, op zulke wijze mijne rust te storen. Ik heb niemand, zelfs niet den baron North, het recht gegeven mijne pages te mishandelen in mijn bijzijn. Arthur Rivers,' en hij sloeg zijn arm beschermend om het kind, 'Arthur Rivers is een zoon van zoo edel bloed, als iemand onder u, en bij den hemel, mijnheer! zoo gij u niet bekent te zijn in een roes of in een vlaag van krankzinnigheid, zal ik deze vermetelheid moeten straffen, ondanks uwe kwaliteit.'

'Zoo is 't, Mylord Graaf! ik ben ook niet bij zinnen; want ik ben blind, dol en razend van woede en ergernis. *Goddam!* - zoo ik het recht om tot hier te naderen, heb moeten veroveren als met storm, dan is het niet vreemd dat ik hier binnenkwam met de manieren van een veroveraar.'

'Men matigt zulke manieren in ons bijzijn!' hernam Leycester hoog, 'of bij God en St. Joris, baron! waar *dit* vergeten wordt, zal ik hoffelijkheid moeten leeren.'

'Wat den knaap aangaat, ik beken wat heftig geweest te zijn,' hernam North, even naar dezen heenziende, 'maar waarachtig!

hoffelijkheid leeren moet Uwe lordschap, want de eerbied voor uw persoon *is* vergeten!' riep North, altijd met eene stem, waarin drift beefde, 'maar hij beginne niet met hare trouwste aanhangers en vrienden, die in nood en in dood rond hem pal staan, maar met die vervloekte barbaren van Hollanders!'

'Hoe nu, Mylord!' riep Leycester opspringende, en op zijne beurt Arthur met wat ruwe haast ter zijde schuivend, 'hebt gij met de Hollandsche heeren getwist?'

'Getwist, Graaf! het verscheelde weinig, of ik heb op leven en dood moeten vechten met dien meester Kornelis Hooft, en de schelmen van die zoogenaamde eerewacht.'

Toen vloog een donkere blos van toorn Leycester over het voorhoofd.

'Bij mijne trouwe, wat onhandige vrienden toch gevaarlijke vijanden zijn! Baron North! waarom dit? wij hadden bevolen, dat gij in eenigheid en goede vriendschap zoudt omgaan met de heeren van Holland, zonderling hier te Amsterdam.'

'Heeft Uwe genade dan ook bevolen, dat deze heeren van Amsterdam zich zouden aanstellen als uwe meesters en voogden, liever nog als uwe onvoegelijke opzichters, om Uwe lordschap's persoon in bewaking en opzicht te houden en af te zonderen van de besten en dappersten onder uwe volgelingen? Heeft Uwe lordschap dan ook bevolen, dat men alle lieden van wapenen van uwe eigene landslieden, dat men uwe eigene lijfgarde op afstand zoude houden, en niet toelaten binnen deze muren tot bescherming van uw persoon? Heeft Uwe lordschap dan ook bevolen, dat alle voorname edellieden van uw gevolg, allen afzonderlijk moesten geherbergd worden, zonder Uwer genade de keuze te laten, wien zij verkiezen zoude nabij zich te houden? Heeft Uwe lordschap dan ook bevolen, dat sir William Russell, noch de baron Walter Waller, noch Clifton, noch ik, noch één van ons, hier binnen mochten gaan, zonder zich te laten volgen door eenigen dienaar, en zonder van de reden hunner komst rede en wetenschap te geven aan die *damned treacherous rogues* van uwe, Gods name! dat ik ze nog dus noem, van uwe eerewacht? En heeft Uwe lordschap ook bevolen,' eindigde hij, en zijne drift was met iedere opgenoemde grieve gestegen, 'dat *wij,* uwe trouwe landslieden en volgelingen, dat lijdelijk moesten dragen, zoolang we nog een degen in de hand hebben en nog bloed in de aderen?'

‘Neen, baron! zeer zeker is zulk een bevel niet van mij uitgegaan,’ zeide Leycester, even glimlachende over den ijver van North, ‘maar gij overdrijft in uwe heftigheid, en dit is niet. . . .’

‘Bij mijne trouw aan de Koningin en aan Uwe Excellentie! bij mijne ziel! bij mijne zaligheid, Mylord! het is alles zooals ik zeg. Waller en Clifton kwamen het mij klagen, dat zij met hunne*kinsmen* waren afgewezen; toen heb ik het ondernomen, en zoo het mij gelukt is hier binnen te komen, met een zestien van uwe brave *Warwicksmen,* het is alleen, omdat zij zagen dat wij wel besloten waren om ons door te slaan, zoo zij weigeren mochten ons door te laten. Niet anders is het; Uwe lordschap is in hun geweld en als onder hunne bewaking, - onder schijn van eere altijd.’

Leycester verbleekte licht bij dit woord, maar de donkere tint der verontwaardiging oversteeg welhaast op zijn gelaat die ontkleuring van den schrik.

‘Maar bij den Hemel!’ riep hij, ‘ziedaar meer aanmatiging en meer vermetelheid, dan ik van deze Hollanders had gewacht. Dat ze mij hier vele liefkoozingen en beleefdheden hebben bewezen, die meer luide waren dan gemeend, heb ik dezen morgen reeds begrepen. Dat zij zich nader en vrijer rondom mijn persoon verdrongen dan wel pas gaf, heeft mij gehinderd en eene wijle verontrust, maar ik heb het genomen voor nieuwsgierigheid en opdringend eerbetoon, en het dus zonder ongeduld gedoogd. - Maar ik zou niet vrij zijn in mijne bewegingen? Ik zou niet om mij kunnen roepen, wie en zoovelen ik wilde? Bij God en St. Joris! mijne heeren van Holland! dat gaat te ver; dat zondigt tegen de eerbiedenis die gij verschuldigd zijt aan mijn persoon, tegen den persoon van uw Gouverneur-Generaal, en sinds*ik* dat *heet,* zal ik u toonen, dat ik het *ben,* en gij zult in mij geen Matthias vinden, noch mij terugbrengen tot de onbeduidendheid van eene mommepop! Zij mogen kooplieden zijn als de Venetianen; ze zullen in mij geen doge van Venetië vinden. Arthur! ga sir Thomas Copely roepen!’

‘Die is nog niet hier, Mylord!’ zei North.

‘Sir Henry Kiligrew!’

‘Heeft zijn logies bij meester Jacobsz Bicker, aan de andere zijde van de stad.’

‘Den Kanselier! mijn heere Leoninus!’

‘Begaf zich hierheen tot de bevelen Uwer genade, toen twee Hollandsche heeren hem hebben aangesproken en met zich gevoerd.’

‘Sir William Russell!’

‘Is teruggegaan, als ik Uwe lordschap gezegd heb, toen men hem weigerde met zijne dienaren.’

‘Voor 't minst zal toch een van de beide Clarks tot mijne orders zijn?’

‘Ook die zijn niet hier, Mylord! Zij zijn nevens den bisschop en zijn gevolg gehuisvest in één der verlaten kloosters.’

Bij ieder antwoord van North was Leycester's stem van heftigheid tot toorn, van toorn tot woede gestegen, en zijne gebaren werden telkens levendiger en wilder. Daar was ook in waarheid een samenloop van omstandigheden, geschikt om een lankmoediger geest dan dien des Graven tot woede te tergen.

Arthur stond schuchter en deemoedig luisterend naar 't eindbevel zijns meesters, daar ieder antwoord van North als een tegenbevel klonk.

‘Ferney en mijne dienaren moeten toch hier zijn, dit weet ik!’ hervatte de Graaf, die geene nieuwe vraag wilde wagen. ‘Maar die lieden zijn geene tale machtig, om zich van de Hollanders te doen verstaan.’

‘Heeft Uwe Excellentie een woord aan de Hollanders? vertrouw het mij toe, ze zullen het hooren dat beloof ik hun!’ riep North.

‘Neen, baron! in zulke brandstof werpt men geen brander als gij. Dat ik ook Douglas naar Utrecht liet gaan en Aty van mij gezonden heb? Had ik toch meester Daniël den Burggraaf met mij gehouden!’

‘Wat beveelt mijn genadige Graaf!’ riep deze, die op dat oogenblik binnenkwam.

‘Vooreerst ons te zeggen, *hoe* gij hier zijt!’ hernam Leycester, en wierp een zijdelingschen blik op North.

‘Ik had Uwer Doorluchtigheid ietwat van aanbelang mede te deelen, dat u diende bekend te zijn, aleer Uwe genade zich naar het feest begaf, en dus begrijpende dat ik mij haasten moest, zoo keerde ik mij herwaarts zonder eerst mijne herberg op te zoeken. Niemand van Uwer Excellentie's dienaren vond zich in de galerij, zoo wachtte ik daar tot ik kon worden aangemeld. Daar hoorde ik door de opene deur uwe stem, mijn genadige

meester! en hoe ge te kennen gaaft mijn dienst te begeeren.... Zoo onderwond ik mij binnen te gaan.'

'En men liet u binnen zonder difficulteit?' vroeg Leycester, nog meer duister naar North heenziende.

'Na eenig oponthoud, Mylord! Ik moest den kolonel Hooft mijn naam zeggen en de redenen mijner komst, en - Uwe genade vergeve mij de onwaarheid die mij niet als zonde moge strekken! - ik zeide ontboden te wezen.'

'Welnu, mijn Graaf!' riep North zegevierende.

'Dat onderzoek had kunnen achterwege blijven, en was de taak geweest van mijne dienaren,' zeide Leycester; 'gij zijt ontschuldigd, meester Burggraaf! en wij hebben u noodig; schoon gij mijn requestmeester zijt, zult gij mij ditmaal voor tolk dienen, en zult dezen Hollanders in goed Hollandsch onze meening zeggen, aangaande deze vreemde handelingen, die zij zich onderstaan, nog voordat ik hun de eere aandoe, aan hun feest aan te zitten.'

Toen naderde de Burggraaf Leycester, zoo dicht slechts de vorm het hem veroorloofde.

'Mylord! mijn doorluchtige meester noeme mij niet vermetel; maar ik bidde Uwe genade dit ééne: ga niet naar dit feest!'

Nauwelijks hoorde Arthur dat woord of een blos van genoegen kleurde zijn gelaat.

'O, Mylord! hoor naar het woord van dezen heer, hij geeft Uwe lordschap goeden raad.'

'En gij ook, knaap!' sprak de Graaf, op Arthur ziende, 'en waarom zou ik *niet* derwaarts gaan?' vroeg hij verwonderd, weder tot Daniël gekeerd.

'Genadige Graaf? de Amsterdammers hebben kwade intentie. Wat het is, wete ik niet; maar er gaat iets om in hunne stad, dat niet goed is; zij brouwen iets tegen Uwe genade.'

'En licht tegen ons allen,' viel North uit. 'Indien Uwe lordschap mijn raad wil hooren, dan wachten wij hen niet af. Wie aanvalt geeft den eersten slag; dat gaat door; Uwe genade heeft hier krijgsvolk genoeg in de stad, en daar zijn mannen van moed en van ervaring te over te uwer beschikking. Zoo haast Uwe lordschap *wil,* is het zoo groote zake niet, om zulk een hoop kooplieden te bedwingen.'

'Ingeval Mylord goed vindt deze raadpleging voort te zetten,'

zeide Daniël, ‘zoude ik aanraden voor 't minst *geheimen* krijgsraad te houden en met geslotene deuren, want de zonen en broederen *dezer kooplieden* hebben tot de galerij bezet, - en men verstaat dáár, wat hier dus luide wordt gezegd.’

‘Dat is ten minste één verstandig woord onder al de *nonsense,* die ik daar hoorde,’ hernam Leycester. ‘Arthur, sluit die deur!’

En ernstig sprak hij toen tot North:

‘Ik zou wel willen weten, Mylord! wat redenen gij kunt hebben om den landvoogd der Nederlanden aan te zetten, zelve het eerst de rust te storen in de hoofdstad van een land, dat komt beschermen. Ik ben hier niet met eene bende roofzieke Ieren gekomen ter plundering, noch met ongeordende Hooglanders, die strijden uit lust tot strijd; schoon, leider! mijne arme Engelschen, door de schuld der Koningin er wel naar uitzien maar ik ben hier als luitenant-generaal aan het hoofd van hulp-benden, - verstaat gij mij, baron North? en zoo van deze zijde, - door welke dwaling dan ook of met welk opzet, - eenige aanslag werd beraamd of uitgevoerd tegen de onzen of tegen onzen persoon, het zou hun gerekend worden als gekwetste majesteit.’

‘En zoo de kwetsure doodelijk was,’ bromde North, ‘wie hielp ons de majesteit redden?’

Een zacht getik op de deur kondigde nieuwe stoornis aan. Op Leycester's wenk opende Arthur. Een kloek jonkman in het rijke en prachtige kostuum van de eerewacht der Amsterdamsche schutterij trad binnen, naderde den Graaf, boog zich eerbiedig en sprak toen:

‘Mylord! sir Philip Sidney, master Henry Kiligrew en de Kanselier van Gelderland zijn daar, en verzoeken gehoor bij Uwe Excellentie.’

‘Ik ben bereid die heeren te ontvangen.’

‘Alleen, Uwe Excellentie! is er verschil ontstaan. . . . Sir Philip Sidney verlangt zich te doen volgen van zijn stoet, en van de krijgslieden die hij met zich brengt; - de kolonel Hooft van de eerewacht meent, dat de veiligheid van uw persoon in het midden van Amsterdam wel vertrouwd is aan de Amsterdamsche jongelieden uit het beste deel der burgerij, en niet noodig heeft andere bescherming daarnevens in te roepen; de nobele heeren bidden Uwe Excellentie daarin te beslissen.’

North zag Leycester veelbeteekenend aan. De Burggraaf zag

smeekend op hem. Arthur lispelde in het zachtste Engelsch, dat er gesproken kon worden:

‘Denk er op, Mylord! toen ik zoo straks de deur opende, stond een forsch heer in eene zulke kleeding nevens den ingang.’

Leycester bedacht zich eene wijle.

‘Laat het gevolg van sir Philip buiten blijven, totdat *wij* daarin anders zullen bevelen, mijnheer!’ sprak hij met rustige fierheid.

Het gelaat van den jongen Amsterdammer verhelderde zich; hij boog opnieuw:

‘Ik neme de vrijheid, Uwe Excellentie te herinneren, dat het uur, voor 't banket gesteld, haast nabij is: de Kolonel hoopt, dat Uwe lordschap ons de eere niet zal weigeren, Uwe Doorluchtigheid derwaarts heen te leiden.’

‘Ik zal uwen Kolonel verwittigen, als het mijn *tijd* zal zijn. Gij kunt gaan, sir!’

Snel daarop traden Sidney, Kiligrew en Leoninus binnen. Nauwelijks had de driftige North den eerste opgemerkt, of hij riep hem toe :

‘En gij ook, edele heer! hebt het dus raadzaam geacht, dat Mylord hier werd beschermd door mannen van wapenen uit ons eigen Engeland?’

‘Dat was juist niet mijne bedoeling, Mylord!’ hernam Sidney, ‘alleen ik wilde, dat onze Graaf zelf, en *niet* de Hollanders voor Zijne genade, beslissen zoude, wien hij zijne bewaking wilde toevertrouwen.’

‘Zoo achtte ik het ook, en hieraan herken ik mijn schranderen neef. Wees mij daarvoor dubbel welkom, mijn Philips! en gij ook, mijne heeren!’ sprak Leycester, en hij begon hun de vermoedens mede te deelen, waarmede men hem ontrustte en hen op de hoogte te brengen van de overwegingen, die hem bezighielden vóór hunne aankomst; maar terwijl hij hen toesprak, zag hij, hoe ook *hunne* voorhoofden bewolkt waren, en zelfs de effene trekken van den Kanselier zich niet plooiden tot een glimlach van bemoediging. Verdrietig wierp hij zich terug in de kussens van zijn rustbed, en het antwoord van Leoninus gaf hem geene reden tot meerdere opgeruimdheid.

‘Mylord! mijn Graaf!’ sprak deze, die gaarne bij zijn spreken

het vormelijke eener redevoering behield. ‘Zoo wij hier zijn heengekomen, zonder opontbod, kan Uwe Doorluchtigheid gelooven, dat het niet is om eene kleine oorzaak. Hoe meester de Burggraaf is gekomen tot de kennis van hetgeen hij onderstelt, begrijpe ik niet wel; maar het schijnt zeker, dat die van Amsterdam eenig misvertrouwen tegen Uwe Excellentie hebben opgevat, en dat er, leider! vele dingen samenloopen, om dit wantrouwen van hunne zijde gezien, - Uwe Doorluchtigheid excuseere de uitdrukking! - verschoonlijk te maken. Mylord considereere dit! De voornaamste ingezetenen van deze stad zijn handelaren, reeders van schepen, zeevarenden of dezulken, die van handel, zeevaart of reederij leven en welvaren, en daarbij het hoogste belang hebben. Nu zijn er tusschen Uwe lordschap en de Staten alreede discussiën voorgevallen op het punt van commercie en commerciëele belangen, die wel hebben doen zien de intentiën van Uwe Excellentie in dezen, zijnde in geener maniere overeenstemmende met de wenschen en begeerten der kooplieden, zonderling niet van de Amsterdamsche, - maatregelen, die wel wat rigoureus mogen schijnen en hun vrij veel zorge verwekken.’

‘Mijnheer de Kanselier!’ viel Leycester in, ‘wat ik daarin gedaan heb of nog kan voornemen te verordenen, is geschied en zal geschieden ten algemeenen beste, en krachtens rechten en autoriteit mij hier gegeven, *en* door het luitenant-generaalschap van Hare Majesteit de Koningin, *en* door de opdracht der Staten, waarvan gij en zij zelve den wijden omvang in 't eerst hebben erkend, en door meer dan ééne daad van plichtmatige onderdanigheid hebben bevestigd en gestijfd, en al mag het dan zijn, dat deze kooplieden en winkeliers de algemeene belangen niet begrijpen en niet verder zien dan hunne stad en hunne schepen, ik zal hierin doen, wat mij oorbaar dunkt. Zoo zij het geheele land geregeerd willen hebben, ten profijte van ééne handelsstad, hadden zij den burgemeester van Amsterdam tot Gouverneur-Generaal moeten kiezen. Nu de Graaf Leycester dien rang houdt, zal hij regeeren tot algemeen welzijn en het goede dat hij bedoelt, doorzetten ondanks hen.’

‘Mijn genadige heer! ik ben zelve van deze opinie; op dit punt heb ik geene tegenspraak, en zoo ik het aanroerde, was het alleen om Uwe Excellentie te bidden, hierin met de meeste zachtheid te handelen, en het mogelijke te doen, om hun, waar

het zijn kan, genoegen te geven. Doch het is niet op dit oogenblik de grootste oorzaak van wantrouwen, dat hier is heerschende; er is eene aanleiding tot dadelijke vreeze. Zekere groote kooplieden, die veel communicatie houden met die van Antwerpen, hebben in den loop van den middag bericht ontvangen, dat de Koningin onderhandelingen heeft aangeknoopt tot een vrede met Spanje!'

Dit woord bracht eene heftige beweging op de trekken van alle aanwezigen. Leycester werd doodsbleek. Hij sloeg de armen kruiselings over de borst en hij riep uit:

'O, mijn God! en dat weten ze hier?'

'Uwe lordschap wist dit dan reeds?' vroegen Sidney en Leoninus tegelijk, met eene verwondering, waarin zich zooveel misnoegen mengde als hunne eerbied hun toeliet tegenover den Graaf uit te drukken.

'Ja, mijne heeren!' antwoordde Leycester, 'ik wist...., maar er zijn geheimen, waarvan het noodig is, dat slechts één ze weet, en deze tijding achtte ik van die soort te wezen.'

'Mylord! Graaf!' sprak de Kanselier, en iets als een somber verwijt klonk in zijn toon, 'zoo moet ik dan toch voor waar houden eene onderstelling, die ik bestreden heb met al de kracht mijner overtuiging, en die ik hield als eene booze uitvinding van Uwer lordschap's vijanden?'

'Welke onderstelling, sir? wees duidelijk en, zoo het zijn kan, snel, want het schijnt hier mijne eer te gelden!'

'Een deel van de Amsterdamsche grooten houden het er voor, dat Uwe genade zelve niet vreemd zoude zijn aan het onderwerp van dien vredehandel, en dat zij daarin deelneemt in naam van de Nederlanden, en dat....'

'Wel genoeg, mijnheer de Kanselier! Nu eerst zie ik, dat de Koningin nooit beteren weg kon gegaan zijn, om mij te benadeelen in eer en al, om mijn ganschen ondergang te bereiden, en dien van dit land! Vrede met Spanje! Jezus! God! Sir! zoo er ééne gedachte daaraan in mijn hoofd kon opkomen, ik zou mij zelven vervloeken als een hoogverrader aan het land en aan de heilige religie, die ik bezworen heb voor te staan. Vrede met Spanje! vrede met de slaven van Rome! Op mijner ziele zaligheid! zoo mijne hand ooit de pen opneemt, om daarvoor mijn naam te zetten, dan geve ik hierbij den minste uwer de vrijheid mij die hand af te kappen!'

‘O, Mylord! Mylord! zulke sterke verzekeringen zijn wel zeker overbodig; wees gedankt alleen voor de ontkenning.’

‘En het was de Kanselier van Gelderland, het was de achtbare Leoninus, - die meer dan eenig ander mijne inzichten heeft gekend en in mijn vertrouwen heeft gedeeld, en die weten kan, hoe ik het heil en welvaren dezer landen voorsta, - het is deze die zulk een gerucht omtrent mij kan gehoor geven?’ hernam Leycester met gevoel; het was karakteristiek in hem, dat hij toegaf aan de gewaarwording van het oogenblik, en dat hij zich zelven opwond door zijne eigen sterke uitdrukkingen.

‘Uwe genade zij gedachtig dat ik uit mij zelven het eerst die geruchten met ernst heb tegengesproken,’ hernam Leoninus, verlegen met die hartstochtelijkheid, want hij zag tranen in des Graven oog ‘en dat eerst het woord van Uwe lordschap mij vreeze gaf voor de waarheid .... Had Uwe Excellentie dit bericht kunnen ontvangen, voor zij zich te Amsterdam bevond....’

‘Wel Kanselier! nog te Haarlem is mij die zorgelijke tijding geworden.’

‘O dan, mijn Graaf! vergunne Uwe genade mij te zeggen, dat zij beter vertrouwen had moeten stellen in hare raadslieden. Master Kiligrew, heere Sidney, ik zelve en wij allen, hadden u de reis herwaarts dan zeker ontraden. In eene stad, waar de gemoederen zonder dat in eenige ontstemming waren tegen Uwe genade; in eene stad, die zich in hare dierste belangen gekrenkt acht door dezen vrede; - waarin honderden, geen ander begrip van vaderlandsliefde hebben, dan een ingeboren haat tegen Spanje; - waar iedere onpartijdige beschouwing van de mogelijke voordeelen van zulken vredehandel reeds als verraad zou worden begroet; - waar de verdenking van overhelling er toe, reeds bij mannen als Aldegonde voor verraderij wordt geacht; - waar men niet onderstellen kan dat uwe Koningin eene zulke onderneming zoude aanvangen zonder haar voornaamsten gunstgenoot en raadsman, die uit den aard zijner betrekking tot dit land daarbij het hoogste belang heeft, in die onderhandeling gekend te hebben.’

‘En daarin rechtens had moeten gekend worden,’ riep Leycester heftig. ‘O! Elisabeth is - eene vrouw,’ - voegde hij er langzaam achter, ‘in hare passie doet zij alles wat zij wil, zonder om te zien of vooruit. Ziet, mijne heeren! zoo ik had kunnen weten, dat dit gerucht zoo spoedig tot de Hollanders zou door-

dringen, zeer zeker had ik het u medegedeeld; maar ik hoopte nog dat die pas geweven draden zouden afknappen, eer van hun weefsel hier te lande sprake was. Ik schreef, om dit te vorderen en te verkrijgen, aan zulken mijner vrienden als daarin iets vermochten, en ik hoopte, dat alles eene voorbijgaande wolke zoude zijn, die ik met een weinig meesterschap over mij zelven zou kunnen verdrijven.'

'Het tegendeel is gebleken, mijn edele Lord! en het is te vreezen, dat uit die wolke een storm zal losbarsten die onberekenbare schade kan uitrichten, zoo geene goede fortuin dat keert,' sprak Leoninus. 'En zekerlijk, - met allen eerbied voor Hare Majesteit zij het gezegd!-de Koningin heeft Uwe lordschap en deze landen een slechten dienst bewezen met deze proefneming, zelfs gesteld, dat zij op niets uitloopt dan dit.'

'Dat heeft zij! dat heeft zij!' riep Leycester bitter, 'ik wenschte, dat zij had goedgevonden haar toorn over mijn titel en waardigheid, in een ander oogenblik, en op andere wijze uit te drukken. Ik wenschte dat Hare Majesteit hier ware en zich voor vijf minuten in mijne plaats voelde, om zich een denkbeeld te maken van den toestand, waaraan zij mij door hare onverklaarbare onvoorzichtigheid blootstelt.'

'En toch is het zaak Uwe Doorluchtigheid op de grootte van dit gevaar niet te verblinden,' zeide de Kanselier. 'Mijne betrekking tot sommige Hollandsche heeren maakt het mij mogelijk, haar dat in zijne volle grootte voor te stellen. Uwe vijanden hebben zich behendig weten te bedienen van die aangedichte deelneming aan den vredehandel, om schijn te geven aan het lasterlijk gerucht, of Uwe Excellentie omging met eenige bedoeling tegen deze stad....'

'En wat daartegen te doen?' vroeg de Graaf, hen beurtelings aanziende, 'zal ik eene verklaring laten uitgaan van mijne opiniën en voornemens in dezen? Wat dunkt u, master Kiligrew?'

'Mylord! het schijnt mij toe, dat bij zulke openlijke ontkenning van iets, dat hier als een groot verraad wordt aangemerkt, Uwer lordschap's eere verkort wordt. De mogelijkheid daarvan mag niet eenmaal ondersteld worden, en voor 't minst niet door ontschuldiging van Uwer genade's zijde schijn gegeven.'

'Ik ben het volkomen eens met mijnheer Kiligrew, en nog, zoo het van zekere baat kon zijn, maar vooreerst heb ik hoop, dat

dit gerucht nog niet is doorgedrongen tot het volk, en zich alleen bepaalt bij een deel der grooten; en daarbij, hoe zal men eene opgeruide menigte te eenenmaal bevooroordeeld, van eene ingeslopene opinie afbrengen, door eene verklaring? Ze verstaan niet goed; ze vatten averechts op; en 't zou licht het middel zijn om het kwaad te verbreiden. Veeleer zou ik raden, dat er met zorge werd toegezien op de goede verstandhouding tusschen de gemeente en de Engelsche krijgslieden, die met Uwe lordschap zijn binnengetrokken; voor dit oogenblik gaat dit goed, maar.... een klein misverstand, daarin de aanblazingen van vijanden zich mengen, kan groote ongelegenheid wekken.'

'Zeer zeker,' sprak de Graaf, 'daarvoor zullen maatregelen genomen worden.'

'Dan tevens zou ik Mylord indachtig maken, ook de uitspattingen der jeugdige edellieden en van hun gevolg wat in te binden,' sprak Sidney met eenige aarzeling. 'Zij plegen dartelheden, en bedrijven ruwheden, die niet naar den smaak van dit volk schijnen, en vermaken zich met den blooden, machteloozen toorn van sommige stemmige en weerlooze burgers, dat *heeft*alreede eenige verwarring verwekt.'

'Hoe, neef! en gij zegt mij dit voor het eerst, en men heeft daarin niet voorzien!'

'Mylord! ik heb reeds gekeerd wat ik kon, doch onder hen die het geldt, is ook Mylord van Essex, Zijne lordschap is zelfs de aanvoerder en drijver van deze soort van vermaken, gelijk Zijne genade dat was in den Haag, waar het niet altijd goeden indruk heeft gemaakt; - maar omdat het Uwer lordschap's stiefzoon was, - die alreede ietwat onbillijk vooroordeel tegen mij heeft opgevat, heb ik zeer geschroomd, dit te zeggen.'

'Gij hebt daaraan niet wel gedaan, neef! want in zulke stonden is ieder minuut verlies. Ik heb den wilden jongen alreede gemist;

maar daar hij te heftig en te jong is om mij hier dienst te doen, weinig over zijn afzijn nagedacht. Daar moet terstond en tot iederen prijs een eind gemaakt worden aan deze wanorden. Sir Philip! begeef u met uwe manschap de stad in, en zoek Lord Essex, Norrits en de anderen op; en beveel hun, in mijn naam, hunne dwaasheden te staken en hierheen te komen! Zoo het zijn moet, bescherm de burgers tegen hen, en wie *niet* gehoorzaamt, sir! hebt ge recht, den degen te vragen, al ware het Lord Essex zelf.'

De aanwezigen waren getroffen over dit besluit van den Graaf, en toch was het kennelijk dat allen er het noodzakelijke van inzagen. Toch naderde Sidney Leycester, en sprak smeekend:

'Mylord! mijn oom! dat dit bevel uitgevoerd *moet worden* voele ik, alleen ik bidde Uwe lordschap, laat *ik* het niet zijn die daartoe gebruikt word. Onze graad van verwantschap, en dat men mij houdt voor zijn mededinger in de gunst Uwer genade, maken het mij niet mogelijk een strengen maatregel tegen den Lord uit te voeren; dat stuit mijn gevoel van kieschheid, en ik vreeze zeer, dat het toch daartoe zal moeten komen.'

'Ah, sir!' zeide Leycester scherp, 'ik begrijp u! u den gouverneur van Vlissingen is zulke dienst te gering, en de ongenade der Koningin drukt u licht wel genoeg, om u niet te vergrijpen tegen den kleinen Essex, dien zij begonnen is te onderscheiden.'

'Neen, Mylord!' hernam Philips, en een edele gloed schitterde in zijn oog, 'de ongunst der Koningin zou meer billijk moeten zijn om mij ernstig leed te geven, en zij zal mij niet hinderen verder Uwer lordschap's daden te steunen en uwe belangen voor te staan, waar ik kan met raad en daad; en wat mijn rang aangaat, als uw bloedverwant en als uw onderdaan heeft Uwe Excellentie zoovele rechten op mij, dat geen dienst mij te gering zoude zijn, alleen deze.....'

'Nu ja! dat 's weer een inval van uw romanesken zin,' viel Leycester in de rede, 'wat zegt gij, Leoninus?'

'Ik zou wel moed nemen bij Uwe Excellentie sir Philips bede te ondersteunen,' sprak Leoninus. 'De edele heer Sidney is wel gezien bij grooten en volk, en weet met de Hollandsche heeren om te gaan, dat mag Uwe lordschap van te goeden dienst zijn bij het banket op het stadhuis, om niet zonder schade uw heer neef van u te zenden, niet wetende*wanneer* Zijne Edelheid kan terug zijn.'

Nog niet recht had de Kanselier uitgesproken of drie stemmen verhieven zich ernstig en smeekend in de bede: 'Mylord! genadige Graaf! ga niet naar dat feest!'

Het waren North, de Burggraaf en Arthur die haar uitspraken.

'En waarom zou Mylord niet naar het feest gaan?' vroeg Sidney, 'zoo onzen edelen Lord gevaar dreigt, het is dáár niet meer dan elders.'

'En toch hebben de heeren gelijk,' begon Leoninus, 'die ons

opmerkzaam maken, dat het dringendste belang de persoonlijke veiligheid van den Graaf ons wel diende bezig te houden.'

Al die overwegingen rondom hem, terwijl hij zelf zweeg, schenen den Graaf ongepast; de belangstelling, waarvan zij getuigden, temperde de onbescheidenheid, doch Leycester begreep zijne waardigheid te goed om haar niet te voelen; hij richtte zich op.

'Zwijgt, mijne heeren!' sprak hij, 'zoo het hier het meeste mijn persoonlijk belang geldt, wil ik zelve beslissen. Master Kiligrew! een lid van mijn Staatsraad zou ik den dienst niet vergen;

van den *vriend* die alleen om mijnentwille naar dit vreemde land is heengekomen, durf ik haar vragen, - ga gij, - in de plaats van sir Philip, om aan Essex's buitensporigheden een eind te maken!'

'Dank voor dit vertrouwen, Mylord!' sprak Kiligrew, boog zich voor Leycester, bracht de hand die deze hem reikte even aan de lippen, en verwijderde zich toen met haast.

'Mylord North!' vervolgde de Graaf, 'volg master Kiligrew met de *Warwickslieden,* en ga toezien dat alle Engelsche soldaten zich rustig naar hunne kwartieren begeven, en zich daar ordelijk gedragen.'

'Mijn edele Graaf! uw persoon zonder bescherming hier laten, in de macht van deze Hollanders, dat doe ik niet! ik wijk niet van uwe zijde, mijn Lord!'

'Gehoorzaam, baron!' riep Leycester met een blik en eene stem, die bewezen, hoezeer het bevel hem ernst was.

'Uwe genade is meester van zijn eigen leven en het mijne; zoo hiervan kwaad over u komt, God wete, dat ik zonder verantwoording ben,' riep de baron, en met een diepen zucht, en na Leycester met sombere beduiding te hebben aangezien, verliet hij het vertrek.

Leycester schudde even het hoofd, terwijl hij hem nazag.

'Als ik dien heftigen North liet begaan, zou hij snel met de handvol volks, die ik hier heb, de stad willen dwingen; 't is mogelijk, dat ik met betere krijgsmacht deze stad der kooplieden had moeten binnentrekken, doch ik heb sir John Norrits met het beste deel van mijn paardenvolk heengezonden naar Utrecht, om Grave bij te staan als 't nood doet, en gemeend mijne krijgsmacht eerder te moeten gebruiken tegen den vijand dan tegen de inwo-

ners. Schande voor hen, zoo ik onrecht had! Schade voor hen, zoo zij mogen het verantwoorden!'

'Uwe lordschap heeft daarmede in eene dringende behoefte voorzien. Grave is eene vesting van considerabel belang,' sprak Sidney.

'En wat aanbelangt Amsterdam, Uwe Excellentie heeft sterkere macht, om dat te dwingen, dan die in wapenen bestaat.'

'Zoo heb ik het ook geoordeeld, heer Kanselier! schoon het mij vreemd dunkt, dat *gij* daarop komt. Het beste deel van het volk ook in deze stad, de vrome en stemmige burgerij houdt mijne zijde en is mijn persoon wel genegen, verwachtende als ze mogen, en ik met Gods hulp volbrengen zal, van mij den besten steun en hulp voor de religie. Dit is mijne zekerste borstwering tegen de kwade praktijken en de valsche opvattingen der grooten; maar, opdat ook die burgers niet verkeerde opinie van mij krijgen, door die vreemde handelingen der Koningin met Spanje, is het nut en noodig, dat zij haastelijk en door welgeachte stemmen van het tegendeel worden ingelicht.'

'De leeraren van de Gereformeerde Kerk zijn ijverig tot den dienst van Uwe Excellentie,' begon de Burggraaf.

''t Is ook aan hen, dat ik die taak wenschte te defereeren,' hernam de Graaf; 'meester Daniël! waar is de eerwaarde Libertus Fraxinus te dezer stede gehuisvest?'

'Bij een zijner ambtsbroeders, Mylord!'

'Gij zult hem morgen zien, en bespreek met hem dit punt; gij kent mijne intentie?'

'Ik heb die volkomen gevat, Mylord!' hernam Daniël met eene buiging, 'en hoop Uwe lordschap daarin met goed gevolg te kunnen dienen; ik bid echter Uwe Excellentie nu ook op een maatregel te denken voor hare persoonlijke veiligheid, dat is van dringende haast.'

De Graaf, zonder te antwoorden, richtte het woord tot Sidney:

'Daar diende wel iemand naar den Hage gezonden te worden, om sir Thomas Heneadje van dit alles te onderrichten, en over den vredehandel illucidaties te vragen; sinds ik Willoughby naar Denemarken zond, en mijn secretaris Aty nog niet uit Engeland terug is, heb ik niemand. Wien denkt ge, dat ik daarvoor zou kunnen nemen, sir!'

'Indien Uwe lordschap daartoe een Hollandsch heer gebruikte,

meester Paulus Buis bij voorbeeld,' hernam Sidney; 'de scherpe en oprechte afkeer, dien Uwe lordschap heeft van de ontwerpen der Koningin, zoude daardoor te meer helder in 't licht komen, en men kan onder de hooge heeren van deze landen geen blijk geven van meer opene trouw!' en tegelijk zag hij met een glimp van scherpheid en schalkheid op den Burggraaf, die kleurde en zich de lip verbeet.

'En te eer, sinds die heer bij Heneadje wel bekend is als een oprecht volger der Koningin en der Engelsche natie,' sprak de Graaf.

'En door het volk gekend als een vinnig tegenstander van Spanje en Frankrijk,' voegde Leoninus er bij.

'Zekerlijk, mijn Philip! gij hebt daar beslist als een Salomo! Wat zegt gij daartoe, meester Daniël?' vroeg hij met goedheid, zich tot dezen keerende. 'Gij ook kent meester Buis, ik wete, gij houdt goede vriendschap met hem.'

'Mijn Graaf! zoo is 't, en al ware dit niet, nooit zou ik mij onderstaan, ietwat tegen te spreken, dat zoo helder een hoofd, als mijn heere Sidney heeft aangeprezen en Uwer lordschap's goedkeuring heeft gewonnen; alleen zou ik oordeelen, dat een heer als meester Buis, te Utrecht zóó geliefd en van zóóveel invloed, aldaar Uwe genade van hooge en treffelijke diensten kon zijn.'

Een scherper blik van Sidney en eene flikkering van minachting straften Daniël voor dit woord; hij scheen zelfs te willen spreken, doch Leycester antwoordde:

'Dat doet niet af! Te Utrecht weten wij vele goede en wel bekwame dienaren te vinden; te Utrecht zal het gansch anders zijn: dat ik reeds te Utrecht ware! hier is 't of mij de lucht drukt onder al die kooplieden.'

'Zeker *omdat* het kooplieden zijn; alleen laat Uwe lordschap daar niet aan denken, terwijl zij zich nog onder hen bevindt.'

'Als *zij* het slechts niet te veel indachtig zijn,' hernam Daniël.

'Mylord! mijne trouw trotseert Uwer lordschap's toorne met de herinnering, dat u gevaar zou kunnen dreigen op het stadhuis, en dat Uwe Excellentie niet willens schijnt daarin te voorzien.'

'En de tijd, om ons derwaarts te begeven, vast nadert,' hernam Leycester met een rustigen blik. 'Arthur! ga eens zien of voor 't minst de *gentlemen* van mijne kleedkamer hier gehuisvest

zijn! Het zou onhoffelijk wezen, voor die heeren, al zijn het dan maar handelsluiden, niet een feestgewaad ten beste te hebben bij een banket.'

'O, een harnas, Mylord! een harnas!' bad de Burggraaf.

'Zijt gij dol, meester Daniël! in 't ijzer geperst aan een maaltijd? Voor welke barbaren mocht men ons Engelschen aanzien, dat doet zelfs de *Orlando* van uw *Ariosto* niet, is het wel, neef?'

'Ik herinner mij niet, dat *Orlando* zich in een toestand hebbe bevonden, aan dien van Uwe Excellentie gelijk,' hernam Sidney zonder den opgeruimden glimlach; 'en een weinig fijn staal onder fluweel vermomd, is een lichte last en eene goede voorzorg.'

''t Is niet met een harnas, dat Mylord zich veiligen zal,' riep nu Arthur, 'en zoo Mylord luisteren wilde naar wat doctor Julio zeide....'

'Doctor Julio!' en Leycester's voorhoofd werd somber. 'En wat zeide doctor Julio dan, knaap? eens voor goed, spreek het uit! Dit gansche uur zie ik, dat u iets in de keel steekt, zeg op!'

En de knaap deelde mede, wat wij weten.

Leycester's trekken waren strak geworden onder het toeluisteren.

'Wat dunkt u hiervan, mijne heeren?' vroeg hij, in het rond ziende.

'Doctor Julio is van de lieden, die zelve veel kwaads gedaan hebbende, weinig goeds wachten van anderen, en naar eigen aard anderer gemoed afmeten,' sprak Sidney.

'Als die persoon van zulken aard is, zou ik van hem zelven licht eenig vileijn plan vreezen, daaraf deze waarschuwing de mom is,' zeide Leoninus.

'Neen, Kanselier! van zijne trouw te mijwaart ben ik zeker!'

'Ik niet minder, Mylord!' hernam Sidney, 'en toch geloove ik dat Uwe genade niets hechten moet aan zijne waarschuwing.'

'Vergiftigingen zijn snelle en geheime middelen, die in onzen tijd niet zeldzaam gebruikt worden,' sprak Leycester, 'ik vrees ze veelmalen voor de Koningin.'

'Ik vrees ze niet *van* de Hollanders,' hernam Sidney. 'Om oprecht te zijn, dat er ontevredenheid heerscht en spanning hier te Amsterdam is te merkbaar, om het Uwe lordschap te verheelen, maar ik stel mij, uit den aard der Hollanders oordeelende,

de zaak dus voor: zoo er in deze oogenblikken iets voorvalt, dat de eenigheid tusschen Hollanders en Engelschen breekt of hun mistrouwen wekt, zou er woeling en wanorde kunnen ontstaan, daarin zelfs de persoon van Uwe Excellentie niet veilig wezen zou; tegen sluipmoord en aanslagen van enkelen is een heer van Uwer Excellentie's kwaliteit nergens zeker; doch wordt er, naar ik achte, ook hier niet meer mede bedreigd dan elders, en van de regeering van Amsterdam, daarin het meest uwe tegenpartijders zijn, is het niet te denken, dat zij zich in lichaam vereenigen zal tot zulk een ongeoorloofd en vileijnig verraad, als een aanslag op uw leven, onder bedeksel van een vriendenmaal. De Koningin, het volk, de wereld zoude hun daaraf rekenschap vragen. Hoe zouden ze dit verantwoorden? Maar zoo Uwe lordschap, ondanks dit alles, nog vreeze heeft....'

'Vreeze, sir Philip! mij dacht, gij kondt overwegen tegen wien gij dit woord spraakt, aleer gij het zeidet. God weet, dat ik geene vreeze heb, dan die voor het verlies van deze goede zaak, en hetgeen er voor Engeland daarmede zou verloren gaan. Wat mijn arm leven betreft, dat bekommert mij het minste, en dat geve ik met vol vertrouwen over aan het genadig bestuur van den Almachtige, en zoo, mijne heeren! blijve ik dan bij mijn eerst voornemen, naar het feest te gaan, mij te gelaten, gansch zonder misvertrouwen te zijn, al hetwelk mijn wil en begeeren is, dat alle de mijnen zullen navolgen, en mij geheellijk toevertrouwen aan mijne eerewacht, die voor mijn persoon aan het volk en de Koningin zich als verantwoordelijk heeft gesteld.'

'Ik dank u, Mylord! voor dit vertrouwen in mijne landgenooten,' sprak Leoninus. 'Expresselijk heb ik mij onthouden, haar daarin van raad en voorlichting te dienen; maar zekerlijk, zij kan verwachten, dat de bloem der Amsterdamsche jongelingschap, daaruit die eerewacht is bestaande, zich als ten borg heeft gesteld voor de veiligheid en het leven Uwer Excellentie, en dat zij die schuld eerlijk zal aflossen.'

'Maar dan ook moet ieder van ons zijne vlijt doen, om goede orde te handhaven, misverstand te weren, en vriendschap te vestigen,' hernam Sidney.

'Neef! gij volgt volkomenlijk mijne meening, zoo gij dit alle de mijnen uit mijn naam ernstig aanbeveelt. Heer Burggraaf! ook gij, wees gewaarschuwd! Gij verstaat u goed met dit slag van

lieden, gij kunt blijven en mij vergezellen. En gij, kleine Arthur! gij verdient dank voor uwe opmerkzaamheid, maar zorg, uwe tonge niet te roeren van hetgeen gij weet of vermoedt, tegen wien ook, en nu, ga, volg mij! Mijnheer de Kanselier, en gij, neef! wilt mij hier wachten!'

En hiermede verliet de Graaf het vertrek.

'Onze heer heeft een moedig hart,' sprak Leoninus.

'Onze Graaf betrouwt zich op God,' hernam de Burggraaf. 'Moge geene duivelsche boosheid dit vertrouwen beschamen!'

'Mylord is Engelsch edelman en van het beste bloed,' zei Sidney tot den Kanselier. Eene wijle daarna zich naar Daniël wendende, zeide hij hem zacht met eenigen lichten zweem van minachting: 'Heer Burggraaf! zoo gij weder uwe echtgenoot aan het straatgewoel waagt, laat het dan voor 't minst zijn onder een geleide, dat haar veiligt tegen de grove aardigheden van jonge losbollen!'

'Hoe, sir! Martina was daaraan blootgesteld? Mag haar iets overkomen zijn?'

'Zij is onverlet teruggevoerd naar haar logies, doch dat is *uwe* schuld niet.'

'Hoe ik u danke!'

'Gij zijt mij daarvoor geen dank schuldig,' hernam Sidney droogjes.

.....

.....

Wij moeten toch weten, in hoever de onrust van Leycester en zijne vrienden over de ontwerpen der Hollanders gerechtigd was. Wij kunnen het weten, als wij den burger-hopman,Jan Corneliszoon Hooft volgen, wanneer hij, even na de aankomst van Sidney en Leoninus, na eenige bevelen aan zijne schutterswacht, het *Prinsenhof* verlaat, en zich heen begeeft naar het stadhuis. De burger-hopman Hooft was een man van eene krachtige gestalte en van een belangwekkend voorkomen, wiens indrukwekkende stem het gehoorzamen gebood, en wiens schrander en behendig spreken tot overtuiging bracht; met een fieren, onafhankelijken zin, met al de vooroordeelen in het hoofd, maar ook met al de deugden in het hart der echte republikeinen, die er eerder waren dan de republiek; een van die mannen, die ook wel Bragadini had kunnen heeten, zoo hij te Venetië geboren was en niet

te Amsterdam; een zoon uit een geslacht, waarin die zonderlinge mengeling van heerschzucht en vrijheidszin wel erfelijk scheen in het bloed. De fiere schepen, later burgemeester,Cornelis Pieterszoon Hooft was zijn verwant, die schrandere Amsterdammer, die zoo stout en zoo krachtig zich stelde tegen de opdracht der grafelijkheid aan Willem I; die alleen van zijn gevoelen durfde zijn: die het durfde te dien tijde! en het geslacht was nog niet ontaard, en zou nog vele naneven geven, zulke voorvaderen waardig!

De leden van dit geslacht, ofschoon burgerlijk van oorsprong, daar ze van Zaandam herkomstig, meest schippers waren, die op de Oostzee voeren, hadden zich, zoo haast ze zich vestigden te Amsterdam, dicht aangesloten aan de aristocraten-partij, die wij reeds hebben aangeduid, die wij in Leycester's tijd het liefst *de Hollandsche* noemen, omdat toen vooral ook zulken in haar bond waren opgenomen, die niet kunnen gezegd worden tot de oude aristocratie des lands te behooren, en zij hadden spoedig hunne vertegenwoordigers in wethouderschap en schutterij, als wij zien in schepen Hooft en in Jan Corneliszoon zelven, die nu bij het stadhuis genaderd, met de drift en met de vrijheid van een ingewijde de trap op liep, die rechtstreeks heenvoerde naar eene torenkamer, voor welker deur twee boden wacht hielden.

‘Zijn er reeds heeren daar, en wie doch?’ vroeg hij snel.

Een der boden noemde ze: Jacob Pieters Bleker, en de schepen Hooft waren onder de eersten.

‘Zoo 't geval wilde, dat meester Maarten Koster mocht komen, laat dan de heeren gewaarschuwd worden,’ beval de kolonel, en ging binnen.

‘Voorzienige, achtbare heeren en lieve vrienden!’ sprak hij, na het wisselen van eenige deftige begroetingen. ‘Onze vreeze was niet ijdel: de Engelsche vreemdeling beraamt ietwat tegen de stad; onder meer dat mij verdacht is gebleken, heb ik een van de zijnen dit woord hooren zeggen,’ en hij herhaalde den onvoorzichtigen uitval van North. ‘Daarna hebben zij de deur gesloten, en wat al booze overleggingen en gruwelijke raadplegingen er mogen zijn omgegaan, laat ik aan uw aller abele wijsheid en voorzienige schranderheid te onderstellen over. - Eerstelijk meende ik, dat de Graaf, zich niet betrouwende aan zijne eerewacht, dien North met zijne Engelschen had laten roepen, om zijn persoon te omringen en dien te bewaken, dat onze jonge burgers krenkte, die

wat naijverig waren op het vertrouwen van den Graaf, en 't hield er wat aan, eer ze hem dus wilden toelaten. 't Zou zeker tot een heftiger dispuut zijn gekomen, dan enkel van woorden; - want de Engelschman ook was vurig, - zoo ik de mijnen niet bevolen had, toe te geven, hopende langs dezen weg lichter achter Leycester's plannen te komen, dan door hem ganschelijk geene communicatie te laten met de zijnen. En 't bleek van goed nut te zijn; want in stede van North en de mannen van wapenen met zich te houden als wel zijn recht kon zijn, heeft hij ze van zich gezonden de stad weer in, en ook Kiligrew met de lieden van monsieur Sidney, heeft zich in haast verwijderd, zekerlijk met bevelen van zijn meester, die gansch wat anders ten doel mogen hebben dan de veiliging van zijn persoon, en ik juiche mij zelf toe, dat ik een vond heb bedacht, die ons toelaat, den beer den muilband aan te leggen, zoo haast wij willen. Wil de Graaf meester zijn van de stad, wij zijn 't al vast van zijn persoon, en hebben niets meer noodig om dwang met dwang te keeren!'

'Nu 't gebleken is, dat ons achterdenken goeden grond had, pijnt het mij minder, dat wij ons tegen Mylord Leycester verzekerd hebben,' sprak Bicker, 'daar ik anders noode mijn consent toe gaf.'

'Met meer schuchterheid van consciëntie, dan ik van zóó helder een hoofd zou gewacht hebben,' sprak schepen Hooft.

'Wat is onze naaste plicht? Onze vrijheid te salveeren en onze stad! De Graaf is gebleken een heer te zijn, die den koopmansstand klein acht, en de eischen tot vordering van handel en zeevaart niet kent, en niet gezind schijnt, die krachtig vóór te staan. Wat zou hij van Amsterdam maken, zoo dat in zijn absoluut geweld kwame? En daartoe, de Koningin is bezig pays te maken met onzen ouden erfvijand van Spanje. Een van tweeën nu is er waar: *of* de Graaf heult met zijne vorstin, en mag alzoo mede begrepen zijn in dien handel, en licht gezind zich van Amsterdam te verzekeren, welks instemming in dien bond hij niet te hopen heeft: *of*de Graaf is daarbuiten, en dan zien wij, wat zwakken steun wij hebben aan 't Engelsch bondgenootschap, en hoe de Koningin den Grave alzoo luttel acht, als zij hem weinig bijstand geeft. Altijd is 't zaak, dat de stad *ons* blijft. Wij hebben van don Jan en Anjou geleerd, hoe vreemden licht verraad brou-

wen onder minnelijken schijn. Die hadden nog het volk tegen; maar hier is 't anders: gij weet allen, hoe deze Graaf verwacht is, als ware 't schier geen mensche, maar een engel der hulpe, en zoo *hij* zich ietwes onderwond, zekerlijk ze zouden hem toevallen; zóó heeft het gemeen volk zijne welvaart vergeten, en zoo deze onderstelde medicijnmeester van der Nederlanderen brandige koortse zijn loon vooruit vraagt, zonder dat de kure gelukt is, zullen ze hem dat geven op goed vertrouwen af. - Wij weten wel, wat in de laatste tijden de dominé's van den stoel hebben geleerd.'

'Heer neef! begeerig zoude ik luisteren naar uwe redenen, zoo 't ons niet aan tijd gebrak; 't is op slag van 't aangezegde uur voor 't feest. Meester Koster, die zoo Engelschgezind is in 't harte, kon ons overvallen. Zegt mij, voorzienige heeren! zijn de maatregelen genomen?'

'Zij zijn 't; de tafelen zijn gelegd in 't zegelhuis, des Graven plaats is bereid in 't midden van den disch, tegenover de hangkamer, die slechts ten halve is beschoten met licht wagenschot; de opening is bedekt door een kostelijk en konstelijk tapijtbehangsel, dat hem blindhokken moge voor 't toevend gevaar daar achter!'

'Maar wie zal de plaats krijgen tegenover den Graaf? Het zou geene wenschelijke zijn, in geval van onraad,' vroeg een der heeren.

'Geef die aan Koster!' werd er door één der schepenen geantwoord.

'Die plaats blijft onbezet, onder schijn van Mylord het vrije gezicht te laten op de afbeeldingen en het fraaie weefsel van het tapijt, en op de feestelijke trofeën te zijner eere daargesteld.'

'Dat 's dan afgesproken! Zoo haast nu de Graaf hier binnen zal zijn, stel ik mijne schutters daar achter, de geladene musketten gericht op de overzijde. Mijne wachten en kondschappers zijn dus gesteld, dat ik aan 't eind van de tafel zittende, door een afgesproken sein, van 't minste onraad in de stad zal verwittigd wezen, en bij 't eerste dat bedenkelijk schijnt, geef ik mijn wenk, het tapijtbehangsel valt neer en onze *gentleman* ziet een breeden rei van vuurroeren op zich gericht, zoo hij den tijd heeft te zien!'

‘God geve dat het niet zijn mag! - Zoo opgesomd, schijnt het mij als een verraderlijke moordaanslag!’ riep Bicker bedenkelijk.

‘Op geener manier! 't Hangt van Leycester af wat het zijn zal. Die zich tot anders bederven vijandelijk pijnt, mag in eigene strikken verhangen worden. - Tegen des serpents bedrog gaf God eene waarschuwende wet, en om 't gemeen bederf te keeren, moge een enkele geofferd zijn, was zelfs der ouden staatswet.’

‘Zoo 't een strijd ware met open vizier, maar onder bedektheid's sluier, en bij een gastmaal!’

‘Waar men zulke gasten wacht, moet men zulke feesten bereiden,’ riep de Kolonel, ‘en nu, heeren! ik diene te gaan.’

Wij hebben nu gezien, dat werkelijk de geruchten, die tot Leycester kwamen van der Amsterdammeren wantrouw geene valsche waren, hoewel dan verward en onjuist. Maar in waarheid, hun wantrouwen was reeds de vredegeruchten uit Engeland vooruitgeijld, en wat des Graven dubbelzinnige houding scheen *in* hunne stad, kon die niet hebben opgewekt, sinds zij die maatregelen van voorzorge reeds beraamd hadden, en overeengekomen vóór zijne aankomst. En zeker als kooplieden en als Amsterdammers was er tusschen hen en Leycester alreede eene duchtige oorzaak tot vreeze en argwaan, nog vóór hij hunne stad was binnengetrokken. Sinds Antwerpen, van Nederland afgescheurd, in de handen was geraakt van Spanje, had zich de Nederlandsche handel als overgeplaatst naarAmsterdam. Zoo weinig één waren toen reeds hare belangen met die van het algemeene vaderland, dat een verlies, door geheel het volk betreurd en begrepen als een droeve slag, voor de opbloeiende handelsstad, als eene verdubbeling van leven was, als eene ader van welvaart en van kracht, die zich plotseling opende in haar schoot, na het afsluiten van de benijde Schelde. Van toen af dreef Amsterdam eene levendige scheepvaart, een voordeelig handelsverkeer tusschen Spanje en Portugal, met Engeland en Frankrijk, met de Hanze-steden en Denemarken, op de Sont en Oostzee, op de straten en golven der Middellandsche zee en van den Atlantischen oceaan, en die voordeelige wisseling van goud en van waren gaf haar reeds toen eene voorspiegeling van latere grootheid, gaf haar telkens oorzaak hare muren te verwijden, en liet haar toen reeds de schepen in haar dienst tot bij duizend tellen, terwijl andere duizend af en

aanwisselden in hare natuurlijke haven, het Y. Zoo was zij op dat tijdpunt niet enkel wat de Engelsche tijdgenoot; die ons dit van haar mededeelt, zegt: '*the only town for trafick in this part of Christendom,*' maar zij voelde zich rijk en de meerdere boven hare zustersteden, gelijk de provincie, waarvan zij de hoofdstad was, zich de meerdere voelde boven de anderen, en deze haar steun gevende en wederkeerig van deze haren invloed vermeerderd ziende, begon zij zich zelve in haar trots meer en meer te zien als kern en middelpunt van den jeugdigen staat, en hare belangen als de hoogste en wichtigste, die het eerst moesten gehandhaafd worden. Ongelukkig, maar toch natuurlijk was het aan Leycester, om eene vaderlandsliefde, die zóózeer van huis begon, wat ruimer uitzicht te wijzen.

De handelsgeest had te allen tijde weinig kieschheid op de middelen van haar vertier. Ondanks den heftigen haat tegen Spanje, die als ingeboren was in het Hollandsch bloed, ondanks den spijt over een oorlog, dien zij zoo vaak met luide klachten optelde, voedde zij zelve de Spanjaarden met het koren van hare akkers, voerde zelve het krijgstuig en wapenen aan, die het voortwoeden van dien krijg mogelijk maakten. Zoovele krijgslieden in België samengestroomd, - zoovele vreemdelingen ingekeerd in een land, waar de ploeg nauw meer gedreven werd, waar het vee was verdreven of afgemaakt, -zooveel weiland platgetreden onder paardenhoeven, - zoo menige smidse moest stilstaan, en zoo menig handwerk verliep, door gepreste krijgsdiensten of geplunderde steden, moest er gebrek en behoefte groot maken, en alle levensbehoeften duur, op dit eigenlijk grondgebied van den krijg. Maar door Spaansch goud en door Hollandschen handelsijver was het toch te verkrijgen, en zoo verhaalden de laatsten hunne oorlogslasten met veelvoudigen woeker als op Philips' schatkist zelve, en hadden het voordeelig leedvermaak nog, langs dezen weg de schatten van Peru en Indië met hunne vijanden te deelen; - goudklompen, die versmolten als luchte sneeuw, - schatten, die als goudzand verstoven, zoo haast Madrid ze voor Nederland afzond. Leycester, die dezen handel moest zien met het oog van een edelman en van den veldheer, die den krijg moest medevoeren, vond dien een ongerijmden, een schadelijken, een zulken als den Nederlanderen schande bracht, en den vijand van te groot nut was bij de kansen van den krijg. Zoo haast dus de onderhandelingen over

den Engelschen onderstand wat gevorderd waren, de Graaf als de luitenant-generaal der hulptroepen was aangewezen, en hij zelf begon na te denken over hunne landszaken, was het zijn ernstig vermaan geweest en zelfs eene der voorwaarden van zijne overkomst, dat zij zich voortaan daarvan zouden onthouden. Om dien wensch de kracht van een bevel te geven, liet hij zelfs toen reeds eene akte van navigatie van zich uitgaan, die een diepen en somberen indruk maakte, doch die licht even spoedig zoude zijn vergeten geworden, als zij weinig werd nageleefd, zonder eene bijzonderheid, die dezen ingreep op een handelsbelang voelbaarder maakte.

Gelijktijdig, misschien wel door het Engelsche voorbeeld opgewekt, of licht zelve door ruimere overwegingen geleid, hadden de Algemeene Staten en de jonge Graaf Maurits met den Raad van Regeering zich vereenigd, voor het minst het verzenden van mondbehoeften naar de Spaansche Nederlanden te weren, en de maatregelen daartoe genomen gaven niet enkel de schepen der weerspannige sluikhandelaars aan vrijbuiters prijs, maar ook belemmerden zij, als natuurlijk was, den geheelen handel, die te dien einde voorschriften moest ontvangen, en verklaringen afleggen omtrent de soort en de bestemming der waren, die hare vrijheid beperkten en hare bewegingen verlamden.

De Amsterdamsche regeering was gehaast, uit zich zelven besluiten te nemen, die voor hare ingezetenen den druk en de belemmering van die maatregelen verzachtten of krachteloos maakten. Daar verhief Dordrecht, in haar binnenlandschen handel geknot en door geene buitenlandsche vaart getroost, hare zwakke, doch billijke stem tegen eene willekeur, die Amsterdam voorrechten gaf boven hare zustersteden; die botsing harer belangen met die der overigen rondom zich verschrikte de fiere hoofdstad niet; zij gaf toe, dat de Staten der provincie zouden worden opgeroepen tot beslechting van 't geschil. Dat was zoo goed als een familieraad, en zij wist immers, hoevele en hoe krachtige stemmen daar vóór haar zouden spreken. En zij verkregen ook het gewenschte; maar de Raad van Regeering wilde intusschen zijne bevelen gehoorzaamd zien, en de kooplieden van Amsterdam hunne ondernemingen doorgezet; dat gaf eene scherpe spanning tusschen de drie strijdende machten en of het die zaak nog aan twiststof en verwikkeling had gemangeld, kwamen de burger-

hoplieden van Utrecht haar nog meer verhitten en verduisteren. De burger-hoplieden van Utrecht waren in die stad een lichaam op zich zelve en eene macht tegenover den magistraat, waarvan wij nog veel zullen moeten spreken; maar zoo ergens, *hier* had hunne tusschenkomst eene kleur van aanmatiging, die door weinig tinten van recht was verzacht; zij stelden zich aan de spits van 't algemeen belang; zij eischten, dat het laatste niet mocht worden geofferd aan de zelfzucht van enkelen; zij bezwoeren de Algemeene Staten en den Raad van Regeering, zich te handhaven als hoogste machten van den Staat, en zij herinnerden hun de aanmatiging van een Amsterdamschen koopman, die krenkend was voor hun gezag; zij noemden die majesteitschennis en eischten er de straf voor; zij herinnerden, hoe de band der Unie los moest worden, zoo bijzondere belangen gekend en gesteund werden boven die van 't geheele vaderland, en zij boden zich zelven en de krachten van hunne stad en provincie aan ter handhaving van wat zij eischten.

Dit stoute stuk had niet enkel wat ongepastheid tegen zich, maar ook eene rondheid, die zich niet vermomde onder hoofsche vormen en eene vrijmoedigheid, die zich meer met scherpte had gegord, dan met zoetheid omplooid. De wethouderschap van Amsterdam, zoo verbitterd en beleedigd, als men het zich denken kan, beantwoordde dit met eene scherpe verdediging aan de vergadering van Holland, en vroeg genoegdoening voor die krenking van de Algemeene Staten en van de regeering van Utrecht. De laatste met eene bezonnenheid en matiging, die boven haar tijd waren, liet de verantwoording van eene handeling, buiten haar aangevangen, aan de plegers daarvan over; van toen af schijnt ook de regeering van Amsterdam haar twist twisten gegeven te hebben in handen van hare burger-hoplieden, die als van gelijk tot gelijk eene soort van schriftelijken tweekamp hielden met hunne broeders van Utrecht, die, hoe heftig ook gevoerd, toch eindigde in onderlinge aanbiedingen van vriendschap en eendracht, waartoe Graaf Maurits en de Raad van Regeering hen door ernstigen drang dan ook bewoog.

Maar van zoovele bitterheden en scherpheden, als er gewisseld waren, was er toch altijd wederzijds wat blijven vasthaken in 't geheugen, en een geschil, in den aanvang zoo vurig, was veel sneller gesmoord dan gebluscht, om nog niet hier en daar eene

smeulende vonk over te laten. Maar er was meer. Reeds van vroege tijden af hadden de stad van Gijsbrecht en de stad der bisschoppen, de stad van het Y en de stad der Unie, verdeeldheid van beginselen gehad, als botsing van belangen; en de vestingtoren: '*Zwicht Utrecht!*' door de Amstelaren tegen hunne statige gebuurstad opgericht, mag alleen reeds als blijk genoemd worden, hoe onderlinge naijver en wantrouwen reeds van oude tijden af hadden geheerscht; en hoe er nog altijd spranken van dat oude twistvuur waren overgebleven, had wellicht de ongeroepen tusschenkomst der burger-hoplieden getoond. - En mocht die twist gedempt zijn voor 't oogenblik, de schok was weder gegeven, de zenuw van de oude gevoeligheid had weer getrild, en dat juist op een tijdpunt, waarin eene nieuwe ordening van zaken ging aanvangen, die eene juistere uitéénzetting van rechten en belangen zou noodig maken. Voorzeker, het is niet vreemd, zoo aan Bilderdijk's scherpe pen hier de aanmerking ontvalt: 'van dit uur af waren Amsterdam en Utrecht vijanden,' en Leycester was, meer dan hij het zelf nog wist, in die vijandschap gemengd.

Wij hebben één punt van der burger-hoplieden vorderingen nog niet genoemd, en toch is dit het zwaarste voor ons en voor onzen Graaf; het was de wensch, dat men aan de Koningin van Engeland schreef om de overkomst van Graaf Leycester te verhaasten, en den laatsten op het punt van den uitvoer en de paspoorten genoegen gaf, als een middel om die overkomst te verzekeren. De engelschgezindheid der Utrechtsche heeren dus scherp in het licht gesteld, tegenover eene onafhankelijkheidszucht, die nog altijd huiverde van een vreemden beschermer, en den koopmansgeest, die in onrust was gebracht over hare naaste belangen, door den eersten ruw aangevallen en door den laatsten zijdelings bedreigd, moest dus de voorliefde hebben gewonnen van den komende, toen hij eindelijk kwam, en licht waren het*zijne* aanhangelingen geweest, die in dit stoute opzet de hand hadden gehad. Zeker was het, dat Adolf van Meetkerke in den Raad der Regeering tegen de gemachtigden van Amsterdam het woord had gevoerd, en dat Adolf van Meetkerke reeds terstond door Leycester was onderscheiden, en gekozen als lid van zijn Staatsraad. Zeker was het, dat Hendrik Agylaeus de stoute spreker was geweest voor de burger-hoplieden, en dat deze door den

Graaf was genoemd onder hen, die hij te Utrecht dacht te gebruiken. De provincie Utrecht, dat was bekend, was Leycester door de Koningin als bij uitnemendheid aanbevolen. Meester Paulus Buis op zeer koelen voet met den grooten voorstander van Holland,Barneveld, diende de provincie niet meer, maar was in des Graven Staatsraad, namens Utrecht! Dat waren feiten, en de Graaf had het niet verbloemd, dat hij slechts van Amsterdam eene korte gastvrijheid zou vragen, maar dat hij Utrecht dacht te maken tot eene woonplaatse voor langen tijd. Dit alles zat Amsterdam wrokkend op te tellen en te ontleden, terwijl het zich tooide en voorbereidde ter ontvangst van den Graaf, en de spanning tusschen de stad, die hem verwelkomde, en de stad, die hem wachtte, zou alléén reeds genoeg zijn geweest, om hem in de eerste eene ontvangst te bereiden, zoo dubbelzinnig, als wij die hebben geschetst; want waar de geheele aristocratenpartij zich nog maar alléén gewapend had tegen een meester, dien ze wel geven wilde, wat ze het zijne achtte, maar liefst niets daar te boven, zagen de Amsterdammers reeds in hem een vijand, van wien zij het mogelijk achtten, dat hij den inval kon krijgen, om plotseling bij wijze van tegenhanger in hun midden op te richten een '*Zwicht Amsterdam!*' En het was geene onbekrompen vaderlandsliefde, die zulke vruchten bracht van kleingeestigen argwaan; - van dat edel gevoel, in den engsten zin opgevat, en tot provincie-, tot stadsliefde beperkt; - voelden zij zich veel eerder kooplieden dan Nederlandsche burgers, veel eerder Amsterdammers dan verbondenen aan de Unie, hadden zij ongelijk, hadden zij groot ongelijk tegen Leycester, die toch vertrouwend als gastvriend in hun midden kwam; het was geen wonder, dat zij nog niet het denkbeeld eener ruimere staathuishoudkunde begrepen, dat pas in de hoofden van eenige vérziende Europeesche staatslieden begon op te komen, en dat zij de *stad,* die hun spil- en middelpunt was van alle hunne belangen samen, met zoo angstvallige vreeze beschermden tegen 'een vreemdeling,' die kleinachting had getoond voor hun stand, - van wien zij niets zoo goed begrepen, dan dat hij *vreemdeling* was. En het is hun te vergeven, dat zij niet hooger stonden, en dat ze waren van hun tijd en van hun stand.

Terwijl zijne gastheeren op zulke wijze hem een feest bereidden, had de Graaf van Leycester zich voor dat feest gekleed, en toen

hij weder binnentrad bij de zijnen, schitterde zijne kleeding van edelgesteenten, en zelfs op het borduursel van zijn mantel straalde hun flonkerglans den toeschouwer tegen, maar of er onder dat wit satijn van zijn wambuis wat beveiligend staal was verscholen, of dat het lichtblauw fluweel van den mantel wat beveiligende stoffe tot voering had, dat zouden wij u niet kunnen zeggen, en wij vreezen zelfs het tegendeel uit den bekommerden blik, dien Arthur en de Burggraaf met elkander wisselden, toen zij den Graaf het bevel hoorden geven, om nu de eerewacht te verwittigen, dat hij het tijd achtte, naar het stadhuis te gaan; - een blik als zelfs Sidney en Leoninus onwillekeurig op hem wierpen, toen eene wijle daarna Kolonel Hooft binnentrad en de Graaf den linkerarm op zijn rechter liet rusten, en de Hollandsche heer hem wegvoerde uit de zaal; en terwijl zij hem volgden, deelde Sidney zijne gedachte mede aan den Kanselier, met dit woord:

'Nu geve God! dat Essex geene onbezonnenheden heeft gepleegd!'

Op Leycester's gelaat integendeel lag geen afschijnsel van de onrustige gewaarwordingen, die hem een uur te voren bewogen hadden. En zeker, er behoorde kracht tot zelfbeheersching toe en zedelijke moed, boven de mate die men Elisabeth's gunsteling zoude toekennen, zoo men alleen ziet op hetgeen hij was en wezen *moest* aan haar hof; want het was nog iets anders, onder de luimen eener vorstin, met onverstoorbaren glimlach het hoofd te buigen, of het met rustige waardigheid op te heffen onder zulke dubbelzinnige vrienden; - nog iets anders, de listen van benijders te verschalken door tegenlist, of openlijke vijanden aan te vallen met eene geharnaste borst, en een gewapenden arm, of zich weerloos en onbeschut toe te vertrouwen aan vreemden, wier bedoelingen men wantrouwt, in onbekendheid met hunne gewoonten, met de onderstelling dat er gevaar dreigt, in onzekerheid *hoe* het zal treffen, en door welke hand, - in de gedaante van een vriendendronk, of onder den vorm van een muitenden aanval; daartoe zeker behoorden de moed en de zielekracht, die niet worden aangeleerd aan een hof, als de leerling *niets* is dan een hoveling. Daartoe behoorden deugden en krachten, die Leycester het eerst en het meest heeft kunnen ontwikkelen in Holland, al was het ook, dat de Hollanders die niet hebben begrepen, omdat ze hen weinig hebben gebaat. Daartoe behoorde een

vast en vertrouwend geloof aan de besturende hand der Voorzienigheid, die ondanks allen, alles zou regelen naar Haren wil, en de zelfbewustheid zich gewijd te hebben aan eene goede zaak, en die voor te staan met een rein geweten.

En zeker, tegenover de Hollanders had de Graaf van Leycester toen een rein geweten: geheel zijne houding tuigde er van, toen hij met vaste schreden voortging tusschen die dubbele reien zijner eerewacht in, die hem voorlichtten met fakkels; de Kolonel Hooft aan zijne zijde; zijne vrienden en edelen op een afstand volgende; het volk door hetzelfde bevel als in den ochtend, teruggehouden binnen de enge ruimte der stoepen, en tot geene andere vriendendiensten de macht gelaten, dan tot luide en levendige toejuiching, bij het uitroepen van zijn naam. De lantaarnen, uitgehangen uit alle huizen in de Kalverstraat, in vereeniging met het roode en flikkerende licht der fakkels, wierpen over den stoet, die zwijgend voorttrok, en die woelende menschen-massa, die jubelende staan bleef, een weifelend tooverachtig licht, dat haar maakte als tot de fantastische verschijning in een drukken droom, - een droom wellicht, als Leycester zelf er in zijn onrustigen middagslaap had gehad.

De korte afstand van 't *Cecilie-klooster* naar *den Dam* was niet spoedig afgelegd, maar toch, men had kunnen opmerken dat de eerewacht met den Graaf wat sneller was voortgegaan, naarmate men *den Dam* naderde. Eer Leycester den voet zette op den dorpel van 't stadhuis, zag hij even om; - geen enkele van zijn gevolg was onder het bereik van zijn wenk, geen enkele dan de Burggraaf, die zich stout had gesteld achter zijn meester; - het was tegen zijn bevel, en toch dankte de Graaf hem met een hoofdknik; - toch geviel het hem, dat die man meer ijver had getoond en minder gehoorzaamheid dan de overigen.

Zoo haast Leycester was binnengegaan, werd hij ontvangen met statige begroetingen door de leden der regeering, die hem met eerbiedige plichtplegingen heenleidden naar de kamer van 't Zegelhuis, waar de prachtige maaltijd was aangericht, en waar zijne eigenlijke gastheeren, de burgemeesters van Amsterdam hem opwachtten; maar vreemd was het, dat van de eerewacht niemand die zaal binnenging, dan de Kolonel Hooft alleen. -Het lichaam der schutterij was toch wel geëerd genoeg in de stad, dat de keur harer leden, waaruit die eerewacht was samengesteld, recht

zou gehad hebben deel te nemen aan een feest, dat gegeven werd door hare burgervaderen? Die vraag las men in den verwonderden blik van den jongen vaandrig Gerrit Pieterszoon Bicker, toen hij den hopman hun het bevel hoorde geven, langs een zijtrap op te gaan, naar de kamer tegenover de feestzaal; maar nog scheen die verwondering te stijgen, en zij klom tot verontwaardiging, toen een ander bevel daarop later volgde:

'Nu, mijne jonkers! de vuurroeren wel geladen, de lonten aangestoken, en op het sein van den Kolonel er flink op ingeschoten!'

'Op wien ingeschoten, hopman?' vroeg Bicker, 'want ik zie niets dan de achterzijde van een hangtapijt.'

'Nu dan, in de naaste kamer zit de Graaf aan, en als 't schietenstijd is, valt dat weg; hadt ge op dien vond niet gerekend?'

Een gloed steeg den jongen man op het voorhoofd; zijne oogen fonkelden.

'Neen! zoo waarachtig ik de zoon ben van deugdgezinde vaderen, zoo waarachtig had ik op zulken vond niet gerekend!' riep hij uit. 'Niet daarop, dat men Amstel's beste burgerzonen gebruiken zoude, om van achter eene hinderlaag aan te vallen, niet op een vijand of op boosdoeners, maar op een edel en vroom heer, die als gastvriend in hun midden is, en terwijl hij aan den maaltijd zit! En dat bevel geeft ge *mij,* en dat meent ge dat *dezen* zullen uitvoeren! Neen, welzeker! daarop heb *ik* niet gerekend, wie onder u ook van dit boevenbedrijf de uitvinders en medeweters mogen zijn, - en zoo waarachtig ik er niet op heb gerekend, zoo zeker ook zal ik het niet medeplegen! Ik ben gewoon mijne vijanden onder de oogen te zien, eer ik ze aanval.'

'Daartoe zoudt ge alevel de occasie hebben, meester Gerrit Pieterszoon! en ge moogt zachter spreken! Uw heer broeder, die mede van de vroedschap is, en die kennis draagt van 't stuk, zou er niet mede gediend zijn, als hij u dus hoorde spreken.'

'Mijn heer broeder moge weten, wat *hem* past als lid der regeering; *ik* wete wat *mij* past, als lid van de eerewacht, en hoe ik mijne consciëntie zuiver zal houden van dit feit, als Christenmensch!' riep de jonge man.

'Denk er tevens op, dat ge trouwe hebt gezworen aan de stad, en dat uw eed en schuttersplicht vorderen, dat gij gehoorzaamt en 't geheim zwijgt. Ge zult wel bedaren, eêl baasje! en als de

Kolonel zijne fluit op den grond heeft geworpen, - dat ons sein is, - zult gij wel volgen, zooals de anderen voorgaan.'

De jonge Bicker beet zich op de lippen, zag den hopman veelbeteekenend aan en zweeg.

Ondertusschen waren ook het gevolg van Leycester en de overige genoodigden op het stadhuis aangekomen. Maar zonderling! In alle steden, waar men den Graaf met feesten had verwelkomd, hadden altijd ook de vrouwen der aanzienlijken deelgenomen aan die feesten; hier schenen zij te zijn uitgesloten. Leycester maakte er met een hoffelijk woord de opmerking van, tegen den burgemeester Reinier Kant, die zich verontschuldigde met eenige verwarring en met een duisteren zijblik op de beide heeren Hooft, als weet hij het hunne wantrouwende voorzorge, dat niet de Amsterdamsche jufferschap haar sieraad zou leenen aan dit onthaal.

Maar eene andere opmerking maakte hij zelf, die Leycester op zijne beurt in verwarring bracht, gelijk zij hem zelf reeds heimelijk had ontrust.

Nog waren North en Kiligrew niet terug; nog waren Essex en de jonge edellieden niet aangekomen, en toch, ook zij werden gewacht. Sommigen onder hen zelfs had men eereplaatsen voorbestemd, in de nabuurschap van Leycester. De Graaf had over hun afwezen reeds een paar malen onrustige vragen gewisseld met Sidney en Leoninus, met vreeze over de oorzaken van dit afzijn, dat ook wel kon worden opgenomen, als eene onhoffelijkheid van zijn stiefzoon tegenover de Hollanders, en dus nog van die zijde hem slechten dienst kon doen. De aandacht nu eenmaal op dit afzijn gevestigd, klom de pijnlijke spanning van weerszijden met iedere minuut, en het oogenblik naderde, dat men zich aan tafel zou zetten. Nu voerden Reinier Kant en Jacob Pieterszoon Bicker den Graaf ter zijde, onder voorwendsel hem het opschrift boven eene der trofeën te doen opmerken, en op eerbiedigen, maar vasten toon zeide hem toen de eerste:

'Ik moet Uwe Excellentie eene vraag doen, die zij mij ten goede gelieve te houden, en die ik smeeke mij in oprechtigheid te beantwoorden, in 't gemeen belang en in 't belang van Uwe genade zelve. Is Uwe lordschap gansch vreemd aan het uitblijven van Mylord Essex?'

'En staat dat niet in verband met den Spaanschen vrede?' viel Bicker in, met meer gulgauwe oprechtheid dan voorzichtige terughouding.

Men denke, hoe die vragen Leycester moesten treffen; gelukkig kon hij ze beantwoorden, zooals hij moest en zij het wenschten, en tegelijk poogde hij den sterken afkeer uit te drukken, die het denkbeeld van een vrede met Spanje in hem verwekte, en de vreeze dat Essex alreeds kwaad kon gesticht hebben, dwong hem tot eene openhartigheid, die anders niet de zijne was: hij deelde hun mede, welke bevelen hij reeds gegeven had, ten opzichte van de jongelieden. De Hollandsche heeren waren overtuigd. De levendige Bicker riep uit:

'O! Mylord! Graaf! wat mij deze gevoelens van Uwe Excellentie oprechte blijdschap geven! Geen man wenscht vuriger in gansch Holland, dat Uwe lordschap goede gunst moge oefenen omtrent onze stad, en daarin met al de zijnen geneugtelijk moge verkeeren en vredig scheiden! Die van Utrecht zeker zullen Uwe genade groote reverentie doen; maar als het aankomt op het dragen der lasten, zal Uwe Doorluchtigheid zien, wat Amsterdam wil en vermag. Als zij alleen maar gunstiglijk onzen handel protectie wil verleenen, en op het stuk der navigatie de onzen wat faveur wil doen; dan zal Uwe Excellentie hier niet geliefd wezen, maar aangebeden, niet enkel gehoorzaamd, maar vereerd en uitgeroepen als een beschermer en weldoener.'

In het vuur van het spreken was de Amsterdamsche heer Leycester zeer dicht genaderd; hij hief zijn klaar en eerlijk oog smeekend op naar den Graaf, alsof hij hem door blik nog meer dan door woorden, het gewicht van zijne bede wilde duidelijk maken.

Leycester onderkende den toon der oprechtheid in die stem; hij voelde dat hij met een toegevend antwoord een vriend zou kunnen winnen, midden onder deze vijanden; maar hij voelde ook, dat, op het standpunt waarop hij stond, hij geen beginsel mocht prijs geven aan den eisch van het oogenblik, en om tusschenbeide door te zeilen sprak hij:

'Wees wel zeker, heere Bicker! dat ik de vriendschap der goede stad Amsterdam, zonderling die van hare regeering, op hoogen prijs schat, en dat ik, ter gunste van hare commercie en navigatie, alles zal toestaan, wat met de algemeene belangen van dit land bestaanbaar is. Ik gedenk zelfs uwe stad te begunstigen met het oprichten eener munt.'

Maar Bicker luisterde niet; toevallig had hij opgezien en de hooge, trotsche gestalte van Kolonel Hooft zag hij vlak achter den

Graaf, als bespiedende zijne bewegingen en woorden. Een lichte druk van zijne hand op Kant's arm, maakte dezen opmerkzaam, en de burgemeester sprak:

'Mylord! nu bidde ik, laat het Uwe genade gelusten zich aan tafel te begeven, en gun mij de vrijheid, iemand van de onzen uit te zenden om Mylord van Essex.'

'Dat is, Goddank! onnoodig,' riep Leycester met vroolijke zegepraal; want hij zag de deur openen en Essex zelf trad binnen, meester Paulus Buis den arm gevende, en de linkerhand leunende op den schouder van Norrits, gevolgd van Kiligrew, North en de jongelieden, die hem den ganschen dag hadden verzeld.

Het was den jeugdigen edelman en de meesten van zijn gezelschap aan te zien, dat zij zich verhit hadden in wijn, of in spel, of in strijd, of wel in allen te zamen; maar Robert Devereux was van hen, die zich overtuigd houden, dat men hun zulken toestand niet kan aanzien, en die er een punt van eer in stellen, om dien te verbergen onder deftigheid en strakken ernst. Zoo kwam hij binnen met eene houding, die zeer gepast was bij de gelegenheid, schoon zij verschilde van zijne gewone losse wijze van zich te houden. De Hollandsche heeren gaven hem een ernstig, maar hoffelijk verwijt over zijn toeven. Leycester drukte zich strenger uit. Op beide vermaningen antwoordde hij alleen, zich wendende tot de Hollanders:

'Mijne heeren! zoo ik dus verwijlde, hebt gij redenen *mij* voor onschuldig te houden; - 't is te wijten aan uwe scherpschutters.'

Het was nu aan de Hollandsche heeren om verrast op te schrikken. Leycester's hart ook sloeg niet rustig bij dat woord. Men had zich intusschen aan tafel gezet, en de Hollandsche heer, die Essex zijne plaats wees, vroeg hem met zekere aarzeling:

'Hoe dan zijn onze scherpschutters dus schuldig tegen u en tegen ons?'

'Tegen mij is hunne schuld niet zoo groot; want ik was verwinnaar!'

'Verwinnaar?' riep Leycester verschrikt, en toch met verholen blijdschap.

'Verwinnaar?' herhaalden de Hollanders verschrikt, en Kolonel Hooft schonk zijne fluit in. Tegelijk met Essex en zijn gezelschap was er nog iemand binnengekomen, - iemand, die zich terstond

plaatste achter den zetel van den Graaf, en die den vasten en scherpen blik onafgewend richten bleef op Kolonel Hooft: het was de vaandrig Bicker. Zijn oudere broeder verbleekte, toen hij hem deze plaats zag innemen. Bij Hooft begonnen oogen en wangen te gloeien, zoo haast hij hem opmerkte.

'Vaandrig Bicker!' riep hij, 'hier is uwe plaats niet.'

'Kolonel Hooft! het zou voor het eerst zijn, dat een Bicker zich in zijne plaats had vergist, en ik houde voor zeker, dat Mylord de Graaf mij de eere zal gunnen, Zijne Excellentie bij den maaltijd op te wachten.'

'Ik meene, dat Mylord heeft gewenscht, daarbij van zijne eigene volgelingen gediend te zijn?' vraagde Hooft, die geen straf woord der krijgstucht durfde wagen, eerstelijk, omdat niet alle Hollanders in het geheim waren, en ten andere, uit vreeze, dat de getergde jongeling spreken mocht.

Intusschen was de Graaf opmerkzaam geworden; hij zag om; denzelfden jongen man herkennende, wiens gunstig voorkomen reeds op het *Ceciliehof* zijne aandacht had gewekt, tikte hij hem gemeenzaam op den arm, en sprak met een glimlach, half hoffelijk, half dubbelzinnig:

'Het verheugt mij, toch niet gansch verlaten te zijn door mijne eerewacht.'

'Neen, Mylord!' antwoordde Bicker met vastheid. 'Uwe Doorluchtigheid is niet verlaten door hare eerewacht, niet verlaten door hen, die hunne eer verpand hebben voor uwe veiligheid, en ik ben hier, om dit te bewijzen,' voegde hij er zachter bij, en weer luid vroeg hij om de gunst hem voor ditmaal tot hofmeester te mogen strekken.

Daar was iets in zijn blik en toon, dat Leycester vertrouwen toesprak, en al ware dat niet geweest, het weigeren zou hem moeielijk zijn gevallen; maar hij nam aan, onder het wisselen van een goedwilligen blik.

'Dat hij zijn lijf dan mede wage,' dacht Hooft, 'als ik het tijd acht, spaar ik om dien éénen Leycester niet.'

'Maar hoe dan verwinnaar?' vroeg men aan de andere zijde Essex, terwijl dit voorviel.

'Wel, in 't doelschieten!' hernam de jonge Graaf, 'en ik heb den prijs ontvangen uit schooner hand, dan wel ooit een schutterlijk kamprechter uit den mouw heeft gestoken.' En met vroo-

lijke zegepraal liet hij een penning blinken, dien hij aan een zijden lint om den hals droeg.

Kolonel Hooft zette zijne fluit neder, zonder een woord te spreken; Leycester dankte den Hemel, dat die kamp dus onschuldig bleek, en de jonge Hollandsche heeren baden, om het beloop en eene nadere beschrijving van het spel te mogen hooren. Paulus Buis verzekerde, dat het eene lustige vertelling zoude zijn. Sidney's blik alléén rustte donker op Essex, doch deze had *zijne* aanmoediging niet noodig, om zijn verhaal te geven.

Wij kunnen het even goed als hij, en zeker met meer kortheid en ontdaan van menig vrij woordje, dat den Lord soms ontviel, en hebben niet noodig, terug te geven de tusschenspraak zijner toehoorders.

Nadat de jonge Graaf Amsterdam met zijn gezelschap was doorgetrokken, nu eens spottende met de burgers, dan weder ze uittartende, hunne vrouwen en dochters liefkoozende, met of tegen dank, en zijn geld toewerpende aan hunne armen of kinderen, was dit spelletje gestuit geworden door zijne ontmoeting van Paulus Buis, die met een paar schutter-officieren, die niet tot de eerewacht behoorden, ook zijn vermaak zocht op zijne wijze. Ondanks het verschil van leeftijd, stand en volksaard was er eene soort van overeenstemming tusschen den vroolijken, levenslustigen jongeling en den loszinnigen man van rijperen leeftijd, en de wensch, om elkanders zwerftocht te deelen, werd dus even schielijk uitgesproken door den één, als toegestemd door den ander. Hun beider gezelschap, nu door Buis aangevoerd, zwierf eene wijle her en der, tot één der Amsterdammers voorstelde, naar den *Doelen* te gaan, en den tijd te korten met witschieten. Die uitspanning was zoo onschuldig als vermakelijk, en zij zou het eerste gebleven zijn, zoo de jonge Graaf daarbij slechts een weinig had gelet op de belangen van zijn stiefvader, en op zijne plichten als gast, tegenover de regeering van Amsterdam. Maar de tegenwoordigheid van eenige jonge vrouwen, echtgenooten en verwanten of huisgenooten van de leden der schuttersvereeniging, die zich hier vereenigd hadden, om op hare wijze een feest te vieren, waarvan men haar had uitgesloten, hare belangstelling in 't doelspel, hare zucht om dat te aanmoedigen, en de verleiding van schoonheid, spel en wijn te zamen, hadden Essex en Buis geen oogenblik den tijd gelaten, om aan een ander feest te den-

ken, dat veel stijver zou zijn en statiger, en waar ze met zooveel zorge gewacht werden. Eerst na ongeloofelijke moeite was het Kiligrew gelukt, hen op te sporen, en niet mindere kostte het, om de jonge en oude loshoofden tot volgen te bewegen.

In die stemming dus zat dit gedeelte der genoodigden aan den feestdisch op het stadhuis. Intusschen was de maaltijd voortgegaan, - de prachtige maaltijd, - de prachtigste, die er nog ooit op het Amsterdamsche stadhuis was toebereid geworden, - de kostbaarste zeker, die Leycester nog in Nederland was aangeboden. De Amsterdamsche kooplieden waren alreede rijk, - kenden reeds de genietingen der weelde, - en begonnen zich te verstaan op de lusten des levens, vooral die der tafel, - wisten goed, welke fijne wijnen uit Frankrijk moesten gekozen worden en uit Spanje, en gebruikten den ‘rijnschen bleeker’ met zóóveel smaak en zóó onbekrompen, als ware die vrucht eene gave van hun eigenen grond. In het bereiden van confijt en suikerwerk ook had men te Amsterdam van weelderige naburen lessen ontvangen, waarvan men nu den hoogen Engelschen gast toonen wilde, een goed gebruik te hebben gemaakt. Zeker is het ten minste, dat er nooit voor dezen een zoo uitvoerig kunstgewrocht van suikerwerk in Holland was te zien geweest, als nu bij het nagerecht op de tafel prijkte, bij wijze van middelstuk, hetgeen Kiligrew tot North deed zeggen:

‘Wij mogen niet klagen, dat men ons zoetigheden gespaard heeft.’

‘Als 't maar niet is om bitterheden te dekken,’ antwoordde deze.

‘Zoo niet wat ergers, Mylord baron!’ sprak de kleine Arthur, die zich bij hen voegde.

Want nu men eens tot het nagerecht was genaderd, had het feest een losser aanzien gekregen; van tijd tot tijd begon men op te staan; de hoogere en lagere volgelingen van Leycester, vroeger aan verschillende tafels gescheiden, begonnen zich te vermengen; de Hollanders ook, door de orde van den tafelrang gescheiden, begonnen nu zich weer samen te voegen, en schoon aan de tafel, waar de Graaf aanzat, dezelfde orde bleef heerschen, had Essex toch de vrijheid genomen, eene andere plaats te kiezen bij zijne jeugdige kennissen; men had het nauwelijks opgemerkt, want ook daar waren de gesprekken levendig, de toasten

volgden zich snel, de toespraken werden er telkens drukker en telkens lustiger, en eene soort van ongedwongenheid heerschte ook hier. Kolonel Hooft zelf scheen niet meer aan den somberen last te denken, door hem in 't eerst zoo vaardig gegeven. Sidney wist behendig het gesprek te leiden op zulke onderwerpen, waarover de Graaf zijn gevoelen konde geven in den geest der Hollanders. Bicker en Kant schudden het hoofd over de dartelheid van Buis, wiens tong zoomin maat scheen te houden in 't spreken, als in 't smaken van geurigen wijn. Soms had Sidney wel lust, hem plotseling te ontnuchteren door de mededeeling van de zending, die zijne schalkheid hem had weten op te dragen; maar overtuigd, dat men geen slechter oogenblik tot een ernstig woord zou kunnen kiezen, zweeg hij, schoon het merkbaar was, dat hij hem somtijds scherpe woorden toevoegde, die niet altijd als tafelscherts werden opgenomen. Kennelijk heerschte er tusschen die beiden eene spanning. De Kanselier zat als altijd kalm en waardig; ditmaal niet tot gullen kout gestemd, was hij zoo spaarzaam met zijne woorden, als met den wijn zijner gastheeren, en dus in staat, op te merken, wat al de anderen ontging.

Arthur's wantrouwen in het suikergebak had zich aan anderen medegedeeld, en te eerder, daar men opmerkte, dat men Leycester de fijnste en keurigste stukken daarvan telkens aanbood met een zekeren drang, die bij Hollandsche zeden gulheid was, en door de Engelschen, wier zinspreuk '*help your self*' als eerste tafelwet gold, niet begrepen werd. Na den Graaf werden deze zeldzame lekkernijen bij voorkeur den Engelschen toegediend; dit versterkte een argwaan, die nu eenmaal opgewekt was, en waarin sommigen uit scherts, anderen in vollen ernst bekenden te deelen, de eersten vonden hierin ruime stof, om de laatsten te kwellen, en wie zijne aardigheid niet wist te zeggen op dit punt, meende een blijk van vernuft te weinig gegeven te hebben. Zoo kwamen opgewonden hoofden van woorden van wantrouwen tot daden van minachting, en te eerder, daar men van de keurigste spijzen tot overdaad toe had gebruikt, en de voldane trek niet meer tot gebruiken prikkelde. Zij wierpen het kostbare gebak elkander toe; zij verbrijzelden, het onder den voet; zij vermengden het onder den wijn en dwongen de blooden tot drinken, en een der jongste en wildste edellieden vond de aardigheid uit, om de vensters te openen, waarnevens men zat, en de lekkernijen

het volk toe te werpen, dat zich op *den Dam* verdrong, om in de verte iets van het feest te zien. Die uitvinding vond bijval, en bij handen vol wierp men onder scherts en gejuich die sierlijke en kunstige lekkernijen naar beneden, onverschillig welke handen ze opvingen, of in welk straatslijk ze nedervielen.

Dat was meer dan te veel, om hunne Hollandsche gastheeren te ergeren, wier zuinigheid het verroekeloozen van dure en zeldzame spijzen nauw ter harte nam, en wier eigenliefde zich gekrenkt voelde door daden, die zij moesten opvatten als bewijzen van kleinachting voor hen zelven en voor hun feest, en noode verkropten zij den opkomenden haat tegen de plegers daarvan in hun hart. Sidney en de overige hooge Engelschen, die met Leycester aanzaten, waren te veel gewoon aan de uitsporigheden, die men in hun land zich aan gastmalen veroorloofde, om er meer in te zien dan ruwe aardigheid; - maar de Burggraaf, die zich nu eens den Hollanders, dan weder den Engelschen had aangesloten, werd bekommerd over den indruk, dien het mocht geven, en de gevolgen, die het hebben kon voor den Graaf. Op gevaar af van zich slechten dank te winnen, of eene berisping, fluisterde hij Leycester het uur in, dat reeds een nachtuur was, en deelde hem mede, hoe de opgewondenheid van de jongelieden een gevaarlijken keer nam tegenover de Hollanders.

Niet meer was er noodig, om den Graaf tot de bewustheid van zijn werkelijken toestand terug te brengen; want hij zelf was begonnen te vergeten, dat hij niet enkel onder gulle gastvrienden verkeerde. Hij brak het feest af, door met veel ernst het voorstel te doen, dat men zich zoude stemmen tot het dankgebed; - een woord, dat als met tooverslag een einde maakte aan alle gewoel en luidruchtigheid, en dat zeker een vernuftig middel was, om plotseling de orde te herstellen. Men geloofde aan het gebed, of men geloofde daaraan niet; maar altijd toch had men eerbied voor den vorm, en toen minder dan ooit was het de tijd, om op dit punt zich vrijdenker te toonen. Paulus Buis zelf, schoon hij nauwelijks meer begreep, wat er rondom hem voorviel, vouwde de handen en sloot de oogen met zalving! Daar er geen predikant was onder de genoodigden, deed doctor Knewstubs, Leycester's kapelaan, het gebed; maar ik houde niet voor waarschijnlijk, dat één enkele van hen, zelfs niet Leycester, in de stemming kon zijn, waarin zich de ziele kan opheffen tot God!

Ik houde niet voor waarschijnlijk, dat bij dergelijke woelige feesten, dus afgebroken, één enkele zich zóó vrij heeft gehouden van hun indruk, dat de naklank hem niet blijft in hoofd en hart, bij zoo plotseling eene oproeping, om zich te stellen voor God! En ik vreeze, dat de vorm van vroomheid, dien men dus aanneemt, op een onpassend oogenblik, meer ontwijding is van het heilige, dan een opvoeren tot heiliging.... Dat een huisvader dankt in het midden van zijne kinderen, voor het dagelijksch brood, is oorbaar en stichtelijk voor ieder, wie het aanziet; maar dat een gastheer den schuimenden beker uit de hand zet, en die plotseling vouwt tot een gebed, - dat de tong, die zooeven nog onchristelijke scherts zich liet ontvallen, eensklaps een gewijden naam gaat uitspreken, dat is, wat geen Christen ooit zonder ergernis moest kunnen zien, en geen Christen door volgen moest medeplegen. Hoe de Heer zelf zulke gebeden hoort, wenschte ik, dat men nadacht eer men ze aanving. Maar zoo Leycester en de zijnen en de Hollanders niet ernstig hebben gedankt, het is toch niet, omdat ze niet ruime stof hadden. Wij weten, hoe des Graven leven heeft gevaar geloopen, en als gehangen heeft aan de beweging van een man, die hem haatte, - als gehangen heeft aan een enkel toeval, dat nieuw wantrouwen schijn van recht gaf, aan eene vergissing licht, - aan een misverstand aan de ééne of andere zijde; - dat in 't eerst alleen de moed en de trouw van een edelmoedigen jongeling het had beschermd, en dat de Amsterdammers waren behoed gebleven voor eene daad, die eene duistere vlek kon geworpen hebben op hun geweten, en welke wanorden niet berokkend in hunne stad, en welke verantwoording, welke rampen niet aan hun land! daarvoor zeker, had ieder van zijne zijde de behoedende Voorzienigheid des Heeren dank te weten, meer dan eigene kracht of behendigheid. Leycester zeker had een dergelijk gevoel in het hart, toen hij verruimd van vele onrust en onzekerheid, weer door zijne eerewacht omringd naar *het Prinsenhof* was gekeerd, en of vele Hollanders het voelden, weten wij niet, maar wel, dat Reinier Kant, den beiden Bickers, bij het afscheidnemen, de hand drukte met eene warmte en een blik, die ook van eene zekere verruiming scheen te tuigen.

XIX. Sir Philip Sidney en Martina.

‘En nu, mevrouwe en wellieve vriendin! een vroolijk lachje tot dank: ik heb u van meester Paulus Buis verlost!’

‘Voor eene wijle, sir Philip!’ en Martina's lachje was meer droefgeestig dan blijmoedig.

‘O! wil niet dus met zorge peinzen op hetgeen niet is! 't Is zake, de toekomst aan te zien als een vreemdeling, waarvan wij het goede vertrouwen, zoolang hij ons het kwade niet heeft ge-: toond; - licht is er, na dat verloop van dagen, veel anders geworden!’ maar ziende, dat ze treurig bleef, hernam hij nog meer opgeruimd: ‘En zoo niet, dan denken wij eene nieuwe zending voor hem uit, al ware 't naar Engeland!’

‘En hoe nam meester Daniël dat van u op?’ vroeg zij met onrust.

Hij wendde den blik naar buiten, licht opdat zij den zweem van minachting niet zoude zien, die zich op zijn gezicht vertoonde, toen hij antwoordde:

‘Meester Daniël de Burggraaf toont te allen tijde meer zorge voor den dienst van Mylord dan...’ Hij weerhield zich plotseling; hij voelde, zonder op te zien, hoe smeekend een blik zij naar hem opsloeg. ‘Maar in trouwe, welwaarde vrouwe! ge zijt bleek en ontdaan van wezen, sinds ik u het laatste zag. Heeft die kwelling u opnieuw gevat? Heeft de wondermacht der poëterije hare kracht verloren, en heeft zij zwakkere medicijnmeesteresse gestrekt dan ik haar geprezen heb? Of was de patiënte wat ongeloovig en weerbarstig in 't gebruiken? Fij toch, dat ik het rade! Gij laat de luite lusteloos uit de hand glijden, als lagen in hare zilveren tooversnaren niet troostende stemmen voor velerlei smart, die men slechts heeft op te wekken, met den druk van een vinger!’

‘Ik had velerlei kwellingen te Amsterdam, daartegen kost de muziek geen raad schaffen,’ sprak zij aarzelend.

‘Welke kunnen het zijn? anderen dan die ik wete? Het is toch niet denkelijk, dat die dominé u opnieuw de verbeelding heeft ontsteld, met schrikgestalten van Satan en hel...., schoon

het schijn heeft, sinds hij zich onthield in dezelfde herberg.'

'In geener maniere deed hij! Niet in 't allerminste heeft die mij gemoeid. Heer Libertus Fraxinus had het wel al te bezet in die laatste dagen, om met mijn man zijne ambtbroeders na te loopen en die voor Mylord's zaak te winnen.'

'Ja, die beiden doen vlijt genoeg! Mocht het ijveren zonder verstand maar wat minder van toepassing zijn! want dat preeken en trekken der predikanten zal de scheiding eerst recht kennelijk maken, tusschen den Graaf en de magistraat van Amsterdam, die mij toeschijnt, niet zoo bijster kerksch te wezen, en de predikanten niet in zoo zonderlinge achting te houden, om goed te vinden, dat zij zich moeien met het regiment van den Staat, en diens belangen willen helpen stijven op den predikstoel.

Om niet te zeggen, hoe luttel het sticht voor de arme gemeente.'

'Ook dat nog! maar, vriendin mijne! Paulus Buis eenmaal voort zijnde, wat kwelde u nog?'

'Meent gij dan in ernst, dat de grove zottelijkheid van dien man mij dus bitterheid geeft. Noch hij, noch iemand van zijn gezelschap, is mij nadenken waard, veel min smarte.'

'Nu dan, zeg uw trouwen ridder die andere kwelling! Gedenk doch, geklaagd leed is gebalsemde smart.'

Zij zag hem aan, met iets in het oog, dat aarzelde tusschen verwijt en klachte; maar zij antwoordde niet.

'Het faalde u niet aan vroolijkheid en verstrooiing in de woelige vreemde stad.'

'Amsterdam was *mij* niet vreemd,' hernam zij, 'en sinds dien dag, dat ik, ondanks het geleide van Buis, uwe hulp moest aannemen, om mij te bevrijden van den onhoffelijken drang der jonge Engelsche heeren, heb ik mij niet weer op straat begeven, zonder mijn heer gemaal....'

'En ge zeidet geen tijd te hebben, dat tooneelspel van mijn armen Will in te zien, noch zelfs de luite te stemmen tot zang en poëterij. 't Is zeker, de menigte curieuse voorvallen die er liepen, hebben u den tijd gekort, en den geest verstrooid.'

'Meester Daniël vertelt mij niets, sinds wij de zaken toch nooit eender inzien, en van de andere lieden hield ik mij af; ook de jonge vrouwen der Amsterdammers waren niet naar mijn aard.'

'En ik zelf werd door den grooten tyran teruggehouden u te

bezoeken, schoon ridderplicht het had geëischt en het vriendenhart naar u heentrok.'

Een donkere blos kleurde haar gelaat; haar oog verhelderde zich.

'Een tyran! Mylord Leycester?' vroeg zij.

'Zou ik dus spreken van mijn heer oom? Ik meene den fellen tyran in ons binnenste, den plicht, die den grootsten dwang oefent op een eerlijk man, want hij heerscht door de consciëntie en de eer. Mijn leven behoort niet mij zelven, maar dezen lande en den Graaf mijn oom, en nog aan eene, die ik het, leider! dezer dagen niet wijden kan,' ging hij zachter voort en als bij zich zelven.

'Sir Philip! hoe vindt gij mij gehuisvest te Utrecht?' viel zij in, wat verbleekend.

'Beter nog, dan in 's Hage,' hernam hij, met gewillige opmerkzaamheid rondziende. 'De tempel der muzen door de gratiën versierd; wien zou 't wonder doen? u ziende, die zelve het sierlijkste konststuk zijt, dat overal goed staat en nergens misplaatst is. Ik kan mij de hut niet denken, daarin gij geen licht en liefelijkheid zoudt verspreiden door uw bijzijn!'

'Sir Philip!' herhaalde zij zacht, doch met eenigen nadruk.

'Dat ik u bidde, verbied uw dichter niet de zoete tale der hoffelijkheid, die op dit pas nog daartoe waarheid is! Ik hecht nog menig gedenken aan die versierde sprake, die wij ten hove voerden, en ik wissel zoo volgaarne de strakke vormen der staatkunde met dien vriendelijken toon der courtoisie.'

'Courtoisie, sir Philip!' en zij zag hem aan met iets dat aarzelde, tusschen verwijt en onrust. 'Ik meende dat deze - juist geen val had - tusschen - vrienden!'

'En waarom niet, melieve? zij omkleedt wel, maar zij sluit niet uit, de taal van het hart; zij kan oprecht zijn al is ze hoofdsch, - eerlijk, als is zij met wat opschik getooid. Zie, mijne hartelijk beminde zuster, *mij sweet countess of Pembroke* - gij weet hoe ik haar liefheb, - zou haar eigen Philip niet meer kennen, als hij zich in eene andere tot haar wendde; gij, die mijne andere zuster zijt, moet mij die *fancy* niet ontzeggen, - *lacy*! er gaan er meer door dit hoofd, dat nog niet zoo vast is als het moest en eens zijn zal, als God wil; - die zich lucht moeten geven of het zou een monster worden.'

'Gij spreekt van uwe poëterijen?' vroeg zij.

‘Zoo is 't. Hoe woelig en wild zouden al die beelden en gestalten daarin niet dooréénwemelen, als 't mij niet gegund was, daarin scheiding te maken en ordening op het papier! Maar wij spraken van u, *mij sweet nimf Modesta!* en zekerlijk, gij hebt wel gedaan, geen kluisken binnen te trekken, waar gij een Armiden-paleis om u heen kost scheppen. Als ik wel zie, zult gij hier lang vertoeven. Mylord had reeds Utrecht bestemd tot middelpunt van zijn bestuur, tot liefste residentie voor zich en de zijnen; liggende in 't midden van 't land, en nabij de plaatsen die de vijand bezet houdt, bood het vele voordeelen die daartoe uitlokken. En nu, de ontvangst der Utrechtenaren heeft het beslist: het was geene geestdrift, het was vergoding! Door hen is onzen heer het leed en de last van 't Amsterdamsch verblijf duizendwerf verzacht. Hoe ook mijn Lord zich hier voor het eerst Gouverneur-Generaal voelt, en oppermachtig meester blijkt! Hoe hier harten en hoofden samen eensgezind zijn tot zijn dienst. Tot zelfs zijne woning toe, het vorstelijk huis der Duitsche St. Jan's ridderen, genoegt hem beter dan eenige andere; en mij ook zoude die genoegen, zoo zij slechts niet zoo verre af was van deze hier; want voor den korten tijd, dien ik hier nog vertoeven moet, heb ik mijn logies op *het Hof,* en ik houd weinig tijd ter eigene beschikking.’

‘Gij denkt op vertrekken?’ vroeg zij, en wendde het hoofd van hem af.

‘Ik hoop voor 't minst, dat wij ons niet lange meer in deze werkelooze ruste hier zullen onthouden,’ sprak hij levendig.

‘Dat is *niet* hoffelijk gezegd, sir Philip Sidney!’ hernam zij met een pijnlijken glimlach.

‘'t Is toch echt ridderlijk, mevrouwe! en in ernst, zoo we hier in de Nederlanden voor niets zijn, dan om voor hovelingen en staatslieden te strekken, konden wij ruimere sfeer gevonden hebben in de zalen van 't Westminster-paleis, maar deze benauwde Staat heeft onzen arm noodig, en onzen degen alzoowel als onze hoofden, - en voor dien goeden kruistocht, - schoon wel een weinig *tegen* het *kruis,* - wacht uw *preux chevalier* van zijne dame eene zoete aansporing tot loffelijke daden, en, vergiffenis, niet dus duister een blik, als deserteerde hij daarmede, de vanen der schoonheid en de banieren der courtoisie; dus deden niet de nobele schoonen van den lieven vóórtijd!’

Hij zag, dat zij moeite deed den traan weg te dringen, die opwelde in haar oog, en zelf daarvan een weinig getroffen, ging hij voort met wat meer opzettelijke poging tot scherts:

‘En als ze dan keerden die dappere ridders, beladen met roem, de loffelijke faam hunne daden voor hen uitbazuinende, met hoe feestelijke vreugde werden zij dan niet ontvangen, door de schoone, op wie ze de helfte hunner triomfe overbrachten!’

Maar Martina had geen zin en geen moed voor den toon, dien hij wilde aanslaan; - met bittere mistroostigheid riep zij uit:

‘O! ze mochten wel van droefenis verkwijnd zijn, bij gemis van vriendschap's troost, 's levens eenige lafenis.’

Zelden hebben mannen veel geduld of verschooning voor het leed dat ze zelf niet medevoelen.

Sidney ook schudde het hoofd wat ongeduldig, schoof zijn degen wat verlegen ter zijde, en vervolgde meer onbarmhartig, dan men het van hem zou gewacht hebben.

‘Hoe de tijden gekeerd zijn! Eene eeuw vroeger had een ridder in mijne plaats reeds moeten neerknielen, om den sluier te kussen, waarvan hij de kleur tot een embleem der zegepraal zoude maken; en van die mijne dame is, verkrijg ik niet eenmaal een glimlach van goedkeuring, veelmin eenig zinnelijk teeken dat tot dapperheid spoort! Lof zij dan mijne Koningin, die voor 't minst nog in tornooien en spelen de laatste traditie dier schoone tijden bewaart en vereert!’

‘'t Is waar, ik ben geene Elisabeth!’ sprak Martina ietwat scherp, maar hare lippen sidderden, en terwijl zij het hoofd omwendde, drukte zij met een snelle beweging een traan weg.

‘Nu, daar zij de Hemel voor gedankt, mevrouwe!’ riep hij.

‘Onze genadige Koningin is een model van alle koninklijke deugden en treffelijke eigenschappen, en als *vorstelijke vrouw* onzer aller aanbidding en vereering, overwaardig; maar toch kenne ik gelukkig vrouwen.... die... geprezen mogen worden, dat ze haar als vrouwen weinig gelijken!’ En ziende dat zij met strakken blik vóór zich bleef zien, naderde hij haar een weinig en sprak zacht: ‘Fij toch, Modesta! dat wij twisten zouden! Was mijn inval dan zoo uitzinnig? mijne scherts zoo gansch ongepast? - op mijne trouwe, gij miskent mijne bedoeling, gij verstaat mij kwalijk!’

Maar zij schudde zacht en droevig het hoofd; toen zag zij hem aan of zij spreken wilde:

‘Ik heb u wel begrepen.’ Maar luid voegde zij hem toe met moedige zelfbeheersching: ‘ik meende, dat gij het oorbaar hadt geprezen van zijn tijd te zijn? of geldt dat niet voor de ridderschap?’

Hij glimlachte.

‘Dat geldt van alles, schalke tegenpartij! maar ik zie, gij geeft in 't eind gehoor aan uw vriend, die u 't gemoed wat verhelderen wilde door gullen kout, en wat afleiden van 't duistere woord*heengaan,* dat onder vrienden altijd van zoo harden klank is, en nu, aan wat zoet vertelsel wilt gij verder de aandacht geven? Zal ik u de deftige samenspraken van Strephon en Clayus verhalen, of Zulmane en Mopsa voor u laten spreken; die fiere, maar zoetzedige herderinnen, die wel hare lachjes en blikjes gemaakt hadden tot schichtjes en pijltjes van *Amor,* doch in 't eind de gramheid moede, den deerlijken staat harer herders aanziende, die zware kwetsuren heelden door ondenkelijk zoeten balsem?’

‘Ietwes anders,’ sprak zij, nauw hoorbaar.

‘De schoone vertelling van Pamela en Mintidora?’

Zij schudde weder afkeurend.

‘Luister toch even! in 't hier heen gaan dichtte ik een sonnet, de zeven wonderen van Engeland, en 't was mijne schuld niet, dat ik aan u dacht, toen ik zong:

A woman's mould, but like an angell' graste,
An Angell's mind, but in a woman's caste,
A heaven on earth or earth that heaven contains . . . .’

‘Ach neen! neen! neen! sir Philip! Niet aan mij die vleiende zoetheden! Niet voor heden althans!’ riep zij heftig.

‘Nu, nu dan, *potentissima domina!*’ glimlachte hij. ‘Wilt gij met mij lachen over den schoolmeester Rombus en zijne ontmoeting van de Meikoningin? Of wilt gij eene zwaarmoedige herdersklacht, die instemt met de somberheid uwer ziel? dat veellicht nog meer soelaas geeft dan het te scherpe contrast daarvan.’

‘Ziende, dat ze niet weder antwoordde met het vroegere hoofdschudden, begon hij:

I joy in griefe and doo detest all joyes,
Despises delight am tyred with thought of ease,
I turne my minde to all formes of annoyes,
And with the change, of them my fancy please.
I studie that which may me most displease,
And in despite of that displeasures might,
Embrace that most, that most my soul destroyes
Blinded with beames, fell darknesse is my sigh,
Dwell in my ruines, feede with sucking smart,
I thinke from me, not from my woes to part!

'Maar, mijn God! mijn God! wat deert u?' riep hij, ziende dat tranen hare stem versmoorden. 'Die uitwerking is te sterk; ik mag die niet enkel aan mijne poëterij toeschrijven, of ik moest gansch uw zielewee hebben gevat? - Martina! spreek doch!- Martina!'

'*I thinke from me, not from my woes to part,*' herhaalde zij.

'Kom! ik zie wel dat het voor heden met de poëterij niet gaat;' hernam hij, 'wij willen het eens met de muziek beproeven,- de muziek, de meest goddelijke voedster der zinnen!' en hij nam de luite en plaatste zich op eene voetbank dicht bij haar. 'Ik weet een lied dat u vervroolijken zal, als ik hope: wil luisteren!'

En met zijne zachte, welluidende stem zich zelven begeleidende, zong hij eenige *stances* van een vroolijk lied uit Ariosto's eersten tijd, waarbij de prikkelbare dichter zelf met voldoening zou hebben toegeluisterd. De wijze had iets lustigs, iets opwekkends, iets schalks, als men het zoo noemen mag.

Onwillekeurig moest de jonge vrouw glimlachen, schoon ze niet gestemd was tot vroolijkheid, en de Italiaansche woorden niet verstond. Eene wijle hield die zoete gewaarwording aan, en het was, of de donkere nevels wegvoeren van voor haar geest. Daar kwam eene wolk op, 'aan dien helderen hemel van lust,' als sir Philip zoude gezegd hebben, zoo hij niet had gezeten, den rug gewend naar de deur, en den binnentredende had kunnen zien als Martina.

Verdrietig liet zij het hoofdje hangen.... Libertus Fraxinus trad binnen. Zoo haast hij zijne stem verhief tot een groet, stond Sidney op, legde zijn speeltuig ter zijde, en beantwoordde den groet met deftige hoffelijkheid.

'Naar ik zie, store ik een genoegelijk onderhoud,' begon Fraxi-

nus, tot Martina gewend. ‘Maar zoo ik overval, wijt het aan den klank van het snarenspel en 't geluid der tonen, dat het geluid mijner schreden overdekte.’

‘Een dienaar der Kerk is in mijn's man's huis te allen tijde welkom!’ sprak Martina ernstig.

‘Maar ge lijdt schade aan den zang van heere Sidney.’

‘*Ariosto's stanza's* en mijne stem blijven te allen tijde tot mevrouw's dienste.’

‘Als de muziek minder strijdig was met de achtbaarheid van mijn ambt, zou ik bidden, voort te varen en te mogen aanhooren. Nu gunt mij oorlof, om met u een gesprek te voeren in onrijm en zonder maatgeluid!’

‘'t Is blijkbaar, dat de muziek, sinds David's harpe, van haar aard is vervallen, dat zij dus verworpen wordt door de dienaren der Kerke, zij, die toenmaals niet onwaardig werd geacht, mede te dienen ter verheerlijking van den Heer,’ sprak de ridder.

‘Ja, dat hoorde bij het Voorhang en de Verbondsarke; - we kunnen in 't Christendom niet alles gebruiken, wat de Mozaïsche wet toeliet.’

‘Ik meende doch, dat deze menigte van voorschriften onthield, wèl waardig, dat ook Christenen ze beleefden!’ hernam Sidney

‘Zeer zeker, edele heer! ook zijn er eenigen gebleven, die wij nog altijd houden, en zoo ik hier ware in mijn ambt, om een van u beiden te nooden tot 's Heeren tafel, ik zou het mijn plicht achten, u die te noemen.’

‘De kennis daarvan ligt onder het bereik van iederen beschaafden Christen,’ antwoordde Sidney met volmaakte kalmte.

Maar, waarom toch was Martina verbleekt? Sidney's helder oog scheen het haar af te vragen. Vreesde zij een strijd tusschen den jongen edelman en den predikant, - een strijd, die bitter ging worden, en waarin haar voor één van beiden eene nederlaag schade scheen? Hij meende dit te begrijpen, en om haar gerust te stellen, hernam hij vroolijk:

‘Maar om een toontje lager te dalen, vergeef mij de gelijkenis, uit de muziek ontleend!- Hebt gij wat satisfactie verkregen in uwe conferentie van dezen morgen met Mylord?’

‘O! de meeste en volkomenste, heer Sidney! Onze Gouverneur-Generaal is een Gideon en een Josua voor dit verdrukte

volk; Mylord is nu vast besloten, de religie hier te lande krachtig te handhaven, en met deze stad te beginnen, die zuiverende, niet enkel van de papistische grouwelen, die er nog gedreven worden, maar ook van die schismatieke en libertijnsche sekte der St. Jacobs-kerke . . . .'

'Om oprecht te zijn,' viel Sidney in, 'heer predikant! dat verketteren en zwart maken van andere gezindten kan mijn gemoed niet wel rijmen met de Christelijke liefde, en wat ik zoo al van die luiden vernomen heb, komt mij niet zoo gansch onchristelijk en verdoemelijk voor.'

'Dit woord van u, edele heer?' riep Libertus in verbazing. 'Zulk een vroom en rechtgeloovig edelman, als men heere Sidney prijst! Bedenk doch, ze verwerpen de oefeninge der kerkelijke*discipline,* het rechte merkteeken van de ware Kerke!'

Sidney glimlachte onwillekeurig over *dat woord,* zoo naïef in den mond van een heerschzuchtig kerkendienaar; maar ernstig antwoordde hij:

'Ik voor mij begrijp, als merkteeken der ware Kerk, de liefde, de zuivere predicatie van Gods woord, en die der noodigste waarheden....'

'Wat zijn de noodigste waarheden, heer Sidney?' viel Fraxinus strijdlustig in.

'Wel, lieve heer Fraxinus!' hernam de jonge edelman. 'Ge zoudt hiermede een ernstelijk en spitsvondig religie-onderzoek kunnen aanvangen, doch mij gelust het niet op dezen stond belijdenis te doen van mijn geloove, en nog minder, mij in theologische disputatiën te wikkelen. Daarbij ik hoore tot de Engelsche Kerk en ik moeie mij liefst zoo weinig het zijn kan, met de twisten in de uwe, en zoo ik daarnaar vroeg, was het alleen om te weten, wat gij verkregen hebt van mijn heer oom? het zal wel voor mij geen geheim wezen?'

'Zekerlijk niet, en voor niemand. Het zijn geene werken der duisternis, maar een licht, dat op den kandelaar zal gesteld worden, en schijnen zal over Nederland, eer wij vele dagen verder zijn. Er is besloten, dat alle predikanten van Utrecht te zamen zullen geroepen worden voor Mylord den Graaf en voor den magistraat, en daar van hunne rechtgeloovigheid getuigenis zullen geven, en die van St. Jacob zullen zich moeten onderwerpen aan de consistorie.'

‘Schoon ik de diepte van 't geschil niet peile, acht ik dit voor u, Gereformeerden, alreede eene groote overwinning. Is er meer?’

‘Dus wordt die heftige kerktwist te Utrecht gedempt, en schoon wij daarvan nog geene volle verzekerdheid hebben, heeft de Gouverneur-Generaal ons hoop gegeven op eene synode....’

‘En mag ik haar voorzitter groeten?’ vroeg Sidney met een hoffelijken glimlach.

‘Die is nog niet benoemd. De *praeses-synodi* wordt gestemd *in* de vergadering en *door* hare leden!’ hernam Fraxinus. ‘Schoon ik zeggen durf, dat zoo vurige ijver gelden mag, zoo men op die wichtige plaatse een man wil stellen, even ijverig tot den dienst der Kerke als tot den dienst van den Gouverneur-Generaal, en die daarvan alreede goede werkelijke blijken heeft gegeven, dan meene *ik* eenige aanspraken te hebben.’

‘Die niet zullen worden voorbijgezien, in zoover Mylord op zulke kerkvergadering invloed kan oefenen, dat ik niet wete. Zie, welwaarde heer! daarin wensch ik u den meesten voorspoed, en geloove, dat zulk een ambt in uwe handen wel zou betrouwd zijn; maar,’ vervolgde hij met verhoogden ernst, ‘*gij,* heeren kerkdienaren! hebt nu wel de volle verzekering, dat Zijne Excellentie geneigd is, om ulieden in deze zake alle contentement te geven, maar het is daarom te eer noodig, dat gijlieden mate houdt in het begeeren, en een wijs en voorzichtig gebruik maakt van des Graven goedheid....’

‘Kan 't wezen, dat Uwe Edelheid hier doelt op de vermeerdering van 't inkomen der kerkelijken, daar allen zoo lange in stilte over hebben gezucht, zonder te durven klagen, wetende, hoe de Staten daarin gezind waren, en daar ik nu om heb aangehouden, met hope, dit van Mylord te verkrijgen?’

‘Neen, heer Fraxinus! dat meene ik niet. Integendeel; naar ik hier en daar heb vernomen, en mij in mijn gouvernement te Vlissingen wel is gebleken, is dit een punt, daarin ruimer dient voorzien te worden, en daartoe ik van ganscher harte gunstige tusschenspraak en krachtige intercessie belove, daar, waar 't behoort, houdende het daarvoor, dat mannen, tot waardige en treffelijke diensten bestemd, het recht hebben op een loon zulke diensten waardig, konnende niet, als andere luiden, door eenig ambt of hanteering daarnevens hunne middelen verbeteren, en moetende, als leeraren en voorgangeren der gemeente, in wereld-

sche en stoffelijke belangen onafhankelijk zich kunnen dragen in het midden der gemeente, zijnde daar te boven geroepen om de armen te troosten en te steunen, en daarin arm zijnde naar hunnen staat, niet konnende voldoen aan den zoeten en zegenrijken plicht van alle Christenen in 't gemeen, dewelke is het oefenen van werkdadige barmhartigheid. Zoo oordeele ik dit, heer predikant! en weinig zal ik u hier van onpassende eigenbaat verdenken, zoo ge op dat punt ernstelijk aanhoudt.'

'Van eigenbaat in deze mag ik ook wel rein worden geacht, sinds ik hierin geenszins mij zelven zoek. Ongehuwd, zonder zorge voor gezin of betrekkingen, zou mij het geringe traktement der Haagsche predikanten genoeg wezen; doch de Heer heeft mij, zonder dat, een ruim aandeel gegeven van wereldsch goed. Het afsterven van een bloedverwant heeft mij een rijk man gemaakt, en zoo zeker ik het meerdere wensche voor mijne ambtsbroeders, zoo zeker zal dat meerdere door mij worden besteed tot liefdegaven aan de nooddruftigen!'

'Ik had van uwe onbaatzuchtigheid geene zulke verzekering noodig, welwaarde heer! om uw pogen te goed te achten; doch gij brengt mij af, van hetgeen ik voornam te zeggen, hoe ernstelijk ik de dienaren der Kerke zou willen aanbevelen en op 't harte drukken, discretie te gebruiken in het pretendeeren naar autoriteit, in zake van 't wereldsch regement, zijnde de diffusiën en nooden, die hier heerschen, en de bezwaren, die Mylord alreede drukken in 't gouvernement wel al genoeg, zonder dat die verzwaard worden door de discoorden der kerkelijken onderling, of verhit en verwikkeld door aanblazing, opruiing en moeizucht van dezen in geschillen en belangen, die niet van hunne competentie zijn, al zoo weinig als het mannen van den degen voegt, kwestiën der godkunde uit te wijzen met den degen. Hunne roeping is eene roeping van vrede; dat ze dan vrede raden en twistzucht blusschen in het midden der gemeenten. Hun is een evangelie van liefde in handen gegeven, om *dat* te prediken aan al 't volk; dat de geest huns monds dan ook liefde ademe en broedermin leere!'

Libertus Fraxinus was onder dit spreken bleek en rood geworden van ziedenden toorn en gekwetsten trots; hij was op zijne kwetsbaarste plek getroffen geworden, in zijn liefste zwak aangetast. Zijne lippen waren bleek en zijne ademhaling kort, toen hij antwoordde:

‘Zien deze redenen op mij, heer Philip Sidney? en is 't, onder schijn van 't generale te bespreken, uwe intentie mij in 't particulier eenige bitterheid te zeggen?’

‘Mijne woorden hebben het klare doel, dat ze toonen. Ik heb niet de gewoonte, in bedekte termen mijne opinie te geven, noch ben door ietwes gedwongen te verbergen, wat ik zou wenschen te uiten. Wat ik gesproken heb, heer Libertus Fraxinus! is gericht tot allen, die het aangaat; lange reeds lag dit woord mij op de tong, en juist, omdat ik u voor één van de mannen houde, wien het ernst is met de belangen van land en religie, en tegelijk schrander genoeg om te zien, hoe misbruik hier schaden kan, is het aan u, dat ik dit richt. Eerder had ik dit gedaan, zoo ik u niet altijd had getroffen in 't bijwezen van mijn heer oom, voor diens ooren dit spreken niet voegelijk zou zijn.’

‘Maar, sir Philip! hetgeen hierin gedaan wordt, is altijd geschied ten voordeele van 't gezag der Engelsche heeren, zonderling van Mylord Leycester, en zoo daar van politieke kwestiën wordt gerept op den stoel, het is, zoover ik wete, altijd geweest, om het volk reverentie te leeren voor de hoogste overheid, en te vermanen tot onderdanigheid aan 't wettelijk gezag; dat hoort tot onze roeping; dit is het geven aan den keizer, wat des keizers is, dit is naar 't gebod van Paulus aan het....’

‘Al kost gij 't met duizend schriftuurplaatsen verantwoorden, heer predikant! zulk prediken is onstichtelijk! Dat gij 't volk tot onderdanigheid vermaant, is wel; doch gij hebt niet noodig, in de partijschappen der grooten het kleine volk in te wijden, - van den Christelijken kansel; daarop ze scherper uitkomen, bitser schijn krijgen, sneller zich verbreiden onder allerlei luiden, de gemoederen dieper indringen, ontrustender vorme aannemen, feller tochten opwekken, sinds daar gesproken wordt in den naam en onder bedekking van het Heilige. Zulks die verdoolde schapen gestemd worden tot verdeeldheid, wanorden en crimen, waar zij, die de kwestie het naaste betreft, nog altijd, uit staatszucht en staatswijsheid, bitterheid weten in te teugelen en der driften felheid van uitbarsten weerhouden; om duidelijk te zijn zonder beeldspraak: wat passeert tusschen den Graaf en de heeren Staten, of de heeren van Amsterdam, moest tusschen dezen blijven, en dient niet aangehitst te worden door tusschenspraak

van vele ongeroepenen, zonderling niet in 't openbaar en voor de burgerij, zoo zal dat het eerste geschikt zijn en op het minnelijkst.'

'Voorheen is er geacht geworden, dat vriendenbijstand den Grave niet onnoodig was in deze kwestieuze tijden en tegen zulke vijanden.'

'De spreuke is oud en overbekend, dat onhandige vrienden een man tot slimmer bederf voeren, dan openlijke aanvallers.'

'Meer nieuw is het, doch niet minder waar, sir Philip! dat lauwe verwanten slechter zaakverzorgers zijn, dan ijverige nageburen.'

Sidney's voorhoofd gloeide en zijne oogen flikkerden eene wijle, maar zijn blik viel op Martina, die bleek en met gespannen onrust zat toe te luisteren; toen sprak hij met waardige matiging:

'Zoo ik u hierop het antwoord gaf, dat gij uitlokt, heer predikant! zou ik eene eerlijke discussie verkeeren in een fellen persoonlijken strijd, uwer onwaardig als Christen-leeraar, mijner onwaardig als Christen-edelman; gij hebt mijn wenk verslaan. God geve u in 't harte, daarnaar te handelen, om Mylord's zaak en om die van 't arme volk. Gedenken wij, heer! dat wij met eene dame zijn, die onze tweespraak dor en vervelend moet voorkomen!' En opstaande van de plaats, die hij voor eene wijle had ingenomen naast Fraxinus, schoof hij zich een vouwstoel bij, aan de zijde van Martina en met eene opgeruimdheid, die bewees hoe weinig zijn goed humeur had geleden onder de bitsheden, die er gewisseld waren, zeide hij haar:

'Vergeef doch, vriendin mijne! dat ik dus uwe nabijheid als vergat, in stede van te genieten, als ik had kunnen doen, de zoete samensprekinge en gedachtenwisseling met zoo fijn een geest als den uwen. U moest de overgang wel wat snel zijn en wat vreemd, van Ariosto's zoetluidende rijmen op Calvinistischen kerktwist en Hollandsche politiek.'

'In trouwe,' hernam Martina, 'ik versta van den een zoo weinig als van de andere; - maar toch, Ariosto versta ik ook niet, en alevel treft die liefelijke klank der woorden mijne ziele, en zou die treffen, al werden ze niet begeleid door muziek, noch opgezongen door - zoo wonderzoet eene stem.'

''t Is wel jammer,' viel hij in, 'dat gij Ariosto's tale niet ver-

staat; dat zou u menig genot meer schenken in het leven, en eene nieuwe afwisseling in uw nieuw verdriet,' voegde hij er zachter bij. 'Ik herinner mij u het aanleeren daarvan geraden te hebben, waarom dat niet gevolgd?'

'Hoe zou ik er toe gekomen zijn, hier in Holland? Nog wil ik het, doch....'

'Ik zou mij zelven aanbieden,' hernam hij, 'maar behalve dat ik welhaast meer studie zal te maken hebben van de Spaansche wapenen, dan van de Italiaansche boeken, zou ik zelfs zonder dat te ongeregeld een leermeester zijn; doch Mylord, mijn oom, heeft in zijn gevolg een zekeren Italiaan, doctor Caesar, die zijne taal kent en zijne dichters, en dien ik vragen zal u te onderrichten, en gij zult zooveel lust hebben in den meester als in zijne lessen. 't Is een Napolitaan, zoo lui als een *lazzerone,* en zoo vroolijk en levendig als een jonge gondelier, zestig jaren en het vuur van twintig, een kale schedel, witte baard, en gitzwarte oogen, die fonkelen als diamanten; daarbij nog een goed geneesmeester, wien niemand iets te verwijten heeft, dan dat hij zich met wat alchemie heeft opgehouden, daarvan het te wenschen was dat zij goede uitkomsten opleverde; 't zou ons allen goed komen.'

'Wel dan,' hernam Martina glimlachende, 'ik neme uw Caesar, en al opent hij mij geene andere goudmijn, dan die, om bij wijlen den onlust te verdrijven, zal ik hem dankbaar zijn voor zijne lessen.'

'Heer ridder! wat vangt gij aan?' riep Fraxinus. 'Die jonge vrouwe in den zin te brengen, het aanleeren van zulke vreemde tale, als haar ganschelijk onnut moet zijn, het Italiaansch, eene vrouw....?'

'En waarom niet eene vrouw? Vele vrouwen in Engeland, van de aanzienlijkste en beminnelijkste, leggen zich toe op de oefening dier tale; de Koningin, Mylady Leycester, de Gravin van Pembroke....'

'En licht wel Mylady Sidney, uwe eigene vrouw!' voegde Fraxinus er bij, en vestigde zijn koud scherp oog op Martina. 'Want als ik het wèl heb, zijt gij een gehuwd man!'

Sidney geraakte kennelijk in eenige verwarring.

'Zoo is het, dominé!' hernam hij verdrietelijk; 'maar als gij dit weet, weet gij, ook dat gij daar drukt, zeer ten ontijde, op

eene zware grieve en diepen kommer, dien ik liefst in mij zelven besluit. Degenen, die u dit bericht brachten, moeten u gezegd hebben, dat ik in 't geheim ben gehuwd, en toch is Mylady Sidney, dochter van master secretaris Walsingham, eene vrouwe, wier lieftallige deugden ik prijzen zoude, zoo zij niet mijne vrouw ware, - en die ik met volle vreugde luide, luide zoude erkennen, zoo leider! de zware plicht der courtoisie tegenover onze jonkvrouwelijke Koningin haren hovelingen niet gebood, zich met wat geheimzinnigheid te begeven tot dien staat. Mijne Lady woont nog in het huis van haar vader, en schoon wij ons onderworpen hebben; Ellinor en ik, kan ik dezen toestand niet gedenken zonder opkomenden wrevel, en schaamte zelfs.'

Hij aarzelde voort te gaan; en hij beet zich de lippen van pijnlijke verbittering; zachter ging hij voort: 'En nu, mijnheer! schoon ik u, een weinig mijns ondanks, het vertrouwen heb geschonken van een biechtvader, heb er, bidde ik, voortaan de bescheidenheid van!'

''t Zou te bejammeren zijn, zoo een gezuiverd leeraar in die nutte deugd ietwes achterstond bij een paapsch priester, sir Philip! alleen vergun mij de opmerking, dat er toestanden zijn die men *nooit* vergeten moest, - ware het niet om zijns zelfs wille, dan toch om den wille van anderen.'

En zijn koud scherp oog bleef altijd op Martina rusten, en wij weten dat hij opmerken kon, als hij wilde, en die man had zoo vaak tegen de wreedheid der inquisitie geijverd, omdat zij hare slachtoffers op gloeiende kolen ter marteling leidde! Maar Sidney had zijn trots vernederd voor de ooren van die vrouw, hij moest zich wreken, en de wrake was zoo zoet en zoo welvoegend, gewikkeld als zij was in een Christelijk vermaan. De jonge edelman begreep zijne bedoeling slechts ten halve; - naast Martina gezeten en tot Fraxinus sprekende, had hij haar niet aangezien, had den blik niet gezien van diepgaand verwijt en oneindige smart, dien zij op hem geworpen had, - had niet haar verbleeken opgemerkt, en niet, hoe eene plotselinge siddering haar doortrilde, - had niet als Fraxinus begrepen dat er een leven van foltering plotseling in haar werd opgewekt!

Maar de toon reeds van den geestelijke stuitte Sidney, en hij antwoordde hoog en met strakheid:

'Wij spraken van 't Italiaansch, meende ik, dominé!'

Fraxinus had nog de barmhartigheid, Martina niet opzettelijk prijs te geven, terwijl hij Sidney hoopte te treffen; ook nam hij de uitdaging aan met zegepraal.

'Ja, van 't Italiaansch,' vervolgde hij, 'en met uw welnemen, ik oordeele dat het eene Gereformeerde Christen-vrouwe tot nut noch voordeel kan strekken, de tale te kennen van des Pausen volk; alles, wat uit die luchtstreek komt, getuigt van Rome, daarin heerscht de geest van pausdom en bijgeloof; niets van dat dient ons hier!'

'Ge zoudt dus alles verwerpen, wat de Roomsche kunst ons voor schoons aanbrengt?' hernam Sidney.

'De vrouwe van meester Daniël den Burggraaf is eene *gehuwde vrouwe,* die geene andere kunst heeft te leeren noch te beoefenen, dan die, haar echtgenoot te gevallen,' hernam Fraxinus; 'en oft Italiaansche verzen haar daartoe van baat kunnen zijn, late ik Uwer Edelheid's scherpzinnigheid te oordeelen over.'

'Och arme! heer predikant! Hoe gij het Christelijk leven tot een dorre heide maakt en tot een woest onbebouwd veld, zoo gij daar alles wilt uitwerpen, wat het siert en kleurt, enkel omdat het *geen* nut brengt! Schoon ik dit, wat de poëterije aangaat in geenen deele zal toegeven; die houdende integendeel voor eene heerlijke gave Gods en eene treffelijke kracht des menschelijken geestes, - die niet verdiende dus met minachting te worden aangezien, noch uitgeworpen te worden uit de kerke Gods, noch uit het leven der Christen-menschen; zijnde veelmaal de voedster en kweekster van zóó groote deugden en zóó treffelijke daden, dat ze veeleer mochte geacht worden, als de godinne en prinses van alle andere konsten en wetenschappen! Want is het groot, dat er één Orlando en één Cyrus heeft bestaan door de uitnemende werking der natuur, - *zij* is het, die opnieuw de Orlando's en de Cyrussen op de wereld brengt, om er *velen* te maken! - waardoor zij recht eere geeft aan dien Hoogen Maker, die den mensche geschapen hebbende, naar Zijne eigene gestaltenisse, hem heeft gesteld over al de werken van de tweede natuur; dat nergens zoo klaarlijk uitkomt als in de poëterij, die door de kracht van eene goddelijke aanblazing wonderen voortbrengt, welke hare werken overtreffen! In trouwe, ik wete lieden, die enkel door het lezen van *Amadis den Gauler,* - en God weet, hoever die af is van ware poëterij!- zich opgewekt voelden tot courtoisie, edelmoedigheid, milddadig-

heid en bovenal tot moed! En om nu niet eenmaal te spreken van alle hooge heeren, groote prinsen, treffelijke geleerden, voorname vaderen der Kerke, - van den heiligen David af, tot den hoogwaardigen man Beza toe, - die de poëterij hebben geliefkoosd, gehandhaafd en beoefend; - dan love ik 's Hemels gunst, waarvan de muzenzonen hunne bezieling ontvangen, dat daar in mijn Engeland ook zóó goede geest heerschende is, dat onze groote monarchin zelve het voorbeeld daaraf geeft! - dan prijze ik die edele en treffelijke vrouwen, - navolgsters der vrome Johanna Gray, - dat zij zich boven de vooroordeelen verheven hebben, die poëethaters dus buiten recht en rede op haar geworpen hebben, en dat zij konsten beoefenen met liefde en lust, die gij nu zoudt willen ontzeggen aan haar, die haar zoo goed verstaan, - die haar begrijpen met het hart en indrinken met de ziel. - Ge zoudt eene vrouwe, als mevrouwe, de zoete weelde ontzeggen,*Tasso* te lezen en *Petrarca* te smaken uit de eerste zuivere bron?'

Fraxinus, die geene kans had gezien, zich dam te stellen tegen dien stroom van poëtische verontwaardiging, antwoordde nu haastig:

'Tasso! als ik wel onderricht ben, een half zotte dichter, die eene prinsesse het hof maakte in rijmen; en Petrarca! een nobele poëet, die met verzen zijn eigen hoofd in verwarring bracht, en schuldige minne dreef met eene gehuwde vrouw! Voorwaar! voorwaar! Ik kan niet inzien, dat zulke poëterijen....'

Daar schrikten plotseling de beide mannen op; iets als de knal van een musket, dat afging, trof hun het gehoor; een luide, wilde lach van Martina vergezelde dien; in verstrooiing had zij de luite genomen, die Sidney had weggelegd, en zij was begonnen de snaren op te schroeven, al sterker en sterker, tot het hunne rekbaarheid had vermoeid; nu waren ze alle tegelijk gesprongen. De jonge vrouw zelve was ook opgestaan in schrik; de luit was gevallen.

'Daar is meer gebroken dan de snaren, die gij ziet!' sprak Martina tot Sidney, die zich bukte om het speeltuig op te nemen; maar hare stem klonk zóó zonderling, dat hij op haar zag en uitriep:

'U deert iets, Martina! Mevrouwe! gij zijt onwel! Gij zijt zekerlijk onwel!'

Hij nam hare hand; die was ijskoud, toch gloeiden hare wangen, en een koortsige gloed brandde haar op het voorhoofd. Schichtig trok zij hare hand terug.

‘Ik ben wel, heer ridder! volkomen wel.’

Toch moest zij zich eene wijle aan hem leunen, om niet neer te zinken.

‘O!’ riep hij smartelijk, naar Fraxinus heenziende. ‘Onze samenspreking heeft haar vermoeid....’

‘Toch niet!’ hernam zij met een pijnlijken glimlach. ‘Ik heb immers niet medegesproken; ik heb alleen geluisterd. O! en ik heb verstaan, - ik heb geleerd, sir Philip Sidney! veel, veel geleerd! Ik heb het duistere begrepen!’

Dit laatste zeide zij zacht, zeer zacht, bijna meer als een zucht, die hare lippen ontgleed, dan als woorden, die zij uitsprak; maar hij had ze verstaan; hij had ze geraden; op zijne beurt ‘begreep hij het duistere;’ op zijne beurt gleed hem eene huivering door het hart; op zijne beurt verbleekte hij. Hij bracht de hand aan het voorhoofd, en zag even op haar met diep, met oneindig medelijden, en schoon zijn mond het niet uitsprak, zijne oogen smeekten: ‘vergiffenis.’ Maar de vrouw van den Burggraaf had hare kracht en hare zelfbeheersching hernomen, zij wendde zich af en nam moedig weer hare plaats in, tegenover den blik van Fraxinus, dien zij wist een bespiedende te zijn.

‘Vervolg doch uw gesprek, gij, heeren!’ sprak zij vast, met dien overspannen moed, die liever den slag uittergt, dan dien in ongewisheid opwacht. ‘Wat zal doch een gebroken speeltuig uwe propoosten onderbreken? De welwaarde heer Fraxinus was van opinie, dat....’

‘Dat poëterijen gansch niet dienen voor Christenen in 't gemeen, zonderling niet voor vrouwen in 't particulier, - en meene, dat in eerlijken gemoede te moeten staande houden, zelfs tegenover een dichter als de heere Sidney! Zullende die met Zijner Edelheid's oorlof ontraden aan allen, die mijner herderlijke zorge zijn toevertrouwd!’ hernam Fraxinus, die door Sidney's tegenspraak ook tot overdrijving was geprikkeld.

De jonge edelman, die op dit oogenblik de vrijheid tot zwijgen, tot nadenken wel had willen afbidden als eene gunst, voelde echter, dat hij tot elken prijs des predikants aandacht moest afleiden van Martina en van een onderwerp, dat hem

zulk een scherp wapen was geworden, waarvan hij zich zoo onbarmhartig bediende. Ook sprak hij heftig en met verloochening van zijne gewone hoffelijkheid, met hope den koelen bespieder te verkeeren in een driftigen verdediger, door woede verblind.

''t Is zeker, dat dit woord vrij veel riekt naar een *index,* en die herderzorge naar paapschen dwang! Dit intusschen regardeert uwe leeken, die zulken dwang wel willen erkennen; maar ik mag niet de broederen mijner kunst, noch die kunst zelve dus zien prijsgeven, door wie *hen*niet kennen en *haar* niet schatten. Om nu Petrarca's zachte klaagzangen daar te laten, - die ik tegen u verdedigen zoude, zoo ik hope had, dat gij de zachte verzuchtingen zoudt verstaan der hoogere liefde, die zij ademen! - moet ik u zeggen van Tasso's vroom dichtstuk: *Het verlost Jeruzalem,* dat het hoogen heiligen christenzin opwekt, in wie het leest, aanziende den geest van dien tijd, en dat het mij althans meer heeft gesticht, dan menige preek over de*apocalypsis,* daarin de Roomsche kerk als bij vaste afspraak wordt voorgesteld, onder de allegorie van *het gedrochtelijk beest,* en daarin de politiek van den dag wordt gemengd onder de vreugden, door de gezaligden te genieten in de nieuwe stad.'

De aanval was te veel *à bout portant,* om niet gevoeld te worden, maar de aangevallene was te politiek, om haar niet te ontduiken.

'Ik heb wel tot mijn spijt ontwaard, in den loop van dit samenspreken, dat heere Sidney met veel lichtigheid heenloopt over aangelegenheden van 't geloof en der consciëntie, maar dat zulk een heer de godzalige openbaringe, dewelke de *apocalypsis* is, zoude verachten, - dat maakt de mate mijner bedroefde verbaasdheid vol.'

'Lieve heer! wil u niet bedroeven ten ontijde. Om niet te zeggen, welk een koud en ondankbaar Christen ik zijn moest, om niet hoog en heerlijk te achten de beeldsprakige voorspellinge, neergesteld ter vertroosting der geloovigen, onder invloed van den Heiligen Geest! - zoo moet ik nog aanvoeren, -omdat we nu eenmaal poëterije spreken, dat ik zelfs met de helft van den dichtgeest, die mij gegeven is, reeds niet koud zou gebleven zijn voor het onovertreffelijk model van poëterij, dat ons daarmede door Johannes is overgebracht; - alleen juist daarom

is het mij tegen, dat hare heilige allegoriën, hare keurige symbolen misbruikt worden tot onedel pogen en aangevat met ruwe hand.'

'Poëterije! dat hoogwaardige boek der openbaringe poëterij!' riep Fraxinus, in ongeveinsde verwondering de handen samenslaande. 'De heilige apostel Johannes een poëet! En die blaam wordt op hem geworpen *anno gratiae* 1586, onder een Christelijk gouvernement, door een Christelijk edelman!'

'Licht had de verheven apostel die blaam voor zich niet zoo een duistere geacht,' viel Sidney in, die nu, ééns aan 't spreken, door zijne gemoedsstemming gedwongen werd, *en* tot opgewonden voortspreken, *en* tot eene zekere overdrijving; - het gevolg van de spanning, waarin hij sprak. 'En ik ga u nog andere exempelen van poëterije opnoemen, die u verwonderen mogen! Om niet meer koning David's psalmen te noemen en daar te laten, dat de orakels van Delphos en Sybille's profetieën geheel in verzen gegeven werden, ga ik verder en noem de profetieën der Heilige Schrift, als hooge verhevene dichtstukken. Want wat anders is daarin dat klinken van muziekinstrumenten en maatgeluid, - dat veel en vrij veranderen van personen, - die notable *prosopopoëiae,* waarin ze u als het ware God laten zien, komende op de wolken in Zijne Majesteit, - dat spreken van der dieren blijdschap, van heuvelen, die opspringen, en wat daar meer zij? Dat alles voor 't minst bewijst, - hoe de geest, die dat ingaf, een hartstochtelijk liefhebber moet zijn van dat onuitsprekelijke en eeuwige schoon, dat gezien wordt door de oogen der ziele, alleen verhelderd door 't geloove! Om nog hooger te gaan, zelfs de Heere Christus heeft het Zijner niet onwaardig geacht, zich van hare beeldspraak en verdichting te bedienen, al is het dan niet van haar maatklank; sinds Hij even goed de zedelijke gemeenplaatsen van onbarmhartigheid en nederigheid, van ongehoorzaamheid en vaderlijke barmhartigheid had kunnen uitdrukken in gewone redeneeringen, en toch daartoe gebruikte de inkleeding van goddelijke vertellingen, van *Dives*en *Lazarus,* van den verloren zoon en den genadigen vader, omdat Zijne al-doorziende wijsheid wist, dat de staat van *Dives,* brandende in de hel, en van *Lazarus,* rustende in Abraham's schoot, meer bestendig bijblijven zoude, beide in het geheugen en in het oordeel der menschen. Hiertegen zal niemand spreken, die den Heiligen-Geest in oprechte eere houdt.'

‘Ik vreeze maar, dat daaronder nog een andere geest zich verschuilt, dewelke is de logengeest, die uit Satan is, zijnde de poëten logenaars als van nature.’

‘Hoe konnen zij het zijn, welwaarde heer? Juist *zij* kunnen nooit logen spreken om de goede reden, dat zij nooit verzekeren de waarheid te geven! Anders is het met de wijsgeeren; - die maken kringen rondom u, en zeggen u, dat ze daar binnen de waarheid besloten hebben, waarom ook Paulus waarschuwt tegen de philosophie, maar niet tegen de poëterij. Het is zoo, Plato bande haar uit zijne *republiek,* maar deze is gansch *bespiegeling,* terwijl zij in *daden*zich toont in de veldslagen van Marathon, Poitiers en Azincourt. En als ik dan zie, dat de onderzoekende wijsgeer blind is in zich zelf, - als het mij blijkt uit de weegschale der ondervinding, dat de astronoom, terwijl hij een weg zoekt in de sterren, nedervalt in het slijk; dat de wiskunstenaar eene rechte lijn kan trekken met een gebroken hart, - dan moet de uitkomst, de overheerscher der opiniën bewijzen, dat die allen onware of voor 't minst slechts dienende wetenschappen zijn; dewijl het eind van alle aardsche leeringen zijn moet deugdzame daden, kunnen die kunsten, die het meest dienen om ze voort te brengen, met het meeste recht den palm der eere eischen! Dus de poëterij, en waar zij in dat doel gefaald heeft, was dat de schuld van menschelijke feilbaarheid, niet van de kunst, sinds die gevloekte val van Adam onze opgescherpte kennis wel laat zien, wat volmaaktheid is, terwijl toch onze bevlekte wil ons afhoudt van haar te bereiken. Maar,’ vervolgde hij, ziende, dat Fraxinus de houding aannam van niet meer te luisteren, ‘deze argumenten zullen door weinigen worden begrepen en door nog minder toegestemd.’

Toen was het aan Fraxinus om te antwoorden:

‘Ik heb u niet gestoord in uwe redenen, sir Philip!’ begon hij ‘omdat ik met eigene ooren mij overtuigen wilde, hoe ver de, menschelijke geest, zelfs van den treffelijksten, kan afdwalen, en omdolen, als hij zich betrouwt op zijn eigen licht en kracht. Maar, leider! leider! zoo heftige, zoo roekelooze verdediging van zoo slechte zake, had ik van geen deugdgezindig mensch, zonderling niet van sir Philip Sidney gewacht!’

‘God zij geloofd! daar komt de Burggraaf! daar komt mijn man!’ riep nu Martina, plotseling opspringende. Bijna bezwijkende

onder de mengeling harer strijdende gewaarwordingen, had zij toegeluisterd, - toch moeten toeluisteren; roerloos had ze daar neergezeten, maar niet bewusteloos, en wij begrijpen het gevoel, waarmede zij zich ophief, bij de stem van haar echtgenoot, die zijn huis binnentrad. Hem te gemoet te gaan, zonder er aan te denken, hoe de anderen het nemen mochten, was hare eerste gedachte, - op hetzelfde oogenblik uitgevoerd. In het vuur van hun redetwist, hadden beide mannen misschien hare tegenwoordigheid vergeten, - maar juist hare snelle beweging bracht Sidney haar en het hare voor den geest en op een vrijer terrein; ook toen Fraxinus wilde voortgaan, - liet de vurige Sidney het hem niet toe.

'Neen, heer Fraxinus! ik verdedig geene slechte zaak, schoon het wezen mag, dat ik eene goede *slecht* heb verdedigd; ik verdedig de hoogste en heiligste gave van de menschelijke ziel! Ik verdedig daarenboven mijne eigene gemalin, die in mijn vaderland geprezen wordt als geletterde vrouw, als poëtes. Ik verdedig in 't eind de zwakheid die ik verdrukt zie, door welken druk dan ook. Ik verdedig de zedelijke vrijheid van eene vrouwe, die mij lief is, en waard als ware zij mij zuster geboren, en die mij verwant is naar den geest, - die uitmunt in treffelijk vernuft boven vele harer zusters, en die gij zoudt willen terugvoeren in den engen cirkel der bekrompenheid, daarin zij was verkwijnende naar lichaam en ziel, toen ik hare bekendschap maakte, en beproefde haar daaruit op te richten.'

'Daar zijn sommige kuren erger dan de kwale,' sprak Fraxinus met een scherpen glimlach.

'Die zouden dan te wijten zijn aan de onbekwaamheid van den arts, niet aan de ongenoegzaamheid zijner kunst,' hernam Sidney.

'Daar dus onze strijd hare zaak is, zoo laat haar echtgenoot scheidsman zijn, want zij is hem tegemoetgegaan!'

'Gij zult het onderkend hebben als ik: die twee rijmen niet samen.'

'En toch, daar zijn zij! en als tortelduiven gepaard!' riep Fraxinus, naar de deur wijzende, half verrast, half in zegepraal; maar evenzeer als hij zich vergiste in de uitwerking, die dit woord zou doen op Sidney, evenzeer bleek zijn woord wat onjuist; want wel had zich Martina aan des Burggraafs arm vastgeklemd, maar hij zelf steunde haar niet; hij haastte zich slechts binnen te gaan en half onwillig duldde hij haar lichten last.

‘Dominé! gij hebt geene vrouw,’ was zijn eerste woord, toen hij zich op een stoel liet nedervallen, na de wisseling van groeten. ‘En dank er den Hemel voor! De mijne komt mij overvallen met een storm van welkomstgroeten, oft we een jaar waren gescheiden geweest, en verachteloost daarvoor twee voorname bezoekers, als ik nu zie.’

Martina hief haar diep blauw oog naar den Burggraaf op, en kromp smartelijk inéén.

‘Een jaar, Daniël!’ herhaalde zij, ‘geen jaar,’ voegde zij er bij in zich zelve. ‘Eene eeuwigheid, - wij zijn nog gescheiden!’

Toen wendde zij zich om en plaatste zich voor het venster, dat toch te hoog was om iets anders te zien, dan de blauwe Aprils-lucht en den ouden hoogen domtoren.

‘En ik, die er juist op liep te peinzen, hoe ik huisvrouw en vrienden met een wichtig en vroolijk nieuws zou verrassen....’

‘Vroolijk nieuws?’, vroegen Fraxinus en Sidney tegelijk.

‘Het belangt niet alleen mij, maar ook den Staat!’ hernam Daniël.

Toen met zelfvoldoening het hoofd opheffende, sprak hij met glimlachenden mond:

‘Ik ben benoemd tot geheimschrijver van den Gouverneur-Generaal, en van Mylord Leycester in 't particulier.’

Libertus Fraxinus maakte een gebaar van verrassing.

‘Daartoe zegene u de Heere, dat gij dit hooge ambt moogt oefenen en u daarvan kwijten, ter eere en oorbaar van Kerk en Staat.’

‘Mijne gedachten gaan over nietwes anders heer predikant!’

‘Ik wist dat Mylord met dit voornemen omging,’ sprak Sidney, ‘bij 't afwezen van Master Aty, nu naar Engeland, was het den Graaf hoogst noodig; toch had ik niet gemeend, dat Mylord zoo snel zoude besloten zijn.’

‘Die van Holland hebben het noodig gemaakt, en zijn zonder willen of weten mijne verheffing vorderlijk geweest door hunne resolutie, dat voortaan alle propositiën, akten, missiven ofte depechen, door de provincie Holland te doen aan den Grave, in Neerduitsche tale zullen worden gedaan en beantwoord; eene vermetelheid, die zij tot in de Staten-Generaal hebben doorgedreven. En waaraan de Graaf al te genadig heeft gehoor verleend!’

In waarheid, - schoon het scheen om de kostumen en privilegiën des lands voor te staan, - dat was Leycester noodzaken, zich te werpen in de armen van een Hollandschen raadsman. - Christiaan Huigens was een der secretarissen van den Raad van State, hij was de Staten aangenaam, en zeker meende men door dezen, invloed te hebben in het kabinet van Leycester; maar men vergat, dat deze de eigenschappen niet bezat om Leycester's gunsteling te zijn.

'Uwe kennis van tale, lieden en zeden, maakt u, meer dan eenig ander geschikt tot dit ambt. En uw raad kan Mylord van nutten dienst zijn,' sprak Sidney ernstig, doch wat koel. 'Ik ben de eerste geweest, om dat te onderkennen en aan Mylord te verzekeren.'

'Mijn dank daarvoor, edele heer!'

'Nu, Daniël! zult gij wel gansch vergenoegd zijn en voldaan?' sprak Martina zacht.

'Volmaakt!' hernam hij op een toon, die nog wel eene wereld van wenschen verraadde.

'En nu het wichtig en vroolijk nieuws voor den Staat?' vroeg Sidney.

'Toen ik Mylord verliet, kwam er tijding, dat meester Marten Schenk het stadje Wert heeft ingenomen, op 't Westfaalsche grondgebied; bijzonderheden daarvan weet ik niet.'

'Zoo ga ik haastig naar 't Duitsche huis, om daar meer van te weten!' sprak de Ridder, wiens oogen schitterden bij het denken aan zulke krijgskansen.

'Eene bede, heer Ridder! voor gij gaat: weet gij mij te zeggen, welke intentiën Mylord heeft met zekeren Reingoud?'

'Ik heb gisteren voor het eerst dien naam door den Graaf hooren noemen. Ik ben niet in alle zaken Mylord's raadsman en vertrouweling, en licht zult gij voortaan beter zijn ingewijd in de geheimen van mijn heer oom dan ik zelve. Zonder naijver, wie Zijne genade trouw dienen, houd ik waard! *Fare thou well, sir!* Tot uwe gebiedenis, heer predikant!'

Daarop boog hij zich statig, maar koel tegen Fraxinus, en naderde Martina, die nog altijd bij het venster stond.

'Zal ik u Caesar zenden, mevrouwe!' vroeg hij, zonder haar aan te zien.

'Neem die zorge niet voor mij, sir Philip! ik ben op dat punt gansch niet beraden.'

‘Zoo bidde ik, neem geen raad dan van u zelve!’ hernam hij luid, en zachter voegde hij er bij: ‘Voor mij zelven toch mag ik een onderhoud afbidden? zoo het zijn kan, morgen!’ Zij antwoordde niet.

‘Het laatste, zoo gij dat bevelen zult, - maar dit ééne eisch ik om u en om mij zelven.’

Zij antwoordde niet.

‘In 't eind, men veroordeelt geen welmeenend vriend zonder hooren; wilt gij mij hooren?’

‘Ja, sir!’

Maar dat ‘ja’ klonk, of het spreken haar zwaar moest zijn. Toen boog hij zich zwijgend en diep; en verwijderde zich, zonder zijn recht te laten gelden op den handkus der *etiquette.* Het spreekt vanzelve, dat Fraxinus hem niet uit het oog had verloren, terwijl hij met den Burggraaf sprak.

‘Sir Philip Sidney heeft heden ietwat straks in het voorkomen,’ begon de Burggraaf, en zag Martina en Fraxinus beurtelings vragend aan. ‘Wat mag dat zijn? Hij is niet de man, die mij Mylord's genegenheid zou misgunnen!’

‘Ik vertrouw dat ook van hem, doch wij hebben met elkander getwist,’ hernam Fraxinus. Martina sidderde.

‘Dat ontbreekt er nog aan! De een zendt mij mijne vrienden van de hand, en de anderen maken twist met mijne beschermers. Heer Fraxinus, of wie er schuld aan is, wijte ik dat weinig dank. Eene verachtering in Sidney's genegenheid op een stond....’

‘Dat gij secretaris wordt van Leycester!’ viel Fraxinus in.

‘Dat de Graaf, een vreemden, zonderlingen avonturier tot zich roept, die maar al te berucht is in deze landen, wiens holle eergierigheid en staatzucht het niet aan vonden en fijnheden zal ontbreken, om Mylord's gunst te bejagen, tot verachtering niet minder van 's lands zaken, dan van Mylord's gunstgenooten!’

‘Welke avonturier dan?’

‘Wel, Jacob Reingoud! Wie den Graaf dat in 't hoofd heeft gebracht, om dien man te zenden?’ ‘Is dat gebeurd?’

‘Certeijn! Gisterenavond noemde Mylord hem, als een van wien hij goeden dienst wachtte; de predikanten Modet en Helmichius, die bij Zijne lordschap waren, prezen hem uitermate,

zeggende hem wel te kennen voor een goed gereformeerd Christen, die schrander was en buitengemeen bedreven in allerlei zaken, zonderling in die van koophandel. Meetkerke was onzinnig genoeg, om een blijk zijner gesustineerde bekwaamheid aan te voeren, en dezen morgen, toen ik mijn afscheid kreeg, werd Jacob Reingoud aangediend.'

'Wees getroost! Een man, dien Modet en Helmichius prijzen, kan geen onbekwame zijn tot behartigen van 't hoog belang, en gedenk doch, wij zijn allen gelijkelijk geïnteresseerd bij dat eene! Geen tegenpartijder moet gij een zulken achten, maar een sterken medehelper van de goede zaak.'

'Gij predikanten hebt goed spreken; gij zijt gerust van uwe zegepraal op die van St. Jacob, en gij hebt uwe Synode.'

'Nog niet! In trouwe, nog niet! Ik wenschte, dat ik er zeker van ware, als gij van uw kostelijk ambt. Maar als ieder zijne eigene zaken moet drijven en slechts rekent voor zich zelf, dan....'

'Neen, heer Fraxinus! gij verstaat mij verkeerd: als die Reingoud, befaamd als hij dan zijn mag, zich partij stelt vóór de goede zaak, en zich bescheiden stellen wil aan onze zijde, en zich dragen met zedigheid, dan is hij mij welkom; goede raadsmannen hebben wij niet te over.'

'En nu, wat hapert er aan de Synode?'

'Die van Holland zullen er niet vóór zijn, als Brederoode, Loze en Valke zeggen. En zekerlijk mag de Graaf zorgen, zich wat vrienden te houden in Holland. Gij weet, hoe het te Amsterdam geweest is. Wat de Graaf na het banket op 't stadhuis al niet heeft gedaan, om die kooplieden te genoegen. Hij heeft niemand voor zich gewonnen, dan meester Maarten Koster, den wethouder; zelfs de jonge Bicker, die toch al zijn leven gesteld had voor dat van onzen heer, heeft geweigerd den Graaf te volgen, in eenige eervolle bediening van het hof; de Graaf heeft dezen ochtend vele zaken afgedaan; er zijn gelastigden naar Friesland gezonden, om de Emder zaak af te doen. Grave is weer opnieuw toevoer van ammunitie gezonden. Er is sprake, dat Mylord haast te velde zal trekken. De magistraat heeft Zijne Doorluchtigheid heden ootmoedig de handen gekust, en alle gezag beloofd en toegestaan. De burger-hoplieden, met Agilaeus hebben gehoor gehad, en de Graaf heeft hun zelve eeredegens uitgereikt, bij wijze van dank voor hunne deelneming in zijne blijde inkomste.'

‘Nu, eene blijde mocht die heeten en verblijdend in de gevolgen niet minder. De eerste Aprildag, reeds aanmerkelijk voor Nederland door 't verrassen van Breda, wordt nog in 't bijzonder belangrijk voor Utrecht door Mylord's intocht. Voor Utrecht komt een goede tijd aan. Als ik niet zoo noodig was in 's Hage, zoude ik mij naar hier laten verroepen. - Ik heb hier nogal vrienden in het consistorie. Nu gedenk ik naar den Hage terug te gaan, zoo haast ik van de Synode zeker ben.’

‘Wat wilt gij, Arent?’ vroeg de Burggraaf zijn dienaar, die wat driftig de deur opende.

‘Een dienaar van Mylord Leycester met eene gehaaste boodschap!’

‘Laat hem hier komen, Arent!’ beval Daniël, en opgeruimd wendde hij zich tot Fraxinus. ‘De Heer zij geprezen! - Geen uur kan Mylord buiten mijn persoon en dienst. Martina! 't zal nog dienstig zijn, dat we nevens het Duitsche huis woning nemen.’

‘En gij hadt vreeze voor Reingoud?’ riep Fraxinus. ‘O, die achterdochtige onrust der staatzucht!’

‘Wat hebt gij, Felham?’ vroeg de Burggraaf met trotsche blijdschap Leycester's bode.

‘Order van meester Jacob Reingoud aan den geheimschrijver van Mylord den Graaf.’

‘Order van meester Jacob Reingoud aan mij! aan den geheimschrijver van Zijne Doorluchtigheid!’ herhaalde Daniël, terwijl een vaal bleek zijne kaken ontkleurde.

‘Zoo luidde heer Reingoud's bevel, toen Zijne Edelheid mij dit schrijven ter hand stelde.’

De Burggraaf opende het geschrift met zenuwachtige haast.

‘Ik zal gehoorzamen!’ sprak hij met eene doffe stem, na het te hebben ingezien.

Felham boog zich en wilde gaan.

‘Felham!’ riep de Burggraaf. ‘Was die - man - was - heer Reingoud alléén, toen hij dat bevel gaf?’

‘Vergeef, sir! Het werd gegeven in 't kabinet van Mylord Leycester, en de Graaf zelf was daar, de Kanselier van Gelderland, sir Philip en nog andere heeren.’

Toen Felham zich verwijderd had, sloeg zich de Burggraaf met woede voor het hoofd, terwijl hij het geschrift vallen liet.

‘Die man beveelt *mij!* Die man ontbiedt *mij* tot zich!’

‘Nu reeds! die invloed is een vreemde,’ sprak Fraxinus. ‘Dat moet een buitengemeen man zijn; 't is zake zijne vriendschap te zoeken!’

De Burggraaf knarste de tanden tot eenig antwoord. Martina hief de oogen ten Hemel en drukte de hand tegen 't hart.

‘En gijlieden ook gaat mij vijanden maken, van wie mij steunen konden,’ riep Daniël, op haar ziende, en verheugd dat hij iemand beschuldigen kon.

‘Ik belast mij met dien vrede!’ hernam Fraxinus, en Martina naderende zeide hij: ‘mejonkvrouwe! bij het heil uwer ziele, eisch ik van u een onderhoud, vóór gij sir Philip wederziet.’

Zij boog het hoofd.

‘Kom te avond!’ fluisterde zij met bevende lippen.

‘Gaat gij met mij, heer Fraxinus! ik moet staandevoets terug naar 't Duitsche huis.’

Martina was alleen gebleven, altijd staande aan het venster, en met strakken blik starende in de blauwe lucht. Zij drukte het gloeiende voorhoofd tegen het koele glas, opdat het daar zich verfrisschen mocht; ze stiet met hartstochtelijke beweging het venster open, en ademde even de zachte lentelucht; maar het was, of die vroolijke zonnestraal en dat zoele windje, door de tegenstelling met haar somber gemoed, haar bitterheid aandeed; want even haastig trad zij terug, wierp zich met eene beweging van wanhoop op de knieën en liet het hoofd nedervallen tegen een vouwstoel.

‘O, mijn God! o, mijn God!’ snikte zij.

Eene lange wijle bleef zij in diezelfde houding, onbewust wat zij deed, en toch zoo bewust van zich zelve. Haar hoorbaar schreien alleen was, wat bewijs gaf van haar leven; daarna rees zij op, met iets wilds en overspannens in houding en gebaren.

‘Ik wil niet!’ riep zij. ‘Hoor het, mijn God! ik wil niet!’

Na eene wijle klonk hare stem zacht en klagend.

‘Wat baat het, dat men zegt: “ik wil niet!” dit is sterker dan een mensche. O! dat Daniël nog een hart voor mij had! Dat *hij* mij begreep, slechts eene enkele maal! Dat hij het boetende hart niet had terruggestooten! maar die staatzucht, die gedrochtelijke staatzucht heeft heel zijne ziele, - hij ziet niets, hij wil niets, hij weet niets, dan wat haar belangt, en wat brengt zij hem? - en wat brengt mij zelve mijne klagelijke schuld? Wat

vergelding vind *ik*? Waar zal *ik* troost zoeken?-waar steun?- waar kracht? - En toch, God beware hem! dat ook hij.... Neen! dit lijden voor *mij* alleen.... Heilige God! durft men tot U gaan met zulke smarten?'

Zij schudde het hoofd, en hernam met eene mengeling van bitterheid en verwondering:

'Dat men zoo lang in den blinde kan voortgaan, om plotseling zulk een afgrond voor zich te zien! Dat hij mij niet heeft begrepen! En heb ik dan mij zelve begrepen?' viel zij in met een bitteren glimlach. 'Dat menschen-woorden ons dus plotseling eene wereld van smart kunnen openen, eene helderheid die licht als eene hel! O zekerlijk, ik wete nu, waardoor ik geleden heb en tot welke uitkomst! O zekerlijk, wie het harte verhecht met schuldige zwakheid aan een mensche, heeft in den afgod een straffen beul, die goddelijk en menschelijk recht wreekt met felheid, zonder wil, onder goedheid's schijn. - Fraxinus weet! wist eerder dan hij! O! dat koud vernuft scherper ziet dan - koude vriendschap,' voegde zij er langzaam bij. 'En nu, als Fraxinus komt, wat zal *ik* hem zeggen? wat kan *hij mij* zeggen? *wat,* dat dit arme hart zich*niet* reeds zelf heeft gezegd? - Ik wil hem niet zien; - ik wil niemand zien, ook de anderen niet, niet Daniël.... geen mensche meer. O! dat ik mij weg kon trekken uit de wereld, mij verbergen kon voor aller menschen aangezicht! O, dat ik die ontvlieden kon, mij zelf ontvlieden, hem bovenal! - Ware ik nog Roomsch! ware - een klooster, o God! de dood!' - En alsof zij zich niet langer kon ophouden op dezelfde plaats, spoedde zij met ongeregelde schreden het vertrek uit, den tuin in.

Ja, arme Martina! waar zult gij troost vinden, nu de nevel is weggevallen van voor uwe oogen, die de twee spookgestalten *schuld* en *zonde* niet meer als luchtbeelden zonder vaste gedaante, of als vriendelijke geniussen vermomd, in hare sombere afschuwelijkheid daar voor u staan? Waar zult gij die vinden, sinds de godsdienst u een verdroogde bron is geworden, waarnaar het geloof niet meer heenwijst?

Haar aanroepen van God was meer een wanhoopskreet geweest der vertwijfeling, dan eene vertrouwende bede om kracht. Bij den echtgenoot, wij weten wat zij er vinden kon, en hoe smartelijke teleurstelling zij reeds had gehad, toen het berouw

haar warm en met gloeiende tranen nederwierp aan eene borst, die haar koud opving en ruw terzijde duwde. Een zulke terugkeer, dus afgestuit, moest den dood brengen aan de laatste overeenstemming, - het tegendeel had licht voor altijd een nieuw leven van liefde opgewekt in de dankbare ziel. Dat was voorbij! Zou zij troost vinden in de poëzie? - Helaas! daartoe was zij geene kunstenaresse geboren; het weinige dat ze van de kunst begreep, was meer diepte van gevoel, dan kracht van hoofd; het weinige dat zij er van bezat, was in haar opgewekt, licht het meest aangedicht en ingedrongen door hem, tegen wien zij haar als toevlucht zoude nemen. - Zou zij dat kunnen? - Zou dat van hulp wezen? zij was eene van die vrouwen, als Jean Paul zegt, meer bestemd om kunstwerken te zijn dan kunstenaressen; ze miste de kracht van ziel, - de kracht van hoofd, - het geniale scheppingsvermogen, - de objectiviteit, die zich buiten zich zelve kan denken, om in anderen te leven, - den vrijen kunstenaarsblik, die heerschappij geeft over de smarte, over het ongeluk, over de dwaling, om die moedig voor zich te stellen en te ontleden, en die dienstbaar te maken aan zijne kunst, alles in 't eind wat den echten kunstenaar vormt, wat hem meester maakt van zijne kunst, en niet den slaaf van zijne verbeelding of den weerhaan van zijn gevoel; - wat die echte, die bezielde kunst maakt, die waarachtige afleiding is in een groote smart, en de rijke vervulling voor een arm leven. Doch, Martina! zij had wat poëtisch gevoel, wat verbeelding, wat smaak, bij veel hart, en wat vlugheid van bevatting; maar zij was geene dichteres. - Sidney had het haar gezegd, dat zij het was en zij had het geloofd, - maar daarmede was haar toch niet gegeven, wat zij miste! - En zoo moest zij Fraxinus opwachten. En wel had zij gelijk met de vraag: wat *hij* haar zeggen zou, dat zij niet reeds haar zelve had gezegd, na dien eersten verschrikten blik op zich zelve! Slechts zou hij het haar zeggen, zooals het haar het vreeselijkst moest zijn om te hooren; een man als Libertus Fraxinus, die alle zeven werken van barmhartigheid zoude verrichten, zonder ééne vonk van liefde, die ze tot meer dan een *werk* maakte, moest deze wankelende bieze breken in plaats van steun geven, - moest deze verslagene van geest tot eene vertwijfelde schuldige maken, - moest haar berouw niet balsemen met de zachte olie der liefde, maar met den bijtenden edik der straf.

En zoo ook deed hij: waar het teeder geweten reeds het denkbeeld der schuld een te zware last was, dreigde hij met den toorn Gods en den toorn der menschen, of er een misdrijf door gestraft moest worden, en waar het gemoed werd gefolterd door schrik en onrust over zich zelve, - het hart was verbrijzeld onder plotselinge zelfkennis, - had hij geene andere woorden tot haar te spreken, dan die nieuwe ontzetting brachten in de ziel. Zeker was het zijn herdersplicht, als boetprediker op te treden; maar hij vergat zijne roeping, toen hij het deed, zonder eene bladzijde op te slaan van het Evangelie der genade en der hope, of waar hij het deed, het was met die koude, die hopeloosheid brengt, waar ze van hope spreekt; en zij, die reeds zoo schuchter te zamen kromp, bij de gedachte aan de beleedigde heiligheid Gods, zij had alleen wat moed en wat opwekking noodig, om ook te gelooven aan de barmhartigheid Gods. Zij, reeds zoo diep ternedergedrukt door de bewustheid van schuld, mocht toch wel weer worden opgericht door de zekerheid van verlossing, - door de hoop op eene vergiffenis, die zoo rijk is, als het berouw zich arm voelt!

Licht nog had zijne stem zachter geklonken en minder bits zijne woorden; maar haar vernuft door smarte en twijfel gescherpt, wondde zijne ijdelheid, bracht bij wijlen zijne scherpzinnigheid in verwarring, en gaf blijken van zijn oordeel te mistrouwen!

Hij zeide het en wij gelooven, dat hij het alzoo dacht: van eene rechtgeloovige Christin was zij eene ongeloovige afvallige geworden, door de verstrikkinge der valsche wetenschap, en toen eindelijk de fierheid van haar hart en de onschuld harer handelingen opkwamen tegen de diepte en de laagheid zijner verdenkingen, en zij de reinheid van haar wandel, ondanks den schijn van hare omgeving, had verdedigd tegen zijn argwaan, voelde zich de mensch in hem zóó geprikkeld, en de boetgezant zich zóó teleurgesteld, dat hij haar toevoegde:

‘Dat is het grootste teeken van Gods toorn, dat er kan wezen voor een mensch: niet te verstaan zijne zonden; dat hij konde van dezelve berouw hebben, en dat hij nog roemen durft van zuiverheid! Een zulke mensche, mejonkvrouwe! is in een vreeselijke staat, want daar is geen pijl van den pijlkoker Gods gevaarlijker dan de hardigheid des harten; want schoon er geen

mensche is, die niet en zondigt, het is alleenlijk den verworpenen eigen, niet bewogen te worden om hunne zonden! De kerkvader Bernardus zegt: "Te hebben zijne zonden voor oogen en niet te zuchten om dezelve, - te zien schandelijke dingen, en niet beschaamd te worden, - te zien bedroefde dingen, en niet bedroefd te zijn, is een teeken van dood en een teeken van de verdoemenis, want een lid, daar geen gevoel in is, is dood."'

Uitgeworpen! Dood naar de ziele! Dat waren de twee harteslagen voor de ongelukkige, - de twee woorden, die zij het beste begrepen had en het best onthouden, en die haar het vreeselijkst waren; want zij geloofde ze. Zij spanden jammerlijk samen met alles, wat hare geschokte verbeelding, haar verward hoofd, haar gebroken hart, haar voor duistere beelden had voorgesteld, en sombere stemmen had toegefluisterd. Uitgeworpen! Dood naar de ziel! Ja, dat moest *zij* wel zijn, die naar den Avondmaalsbeker had gegrepen, zonder blijde hope in de ziele, met verstrooide gedachten en met eene koude hand! Dat moest *zij* wel zijn, die de bete broods vol wereldzin had gegeten, met het hart eener verraderesse! Was het wonder, dat zij was gevallen in de strikken eener schuldige liefde? Dat zij was overgegeven van toen aan, aan de macht der hel, en voorbestemd was tot eene prooi van Satan? Ja, zoo was het! Van hare vroegste jeugd af had die treurige voorbeschikking zich in haar geopenbaard. Als kind waren haar de ouderen ontrukt, die haar hadden kunnen opleiden tot deugd. Als jonkvrouw had ze de altaren harer ouderen en der verwanten, die de weeze hadden gepleegd, samen verlaten, ter wille van eene Kerk, wier troostmiddelen haar zoo feilbare bleken en die haar geen staf had gereikt in hare zwakheid, dan eene knodse der verplettering, en van een echtgenoot, die zijne geloofsbegrippen zelf dienstbaar maakte aan aardsch bejag, en die iedere hoogere gedachte in haar had bespot en verstikt, tot hij het vertrouwen en de liefde zelf had uitgebluscht, waarmede zij zich in zijne armen had geworpen. En nu de eenige, die haar voor eene wijle den Hemel had gewezen, had haar den God der kunst leeren aanbidden en hare ziele rondgevoerd in de sferen der poëzie, die de Christelijke Hemel voor haar gesloten hadden. Zoo was zij eene 'voorverordineerde ter verdoemenis,' en iedere poging, die zij zou doen, om dat harde oordeel van haar af te werpen, zou haar dieper verwikkelen in de netten van het rijk der duisternis. Iedere

harer kerkgangen kon niet worden, dan eene nieuwe verergering van hare schuld; ze geloofde niet; zij *kon* niet meer gelooven; haar gebed zou worden afgeslagen, als het offer van Kaïn; zij durfde geen vertrouwen meer hebben in het gebed; zij durfde niet meer bidden. Zij voelde het met iederen dag meer, met iederen dag dieper, zij *was* eene verlorene.

Dus had Libertus Fraxinus de taak vervuld van een dienaar des Heeren, bij eene weifelende dochter der gemeente; - de plaats van hem, die de *gevallene* voor de steenworpen der straffe had beveiligd, en die het enkele vermaan 'zondig niet meer!' voor de boetvaardige genoegzaam achtte! Dat lag zoomin in de leer van Calvijn, wiens strenge navolger Fraxinus was, als in de leer van het Evangelie zelf; maar in zijne opvatting van beide, in zijne overdrijving, in zijne koudheid van hart, in zijne strengheid van vormen, in zijn gebrek aan menschenkennis, in zijn geestelijken trots en in overmoedig gevoel van eigene deugd, die strengheid vorderde bij anderen, waar hij zelf door temperament, omstandigheden en levensbetrekking voor die soort van zwakheid gewaarborgd was.

En ondanks alles had Martina hem veel aanvertrouwd; want terwijl hij nog zoo harde woorden tot haar sprak, werd sir Philip Sidney aangemeld. Hem wederzien, - hem wederzien op dat oogenblik! - was voor haar iets onmogelijks geworden, en er was waarlijk de eisch van Fraxinus niet noodig, om die ingeving van het gevoel tot een besluit van den wil te maken; - en tot den uitvoerder van dien wil had zij hem verkozen, en hij had ijver genoeg, om dat op zich te nemen. Den neef van Leycester met omzichtigheid te zeggen, dat de vrouw van den Burggraaf hem een gevaarlijken vriend hield, dien zij noodig vond niet weder te zien, zoude voor ieder ander kerkdienaar, die daarnevens een dienaar der staatkunde was, zijne moeilijkheid hebben gehad, maar na hetgeen er tusschen hem en Sidney reeds was gezegd, waren er tusschen hem en dezen niet vele woorden noodig.

Met meer edelmoedigheid, dan men het van hem zou gewacht hebben, nam hij de verantwoording op zich van die terugwijzing, dat eigenlijk eene onhandigheid was; want de jonge edelman zou eerder zijn teruggetreden voor de zachte bede eener vrouw, dan voor het bevel van een geestelijk opzichter; maar Philip Sidney

zag er Martina in, en wat gekrenkt over haar mistrouwen, bleef hij terug.

.....

.....

Men kan indenken, in welke stemming de Burggraaf binnentrad in het kabinet van Leycester, en hetgeen hij er vond, was niet geschikt, hem vroolijk te verrassen. Hij vond Reingoud, zittende aan eene schrijftafel, met zijn fier en schrander oog opziende naar Leycester, die staande was gebleven en met de armen kruiselings over elkander geslagen, zich leunde over Reingoud's stoel, zich nederbuigende, zich vergetende in gespannen aandacht, en de woorden met begeerigheid als opvangende uit zijn mond; want Reingoud sprak; hij sprak met dat vuur, met dien gloed, met die onweerstaanbare overredingskracht, met die snijdende en heldere welsprekendheid, die hem eigen waren, die eene zaak kenmerkten met één woord, en een geding beslechtten met één trek. De gloed zijner oogen, de bewegelijkheid zijner trekken, hielpen hem medespreken; zeer zelden maakte hij eenig gebaar, maar die hij maakte, hadden iets fiers, iets krachtigs, iets gebiedends, dat onweerstaanbaar tot volgen dwong; iets, als lag er eene betoovering in de beweging van zijn arm of in het wijzen van zijn vinger. En eene betoovering ook scheen het te zijn, waardoor hij werkte op de omringenden, waardoor hij bovenal had gewerkt op den Graaf; na eene enkele ure van onderhoud was het voor dezen niet de vraag geweest, hem te nemen in zijn dienst, niet, hem een deel te schenken van zijn vertrouwen; de Burggraaf en de Kanselier beiden hadden in korten tijd zich zulke voordeelen op hem verkregen; - maar het was plotseling en zonder aarzelen, dat de Graaf hem zijn *volle*vertrouwen had geschonken, zonder wantrouwen of terughouding; dat het hem was, of deze eene hem strekken kon voor allen; of die hem onmisbaar was met uitsluiting van allen; of hij in dezen gevonden had al wat hij noodig kon hebben; of hij alleen maar te volgen had om geholpen te zijn!

En zonderling ook was het te zien, hoe Leycester volgde. - De trotsche, eigenzinnige Leycester, die bij eene luim juist dan het meest volhardde, als men die tegenstond; - wiens ingeworteld zelfvertrouwen niemands gevoelen zoo juist hield als zijn eigen; maar het was juist bij dien eigendunk, dat de fijne Rein-

goud hem aangreep en gevangen hield, en terwijl hij hem leidde en op de plaatsen bracht, waar hij hem hebben wilde, scheen het Leycester toe, dat hij juist *die* wegen ging, die hij voor zich zelf zou gekozen hebben, en dat hij dáár aanlandde, waar hij vooruit bepaald had te willen zijn. Niet minder toch is het waar, dat Reingoud hem een gansch nieuw gezichtspunt opende, en het was een gewichtig voor Leycester, maar het was een gevaarlijk tevens. Hoe ook Leycester den wenk volgde van dat scherpe, vaste, valkenoog!- hoe de enkele aanwijzing van dien fijnen, puntigen vinger! - Hoe hij glimlachte of streng bevel uitdeelde, naar den toon van die stem! Hoe hij aannam of verwierp naar de aanwijzing van dat snijdende woord! Voorwaar, op dien dag was Leycester niet de meester geworden van Reingoud, maar Reingoud de beheerscher van Leycester. Van dien dag af gaf hij hem deel in zijn bewind, en stelde vrijwillig eene tweede macht naast zich, die geene enkele macht der aarde, van de Koningin van Engeland af tot op de Staten toe, hem hadden kunnen opdringen; maar schoon die verhouding van toen af aanving, zijn wij te veel vooruitgeloopen in het schilderen harer gevolgen.

Voor het oogenblik slechts stonden de Kanselier, Adolf Meetkerke en Sidney, die mede bij den Graaf waren, in eene soort van stomme verbazing te luisteren naar het spreken van Reingoud, en toe te zien naar het luisteren van Leycester. Hij bediende zich van het Italiaansch, die zoete, radde, korte taal, zoo puntig als de punt van een dolk, en zoo geslepen als haar staal; - het Italiaansch, zoo bij uitnemendheid de taal der minnenden en der diplomaten; - een Italiaansch, waarvan Parma zich moet bediend hebben, - een Italiaansch, als Reingoud het had geleerd in den dienst van Granvelle; - het Italiaansch, dat Leycester liefhad, en dat de Kanselier niet volkomen verstond, niet zoo snel kon volgen als de radde tong van den spreker het uitlispelde.

Toen de Burggraaf binnenkwam, viel hij zich zelf eensklaps in de rede, en zonder om te zien wendde hij zich tot hem in het stoutste Hollandsch, dat ooit door eene volle en fiere mannenstem werd uitgesproken, - met het woord:

'Heeft de geheimschrijver van Mylord voor *vaste* gewoonte, zich te doen wachten?'

Meetkerke, die voor Daniël het krenkende voelde van deze ontvangst, haalde even de schouders op en zag vóór zich. De

Kanselier, zich herinnerende, hoe Leycester was ingenomen met den slimmen Burggraaf, zag Leycester aan, om den indruk op te merken van die grofheid. Daniël was sinds den ochtend *un homme en place,* een hoog beambte. Reingoud hield nog geen rang hoegenaamd; daar was niets onwaarschijnlijks in, dat de Graaf hem tot ondergeschikte kon maken. De Graaf wierp alleen een ongeduldigen blik op Daniël.

'Antwoord, sir!' sprak hij streng.

De eerzuchtige man was zóó getroffen, dat de verplettering hem de sprake belette.

'Ons doen wachten!' herhaalde hij, werktuigelijk op Reingoud ziende, met eene onbeschrijfbare uitdrukking van toorn en schrik, en door den traan der krenking heen gloeide de duisterste blik van verontwaardiging en toorn, die ooit de eene man den anderen heeft kunnen toewerpen; toen zich nederwerpende aan de voeten van Leycester:

'Mylord! mijn genadige Graaf! uw Felham en de eerwaarde Fraxinus kunnen het beiden getuigen, met welke haast ik mij gespoed heb tot Uwer lordschap's dienst.'

'Het is op het begeeren van heer Jacob Reingoud, dat gij hier ontboden zijt!' antwoordde Leycester stroef. 'En gij hadt *ons* gediend met meerder spoed. Het betreft eene akte van navigatie, daarover geraadpleegd moet worden.'

'Met uw welnemen, Mylord! de vraag is niet meer van raadplegen; de eisch van 't oogenblik is uitvaardigen,' viel Reingoud in.

'Gij hebt recht; er is wel haast met deze oorlogsverklaring aan de rebellische en belangzuchtige koopluiden!' sprak Leycester ernstig.

'Zoo oordeelde Uwe lordschap het zelf, in 't gemeen en in Uwer Doorluchtigheid's belang. Wij hebben haast voort te varen, heer secretaris! zet u!' Hij wees op de plaats tegenover hem.

De Burggraaf wierp zich, als met een zenuwachtigen schok, op den aangewezen vouwstoel; het duizelde hem in het hoofd; iets als een nevel lag hem voor de oogen; hij kon zich nauw verbeelden, dat dit geene ijle voorstelling was van een bangen droom.

'Achtbare Kanselier!' vervolgde Reingoud tot dezen, maar zijne stem klonk fluweel-zacht, en hij hief het oog naar hem op

met zijn verleidelijken blik. ‘Achtbare man! Hoe vast ik dit ontwerp in 't groote in het hoofd houde, met al zijn omvang, eischen en gevolgen, - hoe wèl ik ingelicht ben van den wil en het goedachten van Zijne Doorluchtigheid daaromtrent, zoo een wijs en ernstfest man, als Uwe Edelheid mij zou willen voorlichten in vorme oft eenige punten te wijzen had, die dienden geobserveerd te worden, zou dat mij zonderling welkom zijn!’

‘Heer Jacob Reingoud! Ik bekenne niet als gij verstand te hebben en inzicht in handel en navigatie. Rigoureuse maatregelen tegen de gedachte lieden zijn mij tegen, doch sinds Mylord het onvermijdelijke daarvan heeft ingezien en gij hebt gewezen, dat dit kwaad strekt tot betering, ben ik van opinie, dat men het dus beproeven kan. Alleen wat den vorm betreft, wenschte ik mij van deze raadpleging vrij te houden en om redenen!’

‘Zooals gij 't goed acht, heer Kanselier!’ zeide Reingoud, ‘*noodig* heb ik niemand dan een geheimschrijver.’

‘Zelfs mij niet, zoo ik hope,’ sprak Leycester; ‘want gij kent en verstaat mijne intentiën zóó volkomen, dat het mij toeschijnt of het van mij zelven kwam, wat gij uitdenkt, en, wat gij voortbrengt, wel uit mijn hoofd geboren schijnt.’

‘*Minerva Jove nata,*’ sprak Sidney tusschen ironie en ernst.

Reingoud boog zich als ware het eene hoffelijkheid.

‘En 't is niet te ontkennen, dat deze *Minerva* wel gewapend optreedt,’ fluisterde hij den Kanselier in met een zijblik op den Burggraaf.

Leoninus glimlachte even met een zacht hoofdschudden.

‘Maar van de krijgsgodin gesproken, Mylord mijn oom! Uwe genade heeft mij berichten mede te deelen over den nieuwen Mars, die er onder ons is opgestaan. In ernst, ik brandde van verlangen naar de nieuwe tijdingen!’

‘Ik ga u voldoen, neef! en tegelijk mijn eigen verlangen naar die uit Engeland; want er zijn brieven door Vavasour. Kanselier! volg mij, wij gaan hem hooren.’

En nog even zich omwendende tot Reingoud, legde hij hem de hand op den schouder, en met die stichtelijke gedachtenwending, die zijn karakter schetst, op een wit papier wijzende, sprak hij:

‘Mijn zeer goede vriend! ik legge heden een groote verantwoordelijkheid op u. Met Gods bijstand gaat gij van nu aan mij

helpen, een groot werk te volbrengen. Ik bidde van Zijne gunst, dat Hij u en mij behoede voor dwaling.'

'Uwe Doorluchtigheid heeft juist die gedachte in mij opgewekt, die het best den geest kan opklaren, en dien heiligen,' hernam Reingoud met schitterende oogen, als voelde hij, wat hij sprak.

'En nu, wij zijn alleen, meester Daniël! Hebt gij mij niets te zeggen?' vroeg Reingoud eene wijle daarna, terwijl hij het hoofd rusten liet op de beide handpalmen en zoo met scherpen blik turen bleef naar den Burggraaf.

Eene siddering greep Daniël aan; er verhief zich in zijne ziel een felle strijd tusschen trots, eerzucht en begeerte naar fortuin. Zou hij zich nederwerpen aan de voeten van den man, wien hij almacht zag toebedeeld door Leycester? in wiens hand deze hem en al het overige scheen te hebben overgegeven? Zou hij een woord van ootmoed spreken en eene bede om gunst? Of zou hij- zou hij, eens voor altijd, eer en zelfgevoel laten spreken, en dien man uitdrukken de diepte van haat en afkeer, die hij hem inboezemde? Zou hij eene enkele maal heer zijn van de fierste aller hartstochten, die toch tot zooveel laagheid voert? Maar dan waren ook alle vorige offers, ook alle vroegere laagheden vergeefs geweest. - In waarheid, de Burggraaf bleek ditmaal even sterk als zijne zwakke vrouw; hij *durfde* den strijd aanvangen, of liever, zijn gekrenkt gevoel moest eene wijle uitbarsten.

'Den persoon van meester Jacob Reingoud kenne ik heden voor het eerst; wat kan *ik* hem te zeggen hebben?'

'Kennen!' hernam Reingoud met een glimlach vol diepe ironie.

'Maar toch,' vervolgde de Burggraaf, 'de naam van meester Reingoud is mij geen vreemde, en dus kan ik hem zeggen, wat ieder eerlijk man, die uit Braband is en nog heugenis heeft van de zestien laatste jaren, aan meester Jacob Reingoud zeggen kan: moet ik het woord uitspreken, mijnheer! waarmee men u noemen kan?'

'Och ja wel, meester Daniël! ik zelf heb u de tong ontboeid, opdat gij spreken zoudt, wat gij goedvindt,' antwoordde Reingoud met volmaakte kalmte.

'Moet ik dan ook zeggen, hoe de Antwerpsche kooplieden u noemen? De procureur-generaal van het hof van Vlaanderen is te wel onderricht geweest van de aanklacht des heeren van Fromont, om het hen niet na te spreken. Ge moogt voor geen eer-

lijk man bekend staan, meester Jacob Reingoud! gij zijt gesuspecteerd, mishandel en kwade praktijken gepleegd te hebben, in 't behandelen der gemeenelands penningen, en bij 't emplooi daarvan meer te hebben bedacht uwe eigene profijte, die van uwe creaturen en van 't Spaansche gouvernement, dan dat dezer landen! En zulke handelingen noemt men *fraude;* gij, meester gewezene tresorier van de Espargne!'

'Ja, *fraude,* dat is wel het woord, daarmede zulke handel zoude genaamd moeten worden,' hernam Reingoud droogjes;

'doch is dat nu *al,* wat gij mij te zeggen hebt? Ik meende van u andere taal te hooren?'

'Ook *is* dit niet al, en al het meerdere zult gij hooren!' hernam Daniël, door die koelheid nog meer opgeruid. 'In apprehensie zijnde, hebt gij die apprehensie gevioleerd, hebbende u heimelijk uit de stad Antwerpen begeven, waardoor gij als belijdenis hebt gedaan en convictie tegen u gegeven hebt van uwe schuld!'

'Maar, lieve God!' riep Reingoud nu, met een zeker ongeduld, 'wat dient dit alles hier!'

'Dit dient, meester Jacob! om u te zeggen, dat ik woord noch beeld weet om uwe onverschaamdheid bij te gelijken, daar gij zulk een man wezende, u nochtans onderstaat, in te dringen in eens hoogen Heeren gunst, zekerlijk met groote malicieuse kunstgrepen, en diezelfde gunst gevat hebbende, een wel eerlijk man als mij, voor diens aanzicht gij uwe oogen moest neerslaan, te durven hoonen door harde woorden en harde bevelen. Mij te bevelen, meester Jacob Reingoud!die wettig en openlijk benoemd ben tot geheimschrijver van Mylord, Grave van Leycester.'

'En nu?' vroeg Reingoud.

'En nu!' herhaalde Daniël, die met eene soort van ontzetting en met onbeschrijfbare verwondering opmerkte, dat de man, dien hij beleedigde, volmaakt kalm was gebleven en zelfs geen schijn van misnoegen of toorn blijken liet; want een ironieke glimlach alleen bleef Reingoud's mond omzweven. 'Nu wete ik, dat ik hier afgedaan heb, en dat gij Mylord's gunst van mij zult afkeeren uit al uwe macht; maar ik ga mij nederwerpen aan de voeten van den Graaf; ik ga hem alles zeggen, wat ik u heb gezegd,' vervolgde hij in eene soort van wanhoop; 'en wij zullen zien, of de Graaf een welgetrouw en volijverig man, die reeds

vele en goede diensten heeft bewezen, zal ter zijde zetten, om een, op diens persoon zulke smetten kleven!'

Reingoud schudde even het hoofd.

'Wat zult gij Mylord van mij zeggen, dat Zijne Doorluchtigheid *niet* van mij weet? Acht gij mij zóó onbekwaam, dat ik den man, wiens vertrouwen ik houde, verzwijgen zou, wat het halve land hem tot mijn achterdeel zou kunnen aanbrengen? De Graaf van Leycester weet alles van mij, wat menschen weten kunnen; maar de Graaf van Leycester is veel te schrander en te behendig een heer, om daarvoor den dienst te versmaden van een hoofd als het mijne, zulks hij geen tweede kan vinden in deze gansche Geunieerde Provinciën. Neen, geen tweede!' vervolgde hij, als tot zich zelven, met eene overtuiging, die bij een ander kluchtige aanmatiging zou geschenen hebben, doch bij hem het kennelijk uitvloeisel was van machtige zelfbewustheid; 'want Aldegonde is te veel edelman, te veel ridder, te veel dweper, - en Barneveld, zelfs al ware hij niet van de tegenpartij, is voor dezen Graaf te stijfzinnig, en - hoe geducht als tegenpartij, als kampioen *voor hem* te middelmatig.'

Nu hij zijn trots wat had afgekoeld in het luchtgeven van zijne grieve, begon Daniël te bedenken, dat hij toch wel wat vermetel was geweest, vooral toen Reingoud's spreken hem de overtuiging gaf, dat een beroep op Leycester tevergeefs zoude zijn! Op moedeloozen toon en met eene zekere doffe wanhoop sprak hij dus:

'Zoo ga ik toch; - ik heb gezegd, wat ik niet kon verkroppen, maar ik weet, dat ik mij bedorven heb.'

En hij stelde zich om te gaan.

Een gebiedend gebaar van Reingoud hield hem terug.

'Blijf! Ik heb u geboden neer te zitten.'

En als werktuigelijk gehoorzaamde Daniël opnieuw aan het overwicht van den gehaten.

'En waarom zoudt gij bedorven zijn?' begon deze. 'Ik heb u immers oorlof gegeven tot spreken, zooals uw gemoed het opgaf, en deed het om te weten, wat er in dat gemoed omging. Het blijkt nu, dat gij noodig hadt, eene zekere mate gals te ontlasten, waar ik hield, dat gij eenig goed beraden voorstel te berde zoudt brengen.'

'Een voorstel, heer Jacob Reingoud! aan een vijand?'

‘Gij kost toch wel ramen, dat *ik* uw vijand niet was? Ware dat, had ik u hierheen laten ontbieden? Had ik niet het project van die akte zelf kunnen maken en u gehouden hebben buiten de aandacht van Mylord. Of meent gij, dat ik meester Christiaan Huigens niet even goed den steller van 't geschrift konde maken, als hij het nu *ex officio* parafeeren? Uw vijand! en uit welk merkteeken maakt gij dat op?’

‘Ik moest het denken, toen gij mij moeite maaktet, dat gij oorzaak tegen mij zocht, om mij te benadeelen bij Mylord!’ hernam Daniël, die reeds van den toon der aanklacht in dien der ontschuldiging viel.

‘Een fraai ding! Oft het mij meer dan één woord had gekost, om uw gansch geheimschrijversambt in een omzien uit den weg te ruimen? Voorwaar! ik heb in den zin, er wel anderen uit te zetten! Wie niet in mijn weg gaan wil, moet van de baan, dat is “voorverordineerd,” zeggen de konsistorische predikanten, en ze zullen het prediken, als het nood doet! Uw vijand!’ - Hij schudde het hoofd. - ‘Ik had zeker van uwe schranderheid gewacht, dat gij den *vriend* zoudt geraden hebben in mijne handelingen!’

‘Een vriend?’ hernam Daniël met ergernis. ‘En gij vernedert mij, en gij vertreedt mij als een simpelen huurling tegenover anderen, ten aanzien van den meester, van den eenigen meester, dien mij mijn ambt gedoogde te erkennen!’

‘Daar lag uwe fout! Uw meester, heer Daniël de Burggraaf! hadt gij met den eersten opslag van 't oog in *mij* moeten zien. Fij! ik zou kleine gedachte van uwe abelheid krijgen, als ik er geene betere getuigen voor had. De predikanten hebben u beteren dienst bij mij gedaan, dan gij u zelven. Raadt gij dan niet? Zoo ik u even verpletterde, was het, om u op te richten, - was het, om u te toonen, hoe ik met uw meester dreef, wat mij gelustte; om u te toonen, welke macht ik hield, eer ik u voorsloeg, die met mij te deelen; om u te bewijzen, dat ik geven konde, eer ik u tot mij riep met eene belofte.’

De Burggraaf zag op hem met eene soort van bewondering en vrees.

‘En nu is dat verbeurd, als ik meene?’ vroeg hij bedrukt en met deemoed.

‘Waarom zou het? Sprak ik dus tot u, zoo dat ware? Nu luis-

ter en aanhoor, waarnaar ik streve en wat ik biede! Hierheen geroepen, ter raadpleging over eene nieuwe order, die de Graaf besloten was te stellen op die dolzinnige gewinzucht, die den vijand proviandeert uit eigene schuren! had ik niet vele woorden noodig, om Zijne Excellentie te persuadeeren van mijn discernement en goed oordeel in alle zulke zaken. Meer nog! Ras heeft Leycester gezien, - als ik wilde en wachtte, - dat hij mij noodig had, en ik zag het ook; maar ik zie meer. Ik zie, dat de Graaf niet dus kan blijven het regiment voeren, weifelend en aarzelend, als hij staat, tusschen vrede en oorlog, omringd, als hij zich vindt, van halve vrienden, zwakke dienaren en verholen vijanden. Eerstgenoemden verbergen hem uit politiek en uit schroom den waren aard der zaken: de Hollandsche leden van den Staatsraad zwijgen uit wijs overleg en ten faveure van hunne partij; zijne Engelschen uit onwetenheid, en Leoninus, die *weet,* uit angstvallige discretie. En toch heeft de Graaf hoognoodig te weten. Sinds zijn verblijf te Amsterdam is het zeker, dat daar geen vaste bond, geen oprechte pays meer zijn kan tusschen Leycester en de Hollanders. Tot heden hield de heer, dat dit zat bij sommige weerbarstige koopluiden, of wel eenige stijfhoofdige magistraten alleen! Men liet hem in de liefde, en dat was stout dolen. Ik heb hem klaar ingelicht. Hij weet het nu, van waar die is, die geest van wederstand, waarop hij reeds veelmalen heeft gestuit. Ik heb hem ontdekt, wat dat is, de Staten-partij, die zich hier heeft gevormd tot een duchtigen bond; welk een krachtig en machtig lichaam die worden kan, en hoe Barneveld de samenvlechter is van dien bond, en de leider daarvan! Hij ziet nu dat stelsel der tegenwerking in vaste gedaante, en als verlichaamd voor zich, en zoo haast hij nu vragen zal naar de middelen, om die te bestrijden, zal ik hem die aanwijzen en in de hand geven. Hetgeen die partij bovenal bedoelt, is 't belemmeren van den Graaf in het uitoefenen zijner absolute autoriteit, - die toch gegeven is, - en om hem af te houden van de neutrale plek, die Koningin Elisabeth zoo uitzinnig tusschenbeiden heeft laten liggen: de souvereiniteit. Barneveld wil die voor zich in den naam van de Staten; ik wil die voor Mylord van Leycester, hetzij in naam, of zonder naam der Koningin. Ik heb Leycester's gedachten *hier uitgevonden,* hij wil dien ook, en ik zou mij ganschelijk vergissen, zoo Elisabeth dit niet wilde en niet voldaan zou zijn, zoo die eens is

gevat. Dit is het, wat de Kanselier, - de vernuftigste, maar ook de voorzichtigste man, dien wij hier hebben, -mij heeft moeten toegeven; maar die wil het verkrijgen door zoetelijk paaien en zachtkens bemiddelen. Ik meene, dat er gestreden dient, zal er gewonnen worden! en zoolang dit weifelen aanhoudt tusschen min en onmin, kan er noch van strijd, noch van overwinning sprake zijn! De Graaf heeft nog poging gedaan om met zachtheid te winnen. De intentie, om de gelijkheid der munt te bevorderen, en de munt te brengen in de eerste handelsstad, was geene zoo linksche, en had, bij gelukken, een groot voordeel gegeven; dan zij is mislukt! Ze werpen Mylord de dubbele rozenobels met Elisabeth's facie voor het hoofd, of hij een valsche munter ware. Dordrecht is in woede, en Amsterdam voor het eerst in dezen tijd onbelangzuchtig jegens eene zusterstad. Sinds goedigheid misduid wordt als zwakheid, als onhandigheid, moet er strengheid zijn, moet er oorlog wezen, - en de akte, die ik ga opstellen, is de oorlogsverklaring. Mylord zelf heeft het gezegd. - 't Is eene nieuwe plakkaat tegen den uitvoer van koopwaren naar den vijand; - maar het zal een strenger zijn en van meer uitgestrekten zin. Uit Engeland heeft de Graaf ze gedreigd met roeden te geeselen; zij hebben om de dreiging gelachen, en zijn hun gang gegaan! Wij zullen dreigen met scorpioenen te geeselen en niet dreigen, maar *doen!* Wij zullen die kooplieden leeren, wat*rebellie* is tegen een meester, die zeggen kan: *Io el Rei*! zoo goed als Filip II! Wij zullen ze het merg uit de beenderen persen tot ze genade roepen! Zij hebben indertijd over de Spaansche inkwisitie geklaagd; wij zullen ze de merkantiele inkwisitie geven en die een paar toonen hooger stellen, dat hen zelfs het morren in de keel blijft stikken. Dit weerbarstig drijven tegen zijne inzichten, dit zoeken van eigenbelang, tegens 't gemeen belang, moet een einde hebben op *zulke* wijze, sinds de andere gebleken is niet te baten', oordeelt de Graaf. - Ik voor mij zie hierin verder en bejaag meer; 't is een oorlog aan u, *messieurs les gens réfractaires* van de Staten! - een oorlog aan u, meester Johan van Oldenbarneveld! een tweestrijd tusschen u en mij, die van nu af aanvangt; en wij zullen strijden tot één van ons nederligt! En die wij dienen, zullen ons de wapenen geven en, de triomfe smaken, maar ze zullen niet raden, van waar de aanval is uitgegaan. Zie, meester Daniël! ik wete het de handel hier

is het bloed van den Staat; dat moet omloopen, zal het lichaam niet sterven; wie dien drukt, drukt het leven; - en toch, zelfs waar oorlogskansen het niet vorderden, als nu, deed ik het alevel, want zie! Amsterdam moet eenmaal leeren beven voor haar handel, - Rotterdamsidderend het hoofd buigen, om de slagen af te bidden, die het wacht, - Dordrecht vermagerd en uitgeteerd, bedelend de hand uitstrekken naar Utrecht, - Zeeland, dat getroffen kan worden in zijne havens, zal willig toetreden tot een bond, die haar naijver op Holland bevredigt, en de andere gewesten zullen middelerwijl geprospereerd hebben en zijn opgebloeid door de zorgvuldigheid die wij doen zullen. Dan zal zich Barneveld in zijne partij verzwakt vinden en vernederd, - zijne provinciën zullen niet meer zoo luid eene stem hebben onder de provinciën der Unie, - zijne werktuigen niet meer zoo hooge taal voeren in de Staten-Generaal, en in die der provincie, - de gelijkheid zal moeten worden erkend, - Utrecht zal voor eene wijle het hoofd opheffen en spreken, en Mylord zal de souvereiniteit uit hare hand aannemen! Maar nu nog zijn ze machtig! Barneveld en de zijnen; maar ik heb hun reeds veel tegen te stellen Geheel de macht der Engelsche troepen is vereenigd en samengetrokken in de stad en provincie Utrecht. Van hier uit, door zulke macht gesterkt, is het regeeren niet moeilijk. In de stad is alles Mylord's, - ook het mijne; - want ik heb deze ure voorzien, - ik heb deze ure voorbereid. De burger-hoplieden, met Hendrik Agilaeus aan het hoofd, die mij trouw heeft gezworen, - de predikanten, die de burgerij leiden naar willekeur, en die de mijnen zijn door Modet, - de handwerkslieden, die ik houde door den schatrijken Prouninck; - de magistraat alleen is een weinig verdeeld, maar zóó zwak, dat zij liever zucht dan tegenspreekt, - de Graaf van Nieuwenaar, nog meer slaaf dan bondgenoot van Mylord, zal het morgen zijn van mij, als ik mij tot hem heb gewend. Rondom Mylord zijn mijne krachten deze: van de Engelschen is er niemand, die mij zou kunnen tegenstaan dan sir Philip Sidney, maar dien zullen wij welhaast de wapens in de hand geven. De Kanselier zal niet altijd met mij instemmen, en hij zou mij *tegen* kunnen zijn; maar twee zaken maken hem zwak in den geest van Mylord; hij boezemt eerbied in, en hij hinkt op het punt van rechtzinnigheid in de religie. In den Raad van State hebben de Hollandschgezinden de minderheid, en

de overigen zijn tot blinde werktuigen te maken, ik heb er Meetkerke, die een eerlijk man is en mijn vriend, en die ik al de gunsten zal laten, die hij zich winnen kan bij Mylord; Paulus Buis, die zal moeten kiezen tusschen buigen of breken, en u, van wien ik zeer goede diensten hope....'

'Mij?' vroeg de Burggraaf verwonderd.

'Zeker! Meent gij, dat ik u nergens verder zal noodig hebben dan in 't kabinet? En nu gij ziet, op welke macht ik kan rekenen en wat ik er mede denk te maken, wilt gij daarvan het uwe of wilt gij u stellen aan de andere zijde? Gij hoort bij de partij, waarvan ik de leiding heb gevat. De Haagsche predikant heeft u geprezen, en de Hollanders haten u, - twee aanspraken, die u bij mij voordeel geven: Mylord heeft mij veel van uwe bekwaamheid gesproken; ik geloof er aan; ik wil die beproeven; maar op ééne voorwaarde! Ik ben niet enkel de arm van mijne partij, niet enkel het hoofd! Ik wil er de ziel van zijn en de meester; zij ademe door *mijn*adem! zij levedoor mijn geest! zij zie niet, dan door mijn blik! - ik herhale het, - wie niet aan mijne hand gaat, moet onder mijn voet!'

De Burggraaf had onder die lange toespraak tijd gehad tot overdenken. Als Leycester zelf, was hij geraakt onder de betoovering van dien man, die van menschen en toekomst sprak, als een god, die ze in de hand hield. Het was hem gansch vergeten, dat hij dien man een paar uren te voren niet eenmaal als mededinger had willen dulden.

'Maar, vóór gij kiest, herinner u wie ik ben, en wat ik was, en wat men van mij te zeggen weet in Braband!' hervatte Reingoud met eenige ironie.

De Burggraaf was opgestaan.

'Ik dacht wel, dat gij het mij *niet* zoudt vergeven hebben,' sprak hij verschrikt.

'Hebt gij 't mij gevraagd?' hernam Reingoud streng.

'Zoo het dat is ....?' en de trotsche man wierp zich met drift aan de voeten van Reingoud. 'Gedenk niet meer, wat gesproken is in de onzinnige bitterheid der teleurstelling, in de hitte der krenking!'

'Ik vraag dus niet meer, *hoe* gij gekozen hebt?' sprak Reingoud. 'Men knielt slechts aan de voeten van zijn meester.'

'Meester!' herhaalde Daniël, en bleef in zijne ootmoedige houding, het hoofd gebogen.

Wij wenschten, dat wij den blik met de pen konden wedergeven, dien Reingoud wierp op den diepgebukte! In het zedelijke nog lager gebukt, dan hij daar zichtbaar nederlag. Die blik, een mengeling van minachting en duivelen-hoogmoed, van trotsche zegepraal en van kouden, sarcastischen overmoed! Zulk een blik moet Satan werpen op eene ziele, die zich aan hem overgeeft.

‘Sta op, bondgenoot!’ sprak Reingoud na eene wijle, en hij reikte hem de hand.

‘Zie daar één, die den Duivel aanbidt om wat minder dan de koninkrijken der aarde!’ riep eene sissende, diep doordringende stem in 't Italiaansch.

Huiverend zag Daniël op: twee zwarte oogen glinsterden hem tegen uit een hoek van het kabinet.

‘God in den Hemel! wij waren niet alleen.’

‘Moesten wij dan geen getuige hebben van onzen bond?’ sprak Reingoud glimlachende. ‘Maar wees gerust! Wij zullen den kwaden geest bannen die u verschrikte! Doctor Julio! gij ziet dat gij hier onnut zijt; ik heb u niets te bevelen.’

De Italiaan verdween weder achter het tabijtbehangsel, dat hij had opgelicht.

‘En nu aan onze akte van navigatie!’ riep Reingoud vroolijk.

‘Ja, Mylord!’ riep de Burggraaf, die nog niet van zijne verwarring bekomen was.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

Leycester in Nederland.

I. In het huis van Taco Sijbrandsz.

Als wij begrepen hebben, was de Utrechtsche Hervormde gemeente in twee partijen verdeeld, of liever, de hervorming te Utrecht (om Lutherschen en Doopsgezinden buiten geschil te laten) had zich op tweeërlei wijze geopenbaard. De eene, die wij het eerste noemen, toonde zich onder de zachte, omzichtige leiding van Huibert Duifhuis, pastoor der St. Jacobskerk, die omstreeks 1577 aanving, in den geest der hervorming te prediken. Zijne richting intusschen was meer zuiverend, dan daarstellend; hij bepaalde zich meer tot het wegwerpen van oude dwalingen, dan tot het aanbevelen van nieuwe voorschriften. Lang nog predikte hij tegen de misbruiken der Roomsche priesterschap, met het witte koorkleed der priesteren om de leden. Lang nog sprak hij met vuur en met ernst, tegen het aanbidden der heiligen en het aanroepen van hunne namen, terwijl hij hunne beelden en zinteekenen nog om zich duldde in zijne kerk. Lang nog hield hij zich verdraagzaam aan het vieren der misse op het hoog-altaar, om na het vieren der misse, van zijn kansel te herinneren aan de ééne algenoegzame offerande aan het kruis! En in lijdzame stilheid ook wachtte zijn gehoor in het schip der kerke tot het *'Ita missa est, Deo gratias,'* had weerklonken van het koor, om met luider stemme het lied der Hervormden aan te heffen: 'Heft op uw hart, opent uwe ooren.' Zoo ergerde hij geene zwakken, terwijl hij sterkeren sterkte. Zoo volgde hij het voorbeeld van een Heer, die in eene Joodsche synagoge het Christendom predikte, en die niet eerst den tempel

afbrak, voor Hij den tempeldienst onnut verklaarde. Zoo was zijn ijver geen verschroeiend vuur, dat de liefde verteerde. Zoo bereidde hij zachtelijk het goede woord eene goede plaatse. Zoo won hij tot honderd en tot duizend, voor de zuivere aanbidding in geest en in waarheid, te midden van de zetelstad der aloude bisschoppen, en vestigde zonder wanorde en zonder strijd, met geene andere macht, dan de macht der overtuiging, eene gemeente van Christenen, die aan geene andere voorschriften zich hield, dan aan die van het Oud- en Nieuw Testament, te midden van eene bevolking, door zoovele belangen nog verhecht aan de Roomsche Kerk, en naar geest en vleesch nog vastgehecht aan de banden en boeien der pauselijke Kerk. De magistraat, wellicht zelf Hervormde beginselen toegedaan, wellicht alléén ziende op de uiterlijke ruste en welvaart zijner stad, zag met welgevallen en dankbaarheid zoo bedaarden en voorzichtigen voortgang van een beginsel, dat hij elders onder het loeien van zoo heftige stormen zag doordrijven. Hij beschermde zijn persoon; hij steunde zijne pogingen; hij hielp hem verder; hij verzocht hem het koorkleed weg te laten en liet zelf op ordelijke wijze de beelden wegruimen uit de kerk, stond zijn prediker een jaargeld toe voor zijn onderhoud, en nog eene belooning voor vroegere diensten daar te boven, en bevestigde op deze wijze openlijk met het zegel zijner goedkeuring, de vrije gemeente, die zich noemde naar hare parochie: St. Jacob.

Toen vermaande haar Duifhuis met een woord uit het Oude Testament: ‘Gedenkt het wijf Lots,’ niet om te zien, niet met rouwe om te zien, naar wat achter lag. Dankbaar voor de bescherming der overheid, plaatste hij zich en de zijnen, als rustige en gehoorzame burgers, onder hare hoede, in alle uiterlijke belangen der Kerk hare macht en meesterschap erkennende, zich geen kerkenraad kiezende, de zaken der parochie overlatende aan de kerkmeesters, door de geburen gekozen en door wethouders bevestigd; de zorge der armen vertrouwende aan armbedienaars, die men *potmeesters* noemde, op dezelfde wijze verkoren. Den doop bediende hij zonder Roomsche vormen; maar ook zonder ouders of getuigen aan iets te verbinden, dan eene onderstelde gelofte van christelijke opvoeding. Tot het Avondmaal, waarbij hij, naar de oorspronkelijke instelling, brood en beker reikte aan iederen leek, liet hij allen toe na eigene beproeving, zonder naar eene andere belijdenis te vra-

gen, dan die ze door de daad der deelneming aflegden, ‘het geloof in Christus;’ geen anderen ban noodig keurende, dan de herderlijke vermaning; het straffen der afwijkingen overlatende aan de consciëntiën der schuldigen, en de overtredingen aan de handhavers der burgerlijke wet. Maar hield hij zelfs niet eenmaal boek van de namen zijner gemeenteleden, iedere zieke van elke gemeente was hem genoeg broeder, om dien troost en toespraak te brengen, zoo ras die werd begeerd. Onder zoo ruime en zoo vrijzinnige beginselen, door krachtige prediking en christelijke leefwijze van haar voorganger versterkt, bloeide die gemeente en breidde zich uit onder aanzienlijken en geringen. Deze uitkomst was een natuurlijk gevolg van haar aard, door den naam die haar gegeven werd wel aangeduid, *de onbeslotene,* daar zij openstond voor allen, maar ter andere is zij een wat vreemd verschijnsel, en bijna in tegenstelling met de aanwassende onverdraagzaamheid der eeuw.

Inmiddels had de andere richting der Hervorming, de meer stellende en bepaald opbouwende, zich meer en meer ontwikkeld, en ondanks den tegenstand, dien zij er vond, vertoonde zij zich met toenemende vrijmoedigheid in Utrecht. Eerst werd zij bij afwisseling geleerd en gesticht door predikanten en leeraren van buiten, die in schuren en loodsen hun gehoor verzamelden; later door aantal en wassenden invloed gesterkt, namen zij eene ongebruikte kerk in bezit, die den verjaagden minrebroeders had behoord, en ontledigden die op eigen gezag van de zinteekenen van den Roomschen eeredienst. De magistraat vond het niet meer den tijd om met geweld zulke vrijheden te keeren; hij bewilligde in een bezit, dat men zich reeds had toegeëigend zonder bede. Toen beriepen deze Hervormden hunne eigene vaste leeraars, en eene *gereformeerde gemeente* in meer eigenlijken zin, was er gevestigd.

Eene gereformeerde gemeente, zich vasthoudende aan de geloofsbelijdenis van Antwerpen, den Heidelbergschen catechismus als richtsnoer en onderwijzer nemende van haar geloof en leere, zich richtende naar Calvinus gevoelens op het punt van kerkelijke tucht en sommige bestredene leerstukken, en hare leeraren het liefst vragende uit de Geneefsche of Zurichsche school. Deze gemeente, niet op zich zelve staande als die van St. Jacob, maar verbonden en één met geheel de Gereformeerde Kerk in Neder-

land, was onder gansch andere verschijnselen aangevangen, en moest van andere beginselen uitgaan dan deze. Zij voelde en begreep, dat de strijd, die in Nederland was aangevangen tegen Spanje en de pauselijke oveheersching, een strijd was voor haar; zij achtte zich niet als een van die kerkgenootschappen, die voortaan vrije oefening zouden hebben in Nederland, maar zij hield zich bestemd *de heerschende Kerk* te zijn in Nederland; zij wilde niet slechts de eerste zijn, maar zij wilde de *eenige* worden; zoo zeker zij hare leer de eenige ware dacht, waarlijk gegrondvest op het zuivere Woord Gods. Zij had zoo weinig een denkbeeld van verdraagzaamheid, als zij die voor zich zelve niet had gevraagd en niet had verkregen; haar begin was een aanval geweest tegen dwalingen, waarom zoude zij andere dwalingen nevens zich dulden? zij had haar strijd begonnen uit liefde voor het onvervalschte woord der Schrift, zij zou dien strijd doorzetten, zoowel waar zij die verminkt zag door priesterdwang, als waar zij die willekeurig verwijd zag door vrijgeesterij. Zoo moest zij hare leer vaststellen voor leeraren en leeken beiden; zoo moest zij eene kerkenordening willen, die hare uiterlijke belangen regelde en hare geestelijke eenheid bewaarde. Zoo vroeg zij Synoden, algemeene en bijzondere; zoo vormde zij zich klassen en gemeenten, ondergeschikt aan hare uitspraken; zoo gaf zij niet een magistraat het hoogste gezag over zich in handen, maar eischte een onafhankelijk kerkbestuur, en vertrouwde alleen hare belangen aan hare dienaren en ouderlingen, door haar zelve beroepen en aangesteld. Der gemeente dier Gereformeerde Kerk, die zich te Utrecht *de bestolene* noemde, omdat zij niemand in haar schoot toeliet, die hare belijdenis niet had beleden, en zich niet begeven had onder hare tucht, of *de consistorische* naar haar kerkenraad, moest, als vanzelve spreekt, eene gemeente als die van St. Jacob tegen zijn. Eensdeels omdat zij hare ruimere beginselen vrijgeesterij moest achten; anderdeels omdat deze verdeeling hare kracht verzwakte, in eene stad waar nog altijd die tot Rome hoorden, zoo velen waren. Zoo stelde ze dan Duifhuis eene vereeniging voor, die hij niet aannam, en uit den aard der zaak niet aannemen kon, zonder voor zich en de zijnen afstand te doen, juist van de beginselen waarvan hij was uitgegaan, even weinig als het van hen te vergen was, bij die vereeniging de hunne op te geven.

Duifhuis betuigde: ‘dat hij het nog ontijdig achtte, hunne ordre

in zijne kerk in te voeren;' (was het dan de tijd voor *zijne vrijheid?*) maar hij bood hun de hand der vriendschap en stemde toe, in de hoofdzaak der leer niet met hen te verschillen; het verschil was echter grooter, dan de goede pastoor dat licht zelf heeft kunnen peilen; getuige ten minste zijne verwondering, toen ze hem Beza's geschrift over het ketterdooden deden inzien, en zijn gevoelen daarover vraagden. 'Is dat uwe meening, zoo moet mijne ziel uit uw raad blijven, en ik begeer met de zoodanigen geene gemeenschap te houden,' was het scherpe woord zijner verontwaardiging over hunne onvrijzinnigheid. Na die mislukte poging van vereeniging werd de scheuring wijder en de bitterheid der consistorischen uitte zich in vervolgzucht, die in het kleine liep en toch zoowel had willen ingrijpen in het groote. Zij riep de Hollandsche kerkdienaren, zij riep het rechtzinnig Oost-Vriesland te hulp. De delfsche Arnoldus Cornelius en de Oost-Friesche Menso Alting veroordeelden eenparig Huibert's leer- en handelwijze. Van toen aan was hij 'libertijn en papist,' niet wettelijk beroepen door de Gereformeerde Kerk of door haar bevestigd. Dit zeker was waar; maar had hij het noodig, als niet van de hunnen zijnde? A1s het, helaas! gewoonte was geworden bij de Protestantsche geschillen, begonnen zij tegen hem te prediken, zijne handelingen na te gaan, en hem daarvan rekenschap te vragen. Den nooddoop van een kind bij de geboorte, dien hij goedkeurde en geldig hield, rekenden zij hem tot een gruwel; de herdoop van een ander kind in de Roomsche Kerk, waar hij op zijn kansel afkeurend tegen vermaand had, zonder andere pogingen om het onherstelbare te herstellen, wekte hunne hoogste verontwaardiging op, en dat kon niet anders, omdat zij hem gingen meten naar *hun* maatstaf, en niet naar den *zijnen.* Ze zonden, als de eerlijke Bor het getuigt, 'spionnen onder zijne prediking, om hem in foute te vinden,' en dat was te meer onnoozel een maatregel, omdat hij niet gehouden was aan hunne rechtzinnigheid, en ze macht noch recht hadden te oefenen tegen hem. Zoo wij *zijne* geschiedenis schreven en niet die zijner gemeente, zouden wij voor en na nog veel hebben moeten bijvoegen, wat zijn persoon betreft; liever zij ons dit tot afzonderlijk onderwerp. Een tweede leeraar, Erasmus Bakker, was hem intusschen door

de wethouders tot hulp toegevoegd, maar verouderd, verzwakt, en moede van onrust werd zijn ambt hem zwaar, en wilde hij het juk nederleggen, maar overheid noch gemeente, die beiden hem liefhadden, stemden het toe. De eerste bevestigde hem opnieuw in zijn ambt, bepaalde meer nauwkeurig de wederzijdsche rechten, en gaf hem vrijheden, waaruit ik vreeze te moeten opmaken, dat zij hem zelfs voor lijfsgevaar te beschermen had, van welke hand dat dan ook werd gewacht. Men leze slechts dezen volzin, uit hare ordonnantie; 'dat hij voorts om eeniger perijkelen wille, hem bekend, niet zal gehouden zijn, iemand bij nacht te bezoeken in ziekte.'

De tusschenkomst der wethouderschap legde toen de ijverende consistoriepartij het stilzwijgen op voor eene poos, maar weldra gewerd hun eene andere ergernis, die voor hen eindigde in een zeer dubbelzinnigen triomf. De Prins van Oranje, voor eene wijle te Utrecht zijnde, was door de beschikking van zijn stalmeester bij meester Huibert Duifhuis te kerk geweest, en had daarna verklaard, zich niet te herinneren, ooit betere predikatie gehoord te hebben. Mij dunkt, dit woord reeds bewijst, welk een soort van hoorder de Prins zij geweest; maar toch zijne tegenwoordigheid in die kerk moest den Gereformeerden predikanten eene grieve zijn, die zij de stoutheid hadden te uiten. Ware een van hen de bevoorrechte geweest, de terzijdegestelde had zijn leed moeten verkroppen; nu konden zij eendrachtig en openlijk daarvoor uitkomen; zij gingen ten gehoor bij Willem I, en hielden hem voor, hoe *die pastoor* niet zuiver was in de leer, en hoe de Prins door zijne tegenwoordigheid als eene Gereformeerde kerk scheen te bevestigen, wat slechts eene afgezonderde sekte was. De staatkundige Prins antwoordde eenvoudig, als een Prins, die in predikantentwisten zoo groote zaak niet ziet: 'dat hij van hunne misverstanden niet geweten had; dat hij bevolen had, zijne kussens te brengen, waar de beste predikant predikte; dat de leerrede hem wel bevallen was, maar dat hij voortaan bij hen zou gaan.' Niet onnatuurlijk, hij wilde zich houden buiten de verschillen, en vermaande ook hen tot vrede en eendracht onderling.

Of het die vermaning was, die geholpen heeft, of wel de overtuiging, dat er met Duifhuis niets te winnen viel, zou ik niet durven bepalen; maar zeker is het, dat ze Duifhuis met ruste lieten, tot aan zijn dood in 1581. De magistraat beriep Hermanus Elko-

nius van Harlingen in zijne plaats, en welhaast vernieuwden de Gereformeerde predikanten bij dezen en zijn medebroeder de pogingen tot vereeniging, en verkregen van hen en van de overheid eene minnelijke samenspreking, om, indien mogelijk, het eens te worden; maar ook hier stuitten zij op de vroegere bezwaren en kwamen toch tot de vreemde verklaring: ‘dat zij weerzijds op elkander's leer niets te zeggen hadden,’ want indien dit ware, waartoe dan over elkander's gevoelens zich zoo ontrust? De Gereformeerden, die de vereeniging met den meesten ernst wilden, schijnen bij deze gelegenheid van rekkelijkheid de blijken te hebben gegeven; voor 't minst werd het punt der praedestinatie met alle hare consequenties een weinig op zijde gelaten, om den vrede te houden, schoon er over de geloofsbelijdenis en den catechismus werd geredetwist, dat naar mij toeschijnt, een weinig afdoende redetwist moet geweest zijn, daar alleen Elkonius den laatste goed schijnt gekend en begrepen te hebben, en deze onderwijzing, die de hoogste waarde had voor de Gereformeerden, van ongelijk minder gezag moet geweest zijn voor hunne broederen van *de onbeslotene* gemeente. Hoe het zij, het leidde tot geene toenadering, en de magistraat bracht die niet naderbij door te verklaren, dat hij in 't stak van discipline en kerkordering geene verandering wilde gemaakt zien. Nog eenmaal waagden de predikanten der consistorie eene poging bij den Prins, die door tusschenkomst van Utrecht's regeering opnieuw vruchteloos bleef, en toen schenen zij den strijd wel voor goed op te geven, gelijk ook de tijden hunne wenschen niet gunstig waren. Die worsteling tusschen het meesterschap der regeeringen, in het bestuur van de Kerk, en de zucht van predikanten en Gereformeerde leeken naar een vrij kerkbestuur, hadden zich ook meermalen elders geopenbaard en hadden tot menigen twist aanleiding gegeven, die, voor den Prins of de Staten gebracht, wel eens in een nederlaag waren verkeerd, - die wel bewezen, hoe de Statenpartij er toe neigde, om het gezag te hebben in de Kerk. Zij voelden zich dus gedrukt en ongerust, en intusschen wies de St. Jacobskerk, niet slechts in de stad, maar zelfs in de provincie Utrecht met toenemende kracht, bovenal toen Taco Sijbrandsz. de opvolger was geworden van Elkonius, die een beroep naar Breukelen had aangenomen.

Taco Sijbrandsz., een vrome geleerde, die in Friesland op bijna

aarts-vaderlijke wijze had geleefd van den landbouw, het werkdadige leven van den landman voegende aan den bespiegelenden studiezin van den geleerde. Na zijne komst was zelfs de gemeente toegenomen tot eene hoogte, die den magistraat ook nog eene tweede kerk, die van St. Marie, voor hunne samenkomsten deed afstaan. Tot hiertoe had Taco ruste gehad met zijne broederen van de consistorie, wier leedgevoel over zijne vorderingen intusschen te onderstellen is; maar het onweder broeide, en als wij gezien hebben, met Leycester's komst waren de kansen gekeerd.

En nu voeren wij u in Taco's huis, waar wij u drie tafereelen zullen aanbieden.

Het oogenblik van het eerste tafereel is slechts eene kleine schrede voorwaarts in onze vertelling, want het is de ochtend van den 9den April, en die van Reingoud's optreden bij Leycester was de 4de dier maand.

Het huis van den leeraar, Taco Sijbrandsz., heeft weinig aanzien; toch is het geen onaanzienlijk huis; integendeel, het is een grootsch en ruim gebouw, van geelachtige tichelen opgemetseld, met zware sterke muren, en dat alleen aan zijn staat van diep verval, niet aan zijn oorspronkelijk voorkomen het onoogelijke van zijn toestand te danken heeft. Het is zelfs veel te ruim, om slechts de woning te wezen van een enkel burgerlijk gezin, en het ziet er wel uit of het vroeger gestrekt mocht hebben tot eene ridderlijke hofwoning, tot het samenwonen van eenige half-geestelijke, half-wereldlijke heeren, of zelfs wel eens als geheel geestelijk gesticht, was gebouwd geworden en bewoond. Dit laatste denkbeeld werd opgewekt door het volstrekte afzijn van vensters in den voorgevel, behalve de kleine getraliede zijvensters *(tourières)* ter weerszijden van de deur, die eigenlijk eene poort was, en de menigte kleine celachtige vertrekjes, die in den eenen zijvleugel naast elkander gevonden werden. Daarbij, het huis paalde zoo dicht aan de St. Mariekerk, dat het wel zeker tot den *omloop van St. Marie* moge behoord hebben, en dus als een deel van hare bezittingen door een harer proosten of kapittelheeren tot zoodanig gebruik was ingericht. Hoe het zij! was men op het punt geweest de St. Mariekerk in 1582 te sloopen, - het scheen of men die daad bij dit gebouw alreede had aangevangen; of liever de tijd zelve, en gebrek aan de herstellende en onderhoudende hand had die taak op zich genomen, zonder dat er opzet-

telijke gewelddadigheid aan gepleegd was. Zeer zeker is het, dat het gebouw van buiten bijkans eene ruïne scheen, en dat het meest bewoonbare gedeelte van die ruïne door den predikant Sijbrandsz. en de zijnen was ingenomen, hetzij hem afgestaan door den magistraat of dat de gemeente er te zijnen behoeve de huisrechten van betaalde aan 't kapittel, dat nog altijd dat recht op die vaste goederen had behouden.

Wij zullen ons met die gissingen niet langer ophouden voor de poort; wij gaan die binnen, de wijde, sombere gang door; ergeren ons niet te veel aan de reten der muur, waar nu wel de lentezon doorstraalt, doch die ook hageljacht en stortregens zullen toelaten; laten eene soort van spreekkamer links liggen, met wier bewoners wij nog niet te doen hebben; stijgen een smalle trap op, die ons van de gelijkvloersche verdieping afbrengt, en gaan een der aardige celvormige vertrekjes binnen....; gaan die binnen, om Jacoba weder te zien. Hoe lang hebben wij haar reeds uit het oog verloren; maar het is ons gegaan als Douglas: we hebben haar niet vergeten, schoon wij slechts oppervlakkig hare kennis hebben gemaakt, als hij.

In het vertrek, waar wij haar vinden, zijn alle onmisbare meubelen, maar ook geen enkel meer en ze zijn alle hoogst eenvoudig, en de eenige glans, die ze afgeven, is een glans van reinheid. - Tegen den witten, gepleisterden muur, in eene soort van nisje met beeldhouwwerk in hout, hangt een Christusbeeld in ivoor, doch zóó vergeeld, dat het recht geeft tot het vermoeden, dat het dáár voor het minst de helft van eene eeuw moet gehangen hebben. Jacoba zelve zit weggedoken, haast verzonken in een hoogen, overwijden leunstoel, waarvan leuning en rugge nog sporen dragen van een vroeger verguldsel, - en waarvan de zitting een verkleurd tapijtwerk is, dat hier en daar tot op het weefsel is afgesleten. Die stoel ziet er uit, of een president van het kapittel alleen vroeger het recht kon gehad hebben, daarop te tronen. Nu zit het kind er in te peinzen, want peinzend hangt haar fijn blond kopje op den welgevormden arm, die zich steunt op de leuning. ‘Het kind!’ zoo noemt haar Barbara. ‘Het kind!’ zoo kon de grootvader haar noemen in aanzien van hare jaren. ‘Het kind!’ zoo mogen Douglas en allen haar noemen, uit aanzien van hare onschuld en onkunde van de wereld. Wij, die mogen heenzien over hare onkunde van het leven, wij gissen het, dat zij verder is dan hare leeftijd; -

dat zij wat anders is, dan zij schijnt - dat niet slechts haar verstand en haar oordeel zich hebben ontwikkeld onder veelvoudig voedsel van kennis, maar ook, dat hare ziel is gerijpt tot eene fijnheid en eene diepte van gevoel, die haar veel smart belooft in de aanraking met die wereld, waarvan zij te lang is gescheiden geweest, om haar te begrijpen, of door haar begrepen te worden. Vreemd schijnt het, dat, bij de hooge mate van innig godsdienstgevoel en bij de meerdere ontwikkeling en kennis, die de hare is geworden, zij zich nog zóó verkleefd gevoelt aan de vormen van den roomschen eeredienst; - zij, die den geest van een zuiver *Katholicisme* zoo wel had gevat! Die eenzijdigheid was het noodwendig gevolg van een kloosterverblijf, - en de overmacht van indrukken, in de kindsheid ontvangen, en die met haar waren volgroeid. En toch, - zoo ééne onder de vrouwen, - Jacoba scheen eene voorbestemde, om op te stijgen tot het aanbidden in geest en in waarheid. Dat stille denkende op dat effene voorhoofd; - die reine geestverrukking, die bij wijlen schitterde in het helder blauwe oog;-iets dieps en ernstigs tot in hare eenvoudigste bewegingen toe, dat veel meer een rijk innerlijk leven afspiegelde, veel meer een wegdroomen in een diepzinnig *mysticisme,* dan de behoefte aan zinnelijke en uitwendige godsdienstvormen. Maar de gewoonte en opvoeding konden sterker zijn dan de natuur, - en sterker dan allen nog is eene macht die wellicht nog op Jacoba zal inwerken.

Ofschoon in het huis van een Protestantsch leeraar, is het duidelijk, dat niemand hare overtuiging eenigen dwang heeft willen aandoen; want zelfs bare kloosterkleeding heeft zij behouden, de *vulgata,* een getijboek en eene Latijnsche uitgave van Augustinus' *Belijdenissen* liggen voor haar op de tafel. Het zijn echter nu geene godsdienstige overdenkingen, die haar bezighouden; wij merken het op uit haar woord tot Barbara; - want de trouwe verzorgster is weder met haar en ordent met nijvere hand het een en ander in het vertrek.

'Barbara! zoudt gij het zonde achten, veeltijds aan denzelfden mensch te denken?'

Barbara nam het kleedingstuk, dat zij bezig was op te vouwen, onder den arm en drukte de vuist op de tafel.

'Is 't eene vrouw of een man, hartelief?'

'Dat moet wel om 't even zijn,' hernam Jacoba; 'maar die bedoeld wordt, is een man.'

‘En verkeert *gij* in dat geval?’

‘Voor wie anders zou mij de vraag invallen?’

‘Ik zou meenen, 't kan er een man naar wezen! Zoo 't een zulke is, die uw liefste en bruigom kan worden, waarom niet?’

Jacoba vertrok de lip en de wenkbrauwen met eenig ongeduld.

‘Gij weet wel, Barbara! dat hier van bruidegom de rede niet kan zijn; gij weet, dat ik geen anderen bruidegom toebehooren zal, dan den bruidegom der maagden!’

‘Ja!’ riep Barbara. ‘*Gij zegt* dat veeltijds; dat is waar; maar....’

‘Meent gij, dat het *zeggen* hier geen *houden* insluit? - Meent gij, dat mijne verzuchting en mijn sterk verlangen niet altijd opgaat tot Hem, die de vreugde der engelen is! om welhaast één met Hem te zijn, als Zijne trouwe en onscheidelijke bruid, - en de dienaresse van de heilige Koningin des hemels?’

‘Dat zegge ik niet; alleen meene ik, op zijn zestiende jaar weet men nog niet, waarheen onze geneigdheden zullen strekken door het gansche leven heen. Bij St. Barbara! ik wenschte, dat ik u goed gehijlikt zag, en onder de bescherming van een rustig man!’

‘Spreken wij van dit niet meer, goede vrouw Boots! sinds wij: toch niet van één gevoelen kunnen zijn!’ En als tot zich zelve vervolgde zij: ‘'t Was alleen eene uitvlucht van eene beangste consciëntie, en hope van versterking in eens anderen zwakheid. En wete ik het dan niet, dat alles, wat afleidt van Zijn kruis en lijden, afleidt van Zijne liefde? O! waartoe heb ik de veilige wijkplaats der godsvrucht verlaten, zonder roeping, op uw aandrijven? O! ik ben alreede zeer bevlekt geworden in de aanraking der wereld.’

‘Juffer Jacoba! juffer Jacoba!’ riep Barbara met een heftigen blos van verontwaardiging. ‘Wat durft gij zeggen? Zoo een ander dan gij zelve in het hart nam, zulke logentaal over u uit te spreken, voorwaar! hij zou met Barbara Boots te rekenen hebben! want het zou niet alleenlijk zijn laster tegen u, maar ook tegen mij, als die u niet eene trouwe hoedster zoude geweest zijn.’

‘Ik heb het allereerst met mij zelve te rekenen, Barbara! en van datgene, wat ik mij verwijt, kondt gij mij niet vrijwaren en geen eenig mensch. Slechts de aanroeping der Heiligen en de krachtige voorbidding van de allergenadigste Koningin des hemels, - die *zuivere vase van reinheid,* - beschermen hier. En

toch,' vervolgde zij weemoedig, 'ondanks mijn vlijtig aanroepen van die allen, - ondanks de vurige litanieën, die dagelijks tot haar opgaan, voele ik mij schuldig aan vele en velerlei zonden, daarvan het mij troostrijk zoude zijn, mij te ontlasten in de biecht, - O! hoe eene zwakke Christen verlegen staat, als ze beroofd is van hare geestelijke leidslieden! Wie wijst mij met welke boetedoening ik het lichaam zal kruisigen tegen de afdwalingen van het harte? Wie kiest voor mij het krachtigste gebed, om te hoeden tegen de verstrooiingen van een lichtvaardigen geest?'

Barbara haalde de schouders op met een zucht.

'Het is zeker hard, zonder biechtvader en opzichter te zijn zoovele weken lang, maar dat is nu het kwaad verloop der tijden, en vroom onnoozel lam, als gij zijt, wat vasten en boetedoening aangaat, daarin doet gij meer dan het noodige; een wijs biechtvader zou u daarin te keer gaan in plaats van aanzetten. Moet ik u niet telkens dwingen, een weinig vleesch te eten, al is 't niet op een vastedag, en schoon 't u goed is ter versterking van uw teer gestel? En zoo ik u laatst niet ontnomen had....'

Jacoba bloosde sterk.

'Zwijg, Barbara! zwijg! Gij hebt daaraan niet wel gedaan, gansch niet....'

'Niet wel aan gedaan? Dat moogt *gij* zeggen, die eene heilige wilt worden, en het al half zijt; maar ik weet, wat *mij* past, en ik zeg u, dat de hoeve van mevrouwe Treslong mij eene les heeft gegeven, daaraf het gedenken mij de ziele ontroert, - ik, die slagvelden heb gezien! Maar die engel bloedende, kind! kind!' en Barbara verbleekte en de tranen stonden haar in de oogen.

'Daar heeft een betere dan ik gebloed voor de zonde en zonder schuld! En om niet te spreken van den Heere Christus zelf, de martelaren, de welzalige Heiligen....'

'Wel dan! wel dan! zoo mag dat alles volstaan voor onze schuld; waartoe zouden diezelfde martelaren en heiligen zoovele overtollige goede werken diepen? Wat nuts zouden wij er van hebben, hen aan te roepen en te vereeren, zoo het niet was, om in 't gene bij ons te kort kwam aan te vullen door hunne verdiensten?'

'Zekerlijk hebben wij daaraan deel zoo wij ons houden bij de Kerk, en hare bevelen gehoorzamen; maar weet gij wel, Barbara!

dat wij tweeën, sinds de vele dagen, die wij te Utrecht zijn, verkeeren als in een staat van doodzonde, van afsluiting buiten de Kerk, als waren wij door ban en interdict daarvan gescheiden.'

'Heere! mijn God! dat wist ik niet, lieve juffer Jacoba! hoe kan dat zijn? Gij hebt meer verstand van de godkunde, dan ik.'

'Die komt daarbij niet te pas. Gedenk alleen hoevele dagen wij de heilige Mis hebben verzuimd! Wie de rechte beteekenis der Mis wel indenkt, kan zich niet, als wij, onthouden van hare reinigende communie, en nog gelooven deel te hebben aan de dagelijksche onbloedige offerande, die er in verbeeld wordt!'

'Kunnen wij 't gebeteren? Dat mogen zij op hunne rekening hebben, die vermaledijde ketters, die hier de stad en 't land regeeren.'

'Neen, het ligt op de onze! dat wij het lijfsgevaar mijden, en de vrijheid des lichaams meerder achten dan de verlossing der ziel. Schoon ik de wegen niet kenne in deze groote stad, en die gebruiken niet ken die er omgaan, zoo houde ik toch voor zeker, dat in eene stad, die voormaals de bisschoppen heeft toebehoord, nog wel het heilige misoffer dagelijks wordt gevierd, als is 't dan in 't heimelijk! Zoo vervreemd kan in zoo korten tijd geheel een volk niet wezen van de oude trouw, en in de andere steden van dit land, die we zijn doorgereisd, hebben wij toch altijd nog hier of daar een altaar opgericht gevonden!'

Barbara wreef zich de handen met wat verlegenheid.

'Gewisselijk ja! hier wordt onze religie geoefend, melieve! maar onbekend, als ik ben, met de wegen hier, zie ik geene kans, de plaatse *waar* uit te vinden. Gij weet, hoe groote trouble het ons gekost heeft, alleen om de woning van heer Reingoud op te sporen, en daar durfde ik nog den eersten den besten naar vragen; doch naar 't andere kan ik niet onderzoeken, dan bij hen, die van de Kerk zijn. Gij weet, het waren eerlijke goede luiden, daar we eerst bij geherbergd waren; maar wij konden er niet blijven, enkel omdat uwe kleeding in 't oog liep, en sinds ge besloten hebt, voort te gaan die te dragen,'

'Ik vinde mij geene vrijheid, die af te leggen.'

'Daarvan verblijve het oordeel aan u, alleen sinds we hier verborgen zijn, en het mij is te rade geworden, niet meer uit te gaan kan ik vooreerst niet opsporen, waar we eene kapelle zullen vinden. Ik kan toch dat niet vragen aan den predikant van

de Lutheranen, die ons tot gastheer strekt. Hoe goed de man ook is, ik duchte, dat ik vreemd bescheid zoude krijgen.'

'Dat wij bij zulken leeraar der sektarissen ten leste nog wijkplaats moesten vinden!' zuchtte Jacoba.

'Dank veeleer alle heiligen, dat we eene zoo goede gevonden hebben! En zekerlijk, 't is wel jammer dat die man zulke afvalligheid voorstaat. In konventen noch kapittels kan daar een stiller en deugdgezinder leven geleid worden, dan die man leidt met vrouw en huisgezin. 't Is of alle Christelijke deugden, behalve het rechte geloof bij hen thuis liggen. Ge weet, ik help de juffrouw, die wel wat ziekelijk blijkt, en in haar groot gezin veel arbeids heeft, bij occasie wel eens een handje in 't huishouden; zoo merk ik op, wat er in omgaat. Maar 't is een lust en een voorbeeld, dat kan ik zeggen! Twaalf kinderen! En zoo eerbaar, zoo zoetzedig als dat alles samenwoont en omgaat met den ander! Geen onvertogen woord komt er over de lippen! Bij St. Barbara! ik schame mij soms de haastigheid mijner tonge, als ik de minnelijke en zoetaardige redenen hoor, daarmede die luiden mij en elkander bejegenen! En die kinderen alle twaalf, ik zeg, 't is een schat, 't is een wereld. - Gij moest u bij wijlen onder hen begeven, tot verdrijving van de onrust en zwarte mistroostigheid!'

'Och! waartoe zou dat strekken? Waar de opiniën zóó verschillen, kan de omgang en samenspreking tot niets anders leiden, dan tot botsing en ergernis; de Kerk ontraadt disputatiën aan de leeken, dergelijken altijd gevaarlijk zijn, zonderling als de lieden deugdlievend zijn en van scherpzinnig verstand. Waartoe zou ik strijd en twist zoeken, en de barmhartige gastvrijheid, die mij hier geschiedt, met ondank loonen?'

'Heb daarvoor hier geene zorge! De man, Taco Sijbrandsz., is van wondre verdragelijkheid. Reeds dat hij ons schuilplaats en herberg verleent, is er de proeve van.'

'En dat hij nog niet tot mij gekomen is, met vele drangredenen, tot afmanen van mijn geloof en aannemen van het zijne, is er geene zwakkere voor.'

Inderdaad! Taco Sijbrandsz. had sedert vele dagen Jacoba gehuisvest; en had hij haar alle bewijzen van gulle gastvrijheid dagelijks doen toekomen, toegesproken had hij haar nog niet. Het was duidelijk, dat hij gemijd had haar te komen zien, om, als

zij zelve vreesde, niet in twistredenen te vervallen, die hij nutteloos achtte. Het is zeker, dat bij eene vrouw als Jacoba, onverstandige ijver groote schade zoude hebben gedaan, of voor 't minst geen voordeel. Het is ook zeker, dat een Modet of een Fraxinus hier veel te veel zoude hebben willen doen, en geene andere vrucht zoude hebben verkregen, dan de bittere der teleurstelling; maar het is ook zeker, dat Taco Sijbrandsz. te weinig deed; want hij deed niets. En te dien tijde, - te allen, zoude ik wel moeten zeggen, - te midden van de groote worsteling van de twee beginsels, het behoudend en het hervormend, mocht wel geen mensch, voor wien zich tijd en gelegenheid aanboden, - mocht wel vooral geen leeraar van 't Protestantisme de handen slap laten nederhangen, zonder eene enkele poging, ook de zachtste, de voorzichtigste, om eene voortreffelijke ziel, om een schrander hoofd tot de leere der gezuiverde Kerke te winnen, en tot helderder begrippen te brengen, omtrent hare hoogste belangen. Mocht wel geen dienaar van het Evangelie daar een lam nabij zich weten, aan Christus gemeente verbonden door den heiligen doop, en haar zoo gansch verstoken laten van alle geestelijke hulp, van ieder verblijdend woord, dat het Evangelie te spreken weet tot allen, vooral tot de gedrukten en de belasten, als de droeve zwervende het zijn moest, die, - verstooten van een verwant, - of zijne hoede ontvluchtende, uit vreeze voor gewetensdwang, verstoken was van iederen troost en iederen steun, die hare Kerk haar aanbracht. Het is waar, hij had vele moeiten en afleiding in deze dagen, en het leven werd hem zorgelijk gemaakt door zijne ambtsbroeders, die in gevoelen met hem verschilden; maar dat kon het niet wezen, wat een man, als Taco Sijbrandsz., zoude afhouden, zijn plicht te betrachten tegenover anderen, als hij geoordeeld had, dat het *zijn plicht* was. Het was een uiterste van verdraagzaamheid, dat niet was van zijn tijd. ‘Dat moet God doen!’ oordeelde hij; maar hij wist toch, dat de Heer door middelen werkt, en niet of hij zelve ook het gekozen middel had kunnen zijn. Licht was zijne handelwijze fijne politiek! Waar die jonkvrouw in zulken toestand niet werd aangezocht, zou ze uit een streven naar voldoening van hoogere behoeften, licht zelve opzoeken, en waar zij tegemoetkwam, was ze immers reeds ter helfte gewonnen! Maar Jacoba was eene van die krachtige zielen, die ter eener zijde lange kunnen teren

op zich zelve, - en ter andere, zoo vereenzelvigd met een bepaalden godsdienstvorm, dat ze daarbuiten niets zoeken wilde, - en die zich liever in zelfkastijding zoude ombrengen, dan van een ‘leeraar der sektarissen’ oplossing te vragen van eene pijnigende gedachte, vooral na de weinig goede gedachte, die zij had opgevat van hunne inzichten, en hunne opvatting van de waarheden in hare Kerk geleerd en vastgehouden.

‘Maar om nu te komen op ons verzaken van het troostrijke gebod der Kerk,’ vervolgde zij, ‘daar is lafheid in, Barbara! en wij tweeën hebben van lafheid tot hiertoe nog nimmer de schuld op ons geladen.’

‘Neen! dat zou ik ook meenen,’ zei Barbara. ‘Om des geloofs wille, hebben wij beiden gebraveerd, wat mannen nauw zouden wagen. En we zouden dat nog doen; maar als ik dan de waarheid moet zeggen, is 't geene versaagdheid, die mij ook ditmaal afhoudt, trots alles eene kapel op te sporen en een priester te vinden; maar.... ik heb eene beloftenis gedaan; - en als soldatenvrouw weet ik, wat dat beduidt, de trouw van het woord!’

‘Aan wien die beloftenis, aan den predikant der Calvinisten, onzen gastheer?’

‘Neen, die goêman zou het mij niet gevergd hebben: de andere, de man die in oprechtigheid zorgzaam zich bemoeit, omtrent uw welzijn en welvaren....’

‘Douglas!’ en hare wenkbrauwen trokken zich samen.

‘Ei, neen! Dat ge het laatste komt, op wat u het eerst had moeten invallen! Onzen beschermer, den nobelen man, die ons deze wijkplaats heeft uitgedacht en daar veilig heengeleid, den edelen heer Leoninus! Het is eene beloftenis aan hem, die mij gestadiglijk binnenhoudt met opene deuren!’

‘Zoo hebt gij het heil onzer ziele afhankelijk gemaakt van den wil van een.... Protestant,’ voegde zij er langzaam achter, en een hoog rood van verontwaardiging kleurde haar de wang.

‘Ja! Protestant of niet, hij is ons ten duchtigen steun geweest, tot tweemalen toe; - of meent gij, dat wij de nasporing van heer Reingoud en Douglas zouden ontkomen zijn, zoo hij er zich niet mede gemoeid had? Ik zeg u, 't was de hulp der heiligen, die ons hem weder ontmoeten deed en herkennen op de *Marie-plaats,* waar hij was met zijn krijgsvolk, juist toen we als verstootenen dolen

gingen; en heer Reingoud.... doch van dien geen woord! - Het kwade wilt gij niet hooren, - het goede wil ik niet zeggen; dus van den hopman! Met wat heusche hoffelijkheid heeft hij ons hier niet heengeleid, toen hij den prediker en diens gezin bereid had ons te ontvangen? Heeft hij ook slechts de bede gewaagd uw aanzicht te zien?'

'Hij heeft *u* tweemaal omhelsd!'

'En ik stond het toe met vreugdigheid, aan zoo quikt een edelman! en verdiend had hij het. Zijn we hier niet veiliger dan in een klooster, daarheen ik u brengen wilde, dat hij ontried, en om redenen?'

'Nu, God geve, dat het goede mogen zijn! Niets kennende van deze wereld, dan vele perijkelen, - en mij gestadiglijk daarmede omringd ziende, zoo niet getroffen, beangstigt mij alles, en ontrust mij alles! Mijn nobele beschermer vergeve het mij, maar ik vreeze hem! Barbara! ik vreeze hem zeer!'

'Zou ze toch waarachtig dat zure, stroeve, gezicht van Douglas meer minnen, dan 't blijgeestig gelaat van den hopman? Een van de twee houdt toch hare gedachten bezig; dat gaat vast!' dacht Barbara, en luide sprak ze:

'De billijkheid er van is gebleken, toen de wilde soldeniers zich begeven hebben tot het plunderen van kloosters. Wat noods en gevaars zijn wij door hem dus niet ontkomen? En gedenk teffens, uit welken drang hij ons redde, te Rotterdam!'

'O, doe mij daaraan *niet* gedenken! Toen had ik de zwakheid, hem een loon toe te staan, dat mij nu belast met spijt en rouw! Mijn rozenkrans, - een geschenk van mevrouwe de abdis, - een gewijde door den Heiligen Vader zelfs!'

'Hoe kunt ge spijt hebben, van eene gift aan zulk een weldoener? Mijn kruis gaf ik met vreugd!'

'Hoe ik ook met vreugd heb gegeven!' zuchtte Jacoba. 'En met de hope er bij: het mocht hem veiligen in menig gevaar; - maar zekerlijk! het was zondig, dus heilig een pand af te staan, - en *dit* neffens zijn eisch aan u, brengt mij op het denkbeeld, dat er meer list schuilt dan begeerte in zijne bede, dat te bezitten. Zoo ook nu zekerlijk is hij welgezind ons het lijf te veiligen; maar heeft hij ook zoo groote zorge ons de ziele te behouden?'

'Ik ben niet zoo vernuftig als gij, lief kind! en eene zulke vraag heb ik mij zelve nog niet gedaan, en nu wilt gij, dat ik hem het pand zal terugvragen?'

‘Dat niet!’ riep zij haastig. ‘Dat mocht ondankbaar schijnen! - Daarbij, hoe zoudt gij het kunnen, sinds hij niet tot ons komt?’

‘Dat doet mij wonder genoeg! In zóóvele dagen niet éénmaal te komen omzien naar de lieden, die hem zoo grooten dank schuldig zijn! Dat is, in trouwe! geen blijk van groote goedwilligheid!’

‘Ik achtte dat integendeel fijne courtoisie; geen misbruik te maken van onze afhankelijkheid, om eene ijdele nieuwsgierigheid te genoegen!’

‘IJdele nieuwsgierigheid? Fij, zoo het dat ware! Welmeenend verlangen behoorde het te zijn! En 't schijnt mij eene bijster vreemde courtoisie, die zich niet om de luiden bekommert. *Ik*voor mij moet Douglas daarin prijzen, die 't voor 't minst aan moeite zich niet gebreken laat! 't Is een hard lot voor hem, dat gij hem nooit wilt zien!’

‘Een man, die aan u gezegd heeft, dat hij mij mint, zou ik dien zien en aanhooren?’ vroeg Jacoba.

‘Een *zulken?* och, waarom niet? Ik heb er zoovelen aangehoord, die dat zeiden; en geloof mij! de meeste vrouwen hooren zulken praat het liefst!’

‘Dan, Barbara! ben ik niet als de meeste vrouwen; en de gedachte alleen aan zulke ijdele affectiën beroert mij de ziele, als eene schennis van de rechten mijns hemelschen Bruidegoms.’

Dat antwoord gaf eene zekere spanning, die beiden eene wijle drukte. Daar sprong een allerliefste dertienjarige knaap het vertrek binnen; hij groette Jacoba in de verte, met wat eerbied, maar vroolijk sprong hij naar Barbara toe, onder den uitroep:

‘Lieve vrouw Boots! daar is hopman Leoninus, om u en de juffer te spreken; mag *die* hierheen komen?’ En of hij het verzoek wilde aandringen, voegde hij er bij: ‘'t Is zulk een goed heer, en zulk een moedig krijgsman! Mij heeft hij de hand op den schouder gelegd, en gezegd, dat ik ook een hopman zou worden als hij zelf, mits ik zijn vaandel wilde volgen!’

Barbara en Jacoba hadden intusschen geraadpleegd.

‘De hopman is welkom!’ zeide de laatste.

De jonkvrouw trok terstond de falie dicht over de oogen. Elias Leoninus dan kwam binnen. *‘Elias le Lion,’* als hij zich schreef, als velen hem noemden te dien tijde. En waarlijk! van

leeuwen aard toonde zijn mannelijk gelaat vele trekken; en die zijn karakter niet verloochenden. Edelmoedigheid, trouw en dapperheid schitterden uit die trouwe, helder bruine oogen, sprak in die fiere, vaste trekken, die wel iets meer strengs hadden, dan het bewegelijk bevallige, maar die toch waren van eene regelmatige, krachtige schoonheid, zooals men die wenschen zou in een krijgsman, in een Hollandsch krijgsman van dien tijd! Een open voorhoofd, de blos der gezondheid en levenslust op het gelaat, meer een gulle dan een fijne glimlach om den mond die door zijn donkeren knevelbaard wel wat ernsthaftigs kreeg en de volle, forsche bouw, die bij zulk een gelaat en bij zijn stand hoorde, - maakten in waarheid hem tot *den leeuw,* daar zijn naam hem reeds toe gestempeld had Ik bidde dat niemand hier denke aan de *lions* van onze dagen..

'Elias le Lion!' herhaalde Jacoba, toen hij *haar* dien naam had genoemd; maar zijne stem had daarbij toch niet zacht geklonken; in tegendeel, er was iets korts en iets straks in de wijze, waarop hij zich tot haar wendde: 'Ik kom als een vreemde, jonkvrouw!' zeide hij; 'schoon ik dit niet meer voor u zijn moest. Een kleine krijgstocht in den omtrek heeft mij belet, u eerder dit bezoek te brengen, daar de courtoisie mij den plicht van oplegt, schoon ik het doe met wat zorg, van niet welkom te wezen.'

Barbara, zoo voor *le Lion* ingenomen, vond dit begin niet heel troostrijk. Zij had het woord eens moeten hooren, waarmede hij afscheid nam van Douglas.

'Wees getroost, mijn arme Roger! ik ga daar binnen eens wat ordre stellen op uwe zaken; het zal toch niet gezegd zijn, dat eene deerne van zestien twee jonge mannen als wij zijn, dus zou bespotten! Ik ga zien wat voor inbeelding die Jacoba drijft.'

Maar al wist zij het niet, Jacoba antwoordde toch, ietwat getroffen door den toon van zijne stem.

'Mij niet welkom, heer! dat zou ondankbaar wezen!'

'Vergeef mij 't onhoffelijk woord, jonkvrouw! maar schoon om loon van dank niets voor u is gedaan, zie ik daarvan toch ook geen aanvang.'

'Hoe, edele heer! wat hebt gij ons gevraagd, dat we geweigerd hebben?' riep Barbara.

‘Over u, lief wijfje! heb ik geen klagen, maar mejonkvrouw,’- en zijne stem klonk weer streng, - ‘mejonkvrouw kon mij den dienst bewezen hebben, dien ik had gevraagd.’

‘Ik kenne dien dienst niet!’ stamerde zij, en *le Lion* had tranen kunnen zien in hare oogen, zoo zij den sluier had opgeslagen.

‘Den vriend te ontvangen, die het u heeft afgebeden in mijn naam.’

Jacoba zweeg.

‘Maar, heer!’ antwoordde Barbara, die geene beschuldiging op deze kon laten rusten. ‘Die jonge man is.... was....’

‘Hij kwam uit mijn naam als mijn vriend; men had kunnen vertrouwen, dat wien ik aanbeval, daarbij zich zelven ook zoude aanbevelen. Ik meende zelfs, dat hij het reeds gedaan had door goede, werkelijke diensten.

Barbara stootte Leoninus zacht bij den arm.

‘Och, heer! wil haar geene moeite aandoen! - Zoo de heer Douglas slecht ontvangen is en gehandeld werd, als niet had moeten zijn, tot loon van zijne krachtdadige hulpe, was dat mijn bedrijf, en de schuld en smaad daaraf mogen vallen, alléén op mij, die maar eene slechte vrouwe ben, en aan de regelen der hoofschheid gansch vreemd.’

‘Barbara! goede Barbara! bevlek u de consciëntie niet met een logen te mijnen gevalle!’ riep nu Jacoba. ‘Als er ondank gepleegd is tegen.... mijn heere, door het afwijzen van den edelman Douglas, is aan mij dien te verantwoorden; - dus wil mij aanhooren, en moogt gij een beter gevoelen van mij houden.’

Zij was opgestaan; had in de drift van het spreken haar sluier teruggeslagen; *le Lion* zag haar aan; hij zag haar lief engelen-gelaat; maar hij zag ook beschreide oogen; dat trof hem het eerst.

‘Tranen, schoone jonkvrouw! tranen?’ riep hij in eenige verlegenheid. ‘Wel! dat is, geloof ik, het eerst dat ik eene vrouw doe schreien; - ik ben wel hierheen gekomen om te vermanen, maar vergeef eens krijgsmans ruwheid, die feller aangreep, dan de meening was, zoo zacht en teer een jonkvrouwelijk gemoed! Ik zal willig luisteren en heb volle verzekerdheid, dat gij mij volkomene vergenoeginge zult geven.’

En hij nam een der houten schammels, en zette zich naast

haar. Met eene werktuigelijke beweging der gewoonte trachtte zij haar sluier over het gezicht terug te schikken; met eene snelle doch vaste beweging weerhield hij hare hand.

'Waartoe dat minnelijk aanzicht omsluierd? Meent gij, dat uwe welsprekendheid slechter zal werken, zoo ik in die oogen kan lezen? Of,' voegde hij er ernstig bij, 'hebt gij gelofte afgelegd als geestelijke zuster?'

Zij schudde ontkennend, en lijdelijk duldde zij, dat hij den sluier over de leuning van haar zetel heensloeg.

'Uwe zaken gaan goed, mijn arme Roger!' dacht *le Lion* in zich zelven.

'Dat een heer, die ons zoo edelmoedig tot beschermer en toevlucht strekt, misnoegen tegen mij zou opvatten, kan ik niet dragen,' begon Jacoba, met een diepen, donkeren blos, die zelfs het gedeelte van haar hals, dat zichtbaar was, overdekte.

Wij moeten hier herinneren, dat Jacoba's zacht vel van eene zeldzame fijnheid en doorschijnendheid was, zoodat ieder teer adertje daar blauwachtig doorschemerde en ook de lichtste beweging in het bloed, zichtbaar werd op voorhoofd en wangen.

'En ik heb zonder dat al wel kommer en leeds genoeg in dezen tegenwoordigen tijd.'

'Gewisselijk ja!' hernam hij; 'half verstooten en half vluchtende voor een nauw verwant, in vreeze voor vervolging, zonder vaste verzekerdheid voor de toekomst, is daar meer dan genoeg om eener vrouwe geest verslagen te maken, - doch beur u op, zoetzedig kind! Sinds eenige dagen kenne ik heer Reingoud, en heb goede hope, het tusschen u en hem tot eene goede werkelijke verzoening te brengen, alleen er dient tijd toe, die daarin veel werken moet!'

'Och, die zaken! mijn zijn en welzijn bekommeren mij het minst, ik heb 's levens veilige haven, dat het klooster van St. Klara mij was, niet verlaten uit eigenzinnelijkheid, en omdat ik begeerig was naar wereldsche woelinge, - maar op het gebod van een vader, mij door Barbara Boots overgebracht, en met instemming van mevrouw de Abdis, mijne geestelijke moeder! En al de nooden en perijkelen, angsten en onrust, druk en minachting, daar ik sinds dien tijd in verkeerd heb, komen niet over mij zonder den wille Gods en der Heiligen, en dat al mag wel enkel strekken, om mij te beproeven en los te maken van

het aardsche! Hoe mijn heer grootvader dit einden zal, ontrust mij niet; slechts is er ietwat anders, dat mij drukt en bange benauwdheid geeft; - maar,' vervolgde zij, plotseling verbleekend, en zoover het zijn kon van hem wegschuivende in haar leunstoel. 'Ik kan het *u* niet klagen.'

'En waarom *mij* niet?' hervatte hij, belangstellend naar haar opziende. 'Zoudt gij achten dat het mij aan meewarigheid gebrak?'

'Voor die klacht zult gij geene ooren hebben, want gij hebt geboden dat dit leed aan mij geschieden zou.'

'Kan 't wezen, dat Taco Sijbrandsz. u niet zou handelen met alle zachtigheid en reverentie, en u geweld zou aandoen in mijn naam?' vroeg hij met verduisterden blik.

'Zekerlijk neen! 't is niet mijn heusche gastheer daarover ik klage, maar, heer!' - en met een diepen, doffen snik braken opnieuw de lang weerhouden tranen uit. 'Ik kan de troostmiddelen van mijne Kerk niet gebruiken; ik kan niet ter Misse gaan, en Barbara zegt mij, dat gij die beloftenis hebt afgeëischt.'

'Zoo deed ik, jonkvrouw! en om zeer wichtige redenen! Was alles hier nog gelijk het placht een maand te voren, ik zou daar zoo groot bezwaar niet in zien; maar te dezer dagen verkeeren die van de Katholieke religie hier in een toestand van verdruktheid en onveiligheid, die wel zonderling strijdt met 's lands vrijheden en de beginselen der Unie.'

'O heer! dat woord van u,' riep zij verrast, en voor 't eerst op hem ziende. 'Gij meent dus niet, als de anderen, dat daar eer en plicht in steekt, ons arme Katholieken te vervolgen en te dwingen?'

'Wel zekerlijk niet! Ik houde voor onwijs en onchristelijk, wie zulke vervolgingen aanrecht; maar die hier nu de hoofden zijn, houden het anders. Heftige predikanten der Calvinisten hebben hier veel steuns en gezag, sinds de komst van Mylord Leycester, en die drijven, dat daar schijn noch schaduw van die vrijheid wordt gelaten aan de andere gezindten, die zij zelf met zooveel bewegelijke woorden voor de hunne hebben ingeroepen. Summa! wie nog Katholiek wil zijn, - mag dat in stilte blijven, - maar het zich niet toonen, - niet openlijk belijden, - of de vervolging zal over hem komen, en dit wilde ik van u weren!'

'Gij zult ons dus niet toestaan, vrij ter Misse te gaan.'

‘Nocht zelfs u op straat te begeven, zoolang het u goed dunkt deze kleeding te behouden.’

‘Dat aard zonderling veel naar tirannie.’

‘Die niet van mij uitgaat. Het dragen van geestelijk gewaad is bij scherpe ordonnantie verboden, onder strenge poene, om niet te zeggen, hoe gij u persoonlijk daardoor onderscheidt en de opmerking trekt; want het is al te waar, dat dit gewaad er vrij al kloosterachtig uitziet, en geene andere een zulk draagt neffens u.’

‘O! ik vreeze niet, last te lijden voor mijn geloof.’

‘In trouwe, juffer! ik houd dat voor waar, maar het zal in uwe Kerk al een zijn, als in die der Protestanten; wij hebben minder behoefte aan martelaars dan aan apostelen, en zoolang gij onder mijne hoede zijt, zal ik zorgen dat gij het eerste niet wordt; voor het laatste hoop ik zal uwe roeping als vrouw u vrijwaren.’

Jacoba antwoordde daarop niet, dan door een licht verbleeken; zij zweeg eene poos, en na een zucht hervatte zij:

‘Zoo zal ik mij kleeden, naar de maniere die men hier volgt.’

Barbara maakte een gebaar van blijdschap en zegepraal.

‘Nu!’ riep Leoninus. ‘Ziedaar een wijs besluit; dat neme ik als eene belofte. Vrouwe Sijbrandsz. zal zich volgaarne belasten met de lichte zorge u van andere kleeding te voorzien, en daarna zult gij over ons beiden tevreden zijn.’

‘Gij zult dan Barbara eene kapelle wijzen, waar ik de Mis mag gaan hooren?’ vroeg zij zacht vleiend.

‘Hm! hm! om nu te zeggen, dat het mij gansch ondoenlijk wezen zoude, u derwaarts te leiden, dat kan met oprechtigheid niet bestaan; maar, lieve juffer! wezende in dit land, de kleindochter zijnde van heer Reingoud, en nog om andere redenen, die gij later verstaan zult, zou ik u meerder raden, de Mis nu maar achterwege te laten.’

‘Machtige St. Jacob!’ riep Jacoba. ‘Uwe stemme waarschouwde mij niet vergeefs! Mijn misvertrouwen bevangt mij opnieuw, terwijl de verdenking alreede begon te wijken.’

‘Welke verdenking?’ vroeg hij bevreemd.

‘Die, dat gij wel de vriend zoudt zijn, die mij leven en veiligheid hoedde en verzorgde, maar dat gij al veel minder zorge hebt voor mijner ziele zaligheid, of liever een zulke, die mij berooft van godsdienstigen troost en steun naar de wijze van *mijne* Kerk, om mij tot *de uwe* te trekken.’

‘Dat is eene zeer scherpe aantijging, juffer!’ hervatte hij. ‘En om mij te zuiveren, zoude ik vele woorden kunnen gebruiken; maar ik wil het alleen met te zeggen, - dat ik zelf mij nog niet heb aangesloten aan de Gereformeerde Kerk, alhoewel ik Hervormde beginselen ben toegedaan. Hoe weinig ik dus het opzet kan hebben, u te winnen voor eene zaak, die niet eens de mijne is, moge uwe eigene scherpzinnigheid uitwijzen. En zoo gij in verslagenheid van geest plotseling kondt besluiten tot zulken overgang, zoude ik de eerste wezen om bedachtzaamheid te prediken, en u te bidden, eene zoodanige keuze niet te doen, dan met volkomene vrijheid en helderheid van geest, en van beweginge! En ik meene, dat de prediker Taco Sijbrandsz., tot u gesproken hebbende over geestelijke zaken, dat zal gedaan hebben in dier voege, geen anderen drang gebruikende, dan die, van overtuigende redenen, minnelijke overreding, en de stille, welsprekende macht van het voorbeeld. En wat aangaat het onthouden van de vertroostingen uwer Kerk, zoo het in mijne macht had gestaan u die te bieden, ik had ze u doen reiken, wetende dat eene zwakke vrouwe aan zulke uiterlijkheden hangt.’

Jacoba bloosde bij dat woord, dat eene lichte kleinachting verraadde voor hare sekse en zielskracht; zij verviel eene wijle in gepeins.

‘Maar,’ vervolgde *le Lion,* ‘dat niet in mijne macht zijnde, heb ik gemeend, dat gij in de toespraak, en het vermaan van een schrander en verdragelijk Protestantsch geestelijke voor eene wijle genoegen zoudt nemen, achtende dat het uit een zelfde Evangelie is, daar leeraar en priester beiden troost uit moeten toereiken!’

Het scheen heftig te stormen in Jacoba's hoofd en harte.

‘De predikant is geenszins tot mij gekomen, om over godsdienstzaken te spreken, en ik.... ik achtte het nut, hem niet op te zoeken van mijn kant,’ antwoordde zij aarzelend en verlegen, slechts half drukkende op de woorden, die zij uitsprak.

‘Ge hebt daarin niet gehandeld naar den raad, dien ik u had laten geven door vrouwe Boots. Verkeerende met die huishouding, die ik durf aanbevelen in liefderijke eendracht en blijgeestigen omgang, ware u de tijd korter gevallen, de eenzelvigheid van het tehuisblijven verminderd, en ge hadt u zachtkens aan de manieren van 't gemeene leven gewend, daar gij ten eenigen dage toch in zult moeten verkeeren.’

‘Neen, heer! o neen! dat geve de Gebenedijde des Hemels, dat dit niet zijn mag!’ riep Jacoba heftig. ‘En toch,’ voegde zij er langzaam bij, toen hij haar had aangezien, - met een blik van eerlijke en gulle verwondering; 'toch wil ik uw raad volgen, als dien van een broeder, maar dit eene bid ik dan van u, - ik bidde het bij uwer eigene ziele vrede: gun mij eene biecht! al is 't nog zoo in 't heimelijk, al is 't voor eene enkele maal, dat ik slechts mijne consciëntie in ruste brenge!’

‘Op mijn woord als eerlijk man en als krijgsman, mejonkvrouw! ik zie daar geene kans voor: eerstelijk niet, vermits een priester der Katholieken zich niet lichtelijk zal wagen in het huis van een prediker der Hervormden; anderszins omdat de goede heer Taco Sijbrandsz., gesteld hij wilde toelaten, dat een zulke in zijn huis werd gevoerd, - daardoor in eene verdenking zoude komen bij de leeraars van de Calvinisten, die er juist in deze dagen op uit zijn, om iets tegen hem te vinden. Men houdt het oog meer dan gemeenlijk op zijn huis gericht, men heeft reeds genoeg achterdocht en argwaan tegen hem; die zoudt gij niet willen vermeerderen?’

Jacoba zweeg; en liet het hoofd hangen en de handen in den schoot vallen, met zulk eene volmaakte moedeloosheid, dat Leoninus zelf er verlegen onder werd.

‘Dus niet eenmaal zinnelijk deelnemen aan de communie van Christus’ dood, zoolang ik in deze vernate stad moet blijven!’ riep Jacoba met bitterheid en smarte.

‘Hoor!’ sprak Leoninus. ‘Als gij niet zoo bijster gezet waart op zekere uitwendige vormen, was die uitroep onnoodig; ik zou u het Sacrament des Heiligen Avondmaals kunnen laten genieten, zonder dat gij noodig hadt afzwering te doen van uwe eigene geloofsleer.’

‘Wat zou mij dat!’ hernam zij met een lichten zweem van minachting.

Le Lion schudde zacht het hoofd, maar Jacoba bloosde sterk; en voegde er bij: ‘geen leeraar der Protestanten zoude eene Katholieke toestaan daartoe te naderen.’

‘Die, welken ik bedoele zou dat toestaan; luister! Hier zeer dicht in onze nabuurschap, in de Marie-kapel, die ge van hier zien kunt, wordt de nachtmaalstafel aangericht, zooals de Verlosser die heeft ingesteld. Daaromheen noodigt de leeraar allen,

die gelooven en belijden, dat Jezus is de Christus, de Zone Gods, de Zaligmaker van zondaren; die met boete en ootmoed daartoe naderen, en in broederlijke liefde willen aanzitten. Slechts geloof in de waarheden van 't Oud en Nieuw Testament, ziedaar alles, wat er noodig is! Liefde tot den Heer en den naasten en vernieuwing des levens; ziedaar alles, waartoe het verbindt. Ik vrage u, mejuffer! welke Christen of welke Christin zou zich daar niet kunnen nederzetten en met dankzegging den dood verkondigen van den éénigen Heer der Kerke?'

'Kan het wezen?' vroeg Jacoba langzaam en nadenkend. 'Ik meende, dat de Protestanten onderling op ieder punt der leere verdeeld waren en twistten, de eenheid en vastheid hunner Kerk braken, en zich naar ieder verschillend stelsel of den uitdenker daarvan noemden, en dan niet nalieten, elkander onderling te vervolgen en te verketteren. 't Was mij altijd het grootste bewijs van de onvastigheid en onhoudbaarheid hunner leere.'

''t Is ook, leider! slechts eene afdeeling van de Protestantsche Kerk, - en ik bekenne, in deze bange tijden zal zij moeite hebben, zich staande te houden; haar vooruitzicht ligt in betere tijden.'

'Hoe noemt gij die Protestanten?'

'Zij worden meest genoemd naar hun eersten prediker, die Duifhuis was, of naar hunne kerk, die van St. Jacob. Hunne leeraren heeten predikanten van 't Oud en Nieuw Testament. Uw gastheer is een van hen.'

'Dat maakt wel dien man zoo verdragelijk, als men hem roemt?'

'Anderen zijn het niet voor hem, men verkettert hem vreeselijk. De Calvinistische predikanten stellen zich machtig tegen zijne leer, - en hoe dit einden zal, weet nog geen mensch, - schoon heel Utrecht er mee vervuld is. Reeds hebben zij eene samenspreking gehad voor Mylord Leycester en den magistraat, om wederzijds hunne zaak te bepleiten.'

'De zaak van God en van de Kerk voor een magistraat,' glimlachte Jacoba.

'Wat gij eene goede volgelinge der consistorialen zoudt zijn, die dat alles alleen willen beslechten; maar ziehier tusschen ons theologie genoeg! maak gebruik van mijne mededeelingen, zoo ge best kunt; gij zult mij daarna van uw wil bericht doen. Ik

vergeet de zaak te bepleiten van den goeden master Roger Douglas, de voorname reden van mijne komst.'

'Ik had daarvan iets meer gehoopt voor mij zelve.... voor mijne religie,' hervatte zij.

Barbara had zich intusschen achter Leoninus geplaatst.

'Ze wil den rozenkrans terug hebben,' fluisterde zij.

Elias le Lion beet zich de lippen en plotseling viel hem iets in.

'Een onderhoud met Douglas! zoo gij besluiten kost, hem dat te geven, zou u licht meer genoegen! Hij bidt zich oorlof om u te zien, omdat hij u iets wil terugbrengen, en....'

'Wat toch?' vroeg Jacoba.

'Uw rozenkrans.'

'Die in zijne hand!' sprak zij met een blos.

'Op zijne dringende bede heb ik hem dien afgestaan; u niet kennende, had die voor mij kleinere waarde; nu zoude ik niet zoo willig zijn geweest dien te geven, maar zeker, gij moest den armen jongen maar eenmaal aanhooren; doe het te mijnen gevalle....!'

'Maar, mijn heer en goede vriend! als gij wist.... ik geloof....'

'Lieve juffer en vriendin! ik weet; maar juist daarom zou ik u aanraden, hem te hooren; ge kunt toch "ja" of "neen" zeggen, en 't is zake, dat de arme jonge edelman uit de onzekerheid gered wordt; want hij verkeert in een deerlijken toestand. Tot het "ja" zou ik u wel durven raden, want hij is van strikte braafheid, vroom en nauwgezet bovenmate, heeft een gouden hart, schoon zijn hoofd wat opgewonden is en wat dweepachtig, hij is achttien jaar en zal wijzer worden met den tijd. Om uwe veiligheid zou hij half Holland verwoesten, en hij is zoo wel gezien bij uw grootvader, dat het mij niet verwonderen zou, zoo deze u oplegde als een plicht, wat Douglas u zal afvragen als eene gratie. Nu zou ik, eene vrouw zijnde, liever een man gratie bewijzen uit vrije verkiezing, dan mij te zien toegewezen bij de verkiezing van ouders of verwanten. Eene andere zoude ik indachtig maken, dat de goede vriendschap van een jongen edelman, als deze, een naverwant van Mylord Leycester, groote voordeden aanbiedt, en gansch niet te versmaden is in uw toestand; maar nu zeg ik alleen: aanhoor hem voor eene maal, opdat hij uit den benauw-

den druk der onzekerheid gerake! Gun hem de vrijheid, u het pand aan te bieden, dat gij terugwenscht.'

'Wat zegt gij daartoe, Barbara?' vroeg Jacoba aarzelend, en met eene zekere schuwheid naar deze opziende. 'Zooals mijn heer het voorstelt, schijnt het nu wel Christenplicht, hem te hooren.'

'Wel, wat ik u aleer zeide, lieve juffer! laat hem komen!'

'Laat hem komen!' herhaalde Jacoba met kennelijken weerzin.

'Zoo ga ik hem die gunstige uitspraak mededeelen!' hernam Leoninus, terwijl hij opstond; maar noch in zijne stem, noch op zijn gelaat sprak iets van die voldoening, die Jacoba en Barbara beiden er op hadden gewacht. De groet, waarmede hij afscheid nam, was zelfs iets strakker dan die terughouding, waarmede hij binnenkwam.

'Keert gij spoedig?' vroeg Barbara, terwijl zij hem de deur opende, 'mij dunkt, dat uw onderhoud haar goed is.'

''t Zal afhangen van omstandigheden,' had hij geantwoord.

Onder de donkere gewelfde gang, waartoe het daglicht niet doordrong, wachtte hem iemand.

'Nu, Roger!' sprak hij. 'Ik heb den vriendenplicht volbracht; gij hebt toegang; ga daar boven, en doe uwe zaken zelf! Ik wensch, dat gij slagen moogt; maar zoo 't niet ware, waarschuw mij, en laat ons hierin in oprechtigheid gaan als goede vrienden, die wij zijn! Als Jacoba u kan minnen, zie ik haar niet weer; - zoo zij u afslaat, zal ik zelf de kans wagen; want ik geloof in trouwe, dat ik alreede begin heb van verliefdheid, voor 't minst, het was mij een groot offer, om bij haar niets te zijn, dan uw vriend! en ik heb mij, God betere 't! aangesteld, als een voogd of grootvader, en het lieve kind, - dat hare heiligen het haar vergeven! - was volgelijk en zacht tegen mij, of ik een zulke ware geweest.'

Douglas antwoordde niet, maar deed eenige stappen voorwaarts, of hij haast had, zijn lot te weten. Leoninus volgde hem nog, en fluisterde hem in:

'Deze waarschuwing ben ik u verplicht: Vang niet aan met een sermoen tegen de Paapsche Misse, en onthoud u van religietwist, anders verbruidt gij het met den eersten!'

De aangesprokene zuchtte, en haastte zich voort.

''t Is vergefelijk, dat hij, aan haar denkende, geene woorden

heeft voor mij!' dacht *le Lion,* en ging de tegenovergestelde zijde.

Een lichte tik op de deur van haar vertrek verwittigde Jacoba, dat haar bezoeker zich niet wachten deed.

'Binnen!' riep Barbara luide, en de bezoeker *trad binnen,* maar het was Douglas niet; het was Essex, de jonge, wilde Graaf van Essex, die zonder schroom of aarzeling voortliep tot midden in 't vertrek; twee vrouwen ziende, met eenige verwondering staan bleef, zijn valkenblik snel richtende op de eene en de andere, en daarop naar Barbara toeliep, haar omhelsde, eer zij het wist of weren kon, met het woord:

'Een welkomstkus weigert men zijn ridder niet.'

Maar ook eer hij het weten of weren kon, had de dartele jonge edelman een zeer onhoffelijken oorveeg in vergelding daarvan, met het woord van Barbara:

'Een ridder mag wezen, maar geen vreemden indringer.'

'Een oorveeg aan mij!' riep hij wel wat verrast. ''t Is de eerste en wel zeker de eenige, daar geen bloed op zal volgen.'

Graaf van Essex! gij raadt het: in lateren leeftijd zou u eene zulke beleediging herhaald worden, door eene vrouw, - door eene koningin, en daar zou wel bloed op volgen, maar, helaas! het uwe.

'Ik had niet zooveel noodig, volschoone! om in u de kamenier te onderkennen, maar noem mij geen indringer, noem mij een bezoeker. Gij wachttet een ander, dat is waar; doch, waar de een ontvangen wordt, mag de ander op toegang hopen. De eene edelman is zoo goed, als de andere. Leoninus is, geloof ik, een burger. Master Douglas heeft de balk der bastaardij in zijn wapen. Ik acht mijne afkomst geene mindere dan die van Mylord Leycester zelf; daar is meer inlichting dan de eisch van het oogenblik zijn kan.'

Jacoba had gesidderd als een popelblad, bij het zien van een gansch vreemden jongeling; maar door al het ondervondene reeds wat moediger dan voorheen, of liever even gewoon aan buitengewone voorvallen in het leven, als weinig bekend met den gewonen kalmen toon des dagelijkschen levens, waagde zij hem toe te spreken, en vroeg ernstig:

'Wij willen geene inlichtingen omtrent uw persoon in 't geheel, jonker! maar hebben recht, u te vragen naar de oorzaak van uwe komst.'

Thans wierp zich Essex snel aan hare voeten.

‘Vergeving, schoone jonkvrouw! vergeving; ik heb zwaarlijk gezondigd tegen courtoisie en ridderplicht, door te schertsen met uwe kamervrouw, zonder eerst mijne knieën te buigen voor u, en het woord te richten tot u; doch wil aanmerken, hare schoonheid is van die, welke zulke jokkernij uitlokt, terwijl de uwe integendeel terstond deemoedige aanbidding gebiedt!’

Die hoffelijkheid scheen weinig indruk te maken, want Jacoba hernam alleen zeer koel en zeer droog:

‘Gij zoudt ons verklaren, waarom gij hier zijt.’

De kleine Graaf, die de onbesuisde vermetelheid van een knaap vereenigde met de driften van een jongeling, en met het vernuft en de scherpzinnigheid van een schrander man, bleef toch een oogenblik verbluft bij den kouden ernst van eene jonge vrouw, die hij eene lichte overwinning dacht. Toorn, verwijtingen of tranen hadden hem vanzelve op eene wijze van aanval gebracht; - eenvoudig rekenschap af te leggen van de reden zijner komst, was wel het moeielijkste, wat hem gevergd kon worden. Richelieu *en herbe,* was hij echter niet verslagen. Hij begreep, dat hij omzichtig moest zijn. Eene wijle bedacht hij zich.

‘Ik meende, voor 't minst,’ hernam hij, ‘dat een geloofsgenoot.... zich het recht mocht nemen....’

‘Een geloofsgenoot? Zijt gij Katholiek? Hoe weet gij, dat *ik* het ben?’ vroeg Jacoba in de hoogste verwondering.

‘'t Kan wezen, dat zijn oogmerk goed is, al zijn zijne manieren wat los!’ dacht Barbara, die, wij moeten het bekennen, zich niet volstrekt onverzoenlijk voelde voor den prachtig gekleeden jongeling, voor den bevalligen edelman, die later de afgod was van alle vrouwen en de oogappel eener Koningin, een oogappel, dien zij zich intusschen heeft uitgerukt.

‘Mejonkvrouw! zoo mijn verschijnen ietwat verrassend is, en hetgeen ik spreken moet of verbergen, wel wat geheimzinnigs heeft, laat dat u niet tot onrust en vreeze verwekken, want ik heb.... ik ben....’

‘Toch niet Satan?’ vroeg Jacoba met eene zekere huivering. ‘Men zegt, dat die bij wijlen de gedaante aanneemt van een beeldschoonen jongeling, om arme jonkvrouwen te verstrikken.’

Essex kon nauwelijks een glimlach weerhouden over de naïeve vraag; het *epitheton* gaf hem moed om voort te gaan.

‘Leider! ik ben slechts een gewoon sterveling en gelukkig zonder den verdachten paardenvoet, die in 't dansen zoude hinderen. En ik vrage u, zou Satan ter Misse gaan?’

‘Gij gaat ter Misse?’ vroegen beide vrouwen levendig en met belangstelling.

‘Zoo waar als ik tot de Roomsche Kerk behoor!’ riep hij.

Beide vrouwen wenkten elkander toe. Jacoba vouwde de handen half met dankbare blijdschap, half smeekend.

‘Dan ook kunt gij ons derwaarts brengen; is het niet zoo? Wilt gij?’

‘Of ik wil! Maar, schoone juffer! zou de Avondvesper niet het best onze zaak zijn, in het eerst ten minste?’

‘Ik geloove dat ook,’ zei Jacoba met een zucht, terwijl zij hem, die nog altijd in de bevalligste houding geknield lag, een stoel wees; doch - zonderling! - niet dien, welken Elias had gebruikt. Toch nam hij dezen.

‘En meent ge nu, dat Douglas plan had, u een zulken dienst te bewijzen?’ vroeg hij met eene stem, die verleidend liefelijk was, zoo ras hij het wilde.

‘Ik weet zoo goed het tegendeel, dat ik dit niet eenmaal van hem gevraagd zoude hebben, daar zelfs heer Elias *le Lion*....’

‘Nu ja, *le Lion* is een waanwijs en aanmatigend personaadje, die u wel gaarne verdrukken zou en bedillen, oft hij uw voogd en meester ware; en die u veeleer ganschelijk afbrengen zou van uw geloof, dan u vrijheid te geven, dat te oefenen.’

Barbara sloeg de handen inéén van verwondering over zijne bekendheid met den toon van Leoninus, bij zijn onderhoud met Jacoba. Deze zelf antwoordde met een zucht:

‘Ik moet erkennen, dat die verdenking bij mij is opgekomen....’

‘Verdenking? 't Was de onderkenning van de waarheid!’ riep hij, dankbaar dat hij het zoo had geraden; en nu stoutmoedig, sinds zijn recht om te blijven zwijgend erkend werd, vroeg hij op zijne beurt: ‘Maar, hoe kon zóó vroom eene Katholieke er toe komen, het bezoek te willen ontvangen van een zoo heftig Puritein, als die Roger Douglas is?’

‘Is 't een Puritein, heer? Ik ken die soort van sektarissen niet; slechts ik wachtte hem, ten deele uit nooddwang, ten deele, omdat hij mij een geliefd pand zoude wederbrengen.’

‘Een minnepand?’ vroeg hij schertsend.

‘Een rozenkrans! - een gewijde!’ hervatte zij ernstig. ‘Ik bezit niet eenmaal een enkel zinneteeken van mijne religie.’

Hij wreef zich het voorhoofd.

‘Zoudt gij gediend zijn met eene miraculeuze medaille, - juist geen oud reliek, maar een gedenkpenning, geslagen te Amsterdam, ter eere van den schutterpatroon St. Joris?’ vroeg hij, tegelijk een eerepenning te voorschijn halende aan een blauw zijden lint. ‘Ziet gij? St. Joris is er op afgebeeld!’ Hij gaf hem haar te bezien. - ‘Zou het u gelusten, hem te bezitten?’

Zij zag hem aan met eene mengeling van schroom en begeerlijkheid.

‘Ik zal mij de verplichte gelooven,’ hernam hij. ‘Gun mij, hem om dien bevalligen witten hals te hechten.’

‘Met oorlof, heer! dat zal *ik* doen!’ riep Barbara glimlachend; en snel voorkwam zij dien dienst, door dien zelve te verrichten.

‘Ik ben u veel dank schuldig voor zoo gewijd een geschenk, maar van een broeder harer Kerk neemt de verlatene het gaarne.’

‘Oef!’ dacht hij. ‘Zoo ze Latijn verstond en de keerzijde ging lezen!’ maar luide sprak hij: ‘Laat ons nu goede afspraak maken voor den vesper van dezen avond!’

‘Hoe, gij kunt reeds dezen avond?’

‘Waarom niet, met mijn goeden wil, om u te verplichten, is alles mogelijk. Maar als eene oprechte en vrome Katholieke, moet gij mij deze beloftenis doen: den listigen en waanwijzen Leoninus niet weer te zien, en niet te ontvangen de bezoeken van den ijverigen ketter Douglas, die zekerlijk hier komt om u af te keeren van de Kerk!’

‘Het tegendeel heb ik alreede beloofd, maar van mijne standvastigheid kunt gij wel verzekerd zijn; ik leg opnieuw die beloftenis af in uwe hand, als in die van een vroom broeder!’ En werkelijk leide het eenvoudige kind hare hand in die van den jongen man, met een vertrouwen en een ernst, of hij haar biechtvader ware geweest.

Toen ging de deur open, *Elias le Lion* en Roger Douglas beiden traden haastig binnen. Hunne verwondering, Essex te zien, was wellicht niet zoo groot, als hem te zien in zoo rustige gemeenzaamheid met Jacoba, - en niet zoo groot, als die van de beide laatsten, zich alzoo verrast te vinden. Dat kwam, omdat de jongelieden juist met zooveel haast kwamen toeschieten, op

het vermoeden, dat Essex dáár zoude zijn, en dat hij Jacoba's schuchterheid vreeze zou aanjagen door zijne dartelheid, of hare onschuld opschrikken en ergeren door zijne onbezonnenheden. Altijd verwachtten zij eenig heftig tooneel. Jacoba schreiende, Barbara in woede, waaraan zij begrepen, zoo spoedig het zijn kon een eind te maken; want nauwelijks was de zoon des Kanseliers de St. Marie-plaats over, of hij ontmoette Douglas, die, in eene soort van angstige spanning, hem tegemoettrad met de vraag:

'En nu, wil zij mij zien?'

'Of zij u zien wil? maar mijn God, Roger! Nu gij daar niet bij haar zijt, wie kan het dan zijn, dien ik de toegang gaf tot haar vertrek?' - En hij vertelde hem, wat hij gezegd had tot den persoon die daar wachtende was, meenende dat het geen ander zijn kon, dan Roger.

'O barmhartige Hemel!' riep Roger verschrikt. 'Dat kan geen ander zijn geweest dan Essex; de Heer behoede Jacoba!'

'De jonge wilde Graaf?' riep Leoninus in niet minder heftige aandoening, 'nu daar zegt gij wèl; - dat God haar bescherme! Als middel reken ik daarbij niet weinig op Barbara; maar waarom zijt gij dan toch zelf van uw post afgegaan, en op zulk een beslissend moment?'

'Lacy!' zuchtte Roger, 'dat is des Heeren hand, die niet wil, dat ik haar zien zal, - die daar altijd tusschen komt, als 't schier onmogelijk schijnt, dat de gelegenheid mij ontgaat....!'

'Ja, - maar,' riep Elias met ongeduld; 'dat is nu heel goed, maar waarom zijt gij weggegaan?'

'Waarom...? wel Essex zelf was ons in 't heimelijk gevolgd en nageslopen, en toen hij mij bespotte en weten wilde, wat de reden was van mijn toeven, durfde ik hem die, als vanzelve spreekt, niet zeggen; - ik moest onwaarheid spreken; ik zeide, dat ik mij onder 't gewelf verschool om den fijnen stofregen, - hij glimlachte: - 'Zekerlijk, die zou uw fraai kostuum schaden; maar ziet ge, de regen heeft nu opgehouden, gij kunt gerust een gang met mij doen!" - Zoo ga ik met u, was ik gedwongen te zeggen. Na eene wijle verliet hij mij, onder voorwendsel, dat hem een bevel van Mylord inviel, dat hem was opgedragen. - Ik had den moed niet, naar Taco's huis terug te keeren, uit vreeze, dat Essex mij opnieuw volgen mocht, en ik zijn achter-

denken wekkende, Jacoba's verblijf zou verraden, daarbij rekenende, dat gij hierheen zoudt komen, en ik bij gunstigen uitslag, met u zou kunnen gaan.'

'En de uitslag was gunstig, arme jongen! maar gij hebt die goede kans verkeken; - nu laat ons schielijk zien, wat er nog te verhelpen is.'

'O! mijne ziel vat haat en bitterheid tegen den listige, die zich indringt ter verleiding van de onnoozelheid!' riep Douglas, met tranen in het oog.

'Haat hem later op uw gemak, doch nu snel naar het huis van den eerwaarden Sijbrandsz.'

En zoo stonden zij voor Jacoba, op het oogenblik, dat deze eene gelofte aflegde in de hand van Essex, - zij konden niet raden, welke? Bij de goede verstandhouding, die zij heerschen zagen, was de toestand van de jongelieden allermoeilijkst; hunne tusschenkomst scheen volstrekt overbodig. Douglas zelf kwam voor het eerst en op voorbede van een ander; Leoninus had wel de rechten van een beschermer, maar ter eener zijde, hoe kon hij Jacoba verbieden, bezoek te ontvangen? Ter andere moest hij matiging gebruiken tegenover den Graaf van Esssex, Leycester's stiefzoon! Jacoba was wat bleek geworden, en haar schrik verminderde niet, toen zij hare hand wilde wegtrekken uit die van Essex, en voelde, dat hij die eerst zachtkens drukte, en toen, zeker met voordacht, in de zijne hield; toen wisselde hare bleekheid voor een vuurblos. Barbara zelve zag er verlegen uit; wel schitterden hare oogen van strijdlust, want zij voelde, als bij ingeving, dat er strijd zoude zijn; maar zij wist niet tegen wien zij partij moest kiezen; de beide jongelieden hadden zich beschermers bewezen; maar de ongevraagde bezoeker was een geloofsgenoot en scheen ook goede voornemens te hebben. Leoninus toch had spoedig zijne houding gekozen.

'Gij hebt toegestaan, dat ik heer Roger Douglas tot u brengen zou, jonkvrouw!' begon hij, Douglas bij de hand nemende. 'Alleen ik zie, dat het oogenblik niet gunstig gekozen is; gij hebt reeds bezoek, waarvan ik, alleen in hoedanigheid van uw beschermer, de vrijheid neme te vragen, of het een gewacht bezoek is, dan of het u ietwat verraste?'

'Het was ongewacht, heer hopman Leoninus!' hernam Essex stoutmoedig, zich even buigende tegen Elias, 'en van nu aan ge-

loove ik, dat de juffer zich geplaatst heeft onder *mijne* hoede, die, naar ik meene, de uwe zoo tamelijk overbodig maakt.'

'Behoudens alle respect voor Uwe lordschap, zal ik zoo vrij zijn, mij daarvan ietwat nader te vergewissen, eer ik dit toegeef,' hernam Leoninus, ziende dat Jacoba, die nu eerst met werkelijk geweld hare hand vrij kreeg, in tranen uitbarstte.

'Wilt mij dit eene beantwoorden, jonkvrouw! Was het niet heer Roger Douglas die gewacht werd, toen Mylord van Essex hier binnentrad?'

Jacoba boog het hoofd toestemmend.

'Mylord Essex! Graaf van Essex! dat is een te groot heer om het met het kind wel te meenen,' sprak Barbara bij zich zelve.

'Zoo zal ik moeten aannemen, dat Mylord zich in diens plaatse heeft gesteld, met meer behendigheid van zijne zijde dan loyaliteit!' hernam Leoninus, zich altijd dwingende tot eene bedaardheid, die niet binnen in hem was.

Toen stond Essex op.

'Mijn heer de hopman Leoninus! dat is een woord van u tot mij, veel te zwaar en te luid, en vrij veel ongepast! Waar master Roger welkom was, kon Lord Essex binnengaan, naar het mij toescheen!'

'Dat staat aan het oordeel der jonkvrouw!' sprak Leoninus.

'Eerst was het mij onwelkom!' riep deze schuchter en aarzelend; 'doch later, toen de heer een geloofsgenoot bleek....'

'Een geloofsgenoot!' riep Douglas, die zich nu niet langer inhouden kon. 'Hij een Papist? Hij een Roomschgezinde? Hij afgevallen van zijn geloof? dat is onwaar, mejonkvrouw! men bedriegt u!'

''t Is een hard woord om te zeggen, jonkvrouw! maar Zijne lordschap heeft met u willen schertsen; dat is niet....; de zoon van Mylord Leycester behoort tot de Hervormde Kerk,' sprak Leoninus.

'De zoon van Graaf Leycester!' riep Barbara. 'Die groote voorstander der ketters? O valsche, driedubbel valsche Lord! Met hoe slinksche oogmerken zijt gij dan binnengegaan, dat ge dit arme, onnoozele kind dus misleiddet! Daar heeft nu een hoog edelman gepleegd, wat men van schalken en boeven nauw wachten zou!'

Jacoba wierp een vragenden blik op Essex, die zijne verlegen-

heid verborg onder stoute blikken en een glimlach van ironie.

‘Verklaar u, Graaf!’ sprak zij vast, maar toch met eene stem die beefde. ‘Is hunne aantijging waarheid?’

Tot antwoord knikte Essex, opnieuw met eene mengeling van losse scherts en hoffelijkheid.

‘Eene aantijging, volschoone dame! mag ik het niet noemen, dat zij mij Protestant heeten; ik ben het, en met hart en ziel, als het nu eenmaal op ernst aankomt; maar welke zwakke zondaar heeft niet, ter wille van een paar schoone oogen, eens geweifeld in zijn geloof, of daartegen strijdig gehandeld?’ Hier zag hij met schalken blik om naar Douglas, die in eene soort van sprakelooze woede zich leunde op den arm van Leoninus, die hem de hand drukte met stille bede om zich onzijdig te houden. ‘En voor schooneren dan de uwe, heeft men voorzeker nooit aan valsche goden geofferd! De groote en wijze koning Salomo zelf, heeft zich door vrouwen laten verleiden, om voor vreemde altaren te knielen. Was het vreemd en onvergefelijk, dat ik mij voor eene wijle schikte naar uwe denkbeelden, ik die als eerste wet der ridderschap heb hooren noemen, dat men zich onderschikken moet aan de opiniën der dames? Ik vreeze wel, dat gij bij mijn goeden neef Douglas niet die rekkelijkheid zult vinden: hij vooral heeft de gewoonte lange sermoenen te houden tegen de afgoderij van de Paapsche Misse!’

Jacoba zag even op hem met onuitsprekelijke verachting, en maakte toen snel het lint los, met de gewaande medaille, - en wierp het van zich, met snelle en minachtende beweging.

Dit ziende stond hij op, maakte eene lichte buiging tegen Jacoba; en de beide armen over elkander kruisende, sprak hij tot de beide jongelieden:

‘Nu tot uwe orders, mijne heeren! want ik versta niet, dat deze zaak dus zal afloopen.’

‘Noch ik!’ zeiden Leoninus en Douglas tegelijk.

‘'t Is wel, *gentlemen!’* hervatte Essex. ‘Gij, heer hopman! zult mij staan. Laat ons mijn rang en afkomst ter zijde stellen! als krijgsman en welgeborene zijt gij mij edel genoeg, om ons staal tegen elkander te meten. Wat master Douglas belangt, die weet niet, hoe hij een degen uit de schede moet trekken, en durft geen bloed zien!’

‘Ik wete en ik durf!’ riep Douglas, wiens woede, te lang weer-

houden, nu te feller uitbarstte. ‘Mij dorst naar het uwe!’ en met zenuwachtige drift trok hij den fijnen staatsiedegen, dien de gewoonte zoo onmisbaar gemaakt had, als een kleedingsstuk.

‘Ei zie, hoe de minne zelfs Puriteinen tot helden vormt!’ riep Essex lachende, zonder eene enkele beweging om zich te verweren. ‘Twee lieden zouden van die houding nogal verwonderd staan, Mylord Leycester en de eerwaarde doctor Wattison!’

‘Het zij! Satan heeft mij gansch in zijne macht, ik voele mij Kaïn!’ en nader drong hij aan op den Graaf.

‘Met uw verlof, ik zal de rol van Abel niet gansch overnemen; denk mij niet weerloos!’ en ook Essex trok nu den degen.

Misschien ware Barbara hier tusschen beiden gekomen, maar aan woeste tooneelen gewoon, scheen het haar zooveel jammer niet dat de bedriegelijke Lord eene les ontving, en daarbij, hare geheele aandacht werd beziggehouden met Jacoba, die niet in onmacht was gevallen, noch bewusteloos daar nederlag, maar die in stuiptrekkende verwildering en overspanning zich scheen te willen opheffen uit haar stoel, en toch machteloos was zich te bewegen; - die met strakke, starende blikken naar de twistende mannen heenzag, en de beide handen met afgrijzen uitstrekte, Leoninus, niet minder dan Douglas gloeiende van verontwaardiging tegen Essex, verloochende echter zijne afkomst niet van den bedachtzamen Kanselier.

‘Master Roger Douglas!’ riep hij. ‘Gij kunt u niet in strijd begeven, met zoo na verwant van den Graaf Leycester! Aan mij komt deze strijd toe; ik ben de beschermer van de jonkvrouw, die misleid werd en beleedigd; doch met oorlof van Mylord van Essex, zullen wij eene andere kampplaats kiezen.’

‘Iedere kampplaats is mij goed, die mij ruimte laat tot verdediging!’ riep Essex.

‘Eindigt toch, mijne heeren!’ riep Leoninus, verschrikt te zien dat zij werkelijk hun strijd aanvingen. ‘Roger! gij ontzet en beleedigt deze jonkvrouw! Mylord van Essex! ik eisch van u, in haar naam, dat gij u verwijdert!’ en hij ontnam Douglas den degen, die er, om oprecht te zijn, meer heftig mede te werk ging dan behendig. Maar de toestand der omstanders verwikkelde zich nog meer; want een nieuw personaadje trad binnen, een ernstig en eerwaardig man, met diepe vaste trekken, die wel iets zwaarmoedigs en lijdends hadden, in een deftig zwart gewaad,

het hoofd gedekt met een zwart lakensch kapje, dat zijne grijzende haren deed uitkomen.

‘Wat nu dit, mijne heeren!’ riep hij met doordringende stem. ‘Staakt dezen twist! ik gebiede het u, in den naam van God, in dien der wet, en in den mijnen; want ik ben Taco Sijbrandsz. de heer van dit huis!’

Nauwelijks had Jacoba de achtbare gestalte opgemerkt, of zelfs Barbara's kracht was niet meer machtig haar te houden; in wilde verbijstering ontrukte zij zich aan hare omklemming, en viel neder aan de voeten van Taco, onder den uitroep:

‘Een priester! ik ben gered! mijn vader! bescherm mij! Satan is zekerlijk hier!’

De predikant bukte zich naar haar neder; hief haar op; deed haar zachtkens rusten op zijn arm, en zag op de jongelieden met een ernstig hoofdschudden en een strengen blik. Zij hadden intusschen werkelijk hun twist gestaakt. De verrassing van Taco's binnenkomen, zijne eerbiedwekkende persoonlijkheid, en de toestand van Jacoba, dien zij nu eerst recht inzagen, maakten hen alle drie, tot den loszinnigen Essex toe, beschaamd, ontzet en verlegen; toch wilde hij iets zeggen; hij naderde Taco; eene nieuwe stuiptrekking van het meisje, en haar: ‘Weg! laat ze weggaan!’ deed hem verschrikt terugtreden.

‘Ik was haar beschermer, ik moet mij ontschuldigen,’ begon Leoninus.

‘Later, heer hopman!’ sprak Taco ernstig. ‘Tot beschuldigen of ontschuldigen is het hier geen tijd. Ik ben van nu aan de eenige beschermer van deze juffer, die in mijn huis is, en ik zal toezien, dat ze niet meer op zulke wijze wordt ontrust: wie zijne schuld ietwat verminderen wil, ga terstond!’

‘Alle drie spoedden zich voort, slechts Douglas met zoo wankelen tred en met zulk een smartelijken terugblik op Jacoba, dat Barbara deernis kreeg met hem.

‘Kom, mijn goede heer!’ fluisterde zij hem in. ‘Vat moed! de bedriegelijke edelman heeft de meeste schuld; ik zal een goed woord voor u doen.’

Dit hield Douglas eenige oogenblikken staande en scheidde hem zoo van de beide anderen, die intusschen waren voortgegaan, te zamen met een paar woorden eene afspraak maakten, waarvan wij later zullen hooren, en daarna scheidden met eene koele

buiging. Leoninus had Roger afgewacht, en bood hem den arm in het verder gaan.

II. Het gezin en de leeraar.

Een veertien dagen daarna zien wij Jacoba in den familiekring van den predikant Taco Sijbrandsz.; het is een stil en liefelijk namiddaguur, en uitgenomen de heer des huizes is het gansche huisgezin samen. Rustig is het dus niet, waar zulk een getal jonge kinderen spelen en woelen; maar de kamer is ruim, en overzwierige meubelen zijn er niet te beschadigen. De moeder heeft dus niet noodig, ieder hunner bewegingen met angst te bespieden, en iederen sprong van hun uitspattend leven door een afkeurend gebaar te berispen; niet eeuwig berispt, worden ze niet stout, kwellen elkander niet uit verveling, en hunne kreten en gejoel, zijn geene andere dan uitingen van vroolijkheid en levenslust, die zelfs het verouderde hart nog vreugd geven te hooren. De oudste zoon Cornelis zit in het midden van het vertrek, en is licht de eenige, die last heeft van het gewoel; want het strekt hem tot afleiding. Licht zou hij nog gaarne zich mengen in het spel, maar de Latijnsche les is nog niet in het hoofd, en er zal eene wapenschouwing plaats hebben voor het Duitsche Huis, daar hij alle Latijnsche boeken wel voor in de lucht zou wenschen. De twee oudste meisjes oefenen hare handigheid in een vrouwelijk handwerk, onder de leiding der moeder, der zachte minzame, wier bleek en wat ziekelijk gelaat toch kenmerken draagt van rust en gelatenheid; - die zelve zoo ijverig spint, dat de dunne, maar vermagerde vingers wel één schijnen geworden met den teeren vlasdraad, die toch door hare geoefendheid zoo zelden breekt. Naast haar zit Jacoba, bezig met een dier aardige en kunstige knipseltjes, sierlijk als kant en fijn als spinrag, waar wel het geduld en de ledigheid des kloosters voor zijn moet, om ze uit te vinden en aan te leeren, doch dat zij oefent onder de gretige blikken van twee nieuwsgierige kleinen, die haar met de zoetste woordjes het halfvoltooide kunststukje afvleien. Achter haar staat Leoninus, die wel mede bewondert, en nog meer de kleine hand dan het fijne werk; doch die met wat ongeduld opmerkt, dat het lieve kopje

daarbij zoo zelden glimlachend naar hem opziet. De liefelijke lentezon, die reeds wat kracht wint, werpt van tijd tot tijd, door het hooge venster, een straal van warmte en vroolijkheid over oud en jong; het geheel geeft u een indruk van gezelligheid, van opgeruimdheid, van ijver, en het leert u begrijpen de aantrekkelijkheid en de poëzie van het eenvoudige werkelijke leven, alleen opgesierd door stille huiselijke deugden.

Jacoba heeft hare kloosterachtige kleeding gewisseld voor die eener jonge vrouw van het tijdperk, wel altijd het stemmige zwart, doch afgewisseld door veel zilver-borduursel, knoopjes en amanzen van zilver, die mouwen en keurs versieren, en die bij de laatste zelfs nauwelijks meer het zwart laten onderkennen. Eene *guimpe* van brabandsche kant, en een smal omgeslagen halskraag van dezelfde fijne stof, laten nog vrij veel zien van den teederen witten hals, door eene dubbele gouden halsketen versierd, waaraan,- wij moeten de waarheid erkennen, - nog altijd een klein krucifiks hangt. Haar goud-blond haar hangt in fijne krullen neder, slechts achter een weinig opgenomen in een wrong, die met een paar gouden haarspelden bevestigd is. Het noodwendige hoogje van kant heeft haar goede smaak verworpen, en licht zal het alleen bij plechtige gelegenheden worden opgezet; maar daarentegen prijken in hare ooren kleine baggen van goud, waaraan eene parel glinstert.

Men ziet het, ze heeft zelfs smaak gekregen in wereldsche versierselen; de laatste heeft Elias haar aangeboden; al het overige heeft Barbara gezegd, kwam haar toe van de goedheid harer gastvrouw; alleen vreemd is het dan, dat deze zelve zoo hoogst eenvoudig is, en zelfs hare dochterkens geen enkel overtollig versiersel toestaat. Maar Jacoba ziet daarin de zedige stemmigheid van een leeraars-gezin, en raadt niet de hand die haar weldoet. Niet enkel hare kleeding is veranderd, ook een weinig haar voorkomen: een meer levendige blos tintelt op het doorschijnend wit van hare wangen; hare oogen heffen zich met minder smachtende dweperij op, maar staren u aan met lustiger helderheid; 't is of zich haar blik wat meer heeft gevestigd op de aarde. Maar is er in haar uiterlijk veranderd, in haar innerlijk ligt nog meer, of liever neen, ongevoelig heeft zij zich geschikt naar het omringende, en haar innerlijk leven heeft zich een weinig verloren, heeft zich meegegeven in het uitwendige.

Een geweldige schok was haar toegebracht op den ochtend, dien wij beschreven hebben, en waarin de jonkvrouw, in kloosterlijke afscheiding van mannen opgegroeid, zich plotseling in aanraking zag met hunne hartstochten, en in hunne handelingen als verwikkeld. Zij had eene wijle als een afschuw gehad van zich zelve, en geene boetedoening zoude haar te hard en genoeg krachtig geschenen hebben, om deze onvrijwillige besmettingen af te wisschen, waarvan zij minder dan zij het wenschte, zich had geweerd. Een paar dagen had zij in eene soort van ijlende verbijstering verkeerd, maar de zenuwspanning was bedaard, was in matheid overgegaan, en Taco Sijbrandsz. had het nu den tijd geoordeeld, haar met wat godsdienstige toespraak op te heffen uit de diepe verslagenheid, waarin zij vervallen was. Een Modet zou begonnen hebben, met haar te willen overtuigen van al het valsche en onhoudbare in haar geloof, - zou bijna eene halve afzwering hebben geëischt, of voor het minst eene toestemming eer hij haar durfde troosten en opbeuren met de gronden van het zijne. En wij begrijpen het, met Jacoba zou dat een lange strijd zijn geworden met zeer onzekeren uitslag. Taco Sijbrandsz. deed anders: schrander en meer verlicht dan vele zijner broederen van die dagen, begreep hij, dat het de *geest* van het Evangelie was, die dezen gedrukten en benevelden geest tot helderheid moest brengen, en vorm en letter liet hij zooveel mogelijk ter zijde. Hij liet zich niet in, over de rechten van den bisschop van Rome en zijne hierarchie over de Kerk; maar hij liet dezen ter zijde en wees haar op Christus, als op den *eenigen* Heer Zijner Kerk, - als op den *eenigen* naam, die gegeven was tot zaliging van allen, en hoe zij van elkander konden verschillen in gevoelen, en in wijze van aanbidding, zoo zij zich slechts vereenigden in dit eene: belijdenis van zonde aan de voeten van Zijn kruis, en liefde voor allen, die Hij als broederen had aangewezen.

Hij zeide haar niet, dat een afzonderlijke priesterstand, zich van alle maatschappelijke banden vrij houdende, en de lusten als de lasten van het huiselijke leven ontberende, de kweekschool was van menigen gruwel, en een vergrijp tegen de menschheid; maar hij leerde haar, hoe de goddelijke Heer het menschelijke niet had willen wegdringen uit den mensch, maar dat veredelen; hoe iedere band de volbrenging kon vorderen van een nieuwen plicht, en hoe Hij de gansche menschheid tot ééne zelfde pries-

terschap had geroepen, - de priesterschap der geestelijke reinheid, der geestelijke heiliging, en der geestelijke zelfverloochening, die hare wijding kreeg, niet door het vermijden van sommige plichten, maar door het volbrengen van allen, en die zelfs in het huwelijk, in het verkeer met wereld en wereldsche belangen, hare reinheid kon bewaren en hare roeping getrouw zijn.

Hij zeide haar niet, dat uiterlijke boete en poenitentie nuttelooze zelfkwelling waren, die volstrekt tot de innerlijke reiniging niets konde toebrengen, en dat voorbidding en aanroeping der Heiligen ijdel was, als klanken, uitgeroepen in het ledige. Maar hij deed haar inzien, dat na de groote algeheele genoegdoening des eenigen Verlossers voor allen, er wantrouwen en ongeloof in liggen zou aan Zijne verdiensten, om ook nog door de onbeduidende kwellingen van het eigen lichaam, door straffen aan te nemen uit de hand van menschen, voor zonden niet tegen de menschen gepleegd, zelve iets te willen toebrengen tot de bevrijding van de ziel, die verlost was, zoo haast zij tot haar Verlosser was gevloden. Hij vroeg haar, of ze de liefde en de macht van den grooten Koning der Hemelen, die nu leefde en heerschte aan de rechterhand Gods, eene zoo zwakke en zoo krachtelooze dacht, dat engelen, of gezaligden, of apostelen nog hunne stemmen moesten verheffen, om die liefde op te wekken? Of Zijne almacht noodig zou hebben, zich te bedienen van hunne tusschenkomst? En zoo sprak hij met haar, over de belangrijkste verschilpunten, zonder één leerstuk te *behandelen,* of van verschilpunten te spreken, in het midden latende, wat opwekken kon tot strijd, en alleen die waarheden uitende, die niet konden wedersproken worden; naar de les van vader Duifhuis: *'van 't duister zweeg hij stil en sprak alleen van 't klaar.'*

En als eene nadenkende en vernuftige jonkvrouw, die zij was, konde Jacoba zich niet gansch onttrekken aan den invloed van die leering, die nog daarbij meest tot haar kwam, onder den vorm van het voorbeeld. Zij had behoefte aan geestelijke toespraak; ze had de onmogelijkheid ingezien om die te verkrijgen, onder den vorm, die haar de liefste was; de persoon van Taco boezemde haar eerbied in; de zachtheid waarmede zij zich verpleegd zag en afgeleid, maakte haar hart open voor dankbaarheid en vertrouwen; zijn ambt zelfs bracht iets toe tot de kracht zijner woorden, het was, alsof haar wantrouwen voor Protestantsche scherpzinnig-

heid week, toen zij geene strijdvragen hoorde opwerpen; zij begon in te zien, dat, waar de sektarissen zich afgescheiden hadden van de Kerk en zich onttrokken aan hare heerschappij, zij voor het minst daaruit hadden medegenomen de voorschriften van het Hemelsche Hoofd der Kerk, en dat zij zich niet onttrokken hadden aan de gehoorzaamheid der wet; dat zij wel het gezag der overlevering hadden verloochend, maar dat zij de beste overlevering der evangelisten, het Evangelie, toch behouden hadden; dat ze wel niet nederknielden voor de moedermaagd, maar dat de kribbe van het kind Jezus hun heilig was en de oorzaak hunner blijdschap; dat ze geen zichtbaar beeld van Heiland of Heiligen, der aanbidding waard keurden, maar dat het kruis toch opgericht stond in hun hart. En dat men onder zulke verschijnselen hen erkennen kon voor volgelingen van Christus, en met hen konde omgaan als broederen.

Eenmaal tot die overtuiging gekomen, werd het verdere haar licht; zij zelve begon minder te hechten aan het uiterlijke, sinds zij had toegestaan, dat anderen er zich van onthouden konden en Christenen blijven. De eene vrijzinnige opvatting bracht snel eene andere voort; de macht van het voorbeeld en van het omringende werkte op haar, toen zij eens in den huiselijken kring was binnengegaan. Niemand dwong haar het gebed mede te bidden, maar onwillekeurig vouwde zij de handen en luisterde toe met aandacht, als de eerwaarde huisvader voor zijn gezin het avondgebed uitsprak; niets verhinderde haar het huisvertrek te verwisselen voor hare kamer, als deze den Bijbel opensloeg, maar de abdis van St. Clara las haar voor uit de *vulgata;* - en zij verlangde te onderkennen, waarin de Bijbel door Protestanten gebruikt verschilde van dien, welke hare Kerk toestond. En als zij daar hoorde, dat geen enkel troostwoord werd teruggehouden, geen eene belofte verminkt, geene enkele dreiging verheeld, geen enkele troost werd vergeten, en dat de volle, rijke schat van het Evangelie in onverholen rijkdom daar openlag voor iederen leek, dat haar verstand haar zeide, hoe eene Kerk, die zoo gerust hare grondstellingen durfde laten toetsen aan het onveranderde woord der Schrift, door ieder harer leden, zich wel *zeker* moest gelooven op de zuivere afkomst harer leer; en schoon zij altijd oordeelde dat niet voor alle kinderkens zoo krachtige spijze dienstig kon zijn, zoo voelde zij zich zelve toch sterk genoeg, om de

vrijheid te nemen, zich met dat onvervalschte, frissche vocht te laven; zoo werd haar gewoonte, over de Schrift na te denken, en die te vergelijken ook met de leer van hare Kerk, - en eer zij het zelve wist, zonder dat iemand nog eene openlijke poging had gedaan, om haar, wat zij zoo vreesde, ‘ontrouw te maken,’ aan hare Kerk, had ze reeds begrippen aangenomen en beginselen goedgekeurd, die niet meer vereenigbaar waren met de plichten van eene Roomsche leeke, - stelde het haar gerust, dat zij nog alle vormen van haar eeredienst onderhield zooveel zij het kon. Hare vasten hield zij getrouw als altijd, maar zij schaamde zich bij wijlen, als de kinderen uit veranderzucht het smakelijk vischgerecht voor haar bereid, met meer gretigheid aanzagen, dan de allereenvoudigste vleeschspijze, die nog daarbij met spaarzaamheid werd rondgedeeld; zij schaamde zich over eene bekrompenheid, die juist in onthouden van eene bepaalde spijze meerdere heiliging doet bestaan, terwijl het mogelijk was, dat zelfs de smaak meer door andere werd geprikkeld. Was het berusting in het onmogelijke of aanvang van verflauwing? dit althans is waar, dat de klacht over het verstoken zijn van de Misse, zelden meer uit haar mond werd gehoord, en ook geene luidere stem had in haar hart; en toen Leoninus haar, vanwege Douglas, den rozenkrans terugbracht, nam zij dien alleen met een flauwen glimlach, en legde dien meer achteloos, dan deze het mogelijk had gedacht, ter zijde op hare tafel.

En hoe vond Barbare dat alles? Wat deed Barbara daarin? Barbara, geene dwepende, geene mystieke ziel, maar eene vurige aanhangster van een uiterlijken eeredienst, zoo juist voor zinnelijke naturen als de hare geschikt, en die te meer aanklevende, naarmate zij meer onvatbaar was eene fijnere te schatten. Barbara, die Reingoud zoo hard was gevallen over zijne afscheuring, wat moest zij zeggen tegen Jacoba, - tegen haar pleegkind? - Zij zeide niets, en om de goede reden, dat zij niet meer bij haar was. Den eigen dag nog van het bezoek der drie heeren, was Barbara alleen uitgegaan. Twee dagen daarna had zij een geheim onderhoud gehad met *Elias le Lion,* en zoo haast zij Jacoba gansch hersteld zag en bekomen, had zij haar gezegd, dat zij voor eene wijle van haar ging om hare eigene zaken, en dat zij het met gerustheid durfde doen, wetende dat haar kind nu wel verzorgd was! - En hoe had Leoninus genade gevonden in

de oogen van Jacoba? Wij begrijpen dat, met eene enkele opheldering van zijne handelwijze, en over het karakter van Essex, hij zich ten volle had gerechtvaardigd, bij haar zoo wel als bij, Taco die hem, als wij begrepen, van vroeger kende.

In Leoninus' karakter en gedragingen lag eene vereeniging van goedheid en ernst, van edelmoedigheid en fierheid, van vrijzinnigheid en losse blijgeestigheid beide, toch gepaard met eene zekere stijfzinnigheid en onverzettelijkheid, die alle op Jacoba machtig en overheerschend werkten. Haar vertrouwen werd door geen enkelen nevel ontluisterd; haar wil volgde den zijnen, bijna zonder dat zij het zelve wist; toch waren het geene zielen, die samenstemden; hij was de man van gezond verstand, zonder dwepende opgewondenheid, die juist oordeelde, maar zich niet in diepe beschouwingen verloor, de man van de werkelijkheid van het gewone leven, en daarin zeker een van de edeldenkendsten, vrijzinnigsten, openhartigsten. De richting van haar geest, - wij hebben die reeds aangegeven, -- moest dus in tegenstelling zijn met den zijnen; maar, was het gewoonte van den omgang? was het, zonder dat zij het wist, een afdalen van hare ziel? In deze dagen ging zij onwillekeurig *zijn* weg.

'Heer hopman le Lion! wanneer begint de wapenschouw?' vroeg op eens de blonde Cornelis, zijn boek toewerpende en met een sprong van zijn houten schammel gewipt.

'Tot mijne verheuging nog in geen uur!' hernam deze, naar Jacoba heenziende; 'anders zou ik het kunststuk dezer zoete vingeren niet mogen voltooid zien, eer ik van hier ging.'

'Nog in geen uur!' hernam Cornelis op geheel anderen toon. 'Nu, zoo ga ik in den tuin zien, of niet reeds wat madeliefjes de kopjes opsteken. Juffer Jacoba! wat geeft ge mij tot loon van 't eerste lentebloempje?'

'Wat ge eischt, Cornelis!' hernam zij, opgeruimd glimlachende.

'Een kus!' riep de dertienjarige stoutmoedig, 'aan 't woord zijt ge gehouden.'

'Zoo zie, dat gij 't brengt!' hernam zij.

'Die vrijpostige!' sprak de moeder, terwijl ze toch niet zonder welgevallen haar wilden jongen zag wegspringen.

'Jonge jaren eischen wat wils, juffrouw!' sprak Leoninus troostend.

'Nu kost gij anderen ook wel wat recreatie scheppen in de buitenlucht!' sprak vrouwe Sijbrandsz. tot hare kinderen, 'Als uw

vader thuiskomt, het hoofd wat belast, is hem zulk gewoel bij wijle weleens tegen.'

De kleine troep der vlijtige meisjes, en zelfs Jacoba's vraagzieke lieveling, trokken af met eene drift, die bewees, hoezeer dit bevel in hun geest viel, en hoe zij haakten naar plaatsverandering, niet wijzer hierin dan groote menschen zelf.

'De kinders weg zijnde, heb ik eene bede tot u, hopman Leoninus!' begon de vrouw des leeraars, haar vriendelijk oog zacht naar hem opheffende. 'Ik ben wat bedrukt; ik heb zorge over mijn man. Hij gaat om met ietwat, dat hem benauwt, en waar 't klagen verruimt, zwijgt hij volstandelijk, al dezen heimelijken last voor zich zelven alleen houdende, oft mij de helft daarvan niet wettelijk toekwam, en ik het geheel niet vreugdig van hem zou afnemen, of voor 't minst mededragen. Denkelijk aanziet hij de zwakheid mijns lichaams en mijdt daarom mij te kwellen, met wat hem deert. Maar de allermeeste kwelling is het mij, te raden, dat hij mij ietwat verheelt en niet klaar te onderkennen, wat?- hij, die mij nooit iets verholen heeft al de dagen van ons hijlijk lang! Nu zoudt gij, heer hopman! mij den dienst kunnen doen, dit voor mij na te sporen. Uwe goelijke meewarigheid zal hem opbeuren; uw mond is troostelijk, dien gij dienen wilt met raad, daar ik wete, dat hij wel meerder op geacht heeft; licht zal hij het hart openen voor u. Is 't daarna noodig, dat het een geheim blijve voor mij, zoo blijve 't! Aan mijn goed vertrouwen zal 't niet gebreken. Is 't van een aard, dat gij 't mij kunt openbaren, zoo zeg het mij zonder schroom voor mijne zwakheid! God de Heer zal mij den geest sterken, waar het de vraag is, druk te deelen met mijn lieven man.'

'Er gaat veel om in de Kerke, lieve juffrouw!' begon Leoninus aarzelend.

'Ja! De leeraren van 't consistorie, die vroeger nog wat verkeers hadden met Taco, blijven dezer dagen gansch terug, en de medebroeders komen veel met hem samen tot heimelijk onderhoud, en, naar ik wel gemerkt heb, loopt het dan op meerder woorden dan ik wete, dat hij kan goed achten, die alle twistinge haat. Zoudt gij meenen, dat het om kerktwist te doen was?' vroeg zij, Leoninus met onrust aanziende. 'Mij dacht, dat zou hij mij doch kennen klagen.'

'Wie weet!' hernam de hopman. 'Maar heb goeden moed,

juffrouw! ik zal het haastelijk vernemen. Ik zal hem nu afwachten en toespreken, en daarin mijn uiterste best doen, tot verlichting van uwen heere Taco.'

'Nu, zoo zal God u daarvoor zegenen!' riep zij met geroerde stem en haar spinnewiel ter zijde zettende, verliet zij het vertrek.

'Eilacy! ik weet er meer van, dan ik zeggen mag; die van het consistorie hebben zware vorderingen tegen *dominus* Taco en zijne medebroeders. Doch wij willen hopen, en mijn vader doet daartoe zijn best, dat aan hunne eischen niet voldaan wordt, en dat het een en ander met wat plooiens en rekkelijkheids zich zal schikken. Doch ge hebt niet aan die verschillen; spreken wij van hetgeen u belangt!'

'De verschillen raken mij niet, maar 't zou mij jammeren, zoo den goeden eerwaarden man, of zijn gezin ietwat kwaads trof. Heere Taco draag ik hooge eerbiedenis toe en zonderlinge genegenheid; dus denk ik mij een van de eerste kerkvaders!'

'Hij heeft daarvan den eenvoud, de gemoedelijke vroomheid, de broederlijke liefde en de vrijgeestigheid, die eerst later is verloren gegaan,' hernam Leoninus; 'doch zeg mij, hoe is u zijne predikatie gevallen, daarbij gij hebt willen tegenwoordig zijn?'

'Zijne gemeente moet daardoor grootelijks gesticht wezen, als ik achte; ook te oordeelen naar de uiterlijke teekenen van ontroering en aandacht, die allen gaven, moet hij voor hen zijn als een Ambrosius of een Augustinus.'

'Zeg dan liever Pelagius!' hernam Leoninus lachende. 'Voor 't minst daar zullen de Calvinisten hem wel voor houden; alleen uit ééne predikatie kan u dat niet merkbaar zijn, bovenal daar de goede Taco de dogmatiek veelal ter zijde laat; dit vooral trekt mij onder zijn gehoor, anderen veroordeelen het; elk zijn genoegen; doch ik vroeg naar het uwe, en....'

Zij sloeg de oogen neder.

'Om oprecht te zijn, ik hoore hem liever, verklarende de religie aan zijne kinderen, en sprekende van God en Christus, in het midden van zijn gezin, dan dus lange predikatiën houdende tot zijne gemeente. Schoon ik niet vreemd ben aan ernstige overpeinzingen, met het aanhooren van diergelijke redenen niet gemeenzaam, verloor ik bij wijlen mijne aandacht; het scheen mij ietwat dor, niet altoos klaar, en rechtuit verklare ik, dat dit spreken maar weinig opwekkelijks voor mij had, en het mij meer

stichting zou gegeven hebben, zoo men alleenlijk uit het Evangelie had voorgelezen; het gezang zonder statige kerkmuziek klonk mij wild en hard in de ooren, en ik dacht bij mij zelve: “Zoo dit der Protestanten al is, hebben zij een armelijken eeredienst, daar God en Christus maar povertjes mee geëerd mogen zijn.”’

‘'t Is ook meer om ons zelven te stichten dan om God te eeren, dien men eeren moet in leven en gemoed, en niet juist op bepaalde uren, aan eene bepaalde plaatse, naar 't mij toeschijnt. Wij, die aan zulke predikatiën gewoon zijn, vinden daar opwekking genoeg, schoon bij den eenen meer dan bij den anderen, dit bekenne ik.’

‘Voor ons is iedere Misse gelijk,’ antwoordde, zij, met een klein schalk lachje naar hem opziende.

‘Omdat de uiterlijkheden, die u de Misse uitmaken, veel eerder telkenmale zijn daar te stellen, dan aan iederen mensche te geven die geestvolle en bezielde sprake, die wij tot ons onderricht en opleiding verlangen van onze predikanten!’ hernam Leoninus, licht het voorhoofd fronsende; ‘doch, melieve! dit doet mij denken aan eene andere predikatie, niet in eene Duifhuiskerk, en die gij toch met mij aanhooren moet!’

‘*Moet?’* herhaalde zij wat bevreemd.

‘Ja! ja!’ lachte hij. ‘Ditmaal ongebeden, ongeweigerd; zonder uw consent, met geweld meegesleept desnoods, nog een uurtje vervelens te mijnen wille moet gij u getroosten.’

‘En wanneer zal die vroolijke avond aanbreken?’ vroeg zij schertsend.

‘Zondag aanstaande; gij hebt nog tijd van beraad.’

‘En hoe gaat het den armen Douglas?’ vroeg zij, op eens van gesprek veranderende. ‘Nog altijd.... ziek?’ voegde zij er langzaam bij.

‘Voor 't minst nog altijd lijdende naar lichaam en geest.’

‘Zou 't nog altijd wezen uit desperatie aan een onderhoud....?’ vroeg zij.

‘Ik geloof, dat er veel consciëntiebezwaar onder loopt,’ hernam hij wat droog.

‘Zou het hem goed zijn tot herstel, zoo ik hem van meewarigheid eenig teeken gaf?’

Le Lion worstelde kennelijk met eene verdrietige gedachte.

‘Zeer zeker!’ hernam hij met zelfoverwinning. ‘En zoo ge

denkt, hem te konnen minnen, zou het gewisselijk zaak zijn, hem hiervan te onderrichten....'

'Hoe komt gij daarop, heer Elias?' viel zij in. 'Ik peinsde alleenlijk daarop, hem soelaas te geven....'

'Een valsche schijn van hope mocht hem later oorzaak worden van grootere pijn; daarbij, er is veel voorgevallen, waardoor dit alles ongeraden zou wezen.'

'Toch niet,' begon zij, en zag verbleekend naar hem op. 'Toch niet om den tweestrijd met Essex, daarvan ik nooit de uitkomst heb gehoord?'

'Daarom niet!' hernam hij; maar zijn gelaat verduisterde zich, en een gloed vloog hem over het voorhoofd.

'Vaak heeft de gedachte aan dien strijd mij ontrust,' hernam zij. 'O, zeg! Is dat nu voorbij, zeker voorbij?'

'Ja, dat is voorbij!' hernam hij somber.

'En Essex?' vroeg zij weder.

'Spreken wij liever nooit van Essex!' sprak hij met eene soort van ingehouden drift.

'Nu, waaraf dan?' vroeg zij verwonderd over zijn veranderd gelaat.

'Van uw heer grootvader, bij voorbeeld; want omtrent dezen heb ik u ietwat mede te deelen.'

'Wat zal 't zijn?' vroeg zij met eenigen schrik.

'Gij weet, dat mijn heer vader en de heer Jacob Reingoud elkander veelmalen ontmoeten en mondgesprek met elkander moeten houden bij Mylord Leycester. Gij weet mede, dat ik heer Reingoud zie en spreek, en ook somwijlen van u.'

'Van mij!' en het arme kind ontstelde heftig, 'zou ik naar hem heen moeten....?'

'Hij weet uwe verblijfplaats; maar hij wil alles van den tijd wachten en van uw eigen hart en wil.'

'O zoo! dan keere ik niet tot hem weder!' sprak zij heftig.

'Is uwe afkeerigheid van hem niet wat al te diep en te ongeneeslijk?' vroeg hij.

'Ik hebbe geen afkeer van hem!' riep zij. 'Daarvoor behoeden mij God en de Heiligen genadiglijk! maar ik wete...., neen, ik voele, dat hij mij niet genegen is in het herte, wat hij ook bij Barbara daartegen moge hebben aangevoerd. Eene eerste beweging bij verwanten moet die van liefde zijn, of het is die van

tegenzin; - de zijne was eene ijskoude, die ik na dezen nooit wel vergeten kan. Dat verstooten was te zonderling hard om ooit meer in liefde te verkeeren.'

'Gij kent hem niet; leer hem kennen! Heer Reingoud is niet standvastig en gelijkmoedig van aard en omgang als mijn vader, daarvan ik u wel heb verteld, maar hij is bij tijden zacht en goedig, bij tijden heftig en gram. Heer Reingoud is als een man, die geen innerlijken vrede heeft, zoo 't mij toeschijnt. Nu eens voor eene wijle ganschelijk beheerscht door zijn hart, dan weer dat doodende in hem om den wille en de bejagingen van het hoofd. Gelijkmoedige rustigheid is niet in hem, maar aan zijne teere genegenheid zal 't u niet gebreken. Geloof mij daarin op het woord! bewijzen daarvan *mag* ik u nu niet geven. Gij zult toch niet gansch onverzoenlijk zijn?'

'O, zekerlijk niet! ik wil hem vergeven en wegens mijn heenvluchten hem schuld belijden; doch met hem te zijn, daarvoor schrikt mijne ziel terug.'

'Wie zegt u, dat het voor langen tijd zou wezen?' hernam hij met iets teeders in stem en blik. 'Wie zegt u, dat niet wel haastelijk een echtgenoot....?'

'Gij moest nu wel van mij weten, heer Elias! dat ik geen echtgenoot begeer.'

Hij zag haar aan met groote verwonderde oogen; en ietwat spotachtig vroeg hij:

'In trouwe?'

'In trouwe!' herhaalde zij, 'en dan nog een zulken, dien heer Reingoud mij zou opdwingen!'

'Dwingen, - dwingen!' herhaalde Leoninus, met een zelfbewust lachje. 'Ik zou wel mijn woord durven geven, dat daar geen dwang zal gebruikt worden.'

'Certeyn! heer *le Lion!* gij zijt wel diep in mijns grootvaders geheimen, voor een vriend van mij! En hoe zijne twistgierige predikanten mij kwellen zouden!' viel zij in, om het gesprek te wenden.

'Dat mag ik u beloven, in zijn naam, van *niet,*' hernam *le Lion;* 'en daarbij, in meester Taco hebt gij gezien, dat alle predikanten geene Modets zijn. Ik zal er u leeren kennen, die nog meer uwe genegenheid zullen trekken, dan heere Sijbrandsz.'

'Vooruit kan ik daarop niet *neen* zeggen, maar hoe zal ik mijn geloof....?'

‘Uw geloof!’ Hij zag haar aan met een zachten, veelbeteekenenden blik. ‘Uw geloof, juffer en vriendin! zult gij houden, zooals ge liefst wilt en goedvindt te allen tijde, daarvoor zal *ik* borg zijn.’

‘Nu, ik wil daarover nadenken!’ hervatte zij.

‘Niets dringt u tot een overhaast besluit. Heer Reingoud heeft vele staatszaken om handen, die hem afleiden, en heer Reingoud heeft veel geduld.’

‘Veel, veel geduld!’ hernam zij pijnlijk. ‘En,’ voegde zij er bij, ‘de goede juffrouw Sijbrandsz. betuigde mij nog dezen morgen, hoe het haar groote vreugde zoude geven, mij altijd met zich te houden.’

‘Juffer Jacoba! uw madelief, en nu mijn kus!’ en de vermetele Cornelis liet haar de vrijheid eener weigering niet.

Le Lion zag op hem met eene soort van benijding en bitterheid.

‘Het wordt tijd, dat ik ga,’ hernam hij, een weinig gedwongen.

‘En ge zoudt heer Taco wachten?’ sprak zij verwonderd.

‘De hopman heeft dan niet veel wachtens noodig; want ik hoor mijn vader’ riep Cornelis, tegelijk dezen tegemoetgaande.

Taco Sijbrandsz. kwam binnen, maar het was hem wel aan te zien, dat zijne echtgenoot waarheid sprak, en dat hij gebukt ging onder eenigen zwaren last. Nu echter scheen zijn bloed in eenige beweging; voorhoofd en gelaat waren hoog gekleurd, maar kennelijk was dat slechts de overspanning van het oogenblik. Zijn blik was verstrooid en starend; zijn gang gejaagd, en bij het binnenkomen, wierp hij zich op een stoel neder, alsof hij niemand zag en zich alleen geloofde. Jacoba en Leoninus beiden naderden hem, met eerbiedige deelneming. Toen stond hij op, als kwam hij tot zich zelven; streelde Jacoba over de blonde lokken; wist nog een zachten glimlach voor haar te plooien, en sprak goedig:

‘Mijne lieve! wil mij eene wijle alleen laten; ik heb noodig, ietwes van hoog belang te overpeinzen.’

Zij kuste zijne hand; reikte Leoninus de hare, en verliet het vertrek.

‘Met uw oorlof, heer Sijbrandsz.! zou ik wel een woord met u willen wisselen!’ begon Elias.

‘Op een anderen tijd gansch tot uw dienst, waarde hopman! maar nu...’

‘Nu verkeert gij in druk en hebt een vriend noodig, eerwaarde man! en veracht daartoe mijne jonkheid niet, noch mijn stand, hoe ook verschillend van den uwen.’

‘Ingeenendeele zal ik,’ hernam Taco. ‘En zoo menschen-raad hier baten mocht, ik vroeg wel den uwen; doch dat, wat mij treft, kan door geens menschen macht worden geweerd, noch door eenigs menschen wijsheid worden hersteld.’

‘Ik rade de oorzaak van uw harteleed; 't is zeker het verschil met de consistorie, dat u drukt.’

‘'t Verschil?’ sprak Taco met eene zekere bitterheid. ‘Neen! het is niet het *verschil,* het is de *eenheid,* die mijne ziele leed doet; de eenheid, daartoe ze het brengen willen; het is, dat ze willen samenvoegen wat niet samen hoort, en dat ook niet noodig heeft één te wezen, om rustig naast elkander te gaan volgens der Christenen vrije liefde-wet!’

‘Maar Mylord Leycester denkt anders; is het niet zoo? Die heeft van de Gereformeerde predikanten een groot woord geleerd, dat hij veel op de lippen neemt, en daar Zijne Excellentie wel wat straf mee te veld trekt, als mijn heer vader oordeelt: *eenigheid in de leer*.’

‘Een wonder woord in de Protestantsche kerk, dat niet in waarheid kan bestaan, of ze zou moeten afgaan van haar eerste beginsel, het vrije onderzoek der Schriften door elk en een ieder! Eenigheid in de leer! en we hebben, sinds de Hervorming bevestigd is, nooit anders zien oprijzen uit het slijk van het verbasterde pausdom, dan een wijden kring verschillende kerkgenootschappen, allen zoozeer onderscheiden in opiniën als in namen, daarmede zij zich onderkenden, en, leider! elkanders gevoelen verdoemende, als valsch en logenachtig. En toch in de meesten daarvan, vindt men nevens menschelijke dwaling en bijvoegselen, spranken van 't heilig Pinkstervuur: in velen van hen werkt Christus groot en krachtig; maar zullen nu al die hoofden, - nemen we 't alleen in ons Neerduitsch vaderland, - zich laten voegen onder ééne mutse, op de wijze van de Pause-kerk, daar 't zich al voegt naar het deksel van den bisschop van Rome? Ik vreeze, zoo het gelukken moet, dat het meer zal zijn tot uitbreiding van het gebied der kerkelijken naar het uiterlijke, dan

tot vordering van het koninkrijk Gods in de harten der Christenmenschen!'

'Mijn heer vader heeft Mylord Leycester zulk ondernemen afgeraden, als iets gevaarlijks!' hernam Elias, die het gesprek verlengen wilde, ziende dat het uitspreken van zijne kwelling den predikant verlichtte.

'Mylord Leycester, dien ik een vroom en een wijs heer geloove, is vreemdeling; en onbekend met den aard onzer religiezaken, moet hij zich houden aan wat men hem daaraf voordicht. Als ik wel onderkend heb, hebben zij hem voorgesteld, hoe hier te Utrecht kerktwist heerschte, en Zijne lordschap heeft terstond geoordeeld dat die moest gedempt en gesmoord worden, ter eere Gods en tot vordering der Kerke. Dat heb ik wel verstaan uit de redenen van doctor James, die hij gevoerd heeft in de eerste samenkomst.... Wel gaarne had ik willen repliceeren, dat daar geen kerktwist heerschende was, en dat noch mijne broederen, noch ik, de dienaren of de gemeente der consistorie, in ietwes hebben gemoeid oft ontrust, den ganschen tijd mijner bediening lang, en hoe toen de gemeenten vrede hadden en gesticht werden; maar het had doch niet gebaat, daar die heeren wel niet willens schenen veel naar mijne redenen te luisteren.'

'Ik wist, dat de Graaf gehaast is geweest, al de Utrechtsche dienaren der Christen Kerke voor zich samen te roepen, ten overstaan van den magistraat, om aan hunne diffusiën een eind te maken; maar de uitkomst....'

'De uitkomst is eene zulke, als voor de beide gemeenten even verderfelijk moet wezen, niet minder dan voor mij en mijne broederen, allen samen.'

'Hoe meent ge dat, welwaarde heer?'

'Dat mijne kudde verloren gaat! Dat zij van nu aan besloten wordt in den pestilentialen schaapsstal der consistorie, daarin zij gedwongen zal worden met tucht en discipline, als onder een nieuw pausdom, de Christelijke vrijigheid der consciëntie missende; en zekerlijk, de Gereformeerde Kerk zal bij zulken aanwas door bedwang en geweld geene groote bate hebben, veeleer schade! Mijne ambtsbroederen hebben "ja" gezegd tot die samenvoeging, en alzoo hunne zielen bezwaard met ontrouw aan de gemeente; en ik, die het geweten vrijgehouden heb in dezen strijd, ik ben in het tijdelijke gansch bedorven! God de Heer voorzie daarin,

om den wille van mijne vrouw en mijne onnoozele kinderen!' En bij deze herinnering, bij dit volle gevoel van zijn leed, hief hij met bittere smart de oogen vol tranen naar den Hemel, en drukte de beide handen pijnlijk tegen de borst.

'Kan 't wezen? Zoudt gij van uw ambt....?'

'Ontzet zijn? Zoo is 't; - en nooddwang zal mij persen, de stad te ruimen. Zoolang er nog schijn van hope was, dat het al in eenig redelijk accoord zoude einden, verzweeg ik het mijner huisvrouwe, uit zorge haar niet noodeloos te belasten met vreeze van toekomend leed, dat 's Heeren hand nog machtig was te weren; doch die hoop is voorbij; de bijl ligt niet meer aan den boom; maar de slag is gevallen. De tronk is omgehouwen!'

'En zou daarin ganschelijk niets te doen zijn?' sprak Leoninus bemoedigend. 'Zou daar geene tusschenspraak hulpe kunnen brengen? de Kanselier heeft goede gunst bij den Graaf!'

'Geene tusschenspraak mag baten; mijne eer en geweten hebben beslist. Ik zegge Lutherus na: "Ik kon niet anders, God helpe mij! En rekkelijk! ik heb zooveel matiging gebruikt als met Godes eer kon bestaan, wetende, dat de liefde verdragelijk is; maar kon ik een trouwe dienaar des Woords heeten, en prediken en belijden het crontrarie van 't geen ik heb gepredikt en beleden voor dezen, en wat ik nooit zal gelooven in 't harte? Zal ik, die de vrijheid Christi liefheb, de schouders krommen onder het dwangjuk van 't consistorie? Zal ik leeren van 't verkiezen en 't verdoemen, op zóó harde wijze als menschen dat hebben uitgedacht, en menschen dat drijven? Zal ik met eigene hand onderschrijven en toestemmen, dat daar nog menschelijke schrifturen te eeren zijn en na te leven? Ik, die wete, dat daar maar één Evangelie gegeven is, om zalig te maken, en dat wij geene andere schrifture behoeven, dan het zuivere onvervalschte woord Gods, en het inwendige woord des geestes, dat geschreven is op de tafelen onzer harten? Eer ik met zulk exempel de kudde zal ergeren, die op mij haar betrouwen heeft gesteld als op een *deugdelijken* leidsman, moge de herder verslagen worden en de kudde verstrooid, naar 't geliefte van God den Heere!'

'Maar, welwaarde vriend! ik heb nog niet recht verstaan, wat er dan eigenlijk geschied is, of geëischt wordt van u?'

'Saamgekomen als gij weet, heeft men zich eerstelijk ietwat vermoeid en, eilacy! wederzijds verhit in ijdele disputatiën; want

kan dat anders dan een ijdele en onzekere strijd zijn, daar met eenderlei aard van wapenen gevochten wordt, en eenderlei vaandel in schijn opgestoken? Een zulke in 't einde, daar Christus Christo, de waarheid in schijn de rechte waarheid oorlog aanzegt? Daarna ziende, dat het niet tusschen ons tot een eind te brengen was op zulker wijze, hebben doctor James en de Graaf van Nieuwenaar, die tegenwoordig was als stadhouder der provincie, om met wat kortheid en krachte te handelen, naar 't believen van den Gouveneur-Generaal voorgesteld, de samenvoeging der gemeenten, daarvan wij leeraren blijven zouden, neffens en op denzelfden voet als de andere vier van de consistorie, ons onderwerpende aan hun kerkbestuur en onderschrijvende achttien punten, - tot aan de naaste Synode; - als wanneer er eene gansch geregelde kerke-ordening zal gegeven worden.'

'Dat heeft toch goeden schijn van billijkheid, achtbare vriend!'

'Schijn! als ge zegt,' hernam Taco bitter. 'Maar ik vrage: is 't billijkheid, met dwang samen te voegen, wat niet samen hoort? Is 't billijk, de vrijen te binden? Is 't billijk, af te gaan van 't achttiende punt van den religievrede? Is 't billijk, hun, die moeite, bezwarenis, schade aan tijdelijk goed, lijfsgevaar en wat niet al hebben gesmaakt en geleden onder 't Spaansche juk, van nieuws aan een juk op te leggen, daarnaar zij niet vragen? - En nog dat daargelaten, om der eendrachtigheid's wille en tot ruimeren wasdom van de Protestantsche religie, mocht dan eene zulke aaneensluiting plaats vinden; maar men vraagt van ons, dienaren der *onbeslotene* gemeente, dat wij de Nederlandsche geloofsbelijdenis zullen aannemen en onderworpen zijn! Men vraagt van ons predikanten van 't Oud- en Nieuw-Testament, dat wij leeren en uitleggen zullen den Heidelbergschen cathechismus, ik vrage u: kan die eisch met billijkheid bestaan? - ik vrage u, kon die eisch met eere worden ingewilligd?'

'Sinds dit alles tegen uw geloof en inwendige tuigenis is, kunt gij geen man van eer blijven, en teekenen daarop uwe hand.'

'Zoo houde ik het ook. Hermanus Elkonius en Cornelis Rodenburg meenen het anders. Na wat tegenstrevens en wat beraads hebben zij geteekend, - ondanks belofte ter contrarie gedaan aan de gemeente. Hebben zij datzelfde vroeger geloofd en goedgeacht, waarom zich dan niet veel eerder gevoegd bij de consistorischen? Houden zij 't als ik voor niet wel bestaan-

baar met het voormaals geleerde, hoe mogen ze dan nu op eenmaal van opinie veranderd wezen? Of dat niet wezende, hoe kunnen zij belofte doen tegen hun gemoed, uit wereldlijke inlichten? Dan ik wil hen niet oordeelen; God verstaat hun weg, en zal mij den mijnen wijzen! Ik weet niet waarheen, maar ik trek van hier, nog eer de Aprilmaand ten einde is.'

'Maar dat kan zoo niet!' riep Leoninus. 'Of meent gij dat uwe vrienden, dat de gemeenten daarbij rustig zullen toezien.'

'Zij zullen! zij het niet ter liefde van mij, zoo zij het uit vreeze van Gods gebod. Wat hierin geschiedt, is naar den wil der hooge overigheid des lands, en dus ook is dit duistere naar den raad Gods! '

'En de magistraat, zal zij zich niet daartegen stellen, zijn 't niet hare rechten die hier verkort worden?'

'Zekerlijk is dat; maar ook op haar hoofd drukt zwaar de hand van den Gouverneur-Generaal, - of veeleer van hen die hem hierin leiden. Die zwijgt en berust en ik houde mij niet gerechtigd die tot tegenstand op te wekken.'

'Edele man!' riep Leoninus; 'maar toch dient er iets gedaan in uw tijdelijk belang...., ik zelf vermag niet veel, maar mijn vader...., mijne vrienden....! gunt ge mij, dat ik hiertoe spreke met hen, met heer Jacob Reingoud, bij voorbeeld?'

'Zoo 't niemand in eer of rechten verkort, mag ik zeggen, ga uw gang! want zekerlijk zwaar drukt mij het leed, dat ik hiermede brenge over de mijnen. Hoe make ik het mijner arme huisvrouw bekend, zonder mijn ganschen moed en vastheid te verliezen.'

'De waarheid zal haar verlichting geven, zoo bang viel haar reeds de onzekerheid. Zij is het, die mij heeft aangezocht, om de bekentenis van uw leed uit te vorschen. Gij ziet, dat zij het alreede heeft gedeeld.'

'Zoo moge de Heer ons beiden sterken naar ziel en lichaam; want zij is van teere gezondheid, en ik zelve voele mij gansch onwel, en somwijlen van duizeling gekweld, en sterke hartklopping, die mij tot de sprake beneemt...., zelfs op dezen stond....,' hij verbleekte, en hield zich vast aan den rug van den stoel.

Leoninus verschrikte hevig, hij zag om, hoe hij hulpe zou brengen.

‘Lang mij enkel een glas waters!’ bad Taco.

‘U alleen laten?’ vroeg Elias aarzelend.

Daar wipte Cornelis binnen,

‘Vader! daar is een deftig heer, naar ik meene, een predikant van de consistorie, die vraagt of 't u gelegen komt hem te ontvangen.’

Taco's bleekheid wisselde zich in donkeren gloed.

‘Zijn naam, Cornelis?’

‘Meester Johannes Uitenbogaerd moest ik melden.’

‘Bid hem in te komen!’

‘Ik smeeke, ontvang hem niet op dit pas!’ bad Leoninus, ‘uwe zwakheid....’

‘Die vreeze ik niet, als ik sta tegenover een van hen; alleen, mijn kind! laat mij eerstelijk een beker water gereikt worden, dan laat heer Uitenbogaerd hier binnen, en gij, mijn vriend! laat mij voor heden....!’

‘De wapenschouwing!’ fluisterde Cornelis Leoninus in, voor hij weg sprong.

Zoo nam Elias Leoninus afscheid van den prediker der St. Jacobs-kerk; maar, schoon hij niet scheidde met eene belofte van hulpe, lag er in zijn handdruk eene warmte, die meer zeide dan vele en luide verzekeringen. Een weinig tijds daarna bevond zich Taco Sijbrandsz. samen met Johannes Uitenbogaerd.

De persoon van Uitenbogaerd is eene zoo bekende, niet alleen in de geschiedenis van de Kerk, maar ook in die van den Staat, dat wij met het noemen van zijn naam voor de meesten alles hebben gezegd. Ieder denkend Protestant in ons Nederland heeft zich naar de kleur en richting van zijne denkbeelden een gevoelen gevormd over dezen man. Zoo hij een der hoofdpersonen ware in onzen roman, zouden wij niet schromen het onze te geven en te motiveeren; maar hij komt ons even voor de oogen, om niet weder op te treden. Wij laten u, om zoo te spreken, niets zien dan den slip van zijn mantel, en de geschillen, waarin hij hoofdpersoon was, liggen buiten het tijdperk, dat wij geven, schoon de gebeurtenissen, die wij voorstellen, daarop zeker voorbereidend hebben ingewerkt. Voor de zeer enkelen, die niet alles van hem weten, zeggen wij alleen, dat hij gedeeltelijk op kosten der Utrechtenaren had gestudeerd te Genève, sinds 1584 van daar was teruggekomen met goede getuigenissen, bovenal

van Theodoor Beza, en in 1585 tot Gereformeerd predikant was beroepen en bevestigd; dat hij reeds toen in wat vrijeren en ruimeren geest predikte en sprak dan de meesten zijner ambtgenooten, en dat hij velen tot zijn gehoor trok, zelfs van de St. Jacobs-gemeente. Wat hem naar Taco heenvoerde, zullen wij uit hun gesprek verstaan.

Toen zij gezeten waren, zag Uitenbogaerd eene wijle op hem, met eene mengeling van eerbied en medelijden; daarop zeide hij minzaam:

'Houd mij ten goede, welwaarde broeder! zoo ik opnieuw tot u kome, en gun mij een weinig vrijmoedelijk met u te spreken.'

''t Zou ondank wezen, zoo ik alle bemoeiingen, die met goeder trouw geschieden, niet dankelijk aannam; alleen, welwaarde! ik dacht, dat na onze laatste samenspreking alles tusschen ons was afgedaan.'

'Dan, voorwaar! hebt ge in de warreling diens dags de afspraak vergeten, daarmede wij afscheid namen. Ik zou onze consistorie voorstellen, dat gij zoudt kunnen volstaan op het stuk der praedestinatie en den aankleve van dien, met de belijdenis van Zurich, dewelke *ik* ietwat zachter houde dan de gewone uitwijzing Calvini.'

In 't eerst antwoordde Taco niet; hij bleef strak neerzien op zijne handen en speelde met de vingers.

'Ge vraagt niet, hoe ze 't opnamen,' hernam Uitenbogaerd, die een antwoord had gewacht.

'Ja, hoe namen ze 't op?' herhaalde Taco werktuigelijk.

'Ze vonden den voorslag ietwat vreemd; hetzij dat ze niet groot verschil erkennen in de opiniën van Calvijn en Zwingli ten dezen, hetzij ze zulke voorbehouding wat ruim hebben geacht. Somma! het heeft vele moeite gekost en de kracht van menige overwegende rede, om hen tot consent te brengen in dezen; maar toch zij hebben toegestemd en verklaard, zich van u met deze belijdenis op dit punt tevreden te houden. Mij dunkt, wij geven hier van rekkelijkheid en welmeenendheid de oprechte blijken.'

'Vele en te vele! meer zelfs dan ik had gewacht of.... gewenscht!' voegde Sijbrandsz. er langzaam achter. 'Waarom mij meer gedaan dan de anderen?'

'Omdat gij alleen ons meer waard zijt, dan de beide anderen samen: gij hebt het volk gesticht door voorbeelden, godsvrucht en 't is ondenkelijk vast aan u verbonden, uw overgang

alleen zal eerst vasten vrede werken; ziedaar wat aanbelang de goede genegenheid van 't eerwaarde kerkbestuur te uwaarts.'

'Hoe meer ik voormaals gesticht heb, hoe meer ik hierna ontstichten zou door zulken handel. Is 't niet genoeg, dat Elkonius,- die nog wel mijn landsman is, - en Roijenburg, door zorge der gemeente tot zijne studiën gekomen, in zulke schikking zich gevoegd hebben, dat zij, hope ik, voor God den Heer zullen kunnen verantwoorden, zoo zeker als zij daarvan rekenschap zullen te doen hebben ten jongsten dage. Ik voor mij zal mij niet begeven in zulken strik, ten ware mij God van Zijne kracht beroofde.'

'Hoe? gij zijt dan nog niet wel besloten?'

'Ter contrarie! Mijn besluit staat onwankelbaar vast: ik zie af van 't onderschrijven.'

'Dat is afzien van uw dienaarsambt.'

'Ik weet zoo!'

''t Is geene vrage uit onbescheidenheid; alleen hebt gij tijdelijk goed?'

'Gij weet, dat ik niet heb.'

'Niet enkel in deze stad en provincie, maar in alle provinciën dezes lands heerscht Mylord Lycester en is wel besloten, deze ordre in te voeren. Ik zegge u zekerlijk, uitnemende man! gij vindt nergens elders eene plaatse....'

'Daar moge mij God voor hoeden, dat ik om de dertig zilverlingen eener standplaatse mijn Heer en mijne consciëntie al te zamen zou verkoopen!'

'Maar, welwaarde broeder! utrecht verlatende, weet ge waarheen!'

'Ik zal volgen, waar de Heer mij leidt!'

'Ge kunt doch geen handenwerk opvatten. En uwe arme kinderkens, hoe zult gij in hunne nooddruft voorzien?'

'"Ik heb nooit gezien het zaad des rechtvaardigen zoekende brood," zegt Salomo.'

'Maar gedenk, dat gij aan mij beloofd hebt te blijven, zoo ik verkrijgen konde, dat men uwe opiniën over gezegde verschilpunten zoo nauw niet bepaalde! God heeft die belofte gehoord!'

'Neen, niet als een eed was zij, en de Heer neemt niet alle beloften aan. Deze zou mij bezwaren. Zoo groote vrijheid, daar allen gebonden zijn, zou mij wezen als een dijk van stroo! Men kent alle mijne opiniën op die stukken, zoo niet....'

‘Blijf die voor u houden! Leer alleen van 't klare en zwijg van 't duistere! Men moet ook al Modet en Sopingius zijn, om juist de hardste steenen het liefst te tillen; velen onder ons nemen dat stuk zoo hoog niet.’

‘Dan doen die *velen* tegen plicht en geweten. In eene Kerk als de uwe moet men dit alles hoog nemen, of zich daarvan scheiden.’

‘Met scheuren en weder scheuren wordt de eendracht der Kerk niet bevorderd. En gij zult toch wel toestemmen, dat die eenheid te bewaren wenschelijk is, vooral in deze dagen; dat *zij* eerst een sterke muur is tegen de openlijke aanvallen of de stille ondermijning der papisten.’

‘Zoo is 't; maar behoeft dat eene eenheid te zijn, naar het uiterlijke en naar den vorm? Laat het veeleer eene zulke zijn, naar den geest, naar de liefde!’

‘Wordt dezulke dan minder gevorderd, zoo gij u leent aan wat wij wenschen? Zie doch! Ik leere zelden of nooit zoo breed van verwerpen en verkiezen, en komen niet die van uwe gemeente in mijne Kerk uit vrijen wil? Is 't niet langs zulken weg, dat men Christi rijk uitbreidt?’

‘Dat houde ik ook, broeder! doch dan teekene men niet zijne hand onder de Nederlandsche confessie der Gereformeerde Kerk en neme niet aan, haar catechismus te houden tot leiddraad voor het onderwijs! - Dan ga men bij *ons,* die de vrijen waren, en verwerpe alle schrifture, behalve dat heilzame boek des Bijbels, de eenige, ware, klare getuigenisse Gods. De eersten zijn slechts dwaallichten, en doffe lantaarnen in den duisteren hoek der vleeschelijke harten *schijnende;* de andere is de dag zelve, onze morgensterre, in der geloovigen harte *lichtende.* Neen, mijn jeugdige broeder! ik zal u niet zoodanige kwaadwenschinge doen, dat uwe consciëntie eenmaal op zulke proef mag gesteld worden als de mijne; tusschen overtuiging en dwang, die knelt, tusschen eer en nooddruft, die wacht; maar, zoo dat zijn mocht, sticht u dan veeleer aan mijn voorbeeld, dan dat gij mij heden zoudt trekken tot het uwe! Doch hiervan is genoeg getwist; ik bidde, laat ons dit einden, en verschoon mij, zoo ik toch ga, ondanks uwe pogingen, die welmeenend waren! Ik hebbe moeite gehad met mijn ambtsbroeder Elkonius, en het zou tusschen ons zwaarlijk meer vrede kunnen blijven.’

‘Nu dan! zoo hebbe de ambtgenoot afgedaan, maar nog niet

de jonge man, die den ouderen vriend oprechtelijk vereerde en hooghield. Helmichius denkt als ik....'

'Hoe mag dat wezen! Hij heeft zware woorden tegen mij gezegd, staande den redetwist.'

'Hij is sterk tegen uwe vrije gevoelens, die hem tegenstaan en bitterlijk bedroeven; maar hij is niet tegen uw persoon, en wij beiden hebben ons verbonden, u tegen vervolging te weren, al de dagen, die ge nog hier onder ons verkeeren zult.'

'Die zullen zoo weinige zijn, als het met het ordenen mijner zaken kan bestaan; hoe zou ik dan nog moeite vreezen....?'

'Toch heeft het nood. Gij kent Modet.... Een zekere dienaar uit 's Hage is hier ook nog aanwezig, die Mylord Leycester strengen raad geeft; en 't volk is bitterlijk opgezet....'

'God geve, dat daar geen volksrumoer kome! Die van mijne gemeente zijn van de aanzienlijksten der stad, en juist daardoor het eerst blootgesteld aan plundering en schennis bij onraad en oploop onder 't gemeen! God geve toch, dat ze niet aan have of lijf gedeerd worden om dezer zaaks wille. Tot vrede zal ik hen manen, nog eenmaal van mijn stoel; ik zal toch nog eenmaal mijn stoel mogen betreden, meene ik?' En Taco's stem werd dof onder de smartelijke aandoening, die de vraag in hem opwekte.

'Ik hoop dat voor u te verkrijgen. Intusschen heb ik reeds iets verkregen, dat, naar ik hope, u smaken zal, nu het zeker is dat gij niet te behouden zijt. Lees dit geschrift!'

Taco nam den gezegelden brief en zag dien in.

'O, mijn God! het is *zijn* schrift,' riep hij uit.

'Nu ja, wiens schrift zou het wezen, dan dat van den man, die hier alles in handen houdt, sinds de Graaf hier is, van....'

'Nicase van der Clijde? Zou 't mogelijk zijn, en kan *die mij* beschermen?' herhaalde Taco, bijna met verwilderden blik.

'Wat name noemt ge? Heer Jacob Reingoud is 't, die u goed wil in 't heimelijk.'

'Dat is Gods hand, dat ik dien man nu wedervinde!' riep Taco, altijd aan zijne eigene gedachten toegevende; maar zijn verbleeken en het onvaste van zijne houding bewezen, dat hij opnieuw door een aanval van duizeling werd getroffen. 'O, welwaarde broeder! meent gij, dat ik hem zou kunnen spreken, als ik nu haastelijk tot hem ging?'

'Dat zeker niet. Hij is meestal op het Duitsche Huis bij den

Graaf, en daarbij uit aanzien van uwe houding tegen de Kerk, de strenge begrippen van Mylord op dit punt en zijne eigene, zou hij u niet ontvangen te zijnen huize.'

'Zijne strenge begrippen! Maar die man is immers een heete Roomschgezinde?' Uitenbogaerd glimlachte.

'Heer Jacob Reingoud een Papist! Weet gij dan niet, dat hij de drijver en voorname medehulp is in deze zaken?'

'En die man heeft dit geschreven?' vroeg Taco, opnieuw met wat drift op het geschrift wijzende.

'Zoo is het! Dit goede woord van protectie en faveure. Maar, goede vriend! u komt iets over; gij bezwijmt schier....'

'O, mijn God! ik weet niets meer; ik begrijp niets meer; het is of mij geestverwarring overvalt!' sprak Taco met eene flauwe stem; waar toch ontzetting in beefde, en hij liet het hoofd nederzinken op den schouder van Uitenbogaerd, die hem ondersteunde.

De jonge predikant, die niet voor het eerst zich in Taco's huis bevond, riep met luide stem de huisgenooten te hulpe. Zij kwamen allen en nog anderen daarnevens; aanzienlijke Utrechtenaars, leden der St. Jacobs-kerk, die reeds van Taco's vastheid hadden gehoord, kwamen die eeren en hem daarvoor danken door hun bezoek.

Vrouwe Sijbrandsz. had beschreide oogen; het was haar aan te zien, dat Leoninus den zwaren vriendenplicht had volbracht. Uitenbogaerd kwam op een inval. De teere bezorgdheid ziende, waarmede Taco zelfs te midden van eigen onwelzijn naar haar het bedwelmd oog ophief, als om haar toestand te raden, maakte hem indachtig van hoe groote beweegkracht smeekingen en tranen moesten zijn van eene dus geliefde, en zoo haast Sijbrandsz. zich een weinig had hersteld, zoo haast hij de handdrukken had beantwoord der Utrechtenaars, die zich rond hem verdrongen, sprak Uitenbogaerd tot zijne gade:

'Vrouwe Sijbrandsz.! werp u doch neder aan de voeten van uw man, met alle uwe dertien onnoozele kindertjes, en smeek hem, dat hij blijve!'

'O, mocht hij blijven!' herhaalden de leden der Duifhuis-gemeente als in koor, zonder op dat oogenblik aan al de consequentie van 't woord te denken. Den geliefden leeraar behouden, scheen hen nu het naaste.

‘Dat hij u en de uwen en zich zelven niet in ballingschap uitdrijve,’ vervolgde Uitenbogaerd, ‘en nood en armoede over u brenge, om eene middelbare zake....’

‘Waar het eer en consciëntie geldt, zijn daar geene middelbare zaken!’ sprak Taco vast. ‘Maar het zij! Niet zonder haar wil, zal ik haar lot en dat van ons gezin prijsgeven, aan wat het kan treffen. - Maria! beslis gij zelve, waar een oprechte dienaar Gods, voorganger der gemeente en van zijn Christelijk gezin, kiezen moet tusschen den vrede der wereld en den vrede der consciëntie! Wat weg zal hij volgen? - Wat weg wilt *gij* volgen met hem, die uw man is?’

Zooveel menschen waren daar samen en plotseling heerschte daar eene stilte als des gebeds; zoo zeker begrepen allen het gelijktijdig, dat zulke keuze biddend moest worden gedaan. Of daar niet genoeg ware om Taco's lijdende vrouw te treffen, greep ook de ernst van die stilte haar aan. Verbluft en aarzelend zag zij den kring der zwijgenden rond, zag even op hare kinderen, die haar gevolgd waren, en de aandacht der ouderen ziende, de kleine handjes hadden gevouwen. Zij zag op Taco, die zijn oog nedersloeg, opdat zij daarin bede noch bevel zoude lezen.... Toen hief zij het hare, het zachte beschreide, even ten Hemel op, en met zwakke, doch klare stem sprak zijn toen:

‘Vrede met God is het naaste te zoeken, en waar uwe verlichte wijsheid 's Heeren wil en wenk heeft onderkend, zoo volg dien! ik zal *u* volgen, en wat ons op dezen weg treft, kan dat ons schade brengen? ons of onze kinderen?’

‘Neen, zekerlijk kan het niet!’ en Taco hief zich op en klemde haar met innigheid aan zijne borst. ‘O, Heere God! wees gedankt voor deze vrouw; en gij, mijn medebroeder! waar zulke trouw en zulk geloove mij sterkt, meent gij, dat ik nog zou konnen zwak zijn?’

Uitenbogaerd, een weinig met zijne houding verlegen, legde Reingoud's open brief ter zijde en verwijderde zich met wat drift.

‘Ziet, hoe deze twee, de vermaarde victoriën der martelaren Christi voor oogen houden!’ sprak eene diepe welluidende stem, vol geestdrift.

Het was Jacoba, die gesproken had.

III. Velerlei verrassing.

Om tot de derde voorstelling te komen, moeten wij ons eerst voor eene wijle begeven, *buiten* het huis van Taco Sijbrandsz., en even toezien naar de bewegingen van eenige mannen, die over de *Marie-plaats* voortgaan, en luisteren naar hetgeen er tusschen hen voorvalt. Wel is het avond, maar zij houden geene lantaren, noch laten die voor zich heendragen; ze schijnen dus meer belang te hebben, niet gezien te worden, dan wel zelve te zien. Twee hunner zijn in lange mantels gewikkeld, die toch de degens, die zij dragen, niet gansch kunnen bedekken; zij hebben Duitsche hoeden op, wier slap neerhangende randen hun ten deele het gelaat maskeeren. Deze twee mannen gaan dicht naast elkander, de een zich met losheid leunende op den arm van den ander; een derde gaat naast hen op eenigen afstand: *hij* draagt geen degen en heeft het gelaat onbedekt. Geen van drieën spreekt, een woord; allen schijnen zij wat haast te hebben, om voort te gaan, zonder te worden opgemerkt door een van de vele voorbijgangers, die met het zachte lenteweder (het is de 2de Mei) heen en weder wandelen op de ruime *Maria-plaats,* of lucht scheppen op de houten stoepen voor hunne bedompte huizen. Ondanks dien kennelijken wensch worden zij door een vierden persoon toegesproken, die in dezelfde richting gaat, en hem, wiens gelaat onbedekt is, toespreekt met een avondgroete en het woord:

‘Ik rade, werwaarts gij u heen begeeft, broeder *collega!*’

‘Wat port u tot de begeerte het te weten, meester Hermanus Modetus?’ antwoordde deze, en week nog wat meer zijwaarts af van zijn gezelschap.

‘Omdat ik u geen kleiner belang onderstelle dan mij zelven, voor de goede zaak.’

‘Ik zoude moeten weten, welke goede zaak gij hier bedoelt?’ hernam de *collega* een weinig stroef.

‘Nu, dat verstaat zich vanzelve; daar is er maar ééne, die wij voorstaan uit alle macht: *de religie;* maar al het andere hangt daarmede samen.’

‘Ik kan toch niet denken, dat deze zoo instantelijk eenig gevaar is dreigende....’

‘Acht gij dan voor niet met al, dat die kettersch een godslasterlijke vergaderingen der Jacobsgezinden nog blijven aanhouden, ondanks het toetreden van hare leeraren tot de onzen, en het afzetten van zijn ambt van den éénen weerbarstigen? Ik meende doch, dat dit u ter harte zou gaan als mij zelven.’

‘Het zou mij zekerlijk grieven te vernemen, dat daar nog zoovele Christen-menschen zijn, die dus met hart en ziel blijven kleven aan libertijnsche en onrechtzinnige gevoelens, die in de St. Jacobs-kerk plachten beleden te worden, en die nog zoo wars zijn van Christelijke orde en tucht, dat zij zich niet eenmaal willen voegen naar de inzettingen en de *discipline* van de ware religie, nocht naar de ordonnantiën van 't wereldsch gezag; maar ik kan niet denken dat dit zij....’

‘Ik zegge u, het *is!*’ hernam Modet heftig. ‘Eene zulke onrechtmatige oefening heeft er plaats op dezen stond in Taco Sijbrandsz. huis, en ik ben op weg derwaarts, om met mijne oogen den gruwel te aanschouwen, en den booze te verpletteren door mijn aanblik, en door de bestraffinge en dreigementen, - en daarna het al aan te dienen aan de overheid!’

‘Broeder! broeder! wat een voornemen is dat!’ hernam de andere kerkdienaar vermanend, en Modet's arm nemende, week hij nog verder af van de mannen die met hem waren. ‘Zoo Taco Sijbrandsz. die overtreding pleegt, is dat zeker klagelijk eene foute voor een man, die voormaals zoo prijselijke deugden oefende; maar moei gij u daarmede niet! - niet op zulke wijze voor 't minst! deze dingen zullen toch welhaast zijn voorbijgegaan en te niete; men zou meenen, dat gij gansch geene tolerancie wist te oefenen....’

‘Maar ik *wil* niet suspect wezen van tolerancie!’ hernam Modet op een toon, die den ander onwillekeurig deed glimlachen.

‘Om der wille der Christelijke liefde dan en der eendracht, die wij zoeken, broeder! bidde ik u ernstig: sta af van dit beginnen!’

‘Al wilde ik het, ik konde niet meer; ik heb het afgesproken met twee van de ouderlingen, dat ik in persoon de zake ondertasten zou, en ik wil, noch zal daaraan niet gebreken.’

‘Nu, zoo ga ik met u!’ hernam de andere met een snel besluit, en zich schielijk tot de lieden keerende, die met hem waren, fluisterde hij een van hen iets in het oor, boog zich eerbiedig tegen den tweede, en ging verder met Modet.

De beide anderen bleven eene wijle aarzelend staan.

‘En nu, wat zullen *wij* doen?’ vroeg de een, even den arm loslatende van zijn geleider. ‘Mij dunkt, dat de eerwaarde man het wel inziet, als hij Uwer Doorluchtigheid dit voornemen nu ontraadt. Uwe lordschap zelve kan niet anders zijn, dan de boodschapper van gunst en genade; als ook, meene ik, uwe intentie was....?’

‘Zekerlijk! Hebt gij mij niet gezegd, dat de man en zijn gezin die verdienden, ondanks zijne hardnektheid en zijne wangevoelens? Maar zoo hij zich eene zulke weerspannigheid onderstaat, dan moet er met andere maat gemeten worden! Bij Gods eer! ik laat mijne bevelen niet dus bespotten.’

‘Ik onderstelle zulke verregaande roekeloosheid niet in den man, die tot hiertoe altijd zich zediglijk heeft gedragen, en onderdanig was aan de bestaande macht, en van dien ik wete, dat hij Uwe lordschap hoogelijk respecteert. Daarbij heeft Modet slechts *vermoeden* en geenerlei zekerheid.’

‘In die onzekerheid dien ik toch mijn inval op te geven!’ sprak Leycester, zich omwendende. ‘Ik kan zelf niet wel geduldig aanschouwer zijn van zulke overtreding, en even weinig de gewelddadige stoorder daarvan. Wat dunkt u, zal ik wat mannen van wapenen derwaarts zenden, om de ordre te maintineeren?’

‘De tegenwoordigheid van Modet alléén acht ik genoegzaam, om die lieden uiteen te drijven, als ze samen zijn. Daarna kan Uwe Excellentie straffen, wat er strafbaars geschied zij; de dienaar, die met Modet is, kan een onpartijdig tuigenis geven.’

‘'t Is ook licht een loos alarm van den ijverenden leeraar; maar altijd moet ik datgene opgeven, waar ik mij voor eene wijle verstrooiing mee beloofde; gij weet het, *amico mio!* lust des levens geniet ik niet te over, en ik had mij vreugd voorgesteld van blijde gezichten en dankbare gemoederen; dat wekte mij op, om u *incognito* te verzellen, ondanks uw ontraden.’

‘Veellicht *daardoor,* Mylord! Uwe Doorluchtigheid heeft te veel volstandigheid van wil, dat ontraden niet juist dien invloed zou hebben; en doorgaans ook doet mijn Graaf het best, geen ander hoofd te volgen dan het zijne. Echter had ik voor ditmaal met mijn raad geen ongelijk; want naar het gerucht gaat, komen velen van zijne sekte dien man bezoeken, en Uwe Excellentie had met een daarvan kunnen samentreffen, die haar

herkende, dat haar licht eenige moeielijkheid kon brengen....'

'Ik had ook lust gehad, uwe kleine te zien!' sprak Leycester verdrietelijk.

'Uwe Doorluchtigheid kan daarin later altijd doen naar haar welbehagen. Zal ik Uwe lordschap nu terugleiden tot aan het Duitsche Huis?'

'Nu ja dan, kwelziek mensch!' en Leycester nam zijn arm met een zeker ongeduld.

Modet en zijn ambtsbroeder hadden intusschen hun weg vervolgd.

'Wie waren de gezellen, die nu van u gaan?' vroeg Modet.

'Twee lieden, die onbekend willen blijven, en die ik geen oorlof heb te noemen.'

'Hebt gij ook geen oorlof te zeggen, waarheen gij gezamenlijk gingt....? want daar gij niet van de Belials-vergadering kennis droegt....'

'Ja! Hoe weet gij dat zelve? Of is 't niets dan eene suppositie?'

'In geenen deele is het; luister! Sinds den avond, dat de man zijn afscheid preekte, met de woorden: "*Ik zal den herder slaan, en de schapen der kudde zullen verstrooid worden,*" die hij godslasterlijk op zich zelven toepaste, zijnde hij geenszins een goede herder, maar een dolle, verpeste hond, die deze verleide schapen was hoedende, zonder wettelijke roeping en buiten de goddelijke tuigenisse....; sinds hij hen stoutelijk opwekte, bij hunne doling en wangevoelen te blijven en daarin te volharden, al was hij zelf verre, - sinds dien avond heeft die schare lucifarinisten begrepen, dat Satan's rijk uit had in Utrecht.'

Modet's toehoorder zuchtte.

'Daaraan zie ik nog geen eind, broeder! zoolang wie Christenen willen genoemd zijn, de liefde vergeten, die de uitnemendste is, en niet onderlaten met woorden van bitterheid zich vijandelijk te stellen tegen den dolende; voorwaar! 't is niet dus, dat men zal de onwetenden leeren en de afkeerigen trekken. Ik wenschte veeleer, dat men, navolgende het exempel der apostelen met *wel* leven en *wel* leeren, vele duizende menschen dwong om tot Christi bruiloft in te komen! Maar ik wete, waarop gij doelt: sinds de volgers van Taco's leere begrepen en wel onderkend hebben, dat hunne gemeente als *gemeente* had opgehouden te bestaan, nu de

dienaar van hen ging, wiens woord en voorbeeld hen stichtte, hebben zij nog wel naarstiglijk gezocht versterkinge en vertroostinge uit zijn mond te hooren; daarom heeft sinds voorgisteren zijn dorpel niet gerust van bezoekers en van die hem afscheid brachten, en dat heeft u, en wie 't u gemeld hebben, in den geest gebracht, dat zij bijeenkwamen tot verboden godsdienstoefening.'

'Ik verwarre geenszins die *liefdebezoeken,* als gij ze noemt, met onrechtmatig samenzijn. Wie mij daar de lucht af gaf, was een van heer Reingoud's volgelingen, een zulke man, die goed onderricht heeft kunnen zijn.'

'Dat zou mij wonder doen, als dat met heer Reingoud's voorkennis zij geweest. Maar gesteld: die lieden waren nu samen, is 't wonder, dat hunne harten nog voor 't laatst trekken naar de spijze, daar ze mee gevoed zijn zoovele jaren lang, schoon het brood is, waaraan zij zich niet verzaden kunnen, omdat het niet is het ware en zuivere brood des levens?'

'Spijze noemt gij het? Het is niet dan verkendraf, daar zich die logenlievende bokken mee verlustigen, en gij zoudt dat kwaad gering achten!'

'Verre van mij, dat ik ietwes gering zoude achten, waar 't Gods eere of der gemeenten zielen geldt; alleen ten dage van morgen worden de oude St. Jacobs-leeraars tot echte dienaren des Woords bevestigd in de Gereformeerde Kerke. Van dan aan moeten de voormaals genoemden *onbeslotenen* belijdenis doen van hun geloof, om te worden opgenomen in onze Kerk, en zich begeven tot tucht en orde; het zal dan alles wèl zijn; tot zóólang zij, naar het voorbeeld Christi *"het onkruid geduld tusschen de tarwe,"* schoon 't mij grieven zou om den man Taco, dat hij zich met dergelijken onwettelijken handel inliet, zoo kort voor zijne afreis.'

'Wij zullen er welras de verzekerdheid van krijgen; want wij hebben hier alreeds het gezicht op zijne poorte, die wijd openstaat. Dát, voorwaar, is toch niet het gemeen gebruik, - en.... ei, zie! daar gaat er opnieuw eene vrouw binnen.'

'Wij willen haar voorbeeld volgen, broeder Modetus! eer wij van dezen schijn nog het ergste denken.'

En zullen *wij* er dan het ergste van denken, mijne lezers? Wachten wij liever eene wijle en gaan wij dan binnen met de

twee predikanten, die den hoofdingang van het huis open vonden en de duistere gang een weinig verlicht. Niet wel wetende, welk gedeele door Taco bewoond werd, aarzelden zij eene wijle, of ze zich ter rechter of ter slinker zijde zouden wenden. Gelukkig bemerkten zij eene vrouwelijke bediende, die ook de poort intrad, een mandje met vruchten dragende. Zij vroegen, waar zij den predikant Taco Sijbrandsz. zouden vinden. Zij wees het hun.

'Wilt vrij binnengaan, goede heeren! wilt vrij binnengaan,' sprak zij. 'Mijn arme meester wil niet, dat iemand geweerd zal worden, schoon mevrouwe daar gevaars in ziet.'

De predikanten zagen elkander bedenkelijk aan, en zij *traden* binnen.

Maar zeker; het *was* geene ongeoorloofde vergadering van ongehoorzame onderdanen, die tegen wil en gebod van de aardsche macht naar eigen goeddunken zich stelden de Hemelsche te dienen, die zij overvielen in vrome, maar onwettige handeling; het *was* geene roekelooze bijeenkomst van weerspannigen, die zij betrapten op de daad; het was een familiekring, dien zij binnentraden, gesterkt door eenige vrienden, die zich geschaard hadden rondom een ziekbed. Ja, zij vonden lieden, die de handen ophieven ten Hemel! Ja, zij vonden lieden, die geknield lagen, biddende met tranen, maar het waren smeekingen tot God, om uitkomst in bangen nood; het waren beden, die ieder Christen te allen tijde mag uitstorten voor den Heer; het waren tranen der beangste vriendschap en der diep bekommerde liefde.

En voorwaar! ze hadden niet noodig, Taco rekenschap af te vragen van onwettige oefening van zijn afgelegd leeraarsambt; want hij scheen op het punt, rekenschap af te leggen van geheel zijn dienst aan den Hoogsten Meester zelf. Gunst of toorn van den graaf van Leycester moest hem nu wel van kleine waarde zijn, want het was voor hem de vraag geworden, of hij in de naaste ure de gunst of den toorn van den Allerhoogste over zich zou hooren uitspreken.

Macht van vorsten en van priesteren! wat zijt ge klein, als de kleinste burger u verachten kan op het sterfbed! Die *zekere* grens van uwe heerschappij moest u prediken, haar nooit te gebruiken, dan als een geleend goed, dat u welhaast weer zal worden teruggevraagd; - moest uwe onderdanen leeren, om te uwen wille geen enkelen plicht te verzaken van die, welke de

Koning der Hemelen heeft opgelegd; want wat zegt uwe bescherming, daar zij machteloos is, juist in dien allerhoogsten nood? O! Leycester had niet moeten terugkeeren, al had hij hier zijn hart niet kunnen verkwikken door vroolijkheid te brengen: dit ziekbed had zijne ziele betere dingen kunnen prediken dan de meest opgesierde rede van een Fraxinus!

Overspanning, zielsaandoeningen en uitputting hadden Taco op dit ziekenleger nedergeworpen. Hij lag er met de berusting van een Christen; maar de blijdschap van hen, die moede zijn van den goeden strijd, en die heengaan in vrede naar het land des vredes, worstelde bij hem met de zorge van den huisvader, die daar al zijne kinderen in de teerste jeugd ziet schreien om *zijn* heengaan, terwijl juist zijn harte beeft over *hun* blijven, hun verlaten *blijven;* met de bekommering van den teederen echtgenoot, die de trouwe gade tranen ziet storten van enkel angst voor verlies, en wiens hart samenkrimpt bij de gedachte, hoe groote aanwinst van plichten en lasten zij daaronder vergeet, - plichten en lasten, die hare krachten moeten te boven gaan! En had eens de Graaf van Nieuwenaar met bewondering zijne standvaste vroomheid geroemd, dat hij, schoon met zooveel kinderen bezwaard, ter wille van zijne overtuiging geheel zijne tijdelijke welvaart opgaf, diezelfde lofspraak kon nu wel eens der lijdende verbeelding van den zieke pijnigend zijn. Had hij, plooiende met zijn gevoel en zijn geweten, niet liever een ambt moeten behouden, dat de zijnen recht zou gegeven hebben op ondersteuning en bescherming, waar ze nu op zijn minst verlatenheid moesten wachten? Had de man, - de vader niet moeten schikken, waar het toch in 't eind de vraag niet was, zich van Christus Kerk te scheiden, maar alleen zich daaraan op andere wijze te verbinden? Verschool zich ook menschelijke zwakheid, eigendunk, trots, onedele vrijheidszucht in dat hardnekkig vasthouden aan eigene opvatting? En had zijn oog, door zonde verduisterd, ook eigen dwaallicht gehouden voor een lichtstraal des Hemels? En had hij niet moeten toegeven, veeleer in ootmoet geloovende aan eigene dwaling, dan aan het ongelijk van zoovelen, als daar tegen hem over stonden?

Licht waren het twijfelingen als deze, die de hitte der koortse hooger deden gloeien op zijne wangen, en hem het fijne angstvocht uitperstten uit de poriën, en het verdoofde oog soms met

zoo akelig wilden glans deden schitteren. Maar ook waren er oogenblikken van hemelsche kalmte, die wel bewezen, dat, was de oppervlakte beroerd door lichaamslijden en door sombere voorstellingen eener ontstelde verbeelding en van een geschokt zenuwstel, toch in het diepste zijner ziel ruste schuilde en berusting, bij de bewustheid van een hard, maar een noodig offer aan eene heilige overtuiging.

Een zulk oogenblik troffen de predikanten bij hun binnentreden. Taco staarde met helderen blik den kring der zijnen rond, het hoofd een weinig gesteund door den arm zijner vrouw, die hem de andere hand vasthield. - De predikant, dien wij nog niet noemden, deed stil en zwijgend slechts eenige schreden voorwaarts, en bleef toen, als van ontroering getroffen, staan, het hoofd ontblootende. Modet integendeel, hoe het hem ook verrassen moest, alles zoo gansch anders te vinden dan hij het wachtte, had niet genoeg teerheid van gemoed, noch kieschheid van gevoel, om nu met beschaming terug te blijven; integendeel drong hij voorwaarts met onbescheidene drift, en was het vreemd? waar hij Taco hoorde zeggen:

'Dit geloove maakt mij zoo gerust, dat het mij licht is, deze schaduwe des doods in te gaan.'

'Gij gerust in uw geloove!' riep Modet. 'Rampzalige! op welk geloove zijt gij gerust? Op een gebouw van slijk en stroo, van stinkende eigengerechtigheid en het ongadige goed van goede werken samengesteld! Gij, die ter eener zijde nog zijt liggende in de windselen des Papistischen bijgeloofs, en ter andere, alleen den lossen breidel houdt van de Libertijnsche ongebondenheid, God beware u! dat gij dus sterven zoudt! Bekeer u! Bekeer u, man! want gij mist den geheelen Hemel!'

'Mijn God! wat is dat?' riep Taco, die in de eerste verrassing den aard van het bezoek, noch den zin der redenen vatte.

'Wat het is? Dat de Heer daar staat, kloppende aan uwe deur, oft ge nog in mocht komen, zelfs ter elfder ure. O man! bedenk doch, dat gij naakt ligt in den modderpoel der zonde, en bekleed u met het zuivere kleed der gerechtigheid Christi! Het kan wezen dat gij voorverordineerd zijt en uitverkoren tot zaligheid van den beginne aan, schoon ook tot hiertoe wezende buiten de vergadering der heiligen. - Daarom beken u een arm en schuldig zon-

daar en verhinder niet door uwe obstinaatheid, dat de Geest tot u dringe, en u zuivere door het bad der wedergeboorte, - opdat ge niet door den vloek der wet eeuwiglijk branden moogt in de helsche pijn!'

'Helsche pijn! ach, het is Modet!' zuchtte Taco, - en wat vaster vervolgde hij, het angstig sidderen zijner gade opmerkende: - 'Ik bid u, broeder! ga mij niet aan met zulke redenen, - die de mijnen verschrikken mochten, doch mij, God zij lof! geenerlei vreeze in het harte zullen jagen; sinds ik, schoon niet zonder zwakheid en struikeling, naar heiligmaking heb gestreefd mijn leven lang, - doch wat ik hierin roeme, roeme ik Christi, en zoo wachte ik nu het eind van dezen aardschen strijd, de palme der overwinning en de krone der eere uit Zijne genade-hand!'

'Gij roemen in Christus? ellendige zondaar! die niet eenmaal uwe ellendigheid beseft! Gij zijt vervreemd van God en Christus, en zult dat blijven door uwe schuld!' riep Modet heftig.

'Wat oordeelt gij mij, u zelven daarmede veroordeelende?' hernam Taco zacht, doch met ernst. 'Wat weet gij van mijn innerlijk leven? Wat weet gij van mijn verborgen omgang met God?'

'Die hem van de Kerke afgescheiden houdt, die zich niet wil voegen met de gemeente der geloovigen, die houdt zich af van Christus, die scheidt zich willens van Hem.'

'Omdat ik mij houde afgescheiden van de Kerke Calvini?' glimlachte Taco. 'En waarom zou de Duifhuis-kerke niet ook een deel zijn der ware Christelijke gemeente en der Kerke Gods hier op aarde?'

'De Duifhuis-kerke een deel der Kerke Gods? Man! man! hoe zult ge, dus sprekende, ontkomen aan de beten des oordeelenden serpents, dewelke is de logen, de prinse der duivelen? Ik zegge u, die Kerke was des Satans!'

'Satans Kerke? dat moge veeleer *die* zijn, waarin men God maakt tot een eeuwig straffenden dwingeland, een vooruit beraden beul van een deel zijner schepselen, ondanks de zoete en verblijdende tonen van de Evangelische boodschap, en het verzoenende bloed des Nieuwen Testaments, dat gegaan is over allen, die geloovig zich daarin mogen wasschen! O, Christus! hoe verkort men daarmede uwe liefde! O, Heere! hoe verengt men de ruimte uwer barmhartigheid! De Satans-kerke, mijn vriend!

dat is die, waar men eene nieuwe inkwisitie invoert met censure en discipline, - waar *zij* de vanen der vervolging opsteken, wier eigene voetzolen nog branden van de hitte der pausen-vervolging, die ze nauw zijn ontkomen! waar ze de verzenen slaan tegen de prikkels der liefde! Is dit volgen van Christus of van Satan? Is dit het smaken van de bevrijding des pausdoms, dat men deze in schijn bevrijde burgeren aanbiedt? - O, vader Duifhuis! waar is uw exempel? waar zijn uwe tijden? waar is uwe liefde?'

'Ziet nu, welk een fraai Christen we hier hebben!' riep Modet met woede en bitsheid in oog en toon, 'die gaat steunen op zijn valschen logenprofeet Duifhuis!'

'Nog beter op dezen vrome te steunen, dan op den nieuwen koran Calvijns en op de farizeesche wetgeving der Gereformeerde conciliën, dewelke zijn de statuten der Synode!' riep Taco ook met toorn en heftigheid, en de matte heeschheid zijner stem was in akelig contrast met de opgeruide drift die uit zijne woorden sprak.

Zoo werd dat hittige vuur van een onverstandigen ijver, tegelijk eene aanstekende vlam, die rust en liefde dreigde te verteren, in eene ziele wellicht niet ver van hare scheiding uit het lichaam. Helaas! helaas! de eeuw is zestig jaren ouder geworden sedert 1525, maar haar gelaat is niet veranderd; slechts hebben hare trekken wat kalmte van de jaren aangenomen; de omstandigheden zijn veranderd; de personen zijn gewisseld, maar de stempel dien ze dragen, is nog weer dezelfde, en er is van hen te zeggen, als van zekere lateren in de politiek: 'ze hebben niets vergeten en ze hebben toch niets geleerd!' Het is bedroevend, maar het is waar, - en eene droeve waarheid is toch ook waarheid, en zij kan meer wezen, zij kan nutte herinnering zijn! voor het minst, waar die gebruikt wordt, niet enkel met de bijgedachte: 'zoo is het en zoo zal het blijven, want ook in dien zin zal de Kerk hier op aarde wel de *strijdende* Kerk zijn genoemd,' maar ook met deze: 'het moet toch eens anders worden, als er hoogere en heilige eenheid zal gekomen zijn in de Kerk, de eenheid in Christus, door Zijn Geest en naar Zijne genade, en al het andere zal verteerd zijn tot asch, als verbrande hulsels, die eene heerlijke vrucht hebben besloten en gekoesterd tot hare rijpheid. Daartoe moet ieder geloovig Christen mede strijden met kracht en met moed, doch omgord met geene ander rusting, dan die des gebeds; door

geen ander schild gedekt, dan dat der krachtige overtuiging; geene macht gebruikende, dan de macht van het voorbeeld, en geen ander wapen dan dat der liefde; - het eenige geweld dat passen kan nevens het Kruis. Het zien in den spiegel der vroegere eeuwen moge toch niet gansch vruchteloos zijn, waar zij tegelijk uitlokt tot een blik op de onze.

Modet's medebroeder huiverend van de hitte eens strijds, die aanving op zulk een uur en plaats en onder zulke kenteekenen, trad schielijk nader, en rustig op Taco ziende, en Modet met de hand zachtkens wegwerende, sprak hij met zachte doch diep doordringende stem:

'Broeders! broeders! ik bidde u, laat doch scherpheid en twistinge dáár! Wat vangt gij aan, verschilpunten te ondertasten aan een ziekbed? Hoe kan hier van Calvijn of Duifhuis de vrage wezen? Daar is maar ééne name van den Hemel gegeven om zalig te worden, den name Christi; en bedenkt doch! bedenkt doch! Diens hoogste gebod is de liefde! - Hoe zondigt gij daartegen, broeder Modetus! door het zwaard der veroordeeling te grijpen, dat wel harten wondt, maar geene gemoederen heelt! Hebben wij niet het kruis der hope om op te richten, en den standaard der liefde om ons rond te scharen? En wat gaat gij dan aan, met de pijlen van partijdigen ijver elkander te kwetsen, nu voor 't minst, in eene ure als deze? Overweeg doch, dat het rijk Gods komt, zoomin met onderscheid van namen en stellingen, als met dat van spijzen, kleederen en ceremoniën! Hooge en wichtige leerstukken der Kerk moeten zuiver gepredikt worden en openlijk beleefd en beleden; maar wil ze niet maken tot onderwerpen van tweedracht en strijdigheid, zonder kennelijke roeping en te bekwamer tijd en plaatse; want dat is onwijze ijver, en dat bedroeft den geest Gods, en dat bedroeft Christus, die de liefde heeft aangeprezen! En gij ook, wellieve broeder Sijbrandsz.! vergeet wat achter ligt! - Geef uw verstand gevangen in de gehoorzaamheid Christi, en stel op niets uwe hope, dan op Zijn verzoenenden dood! Wij weten het allen, zoovelen wij u gekend hebben in leven en wandel, dat zóó goede vruchten niet komen kunnen van kwaden boom; - doch *gij weet het als wij:* de heiligmaking blijft hier onvolmaakt, hoe ook met ijver nagejaagd; heiligmaking *is* niet genoeg; - en rechtvaardiging door Christus alleen kan bestaan voor God,

maar zij is ook genoeg! - Grijp die aan met alle vermogens die in u gelegd zijn en laat al het andere varen! - Gunt hartelijke broederliefde dit ééne vermaan!'

'Zoo wil ik!' hernam Taco, 'maar voorwaar, aan deze woorden, vol liefde en klaarheid, herken ik Wernerus Helmichius!'

En zoo mocht hij spreken. Het ware kenmerk van een echten Christen, liefde, en het zekere bewijs van een helder verstand, klaarheid en gematigdheid, waren karaktertrekken van Wernerus Helmichius. Leeraar en voorstander der Gereformeerde Kerk, als hij zich later heeft bewezen, en zich toenmaals reeds toonde, heeft hij toch zijne overtuiging in de zaak, die hij liefhad, weten voor te staan, zonder den warmen gloed, die hem bezielde, tot een verzengend vuur te maken tegen anderen. Hij werkelijk heeft den geest van het Evangelie begrepen en beoefend, terwijl hij zich tevens vasthield aan de letter, en terwijl hij voor zich zelven niet afweek van de leer, door zijne Kerk als de eenige rechtzinnige aangewezen, wist hij Gereformeerde nauwgezetheid met evangelische vrijheid hand aan hand te doen gaan, in tijden, waarin door het allerkleinste verschil van gevoelen, soms leeraren van dezelfde Kerk, van hetzelfde christendom, tegen elkander opstonden, zoo vijandig als aan geene Heidensche wijsgeeren dat ooit is ingevallen. Wernerus Helmichius, geprezen door beide partijen, waarin later de vaderlandsche Kerk werd verdeeld, en toch niet flauwhartig weifelende tusschen beide in, maar een ijverig en vrijmoedig voorstander van de zijne; Wernerus Helmichius was het werkelijk, die gesproken had, en door Taco als bij ingeving geraden was, dien wij voor ons gevoel liever het eerst hadden laten optreden, in de rij der Gereformeerde predikanten die wij opvoerden, zoo de eischen van den roman het niet anders hadden gewild; maar niemand toch kan ons verdacht hebben, dat wij den Calvinistische predikanten van dien tijd het onrecht zouden doen eener vertegenwoordiging alleen door een Fraxinus en een Modet, in een werk, toegewijd aan een Gereformeerd predikant, die de blijdschap is van zijne Kerk, en niet de minste van hen, op wie hare verwachting rust. En zeker, noch hem, noch een van zijne ambtsbroeders, onder wie ik mij trouwe en waarde vrienden kenne, zou ik willen bedroeven, door hun waardigen stand te bespatten met het slijk eener vroegere eeuw, en door enkel schaduwen te geven, als Fraxinus en Modet, waar ik ook

lichtpunten wijzen kan, als Gideon en Helmichius! Helmichius was een baken dier tijden; hij was meer, hij was eene rots, maar eene rots die een rijke ader van het levende water der liefde in zich besloot, en uit diens overvloed menigwerf der anderen gebrek wist te voorzien.

Met dat doel ook had hij Modet vergezeld, en wij zien, dat zijne tusschenkomst niet onnoodig was.

Zoo haast had niet Taco hem herkend, of hij reikte hem de hand. Modet dus tot zwijgen gebracht, week ter zijde, en Wernerus naderde den zieke, tot hij hem konde toespreken, zonder door anderen verstaan te worden. Eene wijle bleef hij zoo met hem spreken, en daarop kleurde Taco's gelaat zich met een blos, wij hadden haast gezegd van gezondheid, maar zeker van vergenoegen.

'Ja, mijn broeder!' sprak hij. 'U geve ik gerust daarin te handelen; ik bekenne ook, dat was mij bezwarenis; maar zou het niet mogelijk zijn, dat ik *hem* sprak?'

'Hij zou met mij hier zijn geweest, zonder Modet; en nog - nog hope ik op hem, en,' vervolgde hij, opziende, 'mijne hoop is niet ijdel geweest; want zie! - hij treedt zelf binnen.'

De man nu, die binnentrad, was Reingoud. Maar, opdat niemand der vreemden hem zou herkennen, maskerde hij zich zooveel mogelijk met hoed en mantel. Zoo haast Wernerus hem had opgemerkt, wenkte hij hem naar het ziekenleger heen. Taco's kleur wisselde van bleekheid tot gloed; hij streed kennelijk met heftige aandoeningen, maar toch wenkte hij zijne gade, dat zij wat zoude ter zijde gaan.

Reingoud trad dichter bij, nam Taco's hand, en zijne pols zoekende, sprak hij:

'Ik ben een weinig geneesmeester; deze krankte zal u den dood niet doen, en,' fluisterde hij hem in, 'ik zal u een raad geven, die tot herstelling baten mag: wijk naar Alkmaar!'

'Naar Alkmaar!' herhaalde Taco aarzelend.

'Mylord's bescherming wacht u daar en de mijne, en gij vindt er....' hij lispelde een naam.

'Haar? Zij leeft? O, daarvoor zij God gedankt!' riep Taco.

'Kunnen wij zoo aanstonds alleen zijn? ik heb belangvolle zaken met uw man te bespreken,' zeide Reingoud tot vrouwe Sijbrandsz., even heenziende naar de groep kinderen en menschen, die zich wat naar den achtergrond hadden begeven.

‘De kinderen zijn weg te zenden, en ik wil het daarheen brengen, dat de vrienden ditmaal hun bezoek wat bekorten,’ hernam deze; ‘alleen, heer! zou zulk onderhoud mijn lieven manne niet schaden?’

Taco zelf schudde van neen, en Reingoud zeide:

‘'t Zal zijn ruste vorderlijk zijn.’

En de bezorgde gade stelde zich te voldoen aan hun verlangen. Zoo haast Modet zich door de tusschenkomst van Helmichius een weinig in de schaduw gesteld voelde, scheen hij zijne taak bij den zieke voor afgedaan te houden; voor 't minst, hij had zich van het ziekbed afgekeerd, en tegelijk had hij een nieuw voorwerp voor zijn ijver gevonden: zijn valkenblik had Jacoba opgemerkt Zij stond bij eene tafel, bezig met eenigen laafdrank toe te bereiden voor den zieke. Eene jeugdige dame, die nevens de tafel zat, en haar behulpzaam was, kon wel de brengster zijn van die menigte fijne verkwikkingen, die daarop lagen uitgespreid. Met deze dame sprak Jacoba druk en vertrouwelijk, schoon op zachten toon. Daar voegde zich Modet vrijpostig bij haar, en sprak haar toe op de wijze, die hem eigen was. Reeds in die toespraak zou Jacoba den man herkend hebben, die meer nog dan Reingoud's koelheid haar uit zijne woning had weggeschrikt; nu ook dacht zij zich geene betere hulp dan ontwijken.

‘Het moet zwoel zijn in de Mei-lucht,’ sprak zij haastig tot de dame. ‘Willen wij een gang doen in den tuin? Vrouwe Sijbrandsz. zal de kandeel wel reiken, als de zieke het begeert.’

Met wat verwondering hoorde de vreemde bezoekster dit voorstel, maar zij gaf het toch gehoor door schielijk op te staan; want zij zag, dat de bleeke bevende haar steun noodig had en zeker ook versche lucht. Maar haar vervolger was niet een, die zoo schielijk zijn doel opgaf. Modet was de vrouwen op den voet gevolgd, nog vóór Reingoud binnentrad, en in den tuin had hij zich bij haar gevoegd, eer Jacoba hare gezellin de oorzaak van hare ontsteltenis had kunnen duidelijk maken.

‘Jonge dochter! jonge dochter! wat een droef en obstinaat volharden in uw wangeloof is dat doch, dat gij liever inkeert in de woning van vreemden, dan u te willen onthouden onder het godzalige dak van een waar Christen, als uw achtbare bloedverwant is; dezen latende rouwe dragen over uwe hardnektheid en afdolinge; maar mogen uwe ijdele en afkeerige zinnen u verre houden van de plaatse uws behouds, en van de luiden, die zich

daartoe zouden beneerstigen, nu ik u hervonden heb, achte ik dat als een wenk des Heeren, dien men niet voorbijzien mag, en waar u dan de liefde niet trekt, zal dwang u nut zijn. In den naam van heer Reingoud! gij zult met mij gaan.'

Jacoba antwoordde hem niet; slechts klemde zij zich angstig aan hare gezellin, en verzuchtte:

'Dat ook juist mijn vriend afwezend moet zijn, - mijn broeder!'

Maar eene andere stem antwoordde Modet, en eene andere hand legde zich beschermend op den arm van het meisje, dien Modet reeds met zijn forschen greep wilde vatten.

'In den naam van heer Reingoud! laat af van deze jonkvrouw, en moei haar niet!'

Het was Wernerus Helmichius, die zich stelde tusschen de jonkvrouw en den ijveraar.

'Wat zal dit?' riep de laatste. 'Meent gij, dat ik het lijdzaam zal aanzien, dat het kind van een zulken oudvader dus zal blijven inwonen in de tente der ongeloovigen, om van den gruwel der Papisterij te vervallen in de losbandigheid der Libertijnschen? Reeds eenmaal heb ik slapheid gebruikt, en mij zelven die verweten, mij niet onschuldig houdende aan hare ziele, zoo zij verloren ging; nu zal mij God hoeden, dat ik opnieuw traag zou zijn in ijver. Nu voere ik deze dochter tot wie zij aanbehoort, hetzij met wil of door bedwang.'

'Alle dwang is hier onnut en uit den boozen.'

'Daar staat geschreven: *"Dwingt ze om in te komen.*"'

'Zoo staat er; maar die dwang moet bestaan uit krachtige inscherpinge van Gods woord; een dwang, die, gelijk hij zoet en liefelijk is, mede krachtiglijk werkt; maar de lijfelijke dwang, dien gij oefenen wilt tegen deze jonkvrouw, uit liefde voor hare ziele, is een onwettelijke als een onnutte; niemand heeft u daartoe vrijmacht gegeven.'

'Noch u, om dien tegen te gaan!' sprak Modet heftig. 'Broeder!' hernam Wernerus kalm. 'Ik heb die; aanhoor mij even!' en hij fluisterde hem een paar woorden Latijn in, die wel de uitwerking schenen te doen van een toover-formulier; want Modet knikte met een voldaan en wichtig gelaat, en sprak toen overluid:

'Ik ga dan aan *Mylord* kond doen, hoe wij het hier alles bevonden hebben.'

‘Doe hierin, wat u oorbaar dunkt!’ hernam Helmichius, die zich toen wendde tot Jacoba met het woord: ‘En nu, lieve juffer! moge het u gevallen, mij aan te hooren, die niet hier ben uit een simpel geval, maar met opzet gekomen, om u te onderhouden over eene ernstige zake.’

‘Zijt gij leeraar van de Gereformeerden?’ vroeg zij snel.

‘Zoo is het!’ hernam hij met een onmerkbaren glimlach; ‘doch vrees niet, dat ik dus op staanden voet trachten zal, u te winnen voor mijn geloof! Ik wete, dat God de Heer inwerkt in de harten der zijnen te zijner tijd, en dat een dienaar van het Evangelie daarmede gereed moet staan te ieder ure, tot elks dienste; maar dat niet mag opdwingen ten ongepasten stond, als een veil goed, dat verwerping en bespotting mag worden prijsgegeven, en ik hebbe te hooge achting voor mijne zending, om mij daarmede te tooien als met een kleed der ijdelheid ten ongelegenen tijd.’

‘Ook vreeze ik dit niet van u, heer! die alreede mij zoo goedig genaderd zijt ter bescherming; alleen gij, Protestanten! hebt zoo verscheidene gelooven: daar is mijn goede gastheer Taco Sijbrandsz.; daar is die sektaris-leeraar van zooeven.....; nu wilde ik zeker zijn, dat gij waart van hetzelfde geloof, als.... als die leeraar, die gisteren in de Minrebroeders-kerke heeft gepredikt.’

‘Gij hebt wel, juffer! daar stelle ik roem op, dat *doctor* Gideon tot mijne broederen zal behooren.’

‘Een zulke leeraar moet van den Hemel zelf zijn bezield en aangedreven, niet minder dan apostelen en heiligen.’

‘Wij gelooven voor 't minst aan de goddelijke roeping onzer dienaren,’ hernam Helmichius met bevreemding. ‘Maar dit woord van u, juffer! eene Roomsche....?’

‘O, niet van dat!’ hervatte zij. ‘Zeg veeleer, wat u herwaarts voerde.’

‘Volgaarne; alleen daar het teere punten raakt, kan ik over alles spreken voor deze vrouwe?’

Jacoba liet als werktuigelijk den arm der jonge dame los, haar werkelijk nog vreemde, slechts kennis van dien avond, en alleen verzusterd door deelneming in het lijdend gezin; maar toch antwoordde zij, na eenige aarzeling:

‘Spreek, heer! ik achte geene geheimenis te hebben voor eene jonkvrouw als deze.’

Toch was de vreemde uit zich zelve bescheiden ter zijde gegaan, en Helmichius voerde nu Jacoba naar een steenen bank bij den tuinmuur, waar hij zich aan hare zijde zette.

‘Een onbekende, zich mengende in uwe belangen, moge u wat vreemd schijnen,’ begon de predikant; ‘maar ik hoop u later te bewijzen, dat ik er billijke oorzaak voor heb. Reeds dat ik uwe betrekkingen ken, moge u geruststellen, jonkvrouw! De nobele jonge hopman, Elias Leoninus, heeft u in dit huis als gast ingeleid; hij heeft dat gedaan, toen gij zoekende waart naar een verblijf, onder het geleide van eene Roomsche vrouw uit geringen stand, Barbara Boots. In dit huis zijn u vele ontmoetingen bejegend, die u zorge en moeite hebben gemaakt; maar de jonge Leoninus en de leeraar Taco hebben u tegen dat alles geveiligd en beschermd. En in die bescherming rustig, zijt gij hier nu naar uw volkomen genoegen. Is dat alles niet zoo?’

In de hoogste verwondering moest Jacoba haar ‘ja’ zeggen.

‘Maar gij kunt hier niet langer toeven!’ hernam Helmichius, met eenigen nadruk.

‘Mijn God! waarom niet?’ vroeg Jacoba verschrikt. ‘Wie zal 't mij verbieden?’

‘Uw eigen hart; uw eigen verstand; uw teeder gevoel. Uw gastheer Taco ligt op een ziekbed, dat een sterfbed kan worden. Zoo het God den Heer behaagde, hem dezen nacht tot zich te nemen, hoe zoudt gij morgen onder zijne weezen staan, naast zijne weduwe?’

‘Als die haar troostte, door met haar te schreien....’

‘Ik zou kunnen aanvoeren, dat een zulke troost een schrale is; doch ik wil toegeven, dat hij strekt tot leniging; alleen geef mij toe, dat uwe persoons tegenwoordigheid hare bezwarenissen vermeerdert....’

‘Hoe mag dat zijn, heer?’ vroeg zij verwonderd.

‘Onbekend, als gij zijt, met alle wereldsche zaken, is van u alleen die vraag mogelijk. Bedenk doch, die lieden hebben geene tijdelijke middelen....; en hetzij nu de Heer dit gezin van hoofd en steun berooft, hetzij ze, met hem ballingen, zwerven buiten deze stad, na dezen kan gebrek hen drukken, kan uw onderhoud hunne zorgen vermeerderen.’

In waarheid, daaraan had de jeugdige onbedrevene nooit gedacht, die in haar klooster aan alle zorgen des werkelijken levens

vreemd was gebleven, die haar bestaan zelfs niet in de verte vermoedde. Nu het haar duidelijk werd, drukte het haar met dubbele kracht.

‘Licht dat alreede bekrompenheid hen gedrukt heeft, terwijl zij mij het leven zoet maakten met alle lusten, die zij bieden konden. Mijne schuld en mijne beschaming is groot; dat had Leoninus mij moeten zeggen.’

‘Dat *kon* Leoninus u niet zeggen, zoolang hij u geen ander verblijf had aan te bieden; maar wees gerust! Taco zelf heeft er niet aan gedacht, noch een van de zijnen. Gij waart hun een lieve, een welkome gast. Zie! ik konde u wel leiden naar het doel, dat ik beoog, alleen door u deze onrust op het kiesche gemoed te laten; maar een zulk beginsel moet u niet van hier drijven. De weldaden en goedheden van heer Reingoud kunnen dit gezin volgen; elders zoowel als hier, en dus hun rijkelijk vergoeding bieden voor de wijkplaats, die zij u schenken zouden.’

Jacoba glimlachte bitter.

‘Nu, heer! zie ik, dat gij niet zoowel bekend zijt met deze zaken, als gij vermeent. Mijn grootvader dien lieden goedheid bewijzen, uit aanzien voor mij? Hij, die mij zelve van zich zond en overgaf aan de onguurheid van 't lot....!’

‘Ik weet, wat ik zegge,’ hernam hij; ‘maar zoo gij die stem niet gelooft, kan in trouwe geen kiesch gemoed, als het uwe, deze gastvrijheid blijven aannemen.’

‘Ook ga ik van hier, zoo haast het zijn kan.’

‘Waarheen, jonkvrouw?’ vroeg hij ernstig.

‘Hemelsche machten! weet ik het zelve?’ riep zij met angstige stem. ‘Ik ben nu alleen, wel zeker alleen. Ik heb Barbara verloren. Ware hij slechts hier, mijn broeder Leoninus!’

‘Gij weet, lieve joffer! dat de hopman verre is op een krijgstocht, die hem lange van hier kan houden.’

‘Ja! dus plotseling! Wel zeker hebben mij de Heiligen verlaten wier dienst ik veronachtzaamd heb!’

‘Hij zal u uitredden, die meer is dan Heiligen; die der Engelen Heer is. Is het niet meest uit vreeze voor religiedwang, jonkvrouw! dat gij u scheidt en afkeert van heer Reingoud?’

‘Dat was het, heer! maar dat is nu niet het meeste. Er is meer: De vader van mijne moeder heeft geen hart voor haar kind! Dat heeft mij getroffen, - dieper getroffen dan hardheid of dwang!

Dat heeft iets gebroken in mijn hart! - Dat heeft iets gedood in mijne ziel! Wat daarmede is vergaan, is niet meer goed te maken.'

'Heer Reingoud geen hart voor u, jonkvrouw? Nooit was er ouderen teerheid, die de zijne overtreft, zooals hij die mij heeft ontdekt. Oordeel zelve! "Hij had berouw van uw heengaan; hij wilde u terug hebben; hij kende uw verblijf; hij was machtig in Utrecht; goddelijk en menschelijk recht gaven hem geweld over u; macht had hij in handen; één wenk en hij had u binnen zijne woning.... Wij leven in de dagen van geweld; men zegt zelfs, dat hij het drijft tegen anderen. Welnu! hij gaf dien wenk niet. Waarom niet?"'

'Uit koelzinnigheid; ik heb dat uit een zeggen van Leoninus begrepen,' en Jacoba zuchtte.

'Neen! omdat hij aan niets, dan aan u zelve, dan aan uw vrijen wil dien terugkeer danken wil; omdat hij onder vele lasten des levens een troost wenschte: uwe liefde; - omdat hij die teere bloem niet breken wilde door geweld; omdat hij die kweeken wilde, als iets heiligs en liefelijks, in uw gemoed. - Dat heeft Taco van hem geweten in de laatste dagen; dat heeft hem bezwaard in den strijd van zijn ziekbed, dat zijn woord uw hart niet sterker tot verzoening had geneigd; dat zijne daad u dus lange van uw verwant hield gescheiden; - en zie, mijne jonkvrouw! zoo gij een dienaar des Heeren, die geen priester is van uwe Kerk, een woord gunt van vermaan, zoo zoude ik u zeggen, dat aller Christenen verwanten-plicht één is, en dat, zoo ooit het vrouwelijk gemoed open moet zijn voor liefde, en verre van bitterheid, en geneigd tot verzoening, het avonduur van dezen dag aan Taco's ziekenleger u wel krachtiglijk en ernstiglijk moest hebben gepredikt, hoe menschen, die zoo haast door den dood kunnen gescheiden worden, voor het minst moeten toezien, dat ze niet in haat en tweedracht vanéén worden gerukt. Zeer zeker, jonkvrouw! het lot heeft u nooit de zoetheid van verwanten teerheid te smaken gegeven tot hiertoe, - dat is klagelijk, zeer klagelijk, maar hieraan zult gij dat zoet onderkennen, zoo gij wel hebt aangezien, hoe groote bedroefenis het scheiden van een vader kost aan zijn gezin! en zoo meene ik, moet gij nu beter dan ooit gestemd zijn, om in de armen te snellen van uwer moeders vader, die zich met teerheid naar u uitstrekken.

Of zoudt ge nog niet kunnen wederzien? - nog niet kunnen vergeven?'

Jacoba's ziel was onder dit spreken heftig geschokt geworden, door velerlei strijdende gewaarwordingen. - Het allermeest trof haar de nieuwe verzekering van Reingoud's zeldzame genegenheid, die haar opnieuw werd gegeven, - en zonderling, die zij nu uit dezen mond geloofde! Was het behoefte aan teerheid? Was het werkelijk overtuiging, die overmacht kreeg op eene vroegere ondervinding? Was het een gevoel van verlatenheid? Was het vrees voor zijn eenzaam en plotseling verscheiden, of angst voor het hare? - Het is moeielijk uit te wijzen, maar het is zeker, dat zij uitriep:

'Vergeving! wederzien, achtbare man! hoe kome ik daartoe?- hoe zal ik tot hem gaan? - waar zal ik hem vinden?'

'Hij zelf zond mij naar u heen; hij zelf is hier. Wilt gij mij volgen, naar hem? uit vollen, vrijen zin, met wat teerheid voor hem in het harte?'

Dit sprekende was Wernerus opgestaan; tot eenig antwoord legde Jacoba hare hand in de zijne; zoo voerde hij haar het ziekenvertrek binnen. - Reingoud's bijzonder onderhoud met Taco scheen wel afgeloopen; voor het minst was vrouwe Sijbrandsz. in de kamer teruggekeerd, en schoon Reingoud nog altijd naast Taco's leger zijne plaats had gehouden, zij zwegen beiden, als zaten zij in stille gespannen verwachting. Het oog van den predikant was verhelderd; de uitdrukking van zijn gelaat was wel mat, maar zeer kalm. Toen Jacoba binnentrad, wendde aller blik zich op haar; maar Reingoud liet haar niet naderen. In eene verrukking, die onbeschrijfbaar is, met eene mengeling van woestheid en weekheid, die bij geen ander kon worden vereenigd, - iets van den tijger en iets van de tortel, - stortte hij haar te gemoet, duldde niet dat *zij* nederknielde aan zijne voeten, maar hief haar op van den grond in zijne armen, en droeg haar zoo heen naar Taco, met het woord:

'Zegen haar tot afscheid! zij is nu mijne-mijne voor eeuwig!'

En Helmichius, die zijne taak afgedaan wist, verwijderde zich. In de gang stond de vreemde jonge dame weder naast hem, en wendde zich tot hem met eene zekere hartstochtelijke heftigheid:

'O heer! ik heb daar goede en troostelijke woorden van u

gehoord tot anderen; een zulke leeraar van den godsdienst sprak nooit tot mij; zoudt gij ook troost hebben voor mijne beladene ziel, voor mijn bedrukt gemoed, zoo dat zich voor u konde openen? Zoudt gij mij willen aanhooren?'

'Dat is de last van mijn Heer, die zelf tot zich riep *allen,* die belast zijn en vermoeid.'

'Maar de smarten die ik te klagen heb, konden u wat vreemd schijnen....'

'Voor allen toch heeft de godsdienst balsem...'

'Maar zoo daar eene lijdt, die gansch verre is van God en zijn dienst?' vroeg zij met eene stem, daar eene wereld van zielsangst in trilde.

'En die ten leste toch Hem zoekt met boetvaardigen zin! Wel, mijne dochter! dezulken zijn de kinderen Zijner uitverkiezing! Dezulken neemt Hij het liefst.'

'Eene zulke ben ik!' snikte zij en ging snel van hem.

'Uw naam, jonkvrouwe!' bad hij, haar volgende, 'uwe woning voor het minst.'

'Ik zal tot u komen! ik weet uw naam, - den mijnen - ben ik niet vrij te geven!' was haar antwoord.

.....

.....

Taco Sijbrandsz. is hersteld van zijne krankte, en uit Utrecht heengetrokken met zijn gezin naar Alkmaar, twee dagen nadat zijne vroegere ambtsbroeders van St. Jacob, als leeraren der Gereformeerde Kerk waren bevestigd, twee dagen dus nadat zijne gemeente was ingelijfd, en als opgelost in die der Calvinistisch-Hervormde.

En hiermede nu, - dachten de Calvinistische predikanten, - was de kerktwist gedempt; - en Leycester meende eene groote daad verricht te hebben voor de Kerk; maar zij hadden niets gedaan, dan haar den kanker ingeënt, die later zoo pijnlijke kunst-bewerking zoude eischen. Want het verschil *was* niet uitgebluscht, slechts verstopt, en ingerekend was het, en Leycester en de predikanten hadden voor de Kerk niets gedaan, dan daarin de elementen opgenomen voor nieuwe verdeeldheid; zij had nu *binnen* in zich, wat haar vroeger buiten zich ergernis had gegeven. De vormen waren geëffend, en de nieuwe leden voegden zich daarnaar; de gevoelens waren het niet en de gedachte was niet te beheerschen;

de overtuiging had zich niet gevangen gegeven onder de kerkelijke tucht. En toen welhaast na Leycester's heengaan, de magistraat opnieuw de begravene vormen opwekte en nieuw leven gaf, toen kwam al het gesmoorde en verstikte weder boven; toen werkelijk werd de *beslotene* gemeente geschokt en verdeeld; want van wat het hare geworden was, moest zij zelve zich scheuren en afscheiden; de broederen moesten uitgaan, omdat zij er vreemden had binnengelaten; er ontstonden partijen, die elkanders prediking niet wilden aanhooren; elkanders Avondmaal niet wilden deelen; elkanders doop niet geldig achtten; toen ontvluchtte men de kerken en school samen in weiden en hagen; toen werkelijk was er verwijdering in de Kerk van Utrecht; toen werkelijk was er kerktwist, die gedempt moest worden, en die toch, nu eens met fel flikkeren, dan eens met heimelijk smeulen, bleef voortduren, tot zij samensmolt in de jammerlijke Remonstrantsche twisten, die de Kerk zooveel leden heeft gekost, en hare leeken zooveel tranen en zooveel zuchten, en hare leeraren zooveel vervolging en zooveel lijden, en zoo menigen strijd tusschen plicht en plicht, en zelfs het offer van menige Christelijke deugd, ter wille van partijdigen godsdienstijver. Maar wij hebben gelukkig niet noodig onze pen te leggen op de eene schaal, of de andere als eenmaal Maurits zijn zwaard (naar Vondel), waar die belangen gewogen worden; want onze taak eindigt, waar wij de eerste grens in het verschiet krijgen van het tijdperk, dat al die warreling en woeling zag opsteken.

En wat Leycester aangaat, hij legde aan den avond van dien dag het hoofd rustig neder onder eene afgedane taak; - en hij kon het, zonder zijn geweten te misleiden, want hij had immers verricht, wat den Gouverneur-Generaal der Nederlanden als eersten plicht was opgelegd: ‘hij had de ware Christelijke religie gehandhaafd.’ Voor hem en voor hen, met wie hij zijne verbintenis had aangegaan, kon dat geene andere zijn, dan de Gereformeerde; en hoe de gevolgen van die handhaving later ingrepen in de staats- en kerkbelangen van Nederland, hij kon er wel niet op verdacht zijn; en hoe het meesterschap in kerkelijke zaken, hem zoo gul toegekend door predikanten, die toch zoo ijverig streden voor een vrij kerkbestuur, later van machtigen invloed was op geheel de kerkenorde, is nu nog niet het oogenblik na te sporen.

IV. Geparfumeerde handschoenen.

Wij zijn met onze voorstellingen in Taco's huis wel wat veel vooruitgeijld in den tijd; wij moeten nu weder rugwaarts, om te te zien, wat er intusschen is voorgevallen met anderen onzer goede kennissen.

Wij zijn in het huis, dat de Kanselier te Utrecht bewoont, maar hij is er alleen met zijne dochter Ivonnette en zijn jongsten zoon; de hopman Elias heeft zijn kwartier aan de andere zijde der stad, en vrouwe Barbara, zijne echtgenoot, wordt door ongesteldheid teruggehouden bij hare gehuwde dochter te Leiden. Ook is het zoo ongezellig in zijn huis als hij het er zelden vindt; maar eerst gisteren, tegelijk met den Graaf, aangekomen, heeft hij nauwelijks den tijd gehad, het op te merken, en zijne aardige dochter heeft zoovele huiselijke drukten, eer alles geregeld is, dat zij, voor heden althans, de verveling niet kennen zal. Plotseling echter hoort de Kanselier haar in een levendigen redetwist met haar broeder, waarover zij ten laatste hem zelven als scheidsman komt inroepen, met het woord:

'Zie, lieve heer vader! daar wil nu Conradus, dat ik eene kamer voor Gideon schikken zal naast de zijne; zeg gij toch, dat dit niet zijn kan! Gideon is nu geen student meer, maar een *doctor,* en ik houd, dat men een zulke niet herbergen mag in een hangkamerke.'

'En ik houd, dat Gideon tevreden zal zijn met alles, mits hij rust vindt en eenzaamheid, als 't hem belieft.'

'Eenzaamheid! Als gij het meeste van den dag met hem zoudt overbrengen, om in zijne boeken te snuffelen; liefste vader! wil nu uitwijzen, wat ik hierin doen zal! Ware moeder hier, wij kwelden u met deze huiszorge niet.'

'Doet daarin niet met al, Ivonnette! Gideon zal hier denkelijk geene kamer noodig hebben.'

Beide kinderen zetten verwonderde oogen op, en Conradus riep heftig:

'Maar hij komt toch te Utrecht!'

'Daar kan ik u nu niet op antwoorden, Conradus! maar ik moet u zeggen, dat het geenszins een jonkman past, zóó hef-

tige beweginge te toonen bij kleine aangelegenheden, als gij op dezen stond; en nu, laat mij met Ivonnette samen! Ik heb uwe zuster ietwat mede te deelen.'

Toen het jonge meisje met haar vader alleen was, ging zij voor hem staan; legde de linkerhand op de leuning van zijn stoel; vatte met de rechter eene der zijne, en trachtte hem diep in de oogen te zien, met haar zwart sprekend oog, terwijl zij met een zeker ongeduld uitriep:

'Maar gij weet toch, dat Gideon te Utrecht komen *moet.*'

'Integendeel, Ivonnette! ik acht, dat hij *niet* komen zal,' hernam de Kanselier met ernstigen nadruk, en met eene zekere deernis op haar ziende, vroeg hij: 'Is dat u dan eene zake van zóó groot aanbelang?'

Tot antwoord zag hij, hoe zich de blinkende zwarte oogen vulden met tranen.

'Gij zijt dan Gideon wel zeer genegen?'

'Maar, vader! sinds hij mijn bruidegom zal zijn....,' haar frisch rood gloeide van nog hooger blos.

Zoo de Kanselier niet de man was geweest, '*die zich over nietwes ontstelde,'* of die ontsteltenis voor het minst nooit heeft getoond, - had men nu schrik op zijn gelaat kunnen zien; want dat woord trof hem tot in 't diepste zijner ziel. Toch antwoordde hij alleen:

'Wel, kind! wie heeft u *dat* gezegd? Zeker niet uwe moeder!'

'Neen! niet moeder, maar mijne zuster Bertha liet het wel blijken, toen ik te Leiden was, en ook de oude Henrijk, die bij Gideon's oudoom placht te dienen, heeft mij in 't heimelijk gezegd, dat de familie het alzoo beschikt had, dat wij een paar zouden worden, als Gideon doctor van de school zoude thuis gekomen zijn; en ook, we hebben zooveel malen bruid en bruidegom gespeeld!'

'Oft kinderen moesten verkrijgen, wat ze speelden!' hernam Leoninus met een hoofdschudden. 'De lieden, kindlief! die u dat in den zin hebben gebracht, hebben onwijs gesproken.'

'Toch niet onwaar, vader?' vroeg zij met angst.

De Kanselier nam hare beide handen tusschen de zijne, en sprak:

'Misleiden, lieve! wil ik u niet. Een zoodanig ontwerp heeft er bestaan; doch men had er u niet van moeten spreken, niet wetende, hoe de omstandigheden keeren konden.'

‘En *zijn* die dan verkeerd?’ vroeg zij met stijgende spanning.

‘Ik heb zorge van ja; neen! ik *wete* met zekerheid, dat alles voorbij is; dit dient dus opgegeven, en gij moet u dat met moed uit den zin zetten, denkende, dat der vrouwen fierheid bij zulker occasie geen vertoon van weekheid betaamt, schoon een weinig schreiens op dit pas uwer jeugd moge zijn toegegeven.’

Werkelijk konden de lange zwarte pinkers den zwaren last van het lauwe vocht niet langer terughouden, dat in groote droppels nederviel op hare geborduurde keurs, terwijl zij uitriep:

‘En ik zou Gideon niet meer mogen liefhebben!’

‘Waarom niet? als een broeder altoos!’

‘Maar hoe *is* dat dan verkeerd? En wat weet gij daar meer van, heer vader? Heeft Gideon het u gezegd?’

‘Met woorden nog niet, met daden wel! Ware het anders, wij hadden hem te Utrecht gevonden, ons wachtende.’

‘Ik zal dan van nu aan mijn leven slijten in droefenis en druk!’ riep zij met hartstocht.

‘Gansch gewis niet, melieve! Daarvoor dienen de bedroefenissen des levens, dat men zich aan haar gewennen zal, en zich daartegen harden, dat ze daarna niet meer dus bitterlijk treffen mogen. Sinds het eene waarheid is, dat zij het ondermaansche veelal beheerschen, en daar voor den mensche geen ontkomen aan is, noch toevlucht, waar ook.’

Die troostelooze leer was juist niet geschikt, om een hartstochtelijk kind tegen wanhoop te sterken.

‘Ik wil niet leven om mij aan druk en ramp te wennen; veel liever wil ik sterven.’

‘Met zulken wensch, nog voorbijziende, dat die eene zwakheid is, zoudt gij het Opperwezen beleedigen, als verachtende deszelfs weldaad!’ hernam hij ernstig.

Zij trok wat verachtelijk het neusje op; zij was volstrekt niet in de stemming, om die weldaad te waardeeren.

‘En nu nog eene vraag:’ hervatte de Kanselier. ‘Zoudt gij een Calvinistisch predikant tot uw man willen hebben?’

‘Libertus Fraxinus? overzeker neen, vader!’ en een glimlachje boorde door den nevel harer smart. ‘Toch,’ hervatte zij, even nadenkende: ‘als die man Gideon was!’

‘Zoudt ge belijdenis willen doen voor u zelve van het Gereformeerd geloof?’

‘Ik weet niet, hoe dat is, het Gereformeerd geloof; doch als Gideon het mij onderrichtte....’

‘Gij zoudt altijd moeten omgaan met zulke deftige luiden als meester Libertus Fraxinus, en met vrouwen, aan zulke mannen gelijk.’

‘Gideon zou met mij zijn.’

‘Ge zoudt geene feesten meer mogen hanteeren, zonderling niet die, waar men danste en ter reie ging.’

‘Neen, vader! dat, heeft Gideon mij gezegd, zou *hij* mij *nooit* verbieden,’ viel zij in.

‘Als hij dominé is, zal hij dat moeten!’

‘Maar dat zal hij niet worden; hij zal niet, vader!’

‘Ik vreeze van ja! En daar hebt gij 't nu, Ivonnette! daarom moet ik mijn woord terugnemen.’

‘Ach, doe het nog niet! doe het nog niet!’ riep zij, de gevouwen handjes stijf op de borst gedrukt, en zij zag hem zoo kinderlijk smeekend in de oogen, dat de Kanselier tusschen een zucht en een glimlach aarzelde, toen hij antwoordde:

‘Dat zal van Gideon afhangen; doch hij wenscht het niet eenmaal, anders ware hij alevel gekomen!’ en daarmede zond hij haar van zich.

En vele dagen daarna was Gideon nog niet gekomen, en Ivonnette, nadat ze weer een dag peinzend en in eenzaamheid had doorgebracht, hief 's avonds het hangend hoofdje op, om tot haar vader te zeggen:

‘Zoo ben ik dan nu niemands verloofde? niemands bruid?’

‘Zoo is het, melieve!’ hernam Leoninus verruimd, dat ze het vraagstuk zoo beslissend aantastte. ‘Maar wees rustig; we zullen met den tijd een anderen bruigom vinden.’

‘Mag de vrouw van een dominé geparfumeerde handschoenen dragen?’ vroeg het kind, den gang harer eigene gedachten volgende.

De Kanselier begreep, dat dit een overwegend punt moest zijn; ook antwoordde hij:

‘Zeer zeker niet! Eene zoo groote weelde zoude zich niet wel voegen met de deftige eenvoud van dien stand!’ Maar hij zweeg voorzichtiglijk, dat, naar zijn weten, geene vrouw in Holland nog die weelde kende, en dat de fortuin, die aan Ivonnette's huwelijk met Gideon verbonden was, haar grilligsten wensch zou kunnen voldoen.

‘'t Moet toch wonder heerlijk zijn: geparfumeerde handschoenen!’ hernam Ivonnette met een zucht, en werd opnieuw peinzende; - was het over een bruidegom of over geparfumeerde handschoenen?

.....

.....

Op een ochtend, in de helft van April, was er een nieuwe gast aangekomen in de herberg, die gehouden werd door meester Pieter Anthoniesz., tegenover eene der marktplaatsen op de Nieuwe gracht; een huis, dat reeds zoo lang *privilegie* had gehad 'tot tappen en herbergen van koopluiden en anderen,’ als de vier vrije jaarmarkten te Utrecht hadden bestaan; en dat dus, door zoo gevestigde rechten, eene zekere vermaardheid had verkregen boven andere huizen van die soort. De nieuwe gast paste beter bij het oude huis door deftigheid dan door jaren, want hij scheen zeer jong; maar zijn reisgewaad had een stemmigen eenvoud, die hem een erstig voorkomen gaf boven zijn leeftijd.

Hij had eene afzonderlijke kamer gevraagd, en die, na wat aarzelens, verkregen van meester Anthoniesz (want zoo iets was eene gunst), op een klein achter-bovenvertrek, waar hij zich nu bevond; daarna had hij zich een ontbijt laten brengen en schrijftuig te voorschijn gehaald; het laatste alleen had hij gebruikt, en daarop eene nieuwe ‘gunst,’ gevraagd van den kastelein: een bediende, die een brief voor hem kon bezorgen; en toen hem dit was toegestaan, gaf hij dien met een ruim drinkgeld aan den knecht, die daarmede eene wijle in de hand ronddraaide en eindelijk vroeg:

‘Waar wil Uwe Edelheid, dat ik dien heenbrengen zal?’

‘Wel, aan den persoon, daar het opschrift aan luidt!’ hernam de jonkman met licht ongeduld.

‘Als Uwe Edelheid mij dien noemen wilde.... Het is waar; ik kan niet heel goed geschreven schrift lezen.’ En de man deed, alsof hij het beproefde, terwijl hij de letters onderste boven hield.

Het dwong den jeugdigen heer een glimlach af, terwijl hij eene mondelinge aanwijzing gaf, van naam en rang desgenen, aan wien hij had geschreven.

‘O! nu is 't wel, lieve edele heer!’ riep de knecht. ‘Dien zal ik spoedig uitvinden; wees daar gerust af! Ik meene zelfs, dat hij hier zij aan zij woont, naast den prenter.’

‘O! zoo bid ik u, ga spoedig, goede man!’ En toen hij gehoorzaamd was, drukte Gideon, - want wie heeft niet geraden, dat hij het is? - de handen sterk tegen de borst, als om de onrustige gewaarwordingen te onderdrukken, die er in stormden, terwijl hij uitriep: ‘Zoo dicht bij en toch zoo ver af! Verder! licht niet in mijn gansche leven! En nu, dat zij God den Heere overgegeven; Diens raad en leiding zij geprezen te allen tijd! Licht wil Zijne barmhartigheid mijne jonge jeugd deze bitterheid sparen; en Hij, die de harten der menschen leidt als waterbeken, kan geven, dat mijne woorden ingang vinden. Licht ook eischt Hij dit offer, dat mijner zwakheid een grooter is, dan het zijn moest. Als het nu eenmaal voor goed is beslist, als wij deze verklaring hebben gehad, zal ik niet meer omzien, zal er een einde zijn aan deze slingering, aan deze koortskloppingen van het harte, aan dezen strijd, daarin ik minder sterkte heb gehad, dan ik met opzien en gebed had gehoopt, niet konnende ganschelijk onderdrukken de hartstochtelijke begeerten, die als bedwongen slaven hadden moeten gebandigd zijn, en die soms met de overheerschende stem van meesters zich laten hooren, alsof de levensvreugd, daar zij om riepen, het meeste zou zijn van dit leven, - alsof daarin het hoogste ligt, dat wij hier zoeken moeten en vinden kunnen, - alsof het zooveel verschilde, hoe men den proeftijd hier doorbracht, en onder welke proeven; of welke lasten ons werden opgelegd, om onze krachten te oefenen! - Maar toch,’ voegde hij er bij, ‘ik zou Christen kunnen zijn, - ik zou God kunnen dienen met een vurig harte, - ik zou mijne roeping volgen uit alle macht, met Ivonnette aan mijne zijde, en er zouden, zonder dat, nog wel moeiten en kwellingen genoeg overblijven, tot Christelijken strijd, in mijn stand en in deze tijden.’

Eene wijle peinsde hij dus voort, en daarna stond hij op, zocht eenige boeken uit zijn reiskoffer, wierp ze op de tafel en bleef toen zitten, zonder die in te zien.

‘Fij van die onrust in het gemoed! - die het aftrekt tot van de oefeningen der wetenschap, - die het verdeelt tusschen den wereldzin en de liefde tot den Heer! der laatste, leider! leider! soms het zwakste deel gevende, waar die het eenige hebben moest! *‘Le repos ailleurs’* is Aldegonde's devies,’ hernam hij, het oog opheffende ten Hemel; ‘maar ik wil hier vrede heb-

ben, zooveel een mensche dien hier vinden kan. Ik heb dien noodig voor het hooge doel, dat ik mij heb voorgesteld, en om uit alle kracht te vervullen de hoogheerlijke bediening, daartoe ik mij geroepen voele. Daartoe ook heb ik nu dezen stap gedaan, die een beslissende zal zijn! Eer de avond dáár is, zal ik het weten, of ik mij dankend mag neerstorten aan de voeten van mijn Heer, die mij het harte verkwikt met vroolijkheid en met blijde uitkomst, dan of ik het oog der ergernis moet uitrukken voor altijd. Dat ik besloten ben, weet Gij, o, mijn God! dat ik berusten zal, weet Gij, die de ure kent, die nog niet is, en die de mate der krachten kent, die Gij geven zult uwen kinderen op hun gebed.' En zonder neer te knielen, zonder de handen te vouwen, slechts het hoofd gebogen, en het voorhoofd en de oogen gedekt door de handpalmen, verdiepte hij zich in een innig, in een vurig gebed; dat wel zeker opsteeg ten Hemel, al had het niet den bepaalden vorm van godsdienstige aandacht. Ook miste het niet de uitwerking; want toen hij ten laatste zich ophief, en om zich zag, had zich het warlend woelen van vreezen en begeeren opgelost in een ootmoedig wachten, zonder hope of vreeze; en zoo het niet enkel blijmoedigheid was, die lichtte uit zijn oog, het was toch eene helderheid, die getuigde, dat hij kalmte had gevonden en kracht. Op zijn voorhoofd lag geene vermetele zegepraal vóór de overwinning, maar die rustige moed, die zal strijden met vastheid en met beradenheid, maar zonder overspanning.

Hij opende nu een der boeken, en zag dat in; spoedig echter sloeg hij het dicht met een glimlach en een zacht hoofdschudden:

'Wondre Coornhert! mij dit boekske te zenden, of ik zijne wederlegging van den *Catechismus* noodig had, om overtuigd te zijn, dat daarin, als in alle menschelijke schrift, kan zijn gebrekkelijkheid en duisterheid, zelfs waar het zich richt *naar* en vasthoudt *aan* Gods woord; maar als hij meent, door zijn tegenschrijven mij te doen toestemmen, dat wat een strakke band niet altijd beter is, in de tijden, die er omgaan, dan gansch geen teugel, voor geesten, die al te lang eng zijn ingekerkerd geweest, om de volle vrijheid te kunnen dragen, die hen licht drijven zoude tot bandeloosheid; als hij meent, dat ik daarna minder voor goed zou houden, dat zwakken en kleinen een richtsnoer in handen wordt gegeven, dat hen leidt en leert, en hunne begrippen wat eenheid geeft, bij het onderzoeken van Gods woord, dan dit

enkel en zonder leiding aan onverstand en onwetendheid over te laten, daarbij het eenvoudige hen duister mocht worden, en het duistere door wanbegrip verkronkeld tot gedrochtelijk wanstelsel, dan zeker heeft de vernuftige man minder spitsheid van oordeel, dan ik hem toerekende! Wondre, wondre ijveraar! zoo onverdraagzaam in den naam der verdragelijkheid! 't Is of hij een hekel-woord op zijn eigen schrijven, op zijn eigen spreken heeft willen geven, waar hij zegt: ‘des boekenmakens heeft geen eind, die maken velen, om u van Christus af te leiden en van de heilzame Bijbelsche boeken!’ Want, in trouwe! in den strijd, dien de man verwekt, en in de wijze, waarop hij strijdt, schoon die loopt over Christus en Zijne leer, wordt de Heer en diens Geest zooveel vergeten, alsof ze over ijdele tijdelijke dingen aan 't strijden waren geraakt. Veel liever is mij uwe poëterije, mijn begaafde dichter! die ademt wereldwijsheid en christenzin, schoon vaak met wat galle en alsem doormengd, die een Zoïlus zou mogen mijnen; kostelijk daarentegen is mij uwe overzetting van Homerus en Boëtius....’ Eene wijle scheen Gideon's hand willens naar den eersten te tasten, dien hij ook op zijne tafel had geworpen; maar zijne keus bepaalde zich ten laatste tot een zwaren en somberen foliant, terwijl hij sprak: ‘Neen, voorwaar! wat zal ik nu met den strijd om de Grieksche Helena? Ik moet ernstiger studie zoeken, zal ik dezen langen dag ten avond brengen.’

Maar die dag zal hem niet zoo overlang vallen, want de deur gaat open, en hij krijgt bezoek; hij ziet op; schuift zijn stoel terug en de Kanselier staat voor hem, die hem vriendelijk de hand toereikt, en toen hij was opgestaan, hem met goedheid omhelst.

‘Gij hier? Gij zelf, heer doctor! Zóó spoedig? Dit overrast mij; dit.... dit ontstelt mij gansch.’

Dat was ook zoo; en zoo de Kanselier de sterkte kwam aanvallen, was een verrassen, als dit, zeker naar den regel van goede krijgskunst. Bij zoo eene ongewachte verschijning kon het den jongen man falen aan gevatheid van geest; zijn bloed en zijne zenuwen moesten meer in beweging zijn, dan zoo hij zelve op een afgesproken uur naar den Kanselier ware toegekomen.

‘Mag ik dit nemen als gunstig antwoord op mijn schrijven?’ vroeg Gideon met levendigheid.

‘Lieve beminde zone! ge zijt vrij al te gehaast met die vraag;

gun mij wat bedachtzamer te wezen met mijn antwoord!' En toen hij zich had nedergezet, begon hij met een zacht hoofdschudden:

'Wezende in de stad, daar ik mij onthoude, en in eene herberg verblijf te kiezen!'

'Kon ik anders, heer! zoolang ik geene hope heb, dat ik uw huis mag binnengaan als uw aanstaande zoon? beter dat ik er niet binnenga als vreemdeling.'

'Toch zult gij er altijd de rechten houden van een pleegkind.'

'Ons scheiden was wat strak.'

'De welkomst mag te opener zijn. Alleen vóór wij verder gaan: gij komt van Leiden; schrijft mij mijne huisvrouw bezocht te hebben, en dat zij nu welvaart; had zij geen schrijven voor mij? Denkt ze niet welhaast bekwaam te zijn tot de reize hierheen?'

'Schoon haar verlangen strekt naar Utrecht, bevindt de arts haar nog te zwak om haar 't reizen toe te staan. Hij heeft geraden, dat mevrouwe tot Meidag in Leiden vertoeven zou.'

'Dan wenschte ik, dat we April al uit waren! Ik heb den tijd niet om op huiszorge toe te zien, en Ivonnette heeft er het hoofd niet bij; dat is mij in de laatste dagen wel gebleken.'

Gideon zuchtte.

'Te denken, dat dit lieve kind lijdt met mij!' sprak hij droevig.

'En door u,' hernam de Kanselier; 'want, - om nu tot de kwestie te komen, - onvoorzichtige vrienden hebben het kind van het bestaande hijliksplan ten ontijde ingelicht, en bij onderzoek heb ik maar al te veel zekerheid verkregen, dat zij u innerlijk genegen is met meer dan zusterliefde, en dat de snerpende vlijme van bedrogene verwachtinge haar het harte doorwond heeft, zulks ze van nu aan de volle vergenoeginge des levens zal missen, zoo haar die opgewekte wenschen voor goed worden ontzegd.'

Dit spreken van den Kanselier maakte op Gideon den indruk, dien men zich denken kan. Hij luisterde met een kloppend hart, onder wisseling van een doodelijk bleek en gloeiend rood.

'Eens was het mijne hope, dat de kindsche gehechtheid, wortel gevat hebbende in 't harte, door eenigen bloesem van zachte genegenheid mochte zijn opgebloeid met de jonkvrouw; maar nu, daar het haar smerte en leed zal te dragen geven, vervult die verzekering mij met pijnlijke rouwe, en toch strekt dat mij tot wondre soulaas, als ware het eene tijdinge van lust en leven, die

tot mij kwam; en toch *haar,* - die eene roze gelijk was in frisschen bloei, en als eene jonge ree, vroolijk en dartel van levenslust, - haar te denken kwijnende en neergezonken in moedeloosheid!....'

'Niet alzoo, jonge vriend! ik zou waarheids rechten te kort doen, zoo ik dit bevestigde door zwijgen: ter contrarie van in lusteloozen onmoed neder te zitten, is ze zoekende allerlei vreemde verstrooiingen, die haar nooit plachten in den zin te komen, schoon ze vrij al veel geneigd was tot de vreugdigheid en de vermaken des levens. Ze is dertel en uitgelaten bovenmate; valt slechts somwijlen in strakke mijmering terug, en heft zich daaruit op om vreemde grillen naar behagen te zoeken, daarin ik tot hiertoe haar niet tegenstreve, eensdeels, omdat zulke afleiding haar nut is, andersdeels, omdat ik, meestal buitenshuis zijnde, mij niet zou konnen moeien met zulke zorge, die moederlijk opzicht vraagt. Korts; het kind is als omgekeerd, en haar gemoed schijnt te weifelen tusschen korselheid en ongewone weekheid, tusschen rusteloos zoeken naar uitspanning en rumoersche vermaken, en tusschen gansch geheele afzondering in eenzaamheid. Ik schets u dit af, jonge man! naar reine, klare waarheid, opdat gij ook dit zoudt overwegen en aanmerken, bij hetgeen wij bespreken zullen; dat gij het zwaar neemt, zoude ik van u weten, al zag ik het niet aan uw wezen, en dat ik het niet lichter neme, kunt gij gelooven van mijn vaderlijk harte.'

'Leider! mocht dat u bewegen, toe te geven!'

'Ik mag dezelfde verwachtinge voeden omtrent u; maar laat ons de zake klaar behandelen en met rondheid. In uw schrijven verklaart gij mij "niet te konnen weerstaan, aan hetgeen gij noemt *uwe roeping,* en te blijven volharden in uw besluit, om u te begeven tot den stand van Gereformeerd prediker en kerkedienaar; mij desondanks biddende, dat het hijliksplan met mijne dochter alevel beslag mocht krijgen; wel mijn tegenzin kennende in dien stand, maar hopende, dat ik op uw persoon zoude achten, en niet op den stand; dat ik vooroordeel aan eene zijde zou willen stellen, ter gunste van een voormaals geliefden kweekeling en pleegzone!" Bij dat schrijven blijkt, dat uw besluit rotsvast staat, en gij toegefelijkheid wacht van mij! En toch na onze laatste samenspreking had ik mogen rekenen, u te Utrecht te zien met veranderden zin, of ganschelijk niet.'

‘De strijd tusschen plicht en wensch viel mij *dus* zwaar, dat ik nog eene uiterste poging waagde, - kunt gij 't mij oevel duiden, lieve heer voogd! dat ik op uwe voormalige goedheid en jonste te mijwaarts eene leste hope bouwde?’

‘Mijn hierzijn betuigt u het contrarie van dien. Zie, jonge man! Ik kon, gebruik makende van mijne mombaars-rechten, de bepaling van uw stand in 't ongewisse laten, tot aan 't einde van mijne voogdij; in dat tijdsbestek u zoeken af te trekken van uwe keuze door velerlei praktijke, en zelfs aan 't einde daarvan, door machtige tegenwerkinge, u moeielijkheid maken door mijn invloed en u dus verhinderen, de *ruïne* van uw levensgeluk en fortuin al te zamen zelf te volbrengen. Doch op zulke wijze zegevieren is mij tegen: Ik heb op den bewusten avond uwer aankomst daarin *meer* gedaan dan het billijke, - met hope van goede winste; - dat was verkeerde raad, ik erken het. Wat man is te allen tijde zich zelven gelijk? Genoeg! Ik mishaagde mij zelven vanwege die list; en toch.... had die mogen baten, het ware ons allen goed geweest; want, Gideon! mijn zone! gij schrijft mij, oft er niets ware aan eene zijde te zetten, dan mijne particuliere opinie, of “vooroordeel,” als gij het noemt; en gij weet toch, dat een andere wil dan de mijne de beschikker is van uw lot en dat mijner dochter, u samen verbindende, en dat die wil, als vooruitziende den noodlottigen keer uwer zinnen, daartegen eene hindernis gesteld heeft, die onomstootelijk is. Gij weet: dezelfde hooge belangen, die er verhecht zijn aan uw hijlik met mijne dochter, stellen zich tegelijk *tegen uwe verkiezing!*’

‘Hooge belangen, heer doctor?’ viel Gideon in, met een ongeduldig gebaar, en een licht optrekken der schouders. ‘Ik meene, het waren enkel aangelegenheden van geld....?’

‘Enkel van geld, zegt gij, jonge man! Het is wel te zien, dat gij nog niet verre gevorderd zijt op de bane des levens en der wereldkennisse, en het meest thuis zijt, in de republiek der wetenschappen, dewelke als die van Plato, eene hersenschim is, een *utopia,* dat verdwijnt bij het verlaten der schole. Zonder dat zoudt gij dus laatdunkend niet spreken van een middel, dat een machtige hefboom is in de dagen, die wij beleven, en dat licht in macht zal toenemen met den voortgang der maatschappij; een middel, dat een staatsman, als de Prins, in 't bejagen van zijn wichtig doel, meer dan vele anderen heeft gediend of gedwon-

gen, waar hij het aanwenden kon of moest ontberen! Hooge en machtige heeren heb ik gezien, gekneld en gedwongen, enkel door mangel van dit. Mylord Leycester, wien in schijn al 't goed der wereld ter dienste staat, zou met dat deel daarvan, dat gij zoo klein acht, heerlijk beholpen zijn, en van menigen drang ontheven! Zoo zeker is 't houden van dit geene kleine aangelegenheid, en toch is het hebben er van minder krachtig dan de wanheb zuur is; en ik, als uw voogd en de verzorger van mijn kind daarbij, mag niet achterlaten, met ernst te zien op dit punt, en het voor groot te achten, waar gij het nauw bedenkenswaard schat.'

'Ik draag van deze zake slechts verwarde kennis, en heb er flauw geheugen voor; doch, naar ik meene, verlies alleen *ik* het recht op gezegd erfdeel door mijne verkiezing, en ik ken u te wel, achtbare heer doctor! dat gij mij om dit mindere uwe dochter niet weigeren zoudt, zoo gij anderszins besluiten kost, uw tegenzin tegen den leeraarsstand te overwinnen.'

De Kanselier schudde het hoofd.

'Tegenzin, jonge man? Neen! Bij eer en waarheid! Het is meer! Het is veel meer! Doch daarvan later. Gesteld dan: ik vond vrijheid, om dat deel weg te werpen voor mijn minderjarig kind, dat den prijs van het goud niet kent; ik vond vrijheid, om haar u te geven als Calvinistisch prediker; zij, om aan de eischen van uw stand te voldoen, zich openlijk voegende bij de Gereformeerden, verloor daarmede ook hare aanspraak op de erfmaking, dan nog ware het grootste bezwaar niet gesolveerd.'

'Mij dacht van ja!' sprak Gideon, die wat hoop vatte. 'Wij kosten dan die fortuin ter zijde laten en ons niet kwellen met een Spaanschen oudoom of zijn testament. Bij mijn zedig beroep en uit eigen aard zijn mijne behoeften gering; mijne eigene middelen zijn toereikend, en Ivonnette gelukkig zijnde....'

'Zou licht minder zedig zijn in hare begeerten dan gij denkt; doch ik houde, dat gij in de macht zijt, die te vervullen. Is het daarmede dan uit? - Zijt gij daarmede gansch ontslagen van iedere verplichting jegens een afgestorvene, aan u verhecht door nauwe banden des bloeds, die zich uw vriend en weldoener betoond heeft bij zijn leven en na zijn dood, schoon u niet kennende? Zie, jonge man! Ik ben niet Gereformeerd; ik belijde mij zelfs tot geene religie in 't geheel, schoon ik eene oprechte en vurige overtuiging heb van het bestaan van een hooger Opper-

wezen, dat gruwt van alle onrecht; maar ik houde, dat er *moreele* verplichtingen zijn, daarvan niemand zich kan ontslaan, zelfs niet onder schijn van religie; en zoo men geen mensch ter wereld onrecht mag doen, veelmin dan nog de gestorvenen, die zich noch door geweld, noch door bede daartegen verzetten kunnen. Don Xavère Livarez, uw moederlijke oudoom *heeft bestaan.* Zijn uiterste wil is niet enkel eene weldaad, die hij bewijst aan een naneef en het kind van een vriend; het is eene verplichting die hij oplegt; - een wensch, dien hij uitspreekt; - op welks vervulling hij heeft gerekend; - in overtuiging waarvan hij rustig het hoofd heeft nedergevleid bij het sterven; - en zijn goed, met zorge, in trouwe handen heeft weggelegd. Heeft dat alles nu van hunne zijde niets verdiend dan het woord: "wij zullen die fortuin ter zijde laten," en eene handelwijze, of daarmede oudoom en testament beide waren weggecijferd? Gideon! Gideon! Ik weet het niet! Gij wilt prediker worden van eene kostelijke en zuivere zedeleer, die billijkheid gebiedt jegens den naaste. Hoe zoudt ge anderen vermanen, als gij hen dus zaagt handelen?'

'Ik mag Ivonnette niet huwen!' antwoordde Gideon met een doffen zucht.

'Dat wil zeggen, dat gij u zelven ontslagen acht van het volbrengen zijns wils, en die zorge overlaat aan eene enkele, aan eene vrouw!'

'Als don Xavère Livarez het licht van het Evangelie had begrepen, zou hij zijn wil naar dat licht gewijzigd hebben, en anderen niet gedwongen, om voor *zijne* duisternis *hun* licht te verzaken. De Heere en diens wil is mij meerder dan een Roomsche kerkvoogd, die willens de oogen gesloten heeft voor de klaarheid, die reeds zijn tijd verhelderde.'

'Die klaarheid scheen hem wanorde; hij vreesde hare schittering als dwaallicht, was het wonder? Is het niet vergefelijk, dat hij zijne fortuin niet wilde overlaten aan handen, die zulke fakkelen zouden aandragen? Was het vreemd, dat de Spaansche aartsdiaken, in 1578 gestorven, tot voorwaarde van het bezit zijner ererfenis stelde, dat "de erfgenamen nooit zouden doen belijdenis van het Hervormd geloof?" Was het niet reeds veel toegegeven aan den eisch van het land en den tijd, dat hij geene belijdenis van het Katholicisme eischte?'

‘Dan ben ik reeds vanzelve van dat erfdeel vervallen,’ riep Gideon met blijdschap; ‘want ik heb die belijdenis gedaan tot Génève.’

‘Zonder mijn wil en voorkennis?’ sprak Leoninus streng.

‘Lieve goede heer doctor! ik meende, dat het was uit onvastheid in uwe eigene religiebegrippen, dat gij mij had laten opgroeien, zonder hierin mijne jonkheid te leiden....; en hoe kon ik denken, dat gij mij toelatende, tot Génève te studeeren....?’

‘Ik meende, dat een hoofd, gevormd als het uwe en een geest, doorvoed met den geest en de vruchten der klassieke oudheid, zooveel anders aan die vermaarde hoogeschole zou te leeren gehad hebben, om die Geneefsche dweperij daarvoor te vergeten,’ hernam Leoninus wat bitter.

‘Gij hebt u vergist, heer! De waarheid, die uit Christus was, drong door tot mijn harte, met de stem van den godzaligen Beza, midden onder 't bestudeeren der rechtkunde door....; het overige heb ik u medegedeeld; ik mag daarvoor geene verschooning vragen, want ik heb de wekstem Gods gevolgd, die ik meer moet achten dan den wil van eenig mensche. Hierin kan niets meer veranderd worden, en zelfs zoo het kon, ik zou het noch mogen, noch willen....’

‘Arme Ivonnette!’ viel de Kanselier in; ‘die gij op deze wijze schatten naar het hoofd werpt, die eener keizers-dochters bruidsschat konden zijn, en wie gij het hart breekt door dit terugtreden! Hoe moet zij gruwen van haar rijkdom, als zij er eenmaal den oorsprong van kennen zal....’

‘God weet, dat ik Ivonnette liefheb met hart en ziel, en dat ik haar ieder offer zou willen brengen, dat ik geen aardsch geluk voor mij zelven denkbaar acht zonder haar; doch, wat er voor geëischt wordt, is meer dan ik geven mag.’

‘Denk ook hierop, in welken moeielijken drang gij mij brengt; ter eener zijde mijn kind, verrijkt door uwe berooving, daar gij de naaste rechten hadt; ter andere, mijn vriend, die op het kleinkind zijner zuster al de genegenheid had teruggebracht, die hij den ouderen onthield, omdat.... zij heftige sectarissen waren. Geef ik u mijne dochter, zoo brengt zij een Protestant en nog wel een aanvoerder hunner zaak een deel aan van zijn vermogen, tegen uitgedrukten wil van den erflater. Onthoud ik u mijn kind, zoo versteek ik een wees van een groot erfgoed, en toch, dien wees

daarmede verrijkt te zien, was nog de snikkende wensch van den stervende. Richt hierin voor mij zoo gij kunt!'

'In twijfel onthoud u!' sprak Gideon. 'Dat Ivonnette mijne religie volge! Het Roomsche goud zal dan geene Hervormden verrijken; de wees zal zich rijker achten, dan of hij een koninklijk erfgoed verkregen had, en de erfenis moge door u besteed worden naar de kennelijke intentie van den erflater.'

'Neen! de erfenis vervalt aan een Spaansch Katholiek, met wiens geslacht Livarez in onmin leefde; - en overweeg dit, gij, voorstander der Gereformeerde Kerke! die Katholiek zal komen in het volle bezit dier fortuin, met alle rechten, heerlijkheden en vaste goederen daaraan verbonden, en gij zelve stelt dus deze macht in de handen van de vijanden dierzelfde religie, die gij geresolveerd hebt te beschermen en voor te staan. Kunt gij dit met die nieuwe plichten overeenbrengen?'

'Gij oordeelt dus, dat ik ter dienste van 't Hervormd geloof mij had moeten begeven tot de Katholieken?' glimlachte Gideon.

'Neen! daar werd alleenlijk onzijdigheid van u geëischt.'

'Dat is een onding, heer! op het stuk van religie, en in onze dagen!'

'Ik geloof, dat ik mij noemen mag bij de deugdgezinde lieden, en ik behoore tot geenerlei confessie.'

'Gij zijt eene exceptie, *vir clarissime!* en gij weet, wat die bewijzen!'

'Door uwe partij te kiezen, mijn vrome *doctor!* beschikt een Spanjaard over alles, wat ik u opnoemde, en ik vrage u, wat mag hij uitrichten met dit wapen, tegen uwe religie, in dit land?'

'Niets, achtbare Kanselier! ik heb een vast vertrouwen, dat er door stoffelijke middelen niets tegen is te doen, noch voor is te winnen. Het rijk van Christus moet komen door den geest van Christus, inwerkende in de harten; het kan alleen worden opgebouwd door liefde, en gesterkt door eenheid. Daar kunnen geene pausgezinden zich tegen stellen, al waren ze de schatten der Nieuwe Wereld machtig, noch geene Protestanten het dwingen, al hielden ze de macht van Spaanschen koning en Duitschen keizer samen! De Heer weet Zijne wegen, en Hij zal het vorderen te Zijner tijd.'

'Wel gesproken! Alleen een toekomend lid van de consistorie mag zich wel wat verzoenen met de stoffelijke middelen, die men

dáár gansch niet veracht!' sprak de Kanselier met een glimlach; daarop bleef hij Gideon ernstig aanzien, schudde zacht het hoofd, en scheen zich in nadenken te verdiepen.

'En nu, om Gods wil! uw eindbesluit?' bad Gideon, vermoeid van onzekerheid.

'Wel dan, mijn zoon! ik heb een uitweg gevonden. Wegende aan de eene zijde de begeerte van een vriend, wiens geest ik gesmeekt heb, dat mij voorlichten mocht in deze moeilijke lage, en die de samenvoeging van zijne namaagschap met mijn bloed als onwrikbaren grondslag had gesteld voor zijn uitersten wil; - aan de andere zijde, het *inconvenient* der geloofskwestie, dat niet is weg te nemen, en daarin niet is te rechten, zonder alle partijen

onrecht te doen, bij eene haastige decisie, heb ik uitgedacht, dat aan den loop der tijden over te laten, en ter zijde stellende mijn eigen wederzin, dien mijner echtgenoot, mijne teloorgestelde hoop, dat gij een groot rechtsgeleerde zoudt zijn, geve ik u vrijheid uwe verkiezing te volgen, en u te begeven tot den predikdienst, mits u onthoudende van het kiezen eener vaste standplaats een jaar lang, intusschen frequenteerende de andere leeraren en kerkdienaren als uwe broederen, en u begevende in het midden hunner consistoriën, als zij u dat mochten toestaan....'

'En Ivonnette?' vroeg Gideon.

'Kunt gij beschouwen als uwe verloofde en aanstaande bruid.' De jonge man wilde zich met verrukking in zijne armen werpen. 'Met dien verstande,' hernam de Kanselier, zijne hartstochtelijkheid matigend, 'dat gij met elkander kunt spreken en omgaan op zulke wijze, zonder dat Ivonne nog in 't minste over geloofspunten worde gemoeid, zullende alleen het naaste jaar bepalen, wat zij daarin dient te doen om uwe vrouw te wezen.'

'Eene vraag, lieve heer doctor! Zult gij Ivonne verhinderen, bij mij ter kerke te gaan, als het gebeuren mocht dat ik te Utrecht preekte.'

'Dat kan niet zijn, dan aan 't eind van uw proeftijd; daarbij, gij zoudt dat nooit op vrouwe Barbara verwinnen. Gelukkig nu, dat zij niet te huis is! Het zal wat moeite inhebben, om haar aan uwe nieuwe gestalte te wennen; maar jonge man! meen niet, dat ik zooveel toegeef, als het schijn heeft! Ik *weet,* dat gij niet past voor den Gereformeerden kerkedienst, zooals die nu is geconstitueerd, noch voor hare voorstanders en dienaren, zooals

gij ze zult leeren kennen; schilderen wil ik ze u niet; de verbeelding zou niet sterker kunnen spreken dan de werkelijkheid het doen zal; daarom heb ik hope, heb ik zekerheid bijna, dat gij na het trage verloop van een jaar zult gedegouteerd zijn van die ijdele twisten, en van de simpele luiden die ze drijven, en daarmede het geloove verloren hebben aan uwe roeping en aan de heiligheid dier zaak; ik heb vertrouwen in uwe edele natuur en in uw helder hoofd; rond en eerlijk ook, zult gij mij aan 't eind van den proeftijd opbiechten, hoe het daarmede staat; ik ben altijd bij machte u dan nog te brengen, waar gij hoort, en.... geen predikant wezende van de Calvinischen, hebt gij mijn kind aan geene geloofsvormen te dwingen.'

'Dwingen nooit! Vergun mij, dat ik het antwoord hierop ook aan den tijd overlate. Maar, achtbare vriend! ik wil u in openheid niet wijken; vlei u niet met zoo lichte zegepraal, op mijn jeugdigen, en toch in Gods kracht niet wankelen geest! Gij wilt mij den toestand der Kerke en harer dienaren niet schetsen*;* leider! leider! ik wete daarvan door Coornhert, en door wat mijne oogen gezien en mijne ooren gehoord hebben, alreede veel en meer dan mij lief is; men heeft alleen maar noodig te Leiden geweest te zijn, als ik, en den desperaten toestand der gemeente aldaar te kennen, om daaraf te oordeelen hoe het elders kan zijn of nog worden; maar juist dit voelde ik, heer! hoe meer ik onze Kerke in verachting zal zien, hoe meer strijdigheid en onvastheid ik daarin vinden zal; hoe meer ik die zien zal laaggesteld in den geest der grooten en schranderen, en, met bekrompenheid of verdwaasden ijver, voorgestaan door het slechte volk; hoe meer ijdele twisten onder hare leeraars, hoe minder Christelijke liefde en eenheid ik heerschen zie onder dezen; hoe armer ik ze vinden zal aan kracht des geestes, hoe meer gebonden aan de doode letter, hoe minder ik den geest des lichts en der waarheid zal zien schemeren in deze duisternis; hoe meer ik Christus naam zal zien vergeten voor naenschen-namen, en Zijne zuivere leeringen voor menschen-inzettingen, hoe meer ik mij zal vasthouden aan het geloof mijner roeping en in dat, aan den plicht tot volharden, niet met vermetelheid, maar in ootmoed hopende, dat mijne gaven, waar ze niet machtig zijn, dezen stroom te stuiten, voor het minst afleiden kunnen en heenwijzen naar zuiverder bron en de dorstigen heenbrengen naar de frissche

wateren des levens! Niet wetende, door hoe zwakke hand de Heere Zijne groote dingen wrochten wil.'

'Ik wete, zone! ik wete, hoe datgene, wat gij *geloove* noemt, eens vast geworteld zijnde in eene nobele ziel, tot eene groote kracht van dulden en handelen worden kan; maar, vergeef mij! ik reken hier meer op de anderen dan op u zelve; gij zijt niet van de hunnen en kunt niet van de hunnen worden: over een jaar bespreken wij dit nader!'

'En als ik dan nog spreke als nu?'

'Jonkman! ik heb ook mijn geloove, een oprecht geloove aan een machtig Opperbestuur, dat alle ondermaansche dingen regelt. Als dit uwe standvastigheid niet overwonnen heeft door de macht zijner uitkomsten, dan.... dan geloove ik, zoo al niet aan de waarheid "uwer roeping," voor 't minst aan den nooddwang van het lot, daartegen een wijze zich niet verzet, en mijn goede Livarez, schoon gestorven, zal dan zijn wil nog moeten onderschikken aan den geest van dezen tijd! Dan zullen wij den Katholieken erfgenaam gelukwenschen, en ik zal mij troosten met de gedachte dat, waar de plicht niet kan betracht worden, de wil daartoe genoegzaam is geweest. Intusschen praten wij letteren en jurisprudentie, niet waar?'

'En gij zult zien, dat ik beide niet heb verwaarloosd; maar Ivonnette.... nu heb ik haast, haar te zien.'

'Gij zult haar zien; morgen zal Elias u afhalen en tot haar brengen.'

'Niet heden?' vroeg Gideon, teleurgesteld.

'Zoo klein uitstel grieft u; en gij zoudt eene scheiding voor het leven gedragen hebben! doch heden kan het niet zijn. De groote overgang, van geheele wanhoop tot vaste verzekerdheid, dient bij het kind wat zachtkens voorbereid te worden, en ik moet den halven dag bij Mylord Leycester doorbrengen; ten twaalf ure hebben wij staatsraad; zoo zal ik het middagmaal laat houden en daarna mij weer naar het Hof begeven en eerst in den avond wat tijd hebben om mij met Ivonnette te onderhouden; dus nog een dag uitstel, en nu tot morgen.'

'Dan tot morgen, achtbare vriend!' herhaalde Gideon, terwijl hij den Kanselier de hand drukte, en bijna glimlachte hij over zich zelven; want het wierd hem bang en beklemd om het harte, bij die weinige uren uitstel; - hij, die zelfs voor den avond niet

van opheldering in zijn lot de hope had gehad, zóó had zijn hartstocht in kracht herwonnen, bij het nieuwe leven, waartoe de hoop dien had opgewekt.

.....

.....

Een half uur bracht Gideon door, met overdenkingen over zijne uitzichten, en het verwonderde hem zelf, dat zijne ziel, bij zooveel waarborg voor zijn levensgeluk, zoo weinig blijmoedig was gestemd. Wel had hij oogenblikken van onuitsprekelijke verrukking, maar de diepe zwaarmoedigheid, die zich daaronder mengde, verklaarde hij zich zelven niet. Was het de overmaat van aardsch geluk, die den mensch veeltijds drukt als een last, en hem de vreeze leert kennen, omdat zijne hope zooveel omvat? Was het de onvoldaanheid, die een vervulde wensch altijd met zich brengt? Gideon zelf schreef het een weinig daaraan toe, dat op rekening stellende van de ondankbare menschelijke natuur. Was het de lichte overwinning? Waren het vragen voor de toekomst? Waren het vragen aan zijn geweten, hij die gewoon was, daarmede nauwgezet te rekenen? Hoe het zij, de jonkman eindigde met te glimlachen over de wolken, die hij om zich heen schiep, nu de bergen zich als vanzelf hadden geëffend; maar voor studie althans voelde hij zich ongeschikt, en tot uitgaan anders dan naar het huis van den Kanselier voelde hij nog geen lust. Hij stond op en plaatste zich voor één der vensters; - die zijner kamer waren niet hoog; - hij opende een der vensterraampjes, en bleef eene wijle in verstrooiing uitzien. Het waren tuinen en achterhuizen, die hem een vroolijk en afwisselend schouwspel opleverden; zijn oog werd verkwikt door het staren op het zachte lentegroen; zijn geest werd vervroolijkt door het staren op de heldere lucht, door de zachte warmte der zonnestralen. Daar wendt hij het oog rechts af; meester Anthoniesz. huis had een kleinen, smallen tuin met lage heggen; hij ziet een tooneel, daar zijn oog zich niet weer kan aftrekken. In dien ruimen, grooten tuin ziet hij op een grasperk eene jonkvrouw zitten, met den rug naar hem toegekeerd, maar die gestalte, - al heeft ze van kleeding gewisseld; - aan de enkele buiging van den hals herkent hij Ivonnette. Al verrast het hem, onverklaarbaar is het hem niet; de Kanselier woont dichtbij; die groote tuin, die zich dus uitbreidt achter der gebu-

ren

huizen hoort tot zijne woning. Eene onuitsprekelijke blijdschap doortintelt hem plotseling. Haar zoo gadeslaan; een gesprek met haar aanknoopen....; maar dat mocht niet zijn, toch.... een groet....; een glimlach.

Op eens ziet hij dat zij niet alleen is: een bevallig en rank jongeling komt tot haar en brengt een bloem, dien ze zeker heeft begeerd en aangewezen. Eene lichte aandoening van spijt doortrilt Gideon het harte; die jonge man is gekleed in fluweel en in zijde; de edele steenen van zijn halsketen flonkeren in het zonlicht, en het borduursel van zijn mantel schittert in rijke kleuren. Wie is die jonge man? Wat moet hij daar met Ivonnette samen? Hij schijnt zeer jong; het kan een bekende van Conradus zijn; Gideon is zelf te rein van het kwade, om het kwade te vermoeden; maar toch.... hij had Ivonnette liever alleen gezien, liever zich niet bezighoudende met een ander in zijn afwezen; maar nu, de jonge man kust haar de hand; 't is het loon voor een dienst, die de hoffelijkheid niet kon weigeren; maar toch.... waarom dien dienst van hem gevorderd, en welk eene vreemde uitdrukking in die oogen....! Hoe? hij knielt neder aan hare voeten....; hij vouwt de handen als een smeekende....; Ivonnette zal opstaan, en hem terugwijzen.... Ivonnette staat *niet* op. De jonkman klemt haar in zijne armen; een kus, een vurige kus is het, dien hij haar op de lippen drukt. ‘Neen! het is Ivonnette niet!’ spreekt nu Gideon. Hij heeft haar gelaat niet gezien; hij heeft zich vergist in die gestalte; maar daarbij klapperen zijne tanden en er stijgt een koud zweet op zijn voorhoofd. ‘Het is Ivonnette niet!’ roept hij halfluid, met eene stem vol zielsangst; maar de jonkvrouw laat het hoofd in kwijnende matheid nedervallen op den schouder van den verleidelijken jongen ridder; en het *is* Ivonnette! Gideon heeft haar *moeten* herkennen! Een schelle snerpende kreet heeft het ons gezegd; een kreet zooals het hart dien slaakt als het breekt; een kreet, dien Ivonnette had kunnen hooren; maar Ivonnette had wel naar wat anders te luisteren.

Want zoet en verleidend is de taal van den schitterenden jonkman; vleiend en liefelijk de toon zijner stem, en nog meer vleiend en liefelijk de woorden, die hij zegt. Somwijlen echter schijnt hij een anderen toon te nemen; dan vat hij hare hand met eene zekere drift, of laat die los en werpt slechts van ter

zijde vurige blikken op haar; dan schijnt haar eene rilling over de leden te gaan, en daarna ziet ze droevig, en het is duidelijk, dat er eene soort van verzoening gesloten wordt.

Dat alles ziet Gideon, of wel, hij ziet het niet; maar het is zeker voor 't minst, dat hij onbewegelijk is blijven staan voor het venster, als vastgenageld op de plaats; maar, of zoo strakke oogen werkelijk de voorwerpen onderscheiden kunnen, of niet alles daarvoor ronddraait in warrelende kringen, of schemert in een nevel, dat is niet wel uit te maken.

Op eens wordt de deur geopend na een zachten tik; een zware vroolijke stap laat zich hooren, en Elias Leoninus komt achter hem aan, legt hem de hand op den schouder, met den uitroep:

'Betrapt, broeder! betrapt!' en Elias drukt Gideon in de armen, en het woord: 'Ik heb mijn vader gesproken! Het blijft bij het oude! Wij worden zwagers!' stort hij achter elkander uit. 'Maar, mijn God, Gideon! wat scheelt u? Gij antwoordt niet! Uwe lippen zijn bleek! Uwe hand is ijskoud! Wat beteekent dat starend oog? Wat bedoelt gij met dien uitgestrekten vinger?'

'Zie!' murmelt Gideon. 'Zie!'

'Nu ja! ik zal zien!' roept Elias verwonderd. 'Wat gebeurt daar dan zóó ontzettends?'

Maar hij zelf verbleekte als een doode, toen hij *gezien had.*

'Ivonnette!' riep hij met bitterheid.

'Ivonnette!' herhaalde Gideon; en nu eerst werden zijne brandende oogen vochtig; en nu eerst wierp hij zich onder snikken met bewustheid in de armen van Elias.

'Ivonnette's hand in die van een vreemde!' herhaalde deze. 'Arme Gideon!'

'Dat is zwaarder, dan oft uws vaders wil mij haar geweigerd had!' hernam de jonge geleerde. 'Maar nu, Gods wille geschiede aan mij! Zoo is mijn nauwste band met de wereld verbroken! En nu, Elias! zou die jonge ridder harer waard zijn? Hij heeft hare liefde; verdient hij die....?'

'In trouwe!' - hij hield het hoofd gebukt; - 'Laat zien, wie het zijn mag. - Essex!' riep hij eene wijle daarna. 'Mijn God! Essex! Essex! dien zooeven nog.... Neen, Gideon! gij niet meer aan dit venster! Het zou u het hoofd verbijsteren. Het geldt het belang mijner zuster: ik *moet* hooren; ik *moet* weten, wat hij

spreekt!' En met eene driftige beweging stiet hij Gideon terug; maar reeds was het te laat; reeds had de arme jonge geleerde niet slechts gezien, maar ook gehoord; hij had gezien, hoe Essex Ivonne's hand in de zijne had gevat, en hij had gehoord, hoe hij met een luiden lach had uitgeroepen: 'Is dit nu een goed, om te geven aan een preeker, aan een puritein, aan een dweper? Men moet ook al de Kanselier zijn, om zoo iets uit te denken.' En hij kuste de kleine hand. 'En nu, daar die wolke is voorbijgedreven, niet meer daaraan gedacht, *mij love!* Of wilt gij nog voor gemaal uw dominé met rood haar?' En Ivonne had het hoofd geschud en zij had geglimlacht. Toen was Gideon teruggetuimeld, en de forsche arm van Elias had hem alleen belet, neer te zinken. - 'Een zulk handje,' had Essex vervolgd; 'moet welriekende handschoenen dragen met eene gravenkroon!' en opnieuw drukte hij het met hartstocht aan de lippen; toch bleek dit een vaarwel, want nu stond hij op en verwijderde zich, haar nog groetende met de hand uit de verte, terwijl zij zelve hem naoogde met teederen blik.

'Nu, daartoe moge God mij genadig zijn!' riep Elias, 'dat ik mijne zuster, en Gideon, en Jacoba allen samen recht doe van dien Essex!'

Tegen zijne gewoonte nam de jonge hopman Leoninus dien dag het middagmaal aan het huis van zijn vader. Moeielijk kon hij zijn innerlijken toorn en zijne verontwaardiging tegen de zuster verbergen, toen hij haar vóór zich zag, blozend en vroolijk, en als zegepralend in het stil genot van haar geheim hartsgeluk. Doch hij had zijn ontwerp gemaakt, en hij bedwong zich. Aan tafel was de Kanselier wat afgetrokken, sprak zelf niet, luisterde niet naar anderen, en at als iemand, die niet weet wat hij eet. Slechts somwijlen wierp hij een blik op Ivonnette, die ook van geheim genoegen getuigde; maar Elias dwong hem tot aandacht. Zijn tweegevecht met Essex, om der wille van Jacoba, was afgesproken voor dien dag, tegen vijf ure op het terras van het kasteel Vredenburg. De jongelieden hadden elkander geheimhouding beloofd, om vele redenen samen; maar *le Lion* dacht zich tegen 'den ridder, die zulke felonie pleegde,' niet aan dat woord gehouden. Hij deelde zijn vader mede, hoe hij een tweegevecht had met een engelschen ridder, en wat daarvan de aanleiding was geweest, zonder nog Essex te noemen. - Die ge-

schiedenis van een *duel* om een meisje behaagde den Kanselier

niet bijzonder, maar bij Ivonnette integendeel vond die hooge belangstelling. In 't eind sprak de oude staatsman:

‘Ik weet wel, dat men den krijgsman niet verhinderen mag zijne eere op te houden met den degen, en zich wreker te stellen der beleedigde zwakheid; - alleen, Elias! ik wil weten, met welken Engelschen heer gij den degen kruisen zult.’

‘Met den jongen graaf van Essex!’ hernam deze, en zag scherp op Ivonnette. Hij had niet noodig gehad, dit te doen, om de uitwerking van zijn ruw, doch niet onhandig soldatenmiddel te weten. Met een doffen zucht zonk Ivonnette als bewusteloos inéén.

De Kanselier was meer ontevreden over zoo hartstochtelijke aandoeningen bij het aanhooren van iets treffends, dan verschrikt over dit ‘onwel worden.’ Elias bracht haar tot zich zelve, leidde haar buiten het vertrek, en zeide alleen:

‘Gij hebt nu verstaan, van welken aard de edelman is, van wien gij bezoeken ontvangt!’

.....

.....

In het vroege namiddaguur, dat in onzen tijd pas voormiddag zou heeten, was de Graaf van Leycester met den Kanselier, Sidney, Reingoud en andere vertrouwde raadslieden in zijn kabinet gegaan, om sir Thomas Sherley te ontvangen, de depeches te lezen, die hij uit Engeland met zich bracht, en zijne mondeling mededeelingen te hooren. Tegelijk ook was sir Thomas Heneadje uit den Haag gekomen met meester Paulus Buis; zij waren tot deze beraadslaging geroepen, en ernstige overwegingen hadden er plaats gevonden, omtrent de verhouding met het Engelsche hof. Thomas Heneadje had niet in last gehad, de Staten gerust te stellen over Elisabeth's vredeplannen met Spanje; maar deze ambassadeur, de moeilijkheden ziende, waarin de Graaf alreede was gewikkeld, en door zijn verblijf in Holland beter ingelicht over de eischen en behoeften der Nederlandsche staatshuishouding, was zijn last te buiten gegaan en had die verzekering gegeven. Scherpe bestraffingen daarover bracht Sherley met zich; ze waren eigenhandig van de Koningin, wier toorn tegen Leycester over het aannemen der opdracht scheen te rijzen en te dalen naar hare hoop of wanhoop aan een vrede met Spanje,

naar de gelukkige strooptochten van Francis Drake, of naar ongelukkige vooruitzichten in den oorlog; meer nog; zij klom en daalde niet enkel naar de berekeningen der Koningin, maar zelfs naar de gemoedstemming der vrouw. Toch was er nu eenig geld afgezonden, ondanks Elisabeth's toenemende luim van spaarzaamheid, en zelfs Leycester's bede, om versche troepen, ‘in overweging genomen.’ Toch bleven nog sommigen zijner vrienden in ongenade. Walsingham zelf schreef: ‘zijn ambt moede te worden.’ Davison, zich beschuldigd ziende door de Koningin, en beschuldigd door den Graaf, verdedigde zich tegen den laatste in een schrijven, dat ons bewijst, hoe Leycester hem had gebruikt, zooals later Elisabeth hem gebruiken zou, of wel, dat beiden hem toen reeds dien last van wederkeerige dubbelheid hebben opgelegd. Mondeling deelde Sherley mede, hoe de Koningin over het zenden van kapitein Thomas Vasavour was voldaan geweest, dien zij ‘een schrander en beminnelijk jongmensch’ had genoemd; hoe Burleigh en Walsingham, in 't bijzijn van den kapitein, Elisabeth's houding tegenover Leycester met moedige oprechtheid hadden afgekeurd, en onder andere gezegd, dat de zeetochten van Francis Drake, die zij goedkeurde, eene nog meer bepaald vijandelijke handeling waren tegen Spanje, dan de titel, dien de Graaf had aangenomen in een land, waar zijne zending op zich zelf reeds genoeg aan Philips had gezegd; maar Elisabeth had toen geantwoord: ‘Ik kan Drake verloochenen, zoodra ik wil, en de Graaf zoude daarmede niet tevreden zijn?’ (of ze dat eigenlijk niet reeds deed). ‘De Graaf zou met alles tevreden wezen, mits hij hare gunst behield en gesteund werd,’ had de behendige pleitbezorger geantwoord, en gezamenlijk had men het zóóver gebracht, dat de Koningin berustte in de ‘absolute autoriteit,’ waarvan zij nu de beteekenis juist kende, van Leycesters zijde zoowel als door de Staten. Alleen nog ontrustte haar de titel, en zij wilde, dat de Graaf de Staten-Generaal zou samenroepen, om over een anderen te beraadslagen. Een nieuw bewijs, met het bovenstaande, hoe hare achterdochtige ijverzucht en hare staatkunde beide het misbruik wantrouwden van een titel, dien zij zelf niet had gegeven; en toch zien wij niet, dat Leycester aan dezen eisch heeft gehoorzaamd. Hij is in Nederland voortdurend dien titel blijven voeren; heeft er tegenover de Engelsche ministers en afgezanten den rang en de rechten van ge-

handhaafd, en de Koningin schijnt er in berust te hebben, schoon zij hem *officiëel* nooit voor iets anders heeft erkend, dan voor *haar* luitenant-generaal.

Toch gaf een schrijven van Burleigh Leycester een wenk, die voor eene wijle zijn blik verhelderde, en een trotschen glimlach plooide om zijn mond. Die Lord deed hem opmerken, hoe de achteloosheid van den Graaf van Leycester voor Elisabeth, den Gouverneur-Generaal benadeelde bij de Koningin; hoe zijn uitstellen, zijn gansch veronachtzamen der vertrouwelijke briefwisseling met de Koningin, zijne *officieele* berichten aan haar Staatsraad in de schaduw stelde; hoe krachtig en meesterlijk die ook zijn toestand schetsten, en hoe helder een blik die ook te werpen gaven op den nijpenden nood der Nederlandsche zaken. Hoe een kort, maar behendig woord van Robert Dudley aan Elisabeth, menige omslachtige verklaring van den Luitenant-Generaal aan den Kabinetsraad zou hebben uitgespaard, en hoe er naar zulk een woord met een verlangen werd uitgezien, dat zich kenmerkte in verlevendigden spijt tegen den *staatsdienaar,* waar het uitbleef. Dat de Graaf daarmede heeft geaarzeld, begrijpen wij. Was het ook niet om *die* vrijheid te verkrijgen, dat hij was heengegaan. Wij zien hier eerlijkheid en gevoel van eigenwaarde, dat men niet miskennen mag. Hij voelde zich gekrenkt als man, en te kort gedaan als echtgenoot. Moest de onderdaan zich buigen onder het onrecht, en den toon aannemen van ootmoed en van bereidwillige gehoorzaamheid; de gunsteling was weinig gestemd tot uitdrukkingen van *galanterie* door geene persoonlijke tegenwoordigheid uitgelokt, en de vriend vond het eene te zware taak om nog de enkele vonken eener gestorvene teederheid op te rakelen in een verbitterd hart. Zoo had Dudley gezwegen tegen Elisabeth; maar toch moest de overtuiging, dat hij *haar* nog zooveel gebleven was, hem streelend zijn; en het werd eene sterke verzoeking voor den *staatsman,* zich door eene overwinning op zijn gevoel een lichter spel te maken met de Koningin, en welhaast zou hem die overwinning noodig zijn.

Toen dit alles was overwogen en afgehandeld, liet de Gouverneur-Generaal de Engelsche heeren van zich gaan, en hield alleen zijne Nederlandsche vertrouwden met zich. Hunne raadpleging betrof eenige punten van huishoudelijk bestier, bijzonder de geldmiddelen, waarmede wij ons niet zullen bezighouden. Al-

leen moeten wij opmerken, dat de Kanselier en Meetkerke op deze punten hun oordeel schenen te onderschikken aan den geoefenden blik van Reingoud, terwijl de Burggraaf als zijne *âme vendue,* ieder zijner uitspraken bij Leycester aandrong en in 't gunstigst licht stelde. Ook smaakte hij zelf van die volgzaamheid bij voorraad de vrucht, door de vernieuwde gunst van den Graaf, die hem bij deze gelegenheid zeide:

'Meester Daniël! ik heb uw broeder Lodewijk, die te Londen is, aan mijne vermogende vrienden aanbevolen; de personen, die mij hier zóó trouw en met zóóveel schranderheid dienen, als gij, moeten zelfs in hunne verwanten beloond worden.' Dit zeggende zag hij met duisteren blik op Buis, die de gansche beraadslaging door met Reingoud geredetwist had, en zich scherper tegen dezen had overgesteld, dan een der omringenden het nog had gewaagd. Reingoud had het gedragen met eene zekere koude laatdunkenheid, die Buis nog meer had verbitterd dan een grof woord, en het kwetste den hoogen Hollandschen heer diep in het hart, dat de Brabandsche gunsteling zulk een toon van overwicht tegen hem aannam. De Burggraaf had met eene zekere angstige onrust hunne snijdende woordenwisseling gevolgd; Buis was zijn eerste bondgenoot, Reingoud zijn meester; het kiezen zou hem moeilijk zijn; maar zijn hart werd verlicht, toen hij den laatste, bij het verlaten van het kabinet, Paulus Buis zag volgen en hem zeggen:

'Kom, heer Buis! wij kunnen nóg vrienden zijn! In 't stuk der financiën zult gij zeker gebruikt worden.' Het antwoord van Buis had de Burggraaf niet gehoord, daar Reingoud juist omzag en hem toewenkte, zich met Meetkerke te verwijderen. De Kanselier was dus nog alleen teruggebleven bij den Graaf, en het scheen hen te zamen niet aan stof tot onderhoud te ontbreken, want eerst een half uur daarna trad Leycester met zijn Gelderschen raadsman aan de zijde den kring van zijn hofgezin binnen. Er lag strenge ernst op zijn gelaat, en zijn voorhoofd ontplooide zich niet, toen Essex, die hem heden nog niet had gezien, hem met eenig *ceremoniëel* kwam begroeten en de hand kussen, en sir Philip Sidney met zijne gewone goede luim hem had gebeden: 'nu de staatszorge wat aan zij te zetten en de stralen van zijn vernuft te laten uitschitteren, om der anderen beschroomden geest tot wat vrijmoedig schertsen uit te lokken, als veelmalen in die namiddag-ure zijn gewoonte was.' De Graaf antwoordde alleen, dat hij zich

vermoeid voelde, en liefst nog wat zwijgens wenschte voor zich, de anderen vrijlatende in hunne samensprekingen; daarmede wierp hij zich in zijn armstoel, en staarde met duisteren blik in het rond.

Dit binnenkomen van Leycester en zijne blijkbare ontstemming stoorde gesprekken, die het anders niet aan leven en vuur had ontbroken. De jonge Graaf Essex vooral scheen in de vroolijkste luim van de wereld; hij had geschertst, gedarteld, geschermutseld met allen, en zoo haast had hij niet sir Thomas Sherley den kring zien binnentreden, of hij had zich van hem meester gemaakt, en met drift gevraagd naar allerlei nieuws uit Engeland, waaraan de edelman met gevallige hoffelijkheid had voldaan.

'En nu nog iets!' fluisterde hij. 'Heeft Walter Raleigh u mijne *commissie* overgebracht en hebt ge daaraan voldaan?'

'Ja, Mylord!' antwoordde Sherley glimlachend. 'Die gewichtige opdracht is niet vergeten geworden. Ik heb ze met mij gebracht, en nog dezen avond zal ik Uwe lordschap het kistje doen toekomen. Niet wetende, tot welk einde ze dienen moesten, heb ik alleen daarop uw naamcijfer laten borduren, zonder wapen....'

'Dus niet de gravenkroon?' knorde Essex, wat teleurgesteld.

'Neen, Mylord! maar een guirlande van gouddraad en kleine strooipeerlen daaromheen, wel konstelijk en heerlijk om te zien; ze zijn bijna gelijk aan die, welke Lord Burleigh voor de Koningin uit Parijs ontboden heeft.'

'Sir Thomas! wat geheimen verhandelt ge met Lord Robert?' riep nu Leycester, naar beiden heen ziende en ze tot zich wenkende.

'O, Mylord! geene staatkunde in 't geheel,' antwoordde deze, verlegen glimlachende; niet wetende of de jonge Lord zijn geheim wilde bewaard zien.

'Niet met al en in geen opzicht Uwer lordschap's aandacht waardig!' hernam Essex, Sherley toewenkende; 'het onschuldigste ter wereld!' ziende dat Leycesters blik nog strakker werd.

'Het onschuldigste ter wereld kan men luid spreken, Mylord mijn zoon! *ik begeer* het onderwerp van uw gesprek te weten.'

'De onweerswolk bedreigde Essex,' fluisterden de hovelingen onder elkander.

'Nu dan, Mylord!' antwoordde de jonge man besloten. 'Uwe genade heeft mij niet op de pijnbank te brengen, om dat *groote geheim* te vernemen. Ik vroeg Sherley naar een paar geparfu-

meerde handschoenen, die hij de goedheid had voor mij mede te brengen uit Engeland.'

De herinnering aan het 'scherpe verhoor' (toen nog zeer gebruikelijk) van Anton Pointz was voor Leycester bijzonder onaangenaam. Die man was uit de vijandelijke provinciën gekomen; had zich in Utrecht opgehouden, en was beschuldigd om te gaan met het voornemen, om den Graaf te vergiftigen; en hij had werkelijk, hetzij uit dwang, hetzij uit berouw, zijn misdadig opzet bekend. Leycester was wantrouwend, werd het dubbel in Holland, en had weinig reden om rustiger te worden op dit punt, na zulke feiten; en schoon hij zich hierin met lijdelijk geloof overgaf aan Hoogere hand, was de herinnering van zijn stiefzoon altijd niet vroolijk. Ook antwoordde hij, nog meer ontstemd:

'Anton Pointz is een groot misdadiger, wien God zijn opzet vergeve, maar gij, Mylord! zoekt, vreeze ik, meer dan het past ijdel tijdverdrijf in allerlei zaken en uitspanningen, die week en verwijfd maken; om niet te zeggen, waar ze heen kunnen leiden en hoe die weinig vorderlijk zijn aan de nutte oefeningen en plichten van een toekomend krijger en ridder, en dat is te meer schadelijk, sinds uw voorbeeld van stichtelijken of voordeeligen invloed moest zijn op de jonge edellieden, die ons hier in Holland gevolgd zijn, of nog overkomen; en wat hen betreft, het is eene schande! 't Is of ze geen ander beroep kennen, dan zich op te schikken, en tegen elkander den degen te trekken om allerlei ijdele oorzaken, en als pronkers en *cockney's* rond te fladderen om de jonge vrouwen van Holland! *For shame!* Ik heb soldaten, die er als bedelaars uitzien, en officieren die zich kleeden als dames-pages, die oorringen dragen, en naar allerlei weelderigen opschik uitzien, niet anders dan oft we hier eene verdubbeling hadden van het Fransche hof! Wij zullen zien wat dat geven mag in 't veld!'

De jonge edellieden, op welke plotseling die vlaag van Leycester's ongenoegen terugviel, zagen elkander aan, nog minder met spijt en beschaming, dan wel met verwondering, over zóó ernstige opvatting van zóó onbeduidende zaak. In Holland waren zij wel gewend geworden aan Leycester's stichtelijk spreken en strengere begrippen van plicht en zedelijkheid; maar de Graaf zelf had ook dáár zijne gewoonten en behoeften van weelde en pracht behouden; die waren zelfs onafscheidelijk van zijn rang;

ze waren zóó geheel het eigen van edellieden van hun tijd, en van Elisabeth's hof, dat het in waarheid hunne verbazing moest wekken, den jongen Lord zoo streng te hooren berispen over zijne zucht naar een zeldzaam voorwerp van weelde, en dat die berisping nog daar te boven op hen terugviel; schoon wij overtuigd zijn, dat het eene grieve was, die hij lange reeds tegen hen in het hart droeg.

'Zoo we nog een van de Puriteinsche predikers onder ons hadden!' fluisterde een hunner.

'Niemand is hier dan master Douglas; zou die de puriteinsche hagelbui over ons werpen?'

'The poor knave is er wel onschuldig aan. Ziet gij dan niet, dat hij in dien hoek zit te slapen?'

Wat Essex aanging, hij was eene wijle overbluft door het onverwachte van den aanval, die hem te vreemder was, daar Leycester de gewoonte had met hem om te gaan, op de wijze van sommige zwakke vaders met hunne bedorven zonen, en zijne scherpheden dikwerf verdroeg met een geduld, dat toch wel niet in vaderliefde moet gezocht worden; maar hetzij uit verrassing, hetzij uit eenige bewustheid van ongelijk, en van het gevaar om zulke luim te tergen, ditmaal antwoordde de jeugdige Lord met wat omzichtigheid:

'Heavens, Mylord! ieder is op zijne beurt zeventien jaar. 't Is mijne schuld niet, dat ik het *nu* ben en dat ik den aard heb van mijn leeftijd! Dat de anderen mij navolgen, mogen *zij* verantwoorden; maar dit wete ik, Mylord! dat, zoo ik fijne handschoenen deed komen uit Engeland, het niet is omdat ik vreeze den ijzeren handschoen der ridderen te schoeien, zoo haast Uwe genade mij dat zal gunnen.'

'Dat zal wezen zoo spoedig het zijn kan, en te eer,' fluisterde Leycester hem in 'daar ik wete dat de ledigheid hier u tot dwaasheden voert.'

Essex verbleekte een weinig; zijn geweten was niet zoo zuiver of hij vreesde ontdekkingen, die Leycester's misnoegen rechtvaardigden, ook antwoordde hij alléén met eene bescheidene buiging daarna, om den Graaf van dit onderwerp af te leiden, hervatte hij:

'Mylord! onder de geruchten die hier omgaan, sinds er brieven uit Londen zijn aangekomen, is er ook een, dat hier met veel blijdschap vernomen wordt, en grootelijks als gewenscht wordt

gehouden, schoon sir Thomas Sherley, fijne diplomaat als hij is, daarop geen ja zegt.'

'En welk dan, Graaf Robert?' vroeg Leycester, die van Essex juist op geen goeds was verdacht.

'*People say,*' hernam Essex, hem veelbeduidend aanziende: 'dat *mylady* Leycester zich toerust tot den overtocht naar Holland; kan daar waarheid in zijn, genadige heer?'

Leycester kleurde sterk; maar wij weten niet, of het was van verrassing of van ontevredenheid. Zeker is het, dat hij met een onontcijferbare uitdrukking in 't gelaat, sir Thomas tot zich wenkte, en van hem bevestiging vroeg van Essex's beweren.

Sherley was blijkbaar in hooge verlegenheid met het antwoord; eindelijk hervatte hij zich en sprak:

'Mylord! mijn Graaf! Uwe genade geloove toch niet, dat *ik* het ben, die deze nieuwstijding verspreidde; de *gentlemen* hier hebben ze uit hunne brieven uit Londen, en dat ze daar omgaat, is zeker, Mylord! wel al te zeker; want men spreekt van zóó groote toebereidselen, als welke wel niet in 't heimelijk zouden kunnen geschieden. Er wordt gesproken van groote bestellingen van rijke stoffen en gewaden, uitnemende meubelen, draagkoetsen, gevoerd met zilverstof en fluweel, zijden zadels, en zelfs van eene koets! In een woord, van alles wat tot de toerusting eener prinselijke vrouwe zoude behooren, bij eene groote reis.'

Leycester's wenkbrauwen fronsden zich; hij beet zich de lippen, als kostte het hem zelfbeheersching, niet aan eene opwelling van drift toe te geven.

'Toebereidselen voor eene reize, sir! bewijzen nog niets voor eenen overtocht naar Holland. Ik bezit eigendommen genoeg in alle oorden van Engeland, dat mijne gemalin niet noodig heeft naar het vasteland te komen, als het haar gelust van plaats te verwisselen; maar, voorzeker! de Gravin zou grootelijks handelen tegen mijn wil en verlangen, zoo zij, voor welke reize dan ook, zóó groote toebereidselen maakte, daar ik veeleer verordend heb dat de omslag mijner huishouding in Engeland zou worden ingekort: Holland zal mij zonder dat wel arm maken!'

'Ook ontkent Thomas Duddeley het ernstig; maar het gerucht gaat zijn weg, en formeert hare ladyschap een hofstoet van juffers en edelvrouwen, om Hare genade te verzellen, prachtiger en rijker dan die der Koningin zelve.'

'*Be dammed*!' riep Leycester, heftig bewogen. 'En *wat* zegt daartoe de Koningin?'

'Mylord! ik zal mij liefst onthouden, Uwe genade dat over te brengen, daar het Uwer lordschap onnutte kwellinge zou geven, zonderling daar de zaak zelve toch op een sprookje gefondeerd is.'

'Bij Jezus, sir! Dit vrage ik u niet. Sprookje of geen sprookje, spreek uit, wat zegt de Koningin?'

'Mylord! de Koningin zweert met groote eeden, dat zij geen hof onder hare heerschappij zal dulden dan haar eigen.'

Leycester haalde diep adem bij dat woord; stond op van zijn armstoel, die dicht bij een kruisraam geplaatst was; liep eene wijle heen en weder, zonder te spreken en zonder op te zien, en bleef eindelijk voor het raam stilstaan, en trommelde zóó heftig tegen de ruiten, als wilde hij de kracht zijner vingeren beproeven tegen het gekleurde glas.

Thomas Sherley meende zich te moeten ontschuldigen, dat hij zulke harde woorden had teruggegeven. Hij naderde Leycester zoo dicht als de etiquette het slechts toestond, en sprak nog zachter dan vroeger:

'Nu Uwe lordschap dit uitlokte, mocht ik, als een getrouw dienaar, dit niet verzwijgen, daar Hare Hoogheid bij dit gerucht op nieuws heeft gesproken van terugroepen.'

'*Gods-Christ!* terugroepen!' riep Leycester heftig; zoodat allen het hooren konden. 'Honderdmaal op een dag heb ik berouw, dat ik niet zelf ben teruggegaan. Mocht het God behagen, dat één van hen in Engeland zich een enkelen dag voelde, als ik mij hier! Al mijne verwachtingen komen uit op teleurstelling en krenking; mijne beste pogingen worden verlamd en verijdeld. Engeland en Holland, vriend en vijand, alles schijnt hier wel tegen mij samen te spannen. Voorwaar! Mijne vrienden hebben de Koningin ontrust met mijn onwelzijn; onwetend hebben ze waarheid gesproken. De lasten en bezwaren, die mij hier drukken, neffens dit koud en veranderlijk luchtgestel, brengen mij de koortse aan, die mij de lust tot alles beneemt; en in de artsenij, die men mij biedt, schuilt licht doodelijk venijn.'

'Mylord! onze genadige Koningin heeft in hare zorgelijke gunste een wel vertrouwd arts voor u overgezonden....'

'Wondre goedheid met die artsen!' riep Leycester. 'Sinds mij

de allerbeste medicijn onthouden wordt: de gemalin, die mijne lasten met mij deelen zou, mij menige zorge verlichten, mij de zoetheden des levens, voor 't minst bij wijlen, kon te smaken geven in dit vreemde land, waar ik mij balling voele, schoon ik er meester heet!'

Toen, als voelde Leycester, dat hij, bij zulke optelling, gansch de kalmte ging verliezen, keerde hij zich tot Sherley, en sprak deftig en koel

'Ik weet het, sir! de Koningin heeft, op dit punt, hare opiniën, die niet mogen gekwetst worden, en ik ben een veel te getrouw onderdaan, dat het mij zoude invallen, om eene andere vrouw op zulke wijze tegenover de Koningin te stellen, als Hare Hoogheid in eere of mogendheid te kort zoude doen. Ik zal zelf aan de Koningin schrijven, om Hare Majesteit daaromtrent gerust te stellen; alleen, indien het nu ware, - indien ik werkelijk omging met het ontwerp van de overkomst mijner Gravin, - indien hare gezondheid het vorderde....'

Hij zag even naar Essex, die terstond inviel:

'En dat zou geen voorwendsel zijn. Mylady, mijne moeder heeft, in den laatsten tijd, zeer veel geleden, om den wille van Uwe genade, en verandering van lucht en van omgeving zou haar in ernst overdienstig zijn. De artsen van Hare ladyschap verzekeren dat, en zijn bereid, het Hare Majesteit te verklaren, - om niet te spreken, in hoe moeilijk een toestand de Gravin te dezer dagen verkeert aan het Hof!' En de jonge man sprak dit met een vuur en een gevoel, die bewezen, dat de liefde voor zijne moeder, meer nog dan de lust om den Graaf te believen, hem die woorden ingaf.

In dit oogenblik zag Leycester naar zijn hofstoet om, waarvan hij zich reeds Op een afstand bevond van het begin af; doch die zich bescheiden meer en meer van hem verwijderd had, en zich schijnbaar onderling bezighield, behalve alleen Reingoud, die zich kennelijk wilde doen opmerken. Ook riep de Graaf hem tot zich, met het woord:

'Spreek gij toch, master Reingoud! Wat zouden er de Hollanders toe zeggen, als mijne Gravin hun land kwam bezoeken?'

'De Hollanders, Mylord! of de Utrechtenaars?'

'Neen! neen! *the Dutch-men,* in 't algemeen, het heele land?'

'De landen hier, Mylord! zijn veeltijds met succes door land-

voogdessen geregeerd. Ik weet er hier velen, Mylord! die de weerbarstige hoofden zouden buigen naar de wenken van eene vrouwenhand; om niet te zeggen, hoe het den hofstaat van een prinselijk heer houding geeft, siert en verlevendigt, als zich daar eene vrouwe van zoete maniere en *notabele* schranderheid aan het hoofd bevindt, zooals Mylady, uwe Gravin. Alreede heeft Uwe lordschap de moeite en verlegenheid en gemis daarvan ondervonden, sinds zij luiden van kwaliteit, als don Antonio van Portugal en den keurvorst van Keulen, heeft te regaleeren gehad....'

'Tot ik gedwongen was, de Gravin van Nieuwenaar en de Prinses van Simeye beurtelings te moeten bidden, de eere van mijne feestzalen op te houden!' viel Leycester in, met geprikkelde kwade luim, 'En terwijl ik zelve eene lady heb, die voor dit alles beter bekwaam is, dan eenige vrouw in het christendom!'

'Om niet te zeggen, hoe de invloed van een minnelijken vrouwengeest de luiden hecht en onderschikt door zoeten dwang, en licht vijanden herschept en omtoovert in verbonden vrienden!' liet Reingoud volgen.

'Ook zal ik mij van dit voordeel niet langer versteken,' hervatte de Graaf. 'Mijn gezag is hier nu op een vasten voet. Hier te Utrecht is het rustig, voor 't minst ben ik er meester!'

'Souverein vorst, Mylord!' riep Reingoud. 'En zekerlijk, doorluchtige heer! de stad leent zich wonder wel, om eene vermakelijke hofplaats te wezen, en het *Duitsche Huis* kan bestaan als paleis voor eene doorluchtige vrouwe. Zekerlijk zal Hare ladyschap zich hier behagen!'

'Wij hopen het; want wij zijn nu zeker besloten, de overkomst door te zetten,' hernam Leycester, door dit spreken nog meer opgewonden.

'Mylord! Om 's Hemels wil! Dat zou eene groote onvoorzichtigheid zijn!' sprak Philip Sidney zacht, maar vast. 'Den wil alleen daartoe openlijk te belijden, zoude u grootelijks schaden in den geest der Koningin.' En hij begon met veel ernst en veel nadruk den Graaf een voornemen te ontraden, waarvan Leycester zelf, bij de eerste kalmere overweging, het ongerijmde als het onuitvoerlijke inzag; schoon hij het telkens met vernieuwd vuur opvatte, en telkens met bittere grieve moest laten varen. Onwillekeurig had de ijverige raadgever in zijn spreken de anderen gekrenkt, die eene tegenovergestelde handelwijze hadden aange-

prezen, en al ware dit niet geweest, Essex, die hem zag zegepralen op het besluit van den Graaf, was in zijn zoetsten, in zijn besten wensch gedwarsboomd; - ook riep hij met zijne bitse ruwheid:

'Mylord! mijn vader! Daar, waar het mijne moeder geldt, luister toch niet naar den neuswijzen raad van een koudbloedigen philosoof, die zijne eigene beminnelijke gemalin uit koudheid of uit politiek niet openlijk erkennen durft!'

'Robert! Robert! zijn dat woorden voor onze tegenwoordigheid en tegen uw nobelen neef!' riep Leycester, want hij zag Philip Sidney besterven als een doode, en eene wijle buiten staat om te spreken; eindelijk toch hervatte Sidney zich, en zeide:

'Mylord van Essex! Ik zoude u rekenschap vragen van dit woord, zoo gij het recht hadt, de ridderlijke sporen te dragen aan uwe satijnen laarsjes; nu zal ik alleen deze kindertaal aanmerken voor wat zij is; zoo uw verstand rijp genoeg ware, om een recht begrip te hebben van mannenplicht en manneneer, ge zoudt dus onnadenkend niet hebben gesproken.'

'Mylord! Mylord! om Gods wil! laat mij mijne sporen verdienen!' riep Essex hartstochtelijk, 'opdat ik sir Philip rekenschap geve met den degen in de hand!' Doch plotseling zich in gansche verbijstering omkeerende tot Sidney, riep hij: 'Doch wat wachte ik? ik drage een degen, en gij zult het weten, sir! school-pedant!'

Verschrikt over die onbezonnene drift, grepen Sidney en Reingoud beiden hem bij den arm, opdat Leycester de heftige beweging niet zonde zien; - dan het was te laat. De Kanselier, die even na Reingoud was binnengekomen, had zich achter Leycester's stoel geplaatst, en een paar woorden met dezen gewisseld, die daarop, als herinnerde hij zich iets, de hand aan het voorhoofd had geslagen; nu sprak Leoninus, op Essex wijzende:

'Uwe lordschap ziet hieruit reeds, hoeveel kwaads eene Helena brouwen kon in uw Troye, sinds alleen het vraagstuk harer komst de hoofden dus verhit.'

Plotseling hoorde men Leycester's stem luid en gebiedend:

'Mylord North, als maarschalk van ons huis! Vraag Robert Devereux, Graaf van Essex, den degen!'

'Genadige Lord! mijn oom!' sprak Sidney zacht. 'Nu moet ik voorspraak wezen; Essex is immers nog een knaap, - dit is te streng, dit niet, om mij!'

‘Zwijg, Philip! en houd u onzijdig!’ hernam Leycester. ‘Ik heb *mijne redenen* hiervoor!’

De verrassing onder de hovelingen was minder groot dan men denken zoude; zij waren met de *clairvoyance* hunner natuur op zulk een einde bedacht geweest; maar Essex, wien deze uitkomst boven het hoofd had gehangen, zonder dat hij het vermoed had, was als uitzinnig van ontzetting; zijne oogen schoten vlammen, en zijne lippen werden blauwachtig bleek van toorn; hij bleef staan zooals hij stond, Leycester den rug toegekeerd, en met beide handen zijn degen vastgeklemd. Reingoud sloeg zijn arm om hem heen, en fluisterde hem in 't Italiaansch zachte woordekens toe, om zijn spijt te matigen. North naderde hem, en voldeed hoffelijk, maar met vastheid, aan Leycester's bevel.

Daar keerde de jonge man zich op eenmaal tot den Graaf vuurrood van toorn, met tranen van spijt in het oog:

‘Graaf! is het de luitenant-generaal van Harer Majesteit's hulptroepen of de Gouverneur-Generaal der Nederlanden, die mij den degen vraagt?’

‘Dank den Hemel, zoo *ik* aan die beiden niet denke,’ riep Leycester, ‘en hier handel, als de echtgenoot uwer moeder, en uw wettige voogd, *Foolish boy!*’ hernam Leycester.

‘Ziedaar, North! zoo wij in Engeland waren, zou ik u meer moeite geven!’ riep de jonge Graaf; en aan den arm van den baron verliet hij haastig de zaal.

‘Een verwenschte rebellische knaap,’ sprak Leycester binnensmonds. ‘Hij spreekt woorden, om zich te doen hangen. Had hij niet zijne moeder.... En nu, dat is voorbij, neef! zeg gij ons iets lustigs!’

‘Ja, Mylord! maar allereerst....,’ en hij scheen, zacht sprekende, weder Essex's voorspraak te zijn, doch Leycester riep luid en met hoogheid:

‘Niet meer hiervan, neef! Ik zeg u, 't is niet om die uitdaging, dat *dit* geschiedt.’

‘Neen! neen! zoo is 't; hij lijdt om andere zake. Ik voele; ik wete; ik heb deel aan zijne schuld. Houd mij niet onschuldig, Mylord. Ook *ik* ben gemoeid in dat tweegevecht!’ Het was Douglas, die, als eene verschijning oprijzende uit zijn hoek, zich nederwierp aan Leycester's voeten.

‘Nu, bij God! als die er zich ook al in mengen komt, zie ik

nog geen einde!' riep de Graaf. 'Wat wilt gij, master Roger?'

'Eene enkele stonde afzonderlijk gehoor, Mylord! opdat ik u mijne schuld belijde; ik kan niet spreken tegenover al deze lieden die u omringen.'

'Nu, daarin kan ik u genoegen geven. Maar, *Good Heavens!my child!* Wat is u overkomen hier te Utrecht? Ik zag u slechts eene enkele male. Gij ziet er uit als verkwijnd en verwilderd. Zijt gij ziek, geweest?'

'Ja, ook ziek, geloof ik!' hernam Douglas. 'Wil mij hooren, Mylord!'

Leycester schudde het hoofd met een zwaarmoedigen blik.

'Nu kom, *my boy!*' en hem bij de hand nemende, ging hij met hem in een zijvertrek.

Zoodra zich Leycester verwijderd had, begonnen alle tongen los te raken, zooveel ze het durfden; allen deelden elkander de gewaarwordingen mede, die de voorgaande tooneelen in hen hadden opgewekt.

'Heb ik het u niet gezegd, dat de hagelbui in die wolk zat?'

'Dat is wel van een Puritein, zich zelf te beschuldigen, als de Graaf in zulk eene luim is.'

'Bah! de *gipsy* waagt niets Leycester zelf werd om zijn donkeren gelaatstint door Lord Sussex en zijne vrienden *'the gipsy'* genoemd, en de aardigheid vond zooveel bijval, dat men er den Graaf veeltijds door aanduidde in zijn afwezen. Ik vond vrijheid, die op Douglas over te brengen..'

'Het *oud* en *nieuw testament* beveiligt hem. Maar Mylord heeft geen van beiden met zich genomen naar Nederland.'

De predikant Modet, die gewoon was, als anderen zijner ambtgenooten, op dit uur den Graaf te bezoeken, die zich dan gaarne eene wijle in stichtelijke gesprekken verdiepte, was intusschen binnengekomen, en had van die laatste volzinnen beter de woorden verstaan dan den zin.

''t Is een roekeloos en lichtzinnig zeggen,' sprak hij, 'van een vroom en godzalig heer als de Graaf, dat die ooit zou konnen achterlaten, de Schrift met zich te voeren, zonderling, dat die zulks zoude vergeten hebben in Nederland.'

De twee sprekers en anderen, die het hoorden, zagen elkander aan met moeilijk weerhouden lachlust, en één hunner antwoordde met spottenden ootmoed:

‘Zoo Uwe Welwaarde dit verzekert, hebben wij gedoold. Niemand kan beter onderricht zijn van Mylord's stichtelijke oefeningen dan zoo achtbaar een man!’

Modet was voldaan, doch men bleef zich nog eene wijle over hem vroolijk maken.

In Engeland ging onder de vijanden van Leycester de laster, dat hij twee vrouwen gehuwd zoude hebben ten zelfden tijd, de eene was bekend: de weduwe van Essex; de andere, die de zwakste rechten moest hebben, schoon de oudste, werd door de hovelingen ondersteld Douglas moeder te zijn. Wie dit later, bij de ernstige richting van Leycester's geest, in scherts of in bitterheid gedacht, noemde die vrouwen zijn *oud* en *nieuw testament.* De gravin van Essex werd zelfs aan het Hof onder dien laatsten naam aangeduid, tot groote ergernis van hare zuster Lady Anna West. Hoe jammerlijk kwam dus Modet's vermaning als *ironie* over des Graven hoofd!

Reingoud was intusschen Sidney gevolgd, die de zaal verliet en peinzend de galerij opwandelde, en zeide hem:

‘Sir! onder de bezwaren, die Uwe Edelheid optelde tegen de overkomst van de Gravin Leycester, heeft Uwe Edelheid er een vergeten, dat toch wel diende geconsidereerd te worden.’

‘Wat dan?’ vroeg Sidney verwonderd.

‘Dat de tegenwoordigheid van Mylady noodwendig met zich zoude brengen die van de gemalinnen der andere heeren, dat weleens obstakels konde stellen in de galante conversatie van sommigen hunner met onze Hollandsche schoonen.’

‘Ik weet niet, *wat* gij bedoelt, heer Reingoud! met dit *mij* te zeggen; maar ik weet wel, dat gij een gesprek aanvangt, waarvan, het onderwerp mij mishaagt; en dat mijn geduld niet gaat boven de mate, die andere lieden is toebedeeld.’

‘Zoo vindt Uwe Edelheid goed, dat *ik* dit bezwaar aan Mylord voordrage?’

‘Gij zult aan Mylord alles voordragen, wat gij voegzaam acht, Meester Reingoud!’ hernam Sidney strak. ‘Alleen wees zoo hoffelijk, mij buiten zulke kwestiën te laten!’

‘Hoe?’ riep Reingoud. ‘Waar het zulke belangen der *dames* geldt, den ridderlijksten onzer edelen daar buiten te houden? *Per Bacco!* zoo wij hier een *cour d'amour* oprichten, aan wien anders zoude het voorzitterschap worden toebetrouwd?’

‘Sir!’ hernam Sidney met hoogheid. ‘Tot wien richt gij deze scherts? De Gouverneur van Vlissingen is tot uw dienst, zoo gij hem ietwes hebt mede te deelen aangaande de belangen van den lande, maar Philip Sidney is, zoo ik meene, niet met u op dien voet van gemeenzamen omgang, die vrijheid geeft tot zulke jokkernij.’

‘Ook zou ik mij wel wachten, sir! tot den neef van Mylord te spreken, op den toon, dien de Graaf zelf mij bij wijlen niet misduidt! Slechts meende ik, dat het beantwoorden van ééne eenige vrage sir Philip niet te veel zoude zijn, waar het de rust geldt van zijn evenmensch. Slechts meende ik, dat het een goed en gewettigd gebruik was, droeve en duistere waarheden in te kleeden in luchte en zoete fabelen, opdat ze zich wat zoetelijk lieten aannemen.’

‘Bij *Lucifer!* Ik rade niet, waar gij heen wilt!’ riep Philip met eene zekere ergernis. ‘Spreek uit wat gij bedoelt: alleen aanmerk dit, dat gij uw personaadje verkeerd gekozen hebt, zoo gij u inbeeldt, mij de verbeelding te begoochelen, als ge het anderen hebt gedaan. Ik heb een weinig de *fantasie* van een dichter; maar mij ontbreekt niet geheel het gezond verstand van een gewoon mensch.’

‘En hoe simpel een man moest ik wezen, zoo ik mij met goochelspel wendde tot sir Philip Sidney! Een oog als het zijne scheidt waarheid van schijn met den eersten blik; tot een zulk verstand spreekt men niet, dan met bewezene feiten; daarom wilde ik u vertellen, hoe eene minnelijke en zedige vrouwe, Martina, de gade van den Burggraaf, eens een vriend heeft gehad in den broeder van de Markiezin van Pembroke.’ En Reingoud, terwijl hij die woorden langzaam uitsprak, vestigde zijn lijnx-oog op den jongen ridder.

‘Heer Reingoud!’ En Sidney's oogen flonkerden, schoon zijne lippen verbleekten. ‘Heer Reingoud! gij noemt daar twee namen, zóó achtingswaardig, dat ik u bevelen moet, nu niets te laten volgen, dat harer onwaardig kan zijn!’

‘Ik heb geene andere intentie, sir! zelfs was ik op den weg eener stichtelijke vermaning. Die arme jonge vrouw dan, heeft dien vriend, den eenigen, onder de vele aanbidders die haar volgen, verloren op den doolweg der passiën....’

‘Heer Reingoud! de *sage* gaat dat uw verleden op het punt

der passiën wat *scabieus* is, en licht dicht men anderen de kwale aan die men zelf heeft!'

'Laat ik dit wijzigen, sir Philip! men *onderkent* licht de kwale daaraan men zelf lijdt.'

'Medicijnmeester! genees dan u zelven!' glimlachte Sidney, die den gevaarlijken man door scherts ontkomen wilde. 'Wat mij aangaat, ik ben dertig jaar; ik ben genoeg philosoof, om overwogen te hebben; dat *geene passies* te hebben veel hoofdpijn uitwint, en ik bemin op sommige punten de ruste.'

'Nobele heer! wie heeft aan Uwe Edelheid gedacht? Alleen gij kunt toch niet beletten, dat anderen hartstocht opvatten voor u! Arme Martina! Zoo ze die uitspraak van u gehoord had, dit ter eener zijde, en Libertus Fraxinus, met hel en *damnante praedestinatie* ter andere.'

'O mijn God! mijn bang vermoeden, dat de onbarmhartige predikant ook een onbescheiden mensch zoude zijn, - het geheim dier arme jonge vrouw in uwe macht, heer Reingoud! moet het van u gekocht worden?'

'Hierop heb ik u veel te antwoorden, sir Philip! Vindt Uwe Edelheid goed, dat wij samen een gang doen in den hof?'

Sidney knikte toestemmend, en ging hem vóór, met driftige schreden. Bij den uitgang van de galerij ontmoetten zij Leycester, die Douglas steunde. De jonge man was doodsbleek, en scheen half in duizeling voort te gaan. Leycester zag zeer somber en ernstig.

'Volg mij, Reingoud! ik heb met u te spreken!' zeide hij.

Reingoud boog zich, met eenige verrassing over den toon, en ging met hem in de zaal terug.

'Eerwaarde Modet! wil dezen jonkman verzellen op zijne kamer; uwe toespraak zal hem noodig zijn. Gij, overige heeren! zijt voor heden ontslagen; ik heb bezigheden. Kanselier! wil met ons blijven. Mylord North! Laat de hopman Leoninus worden ontboden en schielijk tot ons gebracht.'

Toen Leycester al deze bevelen had uitgesproken, en ieder zich haastte ze op te volgen, wierp hij zich in zijn zetel en bleef met Reingoud en Leoninus alléén.

De vertrekken, die voor den Graaf van Essex op het *Duitsche Huis* waren afgezonderd, hadden een gansch ander aanzien dan het armelijke torenkamertje, dat Douglas zich gekozen had, op

het Hof te 's Hage. De jonge Lord, die reeds beschikken kon over een gedeelte der inkomsten van zijn vaderlijk erfgoed, en tegelijk door de moederlijke liefde der Gravin van Leycester ook van haar goud werd bedeeld, had ze laten inrichten, met al de weelde van den tijd en naar zijn eigen grilligen, doch fijnen smaak. Hij had zijne sofa met zijden kussens, zoo goed als Leycester, zelfs zijn kapspiegel met geciseleerd zilveren lijst, mollige tapijten, die de ruwe wanden dekten, eene kleine *garde-robe* in schildpad, die Elisabeth zou benijd hebben, en allerlei kleine meubelen en *toilet*-sieraden in ivoor en *peerl d'amour,* somwijlen met zilver ingelegd of beslagen. En al had hij dan nog niet het recht, om den ridderlijken degen te dragen, overal hingen de keurigste en sierlijkste wapenen van allerlei soort, en die er ernstig genoeg uitzagen om een vijand ontzag af te dwingen.

Maar wat wij met meer verwondering vinden, bij een wilden lichtzinnigen knaap, als deze, zijn de boeken op zijne tafel: ernstige boeken, van wijsgeerte en godgeleerdheid, het belangrijkste ook, wat er in poëzie en in letteren toenmaals bekend was; dat wij er zelfs een Bijbel vinden op een prachtig bidgestoelte; een Bijbel, die gebruikt wordt evenzeer als de boeken, zoo vaak de luim van den jongen Graaf het met zich brengt; maar wij moeten indenken dat die wilde overmoedige knaap de Graaf van Essex was, en dat op zijn zeventiende jaar reeds al de kennis, al de kracht, al de edelmoedige deugden, en al de fiere ondeugden bij hem in knop lagen, die hem later tot dien schitterenden, dien romanesken, dien benijden man zouden maken, die Elisabeth heeft bedwongen, gekweld en getrotseerd, en die zich toch ten laatste in vromen ootmoed zoude buigen onder de vernedering van een schavot. Essex, de trotschste en vermetelste aller menschen, was toen reeds dezelfde, die geen erger vijand had dan zich zelven; dat wil zeggen dan zijne deugden en ondeugden beide, die hij beide nooit recht op zijn pas wist te besturen, zoomin als zijn vernuft, zijn scherp vernuft, dat Elisabeth soms zoo bloedig heeft gewond. Dit stout en sprekend karakter zou ons tot meerdere beschouwingen verleiden; doch wij hebben niet met den rijperen man te rekenen; - wij hebben den aankomenden jongeling vóór ons, in al het wilde vuur eener ongetemde jeugd.

De jonge graaf heeft zich neergeworpen op zijne sofa, en heeft

zich lucht gegeven in luide uitbarstingen van toorn, tegen ieder, wie hij meende die te verdienen; nu overdenkt hij meer bedaard de oorzaak en de gevolgen van zijne spanning met Leycester:

‘'t Is kennelijk, dat hij oorzaak tegen mij gezocht heeft met eenig doel: die ongerijmde ergernis over handschoenen! Dat handhaven van Sidney, waar ik sprak in zijn geest en voor mijne moeder! 't Is waarachtig onnatuurlijk! Zouden mij dat de dominé's doen? Ze houden mij voor een ongodist. Wel hebben ze recht, als *zij* de goden zijn, en men *hen* dienen moet met afgoderij. De Koningin moest eens weten, dat dit eigenlijk die soort van geestelijken zijn, die in Engeland de Kerk beroeren! Ik zou het haar kunnen schrijven, om wraak te nemen over dit; maar 't zou nieuwe onrust geven aan mijne moeder. - Mijne arme, mijne liefelijke moeder! En toch heet ze Gravin van Leycester!’ En de jonge man stampte met den voet. ‘De Graaf moet niet denken, dat ik hem vrees, omdat ik - mij nu - onderworpen heb, zooals hij het noemen zal! Zoo ik Engeland niet in het hoofd had gehad en mijne moeder in het hart; hij had het niet van mij verkregen; liever had ik mij doodgevochten. Na! Ik heb mijn gansche leven vóór mij, om hiervoor vergoeding te nemen. Bah! Leycester durft het niet lang in een staat van oorlog tegen mij uithouden; het zou hem in Westminster meer eene kwade zaak maken dan mij. De Koningin heeft mij onderscheiden; ik zou voor haar kunnen worden wat hij is; ik heb het in hare oogen gelezen; maar, bij den Hemel! ik wil het niet. Eene oude vrouw, de Koningin; ze mogen zeggen, wat zij willen: zij *is oud;* Ivonnette is jong; Ivonnette is beeldschoon; Ivonnette is geene koningin, maar een kleine beminnelijke engel, die mij liefheeft als eene vrouw, en niet als eene Vorstin. Ook als Thomas Sherley mij de handschoenen zal gebracht hebben....; maar, wee mij! ik zal niet kunnen uitgaan. Bij Venus! dat 's eene linksche historie! Eene afspraak met eene goddelijk schoone deerne, en er niet zijn op het uur.... Ja, maar dat kan niet! Ik wil uit....! Ik wil naar mijne zoete herderin, al zou ik, als Jupiter, mij in gouden regen veranderen! Mijne Danaë is het ook wel waard! Bij den Hemel! Welk een frisch bloeiend kind! De levendigheid van den zuidelijken aard, en de zedige schuchterheid van den Hollandschen; niet als die Jacoba.... Maar pouah! Nu ik aan die Jacoba denk; wat eene dwaasheid, dien inval te volgen, en mij eene twist met Ivonnette's

broer op den hals te laden! Die feiten konden samengelijmd uitkomen, en 't kon mij schade doen bij mijne schoone.... en dan Douglas! Zou ook de Puritein gebabbeld hebben, om “zijn gemoed te ontlasten?” De jongen is tot zoo iets in staat. Ja zeker! dit komt mij van hem! Zoo ik het wist, ben ik in staat hem uit te dagen, drie prikken van hem op te vangen, mijn degen edelmoediglijk in de schede te steken, en hem die druppelen bloeds eeuwig op het geweten te laten. Dat zou genoeg zijn om hem gansch zot te maken, de predikanten helpende; hij is het al over de helft; eigenlijk moest ik medelijden met hem hebben, 't Is klagelijk: bastaard te zijn, en nog klagelijker: puritein te wezen! Voor één ding is deze ure gevangenschap nuttig; ik heb mij kunnen ontschuldigen bij hopman Leoninus van het tweegevecht. Ik was blij met het voorwendsel! Het ging niet wèl! Den degen trekken tegen den broeder, als men een liefde's uur wacht bij de zuster op denzelfden dag! Dat kan niet! En de goede hopman zal bewogen zijn met den dwang van mijn toestand, dien ik hem zóó deerlijk heb geschetst: mishandeling van een stiefvader, stilzwijgende vertrouwd aan zijne edelmoedigheid, een fraai *thema,* dat mijn neef, de dichter, uitwerken kan tot eene *elegie!* Ik geloof dat ik Sidney haat, en ik weet eigenlijk niet, waarom? Het zal zijn, omdat de halve wereld hem een mirakel prijst, en dat ik nooit nog eene fout in hem ontdekt heb, dan zijne schoolwijsheid. Ik, die anders dichtkonst en letteren liefheb, den man haten, die ze zoo overtreffelijk oefent! De eenige, wiens vernuft nog wat vreugd brengt in onze huishouding, vol presbytersche-huilebalken en staatswijze *Dutchmen.* Ik geloof dat ik Sidney haat, omdat hij zulk eene beminnelijke vrouw heeft, en het verbergt, om de wille der Koningin. Ik heb eens haar zakdoek opgeraapt en haar de hand gekust. Lady Sidney is de lieftalligste vrouw in Engeland, na mijne moeder; en die twee onridderlijke mannen doen, of ze zich die vrouwen schamen, alleen om die zottelijke ijverzucht van de Koningin! Ik moest Leycester zijn; ik zou Elisabeth andere manieren leeren. Ik zou alle ladies van 't hof omhelzen, daar zij bij was; en als zij pruilde, zou ze mij in maanden niet weerzien; mij dunkt dat moet helpen bij zulke vrouwen. Maar ik wil geene minnares met rood haar en rimpelig vel! Ivonnette's lokken zijn git zwart en glad als staal, en hare hals, satijn voor het oog, fluweel bij het aanraken der lippen!’

Des jongen Lord's oogen schitterden en hij vloog op van zijne sofa. ‘Maar bij alle goden! Hoe kom ik tot haar? Ik wil toch weten, of ik in allen ernst een gevangene ben. Ferney! hola Ferney! *rascal* van een hofmeester! hierheen! hierheen!’

‘Wat beveelt Mylord?’ vroeg Ferney, die binnentrad.

‘Master Ferney! het is hier duister. Waarom wordt mij geen licht gebracht?’

‘Uwe lordschap heeft bij het binnenkomen gezegd, niet gestoord te willen zijn, door niets!’

‘Laat licht geven, Ferney! En nu, zeg mij! Is het wel waar, dat gij hier zijt, om mijn kamerdienaar te vervangen?’

‘Ja, Mylord!’

‘Zeg eens, Ferney! zijn er nog andere lieden van den Graaf hier in den omtrek?’

‘Ja, Mylord! Één luitenant en twee vaandrigs van de Engelsche lijfwacht.’

De jonge Graaf stampte met den voet.

‘Zoo ben ik waarachtig een gevangene?’

‘Ik zou het tegendeel niet kunnen bewijzen, Mylord!’

‘En ik zou niet kunnen uitgaan, als ik het wilde, op dezen stond?’

‘Ik kan niet onderstellen, dat Uwe lordschap dat wil, tegen het bevel van Zijne Genade, den Graaf.’

‘Loop naar den duivel, Ferney! Gij weet wel, dat ik altijd het tegendeel wil, van hetgeen Mylord mijn stiefvader beveelt.’

‘Dat is toch niet het voorzichtigst, mijn lieve jonge meester!’

‘Gij noemt mij uw meester, Ferney! Weet gij wel, dat gij in 't huis van mijn vader geboren zijt, en dat gij eerst in Leycester's dienst zijt gekomen, bij 't huwelijk mijner moeder?’

‘Ik was tien jaar, toen Uwe lordschap geboren werd, en ik werd u als page toegewezen.’

‘Nu zijt gij hofmeester van den Graaf; maar gij zijt toch eigenlijk meer mijn dienaar, dan de zijne. Lady Leycester heeft u zeker bevolen, gewillig voor mij te zijn,’

‘Dat behoefde Lady Leycester mij niet te bevelen. Uit mijn eigen hart, en omdat gij de edelmoedigste jonge edelman zijt, die er leven kan, zou ik reeds alles voor u doen, wat ik mocht, schoon in dienst wezende van Mylord uw vader.’

‘Nu dan, Ferney! leen mij uw mantel en uw wambuis, en ik zal zien door de wachten heen te komen!’

‘Dat mag ik niet, mijn Graaf! dat gaat tegen mijn plicht. De Graaf van Leycester is *ook* een goed heer.’

‘Niet zoo goed, als de oude Graaf van Essex. Zoo wilt gij dus niets voor mij doen, Ferney?’

‘Heb ik niet, voor een paar uren, een briefje voor u vervorderd naar den hopman Leoninus? En nu, Mylord! ziehier! Dit koffertje is voor u gekomen, vanwege sir Thomas Sherley; ik heb het onder mijn mantel hierheen gesloken, uit vreeze, de luitenant mocht er kennis van willen nemen!’

‘Gij hebt er uitmuntend aan gedaan, beste Ferney! maar nu ik dit koffertje heb, nu ten minste, wil ik uit!’

Ferney haalde de schouders op.

‘Verbeeld u, Ferney! Ik heb een liefje: een meisje, waar sir Philip van zeggen zou: *“an angel's mind, but in a woman’ caste,”* dat is gelukkig voor mij, anders wachtte zij mij niet op; nu kan *ik* haar toch niet laten wachten, Ferney! beste Ferney! dat begrijpt gij zelf.’

‘Wil ik zeggen, dat Uwe lordschap eene andere maal...?’

‘Alsof ik niet moeite genoeg gehad had, haar voor dezen éénen keer te winnen... Ferney! wij moeten er wat op uitvinden. Zal ik met deze wastoorts het paleis in brand steken 't Is bekend, dat de Lord bij eene meer ernstige gelegenheid zijn paleis door buskruit wilde laten opvliegen, liever dan zich over te geven.?’

‘Ik zie niet, hoe dit Uwe lordschap dienen zou...’

‘*Goddam,* neen! Tot niets, dan om *my noble cousin, the philosophen* het voorrecht te geven, mij te redden en dan eene zedenpreek te houden. Hebt gij liever, dat ik het kruisraam uitspring, Ferney?’

‘God beware ons, Mylord! Gij zijt twintig voeten van den grond. Waarom denkt Uwe lordschap niet op het eenvoudigste middel?’

‘Het eenvoudigste middel! Laat eens zien: U het raam uitwerpen, en tegen de officieren van Mylord slag leveren?’

‘Mijn lieve, mijn edele Graaf! moest gij niet veeleer het eerst denken, om Mylord vergiffenis te vragen. De Graaf zelf, al wilde hij het, zou dan geen voorwendsel hebben, om u gevangen te houden.’

‘Dat doe ik niet, al stond er mijn leven op; ik zal nooit een mensch vergiffenis vragen, dat is een vast beginsel!’

‘Dan mag Uwe lordschap ook wel in hare beginselen opnemen wat voorzichtigheid, om niet straffelijk te zijn voor God en menschen.’

‘Och, Ferney! gij moest het preeken aan de kapellanen overlaten. Doch van preeken gesproken: Is mijn vrome neef, master Roger Douglas, in vrijheid?’

‘Zoo dat is, heeft hij er zelf weinig genot van; hij is ziek, ijlhoofdig en gansch van zinnen.’

‘Arme jongen! na zie ik het klaar. *Hij* heeft er mij *in* geholpen; maar om de wille van zijn berouw, vergeef ik het hem. En nu, Ferney! als gij mij niet helpen wilt, loop naar de maan, en kom niet weer, vóór ik u roep!’

‘En wat zal mijn lord inmiddels aanvangen?’ vroeg Ferney met onrust.

‘Och! dat weet ik niet. Mij wat in 't klimmen oefenen, of met mijne dolken spelen, of denken aan den geweldigen dood van mijn armen vader...., daarvan gij en Mylord van Leycester meer weet, dan gij zeggen zult.’

‘Bij God! mijn lieve heer! voed toch niet zoo kwaad vermoeden. Zoo waar ik een Engelschman ben, zoo waar is Mylord de Graaf onschuldig van 't laatste middagmaal van uw heer vader; schoon ik vreeze, dat er een gruwel moge geschied zijn! En nu gij dit ophaalt, zie, - nu *kan* ik u niets weigeren! Zal de samenkomst met *your mistress* lang duren?’

‘Een uurtje, Ferney! een enkel uurtje.’

‘En belooft gij, Graaf! Mylord Leycester daarna niet te komen trotseeren met uwe bevrijding, als ge dat vroeger uw hofmeester deedt?’

‘Neen, Ferney! op mijne eer als edelman! ik beloof, als een mak lam in dit hok terug te keeren.’

‘Nu dan, Mylord! over een kwartier zult gij eene ladder vinden tegen dat vensterraam, en hier is de sleutel van de kleine poort. Ik wacht u dáár op, als gij keert. God geleide u!’

‘Ferney! *dearest* Ferney!’ riep de jonge lord, den dienaar omhelzende van blijdschap. ‘Neem alles van mij tot dank, wat gij wilt: mijn goud, mijne wapens, mijne boeken, als 't u gelust!’

‘Dank, Mylord! Ik bezware mij, zonder dat, de consciëntie; maar ik doe 't, omdat ik anders onheil ducht.’

Men begrijpt, met welke gewaarwordingen zich de Graaf van

Essex daarna op het afgesproken uur heenspoedde naar het huis van Leoninus.

De oude Henrijck opende de huisdeur, als de Graaf dat gewoon was bij vorige bezoeken. De jonge Graaf, - het kistje in de hand van fijn marokijn leder, met gouden belegsel, dat het geschenk bevatte, dat hem zooveel kostte, - trad zegevierend als een overwinnaar, zorgeloos als een knaap, en gelukkig als een bruidegom, het vertrek binnen, waar zijne jonkvrouw beloofd had zich te bevinden. Werkelijk was zij er....; slechts niet alléén; en de eerste, die hem te gemoet trad, was.... de Kanselier.

.....

.....

Ziedaar, waarom Elias Leoninus later aan Jacoba zeide, dat zijn tweegevecht niet had plaats gehad, en Essex's naam niet hoorde noemen, dan met een pijnlijk ongeduld.

Ziedaar ook, waarom Gideon nog dien avond een schrijven ontving van zijn voogd, dat hem ontsloeg van alle verplichting en belofte tegenover zijne dochter; een schrijven, ‘dat door haar wil en hare daad, en dus wat de erfenis betrof, te haren *praejudice,* hem vrijmaakte,’ als Leoninus zich uitdrukte.

‘Ja! Ik *ben vrijgemaakt*!’ herhaalde Gideon, met eene mengeling van weemoed en vastheid; ‘want ik heb afgerekend met de hope en de wenschen der aarde, en ik zal vrede hebben,’ vervolgde hij, het heldere oog ten Hemel geslagen en de hand op de borst gedrukt; ‘en ik zal kracht hebben, want Die den vrede geeft, en Die de kracht geeft, leeft in mij!’

Wij begrijpen, wat Douglas heeft kunnen toevertrouwen aan Leycester: zijn ongelukkigen hartstocht, dien hij ‘een schuldigen’ noemde, waarin de Graaf terstond een hopeloozen zag. Had hij gewenscht, zijn zoon een wijle te zien rondtuimelen in de hartstochten der jeugd, hij had niet een zulken bedoeld, die zóó diep zoude ingrijpen in die zwaarmoedige ziel, en die zonder eenig uitzicht op voldoening dien somberen geest tot verbijstering leiden kon. Een meisje als Jacoba, was niet te winnen zonder huwelijk, zelfs al ware Roger de jonkman geweest, om het te willen, en een huwelijk, - zelfs waar ‘het punt van 't geloof te overkomen ware,’ - een huwelijk van zijn zoon, al voerde die niet zijn naam met eene burgerlijke, met Reingoud's kleindochter, met iets minder dan eene jonkvrouw, van goeden adel en groote rijkdom, -

dat was den trotschen Graaf zelfs te dwaas, om er zich bij op te houden. Ook vond hij het volstrekt noodig, den armen Roger alle hoop streng af te snijden. De Kanselier had hem alles medegedeeld, dat noodig was, om het tweegevecht tusschen Elias en Essex te verklaren en te verhoeden; want bij elke uitkomst zag hij in zulken strijd eene slechte kans voor zijn zoon.

Vandáár Leycester's toorn tegen Essex, die dwaasheden beging, geschikt, om al zijne bezwaren te vermeerderen. Vandáár, dat hij het eerste voorwendsel aangreep, om den jongen Graaf te verhinderen, er nieuwe te begaan, zonder de vroegeren openbaar te maken.

In het onderhoud tusschen Leycester, Reingoud en den Kanselier, waarbij ook Elias werd geroepen, vonden er uitleggingen plaats tusschen Jacoba's grootvader en de anderen, die haar lot beslisten. Leycester wilde Jocoba gehuwd zien, om Roger's hartstocht te dooden met één enkelen slag. De jonge hopman beleed, dat hij, alléén uit edelmoedigheid, voor Douglas zou zijn teruggetreden. Reingoud had in zijn hart zeker andere uitzichten gekweekt voor zijne kleindochter, maar hij voelde, dat hij moest toegeven. Hij gaf den Kanselier ophelderingen over Jacoba's afkomst, die dezen voldoende waren, en Elias verliet Leycester's kabinet als verloofde van Jacoba. Het was hem overgelaten, hoe hij haar hart zoude winnen. Om hiertoe het lichtste te geraken, bad hij zich vooreerst van Reingoud geheimhouding van zijne rechten op die jonkvrouw. Reingoud's zonderlinge teederheid stemde toe in haar voorloopig verblijf bij Taco. De Kanselier had het beste vertrouwen op diens leiding. Leycester meende, dat ‘het dochterken toch wel diende onderwezen te worden in de zuivere religie;’ doch Reingoud wist hem te doen begrijpen, hoe Elias een meer behendig onderwijzer zoude zijn dan Modet; en het laatste bezwaar, waar allen tegelijk over vielen, het gezelschap der ‘lichte papistische vrouwe Barbara Boots,’ werd nog weggeruimd door Reingoud, bij zijne verklaring, dat die vrouw, hoewel Katholieke, tot den dienst van Mylord zou kunnen gebruikt worden met het beste *succes,* zijnde zij tot zekere *secreete* diensten wel bekwaam en licht te winnen, mits de Graaf eenige zachtheid wilde oefenen tegen Anton Pointz. Daarom was Barbara Boots verdwenen van Jacoba's zijde. Daarna is er gebeurd, wat wij gezien hebben in de twee voorstellingen aan het huis van Taco Sijbrandsz., en wij kunnen nu weer voortgaan met onze geschiedenis.

V. De vierdag van St. Joris.

De Graaf van Leycester had zich voorgesteld, den dag gewijd aan St. Joris, den schutsheer en het voorbeeld der ridderen van den Kouseband, in Utrecht met plechtige feesten te vieren. Even te voren had hij eenige plakkaten gemaakt, ‘daar de Staten niets tegen hadden,’ zegt Hooft. Dat was zeker veel; want de Staten hadden zeer licht iets tegen de plakkaten van Leycester. Deze nu waren verordeningen tegen den uitvoer van paarden, die onmisbare middelen in den oorlog, door de winzucht der Hollanders den vijand afgestaan; - en eene andere, niet minder noodzakelijke, ter handhaving van stipte krijgstucht, waarvan ten zelfden dage door den Graaf, in een licht soldaten-oproer, onder zijne eigene slecht bezoldigde Engelschen eene strenge toepassing werd gemaakt. Op den dag van het feest zelf was alles in rust, en de Graaf voelde zich beter dan ooit gestemd, tot het vieren van vroolijke en openlijke feesten, daar eenige zijner beste wenschen voor het belang van Nederland waren vervuld. De schrandere en edele Willoughby was teruggekomen van zijn gezantschap naar Denemarken, met de beste beloften op ondersteuning van die zijde. Want wij mogen niet voorbijzien, dat de Graaf over de buitenlandsche staatkunde gedurig zijne zorge liet gaan, en telkens trachtte, die verbintenissen aan te knoopen, die hem het meest voordeelig schenen voor den Staat. Sir William Pelham was eindelijk aangekomen uit Engeland met versche troepen; die Pelham, op wiens inzichten in den krijgsraad, en op wiens arm in het veld de Graaf zulke hooge verwachtingen had gebouwd, zoover de kansen van den krijg door beleid waren te verbeteren. Men had den besten moed op het behoud van de belangrijke vesting Grave, en in de laatste weken had men zelfs ernstige voordeelen op den vijand behaald. De man, aan wien men deze laatsten voornamelijk dankte, was Maarten Schenk, een moedig en krachtvol krijger, een streng en behendig uitvoerder van stoute ondernemingen, uit den laagsten stand tot den hoogen rang van bevelhebber opgeklommen door werkelijke verdienste en persoonlijken moed; die niet opgehouden had met rusteloozen ijver werk-

zaam te zijn in den dienst van den Staat, van het oogenblik af, dat hij zich daaraan had verbonden. Bij Leycester had hij ter stond gegolden voor wat hij was. Nu had de Graaf hem naar Utrecht geroepen, om hem in 't midden van de aanzienlijkste mannen, die hij er om zich verzameld had, door eene schitterende eere te onderscheiden. Wij zouden gaarne zijne loffelijke daden met de breede trekken schetsen, die ze eischen; maar ze behooren tot het gebied van den oorlog, dat wij besloten hebben niet op te treden; niet om over de fouten een sluier te werpen die Leycester of de zijnen daarin hebben kunnen begaan. Dat dit een punt was zijner gestadige zorge, zijner ijverige behartiging, is doorgaand bewezen. Dat het hem aan persoonlijken moed zoude ontbroken hebben, is eene verdenking zijner vijanden door geen enkel bewijs gestaafd, maar wel tegengesproken door zijne gedurige tegenwoordigheid op of nabij de plaatsen, waar gestreden werd; en zoo wij hadden moeten toegeven, dat hij als groot, als beraden veldheer geen waardig mededinger is gebleken van Parma, - zoo wij hadden moeten toegeven, dat hij vaak ongelukkig was in het kiezen zijner bevelhebbers, en niet altijd voorzichtig zelfs, zoo hadden wij ook kunnen aanvoeren, dat zijne eigene lands lieden hem vaak hebben teleurgesteld en somwijlen bedrogen; dat hij sommige Hollanders mistrouwde en mistrouwen *moest,* en dat hij toch de uitstekende krijgslieden onder hen altijd heeft gebruikt zonder acht te slaan op de staatkundige partij, die zij kozen getuige Hohenlo en anderen, en dat, als hij zelf zegt, ‘in geen honderd jaar eenig man slapper gesteund werd door zijn eigen vaderland’; en eindelijk, dat menige aarzeling en menig verzuim van den veldheer ook hier moet worden toegeschreven aan dien geheimen kwaden wil en die tegenwerking, waarmede de Gouverneur-Generaal als staatsman te kampen had. Doch de woelige bewegingen na te sporen van een krijg, met afwisselend geluk gevoerd, en die toenmaals niets heeft beslist, scheen ons niet dus vruchtbaar voor ons doel, om er onze taak door te verzwaren en uit te breiden, waar wij zooveel hebben gade te slaan in het staatkundig en burgerlijk leven van het tijdperk.

Dat de Graaf van Leycester in het midden van zijne ijverende predikanten, onder dit volk, en tusschen zijne krachtige handhaving van 't Gereformeerd geloof in, op den inval kwam, om den gedenkdag van een heilige uit den Roomschen kalender plechtig

en openlijk te vieren, getuigt van meer onafhankelijkheid van geest dan men hem wellicht heeft toegekend, en tegelijk, hoe vast hij zich op het punt van rechtgeloovigheid in het gevoelen van het volk gevestigd wist. Intusschen heeft hij den patroon der ridderen van den Kouseband doen voorstellen als een *ridder,* en niet als een *heilige;* maar toch, in een tijd, waarin men alleen uit afschuw van alles, wat ‘naar 't pausdom smaakte,’ sommige heerlijke Christen-feesten, tot den plechtigen gedenkdag van 's Heeren dood toe, had afgeschaft, was toch altijd het opluisteren van een St. Jorisdag eene gewaagde daad; toch zien wij niet, dat zij iemand ergernis heeft gegeven, maar zeker is het te onderstellen, dat Utrecht op dien dag, bij de plechtstatige omgangen der ridders, onder de lustige volksspelen, die er verordend waren, onder het jubelgelui der klokken, onder het uitdosschen der huizen en straten met frissche festoenen en bogen, ter eere van den ridderpatroon eene wijle als haar vroeger Roomsch feestgebaar hebbe hernomen, zeker tot innige blijdschap of weemoedige herinnering van menig Katholiek, of wie het heimelijk gebleven was in het harte. De feest viering van St. Joris placht, bij hare instelling in Engeland, aan te vangen met eene Hoogmis in de Windsor-kapel. Onder Elisabeth hadden de vormen harer bisschoppelijke kerk nog veel van den glans behouden, die bij de vormen der ridderschap pasten, en Leycester ook liet te dezer gelegenheid den *Episcopalen* geestelijke van zijn gevolg, doctor Knewstubs, den dienst verrichten in de Domkerk, als men gewoon was in de Windsor-kapel. En hoe goed voegde zich die middeleeuwsche plechtigheid onder die middeleeuwsche bogen! Hoe goed pasten die draperieën van purper fluweel, dat schitterend troongestoelte, opgericht voor eene koningin, tusschen die gothische pijlerdreven, en bij die kunstwerken in steen, de tomben van bisschoppen en keizers! Hoe statig klonk die bisschoppelijke *ritus* door een koorgewelf, dat opgebouwd was om *te Deum's* te weergalmen! Hoe eigen viel de vermaning tot riddereer en ridderplicht in een gebouw, waar de zinrijke wapenen der edelen en dapperen zich vertegenwoordigd zagen, voor het oog, tot op de rijkgeschilderde kerkramen toe! O zeker! zoo Philip Sidney en Martina onder het gejoel een blik hebben kunnen wisselen, dan heeft hij haar gevraagd, of het niet een schoone tijd was, die der ridderen, vol *poésie en action,* en vol hooge eerliefde! Een tijd, waarin hij haar openlijk had kun-

nen verklaren voor zijne dame, zonder de berisping der wereld te vreezen, of de ordeningen der Kerk te overtreden De betrekking van den ridder tot zijne dame was eene zoo geoorloofde, eene zoo gansch reine, dat zij vaak door priesterlijke inzegening werd gewijd., en zij zou hem begrepen hebben en toegestemd! In 't eind, hoe welgeplaatst was dat altaar, opgericht om de offergaven te ontvangen, in een gebouw, nog doortrokken van de welriekende reukoffers der wierook! Doch merkwaardigst is het op te merken, hoe de Graaf van Leycester zelf zich gedroeg bij eene plechtigheid, waar hij niet enkel hoofdpersoon was, maar zelfs de eenige, die eene handelende rol had, ten aanschouwe van zooveel getuigen!

In het prachtig orde-kostuum, rijdende op het edelste ros, dat het Britsche rijk hem had kunnen toevoeren, reed hij heen naar de Domkerk, voorafgegaan van al de ridderen, baronnen en graven, die zijn hof uitmaakten; door den Staatsraad, door den Vorst van Portugal, door den jongen Graaf van Essex, verzelschapt van den Keurvorst van Keulen, den kapitein van zijne garde, den tresorier en den hofmeester van zijn huis, hunne witte staven dragende; de twee edellieden-kamerheeren, en Portelose, den heraut, in een rijk kleed roet de wapens van Engeland. Ditmaal weder was Leycester omstuwd van eene burgerwacht, maar het waren Utrecht's voornaamste burgers, die den dienst hadden aangeboden en niet opgedrongen, en wier bijzijn zijne eigene lijfwacht niet uitsloot. Vijftig zijner hellebardiers, met scharlaken roode mantels, gevoerd met purper zijde en omboord met wit fluweel. Die stoet, nog versterkt door zoovele krijgsoversten en voorname Nederlandsche heeren, als er in Utrecht samen waren, en door de volksmenigte met luide jubelkreten begroet, vond de plaatsen geregeld in de kerk, en werd door den heraut en de maarschalken derwaarts geleid. Voor de aanzienlijke vrouwen van Utrecht, zoowel als die verwant waren aan de leden van den Staatsraad of de hooge beambten van den Graaf, waren er plaatsen bereid, die zij alreede hadden ingenomen. Met eene vereeniging van ridderlijke waardigheid en losse bevalligheid, die aller aandacht trok en aller bewondering, bewoog zich de Graaf in zijn feestgewaad, dat van kleuren en gesteenten schitterde. Hetzij hij bij ommegang de steenen kerklanen doortrok, - hetzij hij

met de *courtoisie* van den ridder en den eerbied van den hoveling de hulde eener kniebuiging bracht aan den troonzetel, voor Elisabeth opgericht en uit kieschheid lediggelaten, - hetzij hij met rustige deftigheid zich nederzette aan de linkerzijde van dien zetel op een lager gestoelte, dat toch ook onderscheiden was door een gehemelte van purper fluweel, - hetzij hij de ernstigste aandacht gaf aan de toespraak van den kapellaan, - hetzij hij de ridderlijke offergave op het altaar bracht in den naam der Koningin, of in den zijnen! Die laatste *ceremonie* vooral volbracht hij met, *'such decorum and princely behaviour,'* als mijn kroniekschrijver zegt: *'that all generally sprake most honorably of him.'* Hij was ook juist de man, geschikt voor de voorstelling, en een van hen, die zich het gemakkelijkst en met de meeste gratie bewegen, als zij zich onder de aandacht weten van duizenden; terwijl juist karakters van meer diepte en degelijkheid moeite vinden, zich te bewegen onder velen, en linksch worden, zoo haast ze zoovele nieuwsgierige blikken op zich gericht weten.

Toen de dienst in de kapel was geëindigd, keerde de stoet in plechtigen optocht naar het *Duitsche huis* terug. Allen, wie genoodigd waren tot de verdere feesten van den dag, volgden toen den Graaf, die ben voorging naar 'de groote zaal,' eene onmetelijk ruime hal (vroeger de eetzaal der ridders), met rijk tapijtwerk behangen, en ditmaal ook nog opgesierd door festoenen, die de eentonigheid braken van die achtbare reeks portretten, de afbeeldingen van al de landcommandeurs der Orde. De Graaf scheen wel zeker thuis onder die fiere aanvoerders der ridderen, toen hij plaats nam op zijn hoogen zetel, overwelfd met draperieën. Op den roep van zijn heraut brachten zijne maarschalken tot hem den overste Maarten Schenk, dien hij met ridderslag en omhelzing de ridderlijke waardigheid verleende, en die den plechtigen eed afleidde in zijne hand. Daarop beschonk hij hem, in den naam der Koningin, met eene prachtige gouden keten, die hij hem zelf omhing, en onder eene toespraak, die den vurigen held te eerder moest vleien, daar hij voelde, dat de prijze verdiend was. Daarop gaf de Graaf kennis van eenige benoemingen in het leger, en de nieuwbenoemden, die aanwezig waren, kwamen hem danken en de hand kussen. Nog deelde hij mede, hoe hij besloten had het kolonelschap des heeren van Hautain, - zoo jammerlijk omgekomen bij den Kouwensteinschen dijk, - te doen

vervullen door een opvolger zijner waard. De voorname krijgslieden, die aanspraken meenden te hebben, zagen op en luisterden toe met de gespannenheid der verwachting, die wisselde met den gloed van den toorn, en het verbleeken van den spijt, toen de Graaf, voortgaande, sir Philip Sidney noemde als den verkozene. Daar staken zich de hoofden bijéén: Philips van Nassau, Georg Everhard van Solms, Philips van Overstein, en wie al niet, die zich in rechten verkort hielden en in verwachtingen gekrenkt, konden nauwelijks hunne blikken en gebaren bedwingen, in tegenwoordigheid van den Graaf. Zij hadden haast, die te verlaten, om hun toorn en hunne teleurstelling lucht te geven. Leycester, zoo hij terstond hiervan iets opmerkte, schreef het toe aan de gewonen naijver van mededingers onder elkander; overtuigd dat wien hij benoemd mocht hebben, de overigen ontevreden zoude zijn geweest, en gerust in de bewustheid, dat hij, bij deze keuze, minder door de voorliefde van den bloedverwant was geleid, dan door de overtuiging eener verdienste, die hem zelf bewust was, en die niemand kon tegenspreken. Sidney ook dankte hem met dien blijden trots, die zoo ver was van uittartenden overmoed, als van valsche nederigheid; maar wat baatte *dat* tegen gekwetste baatzucht en vooroordeelen, die niet wilden helder zien?

'En nu, mijne heeren!' sprak Leycester opgeruimd. 'Zou het niet onhoffelijk zijn, de dames langer te maken tot de zwijgende toeschouweressen onzer handelingen, waar zij zelve den tijd zoo vriendelijk weten te korten, door de zoete tale harer rozelippen? Indien wij haar voorstelden, eene wijle de volksverlustigingen gade te slaan, op de *Marie-plaats?* Er zijn staketsels en tribunen opgericht tot haar gerief, om naar lust zonder hinder getuigen te zijn van die woelige schouwspelen!'

De heeren bogen zich. Toen wendde zich Leycester tot Schenk:

'Sir Marten! zoo ik niet de zekerheid had, dat uwe lieftallige gemalin haar nieuwen ridder met de oogen volgde, zou ik u bidden, de koningin van mijn feest te geleiden, omdat gij er de koning van zijt!'

'Mylord Graaf! mijne echtgenoot en ik zullen, te allen tijde, onze wenschen onderschikken aan de bevelen Uwer Doorluchtigheid!' antwoordde Schenk, meer met de *subordinatie* van den soldaat, dan met de fijne *galanterie* van den ridder.

En toch was het de schoone Prinses de Simeije, naar welke

Leycester hem heenvoerde, - eene jonge vrouw die reeds veel leeds had doorgestaan, en licht niet gansch zonder schuld. Gescheiden van een echtgenoot, wiens woestheid meer dan eens haar leven had bedreigd, aan wiens poging tot vergiftiging zij pas onlangs ontkomen was, leefde zij in een dubbelzinnigen toestand, die, ondanks al het schitterende van hare omgeving, van hare jeugd en van geboorte, haar meer een voorwerp maakte van medelijden, dan van benijding. Leycester had veel goedheid voor haar, en zij bewees hem soms den dienst, bij zijne feesten vóór te zitten met haar geest en hare bevalligheid. De Graaf had haar de kennismaking beloofd met den held van den dag; doch wij gelooven, dat die, wat meer à *distance,* lichter hare bewondering zoude behouden hebben. Het spiegelgevecht der *galanterie,* dat de Prinses met hem aanving, was niet het terrein, waarop die man zijne rijkste lauweren kon oogsten.

'Ik zal uwe gemalin de beste vergoeding schenken, die ik weet, sir Marten! Sir Philip! *my cousin!* gij hebt, vreeze ik, reeds eene Meikoningin gekozen?' vroeg Leycester dezen.

Maar Philip Sidney had *niet* gekozen. Met een ernstigen, zelfs wat somberen blik, stond hij aarzelend en besluiteloos, en toch was Martina op weinige schreden afstands van hem. Hij hield den blik van haar afgewend; zij sprak en schertste met de mannen en vrouwen, in wier midden zij zich bevond, met eene gejaagde overspanning, die anderen opgewonden vroolijkheid scheen, maar die van geene rust getuigde.

'Ik wacht Uwer lordschap's beschikking over mijn persoon!' hernam Sidney vast en met eenige verheffing van stem.

'Zoo bidde ik u - Mylady Schenk!' fluisterde Leycester.

Toen zich keerende tot den jongen Graaf Lodewijk van Nassau, in wien hij altijd een zeker welgevallen had, en van wien hij eens, had gezegd: 'hoe klein hij ook is, 't is een van de ernstigste en wijste jongelieden, die ik nog ooit toesprak,' legde hij dezen de hand op den arm en zeide zacht:

'Liefste Graaf en *dear cousin!* Ik moest bij de keuze eener dame voor u denken op uw rang, waar gij licht enkel op uwe jeugd zoudt willen zien: de Gravin van Nieuwenaar wacht uw arm.'

'Mylord! ik gehoorzaam; het is niet de eerste maal, dat ik mijn lust offer aan den plicht.'

En de jonge Graaf wierp een vriendelijken blik heen naar Mar-

tina, die hij eene wijle zijne opmerking had geschonken. Leycester zelf bood zijn arm aan Geertruida, de gemalin van den rampspoedigen en onvoorzichtigen Keurvorst van Keulen, Gebhard Truches, wien hij uit geloofsijver met zijn goud en zijn invloed steunde, en van wiens diensten, getrouwheid en dapperheid hij veelmalen roemt.

'Bij zooveel keuze in schoonheden, zal ik den Graaf van Hohenlo niet behoeven voor te lichten!' sprak Leycester glimlachend tot dezen; maar Hohenlo antwoordde stroef:

'Bij God, Doorluchtigheid! De zinnen staan mij niet naar scherts en hoofschheid.' En werkelijk! Deze man, die wel altijd in strijd scheen met het omringende, zocht ditmaal alleen het gezelschap der mannen. Was dat enkel, omdat zijne luim hem ingaf, niet te doen als de anderen, of lag er dieper zin in die handelwijze?

Buiten Hohenlo en de heeren, waarmede hij zich nog bleef onderhouden, kozen allen hunne dames verder naar welgevallen of naar eenige aanwijzing van de maarschalken-ceremoniemeesters. De echtgenoot van den Kanselier, die uit hare ziekte eene, bleekheid had gehouden, die haar, meer dan vroeger, het voorkomen gaf van haar leeftijd, zag zich verzelschapt door den statigen Kiligrew. Essex, die zijne vrijheid dankte, meer aan de goedheid van Leycester en de omzichtigheid van Leoninus, dan aan eigene buigzaamheid, had Ivonnette aan de zijde harer moeder gezocht, doch tevergeefs; zij was niet hier; met verborgen spijt zocht hij zijne dame onder de schoonste Utrechtsche edelvrouwen, die zich op het feest bevonden. Elias Leoninus geleidde eene jonkvrouwe, die het eerst hare intrede deed in dien woeligen en bonten kring, dien men *de wereld* noemt, en die zijne verloofde was, zonder dat zij het zelve wist: Jacoba! Leoninus voelde zich zóó gelukkig in haar vertrouwen en in hare rustige genegenheid, dat hij haar daaruit nog niet had willen opschrikken, door eene opheldering die hun lot had beslist. Om Leycester te voldoen, moest hij zich met haar op dit feest vertoonen, en hij had niet veel moeite gehad haar over te halen. Martina, des Burggraaf's echtgenoot, werd niet geleid, als gewoonlijk, door meester Paulus Buis, noch een van zijne vrienden: zij werd gesteund door den arm van Jacob Reingoud, die te dezen dage heer van Couwenberg was geworden.

Men heeft kunnen opmerken, dat de Graaf van Leycester bijna even ongelukkig was in het bijeenvoegen zijner *partners,* in aanzien op hunne geheime wenschen, als hij de Hollanders ongevallig is geweest in de keuze zijner staatsdienaars; maar indien *hij* dit laatste paar had samengevoegd, dan zeker kon hij nauwelijks scherpere contrasten hebben uitgedacht. En toch was er iets tusschen die twee, of ze bij elkander hoorden, of ze elkander gezocht hadden. Hun gesprek was levendig; hunne oogen ontmoetten elkander soms; en hoe ze in jaren en voorkomen verschilden, niemand had hen een onvoegzaam paar genoemd bij eene eerste beschouwing. Reingoud, met zijne ranke, buigzame gestalte, zijne levendige gebaren, zijn vluggen en fieren tred, zijn glinsterend, zwart haar, dat hij tegen het gebruik in lange lokken liet nedervallen op den kanten kraag; - Reingoud, gekleed in het zwart fluweel, de dracht van iederen leeftijd in den aanzienlijken stand, waarvan hij de stille pracht niet had ontsierd door overlading van sieraden: hij droeg geen ander, dan eene kostbare gouden keten, met schitterende *saffir*-steenen: een geschenk van Leycester; - Reingoud, in waarheid! zooals hij nu zijn gelaat ontplooid had van ernstige gedachten, en zijn trotschen mond tot fijn glimlachen dwong; - Reingoud zou niemand gehouden hebben voor den grootvader der teere bruid, die op kleinen afstand volgde. Men had hem eerder kunnen houden voor den bruidegom der jonge vrouw, wier anders bleeke wangen schitterden van een onnatuurlijken gloed. Voor 't minst, welk ook het onderwerp mocht zijn van hun onderhoud, het was zeker, dat Reingoud er *passie* in mengde. Brusselaar waar zij Gentsche was, spraken zijne lippen fluweelen woorden van fijne vleierij, in het Vlaamsch *patois*, - de taal harer kindsheid, - de taal harer zoete herinneringen, en zijne oogen zagen dan op haar, - zijne wondre oogen, die niet zwart waren en niet bruin, maar van een groenachtig grijs, dat somwijlen de zwaarmoedige somberheid had van donkere zwarten, en waaruit somwijlen het wilde vuur lichtte, dat vlamt en verrast in het oog van den tijger.

En Martina.....; het was of Martina zich vrijwillig, en met opzet overgaf aan de bekoring van dezen oogenblik. Somwijlen is het, of zij luistert naar die toovertonen, met achteloosheid en met wellust beide, zooals men in oogenblikken van onbestemde *melancholie,* luistert naar de tonen eener opgewekte muziek, die u met zich

voeren, zonder dat gij ze verstaat, en dan scheen het weder, of ze zich willekeurig met een wilden moed aangrijpt, om het vuur van dat oog te trotseeren, en te glimlachen bij zijn glimlach! Zoo roekeloos Martina! De schuchtere! Die zelfde vrouwe, die van schrik is inéengezonken bij een eersten blik van zelfkennis! 't Is omdat zij bij dien eersten blik de wond heeft gezien en gepeild; maar in plaats van een geneesmeester, een straffen beul heeft gevonden, die haar *dus* heeft teruggeschrikt van hare kwaal, dat zij niet eenmaal naar heelmiddelen heeft durven omzien, maar gegrepen héeft naar den beker der bedwelming, en naar den giftigen tuimeldrank der overprikkeling; zij wil zóó leven, dat zij niet voelt geleefd te hebben. Zij wil het tegenwoordige maken tot iets zóó kleurigs, zóó schitterends, zóó afwisselends, dat het verledene daarbij terugwijkt, als iets flauws, als een kleurlooze schim, die vergeten wordt, als ware zij niet geweest. En ziet! eene zelfde begeerte drijft Reingoud. Is het zoo vreemd, dat die twee schetterende wanklanken harmonie vormden tusschen hen.

De Graaf van Leycester, zijne dame geleidende, voerde zijn gezelschap de binnenplaats over, de groote voorpoort uit, en dáár verdeelde het zich met orde, en volgens rang op de tribunen en stellaadjen, op de *Marie-plaats* opgericht, waar de plaatsen der aanzienlijksten onderscheiden waren, door banken met scharlaken en *brocade* bedekt; daar bleven zij eene wijle toezien naar de volksspelen, tot groote voldoening der verzamelde menigte, die onder luidruchtige toejuiching hare vreugde te kennen gaf, bij het zien van ‘haar Graaf,’ en hare bewondering over den luister en de pracht van het statelijk gezelschap dat hem omgaf. Wij zullen intusschen onze aandacht niet geven aan die volksspelen, die ook voor ons reeds het bekoorlijke der nieuwheid verloren hebben. Het gaai-schieten, het mast-klimmen, het ring-spel, de wedloopen der jonge Utrechtenaren uit de volksklasse, zou alleen dàn onze belangstelling wekken, als wij er de overwinnaars van konden aanwijzen; maar ze vermaakten ‘de kleine lieden,’ en dat was genoeg. De momme-tocht van St. Joris met den draak, met levende personaadjes en met fakkellicht, zou eerst in den avond plaats hebben: dan ook zoude er ‘zoet bier en Deventer-koek’ worden uitgereikt, aan wie 't begeeren mocht.

Zoo wist Leycester ook het volk deel te geven aan de feestviering der grooten, die nu eerst aanving; want de maarschalken

kondigden het ‘feest’ aan, en men keerde terug naar *het Duitsche huis.* In de eetzaal was een vorstelijke maaltijd aangericht: pauwen, zwanen, faisanten, kalkoenen en ander gevogelte, in hunne natuurlijke vederen op de tafel pronkende, gaven daaraan eene sierlijke kleurenpracht, die reeds het oog verraste, eer *zij* den smaak streelden. De kostbaarste wijnen, die in het tijdperk bekend waren, de vreemdste gerechten der Engelsche keuken, werden beurtelings in kwistigen overvloed rondgediend. Maar hetgeen door ongewoonheid en pracht het meest de aandacht trok, was ook hier weder het gebak en suikerwerk, dat in allerlei vorm, bijzonder van wilde dieren, luipaarden, draken en leeuwen, werd aangeboden. Voor onze bekenden onder de gasten willen wij hopen, dat de verscheidenheid en de vreemdheid der spijzen hun eene afleiding moge geweest zijn, zoo geene vergoeding, voor verdriet of verveling; want daar de maarschalken hen geplaatst hadden naar rang, is het niet te denken, dat die schikking tegelijk hunne eerzucht en hun hart zal hebben voldaan. Ridder Schenk voor het minst voelde zich gansch niet op zijn gemak, tusschen de prinselijke heeren en vrouwen, in wier midden Leycester's onderscheiding hem plaatste, en ook Paulus Buis had zich zeker, zeer van harte, een plekje lager aan 't lager einde getroost, mits hij ontslagen ware geweest van zijne geburinnen, deftige echtgenooten van Utrecht's hoogste magistraatspersonen; terwijl juist de Gravin van Nieuwenaar een zonderlingen blik van benijding heenwierp op diezelfde dames. Alleen Hohenlo, - en hij dankte het den fijnen *tact* van Leycester, die zulke middelen niet licht veronachtzaamde, om belangrijke vrienden te winnen; - alleen Hohenlo had de edeldame naast zich, die hij zich zelf zou gekozen hebben: Maria van Nassau, Vrouwe van Buren, dochter van Prins Willem, uit diens eerste huwelijk; - eene Prinses, die hij ernstig het hof maakte, en wier hand hij ten laatste verkregen heeft. Doch terwijl zij eten, verlaten wij ze, en zien we even om naar het volk, waar het zich, nog minder benijdend dan nieuwsgierig, verdringt rondom de hofwoning.

‘'t Is toch een hoog en statelijk heer, onze Gouverneur-Generaal!’ sprak een burger. ‘Hoe hij zich draagt onder al die vorsten en prinselijke heeren! Slechts een Graaf, en toch is het wèl te zien, dat hij de oppergebieder is.’

‘Slechts een Graaf! Een Graaf als Leycester is in Engeland

zooveel, als een Keizer of Koning: hij is er immers alzoowel meester als de Koningin, en regeert heel Engeland naar zijn zin, hier uit Utrecht!'

'Daar zult gij al zoomin bericht af hebben als een van ons; maar wat zeker is: hier is de Graaf meer dan ooit vorst of koninklijk stadhouder was.'

'Ja! als de Staten er niet waren; ik heb mij al laten vertellen dat de Staten den Graaf in 't regeeren hinderlijk zijn.'

'Dat zal over wezen, als de Graaf souverein is geworden en....'

'Zou dat worden, Mathijs?'

'Dat moet ge de burger-hoplieden vragen; ik kan wel zien, dat gij niet meer tot de schutteren hoort.'

'Ze zeggen: die hooge heer is zeer goedertieren en liberaal in 't aanhooren van ieder man, altoos goed en beleefd antwoord gevende, wie hem aanspreekt.'

'Van wien houdt gij dat?' Hebt gij hem gesproken, meester wantmaker!'

'Neen! Ik bedien de koster van de Domkerk, die het weet door de heeren van het consistorie.'

'Nu ja! De geestelijken hebben altijd een schreefje voor; - 't zou te bezien staan, wat ik verkrijgen mocht, en....'

En een ander groepje:

'Een milde heer, de Graaf van Leycester! Zulk een kostelijk feest en zooveel tonnen biers te onzen gerieve! En wat eene statelijke kleedij! Hebt gij die juweelen gezien op zijne muts?'

''t Is wonder heerlijk; - alleen 't is zonde, dat zoo rijk een heer zijne soldeniers zonder schoenen laat en met gescheurde hozen. Dat oproer van laatst was, omdat ze hunne soldij begeerden.'

'Dat komt van de Staten van Holland, die willen geene schatting toestaan.'

'Ze doen 't, opdat de oorlog langer zal duren; daar trekken hunne kooplui gewin af.'

'Snoode winst, daardoor de Spagnool gevoed wordt!'

'Maar de Graaf weet raad tegen die lorredraaiers! Wat doen er Staten? 't Zou beter regeeren, als er geene Staten waren. Meenen zij dan, dat de Graaf, die Engeland bestierd heeft, dit kleine land alleen niet berechten kan?'

‘De spraak gaat, dat er laatst, om 't schenden van 't plakkaat van 4 April, een voornaam koopman in Middelburg is opgehangen.’

‘Oef! De Graaf blijkt een streng heer; maar hij spaart zijne eigene Engelschen niet: denkt slechts aan vóórgisteren!’

‘Ja! Zeven soldeniers aan den strop en tien er onder! Zulke exempelen stichten. Van zijn krijgsvolk zullen wij voor 't minst geen overlast hebben.’

‘En dan zijne minne voor de religie!’

‘Maar waarom zou de jonge zoon van Nassau niet op 't feest zijn?’

‘Ja! Waarom was Maurits niet dáár?’

Dat was eene vraag, die Leycester met een zekeren spijt tot Reingoud richtte, toen hij overigens met fieren en voldanen blik het statig gezelschap overzag, dat nu, van tafel opgestaan, in zijne feestzaal rondwandelde, en zich bereidde, om eene vertooning te zien, die den meesten Nederlanders vreemd was.

‘Mijn zeer goede Lord!’ hernam Reingoud. ‘Dat is Uwe Doorluchtigheid immers duidelijk geboodschapt: De prinses-moeder is ongesteld gebleken; 't mag wel eene Fransche *migraine* zijn! En de jonge Graaf Maurinck is zulk een teedere stiefzoon, dat hij de Prinses subito te Delft is gaan troosten.’

‘Dat excuus klinkt fraai; maar....’

‘Ik ben zeker, dat de arme Prins intusschen eene les in de politiek neemt van meester Barneveld, terwijl het jonge hart in hem brandt om hier te zijn.’

‘Ja de jonge Graaf is *“not a bad one;”* maar Villers moest niet met hem zijn; daarbij, die heeren zaaien onmin....; zoo een pensionaris....!’

‘Mylord! vergiffenis! hij is tegenwoordig advocaat van Holland; mij dunkt, wij hebben er reeds wat *experientie* van. Om van niets anders te spreken, die onvoegelijke eisch van 't zegel is van hem.’

‘Ja, bij God!’ riep Leycester. ‘Mij, die hier den souverein representeer, te bidden een ander zegel te gebruiken dan het mijne! Op zulker wijze zouden ze mij dienaar maken onder hen!’

‘Mijn vorst! ik leg mijn hoofd aan uwe voeten, zoo zij er niet lust toe hebben en er hunne vlijt toe doen.’

‘Nu, Reingoud! Op hunne oevele daden hebt gij het hoofd

niet te verpanden; daartoe is het *ons* te lief! Intusschen ik zou wel eens willen weten, of de Graaf *Mauritius* zou gekomen zijn, Barneveld ook genood zijnde.'

Reingoud haalde de schouders op. Op eens echter flikkerden zijne oogen en hij vroeg:

'Wat zou Uwe Doorluchtigheid doen, zoo zij hem hier hadt?'

'I believe, I would hang him!' sprak Leycester lachende; een woord, dat wel zeker scherts was; want toen Reingoud vervolgde:

'In goeden ernst, Mylord! Ik zou hem ter eerster occasie hier heen ontbieden, al ware 't slechts om hem te leeren gehoorzamen!' antwoordde hij:

'Si si, senôr! Wij zullen dat later zien; nu geene *syllabe* politiek meer op dit feest! 't Is niet te veel: één dag in 't jaar niets te zijn, dan edelman en ridder van den Kouseband, en geen Gouverneur-Generaal! Ik ga eene wijle *my duty* volbrengen bij de dames en hooren, hoe haar de mommerij van Herkules gevalt, daar men, naar ik zie, mede aanvangt.'

Werkelijk rukte een troep gemaskerden de zaal binnen op het potsierlijkst uitgedost, en zonder veel eerbied voor het mythologisch kostuum; schoon het wel te zien was dat ze goden en halfgoden moesten verbeelden, en ware het niet te zien geweest, het was toch op den rand hunner kleederen te *lezen!* Deze lieden beklommen eene soort van tooneel, opgeslagen aan het einde der zaal, en begonnen de twaalf werken van Herkules uit te voeren, onder eene toejuiching van de zijde der aanschouwers, die, als het soms nog gaat, meer *tegen* dezen pleitte dan *voor* hen; Philip Sidney althans stond zich te ergeren, schoon hij zijn best deed om het te verhelen, en Daniël Rogers opmerkende, een man van geest en van letteren, die op Leycester's verzoek uit Engeland was overgekomen, zeide hij hem:

'Wat *nonsense* is dat? We zien daar dien Herkules in de bakermat, en tot een man opgroeien binnen een uur! Nu! Zijn die luiden in dit oord van de wereld anders dan in een ander; hoe kan dat met gezonde zinnen bestaan? Dan zie ik nog liever Gorboduke, of de komedie van de naald. Ik moet mijne barbaarschheid belijden; doch ik vind in zulke spelen geen smaak, en hoor liever het *oude lied van Percy en Douglas,* dat mij niet zoo haast in de ooren klinkt, of het hart slaat mij, als bij het steken der krijgstrompet! Zulke vreemde feiten, die toch niet konnen nage-

volgd worden, zijn geene goede opwekking tot treffelijke daden;

en onze jonge luiden trekken morgen te veld!'

'Ik voor mij, ridder! zoude liever eene goede uitvoering zien van uw herderlijken dans en beurtzang, die den strijd afbeeldt tusschen rede en passie!'

'Gij vleidt, Rogers!' zeide Sidney, die op dát woord sterk kleurde. 'En toch, wees gedankt voor de herinnering: zij kan te pas komen! Geloofd zij Apollo! De mommerij is afgeloopen en men bereidt zich tot den dans!' en hij verwijderde zich van Rogers.

De Graaf van Leycester had intusschen eenige hoffelijke woorden gewisseld met de aanzienlijkste dames, en vooral *'the Lady of Buren'* en Hohenlo, die hij samen vond, eene fijne aardigheid gezegd, doch de Hollandsche heer beantwoordde dat met nieuwe strakheid, en de Graaf ook voelde zich nu gekrenkt en gaf den stuggen krijgsman voor heden op. Kennelijk intusschen was er eene soort van scheiding tusschen de openlijke en heftigste vrienden des Graven, en een ander gedeelte van zijn aanzienlijk gezelschap. De eersten verzamelden zich het meest rondom de Prinses de Simeye en de Paltzgravin; de anderen schenen sterk hun hof te maken aan de Gravin van Nieuwenaar. Paulus Buis was van de laatsten, schoon ieder hem voorzeker bij de eersten had medegerekend, uit aanzien der gunsten, die de Graaf hem nog dagelijks bewees, en van den invloed, dien hij terstond bij Leycester had geoefend. Die scheiding schreef Leycester toe aan de onmin tusschen den Keurvorst en Nieuwenaar, die den laatste zelfs eene oorzaak was geweest, zich van het feest te verschoonen, en den geheimen naijver der dames vond hij meer een glimlach waard dan een hoofdschudden.

Wij moeten even zeggen, dat de vrouw van den Kanselier zich uitnemend vermaakte, en zich met hare gewone levendigheid uitliet over het 'wonderheerlijke feest,' waarvan zij het in 't geheim bejammerde, dat ze er hare Ivonnette 'om redenen' van had moeten onthouden. En zeker! het won Jacoba hare gunst niet als toekomende schoondochter, dat zij daarin zóó weinig deel scheen te nemen, en telkens met kennelijke schuchterheid naar Elias omzag, als zocht zij bij dezen rust en bescherming, tegen al dat gewoel. Jacoba voelde zich hier al zoo weinig thuis, als aan den arm van Barbara Boots.

De Graaf van Leycester had weer Reingoud opgezocht, en zeide hem:

‘Ik zag u daar, sprekende met eene treffelijk schoone dame, wie mag 't zijn? Toch niet mevrouwe Prouninck, die ik nog niet heb kunnen uitvinden, schoon uw kliënt - haar man - mij uitstekend gevalt? - 't Blijkt een notabel man, die gebruikt moet worden; doch wie was *your partner* van zooeven?’

‘Die met dat kleed van blauw zilver- *brocade,* die nu spreekt met Graaf Lodewijk Willem, en met Lord Essex?’

‘Juist die! Zie hare manieren, nu zij spreekt en naar ons heenziet, die zachte en schrandere oogen herinneren mij aan mijn nicht Catharina Gray! Wie is ze?’

‘'t Is de Helene van onzen Burggraaf!’ hernam Reingoud, wat gedwongen lachend; want hij leed onder die aandacht van den Graaf.

‘En men zegt, dat gij in anderen dagen een Paris zijt geweest! lachte Leycester.

‘Geweest is een hard woord op het punt van vrouwengunst, Mylord!’ hernam Reingoud, die hem dit woord moest teruggeven, al had het zijn laatste moeten zijn. ‘Zoo zij nu niet al haar aandacht gaf aan den jongen Lord Essex, zou ik mij de vrijheid bidden, haar voor te stellen.’

‘Neen! 't Is onnoodig; ik zal haar zoo straks wel toespreken; maar gij, bega geene gekheden! want schoon wij heden leven onder de leus van het *Hony soit qui mal y pense,* zou ik u later niet redden kunnen, indien....’ De Graaf fluisterde hem Italiaansch in het oor. Reingoud dwong zich een glimlach af, maar het was een pijnlijke, en hij werd als op de folterbank gespannen; want Leycester, die gaarne op gemeenzamen toon sprak, en dat toch niet deed met ieder, hield hem terug, en hij zag sir Philips naderen tot Martina, en hij had voor 't minst de derde willen zijn bij hun onderhoud.

‘Uwe kleine ziet er lief uit!’ vervolgde Leycester. ‘*Very nice!* Wat schuchter en nonachtig, maar dat is beter in eene jonkvrouw, dan te groote vrijmoedigheid. Zij is vernuftig als.... eene kleindochter van u. Zij heeft mij een paarmalen geantwoord met veel juistheid, schijnt zich echter beter te verstaan op de kerkvaders dan op de fabelleer, dat ik niet voor groote schade acht. Ik had slechter smaak in Douglas gewacht. *Poor Douglas!’* De Graaf zuchtte even, ‘Ik wenschte, dat hij te helpen ware!’

‘En toch is Jacoba de bruid van een ander, Mylord!’

‘Nu ja! Ik meene ook niet door voldoening van zijn hartstocht, doch daarin, dat hij dien overwon.’

‘Ach ja, Mylord! dat zou zeker voordeelig zijn.’

‘Neen! waarachtig, sir! gij zijt niet bij 't gesprek.’

En dat was ook waar. Hij hield het oog gericht op Sidney, die in eene soort van spanning Martina's bewegingen met diepen, somberen ernst gadesloeg.

Maar Reingoud voelde, dat hij zich dwingen moest, ‘bij 't gesprek te zijn,’ en te eerder, omdat nu een *gentleman-usher* den Graaf kwam boodschappen, dat er een persoon was, die master Roger Douglas wilde spreken, en eigenhandig missiven aanbieden. Dat hij op het bericht van den toestand des jongen edelmans de bede had geuit, voor den Graaf Leycester te worden gebracht, en dat men dit dezen man niet durfde weigeren, aanziende vroegere bevelen van Zijne lordschap.

‘Dat moet Steven Paret wezen!’ riep Leycester, hoog kleurende.

‘Zoo noemt hij zich, Mylord!’

Reingoud integendeel verbleekte bij dien naam.

‘Hij brengt brieven uit Engeland!’ fluisterde Leycester hem in; en tot den gentleman: ‘Master Nowles! Voer dien man in mijn kabinet! Reingoud! gij volgt mij! Geef acht op Paret, en zeg! wat *gij* van hem oordeelt!’

‘Ik gehoorzaam, Mylord!’ zeide deze, hem volgende, en met een diepen zucht nog een blik werpende naar de zaal. ‘Mijn God, Reingoud! wees u zelve!’ sprak hij zich toe. ‘Hebt gij dan nu niet alle uwe stoutheid noodig?’

VI. Buiten de feestzaal en daar binnen.

Toen Steven Paret was binnengeleid in de tegenwoordigheid van Leycester, en zich oprichtte van zijne kniebuiging voor dezen, viel zijn oog terstond op Reingoud, en den uitroep: ‘Nicase van der Clijde!’ ontviel zijn mond.

Maar Reingoud strafte hem daarvoor met een blik zóó streng

en zóó dreigend, dat hij de beweging, om hem met eene zeker bekendschap te naderen, in eene schrede achterwaarts veranderde, en op Leycester's verwonderde vraag, of hij master Jaques Reingault kende, in groote verwarring antwoordde:

'Neen, sir!.... neen, Mylord! dien kenne ik niet....; ik meende alleen....; ik dacht....'

'Gij moest, dunkt mij, op dit oogenblik aan niets denken, dan aan den dienst van Mylord!' hernam Reingoud op scherpen toon, en den blik nog eens herhalende, op het pakket wijzende, dat Steven in verlegenheid vergat, den Graaf aan te bieden. Deze nam en opende het. De Brusselsche gunsteling begreep, dat hij Steven gansch verslaan zoude door te toonen, hoeveel hij hier gold, en met eene zekere gemeenzaamheid voegde hij zich nevens Leycester, als wachtte hij mededeeling van de brieven. En werkelijk de Graaf nam er een, zag dien vluchtig in, en gaf hem dien in handen.

'Van Walsingham, - gij kunt lezen.' Zelf nam hij er een van eene fijne vrouwenhand, en wierp zich daarmede op een zetel.

Toen Reingoud Walsingham's brief had gelezen, glimlachte hij even, wendde zich tot Leycester, en met den vinger wijzende op een postcriptum, sprak hij luid en lachende:

'Dit toch, Mylord! was niet voor mij bestemd.'

Het was een postcriptum, letterlijk in deze woorden: 'De inliggende aangaande Rijngowt komt van een persoon van goed crediet, en daarom zal Uwe lordschap wel doen, een oog te houden op zijn bedrijf!'

De vermetele Brusselaar las die woorden luid, opdat ook Paret van de uitwerking oordeelen mocht.

'Wat is dat?' vroeg Leycester, verwonderd opziende. 'Bij God, sir! wat leest gij voor onzin?'

'Een zeer duidelijk tuigenis, Mylord Graaf! dat mijne vijanden werkzaam zijn in Engeland. Dit komt Uwe genade van hen!' En 'den inliggende' nemende, bood hij dien Leycester met *zóó* ootmoedig eene houding en zóó weemoedig een blik, dat de Graaf in heftige beweging uitriep:

'Maar, mijn God! Wat valt dien lieden in? Willen zij mij dan van mijne beste dienaren berooven?'

'Uwe lordschap heeft mijn oordeel gesproken!' hernam Rein-

goud droevig, doch met waardigheid. ‘Waar men mij dus verdacht maakt, kan ik niet blijven.’

‘Nonsense, my friend!’ hernam Leycester, ‘Gij zult daarom *niet* gaan!’ En hij vatte met goedheid zijne hand. ‘Wilt gij zien, welk werk ik maak van zulke lastering?’ en ongeopend wilde hij den brief verscheuren.

Met eene eerbiedige, doch snelle beweging weerhield hem Jacques Reingault.

‘Neen, Doorluchtigheid! lees! Het heeft, leider! grooten schijn, dat het niet enkel lasteringen mogen wezen! Dat is de vloek der schuld, dat zij zelfs na de terugkeer met dubbelen last op het hoofd des plegers nederkomt, en zoude ik niet buigen onder de boete?’ En nadat hij zijne zonderling sprekende oogen ten Hemel had geslagen met een diep smartelijken blik, dekte hij ze met beide handen, en wierp zich toen aan Leycester's voeten met het woord: ‘Lees, heer! en daarna mijn vonnis!’

Werkelijk las Leycester, toch slechts eene wijle; toen wierp hij het geschrift weg, met het woord:

‘Als gij gewacht had, Reingault! Het voorledene; niets dan het voorledene; en nu sta op, ik mag u zoo niet zien! God beware ons allen, zondaren, als wij zijn, zoo wij van het verledene, dat in boete en berouw is uitgewischt bij den Heer, nog opnieuw weder rekenschap moesten afleggen voor de menschen! Gij zijt van deze wegen teruggekomen, hebt u bekeerd tot den Heere, die u heeft aangenomen; gij hebt mij niets van dat alles verzwegen; en nu, bij God en mijn regentenplicht! waar Zijne barmhartigheid vergeven heeft, zal *ik* u veiligen tegen den haat der menschen. *Ik* heb u vrijgesproken, laat dat allen genoeg zijn!’

‘Het is de vergiffenis Gods, die ik opnieuw hoore uit uw mond!’ sprak Reingoud, opstaande en zijne hand kussende. ‘Ik rijs op als een hernieuwd mensch.’

Steven Paret, de opmerkzame getuige van dit tooneel, had volkomen begrepen, hoe vast een man stond, die het tegenwoordige dus in zijne hand had, en door het verledene niet meer kon getroffen worden; ook dacht hij het noodig, Reingoud van zijne gezindheid terstond een blijk te moeten geven.

‘Hoe Uwe Doorluchtigheid weldoet, de verdienste des heeren Reingoud te erkennen, en daarin gevolgd te zijn den raad van den schranderen heere Barneveld!’

'*Diavolo*!' riep Leycester. 'Is die man nog hier? Wie gaf u het recht te blijven, Steven Paret?'

'Niemand gebood mij te gaan, genadige Heer!' en Paret wendde den blik smeekend tot Reingoud.

'In trouwe! niemand dacht aan hem!' hernam deze lachende. 'Wil verschoonen, Mylord! lieden als deze bewegen voet noch arm, zonder dat eens meesters wenk hunne bewegingen regelt; maar juist daarom zijn zulke lieden bruikbaar!' voegde hij er bij, met een blik, die Steven Paret begrijpen deed, wat hij zijn moest, zoo hij blijven wilde.

'Zoo heb ik het ook gedacht!' hernam de Graaf in 't Italiaansch. 'Maar zie; hij ijlde zooeven van Barneveld, en dat was meer eene herinnering dan een droom!' En Leycester vertelde, hoe hij zich eenmaal van Paret had bediend.

'Zoo heeft dus Barneveld mij beteren dienst gedaan, dan hij vermoedde. En zich zelf eene slechtere!' lachte Reingoud; 'want ik twijfel, Mylord! of eenig Nederlander tegen hem zoude geageerd hebben als *ik.'*

'Toch moet ik bekennen, aan zijn raad niet gedacht te hebben, toen ik u koos op Meetkerke's aandrang, en op dien van.... een ander!' voegde Leycester er bij, met een vluchtigen blos.

'Van den waanwijzen advocaat verwachtte Uwe lordschap geen goeden raad, en daarop heeft de man gerekend, toen hij u dien gaf; hij geloofde *dat* een zeker middel, om mij van Uwe lordschap verwijderd te houden.'

'Ja, zoo kan het geweest zijn!' sprak Leycester, de wenkbrauwen fronsende. 'En van dit alles is mij gebleven: Steven Paret, die zich zoo poveren dienst te veel herinnert.'

'Geef hem zwaarderen arbeid, Mylord! dan zal bij vergeten.... Geef hem mij, Mylord! Ik zal hem slijpen tot een scherp en nuttig werktuig.'

'Goed; want gij zijt een handig kunstenaar!' glimlachte Leycester. 'En begin spoedig; want ik wil alléén zijn, om deze brieven te lezen....; brieven van *my gracious Countess'* fluisterde hij, en luid in het Engelsch beval hij: 'Master Paret! heer Jacob Reingault zal u mijne bevelen doen kennen. Gehoorzaam hem als ons zelven!'

Steven boog zich met zwijgende berusting.

En Reingoud hem wenkende, verliet met hem de tegenwoordigheid van Leycester.

Wij hebben, evenals Reingoud, onze aandacht van Martina moeten afwenden, op een oogenblik, dat sir Philip Sidney willens scheen, haar te naderen, en dat dus een belangrijk moest zijn voor ons, als voor hem. Toch was de jonge ridder plotseling blijven staan, was teruggetreden, had zich tegenover haar geplaatst, en liet zijn ernstigen en diep zwaarmoedigen blik eene lange poos op haar rusten. Was het, omdat zij haar levendig en opgewekt gesprek met Essex en den jongen Graaf Lodewijk had voortgezet, ondanks zijn toetreden? Was hij niet opgemerkt geworden? Hij was het zóówel, dat zij in een luiden lach uitbarstte, bij een onbeduidend woord van Lodewijk, en daarbij het hoofd afwendde, opdat men haar verbleeken niet zoude zien, en dien blik, dien zij niet zag, voelde zij zóó zeker, dat iets als eene plotselinge koude haar overviel, en Essex haar diep in de oogen zag, om uit te vinden, welke wolke in het midden van hare scherts zoo plotseling over dat voorhoofd gleed.

'Zoo ik niet beter wist, ik zou vragen, of, *my gipsy-cousin* (Douglas) de zaal was binnengekomen, zoo duister wordt het op eenmaal!' Daarop toevallig heenziende naar Sidney, hervatte hij lachend: 'Zie toch onzen dichterlijken neef! Hoe hij in gepeinzen verdiept is!' En de top van zijn vinger raakte even Martina's hand, om haar opmerkzaam te maken.

'In trouwe!' sprak Lodewijk. 'De ridder schijnt in ernstige overwegingen verdiept te zijn, te midden van zulk een jolijselijk feest! Als er maar niet wat heftige woorden zijn gevallen tusschen hem en sommige heeren, hier tegenwoordig.'

'Dat is daarom niet gezegd; als gij Sidney dus ziet, denkt hij aan zijne verzen, aan zijne schuldeischers, of aan zijne vrouw. Aan de eersten zeker meer dan aan de laatste.'

'Heeft de ridder schulden?' vroeg Graaf Lodewijk.

Essex maakte eene veelbeduidende beweging met de hand.

'Die de Staten wel mochten betalen; want zijn staat als gouverneur van Vlissingen kost hem veel, en hij wordt betaald.... met dezelfde munt als Mylord zelf: beloften op het papier.'

Graaf Lodewijk kleurde een weinig; liefst uitte hij zich niet op dit punt tegenover een Engelschen edelman:

'Mij dunkt, mevrouwe heeft weinig aan dit discours!' sprak hij.

‘Ik zoude wel wenschen een gang te doen door de zaal!’ sprak zij, Lodewijk aanziende.

Hij bood haar zijn arm; Essex zag haar wat spijtig na; het pijnlijke glimlachje, dat zij hem tot afscheid toewierp, had hem maar half bevredigd. Ik geloof, zij had iets als tranen in de oogen; zou....? en ook hij bleef eene wijle peinzend staan. Bij eene der zijdeuren, die zich openden op eene galerij, door festoenen, bloemkransen en lichten in een verlichten tuin herschapen, dankte de jonge vrouw den Nassauschen Graaf, en bad zich eene wijle ruste en eenzaamheid. Nauwelijks had de Graaf haar verlaten, of zij liet het hoofd rusten tegen den eersten versierden pilaar den besten, en barstte in tranen uit. Dus als het aangezicht wegschuilende in het loof, mengden zich hare blonde lokken in de groene slingers; en het licht der gekleurde lantarens van geolied papier, wierp over haar ongedekten hals een blauwachtigen tint, als van maanlicht over sneeuw. Zoo stond zij eene wijle....; daar voelt zij op eens met den top eener handschoen hare afhangende hand even gevat; zij spreekt niets, want hare tong klemt zich vast aan haar verhemelte; zij heeft opgezien; het is Philip Sidney! Hij ook spreekt niet; zwijgende biedt hij haar den arm, doch zij neemt dien niet; hare tweede beweging is terug te treden, en het was geen voorwenden; hem ontvluchten is hare eenige toevlucht....; hij schijnt dat zoo goed begrepen te hebben, dat hij haar even bij het luchte kleed vat en tot haar zegt:

‘Martina! mevrouwe! aanhoor mij nu, en laat ons spreken!’

‘Neen, heer ridder! laat ons *niet* spreken!’ bidt zij, en ziet angstig om zich.

‘Toch, mevrouwe! ik bidde van wèl: gij *moet* mij aanhooren; is het onnoodig voor u, zoo is het noodig voor mij. Gij laat mij uw huis ontzeggen door uwe dominé's. Ik wil gelooven, dat dit niet enkel van u was; maar nu..., Libertus Fraxinus is voor het minst niet hier.’

‘Noch in Utrecht! Gij ziet dus, sir! dat het niet *zijn* wil was, maar de mijne, die.... die ons scheidde.’

‘Onder welk een voorwendsel? Wantrouwen in mijne rechtgeloovigheid! O, ik begrijp het: men kan misnoegen opvatten tegen een vriend...., zijne oprechtheid verdenken...., twijfelen

aan zijne bedoeling; maar men gunt hem voor het minst het recht der verdediging.’

‘O, sir! het ware edelmoedig, dat recht op te geven.’

‘Neen! het ware zwakheid, mevrouwe! en een vriend mag niet zwak zijn.’

‘Een vriend, sir Philip? In trouwe! Waart gij het voor mij, ondanks....?’

‘Ja, Martina! Een eerlijke oprechte vriend, ondanks het verzwijgen van een geheim, dat niet alleen het mijne was, en dat een schijn van dubbelheid op mij wierp, verzwaard als het werd door eene schrille onbescheidenheid! Ik had u van Lady Sidney willen spreken. O, zeer zeker! Schoon het de diepste grieve van mijn leven is, die ik nooit kan aanraken zonder pijn, en zonder eene opwelling van haat tegen Elisabeth. Doch gedenk: hoe onze bekendschap is aangevangen; hoe met iederen dag zulk vertrouwen zwaarder moest worden, voor wie niet met vertrouwen was begonnen; hoe wij beiden leefden als in idealische wereld; hoe ik in 't eind dichter was, en onnadenkend over de werkelijkheid, voortleefde in den tooverkring, dien wij om ons hadden rondgetrokken; hoe....; doch ik wil dit pleit niet zwaarder aanbevelen aan uwe billijkheid. Ik wil liever schuld belijden van ongepaste terughouding, en daarvoor eene boete doen, die van betering tuigt. Ik wil een vertrouwen stellen in uwe groothartigheid, dat bewijst, hoezeer ik die grooter geloove dan uw misnoegen. Ik heb aan de Koningin geschreven, zooals dat een man en een ridder betaamt; doch eerst moest Ellinor buiten hare hoede zijn. Op mijne bede heeft haar moed en hare trouw het waagstuk ondernomen; - zij is scheepgegaan in 't heimelijk, zonder voorkennis van de Koningin, zonder voorkennis van mijn oom, den Graaf, en zij is te Vlissingen aangekomen! Gij ziet: het is meer dan mijn leven, dat ik u aanbetrouwe; want zoolang Leycester niet weet, zoolang Elisabeth toornt....’

‘Ja, sir! het *is* veel!’ zeide Martina, zeer bleek, en de handen gevouwen. ‘Doch waarom - waarom mij dit niet vroeger gezegd? Wij waren den ganschen dag samen; het zoude mij goed gedaan hebben te weten, dat uwe vriendschap...., dat uwe achting....’ Zij kon niet voortgaan; de tranen, die zij gepoogd had te weerhouden, vloeiden ondanks haar wil.

‘Gij waart hier zeer omringd, in zeer blijgeestige stemming; ik durfde nauw hopen voor een ernstig woord gehoor te erlangen.’

Zij zag hem aan met een blik van diep verwijt. Had zelfs hij haar niet begrepen?

'Daarbij,' vervolgde hij zachter, 'uw vriend streed met den wil, u te gehoorzamen, en den drang van zijn gemoed tot ongehoorzaamheid, en nu, daar gij dit weet, nu gij mij dit vergeeft, als ik hope, wil met mij deze zaal binnentreden, daar wij veilig zijn voor stoornis, en nog het verdere hooren!'

Zonder te antwoorden, liet zij zich door hem voortleiden. Haar tred was onzeker, en zij zag niet op; zoo vaak zij had moeten spreken, trachtte zij vastheid te geven aan hare stem, maar eene lichte siddering in den toon, verraadde telkens hare heftige aandoeningen. Hij daarentegen scheen met opzet alles te vermijden, wat den schijn kon hebben van hartstochtelijkheid. Zijne stem was diep ernstig; zijne houding vast en kalm; zijne woorden scheen hij met omzichtigheid te kiezen, en toen zij nederzat in de hooge eenzame raadszaal, door slechts eene enkele wastoorts verlicht, bleef hij staan op eenigen afstand, den arm geleund op den rug van een der zitten. Toen even op haar ziende, sprak hij:

'Ik heb onrecht tegen u gepleegd, vriendin mijne! en dat is niet te herstellen, dan door algeheele openheid. Na een woord als dit, is het niet meer de vraag, om tot u te spreken in de zoete tale der hoffelijkheid, die meer behaagt door haar klank en minder beduidt door haar wezen. Ik heb daarmede alreede te veel gezondigd; want onnadenkend de maniere volgende, die wij ons aan 't Hof hebben gewend, heb ik tegen u in onzen omgang den toon gevoerd der *galanterie* en der *courtoise*-teederheid, die voor nietwes gehouden wordt in het hoofsche verkeer, dan voor eene vorme van beleefdheid; doch die, waar ze meer zeldzaam wordt gehoord, kleur en beteekenis heeft van de teederste passiën. *Gij* moest ze dus verstaan; en als waardige en nobele vrouwe, die gij waart, zoo haast gij mij verrader geloofdet aan de plichten der trouwe en der vriendschap tevens, hebt gij den onomstootbaren scheidsmuur van uw wil gezet tusschen u en mij. Neen! Laat mij uitspreken! Deze verklaring is noodig. Toen ben ook *ik* gekomen tot nadenken over mij zelven, en bevond in mijn harte voor u die waarachtige broederlijke liefde, en die trouwe belangstellende vriendschap, die met eer en plicht konden bestaan, slechts dat ik ze onvoorzichtiglijk had uitgedrukt in de hoofsche vleitale, en dat dus uw vonnis gewezen was naar schijn

en niet naar recht. Doch de uitgebannene waagde geene poging, om u het verschil te doen opmerken; lange genoegde hij zich te berusten, uit eerbied voor u, en uit schroom, als zich diens ondanks toch niet vrij kennende van schuld!'

Zonder nog zijne bedoeling te raden met deze bekentenissen, dankte Martina hem voor de fijnheid, waarmede hij voor haar zelve als wegslook, onder een misverstaan, een hartstocht, die niet werd beantwoord; zij dankte hem, zooveel als eene vrouw danken kan voor een onbeantwoord gevoel. Ook toen hij het woord 'schuld' uitsprak, sprak zij met eene mengeling van bitterheid en weemoed:

'Waar mijne simpelheid dus linksch een oordeel had gewezen, sir Philip! was uwe schuld wel zeer gering, - o zekerlijk! zeer gering.'

'Neen, mevrouwe!' viel hij in. 'Een man mag niet onvoorzichtig zijn, waar het der vrouwen teerste belangen geldt; daarmede mag hij niet spelen, zelfs niet het luchte spel *der galanterie.* Een ridder mag de keurs, met zijde en kant omhuld, niet wagen aan dezelfde proeve, die hij tegengaat met eene gepantserde borst; en waar hij het dreef zonder achterdenken, daar drukt het hem, met den looden last van eene zware fout. Diep voele ik mijn onrecht, en had voor mij zelven noodig, u dat toch te zeggen; en dus, uwe vergiffenis verkregen hebbende, zoo al niet verdiend, zou ik het verdere hebben aanbevolen aan Hem, die dwalingen weegt in de weegschale van het berouw. - Alleen uw gebod was mij eene hindernis, schoon niet uitgesproken door uw eigen mond, voerde het absoluut geweld over mijn wil; - ik zweeg; - maar sinds ik gezien heb, door welke verstrooiingen gij den verdrevene uit uwe nabijheid nu ook verdrijven wilt uit uwe geheugenis, nu *moet* ik spreken; want nu is het mij klaar, dat gij het ergere inroept van wat gij weren wilt.'

Onwillekeurig liet de ridder hier meer kennis van haar gemoedstoestand doorschemeren, dan die, waarvan hij was uitgegaan; en Martina, zoo zij het opmerkte, leed te veel, was te eerlijk van hart, om zich te verweren met de dubbelheid eener *coquette.*

'Neen, sir! neen! Zeg dat niet!' riep zij snel. 'Dit alles tuimelt om mij heen en verlustigt mij de oogen; het brengt het hoofd in duizeling, maar het komt niet in het hart; - dat andere brandt op de ziele, dit vermoeit alleen de zinnen; - dat andere

drukt het gemoed en benauwt de *consciëntie,* dit mat de leden af en maakt het insluimeren licht; - dat andere beneemt zelfs de verpoozing van den slaap, dit kreukt slechts mijn feestgewaad; - dat andere verscheurt het hart, dit is slechts dwaasheid; - dat andere is....,' zij boog het hoofd dieper, en hare bleeke lippen murmelden slechts één woord, dat hij meer raadde, dan verstond:

'Voor eene rampzalige, als ik, kan de keuze niet moeielijk zijn!' ging zij iets vaster voort. 'Laat mij, sir! Laat mij die....'

'Neen, mevrouwe! Ik late u die niet! Ik mag u die niet laten, als mijne redenen ietwat daartegen kunnen.'

'Sir Philip Sidney! sir Philip Sidney!' riep Martina hartstochtelijk. 'Treed niet weder in mijn weg! Gij hebt veel kwaads gedaan! O! oneindig veel kwaads, zonder wil....'

'Omdat ik dit weet,' hernam hij, de hand op de borst drukkende, en het oog smartelijk ten Hemel gewend, 'moet ik in uw weg treden, ondanks u zelve. Zoo waarachtig gevolgen en verbindingen aan eerste oorzaken blijven verhecht, en eene betrekking der ziele niet verbroken wordt, met het woord: "dit is afgedaan," zoo waarachtig komen de dwalingen die gij dwaalt mij op de *consciëntie!* Ik, die u door de toovertonen der poëterij te onbedacht heb opgewekt tot het leven des gevoels, dat in u sluimerde, dat wel strekken kan tot verhoogde genietingen der ziele, en der menschen natuur kan veredelen en opvoeren tot hooger zin; maar dat, onbewaakt en niet door rede ingeteugeld, een verterend vuur kan worden, dat ten laatste heur voedsel zoekt tot in de gevaarlijke woelingen der passiën. En alschoon de poëterije nevens zich heeft als een groot soelaas en eene groote kracht, zoo moet ook zij aan bedrevene hand zijn vertrouwd om, in dien strijd, een oorbaar wapen te zijn, wezende dit een jammerlijk blijk van onzen onvolmaakten staat, dat wij de reinste gaven en de eelste krachten, door misbruik verkeeren in schadelijke elementen. Zoo had ook ik u niet tot beide mogen verwekken, waar ik niet de verzekerdheid had, dat mijne hand u daarin altijd leiden kon en hoeden. En sinds het geval brengen kon en *het heeft gebracht,* dat gij, u van mij wendende, u begeven zoudt aan andere zijde, hebbende zulke fakkelen in ongeoefende hand, en waar ze door mij gegeven zijn, - kon ik u dus niet zien met zulk vuur spelende rondom zulke strikken, zonder waarschuwing, hoe dit branden kan, hoe gene knellen zullen!

Ik kon niet aanzien, dat gij zorgzaam eene goede en trouwe vriendschap zoudt ter zijde stellen, om die te wisselen met den schijn van ijdele passiën, die gij zoudt opwekken en toch niet mede voelen; - dat gij een vriend het zwijgen zoudt opleggen met vreeze, en zonder vreeze zoudt toeluisteren naar de vleierij, zonderling van een Reingoud! Gij hebt niet goed geacht, een ridder als Sidney, aan uwe voeten te zien; hetzij! maar dan ook wil geen Reingoud dulden aan uwe zijde!'

Martina glimlachte smartelijk en haalde even de schouders op.

'Hoe vreest ge dien Reingoud? Wat zou mij die man anders zijn, dan de gezelschapper van een stond....? dan....'

'Die man, mevrouwe! Nooit kwam er mij een te voren, die meer te vreezen was....; en toch heb ik landen en luiden gezien, veel en meer dan andere edellieden van mijn tijd. Die man, dien niemand hoogacht, en dien een ieder bewondert, - die u zijn wil opdringt op den eigen stond dat gij u wapent tegen zijn invloed. De man, die zonder kennelijken arbeid, als ware 't hem licht spel, eene overmacht uitoefent op al wat hem omringt, die de menigte doet roepen van tooverij; maar die den man van wetenschap onderkent als behendigheid zonder wedergade, - die man kan niet anders dan verderfelijk zijn voor vrouwen; - ook voor u, Martina! kan hij het zijn.'

'Wees zeker, dat hij het niet eenmaal zijn wil! Waar meent gij, dat hij mij van spreekt? Van zijne liefde voor zijne kleindochter; - eene liefde, de vurigste en zeldzaamste, daar ik ooit van hoorde, en die ik toch begrijpe; - een grootvader sprekende van zijn kleinkind, sir Philip Sidney! is dat een voorwerp van uwe onrust voor eene jonge vrouw?' vroeg zij bijna met spot.

''t Is hetzelfde, mevrouwe! wat *hij* goed vindt te spreken als *gij* hoort: ik zelf, verdacht als ik was op zijn invloed en tegen hem ingenomen, ben tot deelneming voor hem verwekt: - die man lijdt, mevrouwe! Die man lijdt veel, en als gij zelve, zoekt hij verstrooiingen *buiten* zich, waar het hem nutter was, ruste *in* zich te vervorderen!'

'Hebt gij verzekerdheid, sir Philip! dat heer Reingoud een snood man is? Hij, die dus hoog deelt in de gunst van Mylord den Graaf?'

'Neen, mevrouwe! Die verzekerdheid heb ik *niet;* alleen het moet zijn, dat de achtergrond van zijn leven vervuld is met duis-

tere woelingen en heftige daden, daarvan hij zich zelven deerlijk berouwt, doch waarvoor hij een dicht gordijn schuift, dat sommigen zich inbeelden te hebben opgelicht, waarachter hij Mylord een blik heeft gegund, doch dat voor niemand zeker ganschelijk is neergerold, en wat er ook van zij, Martina! in zijn tegenwoordig, hoe onberispelijk het zij voor menschenoog, hoe zelfs geprezen door predikanten en stichtelijke luiden, in zijn tegenwoordig schemeren heftige passiën uit; en wat hij moge zijn voor Mylord Leycester, een zulke kan een trouw en notabel staatsdienaar wezen voor den regeerder van een staat, en toch een verleidelijk mensch en een vriend, als niet dient, voor eene jeugdige vrouw!'

'Hij *is* mij geen vriend, heer! en hij zal het nooit worden!' riep Martina levendig, en als met eenig ongeduld. 'Wie... u.... tot vriend heeft gehad,' voegde zij er langzaam achter, 'ziet in een Reingoud eene voorbijgaande verschijning, - een tijdverdrijf.'

'Ik ben nòg uw vriend! en durf het u bewijzen, naar mij dunkt; en nu, alleen van zijne zijde gezien, is zulk tijdverdrijf geoorloofd? En als die man eene passie voor u had opgevat, als gij in hem niet een vriend vondt, maar een vijand, een vijand van uwe rust, van uwe eer, van uwe ziele? O, bij den Hemel, die mij hoort! vriendin! vriendin mijne! wees barmhartig voor hem, voor u zelve en ook voor mij! O, ook voor mij!'

Sidney zelf had nu iets hartstochtelijks in zijn voorkomen; zijne houding, zijn levendige blik, zijne stem, de wijze, waarop hij zijne handen naar haar ophief, alles getuigde, dat hij, ondanks zich zelven, iets van zijne rustige kalmte had moeten afstaan aan het vuur zijner rede, aan de kracht, die hij aanwendde tot overreding.

Niets is zoo gevaarlijk in den hartstocht, dan het aanraken van hare snaren op onzijdig gebied. Goede Sidney! daaraan dacht gij niet, toen gij zoo bedachtzaam een eerlijk ontwerp hadt aangevangen. In Martina's ziel schoot alles op, wat zij verstikt had en vertreden waande: kon Sidney's vreeze ijverzucht zijn, zonder dat hij het zich zelf bekende? viel haar in; toch schrikte zij bij de mogelijkheid, die hij haar voorhield.

'Dat *is niet,* Sidney!' sprak zij. 'Gij spreekt van wat niet zijn kan.'

Hij streed eene wijle met den lust, om snel te antwoorden, maar toch hervatte hij:

‘Neem het als mogelijk, en wapen u daarop! Het leven is zwaar en reeds een bange strijd uit zich zelve. God beware u, dat gij een ijdelen en nutteloozen kamp zoudt aanvangen, en daarin onderliggen!’ Hij bracht zich de hand aan het voorhoofd, en zuchtte diep. Zij huiverde.

Op eens klonken de tonen eener lustige dansmuziek hen in de ooren. Dit scherpe contrast tusschen hun pijnlijk gesprek en de opgewekte vroolijkheid, waarin zij geroepen werden te deelen, trof haar.

‘Gij zijt heden wel somber, sir Philip!’ sprak zij, ‘op Mylord's vierdag, en op dien uwer verheffing!’

‘Ja!’ hernam hij. ‘Gij hebt gelijk; ik ben somber; ik ben zwaarmoedig, en op den dag, dat ik het niet zijn moest, aan mij zelve denkende althans; en toch, hoe men ook de dichters moge betichten van die luimen van redelooze somberheid, ik had er tot heden toe weinig mijn deel van, mijne zangen en overdenkingen meer strekkende, om de rede te laten zegevieren over de zwakheden des gevoels; - en zonderling! heden is het mij gansch anders: een voorgevoel als van een vroegen dood is mij overvallen, vooral dezen ochtend: Toen Mylord mij die verrassing had bereid van mijne benoeming als kolonel, toen was het, of het mij als koude hagelslag op het hoofd viel, en telkens dringt het zich aan mij op met nieuwe kracht. Komt het van die sombere wezens, van nijd ontkleurd, die zoo strak op mij staarden, - van den wilden gloed des toorns in hun oog, - van die vlammen van haat op mij gericht, mij, dien zulke lage en hatelijke tochten *tegen* zijn, en die tot heden vrij bleef van hunne aanraking? Ik weet het niet; maar ik weet wel, dat ik nooit eens vijands gelaat heb gevreesd, als het zich met openlijke uitdaging vertoonde. Nu! ook van deze beklemdheid heeft de Alwetende het geheim; morgen trekken wij heen naar Vlaanderen, naar den strijd! Licht is mijn naam opgeschreven onder die van hen, die daarin blijven zullen; Hem zij 't bevolen! Dat zal mij niet hinderen, ridderlijk mijne schuldigheid te doen, als aanvoerder en soldaat; maar dit alles dringt mij, om tot u te spreken, als ik gedaan heb, om van u te scheiden met een onbezwaard gemoed, en u te bidden, geen nieuwen last daarop te leggen, zoo waar ik u een trouw vriend ben geweest, als God en de engelen weten!’

Zij was verbleekt onder zijn spreken.

‘Mijn God! Sidney! Gij *dus* ernstig, gij, die eens geglimlacht hebt, bij mijn angst over perykelen, die ik voor u vreesde!’

‘Ja, Martina! en nu *wensch* ik u dien angst, en nu zal ik niet weder glimlachen, voordat zij u tot eene beloftenis heeft bewogen.’

‘Welke beloftenis, Philip? welke? Zij is u vooruit toegestaan, wetende, dat gij geene eischen hebt, dan die goed zijn!’

‘Dit ééne, Martina! u terug te trekken van Reingoud's omgang, Zie! iets zegt mij, dat die man iemand noodlottig moet zijn. Zoo hij het *u* ware!’

‘Hij is mij niets!’

En dat was waar: Philip dáár zijnde, hoe had Reingoud haar iets kunnen wezen? Maar wat gaf haar zekerheid, dat het zoo blijven zoude?

‘Ziet gij dan niet, dat zelfs uw zeggen mij niet onrust?’

‘En dat is juist, wat mij het meeste beangst!’ hernam hij. ‘Gij weigert mij dus mijne bede?’

‘Geenszins! Ik zal volgen, wat uwe wijsheid nut acht; alleen dan moet ik mij terugtrekken van Mylord's feesten, uit alle verkeer met de menschen, afstand doen van alles; wat mij afleidt; en wat houdt ik dan over?’

‘Vraag liever: wat gij daaraan verliest? Denk aan een vroegeren vriendenraad! Niet konnende leven voor uws zelfs geluk, leef voor anderen! Een hart, als het uwe, kent de geheime zoetheden der stille weldaden, der stille zelfopoffering! Laat deze voorbijgaande wereld u niet meer gelden dan zij waard is! Wij zijn hier allen in ballingschap! Het Hemelsch paradijs is het rechte *Arcadië* voor zielen, als de onze! Richt uw blik daarheen, en geloof mij, gij zult eene winst doen, die gij niet hadt vermoed!’

Zij zuchtte.

‘Dit is niet meer voor mij. Gij weet niet, Philip! hoe het mij vergaan is, sinds wij elkander niet zagen. Ik heb de verzekerdheid gekregen, dat ik eene verworpene ben van de geboorte af!’

Hij schudde treurig het hoofd.

‘Dáár spreekt uit u de geest van een Libertus Fraxinus, die u een God schept naar zijn hart. Zoo, vriendin mijne! begrijp ik veel in uw tegenwoordig bestaan, dat mij in u oneigen was. Nu! Daarvoor zij de Hemel gedankt! Die zorge is weg te nemen; schoon niet door mij, die geen godgeleerde ben. Gij hebt afschuw van uwe predikanten, en velen doet gij geen onrecht;

maar werp niet over allen een zelfde oordeel! Den man, dien ik u zenden zal, vertrouw dien uw gemoedsbezwaar! En nu, den Reingoud offert gij mij?' hernam hij meer opgeruimd.

'Zeker zal ik; alleen, wat zal Daniël daartoe zeggen, die wil, dat ik mij vertoonen zal op alle feesten, en die mij geboden heeft, heer Reingoud in *reverentie* te houden, en die geen wil meer heeft, dan den zijnen!'

'Laat dat mij over! Ik ken den weg, die tot meester Daniël's overtuiging spreekt; en wilt gij het, men zal hem eene zending naar Engeland opdragen. Gij kunt middelerwijl uw leven regelen, naar 't u goeddunkt, of wel zoudt gij afwisseling vinden, hem derwaarts te volgen. De Gravin van Pembroke, mijne zuster, zou *uwe* zuster zijn. Wat dunkt u?'

'Liever blijve ik!' sprak zij nauw hoorbaar. 'Maar Reingoud....?'

'Zal berusten, als hij uw wil kent; daarbij tegen dwang en overmacht zal ik u stellen onder Mylord's bescherming! Dit vastgesteld, mevrouwe! is het tijd, dat wij scheiden! Dit is eene scheiding voor lang, voor zeer lang; van nu aan zal ik uw wil eerbiedigen; hetzij ik keere, hetzij ik niet keere, wij moeten elkander niet wederzien! Had ik anders *alles* tot u gezegd?'

'Ja! Wij moeten elkander niet wederzien!' herhaalde zij vast.

'En nu, Martina! vriendin mijne! Philip Sidney had gebreken; het menschelijke was van hem niet vreemd. Vergeeft gij het hem, waar hij u leed bracht?'

'O, Philip! mijn nobele vriend!' was al, wat zij uit kon spreken.

'Zoo dan, houd van hem een trouw en wel-eerlijk geheugenis! Onze vriendschap was eene reine; bewaar haar als iets heiligs in de diepte uwer zachte ziel! Zóó kan zij ons veel blijven.'

Zij glimlachte smartelijk, en toch verhelderde zich haar blik.

'Ja!' hernam hij; 'want zij kan veiligen tegen het booze, en opheffen tot het hoogere. Eene zulke vlam wil een rein altaar; zoolang die brandt zuivert zij; waartoe zoudt ge haar blusschen? De zielen hebben niet noodig zich te scheiden, waar tijd en plaatse de personen scheiden. Zij zoeken zich weder, en voegen zich samen, en de goddelijke aanblazing, daaraan ze gehoorzaamden, elkander liefhebbende, is van te zuiveren oorsprong, dan dat zij straffelijk zoude zijn voor hemelscbe of aardsche macht. Bewaren wij haar, slechts ontwijden wij haar niet!'

En onder dit spreken werd het Martina wèl te moede; en

schoon ieder woord haar sprak van eene scheiding, zij voelde het: dit was eene hereeniging; wat haar gedrukt had met den looden last van eene schuld, wist hij te wijden en om te tooveren tot een anker der redding. Ook hief zij het gebogen hoofd op, en haar diep blauw oog schitterde van edele zielsverheffing, toen zij tot eenig antwoord de hand op het hart leide en het oog ten Hemel hief, als riep zij Dien ten getuige van hare dankbaarheid voor zijn weldadig woord, en van hare trouw aan zijne ernstige eischen.

'En daarop neme God de Heer u in Zijne heilige en machtige hoede, vriendinne en zusters!' sprak hij. 'En ditmaal niet een afscheid met de kniebuiging der *galanterie,* maar de kus der eerlijke broedermin!' hernam hij, en zijne lippen raakten haar even het voorhoofd.

Dus scheide sir Philip Sidney van Martina, des Burggraaf's vrouwe. Toen hij was heengegaan, bleef zij zitten, in diep nadenken verzonken, zonder bewusteloos te zijn, toch onbewegelijk als een marmeren beeld op eene graftombe. Zij zat ook op een graf: het graf harer wereldsche vreugde; het graf van de poëzie haars levens; het graf van haar schuldigen hartstocht; maar toch niet alles, - dit, voelde zij, - moest den dood sterven, den hopeloozen dood der vermolming en der vergetelheid, waartoe zij het had veroordeeld; slechts wat het leven niet waard was, moest hier bedolven zijn, en het betere leven, waarop Sidney had gewezen, zou krachtig opschieten uit deze assche, zou de reinheid der onschuld hebben en de frischheid der jeugd. Ook zat ze niet weggezonken in het leed der rouwe, maar verdiept in het genot der oneindige hope. Toen zij eene wijle dus had gezeten, trad een man voor haar, een deftige grijsaard.

'Mylady!' sprak hij. 'Ik kom van sir Philip Sidney; ik ben eerste *gentleman* van zijn huis. Mijn meester zendt mij, ik zoude hier eene Lady vinden van Mylord Leycester's gezelschap, die mijn dienst kon behoeven. Ik oefen de geneeskunst, Mylady!'

'Dank sir!' sprak Martina, opstaande. 'Ik heb uw dienst niet noodig.'

'Zoo heb ik bevel, Uwe ladyschap te geleiden, werwaarts zij zal gelieven. Terug naar het feest, of....'

'Niet terug naar het feest!' riep zij met een zekeren afschuw.

'Er staat eene draagkoets gereed tot uw ladyschap's dienst. Zal ik haar derwaarts voeren?'

Zij boog het hoofd toestemmend tot antwoord; maar op het oogenblik, dat hij haar den arm bood, om verder te gaan, kwamen twee mannen de deur binnen, en Martina week verschrikt ter zijde; zij zag den Burggraaf met meester Paulus Buis.

'Zoo Uwe ladyschap van deze *gentlemen* niet gezien wilt zijn,' sprak haar geleider zacht, doch met eenige verwondering 'zullen wij ter zijde gaan, achter dit tochtschut, tot zij zich weg begeven.'

Maar die mannen hadden geen plan tot vluchtig blijven, want zij namen plaats.

'Wat doen wij met licht?' begon Buis, de eenige wastoorts omkeerende, die toch alleen een zeer twijfelachtig licht had geworpen op dit gedeelte van de ruime zaal.

De nis, waar Martina gezeten had, lag meer zijwaarts en naar den achtergrond.

'Gij hebt gelijk, heer Buis! Vreemde indringers hebben met onze *faciën* niet noodig.'

'Hoor, meester Daniël! als gij dien koers blijft houden, gaan wij niet meer in 't zelfde schuitje. Gij zijt verzot op uw Reingoud; gij hangt als kleefkruid aan den Graaf. Ik heb van beiden al den walg. Zoo zij den weg gaan, dien ik vreeze, duurt het geen drie maanden, of onze grafelijkheid zit deerlijk gestrand, en gij zult wèl doen van naar eene haven om te zien. Wij zijn altijd bondgenooten geweest, dus wil ik niet breken zonder waarschuwen; maar de zaken hier loopen niet, als ik gehoopt had, en ik zie uit naar wat anders. Wilt gij mijn weg nemen?'

'Ik blijf mijn meester trouw! Ik zeg als North: "Ik wil zwemmen of zinken met den Graaf."'

'Nu, vriend! van het laatste hebt ge nood. Ik zal nog afwachten, wat ze in 't stuk der financiën drijven, en daarna: *adieu* Leycester! en eene andere kleur op de muts! Om den honig te hebben, heeft de beer de korven omgeworpen; en let nu op! de bijen zullen hem om de ooren vliegen en steken, en dan komen de jagers den blindgestokene muilbanden; en wie niet mee gevangen wil zijn, make zich in tijds van de plek!'

'Ei, meester Buis! gij zijt weer in uwe jokkende luim. Wat wilt gij met dat alles?'

'Dat Holland in vuur en vlam is over het plakkaat op den uitvoer; dat Hohenlo en alle krijgsoversten pest en gif

braken tegen Sidney, zijn neef, die het kolonelschap moest hebben! Tot Maurits toe is er over gebelgd, en meer anderen; - maar dat zou niets zijn, zoo de Majesteit van Engeland hem steunde; - maar daar is niets van; geloof mij! Elisabeth geeft tegenwoordig om den ganschen Leycester al zoo weinig, als om haar kleed van 't verleden jaar. Ze zal hem hier laten zitten zonder geld en zonder hulp. Het volk, dat ze uit Engeland zendt, is zulk, als ze wel slijten wil, en dat ze in den kost laat bij Zijne Excellentie. Wij hadden gansch andere verwachtingen gebouwd op dit Engelsch accoord. Hohenlo ook denkt er zoo over; daarom nam hij 't luitenant-generaalschap niet aan. Hij wilde liever Holland en Zeeland voor betaalsheeren hebben; - de zwarte Graaf voor 't minst is de slechtste betaler voor goede diensten; daarvan kan *ik* getuigen. Om niet van andere diensten te gewagen: zendt hij mij niet naar den Haag, naar zijn Heneadje, om het fijne van den Spaanschen vrede te weten? Beweeg ik den gezant niet, om de Staten daarop gerust te stellen zijnerzijds? Weet ik niet sir Thomas te belezen, tot hij gansch andere opinie neemt over de zaken van Nederland, en zoolang het zijn kan de diffameuse en affronteuse depechen terughoudt, die Elisabeth over Leycester aan de Staten-Generaal wil gericht hebben? En wat denkt gij, dat mijn loon is, bij zóó goeden dienst? Een Reingoud in volle gunst in 't kabinet tot wellekomst, en bitse woorden, waar ik mij met dien fielt niet versta. En dat zou mijns gelijken dragen en zwijgen? Neen, dat niet! Ook roep ik het luid, dat het het heele land doorklinkt!'

'Heer Buis! in Gods naam! wees toch voorzichtig voor u zelven, en niet dus ondankbaar jegens Mylord! Gij zijt hem, als wij allen, veel dank schuldig, en de Graaf heeft u voorgetrokken en bevorderd boven velen, uw raad volgende in de hoogste zaken!'

'In 't eerst mocht dit zijn; nu word ik teruggezet, de lieden, die ik aanbeveel, nietwes geaccordeerd.'

'Wat wonder! Gij stelt u papisten en ongodisten voor te staan!'

'Bylo! 't zijn toch goede patriotten, en ik wil ze voor staatslieden gesteld hebben, niet voor leden van den kerkeraad!'

'Toch! toch! in een Christelijk land....'

'Onder een Christelijken Reingoud, niet waar? Maar vervloekt! daar zit het hem; die althans moet voort, als we den Graaf weer zullen hebben!'

‘Maar in 't eind, wat wilt gij van mij?’ vroeg de Burggraaf met eene verschrikte stem.

‘Den val van Reingoud en van al de Reingoudisten samen. Daar zijn meer, die er op doelen.’ En meester Buis ontwikkelde een plan tot verderf van die partij in den geest van Leycester, waarbij de belangen en rechten van dezen zelven niet weinig verkort en beschadigd werden, en dat was niet meer de onbesuisde losse aanval van den halven roes, waarin de staatsman werkelijk sprak; maar er blonk dóór eene fijne en juiste berekening, die eene gevaarlijke uitkomst had kunnen geven voor hem, tegen wien zij gericht was.

Sidney's edelman bad Martina, geduld te hebben:

‘De zaken, die deze lieden verhandelen, betreffen mijne meesters zóó na, dat ik hun dienst zou verzuimen, zoo ik niet bleef; schoon 't u in deze wel onverschillig mag zijn!’

Onverschillig zeker was hier een onjuist woord. Martina had toegeluisterd onder hijgende angsten. De haat, dien men Sidney wijdde, de val van Leycester's vrienden, haar echtgenoot verleid tot een laag complot, Reingoud, onder wiens voet men een kuil groef, en ten laatste haar naam in dit alles met den zijnen gemengd op eene wijze, die den Burggraaf deed zeggen:

‘Meester Buis! gij zijt in uw roes, anders hadt gij dit alles niet uitgestooten, en voor 't minst het laatste niet gezegd: ik ken mijne echtgenoote. Had ik anders u zelf in haar omgang toegelaten? Dit alles, uit den wijn gesproken, moge daarmede verdwijnen! Ik heb nu nog gehoord als een bondgenoot, dus zal ik het bezworen zwijgen houden. Ga mij met zulke redenen niet weer aan, of ik zal spreken, en ik bidde u, mijd mij en de mijnen, tot gij van andere gezindheid zijt!’

Toen dit gezegd was en hij zich verwijderde, haalde Martina diep adem; een zware steen was haar van het hart gevallen. Zij vond haar echtgenoot beter dan zij hem had gewacht.

‘Van zijn Reingoud zal ik hem wel genezen, als vrouwe Martina mij helpen wil!’ sprak Buis, en ook hem hoorde men voortstommelen, niet zonder zich in het duister te stooten tegen meubel en muur.

‘Gij zijt zeer ontdaan, goede Lady!’ sprak Martina's geleider, toen hij haar aanzag onder de verlichte bogen van de galerij. ‘Met uw oorlof zal ik met u blijven tot aan uw huis, en u daar wat artsenij reiken, die gij hoog noodig hebt.’

.....

.....

In een ander gedeelte van het *Duitsche Huis* is een vertrek waartoe het rumoer van het feest niet doordringt, waar geen de gasten zal binnentreden, en waar zooveel eenvoud en zooveel stilte heerscht, als daarginds pracht en gedruisch. Wij moeten er een oog op werpen; 't is het vertrek van den jongen Douglas. Het is eene sprekende tegenstelling van de weelderige muren, die Essex noode als kerker verdroeg; maar toch is het beter ingericht dan Roger's armelijk torenkamertje te 's-Hage. Dit alleen zou bewijzen, dat hij zelf zich weinig met de huiselijke schikking heeft gemoeid. Er is nu ten minste een rustbed met gordijnen van donkere damaststof, en op dat rustbed ligt hij zelf. Hij is ziek geweest, zeer ziek; stuiptrekkingen hebben zijn gelaat verwrongen, eene verwoestende hersenkoorts heeft haar vreeselijk zegel gezet op zijne trekken, en de donkere tint zijner wangen, worstelend met de bleekheid en de vermagering der ziekte, heeft zijne onbevalligheid gemaakt tot eene afschrikkende leelijkheid; zijne zwarte oogen zijn doffer geworden, en schijnen toch grooter door de vervallenheid van geheel dat wezen; en zijn zwart gekroesd haar, in ongewone lengte gegroeid, hangt verwilderd neder over zijn voorhoofd. Toch is hij herstellende, naar het lichaam voor het minst, en zelfs verkwikt hem op dit oogenblik eene zachte sluimering. De persoon, die peinzend bij zijn rustbed zit, den elleboog geleund op de sameten sprei, heeft er zich met een oogopslag van overtuigd, slaat met een blijmoedigen glimlach het oog ten Hemel, als dankt hij Dezen in stilte voor dien zegen, laat daarop de gordijnen neervallen, als om den zieke in nog rustiger duister te hullen, en zelfs te hoeden voor het schijnsel der lamp, en neemt dan zijn boek weder op, dat hij eene wijle had laten rusten.

Ik weet niet, of iemand in eene dezer handelingen Gideon heeft herkend; maar zeker, hij is het, dien wij dus wedervinden, met zorgende liefde wakende aan het ziekbed van Leycester's zoon. Hij is daar niet voor het eerst; al den tijd, dien hij niet kan besteden aan den dienst der Kerk, heeft hij gewijd aan dezen lijder, bij wien de ziel meer ziek was dan het lichaam, en wiens toestand onder de goedgemeende, maar slecht berekende artsenijen van een Modet, tot eene hoogte was verergerd, die aan krankzinnigheid grensde. Toen had men de geneesheeren des

lichaams ingeroepen, en door hen was Modet verwijderd en Gideon toegelaten, die door Elias Leoninus op het spoor was gebracht van dezen lijder en zijne kwaal, en die den Graaf zelf door de predikanten was aanbevolen, als ‘een jong prediker van onverdachte rechtgeloovigheid, van wien men goede hope bouwde voor de Kerke, zoo zijne krachten en moed, om voor haar te strijden, eenmaal wat gesterkt werden.’ Dit laatste verklaren wij later; maar van toen aan waren alle zalen van het *Duitsche Huis* voor den jongen evangeliedienaar geopend geworden; maar hij was ze alle voorbijgegaan, en was slechts binnengetreden in het kleine vertrekje, waar hij wist dat geleden werd; en zijne toespraak, met oordeel ingericht naar de behoeften van zulken lijder, had reeds terstond op den radelooze gewerkt met eene kracht en een geluk, die hem zelven een blijden glimlach van dankbaarheid op de lippen bracht. Daarna hadden zijne heldere vroomheid, zijne kalmte, zijne oprechtheid, de blij moedigheid van zijn omgang hare werking gedaan, en de schrandere gematigdheid zijner gesprekken, die hij met fijnheid heenwendde naar een bepaald doel, de vrijzinnigheid zijner inzichten, bij zijne verschooning voor des anderen bekrompenheid, zijn lankmoedig toeluisteren naar de haarkloverijen eener puriteinsche waanwijsheid en van een stijfzinnigen trots, zijne omzichtige kieschheid, in het aanraken van zielewonden, en zijne onvermoeide vlijt in het verplegen daarvan, hadden van schrede tot schrede, het gemoed van zijn kranke gebracht tot den toestand van kalmte en van herstel, die nu ook haar invloed begon te oefenen op het lichaam, en waarbij de bewerker er van vergat, welk eene diepte van smart hij in het eigen hart had te bestrijden gehad, om nu niets te voelen dan de vreugde van deze uitkomst. De onverplichte ziekenopasser had voor heden alle dienaren verwijderd, en had zelf de rust willen bewaken, die hij na eene ure van zware worsteling eindelijk had verkregen. Zoo zat hij nu daar, en zag toe op den slapende, den Hemel in het hart, bij den vrede, dien hij een ander had toegebracht, ook de vrede op het eigen voorhoofd. Zoo zat hij en vond verpoozing voor zich zelven in eene ernstige lectuur. Daar opende zich de deur, met een gedruisch, dat hem toch het voorhoofd deed fronsen; een man kwam daar binnen in eene kostbare kleeding, schitterend van goud en gesteenten: Leycester zelf stond voor Gideon. Zijne krachtige fiere gestalte; zijne donkere tint en

zware baard, het schitterend pleeggewaad van den St. Joris-ridder, gaven hem dat trotsche, dat indrukwekkende, dat vorstelijk voorkomen, Gideon ook, die nog nooit hem dus van nabij had aanschouwd, was een weinig getroffen door het plotselinge van de verschijning; maar toch was eene beweging, die tot stilte noodigde, zijne eerste handeling; daarna boog hij zich zwijgend tot eene eerbiedige groete.

Leycester zag ietwat verwonderd om zich.

'Een nieuwe arts, of de jonge leeraar, waarvan men mij gesproken heeft?' vroeg hij.

'De laatste, Doorluchtigheid!'

'En men laat u alle zorge alleen?'

'Voor heden, omdat ik het dus wenschte, Mylord Graaf!'

'Jonge man! ik heb veel van u gehoord, veel aan u gedacht; ik ben in mijn zoon u grooten, grooten dank schuldig; waarom heb ik u nog niet gezien?'

Het is zoo: Gideon had vergeten, hoveling te zijn; hij had nog niet zijne opwachting gemaakt bij Leycester.

'Doorluchtige heer! omdat Roger Douglas mij noodig had, en niet de Graaf van Leycester.'

'Dat kondt gij niet weten, jonge man!'

'O! Een vorstelijk heer, als gij, heeft eerwaarde en welwijze mannen te over om zich; maar hier was noodig een jonk hart, om een ander jonk hart te begrijpen, en wat geduld met de smarten van wie lijdt als master Roger.'

'Maar ik wilde u dank bewijzen.'

'Dan, Mylord! bidde ik, wat zacht te spreken; ik zou al mijn loon verliezen, zoo hij ten ontijde ontwaakte.'

Leycester glimlachte en ging wat verder in het vertrek.

'Verbeeld u, Mylord! hij slaapt heden, sinds langen tijd, voor het eerst uit eigen natuur.'

'Het geeft mij vreugde van zulke vordering in beterschap te hooren; alleen denk, hoe die slaap mij voor het oogenblik teleurstelt! Ik ontslip aan de vermoeiende woeling van mijn feest, om een half uurtje te geven aan mijn zoon, - een wensch mijner ziele, daarvan mijn plicht mij doorgaand terughoudt; - daarbij ik meende hem eene wijle te onderhouden, over berichten die ik gekregen heb; en nu vind ik hem in eene ruste, waaruit het zorgelijk blijkt hem te wekken.'

‘En toch, zoo Uwe genade hem in zijn toestand van onrust had gekend, zou haar vaderlijk hart zekerlijk den Heer danken, die eindelijk zulke uitkomst heeft gegeven, al is het wat te ontijd!’ sprak Gideon, wien het *egoïsme* van den grooten heer, gedwarsboomd in een voornemen, *tegen* was in den vader.

‘En naast God u zelven, mijn vrome jonkman!’ zeide Leycester. ‘Zoo zal ik eene wijle wachten; 't is mij voor 't oogenblik liever met u te spreken, dan in 't feestgewoel terug te gaan!’ en hij nam een stoel.

‘Zonder dat zoude ik Uwe Doorluchtigheid kunnen waarschuwen, als master Roger ontwaakt is, en voorbereid. Bij zijne lichtbewogenheid van zenuwen, is het hem niet goed, plotseling gestalten voor zich te zien, die in hem aandoeningen verwekken, zonderling die van Uwe lordschap, dewelke hij nog niet heeft herkend.’

‘Neen! Ik zal liever wat met u praten, zoo gij 't mij vergunt, voor het minste,’ voegde hij er lachende bij; ‘want, in trouwe! niet uwe opwachting te maken bij mij, is vergevelijk, maar mij

zelfs geen gehoor te gunnen, als ik tot u kom, dat is de strengheid wat verre gedreven!’

‘Als Uwe lordschap het dus verstaat, zoo is mijn gansche persoon en al de tijd, die mij toebehoort, tot hare beschikking!’ hernam Gideon met eene gevallige buiging; ‘alleen geloof niet, dat er zottelijke hoogmoed of stugheid lag in mijn terugblijven!’

‘Wij gelooven niets van u, dan het goede, mijn jonge welwaarde! alleen zet u! dus staande komen wij niet licht tot gemeenzamen kout! Vergeet mijn rang! In dit vertrek ben ik niets dan vader en Christen!’

‘Niets dan vader en Christen!’ dacht Gideon. ‘Dus acht de Graaf de twee hoogste voorrechten der menschheid de mindere van zijn weifelenden en betwisten heerschers-rang!’ maar hij vond het oogenblik niet gepast, om dit te zeggen.

‘Eerst van onzen zieke! Zoo zijt gij dan die schrikwekkende vlagen overgekomen?’

‘Ja, Mylord! zijne verbeelding en zijne *consciëntie* zijn tot. ruste gebracht.’

‘Het is een groot voorrecht, eene geruste *consciëntie;* maar wie kan de zijne rein houden te allen tijd?’

‘Niemand, Mylord! ook zelfs geen enkele; maar wij hebben

immers den borg onzer gerechtigheid bij God! Dat geloove helpt het belast gemoed opbeuren; daarmede heb ik uw heer zoon getroost en opgericht, die al zwaarder en zwaarder was bukkende onder zonden, daaronder er vele gansch denkbeeldige waren. Zoo zijn vele van zijne bangste spookgestalten weggevaren. Alleen er zijn nog enkele *fantasiën,* die hem soms door het hoofd woelen, en daaronder eene...., die wel was weg te nemen, zoo 't Uwe lordschap behaagde.'

'Spreek slechts, hoe?'

'De wil Uwer lordschap heeft de jonkvrouw, die hij liefhad, plotseling gemaakt tot de bruid van een ander! Naar Uwen lordschap's bevel is het hem aangekondigd door den leeraar Modet, en de uitwerking was vreeselijk.'

'Dwaasheid van Roger! Het kind zou toch nimmer zijne minne beantwoord hebben.'

'Dat is het juist, Mylord! waarvan Douglas nog niet is overtuigd. Schuchter als hij is, heeft hij zich nooit aan haar verklaard; in kloosterlijke terughouding opgevoed, heeft zij hem nooit willen aanhooren. Die onzekerheid martelt hem meer dan iets anders. Ik zie de kans, hem te doen berusten in de hardste waarheid, maar niet de kans, hem te genezen, zoo die wond door zulken twijfel kan worden opgereten. Zich eenmaal uit te spreken en een beslissend antwoord te hebben, is, wat hem zekerlijk goed zoude zijn; alleen Uwe lordschap heeft niet gewild, dat men de jonkvrouw bewoge, hierheen te komen.'

'Neen! neen! zeker niet!' riep Leycester. 'Vrouwen-zinnen zijn zoo wuft! Zoo zij eens het tegendeel sprak van wat wij wilden, - of - Reingoud, - hij is eergierig; - mocht het haar influisteren. Neen! neen! Het is mijn vaste wil: die twee mogen elkander niet wederzien, voordat er een huwelijk tusschen beiden staat. De kleine baron van Denbigh is een zwak kind, en zoo die kwam te vallen, heb ik een huwelijksontwerp voor *hem.'*

'Mylord!' hernam Gideon. 'Zoo Uwe lordschap mij niet het recht had gegeven, tot u te spreken als tot den Christen en den vader, zoo zweeg ik nu; want hier hoore ik alleen den prinselijken edelman, die het toeval der geboorte het meerdere acht boven de stem van het bloed. Doorluchtige heer! Neem toch dit woord van mij aan! Wat zoo wonderlijke leidinge des Heeren zou hebben te zamen gevoegd, mag de trots der menschen niet scheiden.

Zoo de jonkvrouw, zonder inwerking van vreemde baatzucht, bekent, Roger Douglas te minnen en voor bruidegom te kiezen; - zoo zij te brengen is, als men zegt, *hope te hebben,* tot de Hervormde Kerke, maak dan Roger Douglas, die nog weinig voorrechten des levens heeft gekend, voor 't minst tot een gelukkig echtgenoot, en schei die twee niet! Spreekt haar mond een ander oordeel, dan.... dan heeft deze verbintenis niet moeten wezen: der vrouwenhart is niet te dwingen!' En hij verkropte een zucht.

'Gij zoudt u op zulker manier eene goede zaak maken met hopman Leoninus, die men zegt, dat groote teerheid heeft voor zijne bruid.'

'Ik ken Elias. Hij zou terugtreden, waar hij niet de beminde was.'

'Zooveel te erger. Dan wil ik niet, dat het er op gewaagd zij! Als dien zijne ziele aanbetrouwd is, bevele ik u, geen zulke proeve met Douglas te wagen!'

'Sinds de *vader van Roger* het kan eischen, zal de onderdaan Mylord Leycester gehoorzamen!' zeide Gideon.

Er heerschte eene wijle een stilzwijgen. Leycester verbrak het door te vragen:

'Hij noemt zich dus niet meer Kaïn?'

'Sinds Uwe Excellentie heeft toegestaan, dat de Lord Essex'- bij het noemen van dien naam trilde Gideon's stem een weinig - 'zich aan hem vertoonde in vrijheid, en hem toesprak met wat blijgeestige woorden, is dat gansch voorbijgegaan.'

'Nu wij van Essex spreken: gij zoudt niet kwalijk doen, met u wat te bemoeien omtrent zijne bekeering; de jonge wildzang heeft het noodig. Ik zou lust hebben, hem een tijdlang op te sluiten, en geen verkeer toe te staan, dan het uwe, om tot dat nobele doel te komen!'

'Ik betwijfel, of Uwe Excellentie het dus zoude bereiken! Alleen ik geloof het middel te kennen, om den jongen edelman te veiligen tegen de uitspattingen van een hartstochtelijken aard.'

'In trouwe? Zeg mij dat middel! Het wordt hoog tijd, het aan te wenden!'

'Zoo men den Graaf uithuwde, op eene wijze, die zijn levensgeluk verzekerde!' sprak Gideon zeer bleek, doch met vastheid.

Leycester zag hem aan met een verwonderden blik.

'Gij wilt Essex uithuwen; en aan wie? Ik zie hier in Holland voor hem geene vrouw!'

‘Veroorloof mij eene vraag, Mylord! Zoude het gansch onmogelijk zijn, dat de jonge Lord eene jonkvrouw huwde van wel eerlijke afkomst, schoon niet van zoo hoogen stand?’

‘Zeer zeker is dat gansch onmogelijk, sir! Essex kan staan naar de eerste verbintenissen in Engeland!’

‘Eene zulke, Mylord! die eene vorstelijke fortuin zou kunnen aanbrengen?’

‘Toch niet, heer doctor! toch niet! Het geld is zeker van groote beduidenis, doch hoogheid verplicht....’

‘Toch meene ik onderkend te hebben, dat de Graaf op die hoogheid niet zoude zien, bij eene zulke verbintenis.’

‘Waar een romanesk hoofd, als het zijne, toe komen kan, is niet na te rekenen; doch noch zijne moeder, noch ik zullen ooit toestemmen....’

‘Mylord! Mylord! indien toch zijn hart....’

‘Zijn hart! zijn hart! Ik ken Essex beter dan gij! Hij heeft minnarijen, dat kan wezen....; maar liefde.... Geloof het niet. Hij zou zelf verlegen zijn, zoo men die liefde op zulke wijze wilde bekronen!’

‘Zou de betrekking, daarin Uwe Doorluchtigheid staat tot deze jongen edelman, haar niet een weinig tegen zijn, om helder te zien in zijn gemoed? Ik heb betere verwachting van hem, naar de goedwilligheid, waarmede hij zich heeft geleend tot mijne intentiën, voor de genezing van master Douglas; onder norsche luim en moedwil schuilt eene edele natuur. De jonge Lord bemint eene jonkvrouw en wordt bemind! Ik zou het alleen weten uit de koude bitterheid, waarmede hij den persoon bejegent, dien hij verdenkt, hem in zijne wenschen tegen te zijn.’

Leycester glimlachte.

‘Nu dan, wie is die jonkvrouw?’

‘Eene dochter van den Kanselier van Gelderland!’ hernam Gideon met moeite.

Leycester zag hem sterk aan.

‘Ik herinner mij daarvan iets; - doch het kan toch de Kanselier niet zijn, die u dat ingeeft?’ vroeg hij met wantrouwen. ‘Men heeft mij, meene ik, gezegd, dat gij van zijne maagschap zijt?’

‘Hij is mijn voogd, Mylord! Doch verre, zeer verre van eenig medeweten, in wat ik nu spreke.’

‘Ik wist niet, dat de Kanselier een man was van groote middelen....’

‘Zijne dochter erlangt eene groote fortuin, door een erfgoed, dat haar zal worden toegewezen!’ hernam Gideon met neergeslagen blik.

‘Nu, jonge man! wij zullen over Essex niet twisten,’ sprak Leycester; 'sinds gij niet gelooven wilt, gelust het mij, u te overtuigen. Daar ik toch geen onderhoud kan hebben met uw zieke, verlaten wij hem voor eene wijle!’

‘Te liever, Mylord! sinds ik telkens vreeze, door dit spreken zijne heilzame ruste te storen.’

Gideon gaf vluchtig een der gewone oppassers zijne bevelen, en volgde Leycester, die hem heenvoerde door de verlichte galerij, waarvan wij reeds vroeger gesproken hebben, naar hetzelfde kabinet, waarin wij hem in den middag met Reingoud hebben zien binnentreden. Voor hij naar binnentrad, had hij een zijner *gentlemen* een bevel gegeven, en welhaast zag Gideon den jongen Graaf Essex verschijnen, schitterend van jeugd, schoonheid en vroolijkheid, onder zijn bevallig feestgewaad. Iets, als eene huivering, overviel den jongen geleerde, toen hij den jongen edelman zoo zag. Deze wachtte niet, tot Leycester hem aansprak.

‘Hoe spijtig, Mylord! dat Uwe genade zich nog niet heeft vertoond in den tuin, die, wonderheerlijk verlicht door maan en fakkelen samen, onze joeste en ridder-spelen overheerlijk begunstigt! Ik heb zooeven den eersten prijs gewonnen.’

‘Gij hebt dan wel geluk, Mylord mijn zoon! want ook ik verkondige u goede tijding. Men zegt: gij hebt eene ernstige genegenheid in 't harte!’

‘Ik weet niet, wat Uwe lordschap onder eene ernstige genegenheid verstaat.... Ik vind vele vrouwen beminnelijk!’

‘Maar ééne mint gij boven alle: de bevallige dochter van den Kanselier.’

‘'t Is hard, dat Uwe genade daarop komt,’ hernam Essex wat gevoelig; ‘doch ja, waar is het! Om dat beeldschoone kind te verkrijgen, zoude ik bloed noch schatten sparen; doch 't is ondoenlijk: de Kanselier is een romein, en Ivonne, lacy! eene *Virginia!* Dat moet ik verloren geven. Ik zou wel gewenscht hebben, er nu niet aan herinnerd te zijn.’

‘Toch wel, indien het strekt tot uwe voldoening, Mylord! wetende

, dat de jonkvrouw eene fortuin in de schale heeft te legen, die wegen kan tegen hooge geboorte?'

'Neen, Mylord! Neen! Zeg dat niet! Want armhartig goud kan nooit gewogen worden tegen een hoogen naam!'

'Maar als er van eene schoone bruid sprake is,' sprak Leycester glimlachend, 'wordt dat medegerekend! Ik voor 't minst; oordeelde dus voor u, en heb Lady Leycester daarvoor gewonnen: uw harte-wensch is u toegestaan! Gij kunt de jonkvrouw Leoninus huwen!'

'God beware ons, Mylord!' riep de jonge Graaf, gloeiend rood van verlegenheid en ergernis. 'Dus was het niet gemeend! Dat kan Uwe lordschap niet bedoelen!'

'Zeer zeker bedoele ik het dus,' hervatte Leycester, met moeite zijn ernst bewarende; 'meer nog: wij bevelen het! Als men zich het harte heeft gewonnen eener jonkvrouw van deugd en goede geboorte; - als men haar trouwe heeft beloofd, houdt men die als eerlijk ridder, al mocht ze niet van hoogen rang zijn!'

'Al ware ze vorstin of koningin, en zoo schoon als Cleopatra, ik zou dat niet! *Heavens!* Mylord! Bedenk doch! Zulke boeien op mijn zeventiende jaar! Mylord! dit alles is scherts! ik zwere, nooit weer naar het meisje om te zien; maar wil schielijk zeggen, dat dit u geen ernst is!'

'Deze vrome jonge doctor had het voor 't minst als hoogen ernst bedoeld!' sprak de Graaf, nu terugtredende en op Gideon wijzende, dien hij tot hiertoe met zijne hooge gestalte als beschaduwd had.

'Mijn God! Gideon Florensz! Dat is wèl van dezen; nu begrijp ik alles!' riep de jonge Graaf met een schaterenden lach; doch den jongen geleerde aanziende, werd hij bleek, bracht zich de hand aan het voorhoofd, ging naar hem toe en vroeg, met iets scherps in de stem: 'Waarom hebt gij dat gedaan? Men zegt, dat gij het meisje bemint!'

'Het was, om haar den man te geven, dien ik wist dat zij liefhad, en dien ik meende, dat zij zou kunnen achten!' sprak Gideon. 'Het was om uw levensgeluk te verzekeren met het hare!'

De jonge Graaf schudde het hoofd met eene wonderlijke vereeniging van losheid en zwaarmoedigheid.

'Neen, sir! gij zoudt dat nobele doel daardoor niet hebben

bereikt. Ik ben geen philosoof als mijn neef; maar ik heb te veel zelfkennis en te veel *consciëntie.* Ja, Mylord! Ja, sir! Glimlacht niet! Te veel *consciëntie,* om de verantwoording op mij te nemen, van eens anders levensgeluk, niet wetende, wat ik van mijn eigen maken zal.'

'O! Dan, Mylord! dan hebt gij, wel onbedacht, veel voor anderen verwoest, zonder iets voor u zelven te gewinnen!' riep Gideon op diep smartelijken toon.

Toen ging de jonge edelman op hem toe, met iets hartstochtelijks in zijne bewegingen.

'Neen, sir! Neen! Zeg dat niet! Ik weet eene haven, waar Ivonne's geluk veiliger betrouwd is! Ik voele, dat gij in dit alles oprecht zijt gegaan. Wat gij hierin gewild hebt, is groot en van een nobel mensch. Ik voele dat te eerder, omdat gij het mij zelf niet in eene lange predicatie hebt gezegd! Ik heb het kwade tegen u gepleegd! Ik heb u beleedigd in uw persoon! Ik heb u beleedigd, in haar die gij liefhadt! Ik kan het door niets verhelpen! Ik kan het niet ongedaan maken; maar ik kan zeggen: vergeef het mij, ik heb behoefte aan *uwe* vergeving! En geloof niet, sir! dat die boete licht is! Mylord Leycester weet het beter: Ik had gezworen, zulke woorden nooit tot eenig mensch te spreken! Uwe hand, sir! Uwe hand! En zeg, dat gij dit zoo aanneemt!' En zijne oogen schitterden zonderling, en hij keerde den Graaf den rug toe: deze mocht niet zien dat zij vochtig waren.

En Gideon reikte hem de hand, terwijl hij sprak:

'Ik weet, Mylord! dat er *naturen* zijn, daarmede men niet rekenen kan, naar gewone maat. Zonder dat zoude ik u veel moeten zeggen! Daarbij, wij staan hier, jongelieden tegenover elkander; maar gij weet dat er fouten zijn, daarmede men niet enkel misdoet tegen den naaste! Ook rade ik, dat daar op dezen stond veel in uw gemoed omgaat, dat door God moge worden aangenomen! Zoo waar ik mijne hand in de uwe leg, zonder eenige bijgedachte van bitterheid, zoo waarlijk bidde ik dit voor u van den Heer, dat *iedere* uwer dwalingen u *dus* zwaar mogen wegen, opdat hun last u licht moge zijn in de jongste ure; en van u,' vervolgde hij zacht, 'zoude ik wel eene belofte willen vragen, in geheugenis van de arme Ivonnette, in geheugenis van mij....!'

'Vraag!' riep Essex, zijn gevoel vermommend onder heftigheid.

‘Dat gij voortaan zoo eerlijk wilt zijn jegens vrouwen, als gij u groothartig toont jegens mannen!’

‘Op mijne trouw als edelman, lieve heer doctor! Ik zal dat woord altijd gedenken, en er naar handelen, zooveel ik kan! Op meer kan ik waarachtig geen eed doen; doch gun mij eene bemoeiing in uw belang! Ivonne is niet voor u verloren; gij weet niet, *wat* het mij gekost heeft, u te verdringen. Nu haat ze mij geloove ik....! Sta mij toe, haar te bewijzen hoezeer gij harer waardig zijt!’

‘Ik bidde u, doe daarin niets, Mylord!’ sprak Gideon met zelfgevoel. ‘Ik pretendeere op zulke punten mijn eigen zaakverzorger te zijn, en ik kan niet de tweede wezen in een vrouwenhart; zelfs niet na den Graaf van Essex.’

De Graaf van Leycester had zwijgend toegezien, hoe dit tooneel tusschen de jongelieden werd afgespeeld, zonder er zich door iets in te mengen, de armen gekruist, en den blik nu eens op den een, dan op den ander gericht. Nu legde hij Gideon de hand op den schouder, zag met welgevallen op hem en scheen willens iets te zeggen; maar de stem van zijn kamerheer, Thomas Copely, deed zich hooren buiten het kabinet, met bede te mogen binnenkomen. De Graaf bewilligde die, en met Copely trad tegelijk een page van Essex binnen, die tot hem zeide:

‘Mylord! sir Philip Sidney, die Uwe lordschap in de zaal en elders tevergeefs heeft laten opzoeken, zendt mij met dit schrijven!’

Essex zag het in.

‘Triomf!’ riep hij. ‘Wees gedankt, mijn nobele neef! Mylord sir Philip heeft zich van 't feest teruggetrokken, en verzamelt zijne manschap: hij wil van 't maanlicht en van den nacht gebruik maken, om af te trekken. Hij beveelt mij aan, op te zitten, en hem te vergezellen, met mijne compagnie paardenvolk: de jonge Graaf Maurits is alreede in aantocht met zijne Hollanders! Het zoude eene schande zijn; zoo hij eerder dan wij, den vijand in 't gezicht had!’

‘Dat zal dan de oorzaak zijn, dat *my cousin* mij dus dringend een gehoor vraagt op dezen stond?’ sprak Leycester, Copely aanziende.

‘Ook beval sir Philip mij te zeggen, dat hij eene kondschap van den maarschalk Pelham ontvangen heeft, nopens des vijands bewegingen in Vlaanderen.’

‘Zeg sir Philip, dat ik hem hooren zal!’

‘Mylord!’ bad Essex. ‘Gun mij, u schielijk de hand te kussen! Bedenk, 't is mijn eerste krijgstocht!’

‘Mijn zegen daarop, mijn heer! mijn zoon! God neme u in Zijne heilige en hooge hoede!’

‘En de dank van mijn vaderland volgt u!’ sprak Gideon, wien Essex nu de hand drukte.

‘Wij zien elkander weer!’ sprak Leycester tot den jongen doctor. ‘Laat ik gewaarschuwd zijn, als ik Douglas kan toespreken!’

.....

.....

Jacoba, die niet danste, voelde zich onder die joelende menigte wat geprangd. Elias Leoninus leidde haar, ter afleiding en verpoozing, om de spelen en wapenoefeningen te aanschouwen der jongelieden, die daar allen, - hetzij ze Utrechtsche burgers, of ridderlijke Engelschen, of bevelhebbers der schutterij waren, - met vroolijke eendracht, schoon met vrij ongelijke handigheid, zich verlustigden. Schoon het hart hem klopte van begeerte; om zich te meten met de vlugsten onder hen; hij had dien wensch moeten offeren aan Jacoba, die hij nu terugvoerde door de galerij, die wij reeds aanduidden. Hier scheen het haar te behagen. Het was er stil en toch niet gansch eenzaam; van tijd tot tijd gingen er personen van 't gezelschap heen en weer, en men kon er toch onopgemerkt zijn, als men het wilde. Zoo stond zij nu geleund op zijn forschen arm, onder een der gewelfde bogen, in een priëel herschapen, en zag rustig en vertrouwelijk naar hem op, en vroeg hem uitlegging van veel, dat zij voor 't eerst had gezien, van veel, dat zij niet had begrepen. Op eens echter riep zij met vroolijke verassing:

‘Kan het zijn? Leven wij hier in 't land der mirakelen? 't Is mij, als zag ik, in de vrouwe, die daar nadert: Barbara Boots!’

‘Dat kan wel zonder mirakel bestaan!’ sprak Leoninus; ‘want zij is in dienst van den Graaf, en hoewel veelmalen afwezend, en dikwerf zwervende tot aan 's vijands grenzen, heeft ze hier te Utrecht logies op 't *Duitsche Huis.*’

‘O! wat mij dat verheugt, haar weer te zien!’

Die verheuging was wederkeerig, als men denken kan; en

de jonge hopman zag met vroolijke goedwilligheid toe, bij die ontmoeting zich zelf wat op een afstand houdende, om zijne jonkvrouw vrijheid te laten, zich met hare goede verzorgster te onderhouden. Dat onderhoud ook was ras en levendig. Men weet, welke vragen zij elkander doen konden en beantwoorden.

Onder meer, fluisterde Barbara: ‘En nu, kind! Hoe is het? Moeien zij u ook om 't geloof?’

‘Niet in 't allerminst, Barbara! Daarbij, de Gereformeerde religie blijkt gansch wat anders, dan ik mij inbeeldde; alleen ik zou daarvan nog wat beter inzicht wenschen! Zoo ik slechts weder hun Chrysostomus hoorde, den bezielden jongeling met den gulden mond.’

‘Ze hebben dus ook hunne heiligen en kerkvaders?’ vroeg Barbara.

‘Neen! Veeleer gelijkt hij een apostel! - een Joannes! - dat gouden haar, - die zachte tale, dien blik vol licht, - en vol leven, - vol Hemelsche bezieling, - en zulk spreken getuigt van waarheid en *is* waarheid!’

Met wat bevreemding over de geestdrift van haar spreken was Leoninus nader gekomen, en had dit laatste verstaan.

‘Ge meent doctor Gideon?’ vroeg hij opgeruimd.

‘Ja! Zoo hebben ze hem genoemd! Dien nog eenmaal weder te zien, en hem te mogen spreken, is het gestadig verlangen mijner ziele.’

‘Waarom dat niet eerder gezegd? Maakte u dat somwijlen zoo peinsachtig?’ vroeg hij.

‘Veel dacht ik daaraan, dat is waar!’ hernam zij.

‘Aan dat verlangen is licht te voldoen; het zou, zelfs zonder uwe begeerte, zijn voldaan geweest; doch er is hem veel door het hoofd gegaan, dat mij weerhield, hem tot u te brengen; nu is hij bezig met een goed werk; maar zoo haast het zijn kan...’

Daar klemde zich Jacoba op eenmaal vast aan Barbara's arm; daar wees zij met eene soort van schrik heen naar een persoon, die op hen toekwam, en scheen willens, zich op de knieën te werpen, zoodra hij naderde. Elias hield haar terug.

‘Jezus! Maria! wat komt het kind over?’ riep Barbara. ‘Wat mag die man zijn?’

‘De apostel Joannes!’ glimlachte Leoninus, die naar Gideon toeging en hem de hand drukte. De jongelieden spraken samen

eene wijle zacht. Jacoba kruiste de handen over de borst, in eene soort van vrome aandacht; en uit haar rein klaar oog sprak eene zachte opgewondenheid, terwijl zij het gevestigd hield op Gideon.

'Nu, kom hier!' sprak Elias luid tot dezen. 'Daar is mijne.... zoete vriendin Jacoba, heer Reingoud's kleindochter, die u voor den Apostel Joannes houdt, zoo heeft uw preeken haar vervoerd!' En zacht fluisterde hij hem in: 'Ei lieve, Gideon! Doe nu uw best! Gij kunt daar eene notabele en eene profijtelijke bekeering doen!' En luider: 'Zoudt gij meenen dat ik uw kranke kon bezoeken zonder perykel?'

'Gij wel! alleen laat eerst vernemen, of hij mocht sluimeren, en dan ga niet tot hem!'

'Jacoba! mijn lief! betrouwt gij u eene wijle aan de zorge van dezen heer doctor, die mijn vriend is?'

'Als aan die der heiligen en engelen!' antwoordde zij.

'Nu! dat is vrij al genoeg, en niet zoo gansch onwaar; want al voert hij geen beschermend zwaard, ge zijt in geestelijke hoede! Kom, vrouwe Boots! We moeten deze twee eene poos samen laten!' fluisterde hij deze toe, die hem volgde.

De geestdrift der jonkvrouw voor zijn persoon, de wijze, waarop die werd uitgedrukt, en die, waarop Leoninus hem en haar samenbracht, waren allen zoo afwijkende van het gewone, dat Gideon zijn toestand even vreemd vond, als moeielijk, en zelfs moeite had, om er niet het eerst de belachelijke zijde van op te vatten, vooral na de zenuwachtige spanning, waarin hij had verkeerd, bij zijn gesprek met Leycester en Essex. Toch dwong hij zijn glimlach terug, bij eene gedachte, die in hem opkwam. Hij kon dien ongewonen toestand gebruiken, en zonder een langen omweg, tot eene vaste zekerheid te komen. Terstond echter begreep hij, dat hij eene ziel, zóó overspannen, niet door nieuwe opwinding moest overprikkelen, en met wat omzichtigheid wegrukken uit hare hoogte. Ook sprak hij luchtig, als betrof het eene scherts:

'Daar gij zoo gunstig gevoelen van mij hebt, jonkvrouw! zou ik u wel bidden, mij twee minuten voor biechtvader te nemen! Men zegt: de Katholieke dames vertrouwen dezen, tot hare hartsgeheimen, en 't is daarnaar, dat ik vragen zou....'

'Mijn God! Hij raadt mijn verholen wensch!' riep Jacoba, en wilde nederknielen. 'Slechts meende ik, dat gij Protestanten....'

'Vergiffenis, vergiffenis, mejonkvrouw!' riep hij verschrikt en

verlegen. ‘Ik bedoelde geenszins eene vormelijke biecht met *confiteor* en *mea culpa!* En wij zullen, als 't u gelieft, geen verkeerde wereld spelen! Alleen,’ vervolgde hij met ernst, ‘het geldt eene verklaring, die ik noodig heb, om de rust van een mensch te kunnen vervorderen. Hebt gij iets als minne gevoeld voor Roger Douglas?’

‘Slechts vreeze. O! ik heb dien man zeer gevreesd, ik zou wel zeggen gehaat! Ja! ik haatte hem; want hij heeft mij het eerst afgetrokken van God!’

‘Zulken indruk heeft hij dan toch op u gemaakt, lieve jonkvrouw! en dat moet een sterke zijn geweest!’

‘Zóó sterk, dat ik zeer ernstig gebeden heb, hem nooit weer te zien!’

‘En vondt gij op den diepsten bodem uwer ziele geen geheimen wensch, dat die bede niet mocht verhoord worden?’

‘Slechts doodsangst, dat zij overhoord zoude blijven!’

‘En hoe zou het u wezen, zoo gij hem nu moest zien?’

‘Nu is er veel anders geworden. Ik beklage hem, en heb voorgesteld hem dat tot verlichting te zeggen.’

‘Beklagen!’ sprak Gideon bij zich zelven. ‘Neen! Dat kan niet zijn!’ hij bedacht zich eene wijle en luid vervolgde hij: ‘Zie, mejonkvrouw! hij heeft dat niet meer noodig: de Graaf van Leycester denkt op een hijlik voor hem.’

‘Nu, God zij gedankt! Dan ben ik niet meer schuld aan wat hij lijdt, en hij zal volkomene vergenoeginge vinden!’ hernam Jacoba opgeruimd.

Gideon had haar scherp gadegeslagen.

‘Leider! ik zie wel, dat ik nog niet verre ben, in de kennis van 't menschelijk harte, en Leycester blijkt weer gelijk te hebben. Ik heb voor 't minst nu overtuiging voor mij zelven, die vastheid kan geven aan mijn spreken tot Roger!’ En tot Jacoba zeide hij: ‘Gij hebt dus den man wel lief, die men u...., die u een ijverig vriend en beschermer is?’ hervatte hij zich.

‘Dat is wat anders; mijn broeder, mijn beschermer, hoe zou ik dien niet liefhebben? Zoo nobel een heer, en zoo goed!’

Gideon zuchtte; hij wist dat die eigenschappen niet altijd genoeg waren.

‘Slechts is er ietwat in hem, dat mij *tegen* is, en dat ik u kan klagen!’ hervatte Jacoba.

‘Wat kan 't zijn, mejonkvrouw?’

‘De zake van de aarde is hem meer dan de Hemelsche! Hij is indifferent op het punt der religie. Vroeger dacht ik, dat het was uit haat tegen mijn geloof; nu weet ik, dat het is uit koudheid in het zijne.’

‘'t Is eene familiekwaal,’ dacht Gideon; maar hij zeide: ‘Dat blijkt toch niet uit zijne handelingen, sinds hij mij aanbeval u daarvoor te winnen.’

‘En denkt gij dat te ondernemen?’ vroeg zij, hem aanziende met eene zonderlinge mengeling van onrust, wantrouwen en blijdschap.

‘Zeer zeker niet!’ antwoordde hij, 'tenzij de begeerte daartoe door den Heer in uwe ziele was opgewekt.’

‘En zoo dat ware?’

‘Dan zou er nog een groot bezwaar zijn te overkomen.’

‘En welk?’ vroeg zij onrustig.

‘Van mijne zijde de gedachte, dat ik u winnen *moest,* van de uwe de overtuiging, dat ik u winnen wilde, voor een bepaalden vorm van godsdienst, die u vroeger *tegen* was.’

‘Maar als het nu een gestadig punt van mijne overwegingen en gepeinzen was, hoe ik daartoe geraken zou, sinds ik weifelend ben tusschen twee begrippen?’

‘Dan zal het mijn lust zijn en mijne vreugd, u in dit weifelen tot vastheid te brengen. En daartoe geve God Zijn zegen!’

Op dit feest gebeurde verder niets belangrijks voor ons. De Graaf van Leycester vertoonde zich nog even aan het banket, waar de mannen van wapenen, de schutteren en hunne vrouwen op overvloed van suikergebak werden onthaald; maar de voorname krijgsoversten: Schenk, Hohenlo en anderen, waren Sidney en Essex gevolgd, en de andere aanzienlijke gasten waren mede uiteengegaan; dat belette niet, dat deze geringeren hem met luide toejuichingen ontvingen, hem jubelend toedronken, en in de hoogste opwinding geraakten, toen hij zelf dien dronk beantwoordde.

Van deze plechtige viering van den St. Joris-dag, moeten wij nog dit zeggen, dat de Graaf hem met geen enkel woord heeft herdacht, in zijn schrijven aan zijne vertrouwdste vrienden. Was het, omdat de Koningin zelve, juist dien dag zonder plechtigheid heeft laten voorbijgaan in dat jaar?

VII. Hoe Reingoud en Paulus Buis elkander diensten bewijzen.

Na een stormachtigern staatsraad trok zich de Graaf van Leycester eene wijle in eenzaamheid terug. Hij was vermoeid, ontevreden, ontmoedigd, als na eene nederlaag; en toch had hij eene overwinning behaald. De Kamer van financiën was doorgegaan, op de wijze en in de vormen die hij had begeerd, en waarvan Reingoud het ontwerp had gemaakt; maar welke overwinning?... slechts behaald door een rukwind van willekeur, nadat de tegenstand zich geweerd had met eene hageljacht van fijne, koude, bitse en kwetsende argumenten, die hem juist hadden getroffen op de plek, waar hij onkwetsbaar had moeten zijn; zijne rechten van een tijdelijk Souverein, van een Gouverneur-Generaal, niet gebonden aan eene instructie van een Staatsraad, die men hem telkens als regel van zijne handelingen begon op te dringen. En het was niet heden voor het eerst geweest, dat hij dien strijd had moeten voeren; integendeel, de laatste dagen van Juni, en de eerste van Juli, waren die vergaderingen aanhoudend eene soort van *champ-clos* geweest, waarin de Graaf nooit eene besliste zege had behaald, en alleen door den staf van den algemeenen landvoogd in het midden te werpen, zich een dubbelzinnig voordeel had verschaft, dat niet nagelaten werd, hem als onwettige willekeur te worden toegerekend. Hij had zelfs list moeten gebruiken om tot zijn doel te komen, waar hij in de overtuiging was, dat hij slechts zijn wil had behoeven te noemen om dien gevolgd te zien. De Graaf van Culemburg, als nieuw lid in den Staatsraad gebracht, had mishaagd, als een misbruik van macht. De Burggraaf, geheimschrijver van den Gouverneur-Generaal, zijn meester volgende tot in den Staatsraad, als dezen noodig bij gebrek aan taalkennis, was voor eene vermetele indringing gehouden, niet zonder verontwaardiging geduld, en niet zonder gemor toegestaan. De Graaf had zijn Staatsraad moeten verdeelen, her- en derwaarts zenden, en van klein getal en minderheid moeten gebruik maken, om ontwerpen dóór te zetten, die hij nuttig had gekeurd, en zoo hij heden den noodzakelijken maatregel der afzonderlijke tresorie had opgedrongen, was het geweest

in afwezendheid van enkelen, vooral ook van Buis, die zich een heftig tegenstander had betoond, en had wantrouwen te bestrijden gehad, en een scherpen woordenstrijd moeten wisselen over de keuze en de rechten der voorgestelde leden van dat nieuwe lichaam, waarvan de onpartijdigsten onder hen toch de noodzakelijkheid hadden erkend. Die tegenstand, waar hij het goede wilde, en de beste middelen meende gebruikt te hebben, verbitterde hem, naar de mate zelfs van de zuiverheid zijner bedoelingen. Hoe? In Engeland had hij om eigene eer en meesterschap, om eigene voordeelen, om eene eenvoudige luim, het al gewend naar zijn wil; en hier.... hier, waar hij niets wilde dan dier lieden welzijn, hier vertrouwde men het hem niet; hier betwistte men hem het meesterschap; hier gaf men hem bij alle moeite, die hij reeds had, bij alles wat hij offerde, nog tot dagelijksche taak, met zulke lastige tegenstribbeling te worstelen!

En de zucht, die oprees uit de borst van den Gouverneur-Generaal, was zeker een zucht naar Engeland, - naar zijn groot-stalmeesterschap van Elisabeth, - naar den bevalligen en schitterenden kring, waarin hij zich met zooveel losheid bewoog, en dat hij verlaten had voor '*such barbarous dutchmen'* die nog zoo ondankbaar waren! Daar rees zijn prachtig paleis, te Londen, voor zijne verbeelding op, zijne vorstelijke landverblijven daarbuiten, zijne gemalin, die hij het ontwerp der overkomst had moeten ontraden, omdat het wat te voorbarig was uitgeroepen; en op dien zucht volgde een pijnlijk kloppen van het hart en verbittering en somberheid stegen daarin, tot eene hoogte, die hem de eenzaamheid niet meer mogelijk maakte. Daar werd hem de raadsheer Paulus Buis aangediend. Paulus Buis was zeker van alle lieden de laatste, dien hij zou gewenscht hebben te ontvangen; maar Reingoud had hem omtrent dezen een wenk gegeven, dien de Graaf geloofde te moeten volgen. Hij gaf dus bevel den raadsheer toe te laten, en zette het gelaat in eene goede plooi.

Toch was de Graaf van Leycester bekend geworden met de kwade praktijken van Buis, tegen hem en de zijnen, die licht nog niets waren dan kwade intentiën, doch door de mededeeling van Sidney's edelman tot monsters van verraad en ondankbaarheid waren gerezen, sinds men er het gezwets van een opgewonden drinker niet in had herkend. Zijn tegenstand in den Staatsraad en elders, waar de loszinnige, maar werkzame staatsman zich

kruiste met den Graaf, was er dus niet noodig geweest, om dezen dien diepen en bitteren wrok tegen hem te doen opvatten, waarvan menige zijner brieven getuigt, en die te scherper waren, naarmate hij in tegenspraak moest zijn met zich zelven. Had hij niet van het begin aan eene goede hoop gevestigd op dezen man, en zich van zijne bekwaamheid en gehechtheid de beste voorstellingen gemaakt? En Reingoud! Had hij dien tegenzin gevoed en die vlam aangeblazen? In het eerst was hij dien weg gegaan, nu volgde hij een anderen; hij had bedarende middelen aangelegd, en het weerhouden van toorn en dreigingen voorgeschreven; toch was het geweest, om tot hetzelfde doel te komen. Paulus Buis was niet rechtstreeks Hollandschgezind; integendeel, door Barneveld gehaat en gewantrouwd, en eigenlijk door geene partij als eigendom gemijnd, door geene geacht en zelve waggelende van de eene tot de andere. Een zulke was reeds een voorrecht in den Staatsraad, al was het slechts om er weifeling te brengen, zeide hij Leycester. Een zulke kon nog gewonnen worden, maar gewonnen, zooals hij het wilde, had hij zich zelven gezegd. Dat zijne Engelschgezindheid wat bekoeld was, schaadde niet; dat Leycester hem mistrouwde was een voordeel. Hij behoefde niet Leycester's gunsteling te zijn; maar hij moest Reingoud's eigendom worden, zooals de Burggraaf het was, zooals Nieuwenaar het heette, zooals Prouninck en Egilaeus, sommige predikanten en de burger hoplieden al te zamen het waren; en hij zou het zijn, had Reingoud zich beloofd. Daartoe liet hij Buis eene wijle doorzien, hoe geheel hij verloren was in den geest van Leycester, en hoe *hij* alleen het was, die nog het uitspatten van dien toorn terughield. Nog meer! Baatzucht was een karaktertrek van Buis: hij zoude dezen eene lichte prooi toehouden; nam hij aan, dan was dit als de godspenning, die hem verbond aan zijn dienst; verwierp hij, dan... dan.... was het oogenblik dáár, waarvan hij gezegd had: ‘Buis moet buigen of barsten.’

En de zorgelooze raadsheer had op dat alles niet gelet, den meesten tijd gevende aan zijne zinnelijke vermaken; die van zijn ambt daar tusschen in drijvende, was hij naar Leiden gegaan in zijn pensionarisambt, en weergekeerd vertoonde hij zich stout en onbedacht bij Leycester. Zijn voorkomen getuigde, dat hij door eenige heftige gemoedsaandoening bewogen werd. Zijne oogen

fonkelden, en wangen en voorhoofd gloeiden van eene opwinding, die ditmaal door geen prikkelenden drank was verwekt, en zijne lippen beefden en verbleekten, toen hij zich ophief van de gewone kniebuiging voor den Graaf, en op diens vraag: wat hij verlangde? antwoorden moest:

'Ik verlang niets, Doorluchtigheid! Integendeel, men heeft mij gegeven, wat ik niet wensch, en dat kome ik terugbrengen.'

Leycester, schoon hij den zin dezer woorden niet begreep, moest zich gekwetst achten reeds door den toon.

'Wat het dan ook zijn mag, mijnheer! wees indachtig bij uwe uitdrukking en spreekwijze, tot *wien* gij u wendt, en vergeet niet den eerbied en de reverentie, die gij ons schuldig zijt!' sprak de Graaf.

'Die hope ik in 't geheugen te houden, Mylord Graaf! wezende ik te allen tijde van Uwe Excellentie de getrouwe en gehoorzame onderdaan; alleen zij vergeve mij, zoo de gulle tonge zich wat vrij uit bij 't opgeruid gemoed!'

'Maar, Jezus! Mijnheer Buis! wat is u dan overkomen, dat u het gemoed *dus* beweegt?'

'Ik late daar, dat Reingoud er de Kamer van financiën doorgedreven heeft....'

'Dat heeft de heer van Couwenberg niet doorgedreven; dat is *ons* geliefte geweest; want het ons alzoo behaagde, ten oorbaar van den lande.'

'Dat hij zich zelf gesteld heeft, daarvan het hoofd te wezen....'

'Onzen neef den Graaf van Nieuwenaar en Meurs hebben *wij* gesteld tot hoofd van die kamer.'

'Toch, Mylord! heeft hij als tresorier, zich in het beheer van alle geldmiddelen weten in te dringen.'

'Mijnheer Buis! Nog eenmaal! Acht op uwe woorden! Heer Reingoud heeft zijne eigene bevordering niet bewerkt. Wij zelve hebben het eerst op zijn persoon gedacht, als zijnde de ontwerper van dit plan, en dus meest geschikt voor de uitvoering doch wij hebben wel goedheid, u zulke explicatiën te geven.'

'Mylord! dat alles zijn mijne grieven nog niet; dat alles bedoele ik niet eenmaal. Slechts dat die man, - want ik kan niet gelooven, dat het is opgekomen uit Uwer Excellentie's groothartigen aard; - dat die man mij, bij die Kamer, laat opdragen het *commis*schap *onder* hem, dat is, wat mij tot het uiterste brengt;

en bij God almachtig! dat is, wat mijn gemoed niet dragen kan en zwijgen!'

'Dat wil zeggen, dat gij het niet aanneemt, heer Buis?' vroeg Leycester met ingehouden toorn.

'Gansch gewis niet, genadige heer! Ik achte mij niet bekwaam voor de financiën; maar zóó *ik* het ware, zou ik dien Reingoud niet tot *commis* begeeren *onder mij;* zóó verre is het er af, dat ik op die wijze zal dienen *onder* hem.'

'Al genoeg, meester Paulus Buis! en zoo gij gekomen zijt, om ons dit te zeggen, kunt gij u nu voor ontslagen rekenen; evenzeer als gij op geenerlei andere bevordering in ambten te hopen hebt.'

'Doorluchtigheid! ik zal mij simpellijk tevreden houden met dit eene: lid van uw Staatsraad!' antwoordde Buis met eene buiging, en met iets als *ironie* op zijn schrander gelaat.

'Meester Buis! met *dat* te voeren, wees van nu af aan omzichtig, evenzeer als met de redenen, die gij zult goedvinden te houden! Gij hebt hier en daar gezegd, dat ik een Puritein was; ik wenschte, dat ik een zoo goed Christen ware, als sommigen der Puriteinsche sekte. Maar vertrouw gij intusschen niet te veel op onze Christelijke lankmoedigheid! want uwe maat is vol, meester Paulus Buis! overvol!'

'Mylord! mijn genadige Graaf!' zeide Buis verbleekend. 'Een zulk woord heb ik niet van Uwe Excellentie gesproken, dat ik wete.'

'Ik weet het, en ik zal er meer van weten: *be sure,* mijnheer Buis! Gij zult met mij de dubbele rol niet spelen, die gij gespeeld hebt met den Prins van Oranje. Ik ken uw handel; alleen gij en de overigen hebt u vergist in mij, zoo gij meent, een weeken heer gevonden te hebben, die alle uwe kwade praktijken overzien zal, en zich stuk voor stuk laat ontnemen, wat het zijne is. Gij kunt gaan, meester Paulus Buis!'

Paulus Buis ging, verwonderd over de matiging van Leycester, van wien hij, op het punt van Reingoud, eene heftige uitbarsting had verwacht, en een weinig verschrikt over de blijkbare bekendheid des Graven met sommige zijner onbezonnen woorden en geheime handelingen. Sterker echter greep het hem niet aan; hij had Leycester gezien in zijne vlagen van toorn en woede, en daarbij vergeleken scheen hem deze niet onrustwekkend; maar hij kende

Leycester nog niet in zijn meesterschap over zich zelven, en hij wist nog niet, hoe gevaarlijk bij dezen was die diepte van ingebonden drift; maar had hij bij zijn stout spreken ook nog de stoutheid gehad, den Graaf aan te zien, dan zeker zoude hij geschrikt hebben en teruggebeefd voor dien onheilspellenden gloed, die daar lichtte uit dat oog en die dreiging, die sprak van dat zwaar geaderd voorhoofd, juist bij de kalmte der woorden.

Leycester murmelde alleen een: *vilanous knave!'* tusschen de tanden, toen hij was heengegaan; liet zich daarop een livreimantel reiken en een eenvoudigen barret, en verliet het *Duitsche Huis* te voet en onverzeld, door een der uitgangen in den tuin.

.....

.....

Reingoud, die ditmaal mede den Staatsraad had bijgewoond, was, in tegenstelling van zijn meester, daaruit teruggekomen, zegevierend en met schitterende oogen. In waarheid! hij had alles verkregen, wat hij wenschte. Macht over de geldmiddelen, dat was bijna meesterschap over het land; zijn ambt als tresorier gaf hem te beschikken over een ruimen cirkel van ambten en bedieningen, die hij allen vervullen kon door zijne afhangelingen, of die het worden zouden. Het gaf hem, als hij had weten door te dringen, voortaan zitting in den Staatsraad, en beloofde hem dus de zegepralen van zijne *geniale* slimheid of stout vernuft op de gemoederen en ontwerpen der anderen. Zijne heerschzucht was die diepe en zeldzame, die, nog grooter dan zijne eerzucht, veeleer joeg naar de daad van het meesterschap, dan naar den klank van den hoogen titel, die het schijnt te onderstellen. Hij vergenoegde zich gaarne, de tweede te heeten, mits hij de rechten van den eerste mocht overweldigen. Zoo vinden wij hem niet aan het hoofd der Kamer van financiën, dat hij had kunnen verkrijgen zoo goed als het andere; maar vinden wij er hem op zediger plaats, hij zou van dáár regeeren als onbepaald heerscher. Nieuwenaar het hoofd en de Burggraaf als auditeur waren zijne *âmes vendues,* die hij leidde met zijn oog. Zoo Buis aannam, behoefde hij van dezen niets minders te wachten. Kiligrew, een eerlijk en oprecht vriend van Leycester, deelde diens onbepaald vertrouwen. Reinaard van Azewijn, heer van Brakel, en Joost Teeling waren zeker zijne vijanden niet; hadden zij anders hunne ambten gekregen? Sebastiaan Losen moest toch de

Hollandsche partij vertegenwoordigen. Sebastiaan Losen scheen hem geene al te sterke tegenpartij; ook was eene kleine schermutseling voor zijn vurigen geest meer behoefte dan zorg. Nog had hij eene overwinning behaald, die hem noodig dacht voor de behoeften van 't land, en die tegelijk een persoonlijken wrok bevredigde. De admiraliteit zoude benoemd worden door Leycester, en personen van den handelstand daar buiten gesloten zijn. Zeker was het vreemd, dat, waar het handel en zeevaart gold, juist *zij* buiten raadpleging zouden gehouden worden; alleen, men kende hunne belangzucht, die aan eigene winsten het gemeene welvaren meer dan eens zonder schroom had gewaagd, en van die zijde was het raadzaam, dat hunne stemmen geen beslissenden toon hadden in een gerechtshof, waar misdrijven tegen de plakkaten op zeevaart en handel moesten gewogen worden. Ook in deze rechtbank zoude Reingoud den sterken arm hebben door hen, die hij er plaatsen zoude en bij de overtuiging, dat de handelsgeest machtiger zoude zijn, dan de sterkste vreeze voor de straffe; en in gedachten reeds de overtreders tellende, en zich hunne namen noemende, trilde er zeker eene der onedelste zenuwen in zijne borst, bij de hoop, hoe hij menigen vroegeren vijand zou te verpletteren hebben.

Eene wijle bleef hij zich ophouden in zijne donkere binnenkamer, en staande, over een stoel gebogen, genoot hij in stilte met schitterende oogen de zoetheden van zijn tegenwoordigen triomf, of licht nog meer, die van den toekomenden, niet vragende, wat het zijn meester had gekost. Toen verhief hij op éénmaal zijne stem en vroeg zijn knecht Samuël, of er niemand gekomen was?

‘De prediker Modet en meester Steven, die Uwe Edelheid bescheiden heeft, wachten sinds een half uur.’

‘Een predikant van onze heilige religie wachten in mijn huis? Onhandige linkert! Dat zoo iets weder geschiede, dan zijt ge mijn dienst uit. En gij, die toch een rechtgeloovig lidmaat zijt van de Gereformeerde Kerk, als de predikant, die u onderzocht heeft, zeide te bevinden!’ en zelf naar Modet toegaande. ‘Wil ontschuldigen, welwaarde! ik had gezegd, alleen te willen zijn; maar lieden, als dezen, weten van geen onderscheid des persoons.’

‘Ik heb mij gansch niet verveeld, heer Reingoud! en was licht niet hier zonder nut....’

Reingoud verbleekte een weinig.

‘Gij waart sprekende met Jacoba?’

‘Neen! sinds Helmichius zich eenmaal aangematigd heeft, deze te berechten, is er voor mij de eere af; ik zal dat niet aanvangen. Alleen ik was in stichtelijk gesprek met dezen heer, uw goeden vriend, Steven Paret, die een particulier vroom Christen schijnt, wel gefondeerd in de waarheden der leere, en slechts was dolende op één punt, daarvan ik hem teruggebracht heb.’

‘Zoo moet ik u ook om mijnentwille danken!’ hernam Reingoud, Paret aanziende, met een fijnen glimlach. ‘Doch licht vindt ge u een weinig beloond met mijne tijding; de rondgaande brieven voor de Synode worden rondgezonden. Meetkerke en de Burggraaf zijn met de uitvaardiging belast. Den 26sten Juli zal die gehouden worden tot 's Hage.’

‘Daarvoor zij de leidinge Gods geprezen en Zijne Excellentie gedankt door heel het volk, tot in alle eeuwigheid.’

‘Amen!’ zei Reingoud. ‘En dan zijne raadslieden daarin?’

‘Zullen hun loon vinden in deze èn in de toekomende wereld, in de liefde van leeraren, en in de eere der gemeenten. Mij zal 't nieuw doen, wien men tot praeses zal benoemen.’

‘Licht wel u zelven, eerwaarde Modet!’

‘Begot, ja! Helmichius weet zich nogal in te dringen!’ zei Modet. ‘Nu, als 't den Heer gelieft, zullen wij zien, er onze stemme te doen hooren, al geeft men er ons niet het recht, de anderen tot zwijgen te manen.’

‘Wie bij zulke vergadering de minste *occupatie* heeft, kan het best op de anderen influënceeren!’ zei Reingoud. ‘En nu, welwaarde heer en goede vriend! wat zal ik u aanbieden? Gij blijft doch den middag met mij overbrengen!’

‘Verschoon mij voor heden! Ik heb ernstige bezigheden af te doen, en het wachten hier heeft mij reeds verlet; u te zien en eene wijle te spreken, was mijn eenige doel. Nu, Gode bevolen! Eilieve! Hoe is 't met de Kamer der financiën?’

‘Doorgegaan! Ik ben tresorier.’

‘De Graaf weet fijntjes te kiezen. Nu, vaarwel, meester Paret! als beloofd is, zien wij elkander weer. De Heere sta u allen bij, ik ga mijns weegs!’

‘Dus brandt het nieuwtje van de Synode hem op de tong!’ glimlachte Reingoud. ‘Zijne eigenbaat vergat zelfs de considerable

kwestie van den dag. Hierop rekende ik, om van hem vrij te raken: en nu, Paret! ik ben meester. Ik vrage u, of gij goede kansen hebt?'

'Zoo goede kansen, heer Reingoud! als iemand hebben kan, die zich ganschelijk, ik zou wel zeggen met lichaam en ziel te uwer dispositie heeft gesteld, en van wiens gewillige obedientie in alle ding gij de volkomene verzekerdheid hebt.'

'Zoo moet het ook zijn, Paret! Met weerbarstige ossen is 't zwaar ploegen. Mijn goede Lord Leycester heeft daar dagelijks smaak van. Wat mij aangaat, ik moet kunnen rekenen op mijne werktuigen, of ik verniel ze; weet gij, Steven Paret! En nu, ik heb ietwat goeds voor u bedacht. Ik zal u vervorderen tot het controleurschap van de *convooien* binnen Arnhem.'

Steven's gelaat kleurde van blijdschap; toch sprak hij met zekere aarzeling:

'Ik zal dus niet meer Mylord's dienst waarnemen te Rotterdam, aangaande de correspondentie van heere Douglas?'

Reingoud fronsde even het voorhoofd.

'Zoo 't niet Leycester's teerste belangen gold, ik zou zeggen: ja, doch *my very good Lord* heeft al zorge en harteleed te over, dat wij het niet vermeerderen. Continueer dus te Rotterdam, en laat uw ambt te Arnhem waarnemen door iemand van uwe keuze, mits dat een *wel vertrouwd* man zij. Gij weet, wat ik daaronder versta.'

'Ten volle. Ik zal er een ijverig Reingoudist brengen. Gij weet, heer Reingoud! dat men dus noemt, die uwe volgers zijn?'

'Ik wete!' hernam Reingoud glimlachend.

'Op zulker manier,' vervolgde Paret, 'dat er op gisteren onder zekere staatsgezinden de kwestie geopperd werd, oft wel heer Reingoud het hoofd was van de Leycestersche factie, of wel Leycester de tweede van de Reingoudisten!'

'Fij, Paret! fij! Zwijg mij zulke praat. Wat er ook tusschen ons verhandeld moge worden, en hoe in confidentie, ik wil geenerlei woord, dat den Graaf kwetst in naam of eere. Mijne ziel moge branden in de helle, als er eene helle is, zoo ik zulk een goeden heer ooit verrade, al is 't maar met intentie.'

'Ik zal in alles uwe schreden drukken, heer! en waarheid is het, dat Zijne Excellentie u veel heeft gegeven; zooveel autoriteit en vertrouwen houdt hier geen ander man.'

'De Graaf kon het geen meer getrouwen geven, en ik zal hem

wederdiensten doen. Zie, Paret! enkel maar in den Staatsraad stellen zich de drie Hollanders Gebruikt in den zin van partij, niet van afkomst., Brederode, Losen en Bardesius dus *tegen* hem, dat zij dus voortgaande het brengen zouden tot de totale ruïne van zijn gezag. Ik zal daartegen contremineeren; daarom heb ik mij door de Kamer der financiën tegelijk zitting laten geven in den Staatsraad. Van nu aan neem ik den handschoen op tegen die meesters, en de ouden zuurdeesem zal hier gezuiverd worden ook daarvan. En nu nog ietwat, dat u belangt. Ik wil prinselijk gediend zijn en dus ook prinselijk loonen. Ik heb te disponeeren over de collectie der impost op de wijnen, de negotiatie voor de inklaring van 't zout, de impositie op de processen, handel en zeevaart belangende, het schouwgeld en diergelijken, daarmede ik successivelijk u zal bekleeden, of de lieden, die gij daarvoor annoteeren zult.'

Paret dankte met de vurigste betuigingen van dankbaarheid, en de allersterkste verzekeringen van getrouwheid aan den schenker.

'Maar eerlijk, Steven Paret! eerlijk!' vervolgde Reingoud, den vinger opheffende. 'Want, bij uwer ziele zaligheid, - als gij het geluk hebt, aan zoo iets te gelooven, - gij zult op dit punt met *mij* te rekenen hebben.'

'Niets nemende dan de wettige profijten, die aan dit alles moeten verbonden zijn, zou ik reeds schoonen buit optassen.'

'Zoo versta ik het ook! Want ziet gij, deze dingen moeten geld leveren, veel geld. Ik neem dit stuk diep, diep ter harte; de roep mijner bekwaamheid is er in gemoeid; ik zou mij beschaamd voelen, als een linksche nieuweling, zoo 't niet bracht, wat ik wil. Ik heb gezworen, de financiën op te beuren, of mij in stukken te laten houwen. Ik heb gezworen, twintig tonnen goud te exploiteeren, alleen uit het straffen der lorredraaierij, die hier wordt gedreven; en zoo waar moge ik geschandvlekt zijn, zoo ik niet het uiterste zal doen om dat te houden! Gij glimlacht?'

'Vergiffenis! Ik was niet bij uw gesprek: Ik dacht aan....'

'Wat Nicase van der Clijde zoude zeggen, zoo hij Jacques Reinfault van eere hoorde spreken, dacht gij, niet waar?' hernam Reingoud, hem doordringend aanziende. 'Nu, ik begrijp het, dat zulks in u opkomt; alleen weet dit: ik heb een nieuw en veran-

derd leven aangeleid, op vele punten in goeden ernst, sinds ik door Mylord Leycester mij op zulk eene hoogte bevinde.'

'Dat is dus zoo iets, als wat de dominé's eene wedergeboorte noemen!'

'Wat de ministers hierin zeggen zouden, wete ik niet; sinds ik sta, waar ik wil, vrage ik zeer weinig naar hen, except voor den schijn uit politiek. Maar ik wete, dat.... doch wat drijft mij, een als u het geheim te geven, van mijn beter ik? Slechts weet, dat ik gansch en al met het verledene gebroken heb....!'

'Dus geen van der Clijde meer?'

'Voor eeuwig weg met dien! Slechts de naam, de naam kan nog gebruikt worden. *Exempli gratia* in onzen briefwissel. Slechts wat voor 't oog van den Staatsraad zou kunnen dienen, schrijft gij mij als Reingoud; het overige richt gij aan Nicase van der Clijde als voorheen, en dat om redenen!'

'Zooals 't u gelieft. Waar die dan geadresseerd?'

'Aan vrouwe Barbara Boots voorshands tot Utrecht.'

'Barbara Boots!' herhaalde Paret, met een lichten schrik. 'Hoort die tot de uwen?'

'Met lijf en ziel! zou ik haast zeggen; maar 't is te onjuist. Omtrent het eerste heb ik mij in vroegere dagen wel eens bemoeid; de andere late ik haar gansch vrij, haar met oogluiking toelatende tot papistische oefeningen, zooveel 't haar lust, en voor beide is ze mij zóó dankbaar, dat haar hart en wil mij toebehooren, zonder vreeze van afval. Gij weet, hoe zij Jacoba uit Braband hierheen heeft gevoerd!'

'En mij daarbij zeker bij u heeft verklaagd van ongetrouwigheid?' vroeg Paret verschrikt.

'Nu ja! dat heb ik begrepen onder de algemeene amnestie van *uw* verleden. Mogelijk zal ik tot het drijven van zeker ontwerp Barbara van tijd tot tijd naar u heenzenden, dan handel goed met haar!'

'Maar Barbara verleent geene amnestie! Zij heeft gezworen, nooit weer handel met mij te hebben. Zal zij tot mij willen gaan?'

'Zij heeft zooveel gezworen, dat haar niet gegund is te houden. Jacoba zou Roomsch blijven; de engel is nu op goeden weg tot wat anders, en zij ziet het aan. In hare eerste drift over mijn afval van de paperij, schold ze mij Judas. Nu dient ze mij met den ijver van een Islamiet voor zijn profeet, en ik houd zeker, dat ze martelares zoude worden voor mijne zaak.'

‘Maar hoe komt die ommekeer bij?’

‘Ik heb haar doen begrijpen en tastbaar gemaakt, hoe nauw de zaak van Leycester verbonden is aan de mijne, en hoe des Graven heil en welvaren door mij werd bedoeld.’

‘Ik zou gemeend hebben, dat ze meer Parma's was dan Leycester's.’

‘Niet meer, sinds de bevrijding van den admiraal. Ze heeft later Treslong en mevrouwe Treslong weergezien, die Jacoba, - dat moet ik zeggen, - toen met haar wezende, hoffelijk gehandeld hebben, en dezen hebben haar, als gij denken kunt, de geestdrift voor Mylord ingeënt, zulks ik haar eenmaal tot spreken gebracht hebbende, in een geheim onderhoud terstond peilde, hoe goede winst daarmede te doen was voor den Grave en mij, zijnde ons noodig te hebben geheime en welvertrouwde personen van 't kleine volk, daarop niemand acht slaat. Barbara had nog geen 'top’ gezegd, toenmaals nog wezende met Jacoba bij Taco Sijbrandsz., toen er een heele of een halve aanslag van vergiftiging voorviel tegen Mylord. De werker daaraf, een zekere Anton Pointz, bekende bij scherpe ondervraging, die ik bijwoonde, om 't hooge belang der zake, hoe hij gekomen uit 's vijands landen, en gedeserteerd uit Parma's leger, dit stuk had ondernomen op hope van hoog loon. De schalk diende wel ter dood verwezen, en Mylord had weinig reden om gratie te geven, en zijne galg was zoo goed als opgericht, toen 't mij inviel, dat de delinquent deze Barbara toehoorde door de banden des geheimen echts. Ik was gehaast, haar daarvan kennis te geven, als gij denken kunt, met belofte van voorbede bij den Graaf. Het heftige wijfken, in den zevenden hemel, den echtelief weer te vinden, ware 't ook met een strop om den hals, liep voort met mij tot Leysester, wien ik ten goede gestemd had. De gratie volgde onder beding, Pointz zoude zich voortaan geven tot onzen gerieve, middelerwijl Barbara zich als gijzelares zou stellen voor zijne trouw, en zich laten gebruiken tot al zulke diensten als wij noodig zouden achten. Gij begrijpt, of die koop werd toegeslagen? Gij begrijpt, oft we voortaan ook zeker zijn van de trouwe van dezen Pointz? Ik althans zou hem mijne huid niet willen leenen voor de kozerij van zijn vrouwken, zoo hij zich onderstond ontrouw te zijn.’

‘Zij is toch niet bij u thuis, heer Reingoud?’

‘Wees rustig!’ glimlachte Reingoud. ‘Op heden niet, schoon

't met der tijde gebeuren kan. Spreken wij nog wat van zaken! Dus vange ik den strijd aan met de lorredraaiers, en ik richt nu mijn boog tegen het Hollandsche goud.'

'Toch zie ik nog niet, hoe gij zooveel tonnen schats zoudt winnen, enkel uit sluikhandel, die alreede zoo fel is gefnuikt.'

'O! met lichtigheid. 't Plakkaat van 4 April, zoo scherp als eene spies, heeft hen door hart en nieren gestoken. Eerst meenden ze, dat er mee gegekt werd, en begonnen zich daaraan niet te storen. Doch de exempelen strekten tot borge van ernst. Toen het hier en daar halzen had gekost, en van de besten, begonnen zij te begrijpen. De alarm werd algemeen. De smeekbeden en remonstranties stormden hierheen als hageljacht. De Graaf trok wat terug, en tegen mijn raad gaf wat slapper akte. Doch sinds kort heb ik het er door gekregen, dat het oude gedreven wordt in al zijne scherpheid. Nu durft zich niemand roeren, en waar de handel kwijnt, is ook de sluikhandel onmogelijk geworden; daar heb ik uitgevonden, ze zouden lijfsdwang afkoopen door goud; de rijke kaak-haringen tot Amsterdam zien op geen rozenobel, als zij de nering drijven kunnen; die wagen 't er op. Mijne lieden zien scherp toe; en de schatkist vult zich zonder behulp, van 't gene de dubbelhartige staatswijsheid der Hollandsche winkeliers, die in de Staten zitten, accordeert met schijn van vrijgevigheid, en uitmeet, met de valsche maat, daarmee ze hunne winkelwaar uitventen.'

'Bedacht, als heer Reingoud bedenkt! Alleen eene zulke uitvinding zal bij executie u zeer... zeer gehaat maken.'

'Wat zou dat?' sprak Reingoud met vlammenden blik. 'Gehaat zijn is, na geliefd te wezen, de zoetst prikkelende sensatie van 't gemoed. Wie gehaat is, wordt gekend, geducht, vervloekt, maar niet vergeten. Gebaat te zijn door heel een land, is te leven op de tong van heel een land; is een dreigend zwaard te zijn voor de lieden bij dag, en eene spookgestalte bij nacht. Zich gehaat te voelen, dat is te voelen dat men leeft, en ik wil het leven voelen, al is het door het steken van brandnetels. Zie, Paret! ik achte, dat Paulus Buis heden òf mijn dienaar wordt òf mijn doodsvijand. Is het laatste, dan zal ik hem teisteren, waar ik kan, maar hem niet wegdrijven uit den Staatsraad. Uit de vlammen zijner oogen zal ik somtijds een vuur scheppen, daarmede ik spelen kan, en dat mijne borst verwarmt!'

‘Wondre man!’ zei Paret, hem aanziende. ‘Doch, heer! zwijg eene wijle! er is aan de deur geklopt.’

‘Werkelijk?’ en Reingoud opende die zelve. Met eene onbeschrijfelijke verrassing zag hij op. De Graaf van Leycester trad binnen. Hij knielde neer om hem de hand te kussen. Leycester hief hem op en omhelsde hem, in 't Italiaansch zeggende:

‘Zend Paret weg! Ik wil met dezen nu niet te doen hebben.’

Op een wenk van Reingoud verwijderde zich Steven, en de twee mannen, die beiden dus machtig inwerkten op het toenmalig Nederland, bleven te zamen alleen.

‘Doorluchtigheid! mijn genadige Graaf! mij geschiedt eene zonderling groote eere!’ begon Reingoud, nadat hij Leycester met eenige verlegenheid had zien plaats nemen op een der houten stoelen zonder leuning. ‘Uwe Excellentie te zien binnentreden in mijn armelijk huis.’

‘Wat zal ik u zeggen, *signor mio!* De voornaamste en van mij meest geliefde heeren in het veld zijnde, grimden mij de holle zalen van het *Duitsche Huis* aan als eene woestijn, die ik wel had kunnen bevolken met *Dutchmen;* maar mij walgde van hunne droge, uitgerekte tronies.’

‘En als zij nu bemerken, dat Uwe genade mij de eere heeft aangedaan....?’

‘Dan zullen zij zeker zeggen, dat ik te veel met vreemdelingen verkeer!’ sprak de Graaf, met een bitteren glimlach. ‘En toch, God zij dank! dat ik nog *vreemdelingen* om mij heb, die mij helpen kunnen, een onpartijdigen blik op hunne zaken te slaan! De één zou dit van mij eischen, in 't *regard* van zijne provincie; een ander het contrarie van dien vorderen, in 't belang van zijne stad; en ik, hier nieuw invallende, zou mij laten drijven, nu door genen wind, dan door den anderen, en zóó de belangen verzaken van 't gemeene land? Niet alzoo! Daarbij, die mijn gouvernement dienen ten gemeenen beste, houd ik burgers, en schande over hen, dat zij het zelve niet dus erkennen. Doch de *“ingratiful dogs”* hebben er geen denkbeeld van. Noemen ze niet Philip Sidney en de andere heeren, die hier met mij gekomen zijn, om rust en bloed te geven voor hunne zaak, vreemdelingen? Moesten dezulken geconsidereerd worden als vreemdelingen? Noemen zij mij zelven niet aldus? Was dan hun Oranje te Amsterdam geboren? Hebben de Nassausche prinsen Hollandsch gesproken met hunne voedster?’

‘Hebben ze nu ook sir Philip vreemdeling genoemd?’

‘Ah! ja! gij weet dat nog niet. Dezen middag besogneerende met Kiligrew en den Kanselier, is ingekomen eene supplicatie van den Graaf van Hohenlo en de andere voorname heeren van 't leger, dat wel het stoutste en meest rebellische schrift is, dat mij hier nog onder de oogen is gekomen. Die heeren zijn geïndigneerd, dat ik het kolonelschap aan Sidney gegeven heb. Kon ik een heer als Sidney laten dienen in lageren rang? Heeft hij niet reeds treffelijke diensten bewezen aan deze landen? En gefrustreerd zijnde in 't stadhouderschap van Zeeland, - dat zij aan Maurits gegeven hebben, schoon het te mijner beschikking had moeten zijn, - moest hij niet met ietwat geloond worden? Wat weet ik van hun moed en hunne ervarenheid, om ze onbekend te betrouwen tot zoo gewichtig een ambt? Is 't geval met van Hemert mij geene droeve les geweest, licht profetie, wat er van de Nederlandsche heeren te wachten is? - Somma! 't Geschrift van Hohenlo zou wel seditieus kunnen heeten. Hij eischt bezoldiging voor ruiteren en knechten, onder verheelde bedreiging van muiterij! Gods! Christus! de *rascals!* En ze weten, hoe ik door allerlei malicieuse praktijken hier, en verwaarloozing der Koningin ginder, zonder gereede penningen zit! Ik heb geen zes pond in mijne beurs.’

‘Mylord! mijn nobele heer! wil niet vertwijfelen! Wij zullen u spoedig aan geld helpen.’

‘Nu ja, *my Reygolt!* het is ook, om daarover te spreken, dat ik hier ben.’

‘Één wenk, en uw dienaar ware aan uwe voeten geijld!’

‘Dat was mijne intentie niet. Ik wilde *u* bezoeken; Elisabeth zelve bezoekt hare begunstigde dienaren van tijd tot tijd! En die eere kan soms duur genoeg zijn. Hare ontvangst en verblijf te Kenilworth heeft mij een jaar mijner inkomsten gekost. Schrik niet, Reingoud! ik zal niets in dien smaak vorderen van u! En allerminst, sinds ik bespeur, dat uwe woning nauwelijks de *comforts* aanbiedt voor een *vilain!* In trouwe, *amico!* hier heerscht Puriteinsche eenvoud! Gebreekt het u aan fortuin, of aan lust tot wat beters?’

Reingoud zweeg een oogenblik, en bracht even de hand aan het voorhoofd. Daarop:

‘Mylord! Weet Uwe genade, wat dat is, als er twee beginsels

in ons strijden - als wij - twee menschen in ons voelen leven?'

Leycester zuchtte.

'De oude Adam strijdende met den nieuwen mensch, of ik dat kenne!'

'Zoo is het mij, Mylord! Mijn eene beginsel is hier; het andere...., met oorlof, mijn vorstelijke heer!' Hij nam Leycester's hand; schoof een donker en verkleurd tapijtbehangsel weg; trapte met wat kracht op den grond; een der paneelen van 't donker beschot bleek eene deur te zijn, die zich opende, en Reingoud voerde Leycester een vertrek binnen, dat dezen deed uitroepen:

'Een oostersch paleis! Zijt gij toovenaar, *mio caro?'*

'Hier verkeer ik, Mylord! als de zinnelijke mensch zoo wat de overhand op mij verkrijgt, en haar deel wil van aardsch genot; doch ginder alleen, als ik denk aan mijne plichten. Uwe lordschap is de eenige, dien ik het geheim vertrouwe van mijne zwakheid! Kon ik toezien, dat *my most beloved Lord* de leden zou strekken op hout en steen, als ik zulke sofa's heb en zulke tapijten?'

Hij voerde Leycester naar eene der eersten, en knielde met eene zekere gratie nevens hem neder, alleen den elleboog even geleund tegen het blauwe satijn, om in 't spreken naar den Graaf te kunnen opzien. Die mengeling van ootmoet en gemeenzaamheid behaagde den trotschen Graaf, wien juist hier aanmatiging zou beleedigd hebben. De verwisseling van tooneel was hem lief; de verrassing trof hem aangenaam, en zijne trekken verloren van hun ernst, terwijl hij sprak:

'Indeed, my dear! Gij hebt Perzië en Indië geplunderd, om dit samen te brengen. En dit voor u alleen? Ge kost hier eene princesse brengen als *par amour?'*

'Neen, Mylord! Met de vrouwen heb ik afgedaan, *moet* ik afgedaan hebben. Alles wat ik voor vrouwen voelen kan, heb ik teruggebracht op Jacoba!' sprak hij, zich de hand op de borst drukkende.

'Nu, gij hebt u voor mij geen heilige te houden. Ik was het zelf niet in een gelukkiger tijd, schoon Lady Leycester en mijne zware plichten hier in Holland mij tot een veranderd man hebben gemaakt.'

'Fij van vrouwen!' riep Reingoud, zijne eigene gedachten vervolgende. 'Zekerlijk! bij haar huist nog minder waarheid, nog

minder eerlijkheid dan bij de mannen; zwak voor zich zelve en anderen wantrouwend uit zwakheid, willen zij zich den schijn geven van eene deugd, die toch niet ligt in het diepste van 't hart....'

En het scheen, of hij op het punt stond, den Graaf eene bekentenis te doen; doch deze had niet opgelet en riep uit:

'Aan wien zegt gij het? Het meest ergert mij, dat zij de wrake harer onmatige ijverzucht uitstrekken van het kleine tot in het allergrootste. Om een doorluchtig voorbeeld te noemen, Reingoud! Pelham bleef uit; - de *master of Gray* bleef uit; - de achterstallige betaling bleef uit; - alles wat ik noodig had om mij hier staande te houden. Ik wist het toovermiddel om alles te krijgen. God moge 't mij vergeven, ik heb het gebruikt. Ik heb Elisabeth geschreven, als haar *sweet Robin,* als ze mij weder noemt; - of ik nog dertig jaar ware en *my countess* niet tusschen ons stond; - en zie! Pelham is daar, en als ge weet, is Aty in aantocht met geld, God vergeve 't Hare Majesteit, die mij middelen laat gebruiken, die de consciëntie bezwaren, en mij tegen zijn! Nu niet meer van dit! Wij spraken van uwe Jacoba, is dit verblijf ingericht voor haar?'

'Zij heeft hare kameren afzonderlijk,' hernam Reingoud.

'Ik zou voor eene wijle de verkwikking wenschen van haar zacht en lieftallig wezen te aanschouwen; gij verbleekt, heer van Couwenburch! Wat is dat? Is uw kind iets overkomen, dat mijne vraag u zóó treft?'

'Niets, Mylord! niets! Ik ga Uwe genade gehoorzamen!' hernam Reingoud opstaande; maar zijne stem beefde, en de Graaf zag tranen in zijn oog.

'Neen, bij God, Reingoud! Laat dat blijven, als u dat zooveel kost!' riep Leycester goedhartig. 'Licht hebt gij 't kind in het geheim dezer weelde niet ingewijd en wilt het daarbuiten houden....'

'Zoo iets is het, in trouwe, Mylord! En daarbij, zooeven hoorde ik hare harp klinken; op dezen stond is zij licht in 't gebed.'

'Wat of de kleine mag bidden, niet meer Roomsch zijnde, en zich toch nog niet belijdende tot de ware religie?'

'Dat kind bidt als Gods engelen in den Hemel en als zij voor een duivel; - een duivel als ik!' barstte Reingoud hartstochtelijk uit.

'Good heavens, Reingoud! Wat is u? Zeker, mijn vriend! gij hebt wat aanleg tot Puriteinsche overdrijving; sinds de genade u het harte heeft getroffen, moet gij wat moed scheppen en u niet meer kwellen om het verledene, dat achtende wel verzoend te zijn.'

'Met het verledene heb ik afgedaan, *wil* ik afgedaan hebben, mijn goede vorstelijke heer! maar toch....' Op eens hield hij zich in en Reingoud's wangen gloeiden: 'Zie, Mylord! ik heb de gewoonte, Jacoba niet te naderen, dan als ik mij rein voele, als ik harer waardig ben; het kind is mij iets geworden, dat ik te hoog houde om te mengen in mijn dagelijksch leven.'

'Reingoud!' riep Leycester. 'Gij zijt wel de wonderlijkste man, die mij nog ooit te voren kwam! Dit is nu eene fantasie, zooals dunkt mij *Robin Sidney* er zou kunnen hebben....'

Reingoud's oogen schitterden eene wijle.

'Weet ik zelf, wat ik ben? Ja, ik ben vreemd, vreemd aan mij zelf somwijlen, gedeeld tusschen zelfsverachting, en toch, toch mij de meerdere achtende van allen!'

'Van allen?' herhaalde Leycester wat verwonderd.

'Tot allen behoort nooit de Vorst, die *boven* allen staat!' hernam Reingoud snel, en Leycester's woord had hem gered; want het bracht hem terug tot het besef van zijn toestand. 'Vergeef mij, Mylord! vergeef mij!' hernam hij, zich terugwerpende in zijne vorige houding. 'Luister nooit naar de zotheden, die ik uitstoot, als het het harte geldt; dat is mijne krankheid; dan duizelt mij het hoofd.'

'Nu, bij God! ik geloof dat ook. Spreken wij dus liever politiek! dat is het ook, waarom ik gekomen ben. Maar gij zijt een slechte gastheer, gij biedt mij niet eenmaal een beker wijns tot welkomst, en ik ben toch zoo goed als uw leenheer, heer van Couwenburch!'

'Mijn vorst en mijn meester zijt gij, genadige heer! en waart gij het niet uit recht, gij zoudt het zijn uit het recht mijner dankbaarheid en der warmste genegenheid mijner ziele.'

Daarop ging hij naar een hoek van het vertrek, waar een credentz stond, die de Graaf zelve had kunnen benijden, vulde een kleinen beker en bood dien Leycester knielende, met zijne eigenaardige bevalligheid:

'Syracuser, Mylord! Granvelle heeft er geen beteren gesmaakt.'

Leycester nam den beker met eene zekere verwondering; hij was van goud, en de voet met edelgesteenten ingelegd.

‘Een geschenk van Koning Hendrik VI!’ sprak Reingoud.

‘Gij waart zijn gunsteling?’ en Leycester fronsde het voorhoofd.

‘Vergeving, Mylord! ik was eene wijle zijn meester; maar 't gelustte mij maar kort, een kind van dertig jaar te zien spelen met *bilboquet* en *joujoux,* en menschen te zien regeeren door schoothondjes!’ En het trotsch laatdunkende zijner trekken kwam sprekend uit: ‘Uwe lordschap drinke met ruste, en gelieve dit voor zich te behouden, als een aandenken der eere mij bewezen! Sinds de schoone eigenaarster er het laatst de lippen aan zette, is hij als reliek bewaard gebleven.’

‘De schoone eigenaarster? Eene dame?’ vroeg Leycester, hem dien geledigd teruggevende.

‘Deze dame!’ en Reingoud liet eene veer spelen, aan de keerzijde van den bodem; een medaillon op ivoor werd zichtbaar.

‘Maria Stuart!’ riep de Graaf.

‘Toenmaals Koningin van Frankrijk! Nu gevangene van Elisabeth.’

‘Zij is schoon! verlokkend schoon!’ riep de Graaf; ‘maar dat zal haar niet sparen; het is zonderling, dat ik heden haar beeld zie: dezen ochtend heb ik nog aan haar gedacht, toen ik aan Mylord Burleigh schreef.’

‘Een woord te harer faveure?’ vroeg Reingoud met glinsterende oogen.

‘Neen! Om aan te drijven, dat men wat spoed zou maken met haar proces. Ik kan niet voor goed houden, dat men zich over die formaliteiten niet heenzet, die slechts tijdverlies brengen; het wordt tijd dat zij sterve!’

‘Mylord! Het is niet goed, de oogen van het volk te veel te gewennen, koninginnen op het schavot te zien! Het mocht later zelf daarop eens koningen brengen, en het schaadt altijd de achtbaarheid der vorsten.’

‘'t Kan zijn, Reingoud! maar zoolang deze slange leeft, verkeeren wij allen in onrust over de veiligheid van Elisabeth. Eene listige vrouw weet altijd een ponjaard te vinden tot haar dienst. Ik heb de Koningin geraden, dezen zomer tot Windsor te verblijven, daar ze minder genaakbaar is, en zoo haast het Parlement

bijéénkomt te dezer oorzake, ga ik zelve naar Engeland om die zaak aan te dringen. Spreek hierover niet meer! Ik zou meenen, dat de Fransche gezant u omgekocht had.'

Reingoud verbleekte een weinig.

'Mylord! Uwe lordschap moet althans nooit naar Engeland gaan, nooit, zoolang zij dit gouvernement houden wil!'

'Met dat voornemen ga ik toch om, mijn zeer goede vriend!'

'Dan is het zoo zeker gedaan met de autoriteit van Uwe Doorluchtigheid, als ik dezen beker vernietigen zal, dien Uwe genade niet heeft geaccepteerd!'

'Wij zullen 't slechte *omen* wegnemen, Reingoud! want ik neme dien. Alleen, nu gij spreekt van mijne autoriteit, bij Jezus! gij weet, wat dat is. De Koningin heeft uitgeroepen, dat ik te veel had gekregen; nu vrees ik, dat ze welhaast bevinden zal, dat ik te weinig heb, te weinig zeker om haar te gehoorzamen, en dat brengt mij op eens tot de zaken. Ik had den Gouveneur-Generaal in trouwe vergeten. Hoe die Bardesius dezen ochtend stout gesproken heeft, en bij God! de *woorden* klinken goed, maar de werken beduiden niet veel. De man spreekt van zijne zucht tot voorstand van 's lands vrijheden met een vuur, en een ernst....!'

Reingoud glimlachte.

'Die Uwe lordschap, als Paulus, "bijna bewegen zouden," alleen, dit verduitscht men met *drijven van Holland's meesterschap,* als ik Uwe Excellentie bij andere poincten en feiten daarvan vroeger heb geïllucideerd.'

'Die heeren roepen, dat ik mij nieuwigheden ondersta. Maar, God betere 't! hebben zij mij niet gebeden hierheen te komen, omdat ze bij 't oude kwalijk voeren? Als ze de oude gebreken dus liefhebben, waartoe dan nieuwe medicijnmeesters ingehaald?'

'Nieuw is de vloek, Mylord! waar deze verstokte hersens alles mee verwerpen, wat zich kant tegen hun ingeroest eigenbelang.'

'Maar het is hun belang, dat het gemeene land welvaart.'

'Dat is het belang van *deze* Hollanders niet, Mylord!'

'Wat hebben ze aan een reuzenhoofd op kwijnende leden?'

'Daaraan denken kooplui en winkeliers niet: die zien niets dan het *saldo* in hun kasboek en de gereede munt in hunne lade.'

'Lieden, die God bidden om succes op hunne wapenen, en die zelve het kruit naar den vijand voeren!' riep Leycester verachtelijk. 'Heb ik tot hiertoe kunnen hinderen, dat er paarden wer-

den uitgevoerd naar Braband? En St. Joris is mijn getuige, van hoe groote wichtigheid die zijn in den krijg!'

'Die lieden, mijn vorst! zoo Gereformeerd als ze zijn, zouden het paapsche vagevuur weer opstoken, als *zij* het brandhout mochten leveren.'

'Begrijpt gij u, hoe die Hollandsche heeren dus stout hebben durven zijn in den raad?'

'Volmaakt goed, mijn nobele meester! Zij zijn door den advocaat geïnstruëerd op zulker wijze, dat hij hen door de Staten van Holland heeft laten aanschrijven, om zich niet te laten gebruiken tot commissiën oft devoiren, die hen buiten den Staatsraad hielden, opdat daar geene resolutiën mochten doorgaan, schadelijk voor het gewest; ik heb het schrijven zelf gezien! in de handen van Losen!'

'Diezelfde Staten hebben de vermetelheid gehad, zich tot Kiligrew te wenden, om *intercessie* op mijne besluiten, hem opzoekende tot in mijne voorzaal!'

'Prouninck heeft mij gezegd, ze waren te zijnen huize geweest, en met oorlof, Mylord! hoe heeft de raadsheer hen gehandeld?'

'Loffelijk! Gij begrijpt, hoe het hem belgde. Hij heeft ze duchtig gereprimandeerd, en ten leste gezegd: dat ze zich rustig zouden houden; dat het naar den Zondag ging, en dat ze aan God moesten denken!'

'Dat heet ik religie te pas brengen in 't gemeene leven!' glimlachte Reingoud.

'En dat alles nu, omdat ik den Graaf van Culemburg in den Raad heb gebracht; - omdat wij eene vrije financie-kamer hebben willen en eene onafhankelijke admiraliteit, en omdat gij de lorredraaiers straffen wilt, niet meer aan 't lijf, doch in de beurze. Dient dan dit alles niet te geschieden? Is de foute daarvan niet lange reeds gevoeld? Durven ze mij niet voorwerpen, dat ik dus handele tegen het tractaat met de Koningin? Ik vrage u, houde ik de souvereiniteit hier; al of niet? Geeft mijne opdracht mij al of niet recht te doen, wat ik deed? Ben ik één van de hunnen, om aan hunne instructiën gebonden te zijn? Gij glimlacht! Gij glimlacht, Bij God! Wat beduidt dat, heer van Couwenburch?'

'Ik moest zuchten en mij op de borst slaan, Mylord! Ja, nu

heeft meester van Barneveld het verder gebracht, dan ik ramen kon, sinds hij door zijne praktijken Uwe lordschap zelf aan het twijfelen brengt, over haar eigen gezag. Zoo waar ik eene ziele hebbe! Mijn Lord! zoo een Hollandsche spie dit gehoord had, daar zou triomf gekraaid worden in de Statenkamer! Uwe lordschap is wel zeker de inschikkelijkste en goedertierendste heer, om....'

'Bij God en St. Joris! spreek niet met zoo schalken blik van mijne *indulgentie.* Die van Holland zuilen er niet meer over te roemen hebben! Van nu aan zal ik *somewhat plainly* met hen handelen, en ze zullen nog andere dingen zien! Als William Stanley en Knowles hier zullen zijn met versche pioniers, dan zal de krijg eerst recht doorgaan, en als wij daarin winst doen, zullen wij macht hebben, en als wij macht hebben, hebben wij geld, zelfs zonder hunne subsidiën! Maar van *indulgentie* gesproken, zijt gij zelf het niet geweest, die mij daartoe opgewekt hebt tegenover Buis?'

'In hope, hij zou daardoor te winnen zijn!' sprak Reingoud in eene zekere spanning. 'Weet Uwe lordschap ietwat van die uitkomst?'

'Eene fraaie uitkomst! Eene fraaie winst! Ditmaal, heer profeet! hebt gij kwalijk voorspeld! Gij weet niet, wat het mij gekost heeft, niet op den eigen stond den vermetele te straffen!'

'Dat zie ik: want het gelaat van Uwe lordschap verstelt zich nog van toorn bij 't herdenken.'

'Ik zou meenen, dat er oorzaak voor was!' hernam Leycester, en hij deelde Reingoud mede, wat wij weten van Paulus Buis.

Nooit kon die staatsman eene beleediging hebben uitgedacht, die Reingoud dieper trof dan juist een woord, dat tegen zijne bekwaamheid was gericht. Een twijfel aan zijne eer? - hij wist haar zoo bezoedeld; - aan de oprechtheid van zijn geloof? - wij weten, wat het hem zelve was; - aan zijne deugd? - hij, had op dit punt zich zelf zoo hard beoordeeld als iemand; en hij zou dit alles vergeven hebben als eenige politiek hem geen toorn had voorgeschreven; maar een aanval op zijne behendigheid kwetste hem, waar hij het teerste was en het onverzoenlijkste. Men denke, welk eene vlam van woede plotseling opleefde in die ziel, en in welk eene diepte van haat zij telkens haar voedsel

zou vinden! En wij weten, dat Leycester de inblazingen van die beiden niet noodig had, om tegen Buis het allerergste te willen.

'Ik wil dien man niet langer in mijn Staatsraad dulden! Hij moet van zijn ambt ontzet, en er moet meerder tegen hem geschieden.'

'En toch, als Uwe Excellentie met den Staatsraad naar 's Hage gaat, zal hij volgen, uit kracht van recht, zonder noodiging!'

'En met zijn wars hoofd en kwade praktijken mij dwarsdrijven, waar hij kan!' riep Leycester ongeduldig. 'Kon ik voor 't minst beletten, dat hij mij volgde!'

'Dat is niet doenlijk! Hij zal zich ontslaan van iedere commissie, die Uwe Excellentie hem opdraagt, in navolging van de Hollandsche heeren, onder schijn van zijn plicht in den Raad der regeering; alleen....; maar dat gaat niet, Mylord! dat gaat niet!'

'Wat zou niet gaan? Hebt gij iets gevonden?'

'Ja, Mylord! doch het is beter, dat Uwe Excellentie daarbuiten blijve.'

'Hij heeft het ergste aan mij verdiend. En ik zie niet, waarom ik hem sparen zou!'

'Ik ook niet! Alleen er is geen bepaald punt van beschuldiging tegen hem in te brengen; en zonder dit kan er niet geprocedeerd worden tegen een heer van zijne kwaliteit door Uwe Excellentie, zonder dat die van Holland daarover roepen zouden, en dat gebruiken ter *praejudicie* van Uwe genade.'

'Maar zal die schelm dan straffeloos blijven, omdat er geene bepaalde bewijzen zijn van zijn verraad en zijn ondank tegen mij?' riep Leycester, met den voet stampende.

'Hij zal dat moeten, totdat ze er zijn!'

'Ik zeg u, Reingoud! Ik wil daar *satisfactie* van hebben, zoo waar ik ridder en edelman ben, en dat met den eersten. Wrake heeft haast!'

'Wrake wint bij wachten, Mylord! Maar, mijn nobele heer *zal satisfactie* hebben; alleen hij late het aan zijn trouwen dienaar over, hoe?' Daarop eene wijle nadenkende, zeide hij: 'De Raad van financiën volgt Uwe lordschap ook naar 's Hage, en dat kan niet anders; dus kan ook *ik* niet blijven, of er zou veel geschieden, dat ons niet dient; doch, in 't eind, zoo is 't nog beter; Mylord! Uwe Doorluchtigheid neemt ook den Burggraaf met zich? Is het zoo niet?'

‘Gij weet, hoe die mij noodig is, en daarbij, zijn auditeurschap geeft hem zitting in den Staatsraad; daarmede hebt gij vernuftig hun bezwaar opgelost, dat hij mij daarheen volgde, als mijn particulier secretaris!’

‘De ergernis zal geene kleinere zijn, schoon daarmede het *recht* van klagen benomen is; doch Uwe lordschap zou meester Daniël te verstaan kunnen geven, dat hij, op het Hof te 's Hage logies krijgende, zich daar niet wel kon doen volgen van zijne gade.’

‘En te eerder, omdat dit is in den geest dier protectie, die sir Philip mij voor deze dame heeft afgebeden.’

‘Juist! de ridderlijke heer heeft daar wel aangedaan!’ sprak Reingoud met een glimlach die wel iets ironieks had.

‘Hoe hij 't met zijne *courtoisie* vereenigt, weet ik niet!’ hernam Leycester, ook met een glimlach; ‘maar mijn heer neef schijnt van oordeel te wezen, dat alle dames buiten hare mannen kunnen, except de zijne.... Daar heeft hij toch Mylady Sidney te Vlissingen laten komen!’

‘Ja, Mylord! daar is mij zoo iets van gebleken!’

‘Hoe! gij wist, dat zij gekomen was?’

‘Eerder dan de Ridder zelf. Ik laat niet tevergeefs scherpe wacht houden op de schepen, die de havens inkomen en uitgaan!’

‘En gij hebt het mij verzwegen?’

‘Mijn vorstelijk heer! Ik vind het onnoodig, eens anders onschadelijke geheimen uit te brengen, als geen dringend belang er toe maant, en de Ridder schuwt de bekendheid....’

‘God bless him! dat geloove ik! Eerst haar terug te laten uit kieschheid voor mij, die mijne Lady missen moest, en nu in 't heimelijk.... Doch toen hij 't mij beleden heeft, heb ik het hem vergeven. Wie kan tegen Philip kwade luim houden, als hij gezworen heeft, vergiftenis te erlangen? Daarbij, Lady Ellinor is Walsingham's dochter, en ik heb beloofd, dat zij de mijne zoude zijn. Hun toestand is ook een gansch andere dan de mijne; ik kon die jongelieden niet dwingen, mijn droef voorbeeld te volgen. De Koningin houdt zich schijnbaar hier gansch buiten, en ze doet wèl; hier voor 't minst heeft ze geene rechten. Toch schrijft mij Walsingham, dat zij Sidney van eerzuchtige kuiperij verdenkt, omdat ik hem het kolonelschap gegeven heb over 't

voetvolk, en dat zij tegenwoordig iedere gelegenheid waarneemt, om hem in fout te vinden; maar dat is de gewone loop, en hij heeft zijne Lady hier. Na de zegepraal bij Axel heeft hij een uitstapje naar Vlissingen gedaan, om daar ordre te stellen op de zaken van zijn gouvernement en op die van zijn huis.'

Beide mannen glimlachten tegen elkander.

'En wie weet ook, tegen welke heimelijke kwale de jonge ridder soelaas zoekt op deze wijze!' sprak Reingoud, als in gedachten.

'Wat meent gij daarmede, sir?' vroeg Leycester ernstig.

'Dat hoort altijd tot de onschadelijke geheimen, die ik voor mij zelve houde. Met uw oorlof, Mylord!' hernam de Brusselaar snel. 'Mag ik Uwe Excellentie herinneren, dat we sprekende waren over de Burggravin en haar echtvriend?'

'For shame, Reingoud! Gij kunt boosaardig zijn, als gij het wilt; doch wat zal ik verder met den Burggraaf?'

'Hem met u houden, al den tijd, dien Uwe lordschap hier nog te Utrecht overbrengt. Intusschen zal ik overdenken, wat er omtrent Buis kan gedaan worden.'

'Nu, Reingoud! ik vertrouwe dat gansch aan u en laat u dat over.'

Op eens *scheen* de Brusselaar van onderwerp te veranderen.

'Weet Uwe genade, dat de burgerhoplieden heden een groot feest vieren in de *Wijde Doelen,* ter eere van den nieuwbenoemden schepen Jacques de Pottere?'

'Ja, Reingoud! doch wat zou dat?'

'Daar is geen lichaam in deze stad zóózeer tot Uwer Excellentie's dienst geneigd en zóó blindelings hare wenken volgende, als juist die schutter-koningen, als ik ze noemen zou. Uwe Excellentie diende wel, hun eenige opmerkzaamheid te bewijzen.'

'Waren ze niet genoodigden bij 't St. Jorisfeest? Doch waarmede kan ik hun nu mijn goeden wil toonen?'

''t Zou hen tot afgodische dankbaarheid verwekken, zoo Uwe lordschap hun voor eenige oogenblikken de eere deed, die *mij* heden is geschied.'

'Dat ik bij hen ging?'

'Hen verraste met het binnenkomen in hun feest.'

'Nu, zoo wil ik; het zijn brave trouwe lieden; gansch ander soort dan hun korps te Amsterdam. Alleen gij verzelt mij!'

‘Dan zou het schijn hebben, of ik dat aangeraden had.’

‘Gij hebt gelijk! Zou het nog tijdig zijn?’

‘Al te lang uitstel kan het niet velen: als ze wat te lustig gedronken hebben, verliest Uwe lordschap licht iets van het effect zijner handeling.’

‘Liever bleef ik nog wat met u; dan ik voele, dat deze gelegenheid, om hen aan mij te verbinden, niet moet worden overzien.’

‘Nog zou het goed zijn, zoo Uwe Excellentie onder hen wezende, ietwat verluiden liet van de brutaliteiten, de stoutheid en de verraderlijke gedragingen van Buis, en ietwat lucht gaf aan hare verbolgenheid tegen dezen!’

‘Zou dat niet gevaarlijk zijn? Hij zou 't kunnen vernemen....?’

‘Al werd het hem aangezegd, dat Uwe Excellentie iets tegen hem in 't hoofd had, de roekelooze zou er geen partij van trekken, om zich te veiligen. Stout en zorgeloos zou hij het afwachten. Maar het zal enkel dienen, om hem in discrediet te brengen. Zoo hij nog de minste *faveur* hield onder die lieden, ontgaat hem die bij zulk spreken van Uwe Excellentie. Het overige laat aan mij!’

‘Nu dan, zoo ga ik.’

‘Zal Uwe Excellentie mij vergunnen, haar uit voorzorg te geleiden tot aan der *hoplieden-doelen?’*

‘Ja! dat zal noodig zijn; ik daarheen den weg niet wetende, schoon ik mij wel in eenzaamheid betrouwe op Utrecht's straten.’

‘Dat kan Uwe lordschap ook met ruste, wat de burgers aangaat; tegen een vreemden moorddolk is men zelfs niet veilig in een paleis.’

‘Dààr het minst!’

‘Nog eene bede, Graaf!’ sprak Reingoud; terwijl hij Leycester den mantel omhing. ‘De *commis* Webster dient hier te blijven, en ik wenschte hem eenige instructiën te geven, voor wij afreisden.’

‘Ik zal hem zenden tot uwe beschikking. En nu, heer van Couwenburch! dank voor uwe gastvrijheid, schoon ik daar langer gebruik van had willen maken!’

‘Als we over dit alles triomfe vieren, hoop ik Uwe Doorluchtigheid een feest te bereiden harer waardig, op den huize Couwenburch.’

‘Nu, zoo gaan wij de eerste toebereidselen maken!’ zei Leycester lachende.

.....

.....

Terugkeerende in zijn huis, wendde zich Reingoud naar het gedeelte door Jacoba bewoond:

‘Hetgeen ik doe, doe ik nog minder uit persoonlijke wrake, dan omdat het mijn souvereinen heer noodig is!’ - Misleidde hij zich zelven? ‘Wat de daden aangaat, die ik plege uit politiek inzicht, die kunnen mij niet scheiden van Jacoba, sinds bij deze de gewone berekening van deugd en ondeugd heeft opgehouden, en hier de *consciencie* geene schale heeft, om het oorbare van het onoorbare te wegen. De daad van een staatsman heeft geene andere rechtvaardiging noodig, dan eene goede uitkomst. Reingoud brenge den Gouverneur-Generaal, waar hij staan moet, om de provinciën der Unie samen te voegen tot een groot geheel, niet tot wingewesten van eene koopstad; en Reingoud heeft zijne ontschuldiging voor den tijdgenoot en nakomeling voor alle daden, die hij noodig had, te plegen, om hinderpalen uit den weg te ruimen. Men ontgint geen grond zonder boomen uit te hakken; maar wie zal bij het bloeiende koren nog gedenken aan het geweld van de bijl? Zoo kan ik mij de vreugde geven, nog even afscheid te nemen van mijn kind!’ en zachtkens stiet hij hare deur open, en zag in de kamer.

Het lieve kind had hare harpe weggezet, en overlas iets geschrevens.

‘Nu reeds een brief van den bruidegom?’ dacht Reingoud.

‘En dat uit Vlaanderen, uit het gewoel van den oorlog? Altijd is het goed, dat Elias haar zoo mint. Ik moet toch die vroolijke blosjes verrassen. Leider! dit heiligdom treed ik niet binnen zonder schroom.’ Toch trad hij binnen.

Met een lichten schrik wierp Jacoba haar schrijven ter zijde, en Reingoud zag wel bleekheid, maar geene blosjes, wel vochtige oogleden, maar geene glinsterende oogen. Zij stond op en wilde hem de hand kussen. Hij weerde het af, en kuste haar even het voorhoofd. Toen op haar ziende met eene onbeschrijfelijke teederheid, sprak hij:

‘Jacoba mijne! Mijn liefste leven! Glimlach niet dus zoet om mijnentwil, als gij weemoed in 't harte hebt! Weerhoud niet uwe

tranen, als 't u moeite kost; schoon ik den minsten daarvan met mijn bloed zou willen wegwisschen!'

'O! Gij zijt goed! Gij zijt meer dan goed, grootvader! Maar, zie! Zoo mijne oogen vochtig zijn, het is niet uit mistroostigheid; ik was ietwat bewogen bij 't herdenken van....'

'Van 't feest op het *Duitsche Huis,* mijne zoete jonkvrouw!' glimlachte Reingoud.

'Van het feest voor 't minst niet, heer! God en Zijne Engelen behoeden mij, dat ik zoo diepen indruk houde van wereldsch vermaak! Ik dacht aan de Hemelsche woorden van goddelijke waarheid, uitgesproken in menschelijke tale door den heilige....,' zij hervatte zich, 'door den leeraar, *de godzalige* is het, dat gij hem noemt.'

'Zijn naam? zijn naam?'

'Zij noemen hem doctor Gideon, maar ik....'

'De predikatie van den jongen Gideon Florensz.? Die van den naasten vrijdag? Ei, liefste! heeft die zulken indruk op u gemaakt, dat ge die nog gedenkt?'

'Nog gedenkt? Of die mij ooit weder uit de heugenis zou gaan?'

'En met deze de *persoon* van den jongen prediker!' zei Reingoud, licht het hoofd schuddende, en wat verlegen met de hand woelende in zijne ravenzwarte lokken.

'O, zeker! zeer zeker!' zeide Jacoba levendig. 'Nooit zal die nobele gestalte mij voor de oogen wegwijken. Ik zie hem in mijn gebed; ik zie hem onder mijn arbeid; ik zie hem onder mijne zangen; ik zie hem in mijne droomen; ik zie hem altijd, altijd!'

'Nu, God beware ons, kind! Ik zorge, gij ziet hem veel te veel. Wat zou Mylord Leycester daartoe zeggen, en bovenal.... Elias?'

'Die zal zeker daarmede verblijd zijn. Is hij het niet zelf, die mij het eerst bij dezen leeraar ter kerke heeft geleid? En daarna heeft hij zelf hem tot mij gebracht met de bede, hij zou mij.... brengen tot het Protestantsch geloof. En zekerlijk! Schoon hij niet, als de anderen zouden doen, zijne overtuiging opdringt, slechts de mijne leidt; ik begin het meer en meer in te zien,' en hare oogen schitterden; 'de kerke, die Gideon voorstaat, kan geene valsche zijn, al is het dan eene, die zich gescheiden heeft van de moederkerk. De leere, die hij predikt, is zoo zuiver als zijn helder oog, en zoo zacht als de klank zijner woorden!'

‘Ik betwijfel, of zulke beginselen van overgang de *approbatie* verkrijgen eener *consistorie* en van uw apostel; - als de jonge man daarnaar ietwat gelijkt!’ glimlachte Reingoud onwillekeurig, wat ironisch. ‘Alleen, zoo de verlangde uitkomst bereikt wordt, schijnt niemand hier fijntjes te zien op de middelen. En daarbij,’ en hij hief een gloeienden blik naar haar op, ‘uw geloof is toch *geloof!* Wij willen over den weg, dien het neemt niet te angstvallig twisten.’ Hij zweeg, eene wijle nadenkend; daarop begon hij op losser toon: ‘Ik meende, in trouwe! dat gij een brief van uw vertrouwden vriend Elias in de hand hieldt, toen ik binnentrad.’

‘Waarom zou Elias mij schrijven?’ hernam Jacoba, met een licht wolkje op het voorhoofd. ‘Dit - hoe viel het mij in, het u te verheelen - dit is van mijn eigen geschrijf; gedachten, opgewekt door 't spreken met Gideon.’

Zij gaf het Reingoud. Hij zag het even in.

‘Waarom schrijft gij dit in 't Latijn, kind?’ vroeg hij.

‘Is 't niet wat oneigen, van hooge en heilige zaken te schrijven in de tale van 't gemeene leven?’ vroeg zij.

‘Nu, mijne vrome doctores!’ glimlachte hij, na het even te hebben ingezien. ‘Ik ben eigenlijk de man niet, om te ziften, onder de uitdrukkingen, aan het oud geloof ontleend, ook ketterijen mogen schuilen tegen het nieuwe; maak dat met uwe predikanten uit!’

‘Ik meende juist, dat gij stondt bekend voor een recht geloovig man en welgeleerd lidmaat van de Gereformeerde religie?’ vroeg Jacoba wat verwonderd.

‘Reingoud, die voor Leycester's doordringend oog zelfs zijn stouten blik niet nedersloeg, zag nu voor zich neer, bij den zachten vragenden blik van Jacoba's onschuldig oog.

‘Zoo was 't; maar ik vinde mij dezer dage zonderling veel ingewikkeld in moeizame staatszorgen, die mij ietwat verwijderd houden van, en koud maken voor theologische kwestiën!’ sprak hij meer oprecht dan behendig.

‘Wat de ziele betreft, moet toch altijd het hoogste zijn!’ zeide Jacoba zacht.

‘Ja, melieve! daarin hebt gij recht,’ hernam hij; ‘doch zeg mij! Komt de prediker Gideon hier veel? ik heb te veel met het regiment van den Staat te doen, om een goede hofmeester voor

eene jonkvrouw te zijn; ik wete dus nauwelijks, wat er bij u omgaat.'

'Hij is eenmaal hier geweest,' hernam zij wat treurig, 'en dat was om mij veel te vragen over mijne omzwervingen met Barbara Boots, over Roger Douglas, over Elias, over mijn kloosterleven, over mijn verblijf in Taco's huis; en van daar heeft hij het gewend op religie-zaken, maar ziet gij? Ik Roomsch en hij Gereformeerd; is het niet vreemd, grootvader! niet heel vreemd, dat we elkander toch ontmoetten in zoo menige gedachte, die hij uitte, en daarvan ik onderkende, dat, ze mij uit de ziele was gegrepen? Licht dat hem de gauwe en gewillige instemming mijns harten in zijne redenen wat achterdenken heeft gegeven in mijne openheid, of omtrent de lichtvaardigheid van mijn geest, in 't wisselen van opiniën. Want sinds dien dag, grootvader! sinds dien eenigen dag, is hij niet wedergekeerd, en 't is, of mijner ziele ruste daarmede van mij is gegaan.'

'Wees rustig, liefste! hij *zal* keeren, al moest ik het van hem afbidden!' sprak Reingoud, die zijne zwakheid voor zijn kleinkind dreef tot het inwilligen, zelfs van 't geen zijn verstand ondienstig achtte. 'Slechts hebt gij niet wat lust andere steden en luiden te zien? Ik reis morgen af naar den Hage, en dies willende, *zoudt* gij mij kunnen verzellen. Ik wete, dat mevrouwe Treslong u eene vriendelijke gastvrouw zoude zijn.'

'Ach, laat mij hier blijven!'

'Wilt gij Barbara met u hebben in mijn afwezen?'

'Zoo dàt zijn kon!' hernam zij met meer onverschilligheid, dan Reingoud had gewacht.

'Het moet zijn!' hernam hij, meer antwoordende op zijne eigene gedachten, dan op hare vraag. 'Nu zeg mij, allerzoetste! wenscht ge ook iets van mij? want mijn tijd is kort, en ik was alleen hier, om u een vaarwel toe te roepen. Ik blijve nog wel een paar dagen, maar ik zal zóó vele occupatiën hebben....'

'Ik wensche slechts, dat gij mij altijd wilt liefhebben als nu!' zeide Jacoba.

Daar meldde haar kamermeisje een bezoek aan: Gideon Florensz. was het, die binnentrad. De jonkvrouw stond op, en scheen willens zich voor hem te buigen, als ze dat vroeger voor een hoogen prelaat zou gedaan hebben. Gideon wierp op zijn eigen gewaad een vluchtigen blik, zag toen Jacoba aan, met eene mengeling van ernst en scherts, en sprak:

‘Eilieve, mejonkvrouw! Gij ziet toch niet bij toeval aan mij een slipje kardinaals-purper, noch dit, dat ik in verstrooiing den voet heb gestoken in eens bisschops pantoffel? ik heb het nog niet verder gebracht dan tot den graad van doctor in de Godkunde; maar ziet gij, de allerhoogste rang in onze Kerk, daartoe ik hoop te komen, is die van leeraar en kerkedienaar, die geenerlei wereldsche eerbewijzing mag wenschen of aannemen, en die zich door niets behoeft te onderscheiden van de leeken, dan dat hij, niet met schijn van woorden, maar met daad van hulpe, zich aller dienaar en gewillige toevlucht betoont. Met gunst, mejonkvrouw! ik zou u ootmoedig de handen kussen, als andere jongelieden, zoo ik niet’ - en hij verbleekte een weinig, ‘op dit punt - *mijne* opinie had, die intusschen voor geen ander behoeft te gelden!’ En, ziende dat zij terugtrad, met een diepen blos, sprak hij zacht, terwijl zijn bewegelijk gelaat den zweem van ironie wisselde voor de uitdrukking van weemoedigen ernst: ‘Gij moet wat toegeeflijk geduld met mij hebben; ik zal zeventigmaal zeven keeren zondigen tegen de gewone wetten der beleefdheid. Vergeef, zoo ik u krenkte; doch, weet gij? ik kan niet zien zonder spijt en bedroefdheid, eene jonkvrouw van zóó hooge geestgaven en zóó rijke kennis, zich zóó bekrompen vasthechtende aan zekere uiterlijkheden, die de eerste helft dezer Christelijke eeuw reeds heeft trachten te niet te doen, en die tot heden toe nog niet zijn uitgerukt uit de harten der Christenen. Zoo de *Bijenkorf* van den heere van Aldegonde niet wat grof was en wat bitter, ik zou u dien wel durven aanraden op deze punten.’ Toen zich tot Reingoud keerende: ‘Uw onderdanige dienaar, heer van Couwenburch! Vergeef mij, dat ik u nu eerst mijn groet brenge! Alleen, er is nog zooveel gebleven van den ouden zuurdeessem der verdorvene priesterschap, eilacen! tot in de harten onzer Protestantsche kerkdienaren, dat wie het wel met de Kerke meenen, zich niet te haastig en te straf daartegen kunnen verzetten, waar ze die zien werken in den geest der aankomende leden.’

Reingoud had beiden, spreker en hoorderes, scherp waargenomen, terwijl men niet aan hem dacht; nu zeide hij opgeruimd:

‘Gij zijt wel zeker ontschuldigd, mijn welwaarde heer doctor! Uwe *poenitente* had zulke boetpreek noodig!’ En zachter fluisterde hij hem in: ‘Het was gezegd, ge zoudt het kind Gereformeerd maken, zorg dat ze niet Gideonsch wordt!’

Gideon veranderde een weinig van kleur; hij meende te begrijpen, wat er bedoeld werd:

‘Ik weet wel, dat sommigen der broederen met mij oneens zijn op zekere punten; maar dat betreft alleen middelbare zaken; van eene eigene leere, of van ietwat dat strijdt tegen de ware gezuiverde leere, ben ik nog niet verdacht, heer! en ik wete slechts één naam, waardig, dat gedoopten er zich naar noemen: den name Christi.’

Reingoud boog zich, als voldaan met die verklaring, en Jacoba het voorhoofd kussende, zeide hij zacht:

‘Ik late u wel tevreden, niet waar? Heb mij lief en gedenk mijner!’

En toen hij langzaam terugkeerde naar zijne vertrekken, sprak hij in zich zelven:

‘In 't eind! Het ergste, wat daaraf komen kan, is, dat we op een mooien dag Leoninus als bruigom bedanken, en haar apostel ten hijlijk vragen! Eene fortuin voor hem; voor mij licht niet kwaad, sinds die ministers hier luide stemmen hebben. De Kanselier is een wijsgeer, die altijd naar rede luistert; ik zal alleen wat moeite hebben met Leycester; maar ik heb nu weer de bevinding versterkt gevonden, dat, engelen of duivelinnen! vrouwen toch altijd vrouwen zijn! God lof! dat ik mij gezet heb, met hare passiën afgedaan te hebben voor mij zelven, behalve waar ze mij te stade komen!’ En toch had hij nog niet uitgesproken, of hij had de ondervinding, dat men *niet* heeft afgedaan, zoo haast men wil, met ‘de passiën’ van anderen, als men ze eens heeft opgewekt, en dat men het verledene niet van zich schuift, als men tot zich zelven heeft gezegd: ‘dit is voorbij!’ De gevolgen onzer zonden slepen achter ons aan, als de keten aan den voet van den galeislaaf, en ze knellen juist het meest, als men zonder hen voort wil en ze vergeten heeft.

Toen Reingoud de deur van zijn gewoon huisvertrek opende, vond hij er eene vrouw, en het zien van die vrouw deed hem verbleeken. Eene wijle scheen hij willens terug te treden; maar zij, snel naar hem toe gaande in hartstochtelijke drift, riep uit:

‘Jacques! Jacques Reingault! zien wij elkander weder!’

Toen hijgende van aandoening, scheen zij willens zich in zijne armen te werpen. Hij trad terug.

Het was eene vrouw, die zeker wel veertig jaren moest hebben

doorgeleefd; doch bij wie kennelijk de hartstochten meer hadden verwoest, dan de jaren. Hun wilde gloed brandde nog in dat gitzwarte oog, dat ze verduisterd hadden en doen wegzinken. Hunne woeling schetste zich nog in trillende zenuwtrekken op dit gelaat. Hunne vermoeiing en afmatting vertoonde zich in de bleeke tinten en de vermagering der wangen, waarop slechts tijdelijk een koortsachtig rood gloeide. Toch moest zij schoon zijn geweest; was het nog, in zekeren zin; maar het was een geteisterd, een lijdend schoon, waaraan de ruste ontbrak en de zachtheid, die met de verwelking had kunnen verzoenen. Zij was van eene hooge gestalte; hare houding had iets fiers en gebiedends, en ondanks het vuur harer gebaren, hadden ze iets onderscheidends, dat van goede geboorte en opvoeding getuigde. Hare kleeding had iets vreemds, maar zij was schitterend. Zij droeg een vuurrood scharlaken gewaad met zwarte banderingen, die door zilver borduursel werden afgeperkt. Hare keurs was van goudstof, met schitterende gesteenten bezet. Hare handschoenen waren met wapens gestikt. Hare gitzwarte lokken, reeds met zilver doormengd, vielen los en onopgetuit neder over haar kraag van zilverkant, toen zij hare falie van zwart sagrijn had afgeworpen. Reingoud zag op haar met die laatdunkende ironie, die als hagel moest nedervallen op den bloesem harer vreugde.

‘Vrouwe de Laguillaire!’ antwoordde hij, den schrik, die hem hare verschijning moest gegeven hebben, meesterlijk verbergende onder koude strakheid. ‘Dat is, voorwaar! te overgroote goedheid, dat eene dame van uw rang eens burgermans drempel betreedt. Ietwat onvoegelijk, zou ik er moeten bijvoegen, bij de heerschende zeden in deze provinciën!’ En zijn glimlach moest haar vlijmend zijn als een spitse dolk.

‘Reingault! Heere God, Reingault!’ riep zij, in eene soort van wanhopigen schrik. ‘Gij herkent mij; gij noemt mijn naam; en toch spreekt gij *dus* tot mij?’

‘In trouwe, ja! Het ware meer hoffelijk geweest, u te vragen, welken dienst gij van mij verlangt? wat u tot mij voert?’

‘Wat mij naar u heenvoert? Mijn God! mijn God! Reingault! kunt gij het vragen, wat de minnende vrouwe heenvoert naar den man, dien zij liefheeft, als zij weet, dat hij leeft, dat hij vrij is, dat hij de hare kan zijn? Wat de moeder heenjaagt naar den vader harer kinderen? Wat de eenzame heenjaagt naar den man,

aan wien zij voor God is verbonden? Wat de verlatene heenjaagt naar den man, die haar zijne trouw heeft bezworen en verzekerd door eene geschrevene belofte van zijne hand?' En afgemat door hare eigene heftigheid, zonk zij neder op een stoel, liet de armen nedervallen, als machteloos van uitputting, en toch bleef haar oog zonder tranen; want de waanzinnige gloed, die er in brandde, verdroogde het verkoelende vocht.

'Gij hebt u dan wel moeite gegeven om mij uit te vinden, naar ik bemerk!' sprak hij stroef en koel, alsof dat alles tot een ander ware gezegd geweest.

'Neen, mijnheer! Daarvoor zij de Hemel gedankt! Dat deed ik niet! Dan zou uw onthaal mij nog zwaarder vallen. Ik waande u in 's vijands landen, en leefde als niet levende, tot vóórgisteren toe, toen ik tot Delft een heer ontmoette, wezende van uwe vrienden; - die mij onderrichtte, hoe gij hier te Utrecht leefdet in geconsidereerden staat; - die mij geleide heeft gegeven tot in deze stad, en mij zelfs uwe woning heeft aangewezen.'

'Dat moet zekerlijk een oprecht vriend van mij zijn geweest!' sprak Reingoud. 'En hoe noemt men dien nobelen heer, mevrouwe?'

''t Is de pensionaris van Leiden, meester Paulus Buis!'

'Aha! meester Paulus!' dacht Reingoud bij zich zelven. 'Het blijkt, dat wij elkander voor heden niets schuldig zijn gebleven in goede diensten!' En luid sprak hij, op een toon van aanmatiging en ernst, wel zeker berekend om af te stuiten: 'Zoo gij wijs wilt zijn, mevrouwe! en raad nemen van een man, die ietwat met zaken bekend is, zoudt gij uw tijd niet spillen in nuttelooze tochtjes door deze provinciën, maar haastelijk naar Braband reizen, daar uwe goederen liggen, om die te salveeren voor uwe kinderen! Eene langere uitwijking kon uwe gansche bezitting in handen van 's Konings *fiscus* leveren!'

'Wat zeggen mij en mijnen kinderen land en goed, als ik de eere misse en zij een naam? Eilacen, heer Reingault! Uw goede raad is wat al te simpel, sinds eigenbaat daar doorschijnt. Zoo woudt gij u veiligen tegen mijn verblijf hier te lande? Maar bij 't hoofd mijner zonen, Reingault! zweer ik: gij zult niet zoo spoedig met mij aan het einde zijn! Ik heb gezworen, dat gij mij recht zoudt doen, om mijner kinderen wil, of dat ik er het leven bij laten zou. Ik wete veel van uw vroeger leven, Nicase van der Clijde! Ik wete veel van uw tegenwoordigen handel, door den

pensionaris, heer Jacques Reingault! En ik zal niets vergeten en niets ontzien, als gij krijg wilt in plaatse van vrede!'

Zij was opgestaan; hare houding was dreigend; hare stem beefde, maar die was luid en schel:

'Gij kiest een passend oogenblik om mij te trotseeren, voorwaar!' hernam hij, altijd koel en trotsch. 'Dat alles kan niet uitloopen, dan op uwe eigene ruïne; ik ben hier almachtig; die er minst op denken, zullen dat het eerst ondervinden; en als gij een mannen-wapen tegen mij opneemt, zal ik vergeten, dat ik krijg voere tegen eene vrouw!'

'Overzeker, heer! overzeker!' riep zij. 'Dat hebt gij bij uw aanval vergeten. Hadt ge anders zoo straks mij het harte doorboord met woorden, die snijdender waren dan zeisen? Maar ik wete, hoe het toekomt: gij hebt nieuwe passiën en acht mijne liefde onnut, willende die dooden door koude. Ik weet, dat gij eene vrouwe in uw huis hebt, eene jonge vrouwe, die gij mint, die gij viert, en daar ge mij voor vertreedt. Maar zoo wete ik, hoe wrake te vinden!' En zij voer voort met dreigingen en verwijtingen op een toon, die telkens scheller werd; en de herinnering aan Jacoba deed Reingoud rillen; de mogelijkheid, dat de kreten van dien hartstocht tot haar mochten doordringen, dat die vrouw werkelijk zich wreken mocht in haar, deed hem plotseling een koud zweet op het voorhoofd komen; en waar hij anders koel zou gebleven zijn, greep hem doodsangst aan voor Jacoba. Tot elken prijs moest die vrouw zwijgen, en zich matigen voor 't oogenblik en *op het oogenblik.* Op eens wierp hij zich met een woord in den bruischenden stroom harer redenen; noemde enkel haar naam. 'Marguérite!' sprak hij; maar met eene stembuiging, met een blik, die de arme plotseling deed zwijgen; zij zag op, als ontwaakte zij uit een droom, en met beide handen de zwarte lokken van voor de oogen wegschuivende vroeg zij zacht en verrast:

'Gij zegt iets, Jacques?'

'Marguérite!' vervolgde hij iets strenger. 'Gij moet mij wel sinds lange uit het harte hebben verdreven, om dus ganschelijk mijn aard te vergeten! Het moest u nog geheugen uit vroegere dagen, hoe ik bovenal zachtheid eisch in de vrouw! Hoe ik die eerder vrage dan schoonheid! Te meenen van een man, als mij, door dreigingen te verkrijgen, wat zich

niet winnen laat, dan door de allerzachtste bede! Bij mijne trouwe! Zoo ik u niet herkend had van wezen, ik zou u nooit onderkend hebben aan deze kreten! Aan lijdzamen ootmoed, aan zacht geduld, aan minnelijk onderwerpen, aan zwijgend smeeken, onderkent men de vrouwe, die liefheeft, en die men aan het hart neemt met vernieuwde teerheid na lange scheiding; niet in de tijgerin, die de nagels wet om u de borst op te rijten; voor deze heeft hij het staal der koude en den pijl van den blik. En ik vrage u, Marguérite! hoe zijt *gij* begonnen? Is het niet met een dwangwoord van eigenbaat en van trots?'

Dat was eene onwaarheid; maar hij wist wel, dat zij dit niet meer onderscheiden zou. Zoo haast zij in zijn twijfel aan hare liefde nog eene schemering vond van de zijne, zou haar oordeel zich verward hebben, en hare rede zich gevangen geven! Zij kon zelfs niet antwoorden. Heftige snikken, die zij zacht maakte, omdat hij tot zachtheid had gemaand, klonken uit hare borst; nu eerst kreeg zij verlichting door tranen, en hare trotsche gestalte plooide zich onwillekeurig in de houding, die hij prees! Dat was wel zeker de vrouw in hare diepste vernedering, nog met een flauw bewustzijn harer waarde, harer rechten, en toch zich krommende naar lichaam en ziel onder het onrecht, onder de schande, bij den adem van den hartstocht! Nog deed hij geene poging, om haar te steunen of op te heffen.

'Wat is het treffendst en aantrekkelijkst in den aard der vrouw en het eerste bewijs harer liefde? Dat zij zich offert voor dien zij liefheeft; dat zij het eerst vraagt naar *zijne* belangen, naar *zijne* behoeften, naar *zijn* goed achten! En gij, Marguérite! wat hebt gij hierin gedaan?'

'Het was bij wanhoop aan uwe minne, Jacques!' kon zij nu spreken; 'dat ik van rechten sprak.'

'En als ik juist het willige offer dier rechten had genomen, als het kenteeken uwer minne? Als het mij geweest zou zijn als eene fakkel, om een nieuwen gloed te ontsteken in de verkoude borst?' Zijne stem klonk nog zachter, en toen eerst verleende hij haar den steun van zijn arm, en leidde haar naar een stoel. Daar bleef hij naast haar staan, zachtkens de hand leggende op haar schouder, slechts door zilvergaas gedekt. 'Als ik juist het afstaan van oude rechten noodig had, om nieuwe aanspraken te laten gelden? Als het tegenwoordige alleen helder kon zijn, waar het zich niet

door het verledene ziet verduisteren?' En zijn fluweelen slangen oog zag haar aan, en de zachte drukking zijner hand, die brandde van koortsachtige inspanning, doortrilde haar als eene electrische aanraking.

'Jacques! wat zoudt gij willen, dat ik nóg offerde?' vroeg zij met zwakke stem.

'Waar is dat armhartige schrift, dat tot dwang zou maken wat reeds liefde gebiedt zonder dwang?'

Daar vergat de moeder de rechten harer kinderen, onder de koortskloppingen der minnares. Hare bevende hand zocht eer papier, dat zij bij zich had, en zij gaf hem dat.

Langzaam nam hij het aan, zonder onhandige overijling. Hij zag het in:

'Zie toch,' hernam hij. 'Dat schrift kon geenerlei zedelijken band geven tusschen ons. Ik schreef die belofte met de hand van een getrouwd man. Die schuld zij tusschen ons vergeten!' en hij verscheurde het papier. Verbleekend zag zij op hem. 'Nu hernieuwt de vrije man aan de vrije vrouw zijne eeden van trouw!' vervolgde hij vast en ernstig; want dat was Reingoud's ongeluk, als tegelijk nog eene levensvonk zijner betere natuur; hij *was,* wat hij zich toonde, en anderen overtuigend, overtuigde hij zich zelf. Toen wierp zich Marguérite in zijn arm en hij stiet haar ditmaal niet weg; maar toch fluisterde hij, onder eene zachte liefkoozing: 'Marguérite! ééne voorwaarde bij onzen nieuwen band! Daar ginder, aan die zijde van mijn huis, woont een kind, mijne Jacoba, een engel van deugd, van reinheid, van zedigheid. Zoo gij den mure nadert, die haar besluit, of eenigen handel aanvangt haar ter grieve of ter oneere, doe ik u sterven onder de stuiptrekkingen van het zielelijden! Daar zijn nog wisselingen van genot en smart, die gij niet kent.'

Wat zij antwoordde, werd niet gehoord; want zij vleide het hoofd dicht aan zijne borst en er werd aan de deur geklopt:

'Wien komt gij melden, Samuël?'

'Den *commis* Webster, vanwege Mylord Leycester, mijnheer!'

'Hij toeve eene wijle!'

En Marguérite bij de hand nemende, voerde Reingoud haar de paneeldeur uit, zijne prachtvertrekken binnen. Leycester's woord was profetie geworden; zijne *par-amour* was nu daar.

'En nu, Paulus Buis! aan onze rekening!' glimlachte bij.

‘Zie toch, dit is een dag, waarvan ik zeggen kan, dat ik geleefd heb.’

VIII. Een ontwaken.

‘Eilieve, mevrouwe! schrik niet dus op van mijn bijzijn, al sta ik vóór u wat ongewacht! Ik zou haast meenen, dat daar wat kwaad geweten onder schuilde!’ Het was Reingoud, die dit sprak tot Martina, maar niet op den bitter ironieken toon van een gekrenkte, maar op dien van een zacht en goêlijk verwijt.

‘Kwaad geweten, heer Reingoud!’ hernam zij wat koel en hoog, zonder haar schrik gansch meesteresse te kunnen worden. ‘In trouwe! dat woord luidt wat vreemd van u tot mij.’

‘Maant u dan 't geweten niet ietwat, als gij goede vrienden zonder kennelijke oorzaak van u weert uit huis en hart?’ ging hij voort op denzelfden toon.

‘Vrienden, heer Jacob Reingoud? Ik achtte, wij waren nauw bekenden....’

‘Van één dag,’ vulde hij aan; ‘dat is waar, vrouwe Martina! Is dat even waar voor uw hart, als het waar is naar den tijd?’ en hij zag haar aan op zijne eigene wijze.

‘Heer Reingoud!’ sprak zij, het hoofd opheffende met eene vastheid tegen dien magischen blik, die zij alléén scheppen kon uit het herdenken aan Sidney. ‘Het voegt u niet, zulke redenen te voeren, en mij niet, ze aan te hooren; en zoo ge *dus* voortgaan wilt, gelust het mij niet, met u samen te zijn.’

‘Eilieve, mevrouwe! dus sterk?’ glimlachte hij. ‘Zal ik u zeggen, waardoor u die sterkte toekomt? Gij teert op het geheugen eener dusgenoemde Platonische minne, daarvan men u geleerd heeft, dat zij reine klare onschuld is, en daarvan *ik* u zeggen kan, dat ze alleenlijk een verfijnde wellust is, en eene geure van zinnelijkheid voor de ziele; schoon ik wel weet, dat deze onderscheidinge niet is van de competentie der lieden dezer eeuwe! Dus wees rustig! Niemand zal u daarom oordeelen; schoon de predikanten u de censure zouden thuisbrengen, als ge op Zondag hadt bruiloft gehouden! Zij, die....’

‘Houd stille, heer Reingoud!’ riep Martina. ‘Gij zijt een vree-

selijk man! O! wel zeer vreeselijk! Wat heb ik u gedaan, dat gij mij zulke dingen komt zeggen?'

'Wil mij niet vreezen, en wil u niet weg begeven!' hernam hij glimlachende. 'Mijn scherts was wat rouw, maar wat kwellens hadt gij aan mij verdiend. Nu erkenne ik volgaarne, dat onze bekendschap mij in 't minste niet de vrijheid gaf, u dus te verrassen en tot aanhooren te nooden; doch 't is in het politiek belang, dat ik hier ben, en zie! ik breng vrij een goeden borg en credietbrief met mij.'

Het geschrift, dat hij haar gaf, was een eigenhandig schrijven van Leycester, waarbij deze: 'aan de huisvrouwe van zijn goeden vriend en welgetrouwen dienaar, meester Daniël de Burggraaf, accordeerde vriendschap en protectie voor haar persoon, belovende haar groote faveure te doen daar, waar zij het zou begeeren, op voorspraak van zijn goeden neve, den heere Philip Sidney, die tot hare groote *louange* had gesproken; dienende deze, haar te bidden, zich wel te willen schikken in eene kleine moeite, die men haar zou moeten aandoen, om den dienst van den lande.' Leycester's particulier zegel bevond ze in 't was ingedrukt, en daar was niet aan bedrog te denken. Ook *was* het dit niet. Leycester meende haar dus gerust te stellen over 't afwezen van haar gemaal. Niet alzoo Reingoud, dien 't verklaren van dit schrijven was opgedragen, en die sprak:

'Voor zulke beloften voor 't minst en voor den brenger er van zijt gij eenigen dank schuldig.'

'Ik ben den Grave dankbaar en zal u den dank geven, die u toekomt!' hernam zij, maar het harte was haar beklemd.

'Ik voor mij vrage enkel het afschrijven van een klein briefsken,' hernam hij, 'daarvoor ik mijne hand niet kan gebruiken.'

'Dat *schijnt* eene geringe zake, heer! maar ik heb ervarene lieden hooren zeggen, dat kleine briefskens groote zaken in beweging kunnen brengen; zulks ik dit niet doe, zonder te weten, waartoe dit, en aan wie!'

''t Betreft hier enkel een politieken handel; daartoe is eene vrouwenhand noodig, om mannendaad te verkappen, en zoo gij *wist,* kan dat den Burggraaf in last brengen?'

'Zoo ik niet wete, zal ik daarin niet handelen zonder dien. Met den avond komt mijn gemaal thuis; laat hij wijzen, wat mij oorbaar is te doen.'

‘De Burggraaf komt u heden avond niet thuis, noch dezen nacht, noch in vele dagen!’

‘Heere mijn God! Betreft het hem? Is hij in last of in lijden?’

‘Nog niet; maar ik strijde voor hem en voor mij, opdat hij daar niet in gerake. Uw man, wellieve vrouwe! heeft tegens mijn raad vriendschappen aangehouden, die hem zeer, zeer periculeus kunnen zijn.’

Martina zuchtte en knikte overtuigd.

‘'t Is eenmaal noodig geworden, dat ik hem van die perikelen ernstelijk onderhoude. Ietwat kan ik u zeggen: het schrijven is aan hem!’

‘Maar, heer! Daniël bij Mylord Leycester wezende, en Uwe Edelheid gestadig verkeerende in diens nabijheid, hoe mag 't zijn, dat gij hem daarvan niet mondeling kunt onderrichten?’

‘Kunt gij, vrouwe Martina! u niet denken, dat er kwestiën zijn, die zich niet laten verhandelen ten overstaan van zóóvelen, vrienden en vijanden samen, dat men zelfs, naast den ander staande, het niet wagen kan, het woord te fluisteren: “kom tot mij!” uit vreeze van bespieding? Kunt gij u, enkel maar uit vrouwelijke ervaring, zulk een toestand niet denken?’

Zij bloosde een weinig, en bracht zwijgend schrijftuig bijeen. Hij reikte haar een open biljet toe; het onthield alléén deze woorden: ‘Ik heb noodig u te onderhouden over dengeen, dien sir Philip *Placebo* placht te noemen; voor hem is 't vallens tijd; onder het bitter der wrake schuilt het zoet der hope. Morgen te avond wacht ik u op het *Bisschopshof,* De Gravin, als gij weet, is deze zaak gunstig.’

Martina las de zinsneden meer dan éénmaal over, en zag dan weer met onrust op Reingoud, die zich tegenover haar had neergezet. Die weinige regelen doelden op den val van een mensch; op iets, dat zij onbestemd voelde, meer een misdaad te zijn, dan een oefenen van recht, doch wie de daad plegen zoude, wie er door werd bedreigd, wie er door kon gediend worden, lag zelfs buiten hare gissing, en juist dit verwekte haar grootsten angst; dat maakte, dat zij vreesde evenzeer het volbrengen als het weigeren van dezen dienst.

Reingoud's oog, Reingoud's trekken hadden iets droogs, iets onverschilligs, dat haar niets zeide, en juist daardoor hare verlegenheid stijgen deed.

Toen stond zij op, en naderde Reingoud, smeekend de handen gevouwen, en met nog zachtere bede in het oog, dan die zij op de lippen nam:

'Zie, heer! Ik ben slechts eene arme zwakke vrouwe, die niet scheiden kan, noch oordeelen van zulke verholene zake, zonderling niet der politiek; maar iets zegt mij, dat daar iemands verderf gewrocht wordt met dit schrijven, en zoo 't zijn mocht, dat ge mijn man oft eenig ander christen-mensch of mij zelve hiermede schade bereidt in lijf of eere, zoo bidde ik, wees barmhartig en drijf zulk stuk niet door mijne onnoozele hand! Ik weet, gij zijt een man van grooten geest en overtreffelijke bekwaamheden; nu dan! dezulken plegen goedertieren te zijn, en geene wrake te nemen dan door weldaden. Ik lees hier van wrake; wien die bedreigt....? gij zijt Christen; wil vergeven! wil sparen! wil mij sparen! 't is mij, of dat alles op mij zal nederkomen.'

Martina's oogen benevelden zich door hare tranen, anders zou zij de plotselinge verandering in Reingoud's trekken hebben opgemerkt, en zij zou daarvan gehuiverd hebben. Eene flikkering van hartstocht lichtte in zijn oog, toen hij de liefelijk schoone vrouw daar zacht smeekend vóór zich zag, gloeiend van inspanning en sidderend van angst. Een vreemde strijd scheen zich te verheffen in zijn binnenste; dat was eene wijle zichtbaar op zijn gelaat. Wat er in hem zegevierde, was niet wel op te maken uit zijn antwoord, dat hij gaf met eene zekere laatdunkendheid:

'Bij God, vrouwe! Wat zal die bede? Wat zal die aarzeling? Meent gij, dat het mij zoo zwaar eene zake zoude zijn, u of uw man te verderven door openlijken handel, zoo ik mij dat winste achtte? Maar,' vervolgde hij met bitterheid, 'ik wete het, men heeft u geleerd, mij te wantrouwen, en gij hebt geloofd en wel moeten gelooven, vrouwe als gij waart, en toegesproken door den man, dien gij liefhadt!'

'O, voorwaar! gij zijt een gruwzaam mensch!' was alles, wat Martina wist te antwoorden.

'Gruwzaam!' hervatte hij. 'Neen! dat zijn *zij* voor u, die eerst den hitte-brand der hartstochten ontstaken in uwe borst, en later uit Puriteinsche terughouding u het soelaas der minne weigerden, dat dien had kunnen blusschen! En die zijn heengevlucht van het onheil, dat ze verwekt hadden, meenende daardoor groote deugd te doen! Alsof het zooveel verschil maakte, de zonde fei-

telijk te plegen, of die in het harte te houden, het leven lang!'

'Genade, heer Reingoud! Genade! Gij weet niet, wat gij mij doet. Uwe woorden alle zijn vurige pijlen, die den dood brengen in de ziele.'

'Arme! en gij hecht aan dat leven, dat u zulke pijnen brengt!' sprak hij op een toon, tusschen medelijden en verachting zwevend. 'Maar wees rustig, mejonkvrouwe! Ik ben te trotsch, om het zwakke te verdrukken. Ik zal mij wachten, zoo groote weekheid aan te vallen; gij mocht samenzinken bij eene eerste wonde. Als sir Philip Sidney zelf, hebt gij het wapen uitgevonden, dat mij verwint. Gij kiest tranen en beden tot harnas tegen mij! 't Is, leider! ondoordringbaar. Hij ontbloot zich de borst, en wijst mij de kwetsbare plek van zijn hart, en roept mijne edelmoedigheid in, onder vertoon van vertrouwen, schoon hij toch niet naliet, het wantrouwen in te planten in uwe ziel. Toch heeft het beroep daarop u gered! Ja, gered!' vervolgde hij, terwijl zij hem angstig vragend aanstaarde. 'Sidney heeft het trotsche hoofd voor mij gebogen; hij heeft erbarming gesmeekt voor u! Ja gered!' vervolgde hij, op haar ziende; 'want gij zoudt nòg verloren zijn, zoo ik het wilde, ik weet het; maar nu.... dit veiligt u; nu zijt gij mij heilig, heilig als Jacoba!'

'Wat drijft u dan, om mij deze ure zoo bange te maken, zoozeer bange?' vroeg zij.

Zonder te antwoorden stond hij op, en haar bij de hand nemende, voerde hij haar naar hare zitplaats:

'Dat komt, omdat gij mij niet voor klerk wilt dienen, en mij tot praten verlokt!' sprak hij met een goelijken glimlach. 'Nu nog dit!' voegde hij er ernstig bij. 'Gij gelooft wel.... een ander zonder bewijs; geloof mij, *terwijl* ik u een bewijs geve voor mijne trouw! Wat dit briefsken zegt, gaat *u* niet aan. Er zijn wolken, die heen moeten drijven boven het hoofd eener vrouwe, zonder dat zij ze opmerkt. Mij is dit schrijven noodig, en den Burggraaf nut. Waar ik gansch oprecht ben, zwere ik liefst geen eed. Neem mijn woord voor waar: over niemands hoofd, dan het mijne, komt de verantwoording van deze daad. En nu, vertrouwt gij mij genoeg, om te durven schrijven, of zullen wij liever praten?'

Zij nam de pen op, en met zenuwachtige haast schreef zij de weinige regelen na. Daar scheen iets te zijn in hare bewegingen, dat hem machtig aangreep. Zijn vlammende blik bleef op haar

rusten, en zij had niet wel gedaan, of reeds had hij haar het geschrift ontrukt, met den uitroep:

‘Neen! ik gunne hem dat schrift niet. Heeft hij meer schrijvens van u?’

‘Mijn man zoude niet meer schrijvens van mij hebben?’ vroeg zij verwonderd.

‘'t Is zoo! De Burggraaf....,’ hernam hij, en met aandacht op het geschrevene ziende, vroeg hij: ‘Kennen sommige vrienden van den Burggraaf uwe hand?’

‘Ik geloof van niet één.’

‘Niet één?’ En hij scheen willens het papier te verscheuren.

‘Ja toch! misschien meester Paulus Buis!’ hernam zij.

‘Ah zoo! meester Paulus Buis; dan kan 't blijven,’ en hij zuchtte: ‘hierin is geen gevaar;’ en hij stak het papier bij zich. ‘En nu nog dit eene: bij uwe eer en bij die van uw man, bij uwe veiligheid en bij de zijne, spreek van dit geene levende ziele totdat ik u daartoe vrijheid zal gegeven hebben; zweer mij dit!’

En zij gehoorzaamde; zij durfde geen nieuwen strijd aanvangen met dezen man; zij konde het niet eens; want zij was heftig geschokt; alleen bad zij nog:

‘Ach, heer Reingoud! zeg toch, is het kwaad? is het kwaad?’

‘Och, neen!’ sprak hij. ‘'t Is politiek; en nu, vrouwe Martina gij hebt beloofd mij niet te ontvangen, ik belove u niet weer te bezoeken: dat is van betere kracht; maar ziet gij! ik ben veel gehaat in dit land, en dat is mij wel! Maar gij, wees mij dankbaar, en haat mij niet, want ik was edelmoedig voor u!’

‘O, mijn God! o, mijn God!’ riep Martina, toen hij weg was. Uit dien man heeft Satan tot mij gesproken. Voorzeker! daar was ik in de macht van Satan!’

.....

.....

Met het aanbreken van den dag, daartoe vroeger bepaald, was de Graaf van Leycester naar 's□ Gravenhage vertrokken. Zijn Staatsraad, de Raad van financiën, geheel zijn hof vergezelde hem; en toch, als wij het huis binnentreden van den oud-burgemeester Robrecht van Dreunen, als wij het vertrek daarin binnentreden, door dezen afgestaan aan een voornamen gast, vinden wij nog een aanzienlijk lid van dien Staatsraad te Utrecht teruggebleven, vinden wij meester Paulus Buis daar te bed en nog

slapende; - slapende, als ware het niet zijn plicht geweest en zijn belang, de bewegingen der anderen te volgen, en te staan, wakende op den post hem vertrouwd; - slapende, zóó rustig en vast, of hij Leycester *niet* had getrotseerd, en Reingoud niet beleedigd; - alsof zijne stoute tong en zijne loszinnige daden niet allerlei verwarringen rondom hem hadden verwekt, niet zoovelen prijs hadden gegeven aan haat en minachting van vrienden en vijanden beide; - zoo rustig, alsof hij bemind ware geweest in Utrecht, en niet gehaat, gansch Holland door; - zijn slaap was zelfs zóó vast, dat het bijna een onnatuurlijke scheen. Het was ook een onnatuurlijke, in zoover men ten minsten de diepe, doffe verdooving, waartoe de mensch vervalt, na eene onmatige overprikkeling in drank en zinnelijk genot, onnatuurlijk kan noemen. Alle trekken van zijn gelaat droegen er den stempel van in een loodkleurig bleek, in eene flauwe fletschheid, die walgelijk was om aan te zien, en zijn slaap zelve had zich dus eigenaardig gekenmerkt. Nu wakker wordende, hief hij zich half op, en zijn eerste greep was naar de zilveren schenkkan, met water gevuld, die hij met bevende hand aan den mond bracht, en met de begeerlijke graagte van een brandenden dorst meer dan ter helfte leegde. Daardoor tot zich zelven gekomen, bleef hij eene wijle mijmerend, het hoofd gesteund met de hand, en binnensmonds sprekende tot zich zelven:

‘'t Was een roesig feest, dat van gisteravond; maar lustiger tafel-gezel, dan die lersche Edmund Ray, zag ik ook niet mijn leven lang, nocht eenig man, die minder vrije woorden ontziet over alles en in alles, dan deze Ier! Hoe hij den Leycester havende! Hoe hij de souvereiniteit begekte, daar de burger-hoplieden om loopen! 't Was ook al te zonderling dwaas! Eene Koningin tot souverein, dat kon bestaan; maar de aanbieding van ééne provincie buiten Holland! Ik zag wel, dat het Jacques de Pottere niet zinde; maar wij lustige lieden hadden de meerderheid, en 't zwijgen was hem geraden! Als de jonker van Raaphorst weer zulke feesten geeft, heeft hij mij weer; dat is hem beloofd. Oef! Dit banketteeren heeft te lang geduurd; ik had met den dag op moeten zijn, en de zon schijnt mij toe, hoog te staan; nu, ik kan ze nog wel inrijden; wie laat komt, *komt* toch! en ik zal mijn nobelen Graaf toch altijd te vroeg zijn! Van nu aan voor 't minst, sinds ik wel besloten heb, altijd in zijn weg te staan.’

En hij scheen willens zich op te richten, maar plotseling bezon hij zich, en liet zich loom en mat in de kussens terugvallen, onder eene andere gedachte:

'Fij toch! fij! dat zou vrouwe Martina mij nooit vergeven, dat ik, na zoo een minnelijken wenk van hare hand, niet het eerst aan haar heb gedacht, en aan 't jonstige avonduur, dat zij mij toezegt, 't Sa! Ze heeft gewacht, tot meester Daniël wel en deugdelijk van de hand zou zijn, en ook *de vos* ware afgetrokken; die weg zijnde, hebben wij de handen ruim! Wat ik onzen Reynaart een trek heb gespeeld, hem zijne nobele bijzit op 't lijf jagen, te midden van zijn stichtelijk leven! En nu, vrouwe Martina! als gij mij wilt bijstaan, zullen wij dien fraaien fijnaart welhaast aan eene zij hebben gezet. Leycester noch de domine's kunnen hem langer houden, zoo gij mij helpen wilt! Lieve deugd! Wat dat ergernis geven zal, zonderling, nu wij de vrouwe Laguillaire en haar gekrijt mede in 't spel hebben! Martina's omkeering is merkwaardig; eerst al kruidje roer mij niet, wat daar aan was; wat een oog, toen ik van 't allerlichtste repte! En nu....! maar daarvoor is 't eene vrouw; en zoete oogen zijn het toch, zoeter dan die wilde blikken van Laguillaire, of die flikkerende oogen van....,' hij glimlachte. 'Bylo! zoete vrouwkens! Dat ik nog wat over u peinze, eer ik rijze!' En hij gaf zich zoo besloten over aan dien lust, dat hij de sagrijnen gordijnen opnieuw over zich liet heenvallen en welhaast weder, look hij de vermoeide oogleden onder eene lichte sluimering. En nu.... of zijne droomen zacht waren, weten wij niet; maar zijn ontwaken zeker moet vreeselijk zijn geweest; want de morgengroete, die hem werd toegesproken, was dit woord, uit een fieren en forschen mond:

'Gij zijt onze gevangene, meester Paulus Buis! Maak u gereed, van het bedde op te staan en ons te volgen!'

De verbaasde verstond wel, maar begreep niet. Hij sloeg de oogen wijd open; de kamer was vol krijgslieden. Ter weerszijden van zijn leger stonden Webster en de schepen Jacques de Pottere, en de ruwe hopman Jan van Kuilenborg, een heftige Reingoudist, met uitgetogen degen, vóór hem. Daar sloeg hem de schrik om het harte. Hij sprong op. Zoo dat niet een gruwzame droom was, *moest* hij zekerheid hebben. Hij liep voort naar de gebeeldwerkte houten kist, die zijne papieren bevatte; men was bezig die te bezegelen.

‘O God! Mijne papieren! Mijne papieren!’ barstte hij uit met een schrillen kreet. ‘Ik ben een verloren man! De Koningin van Engeland zal mij eeuwig haten!’

En hij stortte neder op zijne knieën, in radelooze wanhoop, en hij scheen in zijn angst wel van die harde krijgslieden het behoud te willen afbidden van geschriften, die voor hem nog grootere waarde schenen te hebben, dan de vrijheid zelve. Maar er was bij dezen voor Paulus Buis niet veel goedwilligheid te wachten, om niet te zeggen, dat het verzekeren van al het zijne hun tot plicht was gemaakt. Waarom hij geene genade van die lieden had te hopen, zullen wij hooren:

Terwijl hij sliep, sluimerden niet allen, als hij. Integendeel, waren er velen waakzaam, die aan hem dachten, en zich met hem bezighielden. Reeds te vier ure in den ochtend had zich de *commis* Webster vervoegd bij den schepen Jacques de Pottere, die wel met Paulus Buis had aangezeten aan 't banket, en wel had toegeluisterd naar zijn spreken, maar niet had mede gebanketteerd dan in schijn; en die helder van geest was gebleven, als waakzaam van oog, terwijl de Ier Edmund Ray - is het noodig, te zeggen, dat die Reingoud's agent was? - Buis al meer en meer verwikkelde in het drinkgelag, in gesprekken nog meer gevaarlijk van opwinding dan de verhittendste wijn. De roekelooze!

Na eene korte beraadslaging waren de Pottere en Webster den overste Kuilenborg gaan wekken, en hadden van hem geëischt, in allerijl het kollegie der burger-hoplieden samen te roepen, waaraan zij bevelen hadden mede te deelen van Mylord Leycester. Hoe vreemd de eisch klonk, hij werd gehoorzaamd. De burger-hoplieden kwamen samen met den meesten spoed; het besluit ter gevangenneming van Buis werd hun voorgesteld, zonder tegenspraak aangenomen en haastig en luidruchtig tenuitvoergebracht als wij gezien hebben. Die onstuimige haast, dat geweldadig binnenstormen in het huis van een aanzienlijk burger, scheen meer de dolle aanslag van een troep onbesuisde krijgslieden, dan een noodwendige maatregel der justitie, uitgevoerd naar het voorschrift van den regent of zijne gemachtigden. En even weinig geleek het naar het ondernemen van den fijnen en voorzichtiger!

Reingoud, zoo behendig bij alles wat hij werkte, of wilde bereiden, dat men zijn sprong niet merkte, voor hij zijn greep had gedaan! En toch is het ontwijfelbaar, dat er naar zijn wil en

naar zijn aangeven gehandeld was; en met reden. Paulus Buis moest Leycester niet volgen naar 's Hage; Reingoud had het beloofd; en al had hij het niet beloofd, de overtuiging, dat deze den Graaf en hem zelven daar een moeilijk tegenstander zoude zijn, drong hem tot noodweer. Eene kleine moeite was het hem, den zorgeloozen lichtzinnige, altijd tot vroolijk goede-sier-houden geneigd, door de verlokking van een woelig en wulpsch banket, in zwijmel en duizeling te wikkelen, tot hij het bepaald uur van vertrek in doffe vergetelheid versliep. Maar in den morgen toch zou hij wakker worden en heengaan. In dat geval had hij voorzien door die onderstelde afspraak van Martina; maar om dezer wille moest het tot dat uur niet komen; en had Buis eenmaal zijne woning verlaten, dan was hij licht voor dien tijd niet uit te vinden. En eene wettige gevangenneming van een zóó aanzienlijk man, - van een lid van den Regeeringsraad, - daartoe diende een wettig bevel van Leycester in alle vormen, dat de Graaf zelve niet wel had kunnen geven, zonder eene bepaalde beschuldiging; en zelfs met die beide, zou, bij de langzaamheid der justitiaire handelingen niet wel zijne afreize zijn voorkomen. Neen! een wilde en roekelooze aanslag van een lichaam, dat zich alles onderstond in Utrecht, en dat in Utrecht niemand durfde wederstaan, - een aanslag, opgekomen als in den roes van een nachtelijk krijgsrumoer, onder aanvoering van een schepen, die vurig Reingoudist was, en die alles zoude doordrijven en omverwerpen, wat men wilde, - en van een Engelschman, die genoeg bekend stond als dienaar van Leycester, om diens naam te gebruiken zonder schroom, en geloofd te worden op zijn enkel woord, en genoeg diens afhangeling was, om zich te zien veroochenen, zonder morren; - een zulke aanslag kon zich evenzeer heenstellen over den tijd, als over de vormen. Met zulke werktuigen kon men geweld plegen zonder zich verantwoordelijk te stellen voor geweld; met zulke lieden was alles mogelijk, en als wij gezien hebben ook was het gelukt. Dat de burger-hoplieden gereed waren uit te voeren, zal toch niemand vreemd achten.

Wij weten, hoe dit lichaam van begin af, reeds vóór Leycester's komst, voor zijne heerschappij had geijverd. Zijne tegenwoordigdigheid in Utrecht, - de wijze, waarop hij met hen omging, - hen eerde, - hen vooraanstelde, - hunne vooroordeelen vleide, - hunne aanspraken steunde, had die geestdrift tot aanbidding doen

stijgen. Zij hadden begrepen, zij het eerst, hoe moeilijk een vraagpunt die half gegevene, half teruggenomene opperheerschappij moest zijn voor Leycester! Hoe het zijne schreden belemmerde, zijne handelingen beperkte! Hoe weifelend het zijn bestuur maakte, en hoeveel twistvuur het Holland in handen gaf! Daar was uit hun boezem uitgegaan, juist in deze dagen, een ronde en luide kreet, die Leycester in naam der Koningin de volle souvereiniteit opdroeg. Dien kreet hadden zij vastheid en uitbreiding gegeven door rondgaande brieven, geschreven naar alle oorden der provincie. Van die poging hoopten zij een gelukkig slagen, waren gereed, met andere wapenen dan de pen, zulk ondernemen door te drijven, en onder het zwijgend toelaten van Leycester, stijfde zich dat ontwerp tot een vast beginsel, dat wij welhaast zullen zien werken. Paulus Buis had zich terstond een tegenstander gesteld van dit pogen; had het ter eener zijde, in 't heimelijk, met ernst bestreden, ter andere der belaching prijs gegeven; dus een aanslag op de vrijheid van Paulus Buis was hun alleen maar aan te geven, om door hen met opgewondenheid te worden uitgevoerd; en te eerder, daar Leycester die opgewondenheid had doen stijgen tot een roes van aanbidding, door zijne ongewachte verschijning bij hun feestmaal! Hoe hadden zij voor zulk een heer niet het moeilijkste onderstaan? En de Graaf had zich, in zijn opgeruiden wrevel, naar Reingoud's raad, luide en verdrietelijk over Buis uitgelaten, in het midden van die lieden! Nu komt Webster, en noemt Leycester, en noemt Buis! Zou het niet wonder zijn geweest, zoo zulke woorden doove ooren hadden gevonden, of slappe handen?

Maar zou het niet evenzeer wonder zijn geweest, zoo Buis in hen genadige gevangenbewakers had gevonden? Ook waren zij het geenszins. Al het zijne, met insluiting zelfs van geschriften en papieren, die niet tot zijn openlijk leven behoorden, werd door hen in bewaring genomen, verzegeld, en eerst in de kamer der hoplieden geborgen, later in bewaring gesteld van den Grave van Meurs. Hem zelven werd nauwelijks de tijd gegeven om zich te kleeden, en daarop, na een kort oponthoud in der burger-hoplieden wachtkamer, zag hij zich ingekerkerd in de *stads* wijnkelder - eene gevangenis, die, letterlijk opgenomen, in betrekking tot de persoonlijkheid van Buis een glimlach afperst. De magistraat van Utrecht, - mocht hij verdeeld zijn van gevoelen, - durfde niet anders, dan eene handeling bekrachtigen, door zijne machtige schutter-hoofd-

mannen gepleegd, onder aanvoering van een zijner schepenen, en van een dienaar des Graven van Leycester! Hij deed Mylord North, die in des Graven afwezendheid het hoogste bevel voerde afvragen, wat het welbehagen des Gouverneur-Generaals kon zijn, omtrent den persoon van den gevangene. North, de getrouwe en vurige North, had te wel Leycester's wassend misnoegen tegen Buis opgemerkt, om ook niet door zijn gezag het gebeurde te wettigen. Hij gaf bevel tot de strengste bewaking, bij nacht als bij dag; stelde hem ontoegankelijk voor vrienden en verwanten, en benam hem de gelegenheid, zich schriftelijk tot iemand te wenden. De levenslustige, zorgelooze, overmoedige man, - de stoute aanvaller van alles, wat hem mishaagde, was dus verkeerd in een somberen, kwijnenden gevangene, zonder eenig middel om zich te uiten, of zelf hulp of genade af te bidden. Zeker! Zulk een ontwaken, na een roes, als waarin hij doorgaand had rondgetuimeld, moest geweldig aangrijpend zijn, en schrikwekkend boven beschrijving.

De kreet, die opging over deze gevangenschap, de zeven provinciën door en tot in Engeland toe, was beurtelings die van schrik, van verbazing, van verontwaardiging, naar de ooren, waarin hij klonk. Maar bovenal in Holland werd hij met luiden en bitteren weerklank herhaald. De persoon van Paulus Buis was, als wij weten, een gehate, een geminachte, en in Holland meer dan elders! Maar dat Holland, meer dan iemand, zich partij stelde voor zijne zaak;- maar dat Holland wraak schreeuwde, tot in den Raad van State toe, die getroffen was in een harer leden; - dat de Hollandsche partij deze ergernis, dit feit, eene welkome oorzaak was, op een oogenblik, dat zij zich gordde tot een nieuwen en felleren strijd tegen den Gouverneur-Generaal; - dáárvan begrijpt zeker ieder terstond de reden als het natuurlijke; maar toch, toen den Graaf van Leycester deze gevangenneming werd bekend gemaakt, ontkende hij met sterke woorden alle deelneming daaraan, als het geven van eenig bevel daartoe; en in zekeren zin sprak hij waarheid; maar toch bekrachtigde hij feitelijk de volbrachte daad, door de gevangenschap te doen voortduren, en Reingoud glimlachte trotsch over den welgelukten staatszet! Had hij niet zijn meester al de voordeden verschaft van eene overwinning op eene gevaarlijke tegenpartij, zonder de verantwoording van den kamp op hem te laden? Maar Rein-

goud, met alle zijne scherpzinnigheid, vergat, dat er triomfen zijn, die duurder kunnen worden dan sommiger nederlaag, en dat eene kwaadwillige en behendige tegenpartij zelfs haar voordeel weet te doen, met hetgeen hare schade schijnt.

Zoo haast de Burggraaf kennis kreeg van wat Buis had getroffen, wierp hij zich aan Leycester's voeten, en bad hem in den naam van zijne vroegere vriendschap voor diens bevrijding; maar hij verkreeg niets, dan den last, om snel naar Utrecht te reizen en kennis te nemen van zijne papieren, die men hoog gewichtig oordeelde. De geheimschrijver Aty en de raadsheer Casembrood werden hem daarbij toegevoegd, en met een verslagen hart reisde hij af tot dien zwaren plicht.

IX. Iets van de synode, en hoe twee kerkdienaren hun ambt verstaan.

Eene fijne vrouwenhand hief op een avond, vele dagen na deze voorvallen, den klopper op van Reingoud's huisdeur. Hoe dicht de tengere gestalte, waaraan die hand toebehoorde, zich in de falie had gewikkeld, - wij herkennen in haar de vreemde, die bij de laatste voorstelling in Taco's woning eene wijle Jacoba ter zijde was. Zij scheen die kennis te hebben aangehouden; want Barbara Boots, die de deur opende, groette haar met den gemeenzamen glimlach der bekendschap; zij nam zonder vrage of aarzeling den weg naar Jacoba's vertrekken, en zij werd er door deze ontvangen met een zacht ‘welkom,’ dat zij met levendigheid beantwoordde. Naar het gebruik kusten de jonkvrouwen elkander ter begroeting; maar toch, toen ze beiden waren neergezeten, dicht naast elkander, sprak Jacoba met wat verlegenheid:

‘Het is lief van u, dus aan mij te denken; alleen heden.... heden was ik u toch niet wachtende.’

‘Ik heb den predikant gebeden, ditmaal hierheen te komen, willende dezen keer zijne goedkeuring vragen op een vast besluit, en dringen op zijne medewerking bij 't uitvoeren.’

‘En hij komt?’

‘Zoo beloofde hij.’

Daar was het, of er eene lichte wolke heentrok over Jacoba's effen voorhoofd, tegelijk met een vluchtigen blos over hare wangen. En zichtbaar deed zij zich eenig geweld aan, met haar antwoord:

'Gij hebt dan wel groote behoefte aan zijn raad en steun, dat gij die zoekt op zulker maniere.'

'Zoude ik niet? Melieve! zoude ik niet?' riep de jonkvrouw levendig. 'Sinds *hij* het is, die mij de beladene ziel heeft opgebeurd, toen die zich bukte onder zwaren last? Die mij de verluchting leerde kennen van het gebed, en den troost van het betrouwen op God, toen ik bezwijkende was onder de vertwijfeldheid en bedroefenis des harten, bij een harden keer in mijn lot, bij de gansche verstorenis mijner levensvreugd? Lacy! Niet zonder eigen schuld! Van zoodanige desperacie heeft hij mij genezen door zijne troostelijke leerlinge, en de verblijdende woorden, die hij wist te spreken; en zoo moogt gij oordeelen, hoe ik, dit alles verdankende aan hem, vlijtiglijk zijn raad moet vragen, en zijne toespraak noodig heb, daaruit mij als Hemelsche balsem toestroomt!' ging zij voort, met wat dwepende opgewondenheid.

'O, ik wete! Ik wete! Ik voele dit mede!' hernam Jacoba. 'Hij is u, als de heilige geworden, dien gij aanroept in alle moeite en leed; - wien ge alles klaagt; - wien ge niets verheelt! Zuster mijne! ik kenne, wat dit zeggen mag!'

'Een heilige! O, melieve! Hoe ge nog Roomsch zijt in harte! Een Gereformeerd predikant zou het schennis achten, zich voor heilige genoemd te zien! Zooveel heb ik al wel kennis gekregen van hunne leer! En daarbij, hoe Wernerus Helmichius zulke dwaling zou misprijzen, die mij, als ik *hem* danken wilde, zoo menigmaal heeft herhaald: "dat het niet *hij* is, maar de Heer, die dus krachtiglijk heeft ingewerkt in mijn harte, om dat te hervormen en om te scheppen, en te brengen tot Zijne aanneming, daartoe alle deze bedroefdheden, die over mij zijn gekomen, zonderling dat drukkend gevoel van schuld en verlatenheid trekkende genademiddelen zijn, waartoe hij slechts het dienende werktuig is!" Zie! Ik geve u zijne eigene woorden terug, daarvan ik den zin nog niet klaar versta, maar die mij dus goed in 't geheugen zijn gebleven. En nu, oordeel, hoezeer ik zijne leiding en zijn steun noodig heb! Ik wil belijdenis doen van 't Hervormd geloof! Ik zal geene ruste hebben, vóór ik daartoe gekomen ben. Dat is nu mijne beste hoop en mijn vurigst verlangen:

opgenomen te worden onder de lidmaten der Gereformeerde Kerk!' eindigde zij hartstochtelijk.

'Gansch anders dan u, is het mij!' antwoordde Jacoba. 'Schoon de zuivere klaarheid der Evangelische leere mij aantrekt, zooals sommige leeraren uit de Protestantsche Kerk die prediken en aanbevelen; schoon ik overtuigd ben geworden, dat vele vormen en uiterlijkheden in onze Kerk eerder van Christus afleiden dan tot Hem brengen, hechtende velen zich aan het symbool en vergetende den zin, terwijl voor wie den zin vatten, het symbool overtollig wordt, zoo is het toch, dat die groote ruimte, die het Protestantisme toelaat, mij wat schrik geeft, zijnde daar gansch geen band, die het dwalend vernuft de stoute vleugelen mag binden, daar het de dolende herten drijven laat, op de golven van eigene gedachten....!'

'Ik kan van zulk dolen niet oordeelen, daar ik, gansch zonder kennisse zijnde in religie-zaken, en mij geheellijk betrouwende op Wernerus Helmichius, geen weg volge, dan dien hij mij aanwijst en de leere, daarvan hij zegt, dat ze is overéénkomende met Gods woord, aannemende zonder moeite bij zijne klare uitlegginge, en wel opmerkende, dat zij voor zich getuigenis heeft in de Schrift.'

'Ziet ge, daar is 't!' sprak Jacoba. 'De *Gereformeerde* Kerke geeft wèl band en leiding aan hare leeken, en al niet minder dan onze Roomsche, sinds ze hen vastklemt tusschen stelsels, daarvan niet mag worden afgegaan, als ik wel uit heer Taco's spreken heb konnen opmaken; doch dan vrage ik: waar blijft die Evangelische vrijheid, daarvan mij zeker vroom leeraar zoo hoogelijk roemt, en daarom men "'t pausen juk" verlaat, als ze 't noemen? Zoo zie ik voor mij nog geene plaatse, om te rusten; want ik voele, dat het licht niet *is* in zekere plaatse besloten, en dat het daarom ook niet noodig is uit te gaan; want ik voele mij, als Augustinus zegt, *"boven* deze dingen, maar *onder* den Heer;" en zoo kan ik niet zonder huivering denken aan de noodwendigheid, mijne eerste belijdenis te verzaken, en dan door openlijken overgang, als eene openlijke ontrouw aan vroegere beloften te onderschrijven, en ik schroome zeer den dag, dat grootvader en vrienden een zulken stap van mij zullen eischen. Schoon, geloofd zij God! tot hiertoe nog slechts slappelijk op dit punt door hen is aangedrongen, en hij, wien ik het eerst zou volgen, het verste af is van zulke vordering!'

‘O! Hoe het goed zou zijn, zoo wij van lage konden wisselen, want hoe sterken aandrang ik voele tot dat, wat gij mijden wilt, ik wete niet, hoe daartoe te geraken, in 't heimelijk en buiten kennis en toestemming der mijnen.’

‘Niet daar*buiten?* Daar*mede* moest het wezen, naar 't mij toeschijnt.’

‘Ja! Wilde God dat werken! Doch het zou door een ondenkelijk groot mirakel moeten zijn! Mijn vader is afkeerig van alle religie-verbintenissen in 't gemeen, en in deze tijden zonderling ingenomen tegen de Gereformeerden en hunne leeraren in 't particulier; en mijne moeder is nog zóó gansch Roomsch in het harte, dat ze alleen heeft toegegeven aan vaders wil, om de Roomsche uiterlijkheden te verzaken, op conditie: geen der onzen zou de *geuzen-religie* volgen, als zij die heet; en toch dringt mij het harte daarheen. Ziedaar de bezwarenis! Hoe overkome ik die?’

‘Licht weet uw vertrouwde leeraar die op te lossen! Zekerlijk draagt hij kennis van deze verhouding!’

‘Neen hij! En dat is het, wat mij lang drukte, en nu te beklemmen aanvangt! Uit zorge, hem van mij af te keeren, heb ik hem verholen, wie ik was, en hoe het met de mijnen stond. Nu

echter; - nu, hoeveel schroom het mij geeft, - nu heb ik mij bereid tot eene gansche openbaring der waarheid!’

‘Ivonnette! Ivonnette! Eene Christin en zulk bedrog, en nog wel tegenover een leeraar!’

In waarheid! Het was Ivonnette, de levendige, ijdele, dartele Ivonnette, die gij niet zoudt herkend hebben uit dit spreken, of het moest wezen daar, waar zij de levendigheid harer gewaarwordingen overgebracht heeft op ernstiger voorwerpen, doch ze toch omvat met de opgewonden hartstochtelijkheid, die zij vroeger aan het onbeduidendste verkwistte. Het was des Kanseliers dochter, die, op de bede haars broeders ingegaan in Taco's huis, om er de verkwikkingen te brengen, waaraan de zieke behoefte had, zelve er een vond deed, die de dringendste harer behoeften vervulde: een vroom en verstandig leidsman, een Wernerus Helmichius, dien ze spoedig daarna had bezocht. Want, zekerlijk! de arme had behoefte aan een zulke. Uit het midden van de onbezorgdheid harer jeugd, van de uitspattende dartelheid harer zestien jaren, zich weggerukt te zien en geplaatst voor

een afgrond van misleiding, van bedrog, van teleurstelling, waar zij zich met innig, met roekeloos vertrouwen had overgegeven aan de zoetste hoop, aan de teerste indrukken! En slechts een haar breed zich af te vinden van dien afgrond! Wel had ze met schrik en met bitterheid moeten ontwaken! Wel had ze moeten rondzien naar wat anders, naar wat hoogers; en te eerder, sinds de overtuiging, dat zij in wufte ijdelheid het hart van een Gideon had afgewend, om het door een Essex gebroken te zien, het eerst en het meest zich zelf te beschuldigen had, bij de verlatenheid, waartoe ze zich plotseling veroordeeld zag; en toen zij omzag naar een steun in die verlatenheid, vond ze niets, dan de ernstige en ontzagwekkende gestalte van den Kanselier, die met een Stoïsch hoofdschudden op haar samenkrimpen in wanhoop nederzag, en haar slechts voor eene wijle de weelde der tranen gunde, om haar daarna met zijn onverbiddelijk noodlot op het hoofd te drukken, alsof zijn streng: ‘Gij hebt schuld, en de uitkomst kon geene andere zijn!’ haar al de kracht en al de waardigheid gaf tegen de smarten van die uitkomst, die zijne sterkte van hare zwakheid eischte! Daar vond zij een broeder, die aan de wuftheid eener zuster de teleurstelling van een nobel vriend niet kon vergeven, en wien de gesmoorde haat tegen Leycester's stiefzoon, met eene moeizaam verkropte korzelheid vervulde, tegen wie zijne vermetelheid had voet gegeven. Hij vermeed Ivonnette, om niet tegen haar uit te barsten. Tot de oude Henrijk toe, die meende begrepen te hebben, van welke zijde de hindernis kwam tegen de beschikkingen van zijn overleden heer, en de wenschen van den geliefden jongen meester, zag op haar met geheimen onwil; maar nergens, - hoe ook die smarten drukten en die bitterheid prikkelde, - nergens klonk daar eene stem, die ze heiligde aan haar harte, of die de prikkelen omschiep tot werktuigen ter genezing. Daar voerde het goedhartig medelijden en de behoefte aan afleiding haar in een huis, waar geleden werd; daar werd ze getroffen door de verschijning van een godsdienst-leeraar aan een ziekbed, en door den troost, dien hij wist te reiken in het midden van zoo hopeloozen jammer, en de ruste, die hij bracht, te midden van zooveel jammerlijken twist; dààr, begreep zij deze, moest ook een steun kunnen zijn en een troost voor haar. We hebben gezien, hoe zij die aangreep, en uit hare eigene woorden hebben wij het verstaan, dat Helmichius ook hier zijn

ambt en zijne beginselen waardig was gebleven; dat hij haar gevoel van schuld had gebruikt, om haar te spreken van grootere schuld dan deze, die haar niet zoo levendig voor de oogen stond, maar waarvoor genade was te vinden en verlossing; hoe hij haar schrik en onrust over aardsch leed, haar opzien tegen lijden, bij de zekerheid, dat het nergens zoude zijn te ontgaan, wist aan te grijpen, om haar te spreken van Hemelschen vrede, en ruste in 't geloove, *onder* het lijden, en de bitterheid van haar teleurgesteld harte af te leiden van haat tegen menschen, om het op te voeren tot liefde voor een Heer, die zelf onrecht had gedragen, om de plegers daarvan wel te doen. Wij zien het, aanvankelijk is hij geslaagd, aanvankelijk heeft zij begrepen, en, het is zoo, de blijde luchthartigheid harer jeugd is verdwenen onder ernstig nadenken boven haar leeftijd, en ernst boven haar aangeboren aard; maar de onbezorgde vroolijkheid der onschuld was toch reeds verloren gegaan, en zij zal haar nu verwisselen voor de degelijker blijdschap des geloofs.

Niet verbeterde zich Ivonne's uitwendige toestand, toen de vrouwe des Kanseliers thuiswaarts keerde, en de wisselende luim eener heftige moeder, die nu eens met hartstochtelijke tranen schreide om de teleurstelling van haar kind, dan weer de verstoorde familieplannen aan dit verweet, met meer hartstocht, dan het eener moeder pastte, die zelve niet onschuldig was aan de richting van dat zinnelijk en ijdel karakter; en die nu, bij de uitkomst de oorzaak vergetende, door streng uiterlijk toezicht meende te zullen verhelpen, wat verkeerde indrukken hadden gepleegd. Zich bewaakt ziende en verdacht, bij meerdere behoefte aan een troost, waarvan zij nu de bron kende, zocht ze dien op eene heimelijke wijze, waar haar het openlijk toetreden verboden was. Vroeger had zij Helmichius bezocht in zijn huis; nu, hare vrijheid beperkt ziende enkel tot het schaarsch bezoek bij Jacoba, had zij van dier bekendheid met Helmichius gebruik gemaakt om dezen derwaarts te bescheiden, die daaraan nu voor het eerst zoude voldoen, daar hij uit Utrecht afwezend was geweest om de Synode. Tot hiertoe echter waren de beide jonkvrouwen voor elkander meer deelnemende bekenden dan vertrouwde vriendinnen; ze kenden elkander niet als aanstaande zusters, veel minder waren ze deelgenooten van elkanders innigste gewaarwordingen. Jacoba sprak haar soms van Elias Leoninus, veel van Reingoud, nooit over

Gideon; niet uit wantrouwen, maar omdat zij nog niet bij zich zelve eens was, *hoe* over hem te spreken, sinds zij niet onder klare uitdrukking wist te brengen voor haar eigen hart, veel minder in duidelijke woorden voor eene andere, wat deze voor haar geworden was; en Ivonnette ook had wel medegedeeld, dat zij voor eene groote smart troost had gevraagd, en gevonden bij Helmichius, dien Jacoba eerde als zij, doch tegen de vriendin van Leoninus had zij niet durven uitspreken, van welken aard het leed was, waarvoor zij troost zocht. Zoo sprak zij dus met wat ongeduld over Jacoba's woord:

'Ik heb niet bedrogen noch *hem* noch een ander, alleen verzwegen waar niet werd gevraagd. De welwaarde Wernerus heeft mij niet gedrongen, een anderen naam te noemen, dan mijn doopnaam, want zeide hij: "de algemeene naam *zondares* en *boet-vaardige* was de eenige naam, daaronder hij noodig had mij te kennen, om te weten, wat ik noodig had van hem te hooren; en zoo haast hij wist, *wat* ik leed en *waardoor,* drong hij niet op uitduiding van personen en stand, noch wachtte daarop om mij te laven met de stroomen van licht en kracht, die in zijne hand zijn gegeven om uit te deelen, door de blijde Evangelische boodschap.'

'Toch begrijp ik niet, waarom...'

'In trouwe, melieve! het mocht niet anders, sinds ik mijn heer vader ernstelijk heb moeten beloven, van deze verdrietelijkheden, die men mij aangedaan heeft, te zwijgen, om den wille der hooge personaadjen, die er in betrokken zijn. Tot mijn harteleed toe moet onderschikt worden aan de politiek.'

'Politiek....; ik meende dat een geval van minne....'

'Zoo is het; alleen de Kanselier vreest, dat dit het achterdenken tegen de Engelsche heeren zou verzwaren, zoo daarvan ruchtbaar werd.'

'Zoo was het een Engelsch heer....? doch ik ben onbescheiden....'

'In geenen deele. Waarom zou ik mijne Jacoba niet in 't einde dit vertrouwen schenken....? Zoover ik mag voor het minst. Ja, vriendin mijne! een Engelsch heer was het; een ridder; een Lord; die op onridderlijke, op onchristelijke wijze met mijn hart heeft gespeeld, en met mijn vertrouwen heeft gespot.'

'Het blijkt dan, dat die Engelsche heeren van onedelen aard

zijn, want ook mij heeft een Engelsch Lord eene bittere ure gegeven. Elias is hier niet; waarom zou ik hem niet noemen?'

'Noem hem niet!' viel Ivonne in, verbleekend en met drift hare hand vattend. 'Lacy! ik wete; maar u, niet waar? dat was een voorbijgaand spel, de luim van een oogenblik, het bedrog van eene minuut?....'

'Langer zeker werd hem niet gegund het aan te houden, en hij heeft op mij niets verwonnen, dan eene onverwinnelijke minachting; hij heeft mij verschrikt en ontzet, maar 't is voorbijgegaan.'

'Lacy! met mij heeft hij vele weken lang zijn wreed spel gedreven en toen hij het ten lesten heeft moeten eindigen.... Jacoba! O! bedrogen te worden en verraden voor eene andere, moet zeker hard zijn; maar *dus* bedrogen te worden, en nog bespot om de onnoozelheid, waarmede men geloofde, en om de onervarenheid, die geen bedrog onderkende, dat is het wreedste, dat door mannen wreedheid tegen vrouwen zwakheid wel mag uitgedacht zijn en gepleegd.'

'En hij pleegde dat tegen u, liefste mijne?'

'Ja! hij deed zoo; oordeel slechts! Hij had mij trouwbelofte gegeven; in verbeelding was ik reeds zijne bruid; hij noemde mij zoo; kon ik denken, dat eene Hollandsche welgeborene jonkvrouw voor een Engelsch edelman te laag zoude zijn, als de liefde de klove der geboorte aanvulde? Hij gaf zich de rechten van een bruidegom; - de afschuwelijk valsche heeft mij omhelsd, Jacoba!'

Beide meisjes bloosden diep. Ivonne's zwarte oogen glinsterden van tranen en fonkelden van gloed.

'"Van een geliefde mag men een geschenk aannemen!" was zijn zeggen; dat, wat hij mij te bieden had, was iets kostbaars en zeldzaams hier te lande, en tegelijk zinnebeeld van trouw en verloving, als hij voorgaf: handschoenen - welriekende handschoenen, die hij voor mij uit Engeland had doen komen. Ik erken, dat hij mij daarmee vooruit de verbeelding had opgewonden, de zinnen vervuld, met dit en met veel anders, dat mij toen het ijdele hart vervulde en het betere er uit verdrong. Van die handschoenen nu, ik zag ze vóór mij bij zijne beschrijving; ik dacht er gedurig aan; ik droomde er van; ik ademde alreede als hun geur; ik leefde in spanning tot ik ze bezitten mocht!

Die dag kwam. Op dien dag gebeurde er iets, wat mij over hem inlichtte. Op dien dag haatte ik God en menschen. Op dien dag had ik willen sterven, niet denkende, hoe ik zou gestorven zijn in mijne zonden! Ik zeide alles aan den Kanselier. Mijn heer vader deed mij geen enkel verwijt; maar hij had ook geene woorden van troost, zooals een Helmichius ze gevonden zou hebben, en hij deed mij eene zware vordering.... Ik zou den bedriegelijken edelman *toch* ontvangen, doch in zijn bijzijn. Wat het mij gekost heeft, Jacoba!

't Was zekerlijk het oordeel van een vader; maar eene moeder.... had het niet uitgevoerd.... Maar de heer Kanselier is een groot en schrander doctor der wijsgeerte, die achtte, dat *zulke wonden zulke genezing vorderen;* doch overzeker, zoo daar zich geen andere balsem voor mij gevonden had, ik ware aan de gevolgen van *die* genezing bezweken! Korts, de jonge Lord kwam....; eerst wat ontzet, den Kanselier te vinden, redde hem zijne gevatheid van geest; en toen, toen wikkelde mijn heer vader hem in de strikken der samenspreking, daarin hij zich verwarde, en waarbij zijne gansche bedriegelijke ziel zich klaarlijk voor mij openbaarde, en daaruit mij wel zeker bewezen werd, dat hij nooit in oprechtheid mij voor bruid had begeerd, en dat hij zich te hoog hield om mij tot vrouwe te willen!'

Ivonne liet het hoofd met matheid neervallen tegen Jacoba's borst, en deze drukte haar zacht de hand, die reeds rustte in de hare, terwijl zij sprak:

'Arme lieve! klaarder zie ik nu, wat ik bij ongewisse gissing altijd hield, dat het verkeer met mannen, als er van minne de vrage is, in velerlei smarten moet brengen; maar dit hier is boosheid; nu begrijpe ik, waarom Elias zelfs niet de namen der Engelsche heeren kon hooren zonder toorne; de Lord Essex....'

'Van zijn onderhoud met mijn vader begreep ik niet alles!' vervolgde Ivonne, vergetende, dat ze dus den edelman had aangewezen; 'doch te oordeelen naar de diepe spijt en beschaming daarmede hij afscheid nam, moet hij het scherp en wichtig vermaan hebben gevoeld; ik gruwde van mij zelve, dat ik iets, dat ik nog *dit* met hem moest deelen.'

'Zoo is 't dan ook afgedaan!' sprak Jacoba. 'En wil u daarmede troosten! Nu, daar ge haar betere dingen zijt zoekende, zult ge niet weder vervallen in die wereldsche genegenheden, die

zooveel schade doen aan de ziele, dat men ze niet te haastig kan dooden, al is het in het vuur van den haat; schoon de abdisse van St. Clara mij wel heeft gezegd, dat zelfs een man te haten perikel in heeft, en ik.... ik heb het gevoeld.'

'Neen! God weet,' sprak Ivonne, 'dat ik Essex niet meer hate, schoon ook de minne gansch voorbij is. 't Was de verblinding van een stond, de aanlokkelijkheid van zijn minnelijk wezen, en treffelijke manieren en sierlijke kleedij; doch dat is al voor mij verduisterd, toen ik de leelijkheid zijner ziele heb opgemerkt; en zekerlijk, over dit zoude ik ruste hebben; maar er is meer, er is ietwat anders....' Zij zag op hare handen die ze nu gevouwen hield in haar schoot.

'Wat kan er nog zijn?' vroeg Jacoba.

'Dat ik een edel en uitstekend jonkman om dezen schalken Lord heb miskend!' riep Ivonne smartelijk. 'Een jonkman, Jacoba! die tot de treffelijksten onzer geleerden hoort, als vader zelf menigmaal heeft gezegd; die mijn verloofde was van der jeugd af, naar der familie intentie; met wien ik bruid en bruigom speelde; uit eigen vinding; die mij liefhad als eene zuster, en die mij meer waard was dan mijne beide broeders samen: ook was hij zacht en gevallig voor mij, als geene broeders dat weten te zijn. Ook wie mij eens had gezegd, dat ik een ander tot bruigom zou wenschen, zou ik hebben uitgespot in 't aanzicht. En toch, toch heeft die onedele edelman hem verdrongen door de *passie* van 't oogenblik, en door de vergelijking van zijn uiterlijk schoon met des anderen leelijkheid, - want hij was leelijk; - en zie! voor dat ratelgoud van die uiterlijke kwaliteiten overzag ik al het innerlijk schoon van een overtreffelijk harte, en een vroom en deugdgezind gemoed! IJdele narrin als ik was!....'

'En nu hebt ge rouwe van zulke onwijze keuze?' sprak Reingoud's kleindochter medelijdend en wat verwonderd, bij den plotselingen stroom van tranen, die Ivonne het spreken in de keel smoorde.

'Ja! *ik heb berouw!'* riep deze. 'Ziedaar mijn onverwinnelijk leed! O! Ik zou hem *nu* kunnen schatten! Ik heb *nu* beteren zin! Ik heb *nu* beter oordeel! Ik zou hem *nu* kunnen liefhebben, als hij het verdient!....'

'O! Maar is er dan niemand, die hem kennis kan geven van uw veranderden zin? Eens vromen mans ware liefde moet iets

hebben, naar mij dunkt, van des Heeren vergevende goedigheid, en hij zal uw terugkeer niet ten ontijde achten; alleen, niet waar? daartegen schroomt uwe schuchterheid?'

'Al ware die te overkomen, 't is hier al verloren! Hij is anders als vele anderen, zijne teerheid is geschokt, verkoud! Want mijn heer vader heeft hem mijne dwaling niet verborgen, en dat heeft zijn harte gansch afgetrokken van mij, en hij heeft het gewijd aan wat hoogers, dan zulke wereldsche genegenheden, naar ik spreken hoor. Overzeker blijft mij geene hope meer op aardsch geluk; maar te meer behoefte aan de Hemelsche vertroostingen, die het geloof ons kan reiken en slechts één verlangen voor mijn gansche jonge leven....: te behooren tot de religie, die hij belijdt, mij dunkt, *dat* zou mij soelaas geven, en als een onmerkbare, maar innige band zijn tusschen ons...., zoo slechts de welwaarde Helmichius....'

'Die doet zich nu wachten. Maar nu gij spreekt van een innerlijke band door de religie, dat kan immers zijn, al is daar geene uitwendige eenheid van vormen; voor 't minst zoo leert hij mij.... '

'Wie hij?'

'O, zie! nu ga ik ook *u* van mij mededeelen.... Uw broeder Elias heeft mij eens ter preek geleid....'

'Elias naar een predikatie! Dat moet wel geweest zijn bij die van de Duifhuiskerke!'

'Neen, 't was bij de Gereformeerden!'

'O! dan.... dan kan het geweest zijn bij.... Zoo wil toch vertellen, hoe....'

Maar een tikken op de deur waarschuwde de meisjes van een naderend bezoek. Op Jacoba's zacht 'binnen!' vertoonden zich *twee* bezoekers tegelijk, Wernerus Helmichius en Gideon.

Wij dienen u even op te helderen, hoe zij dus samen waren, en hoe zij elkander hadden ontmoet. Ontmoet hadden zij elkander niet. Gideon had Wernerus opgezocht in zijne woning. Hij vond hem niet thuis; hij had hem eene wijle moeten wachten.

'Bijna had ik u opgezocht in 't consistorie, wetende, dat gij daar waart, zoo ik niet had gevreesd, dat een ongewijde.....'

'Een *doctor theologiae,* als gij, kan wel nooit een ongewijde zijn bij raadpleginge der kerke, waarde heer Florensz.!'

'Toch! Toch! Mij dunkt, meester Modet moet op zulke privilegiën niet vrijzinnig zijn.'

‘Eilieve! laat mij dezen eene wijle vergeten! Onze kerkeraad was lang, en, - zal ik waar zijn, wat heftig en wat warm, en juist door hem. Hij verliest, meer dan hij moest, den toon van een kerkedienaar voor dien van een kerkeheer; en nu, in goeden ernst! Waarom blijft gij u dus houden buiten onzen werkelijken dienst? Wij hadden geesten en harten als de uwe noodig, om zulken broederen tot tegenwicht te zijn. Of versmaadt de jonge geleerde, de dubbeld gedoctorde, die kerkelijke beroepinge, die wel tot den heiligen dienst gerechtigt, maar die ook aansluit en verbroedert met zoovele ongeleerden en eenvoudigen, als er zijn, onder ons dienaren?’

‘Gansch gewis niet doet hij, welwaarde Helmichius! Slechts mij vergenoegende met mijn recht als doctor der theologie, om schrifture te mogen onderwijzen, wenschte ik mij dit jaar af te houden van den vasten dienst!’

‘Dat is meer voorzichtig, doch minder volijverig, dan ik van uwe vurige vroomheid had gewacht!’

‘Dank voor de goede meening! Alleen men behoeft den strijd niet te vermijden, al bindt men zich niet aan een perk.’ En glimlachende voegde hij er bij: ‘Ik zal uwe zaak voorstaan, als vrijwillige dienstman. Gebruik mij, waar gij wilt! Leen mij hier! Roep mij ginder! Draag mij lasten op! Zend mij her en der! Alleen, geef mij niet weg voor vast, noch bind mij aan ietwes, waar het de stoffelijke zaken der Kerke geldt! Ik ben onhandig in de politiek.’

‘Anderen zijn er te feller op afgericht, meer dan mij goeddunkt. Zoo is 't u in ernst meenens, nog vooreerst geen vasten stoel aan te nemen?’

‘Familie-aangelegenheden verbieden het.’

‘Ik begrijp: de Kanselier! Nu, voor uwe ruste mag 't geene schade zijn!’ en Wernerus zuchtte.

‘Als nu eenmaal de nieuwe kerkordre, door de Haagsche Synode vastgesteld, in werking is gekomen, mogen ook die woelende wateren tot ruste worden gebracht!’ sprak Gideon, plaats nemende op den aangeschoven stoel. ‘Is er, naar uw oordeel, wat goeds beslist bij die Synode, welwaarde heer?’

‘Veel, dat goed *kan* stichten, mits het worde geëxecuteerd, als het bedoeld werd! Zeer zeker is het nut en oorbaar, dat daar worde gezorgd, goede ordre te houden in de gemeente Christi!

Zeer zeker is het nut en noodig, dat daar vaste regelen zijn voor de kerkleer, opdat geene, dan de gezonde en zuivere leere, naar Gods woord worde gepredikt en beleden, en de stoornissen en verwarringen, die tot hiertoe geheerscht hebben in de eene, en de vreemdigheden, die men ziet invoeren in de andere, of voor 't minst gepoogd heeft, dat te doen. Doch ik heb nu hope, dat dit alles zal ten beste komen, de Heer der Kerke helpende; zijnde daartoe Zijn dierbare naam met oprechte smeekinge aangeroepen in den gebede, vóór het aanvangen en bij het eindigen van onze wichtige werkzaamheden.'

'Als niet anders is te denken van eene vergadering zulker vrome en eerwaarde mannen, saamgekomen tot zulk hoogheerlijk doel; en een eerwaardig man, als Jacobus Kimedoncius, tot voorzitter hebbende! zekerlijk in 't belang der orthodoxie was de keuze van zulken praeses recht, een leerling van Ursinus!'

'Hij was daar op zijne plaatse! Schoon daar ruime keuze was van loffelijke, vrome en welgeleerde mannen! Ik gaf hem met volle toeërkenning zijner bekwaamheid mijne stem; doch

zoudt ge gelooven, dat zelfs die keuze onder sommige broederen moeite heeft gegeven? 't Is waar, zij geschiedde meest door des Graven invloed.'

'Dan had ik toch eerder Libertus Fraxinus gewacht!' merkte Gideon aan.

'Neen! Die was juist geërgerd en gansch ontevreden. Hij voelt zich ietwat in Mylord's gunst teruggedrongen door Kimedoncius, wien de waardige heer van Meetkerke bij Leycester in goed gevoelen heeft gebracht, en hij schrijft dit toe, niet aan den goeden blik, dien de Graaf heeft op personen en zaken, als men ze onder zijne aandacht brengt, maar aan...., ik weet niet, welke

kwestie, die hij zelf gehad heeft met den heere Sidney, houdende die voor de oorzaak van wat verachtering in dier *heeren faveur....'*

Gideon schudde even het hoofd.

'Fij! dat wij, bij 't bespreken van zulke zake weer terstond op zooveel menschelijks stuiten!' hervatte Helmichius, een weinig kleurende. 'Hoe lange zal 't nog zijn, eer we geen kerkedienaren hebben zullen, dan die eene eere van Christi Kerke mogen geroemd worden? Hope heb ik, dat daartoe zullen medewerken de verordeningen der Synode, omtrent de studiën der aankomende theologen, omtrent de professoren der godkunde,

omtrent de *examina* der dienaren, die inkomen uit de sekten; het strenge toezicht, dat er zal gehouden worden omtrent nieuwelingen en monniken, die zich stellen reformatie te prediken, en als het voormaals ging, her- en derwaarts dwalende, leeraarden, wat hun inviel, zonder te achten op schrifture of belijdenisse, en van wier wandel en zeden, als zich niet hebbende gesteld in vaste plaatse, men geen nauwkeurig bericht konde hebben, als ze ten leste tot wettelijken dienst werden aangesteld....'

'Een goede zaak is 't, acht te geven op de nieuwelingen, die inkomen; alleen het zou ook niet kwaad zijn, een oog te houden op de ouden, die op zulke wijze zijn ingedrongen!' sprak Gideon. 'Daar is een Modet, die wat onderwijzinge in de theologie hoog noodig had, sinds hij Calvijn en Beza opiniën aandicht en stellingen toeschrijft, dergelijken nooit de hunne waren, of daaraan ze nooit *dus,* of voor 't minst niet met zóó straffe overdrijving gedacht hebben.'

'Modet acht zich een hervormer, niet meer noch minder dan Lutherus of Calvinus zelf! Om het vuur van zijn ijver mogen de vlammen zijner overdrijving een weinig geduld worden!'

'Ja! maar als hij gedenkt, daarmede brand te stichten!' viel Gideon in, met eene zekere hevigheid.

Wernerus zag hem doordringend aan.

'Wat brengt *u* tot die harde verdenking, mijn zachte jeugdige broeder?

'Zachtheid is flauwheid, waar men in Christi name geweld ziet plegen, en zich niet daar tegen verzet!' hernam Gideon; sterk kleurende. 'Ik heb grooten strijd gehad met Modet.'

Helmichius scheen wat ontdaan.

'Werkelijk? O, lieve jonge vriend! Ga doch omzichtig te werk met zulken! Ik mag u daartoe manen, hebbende Datheni dagen hier beleefd en nog wel als jongste dienaar, moetende zijne bestraffinge dragen!'

'In trouwe?' vroeg Gideon. 'Dat mag u geen lichte proeftijd zijn geweest tot oefening! Ik wil hopen, dat er nu gelijkstelling onder de dienaren is verordend?'

'De verordening is er; alleen zal ze kunnen bestaan bij zedelijk of burgerlijk overwicht? En nog daartoe, broeder! uit zorge moet ik u onderrichten, dat de dienaren onder elkander de cencure zullen oefenen.... Doch laten wij dit! Acht gij het niet

voor een goed besluit, dat er door de kerkeraden alomme zal worden toegezien op goede schoolmeesters, die niet enkel de sprake en vrije konsten, maar ook de godzaligheid en den catechismus zullen onderwijzen, opdat God niet alleen van de volwassenen, maar ook van de kinderen ter rechter tijd gekend en geprezen worde, en zulks op de zuivere zeden en goede kennis onder de nakomende Christenen, van den ruimsten invloed moge wezen? Acht gij het niet van groot voordeel, dat er op de verkiezing en beroeping der doctoren en professoren worde acht gegeven, zulks daar geene anderen zullen beroepen en aangenomen worden, dan die de belijdenisse des geloofs der Nederlandsche Kerke, mitsgaders den Christelijken catechismus zullen onderteekenen, het gezuiverd geloof belijden en van goede burgerlijke en onaanstootelijke zeden getuigenis kunnen brengen? Zal het niet van nutte werking zijn, dat de catechismus voortaan stiptelijk in de namiddagkerken zal gepredikt worden, en zoo de zwakken en eenvoudigen, die nog vrij onwetende zijn, in de beginselen en fundamenten der ware religie mogen onderwezen worden, omdat anderszins de vijanden der waarheid geen klein, maar vrij groot avantagie zouden hebben op dezulken, om hen van de ware leer af te trekken? Is 't niet goed en oorbaar, dat sinds er hier te lande tweeërlei tale gesproken wordt: - de Duitsche en de Waalsche; - die beide zich zullen vertegenwoordigd zien door afzonderlijke kerkeraden, en gesticht door predikanten, die talen kundig? Is 't niet goed en oorbaar, dat èn dienaar, èn ouderlingen van die beide, onderling goede correspondentie zullen houden tot meerdere nut en stichting van allen te zamen; en dat de sacramenten van doop en avondmaal zullen worden bediend naar algemeene ordre door zuivere dienaren, niet echter met berooving der vrijheden van iedere gemeente in 't bijzonder? Is 't niet den Christelijken wandel eens volks vorderlijk, dat daar de censure en geestelijke discipline moge heerschen, nevens de straffen der burgerlijke overheden, en dat die geoefend zal worden met waardigheid, en zooveel 't zijn kan, met Christelijke liefde? Is 't niet goed en oorbaar, dat de Christelijke feest- en vierdagen zijn vastgesteld op zulker wijze, dat ze onderscheidenlijk van de papistische heilige dagen met stichtinge voor de gemeenten kerkelijk zullen gevierd worden? Dat de avond-gebeden, die zoo vruchtbaar zijn bevonden geworden, zooveel doenlijk zullen worden al-

gemeen ingevoerd, en niet zullen weggenomen worden, zonder oordeel der *Classis* en der Gereformeerde overheid? Is 't niet een besluit, een Christenvolk waardig, dat in nood en zware tijden de dienaren het recht zullen hebben, der overheid vóór te stellen, het instellen en heiligen van vast- en biddagen? Dat er met advies der kerkedienaren voortaan eene geregelde ordonnantie op het sluiten der Christelijke huwelijken zal gemaakt en onderhouden worden? Doch vergeef mij! Ik kan niet wel alle negen-en-zeventig artikelen, door de Synode vastgesteld en bij Zijne Excellentie, den Gouverneur-Generaal, *nu* geapprobeerd, met u doorloopen; daar ligt een afschrift er van te uwen dienste. Welhaast ook zullen ze tot ieders oorbaar publiek worden gemaakt, en ze voor u te verdedigen, zal, hope ik, niet behoeven, - mag ook eigenlijk niet wel geschieden door mij, die partij en rechter ben in eene zaak, daartoe ik het mijne heb gewerkt, zijnde *scriba* der Synode.'

'Alle deze instellingen schijnen mij van wondre nuttigheid voor deze tijden, en naar de behoeften des tijds gansch berekend; alleen, zullen ze even geschikt zijn voor onze nakomenden?'

'Hoe komt ge daarop? Kan men eischen, dat wij onze instellingen zullen richten naar tijden, die nog niet zijn? En wij willen doch van hen vertrouwen, dat zij niet zooveel minder met oordeel des onderscheids zullen bedeeld zijn, dan wij zelve, en op hunne beurt zich zullen voegen naar 't geen hunne tijden zullen vorderen, niet vragende, wat de onzen noodig hadden! Anderszins hadden wij onze overouderen moeten laken, dat zij, wezende van 't Roomsch geloof, ordonnantiën maakten, om dat te onderhouden. Wie bindt ons daaraan? Wie zal onzen gang binden aan hun tred?'

'Zeker niet wijze en vrome mannen, als gij zelve een zijt, dergelijken die tijden ook wel zullen opleveren; alleen 't vooroordeel, de stijfheid der opiniën en de kortziende bekrompenheid mogen dan wel heerschen, als nu ten dage, dien wij beleven.'

'Toch is er in voorzien!' sprak Helmichius. 'Alle drie jaren zal er een Synode Nationaal gehouden worden, om wat er gebrekkelijks mag bevonden worden, aan te vullen, en zoo daar abuizen mochten zijn ingeslopen, die weg te ruimen.'

'Toch is het wenschelijk, dat er dergelijke abuizen niet velen mogen wezen, zijnde dit der Nederlanderen aard, dat ze de oude

usantiën niet gaarne te niete doen, zelfs nadat het gebrekkelijke daarvan is ingezien, als ware voor hen oudheid voor degelijkheid het bewijs! Doch gij zegt wel, waardige heer! Voor die te zorgen, is niet onze taak. God geve hun wijsheid te hunner tijd!' sprak Gideon, terwijl hij het afschrift der Synodale besluiten in handen nam, en snel doorliep. Plotseling hield hij stil bij artikel LXII: *de psalmen Davids sullen in de kerken gesongen worden, latende die gesangen, die men niet en vindt in der heilige schriftere.* Hij wees het Helmichius met een glimlach. 'Bij exempel dit! Zal dat geldend mogen zijn voor de naastvolgende eeuw? Doch waarheid is 't, dat er niet is bepaald, naar welke overzetting; dat laat ietwat ruimte! Is die van Dathenis voorshands behouden?'

'Zij is 't; zelfs heeft men het den Heere van Aldegonde wat oevel genomen, dat hij de zijne opnieuw heeft aangeboden; diens ondanks is hem de nieuwe vertolking van den Bijbel toevertrouwd.'

'Dat verheugt mij! Zóó waardige taak in zóó reine hand, in zóó schrander hoofd! En hoe is het eindbesluit tegen die van de Duifhuis-kerke, daarvan ten platte lande nog zooveel gemeenten bestaan?'

'Die overeenkomst, tusschen deze en de consistorie, is nu kerkelijk bevestigd.'

'Overeenkomst?' Gideon schudde zacht het hoofd. 'Welwaarde heer! Beken, dat het wel een verdrag is, geteekend met de pertisaan op de borst!'

'Ik erkenne dat; want ook alle overigen zullen de negen-en-zeventig artikelen moeten onderschrijven, of ontzet worden; alleen, men moet aan den drang der tijden wat toegeven, en reeds is men rekkelijk genoeg met nu toe te geven, dat voortaan die van St. Jacob waren, in de *Domkerke* zullen mogen ten Avondmaal gaan, zonder nader onderzoek en belijdenis.'

'Dit luidt uitermate vrijzinnig!'

'En mij dacht, dat, wie door zijne *consciëntie* geperst werd, bij ons in te komen, ook geen opzien zou hebben, rekenschap te geven van de gronden, waarop hij wilde toetreden. Mij schijnt deze toelatinge eene onvoorzichtigheid, die ik niet heb kunnen weren, maar die men begaan heeft uit vreeze, die luiden mochten anders ganschelijk de kerken mijden, dat zij, lacy! reeds aanvingen te doen. Vorders is de zaak van Koolhaas en die

van Huiberts ook weder opgehaald en voor de Synode gekomen doch u daar particulariteiten van mede te deelen, zou mij wel gelusten, indien 't mij niet aan tijd gebrak; ik heb mijn woord gegeven tot een bezoek....'

'Zoo mijne goede bekende Coornhert in mijne plaats ware, hij zou zich geenszins aan dit vermaan storen; doch ik voor mij begeere veel meer die twisten te vergeten, dan ze haarfijn uit te pluizen; slechts wil ik met u bidden, dat de ingestelde ordre aan onze belangstellende hope moge beantwoorden!'

'Dat zal zij ongetwijfeld; slechts eene zaak ontrust mij. Het is niet zeker, dat zij door alle provinciën en steden zal worden aangenomen en gemainteneerd! Zonderling niet in de provinciën Zeeland en Holland!'

'Daar is weer die vreemde geest van politieke onderscheiding, die voor 't minst in 't geestelijke niet moest bedacht worden.'

'Zoo hield ik het ook! Dan, de Staten-Provinciaal achten zich gekrenkt en gemankeerd door 't samenroepen der Synode op 't gezag van Mylord Leycester! Zij hebben velerlei strijdpunten, en kwestieuse en dubieuse onderscheidingen daaromtrent gemaakt, en 't is te duchten, dat, hetgeen ontworpen is tot vordering van eenheid en eendracht, op nieuws de stof zal worden tot oneenigheid en twistinge, zoo God de Heer daar niet krachtiglijk in werkt!'

'Mylord Leycester en zijn gezag schijnt mij op dit punt een nuttig middel en werktuig!' hernam Gideon, zonder ironie.

'Op diens medewerking is ook ons beste betrouwen. Reeds heeft de Graaf de kerkenordre bekrachtigd, doch de partijschap tusschen dezen en de Staten begint heftiger en openlijker te worden, en men heeft vrij wat af te dingen op Zijner Exellentie's gezag in dit en andere zaken. De Staatschen roepen luide, dat het een triomf is van de consistoriale predikanten, en dat het slechts dienen mag ter stijving van Leycester's heerschzucht en hunne aanmatiging. En schoon er veel menschelijks onder loopt, schoon meer dan ik wenschte, en meer dan het moest, politieke belangen zich hier mengen onder de kerkelijke, is 't toch waarheid, dat er bij eene zulke behoefte aan ordre, als er was, niet moest gezien worden op menschen strijd, maar op Gods eer! En laat het nu zijn een triomfe van eene partij, die wat ijverend is voor meesterschap, zij is ook ijverig op Gods woord, en zal nu, daar haar triomf dat bevestigt....'

‘Mits zij van dien triomf met matiging gebruik maakt, mits zij de overwonnenen sticht en leidt, doch niet vervolgt en tot oproer dwingt.... Doch vergeef! 't Geen mij tot u voerde, was eene bede, voor u om toe te staan geene zware zake, - voor mij om te verkrijgen eene hoog wichtige. - Zoudt gij mij eene uwer predikbeurten willen afstaan, hetzij eene weekbeurt, hetzij een eenvoudigen avondbidstond? Mijn hart dringt mij in deze dagen van verwarring en schrik en tweedracht, ook *mijn* woord van liefde en vrede te spreken.’

‘Van harte zij 't u gegund en toegestaan! Alleen gun mij eene waarschuwing, mijn jonge vriend! Geef ditmaal in uwe predikatie den keizer, wat des keizers is! In de vorige hebt gij dat verzuimd, en daar is veel sprekens over gevallen.’

‘Ik zou Mylord Leycester verkort hebben in eere of recht, bij een eenvoudig woord over het lijden Christi?’ vroeg Gideon verwonderd.

‘Dat zeg ik niet; alleen gij hebt van Zijne Excellentie gezwegen, en dat is, naar sommiger oordeel, verzuim.’

‘Maar in 't eind, wij zijn geroepen Christus te prediken, en niet eenig wereldsch heer, van welk politiek belang dan ook!’

‘Maar als nu de gemeente in den persoon van zulken heer zich de belangen der Kerk als vertegenwoordigd voorstelt...., heeft een predikant dan het recht, haar te onthouden, wat haar behoefte is, wat bij gemis haar wantrouwen wekt, en hare stichting vermindert....?’

Gideon bedacht zich eene wijle in diepen ernst; daarop antwoordde hij:

‘Ik achte, dat een predikant zijne hoorders moet opvoeren tot *zijne* hoogte, en zich niet laten neerrukken tot *hunne* laagte, waar het Christi voorschriften geldt, tegenover hunne opvattingen en vooroordeelen. De Heer heeft gezegd: “Mijn koninkrijk is niet van deze wereld!” dies zullen zijne dienaren de wereldsche belangen geenszins inmengen, waar ze getuigenis hebben te geven van Hem.’

‘Nu, mijn jonge broeder! Ik wil u daarin niet dwingen, slechts raden. Volg daarin uwe eigene innerlijke overtuiging! Alleen, gij spraakt daar van schrik, verwarring en tweedracht; ik wil toch niet hopen, dat die hier in de Kerke opnieuw heerschende zijn?’

‘In de kerke hier te Utrecht niet, heer! daar heerscht nu rust;

schoon niet wel te berekenen is, wat er schuilt onder eene ruste, *dus* verkregen; doch in de stad, in 't wereldlijke, in 't burgerlijke.... Goede heer Helmichius! 't Is wel te zien, dat gij eerst heden in Utrecht zijt teruggekomen! Hier hebben schromelijke voorvallen plaats gevonden. Niet tevergeefs is Modet hier gebleven! Mijn verschil met hem....'

'Wat is er, Dierick?' vroeg Wernerus zijn bediende, die met een veelbeduidend gezicht binnentrad en aarzelend staan bleef.

'De oude heer van Reinst bidt u eene wijle haastelijk te mogen toespreken.'

'Die is welkom! Met uwe goedachting, doctor!'

Gideon boog zich. De man, die binnenkwam, droeg op het gelaat en in de houding zulke zichtbare sporen van diepe mistroostigheid, dat beide predikanten er terstond door getroffen werden, en Helmichius haastig vroeg:

'U moet iets overkomen zijn, beste heer van Reinst!'

'Veel, veel, welwaarde heer! Te veel, om u nu te klagen; slechts wilde ik u even de hand drukken tot vaarwel, eer ik Utrecht verliet.'

'Gij gaat Utrecht verlaten?' vroeg Wernerus in de hoogste verwondering.

'Zoo groote jammer is mij opgelegd! Ik moet wel. Ik vreeze zelfs, dat ik te lang gemard heb, voor mijne veiligheid en die der mijnen.'

'Maar hoe kan 't zijn, heer! dat een geacht poorter, als gij, en die hier zóóvele luiden aan zich verplicht heeft, dus bedreigd wordt in veiligheid in uwe stad?'

'Och, heer! Gij weet dan niet? Ik sta op de nieuwe lijst der uitgezetten....; voor vier dagen kreeg ik er kennis van; 't is heden de vijfde dag! Vóór zonneschijn van den zesden, *moet* ik de stad verlaten hebben!'

'Maar wie beveelt zulk eene hardheid?' vroeg Wernerus.

'Men gebruikt den naam van den Gouverneur-Generaal; doch wie 't drijven, zijn Modet en de burger-hoplieden.' Helmichius verschrikte heftig.

'Ha! Is het dat?' en hij zag Gideon aan. 'Ik wist wel, dat er ordre was van de uitzetting van sommige verdachte personen, die verstandhouding hielden met samenzweerders en Spaanschgezinden.'

‘O, welwaarde heer! van die ordre is 't, dat ze gebruik maken, om allen uit te bannen, die hen in den weg staan. Mij heeft men zelfs niet eenmaal de aantijging genoemd, daarvoor ik dus hard gestraft worde. Ik kan niet nagaan, dat ik eenige schuld heb; mij is alleenlijk verweten, dat ik verkeer hield met Roomschgezinden. Dat waar is; want ik zie niet, waarom goedgeaarde poorters, in dezelfde stad, van denzelfden landaard, niet vredig en als vrienden met elkander konnen omgaan, al dienen zij God en Christus op andere wijze. De Roomsche burgers, die mijne vrienden waren, hebben in de bange dagen van den Prins, moedig en trouw, goed en bloed gesteld voor 't Vaderland en de vrijheid, als ware patriotten; en nu zien ze zich dus gehaat en vervolgd, als waren zij boeven en verraders van hun land! Daarbij, ik heb behoord tot die van St. Jacob, en kon niet besluiten, bij de consistorischen over te gaan, dat op zekeren dag Modet mij verweten heeft, met vele heftige redenen; daarom oordeele ik, dat mij dit nu overkomt!’

‘Lacen! Lacen! Zulke willekeurige handelingen mogen Mylord Leycester's naam gehaat maken, de Engelsche natie in ongunst brengen, en de religie zelf in hate!’ sprak Wernerus.

‘Ja, nobele man! zoo is 't! Niet allen hebben, als ik, de onpartijdigheid om te scheiden, *wat* de regeerders bevelen en *hoe* de uitvoerders de bevelen misbruiken, en 't is ondenkelijk, op hoe bittere wijze des Graven name over de tonge gaat, onder sommige burgers, door die barbaarsche en onwettelijke handelingen der Reingoudisten!’

‘Heer Reingoud zelf kan daaraan geene schuld zijn, wezende in 's Hage, en toch gaat dat alles op zijne rekening!’

‘Zoo is 't; maar God de Heer zal te zijnen tijd de schuldigen openbaren en de onnoozelheid doen triomfeeren! En nu, vaarwel, waardige Helmichius! 't Is mijn tijd van gaan! Een rijk man leefde ik hier in deze stad; - een arme balling keere ik daaruit! U moest ik dit klagen, eer ik ging.’

‘Wil nog niet gaan!’ riep Helmichius. ‘Dat zal *dus* niet voltrokken worden!’

‘Hoe wilt gij 't weren, eerwaarde man! waar de hooge overheid gebiedt en zulk geweld haar steunt? Zoo ik blijve, vreeze ik plondering en geweld; zoo ik ga, ben ik van mijne ambten vervallen, en Modet's creaturen zullen die haastelijk onder zich verdeelen!’

‘O ramp! O jammer!’ riep Wernerus. ‘Nu begrijp ik uwe heftige ingenomenheid, doctor Gideon. Maar gij, beste vriend! ga niet! Ik zal mij uwen borge stellen, en zoo haast de Graaf hierheen komt, dat met den kortsten zal zijn, voor u intercedeeren!’

‘Zou 't mij reeds veel zijn, zoo gij voor mij verkrijgen kondt, dat ik mij bij Zijne Excellentie verantwoorden mocht; - weerstaan aan 't bevel durf ik niet; het mocht als *rebellie* genomen worden, zelfs onder uw borgtocht; het banbevel, dat de Graaf van Nieuwenaar houdt, was eigenhandig van Leycester.’

Gideon, die, tot hiertoe gezwegen had, zag eene wijle ernstig op de beide mannen, zette zich toen aan de schrijftafel van Helmichius, en reikte daarna den heere van Reinst een gezegeld blad perkament, dat hij uit zijn zak had gehaald.

‘Ik verbeeld mij, dat een eigenhandig tegenbevel hier van eenige kracht moet zijn!’ sprak hij, het van Reinst toereikende.

In de hoogste verwondering staarden beide mannen Gideon aan.

‘Des Graven eigen hand! Jonge man! Ik ken u niet....’

‘Wees gerust, heer! 't Is geen namaaksel!’ glimlachte Gideon. ‘De Graaf gaf mij dit, opdat ik er de gunst zoude boven schrijven, die ik verlangde, als belooning, voor hetgeen hij geliefde een dienst te noemen, en dat slechts een plicht was.’

‘Bij den Hemel, mijn lieve heer! dat hadt gij beter kunnen gebruiken dan voor mij, een vreemde!’

‘Beter gebruiken? Dat zal de Graaf van Lecester niet zeggen, als ik hem zal aandienen, hoe ik door zijne gift een onrecht voorkomen heb, dat op zijn naam werd gedreven.’

‘Maar voor u zelven....’

‘Gij vergeet de vreugd, die mij gewordt, een eerlijk Christenmensen te verplichten, - een man, daar Wernerus Helmichius zich borg voor wilde stellen! En nu, mijn heer! ééne bede! Gij zult u bereid houden, u voor den Graaf te vertoonen, zoo haast die u vóór zich zal roepen!’

‘Niets is zoo oprecht mijn wensch, als door Zijne genade gehoord te worden. Gun mij te gaan, welwaarde Wernerus! Ik keer niet haastig genoeg, om zoo goede tijding aan de mijnen over te brengen, die al vast vertwijfelen van zorge. Edele welwaarde heer! van u nog die gunst: uw naam en uwe hand?’

Toen Gideon den eersten noemde, en de anderen reikte, knielde de man, eer hij het verhinderen kon, en kuste die.

‘En gij moet een ambtsbroeder worden van Modet!’ zuchtte hij bijna met een zeker medelijden.

‘Waarom zou hij niet? Wel mogen er tegenstellingen zijn bij zoodanige exempelen!’ sprak Wernerus.

‘En als ik mij vleie, medebroeder van Helmichius....!’

Toen de heer van Reinst was gegaan, sprak Wernerus:

‘Ik vreeze, beste doctor! dat gij daarmede in moeite kunt komen, wezende alreede in discoord met Modet; maar ik mocht het u niet ontraden, zijnde dit eene daad, daarmede gij een weerdig Christen uitredt, en die u de Heere in genade zal aanrekenen, hoe gij daardoor ook in leed mocht komen.’

‘Eilieve, heer Helmichius! Spreken we daaraf niet meer! Dat is geene groote zake. Ik ben een klein weinigje gunsteling van den Graaf, en een klein weinigje jurist, mijne verantwoording zal niet zwaar zijn; want met *deze* uitzetting is gezondigd tegen recht en vrijheid der provincie niet alleen, maar tegen alle forme van burgerlijk recht; iets, dat licht is aan te wijzen, waar 't noodig zal zijn.’

‘En gij oordeeldet zoo straks, dat geen dienaar zich moeien zal met recht oft politiek?’

‘Geen dienaar alleen, maar ieder Christen, waar hij zijn medebroeder aangerand ziet, mag zich stellen voor diens rechten; alleen, ik blijve houden niet van den stoel, waarvan alleen God en Christus verkondigd moeten worden. Ik zal niet tegen de uitzetting prediken.’

‘Als dit voortgaat, ik *wel!*’ sprak Helmichius. ‘Men mag werken en bidden tot afkeeringe en verbrekinge van list en geweld; en sinds hiertoe geene vleeschelijke wapenen in mijne hand zijn gegeven, zoo wil ik mij bedienen van het woord der vermaning tegen iederen medepleger van dit, al moest mij dit zelve ook op uitzetting komen te staan.’

‘Verhoede dit de Hemel! Als de Graaf hier is, zal 't onrecht voorbij wezen!’

‘En om *u* daartegen te veiligen, valt mij in, dat gij u wenden kondt aan heer Reingoud. Zelve moet ik zoo aanstonds mij begeven naar zijn huis....’

‘Is de heer van Couwenburch terug uit 's Hage?’

‘Ik meene van niet, en ben er genoodigd tot de samensprekinge met eene jonge dame.’

‘Wat drijft dan toch de jonkvrouw Jacoba? Ook mij heeft zij verlangd te spreken, en omtrent dit uur bescheiden.’

‘Ligt roept de jonkvrouw het gansche consistorie bijeen, of 't wel praepareert zij eene tegen-Synode!’ lachte Wernerus.

‘Neen! neen! Daar moet iets ernstigs in haar omgaan bij zulken stap! Wat het zijn mag?’

‘Wij kunnen samen gaan en zullen het wel-haast vernemen!’ hernam Wernerus, die in Gideon een weinigje naijver begon te onderstellen, op het vertrouwen zijner proseliete, en die lust had, dien naijver een weinigje te straffen door scherts, tot de uitkomst zelve dien nevel zou verdrijven.

Zoo trad hij binnen, onvoorbereid op het zien van eene andere dan Jacoba. Gideon was een van die oprechte en zuivere zielen, die niet noodig hebben, zich te verbergen, en de gewoonte, hunne gewaarwordingen te ontveinzen en hunne gelaatstrekken in de macht te houden, niet hebben aangenomen. De smartelijke verrassing van Ivonne's wederzien schetste zich dus in leesbaar schrift op zijn bewegelijk gelaat, en het jonge meisje zelf liet het hoofd op Jacoba's schouder vallen, als bedwelmd; maar hief het daarna schielijk op, en trachtte haar blik zoo stout te maken en zoo strak, als zij meende, dat het haars vaders dochter betaamde. Gideon intusschen herstelde zich snel, en toen de eerste verrassing voorbij was, nam een koele ernst hare plaats, die Ivonne hard moest zijn om op te merken. Geloovende aan hare onverschilligheid voor hem, duchtte hij, dat zij er dwazen toorn in zoude zien, zoo hij haar niet toesprak in tegenwoordigheid van die anderen, die haar kennen moesten, als de dochter van zijn voogd, als de zuster van zijn vriend. Zoo naderde hij haar en sprak haar toe bij den familie-naam. Het zoete ‘Ivonne!’ wilde hem niet over de lippen.

‘Juffer Leoninus! wilt gij mij iets zeggen van het welvaren der uwen?’

‘Ze zijn wel; - de Kanselier.... is.... niet thuis....;’ bracht Ivonnette met moeite uit, niet enkel, omdat het haar schokte, hem weer te zien en zóó te moeten toespreken; maar ook, omdat ze begreep, hoe ze plotseling bekend werd aan Helmichius, zonder dat zij zelve de hardheid van die ontdekking door eenige inleiding had kunnen verzachten. En zij had recht: Wernerus Helmichius raadde alles, toen hij herhaalde:

‘De Kanselier? Mejonkvrouwe is eene dochter van den Kanselier van Gelderland?’ En hij zag op haar, met eene mengeling van droefheid, ernst en goedig medelijden.

‘Gij wist dat niet?’ vroeg Gideon met verwondering.

‘Neen! Ik wist het niet: en het ware veel beter geweest, zoo ik geweten had....,’ hernam deze, Ivonnette aanziende.

‘Het blijkt, dat hier misverstand heerscht, en dat ik ten ontijde ben gekomen. Zal het beter zijn, dat ik ga?’ sprak de jonge doctor, met een vragenden blik op Jacoba; want hij wist den knoop van dit vreemde samentreffen niet te vinden, dan in eenige vergissing. Haar hierin van opzet te verdenken, stootte hij met zijne gansche ziel terug. Het dacht hem ook onwaarschijnlijk, dat Ivonnette haar van hunne verhouding zou hebben ingelicht.

‘Ga niet, heer doctor!’ sprak Jacoba, die Ivonne's verwarring alléén had toegeschreven aan hare beschaming, tegenover Helmichius. ‘Uw goede raad en uw goed woord zullen hier niet te over zijn. Misverstand is hier niet; maar wel een toevallig samentreffen, dat in de hand des Heeren tot eenige goede uitkomst mag leiden! Ik had u gebeden tot mij te komen om mijnentwille; dáárvan niet wetende, koos mijne wellieve vriendin Ivonne ditzelfde uur, om hier een onderhoud te hebben met den welwaarden Helmichius, dien zij tot haar vertrouwden vriend en leeraar voor lang heeft uitverkoren.’

Gideon kon niet nalaten, bij dit woord naar Ivonnette heen te zien, zoo verraste hem, wat hij hoorde: de dochter van den Kanselier een Gereformeerd predikant tot vertrouwde en leeraar! Maar Jacoba, die niets begreep van de valsche schaamte en de de gewone vormen der samenleving, oordeelende, dat geheele oprechtheid goed moest zijn voor alle partijen samen, ging voort met kalmen eenvoud:

‘En schoon zij hem, om redenen, haar naam en hare familie heeft moeten verzwijgen, zij was nu voornemens, van dat en van meer oprechte mededeeling te doen, meester Helmichius! Zijt dus niet te zeer gestoord, heer! als ware hier van misleiding of mistrouwen de reden.... En gij, heer doctor! wel bekend zijnde met haar vader, en vriend in harer ouders huis, moge uwe voorspraak en bijstand haar van grooten dienst zijn, bij 't gene zij nu wenscht en bedoelt!’

‘Mijne hulp en bijstand is te allen tijde tot den dienst van jonkvrouwe Leoninus!’ antwoordde Gideon een weinig strak; schoon ik niet rade, hoe zij die kan begeeren of noodig hebben.’

‘De grootste dienst, die de jonkvrouw nu is te bewijzen, zal wel zijn, haar eene wijle rustig onderhoud te vergunnen met mij!’ sprak nu Helmichius, die Ivonnette was genaderd, en die zag, dat zij onder hare aandoeningen bijna bezweek.

‘Dat is wel recht!’ hervatte Jacoba. ‘Eilieve, heer doctor! wilt gij mij volgen!’

Met blijdschap greep Gideon deze uitredding aan, voor hem zelven en voor Ivonnette. Zoo haast Wernerus zich met deze alleen zag, zette hij zich naast haar, en met goedheid op haar ziende, was zijn eerste woord een woord van troost; het woord van verwijt achtte hij niet noodig te spreken tot haar, die zich zelve op dit pas wel genoeg verweet, en die wel genoeg werd terneergedrukt door het gevolg van hare fout.

‘Zit doch niet daar als verwezen en verslagen, jonkvrouwe Leoninus! Daar is immers nietwes voor u verloren....’

‘Ben ik dan niet gansch verachterd en verloren in uwe opinie?’ vroeg zij.

‘Waarom zoudt gij? Meent gij, dat het u zoozeer schaden zal in mijn geest, dat ik ook uw familienaam kenne, sinds ik van al het andere, u betreffende, reeds onderricht was?’

‘Maar nu gij weet, dat ik hoore tot een geslacht, dat zoo gansch afkeerig is van de religie.... nu ik u dit verholen heb.... Wat dunk moet gij nu wel niet van mij hebben, welwaarde heer?’ En onder hare tranen door waagde zij het, naar hem op te zien met zichtbare onrust en twijfel.

‘Welken dunk van u, mejonkvrouw? Dien, dat uwe zwakheid en onervarenheid, aan zich zelve overgelaten, het goede hebben gezocht en gewild, al ware 't op heimelijken weg, en schoon verkeerde en onwettelijke middelen altijd af te keuren zijn, zelfs bij 't goede doel, zoo is 't toch ook waar, dat eene doling, als de uwe, noch eene onvergefelijke is, noch eene onherstelbare!’

‘Gij zoudt mij dus nog willen voorthelpen? Gij weet nu alles, en gij denkt er niet op, mij te verlaten....?’

‘Mijne schuld zoude grooter zijn, dan de uwe, zoo ik daarop nu dacht, u eenzaam en zonder steun te laten in 't midden van zulk pad!’

‘O! Gij verlaat mij niet?’ riep Ivonne met herlevenden moed. ‘Gij verlaat mij niet? schoon gij weet, hoedanig de opiniën zijn van de mijnen?’

‘Minder dan ooit, wellieve jonkvrouw! Schoon ik bekenne, dat het mij goed ware geweest, zoo gij mij niets verzwegen hadt, en niet in het geloove gelaten, dat alleen gij en niet de uwen buiten aanraking met onze Gereformeerde Kerke waart levende. Hetgeen nu geschied is, zal zekerlijk mijne verantwoording voor den Kanselier wat zwaar maken, doch die achtbare heer is voor een billijk en rechtvaardig man bekend, die verder zal willen zien dan de schijn, en niet zal veroordeelen zonder hooren!’

‘Zonder hooren? Maar, goede welwaarde heer! gij zult toch mijn heer vader van dit alles geen bericht doen?’

‘Zonder eenigen twijfel zal ik, mejonkvrouw! Zoo haast Zijne Edelheid is terug uit 's Hage, zal ik hem het gepasseerde tusschen ons blootleggen....’

‘O, lieve goede heere; doe dat niet! Doe dat niet!’ bad Ivonne. ‘Ik zeg het niet uit kleinmoedige vreeze voor zijn toorn.’

‘Ook zou ik weten, dien af te wenden, al ware het op mij....’

‘Maar als hij weet, wat ik zoek, is alles verloren.’

‘Hoe kan daarbij verloren zijn, wat God de Heer u heeft laten vinden?’ hernam hij ernstig.

‘Niet wat ik nu heb, zoo de Heere mij sterkt!’ hernam zij; ‘want mij dunkt, zulke verdrukkinge zou men mij niet kunnen aandoen, dat ik niet van nu aan mij vasthield aan mijne innerlijke religie. Maar - hetgeen ik nog wensch te bereiken, - juist dat, waarom ik u nu tot eene overlegging hierheen had genood, zal dan mij worden ontzegd. De Kanselier zal nooit.... nooit toestaan, dat ik mij aansluite aan de Gereformeerde Kerke, dat ik belijdenis doe van de ware religie.’

‘Maar ik zie toch ook niet, hoe gij er, zonder zijne voorkennis en buiten zijne toestemming, toe geraken zoudt!’ hernam Wernerus ernstig. ‘Gij kunt toch niet bedoeld hebben, dat ik hierin uwe hulpe zoude zijn, en dat ik, een dienaar des Heeren, eenmaal tegenover uw achtbaren vader zoude willen staan, met die vlek op 't voorhoofd en die schaamte op 't aanzicht, als wie zijn ambt had misbruikt, om in 't heimelijk zijne dochter een stap te helpen doen, die ganschelijk strijdig is tegen zijn wil en erkende beginselen. Voorwaar! dan zou de wijsgeer, die tot geen

geopenbaarden godsdienst zich belijdt, doch die leeft en wandelt, enkel naar het licht en de wet der nature, geschreven in zijn herte, een groot voordeel hebben op dien dienaar der Kerke, die zich Christi eigen roemde, en een der eerste geboden had helpen schenden; niet achtende op der ouderen gezag over hunne kinderen. Voorwaar neen, jonkvrouwe! dat hebt ge niet van mij gehoopt; dat hebt ge niet van mij gewild!'

'Lacy! eilacen! Durf ik mij zelve bekennen, wat ik hoopte of wilde? Het is al duisternisse in mijne ziel! Maar toch is het niet, men moet Gode meer gehoorzamen dan de menschen, als het op religie aankomt?'

'Eerstelijk is daar geen eisch van uws vaders zijde, dat gij u voegen zoudt naar eene religie of sekte, strijdig met Gods woord, noch wordt u de toegang gesloten tot de Heilige Schrifture; en zoo dat zijn mocht, zoo ge tot openlijke belijdenisse Christi en der gezonde leere, der ware religie krachtigen drang en roepinge hebt, dan moet zulks geschieden, na eerbiedige bede uwer ouders om instemming hiermede, althans nooit in 't heimelijk, en daarna zou 't nog altijd door een moeilijk vraagstuk blijven, dergelijk wel een consistorie zoo mogen worden voorgelegd oft gij zulks zoudt mogen doen, ondanks wederstand uwer ouderen?'

'Dan voorzie ik, dat mijne oprechte behoefte en mijn weleerlijk verlangen te geenen dage zal voldaan worden!' zuchtte Ivonne.

'En waarom niet?' hernam Helmichius. 'Waar ik niet het recht hebbe, tegen des Kanseliers erkende gevoelens te handelen in 't geheim, daar blijft mij, in mijn ambt, als uw vriend en als Christen het recht, om hem vrijmoediglijk aan te spreken, over het feilbare van die gevoelens zelve, en het ontoereikende van die, voor zijn lijdend kind, op zulker wijze, dat ik met Gods hulp hem bewege, zijne dochter toe te laten, den weg te volgen harer overtuiging; al moest het wezen, dat hij voor zich zelven in de zijne onverzettelijk bleek.'

'En gij zult dat willen?'

'Of ik het wil! Ik zou gansch mijn plicht verzaken, zoo ik het kon verzuimen. Slechts moet gij mij veroorlooven, den heere Kanselier uwe gansche zake aan te dienen.'

Zij verbleekte.

‘Als ik aan mijne moeder denke, slaat mij de schrik om het harte.’

‘Het gedenken aan den Heer en Zijne trouw moge u toch wel moed geven tot zoo kleine wereldsche verdrukkinge, als ik u aanraden zou te ondergaan, met alle lijdzaamheid en met volkomene liefde, te allen tijde, maar zonderling daarom, sinds gij in alle deze dingen niet onschuldig zijt tegen uwe ouderen.’

‘En tegen u!’ sprak zij met neergeslagen oogen. ‘Doch gij, waardige heer! gij hebt vergeven; is het niet zoo?’

‘Gij zoudt mij groot onrecht hebben gedaan, het tegendeel eene enkele wijle te gelooven!’ hernam hij, haar de hand biedende. ‘Zoo is dit nu tusschen ons afgesproken; ik zal in dezen voor u opkomen bij de uwen. En nu, mejonkvrouw! nog eene andere zake, die u nauw ter harte gaat. Vergunt ge mij daar wat sprekens in? Heb ik misgeraden? Is 't niet doctor Gideon Florensz., de jonge man, die eens aan u was verloofd, en.....?’

‘En wien ik nu genegen ben met hart en zin, en met betere erkenning van zijne waardij!’ zuchtte Ivonne. ‘Slechts is nu alles verbroken en verkoud tusschen ons. O! Ik heb het gevoeld uit dien éénen blik, dien hij op mij wierp!’

‘Betrof het hier een anderen jongen man, ik zou in trouwe vreezen, dat uw berouw afstuiten zoude op een verbitterd harte. Maar hij is niet van diegenen, die zich verharden onder den prikkel van den wrok....’

‘Dat ook is mijne minste vreeze; maar hij heeft het harte afgewend van mij, om alle zijne genegenheden op te dragen aan den Heer, als Elias mij eens heeft verteld, met een kennelijk misnoegen, noemende zulks dweepziekte, en leggende dit mij toe als schuld.’

‘De liefde en de dienst van den Heer kunnen samengaan met eene eerlijke verbintenis der trouw. Bij die gedachten zal Gideon niet blijven, en ook daarom niet, sinds er licht oorzaak tegen hem uit genomen zou worden van wat geheime voorkeur voor den ongetrouwden staat. Ik zal hem dat zwaar op het harte drukken.... en sinds uwe verbintenis eene gewenschte is door uwe ouderen.....’

‘Zij was het zoozeer, dat mijn heer vader ten leste zou hebben toegegeven op het stuk der Gereformeerde religie, om zijns ambts wille.’

‘Nu dan zie! Zoo des jonkmans hart u nog genegen blijkt,

is met dien vernieuwden band ook het religie-bezwaar opgeheven! Ziedaar, in trouwe! eene uitkomst des Heeren, die, door ons samentreffen hier, uw stilzwijgen dus ongewacht ijdel maakte. Wil u gewennen, om op Zijne werkinge goede achtinge te nemen in alle gevallen uws levens; dat is Hem tot eere en het zal uwer ziele profijtelijk zijn! Draag ook Hem deze hope op, dat ze geene ijdele moge zijn, en gun mij uwe tusschenspraak te wezen.... Plotseling zweeg hij, en luisterde.

Jacoba's stem trof hem het gehoor met een onduidelijk geroep om hulpe.

'Mijn God! wat kan *dat* zijn!' riep hij, en liep af op het geluid, Ivonnette hem haastig volgende.

De stem had geklonken uit Reingoud's huisvertrek, en daar ook vonden ze Jacoba neergestort, meer nog dan neergeknield, aan de voeten van eene vrouw, die haar verpletterde onder een vloed van beleedigingen, door hare onschuld wel niet begrepen, doch waarvan reeds de toon haar dus ontzette, dat zij in vreeze voor mishandeling om bijstand riep.

Dat de vrouw Marguérite Laguillaire was, heeft ieder gewacht. Deze zelve was in de meest hartstochtelijke overspanning. De vreemden ziende, vatte zij Jacoba bij den arm, en wilde haar met een ruk opheffen van den grond; maar het arme kind week schuw en sidderend achterwaarts, en scheen nauw meer de bewustheid te hebben van opstaan. Helmichius en Ivonnette richtten haar op, en haar steunende vroeg de eerste:

'Maar waar is dan toch Gideon? Hoe kan 't zijn, dat hij u dus heeft verlaten op zulken stond?'

'Slechts eene korte wijle was hij met mij, toen is de vrouwe gekomen!' fluisterde Jacoba zacht en vreesachtig.

Werkelijk was Gideon niet lang met haar gebleven. Toen ze hem in het huisvertrek had gevoerd, had ze hem gezegd, op den toon van naïeve gulheid, gemengd met eerbied, dien ze gewoon was tot hem te voeren:

'Heer doctor! Dat doet mij wonder, dat daar niet meer vertrouwde vriendschap blijkt te wezen, tusschen u en de zuster van Elias. Wil toch wat goedheid hebben voor de arme Ivonne, en haar bijstaan met raad en voorspraak, zij heeft veel geleden door de *passie* der liefde, en is daarin nu gansch teloorgesteld, zulks ze nu ook haar besten troost zoekt in de religie.'

‘Zij doet daar wel aan, en God geve, dat die verkiezing eene vaste en blijvende moge zijn!’

‘Maar zij heeft daar benevens nog een verlangen.... Schoon 't wel aardsch en wereldsch is en nauw voor te dragen aan een geestelijk heer van uwe vroomheid!’ hernam zij blozende. ‘Daar moet een jonkman zijn, daaraan ze eenmaal ten hijlik is beloofd geweest....’

‘Ja, een zulke *is* er!’ hernam Gideon verbleekend, en met die soort van hardheid in den toon, waarmede men 't gewonde gevoel somtijds verbergt. ‘Maar dat betreft eene familiezaak, daarin ik liefst niet worde gemoeid. Spreken wij, van wat u belangt, mejonkvrouw!’

Jacoba dacht nu inderdaad, dat Gideon's strakheid uit vrome ergernis oorsprong nam. Zij was afgeschrikt van voortgaan; maar de belangstelling in Ivonne had haar den lust benomen, om van zich zelve te spreken. Zoo had zij afscheid van hem genomen, en hij was dankbaar geweest, dat hij zich had kunnen verwijderen. Alleen gebleven, wilde Jacoba niet terstond naar hare kamer teruggaan, uit vreeze Ivonne hinderlijk te zijn. Zoo riep zij Barbara, om met deze iets te bespreken omtrent het onthaal van hare bezoekers; maar in plaats van Barbara's oor had hare stem eene andere toehoorster getroffen. Uit de paneeldeur was Marguérite tot haar gekomen. Het ongewachte daarvan zou alléén reeds de onnoozele ontsteld hebben; doch bitterheid, argwaan, jaloezie, alle heftige en hatelijke tochten waren in Marguérite's ziel losgebroken, op het zien van dit voorwerp harer brandende nieuwsgierigheid; - op het zien, hoe dat geen kind was, maar eene schoone, volwassene jonkvrouw, en alle die driften, die in haar woelden, had ze, onder eene hageljacht van hardheden neergestort over dat onschuldige hoofd, en dat woeden hield aan en steeg zelfs, waar het zich slechts door tranen en verwarde uitroepen van verwondering beantwoord zag; tot het arme slachtoffer zich hulpe noodig dacht. Dat alles zeide Jacoba aan Wernerus niet: slechts met angst op Laguillaire wijzende, sprak zij:

‘Mevrouwe heeft zich hier gevonden, en zich gansch zeer gestoord getoond tegen mij, zonder dat ik wete, hoe of waarom!’

‘Eene gansch vreemde vrouwe?’ vroeg Ivonne, deze aanziende.

‘Neen, geene vreemde!’ riep Marguérite. ‘Maar eene zulke,

die hier vrouwe moest zijn en meesteresse in huis, en die vergeten wordt en verzaakt en verdrukt, het al om den wille van..., God weet, wie 's keefskind, zoo al geene boel!'

'Zoo gij anders eene Christin zijt, geeft gij u zonderlinge zeer toe aan onchristelijke drift, vrouwe!' sprak Helmichius. 'Ons allen immers *zijt* gij vreemde, en gij neemt dit woord....'

'Vreemde! vreemde!' herhaalde zij met een wilden, bitteren lach. 'Ik zeg u, ik ben het niet!' En ze scheen willens het gansch register harer sombere rechten ook voor dezen te herhalen, maar midden in haar woeden bleef ze plotseling steken en verbleekte als eene doode; hare felle, blinkende oogen sloeg ze neer, als door een plotseling licht getroffen, en zag angstig om zich, als zoekende naar een schuilhoek, en in denzelfden oogenblik Wernerus ter zijde duwende, en achter Jacoba omgaande, week zij in een hoek van 't vertrek, als kon zij zich dáár verbergen.

De ongelukkige had Reingoud gezien, die, bij 't binnentreden, op den dorpel was blijven staan, met den donkersten wolk op zijn voorhoofd, den scherpsten glimlach der dreigende ironie om den mond, en den doodelijksten pijl zijner blikken in het oog.

Terwijl hij de uitwerking van die wapens gadesloeg op haar, die ze treffen moesten, had hij zich kunnen beraden, hoe het gevaar te keeren, dat het samentreffen van die vrouw met Helmichius en Jacoba, zijne faam van stemmigheid kon dreigen bij den eerste, of de fijne bloem der achting breken bij de laatste. Maar hij was rijk in hulpmiddelen; - en koel en deftig, alsof hij niets had opgemerkt, trad hij het vertrek in, en groette Helmichius met zijn gewonen avondgroet. Maar Jacoba ging naar hem toe, en sprak onder snikken:

'Grootvader! Hoe ik ontsteld ben! Wat ik geleden heb!'

'Geleden, gij?' En het was zichtbaar, dat het woord hem pijn deed; minder oprecht was zijne vraag: 'En waardoor?'

'Daar is hier een wonder geval met eene vrouw!' sprak Wernerus, ter zijde tredende, opdat Reingoud deze zou kunnen opmerken.

'Goede hemel! dat is jammerlijk!' riep Reingoud hoofdschuddend. 'Is de krankzinnige hier?'

'De krankzinnige!' - Dat woord scheen allen waarheid: die vreemde kleeding, dat loshangend haar, die gespannenheid der trekken, die wildheid der oogen, en haar onsamenhangend woeden, en daarna haar angstig vluchten, haar zwijgen, haar samen-

krimpen zonder kennelijke oorzaak, haar onnoozel wegschuilen, dat alles, zeker! konde voor kenteekenen worden genomen van een verward brein; - en wie haar nu zag neergehurkt in haar schuilhoek, sidderend onder Reingoud's blik, en toch, als door betoovering, het strakke oog telkens weer op hem richtende; - die zeker moest Reingoud's woord niet voor eene vinding houden.

''t Is treurig; maar ik dacht aan zoo iets.'

'Ja, krankzinnig!' vervolgde Reingoud, altijd Marguérite in 't oog houdende, terwijl hij over haar sprak, of ze niet daar was. 'En zoo zij *dat* niet ware, zou men haar van ongelijkbare boosaardigheid moeten verdenken, sinds ze geen toeleg schijnt te hebben, dan haar eigen en anderer verderf. Gij zult zien, hoe ik haar leiden moet!' fluisterde hij Wernerus in. Toen op Marguérite toegaande, knielde hij nevens haar, en sprak haar woorden toe, in eene taal, die niemand verstond. Het mocht wel Spaansch zijn; maar ze klonken zóó zoet, zóó zoet, dat het wel de tonen eener bezwering geleken. Ook deden zij hunne werking. De vrouw stond op, sloeg nog een vurigen en smartelijken blik op Jacoba, maar haar mond zweeg, en langzaam volgde zij toen de aanwijzing van Reingoud's vinger, tot aan de paneeldeur, die hij voor haar opende, en waar ze binnentrad.

'Eene ongelukkige verwante van mij, uit barmhartigheid in mijn huis genomen, die ik gehoopt had voor allen te verbergen!' sprak Reingoud, toen zij verwijderd was. 'Uw schrik is een weinig uwe eigene schuld, Jacoba! sinds ik u gebeden had, u binnen uwe eigene kameren te houden, juist om deze reden!'

'Ik heb het altijd gezegd, dat die vrouw onraad zou brengen in uw huis!' sprak Barbara, die mede was binnengekomen, en met bezorgdheid op dit tooneel had toegezien.

'Ja, Barbara! ook zullen wij haar daaruit verwijderen, en allen, die ten ontijde de tong roeren!' voegde hij er zachter bij. 'Wel-waarde Helmichius! gun mij, even bij die arme te gaan; anders mocht zich die vlaag herhalen!'

'Doe hierin, wat gij noodig acht, heer! Ik gedenk deze juffer naar huis te geleiden. Gij thuis zijnde, mag de Kanselier ook wel uit 's Hage zijn wedergekeerd?'

'Voor 't minst had de gansche Staatsraad bevel, om vooruit te reizen, voor Zijne Excellentie!' hernam Reingoud, en ging binnen bij Marguérite.

X. Getrouwe dienaars en Leycester's noodlot.

‘Mylord! mijn doorluchtige heer! Ik smeeke u, gun mij nog twee minuten gehoors voor mijne afreize!’

‘Mijnheere *Kantzler!* Gij nog te 's Hage? Ik meende, dat wij onzen Staatsraad gelast hadden, vóór ons heen te reizen naar Utrecht, en het schijnt ons wat vreemd, u nog hier te zien.’

‘Ik had hope, dat het aanzicht van een trouw dienaar, Uwe Excellentie te geener ure gansch tegen zoude zijn, en eene wichtige conferentie hield mij hier terug.’

‘Eene conferentie, daarvan ik niet wist? Zeker met een der heeren Staten-Generaal of die van Holland?’ sprak Leycester met wat bitterheid.

‘Ten minste met hun voorstander, Doorluchtigheid! met den Advocaat van Holland!’

Leycester rees half op, met eene beweging van toorn en verrassing.

‘En *mijn trouwe Kanselier* komt nu zijn ontslag vragen uit onzen dienst?’ sprak hij met scherpheid.

‘Te geenen tijde heeft *uw trouwe Kanselier* uw dienst met dien van den Staat onvereenigbaar geacht, Mylord! en hij komt nu Uwe Excellentie mededeeling doen van zijne samenspreking!’

‘Wat is dat?’ riep Leycester, met een blik, die zich verlevendigde en verhelderde. ‘Gij waart er dus in ons belang!’

‘Ik vermeene, Uwe Excellentie geene oorzaak gegeven te hebben, het tegendeel te argwanen....’

‘Gij acht mij dus nog altijd de zwakste!’ hernam Leycester met eene mengeling van somberheid en ironie.

‘Mylord! Wij zijn te 's Gravenhage! Wij zijn in de hoofdplaats van Zuid-Holland!’ hernam Leoninus met beduiding.

‘Ik begrijp u! Bij God! ik weet, wat dat te zeggen is!’ barstte Leycester uit; ‘maar ik sta, als met den voet in den stijgbeugel; eer het avond is, ben ik te Tergouw, en morgen te Utrecht; en de Heer helpende, zal ik van daaruit deze heeren betere kennis laten maken met mijn persoon en met mijne macht! Uit Utrecht zal ik....’

‘Om Gods wil! nietwes doch, dat de bestaande twisten en verdeeldheden tot openlijken strijd mag uittergen! Wat is schade-

lijker en droever voor een land en voor wie het regeeren, dan een inlandsche oorlog!'

'In 't eind, erkent gij nu, dat er partijschap en verdeeldheid bestaat, - wat gij mij, toen ik hier de regeering opnam, tegen mijn inzien hebt ontkend?'

'Mijn gebiedende Heer! Ik had eene schemering van hope, dat, met uwe overkomst, dat alles zoude te verhelpen zijn, en zoo al niet samengesmolten en vergeten, voor 't minst onderdrukt; en nu, mijn edele Vorst vergeve de rondheid! Wij hebben nu eenige partijen meer, ze hebben zich scherper afgescheiden, ze zijn heftiger geworden; maar er ontbreekt altijd ééne, die ik wel zou willen samenbrengen: eene zulke, die niets dan de ware belangen van 't gemeene land voorstond, uit trouwe onbaatzuchtigheid, en met verzaking van alle eigenbejag, en zonder achtnemen op leuzen en personen!'

'Gij vergeet, sir! dat het vroomste en braafste deel der burgerij zich vrij vast aanéénsluit in dezen nood.'

'Ja, Mylord! doch, vergeef mij! Zij staat hare nobele en eerwaarde zake voor met vrij wat meer geweld en vrij wat minder voorzichtigheid, dan men van bezadigde burgers en nadenkende hoofden zou gewacht hebben.'

'Erken dan voor het minst, Kanselier! dat dit hoopje lieden, dit Nederlandsche volk, het moeilijkst te regeeren is, dat er in alle christenlanden mag gevonden worden! Gij weet beter dan een ander, hoe ik het land hier gevonden heb, en daarbij weet gij zoo goed als iemand, *hoe* ik ben gesteund en *hoe* gehoorzaamd geworden. Voorwaar! voorwaar! Zoo om deze zaken eenmaal schande en beschaming over mijn hoofd komen, moge ieder staatsman, die mij beticht, wel het eerst God Almachtig danken, die *hem* niet tot zijn smaad en leed op zulken verloren post heeft geplaatst, daar men eere, rust, vreugd, goud, en licht nog wel het leven bij inschiet, - het al zonder het iemand's profijt! Doch van dit genoeg! Gij zoudt mij van den Advocaat mededeelen: wat porde u, hem op te zoeken? Was het, om hem voor onze partij te winnen?'

'Mylord! mijn Graaf! Zulk onbezonnen werk zou ik mij nooit hebben onderwonden. Meester Barneveld handelt naar beginselen, en ik weet naar eigen bevindinge, dat er met dezulken niet te kampen valt; alleen ik heb van hem willen weten, *wat* dat be-

ginsel vordert en wat men er aan zou moeten toegeven, om er niet buiten, maar in begrepen te zijn, en om voor eene wijle de ruimte te verkrijgen, waarbij al het overige tot bekwame ruste en orde kon gebracht worden.'

'Gij hadt u die moeite kunnen sparen! Heb ik het niet in hunne verzoeken en aanmatigende vertoogen kunnen hooren, wat zij eischen? - Vertoogen, opgevuld met onware voorstellingen, wendingen vol dubbelheid, ontduikingen van eigene fouten, en vol onredelijke klachten tegen mijne regeering! Alsof men hier had kunnen regeeren, zooals men wilde! Alsof dat gene, wat hier *regeeren* wordt genoemd, iets anders ware, dan eene onverpoosde worsteling tegen onwil, onmacht en ontrouw! En alsof er, onder worsteling en kamp, zelfs bij den besten wil, niet ietwat harder wordt toegestooten, dan de intentie was!'

'Uwe lordschap schildert met ware woorden, hoe het haar hier is vergaan; alleen 't was om die worsteling te einden, dat ik met den heere Barneveld de handen inéén wilde leggen, en daartoe naar zijne vordering vernam.'

'Nu dan, wat vorderde hij? Het gouverneurschap van eene provincie; het beheer over eenigen tak van 't gouvernement?'

'Hij vorderde niets voor zich zelven, doch van *u* vordert zijn beginsel veel, te veel, meer dan Uwe lordschap zal kunnen geven.'

'Wat kan 't zijn?'

'Den Gouverneur-Generaal.'

'Mijn leven!'

'Den Gouverneur-Generaal! Dit beginsel zal met Uwe Excellentie geen innerlijken vrede hebben, voor het haar heeft teruggebracht tot de macht, - ik zeg niet tot den rang, - alleen van opperbevelhebber der hulptroepen.'

'Well! Well!' sprak de Graaf, met schitterende oogen en een trotschen glimlach. 'Zoo zullen wij ons vergenoegen met de absolute souvereiniteit, in den naam onzer meesteres, die Utrecht ons biedt, en daar andere provinciën zich bijvoegen zullen; maar als gij nu meent, ons hier wat nieuws mede te deelen, Kanselier! hebt gij u wat ijdels ingebeeld; dat alles heeft Reingoud ons voor lang gezegd!'

'Zoo ik dit niet vreesde, zou ik het uit voorzichtigheid gezwegen hebben; doch wat Reingoud niet heeft gezegd, Mylord!

is dit: hoe Utrecht slechts ééne provincie is, waarmede al de anderen verbonden zijn, alleen door de *Unie,* - de *Unie,* die geen onverbrekelijke band is, maar slechts eene zachte koorde, die de pijlen alleen bij eendrachtige ruste omsloten houdt, en die te verbreken is, zoo haast zij boei wordt! Wat Reingoud u *wel* heeft gezegd is dit: dat Uwe lordschap rekenen kan op den vromen middelstand, door uw godsdienstzin gesticht, door hunne predikanten aangevoerd, in alle provinciën samen; doch, wat hij u *niet* heeft gezegd, is dit: dat tot dien middelstand ook behooren, de kleine koopluiden, de schippers en zeeluiden, allen diep gekrenkt in hunne teerste belangen, door de zware drukkende hand, door hem zelven, ondanks beden, ondanks uwe laatste intentie, op handel en zeevaart gelegd; - *niets* van die mokkende verbittering onder de winkeliers, die door imposten, geleigelden, en wat niet al, zelfs de binnenlandsche nering zien belemmerd, en van die men zelfs vordert inzage en controle hunner kasboeken! Wat hij u *wel* zal gezegd hebben, is: hoe Uwe Excellentie, geliefd is door het leger en de legerhoofden van beide natiën, *niet,* hoe zij nu een harden kamp heeft tegen beiden met de Engelschen, sedert het straffen van oproeren door de wanbetaling, en door de geheime opruiing van Norrits.'

'Norrits? Kanselier! Zoo waarachtig ik leve! had ik Norrits in Engeland, hij zou een krijgsraad niet kunnen ontgaan! Maar, bij God! hij is niet de eenige, die mij verraadt. Ik mistrouw Hohenlo!'

'En hij heeft Uwe lordschap geen oprecht gemoed toegedragen, sinds sir Philip's verheffing, hoe onbillijk het zijn moge! Doch, wat een smartelijken indruk heeft gemaakt, - wat den ganschen Gelderschen adel heeft gekrenkt in het harte, en de Hollandsche krijgslieden met geheime bitterheid heeft vervuld....'

''t Is onnoodig, dat gij het uitspreekt, het straffen van den verrader, van Hemert.'

'En wat haar bekroont, mijn genadige heer! is de begenadiging van Welsh! Och! dat gij voor beiden eene genade hadt ten beste gehad, of tegen beiden strengheid niet hadt ontzien!'

'De gevallen stonden in geenen deele gelijk, noch in oorzaak, noch in belangrijkheid van consequentiën. Van Hemert was een edelman, een bevelhebber, een Nederlander, die uit overgefelijke zwakheid en ontrouw, eene van de gewichtigste plaatsen den

vijand in handen leverde, - eene plaats, die wij met ondenkelijke zorge, moeite en kosten, zoo lang behouden hadden; en op een oogenblik, dat ik in persoon tot ontzet in aantocht was. Welsh was een arme drommel, die niets had te verliezen, die hier in een vreemd land was, die licht uit gebrek, licht uit vreeze van harden krijgsstraf naar den vijand overliep, en dien ik uit medelijden genade schonk, omdat hij onbeteekenend was, en veel berouw toonde; en die hier onder mijne lijfwacht geplaatst, voor 't minst geene Hollandsche stad zal verraden, en geene ontrouw plegen, dan tegen onzen persoon. Van Hemert is daar te boven door een krijgsraad schuldig gekeurd en veroordeeld, daarin Hohenlo, Maurits en Sidney voorzaten, - de besten en de edelsten des legers! 't Is zoo, ik had gratie kunnen geven, doch daar moest een exempel zijn, al ware 't alleen om des volks wil.'

'Och, Mylord! dat allen het wilden zien, zooals Uwe lordschap dat mij hier voorstelt! Men vindt er partijdigheid in voor uw natie.'

'Genoeg van dit! en wat zal nu dit alles? Want mij dunkt, zulk een vrienden-woord, als gij hier tot ons spreekt, heeft weder veel van een vertoog der Staten!'

'Neen, Mylord! want daaronder loopt dikwijls, onder eerbieds schijn en hoffelijkheids tale, een wantrouwen, dat Uwe Doorluchtigheid met recht en reden stuiten moet, terwijl mijne woorden, schoon met meer ronde vrijmoedigheid geuit, de ootmoedige beden zijn van een trouw en gehoorzaam onderdaan, die beter dan eenig ander overtuigd is, van de oprechte goede intentiën Uwer Doorluchtigheid, en van haar goeden wil en genegenheid tot dit volk! Eenmaal geliefde het Uwe Excellentie, mij raad te vragen; nu neme ik de stoutheid, dien uit mij zelven te bieden: daarom, aanhoor mijn woord, heer! aanhoor en volg het!'

'Wat wilt gij dan in 't einde, dat door mij nog zal gedaan worden?'

'Met de alleruiterste omzichtigheid te handelen, om datgene te houden en te behouden, wat het uwe is, en te winnen, wat het uwe niet is....'

'Ik verlang niets beters, en daartoe strekken alle mijne intentiën.'

'Uwe intentiën, ja, Mylord! maar de handelingen uwer gemachtigden werken die intentiën tegen; die willen dwingen met

geweld en overmacht, wat veel meer zeker en veel vaster verkregen wordt, door mildheid en vertrouwen.'

'Ja! Dat is wel doenlijk met zulke weerbarstige hoofden, als die van Holland.'

'Mijn genadige heer vergeve mij! dat is nog niet beproefd. Om de macht, die Uwe Excellentie onthouden werd, te verkrijgen, heeft men haar geraden, van die, welke zij bezat, een dubbel gebruik te maken; en, lacen! een zulk, dat nog meerder schroom gaf, het overige af te staan.'

'Dat wil zeggen, dat ik gansch verkeerd, onstaatkundig en tyrannisch heb gehandeld?'

'Er *is* op die wijze gehandeld in uw naam, door raadslieden, die meer dan zij moesten, ter wille van eene snelle en zichtbare uitkomst, voordeden der toekomst hebben opgegeven, en die meer hebben gezien op het oefenen van kracht, dan op het aanwinnen van vertrouwen.'

'Wat zoudt gij dan nu raden dat ik deed, Kanselier?'

'De tegenpartij bewijzen, mijn Graaf! dat gij u sterk genoeg voelt, om goed te kunnen wezen, - strenge rekenschap vorderen van allen, zelfs van de vertrouwdsten, - uwen verkleefden dienaren inscherpen, dat ze hunne trouwe en gehechtheid het beste toonen kunnen, in het uitvoeren van uw wil en uwe bevelen, - niet in het opdringen van de hunne; - en wie daartegen doet, exemplaarlijk straffen, opdat aan vriend en vijand worde getoond, dat ge niet spotten laat met uw vorstenrecht; opdat, waar uitspattingen en overtredingen voorvallen, men zich niet, als reeds gedaan is, beroepe op uw wil; zulks dat gij die moet verkorten bij tegenbevelen, na opgewekten tegenstand van de andere zijde; door de onschuldig in leed gebrachten volkomenlijk recht te doen, bij eere en vrijheid te handhaven; - en hun onpartijdige rechters toe te staan, opdat zij niet hun toevlucht zoeken tot een bijstand, die, onwettiglijk tusschenbeide komende, uwe rechten zoude krenken.'

'Gij doelt op de uitgezetten! Heb ik daarin niet reeds gedaan, wat oorbaar was? Heb ik den Graaf van Nieuwenaar, de wethouderschap en de burger-hoplieden niet ernstiglijk aangeschreven, hunne redenen omtrent die handelingen uitéén te zetten?'

'Ja, mijn Graaf! maar hoe hebben ze 't beantwoord? Als trotsche rebellische onderdanen, onder den schijn van overijverige

verkleefdheid aan uw dienst, en met zulke verachting voor de Staten, dat Uwe Doorluchtigheid nut oordeelde, zoo stout schrijven niet te openbaren. Wat konden de stoutste verachters uwer rechten ergers gepleegd hebben, dan deze zich noemende *trouwe onderdanen?'*

'Bij Gods naam, Kanselier! gij doet mij daar inzien, wat ik niet dus had opgelet. Dus zouden zij zich veeleer voorstellen, mijne meesters te zijn, dan ik de hunne! Maar houdt gij, dat ik zelf hier geene macht zoude hebben, gevaarlijke luiden uit te bannen....?'

'Meester Barneveld zelf zou het moeten erkennen, al ware 't slechts, om de autoriteit van 't exempel! Maar juist daarom is het uwe zake, jegens goedgezinde en abele luiden, dergelijken ik er wete onder die gebannenen, - daar ik mijn hoofd en eere te pand voor stellen zou; - te handelen met billijkheid en waardige kalmte, opdat juist het wettelijk straffen der anderen te weerdiger uitblinke, als goed recht....'

'Ik heb hen alreede gesteld onder mijne *sauve-garde....'*

'Stel ze ook voor onpartijdige rechters, mijn vorstelijke heer! Dat zeker zal uwe waardigheid en macht meer stijven, en uwe belangen in Holland verder voortzetten, dan de nieuwe eed, dien Nieuwenaar voor volk en krijgslieden jegens u heeft uitgedacht!'

'Wees er zeker van, Kanselier! dat wij vastelijk besloten hebben, getrouwe liefhebbers des lands geen onrecht te laten wedervaren.'

'Ook recht te doen aan hunne vervolgers, Mylord! en die te straffen, of voor 't minst uw hoog ongenoegen en mishagen wel scherpelijk te kennen te geven? Mylord! Mijn Graaf! ik zou al zulke stoute tale niet tegen u richten, zoo ik niet de verzekerdheid had, dat ge een welmeenend heer waart, die niet eigen zinnelijkheid, maar 's lands welvaart en Gods eere voorstond, en het voelde, dat er met uwe wederkomst in Utrecht, als een nieuwe tijdkring van uw bestuur aanving! Uwe Doorluchtigheid scheidt hier uit 's Hage voor 't minst niet met onmin van de Staten. Uwe Excellentie heeft nu redelijke satisfactie gekregen op 't stuk der geldmiddelen.'

'Ja, de beloften zijn goed; maar 't vervullen zal moeten blijken.'

'Welk ook hun voornemen zij, een aanvang, als dien ik afbidde, kan niet anders dan goed werken, altoos op de gemoederen, en zal zekerlijk invloed oefenen op de eindbesluiten der Staten van

Holland en Zeeland, die hier nog vergaderd zijn! Het bekrachtigen der Synode, daar Uwe lordschap en al 't Gereformeerde volk zooveel belang in stelt, en andere belangrijke poincten meer, mogen daarbij wel zoetelijk doorgaan; en bij den nieuwen krijgstocht, dien Uwe Excellentie ondernemen wil, is vrede u noodig, met zoo werkzame tegenstanders!'

'Zoo is 't, Kanselier! maar hoe er toe te geraken met voegzaamheid?'

'O, mijn goedgunstige gebieder! eer ik raad geef, gun mij eerst eene vraag voor mijn persoon! Houd ik nog bij Uwe lordschap het gansche vertrouwen van voorheen?'

'Wat geeft u oorzaak tot deze vraag?'

'Mijn Lord heeft, lacen! de gewoonte genomen, anderen eerder te hooren, en liever te volgen.'

'Wel, Kanselier! tot hiertoe had ik *u* vreemd geacht aan de kleingeestige jaloerschheid, daarmede anderen mijne vriendschap en goede gunst voor Reingoud hebben aangezien!'

'God wete, hoever ik daarvan af ben! Hoore ik niet tot hen, die hem verdedigd hebben, als te groote haat en wangunst zijne werkelijke bekwaamheden en degelijke diensten verkleinen willen? Reingoud en ik zijn lieden, die elkander niet beminnen; maar die elkanders hoedanigheden gewogen hebben en wederzijds hoogschatten. Ik zal Uwe Excellentie niet een raad geven, die hem verdringt, hoe er ook van den haat, die op hem rust, meer dan mij lief is, op Uwe Excellentie wordt overgedragen!'

'Ja; men haat Reingoud, doch wie heeft ooit de financiën en de belastingen getracteerd, en is niet gehaat en verdacht geweest bij de menigte?'

'Ik stemme dit toe, Mylord! en geloove, dat hij daarin nietwes doet, dan ter Uwer lordschaps dienste, wat ook zijn voorleden daartegen pleite; alleen hij is te straf, en te ras van daad, en te heftig van karakter, te heerschzuchtig van manieren, en zal ik het al zeggen.... te Spaansch van zeden en herkomst, om dit volk te smaken. Hem wat minder op den voorgrond te stellen, en toch zich van zijn raad, op sommige punten, met omzichtigheid te bedienen, ware ietwat in den geest van des Prinsen politiek, die ook, waar 't de nood dwong, tot een goed eind, niet heeft versmaad, zich van diergelijke luiden te bedienen.'

‘Dit alles leidt ons af van uw verzoek!’ viel Leycester in, met wat ongeduld.

‘Het accordeeren daarvan zou kunnen leiden tot het terugbrengen van den Graaf van Hohenlo.’

‘Nu, welzeker is het u dan vooruit toegestaan. Daarvoor zou ik het uiterste willen doen, zonderling bij het openen van een veldtocht, sinds hij de verdienstelijkste krijgsman en veldoverste is, dien wij hier hebben, en *als* hij vriend is, ook een volijverig. Heeft hij niet, om den dienst der Koningin, zelfs zijne kwade gewoonte, het overmatig drinken gelaten? Om hem te winnen en te houden heb ik mij zonderlinge moeite gegeven, als de keurvorst van Keulen getuigen kan. Ik heb er de Koningin doorgaand om gebeden, hem faveure te doen. Maar Elisabeth heeft tot hiertoe niet goedgevonden, mijn verlangen gehoor te geven. Ik had Harer Hoogheid's portret gevraagd voor hem, en ben zeker, dat een zulk geschenk hem meer zou gevleid hebben dan tien duizend gulden; - doch, men schijnt er opzet in te leggen, mij hierin geen genoegen te geven; de kleinste belooning, die ik vrage voor de trouwste lieden, of van wie ik het meeste wacht, wordt onachtzaam vergeten. Heb ik niet tot de eereketen voor Schenk, uit mijn eigen beurs moeten betalen, schoon ik de Koningin de eere liet van de gift....? Doch ons spreken was van Hohenlo, hoe is hij te winnen?’

‘Mylord Graaf! Die heer is meer dan eenig ander gekrenkt en gestoord over het vatten van Paulus Buis.’

‘Daarin vergist ge u, Kanselier! Waarheid is, dat hij zich, in den eersten tijd van mijn gouvernement, gansch door Buis heeft laten leiden, en niemand het oor gunde dan dezen, zulks hij ook uitstekend willig was tot mijn dienst, zoolang ik op diens raad het meeste achtte, en zich van mij afgekeerd heeft, toen ik dezen, om redenen, wat heb moeten terugzetten; maar, toen hij de verraderlijke ontwerpen en handelingen van Buis heeft vernomen, en dat deze zich niet ontzien had, van zijn naam daarbij grootelijks te abuseeren, zoo is 't, dat hij in gansch geweldigen toorn tegen hem ontstoken is, en in zulke woede is geraakt, dat hij naar zijn huis is heengeloopen om hem te doorsteken. Ik heb dit alles van den Keurvorst, die een te vroom Christen is, en een te degelijk edelman, om mij hierin met ongewisse berichten aan te komen, waaruit ik nu achte, dat hij voor 't minst de

gevangenschap van Buis billijken zal, en die verdiend achten.'

'De gevangenschap kan zijn, Mylord! maar gansch gewis niet de *gevangenneming*. Zoo bij een wettigen weg van justitie tegen den heere Buis wordt geprocedeerd en deze schuldig wordt bevonden, kan er geen zoo streng vonnis worden gewezen, of het zal den Grave van Hohenlo en vele considerabele en notabele luiden, in Holland als in Utrecht, een billijk toeschijnen; doch, wat tot hiertoe roet dezen heer is geschied, was niet naar rechten, als Uwe lordschap zelf heeft ingezien, en notoirlijk toegestemd door 't ontkennen van alle participatie daarin.'

'Zoo is 't! Ik mag den marteldood sterven, zoo ik vooruit geweten heb, wat er met hem geschieden zou; doch nu 't geschied is, ben ik er wel mee voldaan, en gedenk het niet te veranderen, hebbende die man zich tegen mij aan schandelijken ondank en aan verraad tevens schuldig gemaakt.'

'Ook moet Uwe lordschap hiervan volle *satisfactie* hebben; maar met oorlof, Mylord! *allen* partijen moet hierbij worden recht gedaan, en nu is dit mijne bede, Graaf! oft Uwe lordschap mij dit vertrouwen zou willen geven, dat zij mij belastte met het vernieuwd onderzoek van deze zaak, opdat daarin, zoo die zaak worde gebracht voor den competenten rechter, geene verdere vergrijpen tegen de vormen, noch *laesie* der justitie moge plaats grijpen?'

'Als gunst voor u, is die bede zeer onbaatzuchtig, Kanselier! als verzoek aan ons, zeer billijk!' hernam Leycester wat verlegen; 'alleen.... wij hadden ons dit onderzoek zelf voorbehouden....'

'Uwe Excellentie zal bij hare terugkomst te Utrecht door vele occupatiën worden overstormd.'

'Dat is zoo, Kanselier! maar de heer van Couwenburch had zich aangeboden, ons hierin van zijn raad en vlijt te dienen....'

'De heer van Couwenburch, Mylord! dat is de allerlaatste, dien Uwe lordschap hierin gebruiken moet, eensdeels om zijne bekende particuliere oneenigheden met meester Buis; anderdeels, omdat de Staten alreede argwaan hebbende tegen hem, zijne allerzuiverste handelingen in dezen zouden verdenken; en eindelijk, omdat hij, wezende in zonderling groote *faveur* bij uw persoon, dien onschendbaren persoon zelve bij misvatting van hem zoude doen suspecteeren, als niet zijn moet!'

'Gij hebt gelijk, Kanselier! volkomen gelijk,' hernam Leycester met klimmende verlegenheid, 'en wij wenschen niets liever,

dan hierin zuiver te staan voor de oogen van allen, zonderling, daar de Koningin zelve er zich over informeert; doch, om waar te zijn, Reingoud heeft vooreerst het onderzoek van de papieren van meester Buis als gunst van mij verzocht, en ik heb toegestaan, en ik heb beloofd.... Een vorst is verbonden aan zijn woord....'

'Ik houde van Uwe Doorluchtigheid de belofte, mij mijne bede toe te staan.'

'Die aan Reingoud was de eerste.'

'De zwakste, Mylord! sinds daarin eene groote onvoorzichtigheid ligt, zoo niet.... ietwat ergers. Zoo zeker Uwe lordschap zuiver is, en zich zuiver wil houden van het gebeurde met den heer van Zevenhoven, zoo zeker moge zij Reingoud hier voor éénemaal teleurstellen, en zich hierin op mij betrouwen.'

Nu was er niets, wat in die oogenblikken Leycester meer ter harte ging, dan zonder aandeel te schijnen aan eene daad, die zooveel opzien had gegeven, waarvan de toelating reeds hem in Engeland zwaar werd aangerekend; en hoe zwaar het hem viel, hoeveel onrust het hem gaf, hoeveel uitwijkingen, hij nog bedacht, hij moest eindigen met Leoninus toe te geven, in 't geheim zich vleiende, dat Reingoud, die, als de anderen, was vooruitgereisd, hem zou zijn voorgekomen. In die hoop dwong hij den Kanselier, bij wijze van gunst, om met hem te blijven, en gezamenlijk naar Utrecht te gaan, en deze schikte zich daarin met zijne gewone gelijkmoedigheid, en als had hij geene de minste haast, met hetgeen hij zich had voorgenomen. Slechts vroeg hij schriftelijke autorisatie van den Graaf, die hem deze met gerustheid gaf. Ze waren toen nog te Tergouw. Maar Leycester rekende te veel op Reingoud, en hij kende den Kanselier niet genoeg. De, eerste hield zich zóó zeker, dat de zaak van Buis door geene andere handen zou gaan dan de zijne, - in zijn oordeel en in zijn belang had die zaak zóó weinig haast. (Buis was onschadelijk in zijne gevangenis;) en hij vond te Utrecht zóóvele bezwaren te effenen, vóór de komst van den Graaf, dat de anderhalve dag tijds, dien hij had, hem veel te kort was, voor het afdoen van huiselijke en openbare aangelegenheden, zonder die van Buis nog daarbij te omvatten. De laatste daarentegen had zijne maatregelen zóó wel genomen, dat hij Leycester, een uur na zijne aankomst te Utrecht, kwam *verrassen* met eene belangrijke me

dedeeling omtrent die zaak. In den avond in Utrecht gekomen, stil en bijna *incognito,* om de luidruchtige ‘blijde welkomste,’ hem zeker door de burger-hoplieden bereid, niet openlijk aan te nemen in deze oogenblikken van spanning, had hij zich, bij zijne aankomst in het *Duitsche Huis,* terstond naar zijne vertrekken begeven, met het voornemen, om wat ruste te nemen, en zich met geene openlijke zaken te bemoeien vóór den volgenden dag. Daarom ook liet hij niemand van zijne terugkomst verwittigen, en zelfs Reingoud niet opontbieden, die gewoon was, weinig verschooning te hebben voor zulke oogenblikken van gemakzucht, en van wien hij het wachtte, dat hij hem met allerlei bemoeiingen en uitleggingen zou komen overstelpen; en zie! daar staat op eens de Kanselier voor hem - de onverbiddelijke Kanselier - en hij kwam niet eens alléén, maar hij liet zich voorafgaan door Philip Sidney, om gehoor te verkrijgen, en hij was verzeld van den raadsheer Leonard van Casembrood, en door den burger-hopman Gerrit van Remund. Hij begon met Leycester te verklaren: dat er eenig misdadig bedrog moest zijn gepleegd met de papieren van Paulus Buis; dat er gewichtige stukken ontbraken, die men wist daar te moeten zijn; dat dit veronderstellen liet, hoe er meer belangrijks was verloren geraakt, dan men kon nagaan. Casembrood bevestigde dit, door te verklaren hoe hij, op bevel van den Graaf, met de beide secretarissen naar Utrecht was gereisd, om de papieren in ontvangst te nemen; - dat hij bij de bezegeling was tegenwoordig geweest; doch dat hij, bij het volgend onderzoek, van alle bemoeiingen in die zaak had afgezien, omdat hij toen bevonden had, dat de koffer was ontzegeld geworden buiten zijn medeweten; - dat hij mede verandering had bespeurd aan het zegel, waarmede sommige stukken waren verzekerd geweest; - dat ook een zwarte zak met papieren kennelijk was geopend; - en dat hij, bij die bevindingen niet wetende op wiens bevel dit kon zijn geschied, zich aan die gansche zaak had onttrokken, te meer, daar de beide secretarissen, Aty en de Burggraaf, met wie hij afgesproken had, samen terug te reizen, reeds in den vroegen ochtend naar 's Hage waren vooruitgegaan.

Leycester's toorn evenaarde zijn verrassing; Aty was naar Engeland en niet te ondervragen; maar terstond deed hij den Burggraaf bij zich ontbieden wien hij, ondanks zijne bede, niet had

vergund, het *Duitsche Huis* te verlaten, opdat hij zijn terugkeer niet te spoedig bekend mocht maken. Toen Daniël binnentrad, en Casembrood nevens de overige heeren bij Leycester zag, werd hij bleek, hield het hoofd gebogen en vermeed Leycester's blik.

'Master Burggraaf!' sprak deze. 'Wat is dat met die papieren van den heer van Zevenhoven?' En hij herhaalde hem, hetgeen Leoninus en Casembrood hadden gezegd. 'Uit Utrecht komende, zijt gij mij terstond wezen aandienen, hoe er de wichtigste zaken tegen Buis en anderen, door die papieren, aan het licht zouden worden gebracht; ik, mij daarop betrouwende, laat de zaak rusten, tot tijd en wijle ik daarover in persoon zoude kunnen oordeelen, of door zulke lieden, als ik volmacht zou geven; en nu hebben wij *deze* uitkomst. Waarom hebt ge nagelaten, mij hiervan terstond te onderrichten, toen er nog verhaal mogelijk was....?' En Leycester's vurig oog schoot zulke vlammen van dreiging en toorn, terwijl hij deze vragen deed, dat de Burggraaf gansch zijne tegenwoordigheid van geest verloor, en zich aan zijne voeten nederwierp, zonder een woord te kunnen uiten. 'Ja, sir!' sprak Leycester, 'deze gesten helderen ons niets op, dan dat gij u op eenige wijze schuldig kent!'

'O! ware heer Reingoud hier!' zuchtte de Burggraaf.

'Die voor 't minst zou hier een gansch onnutte getuige zijn!' hernam Leycester, die Reingoud nu liefst niet betrokken zag in eene zaak, waarvan hij, tegen diens bede, den Kanselier de leiding had moeten afstaan. 'Gij weet, als ik, de heer van Couwenburch was met mij te 's Hage, staande deze evenementen, daaraan hij gansch vreemd is.'

'Met oorlof van Uwe Excellentie,' sprak nu de hopman Gerrit van Remund. 'Ik zou oordeelen, dat meester Daniël evenmin schuld kan hebben. Ondanks het scherpe toezicht, dat wij hebben gehouden op den gevangene, zijn er van zijne wachten gecorrumpeerd, op zulke wijze, dat zich eene vrouw bij den gevangene heeft gevoegd. Het is even mogelijk, dat eene zulke zij in. geslopen in het vertrek, waar de papieren bewaard werden, zijnde de heer Buis altijd zeer bekommerd om zijne papieren, daarvan de heer Prouninck, die zich zeer veel moeite heeft gegeven in deze zaak, Uwe Doorluchtigheid zal kunnen onderrichten. Wij voor ons, te laat de *corruptie* vernemende, hebben niets kunnen doen, dan de schuldige wachters straffen.'

‘Dus danken we deze verwarring eener vrouwe!’ riep de Graaf. ‘Wie kan 't zijn? Scherpt nu uw vernuft, mijne heeren! om uit te vinden, wie onder de Utrechtsche dames dus een onvoorzichtig en misdadig dienstbewijs heeft durven verleenen aan dien heer, daarvan men zegt, dat hij een lustig gezelschapper was?’

Casembrood, die geen vriend was van den Burggraaf, antwoordde terstond:

‘Ik achte, Mylord Graaf! dat daarop niet veel peinzens noodig is; de ontroering van meester Daniël de Burggraaf, die, naar het gerucht wil, zeer door meester Buis is geprotegeerd, en de omstandigheid, dat zijne huisvrouw veel omgang placht te houden met dien heer, zegt genoeg.’

‘Mijnheer van Casembrood! het is niet genereus en niet voorzichtig, bij zóó onzeker bewijs eenig mensch zóó stout te betichten!’ sprak de Kanselier. ‘Zonderling eene vrouwe, die licht door een vermoeden alreeds in eer en faam wordt benadeeld.’

‘Zou er niet, met eenig meerder recht, vermoeden kunnen vallen tegen de Gravin van Nieuwenaar, als Uwe Excellentie zich herinnert, hoeveel deel deze dame heeft genomen in sommige seditieuse gesprekken, zoo niet ontwerpen, door den heer Buis in den laatsten tijd tegen Uwe lordschap gericht?’ sprak Sidney, die voor zich zelven als voor anderen de verdenking van Martina wilde afweren.

Ja! de Gravin van Nieuwenaar!’ sprak de Burggraaf met zoo blijde verluchting, dat het Sidney pijn deed. Die man moest zelf twijfelen, waar hij die uitredding zoo vurig aangreep; doch Leycester, die zich herinnerde, hoe Daniël hem met smeekingen had vermoeid, ter gunste van zijn vorigen bondgenoot, meende snel de geheele verhouding te doorzien. De Burggraaf kon zijne vrouw gebruikt hebben, waar hij zich zelf niet durfde wagen. Ook sprak hij:

‘Wat de Gravin van Nieuwenaar belangt, tegen eene dame van dien rang kan niet worden gehandeld, dan met groote omzichtigheid en reverentie, zelfs al gelooft men aan hare schuld. Ik zelve zal mij dus morgen te haren huize begeven, en dit onderzoek op mij nemen, de achtbare Kanselier mij verzellende; doch wat aangaat uwe vrouwe, meester Burggraaf! wij zullen haar nu op dezen stond voor ons ontbieden, om voor 't minst zooveel inzien in dit alles te verkrijgen, als mogelijk is.’

De Burggraaf richtte zich op; hij hield het woord, of wilde het houden, voor een bevel, om Martina zelve te gaan afhalen.

'Met gunst neen!' hernam Leycester streng. 'Daar zal geenerlei tusschenspraak mogen zijn, tusschen u en uwe vrouw!'

En daarop liet hij den baron North roepen en gaf hem bevel, om eene draagkoets te nemen, en de vrouw van den Burggraaf naar het *Duitsche Huis* te voeren.

Er heerschte eene sterke spanning onder de heeren, terwijl men die ééne vrouw wachtte. De Burggraaf had zich naar den achtergrond van het vertrek begeven, om zijne onrust en bekommering aan de opmerkzaamheid te onttrekken. Sidney begon over te hellen tot Leycester's gevoelen, en hem verdacht te houden, zijne vrouw tot eenigen onvoorzichtigen stap gedwongen te hebben; en hij nam zich voor, hare onschuld te helpen uitredden, al moest het zijn ten koste van Daniël. Leycester voelde een heftigen spijt tegen den laatste, en achterdochtig, als hij was, vatte hij plotseling verdenking tegen hem op van deelneming aan de verraderij van Buis. De Kanselier gunde zich, zelfs in gedachten, geen oordeel. Hij wachtte. Remund en Casembrood dachten er het hunne van; maar hunne nieuwsgierigheid naar de uitkomst was niet de zwakste.

Eindelijk werd Martina binnengeleid. Zij droeg een slepend zwart fluweelen kleed, zonder eenig afzetsel of sieraad, en eene lange falie verborg, zooveel dat pas gaf, haar bleek gelaat. Zij leunde op den arm van den baron North, en toen zij Sidney voorbijging, - hem voorbijging als gedaagde, zelfs waar zij niet wist voor welke schuld, werd hare ontroering zóó zichtbaar, dat de goedhartige baron haar medelijdend moed insprak.

'Goede lady!' begon Leycester, toen zij vóór hem stond, op goedigen toon; want haar zacht en lijdend gelaat had hem getroffen: 'Wij hebben u te ondervragen over eene zake, die ons zeer ter harte gaat. Doch wil u niet al te zeer ontstellen, en wil boven alles de zuivere en onvermengde waarheid zeggen, die u bij ons, zelfs bij faute, het beste zal disculpeeren!'

Zij boog alleen het hoofd, ten bewijze dat ze verstaan had. Sidney zag op Leycester, en schoof een tabouret aan; hij zag, dat ze noodig had, zich te zetten; doch de Graaf sprak:

'Schoon wij moeten ondervragen met den ernst van een rechter, zijn wij toch genoeg ridder, om de schuchterheid eener dame te

verschoonen van zoo openlijke verklaringe, ten overstaan van zooveel mannen, waar het licht eenige genegenheid des harten geldt; de achtbare Kanselier alléén volge ons!' Daarop haar bij de hand nemende, met de *courtoisie,* die hem eigen was, wilde hij haar naar een kabinet voeren.

Sidney's belangstelling streed met zijne bescheidenheid; hij deed een paar schreden, als willens Leycester ongehoorzaam te zijn.... daar stortte zich Reingoud tusschen hem en Martina in, en wierp zich neder aan Leycester's voeten. Eene seconde te voren de zaal binnengekomen, had hij even een woord gewisseld met den Burggraaf; nu riep hij:

'Doorluchtige heer! wil toch niet deze zachte vrouwe door ondervraginge pijnigen! Het zal zijn zonder eenige uitkomst. Zij weet niets! Op mijn hoofd! Op mijne eer! Op mijne zaligheid! zwere ik, dat zij gansch onschuldig is aan dat, wat men haar ten laste legt!' En zachter, opdat alleen Leycester het hooren zou, voegde hij er bij: 'Wat met de papieren gebeurd is, zal ik ophelderen. Wat deze vrouwe in de zaak van Buis heeft gedaan, is geweest op mijne bede!' Hij had dit zacht gezegd, maar ongelukkig zoo zacht niet, of Sidney, die nevens Leycester stond, had het gehoord. En wat Martina ontschuldigen moest voor Leycester: Reingoud's medewerking, werd haar misdaad bij Sidney. Zij voelde het, en zag hem aan, om in zijn oog te lezen. Even wierp hij een blik op haar, een blik vol diep verwijt en vol diepe teleurstelling; toen wendde hij zich van haar, zonder haar gelegenheid te gunnen, dien blik te beantwoorden. 'Op *mijne* bede!' dat was te zeggen: op de bede van den man, dien zij hem beloofd had, nooit weer te zien, niets toe te staan, alle gemeenschap met haar te zullen ontzeggen; niet gedwongen door een echtgenoot, had zij zich schuldig gemaakt, aan een vergrijp tegen den Staat; maar ter wille van een aangeduiden verleider had ze, hoe dan ook, zich gemengd in eene zaak, die hare eer en vrijheid in de waagschaal stelde. Zooveel had ze voor Reingoud gedaan, nadat zij Sidney beloofd had en gezworen, vreemd aan hem te blijven. Zoo moest het Sidney klinken. Zóó wist zij, dat hij het begreep; en zij boog het hoofd in eene diepere moedeloosheid, dan nog immer op haar was gevallen; want - zij voelde zich veroordeeld. 'Het zal niet zijn, als gij wilt, master Rijgolt!' sprak Leycester. 'Dit alles is ons zoo duister, en gij zelf schijnt ons toe hier

meer een hartstochtelijk beschermer te zijn, dan een onpartijdig getuige, dat wij dit onderzoek zullen voortzetten tegen uw dank. Wilt gij het inlichten, zoo volg! *My cousin,* Philip! wij vergunnen ook u, met ons te gaan....'

'Dank, Mylord! Zoo haast de heer Reingoud de zaak voor zich neemt, blijft *mij* geen twijfel meer over.'

In het kabinet sprak Reingoud een ganschen tijd Italiaansch met Leycester en den Kanselier, ten aanhoore van Martina, die nu in het hart wenschte, die taal te kunnen verstaan. Zij begreep, dat dit spreken haar moest gelden, en nog altijd wist ze niet, waarvan eigenlijk gehandeld werd. Maar welhaast sprak Leycester haar toe met welwillende goedheid, en maakte haar verontschuldigingen over de moeite, die men haar had moeten aandoen. Hij toonde haar een papier, dat Reingoud hem in de hand had gegeven, en vroeg haar: of zij dit erkende voor schrift van hare hand? Met ontzetting herkende zij het briefje, dat Reingoud haar had doen overschrijven, en waarvan zij zoo bang een voorgevoel had gehad, dat het iets noodlottigs moest wezen. Zij wilde waarheid spreken, zonder vreeze voor Reingoud, en bekennen, hoe zij er toe gekomen was, dit te schrijven; hoe zij volstrekt onkundig was van de strekking dezer list; doch de Graaf viel haar in de rede, zeggende, dat hij genoeg wist, en hij ontsloeg haar, met wat overhaasting North aanbevelende, haar veilig thuis te leiden. Zoo scheen dus hare onschuld den Graaf wel bewezen, doch wat hielp het haar? Sidney was heengegaan, en Sidney geloofde aan hare schuld.

De Burggraaf werd nu in het kabinet geroepen, en daarna Remund en Casembrood ontslagen, zonder verder gehoord te worden. Dat was zeker niet in 'goede forme van justitie,' als de Kanselier zou zeggen, doch de Kanselier had in dit uur zooveel oorzaak tot innerlijk misnoegen, - al toonde hij het niet uiterlijk, - dat hij, als Casembrood, eindigde met de verklaring, dat 'hij om redenen afzag, zich met de zaak van Buis te bemoeien!' De eenige uitkomst, die dit alles had, was, dat de koffer met de papieren van Buis onder Leycester's persoonlijke bewaring kwam en dat de Graaf den volgenden morgen een bezoek bij de Gravin van Niewenaar aflegde, die hij later in zijne brieven heeft beschuldigd van wichtige stukken te hebben ontvreemd, zonder dat men het haar heeft kunnen bewijzen; dat hij deze dame

hierna een kwaad hart heeft toegedragen; iets wat zij hem reeds vooruit had vergolden, en dat Paulus Buis strenger dan ooit werd bewaakt op den Hazenberg, werwaarts hij voorlang was overgebracht, zonder dat de Graaf, die zeker de geldigste bewijzen zijner schuld miste, een openlijk rechtsgeding ondernam. Niet voor November van dat jaar, toen lichaamsongesteldheid voor den raadsheer het verblijf in dien kerker ondienstig maakte, werd hem onder een zeer aanzienlijken borgtocht eene woning aangewezen, die hem meerder vrijheid van beweging liet. De *Plompe toren* werd zijne gevangenis, en de schout Gerrit van der Munt zijn kerkermeester.

En waar die strengheid aanhield, vond ook de haat des Graven weer voedsel in nieuwe onvoorzichtigheden van Buis. Op een der eerste dagen zijner inhechtenisneming begon hij een gesprek met zijne bewakers, door dezen overgebracht, en door Prouninck in 't Fransch voor Leycester overgezet, waarbij hij zich heftig stelde tegen het voorstel der souvereiniteit, uitgaande uit Utrecht. Prouninck vooral schijnt een zeer werkzaam deel genomen te hebben in alles, wat er tegen Buis werd gedreven, en dat was te meer buiten recht, daar hij in die oogenblikken geen deel had aan de regeering.

Met Buis en zijne zaak hebben wij nu afgedaan, schoon wij voor Leycester wenschten, dat de haat, die daardoor op hem viel, ook alzoo ware af te doen; schoon het wel het eenigste voorbeeld is van wraakneming over persoonlijke grieven, dat er van hem is aan te wijzen in dit tijdperk. Ter opheldering van des Burggraafs onrust moeten wij dit zeggen:

Bij het eerste onderzoek der papieren was hem Martina's *biljet* in de hand gevallen; die ontdekking had hem getroffen; want hij had Martina geacht, ondanks de loszinnigheid, waarmede hij haar uit baatzucht aan verzoeking blootstelde. Hij meende zich nu gestraft, en hij voelde, dat hij zelf haar verderf had bewerkt en het zijne, maar ook, dat hij niet meer het recht had, haar een verwijt te doen. Zoo nam hij vóór, tegen haar te zwijgen; maar dit geschrift roofde hem zijne eer; hij moest zich daarvan meester maken; daarom was hij, zonder Casembrood en buiten weten van Aty, later heengegaan, had den zwarten zak genomen, om er de getuigenis zijner vrouws schande uit te lichten; - toen hij: tot zijn schrik, de koffers alreede ontzegeld vond en eenige pa-

pieren vermiste uit dien zak. Het briefje vond hij en nam hij; maar hij durfde zijne ontdekking niet mededeelen, omdat hij dan *alles* had moeten zeggen. Te 's Hage had hij Reingoud gevonden, die hem het allereerst naar dat briefje had gevraagd, en hem had opgehelderd, hoe hij het verkregen had, en hoe gebruikt. Martina's eer was daardoor hersteld bij haar echtgenoot; - en Reingoud die hem tegenover haar het zwijgen oplegde, meende werkelijk, dat die wolke over haar hoofd was heengedreven, zonder dat zij het zou opmerken. Alleen de roof der Gravin van Nieuwenaar, dien men niet had kunnen voorzien, had de onschuldige het slachtoffer gemaakt van dezen staatszet; want hetgeen ze noodig had om te leven, de achting van Sidney, hield zij daarmede voor zich verloren. Wat er nu van haar werd, zullen wij later zien.

Ondanks dit sprekend bewijs, hoezeer Reingoud Leycester's wenschen wist te voldoen, al was het door list en misdrijf, zonder hem zelven voor de gevolgen verantwoordelijk te stellen, bleef de Graaf toch tot dezen een koeleren toon voeren, dan hij gewoon was, toen zij alleen waren. De slimme Brusselaar raadde het snel, doch deed, alsof hij het niet opmerkte, terwijl hij omzichtig vorschte naar de oorzaak van die luim. Welhaast had hij den Kanselier uitgevonden, als den bewerker er van, en hij sprak bij zich zelven:

'De Kanselier is op dezen stond Leycester onmisbaar; ik kan hem niet ter zijde dringen; ik durf het zelfs niet, om het crediet van onze partij; maar hij is zoo gevaarlijk, dat ik hem aan mijns persoonsbelangen verbinden moet. Jacoba! in Gods naam! Jacoba! Als wij verzwagerd zijn, zal hij mij niet in 't heimelijk tegenwerken. De welvaart van zijns zoons vader zal hem toch wel ter harte gaan, en tegen diens naam zal hij voor 't minst niets ondernemen.'

Uitgaande van die overlegging, verlevendigde hij bij Leycester eene herinnering, die zijn oogmerk moest dienen, en waarvan wij het gevolg zullen zien.

Gideon Florensz. en Wernerus Helmichius begaven zich des anderen daags naar Leycester, in de zaak van den heer van Reinst; en de eerste wist die zóó goed te bepleiten, en de tweede scheen Leycester een zóó goede borg toe, dat zij die spoedig gewonnen hadden; schoon hij Gideon schertsend bestrafte, dat

hij wel roekeloos kwistig was geweest met zijne zeldzame gunst. Hij verklaarde hen, op het aanhouden van Nieuwenaar, enkel toegestemd te hebben in het uitleiden van sommige gevaarlijke personen, en de opgegevene naamlijst zelfs verkleind te hebben; maar zelf de lieden niet allen kennende, had hij de banvonnissen geteekend, die men hem had voorgelegd, begeerde van Reinst te hooren, en was zóó voldaan met dit onderzoek, dat hij, in den loop van den middag, Modet tot zich deed komen, en hem vroeg:

'Wat hij dan toch voor schuld gevonden had in dien heer van Reinst?'

'Genadige heer!' antwoordde deze. 'Niet alleen was hij behoorende tot de St. Jacobsgezinden en wilde zich niet voegen bij de onzen; maar ook had hij omgang met verraderische pausgezinden, als onder anderen met den prior van St. Marie, dien men zelf in gijzeling heeft moeten houden, omdat hij de drie eenhoornen van St. Marie had helpen versteken!'

'En zijn die dan nu weder teruggebracht?' vroeg Leycester, met een licht schouderophalen.

'Ja, mijn gebiedende heer! zij zijn....'

'Nu, dan is dit groote komplot voor 't minst verijdeld!' sprak de Graaf, met een glimlach; daarop zich van hem keerende, wendde hij zich het eerst tot den Kanselier, hoewel Reingoud tegenwoordig was: 'Hoe nu, achtbare Kanselier? Wij hadden u bevolen, de aanzienlijkste leden der Utrechtsche regeering hierheen te roepen, en ik zie niemand van hen?'

'Mylord! Mijn genadige heer! De zoodanige personen, als Uwe Excellentie heeft bedoeld, waren niet hierheen te brengen; zijnde, òf niet meer in Utrecht, òf niet meer als leden der regeering erkend en gehoorzaamd; zulks ik noodig oordeelde, Uwe lordschap daarvan te onderrichten, aleer ik de laatsten hiervoor u bracht.'

'Maar wie zijn er dan weg?' vroeg de Graaf.

De Kanselier noemde ze op; het waren werkelijk juist dezulken, die de eerste en belangrijkste ambten hielden.

'Maar,' riep Leycester, 'het is toch niet denkelijk, dat er zoovele mannen zouden worden afgezet en uitgedreven, op aanwijzing van een predikant, en op order van een heer, als mijn wellieven neef, den Grave van Meurs, zonder dat men hen werkelijk schuldig vond, en dat weet te bewijzen.'

‘Zoo is het ook, Mylord! mijn Graaf!’ zeide Reingoud. ‘Deze heeren *zijn* schuldig. Hier bestaat een papistisch komplot, daarbij zich de St. Jacobsgezinden gevoegd hebben, en die allen heulen met Holland. De scherpzinnigheid van Uwe lordschap heeft dat onderkend, en eer wij een dag verder zijn, hoop ik te bewijzen, dat zij, schoon zij Uwe Excellentie schijnbaar onderdanig zijn, het toch met Holland houden, en van daar hunne hulpe wachten, meer dan van Uwe genade, hun eenigen rechter.’

‘Een zulk vermoeden is alreede bij mij opgekomen; maar ik geef het geen voet, voor ik die bewijzen zal hebben, heer van Couwenburch! en intusschen heerscht hier dus regeeringloosheid?’

‘Dat is niet met waarheid te bevestigen, Graaf!’ sprak Leoninus; ‘alleen er wordt geregeerd door dezulken, dien het meer oorbaar ware de handen van 't roer af te houden.’

‘Ook is het van dringende haast,’ viel Reingoud in, ‘dat Zijne genade daarop ordre stelle, en deugdgezinde en degelijke mannen in de plaats zette van die uitgebannen zijn of moeten aftreden. 't Is noodig, dat er eenheid heersche in den magistraat, en dat kan niet wel, zoolang daar papisten en St. Jacobsgezinden mede hunne stem kunnen verheffen.’

Leycester had niet zich zelf moeten zijn, om dit niet met hart en hoofd in te stemmen. Modet drong het aan met een ernst en een vuur, die zelfs den Kanselier hadden kunnen medeslepen, zoo hij een ander ware geweest. Nu bad hij alléén, dat men voor 't minst het eind van de zaak der uitgezetten zoude afwachten; en Leycester, zonder zijn voornemen te zeggen, wendde zich tot Gideon, dien hij had opgemerkt:

‘Onze jonge welwaarde doctor is ons altijd welkom! doch wat voert hem zóó spoedig weder herwaarts?’

‘Hij is ietwat verlegen, daarop te antwoorden;’ sprak Helmichius, die hem verzelde. ‘Want hij is hier als beschuldigde, of, om juister te spreken, alreede als een gevonnisde. Te huis komende, vond hij ook eene aanzegging, om de stad te verlaten, en daar hij niet kan vooronderstellen, dat Uwe Excellentie zelve die ordre....’

‘Nog weer eene uitzetting!’ riep Leycester geërgerd. ‘En eilieve! Waarom nu dit, mijn goede doctor? Gij hebt doch geene eenhoornen zoek gemaakt?’

Gideon glimlachte.

‘Ik weet niet, wat mij te laste wordt gelegd, Genadige heer!

en geloove niet, tegen kerkelijke of burgerlijke wetten iets te hebben misdaan.'

Leycester zag streng op Modet, als vroeg hij hem rekenschap; en deze sprak:

'De welgeleerde heer doctor heeft wel zwaardere dingen in 't hoofd, dan 't ontvreemden van kostelijke oudheden; hij houdt correspondentie met den vijand!'

'Bij God! Die beschuldiging klinkt ernstig,' riep Leycester; 'maar bedenk u tweemaal, meester Modet! eer gij haar herhaalt. Zij kan geene waarheid zijn.'

'Als de waardige doctor die spreken wil, zal hij haar als waarheid moeten affirmeeren; hij ontvangt tijdinge van luiden uit Spanje.'

'Ei zoo! Is het dat?' riep Gideon. 'Wel dan! Wat kan daarin gelegen zijn? Ik heb bloedverwanten in Spanje, en een van hen heeft mij geschreven over familiezaken.'

'Dat is lichter gezegd dan bewezen, heer doctor!' sprak Modet.

'Gansch niet, welwaarde heer! Mylord mijn genadige heer! hier is dit schrijven! Zoo goed onderricht zijnde, zal de predikant kunnen zien, dat deze brief de bedoelde moet zijn; ik althans heb geen anderen ontvangen. Uwe Excellentie moge nu oordeelen, welke schuld die bewijst!'

'Mijn vrome doctor! ik ben overtuigd van geene schuld in 't geheel. Reingoud! gij verstaat Spaansch: lees dit, en zeg, wat die onthoudt, opdat ook heer Modet mijne overtuiging deelen mag, dien ik intusschen niet vrij mag pleiten van voorbarige overijling, voorzoover hij aandeel heeft in 't uitbannen van een vromen en deugdgezinden jonkman en dienaar der religie, wezende dat noch recht, noch van zijne competentie!'

'Mylord! Omdat de jonge man kerkedienaar is, - omdat mij de zuiverheid en de *discipline* in onze Kerke mede is aanvertrouwd; achtte ik daartoe gelijk het oog te mogen houden op die harer dienaren, die ik verdenken moest, zich met linkschen handel af te geven. Aanmerk dit! De man, die dezen brief in Utrecht heeft vervorderd, is een Spaansch spion, vroeger reeds om een aanslag tegen Uwe Excellentie verdacht, een zekere Anton Pointz.'

'En heeft men dien man aangehouden?' vroeg Leycester, van kleur veranderende.

'Men heeft niets kunnen doen, dan zijne gangen nasporen,

Doorluchtige heer! en daardoor is men tegelijk onderricht geworden, dat hij houdt *connectie* met zekere vrouwe Anna, die allerlei tijdingen uit het leger en van den vijand vele dagen weet, vóórdat ze bekend zijn, en tegen welke men niet heeft durven procedeeren, wezende zij gehuisvest in den *Duitschen Huize.*

'Al wel! ik wete, op welke vrouwe gij doelt,' hernam Leycester, 'en zal daar zelve in voorzien.'

Reingoud had intusschen gelezen met kennelijke verrassing, en sprak tot Leycester:

'Mylord Graaf! het zijn enkel familie-zaken. Het belangt eene erfenis en een hijlik voor den heere doctor; doch mij dunkt, het zoude niet *discreet* zijn, daarvan gansche verklaring te doen, ten overstaan van alle deze getuigen.'

'En te eerder kunnen wij dit onzen jongen vriend sparen, sinds wij hierin gansch niet den weg zijn gegaan van een rechterlijk verhoor, en alle vormen zijn verachteloosd, met dat overijlig vonnis der uitzetting, daarvan wij den jongen doctor mits dezen ganschelijk gratie geven. En nu, achtbare Leoninus! daar we eenmaal zijn aan 't afdoen van huiselijke zaken, is uw zoon Elias hier en de bruigom?'

'Mylord! Graaf! hij is te Amersfoort met zijne kompagnie: en wat zijn hijlik aangaat, dat zal zeker afhangen van zijne aanstaande.'

'Ik meende doch, dat onze bevelen op dit punt klaar en ernstig waren!' sprak de Graaf. 'Voor zijne komst hier te Utrecht zal *ik* zorgen, en wat het andere aangaat, heer Reingoud! is uwe kleindochter nu voorbereid en gezind tot het huwelijk?'

'Mylord! mijn doorluchtige heer! haar verloofde heeft het haar nog niet gevraagd.'

'Zoo zal zich een derde met die vraag moeten belasten. Ik zie wel, dat geen van u beiden groote haast heeft, om ons daarin te verplichten!' zei Leycester met wat scherpheid. 'En hoe is het nu met het geloof?'

'Mylord! Dien zij zich tot herder en zielzorger verkoren heeft, staat voor u!' sprak Reingoud behendig die vraag overbrengende op Gideon.

Gideon begreep, en rustig trad hij iets voorwaarts.

'Wel dan, mijn vrome doctor! hebt gij de eere van die bekeering? Is zij nu Gereformeerd?'

‘Zij is niet meer Roomsch, Doorluchtige heer!’

‘Nu, bij God! dat is te denken; maar ik vrage, of ze nu belijdenis heeft gedaan van de ware religie, of gereed staat dat te doen?’

‘Neen, Mylord! daarvan is nog niets, en ik heb geene opinie, dat ze daartoe ooit zal komen.’

‘Nu, bij den Hemel! dat pleit niet bijster voor uwe abelheid, heer doctor! In zooveel tijds die simpele bekeering nog niet daargesteld, en bij zooveel goede dispositie, als er gezegd werd, dat de jonge dochter alreede in meester Taco's huis heeft betoond!’

‘De heer doctor schijnt meer bekwaam te zijn, in 't vernuftig ontwijken bij zijne predikatiën, van sommige poincten, die hem te*gen* zijn, dan in 't winnen van verdoolde schapen voor de kudde van den goeden Herder!’ sprak Modet.

Gideon zag Modet even aan, en antwoordde niets.

‘Broeder!’ zeide Helmichius tot Modet. ‘Met oorlof van Mylord den Graaf moet ik u zeggen, dat deze aantijging is meer subtiel en dubbelzinnig, dan wel eerlijk en Christelijk. Daar valt op de leere en predikatie van den jongen doctor nietwes aan te merken, dat zoo strenge bemerking verdient voor het gehoor van onzen Genadigen heere, alhoewel hij met sommigen van opinie verschilt, belangende het behandelen van wereldsche zaken op den kansel; schoon het mij in trouwe bevreemt, broeder! dat de jonkvrouw aan de hope, die men had, onder uwe leiding nog niet heeft beantwoord.’

‘Broeder!’ sprak Gideon. ‘Sterke indrukken zijn nog geenszins vaste gronden. Men moet zorgzaam zijn met dit niet te verwarren, en waar ik de eersten zag, hield ik het nog voor noodig, ernstig en bedachtzaam op de laatsten toe te zien, en te eerder, daar ik mij overtuigd hield, dat er bijoorzaken op die richting van haar geest hebben gewerkt, daarvan ik mij geene vrijheid vond, gebruik te maken, om haar voor de bijzondere leerstukken onzer Kerke te winnen, die mij toeschenen, oorspronkelijk te strijden met hare opinie, en alzoo een strik te werpen om haar hals tegen het voorbeeld Pauli!’

‘Maar met die nauwgezette omzichtigheid zijt gij dus niet met al gevorderd!’ sprak Leycester. ‘Daar doet ge noch hare ziele, noch der Kerke winst mede.’

‘Wat het laatste betreft, Mylord! ik heb nooit geoordeeld, dat de Kerke gevorderd wordt door het aanbrengen van leden in haar schoot, die niet uit zuivere en vaste overtuiging één zijn met alle hare leerstukken; sinds het niet de vrage kan wezen, van wat namen meer op het register harer ledematen, maar van vele levende lidmaten, die geacht kunnen worden, te zijn opgeschreven in het boek des Lams! En wat hare ziele betreft, Mylord Graaf! niet door mij, maar door inwerking des Heeren in haar harte, - schoon ik het voorrecht had, daartoe het middel te zijn, - is zij gansch gereinigd van bijgeloovige en onchristelijke opvattingen, uit eene vroegere kerkgemeenschap overgehouden, en zij is nu Christi eigen, hebbende Dien aangenomen voor haren Verlosser en Heer, en Dien volgende, naar de eischen der zuivere Evangelische voorschriften, zich gansch en éénig houdende aan Gods woord en voor onwaarde erkennende, wat daartegen strijdt, of wat uit de menschen is; en zij leeft *in* dat geloof en *naar* dat geloof, als eene ziele, die de wereld is afgestorven, en die zich, naar den heiligsten zin en zonder bijgeloof, Gode heeft gewijd!’

‘En met dat al is ze nauwelijks iets meer dan eene afgevallene pausgezinde!’ viel Modet in.

En Leycester sprak:

‘Ik acht uwe redenen niet kwalijk, heer doctor! en toch ware het goed, zoo ze zich tot onze religie konde voegen. En van u doet het mij wonder, heer Reingoud! die een zoo gezet en rechtgeloovig Christen zijt, dat gij u daaromtrent niet meerder laat gelegen liggen.’

Reingoud verbleekte.

‘Mylord Graaf! mijn zwak voor mijn kind is groot, - is een zwak, als ik bekenne, - en ik, niet den moed hebbende, haar tot ietwes te dwingen, heb zulks gansch en geheel aan den leeraar overgelaten, aan welken zij zich uit verkiezing betrouwd heeft, en van wien ik in trouwe had verwacht, dat hij reeds verder ware gevorderd.’

‘Mij dacht, ik had bewezen, dat zij zeer verre gevorderd was, heere Reingoud! Ik mag het zeggen met prijze en dankzegging aan God; doch eer ze zou kunnen lidmate zijn van onze Gereformeerde Kerke, zoude zij uit volle, vrije instemminge des harten, zonder inwerkinge van anderer opinie, alle punten van onze

Nederlandsche geloofsbelijdenis moeten aannemen, en juist dat is het, ik zie niet vooruit, dat ze daartoe geraken zal.'

'Ei wat!' riep Modet, 'zulke flauwe voorwendselen moeten geen dienaar der Kerke terughouden, waar het vrage is, een verdoold lam tot den schaapsstal in te brengen; zijn 't middelbare zaken, dan is 't geen bezwaar, daarover heen te stappen; belangt het wichtige punten, dan mocht het hare ziele schaden, zoo ze in doling bleef. En met oorlof van mijn gebiedenden Heere, en mits inwilliging van heere Reingoud, zal ik, die hieromtrent vrijere consciëntie heb, mij volgaarne bemoeien, haar daarover heen te zetten, is 't niet door de trekkende kracht van de blijde boodschap des Evangeliums, zoo zij 't door de schrikkelijke donderslagen van de doodslaande wet!'

Het was Reingoud of hem een koud zweet uitbrak; zijne tegenwoordigheid van geest en al zijn vernuft begaf hem; hij zeide niets; alleen hief hij het oog smeekend op naar Gideon, die nu met waardigheid zeide:

'Mylord! en gij, heer Reingoud! en gij, heer Modet! en gij, mijn waarde Broeder Helmichius! en gij, achtbare heer Leoninus! aanhoort dit woord, dat ik spreke, en daarbij ik God ten getuige roepe. De jonkvrouw heeft zich nu eenmaal aan mij betrouwd, tot bestuur en voorlichting in geestelijke aangelegenheden; dat is geweest uit eigene keuze en met toestemming van haar naasten verwant, en dus naar Gods raad en leiding, zoo zal ik mij die zorge niet laten ontnemen, dan bij wille en verkiezing der jonkvrouwe zelve, en ik zal niet toelaten, dat iemand hier trede in den weg, dien de Heere houdt met deze ziele, door haar te dreigen met de verschrikkingen der wet, sinds zij zich heeft vastgeklemd aan het kruis der genade.'

'Dat kleine doctortje is wel de stoutste spreker, dien ik hoorde mijn leven lang!' riep Leycester, die met een zeker welgevallen had toegeluisterd. 'En mijnentwege moge hij gelijk hebben, eene uitzondering op het gewone leven behandelende als uitzondering; schoon ik mij niet wel godsdienst voorstelle, zonder het waarnemen der kerkelijke instellingen, en het gebruik maken van de genademiddelen der Kerke. Wat acht gij er van, mijne heeren van de godkunde?'

'Mylord Graaf! De doctor is gansch niet in zijn recht, wezende niet eenmaal gevestigd leeraar, en zelfs dat zijnde, geenerlei herderlijk gezag hebbende hier ter stede.'

‘Op dit punt zou de jonge doctor juist in zijn recht zijn,’ hernam Helmichius, ‘wezende de jonkvrouw nog van geene kerkgemeenschap in 't geheel en behoorende dus nog niet onder de tucht. Hij, zijnde doctor der theologie, en als kerkdienaar examen hebbende afgelegd, heeft recht, die leere te onderwijzen op die wijze, als hij 't met zijne *consciëntie* verantwoorden kan, en eerst, als hij eene persone, van kettersche leeringe doorvoed, *tot* de Kerke inbracht, mag men hem oordeelen, - niet als hij, om gebrek aan algeheele rechtgeloovigheid, eene vreemde weerhoudt in te gaan.’

‘Nu, heer doctor! gij hebt het gehoord: de wereldsche en kerkelijke macht neigen te uwer gunste, en de ouderlijke heeft geen oogenblik tegen de uwe geweest!’ sprak Reingoud.

‘Maar, heer Kantzler!’ sprak Leycester. ‘Mij schijnt het vreemd, dat gij u hierin nietwes uitspreekt.’

De Kanselier had hierbij toegezien, zwijgend en met een zeker ironiek glimlachje op Gideon ziende, terwijl deze zich weren moest tegen bekrompenheid, willekeur en kwaden wil.

‘Mijn Doorluchtige heer! over twistzaken van religie heb ik geene opinie in 't geheel; maar zoo deze heeren onder elkanderen tot een ander resultaat waren gekomen, zoude ik mij veroorloofd hebben te vragen, in den naam van mijn zoon, oft dan den toekomstigen bruigom hierin geene beslissende stem toekwam?’

‘Als billijk is!’ sprak Leycester. ‘En tot welke religie belijdt de heer Elias zich?’

‘Hij behoort tot geen kerkgenootschap in 't geheel....’

‘Gij zijt dan toch nauwelijks ietwes anders dan gedoopte heidenen!’ sprak Leycester.

‘Daarvoor zal Uwe Excellentie ons ook Romeinen vinden in den dag des onheils, dien ik zie naderen.’

‘O! Vergeef mij, achtbare Kanselier!’ sprak Gideon. ‘Ik kan dat niet hooren, dat gij de kracht van heidensche deugd zoudt prijzen, boven de Christelijke. Wel gaarne schenk ik u twee Brutussen, die het menschelijke in den mensch hebben gedood, ter wille van den burger, voor één Stefanus, wiens laatste zucht de triomfkreet is der verhevenste menschheid, die zich door Christus vereenigt met God, en die zijne vijanden niet veracht, maar die voor hen bidt.’

‘Socrates glimlachte over de zijnen, met den giftbeker in de hand.’

‘De Atheners hadden een altaar opgericht aan den onbekenden God: wie zegt ons, dat niet Socrates....’

‘Een Christen geweest zij? Fij, Gideon! gij weet beter dan dit....; maar in trouwe, Mylord! Graaf! wij vergaten ons daar in eene redetwist, die gansch niet voegelijk was voor uwe tegenwoordigheid.’

‘Die ons toch onderhoudend zou geweest zijn, aan te hooren op anderen tijd, sinds wij veel genoegen nemen in zulke redenen, en zonderling instemmen met die van onzen vromen en weerbaren jongen doctor.’

‘Stem dan ook met mij in, Mylord! dat het ons politieken, profijtelijk zoude zijn, zoo er hier te Utrecht een altaar kon worden opgericht, als dat van Athene, sinds hier nu vele luiden moeten wezen, die geen raad meer weten met haar geloove. De oude Katholieken worden verward met Spaansche verraders. De nieuwe Geuzen drijven de ouden uit; de een, zegt den ander, te zijn de oorzaak der verwarring en toch blijven het allen liefelijke Christenen!’

‘Met gunst! niet meer van de uitzetting voor heden!’ sprak de Graaf. ‘Wij hebben onzen jongen doctor een last op te dragen.’ Toen zich tot Gideon keerende: ‘Mijn beminde welwaarde! gij moet volbrengen, wat het voegelijkst door *u* geschieden kan. God de Heer neme u in Zijne hooge en heilige hoede! Wij dragen u op, de jonkvrouw Jacoba, heer Reingoud's kleindochter, voor te bereiden, nu wel en degelijk heer Elias voor bruidegom aan te nemen, sinds daar bij dit paar een tusschenpoos schijnt noodig te zijn. En nu, mijne heeren allen! weest gegroet! Gij hebt uw oorlof! Mijne middagure van uitspannig is weer verloopen; de voorname krijgsoversten zullen mij alreede wachten in de raadzaal, naar ik achte.’

Voor Leycester had Gideon zich gebogen met een gevoel, of hem een steen op het harte was gewenteld.

De Kanselier fluisterde hem in:

‘Eilieve zone! gij hebt daar een alleraardigst staaltje van de broederlijke handelwijze uwer toekomstige ambtgenooten, in den waardigen welwaarden Modet.’

‘De man wandelt naar zijn licht. Nu het mij betreft: wil ik *hem* niet hard oordeelen; hij gelooft, dat een goed kerkdienaar te zijn, bestaat in overijverige trouwe aan den Graaf van Leycester!’

‘Van dergelijke *trouwe dienaren* heeft de Graaf heden proef gehad, en hij heeft er velen, en te velen; en dat is zijn noodlot!’ hernam Leoninus. ‘Doch zeg mij! Wat kan mij de welwaarde Helmichius te zeggen hebben? Hij is tweemaal aan mijn huis geweest, zonder mij te treffen!’

‘Mag ik u zoo aanstonds met hem samenbrengen in den tuin van het *Duitsche Huis?’* vroeg de jonge man, die zeer bleek was geworden.

En Reingoud fluisterde hem in:

‘Mijn eeuwige dank en vriendschap, jonge man! voor uw moed en uwe wijsheid in dezen! Ik vreesde niets, niets zoozeer, dan dat gij haar Gereformeerd zoudt *maken.’*

Modet morde iets tusschen de tanden van: *slappe ijver* en *trage knechten,* en Helmichius zeide hem dit ernstig woord:

‘Broeder! gij hebt aangaande dien Spaanschen brief en de bedoelde uitbanning, en in geheel dit uur, met den waardigen jongen broeder niet gehandeld naar de voorschriften des Woords, dat vermaant: “niet kwalijk te spreken van den broeder en den broeder niet te oordeelen!” Want tot rechters heeft de Heere Heere ons niet gesteld, maar tot dienaren!’

Tegen verwachting, tegen eigen voornemen wellicht, zien we den Graaf van Leycester toch eene verdubbelde strengheid oefenen tegen sommige Utrechtenaren, met uitzetting bedreigd, of die alreede zich uitgebannen zagen. De eersten kregen briefjes, die hun geboden, binnen vijf dagen hunne stad te verlaten; en dit geschiedde nu wel zeker naar zijn wil, en niet bij misbruik van zijn naam. Voor de anderen werd de *sauve-garde* ingetrokken, en hun Friesland als ballingsoord aangewezen. Deze vernieuwde vervolging heeft schijn van wreedheid en willekeur; maar wij hebben den Graaf van Leycester in Nederland, in dit tijdperk, geene daden van doellooze wreedheid en roekeloozen willekeur zien plegen; en in oogenblikken als deze, ingelicht als hij *nu* was, gespannen als hij stond met Holland, in onrust over de beoordeeling der laatste voorvallen aan het Engelsche hof, gedrongen te veld te trekken, en van de Staten afhankelijk voor de stoffelijke middelen der krijgsrusting, was hij de man niet, om gansch zonder oorzaak, alléén naar influistering van gunstelingen, zijne volksgunst in Utrecht te wagen, aan zulke handelingen tegen Utrecht's aanzienlijken; om niet te zeggen, wat het

hem werken kon in Holland. Ook is het bewezen, dat er in Utrecht als in Holland, eene partij malcontenten bestond; waarschijnlijk is het, dat hier Roomschen en Jacobsgezinden, beiden verdrukt in gewetensbelangen en teruggezet in het burgerlijke, zich aanééngesloten hebben. Mogelijk, dat aanzienlijken als Floris Thin, Robert van Drunen, en wie er meer mochten zijn, die partij hebben beschermd of er werkelijk deel aan hebben genomen; mogelijk ook, dat ze zich in 't geheim aan de Hollandsche Staten-partij hadden aangesloten; dat zeker wel geen staatsverraad was, maar dat Leycester recht gaf, hen in deze oogenblikken te beschouwen als zijne tegenstanders, als gevaarlijke onderdanen. Wij zouden willen weten, wat Barneveld zou gedaan hebben tegen Leycestersgezinden in zijne provincie, zoo bij eene macht tegen hen gehad had, als Leycester hier. Of liever, wij behoeven er niet naar te gissen, wij zullen gelegenheid te over hebben, om het te zien. De Utrechtsche heeren werden goede patriotten genoemd, en het is te onderstellen, dat ze het zijn geweest; in den Hollandschen zin een betere patriot, een betere voorstander van echt Hollandsche belangen, was er wellicht in heel Nederland niet, dan juist Barneveld; maar als wij nu eens zien uit Leycester's oogen; waarvoor moeten wij ze dan houden? Daarbij de handelwijze van de meesten der uitgebannenen zelve, lokte nieuwe strengheid uit. Sommigen hielden zich op, in plaatsen zóó nabij Utrecht, dat het verdenking tegen hunne oogmerken moest opwekken; anderen waren naar Holland geweken. Allen zondigden tegen het bevel, dat hun als wijkplaats aanwees, eene provincie, die de Graaf onzijdig geloofde, en waar hij hen wel vertrouwd achtte. Maar ze wijken naar Holland, - naar Holland, dat hun niet enkel toevlucht verstrekt en bescherming; maar welks Staten hen machtigen, om het geledene aan lijf of goed wettelijk te verhalen op de plegers. In hoever deze machtiging is overéén te brengen met eerbied voor provinciale privilegiën en instellingen, kan wel een beter en fijner onderzoek verdienen, dan in onze macht is; maar zeker was 't een geweldige en stoute ingreep in Leycester's rechten, als Gouverneur-Generaal, als wie de hoogste overigheid representeerde, zelfs naar *hunne* schatting, als wien het gansche beleid der justitie was toevertrouwd. Zoo machtigde eene provincie onderdanen uit eene andere provincie, wederrechtelijk bij hen gevlucht, op te treden als eischers

tegen het Hoofd van den Staat; want in 't einde: diegenen, die hun in lijf of goed hadden schade gedaan, waren gemachtigden van den Graaf, voor wie de Graaf zelf zou moeten opkomen, dat hij ook bij latere verantwoording deed; - was hij zelf, want hij had de veroordeeling later bekrachtigd, en welke rechten latere constituties ook mogen gegeven hebben tegen vorsten, van dezulke was zeker toenmaals nog de gedachte in niemand opgekomen, en allerminst als recht toegekend. Deze inbreuk op het zijne was dus als een openlijke aanval, en de Graaf zelf begreep het dus; en half in verbittering, half in triomf, zeide hij tot den Kanselier:

'Heb ik niet recht gehad in mijn vermoeden, dat deze luiden rebellisch waren, en dat Holland hen stijven zoude?'

En de Kanselier antwoordde zuchtend:

'Doorluchtige heer! dat is weer uw noodlot, dat gij gelijk hebt, waar het u tot groot profijt zoude wezen, ongelijk te hebben.'

En hetzij de Graaf de volle beteekenis van dat woord begrepen heeft, of niet, hij nam daarop maatregelen, als wie door de uitkomst in zijn gevoelen is versterkt, en wie meer dan ooit daarin gedenkt te volharden. De posten, opengevallen door de uitbanning liet hij bezetten, naar aanwijzing van Reingoud, en dus door personen, van wier gehechtheid aan zijn persoon en aan zijne partij hij verzekerd was; ieder ander regent in zijn toestand zou hetzelfde hebben gedaan, daarbij niet vragende naar hunne herkomst, en van het gevoelen uitgaande, dat alle inwoners van Utrecht, waar ze hem nutte en trouwe dienaren konden zijn, Nederlanders waren voor hem; en schoon het zeker is, dat hij daarmede zich vergreep tegen privilegiën en Utrecht's burgerrecht, het was zijn beginsel het provincialisme tegen te staan. In ieder tijdperk van overgang wordt er met vroegere instellingen gebroken, of bij botsing iets van het oude omver geworpen. Holland zelf had alreede het voorbeeld gegeven, dat men uitzonderingen durfde maken, op den regel van het burgerschap. Barneveld en Buis waren Utrechtenaren van geboorte, en toch in Hollandsche ambten gebruikt. Zoo werd Hendrik Aegileus raad en procureur-generaal, Jacques de Bellechere praesident van 't hof van Utrecht, Herman Wijnhoff en Jan van den Berg raden, Philips Ratallier griffier, en Jacques de Pottere rentmees-

ter der Stichtsche domeinen. En schoon die benoeming geschied was, zonder medewerking der Staten van Utrecht, en dus tegen het privilegie, en zelfs tegen het tractaat met Engeland, hebben de gekorenen en edelen die benoeming toch goedgekeurd, zij zelve hebben zeker het dringende belang van 't oogenblik ingezien. Slechts hebben zij zich gewapend tegen herhalingen van dien, door hun ‘voor deze reize,’ en door Leycester de belofte af te nemen, dat zulks niet meer zoude geschieden, ten ware ook andere provinciën zulks hadden gebillijkt. Eene enkele aanstelling was hen tegen; ook is zij slechts eene tijdelijke geweest; die van hopman Karel van Trillo als schout. Later ook werden er veranderingen in de vroedschap daargesteld, schoon binnenstijds. Jonkheer Pieter Ruisch werd tot eersten burgemeester benoemd, en Gerard Prouninck, die zich een vurig Reingoudist had betoond, en zijne pen had geleend tot belasting van Buis, werd beloond met het ambt van tweeden burgemeester. - Ziedaar in de provincie en stad van Utrecht Leycester's overijverige gunstgenooten, en Reingoud's werktuigen meester van de hoogste ambten! Ziedaar ambtenaren, burgers of krijgsvolk aan den Graaf en de Koningin verbonden door een nieuwen en afzonderlijken eed! Ziedaar Utrecht kennelijk afgescheiden van Holland, en meer daarentegen overstaande dan ooit in belangen en beginselen!

XI. Barbara krijgt een last en Gideon volbrengt er een.

De voornaamste krijgsoversten hadden hunne troepen saamgetrokken in de provincie Utrecht, op bevel van den Graaf, en waren zelve door hem bijeengeroepen in hunne hoofdstad, om te beraadslagen over den veldtocht in het Geldersche. Zij allen waren dus daar, van den Keurvorst van Keulen en den jongen Graaf Maurits af, tot op Sidney, Essex en Norrits toe; en waar de Graaf aan den eerste (den Keurvorst) zijn vertrouwen had geschonken, had hij toch niet vergeten, den tweede de prijze en de eere te geven, die hem toekwam, voor zijn eerste wapenfeit bij Axel, tot welks verovering Maurits niet enkel met zijn arm,

maar ook met zijn hoofd had medegewerkt; in één woord, de Graaf vergat niet ieder te geven, wat hem toekwam, en allen bewees hij eenige hoffelijke opmerkzaamheid, om allen te vereenigen in gehechtheid aan zijn persoon; - eene éénheid, die noodig was. waar men te velde zou trekken. - Tot zijn bitteren spijt stuitte hij op Hohenlo, en nu niet meer om de zaak van Buis, die de wispelturige heer reeds scheen vergeten te hebben, maar uit verbittering, om een twist, die er ontstaan was tusschen hem zelven en den jongen Edward Norrits, broeder van den veldheer. Leycester's verdriet en verlegenheid over deze zaak is zóó kennelijk, - zijne pogingen, om haar bij te leggen, waren zóó eerlijk, dat het tot medelijden wekt, waar men ziet, dat ze ijdel bleven. Hohenlo bracht hem zijn *brevet* als luitenant-generaal terug, en schoon dat later weer wat werd gemiddeld, de dwarsdrijverijen van den oudsten Norrits, de verwarring en de ontevredenheid, die deze wist te stichten in 't leger, en de voortgaande opwinding der Engelsche en Nederlandsche heeren tegen elkander, waar ze zich partij stelden voor de twistenden, maakten het den Graaf dus bang, dat hij nauwelijks met zulke oversten en met zulk een leger zijn krijgsplan durfde doorzetten; dat toch geschieden moest, zou niet de eene stad na de andere zoetelijk aan den vijand overgaan. Zij hadden elkander uitgedaagd. Leycester verbood Edward Norrits het *duel;* - deed Hohenlo bidden, zich tot verzoenlijkheid te neigen; en aan het eind zijner bemoeiingen schenen ze hun strijd te hebben opgegeven. Maar de gedempte haat was blijven smeulen in hunne ziel, en zou kunnen opleven in een gevaarlijk oogenblik, en de Graaf wist het, dat hij hen beiden gebruiken moest met de uiterste omzichtigheid. Toch had hij nu den dag van zijn vertrek uit Utrecht kunnen bepalen; maar vooraf wilde hij nog een ernstig woord van inlichting hebben over de laatste handelingen van Holland. Hij wilde weten, waarom men daar beschermde, wie hij mistrouwde; hij wilde in 't eind verklaring hebben van de houding, die Holland aannam tegen den Gouverneur-Generaal, en het was van den Advocaat, dat hij die inlichting verlangde en die rekenschap wilde vragen. Hij ontbood Barneveld bij zich te Utrecht, en hetzij Reingoud's invloed hier werkte of niet, de Graaf handelde recht; de Graaf handelde wijs; de Graaf handelde hier openlijk en de Kanselier stemde met dit opontbod in.... Slechts in zijn hoofd

rees een twijfel, dien hij uit omzichtigheid geene lucht gaf: ‘Zou Barneveld komen?’

.....

.....

‘Barbara! zoet vrouwken!’ sprak Reingoud, vervolgende een onderhoud met deze, in het diepst van zijne *geheimkameren.* ‘Als ge dan op gezegde wijze Holland zult doortrekken tot in 's Hage, zult ge, na het uitvoeren van gezegden last, u nog bemoeien, in 't heimelijk, het verspreiden van deze boekskens te vervorderen.’ En hij wees haar een groot pakket kleine boekjes en geschriftjes, dat op zijne tafel lag.

‘Het zal geschieden, zooals 't u gelieft, meester Jacques!’ hernam zij op dien toon van gewillige onderdanigheid, die haar anders vreemd was. Werkelijk ook had zij in geheel haar voorkomen eene bedeesdheid, iets schuws, dat haar onnatuurlijk was; 't was of ze zich wat angstig voelde en niet op haar gemak. Vreesde zij nog altijd Reingoud's verbond met onderaardsche machten, of was het hare veranderde kleeding, nu als door Puriteinschen smaak geregeld, die haar dit voorkomen van bedeesde schuchterheid gaf? Toch kwam een trek van haar vermetelen aard boven, toen zij, een der boekjes opnemende, met schalke stoutheid op Reingoud zag; en hem zeide: Daar mogen wel *vileyne materiën* behandeld worden in die boekskens, en ze onthouden zekerlijk venijnige *calumniën* tegen den Advocaat van Holland.’

‘Scherpe waarheden, nesk wijfje!’ verbeterde hij; ‘doch hoe komt gij er toe, dit te raden, niet konnende lezen?’

‘Ei! daar hoeft men heks nog tooverkol om te zijn! Dat boekje gelijkt, als het eene ei op het andere, naar een, dat ik vóórgisteren zag in de handen van sommige poorters, die voor het wantmakers-gildehuis stonden te stoepenen, en dat een ieder, die er de oogen insloeg, tot een zwaar woord of eene verwensching verwekte, tegen mijne heeren de Staten en den heere Barneveld. En het ééne hittige woord lokte het andere uit, zulks, die lieden (het boeksken helpende) hen zelfs in eene opwinding brachten, daarvan wel vechten en mestrekken het eind kon geweest zijn, sinds daar ook luiden tusschen kwamen, die geene....’

‘Nu, vaar voort, kind! Ik merk wel, waar ge heen wilt; het woord is geene blasphemie.’

‘Reingoudisten waren;’ hernam ze bemoedigd, ‘en die riepen, dat dit waren “practijken en troghelzaken van uitheemsche bedelbrokken, die zich in de Unie-provinciën in de ambten kwamen steken, tot schade van 's lands ingeboren heeren.”’

‘Ingeboren schelmen!’ riep Reingoud geërgerd. ‘Oft niet die van Holland zich dus opgepropt hadden, met ambten, dat ze nauw gapen konden!’

‘Vrouwen, die zich tusschen de mannen stelden, hebben 't geweerd; doch 't was mij bewijs genoeg, dat daar in die kleine boekskens woordekens staan, die als venijnige serpenten-tongentjes twistinge zaaien en onmoeite, waar ze sissen mogen.’

‘Nu dan, Barbara! zoo ge dat weet en beseft, zal dat u tot omzichtigheid raden in 't behandelen van die papieren slangetjes! Gij zult toch geen schroom hebben, ietwat te brouwen tegen de heeren van Holland, zonderling niet den Advocaat?’

‘Begut! Hoe zou ik, heer Reingoud? Eerstelijk uwe dienares wezende, vrage ik naar nietwes anders, dan uwen wille; en nog daartoe, die heeren hebben indertijd tegen mijn heer den nobelen admiraal het kwade gepleegd, daarvan hem - Gods lieve Heiligen zegenen hem daarvoor! - de hooge Graaf heeft vrijgemaakt. Wat hij een goed meester was, toen ik nog in dienste was zijner vrouwe! En hoe hij mij dapperlijk gemainteneerd heeft tegen degenen, die mij “verraderesse” scholden, omdat ik een goed Spaansch soldaat minde....! En hoe hij mijn hijlijk heeft gevorderd, uit vreeze van erger, schoon mij vermanend, mij niet te noemen naar mijns mans naam, dat altijd voor eene eerlijke vrouwe eene groote grieve is! En hoe hij mijn armen Pointz heeft geveiligd tegen 't akelig lot, dat de woedende matrozen van de Zeeuwsche vloot sommigen zijner makkers hadden bereid! En hoe hij hem uit goede voorzorg gevangen hield! En hoe...’

‘Sus, Barbara! De vloed van uwe dankbaarheid is al zoo geweldig bij 't losbreken, als die van uw toorn,’ glimlachte Reingoud; ‘doch al dit moge u nog meer aanvuren in 't ijverig volbrengen van mijn last, sinds ge als met denzelfden handgreep des admiraals zake wreekt, en die van zijn hoogen beschermer vordert. Ge kunt hier en daar onder 't kleine volk, onder zeeluiden, en waar ge Treslong geliefd weet, van Barneveld's geweldenarij tegen hem u ietwat verluiden laten. Die een hond wil afgemaakt hebben, schelde hem dol! Eene vlek meer op diens

politiek zonden-register schaadt niet, en hij zal ook zoo nauw niet wegen, als het mijns persoons kwaliteiten geldt. In Holland zijn ze begonnen met schotschriften en naamschenden.'

'Dat 's afgesproken, meester!' zei Barbara gul; 'schoon 't eene miserabele plage is, dat de groote heeren, bij 't regeeren van den Staat, zich met zulke vonden behelpen moeten, daarvoor slechte luiden tegen den ander met roode kaken zouden staan.'

'Zoo is 't, kleine santin! Maar een zulk rood is niet gangbaar in de politiek. Gij inmiddels niet omzichtig wezende, kunt in moeite komen om dezen handel.'

'Ja, een duw of een stoot mag er wel op mij vallen; maar het *kind* is nu niet met mij, en voor mij zelve ben ik weerbaar.'

'En zelfs met de meeste voorzorg zult ge de opmerking niet gansch konnen ontgaan. Men zou u kunnen aanhouden.'

'Nu, wat dat betreft, ik zoude u noodseinen doen. Gij hebt een langen arm, alle provinciën door.'

'Dien ik toch niet zou gebruiken te uwer hulpe. Gij moogt u in geen geval onderstaan, *mij* te noemen.'

'Moet dus handelen, als kwame dit fraaie uitdenksel van mij, en zal dus in alle nood en leed geen steun hebben noch heul, dan in mij zelve.'

'Certeyn niet! Een notabel man zal gemeene zaak met u maken en zorge dragen voor uwe veiligheid; en overkomt u ietwes, mij daarvan kond doen; door de derde hand zal ik u bijstaan en uitredden, waar 't noodig is; doch zie! er is een vond bedacht, om u zelfs vooruit te hoeden. Zie dezen koffer, daarin gij de boeken pakken zult voor de reize! Hij is van dubbelen bodem voorzien, en op deze wijze te gebruiken.' Hij toonde het haar. 'Wordt ge nu door mijne lieden aangehouden en ondervraagd, zoo toon vrij deze boekskens, die zij oorbare waar zullen achten; doch zijn 't des Advocaats grijpvogels, die u in de klauwen nemen, zoo open dit, en zij zullen u onschuldig houden, sinds deze zijde niets bevat, dan hatelijke schotschriften, die in Holland koers hebben, om den Grave hatelijk te maken, de predikanten in spot te brengen en mij doodsvijanden te bereiden uit ieder, wie ze leest. Hebt ge begrepen?'

'Wel genoeg, en zal 't bekwaam volbrengen.'

'Uit 's Hage gaat uwe reize naar Rotterdam; daar wacht ge

nadere onderrichting van meester Steven Paret, wien gij dit pakket brieven van mij zult overreiken, en die u een ander voor mij zal medegeven.'

Barbara zag op Reingoud, met hare groote zwarte oogen wijd geopend, als wilde zij uit zijn gezicht lezen, of hij meende, wat hij daar sprak.

'Denkelijk zal hij u eenige bezending opdragen naar Zeeland!' ging Reingoud voort, of hij hare verbazing niet opmerkte.

'Meester Jacques Reingault!' riep Barbara; en het was hare schuld niet, zoo hare handen onwillekeurig de heup zochten, bij de vaste houding, die zij zocht aan te nemen. 'Meester Jacques Reingault! ik wil wel bekennen, u voor heer aangenomen te hebben, en beloven, u te dienen uit alle macht, doch gemeene zaak maken met Steven Paret, te wiens dienste ook, dat zal ik geenszins doen, daar heb ik voor mij zelve en voor hem eene zware vermaledijinge op gelegd, en dus de onderrichtinge, die ik noodig heb, geef mij die zelve, of door een ander, doch voeg mij niet samen met dezen fielt!'

Reingoud, zoodra zijn laatste woord was uitgesproken, had zich neergeworpen in de mollige kussens van zijn divan; terwijl zij sprak, had hij een der boekjes ingezien, met kennelijk welgevallen, en intusschen bij zich zelven gemurmeld:

'Wel gezegd, Prouninck! Een fijne trek, man! Daar mogen ze niet tegen.'

En meer dergelijke opmerkingen, als dacht hij zich alléén. Barbara bemerkte, dat hare welsprekendheid niet eens was aangehoord, en ze begon dus op wat luider toon, en dichter bij komende:

'Heer Reingoud! in eeuwigheid voeg ik mij niet weer samen met den verraderlijken schurk, Steven Paret.'

''t Moet zijn, Barbara!' sprak hij, even opziende.

'Ik zeg u, dat ik er een vloek op gelegd heb, en dat het *niet* zijn zal! zoo waarachtig ik mij Barbara Boots noeme!'

''t Moet zijn, vrouwe Pointz!' herhaalde Reingoud.

'Neen, heer!' riep zij driftiger. 'Dat baat niet, al geeft ge mij dien naam, sinds de persoon blijft en dezelfde is. Maar, meester! opdat gij veranderen zult, gedenk, dat de schalk u kent, als Nicase van der lijde! dat hij de man is, die vriend en vijand, en den lieven Heer en Zijne heiligen al te zamen, om geld of uit

bangheid verraden zou! Eer ge uwe zaak en die van Mylord, en licht die van 't land, aan hem zoudt betrouwen, gedenk, dat hij uw kind, uwe Jacoba verlaten heeft, zoo haast hij in Engelsche dienstbaarheid zijn gewin hoopte te vinden! Eilacen! Eilacen, heer! Betrouw toch dus wichtige zake en mijne lijfszekerheid niet aan een gezel van zóó bedriegelijke tonge, en zóó twijfelachtige zinnen! Dat moest eene kwade kans geven. Och, heer! bij uwer ziele zaligheid! acht op mijne smeekinge, sinds ge mijn wil en wensch voor niet met al schijnt te achten!'

''t Moet zijn, Barbara!' herhaalde Reingoud ten derde male, en telkens op anderen toon.

'Och, heilige moeder Gods! Och, Sinte Barbara! Red mij uit dezen drang!' bad zij. ''t Wordt mij eng om het harte; niet dus wee zou het mij zijn, zoo ik eene rotte Spaansche ruiters voor mij zag, als bij die twee woorden alleen! Hebt gij dan geen ander, heer? Gij schudt alleen het hoofd; gij zoudt mij van zinnen brengen; - nu! Wat schrijft gij? Ik zie u niet gaarne schrijven. Geldt het mij?'

'Moet het zijn, Barbara Pointz?' sprak hij nu vragenderwijze.

'Och, Heere God! neen!' riep ze. 'Schrijf toch niet! Ik zal - ik zal dan den schalk voor compeer nemen; - maar, certeyn! dat brengt mij tot desperatie! Dat zal mij in ongeval brengen! Ik heb een voorgevoel!'

'Zie, Barbara! Nu ge verstandig zijt, zal ik u ietwat zeggen tot uw soelaas. Ik weet al zoo goed, als gij, wie Steven Paret is, en zoo hij de keuze had, tusschen mij gehoorzamen, of mij trouwloos zijn, overzeker betrouwde ik hem niet; maar hij heeft de keuze niet; hij kan er geene andere hebben, dan zich nauw en eerlijk te houden aan mijne zaak; en ziedaar, waarom hij zich niet onderstaan zal, ietwes tegen u te ondernemen, oft andere manieren tegen u aan te nemen, dan die der goedwillige *discretie,* daarvan ik hem *recommandatie* heb gedaan. Vorders moet gij zijne onderrichtingen vragen voor de verdere reize, en u belasten met de brieven of geschriften, die hij u mag aanbetrouwen. Deze geschriften van mij zijn van 't allerhoogste aanbelang, en dienen beter in *zijne* bewaring, dan in de mijne: zorg ze te bergen in de geheime lade van uw reisboete! En nu nog iets! Gij verlangt zeker Anton Pointz te zien, vóór uwe afreize?'

'O! zoo dat zijn kon!' riep zij.

‘Nu kan 't zijn!’ hernam hij met beteekenis. ‘Gij weet, hij is eigenlijk in gevangenschap van Modet en de burger-hoplieden, die tegen dank van Mylord hem toch achterhaald hebben; en had ik het niet gehinderd, zijne procedure ware korter geweest, dan die van meester Buis. Na strekt hij mij gijzelaar voor uwe volgzaamheid. Zoo haast ik zal weten, dat gij mijne commissiën en die van Paret, met gewillige abelheid hebt volbracht, zal ik voor zijne ontkoming zorgen. Nog iets! Op de reize geef u niet bloot, door u met papen of paperije op te houden! Maar wilt ge hier nog een priester, om daarmede af te rekenen, van wat gij uwe *zonden* noemt?’

‘Of ik wil, heer! Wat gij toch een voorzienig man zijt, om zoo op alles te denken!’

‘Wel, kind! zoo ik niet op alles dacht, hoe konde ik dan de voorzienigheid zijn, van u allen en van mij zelven?’

‘Jezus Maria! Heere Reingoud! Spreek zoo roekeloos een woord niet! Daarvan huivert mij de ziele, en zie! op alles denkende voor anderen, vergeet ge licht het noodigste voor u zelven; mij voor 't minst had ge haast doen vergeten, u dit schrijven te behandigen, dat de hooggeborene vrouwe mij op middag naar 't hoofd heeft geworpen, sinds ik haar, naar uw gebod, niet meer ter deure wilde inlaten.’

‘Ei, zoo!’ sprak Reingoud, ‘Nu, dat schrijven zal ik niet lezen. Zoo Laguillaire blijft aanhouden met die obstinatie, moet ze Utrecht ruimen! Ik wil rust hebben van hare vileyne vervolgingen!’ en hij wierp den brief verachtelijk neder.

Barbara raapte dien op.

‘Toch lees! Lees, heer!’ sprak zij. ‘Wie weet, hoe zorgelijk zij daarop geschreven heeft! 't Mag wel zijn met bloed en tranen!’

‘Juist daarom! Ze zou mij tot erbarming kunnen wekken, en aan Jacoba heeft ze dit lijden verdiend.’

‘Och, heer Reingoud! 't is toch eene vrouw, en eene die u vurig mint! Heb mededoogen met de menschen, dan verdient gij u gunste en erbarming bij God!’

‘Erbarming? Zoo waarachtig ik dezen brief ongelezen zal laten, Barbara Boots! zoo waarachtig begeere ik die niet, noch zou de gedachte daarvan kunnen dragen! Ik kan rampzalig worden, dat is mogelijk; maar ik zal altijd te fier zijn, om zoo schamel eene aalmoes aan te nemen, als die van het mededoogen.’

‘Mag ik nu gaan, meester Jacques?’ vroeg Barbara; want het harte werd haar beklemd.

‘Gij moogt. Samuël zal dezen koffer te nacht aan uw logies vervorderen, en daarnevens geld en geleibrieven voor de reize. Vervoeg u op 't *Duitsche Huis* aan *doctor* Julio, die mijne bevelen heeft voor een priester. De gevangenbewaarders van Pointz zijn u wachtende.’

‘Kan ik juffer Jacoba vaarwel zeggen?’

‘Beter is 't van niet; zij zou vragen doen, die gij niet mocht beantwoorden. En nu ga! Zoo ge ijverig zijt en volgzaam, hebt ge goede kans.’

Barbara zuchtte.

‘Ja! Maar ik weet niet, welk een heilige ik zal aanroepen, bij zoo scabieuse commissie, waar ik dien, onder zulke vanen!’ dacht zij in 't heengaan.

.....

.....

‘En nu, meester Barneveld! Dit vrouwken en hare pakkaadje in Zuid-Holland, in 's Hage, en gij hier in Utrecht, bij Mylord, bij mij!’ sprak Reingoud den volgenden dag, over die zending nadenkende. En hij vervolgde glimlachend. ‘Alle schikkingen zijn gemaakt, dus gemaakt, mijn goede heer Advocaat! dat ge wel moeite zult hebben, u daaruit los te pleiten, al waart ge nog betere voorspraak voor u zelven, dan voor Holland. Hoe ge verheugd zoudt wezen, zoo ge mij in zulken drang hadt kunnen beknellen! Voorzeker had ik uw kwaadaardig boekje tegen mij niet noodig, om te peilen, *hoe* ge mij haat! Aan hetgeen de Utrechtsche drukpers u brengt, kunt gij zien, dat gij met gelijke munt wordt betaald, en dat in 't eind de *gespagnoliseerde* Brabander het een verhollandschten Utrechtsman in slimme gauwigheid afwint. Alleen zoo hij eens niet kwam!....’ Reingoud's blik werd donker. ‘Hij zal toch in 't eind de stoutheid niet hebben, den Gouverneur-Generaal, - hetzij hij hem absoluut erkent, of niet, - ongehoorzaam te zijn, waar het eene wettelijke oproeping geldt; - neen! neen! geen onrust daarover, evenmin als over....’ hij glimlachte en verbleekte tegelijk. ‘'t Is toch vreemd in mijn aard, dat ik mij niet ganschelijk over alle dingen heen kan zetten. Terwijl ik Barbara verschrikte, deed ik mij zelf pijn. Daar is toch eene macht, die somwijlen inwerkt

op ons lot, welke het dan ook zij! De Kanselier noemt het noodlot! de *dominé's* voorzienigheid, doctor Julio de sterren; en die ik voele, en die mij ontrust, terwijl ik over haar spot, die ik overwinnen wil, en daarvoor ik mij in de plaats wil stellen.... kan het God zijn? de God, dien pastoors en ministers in mijn geest hebben bedorven? of de Christus, daar Gideon aan gelooft? Ik moest de gedachte daar aan kunnen dooden in mijn geest, en in dien van anderen, om volkomen ruste te hebben, of....,' en hij zuchtte diep, 'in Hem gelooven! en dat kan men niet, of men moest al hunne kluchten daarnevens kunnen slikken, en dat is te zot; dat is vernederend voor een man, als ik; dooden en overheerschen, dit ééne, dat zooveel peinzens vergt, en dat toch....' Eene wijle bleef hij nadenken. 'Daar heb ik nu toch Jacoba niet weer gezien, sinds dien noodlottigen avond. Dat is zoo goed voor mij, als voor anderen, te zeggen, dat ze in zooveel tijds hun Bijbel niet hebben opgeslagen. Jacoba's bijzijn zuivert mij; doch ik kan die zuiverheid niet altijd zoeken; en toch zou het goed zijn, haar wil en wensch zachtelijk te peilen, eer de jonge leeraar tot ons komt, en haar een lot opdringt, waarnaar ze niet vraagt, in den naam van, ik weet zelf niet welke, plichten! Ik ga haar zien; en daarin zal niet geschieden, dan naar haar welbehagen, en te eer nog, daar die Spaansche brief....'

'Master Henry Kiligrew!' diende Samuël aan.

'Ik ga tot hem!' riep Reingoud, schielijk uit zijne zijden kussens oprijzende, om nevens den Engelschen heer plaats te nemen in zijn huisvertrek, op een houten schammel.

'Ik kom tot u, vanwege Mylord!' sprak deze. 'Daar is antwoord gekomen uit den Haag....'

'Van Barneveld?' viel Reingoud driftig in.

'Neen. Die was te slim, om zelf te schrijven; van de Staten van Holland, daarbij ze "zich heuschelijk excuseeren aan den Graaf, dat ze weigeren moeten, hun Advocaat te laten vertrekken, konnende hem niet uit hunne vergadering missen."'

'Dat is zeker eene waarheid,' sprak Reingoud; 'want ik zou wel eens zien willen, wat die vergadering zou zijn zonder hem; doch de vond is verdoemelijk Barneveldsch! Een stouter en schendiger trotseeren van eens regeerders wil, beleefde ik niet, in al mijn politiek leven, ten ware het verklaarde rebellen betrof. Ik was op veel bedacht; maar ik had dit niet konnen wachten. Hoe neemt het de Graaf?'

‘Zooals een vorst en heer het nemen moet, die zich dus gekrenkt ziet. In 't eerst wilde hij terstond heftige en rigoureuse maatregelen nemen; doch Leoninus en ik hebben getracht hem te stillen, en verkregen, hij zou een paar uren over den eersten toorn laten verloopen, eer hij hierin ietwes besloot.’

‘En wat denkt de Graaf nu te doen?’

‘Hij zwijgt en laat u roepen, denkelijk om dit te overwegen; maar onze zeer goede Lord is nu, van de uiterste drift, vervallen in een staat van gedruktheid, die deerlijk is om aan te zien. Hij zegt: ‘Nu blijkt het wel, wat de heeren van Holland durven onderstaan; maar dit hadden zij zich niet veroorloofd, zoo de Koningin mij beter had gesteund.’

‘Laat Mylord dit niet dus nemen; ze zouden dit feit van fierheid en slimheid hebben gepleegd tegen de Koningin zelve, als ze het noodig achtten.’

‘De Graaf wil weten, wat dan toch eigenlijk de rechte beteekenis is van dat ambt van voorspraak, en oft een zulke zooveel hooger staat dan de leden der Staten, dat *hij* weigeren kan, waar *zij* gehoorzamen, zooals tot nu altijd is geschied.’

‘Op het eerste hoop ik Mylord te dienen; bij het tweede gedenk ik, dat in trouwe, de Graaf de Staten bij zich ontbiedt, en dat zij tot hiertoe altijd gekomen zijn met *reverentie* en in *obediëntie,* zooals het onderdanen tegenover hun souverein past; en dus de voorspraak, slechts de dienaar wezende van dit lichaam, daarvan de leden onderdanen zijn, mag met driedubbel recht schuldig wezen, bij verzuim van gehoorzaamheid.’

‘Maar, ziet ge? nu heeft niet *hij,* maar dat lichaam zelf de daad der *desobediëntie* op zich genomen; zij weigeren hem te laten gaan; hij is in hun dienst; zij kunnen den dienaar niet missen; hij heeft nog wel de voorzienige dubbelheid van aan Losen en Brederode te schrijven, dat hij spijt heeft van deze zaak, en oft ze zijne voorsprekers willen zijn in dezen bij Mylord; - die heeren zijn ook de commissie komen doen, doch zijn even verstoord als wij allen.’

‘Ze mogen wat! Ze zijn van zijne partij, en wisten licht vooraf, wat hij hierin zich zoude laten ordonneeren.’

‘Maar waarom nu dit?’ vroeg de eerlijke Kiligrew. ‘Zou hij zijne handelwijze tegen Mylord zóó zwaar te verantwoorden weten, dat hij die rekenschap dus vreest?’

‘Dit ter eener zijde, de onrust van 't kwaad geweten ter andere! Zich praktijken en manoeuvren kennende, die Mylord veel smadelijker en nadeeliger zijn, dan die gansche verraderije van Buis, *durft* hij niet komen, zich een gelijk lot vreezende.’

‘En als hij gekomen ware, heer Reingoud! wat hadt gij er in gedaan?’ vroeg Kiligrew, die als Leoninus hem niet vrij achtte van voorkennis en deelneming in der hoplieden bedrijf tegen Buis.

‘In eerlijke trouwe, ik weet het nog niet!’ hernam Reingoud. ‘Ik ben nogal de man van het moment, en ik zou eerst hebben willen afzien, oft hij, door wat dan ook, te winnen ware! Ik zou gehandeld hebben naar omstandigheden.’

En werkelijk, wij hebben reden te gelooven, dat er in Reingoud's hoofd nog geen vast plan was beraamd, van geweld of openlijken dwang tegen den persoon van Barneveld; wel, dat hij, hem te Utrecht hebbende, geïsoleerd van zijne partij en getuige van Leycester's, van zijne macht in die provincie, wellicht eene poging had gewaagd, om hem, als bij overrompeling, de eene of andere toestemming of daad van erkenning te ontwringen, die in Leycester's voordeel tegen hem te gebruiken zou zijn; maar wij zien, dat hij van Barneveld's afwezen in 's Hage hoopte gebruik te maken, om tegen hem te richten dat wapen der drukpers, dat men toen reeds als een geducht begon te erkennen, en dat Barneveld alreede tegen hem zelven had gebruikt; licht daartoe, - wij moeten rechtvaardig zijn; - uitgelokt, door het heftig inwerken der predikanten op den geest des volks. En Leycester? Zelfs zijne erkende tegenpartijders onder de historie-schrijvers, hebben geen enkel *bewijs* aangevoerd van eenig opzet van zijne zijde tegen Barneveld te dezer gelegenheid; en het is dus eene vrees, uit geen rein geweten *tegen den Graaf* opgekomen, die Barneveld wederhield te gehoorzamen; wellicht ook de zorg, dat het, bij zijne starre vasthoudendheid aan eigene beginselen, en bij Leycester's gekrenkten trots en verkort recht, tusschen hen bij samenzijn tot eene botsing mocht komen, die den laatste recht mocht geven, zijne geschonden majesteit door eenige daad van geweld te handhaven, hetzij zonder recht hem tot eene diergelijke daad mocht uittergen. Wat er van zijn moge, het bewijst tegen Barneveld; het bewijst tegen de Staten, dat zij, na hetgeen er gebeurd was, weigerden zich hierover te verantwoorden, of

voor het minst inlichting te geven, of zelve die van den Graaf te vragen, anders dan bij geschrifte, over zaken, die hen tegen waren. De Graaf waagde zich wel te 's Hage, na het vroeger gebeurde te Amsterdam. Waarom had Barneveld niet den moed, zich te Utrecht te wagen?

'Nu!' sprak Kiligrew lachend. ''t Is bijkans eene *consciëntie*-vrage; ik zal niet op antwoord dringen; ter andere zijde zijn er tijdingen uit Engeland gekomen en vroolijke. De nieuwe ambassadeur Wilkes is afgezonden; hij komt *"to deal plainly"* met den Graaf en met de Staten; en Mylord verwacht van zijne tusschenkomst veel.'

'Zoo 't maar niet eene verrassing zij, als met Heneadje!'

'Neen! De Graaf heeft de beste verzekeringen op dit punt van Lord Burleigh en master Walsingham beiden. Wilkes heeft belangrijke mondelinge mededeelingen van de Koningin aan Zijne Excellentie, en wichtige schriftelijke instructiën, en een ernstigen last tegenover de Staten. Daar ik hem persoonlijk ken, heb ik zekerheid, dat hij niet zal gebruikt worden tot eenige twijfelachtige handeling. En dat is ook zeer wenschelijk; want er gaan hier praktijken om, die wel dienen in 't heldere gesteld te worden.'

''t Is een voordeel, dat de Graaf besloten heeft te velde te trekken!' sprak Reingoud, dit onderwerp afbrekende. 'Dat zal Zijne Excellentie afleiding geven.'

'Mylord heeft ook verklaard, reeds morgen af te trekken. De Graaf zegt: "Als er niet haastelijk in voorzien wordt, zal de eene stad de andere volgen; en het minste verlies, dat den vijand eene kleine schade zou strekken, is ons van het grootste nadeel in deze oogenblikken."

'De Graaf ziet de meeste zaken zoo goed! Kon hij het slechts uitvoeren, als hij het ziet!'

'Mylord heeft Juliaan Cleerhage tot bevelhebber van Gorkum gesteld; in eene Zuid-Hollandsche stad achtte Zijne Excellentie wat voorzorge noodig. Er zijn daar zoovele *malcontenten.* Ook heeft Mylord aan de predikanten geschreven, zijne zaak daar wat ernstelijk voor te staan bij de gemeente.'

'Eilieve! Ik wenschte doch, dat Mylord ietwat meer wantrouwend ware, als 't die ministers geldt. Mengen zij zich in politiek te zijnen voordeele, dan belet niets, dat ze ook te winnen zijn

door Holland, en ik vertrouw geen van hen, die ik niet onder vier oogen heb gehad; en dan nog niet, als men ze de handen wat ruim laat, gelijk Modet heeft geleerd.'

'Uwe achting voor predikanten, heer Reingoud! schijnt wel te dalen, naarmate uw persoons invloed rijst!' merkte Kiligrew aan, dat een gemoedelijke man was.

'Wat zal ik zeggen, heer? Als men te nabij met profeten verkeert, worden zij menschen, en men begint dan miskrediet te krijgen in hunne profetiën.'

'Gij spreekt toch niet van die uit de Heilige Schrift?' vroeg de Engelsche heer geërgerd.

'God beware mij, sir! Ik sprak van *hunne* woorden. Wanneer wacht mij Zijne Doorluchtigheid?'

'Gij zoudt mij volgen, zoodra als 't u doenlijk was.'

'Instantelijk; alleen ik worde gewacht op het raadhuis door heer Karel van Trillo, die voor zijn schoutsambt eed zal doen in mijne handen, aan de Kamer der financiën.'

'God gave, dat die Kamer moge in orde brengen, wat de Koningin en de Staten in verwarring brachten!' sprak Kiligrew, 'want de toestand van 't land en van ons allen hier te lande, wordt met iederen dag zorgelijker, bij gebrek aan geld.'

'Op dit punt late men de zorge aan mij!' sprak Reingoud, terwijl hij hem uitgeleide deed. 'Mijn God! Wat ik mijn meesterschap duur te koopen heb!' zuchtte hij bij zich zelven: 'Niet eens Jacoba zien; en toch, licht is dit het beste, haar in deze dagen maar aan den jongen geestelijke over te laten. Ze zou van mij met tranen en beden maken wat ze wil, en ik kan hier Leycester niet in 't aanzicht trotseeren; hij zou mij van ambitieuse inzichten op Douglas blijven verdenken. Ik kan ook nu niet met Leoninus breken: voor 't minst laat zij twee dagen veinzen, of meenen gedwongen te zijn; de leeraar zal, met zijn onverbiddelijk "'t is plicht" haar wel weten te binden. Over twee dagen is Leycester in 't veld; dan ben ik hier meester, en dan zal ik doen, wat haar en mij oorbaar dunkt.'

Terwijl Reingoud bij Leycester vertoeft, kunnen wij even bij Jacoba gaan. In die luchte, vroolijke reeks vertrekken, die de grootvader voor haar heeft laten verfraaien en sieren met al, wat Vlaamsche weelde op Hollandschen eenvoud toenmaals vooruit had, en met al, wat zijn vindingrijk vernuft, zijn fantastische

smaak hadden kunnen uitdenken, en zijne nieuwe fortuin had kunnen betalen. Doorniksche tapijten vermomden er muur en vloer; in plaats van de harde schammels van hout met leer overtrokken, die doorgaans werden gebruikt, waren er kussens van zijde en zilverlaken, zoo zacht, als zich Spaansche *dames* die wenschen konden. Schilderijen vond men er echter niet. De voorstellingen der *profane* kunst alléén hadden niets aantrekkelijks voor Jacoba, en die der gewijde kunst, - Bijbelsche onderwerpen, meestal uit Roomsche hand, of naar die school; - verbande het *rigorisme* van Reingoud uit vertrekken, die hij toch niet konde afsluiten voor zekere bezoekers. Maar één vertrekje was er, dat de jonkvrouw had mogen inrichten naar eigen smaak, waar niemand zou binnentreden, dan wie zij zelve er binnenleidde, en dat zij uit oude gewoonte haar ‘bidvertrek’ noemde. Werkelijk was het ingericht voor stichtelijke oefeningen; schoon Jacoba niet eene van die zielen was, die hare vroomheid binden aan eene bepaalde plaats, hier toch zocht zij meer bepaald de eenzaamheid, als hare ziele behoefte had aan overpeinzingen en gebeden. Wat men hier zag was als de uitdrukking van de strijdigheden, die er nog heerschten in hare eigene ziel. Wel had ze begrepen en toegestemd, dat men Christus beter dienen kan, dan met misgezang en wierookgeuren voor een hoogaltaar, door Hem een altaar op te richten in het eigen hart, en daarop te offeren, al wat Zijner onwaardig is; maar ze had nog altijd behoefte aan beeld en zinteeken van des Heeren persoon en lijden. Zoo had ze van Reingoud verkregen, die onbeschrijfelijke voorzorg had moeten gebruiken, om het haar in 't geheim toe te voeren, een kruisbeeld in wit marmer, rustend op een kruis van ebbenhout; en al had ze zich ontwend, te knielen voor een Mariabeeld, - al deelde ze nu met Gideon de overtuiging, dat daar geen naam op de aarde, noch in den Hemel het aanroepen waard is, dan die des Heeren; toch was haar de moeder des Heeren eene te eerwaarde en te liefelijke gestalte gebleven, om niet hare beeltenis gaarne vóór zich te zien, in die houding van zachten ootmoed en van vroom geloof, waar het ‘des Heeren dienstmaagd’ haar van de lippen spreekt. En lag er op haar bidgestoelte niet meer een misboek, maar een Evangelie, vertaald door Dathenus; op hare tafel vond men, naast Marnix's kleine catechismus, nog altijd haar gebedenboek, waarvan zij de troostrijke stichting wel gaarne zocht.

Meer zullen wij nauwelijks noodig hebben te zeggen, om te doen begrijpen, dat Gideon's voorzichtigheid niet raadzaam achtte, haar ter belijdenis van de *zuivere* Gereformeerde leer voor te stellen aan een consistorie in die dagen, toen het zwakste toegeven aan het uitwendige ‘paapsch bijgeloof’ werd gescholden, en op die wijze werd behandeld; - toen in ernst de vraag werd geopperd, of men wel in eene kerk zich het hoofd zoude ontblooten, en die vraag met ‘neen’ werd beantwoord, uit vreeze, dat daarbij aan eene eerbewijzing kon gedacht worden aan 't kerkgebouw; - toen men de orgels wegbrak uit de kerken, omdat ze bij het Roomsche kerkgezang hadden gediend; terwijl Gideon ter andere zijde te gemoedelijk was, om door den dwang van zijn wil weg te rukken uit het oog, wat daarmede niet was weggenomen uit het harte. Eenvoudig als Jacoba's hart, en stil als hare wenschen, was verder het aanzien van dit plekje harer voorliefde. Waar Reingoud haar zilverstof noch goud*brocade* zou gespaard hebben, had zij een fijn wit stukadoorwerk gevraagd, en slechts de Gouwsche kunstenaars op tol gesteld, voor 't beschilderen harer glazen met gewijde tafereelen; slechts had ze een lagen divan, met witte damastzijde overtrokken, voor zich, en stoelen met Utrechtsch fluweel voor den enkelen bezoeker, dien ze hier toegang zou geven. Eene prachtige harp, van ivoor met vergulde Cherubijnskop bewees, dat ze hier somtijds de kunst harer stem en de kunst der snaren wijdde aan een geestelijk lied. En kleine geschilderde blaadjes perkament, u tegenblinkende van goud en kleuren, zagen er zóó versch uit, en lagen zóó dicht bij een paneeltje vol van diezelfde verfstoffen, dat we haar bijna moeten verdenken van somwijlen hare fantasieën dus leven te geven en gestalte. Wij treffen haar zelve hier; maar zij is niet alléén: Gideon is met haar. Wij weten niet, of Gideon reeds meer hier is binnengetreden; maar al is hij hier voor het eerst, hij heeft nu niet de gelegenheid, opmerkingen te doen of aanmerkingen te maken; want de jonkvrouw is in een toestand van hartstochtelijkheid, die hem geene andere aandacht laat, dan voor haar. Wij moeten u haar even voorstellen, zooals ze daar zit op haar divan, in eene luchte zomerkleeding, van Kamerrijksch dun-doek, omgeslagen over een bouwen (of tweede kleed) van levendig kleurig satijn met zilveren belegsels. De puntkeurs, ditmaal van wit satijn, en het omgeslagen huisboordje van gestevene kant, dat een ranken

hals bloot geeft, dien Reingoud, in plaats van het afgestane crucifiks, met fijne paarlen heeft willen sieren, paarlen, die wat minder wit schijnen, dan ze zijn, zoo weinig steken zij af op de reine blankheid van dat vel. De fijne gouden lokjes vallen luchtig neder tot op het kraagje, en zijn, zooals wij het ook bij Martina zagen, enkel door een lint en een paar spelden wat opgetuit. Maar haar lief engelen-gezichtje is niet in overeenstemming met dat zacht en rustig gewaad: De groote blauwe oogen staan vol tranen; er ligt angstige spanning op het voorhoofd en bange onrust op de trekken; en het handje, dat men ziet uitkomen uit de *bouffeerende* mouw, strekt zich met zóóveel angst uit naar Gideon, alsof ze van hem, maar van hem ook alléén, hulpe wachtte. Ze ziet hem zóó smeekend aan, alsof *hij,* hetgeen ze vreest of hoopt, afweren kon of vervullen. Men ziet het, hij heeft Leycester's zwaren last volbracht; hij heeft Jacoba aangekondigd, dat ze de bruid is van een man, in wien zij nooit iets anders heeft gezien dan een broeder.

'Heer Gideon!' riep ze. 'Welwaarde Gideon! Zeg toch, dat het niet waar is! dat ge dit hebt uitgedacht bij wijze van scherts!'

'Ik kan dat niet zeggen, mijne jonkvrouw! en gij kunt het, na het gesprokene, wel niet denken. Hoe! Ik zou u in eene zulke gemoedsbeweging brengen uit scherts voor iets minder, dan hetgeen waarheid was?'

'Waar! Toch waar!' riep zij uit, en barstte in een stroom van tranen los, en liet, als onbewust van wat zij deed, het hoofdje neervallen op zijn arm, terwijl hij voor haar stond, en haar trachtte te steunen.

'Schrei, lieve jonkvrouw!' sprak hij. 'Schrei vrij uit! De smarte des levens wil dien cijns, en de Heer des levens wraakt ze niet! Alleen heilig ze Hem, en daarna, stel moedig uwe schouderen onder Zijn juk, Hem altijd dankende, altijd! Ook voor de beproevinge, die de lijdzaamheid werkt.'

'Zijn juk!' riep zij met heftigheid. 'Zeg niet, dat dit 's Heeren juk is, door Hem opgelegd! Zeg, dat dit een verraderlijke strik is, daarin menschen mij verwikkeld hebben, daartoe zij allen zijn samengespannen! allen! o, allen!' En het hoofd opheffende, terwijl ze dit uitriep, zag ze niet naar Gideon; maar bleef met vasten en starren blik staren, als in het ledige, zonder te zien. 'Zelfs hij, dien ik liefhad en vertrouwde, die mij vader en broe-

der strekte! O! menschen zijn toch wreed, toch jammerlijk wreed, en listig boven begrip!'

'Neen, jonkvrouw! Neen, Jacoba!' hernam hij met zachten ernst. 'Niet dus moogt gij die u het naaste zijn verdenken! Niet dus heb ik u die zaak voorgesteld. Ik zou daarbij ontrouw geweest zijn aan eer en aan billijkheid. Het was geen strik, die men om u heeft heengeslagen met booze list en met heimelijk beleid. De zaak heeft zich dus gedragen, als ik u reeds heb gezegd. De Graaf van Leycester had zijn streng en onherroepelijk gebod uitgesproken, en hij wilde zich op den eigen stond gehoorzaamd zien. Uw grootvader, zijn dienaar en onderdaan, had zeer zeker moeten toegeven, of u van zich zien verwijderen voor altoos. Daar kwam de teere genegenheid, die Elias Leoninus voor u had opgevat, hem te hulpe. Hij stelde zich voor u tot bruidegom, en met dit woord kreeg hij recht, uw beschermer te zijn, veiligde u tegen allerlei vervolging van overijverige leeraren en van eerzuchtige ontwerpen, in wier slingering, - hij heeft het mij zelf bekend, - heer Reingoud u licht had medegevat. Al de ruste dus, tot hiertoe genoten, - al de vrijheid, die u zoo waard is, - geheel het samenzijn met den verwant, die u lief is geworden, en wat niet al zijt gij aan Elias verplicht, omdat hij zijn naam als verloofde heeft samengevoegd aan den uwen.'

'O! dat hij bij al die gaven die der oprechtheid gevoegd hadde?' sprak Jacoba smartelijk. 'Dat hij mij ten minste dien staat niet had verheimelijkt!'

'Is hem dat zoo zwaar aan te rekenen, jonkvrouw? Wat hij anderen vroeg, wat hij zelve hield geheimenis van den bond, die hem samenvoegde aan u, was in de vrees u, gehecht als gij waart aan kloosterlijke denkbeelden, niet plotseling op te schrikken door een woord, dat u van Douglas had doen terugbeven. Hij hoopte langzaam te winnen, wat hij door overhaasting dacht te verliezen. Hij hield uw vertrouwen; hij hield uwe dankbaarheid;

hij hield uwe zusterlijke teerheid; hij was jong; hij was hupsch; hij was fier! Was het wonder, zoo hij hope had, u ook als minnaar te gevallen? - zoo hij zorgde, het andere te verliezen, eer hij het meeste gewonnen had? O! Ik voor mij, ik versta die zwakheid in een jong harte, dat het zulke onzekerheid liever heeft, dan de zekerheid, die verbant. Het menschenhart is zoo bedriegelijk. Is het niet veeleer prijslijk, dat hij, die gewapend was met

zooveel rechten, geene andere wilde laten gelden, dan die gij uit u zelve zoudt schenken? Dat hij, die zooveel macht over u had, tot haasten, proeve gaf van zooveel lankmoedig geduld? Geduld is anders toch geene eigenschap van dien rasschen en moedigen krijgsman. Ik, die hem als knaap heb gekend, kan u daar verzekering van doen.' En alsof Gideon dit alleen tot zich zelven had gezegd, ging hij voort met een zwaarmoedig nadenken: 'Van wondren aard zijn toch vrouwen, van de eene niet in 't allerminste gevolg te maken zijnde tot de andere! Hier vraagt er eene niets, dan de uiterlijkheden van vroolijken geest en schoonheid, en vergeet daarvoor, wat de ziele voor zoete herinneringen samenvlocht; en dáár is er eene andere, in wie de gansche vereeniging van fiere mannenschoonheid en nobele mannendeugden niet zóóveel vermogen, dat ze een broederlijken vriend verdragelijk maken als bruidegom.' En weer tot haar gericht, sprak hij: 'Voorwaar, zachte Jacoba! sinds het eenmaal Gods wil is, dat in 't hijlijk der vrouwen een juk wordt opgelegd, gij zult er u geen lichter vinden, dan dat de macht der omstandigheden, daarvan de Heer de leider is, u oplegt.'

'Neen! zekerlijk *niet* zal dat juk mij drukken,' hernam Jacoba vast, 'sinds Elias *le Lion* nooit mijn echtgenoot zal zijn!'

'Gij zult u daaraan niet kunnen onttrekken, noch dat mogen, Jonkvrouw!' zeide Gideon bijna streng; 'sinds het de wil is, èn van den man, die gehoorzaamheid van u kan eischen, in den naam van verwantenrecht, èn van den heer, die het land regeert, en wien gij onderworpenheid schuldig zijt, als alle macht, die van God is gegeven!'

'Maar in 't eind, wat brengt dien Mylord Leycester er toe, zich te moeien met mijn lot, en mijne ruste te storen? Ik arme, slechte jonkvrouw, die hem slechts eenmaal heb gezien, en nauw een paar woorden kon antwoorden, wat voor schuld heb ik tegen hem, dat hij mij dus groote moeite aandoet?'

'Gij hebt recht, waarde juffer! Het ware zijn hoogen rang waardiger geweest, niet te vragen naar zijns zoons welzijn, waar het eener jonkvrouwe vrijheid betrof; doch die jonkvrouw, waar ze Christin is, geloovige Christin! zie in den dwang van den harden vorst, niet de tirannie van het noodlot of de speling van het toeval, maar de hand van den Heer! En zoo had ik gehoopt, dat gij dit kruis, - zoo het u dan kruis is, - op u

zoudt nemen moedig en gewillig, als het Zijnen volgeren past.'

'Neen, heer doctor! neen!' riep zij. 'Juist hierin herken ik Zijn wil niet. Hij kan niet van mij vragen, dat ik dus de wereld in het harte zal nemen, mijne vrijheid, mijn wil, mij zelve gevangen gevende in de macht van den man, wien de wereld het naaste is, - die Christus en Zijne zaak het mindere acht, en die mij van Hem zou aftrekken; - Dien ik eeniglijk wensch te houden in 't harte; - een, die voor *zich* zoude eischen, wat ik Dien slechts mag toewijden, al mijne gedachten, mijn gansche leven!'

'Men kan ook Christus dienen en zich Hem wijden in den echten staat, zonderling in een zulken, daartoe men zich niet begeeft uit enkele *passie,* maar daartoe men gaat als tot een plicht, en daarin men zich draagt met dagelijksche verloochening van zijn eigen zelfs wil en wensch!' Terwijl Gideon dit sprak, wisselde zijne kleur van een vluchtig rood tot een doodsch bleek, en iets als eene siddering in de stem, was merkbaar. 'Zich dwingende te achten, en lief te hebben, en te voorkomen, en in zachtheid te dragen, schoon het harte gansch is afkeerig geworden....'

'Maar, heer Gideon!' viel Jacoba in. 'Daarvan is 't verre, dat mijn harte afkeerig zou wezen van *le Lion,* of 't, dat ik hem achting zoude weigeren. Slechts tegen het hijlijk met hem....'

Gideon bracht zich de hand aan het voorhoofd. Had hij onwillekeurig aan zich zelven gedacht, terwijl hij voor haar alleen had moeten spreken? Ook hervatte hij zich spoedig, en hernam:

'En toch houde ik, in trouwe, dat in uw particulieren toestand juist *le Lion* de eenige man is, die u daartoe het best zoude voegen, en met wien ge die ruste en die vrijheid zoudt blijven genieten, die u zoo dier is geworden.'

'Waarom juist *die* de eenige?' vroeg zij.

'Hoe? Gij vraagt dit?' en zijn oog zwierf het vertrek rond. 'Te midden van deze, - laat ik het zwakheden noemen uwer verbeelding, - die hij overzien zal, of daarover zijn luchte zin zal glimlachen, terwijl ieder ander dat stempelen zoude met een woord, dat u smarte zou geven en bitterheid, of wel het ganschelijk niet zoude dulden?'

Jacoba wees even op de beelden, en zei alleen vragend:

'Zijn ze u tegen? Zal ik ze wegdoen?'

'Ach, neen!' hernam hij met een licht ongeduld. ''t Is immers niets, dan eene middelbare zake. Ik meende alleen, dat in

dit land, daar bekrompenheid en vooroordeel zooveel zijn heerschende, juist een man als deze, die genoeg begrip heeft van godsdienstig gevoel, om eens anders vromen zin te begrijpen, en toch genoeg onbevooroordeeldheid, om niet juist iedere geheugenis van de oude vormen *papisterij* en *afgoderij* te noemen, en te vergen, dat gij de eischen onzer Gereformeerde Kerk, omtrent het uiterlijke, zoo in eens, in alle hare strengheid zoudt voldoen. En gij weet, daar zijn zwaardere punten dan deze uiterlijkheden, daarover uw hart en uwe overtuiging nog niet zijn heengekomen; - ik zeg niet om Christi eigendom, maar om eene Gereformeerde Christin te zijn, zooals de ordre in onze Kerke dit zou eischen, en dus....'

'Neen!' hernam zij ernstig. 'Ik ben niet uit Rome gegaan, om tot een nieuw Rome in te keeren. Sinds daar geene Kerke of geen opperbisschop meer voor mij is, die zaligmaakt of vrijspreekt, wil ik ook geene wettische voorschriften, dan die ik leze in 't Evangelie, of....,' voegde zij er langzaam achter, 'gij moest mij voor waar zeggen, dat dit eene werkelijke conditie was der zaligheid.'

- 'Ik kan niets zeggen, dan dat het aansluiten aan de Kerk nut en noodig is, en vele troostrijke genademiddelen als gevolg met zich brengt.'

'Daarvan ik toch geniete, vrij zijnde....'

'Tot het Heilig Avondmaal kunt gij niet toetreden....'

'Ik viere dagelijks Avondmaal in mijn harte, smakende in den geest het lichaam Christi uit de zoete vrucht van Zijn woord, en de Calvinisten hebben dat sacrament gebracht tot eene beduidenis, daarmede ik niet kan instemmen, en daarbij ik niet zou kunnen aanzitten met stichting.'

Gideon schudde zachtkens het hoofd.

'Ik heb doch altijd getracht, u te doen inzien, dat dit de ware beteekenis moet zijn van Christi instelling, daarvan geen mensch iets mag af- of toedoen; maar juist, omdat ge alzulke ongemeene gevoelens zult blijven aankleven, en daarvoor vrijigheid van *consciëntie* u noodig is, past u Elias *le Lion* tot echtgenoot.'

'Maar ik begeer geen echtgenoot in 't geheel.'

'Jacoba! Jacoba! Elias heeft u den sluier ontwend en ik heb u, door Gods genade, mogen terugbrengen van zulke do-

lingen, die strijdig waren met de Evangelische waarheid; maar een gering deel van den ouden zuurdeesem is altijd in u gebleven, en beken! Is dat ook niet eene opvatting uit vroegeren kloostertijd, dat blijvend vooroordeel tegen den houwelijken staat, door God zelf verordend?'

'Zekerlijk niet is het; slechts schuwe ik de warreling der *passiën;* slechts vreeze ik de aanrakingen der wereld; slechts huiver ik van hare woeling. Wat er mij van bekend werd, deed mij huiveren van angst voor hetgeen zij nog verbergt. Slechts kenne ik het ondenkelijk zoet der eenzaamheid. Slechts geloove ik, dat die mijne roeping is.'

'Ik integendeel houde, dat alles, wat u overkomt, daarheen strekt, om die neiging tot eenzaamheid in u te verbreken, zoo gij alleenlijk met opmerkzaamheid ziet op de wegen, die de Heer met u hield. Wil ze even met mij herdenken! Rampen en verdeeldheden tusschen uwe ouderen en grootouderen brengen uwe moeder er toe, het eenig kind tegen 's levens wisselingen te bergen in een klooster. De moeder sterft op deerlijke wijze, ver van alle de haren, en het kind schijnt vergeten in het klooster, en voor altijd bestemd tot die afsluiting van de wereld. Maar zie! toen de opvoeding nauw voltooid was, en de neiging tot kloostertucht wel had gevat, maar niet onuitroeibaar kon zijn geworteld in de ziele, is daar eene vrouwe, die het geheim der moeder heeft gekend, en die het den vader aanbrengt, hetzij uit goedheid, hetzij om loon. De vader is zwervende, wellicht niet eens in 't vaderland; voor 't minst kan hij zich niet belasten met de zorge eener teere jonkvrouw, maar het kloosterverblijf is hem tegen; hij wendt zich niet aan het kind, dat zijn naam niet voert, maar aan hare tijdelijke opzichtster en beschermster, die bij geldige bewijzen zijn recht moet eerbiedigen, en hij eischt, dat ze de stille wijkplaats verlate, en hij zendt haar de wereld in, onder bescherming der ruwe avontuurlijke vrouwe, en wil, dat ze die volgt naar een afgelegen gewest, om zich te voegen bij een verwant, met wien hij zelf niet in goede verstandhouding leeft. De verstrooiingen zulker reize, in zulk gezelschap, de dagelijksche aanraking met velerlei lieden, hadden haar gansch van die strenge opsluiting kunnen vervreemden, bijkans verwilderen. Niets daarvan geschiedt. Voor het laatste bewaart haar eene edele vrouwelijke schuchterheid en de zorgzame trouw der geleidster;

tegen de vrijere indrukken wapent zij zich met dubbele terughouding; zij sluiert zich dichter, dan een klooster het zou eischen; zij vergeet om- en opzien, en de teerhartige zwakheid eener Barbara, meer dan dier fijn gevoel, laten haar in den eigen kring, dien zij zich schept. Onder onnoemelijke gevaren, nog vermeerderd, door beider gloeienden ijver voor eene religie, die hier de landswet verbiedt, bereikt zij de stad, waar ze ruste hoopt, aan het hart van een grootvader. Wat volgde, is te treurig om te ontleden, Jacoba! maar die reize en die gevaren hebben u kennissen gegeven in jongelieden, wier *passiën,* wier zorge, wier genegenheid u volgen, tot in de nieuwe cel, die gij u weet te stichten in eens leeraars huis, die u door de aanraking hunner hartstochten verschrikken, en gij moet toevlucht zoeken in den ruimen kring van 't gezellig huiselijk leven; gij begint iets van het werkelijk leven, van het huiselijke te begrijpen, licht te genieten, en inmiddels bestemt eene samenvoeging van anderer tochten, ondeugden en wenschen u voor dat leven, zonder dat gij het weet of wenscht; en gij keert niet terug in het huis van een bloedverwant, waar ge zijn kunt, wat ge wilt, dan op de geheime voorwaarde, dat gij het welhaast verlaten zult als echtgenoot! Is dat de weg eener leidende Voorzienigheid, of is die dat niet? Merk er dien in op, en gij zult vreugdig volgen, en niet met weerbarstige starheid volharden, bij eene opvatting uwer kindsheid. Dus vervordert gij meest uwe ruste!'

'God zou het eischen, en gij zoudt het mij bevelen in Zijn naam!' sprak zij aarzelend.

'Ik houde, dat gij dit daarin onderkennen kunt; en wat mij aangaat, als leeraar heb ik u dat voorgedragen, en als vriend heb ik alleen te bidden voor een vriend, die wel verdient van u, dat gij acht neemt op hem. Denk ook op hem, die zoo vreugdig, zóó in vol vertrouwen u verliet! O! het is zoozeer hard en smartelijk bedrogen te worden, waar men rustig vertrouwde, waar men wat dank en wat liefde had gehoopt te verdienen! Dan breekt er iets in het harte voor gansch het leven, dat nooit, nooit word geheeld. Jonge vriendinne! Ik heb u nooit van mij zelven gesproken, omdat ik daarbij anderen verwijt zoude moeten doen; maar, ziet gij! eene vrouw kan een man *dus* laten lijden, dat hij er hard en koud onder wordt, zelfs, waar hij vergeven heeft!'

'O, mijn God! Men heeft u laten lijden? U? u?' herhaalde

zij. ‘O! Maar gij hebt dan bemind willen zijn, als de anderen? vroeg zij, met verwondering. ‘Maar,’ hervatte zij, met eene zekere aarzeling, ‘was dat dan geene zwakheid van u?’

‘Fij toch! Dit woord tot een man, die voor u gestreden heeft als een rechte Gideon, als een held! Een geestelijke, altijd!’ sprak Reingoud. ‘Vergeving, engel! dat ik den ongewijden voet dus ongebeden zet in uw heiligdom, en dat ik nog wel bij inkomen geluisterd heb; maar....’

‘Voor mij gestreden?’ herhaalde Jacoba, en zag naar Gideon op met schitterende oogen.

‘O! dat is van geene beduidenis!’ hernam Gideon met eenig ongeduld. ‘De Graaf van Leycester en enkelen zijner raadgevers zijn zóó gezet op de letter der Nederlandsche kerkleer, dat zij er den geest des Evangelie's voor vergeten; daar moest ik mij tegen stellen. Maar, goede heer Reingoud! aangaande den last, mij door Mylord opgedragen, dien heb ik verricht.’

‘En - mag ik eene bruid groeten?’ vroeg Reingoud, zonder Jacoba te durven aanzien.

Tot eenig antwoord, wierp zij zich, onder een luid snikken, in Reingoud's armen.

‘Och, grootvader!’ bad ze. ‘Laat het niet geschieden! Sta niet toe, dat het geschiede! Hij is zonder barmhartigheid; hij ken niets, dan het overzettelijke woord “plicht”, en hij weet niet, dat er plichten zijn, daaronder het dus bange wordt, dat de vermaning er toe als een doodsoordeel in de ooren klinkt.’

Het was een verheven blik en een Hemelsche glimlach, waar mede Gideon antwoordde:

‘Toch, Jacoba! Toch! Ik *weet*, dat er zulke plichten zijn; maar ik weet ook, dat, waar ze volbracht worden met opzien tot Christus, de kracht meerder is, dan die zwak geloovigen meenen, die spreken van neerzinken bij de eerste oproeping tot strijd.’

Dit woord van hem trof Jacoba, zooals het haar treffen moest.

‘Ik zal die oproeping gehoorzamen,’ riep zij, met een donkeren blos op het voorhoofd; ‘en ik zal zien te leven!’ En het scheen, of plotseling hare tranen waren gedroogd door den gloed, die lichtte uit hare oogen.

‘Dat 's een kostbaar besluit en een allernoodwendigst,’ sprak Reingoud, ‘daarmede gij mij uit eene ontzettende verlegenheid redt; want zie! uw bruidegom is reeds aangekomen, en ik vond

hem bij Mylord; - hij heeft mij willen verzellen hierheen; - ik kwam hem u aandienen....'

'Heb ik dan niet gezegd, dat ik hem *wacht*?' riep Jacoba, met eene mengeling van oneindige smart en diepe bitterheid.

'Zuster! zuster!' sprak Gideon zacht en met nadruk, haar aanziende, als wilde hij zijne zielskracht in haar overbrengen. 'Hoe kan men, Christus in het harte hebbende, aan eene zulke wanhoop toegeven, enkel, omdat men een ander leven zal te leven hebben, dan dat men zich zelf had uitgekozen?'

'O, dat Christus mij sterken mocht in dezen doodsangst, die op mij valt, bij het denken aan de scheiding van deze stille kluis, - aan de vermenging met de menschen, - aan het gewoel der wereld, - aan dien man, die nadert, die van mij liefde zal eischen, aardsche liefde....!' en neerzinkende, knielde zij voor den divan, en verborg het gelaat in de kussens.

Gideon's zachte oogen schitterden van tranen; hij keerde zich van haar af; hij hield de handen gevouwen.

'O, Mylord Leycester! moge *u* niet worden aangerekend, wat hier wordt geleden!' sprak hij in zich zelven.

'Neen!' riep Reingoud, zich over Jacoba heenbuigende. 'Neen, kind mijner ziele! Als u dit dus zwaar valt, zult gij dien man niet huwen, - zult gij geen anderen man huwen, dan dien gij begeert en liefhebt....! Spreek! 't Is toch niet Douglas....?'

'O! had het Douglas kunnen zijn!' sprak Gideon. 'Ze zoude niet gezegd hebben, dat ik zonder barmhartigheid ware! Ik zoude Mylord's *consciëntie* dus hebben aangegrepen, dat hij den hoogmoed verzaakte voor de menschelijkheid!'

'Douglas? Dat ik dien minnen zoude? De oorzaak van al deze ellenden, die over mij komen? Noem hem niet, niet in dit oogenblik, dat ik hem niet weder hate!' riep Jacoba.

'Het middel van de beproevinge, daarmede gij beproefd wordt jonkvrouw!' verbeterde Gideon, en hij legde haar de hand op den schouder.

'O! De engel der versterking is toch niet verre van mij, waar ik Satan's macht voele in mijne wanhoop!' riep zij, wat moediger het hoofd naar hem opheffende.

Reingoud was in smartelijke verlegenheid.

'En toch *moet* ze huwen,' overlegde hij bij zich zelven; 'schoon het den Graaf wel om 't even moet zijn wien. Tegen de *leeuwen*

zal ik dan in Gods naam het uiterste wagen! En ik wil weten, wat er is tusschen dit paar.' Toen, Jacoba zachtkens opheffende, en haar naast zich zettende, omvatte hij haar met zijn arm, als ware zij een kind geweest en hij sprak: 'Wel dan, melieve! wie is het, dien ge zoudt kunnen minnen? Is het ook de jonge doctor hier?'

'O, God beware ons! Dat ware een gruwzaam onheil!' riep Gideon, verbleekende als een doode! 'Neen, heer Reingoud! *Dat is niet!*' vervolgde hij snel, met zooveel forschheid, dat het bijna ruw klonk.

'Neen! dat is niet!' sprak Jacoba hem na. 'Dat is immers onmogelijk; en toch....,' en zij bracht de hand aan het voorhoofd, als wie uit een droom opschrikt; 'zoo dat zijn kon - en...., mocht....,' voegde zij er aarzelend achter.

'Het kan *niet* zijn!' riep Gideon op denzelfden toon. 'Voor u ben ik *priester!'* en met eene zekere heftigheid Reingoud ter zijde nemende, riep hij: 'God vergeve 't u, heer Reingoud! dat gij dus onbedacht, met een enkel woord, eene zulke ure van zielestrijd ijdel hebt gemaakt. Zij had nooit zich zelf moeten begrijpen. Ik ben verloofd.'

''t Is, of alle kwade geesten tegen mij opstaan!' sprak Reingoud. 'Nu! Dan is er geen hulpe; dan moet ze Leoninus huwen. 't Was ook een dwaas woord van mij, kind!' hervatte hij, Jacoba's beide handen nemende, 'van keuze te spreken, waar u een bruidegom wacht.'

'En een zulke, die ons als aanverwanten verbinden zal,' hervatte Gideon, met zijn zachtste stem. 'Wij zijn broeder en zuster in Christus; door 't huwelijk worden wij het ook voor de menschen; want de dochter van den Kanselier wordt mijne echtgenoot, en nu mag ik immers Elias roepen?' En haastig liet hij ze samen.

'Ivonne, Gideon! Dàt was het dan!' riep Jacoba, op scheller toon, dan men dien uit hare zachte keel zou gewacht hebben. En daarop verviel zij eene wijle in gepeins, waaruit zij zich ophief, om uit te roepen: 'O! zekerlijk en gewis zal ik Elias huwen, en *hij* zal mijn broeder zijn.' En zij sprak dat met een glimlach van dwepende opgewondenheid. 'Maar,' ging zij voort, sprekende als in zich zelve, 'nu ook voele ik groote behoefte, Elias veel, veel te zeggen.'

'Neen, Jacoba! gij zult hem niets zeggen, en gij zult hem niet huwen,' sprak Reingoud, haastig en zacht; 'alleen zwijg en neem

hem voor bruidegom, twee dagen lang, slechts twee dagen! Ik smeek het u, in den naam van alles, wat u lief is en heilig, Jacoba! *Ik* smeeke het! Uw grootvader, die zijn leven en zijne eere voor u stellen wil, smeekt dit van u! Slechts twee dagen, dan is de Graaf niet meer hier, noch de Kanselier, noch iemand, die mij tegen kan zijn. Dan zal ik Barneveld verwonnen hebben, en ik zal meester wezen hier en in Holland, en gij zult vrij zijn, en gij zult gelukkig wezen, al moest het mij.... eene misdaad kosten....'

'Ik begrijp niet, wat gij meent, grootvader! maar aan de wijze, waarop gij spreekt, aan dat angstzweet op uw voorhoofd, aan de klamme koude van uwe hand, voele ik, dat ik u gehoorzamen *moet.'* En opstaande, nam zij zijn arm en vervolgde: 'Ik ga Leoninus te gemoet.'

'Wacht hem hier op!'

'Neen! niet hier, niet op de plek, daar ik de Hemelsche blijdschap heb gesmaakt, daarvan hij mij komt berooven.'

XII. Barneveld en Reingoud.

En onderwijl was Barbara Boots naar 's Hage vertrokken, en was Barneveld er gebleven! Twee *incidenten,* die Reingoud in zijn roekeloozen trots en bij zijn toegeven aan nieuwe indrukken, vergeten had samen te voegen en samen te wegen, toen hij zoo trotsch zeide:

'Op zoodanigen tijd zal ik meester zijn! Op zoodanigen tijd zal ik Barneveld overwonnen hebben.'

Maar Barneveld was niet de man, die zoo in twee dagen kon overwonnen worden, ik zeg niet, door hetgeen hem te Utrecht had kunnen gebeuren, zoo Leycester's toorn daar had samengespannen met Reingoud's list; maar waar hij nu was, in het hart van zijn geliefd Holland, de provincie zijner uitverkiezing, al was het dan niet die zijner geboorte. Barneveld was niet te verwinnen in twee dagen, achter zulk een goed bolwerk, als hij zat te 's Hage, en met zulke goede wapenen, als hij daar had om en bij zich, en allerminst door zulk een vijand. Hij was ook niet de man, om stil te zitten, waar hij

anderen werkzaam dacht, of voor 't minst hunne werkzaamheid had uitgelokt: Om te weten, wat hij hierin deed, behalve het openlijke, dat wij hier en daar hebben opgenoemd of nog zullen noemen; - (dat men ook eigenlijk vinden kan in iedere vaderlandsche historie); - verplaatsen wij u met de vogelvlucht der gedachte en den tooverstaf der verbeelding, naar 's Hage, en wij gaan er op het *Buitenhof,* en daar volgen wij een weinig de schreden der twee mannen, die wij bepaald uwe aandacht aanbevelen. Ze hebben zich vermengd onder het volk; ze zijn eer der kleine taphuizen binnengetreden; ze hebben daar hunne kanne biers gedronken, en niet beter noch slechter betaald dan anderen; ze hebben er niets gedaan, dat de opmerkzaamheid van de woelige gelagvrienden heeft kunnen opwekken; slechts hebben ze gezwegen en opgemerkt. Toen hebben zij het taphuis verlaten, en zijn eenige schreden van daar een gering huisje binnengetreden, waar eene arme kleermakers weduwe ter bede woont, uit gunste van mijne heeren de Staten van Holland, en waarin zij zijn voorgegaan, en nu worden opgewacht door twee heeren, de een in de volle kracht des levens, de ander nog zeer jong; beiden eenvoudig doch deftig gekleed, en die als bij toeval, een paar malen, terwijl zij er zaten, het taphuis zijn voorbijgegaan.

Het schijnt die mannen minder te doen te wezen om een geriefelijk verblijf, dan wel om een onopzichtelijk plekje voor hunne samenkomst; want de armelijke woning met den steenen vloer, de houten schammels, de kleine koperen lamp en de ruwe tafel, waarop zich schrijfgereedschap bevindt, heeft niets aanlokkelijks, en toch is het kennelijk, dat ten minste twee dier mannen tot een deftigen stand behooren, naar de kleeding te oordeelen. Deze beiden nemen plaats, schoon de oudste heer zijn metgezel er toe heeft aangemoedigd door een wenk. De man, die ingekomen is, blijft staan, en het hoofd ontblootende heeft hij eenige mededeelingen gedaan en zegt nu:

'En wat beveelt Uwe Edelmogendheid nu hierin?'

'Vooreerst, dat er hier geene Edelmogendheid is; hier is niemand dan meester Jansz. Het is hier de vraag niet van titulen, maar van elkander goed te begrijpen. Hebt gij nu de zekerheid, dat het eeniglijk die vrouw is, die deze geschriftkens is distribuëerende....?'

'Overzeker, meester! geene andere; ik heb haar al jokkende

ondervraagd, of ze ook gezellen had, en de spijtige feeks heeft geantwoord, dat het zulk zwaar werk niet was, om 't alleen niet af te kunnen.'

'Neen! Zwaar werk is 't niet, maar het *weegt* zwaar; daar schijnen die luiden niet genoeg op te hebben gedacht.... Op haar zeggen dient toch niet te worden afgegaan; ik zal daarvoor anderen gebruiken. Gij, Bartels! volg die vrouwe, waar ze mocht heengaan! Zij moet licht te volgen zijn, sinds zij, als de slak, haar spoor nalaat, waar ze zich onthield.'

'Ik meene, ze gedenkt de stad te verlaten.'

'Ge volgt haar tot in 't hartje van Braband, zoo 't zijn moet.'

'Zonder haar te arresteeren?'

'Zoo omzichtig, dat ze niet eenmaal verstaat gevolgd te worden. Nu, dat 's u betrouwd. Alleen gij doet kond aan mijn heer neef hier, van iedere harer bewegingen, als gewoonlijk in cijferschrift; en zoo 't geval mocht willen, dat ze heentrok naar Rotterdam, zoo zend een ijlbode herwaarts, hoe ze zich daar draagt, en met wien ze relatiën aanknoopt, en nu, gij weet het overige; uwe rol blijft dezelfde.'

'Heftig Engelschgezind, - Reingoudist, waar 't pas geeft, - schelden op de Staten, - den Advocaat vloeken, - Engelsch geld gebruiken, - de dominé's ware gezanten des Hemels noemen, en Mylord....'

'Goed, goed! Ik zie wel, dat ik u niets meer te onderrichten heb, en nu ga terug op uw post! De vrouw mocht zich eens wegmaken.'

'Simon houdt haar intusschen in 't oog.'

'Uitmuntend! gij weet, welke belooning u wacht, als de zaak is *geréusseerd*.'

'Ik weet, meester!'

En de man verwijderde zich met eene buiging, die wel wat te eerbiedig was, enkel tegen een meester Jansz.

'Uwe Edelheid schijnt groot gewicht te hechten aan deze geringe zaak,' sprak de jonge man, die zooeven 'mijn neef' was genoemd, en dien wij bij geen anderen naam zullen uitduiden. Jan Jansz. had zóóveel familie, dat we dit lid er van maar in 't onzekere zullen laten.

'Daar is nooit iets gerings, als het geheime policie belangt,' hernam Jan Jansz., dien wij Barneveld zullen noemen; 'maar

daarenboven, - neef! grendel eerst de deur! - Daarenboven,' vervolgde hij, nadat *de neef* gehoorzaamd had, 'is dit hier van de allergrootste wichtigheid. Zoo vroegere berichten mij niet misleiden, is die vrouw de bijzit geweest, of voor 't minst de reisgenoote van Steven Paret, toen hij uit Antwerpen was vluchtende. Steven Paret is niet enkel een favoriet van Mylord; maar ik *soupçonneer* hem van in groote faveur te zijn bij onzen Reynaart, sinds hij anders niet in zoo wichtige ambten zou gesteld wezen, bij den koophandel, noch zoovele op dit punt te begiftigen hebben, daarvan hij dan ook notabel gebruik maakt ter gunste voor zijne *creaturen,* als we weten. Nu is van de twee zaken ééne zeker: Of er bestaat tusschen die twee *illustre* personen eene geheime verstandhouding, buiten Mylord om, bijgevolg eene geheime *correspondentie,* of het is eene *triple alliantie,* daarin de Graaf mede begrepen is. In beide gevallen kan dit lustige vrouwken de overbrengster zijn van iets wichtigs tusschen hen, al ware het slechts een enkel bevel van onzen *gentleman,* buiten den Staatsraad om, of een enkele wenk van den *Geuze-Spanjaard* aan zijne creaturen. Mag dit laatste bestaan, - dat ons goed luk geve! - zoo tellen wij de geschriftjes mede op, en de som zal rond genoeg zijn, om een komplot ontdekt te hebben, en zoo tasten wij de dienaren aan, en zullen den meester daarmede de handen dus vol werks geven, dat hij den tijd, noch den moed zal hebben, om anderen uit het hunne te roepen.'

'Toch niet met al te goed *succes,'* sprak de neef, 'en in trouwe, de Staten hebben niet onwaar gesproken, toen ze zeiden, dat gij voor hen onmisbaar waart.'

''t Was een dwaas onderstellen van hen, te gelooven dat ik, wachter zijnde, de veste zoude verlaten, om mij op een zulken verloren post te stellen, in 't hol van den vos en in de klauwen van den beer; doch ik achte, ze hebben het niet gemeend, en 't was alleen om, bij weigering, oorzaak tegen mij te vinden. Is de Lord mede in de zaak betrokken, dan is de kans niet slechter, want dan wordt de *Souvereine Heer* beschuldigde, door de schuld die gevonden wordt in zijne dienaren; en hebben wij in 't eerste geval kans, dat hij de *crimineele sujetten* prijs zal geven, zoo kunnen wij hem, door de zoetheden van ootmoed en *reverentie*, er toe brengen, hen *ons* over te geven; sinds men de beeren

met honig vangt. Mocht het anders uitvallen, zoo zal die prik uit onzen bijenkorf hem wel zóó vertoornen, dat hij, in blinde woede, aan 't brullen gaat en aan 't omverwerpen van de korven; en zooals nu de stand der zaken is, bij openlijk geweld verliest hij zijn beste krediet en de gunst der Koningin er bij; wij hebben niet vergeefs met ondenkelijke neerstigheid en vlijt onze vrienden, bondgenooten en correspondenten daarginds, en van hier uit! Norrits is een man, die wel wat wankel is van zin, maar in zijn buien van gekrenkte trots of mislukte *ambitie* dient hij ons goed. Zijn misverstand met Hohenlo en Pelham komt als geroepen. Meester Paulus Buis heeft ons veel dienst gedaan met zijn heftig voorstaan van de Leycestersche *factie*; ik zag het naderen, dat die twee breken zouden, zoo haast de Spaansche minister gunsteling werd. Sidney's ontijdige hijlijksliefde doet hem zóóveel kwaad bij de Koningin, dat zijne goede woorden verkeerd worden uitgelegd, of niet gehoord. Buis is een lastig vriend en een overlastig vijand; dat hebben allen ondervonden, die voormaals zijne vrienden of vijanden waren. Ik meesmuilde in mijn baard, toen ik zag, hoe ze *discoord* kregen, en hoe Buis, soms uit losheid, soms uit opzet, de partij, die hij toegedaan heette, was *blameerende* en *diffameerende* van stad tot stad, bij *considerabele* personen, en tot in Engeland toe, daar hij niet vergeefs zijne relatiën hield; en nu hij *ons die diensten* heeft gedaan, schoon onwetend en onwillens, zij de Hemel geloofd! dat hij op dit oogenblik voor zijn persoon buiten *actie* is gesteld, en wij met zijn naam, faam en lot zulke winsten kunnen doen! Reintje de Vos heeft daar eene notable domheid begaan, meenende een uitnemend *succes* te hebben, niet minder, dan waar hij vergat, dat men geene Barbara's met zulke commissiën naar 's Hage moet zenden, tenzij men Barneveld alreede in den *Plompen toren* houde te Utrecht! Nu, wij willen nog geen *Oranje* roepen, voor we den Prins thuis hebben, of liever noch vosse- noch beerehuid verkoopen, voor we Reintje en Ourson in den strik hebben of onder 't schot. Wat het ons geven kan, is nog niet te overzien; wat we te doen hebben, is klaarder. De twee vertoogen van de Staten hebben weinig geholpen; dat was ook maar schrijven! en Leycester met zijne apostillen heeft er meer op weten af te dingen, dan ik wenschte. 't Is nu noodig, dat we met daden aanvangen. Gij begeeft u naar Rotterdam, tot mijn broeder Elias, die u den weg zal wijzen, om met Steven Paret in aanraking te komen.

Hetzij stoutheid, hetzij domheid, hetzij verraderije tegen zijne *factie*; maar die *suppliant* is onvoorzichtig en overgauw in stoute en blasphemische woorden. Eens de zekerheid hebbende, dat er verstandhouding is, - en Bartels zal er schielijk genoeg achter zijn, - vangt gij aan te handelen, als breeder is afgesproken, en het stoute stuk wordt doorgezet. Ik heb dien vriend altijd in 't oog gehouden, als eene trouwe huispoes het muisken; ik wacht nu welhaast de vruchten van mijn geduld.'

'Mag ik eene observatie maken?' vroeg de neef.

'Honderd als ge wilt. "Alle *remonstranties* kunnen illucideeren," zeggen mijne heeren de Staten. Ik versmade nooit raad te hooren, houdende het volgen aan mij.'

'Zou 't wel oorbaar zijn, dat uw heer broeder en ik er ons juist in moeiden? 't Heeft licht schijn van een komplot.'

'Neen, neef! 't Is altijd zaak, dat men zulke zaken onder familie afdoet; de winst er van blijft dan thuis, en 't verlies komt niet onder de luiden.'

'Slechts als 't mislukt....'

'Ja, als 't mislukt, laat ons daarop denken!' sprak Barneveld peinzende. 'In 't politiek schaakspel, als in 't andere, moet men eenige zetten van den tegenspeler vooruit weten te zien, eer men er zelf een waagt; dat heeft fijnman Reynaart vergeten, toen hij twee, drie wilde sprongen deed, en in 't gauwe zijne berekeningen maakte op hunne uitkomsten, zonder op het tegenspel te achten. Dus niet wij; het kan mislukken....' Hij bleef nadenken, en vervolgde toen: 'Dan is het nietwes anders, dan een simpele maatregel van Rotterdamsche politie. Eilieve! wie zal er een aanslag tegen Mylord in zien? Zoo de Graaf het zag, hij zou wel zóóveel wijsheid hebben, het te ontveinzen; en hij zou wel zorgen, daar zijne predikanten niet af te laten prediken. *A propos* van dezen! Zijne *intentiën* met Gorkum, in 't afzenden van Juliaan Cleerhage zijn mislukt, door het beleid van een der dienaren te dier stede, die geene partij verkoos te nemen in 't politieke. Zoo moesten ze allen zijn! De Lord rekent al te veel op de geestelijken. Nu, alle verwarring en discontentement, die daaruit voortvloeien, komen goed tegen de komst van den ambassadeur; zulke hier, voor 't minst, zijn niet door *ons* aangericht, en 't geeft groot recht tot klachte.'

'En toch, als de ambassadeur komt....'

‘Dan zal er wel stof wezen voor een derde vertoog, dat zoo schor zal luiden, als 't noodig is.’

‘Maar daar wordt gezegd, dat de Koningin, na de terugkomst van Heneadje, de zaak op zijn Leycestersch begint in te zien.’

‘Daar wordt zooveel gezegd! Maar de Koningin is eene vrouwe, en bij vrouwen is eene opvatting, eens geworteld, niet zoo licht uit te roeien; en daarbij, er is veel, dat Leycester schaadt in haar geest. Zelfs die zottelijke Utrechtsche *souvereiniteit*, die alleen opkomen kon in het hoofd dier ruwe poorters, die zich inbeelden staatslieden te zijn, en daar Leycester zelf het eerst mee moest gekken, als hij wèl wilde doen, zelfs die schaadt hem bij de Koningin, die ook wel weet, dat anderhalve binnen-provincie niet veel zaaks is, waar Holland en Zeeland zich aan eene zijde houden. 't Laatste is haar daarbij duidelijk voorgesteld door mijne agenten, en zonder dat zouden hare koopluiden, die met de onzen eene gemeene zaak hebben, het haar wel onder de aandacht brengen. En nu wij van de Koningin spreken, wilt gij, dat ik u ietwat zeggen zal? De Koningin rekent het Leycester voor schuld, dat Hohenlo en Zijne Excellentie van Nassau wat verkoeld zijn voor de Engelsche partij!’ En er tintelde moedwillige spot in Barneveld's oog, toen hij dat sprak.

De neef glimlachte fijn:

‘Wij weten, wat daarvan is! Maar wie mag voor Hare Hoogheid dat geheim ondergraven hebben?’

‘Altijd Buis, diens woord in Engeland voor Evangelie passeert, en hij zelf is het, die hun heeft in den zin gezet, om die twee hooggeboren heeren te adverteeren, dat de Koningin den Grave in *disgratie* had genomen, en deze landen in kleine *affectie*, zulks hunne afkeerigheid, om beheerscht te worden door een simpelen luitenant-generaal, stalmeester in *disgratie*, den trots van Hohenlo en de ingeboren fierheid van ons Nassausch pleegkind hebben gekwetst.’

‘Vreemd schijnt het mij toe, dat men Zijne Excellentie van Nassau doorgaans bij den Grave in 't leger laat.’

‘Ei! Waarom zou men zijner vurige jonkheid het leerrijke spel van den krijg niet gunnen? En wat houding zou 't geven tegenover de Hollandsche natie, het Prinsenkind in dezen strijd ongebruikt te laten, waar 't vaderland is dienst te doen en glorie is te rapen? Daarbij, houdt het hem alvast buiten de zaken

hier, daar zijn oog nog niet in noodig is, en het stelt hem neutraal tegenover Leycester, en uit voorzorge is hem te verstaan gegeven, dat zijn krediet rijzen kan, naarmate dat van den Engelschen heer daalt. En geloof me! de jonge Mauritius heeft *ambitie* genoeg en abelheid genoeg, om zich hiernaar te reguleeren in zijne handelingen met dezen; hij is er dus wel vertrouwd. En als Sidney en Essex genoemd worden, weet hij te zorgen, dat zijn naam er goed bij klinkt. Doch wij dwalen af. Om tot onze Reingoudisten te komen; als Steven in de klem zal zijn, kan hem worden ingefluisterd, dat hij zijne zaak verbeteren kan, zoo hij die van anderen blootgeeft. Ik geloof, dat het een zoo ellendig verraderisch persoonaadje is, dat hij dit touwken gretiglijk zal aanvatten, om zich uit te helpen. Voor 't minst, het is te probeeren. En nu, meester Reingoud! Vandaag zijt ge meester in Utrecht, en meent licht een meesterschap voor lange, maar ziet ge? het grijpen is zooveel niet, maar het houden, en daartoe moest ge meer *staatswijsheid* hebben gebruikt en minder *staatszetten*. Wij kennen elkander van ouds. Als het trotsche hert, zal de krone der eigendunk u schaden bij deze jacht; eens opgeschrikt, raakt gij met de weidsch getakte hoornen verward in het kreupelhout van logen en tochten, dat gij om u heengeplant hebt; dan zal u de nuchterheid ontbreken, om er u uit te ontwikkelen. 't Stuk is mij te mooi, om er vast op te rekenen; maar het zal een blij "hallali" wezen, neef!'

'Uwe Edelheid haat zijn persoon, naar ik meene?'

'lk kan er geen neen op zeggen. Reeds bij 't leven van den Prins, heeft hij mijn streven begrepen en gecontrarieerd. In tweeërlei gezantschappen heeft hij ons stoutelijk tegengewerkt; bij 't Fransche was zijn bedekte handel oorzaak van Frankrijk's weigering, en bij 't Engelsche hebben wij ons persoonlijk gebotst; om niet te zeggen, wat hij in Braband heeft verricht; en wat hij mij nu hier is, zal ik maar niet opsommen. Korts! Ik ben in mijn recht, waar ik het uiterste tegen hem onderneem; en toch doe ik het niet om mijns persoons belangen; maar die man is de *ruïne* van 't land, en zijn val is eene noodwendigheid geworden. Nog dit. Men zegt: hij heeft de dame Laguillaire mishandeld en uit zijn huis verdreven. Zoo 't waar is, daarvan ik mij vergewissen zal, ken ik er die vrouw voor, dat hare passiën ons dienen zullen. Het zou niet kwaad zijn, zoo men door de derde hand de Gravin

van Nieuwenaar daarvan onderrichten liet. Ei gij, heer Reingoud! gij geeft ons hier akten van *navigatie*, en kwasie eene *inquisitie*, die tot de boeken der koopluiden opensluit. Gij stelt uwe *creaturen* in onze ambten, totaallijk, gij regeert op zijn Spaansch; we zullen, met oorlof, wat Spaansch met u handelen. En nu, neef! scheiden wij. Ge zult nog preparatiën hebben voor uwe reize. Ik zoude dit alles niet voor u hebben uitgesproken, zoo 't niet ware, om u 't groot belang van uw last ganschelijk te doen vatten en klaarlijk overzien.'

'Zoo heb ik, heer en neef! En Uwe Edelheid kent de *zêle* en stiptheid, daarmede ik u diene ook zonder verzekering. Men mag bij de Staten u zelven wel grooten dank geven voor zoo groote zorge, als gij réusseert.'

'Eilieve, neef! Dat zijn zoo van die diensten, daarvan men niet spreekt; die niet eenmaal dienen te worden gekend, en niet eens mogen worden medegerekend, en die toch alzoo veel hunne *mérite* hebben, als de luisterrijkste projecten, voorgedragen in de Staten-vergadering. Nu, God almachtig geleide u! Zijn zegen over dit ondernemen mocht wel zijn afgebeden, zoo wij er predikanten voor hadden, sinds er met het gelukken een groot deel der *geüsurpeerde* vrijheid wordt *geconquéreerd*, en deze *menée's*, al schijnen ze wat duister, dus gansch licht zijn van die zijde, en met eere voor God en 't vaderland kunnen bestaan.'

De blik, dien het aanhooren van dit onderhoud ons te werpen geeft, op de handelingen van Barneveld en zijne ontwerpen tegen die van Reingoud, heeft zijne waarde, omdat hij ons toelicht over deze, en omdat hij ons uitlokt, de mannen tegen elkander over te stellen, die lange reeds een vermomden strijd tegen elkander hadden gevoerd, die nu bijna een openlijke tweekamp werd! Reingoud dreef de politiek uit de behoefte eener ziel, gloeiende van eerzucht, van trots, en rusteloos hijgende naar werkzaamheid; maar hij was niet genoeg staatsman; - hij was het voor 't minst niet enkel! Hij was te geniaal, om een nuchter staatsman te zijn. Hij had de gebreken van het *genie*, de zwakheid van het karakter bij de sterkte van het hoofd, bij den trots der ziel. Hij liet zich afleiden, nu eens door een hartstocht, dan eens door eene begeerte, dan weder door een toegeven aan zijn gevoel, ginds door eene twijfeling, elders door eene hoop. Nu eens noemde zijn eigendunk zekerheid, wat zijn trots waarheid

wenschte; dan weder vergat zijne laatdunkendheid der anderen sterkte te meten, of haastte zijn ongeduld, waar omzichtigheid wachten gebood. Maar Barneveld was enkel staatsman, met hoofd, met hart, met ziel, met al. Barneveld hield één doel in 't oog, en liet zich daarvan afleiden door niets. Geen stipje, dat het beschaduwde, was hem gering; met taai geduld bleef hij er op afgaan; met starre volharding kwam hij het langzaam nader, om het dan met een vasten greep te vatten; en daarom kon het Barneveld mogelijk zijn, Reingoud te overwinnen, al had die ook eene rijke ondervinding, velerlei lotswisseling en velerlei schatten van vernuft en kennis boven hem vooruit, en al wist die soms te zien, met den doorborenden blik der zeldzaamste scherpzinnigheid, en al hield die dat wonderlijke raadvermogen van het *genie*, en welke gaven al niet meer. De flikkeringen van een *geest*, als den zijnen, waren wel schitterende stralen, die op eenmaal een punt hel verlichtten en scherp aanwezen, maar niet op alles tegelijk, niet aanhoudend vooral een kalm en helder licht gaven; en wat zal een reiziger beter hoeden, voor de gevaren van een weg vol diepten en struikelblokken, het geflikker van zeldzame helle bliksemstralen, of het bleeke, maar rustige maanlicht, dat zich een ganschen nacht door, een ganschen weg over vertoont?

.....

.....

En de Graaf van Leycester was nu, met zijne voornaamste krijgsoversten, weggetrokken, uit Utrecht tot den Gelderschen krijgstocht, en slechts eenige zijner raadsheeren waren hem gevolgd, en onder wie van hen in Utrecht bleven, hadden Reingoud's afhangelingen de meerderheid. De magistraat was nu zijne, en Modet's stem klonk zachter, als hij tot hem sprak, en de burger-hoplieden omstuwden hem als lijftrawanten, en als hij voorspeld had, heerschte hij in Utrecht. En waarlijk, als hij door Utrecht reed, fier als een vorst, onder den eenvoud van zijn zwart gewaad, gezeten op zijn prachtig Spaansch genet, de weelderige Prouninck ter slinker, - wie hem dan had gezien, met een glimp der voldoening op het gelaat, en den glans van zelfbewustheid in het stoute oog, - wie dan den blik van hoogmoedige zegepraal had begrepen, dien hij heen wierp op den Hazenberg, waar Buis zich in zijne boeien verbeet; die had, bij

zijn trotsch en schrander gelaat, de fierheid, en ook de eigenaardige schoonheid van Lucifer onwillekeurig herdacht. En wie opmerkte, hoe hij voorttrad, het volk, dat hem vreesde, meer dan Leycester, omdat de genegenheid, die men voor dezen had, het ontzag matigde, en dat schuchter terzijdeweek, en waarop hij neerzag met een minachtend welgevallen; - en wie 't aanzag, hoe de Gravin van Nieuwenaar, die hij uit overmoed groette, als eene zuster, schoon hij dienaar was geweest van haar echtgenoot, in de bitterheid harer ziel zich verpijnde tot een glimlach voor hem, - en hoe de vrouwe Laguillaire, uitgeteerd als eene kwijnende en bleek als een lijk, met knikkende knieën zijne gangen volgde, en niet afliet, smeekend het oog op hem te heffen, of ook een blik op *haar* mocht vallen, een blik van ontferming; en hoe hij haar niet eenmaal wilde opmerken, voordat het naderen van Prouninck's lijfknechten haar wegdreef uit zijne nabijheid; en hoe toch geene stem zich verhief, om de zaak dier verdrukte te bepleiten, en dezen hoogmoedigen het ‘wee u! wee u!’ toe te roepen; die zeker moest het hem nazeggen, dat hij waar had geprofeteerd, en dat hij heerschte in Utrecht, en dat het wel zeker was, dat zijn rijk daar op vaste grondslagen was gegrond. Zelfs Gideon, als hij hem zóó zag, - als hij opmerkte, hoe in deze dagen zijn roekeloos spreken alleen was te vergelijken, met de roekelooze heerschzucht zijner handelingen, - kon zich niet weren van den indruk, dien het volk toeschreef aan onderaardsche macht, en dien hij lucht gaf tegen Helmichius, met het woord:

‘Mij wordt het wel eens bang, in 't bijwezen des heeren van Couwenburch; hij doet gedenken aan den trots der gevallen engelen.’

‘Ik bekenne, dat eene zelfde gedachte soms bij mij opkomt!’ hernam Helmichius. ‘Ook is mij eens iets in zijn huis voorgekomen, dat mij over hem aan 't nadenken heeft gebracht....; naar 't uitwendige blijft hij altijd een stipt en gezet lidmaat der Kerke, doch zoo hij, bij zijn uitnemend vernuft, wat voegen kon van den ootmoed, die kostelijk is voor God, hij zou een beter Christen zijn. Doch, zie! wat oordeelen wij hem. Ook deze schors kan betere kern bevatten, dan wij ons inbeelden. De Heer alleen kent de harten!’

‘Zoo is het; maar ik heb een zekeren angst voor het einde van dien man.’

‘Meent gij naar 't geestelijke, of naar 't politieke?’

‘Over het eerste ondersta ik mij geen oordeel; maar reeds het andere geeft mij zorge. Een stokbeeld van koper op een voetstuk van klei, staat hij daar, naar mijne opinie; zijn eigen wicht kan zijn val zijn. En dan.... God beware hem, en bovenal de arme Jacoba!’

‘Het best ware, die te voorzien met een rustig echtgenoot!’ sprak Helmichius.

‘Men doet zijne vlijt daartoe; zij is de bruid van Elias *le Lion*!’ hernam Gideon, met somberen ernst.

En zoo was het. Nu was hij meester in Utrecht, en toch hield Reingoud Jacoba nog altijd gebonden aan hare belofte van een zwijgen, dat ze, door houding en gelaat, telkens op het punt stond te verbreken, en dat een meer ergdenkende, dan *le Lion*, ten minste reeds tot onrust zou hebben gestemd. Maar ook was de Kanselier nog te Utrecht, schoon enkel om er huiselijke zaken te regelen, welke op dien stond zijne gansche aandacht eischten. Was het daarom, dat Elias zijne bruid nog niet in het huis zijner ouderen had voorgesteld? Maar licht is het met dit oogmerk, dat hij nu tot haar gaat, om haar uit te noodigen tot eene wandeling in het schoone Septemberweer. Voor hij binnentreedt, hoort hij spreken in haar vertrek. Ook vindt hij haar samen met Reingoud en Gideon; maar zij zit schreiende naast haar grootvader, en de jonge doctor zegt:

‘Nu dan, zuster! als u dat offer dus zwaar valt, en heere Reingoud het u niet langer gebiedt, beken dan deze gesteldheid uwer ziele aan uw bruidegom! - Ik ken Elias; hij is edelmoedig.... ’

‘Nu ja! daar placht ik voor door te gaan,’ sprak deze; ‘doch wat wil men van mijne edelmoedigheid?’ En naar Jacoba toegaande, die huivert en zwijgt, vervolgt hij: 'tranen? Die vooreerst moeten weggewischt! Ik wil geene tranen zien, en allerminst die veroorzaken!’

‘O! Dan, Elias! Dan....,’ begint Jacoba; maar ze weet niet te voleindigen.

‘Het valt juffer Jacoba zwaar, u te bekennen, dat zij u wel kan eeren, en liefhebben als een broeder,’ vervolgt Gideon; ‘doch niet kan aannemen voor echtgenoot.’

Elias wordt zeer bleek; hij ziet eerst op Jacoba, dan op de anderen, en een donkere gloed vervangt die bleekheid, en hij roept met duisteren blik:

‘En gij verzwijgt mij dit, gij allen, twee, drie dagen lang?’

‘Zij was door eene gelofte gebonden!’ zegt Gideon. ‘Ik had niet het recht, eens anders geheim uit te brengen....’

‘En ik hoopte, dat mijn kind zich nog ten laatste zoude heenzetten over dien tegenzin!’ sprak Reingoud, meer voorzichtig dan oprecht.

‘Tegenzin? Met uw welnemen, Heer Reingoud! Dat woord klinkt wat schor! Dat Jacoba nog geene heftige *passie* voor mij had, heb ik wel geweten; maar ik geloof niet, dat Elias *le Lion* de jonkman is, om juist tegenzin op te wekken bij eene zoetzedige juffer! Gij oordeelt hier licht wat gauw, en neemt mij tot bruidegom aan voor haar, of verwerpt mij, naar de eischen van uwe politiek! In het ééne geval, of in 't andere, is er door u dwang gebruikt. Wie zegt mij, dat dit schreien niet is, om het laatste? Ik wil met jonkvrouw Jacoba op dit punt eene verklaring treffen, en zal daarna doen, wat mij oorbaarlijk dunkt.’ En hij wierp zich op een stoel, en zijne heftige gemoedsbeweging verried zich uit alle zijne gelaatstrekken.

Niemand scheen moed te hebben, hem te antwoorden; een beklemd zwijgen bleef er heerschen. Daar hoorde men op eens eene schorre stem:

‘Zoo heer Reingoud dáár is, moet ik er binnen!’ en Douglas stortte de kamer in.

Douglas, dus vermetel en ondernemend; Douglas, wien, door Jacoba's wil, als door Leycester's, het wederzien was verboden, en die, zoo eerbiedig als schuchter, dat wreede bevel had gehoorzaamd. Douglas kwam *haar eigen* vertrek binnen, bijna met de driestheid van een overweldiger, voor het minst met de heftigheid en van. Hij groette niemand; hij scheen ook niemand op te merken, en alleen stootte hij uit tot Reingoud:

‘Sinds de laatste twaalf uren ben ik doorgereisd zonder verpoozen.’

‘Men ziet het u aan,’ hernam deze, hem naar een stoel leidende; ‘doch waartoe die haast?’

‘En te laat! Toch te laat! Mylord is niet meer te Utrecht.’

‘Niet meer sinds vóórgisteren; doch wat is er gebeurd?’

‘Gods toorn is op ons, en zijne oordeelen zijn vreeselijk!’ hernam Douglas.

‘Dat 's een schrikwekkend woord; doch met oorlof, het is meer dreigend, dan klaar. Wat is er gebeurd?’

‘Mylord had mij heengezonden naar Rotterdam; - ik kom van daar, en....’ - Daar viel zijn afzwervend oog voor het eerst op Jacoba. ‘En - o, Heere God! Ben ik nog niet hersteld? Is dat eene inbeelding?’

‘Ei, neen!’ riep Reingoud, hem bij den arm schuddende. ‘Is 't vreemd, dat gij mijne kleindochter vindt in mijn huis....?’

‘O! vergeving! vergeving! Jonkvrouw!’ riep de ongelukkig jonge man. ‘Mijn overtreden was zonder wil en zonder weten; ik ga. Ach, dat gij *mij* hadt liefgehad!’

’ Dat zou niemand van u gebaat hebben!’ sprak Reingoud hard; want zijne onrust steeg met de onzekerheid. ‘Doch opdat ge niet weer moogt afdwalen, volg mij!’ En hij nam hem met zich buiten het vertrek. ‘Nu spreek! Wat is er te Rotterdam zoo ontzettends geschied?’

‘Steven Paret is gevangen!’ hernam Douglas dof.

Reingoud stampte met den voet.

‘Wie heeft zich dat onderstaan, en waarom?’

‘Wegens het uitgeven en verspreiden van heftige schimpschriften jegens de Staten, en 't houden van seditieuse propoosten, als ze het noemen.’

‘Dat zal ten minste wel het flauwe voorgeven zijn!’ sprak Reingoud, wiens blik terstond de diepte peilde, maar van wien wij weten, dat hij zich meester kon blijven, als hij het noodig vond.

‘Gij neemt het, als ware het niets, heer! En bedenk doch, Mylord's teerste geheimen kunnen daarin betrokken zijn. Het laatste pakket brieven heb ik niet machtig kunnen worden.’

‘Daar is wel van wat anders de reden, dan van teere belangen! Dit kan de *totale ruïne* wezen van onze ontwerpen en van Mylord's krediet, als diens mans papieren in verkeerde handen vallen.’

‘Naar de papieren heb ik mij terstond geïnformeerd; ze zijn in bewaring gesteld van den pensionaris van Rotterdam.’

‘Barneveld's broeder? Dat is eene goede fortuin!’ riep Reingoud met vreeselijke *ironie*. ‘Doch ze zijn nog niet, waar ze wezen willen! 't Is goed, sir! dat ge tot *mij* zijt gekomen, en tot geen ander.’

‘Ook hope ik uitredding van uw goed beleid; want die Steven is een verraderlijke schalk, en God weet, *wat* hij tegen My-

lord voorbrengt. En mijn zeer goede Graaf heeft wel al bitterheid genoeg!'

'Ja; maar 't is hier niet het *moment* van jammeren. De Graaf heeft het beleid van justitie en politie. Ik zal hen aanschrijven uit Zijner Excellentie's naam, dien Steven Paret met al het zijne hierheen te zenden, om gehoord te worden!'

'Als ze slechts gehoorzamen, heer!'

'Bij God! Ze zullen! Ze durven nog niet openlijk *rebellie* plegen.'

'O, heer! gij weet niet.... Er heerscht heel Holland door een groot *mecontentement* en een onnoemelijk misvertrouwen tegen u...., en een zorgelijke en vermetele geest van tegenstreving tegen Mylord, zooals ik wel heb konnen verstaan, daar men mij niet als des Graven volgeling onderkende. 't Is als in Saul's dagen: het volk kent zijne leiders niet meer. De Heere werkt daarin....; gij weet niet....'

'Ik wete! Ik wete! Doch ik zal hen laten aanschrijven door den Raad van State, en ik zal een wel vertrouwd en aanzienlijk heer afzenden, om dit schrijven kracht bij te zetten. Dan is er voor hen geen ontkomen aan. En nu, mijne heeren de Staten! zie ik wel, dan begint de schermutseling een tweekamp te worden! En nu is 't oogenblik dààr, meester Barneveld! dat we ons in 't krijtveld zullen ontmoeten, om *à outrance* te strijden. Ik ga de wapenen scherpen.' En haastig nam hij zijn hoed, en scheen te willen gaan.

'En wat zal ik er in doen?' vroeg Douglas.

'Gij?' Reingoud haalde even de schouders op en zeide spottend: 'Gij kunt bidden!' En toen Roger hem verschrikt en verrast aanzag, hervatte hij ernstiger: 'Gij kunt haastiglijk naar Mylord heenreizen, en dien van alles kond doen.'

'En Jacoba?' vroeg Douglas.

'O, mijn God! Ja!' riep Reingoud, zich voor het hoofd slaande. 'Daar ook moet *ik* in voorzien, daarin het eerst!' en snel ging hij bij deze binnen.

Men was daar in eene onrustige spanning; niemand had gesproken. Gideon had Jacoba zwijgend gadegeslagen, en de zekerheid verkregen, van haar onverwinnelijken weerzin tegen Douglas; in haar schrik over zijn weerzien, had zij zich zelf onwillekeurig naar Leoninus gewend, als om bescherming. Nu sprak Reingoud:

‘Jacoba! Mijn kind! Steven Paret is gevangen, en dat is een voorval, daarvan de gevolgen voor Mylord en voor mij nog niet zijn te berekenen. Allereerst zal het mij vele *occupatiën* geven; licht mij verplichten tot *absentie* uit Utrecht. Sinds ge heer Elias *le Lion* niet voor bruigom wilt, kan hij niet wel uw beschermer zijn, en ik heb er geen anderen, voor 't oogenblik. Daarom, maak u vaardig tot eene reize! Ik zal u, onder goed geleide, naar den Couwenburch zenden; schoon het kasteel nog niet gansch is voltooid, is het een hupsch verblijf, en gij zult er ruste hebben en vrijheid.’

‘U verlaten! Als er gevaar kan dreigen?’ sprak Jacoba.

‘Ei ja! Oft vrouwen daarbij niet altijd de *disperatie* vermeerderen!’

‘Met oorlof, heer Reingoud!’ sprak toen Leoninus, opstaande. ‘Ik houde u bij het woord, mij eens gegeven! Ik weet niet, wat ik zoude gedaan hebben, ware dit niet opgekomen; maar nu er van onheil wordt gesproken, dat u dreigt en Jacoba kan treffen, blijft ze mijne bruid, en houd ik het recht, haar te beschermen, waar 't nood doet.’ En haar bij de hand vattende: ‘Ontstel u niet dus, Jacoba! Ik ben een soldaat; maar ik denk niet aan dwang, en ik zal nooit voor u hebben, dan hupsche manieren. Wat ik u was in 't voorleden, moge u borg zijn voor 't vervolg!’ En ernstig op Reingoud ziende. ‘Ik achte doch niet, heer van Couwenburch! dat ge dus onvoorzichtig zult zijn, om nu woordbreukig te worden, en mij dit recht ontzeggen?’

Reingoud knikte ontkennend, en Gideon sprak:

‘Gods zegen daartoe!’

Reingoud en Gideon beiden begrepen voor Jacoba geene betere uitkomst.

Deze boog eerst het hoofd, met de lijdzame onderwerping der kloosterlinge; daarna hief ze het op, en las in het oog van *le Lion*, en toen sprak ze zeer zacht:

‘Ik dank u, Elias!’

‘En nu schielijk om mij heenverzameld, wat er van den Staatsraad nog gebleven is!’ riep Reingoud. ‘En de papieren van Paret *in forma* opgeëischt!’

Dat zijn wil doorging, is bijna onnoodig aan te duiden. Meetkerke parafeerde de order, en de arme Roger werd als ijlbode daarmede afgezonden. In zijn trotschen waan oordeelde Reingoud, dat men hem niet zou durven weerstaan, en hij handelde, of hij

reeds overwonnen had. Was het een vertoon van koelbloedigheid in 't gevaar? Was het werkelijke onverschilligheid? Was het die zonderlinge zucht tot woeling, die, in plaats van tot rustig nadenken te wekken, juist *nu* behoefte gaf aan tuimelend zinvermaak, aan gewoel en geruisch? Of wilde hij zich zelf en anderen verblinden, op den afgrond, die zich voor hem had geopend, in plaats van zich te bemoeien, dien te vullen? Hoe het zij! Op zijn klein lusthuis, Rijnauwen, dat hij aangekocht had, uit den verkoop der adellijk-geestelijke goederen, gaf hij een schitterend feest, ter eere van Jacoba's verloving. Wij zullen het niet beschrijven; wij zullen alleen zeggen, dat het scheen, of hij er alle genietingen der weelde, in den kortsten tijd, wilde samendringen en in de ruimste mate wilde aanbieden, en dat hij er alle de aanzienlijkste personen van zijne partij om zich hield verzameld, den ganschen dag. De Kanselier was reeds naar Doesburg vertrokken, waar Leycester zijn hoofdkwartier had opgeslagen; maar vrouwe Barbara Leoninus was dáár, en Reingoud besteedde geheel zijne kunst van verleiding, om haar te winnen voor zich met het oog op Jacoba; bij een indrukkelijk schepsel, als des Kanseliers gade, was het hem geene verlorene zorg, en met hare gulgauwheid wijdde zij hem in, in hare familiebelangen, en zeide hem ten laatste, Jacoba aanziende:

'Zij zal mij eene dochter strekken, want ik heb de mijne zoo goed als verloren.'

Ivonnette was niet met haar gekomen; en ook Gideon had zich verontschuldigd. Tusschen Elias en Jacoba heerschte weer de gewone toon van zachte vertrouwelijkheid, alsof ze niet met zooveel tranen en smeekingen had willen afbidden, wat ze nu toch was: zijne bruid. Wij willen echter niet te lang vertoeven op een feest, dat in den morgen begon en eerst in den avond zoude eindigen. Wij willen alléén doen opmerken, dat het eene fout was, eene groote fout, die rust of die bedwelming, waaraan Reingoud zich overgaf op dat oogenblik. Zijne warmste vrienden, zijne machtigste bondgenooten, zijne trouwste aanhangers, lokte hij buiten Utrecht, op een oogenblik, dat hij, als met geslotene gelederen, zich had moeten aansluiten, om een aanval af te wachten. Utrecht, zijne sterkte, verliet hij, in plaats van er zich in te verschansen, met al wat er voor krachten onder zijn bereik lagen, en terwijl hij de stad dus verliet, ja wel bewaakt en in zijner dienaren macht,

maar toch, terwijl ‘de malcontenten,’ de kwalijkgezinden, zijne geheime tegenstanders in 't eind, of voor 't minst onverschilligen, er de handen ruim hadden. 't Was slechts één dag, dat is waar; maar in eene worsteling tegen Barneveld moest men zich geen dag lang ontblooten van harnas en rusting. En 't was juist een dag, dien Barneveld wist te gebruiken; maar Reingoud vertrouwde dus op zijne sterkte, dat hij met de eene hand meende te kunnen spelen, terwijl hij met de andere streed, en de overmoedige had niet eens onderzocht, of de krachten en de wapenen wel gelijk waren.

Daar reed, toen het buiten schemerde, en toen binnen stralen van was en toortslicht die schemering bespotten, een man te paard, in ijlende haast, Rijnauwen's voorplein over, en eischte met zóóveel ernst, al was het met een wat vreemden bijklank, den heer van het huis te zien, dat de bedienden niet op zich durfden nemen, een zoo dringenden boodschapper af te wijzen, met de verontschuldiging van een feest, overtuigd, dat niemand het wagen zoude, een ernstig heer, als den hunnen, zonder wichtige oorzaak dus te storen. Ook toen Reingoud de naam van den bezoeker was aangekondigd, haastte hij zich, de hooge feestzaal te verlaten, voor het enge portierskamertje, waar deze hem wachtte. Toch klonk zijn toon wat streng en wat scherp, toen hij vroeg:

‘Ei! Wat jaagt u hierheen, doctor Julio? Ik wil doch niet hopen, dat gij nu reeds hebt volbracht, wat ik voor later geboden heb?’

‘Beware ons, *maestro mio*! Nu reeds een zoo kostbaar *philter* gereed hebben, dat nauw in weken kan zijn samengesteld?’ sprak de Italiaan. Toen, als eene slang, zich kronkelend aan Reingoud's voeten, kuste hij hem de hand bij herhaling, en riep: ‘Ik kom u een paard brengen, Signor, het rapste, dat ik in Mylord's stallen nog gevonden heb, en ik kom u smeeken, dat te bestijgen, *cito*! *citissimo*! om zonder om- of opzien voort te jagen, en altijd voort.’

‘*Povero*! Zijt gij krankzinnig? Of hebt ge eindelijk de komeet gezien, die den Graaf een troon voorspelt?’

‘*Deh*! voor u en voor hem, *tutto perditio*, zoo gij geen haast maakt, *maestro*! Een valsch gesternte dreigt uwe trotsche *constellatie*, doch *necromantia* is hier niet in 't spel; maar zoo waarachtig uwe eigene handen mij eenmaal verlost hebben van de koorden, die ten dood dreigden, zulks ik uw slaaf en eigendom ben ge-

worden na dat uur, zoo waarachtig dreigt u een *perikel*, dat Hemelsche of aardsche macht niet van u zal kunnen weren, dan door haaste!'

'Zoo willen wij nog wat toeven, en zien, wat de onderaardsche daarin doen kan!' spotte Reingoud; 'want ons feest is te lustig; en tot hiertoe zie ik nog geene verstandige reden, om uw raad te volgen.'

'Was mijne waarschuwing zotheid, toen ik u van Mylord's toestand tot Amsteldam onderrichtte? Heb ik, sinds den tijd, dat ik hier in 't land ben, iets verzuimd, dat tot uw voordeel of eere kon strekken?'

'Ei, signor Julio! Ik mistrouw uw ijver niet, alleen laat ik weten....'

'Sinds gij dit voor mij verkregen hebt van Mylord, dat ik mij onthouden mocht in 't kleine hangkamerken, naast de vergaderzaal van den Staatsraad, leve ik dáár, als eene bij in den korf, werkende en verzamelende altijd tot uw en Mylord's dienst, en zoo heb ik dit vernomen, - *maledetto*! eerst zoo laat, maar ze zijn niet eer samen vergaderd; - dat er afgezondenen zijn aangekomen dezen morgen tot Utrecht, vanwege de Hollandsche rebellen.'

Daar Julio's wijze van vertellen, noch de kortste noch de duidelijkste is, zullen wij alleen dit zeggen: De Hollandsche heeren waren afgezonden van de Staten - synoniem altijd met Barneveld - zoo ze zeiden, in hope den Graaf nog te vinden, en om *excuse* te doen, wegens het niet overbrengen van Steven Paret; en te *adverteeren*, dat zijne papieren de gewichtigste beschuldigingen inhielden, tegen Paret niet alleen, maar ook tegen Reingoud; dat ze de heeren Staatsraden, zoovelen er nog te Utrecht waren, na die mededeeling met klein *contentement* hadden verlaten, zeggende, dat zij ijlings naar het leger reisden, om Mylord in persoon eenige der papieren te doen inzien.

Dus niet alle papieren? Dus voorzichtig den Gouverneur-Generaal nog gespaard, om den gehaten Minister te zekerder te zien prijsgeven. De heeren waren echter niet terstond weggereisd; maar integendeel hadden zij nog eene *conferentie* gehad op het *Bisschopshof*, schoon de Graaf van Nieuwenaar afwezend was, om in Duitschland ruiters aan te werven! De Gravin van Nieuwenaar had daarop mevrouwe Laguillaire ontboden; men had samen

geraadpleegd; men had het afgesprokene uitgevoerd, en daarop waren de gelastigden afgereisd. Zoo gebruikte Barneveld een dag, dien Reingoud verspeelde! Zoo meende deze nog in een gelijken tweekamp te strijden, toen reeds de grond, waarop hij stond, onder zijne voeten was ondermijnd!

'*In modo che*! Zoodat!' eindigde doctor Julio, 'uwe beschuldigers zijn op weg naar den Graaf!'

'Laat ze gaan!' glimlachte Reingoud. 'Bij hem kunnen ze niets tegen mij inbrengen, dat mij schaden kan, wat *zij crimen* noemen, is mij verdienste bij Leycester; eeniglijk wat Barbara Boots met zich voert, zou mij kwaad kunnen doen in zijn geest, maar zij heeft Paret zeker niet kunnen bereiken, en ik heb haar een bode nagezonden. Mijn zeer goede Lord zal bitterlijk in den drang zijn voor zich zelven met die heeren, zijnde te hunnen opzichte gecompromitteerd, en door Douglas laat ik hem aanzeggen, van nu aan *rigoureuse* maatregelen te nemen tegen die rebellische overtreders, die de hand leggen aan ambtenaren, met zijne gunst vereerd, en die hem als het beleid der justitie uit handen willen nemen!'

'En zoo Mylord in dien drang u offert....!' sprak Julio.

'Die zwakheid zal Leycester niet hebben!' zei Reingoud vast.

'Of het zwakheid of staatswijsheid zij, weet ik niet te beoordeelen; doch ik ken Leycester; ik ken hem in zijne geheimste bedrijven; en gij zoudt de eerste dienaar niet wezen, dien hij prijs gaf voor zijn eigenbelang.'

'Hij zou verloren zijn met het dus te willen vorderen! Maar in 't eind!' riep Reingoud. 'Ik ben niet met hem, om hem dit in te scherpen.'

'Daarom, *caro maestro*! zoo gij besluiten kost te gaan....'

'Bij *Lucifer*! Ik moet wel; en toch had ik zooveel willen afdoen op mijn feest; - uw paard moet vermoeid zijn....'

'Van een kwartier rijdens, een Engelsche *cavale* van 't edelst bloed?'

'Zoo zal ik dat nemen. En nu; ik ga even daar binnen een fabeltje vertellen, dat mij naar Utrecht roept. Ze hebben daar allen niet te weten, dat ik ga. Utrecht is mijne forteres; daar buiten zou ik, bij vervolging, gelijk staan met een ander.'

Dat gedacht hij, en toch verliet hij die; daar had Barneveld in zekeren zin op gerekend, toen hij sprak:

‘Als 't hert wordt opgejaagd, zal het verwilderd zijn.’

Niet dat Reingoud iets van zulke stemming vertoonde op zijn gelaat, toen hij zijne feestzaal binnentrad. Zich zelf volmaakt meester, zoo haast hij wilde, en daarbij niet eenmaal ontzet door het gevaar, zeide hij aan een paar vrouwen: dat eene staatszaak hem voor een uurtje naar Utrecht riep; zeide aan de mannen: dat hij de dames eene verrassing bereidde, en zeide alléén Prouninck en Elias de waarheid; den eerste zijne bevelen gevende voor zijn afwezen; den andere een paar woorden toefluisterende over Jacoba. Toen ging hij even naar deze. Hij durfde haar niets zeggen, dan wat hij de anderen had gezegd; hij durfde geen afscheid nemen, dat bij haar onrust en argwaan had kunnen opwekken; slechts nam hij hare hand en drukte die, als zou hij die breken; slechts zag hij haar aan met een blik, zóó diep, zóó zacht, zóó oneindig teer, en zóó oneindig smartelijk, dat het arme kind, hoe gewoon aan iets zonderlings in hem, toen ze hem gaan zag, onder het wisselen van glimlachen, en groeten met zijne gasten, niet nalaten kon, tot Elias te zeggen:

‘Mij wordt als het harte toegeschroefd; mijn grootvader lijdt; maar hoe hij mij bemint!’

Zij had waar gezegd, Jacoba, met het woord: ‘mijn grootvader lijdt!’ Zij had het kunnen zien, toen hij, Julio's paard bestijgende, en zich omwikkelende met diens mantel, nog een blik heenwierp naar de verlichte zaal, waar de muziek ruischte en waar *zij* zuchtte.

‘O God!’ barstte hij uit. ‘Ik had dit kind lief zonder eigenbaat. 't Is mogelijk, dat mijne vijanden triomfeeren....; 't is mogelijk, dat zij mij voorkomen; maar dit ééne bid ik, dit bid ik van U, om harer onschulds wil: laten zij mij niet treffen in Jacoba!’

Een koud zweet parelde er op zijn voorhoofd, en zijn ros steigerde van den heftigen spoorslag, dien het trof; en hij rende voort met eene wildheid, alsof ruiter en ros beide de snerpende pijn te vergeten hadden door vermoeienis!

Onder welke gewaarwordingen Reingoud dien avond, dien nacht mag hebben doorgereden, altijd door, is wel in te denken. Onder smart en spijt ter eener zijde, onder gekrenkten trots, onder onrust en angsten, die stegen, naar mate eenzaamheid, nacht en heftige inspanning hem de zenuwen prikkelden, bij een

geweten dus beladen, en bij de vreeze van wat in 't eind gebeurlijk was. Iets van dit lijden was zichtbaar op zijn verbleekt gelaat en in zijne verdoofde oogen, toen, in den vroegen ochtend, eindelijk de uitputting hem dwong, eene wijle ruste te nemen. O! voorwaar! Zijne trotsche ziel moet onbeschrijfbare voldoening hebben gesmaakt in zijn kortstondig meesterschap, zoo hij die met zulk een nacht niet te duur betaald heeft gevonden! Bij de toenmalige gesteldheid der wegen was de afstand, dien hij afgelegd had in dat getal uren, ontzettend; want, Arnhem ter zijde latende, was hij die stad reeds uit het gezicht; en het kleine dorpje, waar hij nu wat verkwikking zoude nemen, lag slechts een uur afstands van Doesburg. Hij wilde niet enkel zich verkwikken, maar ook zijne kalmte hernemen, om voor 't minst niet in 't leger te komen, als een veroordeelde, die zijne straf ontloopt, maar als een staatsdienaar, die eene gewichtige mededeeling komt doen aan zijn meester. Daarbij, het wierd later in den morgen, en hij kon niet wel meer voortrennen, als hij gedaan had, zonder bevreemding of achterdocht op te wekken. De uren berekenend, die de Hollandsche afgezanten op hem vooruit hadden, begreep hij toch, dat ze reeds vóór hem het kamp hadden bereikt; iets anders was het, of ze vóór hem den Graaf zouden te spreken krijgen. Leycester zou niet zoo overgauw zijn, om Hollandsche zendelingen gehoor te geven, nu hij niet was in den Haag, en niet op het *Duitsche Huis*, en zich met de ongeregeldheid van het krijgsleven licht verontschuldigen kon; en Douglas moest hem reeds hebben aandachtig gemaakt, wat hij uit hun spreken had te wachten. Dus zich met wat kalmte tot rusten zettende, en de wanorde in zijn voorkomen herstellende, eischte hij wel met wat drift eenige verversching, doch stelde zich voor, die met niet al te veel haast te gebruiken.

‘'t ls of ze op heden allen evenveel haast hebben!’ hoorde hij den kastelein zeggen, tot een knecht, terwijl deze den stal binnenging, slechts door een dun beschot van de gelagkamer afgezonderd.

‘Nu, die van straks hebben te nacht een paar uren te Arnhem vertoefd, als hun dienaar mij vertelde; maar deze ziet er uit, of hij den nacht had doorgereden, en zijn paard zonk neer bij den ruif.’

Reingoud vond nu noodig, te luisteren; hij naderde de deur, zoo dicht hij kon.

‘Die van straks waren groote heeren, zoudt ge niet meenen?’

‘Wel mogelijk! In hun spreken onder elkaar bleek, dat er in Zeeland een paapsch komplot moet ontdekt zijn.’

‘Ei, Jantiën! Hebt ge geluisterd? Wat ze besproken....?’

‘Kon ik helpen, dat mijne ooren openstonden?’

‘Nu! Wat is er van een paapsch komplot?’

‘Veel weet ik niet, slechts dat ze eene papistische vrouwe achterhaald hebben...., dat ze nu, geloove ik, een groot heer in 't leger gaan aandienen.’

‘Bij loy, Jantiën! sinds ge van de religie zijt, droom je van papisten!’

‘Op zulker wijze, dat dit geen droom is, sinds ik u den naam noemen kan.’

‘Den naam? Zeg den naam!’ riep Reingoud, die nu de klink lichtte en voor de sprekenden stond, tot hunne meeste verrassing.

‘Sa, meester! ben je een prins van je hals, om ons te bevelen!’ riep de kastelein.

‘Voor 't minst ben ik rijk genoeg, om gehoorzaamheid te betalen!’ riep Reingoud, en wierp hem zijne beurs toe, waar goud in schitterde.

Jantiën bewees, dat zelfs reeds in dien tijd goud voor adel gold, want hij sprak:

‘Houd ruste, edele jonker! Ze noemden vrouw Barbara Boots.’

Reingoud weerhield zich van iederen uitroep, die zijne verrassing en schrik had verraden; slechts kon hij zijn verbleeken niet verbergen, en zijne tanden knarsten tegen elkander van ergernis.

‘En hoelang mag 't verleden zijn, dat die lieden hier waren?’ vroeg hij eindelijk.

‘Nauw een kwartier! Toen gij aankwaamt, mag wel de hoefslag hunner paarden weerklonken hebben in uwe ooren; schoon ze den bocht naar den heerweg waren ingeslagen.’

‘Zoo zadel mijn paard! ik zal niets nemen!’ sprak Reingoud verwilderd.

‘Het beest kan niet meer.’

‘Dan één van de uwe! Houd het mijne in ruiling!’

't Was een jong en krachtig, maar een slecht geleerd boerenwerkpaard, en het kostte Reingoud de geweldigste inspanning, dit beest iets van den draf te doen aannemen, dien hij van zijn Engelschman bijna zonder moeite had gevergd. Toch ge-

lukte het hem; en toen hij den bocht van den heerweg was omgeslagen, zag hij werkelijk in de opstuivende stofwolk, dat hem nog ééne kans bleef, om het zijne tegenpartij in vlugheid af te winnen. Dit nu zeker was hem een rit op leven en dood, sinds hij verloren kon zijn bij Leycester, door hetgeen ze nu tegen hem konden voortbrengen, en in omgekeerde rede van Barneveld's woord, was het gejaagde hert nu de vervolger van de jagers. Hij begon te winnen; hij kon de gestalten reeds onderscheiden; maar ook begon hij het kamp te naderen; reeds onderscheidde hij de voorste tenten en de kleurige vaantjes, die ze sierden, flikkerden hem tergend in de oogen, als die van den *matador* den gewonden stier. Hij versnelde nog zijn woesten ren; de Hollandsche heeren daarentegen begonnen stapvoets voort te gaan, licht om hunne waardigheid niet aan verdenking bloot te stellen bij de Engelsche wachten, die zij voorbij moesten: Reingoud dacht aan dezen niet eenmaal. Daar zag een der Hollanders om; Reingoud herkende jonker Frans van Zuylen, een der uitgezette Utrechtenaars; - en de Utrechtenaar herkende Reingoud. De blik, dien zij wisselden, zelfs op dien afstand, is slechts door een beeld weer te geven: twee zwaarden zich spiegelend in elkanders staal. Daarop zetten ook de Hollandsche heeren hunne paarden aan, en die waren beter, dan dat van Reingoud, en ze renden....; en, wat hij gewonnen had, begon hij te verliezen, en wij durven niet zeggen, wat hij niet verwenschte, en hoe hij aan God en aan den Booze beurtelings eischen deed.

In 't eind wierp zijn onwillig beest hem af, en hij zelf was in duizeling neergetuimeld; in het vallen had hij zich het voorhoofd gewond aan een scherpen kei. De schildwacht, die hem opmerkte, riep hem aan; hij richtte zich niet op, hij was bewusteloos. Daar nadert een Engelsch officier; het was John Norrits, - Norrits, zijn geheime vijand; liever de vijand van ieder, dien hij invloed zag oefenen op Leycester, meer dan hij zelf. - Norrits herkende hem; sprak hem toe; bracht hem tot zich zelf en reikte hem den arm; want nog wankelde hij op zijne voeten. Reingoud's wilde blik zag om zich, en weder om, of ook nog de vijanden te zien waren. Hij waagde zich zelfs, Norrits naar hen te vragen. Deze hield zich onbewust van hunne komst; toch was *hij* het geweest, die ze de tente van Kiligrew had binnengeleid, en die wist dat ze nu met dezen en met Leoninus samen waren.

Reingoud vroeg naar Leycester. De Graaf was afwezend. Men had Doesburg ingenomen, en de Graaf was, met Essex en andere heeren, derwaarts gegaan, om zich in de stad zelf een verblijf te kiezen. Maar Norrits verzweeg hem dat; alleen bood hij aan, hem heen te leiden naar Leycester's tent. Dáár eerst kreeg Reingoud de zekerheid, dat hij dezen ganschen dag niet zou kunnen zien. Hij verbeet zijne teleurstelling, maar binnen in hem woelde iets als razernij, toen de geheele uitputting zijner lichaamskracht hem dwong, zich over te geven aan de ruste, die Norrits hem aanbeval, onder schijn van zorge, en de lastige verpleging aan te nemen, die deze hem opdrong, en waarmede hij hem liet omgeven en bewaken. Intusschen waren Kiligrew en Leoninus met de Hollandsche afgezondenen naar Doesburg gereden. Dáár hadden dezen hun inzage gegeven van alle papieren ten laste van Paret en Reingoud, die ze machtig waren geworden, en die twee strenge en voorzichtige raadslieden zagen in, dat Leycester, na zulke ontdekking, door de Hollanders gedaan, geene keus had, dan zich te stellen als rechter over zijne gunstelingen, wilde hij niet mede begrepen zijn in de beschuldiging tegen hen; en zij namen op zich, om den Graaf te bewegen tot het hooren der gelastigden van Holland. Deze gingen onderwijl hunne opwachting maken bij Hohenlo en den jongen Graaf Maurits, en na eene korte raadpleging kwamen die heeren allen samen bij Leycester ten gehoor. Dit alles vernam Reingoud niet, vóór den volgenden dag; toen kwam Norrits, die hem bondgenoot werd, zoo haast Hohenlo zich zijn vijand verklaarde, het hem mededeelen; maar toen ook voelde hij, dat hij verloren was, en hij had zich niet vergist; want toen hij nog, met een wanhopig besluit, zijn moed samenraapte, en zich wilde heenbegeven haar Leycester, deed men hem verstaan, dat hij niet meer de vrijheid had, des Graven tent te verlaten. Nog dien ganschen dag bleef alles voor hem onzekerheid, en eerst in den avond kwam de algemeene provoost hem zijn degen vragen, in den naam van den Graaf. Het was hem niet meer eene verrassing; hij gehoorzaamde, zonder ééne tegenwerping, en hij legde fiere rustigheid in zijne houding, terwijl hij sprak:

‘Ik geef mijne vrijheid in de handen van een vriend, meester Gerard!’

Maar toen hij alleen was, blonk zijn brandend oog van een vocht, dat de verkropte spijt deed opwellen, en dat de gloed

van den toorn toch weer opdroogde, terwijl de trotsche bovenlip zich krampachtig optrok, en geheel de bitterheid zijner ziel zich uitdrukte in dit woord:

'Overwonnen door Barneveld! Neen, niet overwonnen! Uitgegleden over eene zandkorrel! Ik, die rotsen overklommen heb!' Maar dat komt ook, dat hij, die gewoon was aan het bestijgen van rotsen, die zandkorrel niet had geteld, en dat hij roekeloos struikelblokken had heengestrooid onder de schreden van anderen, zonder er aan te denken, dat hij ze nederwierp in zijn eigen weg! De leerling van Granvelle! De meester van Hendrik van Anjou! De heerschende gunsteling van Leycester, ten val gebracht, niet door het mislukken van eenige trotsche staatkundige verbinding, maar door Barbara Boots; - niet, omdat zijne tegenpartij een grooten hefboom tegen hem had in beweging gebracht, maar omdat die behendig de kleine raderen der *intrige* tegen hem had laten inwerken, die hij zelf al spelend had te samengesteld! En zoo had de Geuzen-nap Granvelle verslagen; en voor hem, die in den Geuzen-nap en in de vrouw uit het volk niet eene andere hand ziet, dan die van het toeval, opgeheven over de hoofden der staatsmannen, die hen woelen laat en heerschen laat en zondigen, totdat eene aanraking van dien geduchten vingertop hen doet neertuimelen in het midden van hunne stoutste vlucht; voor hem zijn de lessen der historie, als die der dagelijksche ondervinding, verloren schatten.

Reingoud's geschiedenis is hier niet ten einde, zoomin naar de geschiedenis, als naar den roman, maar zijn staatkundige werkkring is gesloten; - zijne heerschappij in Holland is te niet gedaan, en met het einde daarvan eindigt ons tweede boek, dat met hem is aangevangen, en dat hij geheel heeft bezield, niet minder, dan geheel dit tijdperk van Leycester's bestuur, dat nu welhaast zal eindigen; want de Graaf ook is verlamd; nu hem die rechterhand is verbrijzeld, is zijne kracht ook gebroken; met het afvallen van die rank, die zich aan hem heeft opgeheven, en die zijne beste sappen heeft naar zich getrokken, en die nu van hem afvalt, staat hij zelf dáár, - eenzame eik met ondergraven wortelen en gekwetste schors! Wij zullen dit begrijpen, als we een zulke klacht uit Leycester's eigen mond hebben gehoord.

EINDE VAN HET TWEEDE BOEK.

Leycester in Nederland.

Derde boek.

But if matters fall not well out, remember my prophecie longsince.
My conscience telleth me, I have deserved better favor and more consideration.
Leycester to Walsingham.

Maar als de zaak niet goed uitvalt, gedenk mijne profetie van voorheen.
Mijn geweten zegt mij, dat ik betere gunst had verdiend en meer aanzien.

Leycester aan Walsingham.

Nein, ihr Geschöpfe seid es nicht,
Ich bleib bei euch nicht stehen;
Dich, Schöpfer, selbst muss mein Gesicht
Im Geist und Wahrheit sehen:
Es ist nichts sinnlichs, dass ich mein
Es muss was Wesentliches sein;
Gott muss sich selbst mir geben.

XIII. Eene belangrijke ure voor Martina.

‘Den man, dien ik u zenden zal, vertrouw dien uw gemoedsbezwaar!’ had sir Philip gezegd tot de vrouw van den Burggraaf; maar die man was niet tot haar gekomen. In het eerst had zij er geene behoefte aan gehad; bezield door hare veredelde vriendschap, had ze geteerd op die nieuwe gewaarwordingen, waaraan ze zich nu zoo rustig overgaf, - had ze niet dieper gezien in hare ziel, en had ze het gemis aan geestelijken troost nauwelijks

opgemerkt; maar sinds het boosaardig woord van Reingoud als eene schennis had toegebracht aan haar heiligst gevoel, en het reine beeld vlekken had aangedicht voor haar oog, had de bange onrust haar aangegrepen, en toen ze met strijd en moeite zich weer had losgeworsteld van dien duisteren indruk, en Sidney's hoofd weer had omgeven met dien straalkrans, die *haar* zoo noodig was, omdat zij leven moest van dat licht, toen overviel haar de vreeze, dat zij zijne achting had verloren, dat die band der ziele gebroken moest zijn. Nu was haar het niet zenden van dien leidsman een bewijs van verlatenheid, van minachting, van veroordeeling. En wat dat voor Martina was, de veroordeeling van Sidney, dat denkt zich de armste verbeelding. Ware zij schuldig geweest, zij had die gedragen als eene billijke straf, waaronder zij bukte; - nu zij onschuldig was, droeg zij die met zich als een pijnlijken kanker, die stil vernietigend ingreep in hare teerste levensdeelen. Gesust door zijne verzekering, was haar schuldbesef ingedommeld; nu die stem zweeg, verhief het zich opnieuw, met al dat heir van angsten en twijfelingen, dat hare ziel vroeger had geschokt, en zij rukten haar neer tot lagere diepten, naarmate zij voor eene wijle zich hooger had opgeheven gezien. Soms bruisten die smarten op, tot eene wilde wanhoop; dan weder ontgloeiden in haar de vlammen van den haat; dan weder tobten zij haar af tot de uitputting der verstomping. Zelfs zonder de belofte aan Sidney gedaan, zou zij, in zulken toestand, de verstrooiingen hebben ontvlucht, die ze vroeger had gezocht, en toch had zij geenerlei nieuwe afleiding gevonden. De Burggraaf zelf, al had hij zich willen verzetten tegen deze afzondering, had die nu niet kunnen weren, daar hij zich bij den Graaf in het leger bevond, in Gelderland. Sinds hij inwoning had op het *Duitsche Huis*, was het de eenigste uitspanning harer kalmste uren, om in den ruimen weligen tuin van dat paleis rond te wandelen, om te dolen in die stille dreven, die zich uitstrekten tot aan de vestingwallen van Utrecht, en waar ze vrijheid vond en eenzaamheid, nu de voornaamste hofstoet met den Graaf was weggetrokken.

Zoo was ze ook dáár op een helderen September-morgen, en zonderling wél was het haar in de natuur. De prikkelende herfstlucht, gematigd door de kracht van de herfstzon, gaf wat veerkracht aan haar verzwakt zenuwgestel. Zij had dien ochtend in het

Evangelie gelezen; zij deed dat veelmalen; maar zij las het meestal, zooals men het leest, als men het niet gelooft, of niet genoeg gelooft, als men het wantrouwt, als men het niet verstaat, als het ons nog geen *Evangelie* is geworden; en, helaas! zij las er nevens, sommige boeken van haar tijd, die het vraagstuk van heil en verdoemenis behandelden, als dorre en duistere dogmatiek, die het klare verwarden en het duistere het liefst op den voorgrond stelden. En zij keerde altijd weer terug tot het wanhopige punt, waarvan zij uitging. Dien dag had zij gelezen met meer geloof, en zij kon nu nadenken met meer helderheid; het was, of de allerduisterste spookgestalten harer ziele optrokken in de reine blauwe lucht, en of in de plaats daarvan witte wolken haar omgaven, als lichtende engelen. Voor het eerst, sinds langen tijd, hief zij het oog op naar den Hemel, zonder vreeze, met dankbaarheid voor het frisch, weldadig levensgevoel, dat haar doorstroomde, met een verhelderden blik en vast vertrouwen van hope.

Daar klonk het op eens aan hare zijde: ‘Eene aalmoes, mevrouwe! Om Godswil, eene aalmoes! Ik heb een bedelbrief van den schout van Utrecht.’

Wat verschrikt keerde zij zich naar den spreker; het was een verminkt soldaat, die zijne wonden en zijne lompen kwam vertoonen, tot in 's Graven tuin.

‘Alschoon Engelschman geboren, heb ik vromelijk gestreden voor de vrijheid van de Duitsche natie, onder den veldkreet van: “God voor St. Joris,” als sir Philip zegt; tot een verradersche Spaansche kogel mij den arm afrukte in Vlaanderen!’ vervolgde de man, die hare verwarring nam voor onbeslotenheid tot eene gift.

Daar werden al de duistere stemmen in hare ziele wakker; de tegenstelling tusschen den schitterenden ridder en den verminkten soldenier, in een bedelpak, scheen haar iets, als eene aanklacht tegen den eerste, en met bitterheid sprak ze:

‘Uwe oversten dragen fijn staal met goud tot harnas, over hun fluweel en zijde, en ze laten een braaf soldaat, diens bloed is gestort, dus in gebrek en schamelheid rondzwerven?’

‘Wat zal men zeggen, *good lady*!’ hernam de soldaat, die zag, dat Martina het tasje loshaakte van haar vrouwentuig. ‘Die arenden hebben ook hunnen veeren noodig, en de nood is groot, en die geholpen dienen, zijn velen; en onze genadige Koningin,

God spare haar! betaalt slecht, en de heeren van Holland zouden, uit haat voor Mylord, hun eigen volk laten verhongeren, als er gezegd wordt. En velen van onze hooge heeren en cornels hebben land en goed verpand aan de Koningin, om hun staat op te houden....'

'Maar toch de ridder Sedney....,' sprak Martina, en reikte hem hare gift.

'Heeft dat ook gedaan, Mylady! En ziet gij! Ik wil liever uwe rijke gift, - schoon God er u voor zegene! - niet aannemen, dan een wantrouwig *maar* te hooren van den braafsten en nobelsten heer van 't Engelsche leger.' En de afgeknotte stomp van zijn rechterarm trilde krampachtig, terwijl hij met vuur vervolgde: 'Want mocht die vrome held niet bij machte zijn, al zulke doodeters, als ik, te voeden, - hij heeft toch niet geschroomd, zijne stervende krijgsmakkers met de teug waters te laven, daarnaar zijne eigene brandige tonge smachtte!' En de man had tranen in het oog, terwijl hij dat sprak.

'Dorst lijden, hij? Heeft de ridder Sidney.... dat gedaan?' vroeg zij, verbleekend en nauw hoorbaar.

'Ja, Mylady! Ja, bij God! dat heeft hij gedaan. Mijne eigene oogen hebben het gezien, hoe hij den dronk afwees, dien men hem bood, en zelf neerknielde bij den stervende, en met een woord van goeden troost de teug bood, daar hij zelf wel naar snakte, en gij moest zijn goedigen glimlach gezien hebben, toen hij weer te paarde steeg en ons allen toeknikte, en zoo vroolijk was en moedig, oft hij een kroes malvezij tot zijn wil had gehad; en wij, die het aanzagen, hadden hem wel met onze eigene tranen willen drenken! En nu, Mylady! acht gij, dat een zulke een vroom heer is, of niet?'

'Hij is! Hij is!' riep zij snel. 'En nu, neem dit - van eene, die.... die.... hem gekend heeft! Ga, man! Ga nu!'

'Goud? Goud? Al dit goud aan mij?' riep de soldaat. 'Nu, bij God, mevrouwe! gij aardt op hem als eene zuster!'

Doch zij wenkte, dat hij gaan zoude, en in heftige ontroering waggelde zij naar een der zitbanken. En zonderling! Eene heftige verbittering tegen Sidney was nu het levendigst gevoel harer ziel.

'O, mijn God! O, mijn God!' riep zij. 'Dus edelmoedig voor anderen, en dus hard tegen mij! Met offer van eigen behoefte, reikt hij laafdrank aan een krijgsmakker, en mij, die hij,

als dezen, smachtende weet naar troost, mij laat hij verdorsten in zielesmart, waar niets dan zijn wil noodig is, om die te laven! Voor een verwezene ter dood zou hij *gratie* vragen, en mij verwijst hij tot den langzamen dood van zielewee en vertwijfeldheid; mij kennende, weet hij, dat ik met eene zulke kwelling niet lange dragen kan, en leven. Hij weet het.... en toch.... O, mijn God! Hij heeft mij verlaten, gansch verlaten. Zoo zeker acht hij mij zijner zorge onwaard! "Den man, dien ik u zenden zal!"' herhaalde zij, onder eene rilling, waarbij haar de tanden klapperden. 'En wien zou hij mij dan zenden?' vervolgde zij, na wat nadenken zich op eens opheffende uit het midden van hare wanhoop, en sprekende met iets, dat warrelde tusschen ironie en herlevenden moed, 'wien, die het betrouwen waard zou wezen, als zelfs een zulke vriend kan verlaten, kan miskennen, kan veroordeelen zonder recht? Wien zou hij mij dan kunnen zenden, die waardig is dus van mij begeerd te worden? Een mensche? Een betere, dan de gewonen, iets vernuftiger licht, iets vromer zeker, maar toch altijd een mensche? En waartoe dan? Waartoe dien te stellen tusschen God en mij? Waartoe van zulke tusschenkomst zóóveel te wachten, waar Gods wolken zich welven boven mijn hoofd, Zijne zon mij verkwikt, Zijn adem mij levensadem ingeeft? Maar het is ook Zijn toorn, die mij omringt; en is mijn leven, mijn gansche - geen leven in Zijn toorn, - van den éénige verlaten, die mij verstond en begreep? En is daar dan geen middelaar, geen middelaar ook voor mij? Ontroerde het mij niet de ziele, toen ik dezen morgen las, of ik het Hem zeggen hoorde tot eene jammerende blinde: "Wat wilt gij, dat ik u doen zal?" O! dat woord tot mij! Dat woord tot mij, Heere Christus! Dat ik, als eene andere rampzalige, den slip van uw kleed konde vatten, en dat.... kussen in 't stof, en genezen zijn van mijne krankheid der ziele! Is dat dan noodig?' viel het haar in. 'Is Christus een mensch, dat Hij verre kan zijn? Is Christus een mensch, dat Hij verlaat? Is Christus een mensch, dat Hij zich afkeert van wie roepen? Heeft Hij geleden, om te veroordeelen, of om te verlossen? Heeft Hij geleden uit barmhartigheid voor ons, of uit hardheid, dat Hij de hand zoude afwijzen, die zich uitstrekt naar Hem? Neen! Ik voele het, Heer! Uw oog is op mij! en, God! hoe ik doolde, Gij waart wel met mij, slechts ik was niet met U!'

Daar rees haar voor de ziele, de schuld van hare wanhoop, de schuld van haar twijfel, de schuld van haar wachten op menschen, waar ze Christus kende, de schuld van hare liefde, afdwalende zooverre van haar waardigst doel; maar daar begreep zij ook het wonderwoord, dat alle schuld dekt en uitwischt: verlossing, genade! Daar glimlachte zij schier over de schrikbeelden, door een onhandige haar in de ziel geworpen, en die hare zondige verbeelding zoo halsstarrig had vastgehouden, uit ongeloof! Hoe! Zulk een onnoozelen menschenkenner had zij meer geloof gegeven, dan de klare stemmen, die spraken uit het Evangelie, en van het inwendige getuigenis haars harten beide! Daar sprak zij het zich toe, met stijgende geestverrukking:

'O zeker! Wel zeker! Ik heb mijn Heer miskend; maar Hij heeft mij niet verworpen!'

Daar voelde zij, dat zij bidden moest; daar voelde zij, dat zij het kon; daar stortte zich hare ziel uit, in een innig en vurig gebed, een gebed vol boete en rouwe, een gebed vol geloof en liefde; daar voelde zij zich eene verloste; daar gewerd haar eene ruste, een vrede, eene kracht, die zij nooit had gekend, die zij nooit had vermoed; daar kon ze den toon des gebeds opvoeren tot dien des danks, met een stroom van gloeiende woorden geuit, en toch nog met meer warmte gevoeld in het harte; daar steeg nog hare zielsverrukking; daar voelde zij zich opgeheven tot een onuitsprekelijk verlangen naar vereeniging met God door Christus, - Christus den Heer harer zaligheid, dien zij met het oog harer ziele had aanschouwd, en met wien zij zich innig vereenigd gevoelde op dienzelfden stond; daar werd haar al het aardsche...., maar het aardsche, dacht zij er aan met zulk een Hemelschen glimlach op de lippen, met zulk eene helderheid op het voorhoofd, met zulke tranen in het oog, met zulk een blos op de wang? Zoo ze er aan dacht, ze dacht er aan, om het klein te vinden, om het jammerlijk te noemen om over zich zelve te klagen, dat het haar zooveel was geweest! Wat zeide het haar nu, of een mensch, ook de edelste, haar schuldig hield aan eene ontrouw? Zij was vrijgesproken bij God, van alle hare schulden samen! Wat zeide haar zijne miskenning? Zij voelde zich aangenomen bij God! Maar dacht zij er niet aan, zij zou er toe neergerukt worden, en dan zou het blijken, of zij nu kracht had gevonden tegen de aarde; dan zou het te

zien wezen, of hare zielsstemming de proef konde doorstaan, de harde proef der aanraking met de wereld, dan of dit alles slechts was geweest eene opwinding der verbeelding, eene begoocheling van het hart, eene misleiding van het gevoel; of zij nu werkelijk een staf in de hand had gekregen en een vast anker der hope, en of zij met waarheid konde zeggen: ‘Niets kan mij scheiden van de liefde van Christus, en al het andere is mij niets geworden!’ want zie! een rumoer van stemmen en voetstappen verhief zich in een der zijlanen; zij verbeeldt zich, dat het nadert, en zij onderstelt, dat bedienden of lagere beambten van Leycester's huis zich in wilde spelen verlustigen, of in ruwe twisten zich vergeten, en zij wil zich verwijderen, uit zorge van daarmede in aanraking te komen. Daar ziet zij op éénmaal den bedelenden soldaat van daareven terug; maar hij loopt op haar toe, in eene soort van wilde vertwijfeling, en hij roept nog eer hij nabij is:

‘Hij is gevallen, Mylady! Hij is dood!’

‘Wie dood? Wie gevallen?’ spreekt Martina, met verbleekende lippen; want zij weet, dat er tusschen haar en dien man slechts van één sprake kan zijn.

‘Hij, dien ik zooeven roemde, als den nobelsten! Daar is eene schermutseling bij Zutphen geweest, en ze hebben sir Philip verloren!’

‘Kan het waar zijn, man? Hij! dus plotseling?’ vroeg Martina.

‘Of het kan, Mylady! Een musketkogel in de dij! O, dat die mijn verminkt rif had getroffen! Of het waar is! De ijlbode is dáár, die uit het leger is gezonden tot Mylord North, en die het vertelt aan allen, die het hooren willen. Maar dit zwere ik u: hij is gevallen, zooals hij geleefd heeft, als een ridder! Twee paarden onder hem doodgeschoten, en nog van het slagveld weggereden! Maar, mijn God! gij verbleekt zoozeer! Gij hebt dien heer dan wel liefgehad!’

‘Ja, ik had hem lief!’ hernam Martina, als tot zich zelve. ‘Maar de Heer is genadig hem en mij; want eene zulke ziel, als de zijne, kon het hier niet wèl zijn, en hij is nu met God!’

‘Maar wij hebben zijn weerga niet in 't Engelsche leger, en voor ons is hij dood!’

Dat was nu wel niet waar; want, gelijk rampen en treurmaren in verschrikking aanwassen, naarmate zij zich verbreiden, was

het ook hier; doch de jonge ridder was werkelijk gevaarlijk gewond geworden. Een moedig ros was reeds verminkt onder hem neergezegen; hij besteeg het tweede, toen hem de moordende kogel trof; maar dus stelde zijne fiere ziel zich heen boven pijn des lichaams, dat hij nog rijdend het slagveld verliet. Die inspanning veroorzaakte sterker bloedverlies en verergerde de ontsteking; en als een machtelooze, zonder bewustzijn, moest men den sterken held, den zielvollen jongen man in zijne tente invoeren, die hij met zoo hoopvollen moed dien morgen was uitgetreden. Daar lag hij neder, ter prooi aan de overmacht der koortsen, die een zulk verwoestend spel speelden met dat verzwakte lichaam, dat reeds terstond eene bange huivering van onrust de naastbijomringenden doorliep, en reeds als weeklacht der rouwe werd begrepen en herhaald, het Engelsch en Hollandsch leger door, toen men nog de wisselingen van hope en vreeze zou te doorleven hebben.

XIV. Eene beslissing van den kanselier.

Hoe ging het intusschen Jacoba?

Toen het feest op Rijnauwen niet langer te rekken was, in het afzijn van den gastheer, door die zijner vrienden, welke hij er de leiding van opgedragen had, had Elias Leoninus zijne moeder eene wijle heimelijk en ernstig toegesproken, en had daarop Jacoba ter zijde genomen, en haar verklaard, hoe het Reingoud's wil was, dat zij in zijn ouderlijk huis zou verblijven tot diens terugkomst, en zij was daarop, onder zijn geleide, vrouwe Leoninus gevolgd naar de woning van den Kanselier. Eenige dagen daarop was Elias naar Amersfoort teruggegaan, en toen hij ging, scheen zij volkomen verzoend met de betrekking, die haar voortaan aan hem bond. Was dat, omdat de dag ter voltrekking van het huwelijk nog in het onbestemde lag? of was het, omdat ze *le Lion* beter dan ooit had leeren schatten, na een lang en ernstig onderhoud, dat ze samen hadden gehad? Het is nog het oogenblik niet voor ons, om het uit te vinden; maar intusschen was zij tevreden in het huis van dien bruidegom; intusschen vond ze in vrouwe

Barbara eene moeder, en te eerder, sinds deze van dag tot dag het harte meer had afgewend van de arme Ivonnette, en in haar, de half Roomschgezinde, als zij meende, eene overeenstemming van geloofsbegrippen wachtte, schoon de woeling der tegenwoordige voorvallen haar niet de gelegenheid liet, die te peilen; want er waren vele ongewone drukten in het huis van den Kanselier, als wij zullen zien.

Het is zoo; het plotseling scheiden van den man, die haar bij wijlen eene uitzinnige teederheid bewees, en bij wijlen gansch scheen te vergeten, smartte Jacoba, en zijn wegblijven eindigde met haar te ontrusten; doch zij was zóó gewend aan het ongewone, waar het Reingoud gold, dat die onrust verdween, zooals zij opkwam, en dat zij de stil medelijdende blikken niet zag, of voor 't minst niet begreep, die alle leden van den familiekring op haar wierpen. Zoolang er niets bepaald was omtrent Reingoud's lot, had Elias gewild, dat men haar daarmede niet zoude ontrusten.

Tot hiertoe had ze Gideon niet weer gezien; toch somwijlen kwam hij in het huis van den Kanselier, maar het waren slechts korte vluchtige oogenblikken. Zijn naam werd tusschen de meisjes nooit met opzet uitgesproken. 't Was, of alle behoefte aan vertrouwelijkheid tusschen haar in terughouding was verkeerd, en waar die naam, als bij toeval, één van beider lippen ontgleed, boog Ivonnette het hoofd met iets, dat naar beschaming zweemde, en lichtte er iets zonderlings uit het oog van Jacoba; het had iets van eene vraag en iets van een verwijt.

Op zekeren dag echter trad Gideon den familiekring binnen, terwijl ook Jacoba tegenwoordig was. Op dien dag had de dochter van den Kanselier belijdenis afgelegd van de Gereformeerde religie, onder de leiding van Wernerus Helmichius, en ten overstaan der leden van het consistorie, daartoe gerechtigd!

En nu kwam hij, als de verloofde van Ivonnette; het eerste was echter niet een gevolg van het laatste. Veeleer omgekeerd. Overgaarne had de jonge doctor den Kanselier en het jonge meisje beiden nog dat jaar beraads gegund, aan welks einde eerst het noodige van dien stap zou worden beslist; maar sinds de Kanselier had toegegeven aan den ernstigen drang van Helmichius en van Gideon, om zijne dochter niet te weerhouden in zake van *consciëntie*; sinds de helderziende man het had gevoeld, dat den geest van den tijd, inwerkende op de harten der menschen, moest

worden toegegeven, en dat tegenstand vruchteloos was, waar dus het *noodlot* had beslist, was Ivonnette haar weg gegaan op dit pad harer keuze, met eene snelheid, waarbij Wernerus veeleer zich te bemoeien had, haar ongeduld te temperen, dan haar ijver aan te vuren. Toen de Kanselier had toegegeven, moest vrouwe Barbara volgen; maar nooit zeker had ‘haar Elbert’ eene moeielijker overwinning behaald op haar wil en eene meer onvolkomene; want waar ze ten laatste zich geliet te berusten, was dit een berusten vol van zulke heftige opwellingen van bitterheid, dat in waarheid de geloofskracht der arme Ivonnette op de sterkste en smartelijkste proeve werd gesteld, niet die van eene enkele grootsche daad van zelfverloochening, waar het leven of dood geldt, ten aanschouwe van menschen en in 't gezicht van een martelvuur, - proeve, waartoe menigeen in zulken stond moed zoude vinden, al ware 't slechts dien der overspanning; - maar dat stille, ongekende martelvuur van geheime kwellingen, van huiselijk verdriet en van huiselijke kleingeestigheid. Zeker zou de Kanselier haar daarvoor beveiligd hebben, zooveel het hem doenlijk was; maar de toenemende verwikkelingen der openlijke zaken maakten hem afgetrokken in het midden van de zijnen, en veelmalen ook riepen zij hem daarbuiten. Wernerus Helmichius had Gideon dien toestand van Ivonnette geschetst, en deze had begrepen, dat men het arme kind niet nutteloos aan zulke smarten behoefde bloot te stellen; en daar de groote voorwaarde van het testament zijns oudooms nu toch reeds was overtreden, en uitstel hierin geene verandering meer kon brengen, had hij den Kanselier voorgesteld, nu geen jaar te wachten, om den eenigen wensch van den overledene te vervullen, en de achtbare man had geantwoord, ‘dat hij daarin volgen kon de geneigdheid van zijn eigen hart, en *niets dan deze*, sinds Ivonne hem van alle verplichting op dit punt had vrijgemaakt.’ Maar Gideon begreep dat anders, hij voelde *wel* verplichting tegenover haar. Slechts keerde hij langzaam, maar in 't eind, hij keerde toch!

En zoo zag dan Jacoba hem in het huis van den Kanselier, als den verloofde van eene andere. Zij zag het zonder spijt, zonder ijverzucht, slechts met wat pijnlijke bevreemding, slechts met die naïeve verwondering, die de Fransche dames het ‘*peut-on être Persan*?!’ in den mond gaf. Zij begreep, hoe men met bewondering kon opzien naar Gideon, als hij sprak; maar ze begreep niet,

hoe men zich dus gemeenzaam aan zijn arm kon hangen, als zij het Ivonnette zag doen. Zij begreep, hoe men zich neer kon zetten aan zijne voeten, om toe te luisteren naar zijn spreken; maar zij begreep niet, hoe men hem uitlokken kon tot schertsen, of kwellen om eene kluchtige vertelling. Zoo haast dit gebeurde, voelde zij zich bedroefd, en zij ging heen. Zij wist, hoe men Gideon's beeltenis in de ziel konde houden, en die uitdrukken met het penseel, en hoe men zijn hoofd omgeven kon met den straalkrans van een heilige; maar zij begreep niet, dat men spelen kon met die lokken van rood goud. Het had haar reeds moeite gekost, om Gideon te begrijpen, gewoon mensch; maar bovenal begreep zij hem niet, jong mensch; en zag ze met iets als verwijt naar Ivonnette heen, benijding voor 't minst was er buiten; zij voelde zich noch den lust, noch den moed tot een zulk spel, en zij zou zich niet het recht er toe gewenscht hebben, alleen het griefde haar in Ivonnette, dat die zich dat recht nam, en bovenal, omdat ze het eenmaal had kunnen verwerpen, omdat Gideon daarom van lijden had geklaagd aan haar zelve.... Bij hem en bij haar dacht zij aan zich zelve niet, wist voor 't minst niet dat te doen, want wat Reingoud's onvoorzichtig woord in haar had opgewekt, had Gideon met zijn wel berekend: ‘ik ben priester!’ plotseling gesmoord, als onder een looden last, en gelukkig! de voormalige kloosterlinge, was te schuchter, en te onnoozel, en te vol geloof aan hem, om een zulken last op te heffen, met de vermetelheid der gedachte. Toch zou het mogelijk zijn, dat zij er onwetend onder gebukt ging. Jacoba begreep Gideon niet, als jong mensch, vertelden wij; en om eerlijk te zijn, moeten wij zeggen, dat Gideon als met verloochening van zijn aard, van zijne levendigheid, van zich zelven, er in dat huis weinig de houding van aannam. Het is zoo; tegenover Ivonnette verzuimde hij niet één dier kleine plichten van *galante* wellevendheid, die de zeden dier tijden van zijne nieuwe betrekking tot haar vorderden; hij moest ‘haar *courtoise* dienaar zijn,’ en hij was het; maar hij volbracht dien plicht, *als een plicht*, als iets ernstigs, iets pijnlijks, iets zwaars, en zonder dien blijden glimlach, die bewijst, dat het een voorrecht is. Met eene oneindige goedheid en met een oneindig geduld leende hij zich tot hare wenschen, tot hare luimen zelfs, en scheen hij, als voorheen, zich te laten beheerschen door haar glinsterend zwart oog. Slechts,

was hij volmaakt goed, hij was ook volkomen kalm, en wie hem zeer scherp had gadegeslagen, zoude gezien hebben, dat hem soms bij haar naderen als eene rilling overviel, en zag men hem gelijkmoedig, vroolijk in waarheid zag men hem niet. Ivonnette daarentegen gaf zich over aan geheel de vroolijke levendigheid harer natuur, zoo haast het woord *vergiffenis* tusschen haar en Gideon was uitgesproken, of veeleer, zoo haast zij in zijn hernieuwd aanzoek de zekerheid zijner onverlorene liefde had meenen te zien; hoe kon zij denken, dat het medelijden was geweest, en dat Wernerus Helmichius van plicht had gesproken, dat Gideon nog eerder dan deze dat woord tot zich zelven had gezegd, toen hij alles van haar wist? Zoo haast hij weer tot haar gekomen was met zijne vorige zachtheid, die haar smartelijker had moeten zijn, dan het scherpste verwijt, had zij weer geheel haar zelfvertrouwen hernomen, en haar vertrouwen op hem; had ze weer een vroegeren speelmakker in hem gezien, en veel meer gedacht aan hare nieuwe rechten, dan aan haar vroeger verwerpen daarvan. En ondanks haar meerderen ernst, en ondanks haar beter erkennen zijner verdiensten, of liever juist daarom achtte zij zich zijner meer waard, dan voorheen, en sinds haar openlijk toetreden tot ‘zijne religie’ haar als een zeker verbond was en een vaste borg, voor hetgeen zij nu haar geluk noemde, had zij hare gerustheid hernomen; zij was in 't eind geen achttien jaar, en geen kind van de levendige Barbara Hase, om, na een korten tijd lijdens, bij zulke vernieuwde waarborgen voor geluk, aan de toekomst te twijfelen, of in het heldere tegenwoordige te gaan turen, of het ook duistere wolken verborg. Eene berekening, die in Martina zoude zijn opgekomen, viel toenmaals niet onder de macht van eene gewone vrouw, van eene Ivonnette, en zij wist zich vroeger door Gideon dús geliefd, zij geloofde zich zóó onmisbaar voor zijn geluk, dat zij naar *hare* vreugde de zijne had berekend, toen het hatelijk struikelblok (Essex) uit den weg hunner verbintenis was weggenomen; maar, helaas! in Gideon's oogen was het niet weg geweest en zou het niet zijn weg te nemen. Mensch van fijne beschaving, had hij niet zijn hart verstompt, terwijl hij het hoofd had opgevuld; zijn hoog en innig godsdienstgevoel had hem tegelijk het hart opengehouden voor ieder veredeld en verfijnd gevoel, en zijne teere kieschheid stuitte telkens tegen Essex, zijne levendige verbeelding zag altijd

Essex oprijzende tusschen Ivonnette en hem. Hij had vergeven, o! vergeven met volkomene oprechtheid der ziel; maar hij kon niet vergeten. Hij ook had vroeger geen huiselijk geluk begrepen, waarvan het bevallige, het schalke, het kwelzieke kind was uitgesloten; nu begreep hij, dat hij met haar ongelukkig zou kunnen zijn, en waar dat schalke kind van vroeger nog onverdeeld en onverdrongen de plaats had behouden in zijn hart, daar kon hij de minnares van Essex, die zijne bruid zoude worden, niet die plaats afstaan, zonder pijn.

Zoo dartelde Ivonnette om hem heen, op den dag, waarvan wij spreken; het was een broeiige Septemberdag, en de middagzon schoot lijnrecht hare stralen op de ruiten van het huisvertrek, als wilde zij beproeven, het lood te smelten, waarin ze gevat waren. Gideon zat met den rug naar het licht toegekeerd. Hij staarde in diepen weemoed op een geschreven blad, dat hij in de hand hield, en dat hij bij herhaling overlas.

'Een verzuim!' sprak hij, 'en de Heere 'alléén weet, welk verzuim! Welk eene kostelijke ziele daar verkwijnende is in onrust! Zoo Hij daarin niet heeft voorzien; toch weet Hij, dat ik hier buiten schuld ben! Waarom ook een zulken boodschapper gebruikt? Wat te verhelpen is, zal ik beproeven.... God zij geloofd, dat zoo ernstige plichten mij nog wat afleiding....!'

'Ei zie, Gideon! onder die lecture vergeet ge mij, die sinds een half uur hier was, en niet heb opgehouden, u aan te zien.'

De zilveren stem van het loszinnige kind was het, die hem stoorde.

'Wil vergeven, melieve!' sprak hij, even de lippen drukkende op de kleine hand, die zij hem reikte. Het was goed, dat hij daarbij zich bukte; want zij had zijn verbleeken kunnen zien.

'En waarom dus ernstig?' vroeg zij, nieuwsgierig de oogen werpende op het geschrift, dat hij bleef vasthouden. 'Bepeinst gij eene predikatie?'

'Dit is eens anders geheim!' hernam hij, het schielijk toevouwende, en hij wilde opstaan.

De hand drukkende op zijn arm, dwong zij hem te blijven zitten.

'Ach, neen!' riep ze. 'Niet nu! Blijf dus, mijn liefste lust! Nu werkelijk maakt de zonne, die er op speelt, uw haar goud!'

Dat de arme het niet voelde, hoe koud zijne hand werd bij dit onbedachte woord!

‘Ik bidde u, laat mij gaan, Ivonne! Het is hier smoorlijk van hitte; het brandt mij op 't hoofd.’

‘Dat ge zooeven niet hebt gevoeld,’ hernam zij pruilend, ‘en nu het mij tot lust is, verveelt het u!’

‘Kan u dat tot lust zijn, Ivonne?’ hernam hij, met zóó zonderlinge stembuiging, dat het arme kind, dat niet weten kon, welke bittere bijgedachte hem haar woord gaf, wat treurig antwoordde:

‘Neen, als gij dát zoo zegt, niet meer; dan liever buiten lucht scheppen, en een ruiker zamelen voor Jacoba. De arme verschuilt zich dezer dagen weer, of ze zich opnieuw non denkt in hare cel!’

‘Wat zal *die* met bloemen van ons?’ hernam hij strak.

‘Nu! In een grammer luim zag ik u niet, mijn leven lang!’ hernam zij, de kleine handen verwonderd samenleggende; en zachter en droever hervatte zij: ‘Spreek doch, mijn vriend en mijn broeder! Wat brengt zóó zorgelijken trek op uw goedaardig wezen?’ en zij verschikte de fijne kronkelende lokken op hare wijze, en drukte hare lippen op zijn voorhoofd, als om het te effenen.

Hij onderging de liefkoozing met eene rilling; maar toen hij haar aanzag, nam zijn oog terstond eene uitdrukking van onuitsprekelijke zachtheid, en ondanks haar dwingen, stond hij nu op.

‘Laat mij ernstig, kind! Laat mij ernstig,’ sprak hij, ‘en wees het zelve, want ik heb iets wichtigs met u te bespreken.’

‘Iets wichtigs, Gideon?’ vroeg zij, ‘dan zal ik aandachtig zijn! Betreft het de religie?’

‘Neen, Ivonne! het belangt alleenlijk ons hijlik!’ sprak hij, ‘maar toch scherts hierbij niet! Veeleer bid God in uw harte, dat Hij u en mij moed en kracht geve, om het kruis, dat ons daarin wachten kan, lijdzaam te dragen; want wij zullen het nu welhaast op ons nemen, als ge mijn verzoek gehoor geeft! Ons spreken zal eene wijle aanhouden,’ sprak hij, omziende naar een stoel voor haar; want daar stond er geen dichte bij, dan de hooge zetel van den Kanselier. Half schalk, half pruilend, liet zij zich daarin neervallen en het hoofdje achterover werpende, en de armen fier over elkander gekruist, sprak zij:

‘Nu dan, heer doctor! wij hooren.’

Hij moest toch even glimlachen, en dat gaf haar moed, want zij hernam:

‘Fij! Fij toch! Wat gij een sombere bruigom zijn zult, als het eens zoover komt, dat wij ondertrouwd zitten! Hoe gij van minnelijker aard waart, als ik u te Bommel op vaders studeerkamer verraste, en ik, gekomen om u te kwellen; welhaast mij de meest gefoolde klaagde! De wilde knaap is een over erntfeste jonkman geworden.’

‘Ivonne! dat ik u bidde, breng ons de zoete spelen van Gelderland niet weer in 't geheugen! Nooit meer een gedenken aan onze gezamenlijke jeugd, om - het geluk, - dat - ik u wensch aan te brengen, Ivonnette! zij het u - gebeden.’

Maar door dat ‘gebeden’ klonk iets zóó gebiedends heen, dat zij zelve onrustig werd en antwoordde:

‘O, zeker, Gideon! het zal daarin zijn, als gij wilt; want ik heb u lief, meer nog dan voor....’

Haastig deed hij haar zwijgen met een:

‘Niet van dat!’

Toen weer met zwaarmoedige teerheid op het ranke kind ziende, dat den grooten leunstoel niet ter helfte besloeg:

‘Zijt gij nog wèl besloten, Ivonne! zonder omzien, mijne echte vrouw te willen worden? Hebt gij nu geenerlei opzien, dien band voor - het - leven aan te gaan - met mij?’

‘Zekerlijk, neen!’ hernam zij. ‘Om met u te blijven, Gideon! zou ik wel getroost zijn, uwe dienstmaagd te wezen, als 't niet anders zijn kon, zoo zeker hoort mijn harte u!’

‘Geene dienstmaagd; mijne echte lief en vrouwe! Slechts,’ hernam hij, ‘moge wat spoed in dezen u niet al te zeer ongevallig zijn!’

‘Het zal niet,’ hernam zij blozende; ‘zoo slechts mijn heer vader, en vrouwe Barbara....’

‘Van beiden heb ik vrijheid verkregen, om alleen met mijn wille en den uwen te rade te gaan, en zoo wilde ik u voorstellen, om dezen avond te maken tot dien onzer ondertrouw!’

‘Hoe?’ riep Ivonnette. ‘Dat is toch zonderlinge zeer gehaast! Nog vóór mijne openlijke belijdenis in de Kerk! Nog vóór mijn eersten Avondmaalsgang!’

‘Onze bruiloft zal worden uitgesteld, tot na die plechtige vierdagen; alleen, de ondertrouw, in 't bijwezen van den eerwaarden leeraar en twee ouderlingen-kerkdienaren, dient dezen avond te geschieden.’

‘En dat zonder vrienden te nooden, en dat in 't afzijn van mijn heer vader?’

‘'t Zou enkel een huiselijk feest zijn,’ hernam hij; ‘de tegenwoordigheid van uws broeders verloofde in dit huis, en de treurige toestand, daarin, buiten haar weten, haar oudvader verkeert, maken de feesten ietwat ongepast, en de Kanselier heeft beloofd, nog heden te komen; ook om hem niet lange op te houden, is die haast noodig.’

‘Maar toch, Gideon! waarom zulk haasten? Waarom niet gewacht, tot de veldtocht geëindigd is, en de Kanselier rustig weder met ons zal zijn, en licht Jacoba's hijlijk doorgegaan....?’

‘Omdat dit alles nog zeer onzekere tijdpunten zijn, en omdat ik haast heb, u de vaste verzekering te geven van mijne trouw, en daarna voor eene wijle van u te gaan.’

‘Van mij heengaan, en waarom?’

‘Ernstelijke plichten roepen mij! Ik trek met uw vader terug naar het leger.’

‘Ei, gij zult doch niet den degen trekken?’

‘Er zijn ook wonden te heelen bij zoovelen, als er geslagen worden!’

‘Maar daar is toch een veldprediker in des Graven leger?’

‘Meer dan één, Ivonne! maar het verlangen van één der lijdenden is uitgegaan naar mij. Sir Philip Sidney ligt daar stervende, en heeft mij doen opontbieden. Langer vertoeven dan heden zoude mij schuldig maken.’

‘Nu, ga dan heden, en daarna de ondertrouw!’

‘Neen, Ivonne! Daar mocht ander, - God weet welk, - bezwaar zich tusschen ons stellen, en mij dient vaste verzekerdheid....’

Zij verschrikte van dat woord.

‘Is dat uit mistrouwen tegen mij, Gideon?’ sprak zij, met neergeslagen oog.

‘Neen, melieve!’ hernam hij, met wat heftigheid. ‘Ik zegge alleen: het is *u* noodig, en het is *mij* noodig, dat deze ondertrouw nog te avond geschiede. Morgenochtend moet ik afreizen; ik *moet,* Ivonnette!’

‘Gij laat mij dan voor bruid zitten alleen?’

En haar lief gelaat werd zóó droevig, dat hij ernstig zeide:

‘Ivonne! Ivonne! Zoo licht een offer valt u *dus* zwaar! In

trouwe! Als mijne echtgenoote kunnen er zwaardere van u gevergd worden, om mijn leeraarsplicht, en om den wille van 't geloof!'

'O, dat is wat anders, Gideon! het geloof!' sprak de jonkvrouw. 'Daar weet God de Heer, dat ik voor lijden wil en kan. Ik zeg u, 't is geene kleine zake, moeders hardheid op dit stuk *dus* lijdzaam te dragen, als ik doe nu reeds maanden lang! Doch wat men daaraan brengt, ontvangt men terug in Hemelsche vertroostinge; daar hebbe ik ondervinding van!'

'Mijne Ivonne!' sprak Gideon, voor het eerst iets in den toon, dat van het vroegere getuigde. 'Nu dan, 't is *ook* om een Christenplicht dat *ik* ga.'

'Ivonne met betraande oogen, en toch Gideon met haar!' dus hoorde men de stem van Conradus, en de knaap trad lachende binnen.

'Gij moogt dat als de eerste bruidstraantjes beschouwen,' sprak Gideon; 'want ik heb uwe zuster bewogen, te avond mijne bruid te worden.'

'Dan zal 't dáárom zijn, dat onze heer vader is thuisgekomen. Ik kwam ulieden dat aandienen.'

'Zoo aanstonds hoop ik den achtbaren doctor mijne eerbiedenis te betuigen. Alleen, Conradus! vergeef. Ik heb nog wat sprekens noodig met Ivonnette!' En zijn oog bad de jonkvrouw, hem te volgen.

'En daarvoor begeeft gij u in den hof!' sprak Conradus lachende. 'Naar 't in één mijner klassieken luidt, moet het minnen zoet zijn in 't bosschaadje.'

'Neen! niet in den hof!' riep Gideon, met een soort van afschuw; en zonder te zien, hoe ook Ivonne bleek was geworden, nam hij hare hand, en klemde die *dus* vast in de zijne, en rukte haar zóó driftig met zich voort, dat zij verschrikte van die hevigheid.

Dit laatste tooneel had een toeschouwer gehad; de Kanselier had het vertrek willen binnentreden, maar was op den dorpel blijven staan, had hen gadegeslagen, en trad nu voor hen ter zijde, als met opzet, om hen niet te storen. Het verdere van den dag, - hetzij bij het middagmaal, hetzij waar men zich, als Leoninus het wilde, met vruchten en met rijnwijn ging ververschen in den tuin, - bleef hij de jongelieden gadeslaan met den stillen,

scherpen blik, hem eigen, die zoo fijn zag, en die toch nooit verried, wat hij gezien had, of wat er in het opmerken bij hem omging. En toch had hij kunnen zien, hoe Ivonnette, sinds haar geheim onderhoud met Gideon, tegenover dezen van houding was veranderd; - hoe ze naar hem opzag, met eene angstige, onrustige teederheid; - en hoe ze zich soms aan hem vastklemde, met eene hartstochtelijkheid, die veel had van ijverzuchtige vreeze, en bewees, dat haar geloof aan zich zelve er hare zekerheid van hem veel moest gezonken zijn. Gideon scheen in goedheid en zachtheid voor haar te willen verdubbelen, en toch had hij oogenblikken van ongeduld, die machtiger schenen, dan de inspanning van zijn wil tot zelfbeheersching. De knaap Gonradus, hetzij hij niet begreep, hoezeer hij hinderende derde was, hetzij hij dit begrijpende, toch de ingeving eener kwelzieke luim wilde volgen, voegde zich telkenmale bij het jeugdige paar, en toen men ten laatste den hof verliet, om de vallende schemering en om den avonddamp, ging hij met hen samen het huis binnen, en sprak tot Gideon:

‘Luister, zwager! zoo ge voor 't zusterkijn een bruidsgeschenk zoekt, dat haar welgevallig mag wezen, zie dan om naar geparfumeerde handschoenen! Ik weet, dat de schoone juffer daar vuriglijk naar verlangt!’

In 't eerst kon Gideon niets antwoorden; slechts liet hij met wat drift Ivonne's arm los. In de duisternis zag niemand *zijn* verbleeken, noch *haar* donkeren blos; maar toen hare hand sidderend de zijne greep, toen hare stem een bevend ‘vergiffenis!’ fluisterde; toen vermocht hij over zich, om te zeggen:

‘Neen, Conradus! Ik weet van uwe zuster, dat zij niet meer vraagt naar zulke ijdelheid, sinds zij het hart op betere dingen heeft gezet; en nu, mijn beste jonge vriend! Laat ons samen!’

Daar hoorde men Barbara's stem, die haar gezin uitnoodde, om in de 'sale’ te gaan, waar zij schikking had gemaakt, om de verloving met wat 'statelijkheid te doen plaats hebben, alschoon gansch onder huisgenooten.’

‘Gij gaat van mij, Gideon? Nu, op dezen stond?’ riep Ivonne, en met beide handen greep zij de zijne vast.

‘*Juist op dezen stond,* laat mij! Het is de laatste minuut mijner vrijheid, laat mij die, om na te denken!’ En hij ging van haar, en stortte het boekvertrek in; hij hoorde dus niet, hoe de Kanselier tot zijne echtgenoote zeide:

‘Ik had u gebeden, Barbara! dezen avond geenszins het aanzien te geven van een festijn!’

‘Maar, Elbert! dat kan niet anders bestaan! Hoe het mij tegen is, dat mijn kind zich gevoegd heeft bij de Geuzen-religie, om den wille van Gideon's leeraarsambt, zoo zal het toch niet gezegd zijn, dat ik een welwaarden heer, als Wernerus Helmichius, en de Gereformeerde ouderlingen, die hem vergezellen, onhoffelijk en onschamel zal ontvangen, in mijn daagsch vertrek te zulker *occasie!’*

‘De predikant Helmichius is een veel te ernsthaftig persoon, om op zulke uiterlijkheden te zien, en wat de andere kerkdienaren betreft....,’ hij fluisterde haar iets in; waarna ze zwijgend, kennelijk zeer verrast en wat bewogen zelfs, Ivonne bij de hand vatte, en met deze alléén de 'sale’ binnenging.

In het boekvertrek had Gideon zich neergeworpen op den eersten stoel, die hem in 't oog viel; en de handen voor de oogen gedrukt, zat hij onbewegelijk in een diep, bijna smartelijk nadenken. Eindelijk hief hij het hoofd op, met het woord:

‘Hoeveel lijdens in zoo weinige uren! 't Is mij, als had ik een jaar levens dóórgestaan, en toch slechts één dag!’

‘En voor zulke dagen wilt gij u, van nu aan, verbinden voor gansch uw jonge leven?’ Het was de Kanselier, die hem dus toesprak, die vóór hem stond; en de armen over elkander geslagen, op hem zag, met een ernstigen, weemoedigen blik.

‘Ik sprak onzin in mij zelven!’ antwoordde Gideon in verwarring. ‘Ik bedoelde.... Ik meende....’

‘Gideon! Gideon!’ hervatte Leoninus, met een zacht hoofdschudden. Toen, als sprak hij in zich zelven: ‘Dit noemen ze Evangelische deugd! Heidensche zelfmarteling zou ik het heeten. Beter te prijzen is dan de wijsheid Epicuri, die nergens gebiedt, de korte dagen des levens, zoo moeielijk reeds uit zich zelve, nog door de folteringen van eigene vinding te verzwaren.’

‘De Evangelische deugd, heer! vraagt niet het eerst naar genot, maar denkt eerder op verloochening daarvan, dan op verzadiging.’

‘Voorzienige wijsgeeren hebben te allen tijde onnut als onwijs geacht, zwaardere lasten op zich te nemen, dan die van ons worden geëischt; en als ik den geest der Evangelische voorschriften wèl heb gepeild, wordt er nergens geboden, zich be-

proevingen op te laden; wel gewaarschuwd tegen roekeloos zich te begeven in verzoekingen!'

'Zoo is het, heer! maar ook leeren ze overal, geene offers te schromen, waar het plichten geldt!' en Gideon stond op, en wilde gaan.

'En meent gij dan, dat ik u het offer zal laten volbrengen?'

'Hier is van geen offer de reden!' sprak Gideon met neergeslagen oogen.

'Gij zoudt niet teruggaan, dat weet ik; maar in trouwe, Gideon! is dat eerlijk, dat gij u verbergt? - dat gij zoo onwaar zijt tegen mij, als gij zooeven oprecht waart jegens u zelven? Maar *ik* zal het zijn tegen u; en daarom herhaal ik: gij zult niet toegeven aan dat hooggestemd gevoel van plicht, aan die overspanning van een edelmoedigen aard, die, later gansch zinkende, waar ze u nu reeds zóó wankelen steun biedt, u zelven en eene andere rampzalig zoude maken. Aan uwe religieuse *consciëntie* hebt gij het grootste deel van uwe fortuin ten offer gebracht. Mijn kind heeft u nagevolgd. Ik heb het niet konnen weren, en dat in 't eind niet gewild, daar het hare gemoedsrust betrof, die gewogen werd tegen stoffelijke belangen; doch nu, - nu gij op ditzelfde beginsel ook uwe laatste kanse van levensgeluk offeren wilt, nu zet ik mijn vaderlijk "veto" er tusschen, sinds dat van den voogd heeft uitgediend. Gideon! toen ik u Ivonnette's hand opnieuw toezeide, dacht ik haar nog bemind; - zij is het niet meer!'

'Nooit moet zij dit weten, nooit!' riep Gideon. 'Ik heb haar slechts gebeden, geduld met mij te hebben, tot ik het verledene vergeten, - gansch vergeten zal hebben.'

'Voor een ander zou ik daar "ja" op zeggen; van u geloof ik niet, dat dit ooit zijn zal! En baat het, zoo gij het haar verheelt, wat in u omgaat, als *zij* het *voelt?* Eens op het punt van zelfmistrouwen gebracht, raadt eene vrouw licht; en zult gij u zelven te allen tijde meester zijn? Ik heb u gadegeslagen; reeds heden waart gij het niet. Men verge geen mensch op eene onmenschelijke proef! En gesteld, uwe hooge deugd bereikte dat onbereikbare; gesteld, gij maakt haar gelukkig....'

'Dit belove ik! God weet, hoe ik denke, daartoe mijne uiterste vlijt te doen!'

'Die belofte neme ik niet aan. Ik mag hier niet enkel denken

op *haar!* - Gideon!' en de Kanselier sloeg den arm om hem. 'Ik heb *u,* den aangenomen zoon mijner keuze, zoo lief, als het eigen geboren kind! Gij vergeet u zelf! Ik moet denken op u.'

'Vader! Vader!' herhaalde de jonge man, en stortte zich aan zijne borst. 'Steun toch niet de stem mijner zelfliefde, die alreede zich te luid doet hooren! Gij weet het als ik, het arme kind heeft de toevlucht mijner liefde, de bescherming mijner trouwe noodig!'

'Al ware haar die onmisbaar, ik zal niet toestaan, dat gij die geeft. Zie! Toen gij met Helmichius tot mij kwaamt, en samen mij opening gaaft van hare religie-keuze, en de laatste mij daarna deed inzien, hoe het kind het harte tot u had weergekeerd, en zij zelve het mij beleed, en ten leste gij zelf kwaamt, en opnieuw hare hand vroegt als een gewenscht goed; toen dacht ik uw beider geluk te vestigen, en mijn hart verheugde zich, en ik overzag tot de groote kwestie van het testament. Kon ik denken, dat gij de oprechtheid verzaken zoudt? Staatszaken en afwezendheid verhinderden mij, op u beiden scherp toe te zien. Gij schrijft mij, als gold het werkelijk nu uw zoetsten wensch, om het vaststellen van de gezegde verbinding. Ik geef toe, meenende, dat ik twee gelukkigen maak, en de toekomst mijner dochter eerlijk verzeker. Ik spreek Reingoud; hij leert mij twijfelen.'

'Reingoud is een onbedacht en roekeloos mensch,' viel Gideon in, 'die geene redenen heeft voor zulk spreken, die zich moeit met hetgeen hem niet aangaat, en die licht uit eigenbatig inzicht....'

'Dat laatste kan zijn!' hernam de Kanselier; 'maar hij ziet zeer goed! Korts, twijfel gevat hebbende, kom ik zelf zien; één dag is mij genoeg om te weten, dat hij gelijk heeft. Eén dag zeg ik; één uur, één enkel samenzijn met u beiden, zou mij overtuigd hebben, schoon ik een dag neem, om die overtuiging te vestigen. Nu weet ik alles: Onoprechtheid heb ik u te verwijten; maar het is wel de nobelste, die er immer gepleegd werd; ook zal zij niet in zich zelve verstrikt worden! Gideon Florensz.! ik neem mijn woord terug. Ivonnette wordt niet uwe bruid!'

'Dat zult ge toch niet meer hinderen, heer! De predikant met de dienaren onzer kerke zijn aangezegd en licht alreede hier; en dit te verklaren, kan niet geschieden zonder groote ergernis,

die in deze dagen, èn over uwer dochters hoofd, èn over het mijne een al te grooten jammer zoude brengen. Ik zeg niet eenmaal, wat onzer beider goede faam betreft voor de wereld, maar voor ons gemoed.'

'En uit opzien tegen 't bezwaar van 't huidig oogenblik, zou ik zóó roekeloos beginnen toelaten? Ik zou zien, hoe ge, als met twee stelten onder de voeten, een ronden bal woudt beklimmen, en ik zou 't niet hinderen?'

'Er zal ergernis uit genomen worden!'

'Dat zal niet zijn, jonge man! Zou ik daarop niet gedacht hebben en daarin niet voorzien? Zij is alreede geweerd, mijn jonge vriend! De welwaarde Helmichius heeft een schrijven ontvangen van mij, dat hem vermaand heeft, de andere heeren niet te waarschuwen, voordat ik mij nader had besproken met hem. En nu is hij hier, hier alléén, om Ivonne mijn besluit mede te deelen en de reden daarvan. Nu moge het blijken, of de religie haar dien troost biedt, dien zij noodig heeft.'

'Die zal haar niet gebreken; God heeft haar de genade verleend van een vurig geloove! Doch gun mij tot haar te gaan! Licht heeft Helmichius nog niet gesproken.'

'Al ware dat, gij zult niet tot haar gaan, Gideon! Zij moet genezing hebben van die wond, en daartoe komt men niet met kleinzeerig aarzelen, maar wel een scherpe kure. Drank van afzijn zal hier gezond maken. Gij ziet elkander niet weder, vóór zij u zien kan als broeder! Betrouw hierin mijne ervarenheid! Dat zal eerder zijn, dan gij meent. Het kind is jong; het kind is van wuften zin; en men heeft haar nu immers den troost der religie in handen gegeven, daarvan ik wete, dat zij sommige gemoederen baat. Gij reist haastelijk naar Arnhem, waar u een ernstige plicht wacht, daarin gij verstrooiing zult vinden, voor wat dit uur schokkends mocht gehad hebben. Ivonne zal welhaast naar Leiden vertrekken; in haars zwagers huis, die van hare religie is, zal ze zich nu rustiger voelen, dan in het onze. Beloof gij mij dit eene! Zoo tijd, of nood het mochten eischen, blijf haar broeder! Een zulken zal zij altijd noodig hebben. En nu, vaarwel! Ik zal mijne vrouw van alles inlichten; zij zal moeten goedkeuren en u geene achting weigeren. Morgen reis ook ik af naar 't leger; spoedig zien wij elkander dáár. Neen! Geen woord meer; voor 't minst, zoo het tegenspraak geldt! Zie nog in mij

eene wijle den voogd, - een voogd, die u vrijmaakt van een al te ondragelijk juk!'

Gideon kon niet spreken, noch tot tegenspraak, noch tot dank. Hij wilde het zich zelven niet bekennen, dat werkelijk een juk hem van de schouders was genomen; maar met diepen weemoed dacht hij aan Ivonne, en in zijne ziel bad hij voor haar.

XV. Een genadige meester, en hoe Sir Philip eindigt.

'Zoo ik den Graaf het eerst had gesproken, ware *ik* overwinnaar geweest!' was de gedachte, die Reingoud voortdurend pijnigde, waarop hij voortknaagde, als de mythologische *nijd* aan haar eigen hart, en die hij op allerlei wijze heen en weer wentelde, telkens met vernieuwde spijt, met vernieuwde bitterheid, met vernieuwde woede. De rampzalige zag niets in zijn val, dan eene fout van hem zelf, eene onoplettendheid, het goed geluk van Barneveld, diens behendigheid en Leycester's zwakheid, of gebrek aan macht. Hij zag er niet in, dat de vinger Gods zich, van die middelen al te zamen, had bediend, om hem het '*niet verder*!' toe te wenken, opdat hij dien wenk zou verstaan, en zich zoude nederbuigen voor den schrik Zijner almacht; en waar hem de vleugelen waren gekortwiekt, tot het werken van het kwade, te danken, dat hij nog handen hield, om op te heffen tot het smeekgebed der boetvaardigheid. Niet alzoo Reingoud! Hij zag dien niet, of hij wilde dien niet zien, en waar hij dien zag, was het, om er met opgerichten hoofde naar heen te staren, en met uittartenden blik de dreiging te trotseeren, en in plaats van neer te storten en de handen te vouwen, hief hij zich op in zijne volle lengte, en schudde hij nog de geknotte wiek, als kon die hem nog wapen strekken, om den geduchte te bestrijden. Naar het uiterlijk had Reingoud's houding den schijn van berusting; maar ook de berusting, welke eene zulke opvatting van ongeluk leeren kan. Geen gelaten onderwerpen, maar een koud en laatdunkend versmoren van iederen zucht; verzwijgen van iedere klacht; het tandgeknars van het ongeduld, achter het ijzeren masker der onverschilligheid; het

bedekken van de doorvlijmde borst, achter het stalen schild der onkwetsbaarheid! Hij voegde zich, met trotsche minachting, naar alle eischen van eene gevangenschap. Hij vroeg zich geen voorrecht; hij klaagde over geene ontbering; men had hem niets kunnen weigeren, omdat hij niet ééne begeerte had geuit. Hij sprak niet tot zijne gevangenbewaarders, dan om te antwoorden; en zelfs de wensch, om zich te uiten aan zijne vrienden op het papier, om zich mede te deelen aan wie ook, scheen hem niet eenmaal behoefte; hij had geen schrijftuig gevraagd. Maar men kan indenken, welk eene mate van vlijmende smarten, van snerpende bitterheid, zich moest samentassen in zijne ziel, terwijl hij het er alles in besloten hield, en hoe het dáár woelen en bernen en bruisen moest, en telkens dieper moest ingrijpen, en in het fijnste levensbeginsel woeden! Gedwongene ledigheid, bij een gestel, zoo levendig als het zijne, bij een geest, voor wien de zwaarste inspanning behoefte was, en als uitspanning gold, bij herinneringen als de zijne, bij een tegenwoordig als het zijne, en bij een toekomst, als waarop het spelde....! Voorzeker! Zoo Barbara Boots, of een ander zijner gekwelden, van zulk een ijselijk verwenschen niet schuw, hem de hel had toegewenscht, konden ze de voldoening hebben, dat hij er hier eene gevonden had op aarde!

En onder die foltering was zijn oog brandend, zonder de lafenis van een traan, en zijn gelaat marmer-koud en marmer-strak, en de glimlach der snijdendste ironie, week niet van zijn mond. Zoo was het weer avond voor hem geworden, na een dag, die hem hetzelfde had gebracht, als de vele vorigen. De vestingpoorten van het uitgeplunderde Doesburg waren met verdubbelde wachten bezet; de avondklok had geluid; de stille burgers, die nog moed en nog middelen hadden, om in de stad te blijven, na de inneming en de gruwelen, die haar hadden verzeld, tegen Leycester's wil, en ondanks de edelmoedige bescherming, die Essex hun had verleend tegen zijne eigene soldaten; - die weinige, arme, bevende lieden begonnen nu weer wat tot adem te komen, en zij hadden zich tot rusten gezet. Op de straten was het zoo stil geworden als in Reingoud's kerker; hij had de schildwacht hooren aflossen voor het ontruimde burgerhuis, dat hem tot gevangenis strekte. Voor ieder, wie niet door een plicht werd opgehouden, was de avondruste begonnen, was de ure van den slaap wel-

haast dáár. Ook Reingoud had zich neergeworpen op zijne rustbank; slechts wist hij, dat hij niet rusten zou, en toch ondernam hij telkens dat wanhopend pogen, om met verbeten woede de teleurstelling te dragen; want de lafenis van den slaap kon hij niet afdwingen van de natuur, als de uiterlijk schijnbare kalmte bij het waken. Daar hoorde hij den buitengrendel afschuiven van zijne kamer; snel wendde hij het hoofd ter zijde en sloot het oog; iemand kwam binnen; het kon een bezoek zijn van den algemeenen provoost, wiens uitvoerige toespraken van beklag, medelijden en dienstaanbieding, hem boven alles onverdragelijk waren; hij deed, of hij sliep. De binnengetredene stoorde zich niet aan die ruste; stout trad hij nader; nam zelfs de koperen lamp van de tafel, en lichtte over hem heen; het licht drong hem tusschen de geslotene oogleden door; toornig sloeg hij ze op; maar ook op hetzelfde oogenblik zat hij overeind; de oogen wijd en wijder opengesperd, en met een gloed op het voorhoofd; en zonder aarzelen, zonder nadenken, wierp hij zich aan de borst van wie vóór hem stond; en met eene stem, die iets wilds, iets bijna niet menschelijks had, stootte hij de woorden uit:

'Mylord! mijn genadige meester!'

En tranen, vele brandende tranen stroomden hem over het aangezicht; de ijsschors van dien trots was gebroken voor dit bewijs van Leycester's deelneming.

'Mijn God! Wat dat goed doet!' riep Reingoud, en dacht niet eens aan het wisschen van dat vocht. Plotseling echter voelende, dat de gemeenzaamheid niet passend kon zijn, en dat zij het, minder dan ooit, was in deze ure, wierp hij zich neder aan Leycester's voeten, het hoofd in het stof, en kon nog niet spreken, dan de afgebroken woorden: 'Wil vergeven!' en 'de verrassing - de zaligheid - van dit weerzien!' - en een blij, een herhaald, 'mijn genadige meester!'

'Mij ook beweegt zonderlinge zeer u weer te zien, u *dus* weer te zien!' sprak Leycester, die hem eerst niet had afgeweerd; maar die hem nu ook niet oprichtte, en die ook vochtige oogen had. 'En bij Gods trouwe, Reingoud! wèl moogt gij mij een *genadigen meester* noemen; want gij hebt zwaarlijk tegen mij misdreven, en toch ben ik hier! En wèl moogt gij geknield liggen, schoon niet het eerst voor mij; want gij hebt God beleedigd nog meer, dan gij u straffelijk hebt gemaakt voor de menschen!'

‘Eene zulke is niet de schuld, daarvan zij mij willen aanklagen, Mylord!’ sprak Reingoud, die weer tot zich zelven kwam. ‘En zekerlijk, doorluchtigste Vorst! ik kniele voor uwe goedheid nog meer, dan om mijne schuld! Ik zie niet, waartoe het mij dienen zou, voor God te knielen. God was *tegen* mij, en heeft zich van mij afgekeerd; en mijn vijand gesteund, op den eigen tijd, dat ik mij had begeven tot een deugdzamen wandel.’

Leycester fronsde den wenkbrauw.

‘Reingoud!’ sprak hij streng. ‘Ik ben hier niet, om *blasphemie* te hooren, waar ik gewenscht had, een zondaar in boetvaardigheid te vinden.’

‘Doorluchtige heer!’ hernam Reingoud, met onbeschrijfbare bitterheid in de stem en op de trekken, terwijl hij sprak: ‘Nu ik verloren heb, heet het schuld; had ik gewonnen, men prees het behendigheid! Barneveld schijnt nu mijn meerdere in goed beleid en beraad!’

‘Neen, Reingoud!’ viel de Graaf in, met hoogen ernst. ‘Het is niet van dit, dat *ik* spreke; andere schuld hebt ge op u geladen tegen mij, en daarmede u gelijkelijk bezondigd tegen die heiligheid Gods.’

‘Neen, Mylord! neen!’ riep Reingoud, met vuur. ‘Daar heeft men mij valschelijk beticht. Ik heb geweld en list gebruikt, veel, en meer dan ooit die onnoozele zwakhoofden, mijne haters, zullen weten of kunnen narekenen. Ik heb stoute daden gepleegd, en ik heb vermetele combinatiën onderwonden, die, waar het doel grootsch was, als middelen strafbaar mochten schijnen, voor de rechtbank der gewone menschelijke zedenleer; maar alles, wat ik hier heb gepleegd in Nederland, en wezende in uw dienst, heeft geene andere strekking gehad, dan *te uwen dienste,* ter vordering van uwe hoogheid, van uwe macht, en waar ik niet schroomde, mij te beladen met schuld...., was het om u daarvan rein te houden, en u toch al het profijt te laten van de uitkomst. Dit zwere ik, Mylord Graaf! bij mijner ziele zaligheid!’

Met eene soort van afschuw trad Leycester terug.

‘O, zwijg! sir! zwijg!’ riep hij. ‘Die eed van u geldt niet meer! Dien kostelijken schat hebt gij alreede te pand gezet en niet weer willen inlossen....!’

‘Waar, Mylord? en aan wie?’ vroeg Reingoud, meer verwonderd dan verschrikt; en hij verzonk in nadenken, als poogde hij zich iets te herinneren.

‘In uw eigen huis, aan de arme vrouwe van Laguillaire! En dat is niet van dat verledene, dat wij geacht hebben, als ware het ongebeurd; maar dat hebt gij gedaan nog in dit jaar, nog geene volle drie maanden verleden! Reingoud! Reingoud! Onder alles, wat mij tegen de borst heeft gestuit, of het harte heeft gekwetst, hier in Holland, is daar niets geweest, dat mij *dus* pijnlijk heeft gegriefd, als deze overtuiging van uwe snoodheid!’

‘Ik sta te overpeinzen, hoe 't wezen mag, dat Uwe lordschap dit kan weten!’ sprak Reingoud, altijd meer verwonderd, dan getroffen.

‘Het ware u voordeelig, sir! zoo ik de eenige was, die dit wist, en leider! mij ook; want niet enkel, dat de verzekerdheid van uw goddeloozen wandel mij hartzeer geeft, maar ook heeft hij mij beschaamd, en hij geeft mij prijs aan hunne bespotting en aan hunne achterdocht!’

‘Heeft de haat hun dan duivelsche bekoringen geleerd,’ riep Reingoud, ‘dat ze die vrouw verwekt hebben mij te verraden?’

‘Denkt ge er aan, sir! dat dit woord eene bekentenis insluit?’

‘Ei, nu ja! Mylord Graaf! Wie telt dan ook eeden aan vrouwen? Bij eer en waarheid! ik heb ze nooit medegerekend; en hoe denkt Uwe Doorluchtigheid, dat andere mannen daarin doen?’

Leycester kleurde sterk, en beet zich op de lippen.

‘En toch,’ ging Reingoud peinzende voort, 'toch zie ik nog niet, hoe dit ruchtbaar werd. Eene geschrevene belofte werd verscheurd, en de latere is gepasseerd mondeling, - onder vier oogen, - in mijn geheim vertrek....; en Marguérite Laguillaire zal toch wel niet aan Barneveld zijn gaan zeggen....?’

‘Zij heeft niets gezegd, in 't allerminst; alleen uwe papieren zijn achterhaald....’

‘Een pakket, dat ik Barbara Boots had aanvertrouwd voor Steven Paret?’ vroeg Reingoud; en voor het eerst verbleekte hij, schoon hij de vermetelheid had, Leycester aan te zien, om de mate van diens toorn te peilen; maar Leycester zag op hem, nog meer met droefheid dan met toorn, terwijl hij antwoordde:

‘Dat is in mijne hand, Reingoud! maar ik spreek van geschriften, door u verborgen in uwe geheimkamer, en daaronder een brief van die arme dame, daarin zij met bitterlijke klachten en ootmoedige smeekingen, al het gepasseerde tusschen u beiden

herinnert, en op grond daarvan om recht bidt. Het was aan u, dat zij dit richtte; dus kon zij zich ganschelijk uitspreken. Hoe ook kon zij vermoeden, dat ge een zulk schrijven zoudt laten bestaan?'

'Mijn God! Mijn God!' riep Reingoud. 'Ik heb dien brief ongeopend bij mijne andere schriften geworpen.'

Wij herinneren ons, bij welke gelegenheid. Wij herinneren ons ook, dat hij het deed uit vreeze van 'tot ontferming verwekt te worden,' en zeker! zoo iets, het roerend schrijven der schuldige en toch zoo beklagenswaardige vrouwe, had het hardste gemoed kunnen bewegen; en zoo wij onze lezers tot tranen wilden roeren voor een lijden, waarvoor wij geene onverdeelde sympathie willen opwekken, dan zouden wij daartoe niets noodig hebben, dan het eenvoudig afschrijven van den oorspronkelijken brief (door Bor authentiek gewaarborgd)! Zulk eene diepe weeklacht van vrouwelijk lijden gaat daaruit op, midden onder de wilde dreigingen van den hartstocht en het trotsche inroepen van het recht, en waar de bitterheid van de verlatene minnares zich zoo pijnlijk afwisselt met den deemoed van de schuldige vrouw; waar de schrille kreten der bedrogene, die haat, zich dus plotseling oplossen in de verteedering der gloeiendste passie, die smeekt! Om te eindigen; men leze dien brief; geschreven, als de schrijfster zelf erkent, onder zulke heftige aandoeningen, 'dat een misdadiger, zijne *sententie* wachtende, niet kan in grootere benauwdheid zijn, dan zij was, wachtende naar zijn antwoord,' om te begrijpen, dat Reingoud wèl had gedaan, niet te lezen, zoo hij verteedering vreesde; of liever, dat hij met niet te lezen, de laatste kans had verworpen, om een onrecht te herstellen, dat hem te eeniger tijd als eene bloedschuld op het geweten zoude branden, al ware het immer voor de menschen onbekend gebleven. Maar het verwerpen van die kans zou hem, niet enkel eene onrust te meer zijn in 't gemoed, maar ook, hem grootelijks schaden, juist in den geest van hen, bij wie hij, nog na zijn val, op wat deelneming en wat hulpe had kunnen rekenen.

'Nu, zoo onderken daarin 's Heeren hand, die u zooveel hardheid na zooveel schuld door anderer haat vergeldt!' sprak Leycester. 'Want de arme vrouwe, niet onderstellende zulke minachting van haar schrijven, en tegen u opgeruid tot het uiterste door uw stilzwijgen daarop, heeft de aanzoeken uwer vijanden

gehoor gegeven, en de haar bekende geheime bergplaatse uwer papieren aangewezen; daardoor veel is aan het licht gekomen, heer van Couwenburch! dat gij wel van God hadt mogen bidden, nimmer te hebben gepleegd, en daarover uwe wederpartijders *dus* juichen en zich met *zulke* boosaardigheid verheugen, dat ze dezen brief en veel daar neffens naar Holland hebben gezonden en in druk uitgegeven, en dus bij menigte verspreid, onder heel het volk van al de Geüniëerde Provinciën, zulks dat allen, die vroeger uwe zijde hielden, wezende predikanten en andere stemmige en godzalige luiden, nu zich ganschelijk van u vreemd moeten houden, zulke snoodheid dus klaarlijk bewezen zijnde, en dat, waar gij u een bekeerde hebt geroemd, een geloovige werdt geprezen!'

'Mylord Graaf! zoo waarachtig Uwe Excellentie mij heden groote gunste en zonderlinge goedheid betoont, zoo waarachtig heb ik de oogenblikken gekend, dat ik mij bitterlijk berouwde van de dwalingen mijns wegs, en dat ik afkeering daarvan ernstelijk voornam; en toch heeft de overmacht der voorvallen het telkens anders gewild! Niemand, dan Uwe lordschap, zoude ik dit willen bekennen; doch aanhoor, hoe ik hierin opnieuw ben verwikkeld geworden!' En hij deed den Graaf, op zijne eigene wijze, het verhaal van Marguérite Laguillaire's komst in zijn huis, en welk einde dat had genomen.

''t Is klagelijk,' hernam Leycester, 'hoe een mensche kan gedreven worden door des Boozen overmacht, tot hetgeen hij zich voornam te vlieden. Doch schoon dit u ontschuldigt voor mij, de anderen, die alleen op uiterlijke daden zien, schelden u *hypocriet;* sinds gij niet enkel u vermomdet, door stichtelijken wandel, maar u somwijlen waart bedienende van de tale, daaraan de godvruchtigen in den lande elkander onderkennen.'

'Mylord! Die tale heb ik gesproken met sommige lieden, om mij van hen te beter te doen verstaan; gelijk ik in een onderhoud met Uwe Doorluchtigheid gebruik make van de tale der Françoisen of van die der Italiaanschen, en niet van 't Waalsch of van 't Duitsch.'

'Die onderscheiding komt mij wat *subtiel* voor, sir! waar het religie betreft, schoon ik wete, wonder mensch! dat men u niet oordeelen kan naar den gewonen maatstaf; maar dan nog hadt ge niet noodig, daar zelf mede den spot te drijven, als ge deedt in sommige missiven, die gevonden zijn bij Steven Paret!'

‘Mylord! mijn genadige heer!’ sprak Reingoud. ‘Van al, wat er in de papieren van Paret, of in die, welke Barbara met zich droeg, mag gevonden worden, dat mij aanklaagt, wil ik slechts voor dit *ééne* vergiffenis vragen van één enkel mensch, van Uwe lordschap namelijk, voor wat ik, in de onbedachtheid van 't oogenblik, heb gesproken over uw persoon, niet ter verkleining van uw gezag, dat weet God! maar toch met te veel vrijpostige aanmatiging, schoon 't waar is en waarachtig, dat nooit kwade *intentie* de stoutheid heeft verzeld!’

Leycester's donkere kleur steeg tot purpergloed. Hij antwoordde in 't eerst niet; hij had zich van Reingoud afgewend, en bleef met driftige voetstappen het vertrek doorkruisen. Reingoud had zich weer op de knieën geworpen, hield zich de handen voor de oogen, en sloeg, door de wijdte der vingeren heen, zijne bewegingen gade. In 't eind bleef de Graaf voor hem stilstaan. Eene zichtbare huivering gleed Reingoud door de leden. Was zij gemaakt, of was werkelijk Leycester's toorn het eenige, wat hij vreesde? Zeker is het, dat de onrust van dien trotsenen man Leycester's gekrenkte ijdelheid juist die genoegdoening gaf, die zij noodig had.

‘Reingoud!’ sprak hij ten laatste. ‘Zoo gij mijns gelijke waart, zou ik u over zulke woorden voor den degen eischen; nu ik uw meester ben, kon ik het zwaard van den beul over uw hoofd laten opheffen, als schuldig aan gekwetste hoogheid; maar als Christen vergeve ik mijn beleediger, en als vorst wil ik niet houden, dat mijne achtbaarheid kan gekrenkt worden door het losse woord van een dienaar, tegen een anderen dienaar in roekeloosheid ontvallen Reingoud had over hem aan Paret geschreven, met die trotsche minachting, die hem eigen was, in uitdrukkingen, als deze: ‘Het *manneke’* meent te vertwijfelen, dat gij het stuk van 't zout hier ten uitvoer kunt brengen, enz.’. Zoo dan, heer van Couwenburch! vergeve ik u dit, en konde ik, met deze vergiffenis, al het andere openbaarlijk bedrevene vergeven en uitwisschen! God helpe mij zelven, zoo waarlijk ik dit wensche! En nu, Reingoud! gij kunt u oprichten.’

‘Niet voor ik u de handen heb gekust, mijn genadige meester!’ Gij zijt groot, Mylord Graaf! want gij hebt daar u zelf overwonnen, dat mij van alle ding altijd het moeielijkst is gebleken!’

‘Reingoud!’ sprak Leycester, terwijl hij zich nederzette. ‘Nu moet ik u toch zeggen, dat gij wel de stouthartigste schuldige zijt, die mij ooit te voren kwam, sinds gij mij hebt durven herinneren, wat ik had voorgenomen te vergeten, om met goede *intentie* hier te kunnen zijn.’

‘En zoo later de vijanden het u in 't geheugen hadden gebracht, doorluchtige Heer! en zoo het dan nog niet vergeven ware, als nu?’

‘Daar hebt ge recht in, dan kon het u tot groote *praejudicie* zijn; doch zekerlijk is 't waar, dat wel nooit mijne grootste misgunners onder de Staten zulke expressiën omtrent mijn persoon zouden gebruikt hebben, als gij u hebt onderstaan, wezende een zoo hoog gefavoriseerd dienaar.’

‘*Ter contrarie* heeft Uwe lordschap kunnen opmerken, dat de uitdrukking hunner *reverentie* en eerbiedenis in woorden is gestegen, naarmate hunne *obediëntie* in feiten van rebellische tegenwerking is verkeerd.’

‘In trouwe! Nu gij het zegt, onderken ik er de waarheid van. Zijne genade de Graaf is bij hen reeds geklommen tot een Doorluchtigsten Vorst en Heer. Als 't zoo voortgaat, maken zij mij keizer over hun staat en paus over hunne Kerk! Sinds uw afzijn van de zaken zijn ze fraaitjes op den weg! En nu, als ze deze *conversatie* hoorden, zouden ze nieuwe stof vinden voor de aantijging, dat gij zoekt kwaad zaad te strooien tusschen hen en mij! Bij God en St. Joris! Oft zij zelve daartoe niet zijn werkende geweest, sinds mijne komst! Van toen af aan hebben zij de kiem gelegd bij mij. Hoe ben ik hier gekomen? - als een vreemdeling! Wie vond ik onder hen, om mij te steunen? - geen; allen veeleer bedacht, mij te belagen en tegen te staan; geene hulp in 't geheel uit Engeland ontvangende, zelfs niet de lieden, daar ik het hardst om riep; ieder werd te goed geacht, hier te dienen, uitgenomen ik zelf! God vergeve 't Hare Hoogheid, maar gij weet zelf, wat het is, zonder bekwame werktuigen te werken; daar vond ik u! Ik geloof, bij God! dat hier de Duivel in werkt, dat ik ook van uw bijstand beroofd moet zijn! Voor 't minst geef mij nog goeden raad!’

‘Mylord! daar is maar één middel, om nog te winnen, wat u toekomt, en dat vast te maken: de Koningin moet de *absolute souvereiniteit* accepteeren, haar door Utrecht en de kleinere provinciën aangeboden.’

‘Ik heb het altijd gezegd, maar aan 't Hof schijnt men tegenwoordig wel blind, of mijn schrijven niet te lezen; doch ik begin nu hoop te krijgen op wat beter inzien, sinds de komst van Wilkes! Maar, hoe Holland en Zeeland daartoe te brengen?’

‘Zoolang Barneveld staat, zal dat niet gaan.’

‘Als de Koningin aanneemt, zal toch die ééne man de zaak niet hinderen; ik hoop Hare Hoogheid te overreden, zoo haast ik mondeling met haar onderhandelen zal.’

‘Mylord Graaf! gij denkt er nog aan, om naar Engeland te gaan?’ hernam Reingoud verbleekend.

‘Of ik er aan denke? Geen stond van al deze dagen is het mij uit het hoofd geweest, schoon ik het hun nog niet heb aangezegd.’

‘Als 't is om te blijven, Mylord! dan geve ik Uwe lordschap gelijk.’

‘Neen! 't is om te keeren; schoon ik wel moede ben van mijn ambt, en wenschte, dat God er mij van verlossen wilde.’

‘Nu dan, Mylord! Ga niet heen, of keer met een leger, driemaal sterker dan dit gansche volk, en met eene schatkist, onuitputtelijk als Fortunatus beurs, en neem van hier mede, om dáár te laten blijven, twee personen!’

‘Welke?’ vroeg Leycester.

‘Barneveld en den jongen Prinse Maurink! Zoo niet, dan is alles hier voor Uwe lordschap verloren, en voor de Koningin daarbij.’

‘Dat Maurits mij zoude vergezellen, daarover heb ik alreede gedacht; doch die Barneveld, die uwe nachtmerrie is, zal daartoe niet te bewegen zijn, als hij zich hier noodig weet.’

‘Met geweld of list overreed men de hardnekten.’

‘*Piano, piano, amico!* De onrust, dat hij u in dien tijd uw proces zoude maken, doet u dus spreken; doch wees rustig! Niet onbeschermd zullen wij u hier laten!’

‘Ik vreeze niets voor mij zelven, Mylord! Voor mij is alles verloren!’

‘Toch ben ik hier, om u over u zelven te spreken: Ge weet, ze hebben u in beschuldiging gesteld nevens Paret, en willen, dat ik uwe zaak zal laten brengen voor den openbaren rechter.’

‘Mylord! dat moet Uwe lordschap nooit toegeven. Ik zeg dit niet uit eigenbelang; want ik zie niet in, hoe ik de vorige *autori-*

teit zoude herwinnen, en wat zegt mij, zonder deze en zonder de werkzaamheid, de vrijheid? en zonder allen heb ik een walg aan het leven! Doch Uwe Doorluchtigheid is nevens mij verloren, zoo zij mij rechters laat geven; zoo ze mij nevens Paret laat verhooren en tegenover hem, en gansch deze zake door hen doet uitpluizen.'

'Hoe! gij zult u *disculpeeren* te mijnen *praejudice?'*

'Genadige heer! De twijfel grieft mij, en ik had dien niet verdiend; maar ik drage hem als boete. Uwe Excellentie *moet* mij op het zwartst zien. Wat Paret aangaat, van hem ben ik niet zeker! Ik vreeze zelfs, dat Uwe lordschap alreede door hem gecompromitteerd is! Hij in hunne handen wezende, en eene flauwhartige ziel, als deze, niet wel konnende weerstand bieden aan de verzoeking, om zich wat zachter lot te bereiden door de *felonie* van verraad! Hoe licht niet ware 't hem doenlijk geweest eenige papieren weg te maken, zijnde gevangen genomen in zijn logies? Doch dit zwere ik Uwe lordschap, op het eenige, wat mij heilig is, op het hoofd van Jacoba! Ik laat mij liever martelen, als Balthazar Gerards, dan dat ik één woord zou uiten, dat Uwe lordschap tot schade kon zijn! Alleen dit zeg ik, en sta om het te bewijzen! Dat, hun toe te geven, mij voor eene rechtbank te roepen, om de zaken, die zij noemen, is *afstaan van uwe autoriteit,* en welhaast daarna zullen ze, verder gaande, u zelven daarvoor dagvaarden, - na dien vinger gegrepen te hebben, zullen ze u wel de hand weten af te dwingen! Geloof mij! Geloof mij, Mylord! Ik ben veel gehaat, en ze roepen hard tegen mij; maar ze willen *u* treffen in mij; ze mikken hier op den raadsheer, maar het is, om den koning schaak-mat te zetten!'

'Leider, Reingoud! Ik heb dit onderkend en gevoeld, als gij het zegt; met deze zake gaat mijn gezag verloren!' sprak Leycester op moedeloozen toon.

'En welke rechters dan zouden zij mij geven?' vervolgde Reingoud. 'Die van uwe dienaren waren? Die allen zouden wel onderlaten, zich daarin te moeien; en daarmede zouden zij ook geen vrede hebben. Hadden *zij* vrijheid, die te kiezen, certeyn....!' Hij glimlachte met de bitterste ironie. 'Dan zeker ware ik gecondemneerd, aleer verhoord! Even goed kon Uwe lordschap mij beulen geven, en datzelve zoude mij liever zijn! Den dood vreeze ik niet! Voor hen te recht te staan, den blijden triomf te lezen

op hunne aangezichten, zou mij een tiendubbele dood der ziele wezen! Ook ben ik wel gezind, hen nooit voor rechters te erkennen. Ze mogen mij dan handelen, als ze willen; ze kunnen niets, dan moorden; *rechten* zullen ze mij niet! Indien eene zulke ure dáár mochte zijn, mijn genadige heer! - Sinds *gij* mij vergiffenis schonkt, durf ik u die weldaad afsmeeken. - Zend mij dan een barmhartigen ponjaard door een vertrouwd vriend, maar geef mij niet dus over aan hen!'

'*For shame,* Reingoud! Wat onchristelijke inval! doch wees rustig; ik zal wel zorgen, dat het niet daartoe komt! En overzeker is 't! Waar ze u zouden veroordeelen, oordeelen ze mij! Hebbende gij uwe *commissie* gehad van mij.'

'En in de publieke zaken niets gedaan hebbende, dan met uwe voorkennis en toestemming, of voor 't minst, in uw geest.'

'Ik moet dat erkennen, en toch stelt men als beschuldiging, dat gij op uw eigen naam *commissiën* hebt gegeven en ambtenaren aangesteld!'

'Ik had er van Uwe Excellentie vrijheid toe, als tresorier der financiën, en moest die hebben, zouden de zaken snel en ordelijk op een geregelden voet worden gebracht. Doch orde en snelheid zijn twee zaken, die in 't staatsbestuur de flauwhartige Hollanderen tegen zijn, omdat ze daardoor hunne traagheid gejaagd zien, en hunne baatzucht nauw bewaakt, en hunne kwade praktijken als voet voor voet nagegaan en gecontroleerd. Dat heb ik trachten te doen, en geloof mij! dat maakt mijne zwaarste schuld. Doch had ik mij van de *creaturen* der Hollandsche partij bediend, ze zouden 't wat zachter genomen hebben!'

'Men heeft u beticht, met Paret een verdrag gemaakt te hebben voor de verdeeling van 's lands gelden.'

'Beticht, Excellentie! maar dat zullen ze in eeuwigheid niet bewijzen! Niemand weet beter dan Uwe lordschap, in welken drang wij doorgaand waren om geld! Hoe ik eene Kamer van financiën heb geraden, omdat daar buiten alles door de handen ging! Hoe ik belang had, de *autoriteit* van Uwe lordschap te stijven, en geen middel daartoe te verzuimen, en hoe geld het machtigste *vehikel* is, bij 't gouverneeren van een land, zonderling in tijden van oorlog! Hoe ik mijn hoofd, nog meer! de eer van mijn vernuft had te pand gesteld, voor 't ordenen en herstellen van 't gezond financiewezen, en hoe zottelijk en oliedom -

ik zeg niet trouweloos - ik had moeten wezen, met die dus, in den aanvang van mijne komst, en bij 't waggelen van uw gezag, te verbruiken voor mij zelven; om niet te zeggen, dat al de leden der Financie-kamer al 't zamen fielten en boeven hadden moeten zijn, zoo ik dit had kunnen doen! Bij mijn trouwe, Mylord! De middelen, die ik aanwendde, waren hard, voor het handelsvolk schier ondragelijk, dit erken ik; maar de uitkomst er van is enkel aangewend tot den dienst van den lande, naar den wil van Uwe lordschap!'

Ik geloove! Ik geloove, Reingoud!' sprak Leycester overtuigd. 'Slechts ik wenschte, dat ik hun de overtuiging geven kon. Spreek nu! Uw spitse geest moge ook hierin raden! Wat zal ik doen, voor uw belang en het mijne, in uwe zaak?'

'Uw vertrouwen treft mij, mijn nobele meester! en ik zal spreken als onpartijdige. Tusschen twee handelingen moet ge kiezen: deze gelegenheid waarnemen, om u ganschelijk met hen te verzoenen, en allen argwaan van u af te weren, door Paret en mij volstrektelijk over te laten aan hunne willekeur of recht, zoo ze dat noemen, door ons ganschelijk en geheel te verloochenen. Zweer dat alles, wat u in onze zaak compromitteert, lasterlijke uitdenksels zijn van ons! Toon het, door niet eenmaal *gratie* te geven, en laat ons door hen rechten of moorden, zoo het uitvalt, en laat toe, dat ze ons als gemeene misdadigers op een schavot brengen!'

'Die raad is u geen ernst!' viel Leycester in.

'Hij is mij zóó zeker ernst, dat, zoo Uwe lordschap niet den anderen kiest, ik hem den veiligsten acht. Ik zal toch zwijgen, en als ik tegenover Paret sta, neme ik aan te zorgen, dat hij niet waagt te spreken.'

'Neen, Reingoud! Zeg het andere! Dit zal niet zijn.'

'Dan toone Uwe lordschap zich Gouverneur-Generaal, wien het opperste beleid in justitie toekomt, en die regeeren wil met der daad, en die het bewijst door een fier betoon van gezag. Gij hebt mij geabsolveerd onder vier oogen. Verklaar mij onschuldig voor hun oog! Stel mij in vrijheid! Vraag van hen alle mijne papieren op en die van Paret, en eisch dan, door den Engelschen ambassadeur, Paret op! Zoo zal Uwe genade toonen, meester te zijn, en dat te willen blijven, en die stoute moed zal hen verschrikken en doen afdeinzen; want, geloof mij! deze kefhondjes zijn nog wel bang voor het bassen van een fieren dog!'

‘Neen, Reingoud! voor dit is het, minder dan ooit, de tijd. De oorlog gaat wel goed, maar ik heb gebrek aan ammunitie, aan paarden, aan voertuig, aan leeftocht, aan alles, dat mij moet toekomen door Holland. De Koningin, die men alreede ietwat van deze zaken heeft ingefluisterd, - God wete, door welken mond! - zou meenen, dat ik mij onafhankelijk vorst verklaarde met zulke daad. Haar nieuwe gezant, - en men zal niet nalaten, hem de ooren daarvan vol te blazen; - vreemde in deze zaken, zou er het zijne van denken, zonderling daar 't meest financiën geldt, en men er niet op schijnt te letten, dat ik er mijne fortuin bij inboet, zonder eenige winst in eere, of loon van dankbare harten. In Utrecht ben ik wel meester, maar er heerscht veel spanning; ik moet omzichtig zijn met mijn krediet bij 't kleine volk, dat uitroept, sinds uw val: “Is dit nu de religie, die men zoekt?” naar men mij aanbrengt. Ik zit ietwat gedrukt, onder den overlast der vroomheid en heerschzucht van sommige predikanten, die groote ergernis hebben genomen uit uwe laatste handelingen, die ik ook zelve met gansch het gemoed afkeure....’

‘Mylord!’ viel Reingoud in, en zijn oog begon te fonkelen.

‘Neen, Reingoud!’ sprak Leycester gebiedend. ‘Zwijg nu, en verdedig ze niet!’ Toen zweeg hij zelf eene wijle, en bleef zijn scherp en vurig oog op Reingoud richten; en het was, of er toorn en weemoed in zonderlinge samenmenging sprak uit dien blik. Reingoud sloeg er den zijnen voor neer; iets zeide hem, dat hij dien niet moest trotseeren, en hij boog het hoofd, als wachtte hij een nieuwen storm, na die stilte. Plotseling ook barstte Leycester uit: Reingoud! Reingoud! mijn naam is zonderling zeer in haat geraakt met den uwen! En datgene, wat ik zoo vast meende te houden, het beste wat ik hier te verliezen had, wat ik het meeste noodig heb, tegen die weerbarstige grooten; de volksgunst, - mijne volksgunst hebt gij voor mij roekeloos verspeeld!’ En bij iederen volzin, had Leycester zich met klimmenden hartstocht de vuist op de borst gedrukt; en toen hij uitgesproken had, liet hij het hoofd neerzinken, met eene zulke verslagenheid, alsof hij de gevangene ware geweest, en niet Reingoud. Deze kronkelde zich reeds weer; als eene slang, aan zijne voeten; - *kronkelde* is hier geen onjuist woord, want het was met de snelheid en met de bevallige bewegingen, waarmee een zulk afgrijselijk dier zijne prooi bespringt! - En zeker lag er niet minder van de slang,

in de fluweelen zachtheid van zijn oog, en van zijne stem, toen hij sprak:

‘Dit woord, mijn genadige heer! treft mij zoo zwaar, als mijne schuld groot kan zijn; want daarmede legt gij mij rouwe op, voor heel mijn verder leven. Ik heb u geschaad! Ik heb u beroofd van datgene, wat u dierbaar was en noodig! Zoo ben ik des levens en des lichts onwaard; want gij waart mij wat anders, dan een meester; ik was u wat anders, dan een gunsteling! Wij waren.... vrienden!’ eindigde hij, en kuste hartstochtelijk de afhangende hand van Leycester, waarvan hij zich had meester gemaakt. De Graaf liet het toe.

‘Gij zegt waarheid, Reingoud! Ik heb u meer bemind, dan eenig man, en beter vertrouwen geschonken en meerder gunst, dan iemand in Nederland! En wat is de uitkomst nu? Gij een gevangene; - ik een meester zonder macht om u uit te helpen.’

‘Doe dat ook niet, mijn zeer goede Lord! Doe dat ook niet! Herstel met mij, wat gij door mij zegt verloren te hebben! Neem mijn hoofd! Neem mijn bloed! Neem mijn leven! Win u hunne genegenheid! De mijne offert zich gewillig!’

‘Neen!’ sprak Leycester. ‘Dat weet God, dat eene zulke gedachte niet bij mij omgaat. Gij waart wild en rouw, maar gij hadt geen boos opzet. Ik zeg dit enkel, om u te doen inzien, dat ik u niet kan handhaven, als ik wilde, als gij raadt! Denk er bij, wat mij nog meer heeft getroffen in deze dagen! O! de hand des Heeren is zwaar op mij! Daar is mijn neef Sidney, mijn zoon naar de ziele, de hope van mijn geslacht, mijn weergalooze Philip, als een machtelooze gewonde, naar Arnhem heengevoerd! God weet, of niet in deze ure zijn doodbed wordt gespreid! Gedurig smeek ik God om zijn leven; - dat Zijne genade geven moge....! Doch, zoo in dien ondoorgrondelijken raad besloten was, dat dit kruis op mij gelegd moet worden, dan mis ik mijn sterken arm in het veld, en een mijner beste hoofden in den raad! En alsof alles samen komt, daar ligt mij Pelham gekwetst in zijne veldtent; schoon dáárdoor des Heeren goedheid mij bewaard heeft; hij naast mij gaande aan mijne slinke! De kogel, die hem drie vingeren wegnam, had mij even goed in het hart kunnen treffen. Meer nog is er! Die verwenschte twist tusschen Hohenlo en Norrits maakt, dat ik die twee krachten altijd

scheiden moet, in stede van ze vereend te kunnen gebruiken. En ik durf nauw een toer naar Arnhem doen, om mijn Philip te bezoeken (als ik toch gedenke), zonder vreeze van ongeluk! Zoo staande begrijpt gij, Reingoud! dat het nu, minder dan ooit, mijn tijd is, om met veel vertoon van openlijke macht u openlijk te handhaven, gesteld dat mijne *consciëntie* er mij vrijheid toe liet! Neen, bij God en St. Joris! Het kan niet zijn! Ik kan u niet openlijk, op mijn eigen gezag, vrijstellen als den gansch onschuldige; maar u overgeven in hunne macht, doe ik evenmin! Dat zwere ik, bij Gods marteldood!'

'Wat dan Uwe Doorluchtigheid ook moge besluiten,' sprak Reingoud ernstig, 'ik bidde u vurig, in den naam van uwe eer en mijn belang, neem geen maatregel ten halve! Dat komt uwe eere te na; dat zou blijk wezen van zwakheid; dat zou zijn afstand doen van uw recht, zonder het hunne te erkennen; dat zou zijn uwe vrienden te bedroeven, uwe zaak te bederven, zonder de *malcontenten* te bevredigen....'

'Nu...., nu...., Reingoud!' viel Leycester in. 'Ik zal mij daarop beraden met den Kanselier, den eenige, dien ik dit punt durf aanvertrouwen.'

'En die Uwe Doorluchtigheid, uit kwaad opzet voor 't minst, geen verkeerden raad zal geven; schoon hij mij *tegen* is geweest in deze laatste zaken, wist ik vooruit, dat hij het moest uit zijn *principe,* en nu Uwe Excellentie mij moet opgeven, is het zaak, dat de Kanselier u blijve; doch - Mylord!' en zijne stem werd bewogen, en hij verbleekte een weinig. 'Nu wij van dezen spreken, ik zoude wel wenschen hem te onderhouden....; mijn kind.... is in zijn huis. Van geen ander zoude ik eene gunst vragen, dan van mijn Lord!'

'Te eerder kan ik u dit toestaan, daar de Hollandsche zendelingen uit het leger vertrokken zijn, en ik wil, dat gij, hoewel mijn gevangene, hier van nu aan verkeeren zult en u bewegen, als een vrije, zulks gij den Kanselier zult kunnen opzoeken, als 't u lust! Meer nog! Gij zult mij te volgen hebben naar Arnhem, als ik *my dear nephew* ga bezoeken; sir Philip heeft naar u gevraagd.'

'Ik rade, waarom!' sprak Reingoud, met een glimlach.

Alles, wat eene stoutheid kon heeten, trok Reingoud aan, en schoon hij begreep, dat, bij Leycester's zwakken wil en zwakke

macht, die toestand niet zou kunnen duren, gaf het hem de vreugd van een korten triomf op zijne vijanden. Ook schitterde zijn oog, toen hij antwoordde:

'Uwe lordschap is meester; en zij kan zeker zijn van mijne trouw, sinds ik dan nog meer uw gevangene zal blijven door het hart, dan naar het lichaam.'

'Goed, *my friend*! maar nu moet gij mij nog uwe opinie geven, nopens zekere kwestiën.'

En hij droeg ze hem voor. Hun onderhoud duurde tot diep in den nacht, en Reingoud had de voldoening van te zien, dat hij nog heerschen kon door zijn geest, waar zijn arm voor handelen was geboeid. Maar trotscher nog in zijne vernedering, dan in zijne volste glorie, stak Reingoud, in die korte vlaag van vrijheid, het vaandel zijner zegepraal *dus* hoog op, dat hij uit enkelen lust om de Staten te trotseeren, hen eigenhandig aanschreef, om een dubbelen voorraad van leeftocht voor het leger, als te voren was aangevraagd. De Graaf schudde het hoofd over de onvoorzichtigheid, maar liet hem begaan. Alhoewel de Staten hier, 'om verschillende redenen zwarigheid maakten,' - als men denken kan! - '*is nochtans goedgevonden*, dat men dit niet zoude afslaan, maar nakomen; want zij wel verstonden, dat, so daar eenig *inconvenient* mochte vallen, dat alsdan den landen zulks zouden geweten werden, dat ze haar *devoire* niet hadden gedaan.' Schoon 't waar is, 'dat men den Graaf daarover niet hoort klagen, in dezen veldtocht,' als ze zeiden. Maar tegelijk deden ze den eisch, 'dat Reingoud toch in hechtenis mochte blijven.'

Deze glimlachte, toen Leycester hem dit aanzeide: 'Voor 't minst heeft Uwe Doorluchtigheid, wat zij benoodigd is.' Toch moest er nu aan der Staten eisch worden toegegeven, en onder geleide van master Gerard, den provoost, werd Reingoud naar Utrecht gevoerd, en was daar gevangene in zijn eigen huis.

Vijf-en-twintig dagen lang, duurde voor sir Philip Sidney de worsteling, tusschen leven en dood! Vijf-en-twintig dagen van afwisselende hoop en vreeze, voor wie hem lief hadden, en wier eigen leven als hing aan zijn ademtocht: zijne belangwekkende gade, die nog tot hem had kunnen komen, en die bijna bezweek onder de onverpoosde zorge zijner verpleging, die ze toch aan niemand had willen afstaan en nog eene andere vrouw, die wel verre was met het lichaam, maar niet verre met het hart, en

die zelfs niet luid kon klagen, al klaagde heel het land; maar waar deze de klachte ontzegd was, het gebed was het haar niet. Ze bad veel en ze bad vurig; - of liever, haar nieuw leven was een aanhoudend gebed geworden. - En toen ten laatste de lange worsteling was beslist; - toen Sidney's verpleegster als weduwe nederzonk, verpletterd onder haar wee en in hartstochtelijke kreten het land en het volk verwenschte, dat haar zulk een offer had gekost; - toen hief *zij* het oog met zachte blijmoedigheid ten Hemel op, en dankte, dat die strijd was afgestreden; - dat die Christen-held, reeds zoo jong, ontslagen was van het zware leven, en dat die schoone ziele vereenigd was met God; en vroolijker nog glansde haar oog, bij de gedachte aan zich zelve, bij de zekerheid, dat, waar ze van den doode was gescheiden voor het leven, als eens van den levenden *door* het leven, daar een tijd zoude zijn, dat niets de vereeniging zou weerhouden van hare ziel met de zijne, niet voor een tijd, maar voor eene eeuwigheid.... eene eeuwigheid! Hetgeen die hope in haar welhaast versterkte, was een gesprek, dat zij had met Gideon, die terstond na Sidney's dood haar te Utrecht kwam bezoeken. Hij bracht haar zijne jongste groete, en een brief voor de Markiezin van Pembroke, zijne geliefde zuster, als eenige erfenis, of liever die erfenis was Gideon zelf! Diens vriendschap, diens voorlichting was de nalatenschap, die de jonge ridder zijne treurende vriendin had toegedacht.

Gideon was de man geweest, dien hij haar vroeger had willen zenden, en werkelijk meende gezonden te hebben; want ook Sidney had den vromen jongen doctor leeren schatten, in zijne menschkundige behandeling van Roger's zieke-kwaal; en toen hij met haast scheidde van het St. Jorisfeest, was zijn eerste gang geweest naar Douglas slaapvertrek, om Gideon dáár van Martina te spreken. Wij weten, door welke omstandigheid de trouwe oppasser zich toen juist niet dáár bevond; en de ridder had haast; hij had bevel gegeven tot den aftocht; zijne officieren, zijne *gentlemen* wachtten hem in de voorzaal; zijn strijdros stond gezadeld aan de voorpoort; zijne compagnie Engelsch voetvolk was saamgetrokken op de *Marieplaats*. Essex's drift zou welhaast de ruiterij verzameld hebben, en na zóóveel spoed, als de ridder had aanbevolen, zou eigen toeven onvergefelijk zijn en redeloos. Sidney moest gaan, zonder Gideon gezien te hebben; maar uit

zijne eerste rustplaats in Vlaanderen schreef hij hem en schreef ook Martina, en zond den Italiaan, Caesar, met het pakket naar Utrecht. Daar had Leycester ongelukkig een bericht ontvangen uit Londen, dat een Italiaan, Caesar, van gevaarlijke aanslagen betichtte. Sidney's bode was niet zoo haast in 't *Duitsche Huis*aangekomen, of hij was een gevangene van North, en bij afwezendheid van Leycester, bleef hij onverhoord, en zijne zaak raakte in vergetelheid, en bij zijne vluchtige verschijning in Utrecht had de ridder, als éénige uitkomst van zijn welmeenend pogen, Martina verward gezien in de strikken van Reingoud! Hij moest zoo denken, en het had hem *dus* gegriefd, dat hij haar naam en herinnering trachtte uit te wisschen uit zijne ziel. De moeielijkheden, waarin hij Leycester te Utrecht verwikkeld vond, de overleggingen voor den nieuwen veldtocht, de krijgsbewegingen zelfs, alles hielp er toe mede; en eerst in de werkelooze ruste, waartoe zijne wonde hem veroordeelde, bij de toenemende waarschijnlijkheid, dat zij de voorbode kon zijn van de ruste des doods, doorliep hij de laatste jaren van zijn jeugdig leven één voor één, en stond ook Martina's bleeke en droeve gestalte weer voor hem, en het was met eene klachte en met een verwijt.

Hij had eene zwakke vrouw wel hard veroordeeld op een eerste vermoeden, om eene enkele fout; en hij wist, hoe dat oordeel haar moest getroffen hebben.... Ook toen Leycester hem zijn eerste bezoek bracht te Arnhem, vroeg hij naar des Burggraafs vrouw, en verlangde daarop een onderhoud met Reingoud, van wien wij weten, dat hij de man niet was, om het verlangen van een stervende te weerstaan, waar het als bede werd geuit, en waar hij geen belang meer had bij geheimhouding. De jonge ridder vernam van hem, op welke wijze de regelen aan Buis, van de bevende vingeren der jonge vrouw, waren afgedwongen; en hij vernam ook, dat Martina, naar Reingoud's gevoelen, ‘gansch van de religie was afgekeerd;’ voor 't minst geenerlei gemeenschap hield met eenigen predikant (dat toen *synoniem* was); en in den laatsten tijd te Utrecht in volstrekte afzondering leefde. Daar had Sidney geene ruste, vóórdat die duisternis was opgehelderd. Want dat iemand, als Gideon, zijn wensch niet had willen voldoen, scheen hem ondenkbaar. Hij schreef dezen opnieuw. Thomas Cecill, die, aan koortsen lijdende, door Leycester uit het leger verwijderd werd, en verlof kreeg naar Engeland terug te keeren,

belastte zich met dit schrijven, en met een onderzoek te Utrecht naar den vorigen bode. De uitkomst leerde, dat er twee Caesars waren Beiden Italianen, beiden wondheelers; als 't niet historisch was, zou de vinding zeker wat onnoozel zijn., en dat de bedoelde, een giftmenger, nog in Engeland was, wachtende op eene gelegenheid voor den overtocht! Een onschuldige meer of minder ingekerkerd, scheen in die dagen niemand ergernis te geven, dan de lijdende partij alleen. Wanneer deze opheldering tot Gideon kwam, en hoe hij den wensch van Sidney gehoor gaf, die hem tot zich riep, hebben wij gezien. Lady Sidney had beloofd, eene nachtwake verpoozing te nemen en ruste voor zich zelve, als die gewenschte leeraar zou gekomen zijn. En in dien nacht met Sidney doorgewaakt, vernam Gideon alles, wat hij weten moest, om Martina nuttig te kunnen zijn, en alles ook, wat hij haar moest overbrengen, en hij zou terstond den volgenden dag zijn afgereisd, zoo niet eene zonderlinge keer in des Ridders toestand, aller verwondering en belangstelling had gespannen gehouden, en niet het minst de zijne.

Na eene korte rust in den morgen, was sir Philip ontwaakt, met een gevoel van beterschap en van welvaren, waarin zijne geneesheeren en wondartsen een aanvang van herstel meenden te zien. Hij had eetlust; het was, of de trek tot leven in hem terugkwam, met de hoop daarop. Zijne levendigheid achtte nu, minder dan ooit, het vermaan der ruste, dat men hem gaf. Als hij reeds meer had gedaan, liet hij zich kleeden, en verraste zijne beminnelijke Lady dus bij hare morgengroete.

‘Sir Philip Sidney betert! Sir Philip Sidney is ons weergegeven!’ klonk het van tent tot tent. ‘Daar is nu geene vreeze meer voor uw zoon en den mijnen!’ schreef Leycester in blijde haast aan Walsingham.

Gideon wilde wat bevestiging van die hoop, eer hij vertrok, voor zich zelven en om der wille van eene andere. Daar kwam Hohenlo's lijfarts in Arnhem, door dien Hollandschen heer afgestaan tot Sidney's dienst, schoon hij zelf gewond lag. - Een trek van diens goedhartigen aard, dien wij niet vergeten mogen. - Maar de lijfarts van Hohenlo was een bedachtzame Nederlander van zeldzame kunde voor zijn tijd; en zeer schielijk verklaarde hij de hoop der Engelsche kunstbroeders eene over-

ijlde en ongegronde, en het schijnbare welzijn van den jongen lijder voor eene overspanning, die men had moeten dempen, in plaats van haar te prikkelen; die niets was geweest, dan de overwinning van eene sterke ziel op een uitgeput lichaam, en die, welhaast zinkende, vernielend zoude werken op het laatste. De onheilsprofeet bleek geen logenaar. Uit weerzin tegen het zieken-leger, hield Sidney zich den ganschen dag zittende voor zijne schrijftafel, maakte de laatste schikkingen in zijne wel wat verwarde zaken, verscheurde sommige zijner 'poëterijen,' maar zonk ten laatste in bezwijming neer, onder een nieuwen aanval van pijn aan zijne wonde, die van heftige ontsteking brandde, en onder de rillingen van eene boosaardige koorts. Het leger, waarop men hem toen neerlegde, was werkelijk zijn doodsleger. Gideon was onder hen, die het omringden; en schoon er meer predikanten tegenwoordig waren, hij was er niet te veel; want waar de stervende zijn troostwoord niet noodig had, bij die pijnlijke scheuring van lichaam en ziel, de levenden wel hadden er behoefte aan, en hij kon van hem getuigen, dat hij gestorven was, als een Christen. 'Hij stierf zóó godzalig,' zegt één zijner tijdgenooten, 'dat ieder er van was opgetogen, en daar God voor prees met groote dankzegging.'

Men begrijpt, wat deze mededeelingen van Gideon voor Martina zijn moesten. Men begrijpt, dat hij haar altijd welkom moest zijn als vriend, als leeraar; maar men weet, dat zij hem niet meer noodig had 'voor haar gemoedsbezwaar,' als sir Philip dat had genoemd; - daar had de Heer in voorzien!

Wij weten niet te melden, of het gemoedelijkheid was, of zedigheid, die sir Philip den wensch deed uiten aan zijne gade, dat zijne *Arcadia* niet aan de drukpers mocht worden prijsgegeven; maar wel, dat die wensch niet opgevolgd is. Men kan zich nog met zijne verzen vermaken; men kan zich nog stichten of ergeren, aan zijne verdediging der poëzie, die wel een tintje heeft van de *pedanterie* zijner eeuw; doch niemand ontduikt ooit geheel den invloed van zijn tijd, zelfs niet, al is hij sir Philip Sidney. - Gansch Europa door, betreurde men den dichterlijken krijgsheld; velen hadden hem bemind; sommigen hadden hem benijd, maar allen hadden hem geacht. Elisabeth had hem eigenhandige troostbrieven geschreven, bij de eerste tijding van zijn ongeval; maar ze kwamen niet meer tot hem, bij zijn leven. Koning Philips II

zond Elisabeth zijn rouwbeklag over dit verlies. De Staten van Holland wilden Sidney eeren, door eene prachtige begrafenis op hunne kosten, maar de Koningin sloeg het af, en toch heeft Walsingham later geklaagd aan Leycester, dat hij niet wist, hoe de som bijéén te krijgen, die er tot eene plechtige uitvaart van zijn schoonzoon noodig zou zijn; toch heeft ze toegelaten, dat men zijn uitersten wil heeft betwist, waarin hij, over zekere landerijen, beschikte ter voldoening zijner schuldeischers, want zij zelve had er aanspraken op. De Universiteit van Oxford liet een bundel *lacrymae* uitgeven, maar eerst veel later schonk hem zijn vaderland de hulde van eene graftombe.

Lady Sidney had een onverwinnelijken afkeer opgevat tegen Nederland en de Nederlanders. Zoo spoedig hare krachten het toelieten, is zij naar Engeland gereisd, met hare vrouwen; en begeleid door Cecill en andere edellieden, die, als zij zelve, naar het vaderland smachtten.

Omstreeks dezen tijd, zond ook Leycester den Burggraaf naar Londen, om de Koningin zekere geheime mededeelingen te doen. Hij herinnerde zich, dat zijn neef dezen daartoe weleens had aanbevolen. De Graaf van Leycester was diep geschokt door zijn onherstelbaar verlies. Zijne gezondheid leed er onder; maar schoon hij somtijds klaagde over een kruis, dat nu met iederen voetstap zwaarder werd, hij droeg het met Christelijken moed. ‘Gods wil moet geschieden! Ik verdiende meer kruis, zoo mijne zwakheid het dragen kon!’ zijn uitdrukkingen van berusting en ootmoed, die wij doorgaand uit zijn mond hooren, of door zijne pen neergeschreven vinden, zoo vaak hij aan deze ramp gedenkt. En hij had een roekeloos huichelaar moeten zijn, - *dat hij niet was,* - zoo zulke woorden niet tegelijk de stemming van zijne ziel hadden uitgedrukt, al bleven dan ook vele zijner handelingen tegenstellingen van een waarachtig Christelijken zin. Juist die strijdigheid van weten, willen en werken, maakte den Graaf van Leycester uit, zooals hij zich vertoond heeft in Holland; maakte hem tot een mensch, als ik meene...., dat er meer gevonden worden in Nederland en daarbuiten.

.....

.....

De maarschalk Pelham was gewond, als wij weten, en schoon herstellende, buiten staat zijn dienst te doen. De Graaf van Hohenlo

was gekwetst geworden in het aangezicht, en was die kwetsure geene doodelijke te achten, men vreesde voor zijn leven; men vreesde het koudvuur, aan welks verwoestingen zijn verwaarloosd lichaamsgestel eene lichte prooi strekte; - en Philip Sidney was niet meer! Drie zulke mannen minder in de rij zijner krijgsoversten, zouden alléén reeds een veldheer gerechtigd hebben tot het eindigen van een veldtocht, die nogal vrij goede uitkomsten had gebracht, en die menigen jongen krijgsman, Nederlander of Engelschman, gelegenheid had gegeven, zich te onderscheiden, waarvan onder meerderen de jonge edelman Kloet en master Stanley hadden gebruik gemaakt. Beiden werden door Leycester beloond, en de laatste, om het betoon zijner dapperheid, door den Graaf met den ridderslag vereerd, en met zijne eigen ridderketen omhangen. Leycester zelf had zich in dien veldtocht aan persoonlijk gevaar blootgesteld, en wij hadden hem gaarne gevolgd in die oogenblikken, waarin hij tevreden toejuicht, bij het vuur zijner jeugdige *gentlemen,* en één van hen glimlachend waarschuwt, voor het gevaar, dat er in lag, ‘getooid met zóó blinkend vergulden helm en zóó schitterende kleuren,’ zich te wagen in de loopgraven, daar zij ten mikpunt dienen voor des vijands kogels, en nadat de waarschuwing is verachteloosd en de onbezonnen held aan zijne zijde neerstort, hem met vaderlijke goedheid te zien bijstaan en in zorgende hand overgeven! Van dat alles, van meer nog, hadden wij gaarne uitvoerig willen spreken; doch sinds het hier oorlog betreft, zeggen wij alléén: om genoemde oorzaken, om het vergevorderd seizoen, en omdat de landszaken hem naar Holland riepen, verklaarde de Graaf den veldtocht geëindigd voor dit jaar, versterkte de vestingen en steden, die hij herwonnen had of behouden, stelde bevelhebbers aan in die steden, die zijne zijde behouden hadden; voorzag die met zooveel krijgsvolk, als hij te missen had, en trok zich toen naar Utrecht terug; maar hoe keerde hij er weder? Het gebalsemd lijk medevoerende van zijn geliefden bloedverwant, een van de steunpijlers zijner macht, en om er den man in boeien te vinden, dien hij den vurigste zijner dienaren achtte; die de geliefdste was, en zeker die, welke, hoe dan ook naar eigen willekeur, met de meeste stoutheid en kracht voor zijn meesterschap had geijverd. Zijne ontvangst te Utrecht was verslagen, moedeloos, als hij. Wie hem getrouw waren en toegedaan, waren bedroefd, vernederd

en in onrustige spanning, als hij zelf. Wie hem *tegen* waren, durfden niet zegepralen; maar toch, ze durfden fluisteren, en dat was reeds veel! En zelfs de luidruchtigste en aanmatigendste zijner vereerders, de burger-hoplieden, hadden de behoedzaamheid, geene vonken te werpen van uitspattende daden in dit smeulende tonder van het misnoegen. De Graaf bleef er ook niet langer, dan de noodzakelijkheid het eischte, verklaarde dáár voor het eerst openlijk zijn besluit, om naar Engeland terug te reizen, en schoon het reeds dáár, door zijne vrienden als door zijne tegenstanders zelf, werd bekampt, noemde hij het onverzettelijk, en zette klem bij aan dat woord, door het de Algemeene Staten en de Staten van Holland aan te dienen. Zijn heengaan uit Utrecht was dus tegelijk een afscheid, en schoon hij er zich persoonlijk had bemind gemaakt, - welk een onderscheid reeds dáár, tusschen dit afscheid en zijne hoopvolle inkomste. De zekere hoop, dat hij keeren zoude, gaf alleen zijnen vrienden nog wat moed, en deed zijne vijanden stille zijn. De politieke predikanten ijverden van hunne kansels in Leycester's geest, en zelfs nog daarboven, en brachten de warreling van staats- en kerkvragen in den schoot der huisgezinnen over. Openlijk beschuldigden zij de Staten, dat het uit misnoegen was tegen hen, dat de beschermer der religie het land zijne hulpe en tegenwoordigheid onttrok, en al, wat daar voor heftige aanklachten meer konden zijn, die zelfs, waar ze niet ongegrond waren, toch nog liever dienden gesmoord te zijn, om der wille des vredes door de gezanten *des vredes*! Doch het is nu nog de tijd niet, hierop door te spreken; later zullen zij zich scherper op den voorgrond stellen, en dan zullen wij betere gelegenheid hebben, hunne *daguerrotype* te laten maken, door de zonnestralen der historie en der fantasie.

Genoeg, de Graaf van Leycester vertrok naar 's Hage, gevolgd, als altijd, van zijn Staatsraad. De Staten-Generaal waren er vergaderd, en de nieuwe ambassadeur was er uit Engeland aangekomen.

XVI. In 's Hage en de nieuwe ambassadeur.

En hoedanig eene welkomst meent gij nu, dat de Hollandsche Staten-partij den Graaf van Leycester had bereid, toen hij den

6den November, 's avonds laat, in den Haag was gekomen, en zich naar de voornaamste hofzaal, *des Keizers kapelle* genaamd, begaf, om de edelen en Staten te ontvangen, die hem dáár, hoe ontijdig ook het uur was, *kwamen congratuleeren, wezende in competenten getale*? Hoedanige welkomst, meent ge? Eene zulke, die den Graaf zelf op het hoogst verraste, en die zeker geen onzer heeft vermoed, indien zijne historie-kennis het hem niet heeft gezegd! Eene zulke ook, als wij nooit hadden durven uitdenken, zóózeer strijdig schijnt zij, op het eerste beschouwen, met den geest van het oogenblik; doch die, bij wat nadenken, zich daar zeer goed mede voegt.

Met een zekeren weerzin zat de Graaf de heeren Staten op te wachten. Na al hetgeen er in daden en geschriften tusschen hen was voorgevallen, zeide hem zijn gevoel, dat ze wederkeerig elkanders gelaat niet konden zien, zonder verbittering en beschaming beide; en de nederlagen, die hij van hen had geleden, - de rouw, dien hij droeg in het harte, - het diepgaand verdriet en de teleurstelling, door Reingoud's val over hem gebracht, - de spijt, die hij had verbeten, - de toorn, die hij had verkropt, en de onrust, die hij moest verbloemen, en dat alles samen op zijne gezondheid inwerkte, hadden zijn gelaat doen vervallen, zijne gestalte gebukt, en al hield zijne ziel vastheid, om het hoofd op te richten, de sporen van zijn leed en lijden waren zichtbaar en niet weg te nemen, met de fiere houding, die hij voornam te toonen.

Daar traden die heeren binnen, en plooiden de knie tot eene diepe buiging, en kusten hem de handen, en brachten met zich een zeer kostbaar geschenk, van wel negenduizend gulden waarde; ‘een stuk,’ als ze zeiden, ‘daarbij de treffelijke diensten van Zijne Excellentie in duurzame memorie mochten gehouden worden!’ en door hunne boden binnengedragen, werd een kostbare gedekte kop (beker) van verguld zilver en van fabelachtige grootte (men zegt, dat hij mans-hoogte had) vóór den Graaf neergezet, die in waarheid, als door eene plotselinge verblinding getroffen, staan bleef, en op hen zag, als geloofde hij de zaak geen ernst. Maar toen zij hem de schriftelijke dankzegging overgaven, waarmede zij het geschenk vergezelden, - toen de Graaf daar die sterke uitdrukkingen van dank las, voor zijne diensten den lande bewezen, toen hij daarin de erkenning vond neergeschreven van de

vele zegeningen, door hem en door zijne Koningin *hun zelve,* en de ingezetenen verschaft; - toen zeker moest de Graaf wel gelooven; en al kende hij nu de beteekenis van publieke en pronkende hulde, hem toegebracht in Holland, hij begreep er toch uit, dat zij eene zulke op zulk oogenblik niet zouden bieden, zoo ze niet besloten waren, de voorgaande misverstanden te willen vergeten en te doen vergeven, en zoo ze eenige openlijke daad van vijandschap tegen hem in den zin voerden; want, zoo politieke geschenken niet altijd bewijzen *voor* de genegenheid, die men *voelt,* ze bewijzen toch altijd, welke *gevoelens* men wil toonen.

En dit feit hebben wij te vermelden, in den aanvang van een boek, dat Leycester's woorden tot motto voert: ‘Ik had betere gunst verdiend en meer aanzien.’ Maar, voorzeker! wij gelooven hem, al zoo gerechtigd, als immer, tot die klachte. Nooit hadden de Staten de betuigingen van eerbied en ontzag vergeten, tegenover den persoon van Leycester, terwijl zij den Gouverneur-Generaal in zijne best erkende rechten verkortten; en met behendige fijnheid hadden ze altijd gezorgd, den luitenant-generaal van Elisabeth's hulptroepen te sparen, en den dienaar der Engelsche Koningin niet te krenken in eere, terwijl zij den eigengekozen, *absoluten* Gouverneur-Generaal telkenmale vergaten te geven, wat het zijne was. Zoo verstonden zij meesterlijk die fijne kunst, om dien fieren vogel van zijne keurigste vederen te berooven, zonder dat hij tot klagen recht had, en zoo ook moest daar in Engeland een blinkend bewijs zijn te toonen van den zeer grooten dank en *reverentie,* dien de heeren Staten, door al het misnoegen heen, aan den Graaf van Leycester hadden bewezen!

Daarbij, de Staten van Holland hadden er werkelijk behoefte aan, dat het innerlijk misnoegen van Leycester tegen hen wat gestild mocht zijn, als hij in Engeland zou terugkeeren. Hij was in 't eind gunsteling der Koningin, en met haar zijnde, zoude hij zich hare toegenegenste aandacht kunnen winnen. De andere provinciën waren hem oprechtelijk genegen, en erkenden luide zijn oprechten goeden wil, en zijn onverpoosd streven voor het beste belang der Nederlanders; - en waar hij deze getuigen vóór zich had, zouden *zij* alleen staan, als tegenpartij; - en onmin met de Koningin, hoe in 't heimelijk ook de klachten gingen over geringe hulp, scheen hun allen nog zóó geducht, dat zij nog wel andere middelen gebruikten, om er zich tegen te

wapenen, dan een schitterend bewijs van erkentenis aan Leycester; en wij gelooven, dat hij het verdiend had, en dat zij het wisten, hoe het volk, ook in Holland, er van overtuigd was! Hadden zij anders, in tijden, waarin men, bij het verloopen van den handel, onder een oorlog, van zooveel bezwarenis in geldzaken hoorde klagen, *negenduizend* gulden, die te dien tijde nog zooveel meer beteekenden, dan nu aan zulk eene kostbare beleefdheid durven verantwoorden? En dus gelooven wij niet, wat Hooft en Wagenaar aanmerken, dat het geschenk enkel was, om den Graaf te lichter te doen slikken het verdere, dat men tegen hem in den zin had; want, - en wie van ons verwondert het? - welhaast zoude men zien: *le revers de la médaille,* of liever de keerzijde van den kop.... Doch wij zijn nog niet aan den 10den November.

Een weinig van zijne verwondering bekomen, had de Graaf te veel gevatheid en te veel wereld, om de beleefdheid niet te nemen, zooals ze gegeven werd, en licht was hij in zijn harte verheugd, dat op deze wijze de berg bezwaren, dien hij in de laatste dagen van zijn verblijf in Holland, bovenal te 's Hage, tegemoetzag, als inèèn viel en tot een gladden weg van politieke welwillendheid werd geëffend. Door doctor Clerk, die met hem was, liet hij antwoorden: ‘Dat hij mijne heeren de Staten mochte verzekeren, dat, hetgene hij gedaan had, was geschied uit eene zonderlinge *affectie,* die hij, tot vorderinge van Godes woord, en de *conservatie* van deze landen was dragende; dat hem leed was, dat hij niet meer had konnen doen, en dat hij altijd deze landen en hare *conservatie* zoude houden in goed bedenken; aangaande het present, dat hij hetzelve van den lande in dank was ontvangende, en dat hij het achtte te wezen een zulk, als ook een personaadje van grooter qualiteit daarmede mocht worden vereerd.’ Of er niet in dit laatste woord een weinig *malice* school, met opzicht tot zijn betwisten rang, durven wij, na zijn laatst gesprek met Reingoud, niet verzekeren.

Hierna, van zijne plaats opstaande, ging hij het sierlijke meesterstuk der zilversmee-kunst nader beschouwen, en met wat gemeenzaamheid in hun midden tredende, zeide hij: ‘dat hij het een konstelijk en kostelijk werkstuk vond, dat hij, ter gedachtenis van deze landen, in zijn geslacht wilde bewaard hebben.’ En één der heeren merkte aan: ‘dat het was zóó singulier een juweel, als in eenige koninkrijke zoude wezen, en dat er sinds acht-

tien jaren aan gearbeid was!' Een ander voegde er bij: 'dat meester Paulus Buis de werklieden er van, nog uit het buitenland, herwaarts over had laten komen!' Was het onvoorzichtigheid of opzet? maar, zeker! dat woord gaf eene wijle stilte, die de Graaf behendig afbrak met de vraag: 'of hun de oorspronkelijke bestemming van dit prachtstuk ook bekend was?', dat ontkennend werd beantwoord. Geene andere, dan onbeduidende woorden, werden er verder gewisseld, en toen men scheidde, was men zóó voldaan over elkander, als lieden het zijn kunnen, die alle onderlinge geschilpunten ter zijde hebben gelaten, om niets te zeggen, dan eenige beleefdheden.

De Staten hadden het te dier dagen druk met begroetingen; want ook Zijne Excellentie, de Graaf Maurits, was op zijn hof gekomen en had recht op een zulke eere, die zij ook niet verzuimden te brengen; en twee heeren uit Engeland waren te 's Hage, die zij goedvonden, met dezelfde hoffelijkheid te onderscheiden. De kapitein Francis Drake, die de Staten een voorstel kwam doen, in 't belang van don Antonio van Portugal, tegen den algemeenen vijand van Spanje, en sir Thomas Wilkes, de nieuwe gezant. Het was niet voor het eerst, dat zich Wilkes in Nederland bevond; reeds vroeger, in Augustus, of in September, was hij de welkome brenger geweest, voor Leycester en de Staten beiden, van een aanzienlijk deel van den overeengekomen onderstand, die doorgaans zoo traag werd gereikt, en tegelijk van ernstige wenken der Koningin, zoowel aan haar eigen staatsdienaar, als aan de heeren van Nederland, en die hij schijnt te hebben medegedeeld, op eene wijze, die voor zijne bekwaamheid getuigt; want de Graaf was met hem tevreden; de Koningin verdubbelde haar vertrouwen, bij eene nieuwe zending, en de Staten vereerden hem, met eene kleine verguld-zilveren *competasse* en een gedenkpenning van 't beleg van Leiden. Hetzij, dat het tot hunne politiek behoorde, zich vrienden te maken van Elisabeth's gezanten; hetzij ze zich werkelijk van zijne tegenwoordigheid en bemoeiingen het goede voorspelden, voor een korte poos teruggereisd naar Engeland, was hij nu wedergekeerd met nieuwe *instructies,* en hij was nu hier, om te blijven en om Kiligrew in den Staatsraad te vervangen; hetzij dat die heer den Graaf naar Engeland wilde verzellen, hetzij de Koningin dezen mistrouwde, als te veel gehecht aan Leycester. Reeds te Utrecht, in het af-

wezen van Leycester, had Wilkes deelgenomen in de beraadslagingen van den Staatsraad. De Graaf was reeds, zoover hij het zijn moest, van zijne *instructies* onderricht, en ook met de Staten had de gezant, terstond na zijne terugkomst in 's Hage, gewichtige *conferenties* gehad.

Nu trad hij bij Leycester binnen, terwijl deze werkzaam was met zijne secretarissen, Huygens en Aty, in tegenwoordigheid van den Kanselier, Kiligrew en doctor Bartholomeus Clerk. DeGraaf ontving hem niet alleen hoffelijk, maar ook met eene zekere gemeenzaamheid. Blijkbaar was hij gewacht; want, toen de eerste ceremoniëele groeten waren gewisseld, deed de Graaf alle omringenden vertrekken, alléén den Kanselier terughoudende, terwijl hij sprak:

'Gij, mijn achtbare vriend! kunt met ons blijven, om toe te luisteren, en uwe *opinie* te zeggen, met die vrijmoedelijke oprechtheid, die wij niet noodig hebben, u aan te bevelen. Ziehier het grootste blijk van vertrouwen, dat wij u geven kunnen, en dat wij u wel schuldig zijn, voor uwe loffelijke diensten en blijvende gehechtheid aan onzen persoon! Het is de hoogste gunst, die wij *u* weten te geven!'

''t Is ook de eenige, Mylord!' sprak de Kanselier, 'die ik begeere; maar het is ook wel zeker genoeg; en zoo ik eenige andere soort van gunst van Uwe Excellentie verkreeg of aannam, ware mijn krediet bij de heeren van Holland verloren, en Uwe genade weet, hoe haar bij dezen een onverdachte middelaar dient.'

'Mijn heere Kanselier!' sprak nu Wilkes. 'Uwe Achtbaarheid neme in *regard* bij dit gesprek, dat ik op dezen stond niet hier ben als gezant van de Koningin, daar Zijne Excellentie heeft geoordeeld, dat, hetgeen er nog onder ons dient besproken te worden, tusschen den Graaf van Leycester en zijn dienaar, Thomas Wilkes, kan worden afgedaan, sneller, klaarder en met meer simpele eenvoud van woorden, en tot beter onderling verstand, dan bij vormelijke gehoorgeving; alles tot meerder oorbaar van deze landen, van de Koningin en van Mylord zelven!'

'Mij ook heeft de *experiëntie* geleerd,' sprak de Kanselier, 'dat eene gemeenzame *conversatie,* mits er weerzijdsche openheid heerschende was, de wichtigste zaken verder heeft gebracht, dan vele officiëele bijeenkomsten samen.'

‘Dit zoo zijnde,’ sprak Leycester glimlachend, neemt plaats, mijne heeren! zonder twist over den voorrang, als ik onder mijne heeren de Staten-Generaal heb opgemerkt.’

‘Leider!’ hernam de Kanselier. ‘En met de *discussie* over zulke kwestiën wordt dikwerf eene gansche zitting overgebracht!’

‘Ja, sir Thomas!’ hervatte Leycester. ‘Gij zult u nu welhaast zelf overtuigen, van hetgeen ik menigmaal naar Engeland heb overgeschreven. 't Is monsterachtig, een gouvernement als dit hier, waar zoovele hoofden samen en gelijkelijk regeeren willen! De jonge Graaf Maurits heeft mij eens, in een oogenblik van vertrouwdheid, gezegd, dat er soms vierderlei geschillen over zulke nietigheden op één dag vóór hem werden gebracht, in den vorigen Raad van regeering. Is het denkbaar, dat er, bij zulke regeerwijze iets goed kan worden doorgezet, en dat nog wel in tijden van oorlog? De *experiëntie* heeft mij, vaster dan ooit, gestijfd in mijn gevoelen, dat alleen een volstrekt en oppermachtig hoofd deze landen kan redden.’

‘De Staten zelf zijn dat altijd door blijven erkennen en toestemmen!’ sprak de Kanselier.

‘En toch hebben ze niet nagelaten te *contrariëeren,* wien ze die *autoriteit* van een opperheer eens hadden gegeven. Ik wou den man zien, dien *zij* voor hoofd zullen aannemen *in de daad,*schoon de woorden te allen tijde goed zijn.’

‘Om ons van zulke geschillen vrij te houden in uw afwezen, heeft ook Hare Majesteit gewild, dat Uwe Excellentie, bij haarvertrek naar Engeland, het gezag zal teruggeven in de handen van de Staten, op de wijze als dat is geweest vóór uwe komst!’ begon Wilkes.

Leycester verschrikte van dat woord, en de Kanselier schudde het hoofd.

‘Zoo dit ernstig gemeend is, mijnheer Wilkes! dan is ook de Koningin willens, de hand geheellijk af te trekken van dit arme volk!’ sprak Leoninus.

‘En dan zeker wordt mij het wederkeeren ondoenlijk!’ sprak Leycester.

‘Ook heeft de Koningin daarin hare meening veranderd, na eene onderrichting van Mylord Burleigh, hoe de personen der Staten hier te lande in minachting en wankrediet waren geraakt, en hoe er, in zulk geval, eene geheel nieuwe verkiezing voor die Staten moest worden gedaan.’

‘De Koningin heeft ook gedacht over den jongen Graaf van Nassau....’

‘Daar schijnen mijne heeren van Holland ook over te denken; want, niettegenstaande de andere provinciën voor goed keurden, dat de jonge Graaf mij vergezellen zoude naar Engeland, heeft Holland zich daartegen gesteld met het *excuus*, “dat de Staat niet zonder *hoofd* konde blijven.” Doch wij weten nu allen, wat dat beteekent: het meesterschap van den jongen Maurits, onder meester Barneveld.’

‘Ook is het ontraden door Mylord Burleigh, om de *generale pretentiën* van den jongen Prins, en om diens geheime aanspraak op Vlissingen.’

‘Van die stad zijn wij wel verzekerd, door de groote *affectie* en het ontzag, dat sir Philip, mijn nobele neef, daar gehouden leeft....; diens ziel nu zalig is bij God!’ en de Graaf zuchtte diep. ‘Ik zeg u, mijne heeren! hoe smartelijk in dezen *mijne* beproeving is, het allergrootste verlies lijdt in hem de Koningin!’

‘En wien heeft dus Uwe lordschap bestemd tot tijdelijk opvolger?’ vroeg Wilkes, die noodig vond, deze smart af te leiden.

‘Geen in 't geheel! Hierin nog niet den wil kennende van de Koningin, heb ik de Staten voorgesteld, eene keuze te doen, uit den maarschalk Pelham, den veldheer Norrits en den kapitein Stanley; schoon ik acht, dat de twee laatsten in kleine aanmerking zullen komen.’

‘Het eindbesluit der Koningin is, dat de autoriteit zal komen aan den Raad van State, met bijvoeging van “*the master of Gray*.”

‘'t Zal daarom zijn, dat de Koningin mij niet toestaat, van hier te gaan, voordat *the master of Gray* is gekomen; zij verbeeldt zich nu, dat daar geene goede ordre kan gesteld worden op de zaken hier, zonder dezen, schoon het haar niet heeft geliefd, hem over te zenden, op mijn dringend aanhouden; en God weet! dat we hier notable mannen van begin af hadden noodig gehad! Ik had gemeend, over twee dagen naar Middelburg te vertrekken, om mij in te schepen; nu dien ik nog te blijven. Dezen morgen ontving ik een schrijven van Burleigh, daarbij hij mij bericht, dat de Burggraaf te Londen is aangekomen, en kans heeft op eene goede ontvangst; ook stelt hij mij gerust, omtrent mijne eigene.’

‘Uwe lordschap heeft daarover geen oogenblik zwarigheid te maken. Zoo Uwe lordschap mondeling eenige bezwaarlijke pun-

ten weet op te helderen, zal alles wèl zijn; ik weet, dat de Koningin zonderling naar uw bijwezen verlangende is.'

'Dat haar noodig moet zijn, als mij zelven; al ware het alléén om het Schotsche proces. Men is daarin ver genoeg gevorderd, en nu aarzelt men met de uitvoering. Bij God! Hoe men dus slap kan zijn, waar het zulke belangen geldt! Mijn hart kan niet rusten van angst, vóórdat die zaak is afgedaan. De Koningin en de ware Christenkerk beiden staan waggelend, zoolang die papistische slange leeft (Maria Stuart)! Ware ik dáár geweest, ik had mij in de plaats der Koningin gesteld, en voor haar gehandeld.'

'Intusschen, Mylord! laat ons aan Nederland denken, en wil mij eenige inlichtingen geven, die ik hoog noodig heb voor mijne *réussite* in uw afwezen.'

'Zoo wil ik!' sprak Leycester, en eene poos op hem ziende, sprak hij: 'Zoo gaat gij dan een kabinets-oorlog voeren, in mijne plaats. Want ik zwere u, dat, hetgeen ze *mijn bestuur* noemen, nauwelijks ietwes anders is geweest, enkele krijgsverrichtingen uitgezonderd.'

'Een oorlog, Mylord? Zoo *dat* is, ben ik hier, om de zaken voor u tot een vasten vrede te brengen.'

'Daarvan deze *remonstrantie* zekerlijk de *praeliminairen* zijn,' sprak de Graaf, een geschrift van de tafel nemende, dat Huygens vertaald had en Aty afgeschreven.

Het was het vertoog der Staten van Holland, aan den Graaf overgeleverd, op den 11den November; over hetgeen er, 'sinds de komst van Zijne Excellentie, zoowel tegen de tractaten, als tegen 's lands welvaren was gepasseerd, en nog dagelijks was passeerende, met bede, daarop *favorabel* te *disponeeren*.' Dit vertoog was reeds het derde van dien aard, dat men den Graaf aanbood. Van de twee eersten hebben wij alleen terloops gesproken, omdat dit derde ze alle drie als herhaalt, of sterker aandringt. Dit laatste intusschen was van zulk gewicht en van zulke stoutheid, dat er zelfs besloten werd, tot eene *akte* van geheimhouding of schadeloosstelling voor de staatsleden *(akte van indemniteit),* die het mede zouden ontworpen of ingestemd hebben; en opdat geene bijzondere personen daardoor Leycester's toorn zich mochten verdienen, verschuilden zich niet enkel de pensionarissen der steden achter hunne *procuratiën;* (daarvan men denken kan, *hoe* zij ze zich *procureerden!)* maar ook werd het

aangeboden, niet als komende van de Gedeputeerden, alhier vergaderd zijnde, maar vanwege de vroedschappen en magistraten uit alle steden, wezende over de *driehonderd* in getal; een stuk dus, dat als het gevoelen uitsprak van de geheele *provincie!* Toch kunnen wij daarover kort zijn. Men kan ze lezen in iedere vaderlandsche geschiedenis; maar men vergete niet, de apostillen van den Graaf er bij te lezen, omdat men daaruit zien zal, dat wel alle klachten luid en smartelijk klinken, maar toch niet allen even geldig waren en even juist, en dat er ook tegenklachten waren te hooren en te slaken, waarbij zeker vele feiten een hard voorkomen hebben, en Leycester beschuldigen van onbekwaamheid en onvoorzichtigheid (kwade wil is hem in dit tijdperk door geene openlijke stem aangetijgd); maar die een ander aanzien krijgen, als men ze beschouwt, als de noodlottige, maar onvermijdelijke vrucht van die eerste zaden van wantrouwen en onrecht, door de klagers zelve gestrooid; - wantrouwen, dat geene zuivere maat van oprechtheid had gebruikt, waar het teere belangen gold; - en onrecht, dat zocht te ontvreemden, wat het in overijling had afgestaan. Als wij die vijftien hoofdpunten beschouwen, èn uit het licht van Leycester's opdracht, als *absolute* Gouverneur-Generaal, èn in het licht van die lange worsteling, waarin wij het oog op hem hebben gehouden, dan zal men bevinden, dat het de natuurlijke uitkomsten waren, van hetgeen vroeger voorspeld is: grepen naar het eens toegewezen gebied der souvereiniteit, waarvoor ieder zich wapende met zijne bijzondere wapens, en waarop ieder lostrok uit verschillend standpunt. De heeren Staten van Holland en Zeeland, (dat Friesland het vertoog mede geteekend had, was zeker bij overreding) uit het beginsel van provincialisme en handelsbelang; de Graaf van Leycester uit dat van algemeenheid des bestuurs, van geloof aan *absolute* macht, en van noodwendig krijgsbelang; en dan wordt

consequentie aan zijne zijde, wat de Staten schendig der tractaten noemen, terwijl uit hun lager gezichtspunt gezien, waken is voor 's lands welvaren, wat de Graaf nemen kon, als grievend onrecht tegen zijne rechten.

De voornaamste punten hebben wij reeds van tijd tot tijd behandeld, of zullen dat nog doen; slechts zouden ze wat deftig en wat dor klinken, zoo wij ze hier uit Bornaschreven. 't Is genoeg, zoo wij zeggen, dat Wilkes ze met aandacht doorlas, en

daarop aan den Graaf vroeg, wat hij er op meende te doen?

'Zij hebben mij met behoorlijke *reverentie* verzocht, daarop *favorabel* te *disponeeren,* en daar dit voor het minst is eene erkenning van mijn recht, om het tegendeel te doen, zal ik hun daarop zooveel *contentement* geven, als mogelijk is, schoon de eischen vreemd zijn en de beschuldigingen onjuist. Ik heb daarop mijne apostillen aangeteekend, en dezen middag eene commissie uit hun midden bescheiden, om die te hooren. Het zou voegelijk zijn, zoo gij, als lid van mijn Staatsraad, u wildet belasten met hun die mede te deelen.'

'Dat zal mij tegelijk in staat stellen, Hare Majesteit te *contenteeren* op menig punt mijner *instructie.* Want, om waar te zijn, Mylord Graaf! sommige bezwaren hier bijgebracht, bij mijne heeren van Holland, zijn juist die, mij door de Koningin aangewezen, om daarop van u voldoening te verkrijgen of opheldering.'

Hij begon ze op te noemen, en daarop volgde nu eene reeks van ontwikkelingen en verklaringen, waarbij de Kanselier op een wenk of eene vraag van Leycester het woord nam, en aan Wilkes den waarachtigen toestand des lands ontwikkelde, op *die* wijze en met *die* vrijmoedigheid en klaarheid, als wij meermalen gelegenheid hadden, van hem te hooren. En toen hij hierin alles had gezegd en aangetoond, wat hij noodig achtte, voor Wilkes en voor Leycester zelven, vroeg hij oorlof om te gaan; als een wijs en bescheiden staatsman, die hij was, overtuigd, dat deze hem dat, uit zich zelven, moeielijk konde geven op dit oogenblik, en dat de Graaf toch, in een laatst en vertrouwelijk gesprek met een landgenoot en een staatsdienaar van zijne Koningin, handelende over Hollandsche belangen, niet wel zich zóó vrij uitspreken konde, als hij het wenschte, ten aanhoore van een derde, waar die derde een Nederlander was. Door zulke trekken van den hoveling, wist de Kanselier zich altijd de rondheid van den staatsman te doen vergeven. Toen hij alleen was met Wilkes, sprak Leycester:

'Ware die man een beter Christen, hij zou zijn wicht in paarlen waard zijn!' En daarna begon hij: 'Gij ziet het nu, hoe goede *correspondentie* die van Holland houden, in Engeland tot mijn verderf!'

'En de Koningin is meer, dan ik het om Uwer lordschaps wil

wenschte, genegen, het oor te leenen aan de partij, die deze heeren voor zich gewonnen hebben.'

Op dit oogenblik kwam Douglas binnen. Den Graaf niet alléén vindende, wilde hij terugtreden; doch Leycester wenkte hem te blijven, legde alléén den vinger op den mond, als bevel, om te zwijgen, en wees hem eene *tabouret,* dicht nevens zijn armstoel. Roger zette zich, met zijn gewonen langzamen ernst, den gullen groet van Wilkes, die hem scheen te kennen, met een deftig buigen beantwoordende. Toen hij gezeten was, zag Leycester even op hem neder met goedheid, liet zijn gewoon '*poor* Douglas' hooren, en zeide, het gesprek vervolgend:

'Beter, dan iemand, weet ik, hoe men te dezen dage mijne vijanden begunstigt; ieder heeft vrienden, behalve ik. Van ieder wordt alles ten beste genomen, van mij alléén alles ten ergste. God vergeve 't de Koningin! Maar om bij de Hollandsche zaken te blijven; er is niets, wat mij in deze dagen meer moeite geeft en mijn aanzien meer krenkt, dan die jammerlijke *kwestie* over Paret en Reingoud, daarin het mij toekomt, *justitie* te doen, terwijl zij mij dat recht ontfutselen willen.'

'Ik ben Uwe Excellentie dank schuldig, dat zij dit poinct aanroert; ik had wat zorge, het te noemen, schoon het tot mijne *instructie* hoort. Men zegt, Uwe Excellentie trekt zich die luiden zeer aan.'

'De heer van Couwenburch heeft mij goede diensten gedaan, had *commissie* van mij....'

'Dat is bekend, Mylord! Doch daar het poincten van financie betreft, en de Koningin daarop niet min zorgelijk en wantrouwend is, dan de Hollandsche heeren zelve, bid ik Uwe lordschap zeer, hierop streng te zijn.'

'Ze houden hunne ambten niet meer. Voor Reingoud's tresorierschap heb ik aangesteld den heere de Bie, van wien mij gesproken is, als een trouw en eerlijk personaadje. Ik, de luiden hier niet kennende, moet aan *recommandaties* gelooven; dus ook deed ik met Reingoud, mij door Barneveld zelf aanbevolen.'

'Doch sinds ze zich vergrepen hebben aan de gemeene lands penningen, en gezocht hebben, zich zelf rijk te maken....'

'Dat betwijfel ik, of hun zal kunnen bewezen worden. Integendeel, heb ik zelf daarop zooveel oog gehouden, als *mij* doenlijk was; de tijd was er niet naar, om geld te laten verloren gaan.

Wat belangt, om zich en zijne gunstgenooten te verrijken door ambten; Reingoud heeft daarin niets meer gedaan, al is het dan ook niets minder, dan alle gunstelingen en alle hooge staatsdienaren, dan licht meester Barneveld en de zijnen zelf zullen doen, als 't hun gelukt, hier meester te worden. Niet ieder dient, als ik, *om niet!* Schoon de beloften groot zijn, van de uitvoering is nog niets gekomen, en ik mag zeggen met den profeet: "Ik heb het brood eens landvoogds niet gegeten." *Ik* ben hier arm geworden, Wilkes!'

De raadsheer haalde de schouders op, zag bewogen op den Graaf, en hervatte toen:

'Men spreekt, dat Reingoud verstandhouding hield met den Prins van Parma, zich beroemd heeft te leven, onder 't benefiet van 't Antwerpsch accoord, en toch daartegen heeft gehandeld. Men zegt, dat Paret op zijn last agenten en *instrumenten* hield in 't Gentsche. En dat is wel bewezen, Mylord! al zijn ook een deel zijner papieren niet hervonden. De heeren hebben mij terstond van de overige inzage verleend.'

'Dat zal op hunne wijze heeten: inzage geven van de zaken, als de Koningin heeft geëischt, en waartoe zij zeggen, besloten te zijn,' sprak Leycester bitter; 'maar *ik* zeg u nu, dat zijn antecedenten. Dat is gebeurd vóór mijn bestuur, of voor 't minst, vóór hij zich in mijn dienst bevond. Een regent heeft geen recht, over het verledene vonnis te spreken.'

'Hij schijnt van de zijde der zedelijkheid slechte stukken te hebben uitgevoerd.'

'Hij is een groot zondaar!' sprak de Graaf. 'En God neige zijn harte tot berouw en bekeering; doch de zonden, als daarop zijlieden doelen, heeft geen aardsche rechter te straffen, schoon mij wonder doet, dat hem de kerkelijke censure nog niet is aangezegd. Maar laat ik u dit zeggen, Wilkes! Ze haten hem, omdat ze mij haten, en ze zouden ieder gehaat hebben, dien ik voor mijn dienst had gebruikt, indien 't niet zij zelf waren geweest!'

'Ze zeggen, dat hij het heffen van 't recht op de licenten en de inkomst der lakens heeft doen eischen.'

'Dat was een recht, dat ik oordeelde, mij toe te komen, vóór ik aan Reingoud dacht. De heeren Staten hebben mij vrij al te onbekwaam geacht en te onkundig, zoo ze meenden, dat ik,

alschoon vreemdeling, niet zoo haast ik vermocht, inzage heb getracht te krijgen van hunne krachten, zonderling in 't financiewezen, mij door de Koningin zoo dringend aanbevolen, en daar de behoefte mij zoo hoogelijk toe drong, om niet op dit recht te staan, ook zonder de *instigatie* van anderen.'

'Toch zou ik Uwe lordschap wel bidden: Geef ze prijs, om des vredes wille! Om oud of om nieuw, moge een hard vonnis, dat gewezen zal worden, toch wel verdiend zijn....'

'Wat Steven Paret aanbelangt, dat plompe Troysche paard....'

'Dat ik, ongelukkige, bij Uwe lordschap heb ingeleid!' sprak Douglas, die, zoo haast er van Reingoud sprake was, uit zijne onverschilligheid was opgerezen, en door doffe zuchten onwillekeurig zijne deelneming had getoond.

'Neen, *poor* Roger! Trek gij u dat niet aan! Mij heugt nog zeer goed, dat ik u dwingen moest, hem tot mij te brengen, omdat gij in hem geen heilige zaagt; maar ik wist, dat, zoo men enkel deugdgezinde luiden zou gebruiken, de zaken van Staat, bij mangel van hoofden en handen, welhaast in algeheele verachtering zouden raken. Dat is dus wel gansch buiten uwe schuld;

al heeft de man mij, als ik vreeze, verraden. Hij zit nu in hunne bewaring hier gevangen op de *Voorpoort,* en moge daar blijven mijnenthalve, zoolang het hun gelust. Wat Reingoud aangaat, dien ze daarnevens plaatsen wilden; dezen laat ik niet dus over. Mij was hij een *notable* dienaar; en ofschoon ik zijne *arrestatie* heb toegegeven; schoon ik hem hier met mij gevoerd heb in den Haag; ik zal nooit *dus* onchristelijk met hem handelen, dat ik hem werkelijk prijsgeve aan hun haat, schoon ik uit nood en uit aanzien der Koningin zal toegeven, wat ik moet. Nu, hiervan niet meer, *good* sir! Ik zal u later nog betere voldoening geven op dit punt.'

'Wat wil Uwe lordschap, dat ik de Koningin zal antwoorden, op hunne klachten over het plakkaat van 4 April.'

'Zij hebben mij die zelve met vele dringende redenen aangediend, zeggende, dat deze landen niet zonder handel konnen bestaan; dat ik volgaarne toegeve en ook wel erkend heb, sinds ik hier ben; ook heb ik wel voorgestaan, zoo in Engeland, wat de lakens aangaat, als in Frankrijk op 't stuk van 't zout; maar laat de Koningin zelve oordeelen! Zij zendt manschap en geld, zooveel ze zegt te kunnen missen, om den oorlog krachtiglijk

dóór te zetten, en nu zou ik toelaten, dat men dien van uit deze landen voedde, als met eigen merg? Was ik daarmede voor Hare Hoogheid verantwoord? Wat in vredestijd eene hardheid mocht heeten, scheen mij in ongewone tijden, als ongewone maatregel, geoorloofd, en mij dacht, het krijgsbelang moest voorgaan! Zoo ik hierin gedoold heb, is het de doling van den luitenant-generaal Harer Hoogheids hulptroepen. En ware dat andere van 't meeste belang geweest, dan had men mij Thomas Grasham ter zijde moeten geven, en niet *my noble nephew,* Philip Sidney, die nu bij God is, verlost van kruis en lijden, als God gave, dat ik zelf ware! Voor mij, ik zal toch deze zaak ter harte nemen, zooveel ik kan, zoo zekerlijk mijn eed mij ernst is geweest, en de welvaart dezer landen mij geen spel is! Gij ziet nu hieruit, *dear* sir! wat gij al niet te overkomen zult hebben; doch gij hebt dit boven mij vooruit: gij hebt geen strijd te voeren over de opdracht.'

'Ik zal toch hierin den uwen moeten strijden, waar het voorkomt, en daarbij, wie weet, - daar wordt weer gesproken over hernieuwde aanbieding der souvereiniteit aan de Koningin, onder (als zij zeggen) *redelijke conditiën*...., nu ook door Holland en Zeeland.'

'Die van Utrecht, Vriesland, Zeeland en Overrijsel hadden die aangeboden zonder *conditie,* enkel met hehoud der *privilegiën* en der ware *religie;* maar toch niet vreemd, dat ze er nu weer op terugkomen! Ze weten wel, dat ze niet kunnen buiten eenige machtige *protectie,* en ze zijn altijd in de meeste onrust, dat Hare Majesteit hen zal verlaten. Ik zelve vrees het somwijlen.... Wat dunkt u, bij mondeling spreken hebt ge licht beter kunnen opmerken?'

'De Koningin laat zich niet doorzien op dit punt. Ik heb Hare Hoogheid tot den ambassadeur van Frankrijk hooren zeggen: "Wat ik met de Nederlanden denk te doen, zal ik *u* niet vertellen!" Maar, wat zij ook in gedachten neemt, zij zal niet besluiten tot iets bepaalds, vóór zij Uwe Excellentie daarop heeft gehoord.'

'Zoo hope ik, en onderstelle ik ook. Zij ten minste laat mij door Davison zeggen, de ambassadeurs niet te laten vertrekken, vóórdat ik zelf ga, en vóórdat ik weet, *wat* de inhoud van het gezantschap zal zijn. En ziehier nu weer een effect van hun wantrouwen! Doctor Clerk schreef mij reeds uit Utrecht, in Sep-

tember, dat ze aan eene zending dachten, en dat Valke en Menin benoemd waren; doch toen men mijn plotseling besluit tot vertrekken vernam, heeft men wijselijk bedacht, dat dit haastig vooruitijlen vóór mij, nutteloos zoude zijn bij de Koningin, en hatelijk tegenover mij. Maar ik zwere mijn ernstigsten eed, bij God en St. Joris! noch *zij* zullen van hier gaan, noch ik zelf, zonder dat ik wete, wat ze in meening hebben, hoe ik ook zuchtend uitzie naar mijns "verlossing," als Burleigh het noemt!'

'Licht deelen ze 't *mij* mede, sinds ze beloofd hebben volkomene openheid met mij te gebruiken.'

'Reken er niet te veel op! Aan *plainly dealing* is met hen niet te denken. Zij hebben zoovele *restrictie's* en zij sluiten zich bovenal, als 't hun inwendig beheer raakt. Ik heb betere dingen voor u. - Roger! haal mij dat kistje van cederhout, dat ik gisteren voor uw oog geborgen heb in mijne geheimlade!' En hij gaf hem een kleinen zilveren sleutel.

Toen Douglas gehoorzaamd had en het bracht, gaf Leycester het aan Wilkes, zeggende:

'Doctor Clerk, die beter begrip krijgt, om mij te dienen, dan vroeger, heeft in Utrecht de *akten* en stukken weten machtig te worden, die er gewisseld zijn, bij de onderhandeling met Anjou. Hieruit kunnen wij alles weten, wat wij willen; wat *zij* geven kunnen en willen, en wat zij als *ultimatum* wenschen. Gij kunt daarvan kennis en *kopie* nemen; ik neme het met mij naar Engeland, om het met de Koningin te overwegen.'

'Dat is *in truth* een fijne vond!' riep Wilkes. 'Nog ééne vraag, Mylord! Zou *ik* het met de Staten kunnen houden, op dezen voet voortgaande?'

'Zij spreken graag stout in mijn afwezen, maar ook dit zijn meest *woorden;* en daar ze zich van hen, die ze vertrouwen, nogal laten raden, geloove ik, dat gij uw goed krediet onder hen wel zult kunnen bevestigen, zoo er geen Buis, noch zijns gelijke onder roert! Jammer, dat Valke en Menin nu juist heengaan; beiden zijn niet van de kwalijkst gestemden. Menin is wel de diepste, en de bekwaamste, en ook de godvreezendste, - dat onder hen meer zeldzaam is, dan men denken zou; doch daar 't altijd *Staten* zijn, moet ge zelfs aan *hun* zeggen niet te veel hechten, ook niet te rond met hen omgaan. En let hierop, Wilkes! Om *consequent* te zijn in hun eigen belang, eischen en verrich-

ten mijne heeren van Holland allerlei *inconsequentie's,* bij voorbeeld, ze betwisten mij vurig het recht, om gouverneurs en bevelhebbers van kleine steden, aan te stellen, op eigen gezag, en met *instructie's* te voorzien; ze betwisten mij het recht, Mostert en Sonoy commissiën te geven, die ze oordeelen hun tot schade te komen! Maar ze zouden van mij willen, dat ik drie landschappen aan één gouverneur gaf; aan hun Maurits, een heer van zeventien jaar! Ik vrage u, wat ze daarmee kunnen bedoelen? Ik moest u hiervoor waarschuwen! Vorders kunt gij u dezen middag oefenen op hunne *conversatie,* als gij hun mijne apostillen zult voordragen!'

Wilkes boog zich glimlachend.

'En nu, Wilkes!' sprak de Graaf, 'nog deze vraag: Gij hebt haar gesproken en zekerlijk over mij, in 't vertrouwen. Wat meent gij van mijne ontvangst bij Elisabeth?'

'Als Graaf Leycester, Mylord! of als Gouverneur-Generaal?'

'Ze hebben elkander kwaad gedaan!' sprak Leycester met een zucht. 'Dat weet ik wel.'

'En dan uwe achteloosheid in 't schrijven, Mylord Graaf!' hernam Wilkes met een glimlach. 'Ik heb wel speciale ordre, om bij u op het beantwoorden van *alle* brieven van Hare Majesteit, aan te dringen....; doch wees gerust, Graaf! Uwe weerkomst zal alle die wolken opklaren; ieder houdt er zich zeker van, en uwe vijanden hebben, te dien opzichte, uwe terugkomst niet gewenscht.'

'En ze hebben ook wel gelijk; want nog drie maanden te leven, als ik doe, zou hen voor goed van mij ontslaan.... 't Is wel eens bij mij opgekomen, of ook de Koningin zelve met zulker *intentie*....'

Wilkes glimlachte weder.

'Zoo Uwe lordschap die opvatting ooit had, zoude zij welhaast verdwenen zijn, hadt gij kunnen zien, als wij, hoe groote onrust daar heerschte, als er brieven uit Holland kwamen van uw onwelzijn. 't Was deerlijk te zien, hoe 't verdriet op de arme hofjuffers neerdaalde, zonderling op de getrouwden!'

'Bij God!' riep Leycester. 'Die uitnemende zorge ken ik. Maar zekerlijk, sir! zekerlijk! Zoo ik hier geleden heb, wat geen ander man licht dragen zou, is het geweest door de Koningin! Zoo ik de diepste vernedering heb gedragen, als edelman en als

regent; het is geweest door de Koningin. Alles zou hier nog goed en wel zijn geweest in Holland; maar mijn gezag, Wilkes! mijn gezag is geknakt geworden en onherstelbaar, sinds de zending van Heneadje! En gij weet toch, als ik, van de dubbele *instructies,* die ik hield!' En de Graaf kleurde sterk, toen hij aan die vernedering dacht. 'En alle moeite en ergernis, die ik daardoor geleden heb, moet ik wijten niet aan deze *Dutchmen,* maar aan Elisabeth! aan haar alleen! O, verwenscht....'

Maar Leycester hield zich in, wellicht uit voorzichtigheid, wellicht, omdat zijne aandacht werd afgeleid door Douglas, die, bleek als eene doode, sidderend neerzat op zijne *tabouret,* en wien groote tranen over de wangen vielen.

'Mijn God, Roger! wat scheelt u dus plotseling?' viel hij zich zelf in de rede.

'O! Mylord! Mijn Graaf! Mijn genadige vader! Geen vloek, geene bitterheid, geene verwensching tegen de Koningin!'

'Neen, *my boy!* dat moet ook niet zijn; maar in 't eind, wat gaat *u* dat aan? Ik wist niet, dat *gij* zóó zonderling zeer gehecht waart aan het hoofd der Engelsche Kerke!'

'Neen, Mylord! Neen, dat is het ook niet; maar de stem van het bloed; het hart kromp mij samen bij uwe woorden.'

'Maar, *my poor child!* Wat meent gij daar mee! Spreek het toch uit!' En de Graaf zag Wilkes aan, met een schouderophalen.

'O! Mylord! Mylord! waarin ze u leed doet, zij is toch mijne moeder!' snikte Douglas, de handen voor de oogen houdende.

Daar barstten Leycester en Wilkes tegelijk uit, in een luid en blijhartig gelach. Gemeenzaam, als ze samen geweest waren als hovelingen, scheen hun Roger's opvatting bij de *prude* houding hunner Koningin, iets zóó onuitstaanbaar bespottelijks, dat zij èn den ernst van hun onderhoud, èn hunne verhouding tegenover elkander, er eene wijle voor vergaten. Dat Wilkes tegenwoordig was, en de *naïveteit* van Douglas opnam van de belachelijke zijde, was zeker Roger's geluk; want eene wijle brandde er een gloed van toorn in Leycester's blik, en in de eerste verrassing had hij hem reeds van zich gestooten, zoodat de jonge man, nu opgestaan, met groote verschrikte oogen, en den straksten ernst, dien men zich denken kan, op de vroolijkheid der beide mannen toezag. - Leycester dan, uit aanzien van Wil-

kes, beheerschte zijn toorn, en zeide, met eene zekere goedheid:

‘Nu zou ik toch wel willen weten, wie u zulke zotheid in den zin had gebracht, zoo 't anders waar is, dat gij op dit oogenblik bij het klare verstand zijt....?’

‘Uwe lordschap zelf heeft het mij met zoovele woorden gezegd!’ hernam Roger, nu de oogen neerslaande.

‘Dat u Gods bliksem....!’ riep Leycester. ‘Gij zegt eene leugen, die mij in Engeland het hoofd zoude kosten; en 't wordt nu zaak, dit op te helderen! Zeg op! Wanneer hebt gij mij zóó razend of uitzinnig gezien, dat ik zulke woorden heb gesproken?’

‘Mijn genadige heer! het was op een dag, dat Uwe lordschap van het groote bezwaar sprak, om mijne moeder, Lady Leycester te maken!’

‘Good Heaven! Is het dat?’ riep Leycester, wat rustiger. ‘Toen ik u zeide, dat het mij even licht zou geweest zijn, mij zelf tot koning van Engeland te maken?’

‘Juist, Mylord! Juist, dat was het! Moest ik niet denken....?’

‘Gij moest niets denken; maar gij hadt altijd bescheiden moeten zijn; en vraag nu sir Wilkes, of ik met dat zeggen geen gelijk had?’

Roger zag Wilkes vragend aan.

‘Mijn lieve jonge master Roger!’ hernam deze. ‘In uw geval zou ik op dit punt noch vrage, noch gissinge wagen. Mij dunkt, gij hebt redenen van groote dankbaarheid, dat Mylord zich u een zóó goed heer toont! Ik zwere u, dat de Lady in kwestie u gansch niet eene zoo goede moeder zou zijn.’

‘En nu ga, Roger! ga!’ hernam Leycester. ‘Want, in trouwe, gij hebt al mijne lijdzaamheid uitgeput. Naar ik meene, is de welwaarde doctor Gideon in den Haag; laat dien opontbieden! Uwe ziele is gansch ontstemd; gij hebt zijne toespraak hoog noodig.’

Roger ging met gebogen hoofd en wankelende schreden.

‘Dat 's eene fout, die ik niet weer zal begaan!’ hernam Leycester, hem naziende. ‘Zoo ik ooit weer bezwaard word met het kruis van 't Nederlandsch gouvernement, zal ik het niet bezwaren met dit *instrument* van zelfmarteling en verwarring! Uit zorge, dat de moederlijke aard op hem mocht zijn overgegaan, heb ik hem laten opvoeden, naar de strengste godsdienstige beginselen, in hope die natuur te breken, en de uitkomst is eene

zulke geweest, dat hij wél is bewaard gebleven tegen boosheid des harten; maar, lacy! is zijn verstand uitgedoofd onder dezelfde hand, die de ziedende *passiën* in hem gestild heeft. Maar nu hij ons toch op dit onderwerp gebracht heeft, wat verricht dezer dagen de Lady?'

'Men zegt dat ze zeer sterk gecompromitteerd is in 't proces van Maria Stuart!'

'Would God! Ze raakte mede in 't vonnis begrepen!' sprak de Graaf. 'We waren dan allen van haar ontslagen! - Altijd vreeze ik van haar venijn of dolk voor mijne Gravin, zelfs voor Elisabeth!'

'In uw geval, Mylord! zoude ik veeleer vreezen, dat ze mij behaalde in 't proces! Zij is zoo listig!'

'Neen, sir! Neen!' hernam Leycester, een weinig verbleekend. 'Dat is onmogelijk. Toch zie ik meer dan ooit in, hoe noodig het mij is in Engeland te zijn.'

Intusschen was van het politiek gesprek, door dit tusschenspel, de draad verloren gegaan, en hij werd niet weer opgevat. Licht ook waren ze beiden uitgesproken, en ons ook is de lust tot hooren vergaan. Genoeg, dat ze scheidden in de beste overeenstemming, en dat Wilkes den Graaf beloofde, hem in deze laatste dagen te steunen, met het gezag van een gezant der Koningin, en met den ijver van een trouwen dienaar.

.....

.....

's Middags kwamen de heeren Staten de apostillen ontvangen; Barneveld was met hen. In de ootmoedigste woorden werden er ernstige waarheden gezegd, en harde betichtingen geuit onder dubbelzinnige woorden van eerbied. Het geheele verblijf van den Graaf, dat nog vele dagen duurde, verliep in onderhandelingen, in *remonstranties* en *tegen-remonstranties;* dan weer had de Graaf zijne bezwaren, en deed hen daarvoor tot zich roepen; 't was of zij elkander den laatsten tijd zoo zwaar wilden maken, als het mogelijk was, of liever, of ze weerzijds het gevoel hadden, dat dit de laatste tijd was, waarin ze in woorden weerzijds hunne rechten zouden handhaven; of ze het voelden, dat, wat ze nu niet verkregen op het papier, later zou gevorderd worden, met het zwaard des gewelds. Onder alle die tobberijen, die de Graaf moest doorworstelen, met een diep neergedrukt gemoed, en met

een verzwakt gestel, door eene pijnlijke kwaal ondermijnd, was de maand November gekomen, en de Graaf had, hetzij dan met toestemming der Koningin, hetzij daarbuiten, voor zich vrijheid gevonden, zijn vertrek uit den Haag te bepalen op den 24sten, en hij zat nu, voor het laatst, in statelijk feestgewaad, om de *deputatie* der heeren Staten-Generaal af te wachten, die kwamen, afscheid nemen. Eerst zou Leycester tot hen zijn gegaan, terwijl zij vergaderd waren; doch, hetzij de Graaf, bij later inzien, daar verkleining van zijne achtbaarheid in vond, hetzij hij werkelijk door zijne pijnlijke kwaal buiten staat was, zijne vertrekken te verlaten; hij liet de heeren, die hem kwamen afhalen, aanzeggen door Aty, dat het hem moeielijk viel, tot hen te gaan; en terstond besloot de vergadering, hare gemachtigden tot hem te zenden. Toen was het merkwaardig, de houding te zien van die mannen tegen elkander. Barneveld, zoo deemoedig onder zijne trots en tegenstreving, onder zijne hooge eischen, onder zijn wordend meesterschap; zoo meesterachtig, waar hij zich bekende niets te wezen, dan een simpel dienaar der heeren Staten; zooveel *reverentie* toonende voor de wetten, die hij zelf maakte; zoo schijnbaar buigzaam onder zijne trotsche halsstarrigheid.

En Leycester daarentegen, die zulke hooge woorden sprak, en ze spreken moest onder zoo drukkende onmacht, die bevelen gaf met gebonden handen, en die souvereine rechten had tegenover mannen, die hem eischen deden, welke bijna met eene indaging voor hunne rechtbank gelijk stonden.

Onder vele *ceremonieuse* woorden waren ook nu weer vele ernstige redenen gewisseld, toen Barneveld plotseling tot een gewaagd onderwerp oversprong, en het met vermetelheid aanvatte:

'Doorluchtigste Vorst en Heer!' sprak hij. 'Wij zouden Uwe Excellentie wel onderdanigst bidden, zich op een stuk te willen verklaren, dat den heeren Staten gestadige onrust geeft.'

'Wat mag het zijn, heer Advocaat?'

'Zij zijn vreezende, dat Uwe genade, uit eene zonderlinge goedertierendheid, die een hoog heer siert, doch daar de Overigheid van een land zich niet voor leenen mag, den misdadigen en hypocrietschen verrader, Jacob Reingoud, zoude willen der *justitie* onttrekken, door hem mede te nemen naar Engeland. Wij smeeken Uwe Excellentie ootmoedigst, dat zij ons niet op zulke wijze bedroeven moge, en in recht verkorten.'

‘Bij God en St. Joris, mijnheer van Barneveld! Gijlieden hebt mij durven beschuldigen, dat ik de achtbaarheid der regeering binnen Utrecht niet gehandhaafd heb; op uwe nadere *explicatie* van die woorden, meenen wij u overtuigd te hebben, dat, voor 't minst aan onze zijde, eene zulke aanranding niet denkelijk was. Een vorst, als wij zijn, van bekende kwaliteit, en opgevoed in een rijk, waar 't openbaar gezag krachtdadig wordt gehandhaafd! doch, naar 't mij toeschijnt, is *dit* nu een vergeten van onze achtbaarheid: de vraag, of wij een man, dien gij een schuldig verrader noemt, in ons gezelschap met ons zouden nemen, naar Harer Majesteits koninkrijk?’

Men sprak hierop eenige excusen, en de Graaf zeide:

‘Wij hebben op dit punt reeds vele woorden gewisseld, mijne heeren! en ik heb, afstaande van mijn recht van *justitie,* hem aan de uwe vertrouwd. Ik zwere mijn diersten eed, dat ik hem niet met mij zal voeren; doch gij ook weest billijk, en voor 't minst zóó hoffelijk tegenover mij, die hem *commissie* gaf, en die mij *niet* van hem heb beklaagd, dat gij hem heuschelijk handelt, en het uiterste recht niet tegen hem gebruikt over 't voorledene. Ik *recommandeere* u dat zeer, en dat gij hem vrijlaat onder borgtocht, en buiten banden toelaat zijne zaak te verdedigen.’

‘Mylord Graaf!’ hernam Barneveld vast. ‘Wij eischen hier niet, dan recht. In of buiten banden zich verdedigen, staat aan 't oordeel der rechters, en de Staten zullen hem *boven recht* niet bezwaren; doch hier te lande staan den misdadigers twee wegen open, de weg van genade, aan wien schuld bekent en wiens misdaad vergeeflijk is, of de weg van rechten; en daarom is er geoordeeld, dat men, onder *correctie* en *reverentie,* boven recht niet behoorde te begunstigen zulke *infame* personen, die zoo *vilainig,* onbehoorlijk en *injurieus* de Staten hebben *getraduceerd* en *geïnjuriëerd* als die Reingoud en Paret.’

‘Meent gij 't zoo, mijnheer van Barneveld?’ hernam Leycester dubbelzinnig en met *ironie.* ‘Dan kan *ik* niet anders, dan ze u aanbevelen, en dan blijft hun eene goede kans, overgelaten als ze zijn, aan de heuschheid van rechters, waarvan zij zich bij voorraad veroordeeld zien. En God de Heer, die de daden der menschen weegt naar alle *intentiën,* meester van Barneveld! moge oordeelen, of die allerstrengste toepassing van 't recht hier enkel de misdaden geldt, of wel de personen der beschuldigden, en den

haat aan hunne herkomst en opiniën. In trouwe! De harde oordeelen der menschen staan wel zonderling over, tegen de uitnemende barmhartigheid Gods, en zij, die dus het *uiterste recht vragen* tegen hunne schuldenaars, mogen wèl toezien, dat niet te eeniger tijd ook van hen het alleruiterste zal gevorderd worden!'

'God almachtig behoede elk en een ieder, in zóó zware zonden te vervallen, of daarvan te worden beticht, als die, waaraan deze luiden, zonderling de heere Jacques Reingault, schuldig zijn!' hervatte Barneveld. 'En gelieft Uwe Excellentie niet te *ordonneeren,* dat laatstgenoemde naar de *Voorpoort* worde geleid ter bewaringe....?'

'Hij is in bewaringe van onzen algemeenen provoost, mijnheer van Barneveld! En nu geen verder spreken op dit punt, als 't u gelieft! En sinds dit een afscheid is, mijne heeren! en wij elkander niet zullen wederzien, zonder eenig bijzonder toeval, moet ik u dit zeggen: Gij hebt mij, staande mijn verblijf te 's Hage, wel vele klachten en bezwaren ingediend van uwe zijde, en ik heb daarop *favorabel gedisponeerd,* zooveel ik konde, en *geëxpliceerd,* waar ik mijne daden niet verstaan zag; doch in 't aanzien van de groote en algemeene belangen, mag men dit kleinigheden noemen, en op 't allerwichtigste hebt gij mij in 't onzekere gelaten. Gij hebt mij nog niet medegedeeld, van welken aard het gezantschap is, dat gij denkt te brengen aan de Koningin. Zelfs wete ik niet *officiëel, wie* er toe benoemd zijn. Wat gij wilt, dat ik zeggen zal op de *unie* in uwe provinciën! Nog niet ingelicht, wat gij, van uwe zijde, door mij aan de Koningin wenscht voorgedragen te zien. Wat gij *geresolveerd* zijt te doen, in den Spaanschen vrede, bijaldien Hare Hoogheid daartoe besloot. Noch, hoeveel vermeerdering van oorlogslasten gij zoudt kunnen bijbrengen, als de gemeene oorlog moest worden voortgezet! Ziedaar mijne heeren! ernstige punten, die niet enkel het inwendig beheer en sommige *diffusiën* in uwe provinciën raken; maar die het bestaan, of voor 't minst het bevestigen uwer natie, als volk, belangen! Mij dunkt, het is niet te veel geëischt, dat gij een half uur gebruikt, om mij daarvan te *informeeren,* en die, dunkt ons, hadden allereerst uwe overweging en *decisie* geëischt! Ik heb die alreede uwen Algemeenen Staten voorgesteld; nu blijven u nog twee dagen, die gij kunt gebruiken, om daarop

te antwoorden, daartoe ik u ernstelijk aanbevele en dringend vermane! Gij hebt mij doen verzoeken, te verklaren, dat ik *niet* heenga uit *discontentement* tegen de Staten. Ik kan dat althans niet doen, zoolang gij mij *dus* onwetende laat van zulke *principale* zaken, schoon ik hier nu veertien dagen onder u ben verkeerende!'

'Dit zal mijnen heeren den Staten worden aangediend. 't Is hard genoeg, dat Uwe Excellentie ons *dus* ongetroost verlaat, in tijden van zulke *discusiën, diffusiën* en bezwaren, de Staten en de Provinciën gansch niet één wezende, de Engelsche en Hollandsche heeren onderling twistende, de eersten zelfs nog ontevreden, over hetgeen ze noemen slechte belooning, en de predikanten, daar tusschen roerende van den stoel, op de wijze, die de Staten hatelijk maakt in de oogen van 't volk, als die het zijn zouden, die de achtbaarheid Uwer Excellentie verkleinen, de religie niet willen gehandhaafd zien, en de Koningin zouden afschrikken van het *continueeren* der *protectie* en van den onderstand.'

'Mijn heere de Advocaat! Gij roert daar vele punten samen aan, en ge mengt waar en onwaar dooréén, als zoudt ge dat daardoor effenen. Wat de predikanten aangaat, die zal men wel anders doen prediken, als men 't andere maar weg kan nemen! De Engelsche heeren *hebben* reden tot onvergenoegdheid, en ik zelf, - wat gij mij ook voor *reverentie* en beleefdheid bewijst; - mijne achtbaarheid *wordt* te kort gedaan! Er *wordt* misnoegen gezaaid tusschen u en mij, nog voortdurend, schoon de *ongeruste geesten,* als gij ze noemt, nu van mij verwijderd zijn! Waarom wil men den jongen heer van Nassau niet met mij geven?'

''t Zou Zijne Excellentie zeker tot eer zijn, en deze landen tot baat, Doorluchtigheid!' hernam Barneveld. 'Alleen, heer....!'

'Spreken wij er niet over, heer Advocaat! Ik weet, wie dit gedreven heeft! Ik heb nooit anders getracht, dan naar 't vorderen der *religie* en naar den welstand van deze landen. Heb ik daarin gedoold, het was niet uit onwil, maar uit onvermogen.'

'Zoo is het dan *toch* wél uit misvernoegen tegen ons, dat Uwe Doorluchtigheid zóó ras tot vertrekken is besloten, en moge dit toch niet *influenceeren* op de gunst der Koningin te onswaarts!' antwoordde Barneveld, om de ophelderingen te vermijden.

'Bij God en St. Joris! en op mijner ziele zaligheid! Neen, mijnheer! en nogmaals neen! Ik vertrek niet om ulieden!' sprak de

Graaf, heftig en bijna in eene zekere minachting. ‘Ik ben gekomen, ten dienste van een vroom en godzalig volk en van de ware *religie;* en het zijn niet zulke belangen, die men opgeeft, om eigen verdriet, en last, en lijden, en verkleining van gezag, en gebrek aan dank van enkelen; maar de belangen van 't Engelsche rijk, de wil van mijne Koningin, en *uwe* belangen zelve roepen mij gelijkelijk derwaarts; en, schoon ik daarvan zie voor mij zelven verademing, van alle moeiten en bezwaren, die mij hier hebben gedrukt; - schoon ik daarvan het herstel mijner gezondheid hope, in den dienst uwer landen gekrenkt; - schoon dit waar is, dat ik de zaken hier niet heb gevonden, zooals ik ze wachtte, en zooals ik ze had moeten vinden! - “Zoo waar moge God mij bijstaan, in den dag van Zijn geducht oordeel, als ik eerlijk en trouw Hare Majesteit heb gediend en dezen Staat! Als het mij aan bekwaamheid ontbroken heeft, dan is het hare fouten de uwe door uwe keus, en daardoor, dat ik niet beter gesteund werd; mij die een gansch vreemde was, overlatende aan allerlei praktijken en ongevallen; er niet om gevende, hoe mij bij te staan, of liever meest ernstig u toeleggende, hoe *to defeat me,* dat, hoever het ook bereikt is, ik noch blind, noch onwillig ben, om te doorzien! De vrucht van dit alles is gebleken, en blijft tot op dezen dag!”’

‘Zoo gaat Uwe Excellentie wel *uit* misnoegen, of althans *met* misnoegen!’ herhaalde Barneveld, dwingend om de verklaring van het tegendeel, met zijne gewone stoute volharding, onder deemoeds schijn. ‘En zoo het volk dit hoort, en de predikanten het overbrengen, zullen de Staten nog meer in haat komen, dan ze ongelukkig reeds zijn!’

‘Neen, mijne heeren! want ik denk zekerlijk te keeren!’ hernam de Graaf, met een blik, die bijna iets dreigends had.

‘Zoo zouden wij Uwe Excellentie wel onderdanigst bidden, dit openlijk te verklaren, opdat hierover het volk tot ruste kome.’

‘Zoo wil ik, mijne heeren! maar gij dan ook van uwe zijde, voldoet *mijne* bede, gelijk het uw plicht is en eerste zorge moest zijn! Handhaaft de *religie*, en stelt de kerkenorde in, door de *Nationale Synode* opgesteld, door mij goed gekeurd, en die Holland nog niet heeft aangenomen, noch bevestigd! Een land, waar Gods zaak niet als het eerste en meeste wordt in 't oog gehouden, kan het niet wél gaan!’

Zij beloofden dat met ernstige woorden, en men scheidde ten laatste, terwijl men weerzijds beloften had gewisseld, die men van elkander niet vertrouwde, en waarvan men, ieder voor zich, wel besloten was, de vervulling te ontduiken, zooveel het zijn kon.

En nu, de uitkomst van dit alles, die tegelijk de uitkomst is van dit tijdperk? Mij dunkt, zij is meermalen op de daad betrapt, en zij is door Leycester gezegd: ‘De vrucht van dit alles is gebleken, en blijft tot op dezen dag.’

En het was eene vreeselijke vrucht, die, eens rijp geworden, vanzelve nieuw zaad zoude uitstorten, dat, zulke herkomst waardig, nog weer andere vruchten zoude voortbrengen, die ons nog wel eenmaal voor de oogen zullen komen.

‘Wij moeten nog dit zeggen, dat Leycester ditmaal in den Haag was, met weinig gevolg van Engelsche edelen; daaraan was zijne eigene voorbarigheid schuld. Zoo haast het sterke verlangen, om naar Engeland terug te keeren, vast besluit was geworden in zijne ziel, door de noodwendigheid er van ter eener zijde, en door de menigte smartelijke indrukken, in den laatsten tijd ontvangen ter andere, had hij niet éénmaal het antwoord van de Koningin op dat besluit afgewacht, om zijn scheepsbevelhebber, Christopher Baker, te bevelen, haastiglijk zijne vaartuigen uit te rusten tot den overtocht, en bij zijne eigene drift, om voortgang te maken, gaf hij de wenschen van Lord Essex en andere jonge edellieden toe, die reeds uit Utrecht vooruitreisden naar Zeeland. Licht ook had de Graaf, met meer bedachtzamen zin, zich van hunne onrustige omgeving verschoond, in de moeilijke dagen, die hem wachtende waren met ‘mijne heeren de Staten van Holland!’

XVII. Reingoud's worsteling en wat Jacoba's lot beslist.

Uit een huis, in de *Hoogstraat* te 's Hage, klonk op een vooravond, eene zachte, liefelijke muziek, een zuiver snarenspel, begeleidende eene diepe en volle stem, die, in de Latijnsche taal, een vroom kerklied zong, uit de eerste Christentijden. Ook voor de minst geoefende ooren was het zóó kennelijk niet een psalm van Dathenus! Getuigde het nog zóózeer van herinneringen aan de

Roomsche kerkmuziek, dat, wellicht nog eerder door die vreemdheid aangetrokken, dan getroffen door de zoete tonen, vele voorgangers staan bleven, en elkander opmerkzaam maakten! Niet bijlang ook duurde het, of twee mannen, die zeer het aanzien hadden van schouts-dienaars, bleven ook staan, wisselden samen eenige woorden, en gingen daarop ieder een anderen weg. Minder bescheiden dan zij, dringen wij het huis in, om het geheim van dat harpspel (want het was eene harp), uit te vinden.

Het is Jacoba, die hare zachte stem begeleidt met zoo liefelijk spel! Het is Jacoba, die wij wedervinden met Reingoud! Reingoud is, als aan hare voeten gezeten, naar de wijze der Spaansche vrouwen; als neergehurkt op een stapel zijden kussens, heeft die trotsche man zich zóó laag geplaatst, als het hem mogelijk is, om naar haar liefelijk gelaat te kunnen opzien; om de zachte bezieling, die schittert in hare oogen, te kunnen gadeslaan; om de zoete tonen, als uit haar mond, in te drinken. Bij het achterwaarts duiken van zijn hoofd, dat hij steunt met de eene hand, hangen zijne lange zwarte lokken laag neder over zijn Spaanschen kraag, en laten zijn voorhoofd en geheel zijn veelbeteekenend gelaat gansch onbedekt. 't Is vreemd, dat die man niet *meer is* verouderd, onder al het leed en den last, die hij heeft moeten dragen, al heeft hij ze niemand geklaagd! 't Is vreemd, dat dit voorhoofd zich niet heeft gerimpeld, onder de spijt van gekrenkten trots, en onder spijt over het verledene, en kommer over het tegenwoordige en voor de toekomst! Maar nog meer zonderling is het, dat dit alles over hem schijnt heengegaan, als ware het niet op hem gevallen; dat hij leeft, in eene zóó zonderlinge gerustheid, als ware niet iedere ure vrijheid en leven, dat hij genoot, eene overwinning op de omstandigheden! Sinds zijn laatste arrest door de Staten was doorgedrongen, was hij toch werkelijk gevangene van den algemeenen provoost; had dezen moeten volgen naar Utrecht, al had hij dáár dan zijn eigen huis tot kerker gehad. Maar zeker! eene vreemdere soort van gevangenschap dan de zijne, is er wel niet uit te denken geweest!

De gevangene gebood zijn kerkermeester; - beschikte over diens dienaren, - zond ze her- en derwaarts; - beheerschte schout en burgermeester, voorzoover het zijne eigene belangen aanging; - uit hetgeen zijn kerker werd genoemd, daar hij zich verschoonde van uit te gaan, ontbood hij ze bij hem; -

overlegde, wat hij wenschte; - drong dóór, wat hij wilde; - voegde als van daaruit zijne partij samen, en had nog den triomf van te zien, dat, waar Reingoud van het tooneel was weggebracht achter de *coulissen,* de Reingoudisten nog zooveel te stouter en vaster op den voorgrond traden, als een vast aanééngesloten lichaam. Zijne armen heetten geboeid; maar zijn geest bleef leven, en werkte door hen zóó machtig, of die arm hen nog bestuurde. Master Gerard, zijn opperste wachter, een van die Engelschen, die zich voor Leycester en diens rechten zouden doodvechten onverschillig in welke zaak, wist, dat hij den Graaf diende, met den geliefden gunsteling zooveel vrijheid te laten, zooveel voorrechten toe te staan, als hij slechts konde, zonder hem gansche vrijheid te verleenen; en hij bracht dus alles en allen tot hem, wat hem wenschelijk konde zijn. En hij handelde volkomen in Leycester's geest, die dat alles juist zóó verlangde; slechts wilde hij het liefst niet bevelen.

Zoo haast Reingoud zich te Utrecht zag, en hoopte dáár te kunnen blijven, begeerde hij Jacoba bij zich, - tegen den raad van den Kanselier, wiens voorzichtige blik zag, dat zulk stout trotseeren niet van langen duur kon zijn, - tegen de bede van Leoninus, om het meisje, nu ééns van hem gescheiden, niet aan de onzekerheid van zijn lot te verbinden; maar Reingoud geloofde niet aan dat laatste, nu hij eens weer te Utrecht was, in den kring van zijne Reingoudisten; en Jacoba's bijzijn, nu hij er de vreugden van had gekend, was hem iets onmisbaars geworden, bij de werkeloosheid, die nu toch eenmaal moest gedragen worden.

Gideon, die na Sidney's dood, zich zeer veel om Reingoud had bekommerd, en die hem zooveel van zijn tijd gaf als wezen kon; Gideon had geoordeeld, dat men zóó nauwe verwanten niet scheiden mocht in dagen, waarin de één troost zou mogen vragen, en de andere met dankbaarheid zou kunnen vergelden. Licht ook hoopte hij van Jacoba's vroom gestemde ziel, een invloed op dit fier gemoed, waarnaar hij tot hiertoe tevergeefs had getracht. Hij oordeelde, dat men haar met Reingoud's geheelen toestand moest bekend maken, en haar dan de keuze laten doen, die bij haar karakter wel niet twijfelachtig kon zijn. De Kanselier zelf had zich bemoeid, het haar vóór te stellen, en zij had geen oogenblik geaarzeld, om de zoete gezelligheid van het huis des Kanseliers, - waar men haar eenzaamheid gunde, als zij die

verlangde, - waar ze huiselijk samenzijn vond, als zij het behoefde - te verwisselen, voor het bijzijn van den ongezelligen man, die nu eens vlagen had van onstuimige teerheid, dan eens van weekheid voor haar, die tot zwakheid daalde, of dan weer, uit vreeze, van haar door norschheid te kwellen, zich dagen achteréén afsloot, zonder haar te willen zien; dan weer dagenlang zat neergedoken, als verdiept in hare beschouwing. Eene enkele verandering had Reingoud's wijze van zijn ondergaan, en die meer dit zonderling karakter voltooit, dan dat het dit eert. Zoo haast hij zich overtuigd had, dat zijne openlijke zaak reddeloos verloren was, wierp hij dat kleed van stemmigheid en stijve rechtzinnigheid, waarmee hij zich, voor de oogen der wereld, had omhuld, af, als een kleed, dat nu onbruikbaar was geworden, en hij gebruikte het slechts nog bij wijlen, om de predikanten af te schrikken, die uit het gebeurde aanleiding namen, om hem te komen vermanen, of troosten, of opwekken. Dan sneed hij hun altijd het tweede woord af, door zóó strak een ernst, dat ze niet konden tegenspreken, hoe schril in tegenspraak, met hetgeen nu van zijn leven was bekend geworden, of wel met eene *ironie* en eene dubbelzinnigheid, die troffen en pijn deden, als de beten eener vergiftige slang. En het waren niet enkel Modet en zijns gelijken, die hij van zich weerde op zulke wijze, maar ook Helmichius was het; maar ook Gideon! Met de laatsten echter hield hij ietwat eene andere maat. Sinds de vormen der vroomheid hem geen nut meer konden brengen, hield hij zich tegen dezen, als vroeger tegen Leycester, of hij ze niet anders had genomen, dan als behoorende tot de zeden van het land, waarnaar hij zich had geschikt. Hij was ten Avondmaal gegaan, omdat in 't eind een ieder het deed, die zich aan den Graaf had aangesloten. Hij had de kerken trouw bezocht, om te weten, wat de ‘ministers’ preekten, en wat hij uit ieder hunner zou kunnen maken; maar hij loochende iedere behoefte aan godsdienst voor zich zelven, en toch, dat was eene onwaarheid! Zeker was hij te fier, om het zich zelf te bekennen; zóóverre was het er af, dat hij het anderen dacht mede te deelen! In het volle van zijn meesterschap, had het hem niets gekost, aan Leycester bekentenissen te doen, die zelfs waarheid tot grondslag hadden; maar nu, in zijn val, - nu, door de Staten vernederd, nu de zwakheid te hebben, werkelijk dàt te voelen, werkelijk dàt te begeeren, wat hij,

met minachting, bij anderen als dwaasheid en bekrompenheid had uitgespot, - waarmede hij, uit verachting voor die anderen, als met een mommentuig had gespeeld, - dàt was, wat hij zich zelf, als eene kleingeestigheid, zou verweten hebben! Zóó kon hij niet over zich zelven blozen; zóó diep niet zinken! Dat gevoel moest, zoo vaak het opkwam, met de snerpendste *ironie* worden teruggedrongen, en met den onbarmhartigsten trots, voor zich zelf en tegenover anderen, worden ontkend. In tegenstelling van dit doodvonnis, dat hij aan zijn geestelijk leven voltrok, wekte hij zijne zinnelijkheid op, tot een verjongd leven! Hij spilde de fortuin, waarover hij de vrije beschikking schijnt gehouden te hebben, aan alle genietingen, die in zijn toestand mogelijk waren. En de prijs, dien hij daarop bleek te stellen, bewijst, welke offers van zelfverloochening hij had weten te brengen aan zijn grootsten hartstocht, de heerschzucht.

Toen de Graaf zijn besluit, om naar Engeland terug te gaan, werkelijk wilde uitvoeren, en dus, tot regeling en afdoening der gewichtigste zaken, zich naar 's Hage moest begeven, en hem werd aangezegd, dat er moest worden toegegeven aan der Staten wensch, dat hij den Graaf derwaarts moest volgen, was hem dat niet enkel eene oorzaak tot groote onrust, van in der Staten handen te worden geleverd, maar eene stoornis in zijne eigene vroegere gewoonten, die hem voor eene wijle opschrikte uit zijne *indolentie;* maar Jacoba bleef met hem, en daarmede was hem weer alles vergoed. Had deze verloren, toen ze Reingoud's bijzijn ruilde, voor het gezellig verkeer van vrouwe Leoninus en haar gezin? Zij had iets gewonnen, dat ze dáár niet meer vond, en dat haar veel waard was, den hernieuwden omgang met Gideon, die hen zelfs gevolgd was naar den Haag. Hij voegde zich naar alles, liet zich door niets afschrikken, en was met iedere ontvangst van Reingoud tevreden, in de hoop, om den man, wien zóóveel verlaten had, en die daarbij nog zóóveel wegstiet, éénmaal het ééne noodige te reiken, dat hem alles vergoeden zou; en waar Reingoud ook hem had teruggestooten, vond hij in Jacoba het voorwendsel, òf tot blijven, òf tot keeren; en Reingoud had, om Jacoba's wil, geen moed, om hem dat voorwendsel te ontnemen, en hij zelf bediende zich van haar, als een schild, om zich te dekken tegen alle rechtstreeksche pogingen van Gideon, om hem over zich zelven tot nadenken te brengen. En met merkwaardige schranderheid,

als met wijze omzichtigheid, vermeed de jonge man, de kwetsbare plek van den grootvader aan te raken, voor de ooren van de kleindochter, anders dan in algemeene bewoordingen van ernst en waarschuwing. Snel had Reingoud dat doorzien, en nooit liet hij het kind van zich gaan, in de tegenwoordigheid van Gideon, en zóó was het tusschen hen gebleven tot hiertoe. Gideon had niets gedaan en niets kunnen doen, slechts hij bad en hij hoopte.

Jacoba is gekleed, als moest zij verschijnen op een feest van Leycester, schoon de kleur, en zelfs de vorm van haar kleed, daar wat opzien zou verwekt hebben. Want zij draagt wit-zilver damast, met de loshangende mouwen van vroegeren tijd; die de fijne armen bloot laten; en zij heeft het hoofd ongedekt, de blond-zijden lokken gescheiden op het voorhoofd, en verder vrij spelende over hals en schouders, en slechts luchtig omhuld met een sluier van fijne Brabandsche kant; eene vorstinnen-dracht, die de *tresorier-generaal* van Leycester zich had weten te verschaffen voor zijne kleindochter. Dus gekleed, heeft zij eenigszins het aanzien eener St. Cecilia, en de rust op haar voorhoofd, bij de zachte geestdrift van het harte, dat zich opheft onder het gezang, en die weerstraalt uit het oog, en die toch het waas van zwaarmoedigheid niet gansch kon verdrijven, dat sprak van haar gelaat, gaf haar werkelijk het voorkomen van eene dier uitnemende jonkvrouwen uit de middeleeuwen, die de Roomsche Kerk, om haars lijdens en harer vroomheids wille, den rang van heilige heeft toegekend! Dien indruk schijnt Reingoud van haar te willen ontvangen, want het is op diens verzoek, dat zij zich dus kleedt.

‘Mijn God! Mijn God! Wat mij die tonen week maken en pijn doen!’ roept nu Reingoud, wiens oogen branden, wiens wangen gloeien. 't Is of daar binnen in mij alles schrijnt en gloeit!’

‘O! Laat ik dan eindigen!’ roept zij verschrikt.

‘Neen!’ spreekt hij. ‘Zeker neen! Eene zulke pijn is wellust en smarte beide; maar den eersten sta ik niet af om de laatste.’

‘Ach! Dat gij het dan afstondt, om ietwat anders!’ sprak zij zacht.

‘Zoo 't u te zwaar valt....’ sprak hij met zorge.

‘Nooit iets voor u, heer! maar het mocht gevaar brengen....’

‘Gevaar?’ en Reingoud stond plotseling op, in zijn volle lengte, en zijne oogen flikkerden. ‘Meent gij, bijgeval, dat ik vrees heb voor mijne heeren de Staten van Holland?’

Reeds gewoon aan zulke plotselinge uitbarstingen, ontstelde zich Jacoba niet al te veel; slechts zeide zij met hare zachtste stem:

‘Sinds wij zóóveel malen van verblijf zijn verwisseld...., hier te 's Hage zijnde.... moet daar eene reden voor wezen, lieve heer grootvader!.... en sinds reeds éénmaal mijn avondzang de opmerking heeft getrokken, dat ons dwong van logies te veranderen.....’

‘lk bevele u, den zang te hervatten!’ viel Reingoud in, met stugge hoogheid.

En toen zij weer de snaren trillen deed, schoon nog de stem hare tonen weigerde, ging hij, van haar afgewend en zonder naar haar om te zien, de kamer op en neer. Op eens kwam hij weer tot haar terug, en knielde neder aan hare voeten, het hoofd op zijne eigene wijze neerbukkende aan hare knieën.

‘Neen! Ik bevele u niets! Ik smeek slechts! De eerste maal, dat ik u bevele, moogt gij van mij gaan; en, God weet! wat mij dàt wezen zou, zoo *gij* van mij heengingt! Dan eerst zoude ik het ongeluk kennen, zooals ik dat nooit heb gekend; want dat is te weten, wat de zoete troost der engelen-liefde is, en zich duivel te weten en alléén te zijn! Jacoba! Jacoba! Zoo gij wist, dat uw harpspel mij niet enkel goed *doet,* maar dat het mij goed *maakt,* - dat het mij is, als hoorde ik een gebed; - een gebed voor mij, - een zulk gebed, daar ik aan geloof; - zoo ge dàt wist, Jacoba! dan zeker zoudt ge niet om die flauwe beuzeling gebeefd hebben, en niet van ophouden spreken! Gij weet niet, wat mij dat is, eene wijle weg te dommelen, in vergetelheid van alles. Jacoba! Mijne allerzoetste! Wilt gij mij niet helpen vergeten?’ En hij zag haar aan, met zulk eene oneindige teederheid en weemoed, dat zij uitriep:

‘Heer! Wat gij toch een wonder man zijt, en wat het vreemd is, het leven met u, en toch zoo zoet!’

‘Vindt gij?’ hernam hij, met een glimlach van voldoening. ‘Eilieve, mijne St. Cecilia! vervolg uwe *hymne!’*

En zij vervolgde, en Reingoud vergat zich weer van nieuws aan in het luisteren.

Terwijl dit in huis geschiedde, ging er een jong man door de straat, die eerst willens scheen voorbij te gaan, doch die op éénmaal, die tonen hoorende, wat verrast staan bleef, en toen schielijk den klopper hief en werd ingelaten, Gideon trad de kamer

in, waar Reingoud met Jacoba samen was. Met eene mengeling van verdriet en waarschuwing, sprak hij schielijk:

‘Met gunst, juffer Jacoba! Wat gij een onbedacht kind zijt! Uw harpspel klinkt de halve *Hoogstraat* dóór! En gij, heer Reingoud! moest haar zulke *fantasiën* niet toegeven op zulken stond! Men heeft reeds éénmaal uw verblijf onderkend aan zulke tonen, en te veel oevels kan dat brengen, als gij nu werdt ontdekt!’

Het zachte kind liet het antwoord aan Reingoud over; slechts zette zij schielijk de harp ter zijde.

‘Heer doctor! gij hebt daarom niet noodig, die zoetzedige engel te berispen! Het was niet hare *fantasie,* maar eene bede van mij. Meent gij, dat wij elkander hier de verbeelding altijd zitten op te vullen met woorden van vreeze en bevinge?’

‘Ik weet van *u* beter; maar het ware doch van een wijs en bedachtzaam man, een weinig zorge te dragen voor u zelven, waar anderen gedurig bemoeid zijn omtrent u. Hoe meent gij, dat Mylord Leycester het nemen zou, dit trotseeren van de stilzwijgende overéénkomst, waarbij men u in ruste laat, en uitlokken van *perikel,* voornamelijk op een *moment* als dit, sinds nieuwe moeiten van velerlei aard, ook hem zelven lichtelijk in de *geprojecteerde* afreize kunnen verhinderen.’

‘De afreize? De afreize? Op wanneer is die beraamd?’

‘Van den Kanselier hoorde ik, dat het vertrek uit 's Hage morgen in de vroegte zoude plaats hebben.’

‘En ik ben daarvan niet *geadverteerd!’* sprak Reingoud, meer met ergernis, dan met schrik. ‘Ik kan hier toch niet in den Haag blijven, als Leycester heen is!’

‘Gij hebt hope, dat de Graaf u met zich zal voeren naar Engeland?’

Reingoud zweeg.

‘Certeyn, heer van Couwenburch! Gij, die uw geest te spits roemt, om *sommige zaken* voor waar aan te nemen, en in simpelen eenvoud te gelooven; gij betrouwt u wèl zeer groot op prinsen!’

‘Ik betrouw niet op Mylord Leycester, als prins, maar als mensch.’

‘Ei, gij, heer! die zoo groote *experiëntie* van menschen hebt, hebt nog dus groot geloove in *hen?*’

‘Nog altijd in dezulken, wier eigenbelang hen aan mij samen bindt!’

‘Machtige heeren weten sterke strengen wonder snel te breken! gij hebt dus geen geloove in 't geheel aan de menschen, waar zulke banden niet klemmen?’

Sommige nobele harten zonder ik uit.’

‘Alle menschen *zijn* menschen, heer Reingoud! Doch, zoo de Graaf u kon opgeven, wat zoudt gij aanvangen?’

‘Ik weet het niet, heer doctor! en ik wil, noch kan daarover narekenen. Alleen, gij weet, ik worde niet gaarne ondervraagd over mijne *opiniën* en voornemens. Ik heb geene onrust in 't geheel op dit punt. Ik houd voor zeker, dat Mylord mij iemand van zijnentwege zal zenden, of wel, dat meester Gerard zelf mij zal komen heenleiden, waar het mij goed zal zijn!’ En hij liet zich met *indolentie* neervallen in zijne kussens.

Gideon zuchtte.

‘Licht word ik zelf door den Graaf gebruikt, als boodschapper aan u!’ sprak hij.

‘Hoe nu?’ en Reingoud hief zich op, leunende op den elleboog. ‘Gij zijt toch niet reeds hier als Jobsbode?’

‘Ik ben niet!’ sprak Gideon, getroffen door de stroeve koelheid, waarmee zoo belangwekkende vraag werd geuit. ‘Alleen waarheid is, ik ben bij den Graaf ontboden, en ik was heengaande derwaarts. In 't wederkomen dacht ik u te spreken en te melden, wat ik zou vernomen hebben; doch deze zorgeloosheid van 't harpspel ontzette mij, en zoo keerde ik tot u in. Tijd heb ik nog te over; want ik weet, dat de predikanten van Zuid-Holland nu samen zijn tot een afscheidsgehoor bij Mylord. Ieder, die nu op 't hof gaat, gaat er voor 't laatst; dat *voor 't laatst* heeft altijd iets treffends, weemoedigs. Hoe moet dat niet dubbel treffen, als wij, uit het leven scheidende, eens tot elkander zullen zeggen: “Voor 't laatst!” En hij keerde zich half naar Jacoba en half naar Reingoud.

‘Maar er is een weerzien!’ sprak Jacoba rustig. ‘Zoo niet in den tijd, dan in de blijde eeuwigheid!’

‘Maar er zijn luiden, die aan zulk weerzien voor zich niet gelooven,’ hervatte Gideon, ‘en dàn moet het smarte geven, te scheiden op zulke wijze, als weerzien onmogelijk maakt.’

‘Gij kost wat vroolijker *propoosten* kiezen, heer doctor! als gij ons eenzamen komt bezoeken!’ sprak Reingoud, met een satyrieken glimlach en met beduiding. ‘Want zulke flitsen treffen gansch

niet de luiden, daarop ze gemunt zijn; en anderen, die zulke kwellinge niet van noode hebben, geven ze smerte!' En hij wenkte, dat hij op Jacoba zou zien, die wat bleek was geworden, en die nu vroeg:

'Er zijn dan zulke luiden?'

'Zulke zijn er, en te velen!' hernam Gideon. 'Luiden, die den aardschen grond onder hunne voeten zien wegzinken, en die toch niet grijpen willen naar het anker der redding, dat hun uit den Hemel wordt toegereikt.'

'Zulke luiden hebben te weinig *fantasie,* om zich een denkbeeld te maken van zulke Hemelsche scheepvaart, daarbij te veel nuchter oordeel, om niet dus onjuist gegrepen beelden ietwat belachelijk te vinden!' sprak Reingoud.

'O! Hoe het zulke luiden beter zijn zou, dat nuchter oordeel te gebruiken, in een deemoedig gebed, om het geloove, dan om zich lustig te maken, over wat linksche beeldspraak, gebruikt uit goeder oogmerk, sinds sommige toestanden niet dan verbloemde redenen toelaten.'

'Zulke redenen worden ganschelijk niet verlangd, heer doctor! en de *discretie,* tegenover oude en jonge jaren beide, moest u ingeven, geene onderwerpen voor uw onderhoud te kiezen, dan die voor beiden behagelijk konnen zijn en verstaanbaar mogen wezen! Ik wenschte, u dit niet nogmaals, ik wenschte het u niet scherper te moeten zeggen, jonge man!' hernam Reingoud, op zóó kouden en hoogen toon, en met zulk een pijlsnellen blik, even heengeworpen op Gideon, dat deze wel moed moest hebben, om te antwoorden:

'Ik ken nog zwaardere plichten, dan die der *discretie,* heer van Couwenburch! Ik bidde u, om een onderhoud onder vier oogen, *nu* op dezen stond!'

'Ik hebbe geene geheimen voor mijne kleindochter!' zeide Reingoud.

'Ik heb te spreken, wat niet der vrouwen gehoor oorbaar is!' hernam Gideon vast.

'Wil blijven, Jacoba!' sprak Reingoud, op een toon en met een blik, aarzelend tusschen bevel en smeeking; want de jonkvrouw was opgestaan bij Gideon's eerste woord. Maar Gideon, met eene vastheid, die hij hem niet had toegekend, nam hare hand, en leidde haar het vertrek uit, met het woord:

‘Ga, me lieve! Laat ons samen!’

‘Gij misbruikt uwe *influentie* op mijn kind!’ sprak Reingoud, die, terwijl een onmerkbare glimlach zich plooide om zijn mond, Jacoba met de oogen gevolgd was. ‘En gij meent nu overwonnen te hebben, sinds het u vrij zal staan, alles te uiten, wat uw ijver u in den mond zal leggen. Ik miskenne de *intentie* niet, mijn goede jonge doctor! Doch ik beklage den goeden tijd en de goede woorden, die gij spillen gaat, tot zóó ijdel eene uitkomst! Eer gij dus aanvangt, overweeg dit! Wij hebben deze punten in den laatsten tijd dikmaals in de verte, en als op *neutraal* gebied, overwogen en besproken, en gij kunt u herinneren, dat ik gansch niet onkundig ben van de dingen, die gij bedoelt, daarvan ik het nutte en goede heb toegestemd voor anderen, mij zelfs soms heb onderschikt, naar de gebruiken en begrippen van anderen, zonder daarom voor mij zelf daarvan iets te behoeven.’

‘En met de verzekerdheid, dat gij zelf zulks nimmermeer behoeven zult,’ sprak Gideon, die hem, met zijn zachten, doch doordringenden blik scherp was blijven gadeslaan, en die, ondanks de overlegde koelheid, den scherpen toon der *ironie,* in de drift der woorden, waarmee ze werden uitgesproken, en de zenuwachtige trilling der lip wel had opgemerkt, dat er meer gevoel werd vermomd, dan bitterheid getoond.

‘Ik ben te wijs geworden, om mij behoeften te scheppen, die toch niet kunnen voldaan worden!’ sprak Reingoud.

‘Geene enkele zou onvervuld blijven, zoo gij slechts besluiten kost, u over te geven tot geloove!’ sprak Gideon snel; want dat woord was een oprechter, dan hij nog van dien man had gehoord op dit punt.

‘Luister, jonge man!’ sprak Reingoud nu, met diepen ernst. ‘Ik weet, dat uwe bedoelingen meer zuiver zijn, dan van eenig ander, en ik acht u meer schrander, dan een van hen, zulks ik u een vrijer blik wil toestaan in mijne ziele, dan ik één van hen heb gegund. Gij meent, dat ik niet geloove, Gideon! Maar ik zeg u, dat ik al zoo vast, als iemand, geloove aan dat leerstuk uwer religie, dat de Gereformeerde ministers, als ik mij wel herinner, *de leere der uitverkiezing* noemen. Ik geloove, dat daar door den God, die alles regeert, - schoon dan niet zoo *immediaat* en *absoluut,* als zij goedvinden ons te vertellen; sommige perso-

nen zijn voorbestemd, tot eene Hemelsche zaligheid, die hun alle leed en last der aarde éénmaal zal vergoeden, en die wel mag bestaan in het bewustzijn hunner heiligheid, in het verkeer met de heilige engelen, en mogelijk, in ietwes te kennen en te aanschouwen van den onbegrijpelijken Maker en Zijne werken; maar het getal der zulken zal gering zijn, zeer gering, uit den aard der zake zelfs. Al wat ik wete en ondervonden heb van menschen en menschelijke dingen, verzekert mij, dat het gemoedsbestaan der zulken is, van begin af, daarop geformeerd is en als gewijzigd. Ze zijn veelal wat onbruikbaar in 't wereldsche. 't Is, of ze alreede ten halve leven in dat andere gewest, en of ze die andere helft nog maar onwillig aan ons geven. Hunne eischen hier zijn niet groot, en ze geven licht op, wat anderen, met alle macht des verstands en der kracht, zullen vasthouden. Onder hen denke ik mij eene Jacoba, - een arme van geest, als Douglas, - een zekeren jongen *doctor,* die lijf en ziel al samen inspant voor de deugdelijke waarneming van zijn leeraarsambt, en die al zoo weinig aan zijne roeping daartoe twijfelt, als aan zijn eigen bestaan; maar noch onzen nobelen Graaf, - hoeveel hij zich zelf inbeeldt van zijne *devotie!* - noch een Kanselier, die alle kansen der Hemelsche toekomst, daaraan hij niet gelooft, zoude opgeven voor de enkele kans, om Mylord Leycester en de Staten de handen inéén te leggen, tot bate en oorbaar van den lande; bovenal niet zulke lieden, als uwe predikanten, die gesustineerd worden, geene zorge te hebben, dan omtrent der anderen zieleheil, dat ze ook wel hebben in den mond. Doch.... ja! ik versta wel uw smeekenden blik, en geef hun *gratie.* Slechts voere ik dit bij, om te zeggen, dat, zoo zeker ik deze dingen wete en versta van anderen, ik niet minder mij zelven heb geoordeeld, en wel, dat ik niet hoore tot de “vaten der uitverkiezing”; - vergeef mij, zoo de uitdrukking oneigen is! ik onthoud slecht en hoorde in zoolang Modet niet! - maar wel deugdelijk,’ en zijne stem klonk stout en hard, 'tot die veroordeelden van den beginne aan, daartegen de zotte uitvindselen van *absolutie* en zielmis al zoo weinig kracht hebben, als de sprookjes van genade en verlossing, daarmede onze predikanten ons en zich zelven het verstand aftobben, om ze te doen samenrijmen met de leerstukken van verlossing, en wat er meer zij! De natuur der zielen *kan* niet veranderd worden! Ik weet op

dit punt, wat mij *wacht,* zoo het geene vernietiging is. Ik verblind mij op niets; maar nu ook, ga mij niet aan met zulke redenen! Gij weet nu meer van mij, dan ik anderen heb gezegd of zeggen zal!'

'Nu bovenal zal het niet gezegd zijn, dat ik u dus troosteloos dáár laat, met zulke gedachten van bange wanhoop!'

'Wanhoop, jonge man! Waaraan onderkent gij wanhoop bij mij? Ik zeg u immers, ik heb dit alles overzien en ik berust! Voormaals, toen ik dit alles nog niet dus had bevat, heb ik weifeling gekend, tusschen onrust en hope, tusschen verlangen en vreeze, tusschen overleggingen van het *misschien* en *wie weet....* Nu heeft dat alles opgehouden; ik *weet* en ik berust!'

'O! Zoo waar ik een lankmoedigen Heer verkondig,' sprak Gideon; 'die aarzelingen, die onrust, waren nog wekkende roepstemmen Gods in uw harte! Dat gij die versmoord hebt en u daartegen verhard, was eene werking van den Booze in u! Het is u tot vermeerdering van schuld en zonde, meer dan eenige uiterlijke daad, daarover de menschen wrake roepen en u vervolgen! Gij hebt daarmede den geest Gods bedroefd, die zich aan u wilde openbaren, en u brengen tot erkenning van schuld. O! Dat de genade van Christus u die twijfeling en onrust opnieuw mochte wedergeven! En wedersta gij dan die stemme niet; maar luister, naar wat zij u zal ingeven, en bid, dat gij haar moogt leeren verstaan! Zie! Zij zal u het eerst leeren, u in ootmoed te belijden een schuldig zondaar, en na die belijdenis zult gij zien, wat àndere ruste dat werken zal in uw harte, dan die verstokte verdooving, die is, als de dood van eene levende ziele! Dàt zeker zou een eigenwillig naderen zijn, tot die verwerping, daarvan geen mensche zelf zal oordeelen, noch voor zich, noch voor anderen, en daarin gij u, met zoo stoute en zoo onzinnige berusting neergeeft! Wat zoudt gij u zelven uitsluiten? De Heere sluit u niet uit! De Heere heeft u gegeven een fijnen geest der onderscheidinge. Hij heeft niet opgehouden, tot u te spreken door de uitwendige roepinge van Zijn woord, en, als gij mij nu bekent, ook door inwendige roepinge in uw harte. Dat zijn wel zekere kenteekenen, dat Hij u niet wil voorbijgaan met Zijne genade, - dat Hij u zoekt! O! Geloof mij! Geloof mij! Eene ziele, als de uwe, is te kostelijk om verloren te gaan! Eene ziele, als de uwe, is Christus lief!'

‘Wat dwaasheid ijlt gij, mijn goede doctor! in den ijver van uwe geestvervoering? Christus *mij* liefhebben! Ik ken mij zelven! Genoeg hiervan. Laat ons van zaken spreken! Gij zijt bij den Graaf geroepen; kunt gij gissen, waarom?’

‘Ja! Laat ons van zaken spreken!’ hernam Gideon, die zich eene wijle had bedacht. ‘Want, in trouwe! Ik kan mij niet begrijpen, heer Reingoud! dat gij, die een zoo wijs en voorzienig man zijt, in het wereldsche, niet wat voorzorge neemt, om Jacoba's toekomst te verzekeren!’

‘Hoe kan ik zulke voorzorge nemen, of tot een besluit komen, eer ik zelve de uitkomst wete van mijn lot. Zij is met mij, en zal met mij blijven, tot dit beslist is.’

‘En dan?’

‘Dan zullen wij zien; doch, in trouwe!’ hervatte Reingoud, met eenige onrust op hem ziende. ‘Ik weet niet, heer Gideon! hoe gij daar nu op komt?’

‘Mij dunkt, dat is klaar te over. Toen de vrome jonkvrouw uit liefde voor u de keuze deed, met u te blijven, heb ik haar in die keuze gestijfd, schoon het inderdaad een offer was van hare verzekerde ruste aan uw zelfsbelang; doch toen hoopte ik van dit samenzijn eene andere uitkomst: ik hoopte, dat hare vroomheid u mocht bewegen, tot u zelven in te keeren, en zij, u verplegende naar het lijf, tegelijk u de ziele behouden mocht! Daarvoor kon en moest zij hare wereldsche uitzichten wagen, doch de uitkomst heeft ons teleurgesteld; haar bijwezen heeft u niet gewekt tot bekeeringe; nu vreeze ik het omgekeerde: zij zal deelgenoote worden van uwe straf, en lotgenoote in uw val.’

‘Gij zegt eene zotheid, doctor! Meent gij, dat ik haar zal aangaan met woorden, die mijn ongeloof haar in de ziele kunnen prenten? Ik ken dat lijden; zou ik er haar aan wagen?’

‘Ook vreeze ik geenerlei schade voor hare ziele, sinds zij Christus is toegeëigend; doch ik vreeze zeer voor haar, dat zij, wat het aardsche deel betreft, met u en door u, in veel last en lijden zal komen; gij, die niet gelooven kunt aan de liefde van Christus; gij zult wel *moeten* gelooven aan de rechtvaardigheid Gods, en ik vreeze van deze, nog hier op aarde, over u eenig groot en schrikkelijk oordeel; en wie zegt u, dat niet Jacoba....?’

‘Zwijg!’ riep Reingoud, wild en verbleekend. ‘Mij zelve, dat zij! maar haar....!’

‘Zij getroffen door u, gij getroffen in haar, zou dat een zóó gansch ongezien exempel wezen van den toorn eens Heeren, die gezegd heeft, “dat Hij de misdaden der vaderen verhaalt op de kinderen, tot in 't derde geslacht?”’

‘Jacoba getroffen door mij! Neen! neen! Ik zeg u, dat kan niet zijn!’ riep Reingoud met eene drift, die bewees, hoezeer de angst hem de kalmte tot nadenken benam. ‘Ik zeg u, dat zal niet zijn!’

‘En waarom niet? Waarom zou zij niet zoowel lijden *door* en *om* u, als de anderen, die rampzalig werden door uwe aanraking? Waarom niet zoowel, als hare moeder, gehuwd met een man, dien gij niet eenmaal schijnt te durven noemen, die haar kind in een klooster bracht, en uit wanhoop, over uwe vervolging tegen haar en de haren, zich het leven bekortte? Niet zoowel, als uwe ongelukkige vrouw, heer Reingoud! die stierf van zielesmart, haar door u toegebracht? Waarom niet zoowel, als de deerniswaardige vrouwe Laguillaire, die men *nu* pas heeft weergevonden, gesmoord in de golven; daarvan God alléén weet, of niet ook de vertwijfeldheid er haar heeft ingedreven?’

‘Heeft Marguérite *dus* geëindigd?’ sprak Reingoud, met eene zekere verslagenheid.

‘Ja! Zij heeft *dus* geëindigd; en wie zegt u, dat alle die slachtoffers uwer booze *passiën* niet gewroken zullen worden, in uwe éénige zuivere geneigdheid?’

‘Neen! neen!’ riep Reingoud, met klimmende onrust. ‘Dat is wat anders, gansch wat anders. Deze allen hadden ook hare schuld; maar Jacoba is een reine engel...., en zij zal gespaard worden.’

‘Jacoba *is* geen engel. Jacoba is eene zondares, als ik, als gij zondaren zijn, en zondaren kunnen wel door Christus verlost worden van het eeuwig verderf, maar dat beschermt hen in niets, tegen het onheil en het leed van eene aarde, sinds Adam vervloekt; en die armhartige engelen-reinheid, daarvan gij roemt en die niet is, beveiligt haar geenszins tegen de verzoekingen en ellenden, daarin God haar kan brengen, tot beproeving van haar geloove, tot meerdere heiliging van haar gemoed, tot ontwikkeling van hare kracht, en tot een oordeel over u, die haar lijden zult aanzien met tranen, en zonder geloove!’

‘Ongelukkige! wat heb ik u gedaan?’ riep Reingoud, en zijne

oogen puilden uit van angst. ‘Wat heb ik u gedaan, dat gij mij met die onrust de ziele belaadt?’

‘Ik zegge u dat, opdat gij verschrikt zoudt zijn, over de verfoeiinge uwer zonden, die tot de onschuldigen toe bevlekken en beladen, en opdat gij daarvan dien doodelijken angst en afkeer zoudt opvatten, die u nog in deze ure kunnen heenvoeren, om behoud aan de voeten van den éénigen Redder.’

‘Red mij eeniglijk dien angst van de ziele, dat Jacoba ietwes zoude treffen!’ bad hij, met saamgevouwen handen, en trekken, die zich verwrongen van smart. ‘O, mijn God! Neen! Gij kunt dat niet meer!’ riep hij op eenmaal. ‘Nu *dit* eens op mij gekomen is, voele ik het aan mijn hart, het *kan* iets overkomen en het *zal* haar treffen, gansch gewis en zeker! O, gij, Gideon! Men zeide mij, dat gij een zacht, dat gij een goedaardig, dat gij een edel mensch waart; maar een wreeder beul en een harder rechter stond nooit vóór mij. Wees gevloekt, dat gij mij die gedachte hebt ingegeven!’

‘Ik heb dezen vloek niet van u verdiend!’ zeide Gideon kalm; ‘maar ook, ik kan deze vreeze niet van u wegnemen.’

‘Neen, wees gezegend!’ hervatte Reingoud op éénmaal, ‘lk kan nu nog bedacht zijn op middelen, om het kwaad van haar te weren.’

‘Gij kunt en vermoogt niets te weren, niets van haar, trotsche man!’ sprak Gideon, die werkelijk in deze oogenblikken een gansch ander mensch scheen, met eenige hardheid. ‘Is uwe rampzalige onmacht u nog niet genoeg gebleken? Reeds hebt gij het gezegd: gij kunt niets voor u zelven; wat zoudt ge kunnen voor haar?’

‘Ja, ik kan nog wat voor haar! Ik kan nog veel voor haar!’ riep Reingoud, met wilde zegepraal. ‘Ik kan mij van haar scheiden; dat de vloek alléén mij treffe!’

‘Heeft dat ééne van de anderen behouden, dat zij niet met u waren?’

‘Ik *kan* hare toekomst verzekeren, door nu terstond, zoo haast hij hier komt, haar te verbinden aan den edelaardigen Leoninus.’

‘Zoo kunt gij haar voeren, in de armen van een man, dien zij niet kan liefhebben als gemaal. En weet gij, kortzichtige! of gij niet juist daarmede de hand legt aan het verderf, dat over haar kan beschikt zijn?’

‘O, mijn God! O, mijn God! Barmhartigheid! Ik vertwijfel!’ riep Reingoud. ‘Neen! neen!’ riep hij, opspringende. ‘Gij zijt hier. Gij moet haar beschermen! Gij zult haar niet verlaten! Barmhartigheid voor Jacoba! ‘U heeft zij lief, Gideon! Met u, die een Hemelsch mensch, een heilige zijt, bewerkt zij haar zieleheil! Verlaat gij haar niet!’ En de fiere man wrong zich aan zijne knieën, en omhelsde die.

‘Gij kunt veel voor Jacoba: haar opdragen aan God, zooals gij haar opdraagt aan mij, met erkenning van uwe afhankelijkheid. Gij tracht u nu vast te klemmen aan een mensch; waarom keert gij u af van God?’ En Gideon wendde zich naar de deur.

‘Gij gaat, Gideon? Gij gaat,’ riep Reingoud, ‘voordat gij mij gezworen hebt, dat *gij* haar beschermen zult! Gij moet het! Luister slechts! Gij zult zien, dat gij het *moet*....!’

‘Gij betrouwt u op menschen! Ik ben niet dan een mensch, en een van de zwaksten. Ik moet mijn eigen weg gaan! Ik *kan* niet voor haar zijn, wat gij *hoopt!* God zij u en haar genadig! want uwe verhardheid is groot en brengt zekerlijk onheil!’

‘O, mijn God! Hij is heengegaan!’ gilde Reingoud, toen hij het hoofd ophief. ‘En ik had hem zóóveel willen zeggen!’

Werkelijk ging Gideon, en waar hij in het portaal Jacoba trof, in gespannenheid wachtende naar de uitkomst van een gesprek, waarvan zij was uitgesloten, dat zoo wichtig scheen, en waar zij hem toespreken wilde en eene vraag doen, daar wees hij haar af met de hand, en verliet snel het huis. En toch moest hij eene wijle rusten, op de steenen stoepbank, en tot zich zelven komen, eer hij verder ging, en in zich zelven sprak hij:

‘Ik moet het wagen! U zij het aanbevolen, o, mijn God!’

Toen hij op het Hof aankwam, werd hij terstond bij Leycester binnengelaten. Zijn oponthoud bij Reingoud had gemaakt, dat er reeds naar hem was gevraagd. Hij vond bij den Graaf den Middelburgschen predikant, Jacobus Kimedoncius, en den Haagschen, Libertus Fraxinus, die de Graaf nog met zich had gehouden, waar hij hunne ambtgenooten van de Zeeuwsche en Hollandsche kerken had van zich gezonden.

De Graaf zat dicht bij een flikkerend vuur, dat hem noodig was; waar zijn gestel leed onder de guurheid van het seizoen, en waar hij te klagen had, dàn eens van koortsrillingen, dàn eens van pijnlijke krampen. Dicht gehuld in zijn zwart satijnen pels, met

vossebont gevoerd en omzoomd, was de schitterende gunsteling van Elisabeth ditmaal, in kleeding, weinig onderscheiden van zijne eenvoudige bezoekers, die ook hun zwart overkleed met pelswerk hadden geboord; en kennelijk scheen ook des Graven goedwillige gemeenzaamheid, de klove, die hen scheidde, niet weinig te hebben verengd; want ze schenen blijkbaar op hun gemak met hem, en stonden op kleinen afstand van hem, sprekende als met een geëerbiedigden, doch gemeenzamen vriend.

Zeker hadden zij nog eenige wichtige staats- en kerkbelangen met hem verhandeld, en nog eene laatste, schoon vruchtelooze poging gewaagd, op des Graven onwrikbaar besluit, om te vertrekken; want de jonge godgeleerde hoorde, bij het binnenkomen, Fraxinus zeggen:

'Doorluchtigste heer! wil u toch, omtrent de oorzaken van zoo haastelijke *resolutie,* klaarlijk mededeelen, aan de dienaren der Kerke, die ook *uwe* trouwe dienaren zijn, dewelke Uwe Excellentie ook hierin alle diensten zouden willen doen die in hun vermogen zijn; schoon 't hun doorgaand meer aan krachten faalt, dan aan ijver. Wil u toch verklaren, Mylord! Is het niet uit ongenoegen tegen de Staten, dat Uwe lordschap vertrekt?'

Leycester zweeg, en staarde in het vuur.

'Mylord Graaf! Ik bidde nederigst, om eene verklaring deswege. 't Is van de hoogste aangelegenheid voor de Kerke, *hoe* Uwe lordschap heengaat, *hoe* wij dit verlaten moeten uitleggen aan de bedrukte gemeente. Is het niet uit ongenoegen tegen de Staten?'

'De heeren Staten van Holland hebben mij dus ernstelijk aangehouden en gedrongen, om het tegendeel te verklaren, dat ik met eeden beloofd heb, hierop geen "ja" te zeggen; en zelfs dit schriftelijk te verklaren aan sommige *autoriteiten* en *particuliere* personen.'

'De *consciëntie* schijnt mijne heeren de Staten, op dit punt, niet veel gerustheid te geven, dat zij daarop zóóvele uiterlijke verzekeringen van Uwe Doorluchtigheid noodig hebben. Geen van ons, hoe ook bedroefd over dit heengaan, heeft zich zulk een getuigenis noodig geacht.'

Leycester glimlachte even.

'Ik heb het hun niet geweigerd,' hernam hij; 'schoon daarmede niet onwaar gemaakt wordt van hetgeen is, maar, omdat

ik dit goede volk, dat mij zóó blijde welkomste gaf, niet wilde verlaten, onder zoodanige wanordre en *diffusie,* als de heeren Staten bekend hebben daarvan zonder dat te wachten, daarmede noch de religie, noch de dienst van Hare Majesteit eenigszins zoude gevorderd zijn.'

'Leider! Wat we voor die hooge belangen betere hope hadden, van uw afgebeden komst....!' waagde Fraxinus.

'En ik dan!' riep de Graaf, met wat heftigheid; doch zich matigende, vervolgde hij: 'Een ieder vergete de krenking, en drage bedroefdheid en teleurstelling op waardige wijze, die hooge belangen overgevende aan den Heer, en Hem die opdragende in den gebede! In mijn afzijn zult gij hierin handelen, als gij tot den welstand en den troost der gemeenten vorderlijk zult vinden! En nu, ga, Fraxinus! wees welgemoed! en geloof, dat ik de goede zaak en hare trouwe dienaren in ernstelijke *recommandatie* zal houden en in goede geheugenis, zoowel in Engeland, als verkeerende onder u!'

En met dit woord, reikte hij Fraxinus de hand, om te kussen, en gaf hem zijn afscheid; toch ging deze niet, zonder zich een weinig de misdeelde te voelen, want Kimedoncius bleef en Gideon kwam! Wij ook nemen afscheid van Fraxinus, om hem niet weer te vinden in dit tijdperk, en met de overtuiging, dat wij hem verlaten, zooals wij hem het eerst hebben ontmoet; slechts wat rijker aan ondervinding en wat armer in hope, zonder dat de winst van de ééne, en het verlies van de andere, hem de ijdelheid zijner bejagingen hebben doen inzien.

'Onze jonge doctor staat daar zóó vreemd te kijken, of wij Arabisch spraken!' zeide Leycester, Gideon wenkende, nader te komen.

Werkelijk stond de jonge doctor, met wat verdriet, aan te hooren, hoe Leycester, ondanks zijne eeden, onvoorzichtiglijk juist die ontevredenheid liet doorschemeren, die hij beloofd had, te verkroppen; want, dat zij bestond, werd door beide partijen stilzwijgend ondersteld, en dat hij die onvoorzichtigheid pleegde, tegenover een Fraxinus, kon juist dàt kwade werken, wat men wenschte te verhoeden. Ook was Gideon's antwoord een weinig strak:

'Ik achte de politiek niet van mijne *compententie,* Doorluchtigheid!'

Zonder hierop te antwoorden, sprak de Graaf:

‘Ik wachtte, dat gij, nevens de ander predikanten, zoudt gekomen zijn, tot een afscheidsgehoor....’

‘Mylord! Nog geen vaste dienaar zijnde, had ik daartoe niet het recht.’

‘De welwaarde Kimedoncius heeft mij dat *geobserveerd,* en daarom heb ik u ontboden door den Kanselier wetende, dat gij in 's Hage waart. Ik wilde u *recommandeeren* aan den achtbaren welwaarden man hier, wetende, dat sommigen uwer toekomstige ambtgenooten wel wat kitteloorig zijn, en u moeite mogen maken, in mijn afzijn, over kleine zaken! Hij zal u vriend en raadsman strekken, waar gij zulks mocht behoeven!’

Gideon, die op zulke bescherming niet bijzonder gesteld was, vond echter die van Kimedoncius eene der minst ongevallige. Deze Middelburgsche predikant Kimedoncius is een der bewijzen, dat wetenschappelijke kennis en grondige geleerdheid hand aan hand kunnen gaan met sterk sprekende Gereformeerde *orthodoxie;* want, zoo de laatste niet erkend ware, men had hem niet tot *praeses* gekozen op de Leycestersche Synode, en zoo de roep van de eerste zich niet verre had uitgestrekt, men had later den Nederlandschen kerkleeraar niet, uit het diepste van Zeeland, opgeroepen, om hoogleeraar der godgeleerdheid te zijn aan de Heidelbergsche school. Ook wisselden de beide mannen een hartelijken handdruk, en Kimedoncius zeide:

‘Uit Génève heb ik berichten van u, jonge broeder! en gij waart mij reeds aanbevolen, door den heer van Aldegonde!’

‘En nog wilde ik u berichten vragen, omtrent den heer van Couwenburch!’ hernam Leycester. ‘Men heeft mij gezegd, dat gij hem trouw bezoekt; en daar wij, voor zijn aardschen welstand, niet *al* kunnen doen, wat wij wenschen, zoo wenschten wij wel wat ruste te hebben op den staat zijner ziele, schoon de heer Fraxinus, die hem lestmaal bezocht, daarvan een deerlijk tafereel ophing, en hem harder vonnist, dan de heeren Staten, die hem alleen voor den tijd veroordeelen, terwijl Fraxinus er de eeuwige verdoemenis bij uitspreekt.’

‘Daarin gaat mijn welwaarde broeder verder, dan het eenig Christen, laat staan een dienaar van 't Evangelie, betaamt!’ begon Kimedoncius. ‘Het oordeel komt niemand toe, en de liefde mag niet verflauwen in ijver, zelfs niet, waar ze stuit op de ver-

hardheid der harten. Waarheid is, dat die ongelukkige man ergernis gegeven heeft aan alle vromen in den lande, en velen onzer broederen tot eene belaching heeft gesteld, zich aanstellende en bij hen doorgaande voor een godzalig man, en gevende toch zulke openlijke ergernisse, daar nu al 't land af gewaagt. Dat is wel deerlijk, maar de bittere smaak daaraf mag niemand afschrikken, zich omtrent hem te bemoeien. Ik heb wel het schavot betreden, om Ymbize in den dood bij te staan, en ik dank er God voor, dat tot zijn heil mij de sterkte niet ontbroken heeft!'

'Zoover zal het, geve de Hemel! met heer Reingoud niet komen!' sprak Leycester, een weinig verbleekend. 'Ik, die hem beter gekend heb dan anderen, kan getuigen, dat hij een wonder mengsel was van veel goeds, met veel kwaads; en dat de haat, die hem vervolgt, meer is het gevolg van den strijd zijner begrippen en overleggingen met de beginselen en de belangen van dezen landaard, dan wel een booze toeleg ter *praejudice* van 't land; wat zijne zonden aangaat, gij beiden weet, wat de menschelijke zwakheid is! Hij heeft de zijne....'

'Zwakheid, Mylord! lacy!' antwoordde Gideon. 'Het is juist zijne sterkte, die zijne grootste ramp is, als zijne grootste schuld, of liever, zijne allergrootste zwakheid! Iedere gedachte aan deemoed, zelfs voor God, is hem een gruwel; en schoon ik toestem, dat hij niet kan gemeten worden met gewone mate, zoo vrees ik, dat juist dit zijne veroordeeling zal zijn; sinds hij dit alles heeft geweten en gekend, ook niet onkundig is gebleven van den wil des Heeren, en slechts onnoodig heeft geacht, dien te doen! God wete, hoezeer ik schuwe en af keure liefdeloos handelen met gevallenen, doch ik heb de allerlaatste proeve met hem gewaagd, hebbende uitgevonden de eenige kwetsbare plek zijner ziele, en daarop ingehouwen met het dreigende zwaard van Gods toorn!'

'De Heere geve Zijn zegen daartoe!' sprak Leycester; 'doch ik wilde u beiden juist voorstellen, mij behulpzaam te zijn, in 't veiligen van den ongelukkige tegen zijne vijanden, terwijl gij hem redt van zich zelven.'

En terwijl de Graaf hun dat plan mededeelt, moeten wij even naar het huis in de *Hoogstraat,* omzien.

Het duurde nog eene wijle, eer Reingoud tot Jacoba terugkeerde; maar toen ook zag hij er uit, 'als een veranderd mensch,'

vertelde zij later. Hij was doodsbleek, zijn hoofd was gebogen, zijn gang waggelend; en eer hij tot haar sprak, bleef hij eene wijle zitten in eene doffe verslagenheid. Er lagen papieren om hem heen, en hij hield een klein pakketje in de hand.

'Jacoba!' sprak hij. 'Ik heb mij besloten tot een offer, dat ik nooit had gemeend te kunnen brengen! Het is wel het zwaarste, moeizaamste, dat mij nog in het leven is voorgekomen; doch het moet zijn. Zweer gij mij, dat gij het van uwe zijde niet zult verzwaren door tegenstand! Zoo straks heb ik gezegd: "De eerste maal, als ik u iets beveel, moogt gij van mij gaan!" nu zeg ik u, beloof mij, het eerste bevel, dat ik geven zal, te gehoorzamen, zonder woord of wederwoord, zelfs al kwam doctor Gideon u het tegendeel als plicht opleggen!'

'Gideon is heengegaan,' sprak Jacoba smartelijk, 'op eene wijze, als zou hij nooit keeren!'

'Het kan ook wel zijn, dat hij niet keert! Het kan ook wel zijn, dat Leoninus voortaan vergeet, naar ons om te zien! 't Kan ook wel zijn, dat de Graaf van hier trekt, zonder zich in ietwes over mij te bekommeren! Dit overwogen hebbende, moest ik daarin voorzien, en heb dat gedaan, zooveel een mensch, in zoo iets te voorzien, mogelijk is. En gij, Jacoba! bidt gij God, dat Hij dit ondernemen zegene, om uwentwil! Dit papier, Jacoba! is mijn testament. Bewaar dit met zorge! Het geeft u al mijn goed, waarover hun recht of onrecht mij de beschikking zal laten. Dezen brief brengt gij aan Mylord Leycester, aan den Graaf zelf, in zijne eigene handen, en in geene andere, hoort gij!'

'Wanneer, grootvader! sinds de Graaf morgen vertrekt?'

'Nog heden gaat gij naar 't Hof.'

'Heden?'

'Op dezen eigen stond. Sla alleenlijk eene huik om! - als jonkvrouwen doen, die uitgaan; - en ga naar....!'

'Wie zal mij leiden, te avond, in de vreemde stad?'

'Ik verzel u!'

'Gij uitgaan, heer?'

'Ja!' hernam hij, met een diep smartelijken glimlach. 'Licht voor 't laatst!'

'En uwe vijanden?'

'Ditmaal zullen zij over mij tevreden wezen. Kom, lieve! vraag niet meer.'

En toen zij even wegging, om hare huik om te slaan, barstte hij uit, pijnlijk de hand op het hart gedrukt:

‘O! Mijn God! Neen! Ik kan haar niets zeggen! Ik zou te week worden, zoo ik een traan zag. Mij gansch van haar scheidende, en mij overgevende, aan hetgeen zij noemen “hun recht,” zal ik licht de ellende afweren, die dit onschuldig hoofd zou treffen, om mij en met mij. Niet, omdat *hij* het heeft gezegd; maar, - omdat ik het voele, dat het zoo zijn kan, - omdat die vreeze nu eenmaal op mij vat heeft gekregen, - doe ik dit; en zekerlijk, ik doe wel!’

Zoo was Reingoud. Hij had wel de kracht, om een offer te brengen, dat zijn hart brak, maar niet de kracht, om het offer van een gebroken hart op te dragen aan den Heer, - als Gideon het had gehoopt; - en de eenige daad, die alle zijne wonden had kunnen genezen, en alle zijne zonden bedekken, was hem te zwaar.

Toen Jacoba keerde, gedekt met hare huik, sloeg Reingoud haastig een mantel om, nam zijn hoed, en, hare hand vattende, ging hij met haar de gang door. Onder hunne laatste belangvolle samenspreking, hadden zij intusschen niet gehoord, of, wel hoorende, er niet op gelet, dat de klopper van de huisdeur veelmalen was geheven; en met verrassing voor Reingoud, met schrik voor Jacoba, vonden ze dus aan de huisdeur hun bediende, Samuël, in heftig geschil met eenige mannen, die begeerden binnen te komen, en die het nu werkelijk deden, zoo haast ze den heer des huizes opmerkten. Het waren boden van mijne heeren de Staten van Holland. Een van hen, vergezeld van den procureur-generaal, toonde Reingoud een schriftelijk bevel van de Staten van Holland, dat deze vier mannen aanstelde als zijne bewakers; en Reingoud, die anders de man was geweest, om hun, met trots en met dreigingen, zijn huis te verbieden, trad terug en liet hen binnengaan. Hij zeide alleen:

‘Zij komen tot mij; het zij! Ik was op het punt, om tot hen te gaan! Alleen, gij mannen! uw bevel luidt tegen mijn persoon alléén; laat deze jonkvrouw haars weegs gaan, zonder verhindering!’

‘Mij scheiden van u, grootvader?’ riep Jacoba verschrikt. ‘Op zulken stond?’

‘Gij hebt eed gezworen, mij te gehoorzamen, zonder weder-

spraak!' hernam Reingoud vast. 'Ik zeg u niet, omdat het voor uw heil is; want dat zou u nietmetal wezen; maar ik zeg u, dat *ik het wil,* en dat moet u genoeg zijn!' en hare hand vattende: 'Ga, kind!' en even liet hij haar los; toen weer haar het voorhoofd kussende, sprak hij nog: 'Ga, Jacoba! gij toch zijt een engel, en God zal met u zijn! Samuël! vergezel mejonkvrouw!'

En schoon het arme kind hier niet denken kon aan eene scheiding voor altijd, sneed het haar door de ziele, die laatste blik, dien Reingoud op haar sloeg; zoo vol vastheid, en zoo vol oneindige smart. Samuël, op een wenk van zijn meester, bood haar den arm, en leidde haar voort. Reingoud bleef alleen, met zijne gehate wacht. Om te weten, hoe deze tot hem kwam, moeten wij het oog van hem wenden en weer naar *het Hof,* schoon niet Jacoba's weg gaande.

In de galerij en in de kamers, tot voorzaal strekkende, of tot verblijf van Leycester's hofgenooten, heerschte reeds de woeling, de drukte en de wanorde, die met een aanstaand vertrek van zulk een stoet moest gepaard gaan. Sommige meubelen zijn verzet of ontruimd; eenige beambten zijn reeds met de jonge edellieden weggetrokken naar Middelburg, of nu vooruitgereisd naar Delft en Dordrecht, om er 's Graven logies te gaan ordenen; de hofdienst wordt niet meer geregeld verricht; sommigen nemen dubbele plichten waar, anderen verzuimen juist die, welke hun zijn opgelegd, om dezulken waar te nemen, die zij door anderen verzuimd zien. Onder dit alles wordt er dus nauwelijks gelet, op wie inkomt en uitgaat, en in eigenlijken zin mocht de Graaf gezegd worden, open hof te houden.

Tusschen de algemeene onrust in, zat de provoost-generaal des Graven, master Gerard, met eenige officieren der Engelsche lijfwacht, en omringd van sommigen zijner manschappen, in vroolijke gezelligheid, rondom den haard in zijne wachtkamer. Daar komt op eens de statige persoon binnen van meester Florisz., procureur-generaal van den hove van Holland, en laat zich, bij master Gerard, aandienen door twee Engelsche boden van hetzelfde hof. Deze staat op, en zich wat haastig begevende buiten den kring om het vuur, vraagt hij, 'wat er van des procureurs begeerte kan zijn?'

'Eeniglijk dit, te weten,' hernam deze, 'of de bewaring van den persoon van Jacques Reingault, heer Couwenburch, is te uwen laste?'

Master Gerard antwoordde met een kort en strak ‘ja!’

‘Dan begeerde ik, uit naam mijner meesters, te weten, waarom Uwe Edelheid dien persoon zonder eenig opzicht laat? Hij is sinds vele dagen geheel zonder wacht, en is ieder ommezien van logies veranderende; zulks men daarop niet het oog zou kunnen houden, en zijn huidig verblijf is alleen bij toeval ontdekt, door een zonderling spel en maatgeluid, vóórgisteren en heden uit hetzelfde huis gehoord, en gebleken dezelfde half-papistische muziek te zijn, daarmede zijne kleindochter, reeds tot veler groote ergernis, in eene andere wijk en huizinge, zich was verlustigende!’ En toen de spreker zag, dat zijn hoorder telkens van kleur wisselde, en dat hij hem, met fiere en toornige blikken, bleef aanzien, zonder te antwoorden, herhaalde hij nog eens: ‘Spreek toch, mijnheer! Waarom laat gij dien gearresteerde zonder wacht?’

‘Dat gaat u niet aan!’ antwoordde toen master Gerard. ‘Mij is zijne bewaking toevertrouwd, en ik zal daarvoor zorgen, op de wijze, die ik goed en oorbaar acht.’

‘Mijne heeren de Staten hebben meenen te onderkennen, dat dit gebrek aan opzicht van uwe zijde, was voortspruitende uit de meening van Mylord Leycester, die hem aan Hunne Edelmogenden ter *justitie* hebbende overgegeven, ook van hunne zijde voorziening daarin kon wachtende zijn.’

‘Neen, mijnheer! Neen! Eene zulke bedenking ligt niet in de *intentie* des Graven, noch heeft dit konnen zijn; en uwe heeren meesters hebben hier, als elders, zich fijntjes verstaan.... op *een verkeerd verstaan.* Laten zij slechts zorgen, niet in even *verkeerden* zin te *handelen.’*

‘Mijne meesters hebben reeds naar deze *intentie* gehandeld, hebbende *provisioneel* mij *geautoriseerd* tot zijne bewaring, daartoe ik gesteld heb in zijn logies vier boden, u hiervan aandienende, als mij *discretelijk* dunkt.’

‘Wat aandienen? Wat discretie?’ riep master Gerard heftig, die niet enkel Reingoud diende om Leycester, maar die hem zelf lief had gekregen door dien zonderlingen invloed, dien deze wist te oefenen op al de hem omringenden. ‘Ik kenne niemand zóó vroom, zóó vroed en zóó machtig, dien ik de bewaking aanvertrouwe van den minsten gevangene mijner zorge bevolen, laat staan van een persoon van het aanzien en de qualiteit des heeren van Couwenburch; en daarom, sir! zal ik haastelijk u en uwe

insolente boden van die zorge ontslaan. En zoo ze niet gewilliglijk gehoorzamen, *be sure,* sir! ik zal de *rascals* in stukken houwen, en de hoofden u naar den voet werpen.'

En op een wenk, deed master Gerard zich volgen, van zestien of zeventien zijner lieden, en toog daarmede *het Hof* uit; maar meester Florisz. en zijne boden volgden hem, onder allerlei woorden en bedreigingen, die voor de gelegenheid pasten, en door master Gerard op het heftigst beantwoord werden; terwijl hij zijn toorn, in Engelsche en Hollandsche vloeken en dreigingen, lucht gaf. De procereur-generaal volgde hem, diens ondanks, den korten afstand, naar de *Hoogstraat,* om te zien, hoever hij zijne dreigingen zou durven uitvoeren, zonder den Graaf daarin te kennen, of wel, om te verhinderen, wat hij voornam. Maar master Gerard, die zich in zijn recht wist, zag er weinig op, hoe hij dat recht handhaafde, hierin zijn hoogen meester niet ongelijk; en nauwelijks in het huis van Reingoud gekomen en verwonderd, dat hij dezen vond, in zóó rustige gelatenheid, zich verdragende met zijne opgedrongen kerkermeesters, riep hij hem haastig toe:

'Wees goedsmoeds, sir! Ik ga u haastelijk ontslaan van die schelmen!' En de daad bij het woord voegende, deed hij, met behulp van eenigen zijner manschap, de boden vluchten, dat intusschen niet toeging, zonder verwering van dier zijde, en dus ook niet zonder geweld van de zijde der Engelschen, die hunne vuisten geene te slechte wapenen achtten, waar de scherpere klingslagen wel wat al te moorddadig mochten geacht worden.

De procureur-generaal, op het allerhoogst verontwaardigd en verbitterd, dat hij zijne lieden had zien uitdrijven, wilde deze ergernis en dit vergrijp, dat hij een vergrijp tegen de *justitie*achtte, terstond aan zijne heeren meesters, de Staten van Holland, gaan aandienen, die op het stadhuis, in de nabijheid der *Hoogstraat,* nog vergaderd waren, en den uitslag van hunne poging wachtten; doch, hetzij master Gerard dat ontwerp raadde, hetzij hij, het aftrekken van meester Florisz. en de zijnen, hield voor eene laffe vlucht en bewijs van zijne onwettige handelwijze; hij liep hem na, met eenigen der zijnen, en beleedigde hem, door het grove woord: 'Gij vlucht, schelm! gij vlucht!' En toen dat werd teruggegeven, door een uitdagend antwoord, of een tergenden blik, viel master Gerard, in de dronkenschap zijner woede, als een razende op den procureur-generaal aan, greep hem bij

de borst, sleurde hem met zich, en het kwam tusschen die beiden tot een akelig worstelen, waarbij meester Florisz. wel de lijdende partij had kunnen worden; - want de groote menigte nieuwsgierigen uit het volk, en de Hollandsche en Engelsche soldaten, die de twistenden omringden, waren veeleer dààr als begeerige toeschouwers, en desnoods tot aanhitsing van een zulken twist, dan om die te scheiden; zoo niet van tweeërlei zijden ontzet ware opgedaagd, en twee mannen zich naast hen hadden gesteld, en gelijkelijk een nieuwen aanval hadden afgeweerd. De één was de fijne hand van Douglas, die zich eenvoudig legde, met een gebiedend gebaar, op den arm van den forsch gespierden Gerard; de ander, de forsche vuist van Elias *le Lion,* die nu Florisz. afhield van nieuwe verdediging, terwijl hij zich zijn schild stelde tegen nieuwen aanval.

Ieder van hen, door een heer van zijne eigene natie, en van genoegzaam gezag, dus weerhouden, week in haast terug, en terstond daarop zeide Douglas eenige driftige woorden in 't Engelsch tot master Gerard, en Leoninus deed een luid vermaan tot ruste aan zijne tegenpartij; de gewapenden van weerszijden deden het volk uitéengaan, en meester Florisz., met een blik van woede, doch zonder nieuwe bewijzen daarvan, trok af met zijne vier boden, om zijn beklag te doen aan de heeren Staten van Holland.

'*I may be damned, sir!* Zoo ik iets van eene juffer of edelvrouw gezien heb, zelfs niet de slip van haar kleed!' sprak master Gerard, als antwoord op Roger's vraag.

'Maar, master Gerard! gij wist doch, dat heer Reingoud's kleindochter met hem was! Gij hadt moeten toezien, op hare ruste en veiligheid het eerst! Gij wist doch, dat de *intentiën* van Mylord waren....'

'Het is wel wat moeielijk, *my young master! intentiën* te raden, die ons niet zijn medegedeeld!' hernam master Gerard, wel met eerbied, maar toch met die zekere hardheid in den toon, die bewees, dat zijn bloed nog wat warm was, door de hitte van zijn twist.

'Ei, Roger!' riep Leoninus. 'Veel beter ware het, bij heer Reingoud te gaan, en te zien, wat er van is, dan den heer provoost te berispen, die in deze dingen, vreeze ik, zich al meer moeite gegeven heeft, dan wel noodig was, en die wel wat haast

mag maken, met deze lieden af te trekken, en zich over dit *tumult* te verantwoorden bij Mylord.'

'Voor *mijne* verantwoording heb ik gansch geene zorge!' sprak de provoost, die nu zijns weegs ging, nadat hij eenigen zijner lieden had gesteld voor Reingoud's huis, meerder ter bescherming van dezen, dan tot zijne bewaking.

De beide jongelieden gingen bij Reingoud binnen. Zij vonden hem in zijne fiere en kalme houding, en met den glimlach der *ironie* op het gelaat. Dat gevecht, om zijnentwil, had alle bittere en booze tochten in zijne ziel wakker gemaakt.

'Het blijkt nu toch, dal de Graaf mijn offer niet aanneemt, of dat hij het onnut acht!' sprak hij tot de jongelieden.

'Welk offer?' vroegen zij.

'Dat ik hem door Jacoba liet aanbieden! Ik zou hem van mijne zorge ontslaan! Ik zou mij stellen, als zoenoffer zijner bevrediging met de Staten! Hij zou mijn verloochenen! Ik zou mij laten oordeelen, mits hij mij Jacoba beschermde, tot voogd en vader strekte, en op zulke wijze verzorgde, als ik hem bad.'

'Wij komen van 't Hof, en de juffer is daar niet aangekomen!' sprak Leoninus. 'De twist, tusschen master Gerard en meester Florisz., dien wij hadden opgemerkt, gaf ons zorg voor uwe en hare ruste, en daarom komen wij herwaarts!'

En de kreet, dien Reingoud toen uitstiet, was een kreet van vertwijfeling.

'O, mijn God! Gideon's profetie....!'

Of hij, alléén gebleven, dien kreet verwisselde met den toon van rouw, van boete, van bede, kunnen wij niet zeggen; want wij volgen de jongelieden, die niet vele woorden wisselden, om hem te troosten, maar schielijk weg ijlden, om Jacoba op te zoeken. Zij vonden haar niet, in eene der straten of wegen, in den omtrek van 't Hof, en zij keerden derwaarts terug, in eene stemming van onrust en droefheid, die, gewijzigd naar ieders karakter en naar de mate van belangstelling voor de verlorene, bij Elias zich openbaarde, in een ernstig en koelbloedig overwegen van mogelijkheden; en bij Douglas in eene mismoedigheid, die tot verbijstering steeg, toen ook op het Hof geene Jacoba was gezien.

Leycester, die nu nevens Kimedoncius en Gideon, ook nog Meetkerke en den Kanselier, met zich had, was niet weinig verrast en ontstemd, toen hij dit verhaal der jongelieden hoorde, of liever

van Elias; want Douglas was neergestort op zijne knieën, naast zijn zetel, de handen voor de oogen, en in eene zulke spanning, dat Gideon zacht tot Leycester zeide:

'Mylord! zoo er nu keuze moet gedaan worden, in deze laatste ure, tusschen het voldoen of het weigeren, zal dan de hooggeboren heer hem richten, of de vader?'

'Bij God, sir! laat eerst de jonkvrouw gevonden zijn!' sprak de Graaf. 'Doch dit moet ik zeggen: zoo ik, als staatsman, mij te beklagen heb, hier gekomen te zijn, zoo klage ik als mensch, dat ik tot hun groot onheil zoovele leden van mijn geslacht heb met mij genomen. Mijn stiefzoon richt verwarringen aan, die mijne taak verzwaren. Mijn nobele neef laat het leven in den strijd; zijn verlies kost zijne vrouwe de gezondheid, zijn huis een erfgenaam; het kost mijn eigen zoon het verstand! Voorwaar! De Heer straft mij veelvuldig, voor de vermetelheid, dat ik zulke taak op mij nam, en nog dwaas genoeg meende, winst te doen! Maar, eilieve! wij krijgen bezoek, en op vrij onstuimige wijze; men opent de deur, zonder aanmelding der deurwachters! Niemand is op zijn post te dezer dagen. Nadert, in Gods naam! dat we in 't eind weten, wat dit beduidt.'

Drie personen vertoonden zich. Twee daarvan hielden zich bescheiden staande aan den ingang van de deur, dat waren doctor Julio en Barbara Boots. De derde kwam langzaam het vertrek in, en deze ziende, sprak Leycester:

'Bij den Hemel! dat is heer Reingoud's kleindochter; maar het gelijkt wel hare geestverschijning!' In waarheid! In het blinkend witte gewaad, met den nevelachtigen sluier, met den langzamen, weifelenden gang en de doodelijke bleekheid harer trekken, had zij iets van dat uiterlijk, waaronder het bijgeloof zich verschijningen voorstelt.

Zij trad de zaal dóór, met gebogen hoofd, tot bij den Graaf. Dààr knielde zij neder, en reikte hem Reingoud's pakket.

De Graaf hief haar op, met wat drift.

'Eilieve jonkvrouw!' sprak hij. 'Gij hebt ons wel zorge gemaakt over uwe welvaart; toch zijn wij allen verheugd, u in welstand hier te zien. Neem eene wijle uwe ruste, tot wij dit inzien, om te weten, wat uw heer grootvader van ons wenscht!' En na gelezen te hebben, sprak hij: 'Het ééne nemen wij aan, het andere niet. Eilieve, Kanselier!' en hij reikte Leoninus een ander papier. 'Dit is aan u gericht.'

‘Ik weet, wat het inhoudt, Mylord!’ hernam deze. ‘Deze oorspronkelijke akte alléén ontbrak mij.’

Gideon had intusschen Roger Douglas zachtkens opgericht, en sprak hem toe:

‘En nu, Roger! deze ure zal u de eindbeslissing brengen. Wat die zij, belooft gij mij bedaarheid en berusting? Zekerheid in het lot is reeds zooveel voor onze kalmte!’

Roger legde de hand op het hart, als bij eene belofte; maar hij kon niet spreken, en zag alléén op den Graaf, met een smeekenden blik.

‘Roger!’ zeide deze zacht. ‘Ik zal niet meer hinderen, wat gij uw geluk noemt.’ Toen stond Leycester op van zijn zetel, en Jacoba bij de hand nemende, sprak hij: ‘Jonkvrouw! uw grootvader heeft u onze zorge aanbevolen, en geeft ons over u vaderlijke rechten! Wij zullen er van gebruik maken, om nu terstond uwe toekomst te verzekeren, naar uw eigen meesten wensch en welbehagen!’ Toen haar iets verder voerende, plaatste hij haar recht over Elias Leoninus en Roger Douglas. ‘De één van deze jonge mannen heet uw bruidegom, maar hij heeft mij bericht, dat hij het niet is met uwe volle keuze, en dat hij u zal afstaan, waar uw hart anders kiest. De andere is mijn zoon, die u alléén eene middelbare fortuin zal aanbrengen, maar een hart vol vurige liefde. Kies nu tusschen die twee! Wien begeert gij tot echtgenoot?’

Een doffe zucht en eene siddering doortrilde de borst van Douglas. Elias was kalm, en zijn helder oog staarde vast en rustig op Jacoba. En die jonkvrouw, die zoo schuchter was, scheen nu moed te vatten, om te spreken, daar zij het *moest,* en hoewel hare stem wel wat gedempt was van toon, zeide zij met eene zekere vastheid:

‘Mylord Graaf! ik moet waarheid zeggen: ik begeer geen man in 't geheel; ik bidde van Uwe genade, te mogen leven met mijn grootvader!’

‘Nu, dat is dwaasheid, kind!’ hernam Leycester. ‘Bij heer Reingoud zult gij geenszins meer kunnen verblijven, hoe 't hem ook nog vergaan moge, en wij hebben gezworen, u te verzorgen! Kloosters hebben wij hier niet meer, en wij kunnen u ook niet medenemen naar Engeland. God vergeve u, dat gij ons deze ure nog met zulke weifeling verzwaart! Daarom ook, maak er een

einde aan, en verklaar, aan wien van de jonge mannen, hier aanwezig, of anders, aan welken afwezende, gij uw lot en leven wilt toebetrouwen, sinds ge van minne niet schijnt te weten?'

Toen zweeg Jacoba, en haar blik alléén sprak, en hief zich aarzelend op naar Gideon. Hij had haar begrepen; snel trad hij naar haar toe, en sprak zacht:

'Wees gedankt voor uw vertrouwen, zuster!' Daarop luider tot Leycester: 'Mylord Graaf! Voor u, als voor onze eerste overheid, en voor den eerwaarden heer Kimedoncius, en voor alle deze heeren als getuigen, verklare ik, deze jonkvrouw te nemen tot mijne bruid en aanstaande vrouwe!'

'Nu, God zij lof! neem mijn zegen tot dit besluit!' riep Leycester; 'en morgen, vóór ons vertrek, *ordonneeren* wij den wettelijken ondertrouw voor kerk en magistraat. Voor de bruidsschat zorge ik!'

'En ook een weinig Jacoba's oudoom, Livarez!' sprak de Kanselier glimlachend; 'sinds het mij, uit heer Reingoud's bekentenissen en getuigschriften, gebleken is, dat des aarts-dekens oudste zuster zijne vrouw is geweest en Jacoba's grootmoeder. Jacoba's vader, Herrera de Diaz, met heer Reingoud's dochter gehuwd, is die gehate neef van uw oudoom, Gideon!'

'Dus diezelfde Diego Herrera de Diaz, wiens brief mij zoo groote moeite heeft gemaakt met Modet?' vroeg Gideon, 'en waarin werkelijk gesproken wordt van den afstand eener erfenis, ten behoeve eener dochter, waarvan hij wenschte, dat ik ze zou huwen; doch dit geenszins voornemens zijnde, en heer Reingoud den brief in bewaring gehouden hebbende, heb ik er niet verder op geacht. Alleen die jonkvrouw heette Clare, als ik mij wel herinner.'

'Clare was mijn kloosternaam!' sprak Jacoba zacht.

'En de grootvader noemde mijn neef Nicase van der Clijde!' hernam Gideon.

'Dat is de naam, waaronder de heer Reingoud de donkerste tooneelen van zijn leven heeft uitgespeeld,' sprak de Kanselier, 'als nu, lacen! gebleken is uit Paret's papieren. Licht heeft Diaz hem onder geen anderen gekend, en daarom was het, dat heer Reingoud u dien brief dus handig heeft ontfutseld. Hij wilde niet, dat gij vooreerst nasporingen zoudt doen. Mij heeft hij, in 't leger voor Doesburg, van dat alles onderricht, en,' voegde hij er zacht-

kens bij, ‘dat is ééne van de redenen, waarom ik u mijne dochter daarna heb geweigerd.’

Gideon bracht de hand aan het voorhoofd, en de Kanselier voer hierna voort:

‘Dus, mijn jonge doctor! brengt een Brabandsch klooster u terug, wat u door Génève was ontgaan en onteigend.’

‘Mijne vrouw is Protestantsch!’ antwoordde Gideon snel en zacht.

‘Zij *is* nog niet Gereformeerd,’ sprak de Kanselier op denzelfden toon, ‘en daarbij, in haars vaders plaatse tredende, betreft haar de *clause* niet. Uwe edelmoedigheid kan hier geene uitvlucht vinden, mijn zoon! Ik ben uitvoerder van Livarez's uitersten wil, en mij dunkt, hier zien wij eene groote en goede leidinge van de Opperste Gerechtigheid. Doch Mylord moge ons wel vergeven, zooveel van onze zaken te spreken, in zijne tegenwoordigheid!’ Met dit woord wilde hij zich eerbiedig tot Leycester wenden; maar de verschooning was zoo onnoodig als de toespraak; want de Graaf had Roger doodsbleek zien worden, had opgemerkt, dat Elias Leoninus hem moest steunen, en hij meende hem iets tot troost te moeten toespreken.

‘Heb er niet te veel spijt van, mijn beste Roger! Ik had u nooit kunnen wettigen, zoo dit huwelijk ware doorgegaan; en zekerlijk, gij hadt met uwe vrouw in vergetelheid moeten leven, op één mijner goederen in *Leycestershire*....’

‘Met haar! O! mijn vader!’ hernam Douglas pijnlijk; daarop zich hervattende. ‘Het is Gods wil, sinds Hij de harten leidt, niet minder der vrouwen, dan die der koningen; en nu, heer! hetgeen ge mij toedacht in mijn geluk, wil mij dat schenken, als soelaas in mijn ongeluk!’

‘Vergetelheid op een landgoed? Dat is u toegestaan, *my poor child!’* sprak de Graaf, hem de hand op den schouder leggende. ‘Uwe proeve als hoveling en ridder zoudt ge toch wel niet kunnen doorstaan; en gij, mijn goede kapitein Elias *le Lion!* gij hebt, als velen geschied is, hier in Holland u te beklagen, over slechte kans en teleurgestelde hope; wilt gij het, voor eene wijle, verlaten en mij volgen naar Engeland? Aan 't hof te Greenwich belove ik u betere fortuin.’

‘Wel, Mylord!’ hernam Elias. Dat 's een prinselijke inval van Uwe Excellentie. Schoon ik wel besloten had, geene aan-

spraken vast te houden op eene hand, waar 't hart niet volgde, zoo had ik toch wat geheime verwachting gebouwd, op de uitwerking mijner *liberaliteit,* en bij deze *deceptie,* bekenne ik, is de afleiding van zulke reize mij welkom. Met den oorlog tegen Spanje, zal het toch niet hard gaan in uw afwezen, en met binnenlandschen krijg moeie ik mij liefst niet. Zoo blijve ik met u, Roger!'

Douglas drukte hem de hand; en de Graaf, Elias toewenkende, hernam:

'Mij dunkt, jongelieden! gij kunt dan nu te zamen al vast vooruitreizen naar Dordrecht, uit mijn naam u te Delft *informeeren,* naar den welstand des Graven van Hohenlo, en hem mijne *intentie* aandienen, om hem te bezoeken.'

De jongelieden bogen zich, en Elias Roger's arm nemende, verliet met hem de zaal.

Barbara Boots, noch altijd nevens de deur staande, scheen willens hen toe te spreken; maar doctor Julio hield haar terug, terwijl hij waarschuwend den vinger ophief. Leycester echter had haar opgemerkt.

'Ei zoo! Gij hier, vrouwken?' hernam hij, met wat gefronsd voorhoofd. 'Ik meende, gij waart zoo iets als gevangene te Middelburg?'

'Bij mijne trouwe, Mylord Graaf! Men is nooit zóó gevangen, of de goede vrienden kunnen u uithelpen. De admiraal is nu eens *mijne* voorspraak geweest, maar zonder de tusschenkomst van mijnheere van Hohenlo, had hij het toch niet geklaard....'

'Eens uitgeholpen zijnde, door wien dan ook, ware het u nut geweest, niet hierheen te komen!' sprak Leycester, met verduisterden blik.

'Niet zoo gansch nutteloos voor Uwe Excellentie, als ik hope; maar om dit te verklaren, zou ik wel bidden om een gehoor voor wat minder getuigen!'

Glimlachend over hare stoutheid, wenkte Leycester doctor Julio, dat hij de groote zaaldeur zou toeslaan, zoodat de Graaf nu werkelijk, gescheiden van de overigen, in het kleine vertrek alléén was, met dezen en Barbara. Schielijk bracht Barbara toen een pakketje uit hare tasch te voorschijn, en gaf het den Lord, die, het opschrift ziende, uitriep:

'Het laatste van Mylady Vrouwe! Ik ben u veel dank schuldig.'

'Dat geloof ik ook, Graaf!' sprak zij, met naïeve toestemming

harer verdienste; ‘want, toen ik bij Steven Paret was, om orders van hem te ontvangen, God betere 't! - iets, dat ik heer Reingoud nooit vergeef! - lag dit op zijne tafel, en hij zeide mij: “Barbara!, heer Reingoud en ik spelen samen een gewaagd spel; maar ik houd nog ééne kans over; want bij verlies, is mij *dit* zeker een vrijbrief bij de heeren Staten.” Toen dacht ik zoo in mij zelf: “Man! dien dienst kan het mij ook doen, bij ongelegenheid, en aan een fielt als u, is toch nietmetal verbeurd!” Zoo futselde ik het pakske weg, wijl hij mij wat anders zocht, en ik houd het nog voor de reden, dat ik zoo spoedig ben achterhaald geworden; want dat is *zijn* bedrijf, hebbende hij mij verklaagd, toen hij gevangen was.’

‘De fielt!’ riep Leycester. ‘Wel zeker verdient hij de galg!’

‘Dat heb ik altijd gezegd, mijn Graaf! en Uwe Hoogheid zal wèl doen, hem die te geven!’ zei Barbara. ‘Maar ik, ziende dat dit opschrift aan heer Douglas luidde, meende, dat het een guitenstuk zoude zijn, dit in der Staten handen te geven, al kost mij dit vrijheid brengen; zoo verborg ik het tusschen mijne keurs; en, Graaf! het heeft op een trouw hart gerust, vanwaar niemand het weggekregen had, dan met mijn dood! Vrij zijnde en hoorende, dat Uwe lordschap nu zoo dicht op 't vertrek was, zocht ik *occasie,* dit heere Douglas te behandigen. Verkapt te 's Hage gekomen, wachtte ik den avond af, en doolde op 't *Binnenhof* rond, om de *Hofpoort* in te slippen, vreezende wel, op klaarlichten dag niet toegelaten te zullen worden. Daar vind ik mijn kleine engel, Jacoba, in een *tumult* gescheiden van haar dienaar, te schuchter om door luiden en volk te durven heendringen, en heer Reingoud te gehoorzaam om terug te keeren. Haar in verlegenheid te zien en moed te grijpen voor twee, is mij al één! Samen dringen wij dóór, tot onder de galerij; wij vinden er doctor Julio, die zich begeven wil naar één der torens, om, geloove ik, uit de sterren....’

Leycester maakte eene beweging van ongeduld, en zag donker op Julio.

‘De doctor dan, mijn oude kennis, uit heer Reingoud's gouden tijd, bracht ons eerst in de *kasteleinij.* Daar verhaalden wij hem onze zake, en hij oordeelde noodig, ons voor Uwe lordschap te brengen, zeggende, “dat heer Douglas en Uwe Excellentie, wat brieven aanging, al één waren.”’

‘Doctor Julio heeft recht geoordeeld in dit geval,’ sprak Leycester; ‘die edelman heeft geene geheimen voor mij. Maar gij, doctor! sinds gij toch u tot den beschermer van deze goede vrouw hebt opgeworpen, en sinds wij haar grooten dank schuldig zijn, voor hare trouw, leid ze vooreerst naar uwe torenkamer, en verzel ze vorders tot naar Vlissingen, waar wij haar *recommandatie* zullen geven aan sir William Russell, den nieuwen gouverneur!’”

‘God zegene Uwe lordschap!’ riep Barbara; ‘alleen zoo ze nog daartoe bevelen wilde, dat mijn echte man, Anton Pointz, zich bij mij mocht voegen!’

‘Dat kan ik niet bevelen, *poor soul!’* sprak Leycester, en ging haastig van haar, de andere kamer in. De Graaf kon dat werkelijk niet. Na den val van Reingoud, hadden Modet en de burgerhoplieden, in zijn afwezen, Pointz als verspieder omgebracht.

Door deze tusschenspraak dan, die Leycester's schijnbaar afwezen had veroorzaakt, was des Kanseliers verontschuldiging onnoodig geworden; maar des te beter luisterde deze nu naar Jacoba, welke met eene vrijmoedigheid, die zij alléén vond, als het een plicht betrof, of haar hart tot hem sprak:

‘Niet waar, Doorluchtige heer! Uwe genade is niet van de prinsen, daar ik de historiën van gelezen heb, die trouwe dienaren verlaten, als ze in nood zijn!’

‘Be sure! Neen, kind!’ glimlachte Leycester; ‘doch, wat beduidt die vraag hier?’

‘Sinds ik mijn goeden heer grootvader gevangen zie, is die vraag in mijn harte opgekomen. Uwer lordschap was *hij trouw!’*

‘Wat er aan ontbrak, heb ik hem vergeven, mijne jonkvrouw! en ik heb gezworen, hem niet te verlaten te geener tijd; doch de verklaring daaraf, spreke ik liefst niet openlijk, dus gij allen,

die zijne vrienden zijt, en aan mij verbonden, brengt dit woord niet buiten deze zaal, en laat het mij in daden toonen!’

‘Toch mogen wij 't hem zeggen!’ sprak Jacoba. ‘O, Gideon! hij was *dus* verslagen van uw heengaan, dat hij zekerlijk God met tranen zal danken voor onze wederkomst!’

‘Met gunst, neen, jonkvrouw! Noch gij, noch de doctor, noch één van hen, die hier in zoo lange samenspreking geweest zijn met mij, zullen *nu* tot heer Reingoud gaan, dat verbieden wij! De wijze, waarop wij hem gedenken te beschermen, is ons geheim!’

‘En de bedachtzaamheid prijst het!’ sprak de Kanselier.

‘Welwaarde Kimedoncius! ga gij *morgen* den plicht volbrengen, daarvoor ik u heden tot mij heb geroepen!’

‘Met Gods hulp zal ik dien volbrengen, Mylord!’

‘Nog vertrouwen wij u toe de inzegening van dit paar!’ sprak de Graaf, op Jacoba ziende, die nu van hem terugtrad naar Gideon. ‘En nu, mijne jongelieden! gaat! Ik kan het onzen staatswijzen Kanselier aanzien, dat hem deze ure eene half verspilde toeschijnt, terwijl mij nog eene raadpleging wacht, over hetgeen ik morgen de Staten voor 't laatst zal toespreken; doch hij vergeet, dat het *not gentlemanlike* is, dier lieden belangen, als *triffles* te beschouwen, die ons, of de onzen, aan zich verplicht hebben, door trouw en genegenheid, en wel had ik gewenscht, meerdere uren te hebben, waarin het loonen en beschermen aan mij stond, en wat mindere, waarin ik mijn recht tot beide aan achterdocht of aanmatiging heb moeten betwisten; doch sinds die strijd zal aanhouden tot mijn jongste oogenblik toevens hier, gaat, *my children!* gaat, en gedenkt somwijlen den Graaf van Leycester in uwe harten en in uw gebed. Wij zullen voor u bidden, als voor ons zelven! Wij bevelen u Gode almachtig, te allen tijde! En nu, Kanselier! doe Wilkes en doctor Clerk komen, en begeven wij ons naar de vergaderzaal van den Staatsraad!’

Besluit.

Toen de Staten, des anderen daags, de zaak van master Gerard en hun Procureur-generaal vóór den Graaf van Leycester brachten, stelde deze, als natuurlijk was, den eerste in 't gelijk, op grond dat hij zelf hem niet had bevolen, zijn gevangene over te geven, en hij verontschuldigde zijn toorn, door de opmerking, dat reeds vroeger de Staten dien man, door hun wantrouwen, beleedigd hadden. Schoon ontevreden, konden zij geene andere uitspraak verkrijgen, en een handhaven van master Gerard schijnt mij toe, meer dan eene belofte aan hen, de verzekering, die de Graaf er bijvoegde: ‘dat hij, ook na zijn vertrek, Reingoud in den Haag zoude laten, onder toezicht van zijn algemeenen provoost.’

Dat vertrek had plaats op den 24sten November. Hoe het hernieuwde afscheid was, tusschen Leycester en de *deputatie* uit de Staten-Generaal, kan men zich denken, naar hetgeen men van de onderlinge verhouding en 't onderling verkeer heeft gezien; terwijl er, na dien tijd, nog veel strijd, was voorgevallen, vooral ook over Prouninck, dien men niet had toegelaten in de Staten-Generaal; en als wij er bijvoegen, dat Barneveld zich weer aan 't hoofd van de afscheidnemers bevond, en dat beide partijen, als bij stilzwijgende overeenkomst hadden besloten, ‘in 't vriendelijke te scheiden,’ zonder dat daarom ééne van beiden iets van hare eischen opgaf, of van haar standpunt afweek. De Graaf liet niet na, hun nogmaals te *recommandeeren*: ‘de religie in gedachtenis te houden, en de kerkorder te *mainteneeren*, door de Haagsche Synode vastgesteld;’ en zij *repliceerden* met de bede: ‘de Graaf zoude Reingoud niet met zich nemen;’ dat hij beloofde, en ook werkelijk niet deed; schoon ik nergens zie, dat men hem dit heeft dankgeweten, en oordeele, dat, zoo hij het gedaan had, die daad nauwelijks eene droevere schaduw van zwakheid en dubbelheid kon geworpen hebben, op de laatste dagen van zijn verblijf, in Nederland, dan hetgeen hij *wel* deed in deze zaak, of voor 't minst toeliet. Want, nauwelijks was hij zelf te Dordrecht, of Reingoud was reeds in den Briel (eene van Elisabeth's pandsteden, en die geheel onder Engelsch gezag stond); en toen Leycester zich inscheepte, te Middelburg, waagde Reingoud, met die roekelooze stoutheid, die hem nooit verliet, zich tot in Utrecht, en eischte dáár zijne papieren op. Dàt zal toch niet zijn geweest, zonder voorkennis van den Graaf; want de raadsheer Wilkes ondersteunde dien eisch, door een schriftelijk *mandement*; en de schout, Trillo, leverde ze hem uit. Op die, welke men in den Haag hield, heeft hij geene poging gewaagd, overtuigd, dat zij eene ijdele zoude geweest zijn; maar zelfs, al had hij nu voor der Staten *justitie* moeten te recht staan, het vonnissen zou hen moeilijk zijn gevallen, bij zóóvele bewijzen, als hun daarmede onttrokken werden. Ook hebben ze toen het verlangen van den haat, of den eisch van hun recht, beide opgegeven, en zich vergenoegd, Steven Paret gevangen te houden op de *Voorpoort*, altijd zonder hem te vonnissen, tot in 1587. Toen ontsloegen ze hem op zijn woord: Eene al te zachte behandeling, voor wien ze ‘medeplichtige’ noemden van den man,

tegen wien ze het ‘uiterste recht’ hadden begeerd; en een bewijs, dat de eerlijke Steven, òf het geheim moet hebben uitgevonden, zich hunne goedheid te winnen, òf dat ze de schuld alléén zoo zwaar vonden, om de persoonlijkheid des plegers.

En Reingoud....? Van Utrecht trok hij naar Vlissingen, en leefde er, onder de bescherming van den Engelschen gouverneur, naar het uiterlijk zóó rustig en zóó gelukkig, als een man het zijn kan, die Barbara Boots tot huishoudster heeft genomen. ‘En naar het innerlijke?’ vraagt licht eene stem, niet der *sympathie*, maar der nieuwsgierigheid. Het is mogelijk, dat de indrukken, door Gideon in zijne ziel geworpen, door de omstandigheden versterkt, door een bangen nacht van onzekerheid bevestigd, geene blijvende zijn geweest. Het is waarschijnlijk, dat zijn trots, zelfs een krachtig en liefdevol woord van een welberaden man als Kimedoncius, met verscherpten tegenstand heeft ontvangen; maar het is waarschijnlijk, dat zelfs zijn stalen wil ze niet zoo gansch heeft kunnen verstikken, of ze zijn somwijlen weder opgekomen, in de werkelooze ledigheid van een leven, dat zoo arm was geworden aan vreugde, als rijk aan wroeging, sinds hij zijn grootsten hartstocht, de heerschzucht, en zijne éénige reine genegenheid had moeten uitrukken, dat ze zijn wekstemmen geworden, nevens alle de andere, die de geduchte uitkomsten van zijn leven in hem hebben opgeroepen; en het is zeker, dat die ten laatste sterker zijn geworden, dan zijn trots, dan zijn ongeloof, dan zijn wantrouwen, en scherper dan zijn vernuft, en dat hij eindelijk haar prikkel niet meer heeft kunnen wederstaan, maar daarvoor verstomping heeft gezocht, in eene daad, waartoe men meerderen ziet komen, die moede zijn van den strijd met zich zelven, met hunne zonden, met hun ongeloof, en niet sterk genoeg, om te gelooven aan eene verlossing uit genade, en om niet, zonder zinnelijke teekenen daarvan, en die zich vastgrijpen aan de *symbolen* van boetedoening en schuldvergeving, uit gemis van dat innerlijke leven der ziele, dat eene vaste verzekering geeft, die het uitwendige niet meer behoeft; eene daad, die wel zeker bewijst, hoezeer zijne fierheid en zijne schranderheid beide zich hebben gebogen, onder de kloppingen zijner *consciëntie*, sinds hij het trotsche hoofd heeft gebukt, onder uiterlijke teekenen van boete, en *symbolen* van die innerlijke boetvaardigheid der ziele, die hij vroeger, voor zich zelven en voor anderen zoude verloo-

chend hebben; sinds zijn verstand zich opnieuw gevangen gaf, onder de gehoorzaamheid eener Kerke, die het nadenken verbiedt, maar die, ten prijs daarvan, ruste belooft. ‘Reingoud is overgegaan tot het Roomsch geloof;’ zegt Hooft van hem, en voegt er nevens, dat het een bewijs was zijner huichelarij; maar wij weten uit welk licht wij dit oordeel hebben te zien, en hoe Hooft niet noodig had, die opmerking eerst *toen* te maken. Bilderdijk, als hij dit feit vermeldt, zegt er van: ‘dat het niets *vóór*, noch *tegen* hem bewijst.’ Met zijn oorlof, zullen wij niet bij die machtspreuk berusten, en dien overgang van tweeërlei zijde beschouwen, om haar te verklaren.

Men kan haar nemen als een volhardend volgen van zijn beginsel, ‘zich te *conformeeren* naar de uiterlijke religie, als naar de gebruiken van 't land, waar hij zich bevond;’ want hij heeft

dien overgang volbracht, toen Vlissingen hem geen veilig verblijf meer bood, na Leycester's afstand van het bewind; en toen hij in Brussel eene wijkplaats had gevonden; en dit zou schijn hebben, had hij de hope kunnen voeden, er iets mede te winnen van hetgeen hij er in Holland, door een anderen overgang, mede gewonnen had; doch daar er wordt bijgevoegd, dat hij zich in die stad moest schuilhouden om zijne schulden, is het duidelijk, dat hij daarbij geene

opene gedachten aan politieken invloed, of burgerlijke welvaart, heeft kunnen voeden, waar verborgenheid zijn eenige toevlucht was; en dan moeten wij dit verklaren, als behoefte zijner ziel, - als de laatste uitkomst van zijn innerlijken strijd, - als het neerleggen van dat trotsche hoofd aan den boezem der Moederkerk; nadat het afgepeinsd was, van het vruchteloos wikken en wegen van leerbegrippen, zonder geloove, - van het om en omwentelen der stem zijner schuld, zonder de kracht tot het afwentelen, door de toeëigening der genade, - als een bewijs, dat diezelfde genade hem toch niet had opgegeven, al leidde zij hem door haar eigen weg, al moest zij den trotsche dwingen tot den diepsten deemoed, tot de grootste vernedering, waartoe eene ziel als de zijne wel komen kon: hare naaktheid te bedekken, met het ééns verworpen kleed der verouderde vormen; de vrijheid van zijn stouten geest te laten binden, door den leiband der Kerk, waar hij de enkele voorschriften van het Evangelie eene te enge beperking had geacht. Het verschijnsel, voor het minst, is niet vreemd! Men heeft het gezien en zal het zien van

woeste veroveraars, van gewetenlooze staatsmannen, van vele groote zondaars en zondaressen samen, hoe ze veelal zich verwarren in de strikken der bekrompenheid, waar ze de vrijheid als ongebondenheid hebben gebruikt, en ten laatste nog hunne schuilplaats zoeken in den somberen schuilhoek van eene cel, waar ze de oogen gesloten hadden voor het licht, dat hun toestraalde uit Gods woord, en de harten voor het inwendig licht, dat daaruit zijn oorsprong nam. Van Christina van Zweden af, tot op de laatste proselieten der Katholieken in Engeland toe, zal men sporen vinden van deze zielsstemming, en daarom wenschte ik wel, dat de Protestanten zich daarover niet zóó ontrustten, als getuigde dat tegen hunne zaak, als ware dat daarvoor groot verlies; en dat de Katholieken er zich niet over verheugden, als ware dat zóó groot een triomf, als gaven zulke aanwinsten haar nieuwe getuigenis van hare oude onfeilbaarheid.

Onder de personen, wier verder lot licht nog eene vrage van belangstelling wekt, die niet is bevredigd geworden, staat zekerlijk Ivonnette bovenaan. In het geloof, dat zij omvat had, met al het vuur van haar levendigen geest en haar prikkelbaar gemoed, vond zij de kracht om eene liefde te onderdrukken, die reeds éénmaal, door de stem van een nieuwen hartstocht, was overschreeuwd geworden, en het verblijf bij hare zuster gaf haar die lustige opgeruimdheid weder, die te veel gevolg was van hare *complexie*, dan dat zij niet, over de teleurstelling van het hart, zou hebben gezegepraald; en de Kanselier, die haar somwijlen te Leiden bezocht, had welhaast voor zich zelven de overtuiging, die hij eens aan Gideon had opgedrongen, dat hare wufte zinnen zich licht nog wel eens neigen zouden tot een ander huwelijk. Van zijne edelmoedigheid in het huiselijke, had hij dus zoomin berouw als van zijne staatkunde, *die de zwakste partij had gekozen,* en die voortdurend zich gelijk bleef, midden onder de wilde opruiing der gemoederen door.

Martina.... Hare innerlijke geschiedenis eindigt voor ons, met *de belangrijke ure,* die wij beschreven hebben; het verdere is het heiligdom haars harten, en eene geheimenis, tusschen haar geweten en tusschen den Heer. Hare uiterlijke geschiedenis heeft nooit veel belangrijks gehad, en verkreeg dat verder niet. Zij ook deed den overtocht naar Engeland, in 't gevolg van Leycester, die haar had aanbevolen, en tot gezellin gegeven aan de gemalin

van een zijner eerste edellieden. Engeland werd haar een nieuw vaderland; zij vond er de vriendschap van Lady Pembroke, Sidney's zuster; en de trouwe zorge van Ludovic Borggrave, haars echtgenoots broeder, die haar een meer achtenswaardige leidsman was, dan zij in dezen had gevonden. Zelfs toen de Burggraaf zijn meester weer naar Holland volgde, gunde hij haar, te Londen te blijven, en zij is er rustig gebleven, totdat zij er rustig is gestorven. Een eenvoudige lijksteen in de St. Pauls-kerk bewijst, dat Lady Pembroke haar begrepen heeft, in haar leven, en een onuitgesproken wensch heeft bevredigd, na haar dood. Die lijksteen meldt geen anderen naam, dan haar doopnaam; maar hij grenst aan het praalgraf, dat er voor sir Philip Sidney was opgericht.

De Graaf van Essex is nooit weer teruggekeerd naar Nederland; maar hij heeft, in veel later tijd, de weduwe van Philip Sidney gehuwd, en hij is in het geheim gehuwd, - zooals hij het in Sidney had berispt; zooals hij het in Leycester, als eene laagheid, verachtte; - en de Koningin heeft het hem zoomin vergeven, als dezen; en de arme Lady, die tweemaal zóó schitterende en uitstekende mannen had gehuwd, is tweemaal het slachtoffer geworden van dat hoofsche plooien dier twee mannen, naar de eigenbatige wenschen eener Koningin, op zulke wijze, dat haar, zelfs als Gravinne van Essex, het vaderlijk dak nog wel de beste schuilplaats is gebleven!

En nu de Graaf van Leycester? Hoe is hij in Engeland ontvangen? Want wij moeten eindigen met hem, met wien wij begonnen zijn, en die ons de meeste is. Wij moeten eerst nog zeggen, dat hij op den 24sten November eene aanspraak liet afkondigen, die de Staten, om vele redenen, goed genoegen gaf, en waarin hij, in zijn afwezen, zijn gezag overgaf aan den Raad van State; en dat hij den 25sten een stichtelijken brief schreef, uit Dordrecht, en van dáár eene kabinets-order liet uitgaan, waarmede hij een deel van 't gezag weer in eigene handen overnam, en die de Staten van Holland zeer ontstichtte; en dat hij nog, door het oprichten eener admiraliteit te Ostende, eene handeling deed, die bewees, dat, waar hij had geplooid, het althans niet was, omdat hij van inzichten was veranderd, en dat die twee handelingen een paar nieuwe gifplanten waren, die den verwilderden Hollandschen tuin gingen verpesten in zijn afwezen. De wettigheid

er van, wat ze inhielden, en wat ze werkten, en hoe ze bestreden werden, behooren mede tot het gebied van dat laatste tijdperk, dat wij niet zullen opnemen in dezen roman. Wij spreken niet van zijn laatst verblijf te Dordrecht, reeds door eene zuiver-historische pen zoo uitvoerig geteekend, waarbij het Leycester bleek, dat Dordrecht goed Engelschgezind was, en waaruit wij leeren, dat de heeren van zijn gevolg zich dáár van wijn hebben voorzien voor de reize. Genoeg voor nu, dat de Graaf Holland verliet, zooals hij in Holland was gekomen: in een valschen toestand, en dat zij, die gebeden hadden, *om* zijne komst, en zij, die zich gewapend hadden *tegen* die komst, gelijkelijk teleurgesteld achterbleven, en dat allen tot devies konden nemen, wat de Graaf eens aan zijne vrienden schreef: 'Mij dunkt, gij huist mij nu in de "*fornlorn hope*!"' Verloren hope, dat was het voor allen! De eersten hadden *met hem* niet gewonnen, wat zij wenschten; de anderen zagen in, dat ze, ondanks alles, nog niet *op hem* hadden verwonnen, wat ze moesten, en de Graaf zelve, hoe dankbaar was hij, - de man, die gedroomd had van vrijheid en meesterschap! - toen hij te Londen de ruste van zijne gouden ketenen weer mocht inwisselen voor dien ijzeren regentenstaf, en hoe zoet scheen het hem toen, voor eene wijle niets te zijn, dan groot-stalmeester van Elisabeth, en te vergeten, dat er nog ergens eene plek was, waar hij over opperheerlijke rechten te twisten had!

En Elisabeth....? Zij had wel veel toorn opgevat tegen den staatsdienaar, die haar niet goed had begrepen, of onhandig had gediend, als zij volhield; maar toen Leycester dáár voor haar knielde, en ze zag, hoe de glans van zijn oog was verdoofd, hoe bleekheid en vermagering zijn fier gelaat scherper hadden geteekend, - toen zij zag, dat hij geleden had en nog leed, - toen zij begreep, dat één woord van haar glans kon teruggeven aan dat oog, en helderheid aan die trekken, toen was ze gehaast, dat woord te spreken, en toen Elisabeth *'her sweet Robin'* de hand had gereikt om op te staan, toen werd ook de Graaf van Leycester verwelkomd door de Koningin, ten overstaan van het Hof en het volk, met al de vreugd en met alle eerbewijzen van een dienaar, over wien zij tevreden was.

En Lady Leycester....? De Koningin had zóóvele ophelderingen te vragen van haar luitenant-generaal over zijn dienst in Ne-

derland; - deze had zóóveel misverstand weg te ruimen, en *zulke* belangrijke mededeelingen te doen aan den Staatsraad, dat het nog wel een geruimen tijd duurde, eer Lady Leycester zich rustig hereenigd zag met haar gemaal Nog op den 23sten December was de Graaf te Greenwich, en noemt hij het ondoenlijk, Lady Sidney te bezoeken in het huis van Walsingham, dat hem blijkbaar een smartelijk offer is.. De Graaf ging met haar de verpoozing der huiselijke rust genieten in Oxfordshire. Wij gelooven, dat Douglas hen derwaarts gevolgd is.

EINDE.

Narede.

Met dit tweede gedeelte van het derde deel ligt mijn roman, Leycester in Nederland, *voltooid voor mij. Ik zal niet vele woorden noodig hebben, om dien mijne landgenooten aan te bieden. Reeds hebben zij dien ontvangen, met eene belangstelling en eene welwillendheid, waarvoor ik slechts heb te danken; meerder vragen kon den schijn hebben van onbescheidenheid. Maar iets toch moet ik zeggen, dat ik niet zwijgen mag, schoon ik vreeze, dat ieder het zal hebben opgemerkt: Slechts twee tijdperken van Leycester's verblijf in Nederland heb ik gegeven, waar ik het* geheele *tijdvak had beloofd. Volkomene oprechtheid zal mij, hoop ik, het best helpen verontschuldigen over deze verandering van* programma, *om het eens zoo te noemen. Mijn eerste deel was bijna geheel inleiding, en moest dat zijn, niet enkel ter opvoering van de romanfiguren, maar bovenal van de historische personen, en nog het meest inleiding voor het groote historische tijdvak, dat ik mij tot onderwerp had gekozen, en dat niet in eenige losse en ruwe omtrekken mocht worden geschetst, maar waarvan al de enkele deelen een fijne, afzonderlijke toetsing eischten en eene scherpe teekening, tot beter gezicht op het geheel, tot juister waardeering van hetgeen zoude volgen. Want in aanzien van de belangrijkheid, was het wel wat veel verwaarloosd door de historie, althans niet zoo zwaar gewicht toegekend, als het werkelijk heeft gelegd in de schaal van Nederland's volksbestaan; meer gezien, voor het minst, als een tijdperk van wanorde, van jammer, van vernedering, dan als een tijdperk van overgang en van wording van opluikende volksbewustheid, en door die miskenning prijsgegeven aan oppervlakkige beschouwingen of waar die miskenning niet plaats vond, overgelaten aan de eenzijdige blikken van hartstocht en partijgeest. Zoo lag het dáár; voor*

wie het nemen wilde; maar aan wie het opvatte, deed het groote eischen, zelfs aan de romancière*. Zoo besloot ik terstond, waar de belangen zich niet konden vereenigen, het mindere te onderschikken aan het meerdere, den roman aan de geschiedenis, voor 't minst in 't eerste deel, met eene stille belofte aan den eerste, ook zijne rechten te handhaven, waar het later geschieden kon, zonder de andere te krenken. Ik heb getracht, dit aldus te volbrengen; maar juist door beide te geven, wat hun toekwam, bemerkte ik, reeds onder het afwerken van het tweede deel, dat ik den roman zou moeten afknotten en de geschiedenis verminken, of een deel van mijn plan opgeven, en mijne belofte ontrouw worden. Ik besloot tot het laatste; ik besloot slechts twee tijdperken af te handelen in de drie boeken, overtuigd, dat mijn publiek te hoog stond, om niet meer toegeeflijk te zijn omtrent het getal der tijdperken, dan omtrent de behandeling er van; en hetgeen mijn besluit hielp bepalen, was nog dit: Met Sidney en Reingoud, die de geschiedenis mij ontnam, ontvielen mij juist die twee historische personen, die de draden van den roman hielpen weven; de meeste romanfiguren waren te onbelangrijk, om zóó lange perioden door te leven, en met Leycester's eerste vertrek naar Engeland zag ik mijn lossen knoop, als vanzelve, uitéén gerukt, terwijl het tegelijk het besluit was van het tweede tijdperk. Het nieuwe, dat volgt, heeft eene zóó gansch andere kleur en karakter dan de beide voorgaanden, zóóvele andere personen vertoonen zich dáár, òf voor het eerst, òf komen meer op den voorgrond, nadat ze door de* individualiteit *der anderen, òf de omstandigheden ter zijde waren gedrongen, òf in de schaduw gebleven; met één woord juist dit tijdperk is van de vorige zóó scherp afgescheiden, dat het zich lichter leent tot eene geheel nieuwe verdichting, om in te vlechten in de geschiedenis, dan tot eene verlenging, en nieuwe verwikkeling van de oude; en zoo vatte ik het denkbeeld op, dat te geven in een vervolg-roman, dien ik ten eeniger tijd hoop op te vatten, met verfrischte kracht, en na vernieuwde ernstige studie.*

Moge men, na deze bekentenis, bij dit voornemen, vrede hebben met mijn veranderd plan. Ik zal hier tegelijk verschooning vragen voor de ééne of andere kleine achteloosheid, die de kleur van anachronismen *mocht hebben aangenomen; maar er zijn ook* anachronismen*, die ik willens heb gemaakt, uit kracht van mijn recht als romanschrijfster alleen, en waarover ik mij dus niet heb te*

verontschuldigen. Men zal mijne eerlijkheid niet dus verdenken, dat ik het zoude hebben gebruikt, waar ze invloed moesten oefenen op de beschouwing der feiten. Wat betreft mijn oordeel over die feiten en over de historische personen, die ik opvoer, ik durf het geven als mijn eigen, niet als zwerende bij het woord van den een of anderen historieschrijver, maar als het gevolg van eene innerlijke overtuiging en van een vlijtig en consciëntieus onderzoek van alle *bronnen, die zich aanboden. Men zal van mij gelooven, dat ik niet volle twee jaren van mijn leven aan die studie heb opgeofferd, om nog dommelend voort te sukkelen, in een of ander gebaand spoor, en nog veel minder, met het gewetenlooze doel om onware voorstellingen op te dringen aan geheel een volk, over zóó iets eerwaardigs, als de geschiedenis van het vaderland, en daarom ook geen enkel woord van al het vele, dat ik zou kunnen zeggen, ter afwering van mogelijke aanvallen der oppervlakkigheid en der bekrompene vasthoudendheid aan zekere begrippen, die wellicht opgeschrikt kunnen zijn, door een vrijen blik op het voorledene; maar wie op zulke punten mijn werk zal kunnen misverstaan, verstaat ook niet mijne woorden in eene narede. Iedere flauwheid sterve mijnentwege haar eigen dood, zelfs waar zij voor eene wijle haar leven greep uit een aanval tegen mijn werk! Mochten slechts van eene andere zijde mijn doel, mijne wenschen, mijne richting niet worden misverstaan door mijne landgenooten! Mochten velen onder hen die hebben begrepen, en zich daarmede vereenigen! Mocht voor hen dit werk worden, wat het mij was onder het schrijven! Ik heb des Heeren zegen daartoe afgebeden, met vast geloof, dat Hij dien niet zal terughouden, zelfs waar die werd ingeroepen over den arbeid der ongewijde kunst, Hem geheiligd, met ootmoedig opzien. Hij gaf mij den levenslust, de kracht en den moed, om dit werk op te vatten en te voltooien; - zou Hij Zijn zegen onthouden aan het voltooide?*

Ik heb mij alléén met één woord te wenden tot den vriend, aan wien ik mijn Leycester in Nederland *heb toegewijd. Hij weet, dat het hem toebehoort. Ik dank hem, dat hij het heeft aangenomen. Ik dank mijne lezers voor hun geduld, zoo ze mij ook tot hiertoe vergezeld hebben. Ik zeg hen vaarwel, met de aloude groete van heil en van vrede.*

1846.